

ס פ ר

דברי יואל

הוצאת הוֹכְנֵס לַאיִנְטֵרְנֵט

www.hebrewbooks.org

על ידי
ע"י חיים תשס"ח

מאת כ"ק אדמו"ר הגה"ק רשכבה"ג

מִרְן יואל טייטלבוים זצוקללה"ה

האבדק"ק סאטמאר והגלילות יצ"ו

•

יצא לאור ע"י עבדו, ש"ב וחלמידו

אפרים יוסף דוב אשכנזי

בהוצאת בית מסחר והוצאת ספרים „ירושלים”

הוצאה שלישית מתוקנת

שנת תשמ"ב לפ"ק

בהוצאת בית מסחר

והוצאת ספרים

„ירושלים”

בס"ד

ספר זה נסרק ונעבד ע"י
"יודאיקה אימג' אוצרות התורה בע"מ".
ניתנת רשות ל"היברא בוקס" שע"י חיים רוזנברג"
להכניסו לאתר ולהפיצו לצורך שימוש אישי בלבד.

וזאת למודעי

אין רשות לאף אחד להדפיסו או להעתיקו
בכל אופן שהוא או בכל אמצעי שהוא
בין בחינם בין בשכר בין ליחיד בין לרבים

ניתן להשיג עותק מספר זה ועוד ספרים
אוצרות התורה
וכן התוכנה המשולבת
(בשילוב אוצר הפוסקים)
אצל:

בית ספריית מורגנשטרן
רחוב רבא 14 ת.ד. 3620 אשדוד
טלפון 08-866-0821 פקס 08-866-5059

OTZROT HATORAH
THE MORGENSTERN LIBRARY
14 RAVAH STREET
P.O.B.3620 ASDOD, ISRAEL
Email- kidosheypolin@bezeqint.net

This sefer has been provided by
Judaica Image OTZROT HATORAH for individual use only.
All rights reserved by Judaica Image OTZROT HATORAH.
Permission is only granted to Hebrew Books Org.
No Permission is granted (in any form to distribute these books)
to anyone else even if they don't sell them.

כל הזכויות (כולל זכות צילום והעתקה) שמורות
להוצאת ספרים „ירושלים“ ברוקלין נ. י.

All Rights Reserved
by the Publisher

תשמ"ב לפ"ק

COPYRIGHT 1981 BY

JERUSALEM BOOK STORE INC.

205 WILSON STREET

BROOKLYN, N. Y. 11211

Tel. Evergreen 7-7933

KolSutra.com

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

בעזרה"ת

ספר

דברי יואל

על התורה

חידושים יקרים ונעימים בדרך פרד"ס

מאת כ"ק אדמו"ר הגה"ק רשכנח"ג

מזן מדר"י מ"ב שליט"א

האבדק"ק מאממאר והגלילות יצ"ו

חלק שלישי

שמות—בשלה

יצא לאור ע"י

אפרים יוסף דוב אשכנזי

בתוצאת בית מסחר והוצאת ספרים „ירושלים“

ברוקלין שנת תשל"ד לפ"ק

הוצאה שנייה תשל"ט

צילום שער הוצאה ראשונה

KolSatmar.com

אפריון נמטי' ואמינא לפעלא טבא איישר חילא להרה"ח ר' יעקב משולם גרינפעלד
נ"י, ולהרב החו"ב ר' מאיר שפיטץ נ"י, שעבדו עבודת הקדוש בהעתקת ובסידור
החיבור הזה, וכן ישאו ברכה מאת ה' ה"ה הרה"ח ר' סענדר דייטש נ"י, והרה"ח ר'
מאיר ישראל גאָלדבערגער נ"י, והרה"ח ר' נפתלי לעבאָוויטש נ"י שעזרו במסירת
הח"ת מהעתקות שהי' מונחים תח"י, וכן כל אותם הידידים והתלמידים שיחי' שעזרו
להוצאת הספר הקדוש הזה, יהי נועם ה' עליהם להתברך בכל מילי דמיטב ונזכה
להגדיל תורה ולהאדירה ולראות במהרה בהרמת קרן התורה וישראל.

המו"ל

KolSatmar.com

דברי רבינו הקדוש המחבר וצוקלה"ה להקדמת הספר

ב"ה

קראתי שם הספר „דברי יואל” מיוסד על הפסוק
דבר ה' אשר הי' אל יואל (יואל א') לשמי ולזכרי.
והשי"ת ישמחנו כימות עניתנו ובתוך כלל ישראל ירחם
השי"ת גם עלי כי לבי נשבר בקרבי ועומד אני ומצפה
לרחמי שמים המרובים, ויוכני עוד לעבוד השי"ת בשמחה
מתוך בריאות השלימות עדי נזכה לראות במהרה בישועת
כל ישראל ושמחתן. כעתירת הבעה"ח יום ד' זאת
חנוכה תשל"א לפ"ק.

הק' יואל מייטלבוים

KolSatmar.com

KolSatmar.co

דברים אחדים מאת המו"ל להוצאה ראשונה

שיצא לאור בחיי רבינו המחבר זצלה"ה

ישמחו הלומדים ויגילו החסידים בהגלות נגלות אור מחדש אור שבעת הימים בצאת שמש תורתו של רבינו הקדוש שליט"א על פני רקיע היהדות והחסידות ומלאה הארץ נהורא רבה אשר בו' יחדון רוחין ונפשין של כל הצמאים לדבר ה' תורת אלקים חיים הם למוצאיחם.

חבלים נפלו לנו בנעימים להוציא לאור עולם חד"ת רבינו הקדוש רשכבה"ג אדמו"ר מרן מהר"י מ"ב שליט"א, אשר היו ספונים ומסירין מעין תרואה, חידושי אורייתא דמתאמרין בבי מדרשא מאשר זכינו לשמוע עוד לפני עשרות עשרות בשנים אשר נרשם מה שלמדנו מפי השמועה ע"י תלמידים וחסידים כאשר יצאו מפ"ק רבינו שליט"א בשנים הקודמים טרם עלה הכורת על גלות איירופא תי"ד, וגם אחרי כן, עת נאספו העדרים עדרי צאן קדשים תלמידים וחסידים יראי ה' וחושבי שמו המסתופפים בצילא דמהימנותא בשלחנו הסהור אשר לפני ה' לשמוע דברי תורה ומוסר מפום ממלל רברבין להלהיב לב שומעיו להכניס ולהשריש בלבם קדושה וטהרה, ובחיבור זה חלק ממה שנרשם ע"י תלמידים וחסידים וחלק מכ"ק מאשר מצאתי באמתחת הכתבים בין הכתבים שנשארו ושמנצאו אחר תום המלחמה שרובם מהם נתפזרו ונאבדו באירופא, ומה שנמצא ניצל בדרך נס אחר המלחמה הנוראה, ולא עבד קוב"ה ניסא למנא, ובודאי יהי' לתועלת לרבים וכן שלמים ויהי' למזכרת המעין היוצא מבית ה' להורות את העמלים בתורה, חידושים הנפלאים ישנים וגם חדשים אשר יאירו אל עבר פנינו. ומה נכבד היום הזה אשר זכינו להעניק לעולמינו חידושים אלה אשר יצאו בקדושה וטהרה מפי קדושת מרן רבינו שליט"א, ועינינו לנוכח יכימו עד היכן עמוקים אלה הדברים, וזאת התורה לא תמוש מפניו ומפי זרעינו עד עולם, ושמחים כנתינתם בסנינו. טרחנו רבות לרכו את כל החידושים אשר יבואו בספר הזה ללקטם ולחברם דבר דיבור על אפניו והי' המשכן אחד, וכל הצמא לדבד ה' יבוא אל תוכו ונפשי תתעדן בתורתו ומשנתו של רבינו שליט"א שהיא תורת אמת וחיי עולם.

דבר אלקינו יקום לעולם, תורתו של רבינו שליט"א לנצח תהא לנו למורשה ומאור עינים, בפרט בחשכת הגלות הזה כאשר ההסתר פנים נורא, אין לנו שיוור רק זאת התורה, אשר הואיל רבינו שליט"א לכאר לנו זמינה לא נזוע.

אנו נותנים לפניכם היום ברכה חלק חד"ת מכ"ק מרן שליט"א על ספר שמות, ובדעתינו וחפצינו להמשיך את עבודת הקודש בעזוהי ולהביא לאור תעלומה כל החידושים על התורה עד לעיני כל ישראל, וגם ספר משאלות ותשובות וסוגיות הש"ס וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר.

הפעם אודה ה' בכל לבב כי הגדיל עלי חסדו אשר זכיתי לראות ברכה בעמלי לקבץ כעמיר גורנה פרי הילולים על מזבח הדפוס, ולעשות בזה רצון צדיק שליט"א ולזכות את הרבים להגות בדברי קודש אלה עד עולם.

ואפריון נמטייה להידידים תלמידים וחסידים שעזרו בחלק העתקות והגהות של
חד"ת הללו, ובפרט להרה"ח ר' יעקב משולם גרינפעלד נ"י שטרח הרבה לסדר
לדפוס החיבור הזה.

והשי"ת יעזור שנזכה עוד רבות בשנים לשמוע לקח מפי רבינו הקדוש שליט"א
ויאיר פני עולם בתורתו וצדקתו ותורה יבקשו מפיהו עד ביאת יגון וינהלנו
לקבל פני משיח צדקנו בב"א.

הכ"ד ש"ב ותלמידו המתאבק בעפר רגליו המהורים

אפרים יוסף דוב אשכנזי

באאמו"ר הרה"ח ר' שרגא פייבוש אשכנזי ז"ל, משב"ק

KolSatmar.com

דברי יואל

שמות

וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּנְיָן וְהַשְׁוֹת בְּנֵי זְמַנִּים כִּנְיָן שֶׁלָּא יִהְיוּ סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה, נִקְדִּים דְּבָרֵי רַחֲלֵי עַבְדִּי וַיַּעֲבִידוּ מֵאֲרִיס אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צִפְרָךְ, פֶּרְשִׁי זִיל צִעְדוּהָ קָשָׁה הַמַּפְרֶכֶת אֶת הַגּוֹף וּמַשְׁבִּרָתוֹ, וּבְגָמִי סוֹטֵס (יִיאָ עִיָּא) צִפְרָךְ צִפָּה רַךְ, פֶּרְשִׁי מַשְׁכּוֹס צִדְדִים וְצִפְרָךְ עַד שֶׁהִרְגִּילוֹס לַעֲבֹדָה. וְצִעֲלֵי הַתּוֹסִי הִבְיָאוּ מִדְרֵשׁ רַחֲלֵי עַבְדִּי עֲרֵי מַסְכּוֹת לַפְרַעָה, צִחֲלָה אֲמַר לֵהֶם פֶּרַעָה, לִכֵּל אֶחָד מֵכֶם אֲנִי נוֹתֵן שֶׁכֶּר מִכֵּל לִצְנֵה שִׁיעָשֶׁה, וּבְאוּ כוֹלֵן וּדְחָקוּ עֲלֵמֵן מִפְּנֵי חִימוּד הַשֶּׁכֶר וְעַשׂוּ יוֹתֵר מְדֹאֵי, וְכוּן שֶׁרָאָה פֶּרַעָה כִּךְ, אֲמַר לֵהֶם הַשְׁלִימוּ חֻקְכֶם לִצְוֹן כֹּאשֶׁר צִבְיוֹת הַשֶּׁכֶר נָתַן לָכֶם, וְהִכִּי אֵיחָא נִמִּי בְּגָמִי (פִּסְחִיס לִיַּע עִיָּא) לִמֵּה נִמְשְׁלוּ מֵאֲרִיס לַמְרוֹר, לִימַר לָךְ מִה מְרוֹר זֶה תַּחֲלָתוֹ רַךְ וְסוּפוֹ קָשָׁה, אֵלֶּךְ מֵאֲרִיס תַּחֲלָתוֹן רַכָּה וְסוּפֵן קָשָׁה, פֶּרְשִׁי תַּחֲלָה נִשְׁתַּעֲבָדוּ לִכֵּן עִיָּי שֶׁכֶּר אֵחָתוֹן עִיָּיִשׁ. וּבְמִדְרֵשׁ הוֹבָא צִעֲלֵי תּוֹסִי עַבְדִּי לִכְסוּחִיכֶם שֶׁבַע לֹוי אֲמַרו עֲתִידִין אֲנִי לַעֲבֹד עֲבֹדָת מִשָּׁא שֶׁל הַקְּצִיָּה, חֲלִילָה שֶׁלָּא נִעְבָּד שׁוֹם עֲבֹדָה לַרַעַשׁ זֶה צִשׁוֹם שֶׁכֶּר שִׁתָּן לֹו, וְעַנּוּ הַלִּיּוֹס וְאֲמַרו כּוֹלֵם שְׂאִיִּס יוֹדְעִים לַעֲשׂוֹת לִצְנִים, וּמֵאֲחֹתוֹ הַיּוֹם וְהָלָה לֹא הִי לוֹ פִּתְחוֹן פֶּה לִשְׁאוֹל לֵהֶם שׁוֹם דָּבָר עֲבֹדָה עַבְדִּי הַמְדַרְשׁ, לִכְאוּרָה רָאוּ לִהְיוֹן הִרִי לִצְטוֹף שֶׁעֲבָד פֶּרַעָה לְיִשְׂרָאֵל צִפְרָךְ וּבִכְחַ גִּזְרֵת הַמִּלְכוּת, וְכַמּוֹכִי הִי צִידוֹ לִהְיוֹת אֶת בְּנֵי לֹוי לַעֲבֹד צִבָּה וּמִדּוּעַ נִמְעַע מַעֲשֵׂהָ בֵּן, וְאֵין זֹה עַשְׂס מַסְפִּיק, מִפְּנֵי שֶׁבְנֵי לֹוי לֹא רָאוּ לִקְבֹּל עֲלֵיהֶם תַּחֲלָה עֲבֹדָתוֹ שֶׁל פֶּרַעָה בְּרִיּוֹס, דְּלַעֲנִין כִּפִּי אֵין נִפְקִיִּם אֵם רָאוּ אִו לֹא רָאוּ, וְאִפְשָׁר לִהְיוֹת עַבְדִּי הַרְמָצִין כִּי עַבְדִּי הִבֵּה תַּחֲכַמְכָה לוֹ, וְזִיל שֶׁלָּא רָאָה פֶּרַעָה וְחַכְמֵי יוֹעֲזִין לִכְתוֹם חֲרָב, כִּי תִהְיֶה צִגִּידָה גְדוּלָה לִבְנוֹת הַמֶּלֶךְ הַשֶּׁם אֲשֶׁר בָּאוּ בִּאֶרֶץ בְּמִנְתֹּת הַמֶּלֶךְ

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מֵאֲרִימָה אֶת יַעֲקֹב אֵישׁ וּצִיתוֹ צִאוֹ. יֵשׁ לְדִקְדֹק טוֹבָא, אֲוִמְרוֹ אֶת יַעֲקֹב מִה מַשְׁמִיעֵנוּ בִּזְהַל הַלָּא כִּכֵּר יִדְעֵנוּ שִׁיעָבֵב בִּזְהַל לִמְאִירִים וּבְנֵי עַמּוֹ. (ב) לִמֵּה שִׁיבָה הַכְּחוּב דִּרְכוֹ דִּמְתַּחֲלָה קוֹרָא אֲחִיתוֹ יִשְׂרָאֵל וְאֵחָיִיב יַעֲקֹב. (ג) אֲוִמְרוֹ אֵישׁ וּצִיתוֹ צִאוֹ מִיּוֹתֵר,

(ד) **בְּמִדְרֵשׁ** רַבָּה הַבָּאִים מֵאֲרִימָה, וְכִי הַיּוֹם בָּאִים וְהֵלָּה יָמִים רַבִּים הִיוּ לֵהֶם שֶׁבָּאוּ לִמְאִירִים, אֵלֶּה כֹל זְמַן שֶׁהִי יוֹסֵף קִיּוֹם לֹא הִיוּ לֵהֶם מִשׁוּי שֶׁל מֵאִירִים, מִתּ יוֹסֵף נִתְּנוּ עֲלֵיהֶם מִשׁוּי, לִפְיֹךְ כְּחִיב הַבָּאִים כִּאֲלִילוֹ אֲחִיתוֹ הַיּוֹם נִכְנָסוּ לִמְאִירִים, מִצְוָרָה דִּמַּשְׁמַת יוֹסֵף הַתַּחֲלִיל הַשְּׁעִבּוֹד, וְצִפִּי וְיִחִי פֶּרְשִׁי זִיל לִמֵּה פֶּרַעָה זֹו סוֹחֻמָּה, לִפִּי שֶׁכְּשִׁמַּת יַעֲקֹב נִסְתַּחַמו עֵינֵיהֶם וְלִבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִנְתֵּי הַשְּׁעִבּוֹד שֶׁהַתַּחֲלִילוֹ לַשְּׁעִבּוֹד, וְהֵלֵךְ עַבְדִּי וְיִמֵּת יוֹסֵף וְכֵל אֲחִיתוֹ וְכֵל הַדּוֹר הַהוּא דִּרְשׁוּ רַחֲלֵי לִלְמַדְךָ שֶׁכֵּל זְמַן שֶׁהִי אֶחָד מֵכֶם קִיּוֹם מֵאֲחֹתוֹן שִׁירְדוּ לִמְאִירִים לֹא שִׁיעֲבָדוּ הַמֵּאִירִים צִיִּשְׂרָאֵל הִרִי לָךְ גִּי סְחִירוֹת צִדְדֵי רַחֲלֵי צוֹמֵן הַתַּחֲלָת הַשְּׁעִבּוֹד.

(ה) **בְּמִדְרֵשׁ** אֶת יַעֲקֹב כֹּל אֲלוֹ מִכּוּחוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁסָּגַל מִנְתֹּת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים וְזָכָה לִהְיוֹת עִיָּב צִבָּה. וְיֵשׁ לִתְמוּהָ דִּהְפָּסוֹק בִּזְהַל הַתַּחֲלָת הַגִּלּוּת וְהַשְּׁעִבּוֹד וְאֵין שִׁיךְ לִימַר עִיָּי שֶׁהוּא צִבְכּוֹת יַעֲקֹב, אֲדַרְבֵּה צִבְכּוֹת יַעֲקֹב זִכֵּר יִשְׂרָאֵל לִישׁוּעָה וְגִאֻלָּה, וְהִרִי לִכְזִכֵּר זְכוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֵלֶּל פִּסְקוּי הַגִּאֻלָּה.

(ו) **וַיִּקְרָא** מֶלֶךְ חֲדָשׁ עַל מֵאֲרִיס אֲשֶׁר לֹא יִדְעָ אֶת יוֹסֵף וּבְחֶרְגוֹס אֲוִנְקֵלֶם פִּי דִלָּא מִקִּיּוֹס גִּזְרֵת יוֹסֵף וְזִיָּב וְאִינוּ מִצְוָרָה עֵינֵן גִּזְרֵת זֹו מִכּוֹ.

בשעירי נחשבה ג"כ כאלו התענה, ועד"ז לעניינו דמה שהתחילו לעבוד בשביל ממון גרם שעבוד אח"כ, אי"כ גם זמן שהוא שעבדו בשכר נכלל בזמן השעבוד, כי דין גרמא נזקין להשעבדו בהם אח"כ צאום, ולפי"ז אין סתירה בזמן השעבוד, דכ"ז שבי' ישיא קיים השפיט והאיל מאור, קדושתו על כל ישראל ע"כ לא התאוו תאוו להשפעת הממון של המצריים, והשיגו וראו את הנוול מה שעתיד לנמות מהם אם יסכימו לעבוד בשכר, אבל אחר הסתלקות ישיא נחשו כח הקדושה, ונחשורר אלם הרצון להרוויח ממון ולעבוד אל המצריים בשכר, ועל כי היו משוחזים אל התאוו לא ראו את הנוול כי השוחד יעור, אולם יוסף הצדיק שבי' מלך ומושל עליהם ועל המצריים, לא הכיחם לעבוד אף בשכר כי ראה את העתיד לנמות מהם, ע"כ גזר שלא יעבדו עבדות המצריים אף בשכר.

נמצא דבני עלי' ושבע' לוי שהשיגו ירידת מדרגתם של ישראל, שבשביל הרווחת ממון רואים לעבוד למלכות הרשעה, ושמה יומתך אח"כ השעבוד, הם הרגישו בחיי השעבוד מיד בהסתלקות ינאש"ה, ואף שלא עבדו ישראל עדיין עבדות המצריים צפועל, דכ"ז שיוסף קיים גזר עליהם ועל המצריים שימנעו מהם, אבל עלם ידיעה זו שישראל מתאווים לזה בשביל הרווחת ממון הי' להם שעבוד רוחני, גם השיגו שאם יוסר כח המונע אחר הסתלקות יוסף הצדיק לא יקיימו עוד גזירת יוסף וכופים להשעבד בהם, ולכן נחשז להם מיד להסתלק השעבוד, אולם השעבוד הי' רק כזה ולא צפועל, אבל כשסתלק יוסף הצדיק הוסר מהם כח המושל, כי להשפטים לא הי' כח הממשלה, ומי שרצה להרוויח ממון לא מנע את עצמו מהם אחר פטירת יוסף, וע"כ התחיל השעבוד צפועל, אלא שעדיין לא עבדו רק בשכר, דכ"ז שבי' שהצנעים הקדושים וכל הדור שהוא קיימים היו המצריים צושים לשעבד בהם ככפ"י, ואחר שנסתלק יוסף וכל אחיו וכל הדור שהוא נסתלקה הצנעה מהם והתחילו לשעבד בהם ככפ"י בלא שבר, ומעתה כל אלו המומים שאח"ל בהסתלק השעבוד כולן איתנייהו, אלא שכל אי' בחינתו שוגה מחזירו ואין בהם סתירה.

הראשון וכו', אבל אמר שיעשו דרך חכמה שלא ירגישו ישראל כי צליבה יעשו בהם, ולכן העיל בהם מה, כי דרך הגרים צא"ר להעלות מה למלך וכו' עכ"ל ע"י"ש. ועד"ז התחכם שמחלה נתן להם שבר, והיו ישראל עובדים עבודתו בלונם להרוויח שבו נותנין עניניהם בממון, וע"כ הי' לו פ"פ ושלטיטה, לשעבד בהם אח"כ, משא"כ שבע לוי שמעיקרה לא קבלו עבודתו, לא רצה להכריח אותם גם אח"כ לנעם הי"ל.

ואתפטר לומר עוד טעם פנימי, מדוע לא שיעבדו המצריים צבני לוי ככפ"י, דכנה אף שהגלות היתה גזירה מן השמים, אבל לא בשעבוד קשה כ"כ, אלא שהמצריים העדיפו השעבוד והענינו ולכן נעשו, והשיג פרעה שלא יוכל לשעבד בהם שעבוד קשה בלתי אס' ויחטיאם תחילה וכן עשה, וכמ"ש השלח"ק (מאמר מהל עשירה) וירעו אותנו המצריים, שעשו אותנו רעים ותפטיאם לך, ולזה התחכם להמשיכם לדעתם ולדרכיהם כזה דך, כמס"כ רש"י ז"ל משכום בדברים ובשכר, גם נתן להם שררות ופטוריון, עד שנמשכו לדרכיהם הרעים לעבוד ע"י, והחטא גרם אח"כ לשעבד בהם שעבוד קשה ככפ"י ובצאום, ולפי שמעיקרה התאוו תאוו להרוויח ממון, ע"כ אותו הרצון שיחזה אותם, דאין לך משוחד יותר ממי שמשוחד לתאווותיו ורלוניו, והשוחד יעור עיני חכמים, ולכן לא השיגו נכונה, שימנעו לדעתם ע"כ להחטיאם צבני, אבל שבע לוי לא ראו לקבל מהם שבר ולא נעשו משוחזים, וע"כ השיגו האמת מה שעתיד לנמות מהם השכר, ולכן נמנעו מתחלה מלעבוד להם, ושז לא הי' לכוחות העומאה שליטה עליהם.

והנה הכלל הוא שהסיבה הגורמת נחשבה כמעשה, וע"י שכתב הכ"י (בא"ח סי' תר"ד) לפרש אמרם ז"ל (רי"ה ט.) כל האוכל ושותה נחשישי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה נחשישי ועשירי, ח"ל מדרחבי עבד ע"כ לא מקפיד אע"פ דע", והכי משמע קרא כלומר התקן עתה צט' שחובל להתענות בשעירי, ומדאפקה קרא בלשון עיניו וליפון דברי הוא כאילו התענה צט' עכ"ז, מבוחר שהאכילה נחשישי על שהוא סיבה והכנה המסייעתו להתענות

לגאולה שלימה בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה
בימינו אמן.

*

ואלה שמות בניי הבאים מארמיה את יעקב איש
וביתו צאן, וליד שהתחיל הבאים בלשון כוכ
ומסיים איש וביתו צאן בלשון עבר, גם מתחלה
הזכיר בני ישראל הבאים, וגמר אומר איש וביתו
צאן, וביד לכלליהו יחדיו בניי הבאים מארמיה
את יעקב איש וביתו.

ויתבאר בהקדם דברי המדרש ילקוט ותמלא הארץ
אחם איך יוחנן מלאו את המרים, וכוונת
עפ"י פשוטו דכ"ז שהי' יע"א צחיים חיותו היו
בניי מופרשים ומובדלים בארץ גושן ולא נכנסו
לארמ"ל כלל, ואחר שנתלקחו יע"א ויוסף בקשו
לעשות התחברות עם המצריים ויאלו מגושן ומלאו
את ארץ מצרים, וכמו הפירוש השני שבמדרש
שנתמלאו צחי ערטיאות וכו', שלא הי' זה צחי יע"א,
כי אז היו כולם גדורים צערות והתרחקו ממקומות
אלו, וכמו"כ גם למצרים לא הלכו, ואחר הסתלקות
יע"א ויוסף מילאו את ארמ"ל, ואף שהי' קציעותם
בארץ גושן במקדם, אבל יאלו גם לארץ מצרים ולא
נבדלו מהם.

ואת"ל עוד עפ"מ הרד"ק ז"ל ע"כ (יחושע
י"א ע"י) ויסק יחושע את כל הארץ האת וגו'
ואת כל ארץ הגושן וגו', ח"ל איז את גושן של מצרים,
ובדרש אומר כי הי' גושן של ארמ"ל, והוא נכלע
בחור ערי ישראל, כמ"ס ויעל לקראת אצוי גושנ,
מלמד שכוון צעלי כלפי ארץ ישראל, ובזכות שכל
יכודם בשליחות אצוי להורות לפניה, זכה שהי'
לחלקו ארץ גושן שהי' עובד ע"ל, ובש"ך ע"ה
כתב ואפשר באומרו ואת יכודם שלא לפניו, רמז
כאן שנתמלאו אותם ראויה מא"י לגושן וכו', ואותה
ראויה הייתה נעלמת ולא הייתה מודעת אלא ליעקב
ובניו, ולא אמרו ועתה ישבו נא עבדיך בארץ גושן
וכו', ולפי"ל יע"א לא נכנס באזור ח"ל כלל שלא

ועד"ו יל"פ דברי התרגום אונקלוס ע"פ אשר
לא ידע את יוסף די לא מקיים בזירה יוסף,
ולדרכו ר"ל דיוסף גזר על המצריים שלא יעבדו
בבני ישראל אפי' בשכר, וגם על ישראל גזר שלא
יקבלו עליהם עבודתם של המצרים, ואחר הסתלקות
יוסף הצדיק קם מלך חדש די לא מקיים גזירת יוסף
ה"ל והתחיל לעבוד בהם בשכר כדי להמשיכם
לעובדת מצרים, וזה יחי' סיבה אח"כ להכריחם
ולשעבדם בכפי', וזה יבאר דברי המדרש ה"ל
(בקושי"ד ד') כ"ז שהי' יוסף קיים לא הי' להם
משוי של מצרים, מה יוסף נתנו עליהם משוי, לפיכך
כתב הבאים כאילו אותו יוס נכנסו למצרים, להתחלת
השעבוד בפועל הי' משמת יוסף כה"ל, וע"כ נחשב
להם כאילו אותו יוס נכנסו למצרים.

ובקדים דברי הזוה"ק (שמות ז' ע"ב) מה כתב
ואלה שמות בניי וגו' כיון דכתב בניי מהו
את יעקב, הבאים אותו אלעזר למימר, אלא אלה
שמות בניי חינו רחיקין ומשריין עילאין ודחתו עם
יעקב בהדי שכינתא בגלותא דמצרים ע"ד הזוה"ק,
ופי' בבי' מברח"ו ז"ל עם יעקב בבי' שכינתא,
שהשכינה נקראת יעקב ע"כ, וירמו עוד בשם יעקב
עפ"י ק"ו זל"ה כתפלה למשה ע"פ לולי די'
שהי' לנו יאמר נא ישראל, שיש עוד טעם על אמירת
יעקב, כי הי"ד אות משמו יתבדק, ויעקב הוא
לשון שפלות רומ על הגלות, ור"ל שגלות ג"כ די'
אתנו, ובכל ארסם של ישראל לו נר כביכול עייש"ד,
וזה ירמו כאן את יעקב איש וביתו צאן, שצאו עמו
שכינתא ופמלי' דילי כמו שפי' בזוה"ק, ובזה זה
נתקיימו ישראל בקדושתן וכו' להבא משם, ח"ש
במדרש את יעקב כל אלו מכוחו של יעקב שכל
מאות ומעשים טובים, ר"ל בזה זכותו ומידתו ירד
שכינה הק' עמם למצרים, גם כי שם יעקב ירמו
על חתינה זו כה"ל, וכמו"כ בכל הגלות כביכול
עמנו נצרכ. והוא שעתה לנו, ולולי זאת לא הי' נשאר
ח"ו שריר ופליע אחר כל התאורעות שעברו עלינו,
ובזה זה נשאר לנו צחי' קדושה, אעפ"י שזעיר הוא
מאוד מ"מ השתלשלות הקדושה לא נפסק, וממנה
תתרחש ותתפשט עד שימלא הארץ דעה את די' וזכה

(ג) במדרש תנחומא ואלה שמות בני ישראל
ז"ה כשמך חלקים בן חתנתך, ראוי להבין
קישור פסוק זה ללחן.

ונקדים דברי הגמ' פסוק (ל"ד ע"ג) ח"ר יחזק
דבר זה מסורת זידינו מאבותינו, מרגלים על
שם מעשיהם נקראו, ואנו לא עלה זידינו אלא אחד
סחור בן מיכאל, סחור שסחר מעשיו של הקצ"ה
מיכאל שעשה שואו מקדו, ולכאורה יש להבין
הלא כחיד צמרגלים כולם אנשים, ואמרו ר"ל כל
אנשים שנמקרה לשון חשיבות, ובאותה שעה כשרים
היו, וא"כ אפשר לומר שנקראו על שם מעשיהם,
ועדיין היו בחשיבה צידם להצ"ב.

ונראה לבאר בהקדם דברי הגמ' סוכרין (ק"ט
ע"ג) ויחזק קרה ח"ר לקיש שלקח מקח רע
לעצמו, קרה שנעשה קרחה בישראל, בן יאכר וכו',
בן לוי שנעשה לוי' צביהם, וליחשוב נמי בן יעקב
שעקב עצמו לגביהם וכו', יעקב ציקש רחמים על
עצמו שנאמר וכו' עכ"ל הגמ', ובזה האו"ה ה' (ב'
צפ"י קרה) חליק וצעיני יפלא למח יונה דברים
הרעים לשמות האדוקים, ולא די זה אלא שמקשה
בעל הדרשה וליחשוב בן יעקב וכו', ותיקן דע כי
כשצדק ה' את האדם צדק נעם אחד שבו כלולים
כל ענפי הקדושה, וכשחטא ונפגם נפגמו כל הנשמות
שהיו תלוים בו, וכל שיאלו ממנו פגומים היו, עד
שיאכה נפש אברהם וכו', ויאתה נשמת יעקב בלא
שום דופי וכו', נמלנו אומרים שהאילן הוא יעקב
ויאלו ממנו י"ב ענפים ואחד מהם הוא לוי, ענף
זה העניף ג' ענפים וכו' וקרה העניף ד' ענפים
עמרים יאכר וכו', וענפי יאכר הוא קרה וכו', קרה
בתחלה היו נקרא קרה עבדו וכו' בן לוי שחלח
מיום לידתו להקצ"ה בכמה מעלות, ועכשיו הענף
עצמו שנקרא קרה נפגם ועשה צו קרחה, ולא
עניו בלבד אלא גם שורש הענף שבה ממנו וכו',
ולא זו בלבד אלא גם שורש הענף הראשון שאלו
מיעקב שורש של נפש קרה אשר משם נעקרה,
נפגמה ועשתה צו נקמה ללוותו לגיבסם, וממה
שלא הזכיר בהכרח בן יעקב וכו', לפי שהחפץ על
עצמו וכו' חזרו היכה חפלתו של יעקב שלא יגיע

להיטמא מאויר ארץ העמים, אלא היכה רצועה של
ח"י מתקפלת והולכת לפניו והוא נחובה, וכן
כשהולכיכו לאחר מיכה היכה מתקפלת והולכת עמו,
חזרו שרמו לו חכמי ארד עמך מלרים וחכמי חשך
גם עלה וכו' עכ"ל. והסדר הענין צמ"ש שנשתלחה
רצועה מא"י לחו"ל, כהוונה על פנימיות הארץ, וכל
יושבי הארץ צודאי לא הכירו ולא ראו שום השמות
בארץ, (ע"י צספרי ויואל משה מאמר צ"י סי' קכ"ט)
עכ"פ מצאנו צודרי דכ"ז שה"י יע"א בלחן גושן
ה' שם ח"י מנוח, ולא ציאר מתי נסתלקה קדושה
ח"י מארץ גושן, ואפשר דכ"ז שיוסף קיים עדיין היו
שורש שם קדושה ח"י, ואחרי הסתלקותו פנה ברצועה
של ח"י משם.

ובזה יבואר דברי המדרש הבאים מלרימה וכו'
מת יוסף וכו' כאילו אותו היום נכנסו למלרים,
וכי חימא הלא כבר באו, לזה אמר את יעקב ח"ש
וביתו באו, שמתחלה כאשר באו עם יע"א גם ביתו
הלך עמו מא"י והיו שם קדושה ח"י, ורק עכשיו
נכנסו למלרים, ובזה יובן דברי המדרש ילקוט ותמלא
הארץ אותם שמלאו את מלרים, דאף שנשארו בארץ
גושן כמקדם, מ"מ עד עכשיו לא היו המקום ההוא
ארץ מלרים רק ח"י, והיו נרגש להם הבדל הרוחני
בין גושן למלרים, ע"כ לא ראו ישראל ללכת כלל
מא"י למלרים, אבל אח"כ נסתלקה קדושה ח"י משם
ע"כ מלאו את כל ארמ"ל כי לא היו עוד בהנחת
בבול ציניהם.

*

ואלה שמות בני ישראל הבאים מלרימה וגו', הקשו
המפרשים ז"ל הרי כבר מנה שמות השבעים
לעיל צ"י ויגש ולמה חזר ומנאן כאן.

(ג) במדר"ר ח"ר אצדו כל מקום שנאמר אלה
פוסל את הראשונים, ואלה מוסיק על הראשונים
וכו', ואלה שמות הוסיף שבה על שבעים נפש שנאמרו
למעלה שכולם היו נדיקים ע"כ דברי המדרש, וא"כ
הרי אלו האומרים כאן הם עומן חזרו למעלה
ובמה יתוסף שבהם בהזכירם עוב"פ.

נכרים משתעבדים בנינו אי' גבורותיו לא אמר גבור, אחר איננו ואמר אדרבה זו הוא גבורותיו וכו' עכ"פ מבורר שהוריו ושבתיו ית' הם ע"ש פעולותיו ית' וכמו"כ שמותיו ית' מבורר במד"ר כ"ל.

ועפ"ז נראה לפרש הפסוק כשמך חלקים כן תהלתך, היינו כשמו של הקב"ה שנקרא ע"ש פעולותיו כן תהלתך, שגם תהלתו ית' ע"ש מעשיו ופעולותיו, והנה כבר אמרנו לעיל כי שמותיו של אדם נשתנה ג"כ לפי מעשיו, וכלל הוא שהאדם אינו עומד במדריגה א' רק בולך, ואם אינו בולך ח"ו למעלה אז יורד חלילה למטה, ובשום פנים אינו עומד במקום אחד, והדיוקים עולים ממיד במדריגתם ולפי מעשיהם נשתנה שמותיהם לעומה. ועפ"ז יוצן המדרש ואלה שמות בניי וגו' מוסף שנה על הראשונים וגו' ולכאורה הלא הם עומים כבר חכרו למעלה וכשנמנו למעלה היו ג"כ דיוקים, ומה מוסף עליהם, אבל באמת ע"י שבו דיוקים עלו ממיד במדריגתם, ולפי מעשיהם נשתנה שמותיהם לעילוי, ואינם כמו שנמנו למעלה, כי פנימיות שמותיהם נשתנה לעומה, וזה כפל כאן עוב"פ שמותיהם להוסיף שנה על הראשונים, ולהורות שבשמותיהם נעשה חוספת שנה, וזה שהסמיכו במדרש תנחומא לכאן הפסוק כשמך חלקים כן תהלתך, דכמו"כ חלק הבוית"ש כשמך חלקים כן תהלתך כ"ל ששמו ותהלתו יתצרך ע"ש מעשיו ומדותיו.

*

במסיבה להחזקת הישיבה

במד"ש (פי' אי' סי' צ"ו) ואלה שמות בניי וגו', אי' אצרכו כ"מ שנאמר וכו' ואלה מוסף על הראשונים וכו' ואלה שמות הוסיף שנה על שבעים נפש וכו' שכולם היו דיוקים עכ"ל המדרש וכו'.

ונ"ל פ' בהקדם דברי קדוש זקינו הייעז לב' זכ"ה ר"ש פרשתנו וזה לשון קדשו, על פי מה שפירש מה"ר א"ח השמש וזה השמש וגו', דאיתא

כה החטא עד עיקר השורש שביעקב, ולא ינחם חבל הכסף מעיקרו ויש תקוה לאחריהם וכו' עכ"ל. ועד"ז יוצן חלק המרגלים דאם לא היו עושים המעשה הרע הזה, ה' מורה שמותיהם לעומה, אך ע"י מעשיהם נשתנה פירוש שמותיהם ונקראו לגנאי ע"ש מעשיהם, כי שם האדם מאיר לפי מעשיו, וכ"ז שה' מעשיהם עובים ה' מאיר שמותיהם לעומה ואח"כ נשתנה שמותיהם בערך מעשיהם.

ונקדים דברי המדרש (שמו"ר פ"ג סי' ס"ו) ויאמר חלקים אל משה אי' אצרכו בר ממל ח"ל הקב"ה למשה שמי אחי מנצק לידע לפי מעשיו אני נקרא, פעמים שאני נקרא בעל שדי' נצבאות, בחלקים, ד', כשאתי דן את הצדיקים אני נקרא חלקים, וכשאתי עושה מלחמה צרעם אני נקרא נצבאות, וכשאתי חולה על חטאיו של אדם אני נקרא ק"ל וכו' ע"כ דברי המדרש, וכמו"כ שבתו ותהלתו ית' הם ע"ש פעולותיו, כמ"ש בגמ' (ברכות ל"ג ע"ב) הווא דנחית קמי' דר' חנינא אמר הקל הגדול הגבור והנורא האדיר והעוז וכו', כי סיים ח"ל סיימתינו לכולנו שבתו דמך, למה לי כולי האי, אכן בני חלה דאמרין אי' לאו דאמרנו משה רבינו צאורייתא ואחר אנשי כנע"ג ותקנינו בחפלה לא היוין יכולין למימר להו, ואת אמרת כולי האי ואזלת, משל למלך צר ודם שה' לו חלק חלקים ידירי זהב והיו מקלסין אותו בשל כסף, והלא גנאי הוא לו עכ"ל בגמ', ולכאורה לפי הנחה זו איך תיקנו אנשי כנע"ג לומר הקל הגדול הגבור והנורא, וקשה כמ"כ וכו' סיימתינו לכולנו שבתו, אך נראה דלשנה את השי"ת בתואר עממי אסור, כי הבוית"ת לית מחשבה תפיסה צי' כלל, הולם תוארים חלו הקל הגדול וכו' דאמרנו משה רבינו ע"ש פעולותיו ומדותיו ית', ותלתו במעשיו צי"א כידוע, והוא דבר שיש לו קצבה ויחזק בו לשנה את השי"ת, ומשה רבינו ואנשי כנע"ג הציגו פעולותיו ומדותיו ית' השולטים בעולם, וע"ש זה תקנו לומר הקל הגדול הגבור והנורא, וכדאי בגמ' (יומא ס"ט ע"ב) למה נקרא שמו אנשי כנע"ג שהחזירו עמיהם ליושבה, אחא משה ואמר הקל הגדול הגבור והנורא, אחא ימיו ואמר נכרים מקרקרין צהיכלו אי' נוראותיו לא אמר נורא, אחא דינאל ואמר

ואלך לי אל ארץ עממא אל תוך ערלים שאין יראת שמים ציונים, אמר לי הקב"ה אל חירא מרדכ מזרימה כי לגוי גדול אשימך שם ואנכי ארד עמך וגו' ע"כ, ומקשים דלויך התנחם כהצטחה כי לגוי גדול אשימך שם, על מה שחזירא לירד למלכים ארץ עממא ומקום ערלים שאין יראת שמים ציונים, ואף אם יחי לגוי גדול עדיין יראתו במקומה עומדת, ויתבאר עפ"י דלויך צמודת רב (אזכר ה' ל"ג) אר"י צא וירא כמה חזיון תינוקות לפני הקב"ה, גלחם סנהדרין ולא גלחם שכינה עממא גלו משמרות ולא גלחם שכינה עממא, וכיון שגלו תינוקות גלחם שכינה עממא, ה"ד עוללים הלכו שבי לפני לר מיד ויאל מן צה ליון כל הדרכ עכ"ד המדרש, מבוחר שבמקום תשכ"ר שם הוא השרפת השכינה, והנה מעת שנמכר יוסף למלך ועד נעשיו עצרו כ"ב שנים, וצכל אלו השנים לא העמיד יע"ל יותר משצעים נפש, ורק אחר שירד למלכים פרו ורבו מאוד, ואמר"ל צמדי"ר פ' וישלח (פ' ע"ג א') לא נפטר יעקב אצני עד שרפת ששים רבוא מצני צניו, ובודאי ישנם ע"ז טעמים כמסים לפניו ית' (ע"י דבריו לעיל פ' וישב ע' רס"ו) ועכ"פ כך ה"י רלון המקום ית"ש, וצאלו י"ז שנים שהיו צמלים נתחנכו שם ששים רבוא תינוקות של בית רבן על צרכי התורה והיראה בחינוך קדוש, וז"ל שם השרפת השכינה צמחי גדולה שלח ה' דוגמתו צא"י, ולא כשהי' יעקב אצני מברכר ואמר איך אעזב ארץ ששכינתו של הקב"ה אל שרוי בחוכה ואלך אל ארץ עממא, אל"ל הקב"ה אל חירא מרדכ מזרימה כי לגוי גדול אשימך שם, ועי"ז חוכה לצמחי גדולה של השרפת השכינה.

ובזה יוצן צמאמכ"כ ואלה שמות צמחי "הבאים" מזרימה וגו', דלכאורה ה"ל למימר לשון ירידה ע"ש שירדו למלכים ערות הארץ, וצדק העצב זכו ירידה גדולה לצמחי הגפש, כמ"ש הרמב"ם ז"ל (צפ"ו מהל' דעות ה"א) דרך צרייתו של אדם להיות נמשך צדיעותיו וצמעותו אחר רעיו וחזריו, נוכח כמנוח אגשי מדוינתו וכו', ואיך יתכן לקרוא ירידתם למלכים הבאים, אצל מפני שהיו את יעקב איש וציתו צא, שיעקב אצני. להם נצד כוחות העוממא, והדריך את צני ציתו וציר מישאל צמיון קדוש וטבור אף

צממא ריש פ"ק דברכות (דף צ' ע"א) ממאי דהאי וצה השמש ציאת שיממא הוא דילמא ציאת אורו הוא, ופרש"י שירא השמש וכו', והקשו בתוס' עלי' אי צריחה ה"ל לכתוב חרה השמש, או לשון יירא כמו השמש יאל על הארץ, ומדנקט קרא וצה השמש היינו שקיעת החמה עכ"ד. ויש להבין טעם הדבר למד נקט צריחה השמש צמס יירא ושקיעת השמש צמס ציאה, איפכא מסתברא לקרוא צריחה צמס ציאה שמשאיר וצה לנאן, ושקיעתה צמס יירא שירא מלאך, אצל יתבאר עפ"ימ"ש חזו"ל (סנהדרין ל"א ע"ג) מפני מה חמה יוראת צממא ושקעת צמערב, כדי ליתן שלו' לקונה פרש"י שהשכינה צמערב עי"ש, וא"כ כשיראלת מקומה קרוא יירא וכשצא לקונה שז מקומה נקראת ציאה, וז"ל חרה השמש (כיוון צממא) וצה השמש (כיוון צמערב) ולמה נקרא שקיעתה צמערב צמס ציאה, ע"א בעטם ואל מקומה שואף חרה הוא שם, שהשכינה צמערב חזו מקומה ולכן נקרא ציאה עכ"ד הישמה משה זל"ה, וז"ש עם ה' אלה ומארא יאלו, כי צאך ישראל שם משכן כבודו ית', ע"כ כשגלו משם נקרא יאלו ממקומם, וא"כ קשה אהא דכתיב כאן צמחי הבאים מזרימה, הכי זה מקומם שנקרא צאים, אצל יוצן כי הקשה האזכ"ק מ"ש יעקב וצמחתי עם אצותי וגו', תמן תנינא וכו' אר"י שאני יעקב דשכינה אחידא צי, כדכתיב אנכי ארד עמך מזרימה ואנכי אעלך וגו' וז"ש וישב יוסף וגו', ועי"ז ואלה שמות צמחי הבאים מזרימה וז"ל מוסף על ענין ראשון ששם השכינה ע"כ שם מקומם ולכן נקראו צאים את יעקב (שנאמר לו אנכי ארד עמך וגו') איש וציתו צא"י קב"ה ופמלוא דילי וכו' טלליך צייעב לב.

ואפ"ר עפ"י דרכו צאופן אחר קאת, צהקדם לפרש מאמכ"כ (צפ' ויגש) ויחמר אלקים לישראל וגו' אל חירא מרדכ מזרימה כי לגוי גדול אשימך שם, פירש"י לפי שהי' מייר על שחקק ללחא לחז"ל ע"כ, וכן איתא ג"כ צפרקי דר"א כששמע יעקב על יוסף שהוא חי, ה"י מברכר בלבו ואמר אעזב את ארץ אצותי ואת ארץ מולדתי ואת ארץ מגורי אצותי ואת ארץ ששכינתו של הקב"ה שרוי בחוכה,

וענין הצעורה שיתגדל השגת צניטס צעצודה השי"ת וצמעשה המלות, ויתמכו על מכות וערך הצעודה של אבותיהם, ויאמרו "מה" הצעודה הזאת לכם, שהצעודה שלכם הוא צנח"י מה המורה על קטנות כמ"ש ונחנו מה, וצעורה טובה הוא זה שידעו הבנים הדרכה ישרה ומעולה והלואי שחכה לה, אמנם יש צד גם צעורה רעה, שעתידה תורה להשחכת מישראל, דע"כ ישאלו הבנים כן לזד מיעוט עצודת אבותיהם, וצד יוצנו צ' הדעות צצמכילתא הי"ל.

והנה גם כן הרשע שואל שאלה זו עמה על כוונה אחרת, ואריך להבחין מי הוא השואל, ואם הבן מתגבד דרך הישר ודלוי כוונתו לעובד ע"ד הי"ל, משא"כ אם הוא רשע ודלוי כוונתו להוליד את עמו מן הכלל כמ"ש לכם ולא לו לפיכך הקסה את שניו, וצ"ש הספוק וכו"י כי ואמרו אליהם "בצניטס" דייקא, ר"ל צניטס שמתגבדים דרך ישראל סבא ורשויים להיות נקראים צניטס, ואם הם ישאלו שאלה זו מה הצעודה הזאת לכם, צעורה טובה הוא לכם כרמז צניטת וכו"י לשון שמחה, שהבנים יתחנכו דרך זה שישאלו מה הצעודה הזאת לכם, וצעור"ר הדורות מתמעטים וכוללים וכמו שרואין צעור"ר הידידה הגדולה מצח"י דור הקדום, אבל עכ"פ על הבנים לריכין להשחלל שיתגבדו דרך אבותיו ורצותיו הקדושים ולא יכיו ח"י "יתמי דיתמי" שהאבות הם כיתומים עזובים ממעשה אבותיהם, ואם ח"י גם הבנים לא יחזרו לדרכי אבותיהם כ"ה יתמי דיתמי, וע"כ לריכין להשחלל שהבנים עכ"פ יחזרו לחינוך הקדום.

ונקדים דברי ק"י הישמח משה זכ"ה לפרש הכחוד וייעצ אלקים למילדות וירב העם ויעמנו מאוד, חל"ק דבא המילדות קיימו נפשות רבות מישראל וכו', ובדלוי כל שמקיים נפשות יותר הוא נחשב לדיוק יותר ועוד יותר, והנה לפי זה מוכן דאם היו ישראל פרים ורבים רק דרך הטבע, ולא היו המילדות מקיימים נפשות כ"כ, לא היו נחשבות לנאקיות ועצודת כ"כ כמו עתה שפרו ורבו שלא דרך הטבע, וע"כ נפשו המילדות עמומים מאוד צניטת ומע"ה,

בתוך מנחים ערות הארץ, ולכן לא היו צנח"י יורדים רק באים, ונקרא בשם צנח"י שהשכינה שם הוא צמקום תשצ"ר.

ונקדים עוד דברי המכילתא (פ' צא) וכו"י כי יאמרו אליהם צניטס מה הצעודה הזאת לכם וגו', צעורה רעה נחשצרו ישראל צנח"י שעה, שחוק עתידה תורה להשחכת ע"כ, ולכאורה צ"כ כרי ממות הלילה כן הוא שישאלו הבנים, ואין זה לסיבת שחכת התורה, ואין נרמז צד שחכת התורה, גם יל"ד דכל מקום שנאמר וכו"י הוא לשון שמחה, וכאן לשמחה מה זו עושה, עוד שם צמכילתא ויש אמרים צעורה טובה נחשצרו ישראל צנח"י שעה שכן עתידין לראות צניט וצני צניט, וגם זה צ"כ הכי יעלה על הדעת שכללות האומה לא יכו"י להם צניט וצני צניט, ומה אורף לצעורה זו, וע"כ שאלה זו מה הצעודה הזאת לכם הוא שאלת כן הרשע כמ"ש לכם ולא לו וכפר בעיקר, ומהו הצעורה טובה שכו"י לכם צניט שישאלו כן.

ונל"פ דהנה צניטת הוגאל צ"כ יכו"י השפעת הקדושה בישראל צנח"י גדולה מאוד, שחכה להתגלות משה רבינו ודור המדבר ודיוקי הדורות, ויחירו בלבות צניט קדושה נפלאה ורוממה, ואותן שכיו משוקטים צגשמויות עולם האב, וצפרע מי שאינו נקי מחטא הידות, יכו"י קשה לכם לקבל השפעת הקדושה הנפלאה, וצעור"ר מי יוכל לומר זכיתו לצי טוכרתי מחטאי, אולם תשצ"ר שלא טעמו טעם חטא ולא נשחרש צדס דעות ומדות רעות, הם צוודאי יוכלו לקבל השפעת הקדושה צנח"י גדולה יותר מאבותיהם, וכמו"כ צזמן הגלות שחפצורו צעור"ר צמקומות העממים, ורוב צניט צמלים ימיהם צבצלי העור"י ועוסקים צעניי החומר יום ולילה לא ישצות, עכ"פ אם יתאמנו לתוך צניטס על עברת הקודש דרך ישראל סבא, יש לפנות שיגיעו צניטס למעלה ממדריגת מעשה אבותיהם, וע"כ גם האבות ייטיבו מעשיהם שלא יצטוו ולא יכלמו מהם, וצד ש לפרש דברי המכילתא וכו"י כי יאמרו אליהם צניטס מה הצעודה הזאת וכו' צעורה טובה נחשצרו ישראל וכו', שם עתידין לראות צניט וצ"כ שישאלו ככה,

של תשצ"ד בוקע רקיעים ובחי' תורחם הוא קוט
של יעקב בלצד צלי תערוכות זרים.

ובזה יתחזר במחמ"כ הכה נתחכמה פן ירבה
וגו' ונוסף גם הוא על שוגאיו, שזה הי' כל
יראתו של פרעה שיגדלו דורות על צרכי החורב
ועי"ז ונלחם בנו, שעי"ז שילמדו חורב וקולו של
יעקב יחי' מאוי צבתי כנסיות ובחי' מדרשים, ילחמו
נגדם ויכלו להם, וז"ש ונלחם בנו לשון נתפעל שלא
יטערו לעשות פעולת מלחמה בעלמם, אבל יחי'
פעולת המלחמה מלמעלה בכה התשצ"ד ובבצל פיהם,
דעי"ז חין ידי עשו יכולים לשלוט בישראל, ולא
התחכם למנוע ולבצל מהם כח רוחני זכ, וזי' הפיר
עליו ולא עלתה בידו.

ורבר זה עליו לדעת שלא על חנם שלחנו אליהם
כנה, כי אם להעמיד תשצ"ד שילחמו בבצל
פיהם נגד כוחות הכומאח המהגברים לגדינו, כי
בזודאיו לתכלית זה בלנו כנה לחקן מה שצריך לחקן,
ותיקנו חז"ל להתפלל בנשימתו לכרך מודה אני לפניך
הי' א"י"א שהנכסתי לכרך זה לשלי, והנכסתי לשון
נתפעל, ואין אומרים שצאתי לכרך זה וכו', כי לא
לאדם דרכו רק הקצ"ה הוא המכניס, ועי"ז צריך
לקיים ולהשלים השליחות, וצריך להתאמץ שיחי' על
צחי' הבאים ולא צבתי ירידה ח"ו, והחוב על כא"י"א
להתאמץ להחזיק צחי' ת"ת לקיים ותחיון את הילדים
להספיק לכן מים ומזון, מים זה תורה וגם מזון זה
תורה שהוא מזון לנפש, ועפי"ז פשוטו מים ומזון
גשמי להחזקת החי'ת, ובזכות זה ישפיע הקצ"ה לכל
אחד די מחסורו כמי"ש היש"מ זל"הי שכל מה שבחי'
המילדות מפזרין לרציו הילדים היו יותר מתעשרין,
ועי"ז שחי' וירד הכס עי"ז ויעלמו מאוד צעושים, וגם
עשה להם צחיס שהשפיע להם הקצ"ה עשירות שלא
בדרך הטבע עד שקנו וצנו צחיס כל הצורך להם,
ואין לקמן בהחזקה ותמיכת התשצ"ד כי הקצ"ה
משפיע בשכר זה יותר ויותר, ויעזור הצו"ה השפעת
עובדת לישראל ומכה לקבל פני משית דאקינו צחח
ובקדושה וטכרס בהחגלות כבוד שמים עליו במכרס
דימיון חמן.

*

שכרי קיימו נפשות הרבה מאוד, וגם דכנפשות
שקיימו, כל המעי"ט עשאו נחשז עליהם דכס הגורמים,
א"כ צברציו עלמו הם מאוד, והיינו וייטב חלקים
למילדות שהשית עשה אותם טובים, כמו וירב
הכס כדודע שלא בדרך הטבע, עי"ז ויעלמו מאוד
המילדות עכ"ל. ובה ויבן דברי המדרש ואלה וגו'
מוסיף על הראשונים, פי' עי"ז שא"ס וציתו צא,
שהעמידו ת"ת ובחי' חינוך לתשצ"ד והעמידו דורות
ישראל, בזה יתוסף שבה על הראשונים, ואף שהם
עלמם שחזרו למעלה ובכר היו דאיקים ומלאים
מנות ומע"ט, מ"מ עי"ז שחזרו צחיסם לתורה ויראה
גם בחור מלרים ערות הארץ נתוסף שבהם ונתעלמו
מאוד צחיות ומע"ט, וגם המנות ומע"ט של דורותיהם
יתוסף לחכותם בבחי' הכ"ל.

ולענינינו נ"ל"פ במחמ"כ הכה נתחכמה לו פן
ירבה וכו' כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא
על שוגאיו ונלחם בנו ועלם מן הארץ, דיל"ז צאומרו
ונלחם לשון נתפעל כאלו מעלמו יחי' נעשה, וזי'
לו לומר ונלחם בנו, אך נראה עפי"מ דאיתא במד"ר
פי' תולדות (פס"כ סי' כ) לא עמדו פילוסופין
בעולם ככלעם בן צעור ובאצנינום הארדי, נתכנסו
כל אוב"ע אלו, א"ל תאמר שאנו יכולים להזדווג
לאומה זו, אמר לנו וחזרו על צחי' כנסיות ובחי'
מדרשות שלהן, ואם מלאכת שם תינוקות מנפליין
צקולן, חין אתם יכולים להזדווג להם, שכן הצעיות
אציהם ואמר להם הקול קול יעקב, צומן שקולו
של יעקב מאוי צבתי כנסיות חין הידים ידי עשו,
ואם לאו הידים ידי עשו אתם יכולים לכן עי"כ,
ולבאורה יש לדקוק דלפי הדש הזה הי' א"ל הקול
קול יעקב חין הידים ידי עשו, ופרשתי שא"ס הקול
קול יעקב בלצד צלי שום תערוכות מכוחו של עשו,
והידיים ידי עשו צלי שום סיוע כח ישראל אז חין
יכולים אומה"ע לשלוט על ישראל (עי' בדבריו פי'
תולדות עמוד תרמ"ג ביתר ביאור) עכ"פ ברור שרק
כח התורה הוא התרים לעמוד בפני הקמים על
ישראל, ובכה התינוקות של בית רבן אפשר להתגבר
עליהם, והם הלוותמים נגד האומות שלא ישלטו, ואף
תשצ"ד לאו צני מלחמה ניגוד, אבל כוח תורחם
גדול בשמים מאוד ללחום נגד המסעטיים, כי קולות

דמה גדול, יש לדאוג הואיל ושלטה מדת הדין בראש הבית, ואמרי לה דמה קטן, שבקלקלה מתחילין מן הקטן, והרמב"ם ז"ל (הלכות חזל פ"ג ה"ב) העתיק מאמר זה ולא חילק בין גדול לקטן, וכתב הלחם משנה ו"ל רבינו לא פ"י משום דלא נפק"מ כלל לענין דינא עכ"ל, אמנם ז"צ דאם אינו נפק"מ לענין דינא, מדוע העתיק הרמב"ם המאמר בכלל, ואם העתיקו מדוע לא חילק בין גדול לקטן כמו שחילקו בגמרא.

ו"ל"ג לתוך דעת הרמב"ם ז"ל דלואי אינו מפרש גדול כפירש"י דקאי על ראש הבית, ויליף בענין אחר עפ"י"ד בגמרא (תגינה ע"ו ע"ב) אם הכי דומה למלאך ה' נבואות תורה יבקשו מפיו, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו, ור"מ הכי גמר תורה מפיוי דאחר, אמר ר"ל ר"מ קרא אשכח ודרש וכו', קשו קראי אהדדי לא קשיא הא בגדול הא בקטן, פירש"י גדול היודע ליחזר שלא ילמד ממשעו יכול ללמוד תורה מפיו. והרמב"ם ז"ל (ה' ח"ת פ"ד ה"א) העתיק הלכה זו ו"ל הרב שאינו הולך בדרך עוזה, אע"פ שחכם גדול הוא וכל העם לריבין לו, אין מתלמדין ממנו עד שובו למוטב וכו' עכ"ל, ולא חילק בין גדול לקטן, והקשו המפורשים מדוע לא חילק כמו שחילקו בגמרא, ותירלו הש"ך ועוד פוסקים דעמנו דזה שס"ל דזמן הזה אין דעת שלימה שחקרא גדול להחיר לו ללמוד מחכם רשע, כי הדורות נתמעטו, ומי שנחשב צדיק לגדול ה' נחשב בזמן הש"ס לקטן ולא לא חילק כלל, וכלם משנה כתב תירוצ' ה"ל ורקבסה עליו, דברי הרמב"ם ז"ל אינו מזכיר רק הדינים הנוכחים צדי"ז בלבד, אלא הדינים שניבאו בכל זמן אפילו אחר ביאת משיחנו צ"ב וא"כ ה' לו לפרש.

ו"ל"ג דלא קשה קושיותו כלל, דהנה אחר ביאת המשיח לא יהי עוד נפק"מ בדין זה כלל, כי לא יהי צמיונות רב שאינו הנון, וכדרך שכתב היפ"ת על מה דאיתא במדרש שלע"ל כל הקרצנות יהיו בטלים, דאין הכוונה שישתנו דיני התורה ח"ו, אלא שלא יהיו צמיונות חטאים, וכל הרשעה כולה כעשן תחת זלאת יהי נורף בקרצנות, וכמו"כ לא

וא"ל שמות צדי"ב הבאים ממרימה את יעקב איש וציתו באו, ויל"ד במאמח"כ שבתחיל לומר הבאים בלשון הוה וגמר לומר באו לשון עבר, ובמד"ר (פ"א ס"ד) הבאים ממרימה וכי היום באים והלא ימים רבים היו להם שבאו למלכים, אלא כ"ז שיוסף ה' קיים לא ה' להם משוי של מלרים, מת יוסף נתנו עליהם משוי, לפיכך כתיב הבאים כאילו אחרו יום נכנסו למלרים עכ"ל המדרש, כבר הבאנו לעיל סתירת דברי ר"ל בענין התחלת זמן השיעבוד, דבר"פ ויהי כתב רש"י ז"ל שמשמח יעקב התחיל השיעבוד, וכאן אמרו שאחר מיתת יוסף התחילה השיעבוד, ולהלן עכ"פ וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור הבא דרשו ר"ל במד"ר, ללמוד שכ"ז שהי' א' מאותו הדור קיים לא שיעבדו המלרים בישראל, וכבר ביארנו דזה ועוד לאלוקי מלין.

במד"ר את יעקב, כל אלה מכוחו של יעקב שסגל מלות ומעש"ט וכו' איש וציתו באו, וז"ל הכוונה דהודעת הכתוב דזה שירדו לקבל עליהם עול שיעבוד וגלות מלרים ואין יתקשר לזה שהי' מכוחו של יעקב, ויתכן יותר דרשם ז"ל עכ"פ כי עוב כל ארמ"ל לכם הוא ואכלו את חלב הארץ וכדומה פסוקים המדברים בעובתו, שם ידק לומר שהי' זכותו וזכותו של יע"א, ולא על השיעבוד והגלות.

בסדר עולם רב (פ"ג) איתא וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור הבא אין לך בכל השנשים שהאריך ימים יותר מלוי, וכ"ז שהי' לוי קיים לא נשתעבדו ישראל למלרים וכו', מכאן אמרו חכמים אחד מצני חצורה שמת חדאג כל החצורה ש"כ, והוא פלא שבתחיל לומר שאע"פ שמתו יוסף ואחיו לא התחיל השיעבוד ולא ה' מדכ"ד מתוחה נגדם כל זמן שאחד מהם קיים ואין ללמד מהבא אחד מצני חצורה שמת חדאג כל החצורה, ואדרבה הרי זה ראי' לסתור.

והנה מאמר זה איתא ג"כ בגמרא (שבת ק"ו ע"א) אחד מצני חצורה שמת חדאג כל החצורה כולה, אמרי לה דמה גדול ואמרי לה דמה קטן, פירש"י

שהלדיקים באים לעולם טובה צאה לעולם ופורענות מחלוקת מן העולם, וכשנפטרין מן העולם פורענות צאה לעולם וטובה מחלוקת מן העולם וכו' עכ"ד החוספתא.

והנה ה' על ישראל שער חוצ לקיים גזירת ועצודם וענו אותם ד' מאות שנה, ולא נתפרש כמה ימי העצדות והעניו, ולא ה' גזירת עצודם ועניו על ד' מאות שנה, שכרי הגלות התחיל משעת לידת יצחק ולא ה' שם עינוי כלל, וכמ"ש החסם שנת (דף י' ע"ב) ד"ה נתגלגל הדבר וירדו אצותיו למלרים ועניו צפי המהר"ם שם, והרמב"ן ז"ל (צפ' לך) פי' דלרצב מאות שנה קאזי על כי גר יהי' זרעך בארץ לא לבס, וגם ועצודם וענו אותם בחלק ממנה עיי"ש ואפשר שבי' תלוי ועומד כמה יהי' זמן העניו, כיון שלא נתפרש בגזירה וכו' תליא בזכות הדור, אי"כ י"ל דכיון שהלדיק מחלק מן העולם פורעניות צאה לעולם ומדכ"ד מתוחה בעולם, אפשר שתיקף אחר פטירתו של יצ"א התחיל השיעבוד, שבי' מקום למדכ"ד לקטרג מזד הגזירה של ועצודם ועניו אותם, ואז התחיל השיעבוד בפועל ממשי, אלא שיוסף הלדיק בכוחו הגדול ציעל הגזירה ונתבטל השיעבוד, וכן כשנסתלק יוסף הלדיק חזרה מדכ"ד לקטרג ומאלה הקיעורג מקום להתחיל הגזירה של עינוי, והתחילו המלריים לשעבד בישראל אלא שהשבעים הק' ציעלו הגזירה, ואחר שנסתלק כל אותו הדור, ולא ה' נמלא דדור שיהי' בכוחו לבטל את הגזירה, ואולי שחטא הדור גרם שלא יכלו לדחות הגזירה עוד, אז אפשר שאז ה' מוכרח להיות מזד הגזירה ולא ה' עוד מקום לבטלו, עכ"פ אין עוד סתירה בענין התחלת השיעבוד, וכל הזמנים שאמח"ל אמיתיים הוה, שהתחיל השיעבוד כמה פעמים, אלא שנדחה ונתבטל בכל פעם עד אחר הסתלקות כל הדור, ואז תקיים גזירת השיעבוד עד זמן הגאולה.

ובזה יתבאר לשון הפסוק ואלה שמות בני ישראל "הבאים" מלרימה בלשון כוה, וכמ"ש במדרש שאחר הסתלקות יוסף התחיל השיעבוד ודומה לבס כאילו עבשו צאו למלרים, אצל אח"כ חזר הדבר לקדמותו וז"ל את יעקב איש וציתו צאו, שהשבעים

יהי' מלרימה אז של רב שאינו הגון, ע"כ שפיר סתם הרמב"ם ז"ל ולא חילק בין גדול לקטן כי צוה"ז אין גדול מה שיהי' מותר לו ללמוד מרב שאינו הגון, ואחר צאת משיח לא יהי' עוד רב שאינו הגון כלל.

והנה חיתא גמ' (כתובות ח' ע"ב) ר' חייה בר אבא שכיב ל' יומא, וככם ר"ל להוכיחו שבשביל שנותיו מה בנו עיי"ש, והקשה בגמרא חתא לנחומי לעורי קא מלצר לי, פירש"י בתמי' מוכיח על פניו שבשביל עניו מה בנו, הכי קאמר לי' שכיב את לאתפוס אדרא, פירש"י חשב אתה למעלה לתופסך ואת בעין בעון הדור, דקיי"ל בזמן שלדיקים דדור לדיקים נתפסים על הדור שנאמר ונמקדשו חתלו עכ"ל, הכי שלענין זה שיהיו נתפסין בעון הדור צריך להיות גדול וחשוב, ואפשר שהרמב"ם ז"ל מפרש בדעת המ"ד דמה גדול, ר"ל גדול הדור שראוי להיות נתפס בעון הדור, וקטן כיוניו שאינו ראוי להיות נתפס בעון הדור, ולא כפרש"י גדול ראש הבית, ומעשה איל הרמב"ם ז"ל לשיטתו כמו שאינו מחלק בענין להתלמד מרב שאינו הגון בין גדול לקטן, מפני שצוה"ז אין דעת שלימה שתקרא גדול להחיר לו ללמוד מרב שאינו הגון, כמ"כ ס"ל שצוה"ז אינו בנמצא גדול שיהי' ראוי לאתפוס אדרא וכולם כקטנים לענין זה, וע"כ סתם ולא חילק בין גדול לקטן, דעכ"פ למיחש מיהא צפי לדעת המ"ד דמה קטן, זה ה"ל ציושב דעת הרמב"ם ז"ל.

היוצא לו מה שאחד מבני חבורה שמת חלוא כל החבורה, לעטם שמדת הדין מתוחה לגדרם ר"ל, וכדליתא בגמרא (מ"ק כ"ז ע"ב) אצל ג' ימים הראשונים יראה אי"ע כאילו חרב מונחת לו בין שחי כחפיו, מ"י ועד ז' כאילו מונחת לו כנגדו בקרן זוית, מכאן ואילך כאילו עוברת כנגדו בשוק, וכתבו החסם עד י"ב חודש, והכי חיתא צירושלמי כל שבעה החרב היא שלופה וכו', לאחר י"ב חודש חחרת לתערה, ולמה הדבר דומה לכפה של אצנים כיון שמדעתה אחת מהן מדעו כולם, וצ"ש דידן נמי אמרינן אחד מן האחין שמת ידאבו כל האחין וכו', ובתוספתא (פסוע פרק ז') אמח"ל בזמן

ועושין תשובה, ואף שהי' קודם קבלת התורה עדיין אשפי"כ הי' להם מדות נעלות ונשגבות, כמ"ש בזכ"ק ח"ל חלחל אינון דחיינו שכינתא מעלמא, וגרמין דדוירי' דקדושא צריך הוה לא הוי בעלמא, וצני נשא לווחין ולא אשתמע קליהון, וחלין אינון מאן דשכיב צדק וכו', מאן דשכיב צדק אל נכר וכו', ומאן דקטיל צנוי הוה עוברא דמתעברא אחתי' וגרים לקעלא לוי במעבה וכו', זכאין אינון ישראל דאשפי"כ דהוה בגלותא דמלכים אסתמרו מכל הני חלחל מדרה ומצת אל נכר ומקבול זרעא וכו', צני ישראל עאלו וצני ישראל נפקו, עכ"ד הוה"ק, ואף שהיו משוקעים צמי"ע שערי עומאה כמ"ש ח"ל עכ"פ ולא יכלו להתמסרה אשפי"כ הי' לכולם הרהורי תשובה אלא שלא הוליעו אותה אל הפועל, כמו שדרשו ר"ל ואת ערום וערי' ערומים מן התורה וערי' מן המצות, אמנם האמינו וידעו שיש צורא עולם המשיגה על דרכי צני האדם והי' לבס נכון לעשות תשובה, והי' יראה ללצב וריחם עליהם וקבל הרהורי תשובתם לעובר ועשה להם נסים ונפלאות להוליעם מגלות מלרים, ומשום כך ימים הללו שקורין פרשיות גאולה מלרים מסובלים המה מאוד לחינקן חטא הידוע כמבואר בספרי"ק, כי גאולה מלרים הי' ע"י צירור הנילווין הקדושים, ומתעורר הכח ההוא בכל שנה צימיו השוצצים, והקריאה מעורר הזמן כידוע, ואפשר לומר ע"ד רמז ודברת "צם" צימיו מ"צ, שהם מ"צ ימי השוצצים, ודרשו ח"ל (יומא דף י"ט ע"ב) ודברת צם ולא צדצרים בעלים, שיש להתאנף ולהאזרזר שיהיו הימים הללו ימי תשובה הנפש צחורה ותפלה ותחנונים, וישים האדם אל לבו לחקן מה שפגם ואל יבעל סגולה הזמן הזה צדצרים בעלים, ונרמז בלמח"ל ודברת צם ולא צדצרים בעלים.

וברתב בספרי"ק נועם מגדים (פרשה זו) חל"ק: ע"ד שפירשנו מאמר הכתוב ותסד כי מעולם וכו' לשומרי צריהו ולזוכרי פקודיו וכו' דיש לקדק דמה זה צריה ופקודיו הכל חד ולמה חלקן הכתוב, וגם הוליל לשומרי צריהו וזוכרי פקודיו, מאי ולזוכרי פקודיו דמשמע או בא או בא, אך הכונה הנראה לידבר בכתוב על שמירת אות צריה קודש, ועוד

הק' ציעלו גזירת השיעבוד, וחרז להיות כמו שהי' בזמן שבאו את יעקב שהיו ישראל אז צרום המעלה, כמ"כ עתה חזרו למעלתם, וזה שאמרו במדרש כל אלו מכווחו של יעקב שסגל מלות ומע"ט, שמה שחזר להיות כבתחילה ונתבעל גזירת השיעבוד זה הי' צכותו וזכותו של יע"א, וזכותו הק' יכלו השצפים לבעל גזירת השיעבוד, משא"כ אחר הסתלקות כל הדור לא יכלו עוד לבעל מעטם חולשת הדור, ואף שגם בתחלה פעלו רק צכותו של יע"א מ"מ צריך גם סיוע הדור, ואולי שאז הי' הכרה שתתקיים השעבוד מלך הגזירה כנ"ל.

ובזה יובן דברי הסדר עולם וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא, שבי"ז שהי' לוי קיים לא התחיל השיעבוד, ולכאורה קשה הלא אמר"ל שכבר התחילה משעת פטירתו של יע"א, ואחר הסתלקות יוסף הצדיק והי' סתירה, לז"ל מכאן אמרו חכמים אחד מצני חצורה שמת תדאג כל החצורה, וע"כ משעה שנפטר יע"א התחיל השיעבוד שהי' מזה"ד מתוחה שיתקיים בגזירה של ועבדום ועינו אותם, רק יוסף הצדיק צכותו הגדול ציעל את הגזירה ודחה אותה לאחר זמן, וכן אחר הסתלקותו של יוסף, ועכ"פ נשמע מכאן שאי' מצני חצורה שמת תדאג כל החצורה מפני שמזה"ד מתוחה בעולם. השי"ת יעזור שחכה מיד לישועה שלימה צכותו וזכותו של יע"א שקיים נחתי לכל הדורות וזכותו נושע במהרה לראות בישועת כל ישראל ושמחתן, כהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה צימיו אמנ.

*

באופן אחר אפ"ל דברי המדרשים והקדושים כנ"ל בדרך רמז מאמר עפ"י הידוע מספרי"ק דימים האלו ימי השוצצים המה מסובלים לתשובה על חטא הידוע, כי ישראל בהיותם צמלרים אף שהיו משוקעים בחוקק בגלות והנסיונות, מ"מ הרכרו בתשובה כמ"ד במדרש רבה וירא חלקים שעשו תשובה הבינונים וגם הרשעים הרכרו לעשות תשובה וכו', וידע חלקים שאפילו אחד בחצירו לא הי' יודע אלא הקב"ה לבדו, וזה מכיון את לבו וזה מכיון את לבו

ולא די צללות הראשונים, כי אם הוסיפו עלינו נסיון אחר נסיון, עזר קטיר כלל קץ ועדיין לא נושענו, עזרו הימים הקדושים ימי המלואים וימי השמחה ועכשיו חולפים ועוזרים ימי השובבים ועדיין אצלנו עומדים צללות המלצ ששמדנו זו מלפנים, ואין רואין התאוללות אור המכסיונות הקשות.

ואחר מן העיקרים דדרכי התשובה הוא שיחזיר האדם תמיד מה שחטא בעבר, ואל ישכח העוונות שעשה בימי נעוריו, וכי"ל בשם הנושם מגדים שאם לא זכה האדם להיות משומרי בריתו יהי עכ"פ מהזכרי פקדויו, והיינו שיחזיר את התסורות שעשה ויהי חטאתו נגדו תמיד, והנה ולזכרי פקדויו לרדך להיות על צ' בחיות, ראשית שיחזיר מה שפגם בעבר ולא ישכח עונותיו ולא יעזיר אותם מנגד עיניו, כי עי"כ ישתדל תמיד לתקן מה שחטא וימשול ברוחו לעבר המהשבות והדיבורים והמעשים, ועוד יחזיר ויתבונן צורות שער, כמאמ"כ זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור, איך יהי מלצ הישדות וכה החורה והקדושה מלפנים בישראל, ולפניו יהי אין שום השתנות לא מלצ המלצ ולא מלצ הזמן, ואם יתאר לפניו ירחי קדם שכל בית יהי מלא אורה זו חורה, וכל ישראל היו עובדי השי"ת באמת, ועלה זכרונו לפניו להתבונן בנפשו ולהיעיז דרכיו כמלפנים, וזה המכוון באומרו ולזכרי פקדויו מלשון חסרון ועי"ד שפי' בנושם מגדים זל"ה.

עוד כתב שם להבין חלי"ק דהנה ידוע מזה"ק וכו' דעיקר רוממות ישראל והכנעת אויביהם תחתם הוא עיי' שמירת הברית עי"ש צפי' בפרוע פרעות וכו', ועד"ז פירשנו מאמ"כ זאת המטה הזו תקח בידך וגו', כי האומות המושלים בישראל נקראים בשם מטה, כמ"ש הכי' הוי אשור וכו' ומטה הוא וכו', לז"ל הקציה למרע"ה על פרעה אשר הוא המטה צעת ההוא לרדות את ישראל, ואת המטה הזה פרעה תקח בידך שיכרי' כבוד תחת ידך ורשותך, עיי' אשר תעשה בו שתתקן בו בישראל את האותות דמילה שיכיו נעשים ומתקנים מהפגם, ואמר אותות לשון רבים על מילה ועל פרעה ועל דרכים וכו', עכ"ל, ובעו"כ דדור הזה הביע

כה אחרת גם שפגמו קצת צהמאת נעורים, לא שכתו הדבר רק זכרו היעב לתקן הפגם גם עליהם חסד ה' יהי, וזהו שחלקן הכתוב לשומרי בריתו לדיקים דמשיקא, ולזכרי היינו כה שני' שפגמו קצת אך זוכרים פקדויו ר"ל הפגם והחסרון, ויהי' פקדויו מלשון לא נפקד ממנו אית, לעשותם ר"ל לתקנם לתקן כל הפגמים, גם עליהם יגדל חסד והבן היעב עכ"ל בנושם מגדים, והוא ז"ל האריך שם מדברי חז"ל דמאן דנער ברית זכה למלכות, יוסף זכה למלכות וכו', משה זכה למלכות דכתיב ויהי בישורון מלך וכו', ויש דבר חידוש בדבריו דגם מי שפגם קצת ועב צהמאת ירפא לו וגם הוא יזכה לחסד ה' וכפי הכתוב הכי"ל.

ובדור האחרון הזה הנסיונות גדולים למעלה ראש, וביחוד זכה הפרע אשר הוא יסוד האדם צמאך כל ימי חייו הן ברוחניות והן בגשמיות, בפרעיות האדם היחיד והן בכלליות ישראל, כי זה תלוי בגאולה כידוע בדברי חז"ל שהעון הזה מעבד את הגאולה וביאת המשיח, ובעיקבתא דמשיחא הנסיונות גדולים יותר בגלל פרצות הדור גם כי הס"מ מתגבר יותר בזמן האחרון לעבד את הגאולה, ומתחכם לטמא את האדם עוד ערש שצא לכלל דעת כי בנפשו הוא, וזכה מעיל צו מוס על כל ימי חייו, ובפרע במקומות הללו ערות הארץ גדלו הנסיונות מנשוא, ואף צמארים לא היו נסיונות קשים ומרים כאלה ולא יהי פריצות נוראה כזאת, ובכל המדינות אשר ישראל נמלטים שם המה נחונים בצבלי נסיונות, כמו שפירש"י ז"ל צפי' אחרי עכ"פ כמעשה ארץ מארים וז"ל אותו מקום שישראל יעשו בו מקולקל מן הכל, ולרדך לסייעתא דשמיא וכה גדול של תורה ותפלה וקיום המצות, שהבוכי"ע יעזור ויזיל אותנו לכל נחפס ח"ו בדרכיהם ולא נלכד ברשעם, כי בעו"כ נעשה כהיתר ר"ל ואין דורש ואין מבקש דבר ד', והתשובות מתגבר מיום ליום, והן אצלנו עומדים ומתחכים בצליון עינים לישועת ד' ולגאולה שלימה, ולא פלגו שאחרי כל הצרות והעינויים שסבלנו ואחרי כל היסורים והרפתקאות שעברו על ראשינו, עוד נהיו נחונים בנסיונות קשים ובעומק הגלות אשר מעלות אחרונות ברוחניות ובגשמיות,

ובמד"ד ויקם מלך חדש רבנן פתחין פתחא להאי קרא צה' בגדו כי צנים זרים ילדו עתה יאכלם חדש את חלקיקם (הושע ה' ז'), ללמד כשמת יוסף הפרו צרות מילה אמרו נבי' כמלרים וכו' וכיון שעשו כן הפך הקציה האכזה שהיו המלרים אוהבין אותן לשנאה, שנא' הפך לבם לשנא עמו להתנכל בעצדיו, לקיים מה שנאמר עתה יאכלם חדש את חלקיקם, מלך חדש שעמד וחדש עליהם גזרותיו ע"כ, ולכאוי המדרש הזה מוליך הכתוב מפשוטו, דמיייר צהושע שאכזה את צניה על שחתתו צנות ערו"ס, והתנצח הכניא על המורכן ואמר עתה יאכלם חדש את חלקיקם, ופי' המפרשים שצקרו יצוא חודש שואכל האויב אותם ואת עדותיהם וברמיהם וכו' והחודש הזה הוא חודש תמוז שבזקקה בעיר ותוחדש אז שנחרכה זו, וכן פי' שם רש"י וברד"ק, ובמדרש כאן דרשוהו מלשון חדש שנחדשו גזרותיו וי"צ.

וגל"פ דפסח הכתוב ודרשת ר"ל צחי' חי' להם, עפי' הידוע דכל הגלויות צאים להשלמת חשבון ארבע מאות שנה, שאמר הקציה לאחיה צביות צין הצתרים ועצדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, ולפי' שורש אחד להם, דזה שואכלם חודש בחורבן ביחמ"ק הוא משום שנחדשו גזרותיו והקשה עליהם עול השעבוד, ועי' נפלו למי' עפרי טומאה עד שלא יכלו להתמנהג יוחר, והוכרחו ללאת ערם השלמות ד' מאות שנה ולהשלים בשאר גלויות, אמנם אלמלי הי' הגאולה צומנה לא הי' חורבן בחודש אז וכו' וזו הרציה וזו החמישי לשון ולשמה לבית ישראל ותורה חדשה מאתו תלך ועולם חדש ומחדש לעובד, אזל צעור"ר עכשיו שלא זכינו נתקיים יאכלם חדש את חלקיקם, וז"ש במדרש לקיים מה שנא' עתה יאכלם חדש את חלקיקם, שפי' שנחדשו גזרותיו נתקיים זה, וכל זה נמשך להם משום שבנים זרים ילדו שהפרו צביות המילה.

ולכאורה פשוטו של מקרא מיייר שנחתמו צנות עכו"ם וילדו מהם צנים זרים, ובמדרש דרשוהו שהפרו צביות המילה, ואיך יסבול זה פשוטו של

לנו ההיפך, שאותו הענין שצריך קדושה וצריזות יתירה להתגדר ולהתקדש זו הוא נפרץ במילואו רח"ל, בגלל הנוסיונות הגדולות שהצט"ד מתגבר להכשיל צניה' צה' הפרע יותר מכל שאר העצירות, ואף אלו שגומרים התורה ומקיימים מצותי' צקושי גדול עומדים בנסיון זה, ולריך התאמצות יתירה והיירות גדולה ציתר שאת, ואיש את רעהו יעזורו שיכיו מחוכרי פקודיו, ואם יזכרו השי"ת ויעשה זו את האותות יכניע צה' כוחות הטומאה כדברי הגעס מגדים זל"ה.

ואפ"ר לפרש דברי המדרש הי"ל ואלה מוסף על הראשונים וכו', ולכאוי הם ענמם כבר נמנו למעלה ומה צה' להוסיף בשבחים וכו"ה צלדקתם מתמלה ועד סוף, אך אינו דומה צמן שהי' יציא ויוסף הצדיק חיים וקיימים צדור ההוא, כי אז הי' כח גדול המסויע לקדושת ושמירת הצביות, כי היו מנאצים בצביות יעא"ש שהאיר צקדושתו והאליז מהדור עליהם, וגם יוסף הצדיק הי' שלם צמדה זו בתכלית השלימות, ויוסף הי' השליט ומושל בכל ארץ מצרים, והכל צתר רישא גריר כמי' צוה"ק (ויקהל ק"ט ע"א) דמתא וכל צני מתא כולו קיימין צרעיה דנהיג לעמא וכו' עיי"ש, ע"כ כוחות הטומאה של מצרים לא יכלו להרים ראש מפני גאון קדושתו של יעקב ויוסף, ולא יפלא חיפוא שהחזיקו צחומתם, כי לא הרגישו כלל מציאותם צטומת מצרים עדות הארץ, משא"כ אחר הסתלקות יעקב אבינו ויוסף הצדיק נתמעט כח הקדושה והוסר ממשלה קדושה מעל מצרים, ויקם מלך חדש מושל רשע מסע"א, אז הרגישו ישראל מציאותם צטומת מצרים, וז"ש דברי המדרש הצאים מצרימה וכו' משמת יוסף הוטל עליהם משא של מצרים ודמה להן כאלו עכשיו צאו למצרים, וז"ש הפסוק ואלה שמות צני ישראל הצאים מצרימה שאף לאחר שצאו למצרימה כצחי' הי"ל, נשאר צצחי' צני ישראל וצשמות קדושה, וע"כ דרשו ר"ל צמד"ר ואלה שמות הוסיף שזה על צצנים נפש שנאמרו למעלה שכולם היו לדיקים, ר"ל שאף אחר שמתגבר עליהם שלטנות מצרים מ"מ נשארו צלדקתם ותוספת שזה הוא להם.

מקרה כי צנים זרים ילדו, וגל"פ עפ"י הידוע שחטא זה כינוהו חכ"ל כוחני הילדים עשה"כ שחטני הילדים, כי אותן הנשמות שהיו ראויים להבראות ע"י אלו הטעויות נאבדים ע"י החטא ר"ל ויחדון לבין הקליפות, ונבראו במקומם מזיקים צנים זרים צנים משחיתים, ואחר פטירתו של האדם הם צאים ומתערים אותו רח"ל ומעפחין על קברו כדליתא דדר"ל ובספרי"ק, והנה הרמב"ם ז"ל (צמ"ח ח"ג פמ"ט) ב"ר צעטס מלות מילה שהוא למעט כח המגבל ולהחליש כח החלוק ומקורו במדרש חכ"ל, וכתב האריז"ל דאם מקיימן מלות מילה כתיקונה מילה פרישה ומליצה, יגלל האדם מעצירה חמורה של עריות וזכה לשמירת קדושה הברית ודע"ז יתבאר מאה"כ בה' בגד כי צנים זרים ילדו, ועפ"י פשוטו שנתחתנו צננות עכו"ם וילדו מהם צנים זרים, ובמדרש רבה דרשונו על ישראל במארים שנכשלו בעון זרע לבעול ר"ל, ונפלו הנאיבי"ק לבין הקליפות ונבראו מהם צנים זרים צנים משחיתים, וכל זה נגרס להם. ע"י שהפירו ברית המילה, כי אלמלי היו מקיימן מלות מילה כראוי, היתה המילה הזאת מניגה ומגלת עליהם שלא יכשלו בעון החמור הזה של צנים זרים, ומיושב דברי המדרש כי הא' בזה תלוי וכוונה אחת לשניהם, והשני"ת יעזור שחכה להתדבק בקדושתו יתצ' ולבקש דרך האמת ולחקן כל הפגמים, ומי שלא זכה להיות מהשומרי בריתו יהי' עכ"פ מאוכזרי פקודיו לעשותם כח"ל.

ונקדים עוד דברי האוהבתי"ק עה"כ ואלה שמות צניי הבאים, ואלה מוסף על הראשונים מה הראשונים ידעו והכירו בגלות וקבלו עליהם ועל זרעם, כמ"כ אלה וכו', ואמר ואלה שמות צניי הבאים מזרימה, פ"י הבאים לסבול עול הגלות במארים, את יעקב אהר דיומה לו, בהסכמה אחת לפרוע שער חוצ הגלות וכו', עוד יראה אומרו הבאים וגו' שבה לומר מופת חותך כי צראים באלו, וברא"י שאתר מות אביהם ועלו ארצה כנען, חזרו פ"ב כאומר צ"י ויהי, והוא אומרו הבאים מזרימה את יעקב מחדש איש וציתו באלו, אחר שעלו משם חזרו למארים איש וציתו, ומנה הכחוד מי הם צעלי לזקות זה

וה"פ דברי המדרש כל אלה מכוחו של יעקב, ר"ל באהבה כח עמדו ישראל צמחין במארים והתחזקו באמונה בהקב"ה, בכוחו של יעקב שהגחיל כח השפעה זו לדורות הבאים שהיו חזקים באמונתם וצדיקתם השני"ת, וכן אגתנו נריקים להתחזק באורו הכה וזכה הדיקים הקדושים הקודמים לפנינו, ולאורם נסע ונלך ומכוחם יעפיו גם עלינו ונזכרם נתחזק בצמחון בהשני"ת, ויעזור הצני"ת שחכה צנינים אלו ימי השוצצים להשים על הלז ולקדש ולעבר את עממינו לשמור המחשבות והדיבורים והמעשים וללך בדרך האמת לדבק בהקב"ה ובתורתו הקדושה, והשני"ת יספיע עלינו רוח טהרה ממרום להתקרב אל הקדושה ואל יטעפו אותנו ח"ו המים הזדונים ופגעי הזמן, והקב"ה רואה ומציע צמחין וצמחין של ישראל בכל פרט ופרט בן בגשמיית וכן ברוחניות, כי באמת

יוסף הצדיק, מי"מ לא שינו את שמם המקושר בשורש הקדושה, ולא נשתנה ע"י גרמא החטא לשם דסטי"א ר"ל, ח"א את יעקב איש וציתו צאו שנתקיימו בצחי' שהיו כאשר את יעקב איש וציתו צאו בעצב ולא נשתנה צחי' שמותם, ח"ש צמדרש ואלה מוסיף שבה על הראשונים, אף שהם בעצמם אותם שחזרו לעיל (צפי' ויגש) צעת ירדתן למזרים, עכ"ז יש להם חוספת שבה צהזכרתן כאן במאמר הבאים מזרימה, כי אף אחר התגברות כוחות העומאה עליהם נשארו צקדושתן, ואלה הם שמות בני ישראל כאשר צאו עם יעקב צבינו, וכמ"ש ר"ל צמדר"ר ראוהן ושמעון נחתין ראוהן ושמעון סלקין.

*

באופן אחר אפ"ל דברי המדרש בג"ל ואלה שמות הוסיף שבה על ע' נפש וכו', בהקדם דברי האוהבה"ק עה"פ הבאים מזרימה ח"ל צא לומר מופת חותך כי צריגים צאו (לקבל גזירת מלך לסבול עול הגלות), והר"א' שאחר מות צביהם ועלו ארצה כנען, חזרו פעם צ' באמור צפי' ויחי, והוא אומרו הבאים מזרימה וכו' אחר שעלו משם חזרו למזרים עכ"ד, ולבאורה דבה"ק ל"צ דמבו רבותי' דציאה שני' עפי' מציאה הראשונה, ומדוע לריך הכחוצ בשביל הודעה זו לכפול לשונו ולומר הבאים וחזר אומר צאו, אמנם חילוק גדול ציניהם דציניהם הראשונה היו סמוכים לקדושתו הרם של יעקב צבינו, ואין רבותא שהי' רגזים להשלים רגון הבו"ת בגזירת הגלות, ועי"ד שפי' במפרשים מי"ד צגמי' (צרכות ל"ג ע"צ) אטו יראה מילתא צזרתא היא, ותיצלו אין לגבי משה מילתא צזרתא היא, ולבאורה עדיין קושית הגמי' צמקומה עומדת, דהרי פסוק זה ועתה ישראל מה ד' אלקיך שואל ממך כי אם ליראה אמר משה לכל ישראל, ועדיין קשה דלציהם יראה לאו מילתא צזרתא היא, ופירשו דכחונה אין לגבי משה, ר"ל כל ישראל באותו הדור שהיו צדוקים וסמוכים לגבי קדושתו של משה"ה, וראה אולם מילתא צזרתא היא, ועי"ז תבאר לענינו ואלה שמות בני ישראל הבאים מזרימה את יעקב, זו ציאה ראשונה וצבאו צריגים לקבל ע"ע גזירת הגלות,

לבו של אדם עליו דוי שרואה לדבק עצמו אל הקדושה ולעשות תשובה אצל חשכות המלצ והמאורעות המה צעוריו ולכן הצור"ע חפץ צהצדוק, ומה צהתקרב אל האמת להיות צדוק צחורה ומצות ומע"ט, והקצ"ה יתיה לגלגליו ויורומם קרן החוכ"ק וקרן עמו ישראל ומה לישועה שלימה מתוך נחת ושמחה ובהגלות כבוד שמים עליו צצ"ה.

*

באופן אחר אפ"ל דברי המדרש והקדוקים בג"ל, בהקדם דברי ק"ז הייטצ לצ זל"ה (צפרשה) לפרש אמנם ז"ל צצות ד' דברים נגאלו אבותינו ממזרים, ואי מהם שלא שינו את שמם, עפי"מ שכתב הר"מ אלשיך ז"ל עה"פ וכל אשר יקרא לו האדם נפש ח"י הוא שמו, כלומר מהיכן ידע מה שמו, אלא שראה מקום מקור חיותו למעלה צכ"צ אותיות החורה שבהן נצרה העולם, זה שמו אשר קרא לו, ח"ש נפש ח"י הוא שמו דייקא (עכ"ד האלשיך זל"ה) ואיתא צספרים כל איש שם הקדוש שלו הוא מקור חיותו, זה לעומת זה צסטי"א חלילה יש לו שם להיפך, ואריך כל אדם לתקן עצמו כפי שורש חיותו היינו שמו דקדושה, ח"ש שלא שינו את שמם, ר"ל שתיקנו עצמם כפי שמם דקדושה, שזה הוא שורש נשמתם, ולא שינו ח"י לשם דסטי"א, דאם אינו מתקן עצמו כפי השם דקדושה היו שינוי השם, כי אינו כפי מה ששמו מורה על מהותו ואיכותו וכו' עכ"ה"ק ק"ז זל"ה.

ובזה יתבאר החכמה הכחוצ ועטם שימי הלשויות, ואלה שמות בני ישראל "הבאים" מזרימה צלשון הוב, לפי שאחר הסתלקות יוסף הצדיק התגברו המזריים לעומתם צכה עומתתם, ודמה להם כאילו אותו היום צאו למזרים כאמנם ז"ל צמד"ר, משא"כ כ"ז שיוסף הצדיק קיים לא יכלו המזריים להרים ראש נגד גאון קדושתו, וזהו טעם הכחוצ שחזר לומר ואלה שמות בני ישראל, אע"פ שכבר נמנו צשמותם לעיל, אמנם כוחות הכחוצ להורח על צחי' בג"ל, שאף אחר ההתגברות הנורא מצד כוחות העומאה שהתגברו לעומתם אחר הסתלקות

ד) **אבא** מארי זל"ה צדקושה יו"ע הציא מדרש זה תוארו הבה נתחכמה לו פן ירבה שרצה לבעל את השבת, ראוי להבין מיט רזה לבעל את השבת דייקא, ואיך נרמז ענין זה במשמעות הכתוב.

ו'נ"פ והנה ירך רומח על מצות מילה וקדושה כיסוד, כמ"ס בחרגוס יו"ע (פי' חיי) זכ"ס שים נא ירך חתח ירכי, שו' כדון ירך בגזירת מהולתי, גם מצונו שכינה הכתוב לליד הנשה בשם ירך שחם כמ"ס צפ' וישלח ויגע צבק יריכו, ואפשר להסביר קישור ענינים עפ"י צד"ק (פי' וישלח ק"ש ע"צ) כי שם"ס מלאכים ממונים על שם"ס לית, ועל גיד הנשה ממונה הס"ס, ואמאי חקרי גיד הנשה דלויכו מנשה לבני נשא לפולחנא דמאריכו, ותמן הוא יד: הנה רצית, ויגע צבק יריכו דלויכו זי"י ואחרי, ומתמן אחי יר הכה על בני נשא עכ"ד הזכ"ק, ולפי ששם משכנו ואחרי של הס"מ, ע"כ מתגבר מאוד להכשיל ח"ו צפגם הכרית בזהר הסמוך לו, ואמאי רז"ל צד"ק ודפגוס צריתו שריא הס"ס על הכי צרית ר"ל, וע"כ נרמז הכרית ג"כ בשם ירך להיותו סמוך אליו דלויכו אחרי, ומשם הוא לוחם ומתגבר על האדם להכשילו ח"ו ואריך התגברות גדול וצמ"ס וסייעתא דשמיא להגלל ממנו.

והנה אמר רז"ל בגמ' צ"ב (דף י"ז ע"א) ג' לא שלט בהם ה"ה"ר אלו הן אברהם יצחק ויעקב דכתיב זהו צלל מכל כל, וכתבו החוס' אין לפרש שלא שלט כלל דא"כ היכי קבלו עלי' אברה, אלא כדאמר (יומא ל"ח ע"ב) מ"ד בגלי חסידיו ישמור כיון שעבר אדם רוב שנותיו ולא חטא שוב אינו חוטא, הכא נמי כיון שראה הקב"ה שהיו דוחקין עמלן כ"כ להתרחק מן העבירה, סייעם הקב"ה מכאן ואילך שלא שלט בהם ה"ה"ר עכ"ל החוס'. ובספריק בזה מים חיים פי' שלא שלטו בהם ה"ה"ר, פי' שצדו והכניעו וכתתו כל כוחי מורשי תאוות לבדם וגופם במסירת נפש לה' תמיד וכו', והגוף חללם בצחי' הנשמה כי הפכו אותו לרוחניות ממש עכ"ל, וזהו יתבאר דברי חאש"ה לאליעזר בעת ששלחו לבקש זייגו של יצחק, אמר לו שים נא ירך חתח ירכי, רמז לו שמלחמה כבידה יתקן ויגדו מזל הס"מ שיתגבר מאוד למנוע

אמנם הי' את יעקב ואין צד רצותא כ"כ, ומאד לומר בזה, שאחר שעלו משם לקבור את יעקב חזרו וצאו לסבול עול גלות, וז"ל המדרש ואלה שמות הוסיף שבה על ע' נפש שנאמרו למעלה שכולם היו נדיקים, ואף שהם הם האמורים למעלה, אמנם עכשיו הוסיף הכתוב בשבחים, שתחלת ביאתם הי' את יעקב וצחי' היראה לבני' מילתא זוערתא, ורמז הכתוב שאף אחר הסתלקות יצ"ח חזרו צרלון עמלם לקבל על עצמם גזירת הגלות, והיא אומרו איש וציתו בזה, וזהו הוסיף שבה על ע' נפש שנאמרו למעלה לגלות לזקתם שקיבלו גזירת הגלות צרלון נפשו, ובכל דור דור עומדים עלינו לכלותינו וכן זה עמדה לנו, מה שמקבלים ע"פם לסבול גזירת הגלות, והש"ת יעשע בצלות בני' כח קדושה ועברה וכן האמונה בשלימות, ומזה במהרה לקבל פני משיח לזקנו באלפין והירון, ומזה במהרה לגאולה וישועה ואמיתית בהתגלות כבוד שמים עלינו בצי"א.

*

באופן אחר אפ"ל דברי המדרש כי"ל, צדקתם להעיר במאמרה"כ ויהי כל נפש יואלי ירך יעקב וגו', ראוי להבין מה משמיענו הכתוב בזה אמר ויאלו ירך יעקב וידוע הוא, ויספיק לומר כל הנפש לבית יעקב הבאים מארימה שבעים, כמו שהזכיר צפ' ויגש, או כל זרעו הבאים מארימה שבעים נפש, ובדואי יש צד עוד כוונה נוספת מלבד הפשוט.

ג) **ויקם** מלך חדש על מארים אשר לא ידע את יוסף, ובחרגוס אונקלוס פי' דלא מקיים גזירת יוסף, וז"ל דאיתו מתואר ענין גזירה זו מהו.

ג) **במדרש** תנחומא אשר לא ידע את יוסף, וכי לא הי' מכיר את יוסף וכו', א"ר אבין משל לאחד שרגם אקונין של דוכוס, אמר הכחו את ראשו עכשיו שלמחר עושב צי כך, וכך פרעה עכשיו לא ידע את יוסף למחר הוא אומר לא ידעתי את הי' עכ"ד המדרש, וז"ל דעדיין קשית המדרש במקומה עומדת, וכי לא הי' מכיר את יוסף, גם מה שסיימו למחר הוא אומר לא ידעתי את הי', איך יתכן להשוות עניניהם וז"ל כוונה המשל.

השתלשלות אומה הישראלית, וע"כ יאחז דרכו ויחדק
פמידתו לפנות ילדו ולהכניעו, כמו שעשה הוא בצחי
הירך, כי גרש גרשכו להס"מ משם ועשאו משכן
לסעוד דקדושה, ובמ"ש ז"ל צוה"ק דמאן דנעיר
בזית שריא עלי' שם שד"י, ומאמר תחת ירכי ירמוז
על כפיית הרצון וכפיית הילכ"ר השוכן במקום הירך,
וע"ד שדרשו ר"ל (שבת פ"ח ע"א) ויתלצו בתחתית
הכר, ה"ר אבדימו צ"ח בר חסא מלמד שפכה הקב"ה
עליהם הר כגיגית זכר, והקשו התוס' למה ה"י לירך
לכפי' וכבר הקדימו נעשה לנשבע עיי"ש, ובמפורשים
חירלו כי הן אמנם לפי מדרגתם הגדולה במעמד
הנבחר קבלו עליהם לשמור ולעשות כל התורה
ומלוותי' בלצון נפשם, אבל הצויות מגיד מראשית
אחרית שהי' זמן שיתלב צחי' הרצון הזה, ויטערו
ישראל לכפיית הרצון וכפיית הילכ"ר בצנין שמירת
התומ"ל, וע"כ כפה עליהם הר כגיגית, ומאז קבלו
ישראל הכה הזה ושומרה להם לנצח, שהיו מוכנים
ועומדים למלחמה זו, לקבל עליהם התומ"ל בכפי'
אם יטערו לה, ועד"ז ירמוז תחת ירכי על כפיית
הילכ"ר השוכן במקום הירך.

ועד"ז נוח יע"ל ליוסף שים נח ירך תחת ירכי
רמז לו ג"כ על מלחמה עם הכ"ס, עפ"מ"ד
בילקוט ראובני (פ' חיי) שקיום אומה הישראלית
תלוי בזה שיע"ל יהי' נקצר במערת המכפלה דיוקא,
שכל הנשמות אחר שנפטרו מועלם הזה עוזרין דרך
שם לנן עדן, ולאמלא ה"י יעקב קצור שם, לא ה"י
יכול שום אחד מישראל לעצור דרך שם, ופי' בזה
מה שאמר"ל לנן ביקש לעקור את הכל, שרצה בכח
כשפיו להעתיק את אהל יעקב שלא יזכה למערת
המכפלה, וכן הס"מ נלחם עם יעקב ורצה לעשותו
בעל מום שלא יזכה להקבר במערת המכפלה עיי"ש,
ולזה נוח יעקב אצונו ליוסף שיחבצר וילחם לעומתו
ולח"ל שים נח ירך תחת ירכי, ירמוז על כפיית
ובהנעת הס"מ השוכן במקום הירך, ויאחז ויחדק
במעשכו כמו שפעל הוא בהנעת ילדו וכר"ל.

ולדרב"נו יתבאר במאמרי' ויהי כל נפש ויאלץ
ירך יעקב שבעים נפש, להורות בזה שאף אחר
שירדו למאדים מקום המזוהם מכל הארצות, מ"מ

ובזה יתבאר ענין המשל שבמדרש (ה"ל קושיא ג')
עפ"מ"ש ק"י היינו לב זלכ"ה (כפי' ויש) לפרש
אמרם ז"ל דיוקנו של אצו נראית לו ופירש, שהי'
ז"י איוקוין שלו דומה לשל יעקב, על שהי' שומר
הברית וגוף וברית כחדא חשבינן וכו', ושפע דעתו
שאם יתעל יאבד אורו ודמותו הדומה לאצו, וכו'
רמז אמרם דיוקנו של אצו נראית לו ופירש עיי"ש,
ובפי' ויהי פ"י בזה ראה פניך לא פללתי, כי חששתי
אולי נפתח מפה אחת תעל חלילי, והנה הראה

אותי חלקים, היינו את עצמי דמותי ולמי גם את זרעך, שגם להם דמות דיוקנו של יוסף הדומה לעקב עכ"ד ז"ל, וזכו ויצן דמיון המשל לא' שרגם חיקוין של דוכוס, כך פרעה ע"י שחטתיו את ישראל במדת היסוד, חיצו וקלקל מהם נורתו של יוסף והאבזוכיק, וזהו רמז המשל שרגם חיקוין של מלך, ח"ש אשר לא ידע את יוסף ר"ל שטעם פעולות שלא יודע ולא יוכר נהי' יוסף שלימות מידתו ונורתו, וליק עוד קשות המדרש וזי לא הי' מזכיר את יוסף, דלפי דרכנו הכוונה על ידיעה פנימית במדתו של יוסף וזה לא ידע ועוד גרס בפעולותיו שלא יודע גם לאחרים, וסיוס המאמר למחר עתיד לומר לא ידעתי את ה', שפגום במידה זו גורם ח"ו קלקול ודמיון כמיס' בה"ק ר' אלימלך זל"ה שנסמיתו עמו של אדם מגרלות דרך האמת, וכך דרכו של יזה"ר היום אומר לו עשה כך וכו' עד שאומר לו כך ועבוד ע"י.

וירבן זהו דברי המדרש ה"ל שרץ לבטל מהם השבת, דלפי שרשום הי' להרבות חטאים בישראל ולעשותם רעים וחטאים, התחכמו להכשילם גם באיסור חילול שבת, עפ"מ"ש חז"ל (שבת ק"ח ע"ב) כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו, ולפ"י לא הועילו המצריים במעשיהם, שביי שמירת שבת כהלכתו נמחל להם הכל, ע"כ ראו לבטל מהם גם את השבת, וגרמו כן בכתוב עפ"מ"ש החוס' במס' פסחים (ק"ז ע"ב) אהא דאמרו שם בגמ' תריך להזכיר יואחז מלך ישראל שקידוש היום, הטעם זהו שם מלכים שיש במדרש לפי שבמצרים עבדו בהם בישראל בפרך, ופריך בא"ת ד"ש "וגילי" שהם מלאכות ארבעים חסר אחת, וכשנגאלו ממלכים הזכירים על השבת לשבות מאותן ל"ע מלאכות עכ"ל, ולכאורה יש להבין מדוע נחרו לעבוד בהם ה"ע מלאכות דייקה, ויש ציונים מלאכות קלות שאין בהם עורה כלל, כגון להזיח ולכבנים ממנו, וכדומה מלאכות שאין בהם עורה, רק שחז"ל למדו מהפסוקים שכן גזר חכמתו ית' שזה נקרא מלאכה בשבת ואסור, ולהיפך המפנה כלים ממקום למקום בבית, אפילו גדולים וכבדים מאוד ונחייגע בהם כל היום כולו לא עבר איסור דאורייתא, חלל שחז"ל גזרו עלי' דמיתו כעובדא

דחול, ומח' כי כוונה פרעה לשעבד בהם בל"ע מלאכות דייקה.

ואפ"ל עפ"מ"ש הרמב"ם ז"ל בספר המורה שכל מלות החורב הם כרחק מע"י, עפ"י"ש שאלא בספרים שחלומות עשו לע"י כל הדברים שזאת החס"ק לנו שלא לשאת, והסדר הענין הוא כי כל מלח מלח החורב משפיעה קדושה על האדם המקיימה, זה לעומת זה העושה להיפך ממלות החורב ממשיך על עצמו כח העומאח ר"ל, ועפ"י דדורות הקדומים היו חכמים לברע והשינו כוחות העומאח בשורש, לכן עשו היפך מלות החורב כדי להמשיך על עצמן כוחות העומאח, וע"כ פרעה שכל כוונתו הי' להרבות עומאח בישראל, שעבד בהם בל"ע מלאכות דייקה היפך מלות החורב, והתחכם לבטל מהם שמירת שבת כדי שלא יהי' נמחל חטאם ע"י שמירתו, ח"ש במדרש ה"ל הכה נתחממה לו שרצו לבטל השבת כגורם צמלת בפרך ל"ע מלאכות, ונחר במלאכות אלו דייקה, כדי לבטל מהם שמירת שבת שמשפעת קדושה על השומרים ומקיימים.

*

ואל"ה שמות בני ישראל הבאים ממצרים את יעקב א"ת וציתו צאו, דקדק להלשיך הקי' למח חר הכתוב להזכיר שמותם וכבר הזכירו לעיל צפי ויגש, ואם הכוונה להודיע צדקת כמיס' רש"י ז"ל שנמשלו לנכבדים לכולם בשם יקרא, למח לא פרע בשמות כל הע' נפש כאשר פרטם צפי ויגש, ומדוע לא פרע כ"א את ה"צ שבעים ועטמח צפי.

הבאים ממצרים וגו' במד"ר הקשו וזי היום באים, וכלל ימים רבים היו להם שצאו למצרים, חלל כ"ז שיוסף הי' קיים לא הי'ל משוי של מצרים וכו', לפיכך תביא הבאים כאלו אותו יום נכנסו למצרים עכ"ד המדרש, ועדיין ל"צ דהתחיל לומר הבאים לשון כ"י וסוים א"ת וציתו צאו לשון עבר, גם למח כפל הבאים ואמר עוד צאו ויספיק צא.

ולא יספר, ויתירו דמאינו דל' מישאל שקול כנגד כמה וכמה, כמי"ש משה שקול כנגד כל ישראל, וכן אמר"ל (צ"ב קכ"א) ציבור' בן משה שבי' שקול כנגד רובן של סנהדרין, וכן דבור המדבר דבר לוי' לאלף דור, שכל אי' מהן אי' שקול כאלף אי' ומשה כנגד כולם, אי"כ לפי"ז אין צרי' יכולת לידע משקל החשיבות של אי' ישראל, כי זה נשקל רק בדעתו של קל דיעות צ"ב וצ"ש, ואי"ש דלא ימד ולא יספר, אף אם יספר מנין גלגולתם, אבל משקל חשיבותם וערכם לא יזויר יוספר עכ"ל המפרשים, וכחז ק"י זל"כ"ה דבזה נדחה טענת אומה"ע דישאל צעלין צרור לגזיירה, והפחות צבישראל אפשר שקול כנגד כולם ואומה"ע לאו רוצה ניכר עיי"ד.

ובזה יתבאר דברי החנומא הג"ל, שטען משרע"ה לפני הקב"ה כחצי וכו' זרעך כעפר הארץ וגו' ולא ימנו מרוב, ואיך אתה אומר לי כך ומנה את ישראל, אי"ל הקב"ה משה לא כשם שאתה סבור וכו' ר"ל שפי' שתמנה חלפי שקלים חוכל לעמוד על חכלות מנינם, אלא אם נקשה לעמוד על מנינם טול ראשי אוחיות של שבעים וכו', שבי"א עולה כנגד כמה אלפים, וצ"ע שצטי ישראל יש בהם צבה כל ה"י רבוא ישראל, ועד"ז אתה עומד על מנינם לידע שלא ימנו מרוב במאמר הכבוד, נמצא לפי"ז דצ"ב שצטי ד' שירדו עם יעקב היו כלולים בהם צבה נשמת ס' רבוא ישראל כמצואר בחנומא הג"ל.

ונקדים עוד מ"ד במד"ר (פי' וישלח) לא נפטר יע"א מן העולם עד שראה ס' רבוא מיואלי חליו, וציפ"ת שם הרבה להקשות שהוא נגד הטבע להיות רבוי עמוס כזה צ"י שנה שבי' יע"א במצרים, ואף אם נאמר שבי' מולידין שנה צברם אחד וגם שהולידו בני ח' וע' שנים צאוהו הדורות, מי"מ קשה שהפסוק עומד ומכחיש את זה שנאמר וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור הכהו ובני ישראל פרו וישלחו וגו' נראה שברבוי אי' רק אחר מיתת יוסף וכל הדור הכהו אבל לא קודם לכן, ודוחק לתרן שכוונה בדברי המדרש שראה יע"א צרות הקודש שעתיד להיות כן, ולא נתקיימה צימיו צפועל משה, וצבחי"ק כתב שאלו צ"ד לדוחק זה ובקושיא מפסוק וצ"י

(ג) את יעקב איש וציתו צאו, דקדקו המפרשים דמיותר הוא וכבר חזר זאת צ"י ויגש, גם ה"ל להסמיק איש וציתו אל בני ישראל הסובב עליו, ויאמר הכבוד אלה שמות צ"י איש וציתו הצאים את יעקב מארמיה, ומדוע הפסוק צין בני ישראל ואיש וציתו צמלת הצאים.

(ד) **במד"ר** ואלה שמות אי"ר אצבו כי"מ שנאמר ואלה מוסיק על הראשונים וכו' אף כאן הוסיף שנה על שבעים נפש שנאמרו למעלה שכולם היו לדיקים עכ"ל המדרש, וא"כ מה הוסיף על הראשונים הלא הם כן שחזרו למעלה.

ויתבאר בהקדם דברי המדרש חנומא צ"י תשא ח"ל אחר הקב"ה למשה כך מנה את ישראל, אחר משה לפני הקב"ה כחצי וכו' זרעך כעפר הארץ, וכחצי וכו' מספר בני ישראל כחול הים, ואתה אומר כך מנה את ישראל, איני יכול לעמוד על מנינם, ופי' היות רעון איני יכול ר"ל איני ראוי נמנאם, דצמנת יכול אי' למנאם פי' חלפי שקלים שנתן כי"א צקט לגלגולת, אבל טענתו של משרע"ה אי' שבעמדתם שלא ימנו מרוב, ואתה אומר לי כך ומנה את ישראל, אי"ל הקב"ה משה לא כשם שאתה סבור, אלא אם נקשה לעמוד על מנינם של ישראל, טול ראשי אוחיות של שבעים ואתה עומד על מנינם וכו', ר' מרדכינ מנחם אלף, ר' מנחמלי חמשים אלף וכו' וצבא"מך כולם עולה ההשצון ח"ק אלף וא"י אלף כמנין בני ישראל עיי"ש, לבהורה צ"ב כוונת החשוכה, ועדיין החמי' במקומה עומדת, דכבר הוצמחו ישראל שלא ימנו ולא יספרו מרוב, ומאי קמשיני לי דראשי אוחיות של השצפים עולה ס' רבוא, וכלא סוכים אי' להם מספר וממנו פי' חלפי שקלים, גם מהו הכוונה צבה שאל ית' משה לא כשם שאתה סבור וכו' אלא טול ראשי אוחיות וכו', וכלא מוסף לה נאמרי ב"כ למנותם פי' חלפי שקלים ולא נשתנה ציווי ואופן המנין ממה שבי'.

ויובן עפ"ימ"ש ק"י היש"מ זל"כ"ה (צ"י זו) בשם המפרשים לתרן סתירת המקראות דכתיב (הושע ב') וכו' מספר בני ישראל וגו' וכתיב אשר לא ימד

פרו וישראו וגו' ל"ק כלל, דלא כ"י רבוי מופלג יותר, אבל גם קודם לכן פרו שלא כדרך הטבע עיי"ש.

ו'ל"נ דקושיא מעיקרא ליתא עפ"מ"ד צמד"ר וצ"י פרו וישראו וגו' אפי"פ שמת יוסף ואחיו אלעזר לא מת אלא וצ"י פרו וישראו וגו', נראה פירושו שמתלך הכהן כ"י מקום לחשוב שאחר שמת יוסף וכל אחיו, נפסק ברכה זו מישראל להיותן פריין ורצין שלא כדרך הטבע, ע"כ צא סמיכת הפסוק ללמדנו, שלא נפסק הברכה אלא וצ"י פרו וישראו, ולפי"ז אין כוונת הכתוב להודיע שאחר מיתת יוסף התחיל הריבוי, ולאדבר"ה כ"י שפי"א והשצטים ה"י היו צבולם כ"י ראוי שיכחו מכותם הגדול, אבל השמיטנו הכתוב שגם אחר הסתלקותם לא נפסק הברכה מהם אלא פרו וישראו וגו'.

והנה הכה"ק שם כתב שאותן ס' רצוא שראה יע"א ציינו, הם הן שיאלו ממזרים עיי"ש, ולכאורה הוא פלא דברי מהסתלקות יע"א עד ילידת ממזרים כ"י קרוב ל"י מאותו שנה, ואפשר לומר הכוונה שנתגלגלו עוה"פ וחזרו למזרים שנית והם עצמם שיאלו ממזרים, דבא"ה ל"ד לומר כן מטעם אחר עפ"מ דלידת צמ"י (סוטה י"ב ע"ב) ראו שמושטין של ישראל צמים הוא לוקה, עמדו וגזרו כל הדין הילול ביאורה השליכה, כיון דש"י למשה אמרו חו לא חזינו כי האי סימנא, בעלו לגזירת"ה וכו', והיינו דקאמר משה שג מאות אלף רגלי וגו', אמר להן משה לישראל בשצ"י נלחם כולכם, וצמד"ר פ' ויחי איתא א"ר ל"י ס' רצוא חינוקות טיבור נשותיהן של ישראל בלידה אחת, וכולם השלכו ליאור ועלו בזכותו של משה, הוא שמשא אומר שג מאות אלף רגלי הכם כולם לרגלי עלו, וקשה דלפי"ז שדוד הכהא שיאלו ממזרים היו אותן ששליכו ליאור עם משה, א"כ היו לריבוי כולם להיות צמי שמונים שנים כמו משה רבינו, והוא דבר שאי אפשר שהרי מנו אותם מנן עשרים שנה, אלא ל"ל שחזרו בגלגול, ונשמותיהם היו מאותן שהושלכו עם משה ליאור, חה כוונת הוה"ק באומרו צ"י עלו צ"י נפקו על דרך שפי"י הארי"י ה"י אמרם ז"ל (ע"י ע"י) צעונותינו יאלו מה שיאלו ועדיין כן דוד לא בא, דאין כן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שצבוק, וצעונותינו אין יולאים

נשמות חדשות, אלא אותן שיאלו כבר חוזרים בגלגול עוה"פ חה מעכב בלידת הנשמות עכ"ל, וכמו"כ יאמר כאן צ"י עלו צ"י נפקו, פ"י אותן שעלו הם צעמם נפקו, שחזרו ונתגלגלו עוה"פ, והם צעמם היו יולאי ממזרים.

ובזה יתבאר התכת הפסוקים ואלה שמות צ"י ישראל הבאים ממזרים, היינו ה"י שצ"י ד' שמה הכתוב שמותם להלן, ובכח היו כלולים בהם כל ה"י רצוא שרשי נשמות ישראל, ונ"ש הבאים ממזרים לשון ה"י, ר"ל שצאו דור אחר דור בגלגול עד שנשפרו ושלמו להיות כולם כשרים ולדיקים, ואמר עוד את יעקב א"י וצ"י וצ"י חס כס צאו נפש היינו השצטים וכל א"י א"י וצ"י עמו חס כס צאו כבר עם יעקב צעת ירידתו למזרים, וצ"י האזיר צאו לשון עבר שכבר צאו, וע"כ פלגיבהו הכתוב לחרי צ"י, דצרישא דקרא האזיר השצטים לצד הכוונה בהם על שרשי נשמות כל ישראל הכלול בהם, חה אומרו הבאים לשון ה"י, ר"ל עתידין לצוא ממזריהם בגלגול דור אחר דור, וכפי"א שהזכיר א"י וצ"י והם אשר צאו צפועל עם יעקב, ע"כ אמר הכתוב צאו צלשון עבר.

ויובן חה דברי המד"ר ואלה מוסף על הראשונים וכו', הוסיף שנה על ע"י נפש שנאמר למעלה שכולם היו לדיקים, ולדרכיו נכללו כאן בשמות השצטים כל ה"י רצוא שרשי נשמות ישראל שיאלו ממזרים, חה שהוסיף הכתוב שנה על ה"י נפש שזכור לעיל צ"י יובג, ללמדך שאף אלו היו כולם לדיקים כמבואר צמד"ר ח"ל, שהרשעים מתו ונשאר צמזרים, ואותן שיאלו היו כולם לדיקים, ומחזין קושיא האלשיך הקדוש (עין קושיא א"י) מה שלא חזר הכתוב לפרט כל ה"י נפש כ"א ה"י שצטים, ואם חזר והזכיר הכתוב כאן מפני חיתון כפירשי"י, ה"ל להזכיר כולן, ולדרכיו ריבה הכתוב בחיבתו וחשיבותו צמה שחזר ומה ששומם, להודיע שכלול בהם כל נשמות ישראל ושכולם לדיקים כ"ל, ובה זה חיוו אלא בשמות י"צ שצטים, ולטעם זה נמנו אלו לצד, וחזר הכתוב לפרט ששומם לצד הכח הסחוס שכלל בהם, שאינו שצטים נפש.

בעצור, ואחר פטירתם לא באו איש וציתו רק השבעים הקדושים עם יעקב אביהם, והנה אמרו רז"ל (חולין ז' ע"ב) גדולים לדיקים במיתתן יותר מצבייין וכו', לזה אמר"כ כאן ואלה שמות בניו מוסיף על הראשונים, אף שהם עתה כבר נמנו למעלה, אפי"כ שייד למימר זהו מוסיף על הראשונים לפי שנחשלו נקדושתם ובזקקתם יותר מצביייהם.

*

באופן אחר יתבאר דקדוקים כי"ל צהקדם להעיר עוד בדברי המדרש כי"ל הבאים ממרימה ובי היום באים, והלא ימים רבים היו להם לישראל שצאו למצרים, חל"ל כי"י שיוסף ב"י קיים לא ב"י להם משוי של מצרים, מת יוסף נתנו עליהם משוי, לפיכך כתיב הבאים כאילו אותו יום נכנסו למצרים עכ"ד המדרש, וא"כ דלפ"ז מיירי הכתוב בזמן שאחר הסתלקות יוסף, ומכ ענין אומרו הבאים את יעקב, ולא ב"י יע"א קיים בזמן ההוא.

(3) **אבא** מארי זל"ה צקדושת יו"ע הביא מדרש הכה נתחכמה לו, שראה פרעה לבעל מהם את השבת, ראוי להבין מדוע ראה לבעל את השבת דייקא.

(ג) **בבעד"ש** ואלה שמות בני ישראל הבאים, ר"ח וס"ח מילה, את יעקב איש ס"ח שבת, לומר לך ששציל שבת ומילה ששמרו במצרים נגאלו ע"כ, ראוי להבין מה ענין הרמז לכאן, ומקומו הנכון בפרשת הגאולה.

(ד) **במדרש** ילקוט ואלה שמות בני ישראל זשי"ה כשמך חלקים כן חתלקך עכ"ד המדרש זשי"ב.

(ו) **ז"ל** ציבור הענין דכנה ישראל למדו תורה במצרים כמ"ש ז"ל (יומא כ"ח) מומיין של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם וכו', היו במצרים ישיבה עומס וכו' עמרים זקן ויושב צישיבה ב"י ע"כ, ויעקב אבינו צבאו למצרים יסד להם צתי מדרשות לבורות צכן תורה וכוורלה, כמ"ש רז"ל עה"פ ואת יחודם שלח לפניו לבורות לפניו, ובתרגום יונתן פ"י סופ"י ויגש

אנ"י עפ"י"מ דאיתא במדרש ילקוט (סופ"פ חל"ה) זכור את אשר עשה לך עמלק ר' תנחום פתח זכרונכם משלי אפר וגו', אמר הקצ"ב לישראל בני הוו זכירין בשתי זכירות שכתבתי לכם בתורה, תמחה את זכר עמלק וכו', אם זכיתם כרי אתם בניו של אברהם, אותו שהמשיך עמלו באפר שגא' ואנכי עפר ואפר, ואם לאו לגבי חומר גביכם, התקינו עמליכם לשעבודה של מצרים וכו', ולכאורה הלא שעבודה של מצרים כבר חף ועצר, וכתיב כאשר רחיתם את מצרים היום לא חוספו לראותם עד עולם, אמנם הכוונה על שאר הגלות שכולם באים להשלים שעבודה של מצרים כמבואר בדרי"ל, וע"כ נקראים ע"ש מצרים, ועד"ז יתפרש הכתוב ואלה שמות בניו הבאים ממרימה לשון הור, שצאים בתמידות גולה אחר גולה למצרים, שכל הגלות נקראים ע"ש מצרים, את יעקב איש וציתו באו, ובמד"ר כל אלו מבחורו של יעקב שסגל מלח ומש"ט, ר"ל שצבחו של יע"א שכבש הדרך לבניו בגלות מצרים, צבוח זה ישראל מתקיימים גם בשאר הגלות עד שירחם השי"ת עלינו ויגאלינו בגאולה עולם צב"א.

*

באופן אחר אפשר לפרש דברי המדרש כי"ל עפ"י"מ דאיתא צוה"ק פרשה זו (דף ע"ז ע"א) ת"ח לא אמר קרא היורדים ממרימה את יעקב וגו' חל"ל הבאים, אוליפנא דאחו עמ"י דיעקב ואזלי לבון וגו', ר' דוסחאי אמר בכל יומא ויומא אחיון ואזלין להון, הכ"ד הבאים ממרימה ולא כתיב אשר באו וכו' שצטין נחתין חיון עם אצובון ושצטין נחתין מתין עם אצובון, הכ"ד ואלה שמות בניו הבאים ממרימה וגו' וכתיב רלובן שמעון לוי וגו' ת"ח מתים הוו ונחתו וכו' עכ"ד צוה"ק, ויתכן שידרו למצרים אחר הסתלקותם שצביל להבין על ישראל צבוחם, דגדולים לדיקים במיתתן כמארז"ל, וזה יתיישב שניו הלשון שכתוב דמ"ש הבאים בלשון הור ר"ל שצאו למצרים אחר הסתלקותם משכ"ה, ולכך הכיר הכתוב לשון הור דכל יום ויום הוו אחיון ואזלין כמ"ש צוה"ק, ואמר עוד את יעקב על הזמן שצאו בחיים חיותם למצרים איש וציתו באו

עב"פ וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן ויאחזו צב, וצנו לכונו צתי מדרשין וכו', והנה אמר"ל צמ"י יצמות (ל"ו ע"ב) אר"י מ"ד אגורה באהל"ך עולמים וכו' אפשר לו לאדם לגור בשני עולמות, אלא אמר דוד לפני הקב"ה, רבש"ע יב"ר שיאמרו דבר שמועט מפי צבוע"ן, דאר"י משום רשע"י כל ח"מ שאומרים דבר שמועט מפיו צבוע"ז שפתותיו דובצות בקבר עכ"ד בגמ', ובתב ק"ז הישגת משה זל"ה בהפטרות חולדות ח"ל ראינו צב"י א"י דכשאומו דבר צב"ש אומרו א"כ שפתותיו דובצות בקבר, דהיינו שמועט חיות להנדיק, וע"כ נחשב לכדור, והיינו שדרשו אגורה באהל"ך עולמים, דהוי כדר צבוע"ז עכ"ל וכן היתה בתנחומא (ר"פ תשא) והצבע לעשיר אינו מניח לו לישן, צעשירי תורה מדבר, כי"ד ה"י עשיר בתורה ולמד תלמידים הרבה וצבע מ"התורה, אע"פ שהוא מת און התלמידים מניחין לו לישן, אלא הם אומרים הלכות ושמיעות משמו ומזכירין שמו שגא' דובצ שפתי ישנים, וכן משה וכו' וצפ' שקלים אמר משה לפני הקב"ה שגא' משאני מת איני זכר, ח"ל הקב"ה חיך כשם שאתה עומד עכשיו וכו', כך צבל שנה ושנה שקוראין אותם לפני, כאילו אתה עומד שם באותה שעה וחוקק את ראשן עכ"ד המדרש, והנה צדא"י שישאל צמ"רם כשלמדו תורה, היו מזכירים שמועותיו של יע"א שלמדו מפיו וה"ה כאילו יעקב אבינו חי ושרוי בתוכו, וא"ש משה"כ הבאים מלרימה את יעקב, ואף שמיירי הכתוב מזמן שאחר הסתלקות יעקב ויוסף כמו שדרשו ז"ל במדרש ה"ל, אצל לפי שהזכירו שמועותיהם ה"ל כאילו חזרו וצאו בכל יום ויום, וזה אומרו הבאים בלשון ה"ה, אצל איש וציתו צאו בלשון עבר, ר"ל נשיכם וצנחתיכם שכלנו צנחתי ציתו, צאו כבר צעת ידיתכם למצרים ונסתלקו לעולם בעליון, ולגביכם לא שייך צתי"ו או להזכיר שמועותיהם, דנשים אסורים צתי"ה כדרשת חז"ל ולמדתם אותם את צניכם ולא צנחתיכם, ע"כ הזכיר צב"ש צאו צעבר.

ולכוונה זו ראה לבעל מהם את השצת ג"כ, דהנה צב"י (צב"ה"ה סי' רפ"ח) הביא צב"ש הירושלמי, ר' חגי אמר לא ניתנו שצחות וי"ע אלא לאכילה ושת"י, ר' צב"י אמר לא ניתנו אלא לעסוק צב"ש בדברי תורה, וצנחתימה מפרש לא פליגין מה דאר"י צב"י לתלמוד תורה, אלו הפועלים שם עוסקין במלאכתן כל ימות השבוע, וצבצת הם צב"ש ועוסקין בד"ת, ומה דאר"י חגי להענג אלו ח"ה וכו' ע"כ, וישאל צמ"רם כל ימות השבוע היו עובדים עבודה הפוך מקרות הגבר, ע"כ ציום השצת שבי' נוחין ממלאכה היו עוסקין כל היום בתורה, ולזה ראה פרעה לבעל מהם את השצת כדי לבעלם מן התורה הגורם לגאולתן, ומצוהר כן צמ"ר (סו"פ זו) עב"פ תכבד העבודה על האנשים, מלמד שבי' צידן מצינות, שבי' משתעשעין בהן משצת לשצת, לומר שהקב"ה גואלן, לפי שבי' נוחין צצצת, ח"ל פרעה תכבד העבודה על האנשים ויעשו צה ואל יעשו וגו', אל יכיו משתעשעין ואל יכיו נפישין ציום השצת, ופי' המפורשים מצינות היינו דברי תורה שבי' משתעשעין צב"ש, ע"ד הכתוב לולי תורתך טעשעין, וסוצר כמ"ד התורה מצינות ניתנה, וה"י צידן מצינות של ספר צראשית וסופורי האצות והצבעות שהתנצלו, ולכוונה זו התחכם פרעה לבעל מהם השצת, כדי שיתעלו מדברי תורה.

ובזה נצין ענין הרמז שכתב צב"ל העורים צני ישראל הבאים את יעקב ח"ה, נרמז צב"ש שצת ומילה, דה גרם להם ללימוד התורה וצנחתי התורה ישראל נגאלן כאמור"ל, וא"ש ענין הרמז לעסוק זה הבאים מלרימה את יעקב, שבי' יע"א עממם אף

ודנה השיג פרעה שצכות לימוד התורה"כ עתידין ישראל להבגל, וכמ"ש רח"ל און הגלויות מתכנסות אלא צנחתי"הו"י, שגא' גם כיתינו צנו"ש עתה יקצאם, ולזה ראה לבעל מהם לימוד התורה, וכ"כ צש"ך עב"ה עב"פ הצב תחכמה לו, שאלה פרעה לבעל צתי

עוד חפ"ל בדברי המדרש ה"ל הבאים מלרימה וכו' כאלו אותו יום נכנסו למגרים, דלכאורה קושיה המדרש עדיין במקומה עומדת, דכול"ל צ"ל בלשון עבר, דהרי בזמן כתיבת התוס"ק כבר צ"ל, ועכ"פ לא ידעו הבאים בלשון הוה, כי אין זה דבר הכובח חמיד, ויתבאר בהקדם לבאר סתירת דברי ר"ל בענין התחלת השעבוד, דבמדרש ה"ל אמרו כיון שמת יוסף נתנו עליהם משוי, וצ"ל ויתו דרשו ז"ל כיון שמת יעקב נחתמו עיניהם ולבם של ישראל מלחם השעבוד, ובמקורא אמר"ל דכ"ז שא"י מן השבטים קיים לא התחילה השעבוד, ועוד אמרו דכ"ז שא"י מן הדור קיים לא התחילה השעבוד, ובפרד"א שלא התחילה השעבוד כ"א משעבד שאלו בני אפרים, שהוא ל"י שנה קודם בגולה, ול"ב ליישב דברי ר"ל שלא יהיו סותרין זא"ז, וכבר ביארנו בזה אופנים שונים ועוד לאלק מילין.

ואת"ל בדרך פשוט דכנה מלינו ראינו אף בדורות שלפנינו הרבה מאות שנים התאוננו על שפלות מלכ דורם ואמרו בתפלתם ומפגיע אין צדמו, ועוד בימי הנביאים כתיב אבד חסיד מן הארץ, ומכ"ש כמה מעלות ירדנו אחורנית דבור האחרון הזה שאין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, אמנם כולו איתנייהו דגם דורות הקודמים. לפי ערך גדולתם וגדולת הדור שקדם להם, הרגישו ירידה בערך השגתם, והתאוננו על שנתמעט כח הקדושה בערך הדור שקדם להם, ואח"כ דבור שלאחריהם נתמעטו הליקוים וחסרה כח הקדושה יותר, הרגישו הירידה לפי ערכם, עד שבעו"ר דבור הזה אף לפי קו"א השגתינו נרגש הירידה הנוראה, הגדולה באיכותה על כל אשר קדמונו דורות שלפנינו, בדודאי לא הרי זה כהרי זה ומי יתן שזכה אל מדרגת דורות הקודמים, שירידה שלהם עלי' הוא בערכנו.

ועד"ן נצין עפ"י פשוט להשוות סתירת דברי ר"ל, ומשמת יעקב נחתמו עיניהם ולבם של ישראל וכו', שה"י נרגש הירידה זו לזכי הראות וצני עלי' שבישראל לפי ערך מדרגתם, ומשמת יוסף הרגישו עוד ירידה בערך הזמן הקדום, ועד"ן בכל אלו הזמנים **במח"ל** יתווסף בתי הירידה בערך הזמן

אחר הסתלקותו ע"י שלמדו תורתו והזכירו שמועותיו, וצרכות התוס"ק נגאלו, ולזה"ל ואלה שמות מוסיף על הראשונים מפני שגרמו כחן בלואמו הבאים מלרימה את יעקב, שה"י יע"א עמכם אף אחר הסתלקותו וגדולים לדיקים במיתתם יותר מבחייהם, וע"י שהזכירו ישראל שמועותיו זהו מחכותו הרס, וזה שעמדה להם להתבצר על הנסיונות שנתחדשו ונתעלמו עליהם אחרי הסתלקות יע"א, ח"ש ואלה מוסיף שזה על הראשונים, ח"ש שכן כן הם עצמם שזכרו. לעיל, אבל עכשיו נתוספה שכן וגדלה זכותם כ"ל.

וי"ט לזכור דברי הילקוט ה"ל (קושיא ד') עפ"י"ש החיד"א ז"ל"ה ביוסף תהלת עכ"פ דימינו אלקים חסדך בקרב היכלך, ח"ל חשבנו שבמקדש לבד היו נסים, כמש"ל עשרה נסים נעשו לנצחותינו בציו"מ"ק, ח"ש דימינו אלקים חסדך, לעשות נסים בקרב היכלך לבד, אך אזי רואה כשמך אלקים שהוא חי וקיים לעד, כן תהלתך על קטוי ארץ, שאתה עושה נסים ונפלאות לישראל, ואם אינם גלויים כ"כ המשכיל ב"ן תוקף הנסים עכ"ל, ואפשר להוסיף נוסף על דב"ה"ק, כי עכשיו בגלות המר אין לנו שיעור רק התורה האמת, וע"כ צרכות התוס"ק נעשו נסים לישראל, וידוע דכל התורה כולה שמותיו של הקד"ש כמ"ש אמרת אלקי לרופא, ח"ש הפסוק דימינו אלקים חסדך בקרב היכלך ע"ד שפי' החיד"א ז"ל"ה חשבנו שבמקדש לבד נעשו נסים, אבל כשמך אלקים היינו התוס"ק שביא שמותיו של הקד"ש כן תהלתך על קטוי ארץ וצרכות שלמדו בני ישראל תורה במגרים כגרמז בלואמו הבאים מלרימה את יעקב וכנ"ל, ע"כ זכו לנב וגאלם הקד"ש משם ביד חזקה, ח"ש דברי הילקוט ואלה שמות בניי הבאים מלרימה את יעקב, שלמדו שם תוס"ק וה"י זכותו של יע"א עמכם כנ"ל, זשי"ה כשמך אלקים כן תהלתך על קטוי ארץ, שעי"ז זכו לנסים גם בביתם במגרים. השי"ת יתוור לנו שזכה להיות בדוקים בדרך התורה והאמת בקדושה ובעטרה, ובמחברת זכה לראות נישועת כל ישראל ושמתן צמח ונשמתה, בבחורומת קין התורה וישראל, ובהתגלות כבוד שמים עלינו בצ"א.

מנרים, והיו ראוי להיות מקומה צפ' התיארה שצנחה אלה זכו להתיארה ממנרים.

(ג) **ובבעה"ט** כתב רמח עה"פ ואלה שמות בני "ישראל הבאים" ר"ת וס"ת מילה, את יעקב איש ס"ת שבת, לומר כך שצנח שבת ומילה ששמו צמנרים נגאלו עכ"ל, ראוי להבין ענין הרמח לפסוק זה דוקא.

(ג) **ויקם** מלך חדש על מנרים אשר לא ידע את יוסף, צח"א פי' דלא מקיים גזירת יוסף וי"צ ענין הבזירה מהו.

(ד) **בבעה"ט** הביא מדרש ויקם מלך הוא פרעה הראשון, אמרו לו צא והדווג על אומה זו, אמר להם עד עתה חנו חיים משלכם האין מדווג להם ולא שמע אליכם, הורידוכם מכסאו ג' חדשים, כיון שראה כך ח"ל אשמע להם לכך כתוב חדש, וי"צ טעם טענה זו שאמר פרעה עד עתה חנו חיים משלכם, וכבר פסק הרעב מחנו ציאת יע"א למנרים, וי"צ שנה היה יעקב צמנרים, וכי"צ שא' מן השצנים קיים לא היה שצנח ולוי האריך ימים על כולם כמ"ש רש"י ז"ל להלן, ח"כ כבר חלפו ועברו הרבה שנים מעת שפסק הרעב, ומה זו טענה שאמר פרעה עד עתה חנו חיים משלכם, גם אין זה מחדת רשעים שלא להיות כפויי טובה וימנעו מלשלם רעה תחת טובה אחרי רבות שנים שחלפו ועברו מעת קבלת טובתם וי"צ.

(ה) **ויקצו** מפני בני ישראל פרש"י ז"ל קצו צחייהם וי"צ שכתוב אומר מפני בני ישראל, ובדואי שהמנרים אהבו חיי עמלן רק את חיי בני ישראל לא יכלו נשוא כמשה"כ וימנעו את חייהם וגוי ומהו הכוונה שקצו צחייהם.

(ו) **בפ"ט** בפקדס דברי המד"ר פי' מקץ (י' ס"י) ותרגע כל ארץ מנרים וגוי אשר יאמר להם תעשו, ר' אבא ז"כ אמר שפאן לומר, ר"ש צ"ר נחמן אמר חיינתו אין כתיב כאן אלא החיינתו נחת לנו חיים צעור"י וי"צ צעור"י עכ"ל המדרש, ופי' רש"י ז"ל

פקדס אל"י, והי' נרגש אף לקמני הערך ולא אמר הכתוב ואלה שמות בני ישראל הבאים מנרים צלשון הוכ, כי מנרים שורש כל בגלויות, וכולם הם תשלום לגלות מנרים שלא השלימו ישראל זמנם שם כידוע, ואמר הבאים צהוב לרמז על כל בגלויות, שיתחדש צחי' בגלות וצחי' הירידה מדרגא לדרגא, עד שכל פעם יהי' נדמה כאילו אותו יום צא, ולא יהי' צחיה גלות כזה מעולם.

ובזה יתבאר קישור דברי המדרש ויקוט, ואלה שמות בניי הבאים וגוי זש"ה כשמך חלקים כן תהלתך על קצוי ארץ וגו', דכנה נשבע הקב"ה שלא יהי' השם שלם וכסאו שלם עד שימחה זרעו של עמלק, ולעתיד כשיהי' השם שלם לא יהי' גלות וירידה עוד, כמ"ש ומלאה הארץ דיעה וגוי ח"פ ואלה שמות בניי הבאים מנרים צהוב, שצעור"י ירדנו וירידה אחר ירידה, זש"ה כשמך חלקים כן תהלתך, כשיתגדל ויתקדש שמו' רצא ויהי' שמו ית' וכסאו שלם, על קצוי ארץ מלאה וימיק ויכל יאמרו אין קדוש כד', ולא יהי' ירידה עוד.

ואפ"ל עוד צפ"י הכתוב כשמך חלקים וגו', עפימ"ד צוה"ק שהנוטר צריתו שריא עלי' שם שד"י, וח"י הפוגם צריתו שריא עלי' ס"מ, וכבר נתבאר לעיל בדברנו מפי לדיקים אמיתיים שכל עבודת האדם צחורה ותפלה ותהלה לאלקינו ית' תלוי צחוקן מידה זו, וח"פ כשמך חלקים כן תהלתך ר"ל כפי צחי' השם השורש על האדם, כן ביכולתו להכל ולשצח לפניו ית'.

*

באופן אחר אפ"ל דברי המדרשים ה"ל בפקדס דברי צוה"ק (ר"פ זו) תלתא אינון דדחין שכינתא מעלמא וכו', זכאן אינון ישראל דאש"ג דהוו צגלותא דמנרים אסתמרו מכל הני תלתא מנדה ומנח אל נכר ומקטול זרעא וכו', צניי עאלו וצניי נפקו בה"ד ואלה שמות בני ישראל וגוי עכ"ל צוה"ק, וי"צ איך נרמז כל זה צמנמ"כ ואלה שמות צניי, גם מדוע צא הרמז כזה כאן בזהחלת שצנחה של

אף שהיו שלו מדינה דמול מן הנהר ומן הגינים ה"ה שלו, כ"א נתן את המעשר משלו, וז"ש אם אלקה מכל אשר לך ואף כדי המעשר לא אנהל, ולא תאמר אני העשיתי וגו' שהמעשר סיבה להעשיר עכ"ל ז"ל, והנה אמרנו"ל (צ"ב י"ז ע"א) שלשה הענינים הקצ"ה בעור"ז מעין עור"ב אלו הן אצרכם ילחם ויעקב וכו' דכתיב צי' בכל מכל כל, פרש"י כל משמע שלא חסרו שום עובד עכ"ל ר"ל דבעור"ז א"א סיבה כולל כל העובדות כולן, והנה הנהנה ממנון הרשעים קונה קנין רע צופשו שכה הפועל צנפול, ואף אם נהנה מהם בעור"ז, אכל יגרם לו ח"ו אצדון בעור"ב, וזה ירמוז ויתן לו מעשר "מכל" שנתן לו מעשר משלו, וממנון של דיקים מוסגל להשפיע חיות דקדושה וחיות דעור"ב הדרגה נתינת כל כאמרו"ל, וכמו"כ ציוסק הלדיק שכל אדמתם וקנינם של מלרים נקנו אליו, והנה מלרים מאולדותיו הרבה שנים ועי"ז נשפע בהם חיות דקדושה וחיות דעור"ב, וז"ש החייתנו בעור"ז ובעור"ב, וזהו יבואר דברי המדרש ה"ל (הובא בצבע"ה) שאמר פרעה עד עתה אנו חיים משלכם האך חדווג להם, ר"ל שנשפע עלינו בחי' חיות דקדושה "משלכם" על שנהנו מממנם ותבואתם, וכן זה נלחם בהם ולא הניחם להדווג בישראל, וז"ש קנו בחייהם שקנו ומאסו בחיות דקדושה.

ולבאר יתר הדקדוקים נקדים דברי המדרש (הובא ברש"י ז"ל) אע"פ שמנאן בחייהן בשמותם, חזר ומנאן במיתתן להודיע חיתתן שנמשלו לכוכבים שמוציאן ומכניסין - במספר ובשמותם שנה' המוציא במספר נצאם לכולם צהם יקרא עכ"ל המדרש, ראו להבין מהו אות החיצה בקריאות שמותם, הלא כמו"כ האומה"ע נקראו בשמותם, ונקדים עוד דברי הגמ' (צרכות ז' ע"ב) מאי רות א"ר יוחנן שזכרה ויאל ממנה דוד שריכוה להקצ"ה בשירות ותשבחות, מנא לן דשמה גרים, א"ר' דאמר קרא (תהלים מ"ו) לכו חזו מפעלות אלקים אשר שם שמות בארץ אל תקרי שמות אלה שמות עכ"ל הגמ', וכחז המדרש"א ז"ל מנאן דשמה גרים כי הכא דשמה רות גרם שיהא ממנה דוד, וקמייית לה מדכתיב לכו חזו מפעלות אלקים אשר שם שמות בארץ וכו', שפעולות ד' נמשכים לתת השם של אדם שהוא גרם עכ"ל, ומצינו

דהמילה נקרא חיים כמו שדר"ל בדמך חיי עכ"ל, וכיפ"ת הקשה על פירושו דמאי חיותייהו בעור"ב משום מילה כיון דהם עובדי ע"ז אצרכה ראוים לענש כגוי שצח שחייב מיתה וכו', ואין צדקה לומר שגירם לגמרי, דא"כ הם רבים עבדי ד' ואין נתנו כולם כתף סוררת צמות יוסף להשתעבד בישראל עי"ש שדחק לפרש דברי המדרש החייתנו בעור"ב.

ויתבאר עפ"מ"ש האר"ח"ל בשער הפסוקים (פ' שמות) כי שמות של דור המצול והפגלה נעצבו בקליפות צאומת מלרים וכו' וצ' בחי' היו כי יש שמות שנתקנו לגמרי ונתגלגלו צנני ישראל שצדור הכוא וכו', ויש בהם שמות שלא נתקנו ונתגלגלו צנני המלרים ענאם אותן שמל יוסף וכו' והם בחי' הערב רב שעלו עם ישראל עי"ש, ובהם הליקועים (פ' שמות) כחז שיחזרו הערב רב להתגלגל דורא נצחרא ומשערי"ה עמאם להשלים תקון נפשם עי"ש.

ולפי"ז יובן כפשוטו מ"ש המלרים החייתנו וכדרשתם ז"ל נתח לנו חיים בעור"ז ובעור"ב, דע"י יוסף הלדיק נתקצרו תחת כנפי השכינה ולצדוק ע"י גלגול יהי תקון לנפשותם ויחזו לעור"ב, ויוסף הלדיק כפאן כולם למול, ומהם נחצר אח"כ העוב מן הרע ונדבקו בצורה אומה הישראלית, וז"א ויקם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף ותי"א דלא מקיים גזירת יוסף דאלו שנתצרו להיות מחלק הרע לא ראו לקיים גזירתו של יוסף להמול להם כל זכר, וקנו ומאסו בחיות דקדושה אשר השפיע עליהם יוסף ע"י המילה, גם לא ראו בחיים של עור"ב, ועי"כ בעלו גזירת המילה של יוסף ולחזו כה הקדושה שבישראל, וז"פ ויקולו מפני צני ישראל קנו בחייהם שקנו ומאסו בחיות דקדושה וחיות דעור"ב שהשפיע עליהם יוסף, ועי"כ שנתקנו ועורטלו מכל זיק חיות דקדושה, השפיע זה עליהם לשעבד צנני ישראל.

ואפ"ל עוד במאמרי"כ החייתנו וגו', עפ"מ שפירשתי (צ"ל לך ח"א עמוד ש') על הפסוק ויתן לו מעשר מכל, על פי מה שכתב קדושה וקני הישמה משה זל"ה כי המעשר שנתן אצרכם אציו עי"ה למלכי זקק לא ראה ליתנה מנכסי סודם,

גם להיפך שאמרנו מרגלים ע"ש מעשיכם נקראו, סתור בן מיכאל שסחר דבריו של הקדוש וכן כולו, הרי דמא גרם לרעות, והנה בודאי שאין השם מכריז לבטל הבחירה, ועדיין הבחירה באדם להרע או להטוב. והמרגלים מעיקרם לדיקים גמורים היו, ואפשר שהוא כחיו הידיעה והבחירה, שאין הידיעה מצטל ומשולל הבחירה מבחינה, כמו"כ השם הוא בבחי' ידיעתו ית' ואינו מצטל הבחירה.

על עמנו ר"ל נפש דמיון, וגם בחי' השם נשתנה לשם דמיון, דבחי' השם הוא לערך הנפש שבו, (וכע"ז באנו לעיל בשם ק"ז הייטב לב זלתי"ה ע"י"ש) וזכר ח"ש אמרם ז"ל שמה גרים, דבאיות השם תלוי מהות המעשים וכמו"כ להיפך, ח"ש שלא שמו את שמה, וכלל בו ג"כ שלא שמו את מעשיכם, דא"כ ישתנה גם שמוהם בבכרת, וזהו הכוונה בזה"ק בני ישראל עאלו בני ישראל נפקו שנשאר בשם דקדוש על דאסתמרו מהני תלחא וכו'.

וביאר הענין עפ"י"ש בספרי"ק דבחי' השם הוא לערך הנפש שבו, והשם זה הוא חיותו, וסמכו ית' אחרי קרא וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו, וכתב הבאר מים חיים זלתי"ה (פ' בראשית) שמעתי נפי אדמו"ר נר ישראל וקדשו אור עולם המפורסם מו"ה יחיאל מיכל זקוקל"ה"ה, שאמר לי בפירוש שהחילה לשנות שם אדם החולה, אם לא אדם שכל מעשיו כמעט צדקה"ק, כי שם הנקרא לאדם צעה הולדו ודאי רוצו ככולו מזדמן מאת הקדוש באשר הוא שמו למעלה והוא חיותו של אדם כל ימיו וכו', והנה החולה ודאי לר"ך לחיות ביותר ולפעמים אין לו חיזוק אחר כ"א זה החיזוק של השם, ואם עוקרין אותו בדרך שאומרים ומעלה לא יעקב יקרא עוד שמך וכו', והשם השני אפשר כי לא מחיותו הוא ונשאר בלא מחזיק החיות שלו עכ"ל, ופי' הכתוב וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו, כלומר לא קרא לכן שמות לפי שכל אנושי וכו', כי אם עיקר קריאת השמות היו לנפש חיה שבה, כי הביט למקור שורש חיותו במרכבה העליונה וכו', ע"כ סיים הוא שמו כלומר הוא שמו למעלה באמת עכ"ד בבחי' זלתי"ה, ואפשר דאין קפידא כ"א לעקור שם הראשון ולהחליפו בآخر, אבל להוסיף עוד שם על שם הראשון שפיר דמי וזכר נהוג עלמא הכי דאין גורעין ועוקרין שם הראשון כלל.

ואגב ג"פ מ"ש בצרכות שלאחר המילה קיים את הילד הזה וכו' ויקרא שמו בישראל פלוני בן פלוני ישמח האב וכו', ראוי להבין מ"ע להפסיק בקריאת השם באמצע התפלה, וכו"ל להקדימו או לאחריו, גם היל"ל ונקרא שמו, גם מלה בישראל מיותר ומזנן מאלו שבישראל יחי' קורין לו בשם זה ולא באומרי"ה, אמנם כל זה הוא תפלה לבחי' ית', ויחזק עפ"י"ד בוח"ה מדרש הנעלם (דף י"ג ע"א) ח"ר יוחנן מה דכתיב אל הנער הזה התפללתי, הול"ל אל הברך הזה התפללתי, אלא אמרם חנה יחי' רזון בשעה שיגדל וישתדל בצדוקת המקום כמו עכשיו שהוא נער, וכל אדם שזכה להיות בזקנותו כמו צעירותו וזכה למעלה שמואל הכיז ע"י"ש, ח"פ קיים את הילד הזה שיתקיים בבחי' ילד להיות נקי מחטא גם בזקנותו, וע"ד שדרשו ז"ל בן שנה יחוש במלכו שחי' נקי מחטא כבן שנה, ויקרא שמו בישראל וכו' שזה השם אשר קראו לו למעלה הוא מזדמן מהקדוש לאציו כ"ל, ואנו מתפללין שכל ימי חייו יקרא שמו גם בישראל בן ולא ישתנה בחי' השם ע"י פעולת המעשים לרוע חיו.

עוד כתבו ז"ל דכמו שיש נפש דקדוש ונפש דמיון זלתי"ה, וע"י מעשה הטוב נמשך ונדבק בו נפש דקדושה, וחלילה ע"י מעשה הרע ממשך עליו נפש טמא מסטרא דקליפות, כמו"כ יש שם דקדושה שנקרא בו למעלה דמחא ית' לא תלך ברעות וזהו חיותו בנפש דקדושה, ואם ח"י מקלקל מעשיו ממשך

נחזור לראש דבריו לבאר דברי המדרש ואלה מוסיק על הראשונים, ואפ"ל ע"ד שדרשו ר"ל עה"פ ויתן לך האלקים, יתן ויחזור ויתן, וכתב הראש"ם ז"ל צ"י חולדות, לפי שמשפט הוא"ו מורה על התוספת בבכרת, ולא קדמה ברכה אחרת קודם ברכה ויתן לך, ולפיכך הוכרחו ר"ל לדרוש יתן ויחזור ויתן, ר"ל שהתוספת הנרמז בזה"ו יתקיים לאחריו וכלי הפסק לעולם עכ"ד ז"ל, ועד"ז יתפרש כאן ואלה מוסיק על הראשונים דא"ל לדרשו שזהו תוס' על הקדום

באופן אחר אפ"ל דברי המדרשים הנ"ל ואלה שמות בניי הבאים ממרימה וגו', וכי היום צאו, והלא ימים רבים היו להם שצאו למארים, חלף כל זמן שיוסף היה קיים, לא היה להם משוי של מארים, מה יוסף נתנו עליהם משוי וכו' וי"ב, עוד במדרש ואלה שמות וגו' הוסיף שצח על שבעים נפש שנאמרו למעלה שכולם היו לדיקים וי"ב (וכבר זכרו הדקדוקים לעיל).

(ב) ויקם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף בתי"א דלא מקיים גזירת יוסף וי"ב הכוונה.

ונ"ט"פ בהקדם דברי האב"ק פרשה זו (דף ע"ז ע"ב) ויקם מלך חדש על מארים, אי"ר שמעון בכהוא יומא אחיביז לי רשותא לשרו של מארים על כל שאר עמין. דהנא עד דלא מית יוסף לא אחיביז שלטנו לשלענא דמארים על ישראל, כיון דמית יוסף כדון ויקם מלך חדש, ויקם כמאן דהוה מאיד וקס עכ"ד האב"ק, וצ"חור הענין דהנה כך הענין היו"ר צ"ה צמעה צראשית שלכל אומה נתן שר ומושל בשמים, ומסר הבו"מ הנהגה האומה ושלטנותה בידו, כמ"ס הרמב"ן ז"ל (צ"י וחתחקן) עה"פ אשר חלק ד' חלקין אותם לכל העמים, כי לכולם כוכב ומל ושר ידוע, וגבורים עליהם מלאכי עליון, כגון הנאמר דניאל שר מלכי פרס ושר מלכות יון וכו' עכ"ל, אולם יוסף הצדיק הכניעו לשר של מארים ולא אחיביז לי רשותא ושלענא, ואף שהוא מתנאי וחוקי הצריחה להיות השר מושל על בני מדינתו, אבל הצדיק נכחו לבעל זאת ע"ד מי מושל צי לדיק ולדיק גוזר הקצ"ה מקיים, ואחר שמת יוסף ויקם מלך חדש, שחזר לשלטנותו, וי"ס צוה"ק כמאן דהוה מאיד וקס, שכי נכנס והורד משררותו כי" שיוסף קיים, ועשיו קם וחזר לגדולתו, וי"ס בתי"א דלא מקיים גזירת יוסף, ר"ל גזירת לדיק גוזר שכי מכניעו עד עכשיו, וכו' ע"ס ויקם מלך חדש שחזר לשלטנותו, וצ"ח יצואר דברי המדרש הנ"ל הבאים ממרימה, כי" שיוסף היה קיים לא היה להם משוי של מארים, מה יוסף נתנו עליהם משוי, דעד עכשיו לא היה לשר של מארים שלטנות עליהם כלל, שיעל שררותו ע"י גזירת יוסף, ואחר שמת יוסף חקומה היה לי

אליו דהם הם אשר זכרו למעלה, ובהכרח לפרש שנתקיים הכוונת לאח"כ ונמשך שלשלת הקדושה לדורות, וסמכו זה להפסוק ואלה שמות בני ישראל, שנאמרו בשמות דקדושה כל זמן היותם במארים וכמ"ס צוה"ק בניי עליו וצ"י נפקו וצרכות זה נגאלו, וי"פ דברי המדרש ואלה שמות בניי זש"ה כשמך חלקים כן תכליתך, דאם מקושר האדם בשם שניתן לו מהקצ"ה, אזי נדבק במקור חייתו בקדושה ואז יכול לכלל להקצ"ה, משא"כ להיפך ח"י דשמא גרים כנ"ל.

עוד אפ"ל עיפמי"ס הבע"ט דגרמא כאן שבת ומילה שצרכות אלו נגאלו ישראל עי"ש, ותיבת צוה"ק מאי שבת שמה דקצ"ה וכו', ומילה ג"כ ירמח על זה כמ"ס האב"ח"ק (פ' חזרית) עכ"פ וצ"ח השמיני יומא וגו' עיפמי"ס בחיקונים כי ג' בחי' יש במילה זו, והמעולה שצרכון הוא מילת צדיקם של לדיקים בני קל חי, מילה זו הוא להם גילוי שמו ית' הכתום בצבר קודש ויחא עטרת היסוד וכו', וי"פ יומא וי"ד מול כי הוא מגלה רשימו קדישא אות י' וכו' בשמו ית' עכ"ד, וי"פ כשמך הרמח כאן כן תכליתך על קצוי ארץ, כי השומר שבת נותנין לו נחלה בני מארים, דאם מלאה מימין, דע"י וכו' ישראל לביאת המשיח שהוא צימיו של הקצ"ה כמ"ס ז"ל במדרש ילקוט (תהלים ק"ו) עכ"פ שז לימיו עי"ש.

ואפ"ל עוד עיפ"ד המדרש ואלה שמות בניי, ע"ש גאולתם זכרו כאן וגרמא ששמוחם גם גאולה העתידה צ"ב, כמ"ס יוסף ע"ש יוסף היה שנית ידו וגו', ולא סמכו כאן לאלה שמות בניי שגרמא זו גאולה העתידה, זש"ה כשמך חלקים כן תכליתך, וגאולה העתידה תהי' למען שמו ית' כמ"ס למעני למעני אעשה, וי"פ כשמך חלקים שצ"ל שמו ית' שלא יתחלל בגוים, כן תכליתך על קצוי ארץ, ראו ששאלה משיח לדיקו במהרה, ואז יהי גדול ה' ומהולל מאוד בכל הארץ ומלאה הארץ דעה את ה', וזכה במהרה לראות הישועה האמיתית בהתרומוות קרן התורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עליו במהרה צימיו חמן.

אחר שמת יוסף, לא היו מקיימים מצות מילה עוד, וז"ל דלא מקיים מצות יוסף היינו מצות המילה, ונעשו מקולקלים יותר, ועיי' ויקס מלך חדש על מצרים, שהמליכו הס"מ עליהם, והתגברו המצרים על ישראל מאוד להחטיאם, וז"ל התגברו בני ישראל לגדס ועמדו בקדושתם, כמ"ש צוה"ק דאסתמרו ישראל מעריות מדרה וצח אל נכר וכו'.

ונקדים מ"ש צפס"ק נועם מגדים (פ' זו) לפרש הפסוק הבב נתחכמה לו וגו', דכרע ע"י שמיר להלדיק, הלדיק צא לדי הכנעה ועני' יותר ומתחזק בהשמה יותר, וזכר: מאמר פרעה אחר אומרו הבב נתחכמה לו להלדיק, ושמה תאמר מה לריך חכמה, נתחיל להלך לו כדרך אנשי רשע, לז"ל כי זה הכל מהיות, והי' כי תקראנה מלחמה ויוסף גם הוא וכו', ר"ל שהמלחמה תוסף עוד לזקת הלדיק, ובהיות כן המלחמה שנלחם וכו', הרי זה כלוחם עם עצמו, וזכר ונלחם בנ' ר"ל אהנו נלחם עם עצמינו וכו', שעי' מלחמתינו ונשגב לדיק בלדיקו יותר, ולזה לריך התחכמות כאומרו הבב נתחכמה עכש"ד ז"ל, נמלא שעי' המלחמה שלחנו המצרים נגד בני ישראל לבעלם מקדושתם, התגברו הם לעומתם ביתר שאת וניתוסף לזקתם וקדושתם, וזכר יבואר דברי המדרש ואלה שמות וגו' הוסיף שצח על ע' נפש שנאמרו למעלה, שכולם לדיקים היו, עפ"י"ש צמד"ש הבאים מצרים כאלו היום צאו, דעד עכשיו לא היו עליהם משוי של מצרים, ועיי' שהתגברו המצריים לעומתם, נתוסף לזקתם וקדושתם יותר.

*

ואלה שמות בניי הבאים מצרימה וגו' צוה"ק איתא ר' חייא פתח אתי מלנבון כלה אתי מלנבון תבואי תשורי מראש אמנה מראש שניר ותרמון ממענות אריות מהררי נמרים, האי קרא על כס"י אסתמר, בשעתא דנפקן ישראל ממצרים וקריבו לעורא דסיוני לקבלא אורייתא וכו', מראש שניר ותרמון דא עורא דסיוני דקריבו לגבי' ואסתמדו תחתוי' דכתיב וייתבצו בתחתית הכר, ממענות אריות אלן בני שניר קוצ"ה וכו' וכו' צאוורייתא ולא צעו לקבלה, מהררי

וחרז לשכרותו, ולפי"ז אומרו ויקס מלך חדש הכוונה על השר של מצרים, וע"כ לא כתיב וימת וימלך, והבן.

ואפ"ר עוד באופן אחר עפ"י דבריו לעיל (פ' מקץ עמוד ש"פ) צטעם מצות יוסף שגזר על כל מצרים שימולו כמ"ש צמד"ר פ' מקץ עה"פ אשר יאמר לכם תעשו, ופירשו עפ"י"ד הילקוט ראובני (פ' וישלח) צטעם גליא רח"ל, ששכרו השצעים את אנשי שטם, צא ס"מ ותבע דין עליהם לפני צ"ד של מעלה, והשבי' לו צ"ד של מעלה שאין לו רשות רק על הערלים שטם מסעירא דילוי, ולפי שאנשי שטם נימולו כולם צטעו נדן ואין לך עוד רשות עליהם, ויז"ל מלפני הצ"ד אצל וצפוי ראש עכש"ד ואולי לזה הצטעם התחכמו בני יעקב ואמרו להם להמול, כדי שלא יוכל הס"מ להתגבר עליהם בקערורו, וז"ל ויענו בני יעקב את שטם וגו' צמרמה, ופי' התרגומים בצומחמת, כי היו זה חכמה נפלאה להסיר מהם קערורו של הס"מ ראש השטנים, ועד"ז אפ"ל צטעמו של יוסף הלדיק שגזר על כל מצרים שימולו, כדי להוילא מרשותו של הס"מ שהוא ראש כל שרי האומות, ועיי' יוסר כוחו מלהתגבר גם על ישראל הדדים בצל"ש, אמנם אחר שמת יוסף ציעלו המצרים גזירתו של יוסף ולא מלו א"ע עוד, ועיי' חזרו תחת רשותו של הס"מ, וז"ל ויקס מלך חדש על מצרים, היינו שהס"מ נעשה למלך עליהם, והצטעם דלא מקיים מצות יוסף, לפי שציעלו מצות המילה שגזר יוסף עליהם ולפי"ז דברי רב ושמואל ופי' התרגום מתאיימים ובקבה א' עולים, דלפי שנתחדשו גזירותיו לבעל מהם מצות יוסף עיי' קס מלך חדש ממש והבן.

אין"י עפ"י"ש הרמב"ם ז"ל צטעם מצות מילה שהוא להחליט כח התאווה עיי"ש, והארי"ל כתב בסודן של דברים שכן מצוה זו מלאת מיצרא דעריות, ואמרו"ל צמד"ר עה"פ כמעשה ארץ מצרים וגו' מלמד שהיו מעשיהם מקולקלן יותר מכל האומות, ובפרט צי"ר דעריות, שהיו שטופי זימה מאוד ומוחכמים ומקולקלים מכל האומות, ע"כ חשש יוסף שהיו קשה לישראל מאוד להתגבר על יצרא דעריות לז' היותם בצל"ש, ועצב האדם להימשך אחר אנשי מדינתו, ולעצם זה גזר עליהם להמול, כדי להחליט כח האוהה, אמנם

נמרים אלו בני ישמעאל דכתיב ה' מסיני צא חרם משעיר למו הופיע מהר פארן וכו' עכ"ל חזק"ק, ראו להבין קישור דרשתי ז"ל לפרשה זו דמייירי בהחלת שיעבודם של ישראל במצרים, ומקומה היותר נכון בפרשה יואת מצרים וקרבנם להר סיני לקבל התורה.

נמרים אלו בני ישמעאל דכתיב ה' מסיני צא חרם משעיר למו הופיע מהר פארן וכו' עכ"ל חזק"ק, ראו להבין קישור דרשתי ז"ל לפרשה זו דמייירי בהחלת שיעבודם של ישראל במצרים, ומקומה היותר נכון בפרשה יואת מצרים וקרבנם להר סיני לקבל התורה.

ונראה לפרש עפ"י ד' חזק"ק (פ' יתרו) דבשעת מתן תורה פקד ה' את עמו וראה כלבון בני מהימנותא בני קשוע אין בהם אחד שולד בפסול ולכן נתן להם התורה, ועפ"י פ' ק"ז ה"ש"מ זל"ה (פ' יוגם) במאמ"כ וישלחיו אלקים לפניהם וגו' להחיות להם לפליטה גדולה, דמבואר במדרש שזכות יוסף שעמד בנסיון נגדו כל ישראל צעירות, וא"כ הוא ה' היסוד והגורם לנתינת התורה עכ"ל ועי"ש, ולכאורה קשה הלא מצינו שהקב"ה החזיר התורה על בני ישמעאל ובני עשו שיקבלו אותה, כמ"ש חזק"ל עכ"פ ה' מסיני צא חרם משעיר למו הופיע מהר פארן, והם בודדאי אינם מיוחסים וכולם מעורבים זה בזה וגולדו בפסול, ואעפ"כ ראה הקב"ה ליתן להם התורה, אמנם זה צדור שמה שראה הקב"ה ליתן התורה לאוה"ע הוא רק פשטות דיני התורה והלכותיה, אבל פנימיות וסודות התורה שצבילה נתקנאו המלאכים ואמרו תנה הודך על השמים, למעלה זו לא היו יכולין אף ישראל להגיע אלמלי היו ח"ו מעורבים באומות וגולדים בפסול, אלא עיי' שהיו כולם בני מהימנותא ובני קשוע זכו לפנימיות התורה, ועפ"י יש לפרש מה דאיתא במדרש ילקוט (רי"ש פ' במדבר) בשעה שקיבלו ישראל את התורה נתקנאו בהן אוה"ע מה ראו אלו להתקרב יותר מכל אומה"ע, מיד סתם הקב"ה את פיהם ואמר להם הביאו לי ספר יוחסין כשם שבני מצרים וכו', והקושיא מפורסמת הלא ראה הקב"ה ליתן התורה גם להם ולא אצו לקבלה, ומה עשה היתה צפייה על ישראל שקבלה, וגם איך חלה בכו"מ קבלת התורה ביחוס, והרי ראה ליתן התורה גם לאומה"ע אע"פ שאינם מיוחסין, אך לדרכיו ייחא שנתקנאו על פנימיות התורה שזכו בה בניי מה שלא ראה הקב"ה ליתן להם, ועל זה עשו מה ראו אלו להתקרב יותר מכל אומה"ע שיתן להם גם

*

ואל"ה שמות בניי הבאים ממרימה את יעקב אש וציתו צאו, במד"ר א"ר אצבו כ"מ שנאמר אלה פסל את הראשונים, ואלה מוסף שבה על הראשונים וכו' אף כאן הוסף שבה על שבעים נפש שנאמרו למעלה שכולם היו לדיקים, עכ"ל המדרש, וי"צ הלא הן הן האמורים למעלה, והן צדקתן מתחלתן ועד סופן, ומה הכוונה בתוס' שבהם.

(צ) **בתנחומא** ואלה שמות בניי זש"ה כשמן אלקים כן תהלתן וגו' שמותיו של הקב"ה בכל מה שמקלסין אותו הוא יתר וכו' וכן אמר דוד מי ימלא גבורות ד' ישמע כל תהלתו, וי"צ קישור דרשא זו אל שמות בניי.

(ג) **ויקם** מלך חדש על מצרים וגו' במסכת סוטה (י"א ע"א) פליגי רב ושמואל, ח"א חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו גזרותיו מולא כתיב וימת וימלך, אשר לא ידע את יוסף דהו' דמי כמאן דלא ידע לי כלל, וכן איתא במדרש רבה על דעמי דמי"ד שנתחדשו גזרותיו מאי לא ידע את יוסף, דהו' דמי כמאן דלא ידע לי ליוסף כלל, וי"צ דעדיין אינו מתורן משמעות הלשון, דבאמת ידע לי ליוסף, ומאי דדמי לי כמאן דלא ידע, בדמיון לא ישנא את המציאות, ולא כו"ל להכחז לומר אשר לא ידע, אם האמת לא היה כן, ובמדרש רבה הקשו כן וכו' לא היו מלך את יוסף א"ר אצין משל לא' שרגם

אחריהם של מלך אמר המלך החיו את ראשו כי למחר יעשה צי כך, לכן כתב עליו המקרא כלומר היום אשר לא ידע את יוסף, למחר הוא עתיד לומר לא ידעתי את ד' ע"כ, ולכאורה קושיה המדרש במקומה עומדת, וכי לא היה מכיר את יוסף, גם מה שסיימו למחר עתיד לומר לא ידעתי את ד', וצ"ב השמות עניינם להדו.

(ד) וכתבנו"ב קשה גם מ"ש לא ידעתי את ד', הרי ידע את ד', כמ"ש צמד"ר הכה נתחכמה לו, להם לא נאמר אלא לו, וכי נתחכמה לאלקים של אלו, וידעו שמדותיו של הקציה מזה כנגד מזה, והתחכמו לדונם צמים, שכבר נשבע שאין מצוי מכול לעולם וכו', וא"כ לא יודע לומר לא ידעתי את ד', שברי ידע והתכוין למרוד בו ולגדול רשעו העלים עינו מהודיעה הבורא, וברמב"ן ז"ל כתב דחכם גדול היה פרעה וידע את האלקים ומרד בו, כמ"ש הוא או מורישו ליוסף אחרי הודיע אלקים אותו וכו', אבל לא היה יודע את השם המיוחד וענה לא ידעתי את ד' וכו' עכ"ל, ולפי"ד יקשה איך לא היה מחייר מפחד אלקים ומבדור גאווה, אחרי שהשכיל שם אלקים המורה על דינים, ומשפטיה נחמדה אלו בשם אלקים כמ"ש בה אמר ד' אלקי ישראל, והזהירו פן יפגעו בדבר או בחרב, עיין פרש"י, א"כ הזהירו על דין הקשה, ומדוע לא פחד ממנו אם ידע שם אלקים ומרד בו כדברי הרמב"ן ז"ל וצ"ב.

(ה) ויאמר ד' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת לעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאוביו, הקשה האור החיים הק' דהו"ל ואת לעקתם מפני נגשיו שמעתי, דהלעקה היה מפני נגשיו ולא השמיעה.

(ו) גם מ"ש כי ידעתי את מכאוביו מיותר שכבר אמר ראה ראיתי את עני עמי וגו' ואת לעקתם שמעתי, א"כ בודאי שידע את מכאוביו.

(ז) לכה ואשלחך אל פרעה וגו' וצ"ב כפל הלשון כי מן הכחם כשיאמר לו הטיית לכה, ידוע כי הוא ית' המשלחו, ובאר"י ז"ל בשער הפסוקים כתב ביאור ע"י ויבוא עוד להלן בזה"ב.

(ח) ויאמר משה מי אנכי כי אלק אל פרעה וכי אלוה את בני ממלכות פרש"י מי אנכי מה אני חשב לדבר עם המלכים, ואף אם חשב אני, מה זכו ישראל שפעשה להם גם ואליהם ממלכים. ראוי להבין איך יתכן שהתחכם משה רבינו על דברי ד', וכיון ששלחו השי"ת לגאלם בודאי יש מקום לגאולתם, ובשליחות יחי' לתכלית הנראה, ואין מקום לחקור ולהסתפק בדברי השי"ת, ואם לא ראה משרשיה זכות מספיק לישראל היה לו ללמד עליהם זכות, גם יש צרכו יתבאר להויהם אפילו עליהם זכות, העתיד וכמו שהיה צלחת כן, וטענת משרשיה נראה כקטרוג חי' על ישראל, גם הרי היה להם לישראל במצרים זכותם, וכיו מצויים צדקות טובות כמ"ש חז"ל צדקות בשביל ד' דברים נאגלו לישראל ממלכים שלא שמו את שמום ואת לשונם, ולא אמרו לה"ר, ולא נמלא צניעות פרוץ צעירות, ואחת היתה ופירסמה הכתוב, ואיחא צדוק"ק פ' שמות דף ג' זכאן אינון ישראל דאש"ג דכוו בנלחא דמלכים אסתמרו מכל הני תלחא מרד ומצא אל נכר ומקטול דאש"ג ואשתדלו בפרי' ורבי', ומשרשיה ידע בכל אלו זכויותיהם, א"כ מדוע טען מה זכו לישראל להויהם ממלכים וצ"ב.

(ט) כי אחרי עמך זה לך האות כי אנכי שלחתיך בהויה את העם ממלכים תעבדון את האלקים על הכר הזה, פרש"י השיבו על ראשון ראשון וכו' זה לך האות מראה הסנה לך לאות שתלית בשליחותי ואיך ניזוק, כאשר ראתי הסנה עושה שליחותי ואינו אוכל וכו', דבר אחר זה שתלית בשליחותי יהיה לך אות על הצמחה אחרת, שבהויה את העם ממלכים תעבדון אותי על הכר הזה שתקבלו החומר וכו' עכ"ל רש"י ז"ל, וצ"ב הפירושים וצ"ב, לפי ראשון שהסנה יהיה אות שתלית בשליחותי ואיך ניזוק, קשה וכו' ה"י משרשיה חי' מסופק ציכול ד' היכול יוכל להליל, ולמה הוצרך לאות הסנה, ויסיק דיבורו של הקציה שזכו לילך בשליחותו, וראוי לצבוע בו יותר מכל האותות שצבעו, ועל פי ה"י שהיה האות על מחן תורה ג"כ קשה, למה היה הוצרך ליתן לו אות ע"י, ועדיין לא הוצעו בזה ולא שאל אות על זה.

ד"רמב"ם ז"ל בספר ביד (צפ"ח מכל' יסוכ"ת) ביאר הפסוק ה"ל שהוא יסוד מוסד צנין

יחמינו לקול האות הראשון והאמינו לקול האות האחרון, הרי שהאות לצד היותה ראייה מספקת שיחמינו העם בצבאות משה, והוא לכאורה סתירה למ"ש הרמב"ם.

(יז) ע"כ אחר שאל הקב"ה האות דמתן תורה, עוד בא משה רבינו צעקתו ואמר לי מה שמו מה אומר אליהם, והרמב"ם ז"ל בספר המורה (ח"א פרק ס"ג) הקשה ע"ז כי למה חשש משה רבינו שישאלוהו ישראל על שמותיו ויתבדק, כי זאת השאלה אינה ראויה לשום משיביל לשאל את פי הציבור, כדי שיהיה אות על צבאותיו, וכי הכרחו לאמונת הציבור לידע שמותיו ויתבדק. ועוד איך יתבדק ע"ז אמתות הציבור, וזמננים אם כבר ידעו ישראל השם הבוא, אי"כ אין ראיה ממנה שיגיד אותו להם, כי תכ"י וידעוהו צו כידיעתם, ואפשר שגם הוא שמע וידע ולא ד' שלחו, ואם כ"י צלתי נודע אללם, מה הראיה שזה שמו יתבדק.

(יח) ועוד הקשה האבצרנאל ז"ל דמננים אם כ"י משה רבינו עצמו יודע זה השם, אי"כ למה שאל עליו, כי אם העם ישאלוהו על שמו יתבדק, משה ויודיעם להם מפי ידיעתו, ואם אמרנו שמה רבינו לא כ"י יודע זה השם, ה"כ ראוי שישאל עליו מעצמו, לא שיעשה השאלה בשם העם, ואמר לי מה שמו מה אומר אליהם, ועוד שכ"י אמר חז"ל צמד"ר פי' שמות ויך את המלך, צמה הכרו רצון אמרו הזכיר עליו את השם והכרו, ורש"י ז"ל כתב ע"כ"פ הלהכריז אתה אומר, מכאן אנו למדים שכ"י בשם המפורש, הרי ידע השם המפורש כבר, ואי"כ למה שאל מאתו יתבדק, ואם העם ישאלוהו ויודיעם ע"י ידיעתו.

(יט) ויאמר חלקים אל משה חקי אשר חקי ויאמר כה תאמר אל בניי חקי שלחני אליהם, צמסכת ברכות (דף ע"ו) דרשו חז"ל אהיה עמכם בצרכי וזהו צמסכת בשם שחר מלכות, אמר לפני רבש"ע ד"י ללך בשעתה וכו', חז"ל יפה אמרת כה תאמר לבניי חקי שלחני אליהם, הקשו המפרשים איך יתבדק משה רבינו שאל קושיא לאלוקינו, ומלמד

האמת דברי הציבור, חז"ל בקצור משה רבינו לא האמינו צו ישראל מפני האותות שעשה, שכמאמין עפ"י אותות יש צלצו דופי, שאפשר שיעשה האות צלצו ויכניסו, וכל האותות שעשה משה רבינו לפי הדרך עשה, לא להציב ראיה על הציבור וכו', ובמה האמינו צו צמסכת הר סיני שעינינו ראו ולא זר וכו', ואנו שומעים הקול מדבר אליו, משה משה לך אמור להם כך וכך וכו', ומעמד הר סיני לצדו הוא הראיה לצבאות, שנאמר שם וגם כך יאמינו לעולם וכו', ומשע"ה כל ישראל עדים לו אחר מעמד הר סיני, וא"ל לעשות להם אות, חז"ש לו הקב"ה צעת שנתן לו האותות לעשות צמלרים, וא"ל ושמעו לקולך, ידע משה רבינו שכמאמין עפ"י האותות יש צלצו דופי, וי"כ נשמע מליך ואמר וכן לא יאמינו לי, עד שכודיעו הקב"ה שאלו האותות אינו אלא עד שיאלו ממלרים, ועיקר האות שידעו צמסת שאתי שלחתיך ולא ישאר צלצבם הרכור, וי"כ צמסכת הר סיני, ע"כ חז"ל זה לך האות כי אנכי שלחתיך צבולתיך וכו' תעבדון את האלקים על ההר הזה, שזה יכ"י האות האמיתי שאין אחר"י הרכור ומחשבה עכ"ל.

(י) ודקשו עליו הלחם משה והמחלצ"ה (סימן ל"א), ואין סידור הפסוקים מורים כדצ"ו, דפסוק זה לך האות הוא מוקדם לפסוק וכן לא יאמינו לי, ואחר שנתן לו הקב"ה האות דמתן תורה שהוא אות אמיתי וצבור, למה שאל עוד אות ואמר וכן לא יאמינו לי, ובמה נתקדשה דעתו אח"כ כשנתן לו הקב"ה ג' האותות, ושמה לא יאמינו ישראל גם צאותות אלו, כי המאמין לציבור עפ"י אותות יש צלצו דופי, ואם לא יועילו ג' האותות אלו, למה יאמרו הש"י"ת לעשות האותות לעיני העם צלי תועלת.

(יא) גם קשה על הרמב"ם ז"ל איך החליט לומר דכל האותות שעשה משה לפי הדרך עשה, ולא להציב ראיה על הציבור, ואין להאמין לשום ציבור על פי אותות לצד וכו', הרי מפורש בפסוק שצוה הקדוש צרוך הוא לעשות האותות לעיני העם למען יאמינו כי נראה אליך ד', והבחינה הקב"ה שיאמינו צו צביל האותות, שנאמר וי"כ אם לא

למי שמלמד לאדם דעת. וצדקתו צדקתו יתגלה
 כי מ"ש לו הקב"ה בתחלה אקרי אשר אקרי למשה
 לבדו הגיד, ולא שיגיד לישראל כן, וכן מצאנו
 במדרש רבה שהשיב לו הקב"ה כך אני מודיע, להם
 אני מודיע, אבל לפי זה אין התשובה מענין השאלה,
 שמעשרים שאל ואמרו לי מה שמו מה אומר אליכם,
 והשי"ת השיבו אקרי אשר אקרי, והוא הודעה למשה
 לבדו, ולא שיגיד לישראל.

(טו) ויאמר עוד אליהם אל משה כה תאמר אל בני
 ד' אלקי אבותיכם אלקי אברהם יצחק ויעקב
 שלחני אליהם זה שמי לעולם וזה זכרי לדר ודר,
 יליד דברי כבר השיב לו השי"ת על שאלתו, באמרו
 כה תאמר אל בני אקרי שלחני אליהם, ומדוע השיבו
 שני באופן אחר שיאמר להם השליחות בשם הוי'
 ובשם אלקי, ור"ל דרשו במסכת פסחים (נ' ע"א)
 סבר רבא למדרשה צפירקא (פרש"י קרי' דשם הוי',
 דרשי' וטעמי' התלוים בו) ח"ל הכוא סבא לעולם
 כתיב וכו' (פרש"י חצר ו' לשון העלמה) אמר
 הקב"ה לא בשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ציו"ד
 ה"א ונקרא אני בא' ד', פרש"י ב' שמות לימודו,
 שם הכתיבה ושם הקריאה, ואם הוי' כוונת ראונו
 יתברך שיאמר להם שם הוי', למה אמר למשה
 רבינו מתחלה כה תאמר לבני אקרי שלחני אליהם,
 בכל אופן על שאלתו מה שמו מה אומר אליהם
 השיבו השי"ת ב' תשובות שונות וי"ב.

(טז) הרמב"ן ז"ל כתב מלחמי מדרש אגדה מהו
 אקרי אשר אקרי, כשם שאתה הוי' עמי כך
 אני הוי' עמך, אם פותחין את ידיהם ועושין זדוקה,
 אף אני אפתח את ידי וכו', וכענין זה איתא במדרש
 רבה ובתנחומא שלפנינו צדיקו קלח וז"ל ח"ל הקב"ה
 למשה שמי אתה מבקש לידע, לפי מעשי אני נקרא
 וכו', כשאני דן את הצדיקים אני נקרא אליהם וכו',
 ובשאני מרחם על עולמי אני נקרא ד', שאין ד'
 אלא מדת הרחמים, הוי אקרי אשר אקרי, אני נקרא
 לפי מעשי, ולפי זה פסוק זה הוא הודעה על כל
 שמותיו יתברך המפורשים בתנ"ך, שנקרא שמו יתברך
 כפי המעשה אשר עושה, וכפי הצדיקה אשר ממשיכים
 ישראל בעבודתם כמ"ש הרמב"ן ז"ל בשם המדרש.

אבל לפי"ז לא יוצן מה ששינה הוא יתברך, שח"ל
 מתחלה אקרי אשר אקרי, ואח"כ כה תאמר לבני
 אקרי שלחני אליהם, ולפי דרשת המדרש מה נפקמי'
 בין ב' צדיקות אלו, וי"ב.

(יז) בפדר"א (פרק מ') איתא אמר משה לפני
 הקב"ה רבון כל עולמים הודיעני שמך הגדול
 והקדוש שאקרא לך בשמך ותעניני, והודיעו שנאמר
 ויאמר אליהם אל משה אקרי אשר אקרי וכו' וראו
 העלוונים שמר הקב"ה עוד שם המפורש, ושמו בא"י
 חזק הדעת, ע"כ. מצאנו בפדר"א ח"ל שנאמרו
 יתברך אקרי אשר אקרי מוכר צדק למשה רבינו עוד
 שם המפורש, והוא כדעת ר' יצחק במדרש שפירשו
 אני בכייתי ואני הוא עכשיו ואני הוא לעתיד לבוא,
 וכיכ האור החיים הקדוש שאלן הודיע יתברך למשה
 עוד השם הגדול הוי' ויהי, וע"כ דרשו רז"ל
 אהי עמכם צרה זו, אשר אהי עמכם צרה אחרת
 וכו'. אבל י"ב שמשמעות הפסוקים מוכיחים ששאל
 מעשרים מה שמו מה אומר אליהם, ועל דעת
 שיאמרו לישראל היתב שאלתו, ובפדר"א אמרו
 ששאלו משה לאורך התפלה לעזמו כמ"ש שאקרא
 בשמך ותעניני, והוא שלא כמשמעות הפסוק.

(יח) ובמכילתא פרשת צא אמרו מנין שאומרים
 בא"י אלקינו ואלקי אבותינו אלקי אברהם
 אלקי יצחק ואלקי יעקב בתפלה, שנאמר ויאמר עוד
 אליהם אל משה כה תאמר אל בני ד' אלקי אבותיכם
 אלקי אברהם יצחק ויעקב וכו' וי"ב שנראה שהוראו
 בדרשם הפסוק ממשמעותו, דפשטות הכוונה מורה
 ששאל משה ואמרו לי מה שמו, שישאלו ישראל על
 בשורת הגאולה זאת, ובאיה צדי' השם יהי' גאולתם,
 ולפי דרשת המכילתא היתב תשובתו יתברך מה
 שיכירו בתפלתם, ותפלה מאן דכר שמיא.

(יט) לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם וגו'
 פקד פקדתי אתכם וגו' ושמעו לקולך וגו',
 פרש"י ז"ל והוא במדרש רבה אמור להם פקד פקדתי
 מיד ושמעו לקולך, למה שמסורת גאולה הוא צידם
 מיוסף שכל גואל שיצא ויאמר להם פקודת כפולה
 גואל של יתחל הוא ע"כ. ואחר מאמר השם אליו

וגוי ואיך יתכן בחי' זו בלדיקים, וכלל כל חשוקים לעשות רעיון יתבדק, וששים ושמונים לעשות רעון קוים, ואיך יובן מה שסירב משרע"ה כ"כ לעשות מלות ד' שזוהו בפירוט.

(כד) **רש"י** ז"ל כתב והוא במדרש (פרי סכ"ל) רבין אמרי סבור אתה שחי' מעבד משה לילך, אינו כן אלל במבדד לאהרן, שחי' משה אומר עד שלא עמדתי הי' אהרן אחי מתנבא להם במצרים וכו', עכשיו אכנס בתחומי של אחי ויכיר מילך, בשביל כך לא הי' מצב לילך, מיד ויחרף ד' במשה וכו', ח"ל הקב"ה מה שאתה סבור שהוא מילך, לא כן אלל שמה שנאמר ורצך ושמה בלבו וכו'. ראו להבין אם זה היה טעם המניעה, מה שמיאן משה רבינו לילך, הלא הקב"ה בוחן כליות ולב, וכל המחשבות הוא חוקר, ומדוע לא ח"ל הקב"ה מיד ורצך ושמה בלבו, ומדוע הכתין יתבדק להודיעו עד סוף ז' ימים.

(כה) **הרמב"ן** ז"ל כתב הסיבה למשה בכל הכרעותו האחת, ענותו הגדולה מכל האדם, שלא הי' מוצא את לבו להבדל ולהתפאר לאמר ד' שליח, ולא על ישראל להוסיף ממארים ולהיות עליהם מלך עכש"ד, וגם טעם זה י"ב כי מה מקום לענוי אלל מלותו יתבדק שזוהו להדיא, וכו' ח"ל ויגב לבו בדרכי ד', והגם שחשב ללד ענותו שאינו כדאי ורצונו מאד עמנו להיות גואלם של ישראל, אלל הרי יש לו כח המשלחו יתבדק, ובצעתו השי"ת ואני אהיה עם פיו וא"כ אין מקום לענוי ככאן וא"כ

(כו) **למה** משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו, במד"ר מהו למה, אמר להם אחם למה ודעיתם למה ע"כ, וא"כ מהו אחם ומהו דעיתם וכו' כך.

(כז) **במדרש** שלה נא ציד תשלח ציד ר"ע, הוצא כעין זה בשני קצת בילקוט (רמ קט"ג) בשם מדרש אבכיר וא"כ.

(כח) **איתא** בפדר"א (פרק מ') אמר לפניו רבין כל בעיותי של נא ציד תשלח, ציד אותו האיש

ויען משה ויאמר וכן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי כי יאמרו לא נראה אליך ד', והוא מאמר מתמיה מאוד, כי איך יכחוש משרע"ה הדיבור האלקי, אחר שכבר יעדו השם ושמעו לקולך, ודיבורו יתבדק אינו חוזרת ריקס, איך יאמר בהיפך ולא ישמעו בקולי, וא"כ.

(כ) **גם** מה נתינת טעם הוא זו, כי יאמרו לא נראה אליך ד', ויספיק במה שיאמר לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, ומוכן שלא יאמינו שהוא שליח השם, ומה הוסיף הכתוב בכוונת אמרו כי יאמרו לא נראה וגו'.

(כא) **ויותר** פלא שבכוונת הסכים עמו שלא יאמינו זו עד שיעשה האותות לעיני העם, באמרו וכו' אם לא יאמינו לקול האות הראשון והאמינו לקול האות האחרון, וכו' אם לא יאמינו גם לשני האותות וגו', וה"ל כחזרה ח"ו בדבריו יתבדק, שכבר אמר הקב"ה שתאמר להם פקד פקדתי וגו' ומיד ישמעו לקולך, כפרש"י שאתה שתאמר להם פקידה כפולה מיד ישמעו לקולך, ולבסוף נראה כהודאה לדברי משה שלא ישמעו אפילו אחר שיאמר להם הסימן של פקידה כפולה, ואחר שיעשה שני האותות עד האות השלישי.

(כב) **והיה** אם לא יאמינו לשני האותות האלה ולא ישמעו לקולך ולקחת ממני היאור ושפכת היבשה וגו', הקשה האבצרנאל דאם היו משקפים ובלתי מאמינים צ"י האותות הראשונים לחולשתם, איך יאמינו באות השלישי שלא הי' חזק כמותם.

(כג) **גם** למה מיאן משה רבינו עוד, ואחר שבצעתו השי"ת שיאמינו ישראל לקול האותות ויאמר משה וגו' לא אית דברים אכני וגו' כי כד פה וכד לשון אכני, ויאמר ד' מי שם פה לאדם וגו', ויאמר שלה נא ציד תשלח, והיתכן ח"ו שמיאן לעשות שליחותו יתבדק, וח"ל דרשו במדרש והוצא צרשיי ז"ל עכ"פ גם מתחול גם משלש, ז' ימים קודם, הי' הקב"ה מפתח למשה שיקר בשליחותו וכו' עד שחרה בו ואח"כ קבל עליו לילך, כמ"ס ויחרף ד'

כך אחרת ליעקב ואנכי אעלך גם עלה, ועד"ז הי' כל טעותיו שיגאלם הקב"ה בעצמו.

אמנם לא הי' אפשר להיות כן מכמה טעמים, שלא הביע הזמן עדיין שיגאלו גאולת עולם, גם לא היו ישראל ראויים ולא הי' זכותם כדאי, להיות הגאולה בצדי' זכו אחישיבה, בגם שהיו ישראל מזוינים במדות טובות כמ"ש במדרשי חז"ל וזוהר הק', ולאסתמרו מנהג ומצח אל נכר ולא נמלא ציניהן פרץ צעריות אף שהי' קודם מתן תורה, אעפ"כ היה גדול הקטרוג עליהם לז' שעבדו ע"ז, כמ"ש שר של מזרים הללו עובדי ע"ז והללו עושי, ואפשר שז' גרם גם לשאר עצירות דעצירה גוררת עצירה. ועיקר טעם המניעה הוא למעלה מהשגתו, שלא היה עדיין גמר צירור הנילוות, בגם שבמזרים נתקנו כל הנילוות כמ"ש וינלו את מזרים, אבל בכל העולם היו עדיין הנילוות מתפזרים בצדי' זיד הקליפות, וע"כ הי' הכרח שיביאו ישראל עוד בשאר גלויות, לזכר וללקט הנילוות מתפזרים פזורים, ואחלמי זכו ישראל הי' להם הכח למשך הנילוות אליהם מכל העולם, ולזכרם ולתקנם במקום שהם, כמ"ש באר"י ז"ל וכמ"ש האוה"ק צי' בזה. אבל לא הי' זכותם מספיק לזה, ואפשר לומר עפ"י דרך הרמזין ז"ל שהסיבה למשרע"ה בכל הסרצנות האלה, הי' לז' ענותותו הגדולה מכל אדם, ותלה החסרון בעצמו, שאין זכותו כדאי שיגאלו על ידו גאולת עולם, וע"כ בקש והתפלל שיביא הגאולה ע"י שלוח אחר שזכותו גדול ממנו, ואפשר שייסיע זכות השליח שיגאלו ישראל גאולת עולם.

ועד"ז אפ"ל בדברי הזוה"ק פי' תלף צר"מ (דף רע"ח) חז"ל יופן כה וכה וירא כי אין איש, דכלהו חייבין ולא אשכחם בזהו איש זוכה לאפקא מן גלותא, ובגין דא סרבי למיזל חמן ואמר שלח נא ציד תשלח, ע"כ. ואפשר שלכוונה זו ראה שיהיה אהרן השליח, שלגודל ענותותו חשב שאהרן זכותו גדול, ויסייע זכותו שיגאלו גאולת עולם. ועד"ז יבואר הפדר"א שאמר משה שלח נא ציד תשלח ציד אלי, ומ"ש התרגום יונ"ש ציד פנחס דעמיד למשתלחא בסוף יומיא, והכל הולך לכוונה א', דחשב משה צידיו דע"ז זכותם זכו ישראל להגאל גאולת עולם,

שאחר עמיד לשלח דהוא אלי, כמ"ש הגה אנכי שלח לכם את אלי הנביא, א"ל הקב"ה לאותו האיש שאחר אומר, אני שלח לע"ל אל ישראל וכו', וכ"כ התרגום יונ"ש שלח נא ציד תשלח, ציד פנחס דעמיד למשתלחא בסוף יומיא, והוא ע"ד שאמ"ל פנחס זה אלי. וראוי להבין דברי חכמים וחידושים, ומה היה כוונת משרע"ה שהגאל העמיד יהיה השליח דוקא.

ולבאר הענין נקדים מה דאיתא במדר' (פי"ג ס"ד) חז"ל ויאמר משה מי אנכי כי אלך אל פרעה, א"ר יהושע בן לוי אמר משה לפני הקב"ה, כשירד יעקב למצרים לא כך אחרת לו, אנכי ארד עמך ממצרים ואנכי אעלך גם עלה, ועכשיו אהב אומר לו לכה ואשלחך אל פרעה, לא אנכי הוא שאמר לו ואנכי אעלך גם עלה עפ"י המדרש, וכנה ענין משרע"ה בזה טענה עלומה, שוקיים השי"ת בצעחתו מה שהצטוו ליעקב אבינו ואנכי אעלך גם עלה, ולא מנינו שהצטוו הקב"ה על טענה זו. ומראה דזה היתה עיקר טענתו וטעם סרצנותו בזה שמיאן ללכת בשליחות, ובזה יתבאר כל הענין, דידע משרע"ה דא"ל שיביא גאולת עולם וגאולה נאחית, אחר"כ הבו"ת בעצמו יגאלם כמו שיביא לעתיד שלא על ידי שלוחי בשר ודם.

ומבואר כן במדרש ילקוט זכרי' (רמז תקצ"ז) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ד', אמר הקב"ה צבורי' היותם נושעים ע"י בני אדם, במזרים ע"י משה ואהרן, צימי סיסרף ע"י דבורה וכו', וע"י שהיו שלוחי בשר ודם היותם חוזרים ומשתעבדים, אבל לע"ל אני בעצמי גואל אחכם, ועוד יותר אין אחס משתעבדים, שנאמר ישראל נושע ד' תשובת עולמים עפ"י המדרש, מבואר דע"י שלוחי בשר ודם א"ל שיביא גאולה נאחית, ומשרע"ה ראה וידע כל העתיד לבוא עליהם בשעבוד מלכות, ע"כ ראה להמחיק ולקרב את הגאולה שלימה, שיביא מיד ע"י הבו"ת לבדו, ולא יתעורב עוד להשלים גזירת הגלות ע"י שעבוד מלכות, וזה הי' טעם הסרצנות שלא ראה להיות השליח, ויבואר להלן שכל טעותיו היו חפלה ותחנונים לפני הקב"ה, והלביש תפילתו בצענות וסברות, אבל עתה כוונתו הי' למסור נפשו עבור ישראל, שיביא גאולתן גאולת עולם, וע"כ ענין לא

וּפְרָשְׁתִּי כֹה מִיַּד בִּילְקוּט פִּי שֶׁנֶּחֱסֵה (רמז רל"ד)
וְכֹה בְּמִדְרַשׁ אֲזַכִּיר עַכְפִּי וְהַמִּים לֹהֵם חֹמֶה,
חֹמֶה כְּחֵץ שִׁירַד סִימָה, וְחֹמֶה לִפְנֵי רֹשֶׁעַ לֹא עֲבָדוּ
יִשְׂרָאֵל עִי' בְּמַלְאִים, וְחֹמֶה עוֹשֶׂה לֹהֵם נֹסִים וְכו', מִיַּד
הַשֵּׁץ לֹא הִקְדִּיב שׁוּטֵה שֶׁנֶּעֱלָם, וְכִי לְדַעְתָּם עֲבָדוּ
וְהָלָא לֹא עֲבָדוּ אֵלָּה מִתּוֹךְ שֶׁעֲבָדוּ וּמִתּוֹךְ עִירֹף
דַּעַת, וְחֹמֶה דָּן שׁוֹגֵג כְּמִיד וְאוֹנֵם כְּלָוֵן, כִּיּוֹן שֶׁשֹּׁמֵעַ
שֶׁר שֶׁל יוֹם, חֹמֶה חֹמֶה שֶׁנִּתְמַלֵּא עַל יִשְׂרָאֵל הַחֲזִירָה
עַל מַלְאִים, וְכו' עַכְ"ל הִילְקוּט. וְלִכְאוּרָה יוֹם לְחֹמֶה
עַל טַעֲמָה זוֹ לְאוֹנֵם, דֵּלָא מִנֵּיּוּ שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל אֲנוֹסִים
לְעִי' בְּמַלְאִים, וְעוֹד הָרִי בְּעִי' לִיתֵּהּ הַתְּהַלְלוֹת אֲנוֹם
כֻּלָּן, דְּדִינוּ צִיְהָרָה וְאֵל יַעֲזֹר, וְהַפְרַשְׁתָּ דְרִכִּים דְּקֹדֶק
עוֹד מִה שֶׁקָּרָא ד' לִסִּימָה שׁוּטֵה שֶׁנֶּעֱלָם, שֶׁלֹּא יִדְקַ
לֹא חֹמֶה זֶה, וְחֹמֶה אֵלָּה חֹמֶה לְבַרֵּךְ, וְחֹמֶה מְכִינִים
חֹמֶה בְּשֵׁם רַעֲשֵׁי, עִי'שֵׁי תִירוּלוֹ בְּדֶרֶךְ פִּלְפּוּל.

וְאִפְשָׁר לומר דאין הכוונה שהיה האונם ע"י
המלאים, הגם שגרמו להרע ועשו פעולות
להרבות כחות העוממה בישראל, ונתקלקלו ישראל על
ידם כמ"ש השל"ה"ק במסכת פסחים וירעו אותנו
המלאים שעשו אותנו רעים וחטאים, אבל לא היה
בדרך כפי' ואונם ע"י המלאים, והכפיה היה ע"י
כחות העוממה, דאם חוטאים ר"ל הרבה פעמים
מתגברים כחות העוממה על האדם, ונאבדה הימנו
צחי' הדעת, כמ"ש ז"ל אין אדם חוטא אלא"כ נכנס בו
רוח שפות, ואח"כ הוא כנאנס בחטאו, שאין לו כח
ודעת לעמוד נגד יצרו ולהתגבר עליו. ואין צח אנושי
לעמוד נגד היל"ה"ר, כמ"ש ז"ל אלמלא הקד"ה עזרו
אין יכול לו ואח"כ ה"ה כנאנס יחשב, והנה אמרו
חז"ל דיל"ה"ר מניח כל האומות ואינו מתגבר בהן אלא
בישראל, וזה היה טענה לימוד זכות ממנו ויתברך על
ישראל, דהללו כנאנס והללו בל"ו, דאונם הכפי' מלך
התגברות היל"ה"ר אינו אלא בישראל, ועי"כ הם נחשבים
לגבי החטא כנאנס, אבל המלאים ואומות העולם אין
היל"ה"ר מתגבר בהם כמ"ש ז"ל, ואח"כ כל חטאם
בל"ו ובלי כפיה.

וּבִמְשָׁלוּ לו הקד"ה שוטח שבעולם אפ"ל הכוונה, עפ"י
שאמר חז"ל אין אדם חוטא אלא"כ נכנס בו
רוח שפות, ולכאורה היה אנו רואין דרוצ פעמים

כמו שהיו שלוחים לעמיד בצחי' זו, ושורש הענין
שלא היה ח"ו מסרב במלות הש"י, אלא שהיו כל
אלו הטענות בדרך חפלה ובקשה לפני הצו"ת, שהיה
הגאולה ע"י שליח אחר, ובצחינה אחרת שהיה
גאולה עולם ונאחית. אבל הצו"ת המגיד מראשית
אחרית, ידע שעדיין לא הביע זמנם שיגאלו גאולה
עולם, והיה ההכרח לגאול מיד בלי איחור, כמ"ש
האר"י ז"ל צפי' הכתוב ולא יכלו להתמהמה, כי
אלמלא נשאר עוד רגע היו משוקעים ח"ו בשער
הג' של עוממת מלאים, ולא היה יכולים ללאת משם
עוד לעולם, ע"כ היה ההכרח לגאול גאולה שעה,
ולשלים הצירור בשאר גלויות.

וְעִתָּהּ נבאר הפסוק ואת נעקם שמעתי מפני
נגשו כי ידעתי את מכלוציו וגו' והקדוקים
שבענין כבר נפרטו לעיל, ודכה אף שהיו ישראל
גדורים בעריות במלאים, אעפ"כ לגדול עוממת מלאים,
אם מידי עבירה יאלו מידי הרהור לא יאלו, וזה
גרם אח"כ לשאר עבירות כמ"ש במהרש"א ז"ל,
דמחשבה רעה נבאר מלאך רע, המכריחו אח"כ
להשלים ולהוציא מכח אל הפועל מחשבתו הרעה
אשר חשב, גם שהיו משוקעים צע"י, והיה הקטרוג
גדול עליהם מאוד, כמ"ש ז"ל טענן שר של מלאים
הללו עו"י והללו עו"י, אולם היה לימוד זכות גדול
על ישראל, עפ"י"ש האוה"ה"ק צפי' תצוה וירעו
אותנו המלאים, שעשו אותנו רעים כמותם, וירא את
ענינו הוא אפסות כח הלוחם, שאין בו כח המספיק
להלחם נגד היל"ה"ר ולהתגבר עליו, ואת עמליו,
הוא העמל שאנו לריכין לעמוד במלחמתו, ואת לחמו
זו הדחק, שדוחק היל"ה"ר את האדם לחטוא צע"י, ואין
אדם שליט ברוחו להגלל ממנו, ולולי הקד"ה עזרו
אין יכול לו. ועוד כתב האוה"ה"ק צפי' שופטים עכ"פ
עם רב ממך, כי אחר שנכשל אדם בעבירות ר"ל,
יחוספו כחות הרע בקרבו, והן אלו שולדו ממעשיו
הרעים ויכריחו אותו לחטוא עוד ר"ל וכו' ירצה
לחטוא ירבו המקטריגים האלה, ויגדלו בו כח ההסחה,
יזכו סוד מאמר עבירה גוררת עבירה, עכ"ה"ק וזהו
לימוד זכות על ישראל, דכמעט אנוסים היו במלאים,
וימכרתיים היו ע"י כח המסית המחטאים, ולא היה
בהם כח לעמוד נגדו כי חזק הוא ממנו.

ועשה הקב"ה ג"כ תשובה ויגאלנו מיד הילכ"ר, נמצא שזו לימוד זכות גדול דכה הילך הוא הגורם כ"ל.

ואפשר שזה הפשט ואת נפקתם שמעתי מפני נגשיו, אעפ"י שלא היו ראויין להגאל עדיין, שלא היחל תשובתם שלימה, כמ"ש במילתא פ' ב"א אמר הקב"ה אם עושין תשובה אני גואלם לדורות, ואם לא אני גואלם לשעה, נראה מזה שלא עשו תשובה הגונה ושלמה, ולא היו כדאי להגאל, אבל לימוד זכות ה"ז עליהם, מלך התגברות כחות העומתים וכתות מזרים, ועי"ז היו כל החטאים בבחי' כפי זאונם כ"ל, וז"ש ואת נפקתם שמעתי מפני נגשיו, וזהו נתינת טעם על שמעתי, דע"כ שמעתי מפני שהיה הגורם לחטאם ע"י נגשיו, היינו כחות הילך ועומתת מזרים, וזאונם נחשבו, ומתוך קושיה באוהבם"ק כ"ל (בקפויא ה').

ובדרך זה אפ"ל כי ידעתי את מכלאובי עיפמי"ש ז"ל במסכת מ"ק (כ"ז ע"ב), א"ר הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה זו הותרה לו, הותרה לו ס"ד, אלא אימא נעשית לו כהיתר על"ד הגמרא. ולכאורה איך אפ"ל נעשה לו כהיתר, והלא יודע בודאי שהתורה"ק אסרתו, אלא שאין זו כח לעמוד נגד יצרו המתגבר עליו, אמנם הכוונה דרוב ישראל הכשרים הם נכשלו ח"ו בעבירה מטעמים עלי אחרי עשייתה, אבל בעבר ושנה אינו מרגיש עוד באבדן נפשו, ונדמה לו האיסור כהיתר, ואעפ"י שידע באחרת האיסור אין לו הרגשה זו, והרגשה הישר ואיסור שווין אללו, וז"ש כי ידעתי את מכלאובי, שהקב"ה למד זכות על ישראל, ונמשך אדלגיל שמעתי מפני נגשיו, שכל חטאם ה"ז ע"י גודל ההתגברות ובכפ"י זאונם, ואעפ"י שנכשלו בחטאים פעמים הרבה ע"י נגשיו, אבל לא נעשה אצלם הרגשה החמא כהיתר, אלא עדיין לבם כואב על שעברו רגונו יתצרך ואין הפגם גדול כ"כ, ואין הכוונה כי ידעתי את מכלאובי של שעבוד מזרים, שכבר נאמר ראה ראיתי את עני עמי במזרים, אבל כ"ז ה"ז ללימוד זכות מאתו יתצרך, אעפ"י שלא עשו ישראל תשובה שלימה עדיין, אמנם ית"ש הקב"ה להם זכות זה שגם חטאם לא

נעשית העבירה בתחבולות שונות, ובהתחכמות נפלא ובעל"ה ומימחה, ואיך יודק לומר דמקור החטא הוא ע"י רוח שטות. אמנם על"ה הרעיון הוא שטות גדול שאין כמותו, למרדו בצורא עולם ית"ש, ומקור הרעיון הזה מתחו של הסי"מ והשטן המשטרה, ואח"כ נותן לו הילכ"ר ענה ותחבולת ובהתחכמות, להוילא מכה אל הפועל את השטות הזה ולהצילו לידו גמר, אבל מקור החטא הוא ע"י רוח שטות המשטרה ומאבד הימנו בח"י הדעת, ועי"ז מתחכמת צנח יצרו הרע, ואח"כ נותן זו הילכ"ר ההתחכמות להרע לגמור משטרה, ולכך השיב הקב"ה לה"מ שטות שבעולם, ר"ל שכל הרוח שטות שבעולם הוא ממך וע"י כחך, ואח"כ ידוע לך עולם התגברות כחות העומתים, ושהעבירה נעשה מבלי דעת ובבחי' זאונם, וא"כ בעל"ה טענתך מה בין אלו לאלו, שכללו בזאונם וכללו ברגונו.

ולכאורה ראוי להבין דמעיקרא למה צרה הקב"ה את הילכ"ר באופן זה, ונתן לו כח חזק כ"כ שלא יבא בזה אנושי להתגבר עליו, כמ"ש ז"ל אלמלא הקב"ה עזרו לא יכול לו, דהרי ודאי שהבחי' נתן לו הכח, דאין כאן צ"י רשויות ח"ו, ולמה קבל כח חזק כזה, הלא עי"ז אין קו המשקל ש'י לבחור בטוב או ברע, ואפשר לומר צ"י טעמים עי"ז, טעם הא' כדי שידע האדם כי אין בזה אנושי להכלל ממנו, ואלמלא הקב"ה עזרו אין יכול לו, ועי"ז יפנה תמיד אליו יתצרך, ויתפלל להבחי' שיתלל מכוחות הילך ותחבולותיו, וכולי האו ואלו יועיל לו. וטעם ב' כדי שיהיה לימוד זכות נגד המקטריגים, דהוא המקטרג והוא המסית כמ"ש ז"ל הוא שטן הוא ילכ"ר, ויורד ומסית ועולה ומקטרג, ומעשה ים טענה כנגדו דהוא הגורם ע"י כח ההתגברות החזק שמכבד על האדם, עד שאין זו כח לגשוף ולעמוד כנגדו, וכמ"ש ח"ל במסכת ברכות (דף ל"ב) אלמלא ג' מקראות הללו נתמוטעו רגליהם של שונאי ישראל, חד דכתיב ואשר הרעותי, וחד דכתיב והסירותי את לב האזן מצערם וגו'. ועוד אמרו שם שהורה הקב"ה ואמר ואשר הרעותי, פרש"י כלומר אני גרמתי להם שצרחתי ילכ"ר, ופי' בזה בספרי"ק דרע קודש צ"י נצבים, ושם ד' אלקיך את שבתך, שעי' תשובתך

דע"י שפקד כ"כ עד שרגס אורכו של מלך, מעשה נחזר שאין לו שום הרגשה צירוף המלך, ע"כ אמר המלך למחר יעשה די כך, ולכך כתב עליו המקרא אשר לא ידע את יוסף, ולמחר הוא עתיד לומר לא ידעתי את די דבתי אי ושרש אי להם.

ועפ"י יבואר הענין מה שאמר משה מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוליף את בניי ממלרים ומה שהשיב לו השי"ת צבואיך את העם ממלרים תעבדון את האלקים על הכר הזה, ויוצן עפ"י"ש המפרשים דעיקר הכוונה מלרים ויסודו, הי להוילאס מעוממא מלרים שהיו משוקעים בה, ואין הכוונה רק על הוילאס כפשוטו, ועפ"י פירשתי מאמר הכתוב או הכנס אלקים לצוא לקחת לו גוי מקרב גוי וגוי ככל אשר עשה לכם די וגוי הכוונה שהוילאס השי"ת מקרבם ומפנימיות לצבם עוממא מלרים, ששחרש בקרבם במשך ימי גלותם, וזה גוי מקרב גוי, וזה הי עיקר הוילאס, ו"ש משה רבינו להשי"ת שאתה שולח אותי להוילאס את בניי ממלרים על צדי' ו להוילאס מעוממא מלרים, אבל דבר זה חלוי בצחירת הלב, וכבר הורגלו ונמשכו אחר עוממא מלרים ומדוחיכם הרעים, ואיך אוליף את בניי ממלרים, ולא שקטרג ח"ו עליהם לשאלו. בזה זכות, אבל רוב לידע איך ובאיה אופן יעשה זאת להוילאס מעוממאם ולהוילאס עוממא מלרים מקרבם.

ואפ"ש שחשב בגודל ענותנותו שהוא אינו כדאי וראוי, ולא ישיג להביאם לידי פעולה זו, ע"כ אמר מי אנכי וגוי וכי אוליף את בניי ממלרים, ובאיה אופן אוכל להשיג דבר זה שחלוי בצחירתם, וע"י השיב לו הקב"ה כי אהיה עמך, וע"י סיועתא דשמיא חוכל להוילאס מכחות העוממאם ולהוילאס העוממאם מקרבם, וכן יכיה לעתיד כמ"ש הרמב"ם ז"ל דלפני ציאת המשיח יחזרו כל ישראל בחשובה עיי"ש, ועוד אמר לו השי"ת צבואיך את העם ממלרים תעבדון את האלקים על הכר הזה, דהיינו מתן תורה, וכל ישראל ישמעו מפי הגבורה אנכי די חלקיך אשר הולאתיך מארץ מלרים, ובכח קדושת דיבורי יתי אשר ישמעו מאמר אשר הולאתיך מארץ ילא ילא לגמרי מעוממא מלרים, ועוממא מלרים ילא מקרבם, ודבריו של הקב"ה מכרחת בצחירת כידוע.

הי בשלימות, ו"א כי ידעתי את מכאובי שרגס להם הכשלת הכעא, וע"כ שמעתי לעקסם.

ובזה אפ"ל מ"ש הכתוב ויקם מלך חדש וזרי אשר לא ידע את יוסף ודרשו חז"ל דהרי דמי כמאן דלא ידע ליוסף כלל, (עיי' קוש"א ג') ויבואר עפ"י"ש הרמב"ם ז"ל בהל' תשובה (פ"ב ה"ד) חז"ל מדרכי התשובה להיות הכזב לעקס תמיד לפני השם וכו', ומתרחק מן הדבר שחטא בו, ומשנה שמו כלומר אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים, ומשנה מעשיו כולן לטובה וכו' עכ"ל, הכוונה בזה שפ"י שמתרחק מן החטא ומשנה מעשיו לטובה, ומשנה ג"כ הרגשותיו ופנימיות צדי' נפשו, ואינו אותו האיש שחטא אלא אחר הוא, וכמ"כ ח"ו להיפך אם יתרגל אדם בצעירה ועבר ושוב עלי, ישתנה צדי' נפשו ונעשית מגושם ומלכלך כ"כ עד שנהפך לאיש אחר, ואפ"ל ידע צאיסור נעשה ההרגש אלא כאלו לא ידע, כמ"כ פרעה מתחלה לא ראה להרע לישראל, כמ"ש צמד"ר שאמר למלרים שוטים אחם, עד עכשיו משלבה אנו אוכלים, אלו יוסף לא היינו חיים, והאיך מדווג להם וכו', והאיך כשתתרגל ברשעתו נהפך לאיש אחר, וע"כ אמר הכתוב ויקם מלך חדש, שהיה פרעה אחר, ודרי דמי כמאן דלא ידע את יוסף, ר"ל בהתרגשות לצו דמי ליה כאלו לא ידע את יוסף כלל, וכמ"כ מ"ש לא ידעתי את די, הגם שידע מתחילה ודי מחיירה מעונש מדה כנגד מדה, כמ"ש ז"ל צמד"ר הכה נתחכמה למושטן של ישראל כ"ל, אבל אחר שנתרגל ברשעתו ועבר ושוב על אולתו, אפסו הרגשותיו ואמר לא ידעתי את די, וכמ"ש צמד"ר דעבר ושוב הותרה לו, ונשתנו הרגשותיו כאלו לא ידע מהאיסור כלל, וכמ"כ פרעה אחר שעבר ושוב צאלתו למרות פי די ושלוחו, נעשה אלא ההרגשה כאלו לא ידע את די, וא"ש מה שהשוו צמד"ר עניינם, ו"א היום לא ידע את יוסף למחר הוא עתיד לומר לא ידעתי את די, דהיינו משרש אי ובחי אי להם, דע"י שנתרגל ברשעו הי דמי לי כאלו לא ידע את יוסף, ומפני זה כעסו עליו אמר לא ידעתי את די, ומתחלה שפיר קושית המדרש שהקשו וכי לא הי מכיר את יוסף, בהמשל שביאו לאי שרגס אורכו של מלך,

ועתה נבוא לבאר מה ששאל משה רבינו ואמרנו
 לי מה שמו מה חומר אליהם, ומה שהקשה
 הרמב"ם ז"ל בספר המורה כי איך יהיה זה אות
 על חמיתת נבואתו, (ענין לעיל קושית י"ב) ויתבאר
 בהקדם דברי הגמרא פסחים (נ ע"א) וביה ד'
 למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו
 אחד, אע"פ האידנא לאו שמו אחד, איך נתמן צד
 יחזק לא כעובד"ה העובד"ה, כעובד"ה נכתב צו"ד ה"א
 ונקרא צדי דל"ה, אבל לעובד"ה נכתב צו"ד ה"א
 ונקרא צו"ד ה"א עכ"ל הגמרא, מבורר דכשיתקיים
 ויהי ד' למלך על כל הארץ דהיינו לפני ביאת המשיח,
 אז יהיה ד' אחד ושמו אחד כמ"ש הפייטן שלעשרה
 השם יקרא ככחציתו. ובה"ה שילוחו ית' למשפטיה
 לאמר לבני וגאלתי אתכם בצרוע נעו"י וצפונים
 גדולים וידעתם כי אני ד' וגו', וגאמר להלן וידעו
 מלרים כי אני ד' צנעותי את ידי על מלרים וגו',
 ובאמת נהרבה כבוד שמים ונתגדל ונתקדש שמו
 ויתברך לעיני כל האומות ע"י הכנס של ילידת מלרים,
 והיו ישראל מלפים שיקויים מיד בהצטעה ויהי
 ד' למלך על כל הארץ ויהיה ד' אחד ושמו אחד,
 ואלמלי זכו ישראל לעשות תשובה שלמה הי' גאולה
 נחת מיד, כמ"ש במכילתא הכ"ל, והי' נתקיים
 צחי' זו שהשם יקרא ככחציתו. וז"ל משה רבינו
 הנה אנכי צא אל בני ואמרתם להם אלוקי אבותיכם
 שלחני אליכם ואמרנו לי מה שמו, ר"ל שישאלו ישראל
 על צורת הגאולה באיזה צחי' יהיה גאולתינו,
 האם חכה להתפלל לפניו ויתברך בצחי' השם יקרא
 ככחציתו כצחי' העתיד, או כצחי' הגלות לא כשאי
 נכתב אני נקרא, וזה פירוש השאלה מה שמו מה
 אומר אליהם, ואין הכוונה על בקשה אות ומתוך
 קושיה הרמב"ם ז"ל.

אמנם באמת לא הי' עדיין הזמן לגלות צחי' השם
 ככחציתו, כמו שדרש חז"ל לעולם כחצי העלימיהו,
 ע"כ השיב השי"ת למשה אקף אשר אקף, וצד
 מסר לו סוד שם המפורש כמ"ש צפדי"א הכ"ל.
 וכדרש ר' יחזק במדרש אני שבייתי ואני הוא
 עכשיו ואני הוא לעתיד לבוא, וזהו סוד שם הוי',
 וכמ"ש ז"ל במסכת ברכות אביה עמכם צורה זו
 ואביה עמכם צעצוד שאר מלכויות, וכפי הצחי'

זו מסר השי"ת למשה רבינו ידעת השם הנכבד,
 וצדו הי' תשובה גם לבניי אבל עפ"י צחי' אחרת,
 כפי שנתפרש במדרש אגדה שהצד הרמב"ם ז"ל,
 אקף אשר אקף בשם שאלה הוי' כך אני הוי' עמך,
 וכמ"ש במדרש רבה שאל הקב"ה למשה שמי אתה
 מבקש לידע לפי מעשי אני נקרא, כשאי מרחם על
 הצריות אני נקרא ד' וכו', ומשנתנה השם כפי היותם
 וכפי צחי'הם, וזהו התשובה אל בניי שאל"ה לגלות
 להם צחי' השם דלעתיד, על תלוי צערך צחי'הם,
 אבל לעתיד ויהי ד' למלך על כל הארץ, ויהיה הכל
 על צחי' צדו וצחי' הרחמים אז יתגלה השם
 ככחציתו, וא"ש מ"ש במדרש שאמר הקב"ה לך אני
 מודיע להם אתי מודיע, וכמ"ש צדש"י צמוסגר
 דלמשה לבדו הוי' ולא שיגיד לישראל, וליק קושיה
 המפרשים דא"כ איך התשובה מעין השאלה, דמשה
 רבינו שאל מה אומר אליהם, והשי"ת השיבו אקף
 אשר אקף וזהו הודעה למשה לבדו. ולרבינו היתה
 תשובה זו על צ' צחי'ות, שצאמרו ויתברך אקף אקף
 גילה צד סוד שם המפורש כמ"ש צפדי"א הכ"ל,
 אבל צחי' זו הי' למשה לבדו ולא לישראל, ולישראל
 הי' כוונה התשובה דמשנתנה השם לפי הצחי' ולפי
 המעשים וא"ל לגלות להם עדיין.

והנה משרע"ה הציג בדברי השי"ת כי צחי' זו אבי
 עמכם צורה זו ואבי עמכם צעצוד שאר
 מלכויות נאמרה לו שיאמרה לישראל, ע"כ אמר ד'
 לזה צעצעה, והשיב לו השי"ת כה תאמר ללבי
 ישראלי אקף שלחני אליהם, שצאמרו להם כפי הפירוש
 האחר כמ"ש במדרש, דפירוש אקף משנתנה צחי'
 השם כפי צחי'הם וכפי מעשיהם, וזהו תשובה על
 שאלתם, שאל"ה למלכות מבורשת שידעו השם ככחציתו
 עד לעתיד. נמצא שאין כאן חזרה בדברי השי"ת
 מ"ש לו בתחלה אקף אשר אקף, אבל צחי' לו
 השי"ת שנית שם אקף לבד, נתפרש אליו מאמר
 הראשון כפי הצחי' שצאמרה לישראל, והי' השלמה
 למאמר הראשון ולא חזרה וא"ש.

ויאמר עוד אלקים אל משה כה תאמר אל בניי
 ד' אלקי אבותיכם אלקי אברהם אלקי יצחק
 ואלקי יעקב וגו', גם זה השלמה למאמר הראשון

לפניו יתצרך מפניו לצדו, שכוונת ראונו לבקש על עמנו, אלא שחלש בקשתו בזכות הדור ללד עונותיו. וע"כ השיב לו הקב"ה כפי פנימיות כוונת שאלתו אקרי אשר אקרי, והודעה זו למשה לבדו היתה, ולא שיאמרה לישראל בדברי המדרש, ולישראל זוכו לאחר בצחינה אחרת כה תאמר לבניי אקרי שלחני אליכם, (ובכ"מ צרשי צמוסגר) וגמלא שאין כאן חזרה בדברי השי"ת ח"ו, והשיב לו השי"ת תשובה כפי פנימיות כוונת השאלה, ובענין שאמר ז"ל במסכת צרכות החולב צרכות אחרים תולין לו צרכות עמנו, ואף כאן הודיע לו השי"ת בחי הראוי אלי צרכות עמנו.

ואפ"ל עוד באופן אחר, דב' האמירות ה"י על דעת שיאמרה לבניי, והשיב לו יתצרך על שאלתו מה אומר אליכם, ב' תשובות, ומה שא"ל אקרי אשר אקרי ה"י לבני עלי ובעלי השגה שידעו להזכר בהעלם שמו ית, לאלו זוכו השי"ת למסור להם סוד שם המפורש, וא"ל עוד כה תאמר לבניי אקרי שלחני אליכם, אמירה זו ה"י לפשוטי העם שאין יודעים להזכר בהעלמת שמו יתצרך, ואולי ישתמשו בו לעת הצורך, ולא ניתנה רשות לזה עד לעתיד דהעלימהו כחיו, ע"כ זוכו יתצרך שיאמר משה להם אקרי שלחני אליכם, ולכוונה אחרת נאמרה להם כמ"ש הרמב"ן ז"ל בשם מדרש אגדה שצחי השם כפי היותם, כשם שאתה הו"י עמי כך אני הו"י עמך, וכמ"ש צמד"ר שאמר הקב"ה לפי מעשי אני נקרא כ"ל, ואח"כ פירש לו יתצרך הכוונה, צאמרו זה שמי לעלם העלימהו, וזה העם לשונוי הצחימות, דלפשוטי העם לא יגלה סוד שם המפורש, אבל משרשי"ה לא המחין, ועד שלא נאמרה לו פסוק זה דהעלימהו, שאל מיד ד"י ללרר בשעתה, ע"כ השיב לו השי"ת זה שמי לעלם העלימהו, ומהו השיב שמה שנאמרה לו תחילה אקרי אשר אקרי, אמירה זו ה"י לבני עלי לבד כ"ל, וזהו מיושב בענין קאת, דלא ה"י חזרה ולא שמו ראו ח"ו, אלא מתחלה השיבו יתצרך על שאלתו צב צחימות שיאמר לכל ה"י כפי השגתו כ"ל.

שעד שיתגלה להם השם צצחי דלעתיד, ויחזרו בחפלותם חלקי צצרחם יחלק ויעקב כמ"ש במכילתא כ"ל, ומאמר זה שמי לעלם נאמרה למשה רבינו כפי צחינתו שמסר לו השי"ת סוד שם המפורש ע"כ א"ל השי"ת לעלם העלימהו כמ"ש ז"ל, נמלא שאין צוה שונוי ממי"ש לו בתחלה, אלא השלמה על מאמרו יתצרך הקודם, וזהו נתאזרו כל הקשיות בענין כ"ל.

ואפ"ל עוד באופן אחר עפ"י מ"ש ז"ל צגמי סוכדרין (י"א ע"א) יתחב צח קול מן השמים, יש כאן ה"י שראוי שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו עליו השל"י אלא שאין דורו זכאי לכך ע"כ. מצאנו דלפעמים נמנע השפעות נבואה ורוח"ק אפילו ממי שזוכין אל הנבואה, לפי שאין הדור ראוי לזה, וכן פרש"י (צירמי מ"ה) שאמר צרך בן גרי יגעתי באחתי ומנוחה לא מלאחי, פ"י לא שרחה עלי שכינה להנבא, מלאח ותנה עליהם הרה, א"ל הקב"ה אם אין לאן רעה למח, איני נגלה על הנביאים אלא צרכותם של ישראל כך שונוי במכילתין עכ"ל רש"י ז"ל, ולפעמים כשהדור ראוי אבל המנהיג לא הוכן למדריגת הנבואה, ונתנין לו מן השמים השפעה שכלית והשגת נבואה צרכותא דרבים, כמשל הצאר כ"ז שדולין הימנה יתוספו מימיו מן המקור, עכ"פ השפעה המנהיג כפי זכות הדור צין לעוב וצין להפכו.

ואפשר דמשה רבינו ה"י משתוקק שיודיעו השי"ת השם הנכבד, כמ"ש צפדרי"ה כ"ל שאמר הודיענו שמך הגדול והקדוש שאקרא לך צשמך ותענני, אולם לגודל עונותיו חשב שכוח אינו כדאי להשגה זו מלד עמנו, וע"כ חלה צרכותא דרבים שצרכות הדור יפיעו השי"ת אליו השגה זו, בגם שידע בשם המפורש צעודו צמלרים כמ"ש חז"ל שברו למלרי בשם המפורש, אבל ידוע דהרבה צחימות בהשגת ידיעה זו, וכ"א זוכה להשיג כפי צחינתו ושרשו, ואין חקר להשגתה כמ"ש איצו החקר חלקי חמלא, ע"כ צקש משה רבינו להשיג יותר ממח שח"י משיג עד הנה, שכן דרך הדיקים שמשתוקקים להשתלם בהשגת חלקות. ח"ש ואמר לי מה שמו מה אומר אליכם. והשי"ת צוהן כליות ולב נגלה

ומעשה נבוא לצאר מאמר הכתוב ושמעו לקלן וגו' ועי' תפוחות ששאל משה רבינו וזוכו השי"ת

באמת, ולא כל העושה אות ומופת מאמינים לו שהוא נביא, ואפשר שיעשה האות בלע ובישוף, אלא אדם שהייו יודעים בו שהוא ראוי לנבואה בחכמתו ובמעשיו, ומהלך דרכיו הנבואה בקדושתה ובפרשיותה, ואח"כ בא ועשה אות ומופת מזה לשמוע לו, ומעמידים אותו על חזקתו, וכמו שנלמדנו לחזקת אהרן הכהן ע"י צי' עדים כשרים, ואע"פ שאפשר שהעידו בשקר, הואיל וכשרים הם אללנו מעמידים אותם על כשרותם, והאדם יראה לעינים ודי' יראה ללבב וכו', עכ"ל ז"ל.

ומעתה אין כאן בית מיוחד שמה יבוא א' ויבוא בסימן של פקד פקדתי, לדאס שנחמד להיות רמאי ולשקר, בלא"כ אין רשאי להאמין לו אפילו אם יאמר הסימן של פקד פקדתי, ואף אם יעשה כל האותות שבעולם אין רשאי להאמין לו, כמ"ש הרמב"ם ז"ל דבמאמין ע"י האותות לבד יש בלבנו דופי, ולא יקבלו ישראל הסימן של פקד פקדתי אלא ממי שהוא מוחזק לדיק אמת, ואם יבדו לו כל חללי דעלמא לא ישנה דיבדורו ולא יעשה את ישראל בנבואת שקר ח"י, ורק ללדיק כזה יאמינו ישראל בצבורת הגאולה.

ואמנם אף ללדיק אמת אין רשאי להאמין בצבורת הגאולה אלא בצירוף הסימן של פקד פקדתי, כי כך נמסר להם מיעקב אבינו, ויוצן העטם עיפמי"ש האוהבה"ק (בפי' שופטים) ע"י"פ אשר ידבר הנביא בשם ד' וגו', ותו"ד בקיורו דלכאורה איך נדע להרוג נביא שקר, ואפשר שהוא אונס ע"י רוח המטעה אותו, כמו רוחו של נצוח שבעט את הכנציות בדבר ד', ע"כ נתן התורה"ק סימן כשידבר הנביא בשם ד', אז בודון דברו הנביא וא"א שיהיה בואנס ע"י רוח המטעה אותו, והעטם כי לא יבא רוח שקר בשם ד' הנהבד, כי ד' חלקים אמת, ואין מניחין אותו מן השמים עכ"ל, וכיו"צ כחז ק"י הישמה משה זללה"ה ע"י"ד בגמרא במסכת מגילה (דף ג') גמירי דלא מפקי ש"ס לבעלה, וע"כ ליכא למיחש דלמא רוח או שד הטעה אותו, ומש"ה אינו חייב מיתה הנביא שקר רק אם ידבר בשם ד' עי"ש. **מורה** נחו כחז השלח"ק פי' קרה (בבג"ה

לעשותם, ונקדים להעיר במ"ש חז"ל במדרש רבה וכוונת צרש"י ז"ל, שאמר הקב"ה אמור להם פקד פקדתי וניד ושמעו לקולך, למע שמסורת גאולה הוא בידם מיוסף, שכל גואל שיבוא ויאמר להם פקידה כפולה הוא גואל של אמת עכ"ל ז"ל. והקשה הרמב"ן ז"ל ומנין להם שיאמינו, שמה שמע משה במסורת האמת כמותם, וכיון שידעו ישראל בסימן הזה, א"כ אפשר שיבוא א' ויאמר כן בשקר, ואיך יהיה ראוי מוחלעת שהוא גואל של אמת, ותירץ הרמב"ן ז"ל דה"ל וידוע לפני הקב"ה שלא יבוא אדם ויבוא בזה, ובכעושים כש"ה בך, ואח"כ מתוך הוא ז"ל באופן אחר, ואולי מפני שבי' קשה לו על עטם הראשון, ולפי זה יולך לומר שמע הוא יתברך הבחירה מכל ישראל, שלא יבוא שום אדם ויבוא בצבורת הגאולה, ובדרך כלל אין כש"ה מונע הבחירה מבני"א, ואפשר דע"כ נראה לו יותר עטם כב', וחת"ד ומלאתי במק"א במדרש, אמר ר' חמא בר"ה, בן י"צ שנים נחלש משה מצית אביו למע, שאילו גדל מצית אביו וצא ואמר להם הסימן פקד פקדתי, לא היו מאמינים בו, שהיו אומרים אביו מסר לו זאת, לפי שיוסף מסרה לוי, ולוי לקבת, וקבת לעמרם, ולכן נחלש מצית אביו, וכשהלך והגיד לישראל כל הדברים האמינו בו, שנאמר ויאמן העם, ויבאר הרמב"ן ז"ל כוונת המדרש שיעקב גילה הדבר ליוסף בסוד, ובו בלשון גילה יוסף לוי וא' שיהי' הדבר בסוד עכ"ל. אמנם עדיין צ"ב דאף דנחלש מצית אביו בן י"צ שנה, מ"מ הרי ה' השגתו גדולה בעודכו קטן, ומלוי שהרגו למלרי בשם המפורש קודם שנחלש מצית אביו, א"כ ה' מקום לחשוש דכחו שהשיג שם המפורש ע"י שאביו מסרה לו, כמ"כ מסר לו הסימן של פקידה כפולה, ואיך האמינו בו ישראל.

והנה ודאי קבלת חז"ל אמת, אמנם אפשר לומר עוד הסבר לתוך קושית הרמב"ן הנ"ל, ולבאר עי"י פשוטו, דהיה סימן של פקד פקדתי סימן בוד, ולא היה להם לישראל לחשוש שמה יבוא א' ויבוא בו. ויוצן עיפמי"ש הרמב"ם ז"ל (בפי"ז מהיבסור"ה) וחת"ד דנביא כשמלחין אותו מן השמים, נותנין לו כח לעשות אות ומופת, כדי שידעו העם שד' שלחו

זה, כי יאמרו לא נראה אליך ד' מעולם, ואיך מוכן וראוי לנבואה. ואפשר שאע"פ שהבטיחו הקב"ה ושמו לקולך, ויסיקו להם הסימן של פקד פקדתי כמ"ש במדרש ויבוא בראי' ז"ל, אבל חשב משב רבינו כי בצנחה זו על רוב ישראל הכשרים היתה, שהם לא יחשדו אותו ויאמינו בנבואתו ע"י סימן פקידה כפולה, אבל עדיין שאל מה יעשה לאלה שלא יאמינו לו, ולגודל ענותנותו חשב שהחסרון הוא מלדו, וידין הוא שלא ישמעו לו כי אינו ראוי לנבואה, וכבר אמרנו לעיל דעיקר צוונת ענותותיו הי' לעובת ישראל ורלה לזכר כי אינו ראוי לנבואה, והתפלל שהש"ת בצנחו יגאלם ויביא גאולה עולם ונחיות. וע"י השיב לו הקב"ה והסכים עמו שיעשה האותות לעיני העם, לאלו שאין מכירים צדקתו, אבל לרוב ישראל לא היה צריך לעשות אותות כי שמו לקולו והאמינו בסימן של פקידה כפולה כאשר דבר ד', נמצא שלא היה משב מסתפק ח"ו בהצנחת הש"ת, ולא היה חזרה בדיבורו יתצרך, כמ"ש מתחלה ושמו לקולך ואח"כ הסכים לדבר משב ונתן לו אותות, כי הכל אחת וקיים לעד, ורוב ישראל האמינו בו מיד כשאמר פקד ופקוד, והאותות היה רק לעיני העם כנ"ל.

ואמרתיו כבר לתוך קושיה האצנחנאל שהקשה דאם היו מפקפקים ובלתי מאמינים ב' אותות הראשונים לחולשתם, איך יאמינו לקול האות השלישי במופת הדם שלא היה חזק כמוהם. ולדרכנו יובן שפיר, דאותן שלא היו מאמינים צדקתו אין האותות לראיה חלל כלל, כמ"ש הרמב"ם ז"ל דהמאמין באותות לבד יש צלצו דופי, ואפשר שיעשה האות בכישוף ובלע וע"י כחות העומאה, אמנם אף אם לא יאמינו לשני האותות אבל יאמינו לאות הדם, עפ"י מ"ש רש"י ז"ל דרמו להם במופת הדם שהקב"ה יפרע מש"ן, שהיו המארים עובדים לנילום המחי אותם עכ"ד ז"ל. נמצא דע"י שלקח משב ממנוי היאור והפכם לדם ותפכם ליבשה, השפיל צה הע"ז של מארים, והכניס בלג ישראל השפלת ע"י שזיו מועטים אחרי, ומעתה לא יחשדו בו עוד שמה עשה האותות ע"י כישוף וכחות העומאה, דהוא ענמו מחזיר ע"י להשפיל, וא"ל שיכיר אות זה

אם עכ"פ לא ד' שלחני, כי יש נביאי השקר שהתנבאו, וחסדו בעלמם שאומרים ונאות אחת, והעשה אותם רוח העומאה, וענותם גרמו להם שירדו לעומק הקליפה, אבל נבואת משרע"ה היתה קדוש צחכית הקדושה, בלשון קלירא המאירה בלל שום פגם, אבל משב רבינו טען לפני הקב"ה ואמר שאל לא תעשה דין בקרב ואנשי, אהיה מוכרח לומר ככה כי אני עושה ח"ו במראה הנבואה ולא ד' שלחני עכ"ד ז"ל. והוא פלא שמשב רבינו חשד את עצמו שמתעין אותו ח"ו, מבוחר עכ"פ דים מניאות כזה אפילו ללדיק אחת שיעשה בנבואתו ויסבור שהוא אחת ומפי ד', והשטן מטעה אותו והוא מטעה אחרים בנבואתו, וע"כ צבירות בגאולה אין רשאי להאמין אפילו ללדיק גמור, אלא צלירק בנבואת פקד פקדתי, ומעתה אין כאל שום חשש, דלרמאות ליכא למיחש כיון שהוא לדיק גמור, ושמה טועה בנבואתו ע"י רוח המטעה אותו, ע"ז היה בצנחה מן השמים שלא יניחו להטעות אותו בכך ע"ד שכתב הרמב"ן ז"ל, ואין זה מניעת בחירה מצי"ל, אלא מניעת כחות שלילים וצדלים שלא להטעות הנביא בכך, וע"ד שכתב האוהרבה"ק הכ"ל, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל דמי שהוא ראוי לנבואה מלד קדושתו, צלירק אות מזה לשמוע לו ומעמידין אותו על חזקתו, ואין ראוי להסתפק בנבואתו, וע"כ א"ל הקב"ה ושמו לקולך כמ"ש רש"י והמדרש, מכיון שתאמר להם הסימן של פקד פקדתי ישמעו לקולך, שסימן זה מסור בידם מיעקב ויוסף ולית בה צית מיוחש כנ"ל.

ועדיין היה משב רבינו טען ואומר וכן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, כי יאמרו לא נראה אליך ד', הכוונה בזה כי הסימן של פקידה כפולה אינה צירור אלא למי שהוא מוחזק ללדיק אחת וראוי לנבואה כמ"ש לעיל, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל דאין להאמין באותות לבד, אלא"כ יודעים בו שהוא ראוי לנבואה בחכמתו ובמעשיו, ולגודל ענותותו חשב משב שיחשדו אותו שאין נבואתו אחת ולא נראה אליו ד', ואפשר שהיו צריכים בישראל שחשדו את משב והכרן שאין נבואתם אחת, וגם פרעה אמר שהם מכשפים כמוי ואין שליחותם מהש"ת, וז"ל וכן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, ובנתינת טעם

ומכאן, וע"כ ויאלמנו לקול האות האחרון בודאי, וכמ"ס הרמב"ם ז"ל (בהל' מלכים פ"א) דאם יעמוד מלך מצות דוד ויבוק כל ישראל לילך בדרך התוכ"ס ולחזק בדקדק וכו' ה"ז משיח בודאי, עכ"פ בזה הדם שכל ידו הכנים בלז ישראל השפלת ע"ז ושליח צו ממש, ה"ז סימן ברור ויאלמנו צו אמונה ודאית בלי כרחוק.

והנה כבר נתבאר שע"י האותות נתברר לעיני כל ישראל אמונתו ונבואתו של משרע"ה כנ"ל, אמנם עדיין יש מקום לחשש לדורות, פן יבוא נביא שקר ויעשו צו הכס, ויחזיקו בו שהוא ראוי לנבואה בהמתתו ובמעשיו, וזמנא דהאמין להאמין בנבואתו אם יתן אות, ואפשר שיעשה אותות בכשפים, ויחמר כי נראה אליו ד', ונבואתו יהיה להכחיש מלות התורה שנאמר:

מפי משה ומפי הגבורה, ע"כ היה עוד צורך לאות דמתן תורה, והיו כל ישראל עדים על נבואתו של משה שהוא אמת ומפי הגבורה, וכל ישראל שומעים ורואים את הקולות, שדבר ד' אליו ועשאו שלח ונביא לישראל על התורה וחקותיה, וכתב הרמב"ם ז"ל בהל' יסוד"ה (פ"ה) לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים, ובקש להכחיש נבואתו של משה רבינו ח"ן שומעין לו, ואנו יודעין בביאור שאותן האותות בלע וביטלוהו ה', והא' למד הדבר דומה לעדים שצאו להעיד לאדם, על מה שראה בעיניו שאינו כמו שראה, שבודאי לא ישמע להם ויודע שעדי שקר הן, עכ"ז ז"ל, ע"כ מתן תורה הוא הכימון המובהק וראוי מספקת להתאמת נבואתו של משה לדורות, וא"ל שיוכחש נבואתו של משה ע"י שום נביא בעולם, וז"ש הכתוב וזה לך האות כי אנכי שלחתיך אהיה עם ישראל ואלה האלקים על הכר הזה, אמנם אעפ"כ הוצרך גם לביאות האותות הראשונים, וזה בזה תועלת וצורך לפי שעה עד שעת מתן תורה, כדי שיאלמנו צו ישראל להאמין ממהרים, ויגלו אחריו במדבר על פי נבואתו במצות הש"ת.

והנה כבר נתבאר שע"י האותות נתברר לעיני כל ישראל אמונתו ונבואתו של משרע"ה כנ"ל, אמנם עדיין יש מקום לחשש לדורות, פן יבוא נביא שקר ויעשו צו הכס, ויחזיקו בו שהוא ראוי לנבואה בהמתתו ובמעשיו, וזמנא דהאמין להאמין בנבואתו אם יתן אות, ואפשר שיעשה אותות בכשפים, ויחמר כי נראה אליו ד', ונבואתו יהיה להכחיש מלות התורה שנאמר:

מפי משה ומפי הגבורה, ע"כ היה עוד צורך לאות דמתן תורה, והיו כל ישראל עדים על נבואתו של משה שהוא אמת ומפי הגבורה, וכל ישראל שומעים ורואים את הקולות, שדבר ד' אליו ועשאו שלח ונביא לישראל על התורה וחקותיה, וכתב הרמב"ם ז"ל בהל' יסוד"ה (פ"ה) לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים, ובקש להכחיש נבואתו של משה רבינו ח"ן שומעין לו, ואנו יודעין בביאור שאותן האותות בלע וביטלוהו ה', והא' למד הדבר דומה לעדים שצאו להעיד לאדם, על מה שראה בעיניו שאינו כמו שראה, שבודאי לא ישמע להם ויודע שעדי שקר הן, עכ"ז ז"ל, ע"כ מתן תורה הוא הכימון המובהק וראוי מספקת להתאמת נבואתו של משה לדורות, וא"ל שיוכחש נבואתו של משה ע"י שום נביא בעולם, וז"ש הכתוב וזה לך האות כי אנכי שלחתיך אהיה עם ישראל ואלה האלקים על הכר הזה, אמנם אעפ"כ הוצרך גם לביאות האותות הראשונים, וזה בזה תועלת וצורך לפי שעה עד שעת מתן תורה, כדי שיאלמנו צו ישראל להאמין ממהרים, ויגלו אחריו במדבר על פי נבואתו במצות הש"ת.

והנה כבר נתבאר שע"י האותות נתברר לעיני כל ישראל אמונתו ונבואתו של משרע"ה כנ"ל, אמנם עדיין יש מקום לחשש לדורות, פן יבוא נביא שקר ויעשו צו הכס, ויחזיקו בו שהוא ראוי לנבואה בהמתתו ובמעשיו, וזמנא דהאמין להאמין בנבואתו אם יתן אות, ואפשר שיעשה אותות בכשפים, ויחמר כי נראה אליו ד', ונבואתו יהיה להכחיש מלות התורה שנאמר:

מפי משה ומפי הגבורה, ע"כ היה עוד צורך לאות דמתן תורה, והיו כל ישראל עדים על נבואתו של משה שהוא אמת ומפי הגבורה, וכל ישראל שומעים ורואים את הקולות, שדבר ד' אליו ועשאו שלח ונביא לישראל על התורה וחקותיה, וכתב הרמב"ם ז"ל בהל' יסוד"ה (פ"ה) לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים, ובקש להכחיש נבואתו של משה רבינו ח"ן שומעין לו, ואנו יודעין בביאור שאותן האותות בלע וביטלוהו ה', והא' למד הדבר דומה לעדים שצאו להעיד לאדם, על מה שראה בעיניו שאינו כמו שראה, שבודאי לא ישמע להם ויודע שעדי שקר הן, עכ"ז ז"ל, ע"כ מתן תורה הוא הכימון המובהק וראוי מספקת להתאמת נבואתו של משה לדורות, וא"ל שיוכחש נבואתו של משה ע"י שום נביא בעולם, וז"ש הכתוב וזה לך האות כי אנכי שלחתיך אהיה עם ישראל ואלה האלקים על הכר הזה, אמנם אעפ"כ הוצרך גם לביאות האותות הראשונים, וזה בזה תועלת וצורך לפי שעה עד שעת מתן תורה, כדי שיאלמנו צו ישראל להאמין ממהרים, ויגלו אחריו במדבר על פי נבואתו במצות הש"ת.

והנה כבר נתבאר שע"י האותות נתברר לעיני כל ישראל אמונתו ונבואתו של משרע"ה כנ"ל, אמנם עדיין יש מקום לחשש לדורות, פן יבוא נביא שקר ויעשו צו הכס, ויחזיקו בו שהוא ראוי לנבואה בהמתתו ובמעשיו, וזמנא דהאמין להאמין בנבואתו אם יתן אות, ואפשר שיעשה אותות בכשפים, ויחמר כי נראה אליו ד', ונבואתו יהיה להכחיש מלות התורה שנאמר:

מפי משה ומפי הגבורה, ע"כ היה עוד צורך לאות דמתן תורה, והיו כל ישראל עדים על נבואתו של משה שהוא אמת ומפי הגבורה, וכל ישראל שומעים ורואים את הקולות, שדבר ד' אליו ועשאו שלח ונביא לישראל על התורה וחקותיה, וכתב הרמב"ם ז"ל בהל' יסוד"ה (פ"ה) לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים, ובקש להכחיש נבואתו של משה רבינו ח"ן שומעין לו, ואנו יודעין בביאור שאותן האותות בלע וביטלוהו ה', והא' למד הדבר דומה לעדים שצאו להעיד לאדם, על מה שראה בעיניו שאינו כמו שראה, שבודאי לא ישמע להם ויודע שעדי שקר הן, עכ"ז ז"ל, ע"כ מתן תורה הוא הכימון המובהק וראוי מספקת להתאמת נבואתו של משה לדורות, וא"ל שיוכחש נבואתו של משה ע"י שום נביא בעולם, וז"ש הכתוב וזה לך האות כי אנכי שלחתיך אהיה עם ישראל ואלה האלקים על הכר הזה, אמנם אעפ"כ הוצרך גם לביאות האותות הראשונים, וזה בזה תועלת וצורך לפי שעה עד שעת מתן תורה, כדי שיאלמנו צו ישראל להאמין ממהרים, ויגלו אחריו במדבר על פי נבואתו במצות הש"ת.

ואף דאין להאמין לנביא עפ"י האותות לבד, אבל אותות אלו היו ברורים וחזקים כנ"ל, והאמין צו כל ישראל, גם היה הכימון של פקידה כפולה,

שכרי ח"ל למדו מקראי (בכתובות דף ק"צ) שבעונת דחיקת הקץ אמר הקב"ה אני מתיר את צערם כנצלות וכאלילות השדה, ואפשר שלא היה נשאר ח"י מישראל שריר ופליט, אלא שהיה סיבה מן השמים שעי' הוראת ר"ע נולדו חלק מישראל עכ"פ.

ומצאתי און לי ממ"ש הריעצ"א ז"ל צינמות (דף י"ד), עמ"ש בגמ' שם דעשו צ"ש כדצריכס להקל אע"י דצ"ה רוצה יינכו, וכי אזלין צחר רוצה היכא דכי הדדי יינכו הכא צ"ש מחדדי עפי, וכחצ הריעצ"א דצבאחא חתוכה גופא דבורה כל חד וחד, הרשות ציד כל אדם לעשות כדברי מי שירצה, כיון שסם שקולים וכו', אבל בחתיכה אחרת כיוצא בה, קוי"ל בשל תורה הלך אחר המחמיר, בשל סופרים הלך אחר המיקל עכ"ל, עכ"פ מצאנו כדברי הריעצ"א בפירוש דלעני"ג דאין שיעור ההלכה שם כצ"ש דמקילין, וקוי"ל היכא דשקולים בשל תורה הלך אחר המחמיר, אבל צאחה החתיכה, ופה כח הוראתם להחזיקו בחזקת היתר, והרשות ציד כל אדם לסמוך עליהם אפילו לכתחילה, וצאמת הוא פלא דכיון דאין שיעור הלכה בן מאי נפקמ"י צין אוחה חתיכה לחתיכה אחרת, אבל כ"כ הריעצ"א בפירוש והצא ראייה לזה מדברי הגמרא עיי"ש.

ובמו"ב צר"ע כיון שהיה דעתו עפ"י התורה ועפ"י הלכה שראוי להאמינו לכן כחיצה שהוא הגואל העתיד ומשית, ודרש עליו סמוכין מן המקרא, אף דאין הלכה כדברי ר"ע צזה דהלכה כר"ע מחצרו ולא מחציריו, והראיה שצ"ס השמיטו לגמרי את דברי ר"ע, ולא הזכירוהו אפילו לדעת יחידאה, עכ"פ מהני כח ההיתר לאוחה שעה ולאוחה הוראה שבורה צה, להקל קצת מגזירת החורבן ולהשקיט החרון אף, הגם שהי' החורבן גדול צערה, מ"מ הלכה פורחא מיהא הוי, וכדי שלא יעשו צבוראחו גם להצא, ע"כ אסתייע מילתא וחזר צו, ולא הביאו בגמרא דעתו ואדחי מהלכה, אבל מעיקרה נסחצב לידו מן השמים טעות זה בצביל הלל ישרא.

דברי אלקים חיים, וכאן ע"כ היה שלא כהלכה ועיין בספרי ויואל משה (מאמר ח' סי' ל"ט) שהצאתי דברי המהר"א ז"ל בספר יוחסין שגם ר"ע אחר שראו שלא היה מריח הרשעים, חזר צו ונתיאש הימנו, גם צ"ס השמיטו לגמרי את דברי ר"ע, ונודע מה שכתבו החוס' והרבה ראשונים דכמה צרייתות נשטו להלכה אלא כיון שהשמיטם הש"ס צודאי נדחו מהלכה, שמסדרי הש"ס צררו הכל, וכאן הביאו בגמ' סנהדרין (דף ל"ג) דברי חכמים דצדקוהו וקטלוהו, והשמיטו דברי ר"ע ולא זכרום כלל אפי' לדעת יחידאה, והאריז"ל כתב צבודן של דברים, דר"ע וכן כחיצה היה שורש נשמתן אחר, וצודאי היה גם בן כחיצה איש קדוש וטורח וראוי לנצחה, ור"ח צרור לזה מדברי הש"ס מדהוררו חכמים לנסותו אם הוא מורה ודאין, ומדריגה זו לא היה אף למרע"ה כמ"ש הרמב"ם ז"ל צאגרת חיון, ולאמלא לא היה ראוי לנצחה האין נסתפקו צו חכמים כלל, ומסתמא היה לו מדריגות גדולות עד שהי' מקום להסתפק צו וע"כ צדקוהו, אעפ"כ צ"ב איך נסחצב משול כזה לידיו רבי עקיבא.

וחשבתי לתוך דברי ר"ע שלא עשה, אלא היתה סיבה גדולה מן השמים שידרוש עליו סמוכין מן התורה, והי' דעתו עפ"י התורה להחזיק אותו למשית, וצודאי היה ראוי להאמינו עפ"י הלכה, כמ"ש (בספרי ויואל משה מאמר ח' סי' ל"ח) שמלך המשיח לריך שיהי' צו מדריגת נביא, ונציה לריך שיתן אות ומופת כמ"ש הרמב"ם ז"ל, ועכ"פ ז"ל שנתנסה צאח ומופת והיו צו כל המדות שמוכרח להיות צנצ"א, ואפשר דעי' הוראתו של ר"ע, היתה הלכה פורחא לכלל ישראל, שלא היה החרון אף צשלימות ח"י להשחית את הכלל כלו, הגם שהי' חורבן גדול וטורח, והכרגו צצות מישראל ונגדעה קין ישראל כמ"ש צירושלמי תענית פ"ד, מ"מ היה קצת המתקן והתגלות נגד החרון אף והמקטרג, להקל קצת מגזירת החורבן, על כי היה צבאכס להוראת ר"ע, וכח תורתו של ר"ע עמד נגד המקטרג, ועי"ז נשארו הרבה לדיקים ותנאים ותלמידיו ר"ע ורבים מישראל, ולא יאח הגזירה על הכלל כלו, ואולי בן מי יודע עד כמה היה קשה עונש הגזירה,

והנה צאנו לעיל דמערע"ה ראה להמתקן גזירת

עולם, זה היה עתם סרצותו, ואיתא במדרש שבראש
הקצ"ה כל חכמי הדורות עד שראה את ר"ע,
והשיג שר"ע עתיד להסכים בהוראתו להקדים את
הגאולה לפני האדם, דעידן לא היה זמנה צימיו
והראה דלא אחתהיי מילתא, ור"ע הכניס עצמו
לסכנה זו של דחיקת הקץ לעובת האלל ישראל כ"ל,
ואף משרע"ה היה לו מקשיב בדבר זה להקדים את
הקץ לעובת ישראל, ואפשר דר"ע רצה לשחק עמו
זכות ר"ע, וחשב דשניהם כאחד יוכלו להקדים את
הגאולה, וע"כ אמר שגם נא ביד חשנה ביד ר"ע,
שלא מלא מקומו לפעולה זו אלא ר"ע שבורה כן
לעובת ישראל כ"ל, ואחר שראה שלא הועילו לו
כל התפלות והבקשות, ושאל להיות גאולה נלחית
מיד, הסכים לילך בשליחותו יתברך שיגאלם עכ"פ
גאולה זמנית ולשעה.

השגתו כעת, ואפשר דצ"י ימים אלו שהיו כלולים
בהם כל ימי השבט, ראה לתקן ולהעלות כל הימים
דבר יום ציומו, וחשב שאולי יהיה לו זכות עי"ז,
ויהיה ראוי יותר להיות שליח לגאולתן של ישראל,
וביחוד הקצ"ה בכך ולא היה חרון אף על ד"י ימים,
כי חציו לפני הקצ"ה עבדות, הצדיקים, ויש לו יתוש
נחת רוח מהם, והקצ"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים,
ועל כן הלך עמו הקצ"ה צפיתיים ונחת, ומשה
רבינו הרגיש בכך והיה נראה צעיוו בהסכמה מן
השמים, אבל אחר ד"י ימים כיון שחרה צו יתברך
מיד קבל עליו לילך ולא סירב עוד, כי כל כוונתו
היה לעורר רחמים, וכיון שראה שא"ל לעורר רחמים,
ואדרבה מתעורר בהיפך ר"ל, ע"כ מיד קבל עליו
להיות שליח על גאולה זמנית.

ואיתא במסכת זכאים (דף ק"ב ע"א) ויחר אף
ד' במשה, ר"י בן קרחא אומר כל חרון אף
שבתורה נאמר צו רועם זה לא נאמר צו רועם,
רש"י אומר אף זה נאמר צו רועם שנאמר הלא
אחרון אחרי הלוי והלא כהן הוא, אלא ה"ק לי
אני אמרתי אתה כהן והוא לוי, עכשיו הוא כהן
ואתה לוי עכ"ל הגמ', ובמדרש רבה מצוה להיפך
וה"ל ויחמר הנני, הנני להכונה ולמלכות וכו', בקש
שיעמדו ממנו כהנים ומלכים, א"ל הקצ"ה אל תקרצ
הלום, לא יהיו צנין מקריצין שכבר מתוקנת הכהונה
לאחרון אחרי, הלום זו מלכות וכו' א"ל הקצ"ה כבר
מתוקן המלכות לדוד עכ"ל המדרש, מצוה דלא ע"ל
העונש יעלה ממנו הכהונה על שסירב לילך בשליחותו
יתברך, אלא כבר היה מתוקנת הכהונה לאחרון,
ועוד דבידור הסנה נאמר לו כן. ועוד יפלא מ"ש
הרמב"ן ז"ל (מוצא לשון) דהסנה למשה בכל
הסרצות היה ענותנותו הגדולה שלא היה מוצא את
לבו להתגדל על ישראל ולהיות עליהם מלך, ובגמרא
זכאים ה"ל איתא בקש משה מלכות ולא נתנו לו,
וכן במדרש מצוה שבקש על הכהונה ועל המלכות
שנאמר הנני ודרשו חז"ל הנני להכונה הנני למלכות
ו"כ.

ואפשר דמה שהמתין הקצ"ה ז' ימים למשה,
כמ"ש ר"ל במדרש שז' ימים היה הקצ"ה
מפחה למשה שילך בשליחותו, עד שחרה צו ואח"כ
קבל עליו לילך, ענין זה ימים אפשר להסביר
עפ"י מ"ש בספ"ק יערוך דבש, דבעשרת ימי חשוכה
ישנם ז' ימים חוץ מר"ה ויוב"ש, וצ"י ימים כלולים
כל ימי השבט, ובכל יום מימי השבט יראה לתקן
מה שפגם בכל השנה ביום זה, וכמ"ש הרמ"ק ז"ל
בסידורו צעם העולם של שבעת הימים שמפרישין
כה"ג מציתו, כי הם ד"י ימים שג"י צתשרי עד
ערב יוב"ש, והם ימי החשוכה, ומלת החשוכה נודע
פירושה, חשוכה הדברים אל שרשם וכו', והימים
החולפים בכל השנה הם קונים לה מציאות וכו'
כפי פעולת האדם צימים ההם וכו', ולכן כהן גדול
שעיקר הכפרה ועברת הימים על ידו, מפרישין אותו
מציתו שבעת ימים אלו לכוונה זו עי"ש.

והנה משרע"ה לגדול ענותותו חשב שהחסרון
והכניעה הוא ממנו, שהוא אינו ראוי ואין
לו כח וזכות להיות שליח לגאולתן של ישראל שיגאלו
על ידו גאולה עולם, כדרך הצדיקים כ"ז שמקיימים
דעתם מתוספת עליהם, ונתגדל השגתם צעצות
הבחי"ת ופוסלים עבודתם הקודמת, וכמו כן משרע"ה
ראה לתקן כל מה שהחסיר צעצותו יתברך בערך

ואפ"ל דאלו ואלו דברי חלקים חיים ושניהם אחת,
ויצ"ח עינינו האר"י ז"ל דקרא ראה להיות

אצטו, ולא מלינו שהצינו הקצ"ה על טענה זו, אמנם החרון הוא שלא היה עדיין הגאולה נחית, ויהי הכרח להוציאם מיד לפני השלמת זמן הגלות וצירור הניח"ק, ולבסוף כאשר יושלם גלות האחרון אז יתקיים הצטנחו יתבדק ואזני אעלך גם עלה, שיהי הגאולה ע"י הקצ"ה צעמנו ויהי גאולה עולם, וע"כ לא נכתב צחור"ק חצובה על טענה זו, מפני שהוא מסודות גאולה העתידה, והם דברים שכיסן פתוק יומין.

ויבזה יבואר המדרש כי"ל למה משה ואהרן חפריו את העם ממעשיו, אמר להם אחם למה ודבריהם למה, ואפשר שפרעה ג"כ טען כעטנה כי"ל אל משה ואהרן, ידיע פרעה שבגזירה היתה על ד' מאות שנה ועדיין לא נשלמו, ולא טען ממנ"פ אם כבר נשלם גזירת הגלות ע"י שחושבים מלידת יחזק או כאידך חירוי"ם, אי"כ בגמר הגלות נר"ך להיות הגאולה ע"י הקצ"ה צעמנו, כמו שהצטיח ליעקב ואזני אעלך גם עלה, ואי"כ אחם למה, למה שלח ד' אחכם להיות הגאולה ע"י שליח, ויהי נר"ך להיות ע"י הצו"ח צעמנו, ואם לטעם שלא נשלם גזירת הגלות, ע"כ לא נתקיים הצטנחו ואזני אעלך, אי"כ דבריהם למה, אין לכם טענה עפ"י הדין לנאח לפני השלמת הזמן, ואי"כ שהשם שלחם, אולם לא ידע פרעה שהגאולה הייז צמדת הרחמים, ובשביל שלא יהיו משוקעים שם הוציאם הש"י לפנים משורת הדין, והוא גאולה זמנית לשעה, ולעתיד יהי גאולה נחית כנ"ל.

והנה היתה בגמרא יומא (ס"ט ע"ב) אי"ר יבועש צן לוי למה נקרא שמן אשני כנ"ג שהחזירו עשרה ליושבה, אחת משה ואמר הא"ל הגדול הגבור והנורא, אחת ירמי ואמר נכרים מקרקרין בהיכלו אייז נוראותיו לא אמר נורא, אחת דניאל אמר נכרים משתעבדים צביו אייז גבורותיו לא אמר גבור, אחת אינוה ואמר אדרבה זו היא גבורותיו שבוש אח לרצו ונותן חרך אפים לרשעים, ואילו כן נוראותיו, שאלמלא מוראו של הקצ"ה הא"ך אומה אחת יכולה להתקיים צין האומות עכ"ל בגמרא. ופירשו בספספ"ק עד מתי נחמד צביו, ר"ל עד מתי יכה גבורותיו

ככן, ולעתיד יהי כן, וכלוים יהיו כהנים וכהנים לויים, וכבר בארנו לעיל דמשה רבינו ראה להמתיק עכשיו גזירת הגלות ולעורר רצון העליון שיהי החיקון השלם מיד בצחיות העתיד, וז"ש צמדת שאמר משרע"ה הניי לכהנה ולמלכות, שבקש משה על הכהונה ועל המלכות שנתן לו מיד צחית דלעתיד, וראה להקדים צחית גאולה העתידה מיד, וא"ל הקצ"ה לא יהיו צינך מקריבין שכבר מתוקנת הכהונה לאהרן אחיך עד שיהי החיקון השלם, ואז יחזור הכהונה לך וללויים כמו שבי צמחשבה חתלה, וכן מ"ש בגמרא צחית כי"ל שאמר הקצ"ה אני אמרתי אחת כהן וכו' וכו' ואני עכשיו הוא כהן ואחת לוי, אין זה צחית שנינו רצון מאתו יתבדק, ולא ע"ל העונש נאמרה למשה רבינו, אלא מתחלה כך עלה צמחשבה לפניו יתבדק שיהא משה כהן ואהרן לוי לעתיד, וז"ש אני אמרתי אחת כהן וכו' וכו' הכהונה על לעתיד, עכשיו הוא כהן ואחת לוי, שעכשיו עדיין לא הגיע זמן חיקון השלם וצחית דלעתיד.

ובמ"ש רש"י שהחרון אף האמור כאן נאמר צו רועש שנאמר הלא אהרן אחיך הלוי וכו', לא שבי החרון אף על משה, ולא ע"ל העונש נאמרה לו זה, אלא שהראה הקצ"ה למשה רועש וסימן של חרון אף, שאין עדיין שעת רחמים ועת רצון שיהי מיד חיקון השלם וגאולה נחית, וכדאלו לו סימן על זה הלא אהרן אחיך הלוי, שהוא ראוי להיות לוי ואחת כהן, ואף זו לא ע"ל העונש נאמרה לו, אלא שבי רועש וסימן של חרון אף צכללויות הכהונה, להורות לו כי אין עדיין עת רצון לפניו יתבדק להקדים הגאולה לפני זמנה, וידע הצו"ח שאי"כ להיות כ"א גאולה זמנית ולשעה, וזה הי שורש כל הגאולות והכנה אל גאולה העתידה.

ויבואר זה דברי המדרש כי"ל שאמר משה לפני הקצ"ה כשירד יעקב למרים לא כך אמרת לו אזני ארד עמך מלרימה ואזני אעלך גם עלה, ועכשיו אחת אומר לי לכה ואשלחך אל פרעה, לא אזני הוא שאמרתי לו וכו', ולכאורה הוא טענה עמומה שיקיים הש"י הצטנחו מה שהצטיח ליעקב

שאין מביא מצול לעולם וכו', וכן מבואר להלן במדרש רבה (סי' י"ח) העמיקו ענה שלא יפרע הקב"ה מהם במים, לפי שהיו יודעין שאין הקב"ה משלם אלא מדה כנגד מדה, והיו בטוחים שלא יביא מצול לעולם, לכן גזרו להעציעם במים עכ"ל המדרש, מבואר מה דכל גזרתם לא הי' אלא במים, לפי שסמכו על סברא זו דאין הקב"ה נפרע אלא מדה כנגד מדה, וטעם גזרתם הי' פן ירצה כמבואר בפסוק, וקצו היפית והמפורשים דהרי מבואר בפרשה שהיה פרעה למילדות להמית את הבכרים, ואיך לא נתיירא שיעשו פ"ז מדה כנגד מדה בחרצו או בחנק.

(ז) עוד קשה ממשפטי' להלן ומבואר במד"ר (סי' כ"ד) וזבג סוטה (דף י"ב) יום שנוול משה אמרו לפרעה אלעגנינו ביום נולד מושיען של ישראל וכו', וסופו ללקות במים, לפיכך גזר אותו ביום אף על המצריים וכו', כיון שהושלך משה למים אמרו כבר מושלך מושיען במים, מיד בטלו הבגידה, והיינו דקאמר משה שש מאות אלק רגלי בעם אשר אנכי בקרב (במדבר י"א), בשבילי נלחם כולכם עכ"ל המדרש והגמ', מבואר דגזירת המים בשביל חזיון אלעגנוים הי', ולא בשביל חשבון מדה כנגד מדה, והמכרש"א בחידושי אגדות על מסכת סוטה כתב לתוך דתחלה גזר להשליכם למים בשביל סברת מדה כנגד מדה ומעט פן ירצה, ואחר כך גזר עוד אף על המצרים בשביל שראו האלעגנוים וכו' ובי' גזירות היו, ואנחם הקשה הוא ז"ל, למה לא הספיק לחז"ל גם בגזירה זו העטם משום דכבר נשבע הקב"ה שלא יביא מצול וכו', עד שהוכרחו לומר שאלעגנויו ראו וכו', ותיקן משום דחזין דאחר שהושלך משה למים בטלו הבגידה, אלמא דמשום חזיון האלעגנוים הי' הגזירה עכ"ל, אולם הא גופא קשיא דאף אם נתבטל חזיון האלעגנויות אחר שהושלך משה למים, אבל איך נתבטל גזירת הראשונה מעטם פן ירצה, וסברת מדה כנגד מדה שנשבע הקב"ה שלא יביא מצול עדיין במקומה עומדת, וזבג מבואר שנתבטלה הגזירה לגמרי, וראוי לבין מה היתה סברתם של המצריים בזה.

(ג) גם הקשה המכרש"א ז"ל על דברי רש"י ז"ל שפי' עשה ייחוס בן הוא והמתן אותו, שגזירת המילדות

של הקב"ה ניכר ע"י שבי הגלות, ותפארתך ביד לך, ר"ל ששנחך מה שישאל ביד לך ויש לכם עמידה וקיום בגלות, ובקשתיו שיהיה בתי שצחיו יתברך לנחיים, כי מדת הגבור והנורא שלנו מחירין בגלות אינה, כפי בחינתה הנהי, דלמחיד לא יהיה על בתי זו, וכשיגאלנו כשי"ת גאולה עולם יהיו גבורותיו ונוראותיו ניכרים ונראים כפי עמם בחינתם.

ובזה יבואר דברי המדרש הי"ל ואלה שמות בניי וכו', הוסיף שצח על השבעים נפש שנאמרו למעלה וכו', ויוצן עפ"י שם צמדת ואלה שמות בניי ע"ש בגולה ישראל חכרו כאן, ודרשו ר"ל שמות באו"ט ע"ש בגולתם ע"י"ש, ויוסף מדרש על בתי בגולה העתידה, ע"ש שעתיד הקב"ה להוסיף ולגאול את ישראל ממלכות הרשעה, דכתיב ויהי ציון הכהן יוסיף ד' שמי ידו וגו', ופירשתי דאש"ג דלעיל צ"י ויאל מפורש בפסוקים טעמים אחרים על קריאת שמותם, אבל עכשיו שהתחילה השעבוד לאחר מיתת השבעים, והגלות לורך הגאולה, מעתה התחילה השתלשלות גאולתם, וע"כ ניתוסף רמז חדש בשמותיהם כפי בתי הגאולה, וזהו פי' המדרש ואלה שמות בניי וכו' ואלה מוסיף שצח על הראשונים שנחזרו למעלה, דבחינה הרמז בשמותם כאן מוסיף על הראשונים, ח"ש במדרש ואלה שמות בניי זש"ה כי כשמך כן תהלתך, שעתיד יהיה השם יקרא ככתיבתו ותוארו יתברך, שלעתיד יהיה השם יקרא ככתיבתו על בחינתו הנהיית, ואז יהיו גם שצחיו יתברך לנחיים, הגדול הגבור והנורא כפי עמם בחינתם, וע"כ בא הרמז כאן באלה שמות בניי, שנתחדש ונתוסף בשמותיהם בחינה חדשה ע"ש בגאולה כ"ל ויח"י שחכה לגאולה שלימה בקרב, בהתרוממות קרן המורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו בצי"א.

*

באופן אחר אפשר לתרן הדקדוקים הי"ל, בהעיר עוד בדברי רבותיו ז"ל במד"ר (פרי א' סי' ט) בוצא ברש"י ז"ל ע"ה"פ בזה נתחממה לו וגו', אמר בואו ונתחממה לאלוקים של אלו, נדונם בחרצו כבר כתיב (ישעי ס"ו) ובחרצו את כל בשר, לא נדון אותם אלא במים, שכן נשבע הקדוש ברוך הוא

(ו) גם קשה בדברי הגמ' דסוטה ה"ל כיון דשדיחו למשה במיזא, אמרו חו' לא קא חזינו האי סימנא, בעלו לבזרתיבו וכו', והיינו דקאמר משה שש מאות רגלי העם וגו' בשבילי נללחם כולכם, פרש"י בשבילי בעלו המארים בזרעם, והקשו בחו"ס אדרבה בשבילי נגזר הבזרות, לפי שראו אלעגוניו פרעה שיוולד מושעין של ישראל, וחילצו דהוא הי' הראשון המושקל ליאור, ואחר שהושקל הוא לא נשלו עוד ויטילו כולם, והקשו מהרש"א והמח"ס דה סוחר כמה מדרשות שמפרש דכו' שכבר הושלכו רבים מבני ישראל ליאור, והוא מ"ש צ"ב פ' וחי (פר' י"א ס"ה) א"ר לוי סי' רצות חינוקות עיברו נשותיו של ישראל בילה זו וכו' הושלכו ליאור, ועלו בזכותו של משה, הוא שמשה אמר שש מאות אלק רגלי העם וגו' כולן לרגלי עלו, וכן איתא צילקוט (רמז קס"ה) ובפרד"א (פ' מ"ב) כל הילדים שהושלכו הי' ליאור פולט אותם במדבר, ובי' הקב"ה מביא סלע צפי באר"א וכו', והסלע הי' מניק אותם דבש וחלב וכו', עוד אמרו שם ג' שנה ושלוש שנה השליכום ליאור עד שגולד משה, ומשגולד אמרו לו הרי נולד והוא כמות מעינינו, א"ל הואיל וגולד מכאן ואילך אל תשליכו הילדים וכו', וכתב המח"ס דהמדרש חולק על דברי הגמ' דסוטה, וס"ל דכבר הושלכו הרבה מישראל אלא שעלו מן ליאור דרך גם בזכותו של משה, והיינו דאמר במדרש עלו בזכותו של משה ר"ל ע"י נם, אבל בגמ' אמרו בשבילי נללחם כולכם, שהוא הי' סיבה להללחם בדרך הטבע שנחבעל הגזירה ע"י השלכתו עכ"ל, אמנם כללל הוא דאפשרי פלוגתא לא מפשינן, וי"ל להשוות דברי חז"ל להדדי.

(ז) גם קשה דלפ"ד הצ"ר ופרד"א ה"ל הי' הי' זה נם מופלא מאוד ששלו ליאור סי' רצות ילדי ישראל ופלגן הים בדרך נם, ויפלא מדוע העלימה הכתוב ולא חקר צחורה בפירוש, וכל נסי מארים מבוארים בכתובים, וטעמא דנסי מה שגם גדול מה השמיטה הכתוב לגמרי, גם לא מנינו שוממה נם זה בניסוי מארים ליתן שבה לבויה עלי, ובסיפור י"מ צלל פסח זכרו כמה מעלות טובות למקום עליו, וכתב רמב"ם נם זה ציינהם והוא פלא.

הי' בשביל שאמרו לו אלעגוניו שעתיד להולד בן המושיע אותם, ומסוביגא דגמ' משמע דגזירה הראשונה של מילדות לא הי' אלא משום פן ירבה וגו' ונלחם בנו, וכן משמע מהפסוקים וגם רש"י עצמו פי' בתחלה סיבה בגזירה כן וי"ב.

(ד) במד"ר וילן פרעה לכל עמו, אריב"ח אף על עמו גזר, ולמה עשה כן, שהיו אסטרולוגין אומרים לו גזל ישראל נתעברה ממנו אמו, ואין אנו יודעין אם ישראל אם מארי הוא, בלוחה שעה כנס פרעה כל המאריים וא"ל השאלו לי צניכם מי חדשים שאלשיכם ליאור, הכ"ד כל הכן הילוד היוארה תשליכוהו, ולא ראו המאריים לקבל ממנו, שאמרו בן מארי לא יגאל אותם לעולם וכו', עכ"ל המדרש, אמנם רש"י בסוטה (דף י"ב) הביא מדרש ר' תנחומא ויום שגולד משה עמד פרעה וקבן כל עמו וציקס מהם ליתן לו צנים הנולדים בו ציום וגזר אף על עמו, מבואר דגזירה כל הכן הילוד לא הי' אלא על בו ציום בלבד, ושלא בדברי המדרש ה"ל דעל מי חדשים גזר, והקשה היפ"ח הלא משה נאמן ג' חדשים, ואם נימא שאחר שעבר היום בעלה הגזירה למח הארכו להשליכו ליאור, ותיקן דלריבין אנו לפרש דברי תנחומא דתחלה גזר על אותו היום לבד, וכיון שעבר היום ועדיין ראו האלעגוניים שלא לקח, האריך הגזירה עד היום שהושקל ליאור, עוד קשה דכאן מבואר במדרש דלא ראו המאריים לקבל ממנו ליתן גם ילדיהם ליאור, מפני שאמרו בן מארי לא יגאל אותם לעולם, אמנם משמע מהפסוקים שגם המאריים הושלכו ליאור, והביא בעיון יעקב רא"י לה מדרמורה דהי' זה פרעה מילדי העבריים זה, מכלל דגם המאריים הושלכו ליאור.

(ה) עוד י"ב מה שאמר פרעה למאריים השאלו לי צניכם על מי חדשים שאלשיכם ליאור, איך יתכן שאלה צנה, הלא שאלה הדור צעירה, ואם ישליכם ליאור ויעצבו איך יחזירו להם, וצדי משה חירן לפי שהיאור הי' ע"י של פרעה, וא"ל שישאלו צניכם ליאור והוא יחזירם להם, והמאריים לא הכנימו להם, לפי שהם עצבו לעלה ופרעה לבדו עבד ליאור לכך לא האמינו בו עכ"ל, ועוד נבאר צנה דלרמב"ם.

(ח) בִּרְקוֹם שִׁמְעוּנִי פִי בָשָׁלָה (בָּשָׁם מִדֶּשֶׁה אֲבִיכִי)
 עֹשֶׂה וִירָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה וְגו', בָּשָׁעָה
 שֶׁבִּיקָם הַקִּבֵּצִי לְהַעֲבִיעַ אֶת מַנְרִים, עֲמֵד עוֹחַ שֶׁר
 שֶׁל מַנְרִים לִפְנֵי הַקִּבֵּצִי, וְאִמֵּר לִפְנֵי רַב־שִׁיעַ נִקְרָאת
 לְדִקּוּ וְיִשָּׁר וְאִין לִפְנֵיךְ לֹא עוֹלָה וְלֹא מִשְׁוֹא פִּינִים וְכו',
 לִמֵּה אֶתֶּם רֹאֵה לְהַעֲבִיעַ מַנְרִים, כְּלוֹם הַעֲבִיעוּ בְּנֵי
 מִצְרַיִם אִם הִרְגוּ מֵהֶם, בָּשָׁעָה שֶׁעָבְדוּ בְּכֵן אֶתֶּם
 רֹאֵה לְעֻצְמָן וְכו', בָּחוּתָה שֶׁעָבַר כִּנֹּם הַקִּבֵּצִי לְכָל
 פְּמִלּוֹת שֶׁל מַעֲלָה, וְאִלּוּ הוּא דִּינִין בְּנֵי וְזִין עוֹחַ
 שֶׁר שֶׁל מַנְרִים וְכו', שִׁלַּחְתִּי אֶת מִשְׁחָה וְאֶחָד וְאֶמְרִי
 לְמַלְךְ שֶׁלֹּסֶם כֹּה אִמֵּר ד' שִׁלַּח עֲמִי וְגו', וְהַחֲזִיק מִתְּחִלָּה
 וְאִמֵּר מִי ד' לֹא יִדְעִיתִי אֶת ד' וְכו' כִּיֹּן שֶׁכֶּפֶר בִּי
 שִׁלַּחְתִּי לוֹ עֲשֵׂר מִכּוֹת וְלֹא הוֹעֲלִיתִי, וְכָל כֵּךְ כֶּפֶר בִּי
 וְהוֹסִיף לְשַׁעֲבֵד בְּנֵי וְכו', מִי עָשָׂה כֹּה וְלֹא הִבִּין
 אִינוּ רָאוּ לְעֻצְמָן בָּיִם וְכָל חִילֹה, הַשִּׁיבֵנו לוֹ כָּל פְּמִלּוֹת
 שֶׁל מַעֲלָה הִדִּין עֲמֵךְ וְעָשָׂה מִה שֶׁאַתָּה חָפֵץ וְכו'
 עִי"ש, לְהַאֲרִיךְ כָּל הַמַּחֲמֵר תַּמּוּם אִיךְ הַעֲזָ כִּיכ
 עוֹחַ שֶׁר שֶׁל מַנְרִים לְדַבֵּר שֶׁקֶר מוֹחֲלֵט לִפְנֵי הַבְּיוֹתָה,
 וְלִמֵּר כְּלוֹם הַעֲבִיעוּ בְּנֵי מִצְרַיִם, וְהִלָּל מִפְּרֹשֶׁת בְּכַתּוּב
 שֶׁגָּזַר כָּל הַבֵּן הַיּוֹלֵד הַיּוֹרֵה תְּשִׁלּוּכּוֹ, וּמִבּוֹאֵר בְּמִדְרַג
 הַיָּל דִּם רִצּוֹת מִיִּשְׂרָאֵל הוֹשִׁיבֵנו לִישׁוֹר עִי" הַמַּנְרִים,
 אִלּוּ שֶׁהָיִינוּ הַשִּׁיחַ בְּדֶרֶךְ נֹם, עִי"ש מְגִיעַ לְמַנְרִים
 עוֹנֵשׁ לְהִיעֲבֹעַ בָּיִם מִדֶּה כִּנְגֵד מִדֶּה, וְאִיךְ הַחֲזִיק
 לְדַבֵּר שֶׁקֶר, וּמִבּוֹאֵר בְּמִכִּילֵתָה צִירֹשׁ דִּנְעִיעוּ בָּיִם
 מִדֶּה כִּנְגֵד מִדֶּה בָּשָׁעָה שֶׁהִשְׁכִּיחַ יִלְדֵי יִשְׂרָאֵל לִישׁוֹר,
 וְצִוִּיתָ קֶשֶׁה שֶׁהַקִּבֵּצִי לֹא הִשְׁבִּיב לוֹ מַעֲשֵׂם זֶה, וְלֹא
 אִמֵּר לוֹ שֶׁכָּל טַעֲמָתוֹ שֶׁקֶר, וּגְמוּלָם מִשְׁחָלֵם מִדֶּה כִּנְגֵד
 מִדֶּה בָּשָׁעָה שֶׁהַעֲבִיעוּ אֶת יִשְׂרָאֵל, אִלּוּ סָחַר טַעֲמָתוֹ
 מַעֲשֵׂם אֲחֵר בָּשָׁעָה שֶׁכֶּפֶר בִּי יוֹ, וְעִי"ש רָאוּ לְעֻצְמָן
 בָּיִם, וְהַחֲמֵת שִׁחֲטָה זֶה לְדֹד מִסְפִּיק לְעוֹנֵשׁ, אִלּוּ
 מִי"מ יָצָא לִמֵּה לֹא אִמֵּר לוֹ הַקִּבֵּצִי שֶׁעוֹנֵשׁ מִדֶּה כִּנְגֵד
 מִדֶּה עַל שֶׁהַעֲבִיעוּ אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלִמֵּה לֹא הַכְּחִישׁ טַעֲמָתוֹ
 כָּל וְאִי"ב.

(ט) וַיִּקְרָא מֶלֶךְ מַנְרִים לְמִילּוֹת וַיֹּאמֶר לֵבֵן מִדּוֹעַ
 עֲשִׂיתֶן הַדְּבָר הַזֶּה וְגו' וְהַחֲמֵן הַמִּילּוֹת וְגו'
 כִּי לֹא כְּנָשִׁים הַמַּנְרִים הַעֲבָרִיתִים כִּי חַיּוֹת הֵנּוּ בָּעֵרֶם
 תְּצוּא חֲלִיכִים הַמִּילּוֹת וַיִּלְדוּ, פֶּרֶשִׁי כִּי חַיּוֹת
 הֵנּוּ בָּקִיאוֹת כְּמִילּוֹת, תִּרְגֹּם מִילּוֹת חַיּוֹתָה, וְכִנְיָ
 דְּכֹוֶה (דָּף י"א ע"ב) הַקָּשׁוּ עִי" אִינוּ מִילּוֹת מִי

לֹא לְרִיכָה מִילּוֹת אַחֲרִיתִי לְאֻלִּידָה, אִלּוּ אִמֵּר לוֹ
 אֹמֵר זֶה כְּחֵי נִמְשָׁלָה, יִחְדָּד גּוֹר אֲרִי, יִכִּי דָן
 נַחֵשׁ וְכו', מִה אִמֵּךְ לְבִיא וְגו' (וְרַשִׁי ז"ל הִבִּיא
 דֶּרֶשׁ זֶה בָּשָׁם בְּרִיתוֹ עִי"ש), אִמֵּנֶם עַל פִּי זֶה
 קֶשֶׁה בְּכִפְלָא, דְּמֵה נַחֲשֵׁת טַעַם יֵשׁ בָּהּ שֶׁהַמִּשְׁלִין
 הַכְּתוּב לַחַיּוֹת וְעִי"ש אִי" מִילּוֹת, וְכִי הַמִּשְׁלִין הַכְּתוּב
 שִׁיבִיו דּוּמִים בְּכָל טַעֲמֵיהֶם לַחַיּוֹת, וְהַחֲשׂוֹת יִכְחֵשׁ
 זֶה דְּחִזּוֹן טַעֲמֵיהֶם דּוּמֵה לְבִיאָה, וְלֹא הַמִּשְׁלִים
 הַכְּתוּב אִלּוּ לַעֲנִין הַמַּעֲלָה וְהַמְדַּרְגִּיהָ כְּמוֹן, וְעוֹד
 דְּלַפְּזֵי הַכְּחִישׁוֹ אֶת כָּל הַעֲנִין וְאִמֵּר דִּישְׂרָאֵל אִי"ש
 לְמִילּוֹת כָּלָל, וְכִי חֲזִין דְּהֵי לֵבֵם מִילּוֹת, וְאִלְמָלָה
 כֵּן הוֹיֵל לְמִימָר מִשְׁקָרָא כְּשֶׁגֶר עֲלֵיהֶם בִּלְדָן אֶת
 הַעֲבָרִיתִים וְגו' אִם כֵּן הוּא וְהַמָּתָן אֲרוּתוֹ, כִּי לֵבֵם
 לְמִימָר מִיֵּד דֹּא"ל לְמִילּוֹת וְצִרֹשׁ תְּצוּא הַמִּילּוֹת
 וַיִּלְדוּ וְאִין בִּידִם לְקִיִּים יִצְרָתוֹ, וּמִדּוֹעַ שִׁחֲקוֹ תַּחֲלֵה
 וְלֹא עָוֹ אֲרוּת דְּבָר, וְרַק עֲכָשִׁי אִמֵּר לוֹ דֹּא"ל לְמִילּוֹת,
 וְכִי בָּהּ הַכְּחִישׁוֹ דְּבָרֵי עֲלָמָן.

(י) כִּי חַיּוֹת הֵנּוּ בַּתְּרָגוֹם אֲוִקְלוֹם חִירְגָמוֹ אֲרִי
 חֲכִימָן אִינוֹן, וְאִם הַכּוֹנֵה כְּפֶרֶשִׁי ז"ל שֶׁהֵם בָּקִיאוֹת
 כְּמִילּוֹת, וְכִלְשׁוֹן מִשְׁנֵה נִקְרָאת הַמִּילּוֹת חֲכָמָה, אִי"ש
 כְּמוֹ"כ יִקָּשֶׁה עַל הַתְּרָגוֹם כְּקוֹשִׁית הַגִּמַּ' אִינוּ מִילּוֹת
 מִי לֹא לְרִיכָה מִילּוֹת אַחֲרִיתִי, גַּם רָאוּ לְבִבִּין מִדּוֹעַ
 חִירָא הַמִּילּוֹת חֲכִימָן, וְהַחֲוִי"ע פִּי דְעִי"ש נִקְרָאת
 חֲכָמָה עִי"ש שֶׁבָּקִיאוֹת צְאוּמָתָם, וְעַתָּה זֶה אִינוּ מִסְפִּיק,
 דְּכָל חֲוִמָן בָּקִי צְאוּמָתוֹ וְלֹא כִינּוּרָה חִי"ל לְחִכֵּם
 מַעֲשֵׂם זֶה.

(יא) גַּם יָצָא לְפֶרֶשִׁי כִּי חַיּוֹת הֵנּוּ שֶׁבָּקִיאוֹת כְּמִילּוֹת,
 דִּלָּא מִיָּנִי בָּשָׁם מִקּוֹם זֹלָתָה כֵּן שֶׁהַמִּילּוֹת
 נִקְרָאת חֵי, וְכַמֶּשֶׁה נִקְרָאת הַיּוֹלֵדָה כֵּן וְלֹא הַמִּילּוֹת,
 גַּם דְּכָל הַפֶּרֶשָׁה הַזֵּכִירָן כִּי"ש בָּשָׁם מִילּוֹת כְּמִי"ש
 וַיִּקְרָא מֶלֶךְ מַנְרִים לְמִילּוֹת וְגו' וְחִירָן הַמִּילּוֹת וְגו'
 וְעוֹד כִּי"ש, וְרַק בְּפֶסֶק זֶה קִרְאָן חַיּוֹת, וּמִיֵּד אַחֲ"כ
 חָזַר וְקִרְאָן מִילּוֹת, דְּכַתִּיב צִרֹשׁ תְּצוּא חֲלִיכִין הַמִּילּוֹת
 וַיִּלְדוּ, וְלִמֵּה שִׁינָה הַכְּתוּב לְשׁוֹנוֹ לְקִרְאָן מִילּוֹת וְחַיּוֹת
 וּמִילּוֹת וְאִי"ב.

(יב) בַּתְּרָגוֹם יוֹצֵעַ מִפֶּרֶשׁ כִּי חַיּוֹת הֵנּוּ וְגו'
 אֲחֵרִים יִצְחָק וְחֲכִימָן דְּעִתְּהִיבֵן אִינוֹן, עַד לֹא

(טו) גם י"ב שאחר שאמר משרע"ה מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוליח את בניי, אמר לו השרע"ה ואני ידעתי כי לא יתן אחכם מלך מלרים להלך וגוי ושלחתי את ידי והכיתי את מלרים בכל נפלאותי וגוי, וממשך הפסוקים נראה שהי' כ"ז מתשובתו ית' למשרע"ה על שאלתו מי אנכי וגוי, וי"ב הסמיכות ואיך יהי' בזה תשובה על שאלתו בלחץ זכות וכו'.

וַנְּבֹא אל הביאור בהקדם מה דאיתא בספרי"ק דפרשיות אלו מקראים ימי השופטים, ומהה מסוגלים לתקן טעם הידוע, ובאמת כל יומא ויומא זמני הוא וכל השנה כולה הקצ"ה מקבל תשובתם של ישראל, אבל אלו הימים מסוגלים יותר, וראוי להבין טעמא מאי, ומה התייחסם של פרשיות אלו לתשובת טעם הידוע יותר מכל השנה, ועקדים מה דאיתא בזכר"ק פ' ויחי (דף י"ט ע"ג) דלא מהני תשובה ר"ל על טעם הידוע, ובמקו"א (זכר"ק פ' נח ס"ב ע"א) אמרו דרק תשובה סגי מהני, וכן איתא בזכר"ק ויקהל (ר"ד ע"ג) דרק תיבצחא שלימתא, תיבצחא דאיכ' אחתזיזא לתפייא על כל עובדיו וכו' עכ"ל, וראוי שיחדר האדם, ויתחמץ לבב אנוש, כי צבור"ר רחוקים אנו ממדרגת תשובה גדולה כזו, ואף למדרגת תשובה קלה הימנע לא הגענו, ואי' איפה תקוותיו שיחכפר עווננו, וצבור"ר הנסיונות גדולים וקשים, ואנוסים אנו ע"י כוחות היתר"ר וחילוליות, ותוקף שעבוד הגלות חרס העולם, וקשה להשיג אף צחי קטנה של תשובה.

אָמַנָּה מלאתי נחומין בדברי ק"ז זל"ה בתפלה למשה (כ"ה) ע"פ"ס למען שמך ד' ושלחת לפניי כי רב הוא, ותו"ד עיני"ש הפרשת דרכים דלנוכח הקצ"ה דן ע"ש סופר, ומצאנו דרז"ל וברמב"ם ז"ל דכל ישראל יעשו תשובה לפני ציאת המשיח, ואחר ציאת משיח עתידים כל ישראל לעשות תשובה עילאה עי"ש, ושורש הדבר שראוי לפניו ית' לדון את ישראל לנוכח ע"ש סופר, נאמח משמו הקדוש ה' ה' ויחי, דאלו ית' אין השתנות בזמן, ועבר וכו' עתיד הכל אחד הוא, ומה שעמיד להיות כבר ה', ופי' ק"ז זל"ה ביאור הכתוב בצחי ז', למען שמך ד' עתידה כי עבר עתיד לפניו ית' אחד הוא,

ותיז לזכותו חייחא כינון תליין עיניהן בללו, מלן ובעיין רחמין מן קדם אצורן דבשמיא וכו' וכו' שמש בקל לזכותו וכו', וי"ב דאין מקרא ויאל מידי פשוטו, ואין מצאנו כל זה בפשטות הכתובים.

(יג) **וַיִּחַר** ויחמר חלקים אל משה חקי אשר חקי ויחמר כה חומר אל בניי חקי שלחני וגוי, במס' ברכות (דף ע') דרשו ז"ל אמר הקצ"ה למשה אהי עממם בזה ז', ואהי עממם בשעבוד אשר מלכותו, אמר לפניו רבש"ע ד' לזרה בשעבוד וכו' אמר לו יפה אמרת כה חומר לבניי חקי שלחני אליכם, כבר הבאנו לעיל קושיות המפרשים איך יתכן שמשרע"ה שאל קושית לאלקינו, ומלמד לנו שמלמד לאדם דעת, גם י"ב דנפסוק שלאחריו כתיב ויחמר עוד חלקים אל משה כה חומר אל בניי חלקי אבותיכם חלקי אברהם יצחק ויעקב שלחני אליכם וגוי, הרי ג' תשובות שונות על שאלת משרע"ה מה שמו מה חומר אליכם וי"ב וכבר ביארנו בזה ועוד לחלקי מילין.

(יד) **וַיֹּאמֶר** משה מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוליח את בניי ממלרים, פרש"י ז"ל מה אני חשוב לדבר עם המלכים, ואף אם חשב אני מה זכו ישראל שחשבה להם גם ואוליח ממלרים, והשיב לו הצו"ח בהול"ך את העם ממלרים תעבדון את האלקים על הבר הזה, פרש"י ז"ל ששאלה מה זכות יש לישראל שיאלו ממלרים, דבר גדול יש לי על הולאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על הבר הזה לסוף ג' חדשים שיאלו ממלרים עכ"ל, כבר הקשינו לעיל דאיך יתכן למשרע"ה להסתפק בשליחותו, אחרי שהצו"ח שלחו בודאי יש זכות לגאולתם, ואם לא ראה משרע"ה זכות מספיק לגאולתם, הי"ל לבקש עליהם רחמים, והיכולת בידו ית' לגאלם אף בלי זכות ע"ש העתיד, כמו שהשיב לו ית' באמת, וטענת משרע"ה נראה ח"ו כקטרוג על ישראל, גם מצאנו בדברי רז"ל שהיו ישראל מנוינים במלרים, ובשביל ד' דברים נאלו ישראל ממלרים וכו', ובזכר"ק פ' שמות (דף ג') זכאון אינון ישראל דאסתמרו בגלותא דמלרים מכל הני תלתא מנדה ומצת אל נכר ומקטעל זרעא ואשחדלו בפרי', ואי"כ הרי ה"ל זכותם, ומה זה שטען משרע"ה בלחץ זכות וי"ב.

ע"כ וסלחת לעוני אף כי רב הוא, ר"ל דכוד העון רב ועדיין לא שבנו תשובה בגונה, אבל ידון אותנו הש"ת ע"ש העתיד, עיין בדברינו (פי' ויחי) בתוס' נוסף על ד"ק.

ובעת נראה לומר עוד צחי' בזה, בהקדם מ"ש ק"י זל"ה בייטב פנים (אבני זכרון סי' י"ב וכ"ג) ללמד זכות על ישראל, ולהסיר החלומה האמור בתקוני זו"ק (תיקון ו') ויפן כה וכה וירא כי אין אית, אלא אית לדרכו פונה וכו' כולבו לחוץ רב, הב לנא מונח וסליחה וכפרה וחיי, כחצנו לחיים וכו', ולבאור הרי נוסח תפלה זו תקנו אנשי כה"ג להחפץ בן צימם נוראים, זכרנו לחיים וכו' כחצנו בספר פרנסה וכללה, וא"כ קשיא על מחקרי התפלות מדוע תקנו להחפץ בן, אמנם ביאור הענין דכוונת אנשי כה"ג וכן לר"ך שחיי כוונתו בתפלות אלו, לבקש על סליחה וכפרה וחיים ופרנסה הכל למענו ית', כדי שיהא סיפוק בידיו לעבדו ית"ש בהרחבה הדעת, ויסיר מלאתו המניעות והעיוצוים, כעניות ומלחמות ותלאים ורעב וכדומה המרחיקים מעבודתו ית', וזה מאמרנו זכרנו לחיים וכו' למענך אלקים חיים, ר"ל כדי למלא לרונך לעבדך בכל זה, ועיקר כוונתנו לר"ך להיות כדי שיתקדש ש"ש על ידינו, בהיות בניו זרע בך ד' מלאים כל עוב, ח"ש דוהמעי"ה נמאח נפשי לאלקים וגו' מחי אבוא ואראה פני אלקים, היתה לי דמעתה לחם יומם ולילה, כלומר מה שאני מוריד דמעות בשביל הלחם ופרנסה יומם ולילה, הוא בשביל באמור אלי כל היום אי אלקיך יקום ויעזרך והוא העדר כבודו ית', ע"כ אני מבקש לחם ופרנסה למען כבוד שמו ית' שיתקדש על ידי, וזכר סרה תלונת החיקוי"ה בק, כי דבריו אמורים על המבקש עניני גשמי לפנמו למלא תאוותו, אבל אכן בדיון שכונתו לפנימיות הדברים ולכבוד שמו ית', כך נאה וכך יאה וברי לימוד זכות עליו עכ"ה ז"ל.

ועפ"י דבריו הקדושים הנה יש עענת המללח זכות על ישראל שיקבל התשובה גם על חטא הידוע ר"ל, אף שמבואר בזו"ק לר"ך לעשות תשובה שלימתה על חטא זה, ובצו"כ"ר לא הגענו למידה זו, אמנם כל בקשתנו מהצו"ת על סליחה מחילה וכפרה

לא למענינו ולעונת עמנו, כ"א רק בעבור כבוד שמו ית', ועפ"י מ"ש ק"י הי"מ זל"ה (צ"פ תבא) חל"ה"ק תמחתי על עיכוב הגלות וכו', וכאשר חקרתי נחוודע לי כי בצחרותם מרבין חבילות חבילות עבירות, עד שדי להם על כל ימי חייהם וכו' וזה הגורם, ולכן אין יכולין שוב להדבק בצו"ר"ה ית"ש וכו' עיי"ש, נמאח שזו סיבת אריכות הגלות בצו"כ"ר, וכשמכיר שיטברנו הש"ת מכוד העון הזה, מוכח מיד לגאולתו ופדות נפשו, ואין לך כבוד שמים גדול מזה, וענין הגאולה תלוי בכפרת חטא זה, גם ידוע מ"ש בצפ"ה"ק נוע"א זל"ה בהנהגותיו כי חטאת נעורים של האדם מממין ענינו שלא יראה האמת עיי"ש שבאר"ך, ובצו"כ"ר חטא זה הוא גורם השפלות הגדול בדורו, שאין אנו יכולים להשתלות במדרגות עבודת הש"ת, כי חטא זה מסמא עינים ר"ל ומעכב, וכן מה שיתאר מחפלין וסופקין את נפשם להצו"כ"ר, חטא זה מקטרג ומעכב תפלות מלהתקבל חי"ו, ומעשה זה לנו עענת זכות לבקש סליחה וכפרה על חטא הידוע לא למענינו, כ"א בעבור כבוד שמו ית', דבאמת כל אחד מיישראל משתוקק לעבוד הש"ת בצחינה יותר גדולה ולהטיב מעשיו, כדי לעשות נחת רוח לבו"ת, ואילו זכינו לתקן חטא זה ויקבל הקצ"ה צחי' תשובתו ויענה ויאמר סלחתי, כבר נהייתה הגאולה שלימה, ונתרבה כבוד שמים עד אין שיעור ואין ערך, ועעם זה בלבד מספיק לדחות כל קטרוג, ושנאה למחילת עוונות מיד, כי אם בקשתנו עבד כבוד שמים א"א לומר דלא מהני תשובה, וישתחקו כל המקטריגים, כי מי לא יחוש על כבוד שמו ית'.

ואפ"ר שזה פירוש הפסוק למען שמך ד' וסלחת לעוני כי רב הוא, שאנו מבקשין סליחה ומחילה מלפניך בשביל כבוד שמך ית', כדי שיתרבה כבוד שמים על ידינו, ואנו בטוחים כי עדי"ה סלחת לעונינו, אף כי רב הוא ר"ל דכוד העון רב ואין בידיו תשובת המשקל, אבל ראוי שתסלח ותמחול לא למענינו כ"א לכבוד שמך ית', ואפ"ל עוד צחי' דמאמר כי רב הוא קאי על למען שמך ד', ר"ל דראוי שתסלח לעוננו כאשר בקשתנו רק למען שמך ד', כי רב הוא כי כבודו ית' גדול ורב, ולמען שיתרבה כבודו ית' ראוי שיענה בצו"ת ויאמר סלחתי לישראל.

לשוב תשובת המשקל כפי כוונתו, אבל הכוונה יקבל תשובתו בשביל כבודו ית' כי חפץ להעיד ורצ חסד הוא, וע"פ ראוי שנחשוב תשובתו של עולם דכבר הוא לפנות ערב, וחיש מהר יפנה היום, ואם לא עכשיו אימתי, וע"כ נראה לחקן עד כמה שאפשר ונשמור עצמנו מכל חטא והרחוקים, ונהי דבוקים בתורה"ק ונבקש דרך האמת, והכוונה יסלח לנו ויקבל תשובתו למען כבוד שמו ית'.

וְלִדְרָכָנוּ יתרוֹן קוֹשֵׁי (י"ד) הִנֵּל שֶׁשָּׁל מִשְׁרָעִי
 מה זכו ישראל שפעלה להם גם ואולי
 ממזרים, ואף שידע משרעי שהי"ל זכותם כמצור
 בדברי ר"ל וצוה"ק כ"ל, אמנם חשש משה רבינו
 פן ישלע עליהם כח הקטרג, כמו שכל באמת
 שטען ס"מ ושר של מזרים כללו עו"י וכללו עו"י,
 ושם לא יספיק זכותם לדחות כח הקטרג, ואף
 יזכו להעשות להם גם, ע"ז השיב לו ית' דבר גדול
 יש לי על הולאה זו, שכרי עתידים לקבל התורה
 על הכר הזה לסוף ג' חדשים שיאלו ממזרים, וז"ש
 בהוליאך את העם וגו' תעבדון את האלקים על
 הכר הזה, ויש בתשובה זו צי' צחי, אי כמ"ש ק"י
 הו"מ זל"ה לדנובה הקצ"ה דן ע"ש סופו, ולפניו
 ית' העבר ועתיד וכו' הכל אחד הוא, ומה שעתידי
 להיות כבר הי', נמלא יש להם מיד זכות קבלת התורה,
 ולדרכנו ה"ל עוד יש צחי צזה, דע"י יליאחם
 ממזרים יקבלו התורה ויקיימוה בכל הדורות, ויתרצה
 כבוד שמים בכל דורות ישראל, אי"כ תועלת יליאחם
 בשביל להרבות כבוד שמים, ומעתה זכותם רב ומספיק
 לדחות כל קטרג, ויתורץ ג"כ קושיא (ט"ו) ה"ל
 שהשיב הקצ"ה עוד למשה ואלי ידעתי כי לא יתן אחכם
 מלך מזרים להלך וגו' ושלחתי את ידי והכיתו את
 מזרים בכל נפלאותי וגו', וע"י הנסים והנפלאות
 יתרצה כבוד שמו ית' בעולם, וישמעו כל העמים
 גבורותיו ית', זה זכות מספיק שיושעו ישראל
 ואוליאם ממזרים ושאנשה להם נסים, ואין כח
 לשום מקטרג לעכב ולקטרג עליהם, ואפשר דע"כ
 פרישיות אלו מסוגלן שיתקבל תשובה על חטא
 הידוע, דמתעורר כח הקריאה, וכמו שעשה השי"ת
 אז לפניו מן המידה בשביל כבוד שמו ית', כן
 סגולה ית' אלו שיתקבל תשובתו ויתקרב אליו

ובעין צחי זו איחא במדרש שח"ט (ממור כ"ה)
 עה"פ כחסדך זכר לי אחת למען טובך ד',
 אי"כ אלעזר משל למלך שעשה סעודה גדולה, ואמר
 לאפערופם שלו זמין לי צי"א חכמים חברים ולא
 בעלי מלאכה, אמר לו אדוני המלך סעודתך גדולה
 היא, וחברים לא יספיקו לך אלא עם בעלי מלאכה,
 כך אמר דוד כחסדך זכר לי אחת, למען טובך
 ד' שנאמר טוב ד' לכל, ופי' המפרשים שדוכמטיה
 ראה וביצט בשפלות הדורות שהי' לעתיד, ע"כ ביקש
 והתפלל מה רב טובך אשר פגת ליריאך, ר"ל רב
 טוב אפון לישראל לעולם הבא, כל הנחמות והטובות
 שנחנאלו הצי"אם על ימות המשיח, אמנם אם תבקש
 רק אנשי מעלה לדיקים ותכמים למי יתן כל אלה,
 כי סעודתך גדולה היא ואנשי מעלה לא יספיקו
 כ"כ, והשי"ת טוב ומטיב וחפץ ומתענג להטיב, וע"כ
 ראוי שיתחבר לקרב אליו צי"י המשתוקקים להתקרב
 ולהתדבק בו ית' ולקבל תשובתם, דאלי"כ למי הוכן
 כל אלה, וז"ש דוד הנוע"ה כחסדך זכר לי, למען
 טובך ד' בשביל מדת טובך, ובשביל רב טוב אשר
 פגת ליריאך לע"ל.

עוד שם במדרש ריב"ח אמר משל למלך שעשה
 סעודה וזמין את האורחים, הבישו ארבע שעות
 ולא באו, לחמש שעות ולא באו, לשש שעות ולא באו,
 לפחותי הערב התחילו האורחים ממשמחין וצאין,
 אמר להם עובד גדולה אני לריך להחזיק לכם, אילולי
 שבחתם כל הסעודה הייתי משליך ללנבים שלא הי'
 מי לאכול, כך אומר הקצ"ה לדיקים עובד גדולה
 אני נוחזק לכם, ששצילכם בראתי את עולמי, שאלמלא
 אחס כל הטובה שהתקנתי לע"ל, למי הייתי נותנה
 שנאמר מה רב טובך אשר פגת ליריאך, טוב וישר
 ד' על כן מורה חטאים בדרך שיעשו תשובה עכ"ל
 המדרש, ומה מאוד ידק ענין המשל בדור האחרון
 ימינו אלה, שאנו עומדין כבר בסוף אלק' הששי, לפני
 פנות היום עת יעשו ללוי ערב, ואם נעשה תשובה
 ונתקרב לביהמות דבוקים בו ית', בודאי נזכה לרב
 טוב הפסון לדיקים לע"ל, והכוונה יקבל תשובתו
 ויאמר לנו עובד גדולה אני לריך להחזיק לכם, אילולי
 שבחתם כל הטובה שפגתי למי הייתי נותנה, וע"כ
 אף שאין צחי תשובתו מעולה כ"כ, ואין צוהינו

מישראל עומדים לע"ע בסכנה גדולה בארבע פינות העולם השי"ת ישמרם ויילם, ועכ"פ נריך להקדים חפלה ללרר, ולשפוך תחנונים לפני הצביו"ת שישמור את עמו ישראל, ונלל מכל לרר וזקור וזכר ונחי ונרחב פני משיח נדקינו כלנו חיים וקיימים, — הדרך לענינו דאי"ח מה היתה עמנו של משרעי"ה די לרר בשעתה, וכרי יותר טוב שידועם מלרר הכחיד לבוא כדי שיחפלו.

ואפשיך לומר ביאור בענין עפומ"ש רש"י ז"ל (צ"י ויחי) עכ"פ ומולדתך אשר הולדת אחריכם וגו', שפירושו אם תוליד עוד, וכתב המחזיקי דבכרחה יתפרש מלת אשר הולדת אם תוליד שהוא מאמר מסופק, ולא כמשמעו שמתל אשר מורר על הודאי, שאילו הי' כמשמעו שכוליד עוד בניס חוץ ממנשה ואפרים, הי' מציא גם אותם לאציו כדי לברך אותם, ואפ"פ שלל מלאנו אשר במקום אם, אבל מאמר שמצינו אם במקום אשר וכי יתכן לפרש גם מלת אשר במקום אם עכ"ד, ורבים מהמפורשים חלקו על פרש"י ז"ל ופי' אשר הולדת מלשון ודאי כמשמעו, וכן פי' הרד"ק והרמב"ן ז"ל, מבואר דפשעו משמעו של מלת אשר הוא ודאי, אלא שלפעמים תשמע במקום אם וכמאמר מסופק כמשפרש"י וביאר הרא"ם ז"ל דבריו.

ומעתה אפ"ל דהצביו"ת אמר למשה אק"י אשר אק"י ויאמר כה תאמר אל בני יכו, וכדעתם ז"ל אשר אכ"י עמכם בשעבוד שאר מלכויות, אמנם מלת אשר יתפרש כאן כמאמר מסופק ובמקום אם, דל"ה הי' גזירת הגלויות מוחלטת ודאי, ומילתא דחליא בצחירה הוא, כמחמ"ל במדרש דאילו זכו ישראל היו נגאלו ממלכים גאולה נחיתת שאין אחרי גלות עוד, אלא לפי שלא זכו היתה רק גאולה לשעה והוצרכו להשלים עוד בשאר גלויות, ואמר הקצ"ה למשה להודיעם על דרך האפשרות, שאם לא יזכו יסבלו עוד שעבוד בשאר מלכויות, ואכ"י עמכם גם שם להילם, והודעה זו יש בה תועלת וזקור גדול, שפי"ז ייטיבו ויתקנו מעשיהם ולא יתערכו לגלות עוד כמבואר במדרש הי"ל, גם תועלת גדול זו כדי שיחפלו חפלה לרר כמבואר בגמ' דסנהדרין

ית', אף שאין ידיו משגת לעשות תשובה גדולה כראוי לחטא זה, אבל מפני שבקשתינו רק למנוע שמך ד', ע"כ וסלחת לעוננו כי רצ הוא וכי"ל.

ועתה זה יצוא לתוך קושיא (י"ג) באמרו יתי למשה רבינו ע"ה ויאמר אלוקים אל משה אק"י אשר אק"י, ודרשו ר"ל אכ"י עמכם צרר זו ואכ"י עמכם בשעבוד שאר מלכויות, והיתכן שאל משרעי"ה קושיא לאלקינו כמאמר ז"ל שטען ואמר רבש"י די לרר בשעתה, גם איך יתכן חזרה לפניו ית', כמחמ"ל אמר לו הקצ"ה יפה חמרת כה תאמר לבניי אק"י שלחתי אליכם, (עין קדושתא לעיל ובדברי המפורשים ביתר ביאור), אמנם איכא למידק עוד דרכה. עמנו של אדונו משרעי"ה היתה די לרר בשעתה, ולמה יודיעם הצביו"ת במקום ויטערו ישראל מהידיעה לבד, ודיים צבוא זמנה, ולכאורה מבואר בגמ' סנהדרין (דף מ"ד ע"ב) להיפך, דתועלת גדול להקדים חפלה לרר עד שלא תבוא, וז"ל א"ר אלעזר לעולם יקדים אדם חפלה לרר, שאלמלא הקדים אברהם חפלה לרר צין בית אל וצין העי, לא נשחיתו נורשעי ישראל שריר ופולט, פרש"י שם דלמד בן מנ"ש באיוב היערוך שועך לא צר (איוב ל"ו), כך היו אומרים חזריו לאיוב, כלום הקדמת שועך (חפלה) לא צר, עד לא צאה ה'רר, אם היית עושה כן היו הכל מאמנים את כוחך עכ"ל, ולכאורה לפי"ז מה היתה עמנו של משרעי"ה די לרר בשעתה, שלא יודיעם ית' גזירת מלכויות העתידה לבוא עליהם, והרי תועלת גדול יכ"י צמח שידועם, כדי שיקדמו להחפלו עליהם, כמבואר בגמ' בפירוש דיותר מועיל החפלה שמקדימים לפני ה'רר, ובאמת כל הצרות מחבלי משיח אשר סבלו ישראל בשנים אחרונות ר"ל, הרבה דמעות נשפכו והרבה חפלות וקצושות החפלו ישראל בחור צרות, ואפשר דאלמלי היו יודעין כל זאת במקום, והיו מקדימין חפלה לרר, אולי היינו נענים וניילים, דמסוגלת החפלה שתחבקל יותר כשמקדימין אותה לפני לרר שלא תבוא, ועכ"פ מוכר השכל יש ללמוד מהמאמר הי"ל, בן אמת שאנו נאפים ומקוים לחסדי השי"ת, שלא יבואו עלינו עוד כהנה וכיוצא בהנה, אבל אפ"כ מי יודע מה נריך עוד לעבור מהסוגיות ערס ציאת משיח, וכי"כ

ועפ"י צחי הכ"ל נצאר פרשת המילדות להסיר הכדוקים שבענין הכ"ל ולבאור איזה למידק עוד דמאמר כי לא נכשים המצוות העצירות מיותר לגמרי, ויספיק בעיקר טענתם כי חיות הנה בערם תבא המילדת וילדו, ומזה הכוונה באמנם כי לא נכשים המצוות וגו', אמנם נראה כי הם לא הכחישו ע"ס הענין, לומר דעל כי חיות הנה ח"ל למילדות כלל, דודאי הכ"ל ע"כ נכשים והי' להם מילדות, ולפיכך למה לא השיבו כן לפרעה מתחלת הבזירה בקושיתו הכ"ל (קושית ט'), אולם טענתם הי' לפני פרעה, הן אמת שיש להם ע"כ נכשים ולפיכך מילדות, אבל כי חיות הנה וכפי התרגום אונקלוס ארי חכימן חינו, ואיזה חכם הראה את הכולד, ויודעים מהכנסה הגדולה האורז עליהם ע"י גזירת המלך להמית את בניהם, ע"כ הם מקדימים תפלה ללך, והקב"ה עושה להם נסים ומולידים בשלום ערם תבוא אליהם המילדת, ואין צידו לקיים גזירתו, וכוונה זו מוצא ג"כ צפי תרגום יו"ט, ארם לא נכשית מלתיא יכודייתא, ארם זריחן וחכימן חינו, קדם עד לא תיתי לוחתכן חיייתא חינו תליין עיניכון כללי מלך ובעיין רחמין מן קדם אצוכן דבשמיא, וכו' שמע בקול ללוחתכן, מן יד חינו מחעניין וילידן ופרקן בשלם.

וע"ד דרך זה אפשר לפרש ג"כ דרשת חז"ל בסוטה (דף י"א ע"ב) כי חיות הנה, אמרו לו אומה זו כחי נמשלה יהודה גור ארי בנימין אצל יעקב, וכתיב מה אמך לביאה וכנס"י נמשלה ללביא, ואפשר הכוונה עפ"י רש"י ז"ל (צ"פ בלק) ע"כ"פ כן עם כלביא יקום וכארי יתנשא וגו', כשכן עומדין משוייתם שחרית, הן מתגברין כלביא וכארי לתטוף את המצות ללבוש לילית לקרוא את שמע ולבנות תפילין, ובאברהם"ק פי' (צ"פ ויחי) ע"כ"פ בנימין אצל יעקב, נחבין אל שאלו עשה מעשה אצל שערך במהירות וכו', כמו"כ עשה הוא ולא המתין לזמן שקבע לו שמואל אלא מיחר לערוך את עמלק וכו', מוצא דענין הנמשל שנמשלו ישראל לחיות, הוא על שחושפין וממכרין בקיומן של מצות.

ובדרך אגב אזכיר מה שיש לדקדק לכאורה בדברי רש"י ז"ל שהקדים לקרוא את שמע ואח"כ להניח

הכ"ל, דכאופן זו התפלה מובנת יותר להתקבל, והצויה ישמע בקול תפלתם להקל מעליהם עול שעבוד הגלות.

ואפשר דמשה רבינו הבין דמלת אשר הוא ודאי ומאמר מוחלט כפירושו בכל מקום, ע"כ שאל לפניו ית' רצ"ע די ללך בשעתה, דכן אמת שחוללת להודיעם כדי שיקדימו תפלה ללך, אבל יספיק להודיעם ע"י האפשרות, ולמה אודיעם שהבזירה מוחלטת ויטערו בחנם, דיים שיטערו בשעתה, וברי עדוין תלוי בצחירה וכי"ל, וע"כ השיב לו הצויה יפה אמת כה תאמר אל בני ישראל אקרי שלחני אליכם, ואין זה כחזרה בדבריו ית' הראשונים אלא ביאר לו כוונתו, שלמאמר מוחלט לא יאמר רק אקרי שלחני אליכם, שפירושו אהי עמכם בלילה זה, אבל אהי שיאמר גם כליווי הראשון אקרי אשר אקרי, ויתפרש מלת אשר מלשון אם, ואינו מאמר מוחלט ויש עוד מציאות להכלל ממנה אם יזכו, אבל הכורך להודיעם בהקדם כדי שיקדימו תפלה ללך כ"ל, נמצא שאין כאן חזרה ושינוי רגון כלל, ובי המאמרים קיימים, והראשון אמרה ית' ע"י האפשרות כדי שיקדימו תפלה ללך, והשני מאמר על דא הודאית, וע"כ כתיב צ"פ ויאמר לפי שהם צי מיומרות, ושניהם אזהרה הצויה לאמרה לישראל, ח"ש לו יפה דברת שגם אני לא כוונתי למאמר מוחלט אלא ע"י האפשרות כ"ל.

ויאמר עוד חלקים אל משה כה תאמר אל בני, די חלקי אבותיכם חלקי אברהם חלקי יצחק וחלקי יעקב שלחני אליכם, והודיעו ית' שפעמים לא יהי להם זכות עצמי ויחזירו בתפלתם זכות אבות, גם הודיעם ית' זה שמי לעלם ודרשו ז"ל בעלימבו לא כשם שאני נכתב אני נקרא, וזה זכרי לדר דר שחלוי כפי צחי הדור, ולעתיד יהי השם נקרא ככתיבתו, וגם במקדש היו קורין כן, ע"כ"פ גם זו היתה הודעה שישתנו צחי הדורות בכמה מיני צחי, ורמז להם החורבן והגלות והבאולה עתידה, וכ"כ כדי שיקדימו תפלה ללך כמו שביארנו לעיל, וזה יבואר הענין קלה וכל המאמרים נדקו יחדיו.

לקבל עליהם עומים, ויש בהם מידה זו של חטופה על כל העובד ולעבדות השי"ת, ויש המילדות כי חיות הנה ואמח"ל בסופה (וי"א ע"ב) אומה זו לחי נמשלה מה אמך לציאח וכו', שחוטפין מלות ופונים אל אציהם שבשמים ומתפללן אליו ערס חצוא הלה כמ"ס היערוך שערך לא צבר, וע"כ המה נושעים והקצ"ה עושה להם נסים וניולים מגזרתך, ובערס חצוא אליהם המילדת וילדו, וזה שהקדמו לומר כי לא כנשים המצויות העבדיות, דגם הגויים מתפללן כשהן צרכי צבר, אבל העבדיות לא כן המה, אלא בערס חצוא אליהם המילדת המה מתפללן ופונים אל אציהם שבשמים כי חיות הבה, וכל הפירושים בזה כוונה אחת להם, כן מה שדרשו רז"ל דמשולים לחיות, וכן מ"ש הח"א ארי חכמיון חיונו אחכו חכם הרואה את כוונתו, וכן מ"ש התרגום יונ"ט דחליון עיניהון צללו מלון ובעין רחמין מן אצוהן דבשמים וכו', חוכן המכוון צבולן דמקדמין חפלה ללה וצרכות זה נושעים, ואפשר דע"כ נקראו צבולן חז"ל המילדות חכמה, דבימי חכמי המשנה מילדות ישראל לדיקות היו, וידעו דמפתח של חי בידו של הקצ"ה ולא נמסרו לשלית, ותלו עיניהם להקצ"ה בחפלה שילוחו וע"כ קראוהו חז"ל חכמה, ובה יצוהר ג"כ פי הראשון שצד"י ז"ל כי חיות הנה בקיאות במילדות, שיש בהם מידה זו של מילדות וחוליהם עיניהם למדום בחפלה, והקצ"ה מושיע אותן, ובה סרו כל הדקדוקים צענין המילדות וכו'.

ועתה נצוא לתרץ קושיה המהרש"א והמפורשים ז"ל שהבאנו לעיל (קושא א' ב' וג') צענין גזירת כל הבן הילוד היאורח תשליכוהו, דמבואר במדרשי חז"ל שחי סיבת גזירתם מתחילה משום פן ירבה, וסמכו על סבת מדה כנגד מדה שלא יפרע הקצ"ה מהם, דכבר נשבע שלא יצאו מצול לעולם, ומדוע אח"כ חזרו מהאי סברא, דמבואר בצמ"ס סופה (י"ב) ובמד"ר (ס"ה כ"ד) דהגזירה הי' צבול האלעגוניים שאמרו היום נולד מושיען של ישראל וכו' וסופו ללקות צמים, גם איך לא נתיראו בגזירת המילדות שיעשו מדה כנגד מדה בחרב או בחנק בקושיה ה"פ"ל לעיל, ויתבאר כל הענין בהקדם דברי התורה שהבאנו לעיל ויקם מלך חדש אשר

חפילין, וברי אמח"ל צמים צרכות (וי"ד ע"ב) כל הקורא ק"ש בלא חפילין כאילו מעיד עדות שקר בעמלו, וכתבו החוס' שם דעיקר ק"ש ותפלה שייכי בחפילין, דל"כ הי' מעיד עדות שקר וכו' שהוא קורא והיו לעוטפות ולאות על ידן ואין לו, וכן פסק המחבר (בסי כ"ב ס"ד) לריך שיהיו חפילין עליו בשעת ק"ש ותפלה עיי"ש, אלא שכתב הלבוש דבדיעבד אינו מעכב זא"ז, ואין לו לאחר זמן ק"ש צבול ליות וחפילין, דיל"פ בדברי הגמ' דאינו כמעיד עדות שקר, רק אף אין מניח חפילין כלל, אבל אם מניח אח"כ לית לן בה, אבל לדיב לבתחילה ראו להקדים חפילין ואח"כ ק"ש, ומ"ע נקט רש"י ז"ל צבולו להקדים ק"ש ואח"כ חפילין, ובפסעוהו אפ"ל דלפי שחוטפין מנחות מיד בשעומדין משנתם, יכול להיות שעדיין אינו מוכן וראוי להניח חפילין, שאין לו גוף נקי עדיין, ע"כ מקדים לקרוא ק"ש ערס יעבור זמנה ואח"כ מניח חפילין, אולם נראה עוד דברים בגו עפ"י שציארנו בספרי עכ"ל ועב"ת (ס"ה י"ח) גודל קדושת חפילין והזכירות שז"ל בהנחתן, וכתב הב"י (בא"ח ס"ה ל"ח) צאותן בהמורים אשר מהרהרים ר"ל, דיש לכופס בדברים ולמשוך לבם ליר"ש וכו' ויפנו לבם לקבל עליהם עול מלכות שמים, (עיי"ש בספרי שהארכנו בזה), ומבואר במתני דברכות (י"ג ע"א) אר"י בן קרחא למה קדמה פרשת שמע לפי וכו' אם שמוע, כדי שיקבל עליו עול מ"ש תחלה ואח"כ מקבל עליו עול מלות, מבואר דקבלת עמי"ש לריך שיקדים לכל המלות, ומכ"ש למלות חפילין שהם עדות ואות לקבלת מלכותו ית' עליו, וידוע מהב"ק מרן צעל דברי חיים זל"ה כשהי' שומד ממתחו אפי' צילול קרא ק"ש מיד, ואע"פ שלא הי' זמנה לנאת ידו חובה, אבל קרא ע"ש קבלת עמי"ש, ואפשר שזה נראה בדברי רש"י ז"ל, ובכוונה שיה' הסדר צמ"ש דכשכן עומדים משינתם שחרית שחוטפין מלות קורין ק"ש ומניחין חפילין, דמקבלין עליהם עול מ"ש תחלה מיד צקומם משינתם, ואח"כ דלח"כ קורין עוב"פ ק"ש בחפילין כדינו לבתחילה, אלא דק"ש ראשונה משום קבלת עול מלכות שמים הוא.

עכ"פ מבואר בדברי רש"י ז"ל דמה שנמשלו ישראל לחיות, הוא מפני שחוטפין מלות וממחרין

ולא כי חללו חסרון ידיעה חלל העלמת ידיעה, ודימה בעלמו להתנכר כאילו לא ידע, אמר הקצ"ב היום לא ידע את יוסף, למחר הוא עתיד לומר לא ידעתי את ד' ואף שעבדו עדיין כי מאמין בסיבה ראשונה ושבר ועונש כני"ל, אבל כן דרך הרשעים הולכים מדחי אל דחי עד שכופרים לגמרי באלקות ר"ל.

ובזה יתורצו כל הקושיות הנ"ל דמתחלה היחב הגזירה מטעם פן ירצה, וסמכו שלא יפרע הקצ"ב מהם צמים, לפי שידעו שאין הקצ"ב משלם אלא מדה כנגד מדה, ובגזירת המילדות כתבו המפורשים שסמכו שלא יפרע הקצ"ב מהם, דאין שלוח לדבר עזירה, וע"כ גזר פרעה על המילדות העבריות להמית את הבנים, וחשב שלא יגיע הטעם על המצריים, לפי שלא עשו צעמן כלום, אמנם המשך דברך זה רק כל זמן שהאמין בצורה יתבדק, אבל אחר שנתרגל ברשעו וכפר בו יתבדק, ויעל גזירת כל הבן הילוד היאורה תשליכורו, דלא הולך עוד לעשה זו דמיה כנגד מידה ולא האמין בו, גם גזירת המילדות נתבטלה, ולא היו מתיראין עוד להרוג ולדי ישראל צמו ודיהם, כמצוה דברז"ל שהיו רומסין אותם צטע ושקעם צבין, ובגמ' סוטה (י"א ע"ב) שהיו נשי ישראל הולכות ויולדות בשדה, וכיון שמכירין בהם המצריים באו להורגן, ונעשה להם גם וצלעין צקרקע והציאו המצריים שורים וחורשין על גבן וכו', אלא שהילם הקצ"ב עי"ש, ע"כ לא חששו עוד לסבבת מדה כנגד מדה לדונם צמים דוקא, וע"כ נתבטלה אז גזירת כל הבן הילוד, וציקשו להרוג אותם בכל מיני מיתות שיכלו להשיג, ואח"כ נתחדש עו"פ גזירת כל הבן הילוד לעשם שאמרו האלעגוניים היום נולד מושיען של ישראל ועתיד ללקות צמים, ובזה מתורץ קושיית המכרש"א על רש"י ז"ל (עיין לעיל קושיא ג'), ואחר שגולד משה אמרו האלעגוניים כבר נולד והוא כמום מעיניו, א"ל פרעה מכאן ואילך אל תשליכו את הילדים ונתבטלה הגזירה, וגזירה הראשונה כל הבן הילוד היאורה תשליכורו, שסמכו על סבבת מדה כנגד מדה כבר נתבטלה מקודם כני"ל, ובזה יבואר סתירת המאמרים בדברי רז"ל ועשם שינוי הגזירות (עיין לעיל קושיא ד').

לא ידע את יוסף, וכי לא היה מכיר את יוסף, א"ר אצין משל לאחד שרגם אורכו של מלך אמר המלך התחיו את ראשו כי למחר יעשה צי כך, לכך כתב עליו המקרא, כלומר היום אשר לא ידע את יוסף, למחר הוא עתיד לומר לא ידעתי את ד', ולבאורה י"צ ענין המשל ומ"ש למחר הוא עתיד לומר לא ידעתי את ד', ומאן יומר דעבדו האמין וידע את ד', ואיך יתכן שהאמין אחרי שברע והילך לישראל כ"כ וגזר כל הבן הילוד וגו', אמנם מוכרח ומצוה מדרז"ל שבתחילת הגזירה אף שהרשע כ"כ עם ישראל בזהב נתחכמה פן ירצה וגו', מ"מ האמין בסיבה ראשונה ובשכר ועונש, ובראי ציקש עלות ואמר נתחכמה למושיען של ישראל שלא יפרע הקצ"ב מהם, ומצוה במדרש שהיו יודעין שאין הקצ"ב משלם אלא מדה כנגד מדה עי"ש, ואי לאו שהאמין בזה כני"ל הרבה עלות לאבדם, ולא היה צריך לגזירת המים דוקא.

ואמרז"ל צמד"ר (פ"א ס"ח) שמתחלה לא הסכים פרעה אל המצריים להזדווג לישראל, והורידוהו מכסאו ג' חדשים, עד שא"ל כל מה שאחס רואים הריני עומם והציבו אותם, ואפשר דאף אחר שהסכים לעשותם לגזור גזירות רעות על ישראל, עדיין האמין צד' ומתחילה עשה עומם מחמת יראה, אבל כי ירא גם מדי, וע"כ חיפש עלות אף להפטר מהעונש, ונתייען לדונם צמים כאמרז"ל, אמנם אחר שנתרגל צמעשה רשעתו, נמשך אחר המינות ואפיקורסת, ולצסוף כפר צד' ולא האמין כלל, כמ"ש מי ד' אשר אשמע צקולו לא ידעתי את ד', וכן הוא דרך הרשעים בכל הדורות כמ"ש המכריז ששפורט שצומן הש"ץ ימ"ש היו הרבה שמתחלה לא היו מאמינים בו, ורק מיראת העם הראו לו פנים, ולצסוף נמשכו אחריו לגמרי ונפלו ברשתו, וכמוהו אנו רואים צומנו צעוכ"ר צאותם הנמשכים אחרי הפ"ז של מלכות המינות, הרבה מהם עושים מתחילה רק מיראת העם ולבסוף צל עמם, ואח"כ הטבע מחייבת שילדיקו את מעשיהם צעיו עמם, דאין אדם עושה עמנו רשע, עד שבהפך לבס צקרקע וענשים כופרים כמותם ר"ל, וי"ש צמד"ר כני"ל אשר לא ידע את יוסף, וכי לא היה מכיר את יוסף, ובדואי היה מכיר אותם, אלא דהו דמי לי כאילו לא ידע את יוסף כלל.

ובהקדמה זו אפ"ל דצרי המד"ר שכנס פרעה לכל המצריים וא"ל השאלו לי בניכם פי חדשים שאליםכס ליאור וכי ולכאורה וכי לאת יקרא שאלה, דשאלה ה"ה הדור צעניא, ואם ישליכם ויעציעם איך יחזירם להם (עיין קושיא ב') אמנם פרעה בטח בזה כשפיו, וע"כ הצמיחם שיעלה אותם מן הים ע"י כשפים ויחזירם להם, ורק אותו האחד שהוא גואלן של ישראל יעציע בים, וע"כ אמר השאלו לי בניכם, אלא שהמצריים לא ראו לקבל ממנו, שאמרו בן מצרי לא יגאל אותם לעולם, ואפשר דעל פי חדשים לא סמכו עליו, ועל יום אחד בלבד הסכימו, וזה יתורן סתירת המד"ר ומדרש ר' תנחומא (עיין קושיא ד') דרש"י בסוטה (דף י"ג) הביא מדרש על תנחומא דבגזירה על ילדי המצריים לא ה"ה אלא צו ביום, וא"ש דפרעה רחם על פי חדשים, אלא שהמצריים לא קבלו אלא לבו ביום, ואפשר דבגזירה על ילדי ישראל נמשכה פי חדשים, עד שהושלך משה ליאור ואז פסקה, וזה יתורן קושיא היפ"ת וקושיא העיון יעקב (עיין קושיא ד').

ויתבאר בזה דברי הילקוט ה"ל (קושיא ח') שטען עוזא שר של מצרים כלום העציעו בני מצרים וכי, דהנה כשאמרו האלפגוניים היום נולד מושעין של ישראל הושלכו גם ילדי מצרים ליאור, והמצריים העולם מן היאור בזה כשפיהם כ"ל, אבל את ילדי ישראל לא הילכו, אלא שהבוי"ת עשה להם גם כמבואר בצ"ר (פי ויחי) סי' רצוא ילדי ישראל הושלכו ליאור ועלו בזכותו של משה, וכן איתא צפרד"א כ"ל שהי' היאור פולט אותם למדבר מצרים, וכיון נחושים שם בדרך גם ע"י הקצ"ה, ואחר שנילו כל ילדי ישראל תלו המצריים כ"ז בזה כשפיהם ששם היו המצולים, והעולם מן הים כמו שהעלו לילדי מצרים, אז אפשר שטענו שלא ה"ה כוונתם להעציעם כולם, אלא את אחד מהם שהוא מושעין של ישראל, ואז כולם ראו להעלות מן הים כשפיהם כמו שהעלו לילדי מצרים, וזה שטען עוזא שר של מצרים כלום העציעו בני מצרים וכי, הלא לא נעצו אף אחד מהם וכולם נילוו, ומעתה לא עשיתו רעה עמהם כלום, ורצונו ה"ה להוציאם משם כשפיהם, ומן הדין ה"ל להשיב **הענין** שטענו מוכחם ושקר מוחלט, שהם לא

ולדרכנו יתורן סתירת הגמ' והמדרשים שהקשה במהרש"א והמה"ק בוצא לעיל (קושיא ו') דצנא דסוטה (דף י"ג) אמרו ז"ל כיון דבשלך משה צמיא בטלו לגזרתייהו, והיינו דקאמר משה שם מותא אלק רגלי העם וגו' בשבילי נללם כולם, מבואר דע"י ציטול הגזירה נילוו וזיכה הללם מלוצם בטעם, ובמד"ר פי ויחי וצפרד"א (פמ"ג) מבואר דנשלו סי' רצוא ילדי ישראל, ועלו מן היאור בדרך גם בזכותו של משה והי' סתירה לכאורה, ומקודם נבאר דברי הילקוט כ"ל (קושיא ח') שטען עוזא שר של מצרים לפני הקצ"ה כלום העציעו בני מצרים וכי ואיך יתכן לטעון שקר מוחלט כזה לפני הצו"ת, ומדוע לא הכחישו יחי צפניו לומר שמשקר.

ויתבאר כ"ז גם יתר הדקדוקים שצנעו, בפקדום מה שאמרתי לתוך קושיא החום צערכין (דף ע"ו ע"א), על מ"ש בגמ' ישראל צבאותו הדור מקטני אמנה היו וכי, אמרו כשם שאנו עולים מלד זה כך מצרים עולים מלד אחר וכי, והקשו החום יס לתמוה איך היו ישראל צבאותו הדור כ"כ מקטני אמנה, שסברו שקר יעשה הקצ"ה נסים למצרים להעבירם מארצם לא"י, עיי"ש חידושים, ואפ"ל קושיא החום עפ"י דאיתא בילקוט פי' בשלח (רמז ר"ה) שהיו המצריים עושין כשפים ועלו מן הים וכי, מיד המים רצין אחר כל מצרי ומצרי ומורידן לים שנאמר ומצרים נסים לקראתו וכי עיי"ש, ומעתה אפ"ל דלא חשבו ישראל שהקצ"ה יעשה גם למצריים להוציאם מן הים, אלא שהיו מתחיראים שמה יעלו משם כשפיהם, דכוחם גדול כשפים, ואמר"ל במס' חולין (דף ז' ע"ג) כשפים מכחישים פמליא של מעלה, ודבר התלוי במערכת השמים יש כח כשפים לגנות, אלא שאמרו בגמ' שם שאני ר' חנינא דנפיש זכותי עובא ולא מסתמי להו מילתא, ופרש"י דמשמיה מסרו נפשייהו לאזלי עכ"ל, אולם ישראל צבאותו הדור לא היו מאמינים בעצמן שיש להם זכות גדול כזה לדחות כח כשפיהם של המצריים, ולכן היו מתחיראין, וז"ש מקטני אמנה היו שלא היו מאמינים בעצמן, וע"כ חשבו כשם שאנו עולין מלד זה כך הם עולין כשפים מלד אחר, (עיין בדברנו להגש"פ ביאור הענין באריכות).

מארים, ובאמת דור המדבר נמנו מכן כי ולמעלה, אלא ל"ל שנפסם הי' משורש סי' רבוא נפשות של דור המדבר, כי כבר התנוולו לבוא בעולם בזמן לידת משה ביהותם משרשו, ומתו ונתחגגל נפסם שוב בעולם סמוך לזמן הגאולה ונגאלו עם משה עכ"ד ז"ל.

וּלְפִי' לָא יִהְיֶה סְחִירָה בֵּין דְּבָרֵי הַגִּמְי' וְהַמְדַּרְשׁ
 ושייכים דקרו יחדיו, דהכס הראשון הי' שכל הכס' רבוא ילדי ישראל שנשכלו ליאור הי' היאור פולט אותם ועלו בזכותו של משה, וזה הי' מרס שנשקל משה למים דלח"כ כבר פסקא בגזירה, ומזה הכס' מיירי צ"כ פי יוחי ויפדור"א, אומם גם זה לא מזכר בכתוב ואינו מצויר בפשטו של מקרא, לפי שחלו אותם המאריים בכת כשפיהם כג"ל, אלא שחז"ל במדרש למדוהו מקרא דרך דרש, מדכתיב שש מאות חלק רגלי העם וגו' כולן לרגלי עלו, ודרשא חז"ל לא נמסרה אלא לישראל, וחז"ל הודיעו לנו דדרשחם מאות הכס' אצל חין לספר צב לנעם הג"ל, ותוך מזה הי' עוד גם דלחר דשדוהו למשה במיח, וזה הי' ג' חדשים אחר לידתו דכתיב ותפנהו ג' ירחים, אז נתן ד' ענה בלצם ובעלו לגזירתם לגמרי, ועי"ז ניוולו כל ישראל גם אלו שבאו לעולם אחר לידת משה, דאילו שנתבעל בגזירה על ידו היו כולם בסכנה, ומזה הכס' מיירי בגמ' וכו"ל ואילו שפשוטו של מקרא דכתיב שש מאות חלק רגלי העם אשר אנכי בקרב, ר"ל בשביל שאנכי בקרב בשבילי נלחם כולכם, ולפי שגם זה לא תלו אותו המאריים כשפיהם ע"כ נכתב בפשטו של מקרא, ומעתה חין כאן סחירה וא"ל לעשות פלוגתא כמ"ש במה"ק דהמדרש חולק על דברי הגמ' (עיין קושא ד' לעיל) אלא שייכים דקרו יחדיו והמדרש והפדור"א מיירי מנס הראשון, והגמ' מיירי מנס אחר ושייכים נתיקומו.

וּלְדָרְכָנוּ הִגִּיל יתפרש אלה שמות בני ישראל הבאים
 מארימה וגו' הזכיר לשון הי' מפני שחזרו ונתחגגלו, ובאו למארים הרבה פעמים, וסבלו נסיונות וארות הרבה בגלגולים וסידות שונות, ששם היו אשר הושלכו ליאור ועלו בזכותו של משה, ואח"כ מתו ונתחגגלו ויח"פ וסבלו גלות ועבודת הכפר, וי"ש

היו מאלים אלה ראו להטענים, ורק הצו"ת הליים צדק גם, אלא שהצו"ת השיבו בקצרה שפרעה וכל עמו כפרו כי ואמרו חין אלוה בעולם וכן, וכיון ששם כופרים ואפיקורסים ח"א שיהיו מאלים לישראל, ואינכם אלא רוחים לגוף ולנפש, וכל מגמתכם לא הי' אלא לברע לישראל, וזו תשובה מספקת לדחות כל טענותיו.

וְבוֹזָה יתורן מה שלא מזכר בתורה גם גדול הזה,
 דסי' רבוא ילדי ישראל שהושלכו ליאור כולם פלגם היאור וניוולו, גם לא נמנה בין הנסים בסיפור י"מ בסדר הגדה, ובעצמא צפי (עיין לעיל קושא ז'), ויבאר עפ"מ"ש הרמב"ן ז"ל (בספ"פ נח) צטעם מה שלא הזכיר הכתוב חז"ל (שם) של אור כשדים כ"א ברמ', באמרו חז"ל ד' אשר הולאחין מאור כשדים, ולא סיפר הכתוב פרטית הכס' הגדול שהשליכו נמרוד לכבשן האש וניוול, לפי שלא הודו באומות בנימו והיו חושבים שעי' מעשה כשפים ניוול משם, ומעתה חין תועלת בסיפור הכס', דעו"ז יקחו ממנה עוד חיזוק לדעתם הנפסדה, לומר שיש כח בכשפים לעשות נסים גדולים כאלה, וע"כ העלימה הכתוב ולא מסרה אלא ברמ', אח"כ ז"ל, וכמ"כ לענינו לפי שהמאריים אמרו ששם היו המאלים וכו"ל ואילו מן היאור ע"י כשפים, ע"כ לא הזכירו הכתוב ולא נטעונו לספר בשבח הכס' הזה, דגם שחולין אותו כשפים ורשעי ארץ, חין לספר בימנה כלל, וקלקלו יתר על תיקונו, שעוד יתכן להם חיזוק ע"י הסיפור.

וּמַעֲתָה יתורן סחירת הגמ' והמדרשים הג"ל
 (קושא ו'), דהנה איתא צ"כ (פי יוחי) ח"ר לוי סי' רבוא חינוקות עיברו נשותיהן של ישראל צליה אחת וכולן הושלכו ליאור ועלו בזכותו של משה, הוא שמשא אומר שש מאות חלק רגלי העם אשר אנכי בקרב, כולן לרגלי עלו, מוכח מדברי המדרש דכן היו הששים רבוא אנשי דור המדבר שאמר עליהם משה שש מאות חלק רגלי העם אשר אנכי בקרב, אומם כתב צמח"ק בשם המפרשים דא"ל לומר דאילו הכס' רבוא הולדים עם משה היו דור המדבר ממש בצוף ובנפש, דא"כ הגיעו כולם לערך שנותיו של משה שהי' בן פי' בזמן ילידת

במדרש ואלה מוסף על הראשונים וכו' הוסיף שנה על השבעים נפש שנאמרו למעלה שכולם לדיקים היו, ר"ל דניתוסם בהם שנה שאף שפצלו עיניוים קשים ונסיונות הרבה אעפ"כ נשארו בנדיקותם, וז"ש מוסף על הראשונים, על שבעים נפש שנאמרו למעלה, הם אשר באו בגלגולים הראשון את יעקב, כי באלו לא הם רבותא כ"כ דאת יעקב איש וביחוד באו שבהו למאדים עם. בתים מתוקנים בקדושה ועברה, את יעקב שהוא מקור הקדושה, אל כאן שהזכיר הבאים, היינו בגלגולים שבים אח"כ בהו, ע"כ הוסיף בהם שנה שאעפ"כ שפצלו נסיונות ועיניוים נשארו בנדיקותם, ובעה"ר גם אתו כבר שפצלו בגלגולים שונים ומרעב אל רעה ילאנו, והדור הזה כבר שכל הרבה נרות וחבלי משיח, והכו"כ יעזור ויאמר לנרותיו די, ונושע במהרה, שכבר הוא זמן האחרון ובעפות היום, ותחנה עיניו הישועה שלימה, ומכא מיד לעשות תשובה שלימה ולתקן את כל מה שפגמנו, ומכא עוד לעבוד להבחי"ת בשמחה ובנחת בקדושה ובעתהרה לעשות רצון הבחי"ת ונחת רוח לפניו ויתקדש ש"ש על ידינו, ומכא לישועה שלימה בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

*

י"קם מלך חדש על מאדים אשר לא ידע את יוסף, במד"ר (פרשה א' סי' ח') רבן אמרי למכ קראו מלך חדש והלא פרעה עלמו ה', הלא שאמרו המאריים לפרעה בא ומזדוג לאומה זו, אמר להם שוטים אתם, עד עכשיו משלכם אתו אוכלים והאיך מזדוג להם וכו', כיון שלא שמע להם הורידוהו מכסאו ג' חדשים, עד שאמר להם כל מה שאתם רוצים בריני עמכם והשיבו אותו, לפיכך כתיב ויקם מלך חדש עב"ד המדרש, ויש סתירה לה בדברי המדרש רבה להלן (סי' ע') ויאמר אל עמו הבה נתחכמה וגו', הוא התחיל בעצם תחלה דכתיב ויאמר אל עמו, לך לקח תחלה דכתיב וכן ובעמך וכל עבדיך, וכתיב ציפית דלא כרבנן דלעיל ודמהריים אכפירו לעשות כן, והראי שהוא לקח תחלה עב"ל, אמנם כללל את לן דאפשי פלוגתא לא מפשינן ובפרט שבה פלוגתא צמיתות וז"ל לבשוח דברי ר"ל.

ולבאר בענין נקדים דברי המדרש באסחר רבתי (פרשה ז' סי' כ"ג) איך לוי ארורים הם הרשעים שהם מתעסקים בעצם רעה על ישראל, ובא"ח מהם יועץ לפי דרכו ואומר ענתי טובה מעתה, עשו אמר שוטה כי קין וכו', פרעה אמר שוטה כי עשו וכו', כמן אמר פרעה שוטה כי שאמר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכו', ואף גוג ומגוג לעמיד לבוא עמיד לומר שוטים היו הראשונים שהיו מתעסקים בעצות עם מלביהם של ישראל, ולא היו יודעין שיש להם פערון בשמים, אתי איני עושה כן אלא בריני מזדוג עם פערון תחלה ואח"כ אני מזדוג להם, הכ"ד (תהלים צ') ותחילו מלכי ארץ וגו' על כי ועל משיחו עב"ד המדרש, וציפה ענף צפירשו על המדרש כתב דלא יתפרש זה כפשוטו, כי מי האויל אשר ילא למלחמה נגד ה', וממנ"פ אם יאמינו בהש"ת הרי יודעין שא"ל להלחם עמו כזיכור, ואם לא יאמינו מדוע סיכלו עמם הראשונים באמרם שלא היו יודעין שיש להם פערון בשמים, אמנם הכונה שיתחכמו גוג ומגוג להפריד הדיבוק האלקי בין ישראל לאזניהם שבשמים, ויתעמלו לנצל התורה והמלות מישראל, ולעקור שורש האמונה המורשה להם מאבותיהם, ובה ינתקו המוסרות המקשרות את ישראל לפערון זה הקצ"ה, וכאשר יתעאלו יוכלו להרע להם כראונם ח"ו, והיינו שחזדוגו לפערון עיי"ש, ובעיי"ש פי השלח"ק בפרשה זו עיי"ש.

ולבאר זה נריך הסדר איך היו הראשונים שוטים כ"כ, וכי לא ידעו שיש לישראל פערון בשמים המאילם, והלא פרעה ה' ג"כ חכם להרע וגדול בחכמות החילונים וכן כמן, ועשו ה' כס"מ שר ומנהיגו, ואיך לא עלה על דעתם מה שיתחכם גוג ומגוג בדרך חדש להרע לישראל, אמנם באמת לא היו טפשים וגם הם השיגו עמם גוג ומגוג וכל א' מהם שהחל בכל חכמתו ויכולתו להרע לישראל, אלא שנגעו מן השמים ונאצד שכלם שלא ישיגו להרע יותר כ"ל במדה ידיעה כפי צורך החיפון לאותו הדור, וע"ד שאמר"ל בגמרא (מגילה דף י"ב ע"א) שאלו תלמידיו את רשבי מפני מה נתחייבו שואה להם של ישראל שבתו הדור כלי, ח"ל אמר להם, אמר לו מפני שבהו מסעדותו של

עמנו לא קיבלו עמנו ונחנו בדרך אחר להיאר
לישראל בגזירת עינוי ושעבוד, וכוידודו מכסאו
ג' חדשים על שהחגד לעמם, ונרחוהו שכל"ה
לא יועיל בעמנו כלום, בהכרח קיבל עמנו ואמר
כל מה שאתם רוצים לעשות הרינו עמכם וכושינו
אותו, ולבסוף לא הללנו עמכם, כמ"ש ובאשר יענו
אותו כן ירבה וכן יפרוץ.

ויתורץ בזה סתירת המדרשים דאמת פרעה התחיל
בעצת תחלה במ"ש הבה נתחכמה, אך לא
בעמם של המלכיים, אלא עמנו עובד ממנה, שהחכם
בעצת גוג ומגוג להשיג רעם דרך התחברות
ולתקם מפטרונם, ולא היה שועה כאשר יחשוב
עליו גוג ומגוג, אלא שיהיה סיבה מן השמים למנוע
היכולת ממנו, כי כל גזירה יש לה זמן וצאצא במידה
ובמשקל כפי חטא הדור והנסיגות הראויים להם
לנורך תקון נפשם, ואז לא היה זמנה עדיין ע"כ
התנגדו המלכיים ולא נתקבל עמנו, ואכפוכו לקבל
עמם, ולא הללנו גם בזה, ומעתה אין סתירה בין
המדרשים ונשיהם אמיתיים 'דפרעה התחיל בעצת
תחלה, ואשפ"כ אכפוכו המלכיים להרע לישראל כמ"ל,
ובעבור דדור הזה עיקר חטא דמשיחא נחברו הנסיגות
והשיגו רשעי הדור עמנו גוג ומגוג לנתק את ישראל
מאמונתם ל"ע, וכולהו איתנייהו יסורים וזרות
ומלחמות ומינות ע"י התחברות לרשעים, וכמ"ש
ה"ק בעל לקוטי מר"ם זל"ה שקודם צאת המשיח
מבול של מינות ירד לעולם, ומועטים יהיו המתחזקים
באמונתם, וכנראה שכבר התחילו בעצת מלחמת
גוג ומגוג, ובגמ"ר יכי צביה המשיח שאז יכרעו
ויפולו לפני מלך המשיח, ואזו רשעי הדורות של
זמנינו הם אשר יסייעו לגוג ומגוג במלחמתו נגד
מלך המשיח, (כמ"ש בספרי עה"ג סי' ס"א עיי"ש).

ועד"ו אפשר להסביר מה שהיו חולקים המלכיים
על התרוממים והתנגדו לגזירת פרעה בענין
הגזירה להשליך ילדיהם לניאור, דמבואר במד"ר
(פ' א' סי' י"ח) ויזו פרעה לכל עמו, אריב"ח אף
על עמו גזר, ולמה עשה כן, שהיו אסטרולוגין אומרים
לו גואל ישראל תעצבר ממנו אמו, ואין אלו יודעין
אם יתחללם מאי הוא, באותה שעה כנס פרעה

אותו רשע, א"ל א"כ של ששן יכרגו, של כל העולם
כולו לא יכרגו, א"ל אמר לנו אתה, אמר מפני
שהשחחו לללם וכו' עיי"ש, והנה באמת לא נתקיימה
בהם גזירת כלי ר"ל, אך על הגזירה עמם שאלו
תלמידו רשעי מדוע זה עלתה ביד רשעי הדור לגזור
גזירה קשה של כלי, וג"ו לריך להיות צמידה ובמשקל
כפי גודל החטא ולורך חיקונו, ובאמת ר"ל הרשעים
לגזור כלי גמורה ר"ל, אלא שנמנע מהם היכולת
להרע כ"א במדה ידיעה, וע"כ ציקשו חז"ל עמם
מדוע הניחוהו מן השמים לגזור כלי על ישראל שכל
העולם, ואין הקושיא על הכן מדוע גזר על כל העולם,
כי הוא חפצו ורצונו בלבד ואין זה חמ"י, אך הקושיא
לדעתם שיהיו מסעודתו של אותו רשע אין מדה
חטאם מספיק שירשבו מן השמים לגזור גזירה
כלי על כל ישראל.

ובזה יתורן סתירת המדרשים ה"ל וא"ש דרשנים
ז"ל דפרעה התחיל בעצת תחלה דכתיב ויאמר
אל עמו הבה נתחכמה וגו' לכך לקח תחלה, ולדרכו
נאמר דפרעה השיג עמנו גוג ומגוג, שאלו להזדווג
לישראל בגזירות רעות עינוי ושעבוד וכלי, כי יש
להם פטרון בשמים המאילם, אבל רצה להזדווג
לפטרונם ר"ל להפריד הדיבוק האלקי בין ישראל
לאזיהם ששמים, ורצה להשיג מערה זו ע"י התקרבות
ואחר וריעות, ובאשר יחטאו לא יאילם ד' ויוכלו
להרע להם כראונם, וע"כ ויאמר אל עמו הבה נתחכמה
לו, כי שועים היו הראשונים ואם נלך בדרכם גם
עלינו ויאמרו כן, ע"כ נתחכמה בעצת אחרת כעצת
גוג ומגוג להשיג רעם דרך התקרבות ולהזדווג
לפטרונם וז"ש במדרש אמר להם שועים אתם עד
עכשיו משלכם אנו אוכלים והאין חזונו להם, ולא
מפני שלא רצה להיות כפוי עובד אמר כן, כי היה
לבו רחוק ממידה עובד זו, אבל רמז להם שדרך זו
להזדווג להם צענוי ושעבוד הוא שעות ועתידיים
אומה"ע לומר שועים היו הראשונים ע"כ אמר שועים
אתם שרונכם להזדווג להם, בגזירות רעות עינוי
ושעבוד אלא שלא רצה לגלות להם עיקר עמנו,
שנתיירא להודיע להם גדולתן של ישראל שיש להם
פטרון בשמים המאילם, שמה יעלה מורך בלבבם
להזדווג להם בשום אופן שהוא, ולפי שלא השיגו

מקדושתו, ומשרע"ה לא רצה לניק מן המלריות, כי פה שעתיד לדבר עם הקב"ה ש"ה שניק מן המלריות, ומכ"ש לאחר שחגגל שלח ותגבל במלכסל ומשתיים, ויכרז לחד דיעבד צמד"ר (פ' א' סי' ל') כי משה בן מי כשברג את המלר, נמלא היה לורך לנס עלום להסתיר ולהעלים מהם איכות קדושתו בזמן רב כזה, דמבואר צמד"ר (פ' א' סי' כ"ו) שחשדוהו החרטומים כי הוא הפתוי להשוה את ישראל ומהם אמרו לשורפו מהם אמרו להרגו, וזהו יתרו יושב צנייבס ויען לבחור בקשרה של זכב וגחלת, ובא גברילאל ודחק את ידו ותפש בגחלת ועי"ה נילול בדרך נס, ואולי גם מה שנתגיירר בתי וכפרה בגילולי אביי כי בבסתר ובעלמה מהם שלא ירגישו בכל הענין.

ומערתה בנין בעטם מחלקותם, ואפשר דהחרטומים וגם המון מלרים כולם השיגו שא"ה שיהי גואלם של ישראל כי"ה הפרוש מדרכי ע"ז ומופלג בקדושתו, ולא כרשעי זמננו שאומרים שאפשר שיהי גאולה ע"י רשעים וזופרים, ומכ"ש החרטומים חין אנו יודעים אם ישראל אם מלרי, לא כי ספיקותם אם ייהי מלרי ועושה מעשה מלרי, כי השיגו, שכן מלרי לא יגאל אותם לעולם כמ"ש המלרים, אמנם הם השיגו ג"כ שלאבצת ד' את ישראל, עושה עממם נסים גם שלא בדרך הטבע, ואם ראונו שיהי גואלם בן מלרי ואעפ"כ יתנהג בקדושתו וראוי להיות גואלם, קוצ"ה ירחיש לה ניסא ולא ירגישו צו המלרים, וכמו שיהי צלמח שאף שיהי משרע"ה צנייבס מי שנה ומתנהג בדרכי הפרישות והקדושה לא הרגישו צו כלל, ועי"כ לא הכחישו את האלעגניות שיהי בן מלרי ע"ד האפשר, ועדיין עמדו בצפיקותם אם ישראל אם מלרי הוא, ואולם לא גילו להמלריים טעמם וזיומקם, שלאבצת ד' את ישראל עושה להם נסים שלא בדרך הטבע, כי חששו שאם יודיעו להם גדולתן של ישראל לא ישמעו לעצמם ויעלה מורכ בלצבם להרע להם, ובצבע"ה פ' מקץ הביאו מדרש שע"כ צוה נצובדנר להרוג החרטומים, לפי שא"ל החרטומים האך אתה סבור שנאמר לך בחלום, וכי נציאים אנתנו, ואהבן חיינו הושא אורים ותומים להגיד הנעלמים, א"ל נצובדנר הזכרתי אורים ותומים ונתתםם הרגתי הכהנים שנושאים אותה,

כל המלריים וא"ל השאלנו לי צנייבס מי חדשים שאשליכס ליאור וכו', ולא ראו המלריים לקבל ממנו שאלתו בן מלרי לא יגאל אותם לעולם עכ"ד המדרש, וראוי להבין דברי החרטומים השיגו בזה עומממם אף את העתידות צמקת, אלא שלפעמים נצאו ולא ידעו מה ניצאו, ע"י שמעו השגתם מן השמים לורך, ועכ"פ ידעו יותר מהמון המלריים, ואך אפשר שיהי מסתפק להם אם גואלן של ישראל ויהי מלרי או ישראל, ולהמון המלריים היה צריכה מילתא שכן מלרי לא יגאל אותם לעולם ושדבר זה נמנע המלריות, ואך אפשר שיעשו החרטומים כ"כ ובמה היה נתלה סכנת פלוגתתם, וכבר ביארנו צוה ועוד לאלקי מילין.

ואפ"ר דגם החרטומים לא טעו לגמרי אלא שניצאו ולא ידעו מה ניצאו, שמשרע"ה נקרא בן בתי, כמ"ש בגמ' מגילה (י"ג ע"א) ואשמו היכודי ילד את יד וגו', אמאי קרי לה יכודי והלא בתי שמה, על שם שכפרה בע"ז וכו', ירד זה משה וכו', והקשו ילדו והא רצויי יציתי, לומר לך שכל המגדל יתום ויתומה בחרו ביתו, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, וכמו"כ מנינו במממ"כ בצרפשה זו ויהי לה לבן, כרי שחשבו הכתוב לבן בתי, וכמ"כ בגמ' נקרא בן בתי, ובאמת היתה בתי בלוחה שעה לדיקת ובאצות דר"ג חשדוהו בן החשעה שנכנסו חיים לג"ע, אבל מ"מ מלד הלידה היתה מלרית שולדה צבית פרעה, ואולי היה לורך לאה ע"ד שאמר"ל בגמ' סנהדרין (ל"ע ע"ב) עובדי גר אדומי הו, והיינו דלמרי אינשי מני ובי אבא נחל צי נרגא, פרש"י אבא יער, ומעמלם של יער יכנס בחרו הגרן להיות בית יד ויקלצו צו את היער, וכן עובדי לאדום ודוד למואב וכו' ולא מרות המואבי עכ"ל, וכמו"כ משה רציו שעל ידו נלקו המלריים צמכות ועושים עי"כ היה מניי ובי בן בתי ונתגדל צבית פרעה, וכמו שאמר"ל צמד"ר פרעה ב"ה (א' כ"ו) מן הקב"ה אמר לחירם (יחזקאל כ"ח) ואוליף את מחוכך הוא וגו', וכן בזה פרעה מגדלת מי שעתיד ליפרע מאחי, ואף מלך המשיח שעתיד ליפרע מאדום יושב עממם צמדיה וכו' עי"ה.

אמנם היה הכרח שיהי השתלשלות העניינים בדרך הסתר והעלמה שלא ירגישו פרעה ויועלי

ובמקום אחד אמרו דמכני רק תיוצחא סגי, וכבר האריכו בזה בספרי"ק דלחך אפ"ל דלא מהני תשובה ואין לך דבר העומד בפני התשובה.

ואפ"ל דמ"ש דלא מהני תשובה כוונתו בזה לתועלת בעלי תשובה ולטובת נפשם, בדאמנת כל אדם

לריק לעשות חשבון עם נפשו, כי ע"י החטא נחרחק ונערך ח"ו בזה ובבא, ובפרט בחטא הידוע שנבראים מזה מקטריגים ר"ל שעורדים את האדם ונחרחק על ידם משורש הקדושה, וע"ז עלמו לריק לבנות ולהחלואן שנכבד להחזיק לבדכ"מ, וכענין שפי ק"ז זל"ה"ה בייט"פ עה"פ שפי כמים לנך נוכח פני ה', עפ"י שפי ע"פ על שמוכגין לילך לנכר לומר ותשליך במצולות ים כל חטאתם, דליתא במד"ר שבעים התחחונים היו בזכים על שנתרחקו משמי מרום, ויחם ה' אותם ליקח מהם מלה לקרבנות ויטוכם במים בחג, זה ענין גלי הים שמתנשאים שרונים לשב למעלה למקומם, ומזה יקח האדם מוסר בשכל איך ירד אחורנית להתרחק מאת ה', וישב לישא נפשו אל ה' להתדבק בו, ואם מים התחחונים היו בזכים אכן בעינין למיחוי קמי מלכא, איך יבכה אדם שיש בו נשמת רוח חיים, זה שהולכין למים לישא ק"ו האמור, והיינו דכתיב שפי כמים דייקא לנך נוכח פני ה', ר"ל כמו שמים בזכים שרונים להיות נוכח פני ה', כמו"כ גם האדם ישפוך לבו נוכח פני ה' להיות דבוק בו כל עת ובכל רגע וכו' עבד"ק, אמנם הזוכה לבחי' יותר גבוה אף זה הוא דבר קטן בעיניו, והעיקר אצלו כוונת התשובה רק למלאות רצון הבורה"ת, ואינו מציע על תועלת עצמי כלל, וכל כוונתו אך ורק לעשות נחת רוח להבורה"ת, וכנודע דברי ק"ז זל"ה"ה הי"ט"מ זל"ה"ה בדרשנו להושענא רבה שהפזיר מאוד בחפלתו הקדושה סיבה הגאולה שלימה מיד, ואמר שלא לתועלת עצמו מתכוין ואף אם לא יראה אור לעולמים נוחא לי רק שיתגדל ויתקדש שמי רבא, ובחיה תשובה כזו הוא חזן לדרך בטבע ממנו, ואפ"ל שפ"י שהודיעו ר"ל חומר החטא הזה דלא מהני עלי תשובה כלל, וע"כ המתחמק לעשות תשובה ע"ז, בזה גילה דעתו שלא בשביל עצמו הוא עושה תשובה, דהרי לא מהני בזה, אך בשביל רצונו ית' זה הוא בחי

חייכם שהאזדו מן העולם עכ"ל, ועד"ז היתה יראתם גם כאן לגלות גדולת ישראל, ולפי שלא גילו עמם ע"כ החליטו המלכיים שכן מלרי לא יגאל אותם לעולם, והיתה סיבה מאת ד' שירחיקו מלכס אפסרות זו שכן מלרי יהי הגואל, וע"ז נטול משרע"ה מתחדשם.

*

ויקם מלך חדש על מלכים אשר לא ידע את יוסף, ובגמרא (סוטה י"א) רב ושמואל ח"ל חדש ממש וח"ל שנתחדשו גזירותיו, מ"ד חדש ממש דכתיב חדש, ומ"ד שנתחדשו גזירותיו דלא כתיב וימת וימלך, אשר לא ידע את יוסף דכור דמי כמאן דלא ידע לי כלל, וי"ל דלמ"ד שנתחדשו גזירותיו והמלך הראשון עמד במקומו הא כתיב חדש, ואם לעמם שנתחדשו גזירותיו אינו ראוי לקראו חדש, ואין משמעות בפשוטו סובל זה, גם אומרו אשר לא ידע את יוסף אינו מוצן איך אפשר שלא ה' מכיר את יוסף, ואפילו למ"ד חדש ממש הרי ה' מאותו הדור שחי בו יוסף, ומי באתו הדור לא ה' מכיר את יוסף, ומזה שדרשו ע"ה עלמו כאילו לא ידע את יוסף ל"ב, דהרי מה שעשה עלמו ה' דמיון כחז ומדוע יכתוב הכו"ק דבר שאינו אמתי, וכל הענין ל"ב מה לורך להודעה זו שהודיענו הכתוב ויקם מלך חדש, ומנפק"מ אם ה' חדש או לא, ועיקר הראון להודיענו סיבות השתלשלות הגזירות והגלות, ומכוחו ואיכותו של פרעה לא מעלה ומוריד.

ובל"פ בזהקדם לבאר מהממרס ז"ל חגיגה (דף ט"ז ע"א) יתבה ב"ה קול ואמרר שובו בני ישראל חזן מאחר, ולפי פשוטו הכוונה על אלישע בן אצוי שכינורו ח"ל אחר עיי"ש בגמ', ומבאר בספרי"ק דלחך שגערד ע"י ב"ה קול מ"מ אם ה' דוחק א"ע לעשות תשובה היו מקבלים אותו, ופי' השל"ק ברמא אמרס ז"ל (פסחים פ"ו ע"ב) כל מה שאומר לך בעב"כ עשה חזן מלא הכוונה על הבורה"ת, שאף היבא דלא מהני תשובה, מ"מ אם דוחקין א"ע לעשות תשובה בודאי נתקבל, והנה גם בחטא הידוע אמרו ר"ל בזה"ק דלא מהני תשובה כלל,

שנתחלק לאיש אחר ע"י התחלפות גשמה, ואריך לשום אל כלב ולהכרזות בתפלות ותחנונים לפני הקב"ה, ובפרט צימים כללו המסוגלן לחיזוק חטא הידוע נריך כ"א להתחמק שלא יעברו הימים הללו בלא תשובה וחיזוק המעשים שחכם להתקרב לפני הבורא.

עוד אפ"ל ברמז אמרם ז"ל חוץ מאחר, בהקדם לבאר מאמרי"כ ויקם מלך חדש שנחלקו בו אכמז"ל ח"א חדש ממש וח"א שנחדשו גזירותיו, ובמד"ר יש עוד דעש שלשית רבן אמרו למת קראו מלך חדש וכלא פרעה עצמו ה', אלא שאמרו המלכים לפרעה בזה וחדווה לאומה זו, א"ל שועים אחס עד עכשיו משלכם אנו אולכים והאריך חדווה להם, אילו לא יוסף לא ביינו חיים, כיון שלא שמע להם, הורידוהו מכסאו ג' חדשים, עד שאמר להם כל מה שאחס ראים בריני עמכם והשיבו אותו לפיכך כתב ויקם מלך חדש עכ"ד במדרש, ויש סתירה לזה מדברי המד"ר עכ"פ ויאמר אל עמו בזה נחמכמה וגו' הוא התחיל צעזע תחלה לכך לקח תחלה, הוא התחיל צעזע תחלה דכתיב ויאמר אל עמו וגו' וזוהו לקח תחלה דכתיב וזכה ובעמך וכלל עבדיך וגו', ובמאמר בי"ל דרשו ר"ל שלא ראה להרע לישראל עד שהורידוהו מכסאו ג' חדשים, וזוהו סתירה למ"ש הוא התחיל צעזע תחלה, גם י"ב דלא יעלה על הדעת שבי פרעה הרעע אורב את ישראל, ואיך פתאום הי לו מסרפס כזה שכלל צעזע הלאה הורדה ממשלתו על ג' חדשים.

עוד איחא צמד"ר (שם) רבן פתחין פתחא להאי קרא (בשע צ) צה צדו כי צנים זרים ילדו עתה יאכלם חדש את חלקיהם, ללמוד כשמת יוסף הפרו ברית מילה אמרו ובהי המלכים, וכיון שעשו כן הפך הקציה הארבע שהיו המלכים אורבין אותן לשנא שגאמר (תהלים ק"ה) הפך לבס לשנא עמו ובה, ואריך ציבור להבין ענין אהבה ישראל זו שהיו המלכים אורבין אותן מה עיבו, ולא יאוויר שהרשעים יאבדו את ישראל אהבה גמורה, וכבר אמרתי בזה שלא הי כוונה פרעה לעובר ישראל צמה שלא ראה לשעבר עמכם, אבל התחכם וחשב שעל ידי של התקרבות ואהבה ירחקם יותר מנורש

גדולה ומעולה מאוד ויתקבל בודאי, ובה יוצן שפר מ"ש ר"ל דלא מהני תשובה.

וע"ד הרמז פירשו בספרה"ק שובו צנים שובים חוץ מאחר עפ"י מאמרים ז"ל (ע"ז י"ט ע"א) אשרי איש ירא את ה' אשרי איש ולא אשרי אשכ, אשרי איש אשרי מי שעשה תשובה כשהוא איש, ופירש"י כשהוא בחור בנחור, כלומר ממחר להכיר בוראו קודם ימי הזקנה עכ"ל, האמנם שגם התשובה שטעון צימי הזקנה מועלת, כמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ג מהל' תשובה) שאפי' עשה תשובה ציום מיתחו כל עונותיו ומחיל, אולם תשובה המעולה כשהאדם שב צנצנרותו כשהוא איש, ח"פ שובו צנים שובים חוץ מאחר, ר"ל ערס בגיעו ימי הזקנה שכבר נחלש כחו ונעשה בלתי אחר, ויחדר האדם ולא יאחר זמנו רק יעשה תשובה כשהוא עדיין בנחור ובהי יתן אל לבו. וי"ל להוסיף מופך עפ"י דרכם, דהנה בכל עון שהאדם עושה נעשה פגם בנפש ונשחכה בחינת נפשו לגריעותא, ורואין זאת בחוש שכל מה שהאדם משוקע ר"ל בעונותיו יותר משתנים השקפותיו ורלוותיו ודעותיו, ומתמעט חשקו ורצונו לענייני קדושה ממה שבי לו תחילה קודם החטא, ונשתנה לאיש אחר ממש בכל חפצו ורלוותיו, ח"פ שובו צנים שובים חוץ מאחר, שיעשו תשובה קודם שיתחפך ע"י הרגל החמשים לאיש אחר ממש, אמנם ע"י שחורין בתשובה יספך לאיש אחר לעזיזותו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ג מה' תשובה הלכה ד') יעיי"ש.

עוד נרמז במאמר ר"ל שובו צנים וכו' חוץ מאחר, עפ"י מ"ש המקובלים עפ"י החטא לפעמים נתחלק נשמתו צלילה ונדבק בו נשמת עכ"ס או עזר, הביאו המג"א להלכה (סימן מ"ו) שע"כ יכול גם גר לבקר ברמת שלא עשוי גוי, והכוונה על יאחא נשמתו צלילה שלא נדבק בה נשמת עכ"ס עיי"ש, והנה אם ח"ו נתחלק נשמתו כשהוא חלק חלקי בנשמת עכ"ס או עזר, אז קשה מאוד לתאר בתשובה מפנימות כלב, כי אותה הנשמה אינה מסוגלת להשפעת קדושה כזה, וע"כ נריך האדם שיחדר לחזור בתשובה ערס שיתחפך לאיש אחר בסיבת עונותיו, ח"פ שובו צנים שובים חוץ מאחר, ר"ל קודם

ושמרו דרך ה', ומצוי גם בזהם בניהם אם לא נפסדו עדיין צדיעות נפסדות, גם הם מצויים ומדריכים את בניהם שישמרו דרך ה', ואף אם הם צעגמם לא יוכלו שלוש בלתיים מי"ם יש להם תשוקה ורצון להדריך בניהם שישמרו התורה ומצוות, ומהו הכבוד שמשבח הכבוד לאחיהם בך. אך נראה שיש בזה ענין עמוק, כי מי שחפץ באמת שבניו ילכו בדרך ה', לרדף מקודם לקשר לבב עמו. להבטיח ביראת ה' כל היום, ובענין שפי ק"ז חייב לב זל"ה (פי נח) הכבוד ויראת ה' עובדה עומדת לעד, עפ"י שכתבו בספרים הכבוד בין יראת שונא ליראת ברוממה, כי הירא מכה סיבה בעונש אותה יראת אינו יכול להוריש לבניו כי איננה קנין עמו, אבל הירא מרוממותו יתעלה, אותה יראת מורש וממחיל לבניו אחריו, ויבטו דכתיב מי יתן ויהי לבבם זה להם ליראה אותו וגו' דייקא כל הימים יראת תמידית, למען ייעב להם ולבניהם לעולם, וז"ש מתהלך בחזונו דקים אשרי בניו אחריו עכ"ל, וז"ש יראת ה' עובדה עומדת לעד כלומר לדורותיו אחריו, עי"ש. וכמו"כ אברהם אבינו, ה' מקטע ומעבר את נפשו לא בשביל תועלת עמו, אדרבה הפקיר נפשו וכל מאורו בשביל לעשות רצון קונו, וזהו אשר נשאר לדורותיו שיתקיימו לעד ולא תשכח מפי זרעו, ואף בגדול השפלות כל הקיום שלנו רק בזכות האבות הקדושים וזכה עבודתם שעבדו הבו"ת בכל לבם ונפשם, וז"פ ה' כי ידעתיו שהקב"ה נתן לב עליו לידע פנימיות לבבו איך הוא מעבר ומקדש עמו וכה זה ישר נחיו לדורות, והכוונה באומרו כי ידעתיו ע"ד שאמ"כ וידע אלקים, שה' גלוי וידוע לפניו ית' פנימיות לבבו, מה שעבד הש"ת במסג"פ והשתוקקות גדולה עד להפליא כדי שיהי צעות בדורות הבאים אחריו שישמרו דרך ה' וגו', ולפי"ז שפיר נופל לשון למען אף לפי התרגום, כי אין כוונת הידיעה על מה שהוא מצוה את בניו וציתו אחריו, רק על צחינת העבודה שלו בפנימיות הלב, איך הוא מוסר נפשו בעבודת הש"ת, והכל למען אשר יראה את בניו וציתו אחריו שיהי צעות בבניו אחריו שילכו בדרך הש"ת, וזהו יסוד גדול צענין חינוך הבנים לקשט את עמו תחילה בפנימיות הלב ואז ישרת השפעת הקדושה אחריו לדורותיו.

הקדושה, וכמבואר בזוהר הקדוש פרשה זו דקטוי השיעבוד וההתרחקות מהמלאים ה' עוצה גדולה לישראל, שפי"ז לא תעצבו צין המלאים וחוה לקבל התורה, ע"כ הלך פרעה בדרך זו לקרב אותם והכניסם אהבה ישראל בלב המלאים, ופעל צעמו שרבו גדול מישראל לא רצו ללכת ממלאים ע"י שנתן להם פרעה פערונים ויהי להם כל עוב, וא"ש אמרם ז"ל שפרעה התחיל צעמו תחלה, אך לא צעמם השעבוד אלא ענה יותר רעה ממנה דכתיב דרך אהבה והתקרבות, וידע הבו"ת שאם ימשכו בדרך הזה לא ישר ח"י שריר ופליט לבית ישראל, וע"כ הפך לבם לטוב עמו וניולו עי"ז עכ"פ ה' רבוא שילאו ממלאים.

ונקדים עוד לבאר במאמ"כ (פי וירא) ויהי אשר המכסה אני מאברהם וגו' כי ידעתיו למען אשר יראה את בניו ואת ציתו אחריו ושמרו דרך ה' וגו', פירש"י ז"ל כי ידעתיו לשון חבה ויהי ולמה ידעתיו למען אשר יראה, לפי שהוא מצוה את בניו עלי לשמור דרכי, ואם תפרשו בהתרגומו ארי גלי קדמי, יודע אני בו שיהי את בניו וגו' אין למען נופל על הלשון עכ"ל, ולבאורה לרדף להבין פי התרגום שהוא מפי ר"א ור"י ואמר"ל שניתנה מסיון, ואיך יתפרש הפסוק לפי התרגום. ויתבאר ע"ד הכבוד בפרשה זו וירא אלקים את בניו וידע אלקים, פירש"י נתן עליהם לב ולא העלים עיניו עכ"ל, והכוונה כי סר מעליהם הסתרת פנים שהי עד עכשיו, וכן פי תרגום אונקלוס וגלי קדם ה' שעבדו דכ"י, ובתרגום יונתן פי באופן אחר וגלי קדמי ית תיבחה דעבדו בעומרה דלא ידעו אנה בחצרי, וכן דרשו במד"ר וירא אלקים שעשו תשובה ויהי וידע אלקים שאפי' אחד בחצירו לא היה יודע אלא הקב"ה לבדו, ואף שהיו משוקעים מאד מהשיעבוד אפי"כ היה להם הרהורי תשובה ולא היו מכירין בזה ורק הבוכ"ע ידע פנימיות לבם, עי"פ ידיעת אלקים מורה על ידיעה הפנימיות שכלל שאין זולתו וידע כיא הבו"ת בבזון כליות ולב.

ועד"ז יתבאר מאמ"כ כי ידעתיו למען אשר יראה את בניו וגו' ושמרו דרך ה' וגו' למען כיא ה' על אברהם את אשר דבר עליו, ולבאורה מה צוה"י לאברהם אבינו שכן הוא מצוה את בניו

שיעמו בלב לומדי תורה, ומעמסם יבעלו אח"כ בתי כנסיות ובתי מדרשות, כמו שרואין דרך הזה בדורינו, שהרשעים עוקרי הדת מתאמצים ורואים בהזחלקת ישיבות ובתי ת"ת, ויודעים שזה ביטולה של תורה ר"ל, מה שרשעים מחזיקים בקיומם של בתי מדרשות, וזהו יוצן דברי התרגום דמתחלה כשהלך פרעה בדרך של התקבצות ואכזה, שזה לא הי' לעובת ישראל וכי"ל, רק אדרבה להרחיק אותם ע"י"ן מן הקדושה, הי' פרעה עצמו מחזיק בתי מדרשות במלרים שיוכלו ישראל ללמוד שם תורה ולקיים גזירת יוסף, היינו גזירת אורייתא שגזר יוסף והשצבים הק', וכמי' ואת ייחוד שלם לפניו אל יוסף להורות לפניו גושנה ופירש"י לחקן לו בית חלמוד שמשם תלך הוראה, ופרעה עצמו הי' מחזיק בידם ממים המלוכה שצ"י יתרחקו מן הקדושה, אבל אח"כ סיבה את דרכו דרך התקבצות, כ"ל במדרש שהמלרים לא ראו בזה ונקטו להם דרך של שנאה גלויה, ומאל לא קיימו עוד גזירת יוסף.

ומה שקורא אותו מלך חדש נ"פ עפ"י דאיתא בגמ' (סנהדרין ק"ה ע"א) אר"י חולפא אפי' כלפי שמיא מהני, מעיקרא כתיב (צבטנס) לא חלך עמבם ולצסוף כתיב קום לך חסם, ולכאורה הוא פלא, התינה לגבי צ"א יתכן לומר שחולפא מועלת להיעשות ראוי מפני היראה, אבל כלפי שמיא איך שייך שחולפא ישנה דעתו ורלוינו ית' חס מלהזכיר, ובאמת יש טעם אחר בגמ' (מכות י') מדוע צתלה אמר לו הקב"ה לא חלך עמבם ואח"כ קום לך חסם, וצורך שאדם רואה לילך בה מוליכין אותו דכתיב לא חלך עמבם וכתיב קום לך חסם, ונקדים עוד מאמר"ל שם אמר רב ששח חולפא מלכותא בלא חאגא, דכתיב ואנכי היום רך ומשוח מלך והאנשים האלה בני ארזי קשים ממני וגו', פירש"י מלכותא בלא חגא כלומר שררה גדולה ואינו חסר חלל כתר מלכות, אנכי היום רך וגו' כלומר איני גדול מכם חלל משיחת מלכות עכ"ל ונ"צ הכוונה.

ונ"ל בהקדם דברי המהרש"א במס' מכות (דף י') לפרש אמרם ז"ל בדרך שאדם רואה לילך מוליכין אותו, ו"ל הכוונה הוא שידוע שכל מחשבה

עכ"פ מלת ידיעה משמש ב' לשונות לשון אכזה וחיצה כפירש"י, ולשון ידיעה והכרה כפי התרגום, וזהו יתפרש לשון הכחז ויקם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף, דהנה מתחלה היו פרעה והמלרים חוצים את ישראל כמבואר במדרש הי"ל, ואח"כ הפך הקב"ה אכזהם לשנאה, מגדול רחמנותו על ישראל שלא יתערבו ח"ו בין המלרים, ול"ה יוסף מלך חדש אשר לא ידע את יוסף, ויתפרש ידיעה מלשון חיבה שלא הרגיש אכזה ליוסף ולישראל שכולם היו גידולי יוסף, וזה לא הי' דמיון כ"א צאמה לא ידע את יוסף, ושפיר כתבה החו"ט"ק אשר לא ידע את יוסף לפרש"י צ"י וירא שפי' מלשון חיבה, אמנם בחינוכותו עדיין הי' צוה להראות שנאה כעושה כ"כ נגד ישראל, מפני כבודו של יוסף שזכורו הי' חיים עד עכשיו, לזה עשה את עצמו כאילו אינו יודע ואינו מכיר את יוסף, נמאל דמאמח"כ אשר לא ידע את יוסף יתפרש צנני הפירושים כפי רש"י ופי' התרגום, לפי פירש"י הי' אמת גמור שלא הי' לו אכזה וחיצה ליוסף ומה"ט נכתב בתורה שהאמת כן הי', גם מרומם בה הדרש שעשה א"ע כאילו לא ידע את יוסף ויתפרש מלת ידע כפי התרגום, וזה הי' דמיון כוזבת, חלל שהשנאה הכעושה בלבו הביא אותו לכך, ושני הפירושים איתנייהו ותלויים צ"י.

א"י עפ"י שפירשתי (פי' בהעלותך) מה דאיתא במדרש רבה (פרשה לך פי' מ"ב סי' ג') וחי בימי אחז מה לרה היתה שם וחי כך אמר אחז אס אין גדיים אין חיישים וכו' אס אין קטנים אין תלמידים אס אין תלמידים אין חכמים וכו' למה נקרא שמו אחז שאחז בתי כנסיות ובתי מדרשות ע"כ, ובפסעות הכוונה שביטול בתי מדרשות ולא היות שילמדו תורה, אס כן לכאורה אין שייך לקרותו אחז על שם שאחז בתכנים לדאדבה ביטול אותם, ומילת אחז משמעותו להיפוך שאחז בזהם להחזיקם ולקיימם, ופירשתי דלפי שרצה צביטול בתכנים, התחכם שאס ילך בזה כפי וגזירות לא יועילו מעשיו, שצ"י ילמדו תורה במסג"פ, לזה הלך בדרכו של פרעה להראות התקבצות ואכזה, ופירז ממון להחזיק ישיבות ובתי מדרשות, וזהו יכנים

רשעים ומכשם ומשקר וכי"ע, והנה גם המזיקים ומקטרגים הם צריחם מהקצ"ה שכן היתה רגון הצריח שיהי' עולם הנסיון ולכולם יש שורש מתחלת הצריח חוץ מאותן המלאכים הנצחיים ממדת השקר והעולה אין להם שורש צריח רק האדם בעצמו בורא אותם במעשיו. ובה יובן מה שקראו חז"ל את הית"ר בשם מלך זקן וחסיל, ובפעמים נקרא מלך מפני שהוא מושל על האדם זקן מפני שזה מתחלת לידו, משא"כ הית"ר רק כשנעשה בן י"ג שנה, ונקרא בסיל מפני שמכנים רוח כסילות צבי"ח כמש"ל אין אדם חוטא אח"כ נכנס בו רוח שטות, ולדרכיו נאמר עוד דע"כ נקרא הית"ר בשם זקן מפני שהוא עומד על שירותו מתחלת הצריח, שהכל ברא הקצ"ה בעולמו גם את הית"ר והמקטרגים, ולזה נקרא זקן, משא"כ אותן המקטרגים שנצרכים מהשקר ועולה הם צריח חדש ואינם ראויים להקרא בשם מלך זקן אלא מלך חדש, שיש להם מלכות ושררה על האדם כמו שפירשנו חופא מלכותו בלא חגא, אבל הם חדשים מקרוב בלא, ולא היו מתחלת הצריח וגם אינם משעת לידה כמו הית"ר, חז"ש הכתוב ויקם מלך חדש על מצרים, שנתחדש גזירותיו על ישראל וע"י מדת העולה ברא מלך רע לפי ענינו והוא חדש ממש שאין לו שורש מתחלת הצריח, והמלאך הרע נעשה מלך על מצרים כי כל החלכות המדינה ע"י המלך, והוא עצמו הי' מחנה ע"י המלאך הרע שנצרך מרגו, ושפיר אמר ויקם מלך חדש ממש, ומ"ש אשר לא ידע את יוסף קאי ג"כ על אותו המלאך שהוא מלך החדש אשר קם על מצרים, ובאמת לא ידע את יוסף כי לא הי' עדיין בעולם בחייו של יוסף, ומה שדרשו ז"ל עשה א"ע כאילו לא ידע את יוסף, הכוונה על פרעה שהי' מרובה אליו והוא ידע את יוסף אלא שעשה א"ע כאילו לא ידע והלך בדרך כוזב, נמצא דב' הדרשות שדרשו חז"ל במאמרי"ב ויקם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף שניהם קיימים ואמיתיים ותליון חזא בתצירתו דע"י שעשה עצמו כאילו לא ידע את יוסף וחיודש גזירותיו ברא לו מלאך ממדת השקר ועולה ואותו המלאך לא ידע את יוסף באמת, שלא הי' עוד בעולם בחייו של יוסף ושפיר אמר אשר לא ידע את יוסף

דבור ומעשה האדם הנה הוא בורא לו מלאך לפי עניינו אם לטוב אם לרע, ולכן כפי רגונו ודעתו של האדם מוליכין אותו אותן המלאכים הנצחיים מאותו רגון ומחשבה אשר בו עי"ש שהאריך, וכוונתו לאותו המלאך רע שנצרך מרגונו הרע, הוא שאמר לו קום לך אתם היפך רגון הצוב"ה, ולא יתכן שמי רגון לפניו ית, אבל לפי שרגונו של בלעם הי' לילך להרע לישראל נצרכו ממחשבתו זאת מלאכים רעים, והם שאמרו לו קום לך אתם, ועד"ז יתפרש הכוונה בדברי ר"י חופא כלפי שמיא מהני, אינו ר"ל דמהני לגבי הקצ"ה לשנות דעת עליון ח"ו ע"י חופא, אלא ר"ל שנצרכים ע"י חופא מלאכים רעים והם הבוגמרים ענינו ועושים את רגונו, וכמו שאמרו לבלעם קום לך אתם היפוך רגון השי"ת שאמר לו לא תלך עמכם, נמצא שדרש זה מכון עם מה שאמרו במ"י מכות בדרך שאדם רואה לילך מוליכין אותו, ושני הדרשות בקנה א' עולים.

ובזה יובן גם מאמר בסמוכה אליו א"ר ששת חופא מלכותו בלא חגא, והכוונה דע"י החופא בורא מלאכים רעים והם נותנים צידו כה שררה להרע נגד רגונו ית, וכן הן המחשבות וע"י פנים שדור שיש להם שררה ומלוכה ואינו חסר להם אלא כתר מלכות, ומוליכין נגד רגון השי"ת שכן היתה רגון הצריח שיהי' הבחירה חפשיה וציד האדם לבחור לו מלאכים רעים ולהעמיד בכותם מלכותו בלא חגא, וזה ירמוח אמרם ז"ל שובו בני ישראל חוץ מאחר ר"ל עד שלא ימשלו בו מלאכים רעים מסערה אחרת בחי' אלהים אחרים, דאז כבר קשה התשובה וכמעט נתבטל בחירתו כמו שאמרו חז"ל בדרך שאדם רואה לילך מוליכין אותו, היינו אפי' נגד רגונו.

ונקדים עוד מ"ד בתנא דבי אלי (א"י פ"ג) הכל ברא הקצ"ה בעולמו חוץ ממדת שקר ומדת עולה שנאמר האור תמים פעלו וכו', עושה אדם עצמו לדבר אמת מוסרין לו מלאך שמחנה עמו בדרך ידויקס ומדבר אמת, ואם עושה אדם עצמו רשע לבחש ולשקר, מוסרים לו מלאך שיחנה עמו בדרך

המלררים אוחזין אותם ומכבדים להם, אבל אחר שמת יוסף הפרו צרית מילה, ומאז נגרע מהם כח שמירת הצרית שהי מוחזקת בידם מיוסף הצדיק, ועפ"י"ם הרמזים ז"ל צעטם מלות מילה שהוא להחליט חלות המשגל, והארז"ל כחצ דעי' מלות מילה מליא ופריעה נילולין מן העריות אם מקיימין אותם כדעבי ובכוונה הראוי עיי"ש, וע"כ לפי שהפרו צרית מילה האזרו לגדר אחר להגלל מן העריות ולעטם זה הפך הקצ"ה האהבה שהיו המלררים אוחזין אותם לשנאה כדי שלא יכשלו על ידם צעריים, ובצורה הענין נילול ישראל מעריות ומהתחזרותם של המלררים עיי' כח הקדושה שהי מושרש בהם מיוסף הצדיק כאמר"ל יוסף גדר עלמנו מן הערוב צרותיו נגדו כל ישראל וכו'.

*

הבה נתחכמה לו פן ירבה וחי כי תקראנה מלחמה ויוסף גם הוא על שזנאו ונלחם בנו ועלה מן הארץ, יליד דהיל"ל וילחם בנו לשון יפעיל, משא"כ אומרו ונלחם בנו משמעותו נפעל מאחרים ולי"צ הכוונה.

במדרש ועלה מן הארץ זה משה שנאמר ומשה עלה אל האלקים ולי"צ.

ג) ובאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ, בגמ' (סוטה י"א). הקשו כן רבו וכן פרו מביעי לי, אר"ל רוב"ק ממשותף כן ירבה וכן יפרוץ עכ"ד בגמ', לכאורכ עדיין לי"צ דלא דודע בכתוב כי אם הכצמחה שירצו ויפלו, וכל הכצמחה אפשר שיתבטל כ"י גרמת הכטא, ויוסף על הכצמחה היל"ל כן רבו וכן פרו, וכעין קושיא זו שהקשו בגמ' כן רבו וכן פרו מביעי לי, קשה גם על אומרו ובאשר יענו אותו לשון עתיד, הרי באמת עינו אותם בצופל כמ"ש וירעו אותו המלררים ויענונו וכו' וא"כ היל"ל ובאשר עינו אותם וגר' ומדוע לא הקשו בגמ' גם על זה.

ד) במדרש טפלו עלי שקר זדים שאמרו הכה נתחכמה לו פן ירבה, אני בכל לב אלזר פקודיך ויפלו עיניו אותו כן ירבה וכן יפרוץ ולי"צ.

ולדרכינו י"ל כוונת דצריכה ז"ל (סוף מסכת סוטה מ"ט ע"ב) בעקבות משיחא חולפא יסגא שיתרבה החולפא ויחי להם מלוכה וממשלה כמו שאמר"ל חולפא מלכותא בלא חגא, ובעבור"ר הקינו לעולם מלכות ישראל נגד החור"ק, ומפנין פכירה ומינות בכל העולם ויש להם שררה על ישראל וחס הנקראים חולפא מלכותא בלא חגא ועליהם נתבאר חז"ל ברוח קדש, כי ישמרינו מהם ומחמונם, והש"י יחיל את עמו ישראל מרעיונות של כפירה, והמודה להם רח"ל ביה כופר בהש"י ובחורתו הק, וידוע שק"י הייבד לב אחר צוטה התפלל ופצור עול בגוים ועול הגלויות מעל אורינו, ואמר שהכוונה על שני צחי של גלות גלות של גוים ומה שסובלין גלות מרשעי ישראל וחי' ועול הגלויות, ודורונו עכשיו נרגש הרבה עול הגלות הזה וכוונתו בתפלה שיעזור לנו הש"י וישבור מעליו עול הגלות של רשעי ישראל, ומקושר אל מ"ש אח"כ ותולכנו מהרם קוממיות לארצנו, שעי' שיתצטרו הרשעים מן הארץ ויכל לבוא לארץ הקדושה קוממיות בשמחת הלז בקדושה ובעברה בראון הבוצ"ה עיי' ביאת המשיח בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

*

עוד יתבאר על דברי המדרש ויוסף מלך חדש וכו' ללמדך כשמת יוסף הפרו צרית מילה, אמרו נחי במלרים וכו', וכיון טעמו כן הפך הקצ"ה האהבה שהיו המלררים אוחזין אותם לשנאה שנחי הפך לבס לשנא עמו להחזיל בעצדיו וכו' עכ"ד המדרש, ולכאורה הרי היו משוקעים גם צעון עיי' במצואר בדברי רח"ל, ומדוע אך בצביל הפרת בריחם הפך לבס לשנא עמו, ואיך יחי מדת העונש שזה למידת החטא מדה כנגד מדה. אמנם יתבאר לפי"ד חור"ק ה"ל דהפיכת אהבתם לשנאה לא ע"ל העונש היתה, אדרבה לעוצתו והלנתו של ישראל, דעיי' נילול ישראל מתערובתו ולא נכשלו צעריים על ידן כ"ל, אולם כ"ז שהי יוסף קיים הי' כח ההתגברות נגד ירא דעריות חזקת אללם, לא היו לריכים לסיבה זו שעי' שנאת המלררים יגדלו מעריות, כי הי' קדושת הצרית שמורה אללם מהשפעת יוסף הצדיק בלא"ה, ע"כ היו

ועוד הציא ראי' ממד' צמד' עה"כ ותאמר מילדי
העצרים זה, מנין הכירה זו ארצי"ה שראתה אותו
מכול וכו', ואם נאמר שהמלאים לא השליכו ציהם
ליאור למה לרץ לעממא שהכירה זו ממנה שראתה
אותו מכול, הרי ודאי בן ישראל הוא, כיון שהמלאים
לא קבלו הגזרה, ע"כ מסיק דמדרשים חלוקים הם
אם קבלו גזירתו או לא, אמנם כללל חיה לן דלפשו
צפונתא לא מפשינן, וכל כמה דלפשר למעט צפונתא
עדין, וכיון שכל המאמרים האלו נאמרו בסתם,
מכ"ת נעשה פלוגתא ביניהן, וצפונתא אפשר ליישב
דשניהם אחת דהמלאים לא ראו לקבל ממנו, אבל
פרעה הכריחן בגזירת מלך ותקיים גזירתו בכפי,
ואפ"ל עוד דכזה ראוי להבין איך חלקו המלאים על
דעת החרטומים, שהחרטומים היו מסופקים בדבר
אם הגואל יחי מלוי או ישראל, ומכיון ידעו
המלאים בצירור שכן מלוי לא יגאל אותם לעולם,
וכרי נציאת עתידות זו שעתיד לילד מושיען של
ישראל אי"ל לידע כי"א ברו"ה"ק או להבדיל ע"י כח
הכשפים, והפשוטי עם לא ידעו מעמקן דבר זה
כי"א ע"י הודעת החרטומים, ואיך השכילו מהם
יותר שכן מלוי לא יגאל אותם.

ונקדים לבאר הכתוב וכאשר יענו אותו בן ירצה
וכן יפרוץ, ועפ"י פשוטו שעינו אותו בעצודה
קשה המפרכת הגוף ומשצרתו, אולם צלל הגזר
פירשו באופן אחר וירא את ענינו זו פרישות דרך
ארץ כמ"ס וירא אלקים את בניו וידע אלקים,
ולכאורע יש להבין, הרי גזרו עליהם הרבה גזירות
רעות, כמו שדורש צלל הגזר ואת עמלינו אלו הצנים
שנא' כל הבן הילוד היאורכ תשליכוהו ואת לחיטיו
זה הדחק, ולמה דוקא על פרישות ד"א דרשו הכתוב
וירא אלקים את בניו וידע אלקים, והי' שם הרבה
גזירות וגם אותם ראה הש"ת, וכמבואר צמד'ר
שהשליך הקצבים המלאים לתוך הים מזה כנגד
מזה לפי שגזרו להעביע את בניו במים ובקדירה
שציתלו בה בתשלו, וכן כל העשר מכות היו מזה
כנגד מזה במה שזעירו את ישראל, אי"כ לאו דוקא
פרישות ד"א ראה הקצבים, אלא גם שאר בגזירות
והכרות ראה, ומדוע דרשו דייקא על פרישות ד"א
פסוק זה וירא אלקים את בניו וידע אלקים.

(ה) **והלן** בפרשה הנה חכמי צא אל בניו ותאמרו לי
מה שמו מה אומר אליהם, ויאמר חלקים
אל משה אחי אשר אחי ויאמר כה תאמר לבני
אחי שלחני אליכם, בגמי (ברכות ע"י:) אי"ל הקצבי
למשה לך אומר לישראל אני הייתי עמכם בשעבוד
זה ואני אחי עמכם בשעבוד מלכויות, אמר לפניו
רשע"ע די ללרע בשעתה, אי"ל הקצבי לך אומר
לכם אחי שלחני אליכם עכ"ד בגמ', כבר התפללו
המפרשים ז"ל איך התחכם מרע"ה על דברי הש"ת,
וצרש"י במוסגר כתב כי לא הבין מרע"ה דברי
הש"ת, שמא כך היחל דעתו בואמרו יחי אחי אשר
אחי, למשה לצדו הגיד ולא שיגיד לישראל וכו',
אבל קשה דברי מרע"ה שאל מה אומר אליהם,
וא"כ מדוע השיב לו הקצבי מה שלא יאמר לישראל,
ואינו מענין שאלתו כלל.

(ו) גם י"ב מה ששאל ותאמרו לי מה שמו מה אומר
אליהם, והרי מרע"ה ידע בשם המפורש, וכמ"ס
רז"ל עה"כ הלהרגו אתה אומר שברג את המלוי
בשם המפורש, גם מה נורך צזה לשליחותו בענין
הגאולה להודיעם שמו יחי, וידעו והאמינו במציאות
הבזיות"ש שהרי שמרו מאות גם במלאים, ומי שאינו
מאמין ח"ו במציאות הש"ת, אפי' יגלו לו כל השמות
הק' לא יתחזק אמונתו בשביל זה, ומי שמאמין
באמונה פשוטה גם בלא זה יאמין ומה נורך להודיעם
שמותיו יחי.

(ז) **בגמרא** (סוטה י"ב.) ארצי"ה צ' גזירות גזר
פרעה, בתחלה אם בן הוא והמיתן אותו,
ולצסוק כל הבן הילוד היאורכ תשליכוהו, ולצסוק
אף על עמו גזר, ובמד"ר איתא עה"כ ויו פרעה
לכל עמו ארצי"ה אף על עמו גזר, ולמה עשה כן,
שהיו אסטרונוגין אומרים לו גואל ישראל תעצרה
ממנו אמו, ואין אנו יודעים אם ישראל הוא או
מלוי הוא, באותה שעה כנס פרעה כל המלאים
וא"ל השאלו לי ציהם עי' חדשים שאשליכם ליאור
וכו', ולא ראו לקבל ממנו שואמרו בן מלוי לא יגאל
אותם לעולם אלא מן העבריות, וביש"ת כתב שיש
מדרשים חלוקים בזה דבמקו"א נראה שיש אי' כי
נזכר גזירה זו על כל המלאים משמע שקבלו אותו,

מהפסוק לא תנאף, ואשר החטא זה מהנקבה של הס"מ ולשם הולך עד שזכין ללקט הניאזות ההם ולהעלותם מתוך הקליפה, וחטא הנוול הזה ממנה העינים מלרעות האמת, וקשה מאוד להגיע לנקודה של אמת כן בחורבן הן בחפלה, ובכל עובדה עבה עומד חטא זה לגדול ולעבדו, וע"כ כל הכנפיות שטומדין על ישראל משורש הסק"א, התחלה שלהם הוא בתעורבות בחורים ובחולות, וזהו כלי מלחמתו הראשונה של הס"מ ללחום עם הקדושה להכשיל בחורי ישראל, וזה ה"י העיני הגדול לבניי במצרים והשיית ראה לערס הגדול, איך שישלח מלשערים על שאין יכולים לשמור קדושת הבית כראוי, וכואב לבם ורלוס לתקן כל זה, אבל חוקק בגלות גדול מאוד להתגברות הסק"א וכוחות העוממה חזקים מאוד, ח"א וירא את ענינו שהקב"ה ראה גדול העיניו שה"י לבניי שנסבצ מגזרות פרישות ד"א, וזה גרם את עמלנו אלו הבנים, שע"י שנכשלים בחטא זה קשה להדריך הבנים בדרך התורה והיראה ולהשריש בלבם דרך התורה, וכל הצרות שורשם מחטא זה, שאנלמלל ה"י להם לישראל רק הרהורים ומחשבות עובות ה"י כח יותר בחפלות ישראל להחשב ברחמים ובראון לפני הצורל כל עולמים, וצבורי"ג גם בדוריו גדול העיניו בענין זה, שבניי פזורים בארצות מזרחיים ומקפים במסיתים ומדיחים, וכוחות העוממה והירל לוחמים עם בניי, וקשה מאוד להתגבר עליהם, ואין ענה אחרת רק לבקש מהבחינה שירחם על עמו ישראל וישפיע רוח טהרה בלבות בניי שחכה לתקן כל אשר פגמו, ומעשה יוצן דברי המגיד דעל עינוי זה של פרישות ד"א דרשו הפסוק וירא אלקים את בניי וידע אלקים, מפני שזהו סיבה כוללת לכל העינויים והצרות וצרכות שנעטרו ישראל על שנכשלו בחטא זה ריחם השיית עליהם.

ובזה יוצן מה שאמר הפסוק כן ירבה וכן יפרץ
ולא אמר כן רבו וכן פרצו, דהנה כל אותן הניאזות הקי שאבדו ישראל במצרים היו צריכים חיוקן להעלותם מעומקי הקליפות ולתקנם, וזה ה"י עינוי גדול לישראל, ע"כ בישר אותם הכוה"ק שנשיאלו ממצרים וזכו להעלות כל הניאזות ע"י שהרבו בתשובה ונפלאר במדרש עה"פ וירא אלקים את

ונל"פ ע"ד רמז מוסר, הנה ידוע מספיק דימוי השובבים המה מסוגלים לחיוקן חטא הידוע, לעשות גדרים וסייגים שלא יכשלו ח"ו בעצירה להבא, ולהרבות בחפלות ותחנונים להקב"ה שהשיית יליל את עמו ישראל מחטא זה, וחכה לתקן בעוד מועד ושמור עממיו ואת בניו מחטא זה, וכל איש ישראל לריך להשיגה על עצמו ועל בניו מנעוריהם קודם שיבואו לבלי דעת להזכירם על חומר העון, וחכה להיות חלקן מנוטרי הצרית, וכהנה כח הזה שעמדו ישראל בנסיון וכיו גדורים צעריות, ה"י להם מכוחו של יוסף הצדיק, שה"י לו נסיונות גדולים בענין קדושת הצרית ותגבר עליהם, והרגול מזה זו על הכלל ישראל והשפיע עליהם שצרכותו נגדו כל ישראל צעריות, והנה חרעמו מורים ה"י להם השגה גדולה מכה הסק"א וראו העמידות עד סוף כל הדורות, וכמ"ש ז"ל באשכנ"ה שקודם שגולד אמרו החרעמוים שעתיד להוליד בן שירש עוב"ז ועוב"ב, והשיגו שמאשכנ"ה תאל אומה ישראלית וכה ישראל נחיים כמ"ש כי אעשה כלה בכל הגוים וגו' ולא ישרו בעולם כ"א בניי צכה התורה ודביקותם בהקב"ה, ע"כ כיון שראו כל זאת התגברו בכל כוחם להחטיא את ישראל בעוממת מצרים, וכמו שפי' הלה"ק עה"פ וירעו אותה המצריים שעשו אותה רעים וחטאים

ובפשיטות נראה שהפרישו את ישראל מדרך ארץ ששכיל שלא יפרו וירבו, כמ"ש במדרש שגזרו עליהם שלא יהיו ישינים בנתיבים כדי למעט מפרי ורבי, אולם עוד ה"י כוונתם צוה להחטיא את ישראל בחטא הידוע, וע"ד שאמרח"ל רווק כדר בעיר ואינו חושל הוא נסיון גדול, ומלניו במלחמת מדון אשכ"פ שהיו לדיקים אמרו אם מידי עבירה יאלנו מידי הכרור לא יאלנו, כמ"כ במצרים ע"י שהפרישו אותם מנתיבים הגם שלא היו משקיעים בעוממת כמותם, עכ"ז כיון שהיו מסורים צדיהם צלו לירי מחשבות והרהורים ר"ל, והעין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרים ונכשלו בחטא הידוע ועי"ה ה"י להם עינוי כפול דפרישות ד"א נקרא עינוי, ונוסף לזה ה"י להם עינוי גדול מידעת חומר העון ופגם החטא, דחטא הידוע ענף מן איסור עריות שדרשו אותה חכמ"ל

אם לומדין התורה שלם בדרך האמת אז גרוע הרבה יותר ממה שבי במלרים, ואנו מפלים ישעזר לנו הבורח וישפיע בלבות בניי לעשות תשובה שלימה ולתקן כל אשר פגמנו וזכר להיות דיוקים בצרכי ולראות בישועה שלימה, ואז חכה ללקט את אשר פזרנו וכמו שנתקיים בנו כאשר יענו אותו, כי כח חכה לכן ירצה וכן יפרון להוציא כל הניח"ק שפזרנו ע"י חטאיו, שהצטחה זו נלחית, וע"כ אמר הכחוש בלשון עתיד ולא אמר כן רבו וכן פרשו, שקאי על הדורות העתידים שיזכו בציונת המשיח לתקן ולהוציא הניח"ק ויתקיים כן ירצה וכן יפרון.

ואפ"ל עוד באופן אחר מ"ש כן ירצה וכן יפרון עפ"ימ"ד במדרש מובא ברבינו בחי וירבו ויעלמו בממד ממד, שני פעמים א' בעוב"ז וא' בעוב"כ, שנאמר ויאמר מי ילד לי את כל אלה, ויתחבר בהקדם דברי המדרש לא נסתלק יע"א מעולם עד שראה סי' רבוא מיוצאי חליו. והנה אחר הסתלקות יע"א נחברו עוד רבינו עזרא ומופלג שברי מאמר וירב העם ויעלמו בממד ממד, נאמרה אחר מיתת יוסף ואחיו וכל הדור ההוא שאז התחילה השעבוד וכתוב כאשר יענו אותו כן ירצה וכן יפרון, ש"י העיוני זה הרבוי, וכמו"ש הרמב"ן הק' (פ' במדבר) ש"כ כי שבע לוי ממועט באוכלוסין, לפי שלא היו בכלל גזירת העיוני לא היו בכלל הצרכה של כן ירצה וכן יפרון, ע"כ הרבוי כי ע"י העיוני שזכר כי אחר מיתת יוסף וכל הדור, ולצפוף לא ילאו ממלרים רק סי' רבוא, ומספר זה כבר היה לכם בימי יע"א, ומה נעשה ברבינו העולם שנתרבה אחר מיתת יעקב, ולפי הנראה כל אלו מחו בני ימי אפילה שיש דעה בגמ' שילאו רק א' מסי' רבוא והשאר נשארו במלרים, א"כ לכאורה יקשה כיון שמתו ונשארו במלרים, מה תועלת בצרכה של כן ירצה וכן יפרון, ולא נשאר ממנו כלום כשילאו ממלרים.

ואפ"ל עפ"ימ"ש בילקוט ראובני (פ' בל) בשם הרמ"ע מפאנו זל"ה וז"ל לא ראו אים את אחיו בימי אפלה שמתו רבים מן הרשעים, וכתוב לכל בניי כי אור במושבותם, זה הרבוי להורות כי אפילו הצלתי ראויים לגאול, כיון שמתו מחור

בניי, שפעו תשובה בצינונים וגם הרשעים הרכו לעשות תשובה, וידע אלקים שאפילו אחד מחזירו לא היה יודע אלא הקצ"ה לבדו, וזה מכון את לבו וזה מכון את לבו ועושי תשובה והש"ת קבל תשובתם, האמנם שיש דעות שעל חטא זה חינו מעיל תשובה, אולם כבר הצינו לעיל בשם א"י ישמח משה זל"ה כי דמעות הרבים הוא כמו תשובה מאברהם, א"ת"ד, ונתי תשובה כזו מעיל גם על חטא הזה, ושם היה תשובה הרבים שכל ישראל יחד הרכו בתשובה, רק שלא ידעו אחד מחזירו והקצ"ה ירף תשובתם ונחשב להם כתשובה הרבים ע"כ וירא אלקים את בניי וידע אלקים שראה נערם בגדול וקיבל תשובתם ברחמים, ודבר זה לא השיגו במלרים שיהי חיקון לאלו הכשמות העשוקות והניח"ק שנאצדו ע"י החטא, וזה היה להם עיוני גדול כנ"ל, ע"כ רוח"ק מנשנתן שאם יקבלו ע"ע על התורה ומלכות שמים, יזכו להעלות כל הניח"ק מעמקי הקליפות, ול"א וכאשר יענו אותו כן ירצה וכן יפרון בלשון עתיד.

ובן אנו מפלים בדור השפל הזה שהנסיגות הם גדולים יותר ממה שהיו במלרים וכוחות העומאה חזקים ביותר, כי במלרים היה להם לישראל ציוני אחת משה אהרן ומרים עמרם וכל שבע לוי לדיקים וקדושים, ובדור הזה אין לנו כל זה, ונצואה כבר בעלה בימי החורבן אבל עכ"ז נשאר עוד רוח"ק, ובעוב"ר דור האחרון הזה בעיקבה דמיתת חסרנו גם את זאת, וכמו"ש האורח"ק (פ' עקב) ע"כ כגוים אשר די מאבד מפניהם כן תאבדון, כי מלמד אבדחם שאמר למעלה במאמר אבד תאבדון, עוד נראה אחרת להם אחר שיאבדו, הנשאים בהם יהיו כגוים אשר וגו', פי שיכרת מהם נצואה ורוח"ק וכו', ועל זאת יחדר לב עם די שאין קללה בעולם כזו, אזי לנורית שפעמו כום הכר הזה וכו', וכל זה הוא בחטא הדור כמאמ"כ עקב לא תשמעון, וע"כ נעשה גדול הכחמה. אמנם דבר א' יש לנו עשוי מה שלא היה לישראל במלרים, שלא היה להם עדיין התורה"ק, ע"כ היה קשה להם לעמוד ולהתגבר על הנסיגות, ואין בהרכור מלוי אלא בלב פגוי מן החכמה, והיום יש לנו התורה"ק, אבל בעוב"ר

כפרש"י ז"ל שנתנו לב עליהם לענות אותם אפי"פ שלא נתקיים מתחבצתם, לעומת זה נתבצרו ישראל בכן ירבה וכן יפרוץ.

ואפ"ר עוד דבקה החרטומים בצלעגניות שלהם ראו עד סוף כל הדורות, כמו שראו מתחלה שילד אלשי"ה ומשה רבינו וכמשה"ל ע"פ"ה הכה נתחבצת לו נתחבצת למשיען של ישראל, וראו למנוע ולעכב ישועת ישראל לנצח, וכמ"ש המגיד חילו לא הוליד הקב"ה את אבותינו ממזרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה צמרי"ה, עפ"י חמ"ס ז"ל ש"ס היו ישראל שובין ש"ס ש"ס ש"ס ש"ס היו נכנסין לשער הו"ן שצדומאה ולא היו עוד מליאות לנצח מש"ס לעולם, נמלא ש"ס ראו למנוע מיישראל כל הצרכות העתידים לבוא עליהם, גם הריבוי עם שזכו ישראל לעתיד כמ"ש עתידה אשה שתלד בכל יום, וכן שאר כל הצרכות שיהי לעתיד כולן ראו החרטומים למנוע מיישראל, וכל זה ככלל באומרו וכאשר יענו אותו, ועפ"י"ה שפירש"י בכל מה שהם נותנין לב לענות וכן ולכאורה הרי עינו אותו בפועל ולא רק במחשבה לבד, והול"ל כאשר עינו אותו, ולדרכיו הכוונה על מה שראו למנוע מהם כל הצרכות דלעתיד שלא יגיעו לישראל, וזוהי לא יכלו לענות אותו בפועל, אבל נתנו לב לענות אותו, ולעומת זה בישר אותו רוב"ק כן ירבה וכן יפרוץ ולא חמר כן רבה וכן פרץ וכוונה ג"כ על העתיד שאז יהי הכל בצחינה גבוה יותר מכמו שהי' צמרי"ה, ע"כ לא יחלף לי לומר כן רבה וכן פרץ, ואמר כלשון עתיד כן ירבה וכן יפרוץ לעתיד שאז יהי הריבוי בצחינה יותר גבוה כמ"ל.

ונבוא לבאר מה שאמר משה להשי"ת ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם, דבקה איתא בגמ' (קידושין ע"א.) כתוב זה שמי וכתוב זה זכרי, אמר הקב"ה לא כשאני נכתב אני נקרא, וכתב אני צו"ה"א ונקרא באל"ף דל"ת, ולכאורה מדוע כוונת הקב"ה דבר זה למשה בשליחות זו דייקא, ואפ"ל דבקה לעתיד אחר ביאת המשיח יהיו ישראל בצחינה לבגות את השם באותיותיו והשם יקרא כנתיבותיו, וזה כי יתקנו של משה"ה ואמרו לי מה שמו

תשובה ה' להם אור צמושצותם בגן עדן עכ"ל. עוד כתב בשם ס' יונה אלם צמ"ל אותם שמתו צמרי"ה זימיו אפלה כדי שיתוקנו אח"כ ע"י הדיקום, שילאו חפשי מכור הצחל, וכחם יפה על הגאולה ועל התמורה של אלה צדוד הייבום עכ"ל. מצאנו שאותם שמתו צמרי"ה בג' ימיו אפלה מתוך תשובה צלירוף המיתה נתמקד עונם, גם יתוקנו אח"כ דורות הבאים ע"י הדיקום, עכ"ל הצידהם לא היה אלא לשעה ויחיו גם הם לעו"כ"ה. וזכר יוצן דברי המדרש וירבו ויעצמו צמאד מלא שני פעמים שכן הן עתידות לפרות ולרבות לע"ל דכתיב ואמרת כלצרך מי ילד לי את כל אלה, דל"ה לא היה צרכה מה שחברו צריביו עלום צמרי"ה, שהרי לא ילאו מש"ס ומתו בג' ימיו אפילה, אמונ"ס ע"י הצעה זו שחכו לחיי העו"כ"ה ית תועלת צריביו העם, וזכר יוצן שצירפתן רוב"ק כן ירבה וכן יפרוץ כלשון עתיד, דאם היה חמר כן רבו וכן פרצו אין זה צרכה כלל, כיון שמתו זימיו אפילה ולא ילאו ממזרים, גם כיון שחטאו בפשעם ולא ראו לנצח א"כ לכאורה לא היה שום תועלת בצרכה זו של ריבוי העם, ע"כ צירפה הרוב"ק כלשון עתיד כן ירבה וכן יפרוץ שכולם יתוקנו לע"ל ויחיו לחיי העו"כ"ה.

ואפ"ר לומר עוד באופן אחר עפ"י"ה דאיתא בתנוד"ה (פרק ז') ולא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מלרים, דלאר"ה חושבין מחשבה הרעה למעשה, אפי"פ שלא עשו מעלה עליהם הקב"ה כאילו עשו, אבל לעובדה לא נחשב להם כאילו עשה משא"כ בישראל הוי להפוך, ע"כ אפי"פ שהם לא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מלרים, אפי"פ מגיע עונש לפרעה כאילו היו עושין, וכן פי' הח"א ע"פ"ה כי דבדב אשר זדו עליהם ארי בפתגמא די חשיבו מלריא למידן ית ישראל צי דיונון, שהרי באמת לא נתקיים גזירת פרעה צמה שזכר להשליך את הזכרים ליתור, רק לפי שחשבו לעשות ונעשו על המחשבה בלבד, ואפשר שפי"ה חמר הפסוק וכאשר יענו אותו כלשון עתיד ולא חמר כאשר עינו אותו, דגם על מה שראו לענות אותם ג"כ נעשו ולבורות שגם לענין הצרכה נחשב לישראל מה שראו לענות אותם,

ובמנו"ב לעניינו דהנה לא ידעו כל ישראל מה דלא כשאני נכתב אני נקרא ורק יחידי סגולה ידעו מה, אבל בהמון עם לא יצינו ממה שלא יבנה משה את השם באותיותיו שעדיין אינו גאולה נאחיות, וא"כ יותר עוז שלא יגלה להם כלל שידי עוד גלות אחרת דדי ללרע בשעתה, נמלא ששני המימרות הם אחת ויחיד, שלבני עלי שהשיגו שעדיין אין זה גאולה נאחיות, להם ואמר אחי אשר אחי כדי לנחם אותם שהשי"ת יביי עם ישראל בכל גלותם, אבל להמון עם שלא ידעו השגה זו, להם ואמר אחי שלחני אליכם ולא לגלות להם שאר גלויות דדי ללרע בשעתה, נמלא שלא כי חזרה חיו בדברי השי"ת מוצריו הראשונים, רק שלא יבין מהשי"ת דכוונת הקב"ה שליבי עלי בלבד ואמר כן, וחי"ש לו הקב"ה כה תאמר לבניי אחי שלחני אליכם, דהיינו לפשעו עם תאמר אחי שלחני וגו', וגרמא זה במלת כה תאמר, עפ"ד ק"ו השי"ת זל"ה בפי מעות בהקדם אמרם ז"ל כל הניצוצים נתבצרו בכה מוסקף עליהם משה שהתנצח בכה וצוה הדבר, ונחמה אין צעת שאמר בצחינת כה בדיבור של עגמו היה ע"י שליח, אבל צעת שאמר בצחינת זה הדבר ששכינה כי מדברת מתוך גרונו, אי"כ הו"ל ע"י עגמו כציוול, והנה קו"ל אין צע"כ עובר בצל תלין אח"כ תוצעו, לא תצעו אינו עובר עליו, וקו"ל דהשוכר פועלים ע"י שליח ואמר להם שכרם על צע"כ, אין שום אחד מהם עובר בצל תלין, ולפי"ז נראה דלבני עלי אמר משה בצחינת זה הדבר, ואי דהוה ע"י עגמו וצריך ליתן להם שכר מיד וכו' אמנם הם לא יתצעו חלקם צעו"ל ותו ליכא צל תלין, אבל המון עם שאין יודעין מעלת עוב"כ, יש לחוש פן יתצעו חלקם צפיכס לתת שכרם מיד צעו"ל וצב"ג איכא צל תלין, והקב"ה חפץ חסד לתת להם שארית בארצות החיים צעו"כ, לזאת הדודעו ית' דרכיו למשה לומר להם בצחינת כה, ואז הוי ע"י שליח וליכא צל תלין עכ"ד ז"ל עיי"ש, וז"ל כה תאמר לבניי אחי שלחני אליכם, היינו להמון עם שאמרתם אליהם צחינת כה תאמר אחי לצד ולא תגלה

מגילות ספרדים

מה תאמר אליהם, דהנה ישראל היו מפוסים שידי בגאולה שלימה מיד וכו' אפשר להיות כן אלא שהחטא גרם לאחר, וחשש משרע"ה שאם יבא לישראל ויחזיר להם שמו של הקב"ה וישמעו שעדיין אינו הוגה את השם באותיותיו, ישיגו מה שעדיין אין זה גאולה שלימה, וחי"ש ואמר לי מה שמו ולא תאמר וישאלו לי מה שמו, והכוונה בזה דהיו ציניכס הרבה שידעו שמותיו של הקב"ה, עמרם זקן ויוסף ציניכס וכל שצט לוי עסקו בתורה וצמנות וידעו מה דלא כשאני נכתב אני נקרא ולא יאמרו לי מה שמו וישיגו שעדיין שמו של הקב"ה הוא בעולם ואין זה גאולה נאחיות, ויביי להם לישראל צער גדול מה ומה תאמר אליהם לנחם אותם.

ונקדים דברי הזכ"ק פי' זו (דף ב' ע"ב) כד נחתו לבלל אחתפתחו שמיא ושרחת רוח נבואה קדישא על יחזקאל וחמא כל מה דחמא, ואמר לון לישראל הא מאריכון הכא וכל חילי שמיא ורחיכו דאחו למידר ציניכון, לא הימנעו עד דלאצטריך לגלח כל מה דחמא, וארא כך וארא כך וכו', כיון דחמא ישראל כך הדו, וכד שמעו מלין מפומי דיחזקאל לא חיישו על גלותהון כלל, דהא ידעו דקוצ"ה לא צדיק לון וכו', ותניין בכל אחר דישאל גלו תמן שכינתא גלחא עמכון עכ"ד הזכ"ק, וזאת נחמתיו בכל דורית בגלות שהצו"ת כציוול עמנו בגלות ואל יעצנו ואל יעשנו לנחם, ולדרכינו היתה שאלתו של משרע"ה מה תאמר אליהם בזה חובל לנחם אותם על צעורה זו שידי עוד גלות, והשיב לו השי"ת אשר אשר אחי שכייתי עם ישראל במגרים ואני אחי עם ישראל גם בגלות האחר, וזה הוא נחמה גדולה לישראל, וכיון שאמר לו הקב"ה כה תאמר לבניי אחי אשר אחי, חשב משה שמוכרח לומר כן לכל ישראל כל עוד שלא פירש לו הקב"ה אופן הצו"ל אחר, וכמו שמנינו שהוצרך הקב"ה לומר למשה אחר מתן תורה לך אמר להם שצו להם לאהליכם, דא"כ כי אסור להם לחזור לביתם, אפי"ש שכבר חזיל עעם האיסור שכבר היה אחר מ"ת, ולמדו חז"ל מה דכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להחירו.

מזרע ערב רב, וכמו שבי הרמב"ן בק' עה"פ פ' יט
בכס שורש פורח ראש ולענה חלשיק ואמר פורה
ראש לרמוח כי משורש מתוק לא יאל מר, וכל אשר
לצבו שלם עם השם ולא הרבה כלל בעי"ל לא יוליד
מודח בזה, ולא תקשה עלי בזה מן הכחוש והוליד
בן פרוץ, כי אמת הדבר וסוד גדול לא אוכל לפרש
בו עכ"ל, והש"ך על החורב וברקעני גילו סודו,
שבגלגול הקדוש ה' בן רשע ע"כ נלמח מזה היותו
רשע, וחכמת הגלגול ה' בדורות הקודמים סוד עמוס
רק אחר שנתגלה ספר הזוה"ק וכתבי האר"ל נתגלה
דבר זה.

ובזה א"ש דמה שאמרו המגריים בן מזרי לא
יגאל את ישראל לעולם, הוא אמת ויחי דא"ל
שחבי גאולתו של ישראל כי"ע עובד ד', ולא
יכלו הכרעומים לחלוק ע"ז כי דבר זה ה' צדור
בעיניהם, אמנם הכרעומים ה' להם חשבון אחר ואולי
השיגו ענין גלגולי הכשמות, א"כ יאוויר שיהי בן
מזרי ואעפ"כ יהי קדוש ונדיק וכמו בתי שביטה
מזרית מזד התולדה ואעפ"כ נעשים נדיקים, ובשורש
היתה נשמתה מישראל וע"ד מ"ש הרמ"ע מפאנו
זל"ה, ע"כ חששו שאפשר שיהי בן מזרי מזד הלידה
ואח"כ יתדבק בשורש הקדושה, אבל זה ה' צדור להם
שבשעת הגאולה בזהר שיהי דבוק אל מקור הקדושה
ורק אז יוכל להיות הגאולה על ידו, ויבצאו ולא
ידעו מה יבצאו כי משרע"ה מושיען של ישראל
נקרא בזה של בתי שביטה מזרית מזד התולדה.

ולזה יעזו לפרש שישליכו גם את צניכן של
המגריים לנאור, מפני שאפשר שיהי מושיען
של ישראל נולד בבית מזרי, ח"ש אין אז יודעין אם
ישראל הוא אז מזרי, אמנם המון המגריים לא ידעו
סוד זה לכן לא ראו לקבל דברי הכרעומים, כיון שזה
ידעו בבירור שא"ל שחבי גאולה לישראל רק ע"י
איש קדוש, ואולי אח"כ גילו להם הכרעומים את
סודם ולבסוף קיבלו מהם, ממילא אין סתירה בדברי
חז"ל, כי מקודם לא ראו לקבל, אבל אח"כ שגילו להם
סודם קבלוהו, רק חז"ל קיירו במעשה כמו שקיירו
בלשונם בכמה ענינים, ובפרט בענין זה שה' סוד
עמוס **ובזה** ע"כ העלימו אותה חז"ל ולא האריכו

אנ"י באופן אחר ק"ל דהי הכרה לגלות לבני עלי
שאין זה גאולה נאחיות, ולפי שחשיגו צניחת
השם יקרא ככתביתו, ע"כ ה' נורח אליהם ידיעה
זו להלכה, דעדיין לא הגיע הזמן להגות את השם
באחיותיו, ואף אם יתודע להם גלויות העתידים
לא יתייחסו בשביל זה מן הגאולה, כי המתמין לא
יחוש ואף יתמכמה חכה לו בכל יום שיבא, משא"כ
המון בית ישראל, לא ה' להם נפק"מ בידיעה זו
להלכה, כי בל"ה לא השיגו להגות את צניחת
לעמוד, ולגביהם איכא חששא ע"י יתייחסו ח"ו
מן הגאולה אם יתודע להם אריכות הגלות, ע"כ
עוב יותר שלא לגלות להם, ח"ש כה תאמר לבני
היינו להמון ב"י שזיכר אליהם צניחת כה, תאמר
להם אחי שנתי ולא תודיעם מגלויות העתידים.

ונבוא לנאר מה שחלקו המגריים על הכרעומים
ואמרו שכן מזרי לא יגאל את ישראל לעולם,
נראה שניכסם כוונת אל האמת ולא עשו, דזה ודאי
שבאולה ישראל א"ל להיות רק מזד הקדושה, כמו
שמפורש בזהר ד"א צמי הקצ"ה מושיע את ישראל
צמי שמשכים ומעריב צמתי כנסיות וכו', וא"ל
שחבי ישועה רק ע"י עובדי ד' באמת, ומה
שכרעומים היו מסופקים בדבר אם מושיען של
ישראל יהי מזרי או ישראל, לא עשו לגמרי אלא
שיבצאו ולא ידעו מה יבצאו, ויוצן עפ"מ דאיתא
בגמ' (מגילה י"ג ע"א) ואשתו היבדוית ילדה את
יוד ואת חזר ואת יקותיאל, (עיי"ש שדרשו ר"ל
כל אלה השמות על משרע"ה, היבדוית זה בתי צת
פרעה), והקשו בגמ' ילדה ובה רבוי רצויה, אלא
לומר לך שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו
מעלה עליו הכחוש כאילו ילדו, למה נקרא שמה
יבדוית מפני שפכה בעי"ל, ובאבות דר' נתן חושב
אותה בין כהי שוכנסו בחיים לג"ע, אולם מזד
התולדה היתה מזרית שגולדה בבית פרעה, ובאמת
היתה משורש קדושה שורש ישראל, וכתב הרמ"ע
מפאנו איך מותר לנו לקבל גרים מאח"כ, הרי
כתיב יבז גבולות עמים ומלא שבוה השגה גבול
ותיך וגרים מן נדחו, שבאמת הם נשמות ישראל
בשרשן רק שנדחו, וממילא אין כאן השגה גבול,
וכמו"כ להיפוך נמצא גם בין ישראל נשמות עמלקים

ולא נעשה לו גם להגלל בשביל שלא הי' חזק באמונתו, אעפ"י שהי' לו להרן נסיון גדול מאוד, כי אלמלי נמרוד נולד הי' נשאר יחידי בעולם ואולי לא הי' אפשר לו להחזיק ולהתחזק באמונתו אעפ"י לפי שהי' לו מעיקרה מחשבה זו שאם ישקר חצרכם יהי' משל נמרוד, לא הי' נחשב עוד למאמין, כי המחמין האמיתי לרדך להיות חזק באמונתו ואיך שיבי' לא יחז' וזו הי' כ"ש מאמונתו ולודע שכלל הכל וריק מה שכולל נגד אמונת הש"י ותורתו הקדושה. לא יאומן כי יוספר שיבי' דור כזה שיעשו באמונתם כי"כ עד שאפילו אם חצרכם נולד הם משל נמרוד, רק שאין מגלים מחשבתם זה מחמת הכוונה, וכל שכן אם נדמה להם שנמרוד נולד אז לוחמין ככרוכיא משל נמרוד חני, וצוה"כ הלדיקים מדור הקדום נאבדו ומשפרו במחנות השמד ואזו נשארנו לאנחה, חולם אף אם חצרכם נשקר ח"ו לומר משל נמרוד חני, ובכל זאת חנו מאמינים בהש"י ובתורתו הקדושה וח"ו לכודות לדברי המינים והאפיקורסים.

ובזה יצא לציאור הפסוק הבה נתחכמה לו פן ירבה, גם לנאר דברי המדרש טפלו עלי שקר זדים, דהנה פרעה חשש שמה ילחמו ישראל עמם, אבל באמת ישראל המאמינים בתוה"כ חין לוחמים נגד האומות, ורק החורה והפלה הוא כלי זיינם של בני"י, וכמו שפי' התרגום עה"פ אשר לקחתי מיד האומותי חצרכי ובקשתי בללותי וצעותי, ואם היו הולכין בדרך כזה תמיד כבר היינו אחר הישועה שלימה, אם לא נרע האמת אשר חפס הכס"א לבעות הכלל ישראל בגאולה מרה כזו, ד' ישמרנו מהם ומחמנים, ח"פ דברי המדרש טפלו עלי שקר זדים שאמרו הבה נתחכמה לו פן ירבה וגו' ונלחם בנו, דהו' שקר שהרי בני"י חין לוחמים נגד האומות שהוא איסור גמור, וע"כ כהנה החוה"כ לשון ונלחם בלשון נפעל ולא אמר וילחם בנו, לרמז שהמלחמה לישראל נעשית מאלי ומן השמים, כמו שאמר משה לישראל ד' ילחם לכם ואחם תחישון, וכן אמר דוד המלך אם תקום עלי מלחמה בואת חני בועה וגו' ע"כ אמר ונלחם בנו פיו הכשילו לומר כן שהמלחמה לישראל נעשית מן השמים.

דבר, ולפי"ז מ"ד במדרשים שיום ח' נחקקים הגזירה גם על ילדי המצרים אינו חולק ע"ד המדרש כי"ל ואלו ואלו דברי חלקים חיים.

ועכ"פ זה ברור שא"ל שחבי' ישועה לישראל רק מלך הקדושה, ולא ח"י ע"י רשעים, וכ"ש ע"י אותן המפלים מינות והפרת הדת רח"ל, ובי' ישמרנו מלחשוב הכיפך אפילו רגע ח', ולא יאומן כי יוספר שיחשבו עליהם שהם גואלי ישראל רח"ל מהאי דעתא, מי הי' יכול ללייר כזאת בדורות הקדומים, שצרכות הימים ונמלאו אכשים מישראל שיחשבו מחשבות און כאלו, ואסור לשכות ענין זה אפילו רגע, ורואין צוה"כ בזמן שנדמה לקחת בני"א שגששו על ידם נסים מדומים, בהם שח"כ נחזרר לכל שלא הי' נסים כלל, אעפ"י כמה מינות ואפיקורסות נשאר בעולם, וכמה אלפים ורצבות מישראל נשאר בלבם טיגא וזרם המינות מנחות הרגע שחשבו שגששו להם גם וזה המינות נלח רח"ל, שעי"ז בוא לידו קירוב הדעת למינים ואפיקורסים, פוק חזי עד כמה חששו חז"ל שלא ישאר זכר למינים כדי שלא יבואו בני"א להימשך אחריהם, ואפילו להתרפאות ממינים אסור כדאי בגמ'. (ע"ז כ"ז): מעשה בצן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל שהכישו נחש, וצא יעקב איש כפר סכניא לרפאותו, ולא היינו ר' ישמעאל ובי' ולא הספיק לגמור את הדבר עד שיתחב נשמתו ומת, קרא עליו ר' ישמעאל אשריך בן דמא שגופך טבור ויתחב נשמתך צטרכה ולא עזרת על דברי חצריך שהיו אומרים ופורץ גדר ישכנו נחש, ברי שאפילו במקום סכנה נפשות אסור להתרפאות מהם ודוחה אף פקדי"ם החמור, מטעם שלא יבואו ליימשך אחריהם כמו שאמרו שם שאני מינות דמשכא, וחלילה לבעות על הדעת שחבי' על ידיהם גאולה וישועה לישראל, כמה אלפים ורצבות מישראל בשמידו ובעצירו מדרך התוה"כ רח"ל, ואזו לריכים להיות מוכנים ומזומנים על כל נרע שלא תבוא, כי א"ל לודע מה יולד יום, ורדך להתחזק באמונה שלא להתפעל מכל אותות ומופתים ונסים ואפילו אם יעמידו חמה באמצע הקרקע, רק נתחזק באמונת הש"י כיתד שלא תמוע,

ובזה שפירשתי על מה שאמר הן אם חצרכם נולד חני משלו, ואם נמרוד נולד חני משלו, ונענש

לכ אלזר פקודיק, דכל ישראל יש בלבו נקודה של אמת, ועי"ז יכול ללכת מכתות השקר, אלא שבצב"ר משוקעין כ"כ עד שאבדו הרגשת נקודה זו מלפנים, ומכאן צמחה לוחמיות עיניו בשופך ליוון צרחותם, דודאי יתקיים ויבא הישועה לישראל, אלא שאנו צריכים לבקש לעזור רחמים להשי"ת שזכה לרחותה ולא נהי חיי מהנדחים, ומי יודע עד כמה גרמו מעשים הרעים לעכב הבאולה חיי, ומכאן לעשות חשבה שלימה וליקן בדרך האמת, ולהיות דבקים דיבוק אמיתי בצורתו וית"ש, ובמכרה חכה לראות בישועת כל ישראל ושמחתן ובהתגלות כבוד שמים עליו במכרה צימיו ואמן.

*

הב' נחמכם לו פן ירבה וגו', פירש"י ז"ל רצותיו דרשו נחמכם למושיעין של ישראל לדונם במים שכבר נשבע שלא יבא מצול לעולם, הקשו המפורשים דלפי"ד משמע דמאמר הב' נחמכם נמשך על גזירת כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, שזה הי' התחבנותם לדונם במים מפני שכבר נשבע שלא יבא מצול לעולם, ובפסוק עצמו מובאר שאינו כן, שמיד סמוך אליו כתוב וישימו עליו שרי מים וגו', מוכח שחי תחלת התחבנותם לשעבד בהם שעבדו קשה המפרכה את הגוף, ואח"כ גזר פרעה על המילדות אם בן הוא וכתתו אותו, ולצסוף גזר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו.

במד"ד ויזו פרעה לכל עמו אריב"ת אף על עמו גזר, ולמה עשה כן שהיו אסטרולוגין חומרים לו גואל ישראל תעבדה ממנו אמו, ואין אנו יודעים אם מישראל הוא או מזרי הוא, באותה שעה כנס פרעה כל המצריים, וא"ל השאילו לי את בניכם מי חדשים אשליכם ליאור בה"ד כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכי ולא רצו לקבל ממנו שאמרו בן מזרי לא יגאל אותן לעולם אלא מן העבריות עכ"ד המדרש, וכבר דקדקו לעיל איך אפשר שהאסטרולוגין וחכמי פרעה היו מסופקים בדבר אם הגואל יהי מזרי או ישראל, והמון עם המצריים עמזו נגדם בטענה ברורה שכן מזרי לא

ז"ל דברי המדרש ועלה מן הארץ זה משה שנאמר ומשה עלה אל האלקים, היינו עיי' כח הכוח"ק יעשו ישראל מלחמה ולא בלי רשות התורה, ומי"ש פרעה הב' נתחבמה לו וגו' ונלחם בנו זה הוא שקר, אי בכל לב אלזר פקודיק ובאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ עפי"מ שפרשתי לעיל בשערי"ת כי מה שנכסלו הצהורים רעים, ועל זה הצעות אותם רוח"ק כן ירבה וכן יפרוץ שציליתם ממארים ויאלו משם את הנחש"ק שנאמר שמה, ומקור חטא זה הוא בלב, כמו שדרשו ר"ל עכ"פ וגשמת מכל דבר רע שלא יכרחר אדם ציוס ויבא לירי עומחה בלילה, וז"ש אי בכל לב אלזר פקודיק, לשמור לבי מכל הכור חטא, ולהכרח רק מחשבות של חורה וקדושה ועי"ז יתקיים כן ירבה וכן יפרוץ ויתקוץ הנחש"ק ויאלו מעמקי הקליפות, וזהו כלי מלחמתם של ישראל, ועד"ז ירמוז הכתוב כן ירבה וכן יפרוץ בלשון עתיד, דהנה כל יעודי צרכות הכתובים צחוק"ק המה נחיים לדורות עולם וכן אנו מנפים צימיו אלה, שצרי צימיו צעוני בנרות ובשעבוד, ובאשר יענו אותו כבר נתקיים בנו, ואנו מאמינים בצאמנה שלימה שהשי"ת יעזור לנו שיקיים בנו גם הצעתה כן ירבה וכן יפרוץ, ובצב"ר נאשרנו מעט מהרבה, הכשרים עובדי ד' נהרגו, ורצות מישראל העבירו לשמדות ר"ל כמוהו לא נהייתה מיימות עולם בשום מדינה, ועכשיו נעשה מקור השמד צארנינו הקדושה, ובצב"ר אין לנו מקייעין לדבר שנקדושה ולדרך הכוח"ק, אצותינו הלבנו למנוחות ואנו נאשרנו לאנחות ונאשרנו מעט מהרבה, וגם מאותו המעט, מועטים הם המרגשים את כבוד שמים המוחלל בצב"ר עיי' מונים ואפיקורסים, ואנו מנפים שזכה לקבל פני משיח נדקיו ואז יאמרו מי ילד לי את אלה, שיקום דור גדול עובדי ד' ויהי ציוס וצ"ב עוסקים בתורה, ע"כ אמרה רוח"ק כן ירבה וכן יפרוץ ולא אמר כן רבה וכן פרץ שלא נחשוב שהרבה הי' רק צמרים, ע"כ אמר כן ירבה וכן יפרוץ לי עתיד שגם בגלות האחרון יתקיימו בנו כל אותן הצרכות ואנו מאמינים בה צאמנה שלימה, השי"ת יעזור שזכה לאותם הצרכות ולא נהי מהנדחים עיי' רוב עוינו כי רחוקים אנתו מאד מדרך האמת, טפלו עלי שקר דים, הדביקו עליו את כח השקר, אבל אני בכל

וכמו שארץ הכנה להיות עובד ה' שא"ל להביע
צפ"א למדריגה זו כ"ל, כן בחיפוף להעשות ח"ו
רשע ג"כ א"ל רק ע"י הכנה.

וע"כ פרעה שרף לגזור על ישראל כל הבן הילוד
היאורה תשליכו, שזה אכזריות גדול ורשעות
שאין דומה אליו, והשיג שא"ל להביע צפ"א למידה
זו, ע"כ התחכם להתחיל בגזירה אחרת קטנה ממנה,
וישימו עליו שרי מסים לבנות ערי מסכנות פיתוס
ורעמסם שיש צו אורך תמלובה, ואח"כ גזר גזירה
שני על המילדות להמית הזכרים, וגם זאת לא היה
מעשה הרחיבה מפורסמת כ"כ, ועי"ז נחרגו העם
צרעות ואכזריות, ואז יכול לגלות מלפניו וגזר
כל הבן הילוד הלאורח תשליכו, נמלא ששתי גזירות
הקודמים היו הכנה לגזירה השלישית, שחשש פרעה
שלא יקבלו המצריים גזירה זו להשליך ילדי ישראל
ליאור, אם לא שיעשה מקודם הכנה להרגיל את
העם צרעות ואכזריות, ומעשה בתחלה כשאמר
הבב נתחכמה לו נתחכם למושיעין של ישראל לדונם
צמים, התכוין על גזירה כל הבן הילוד היאורה
תשליכו, אלא שבי אורך לא הכנה והזמנה כדי
להרגיל את העם צרעות, ולא התחיל מקודם בגזירה
שרי מסים למשן ענותו בסבלותם, ואח"כ השלים
הגזירה שחשש עלי מתחילה לדונם צמים, וזהו אומרו
הבב לשון הכנה והזמנה לדבר, ויש ללמוד מה
מוסר השכל, איך שארץ האדם להשיג על מעשיו
ומדותיו, ולא יעשה כ"א מה שהוא רגון הבויה
ועי"פ התורה, ולא ישמע צעזע יאור המסתבה לאמר,
כי איך דבר קטן הוא זה וזמדת חסידות שנו כאן,
דכך דרכו של יב"ר היום אומר לו עשה כך וכו',
עד שמסיתו לעצירות חמורות ולעבוד עי"ז, ואף
הרשעים המפורסמים צרעתם לא הגיעו לכן צפעם
אחת, כ"א מעט מעט כורגלו צרעתם, כמי"ש צרעה
שאמר הבב נתחכמה, ומאוצי תחכמי לעשות הכנה
לתורה ויראה וקדושה, וכל תועבה קלה שעושים
למשן כבוד שמו ית' הוא תשובה מאד וי"ש הכנה
והזמנה שיגיע האדם על ידו למדריגה עובד ה'.

והנה מה דאיתא במדרש כי"ל שאמר הכרעומים
גאון ישראל נתעברה ממנו אמו ואין אמו

יגאול את ישראל לעולם, ולא מנינו בדברי ח"ל
שפרעה והכרעומים הכחישו דבריהם, ונראה שהכרעומים
לטענתם שכן מנרי לא יגאול את ישראל לעולם,
ול"כ איך השיגו העם יותר מפרעה והכרעומים.

וגל"פ בהקדם לבאר דברי רש"י ז"ל עכ"פ הבב
נתחכמה לו, ח"ל כל הבב לשון הכנה והזמנה
לדבר הוא כלומר הומיני עמכם לך עכ"ל, וי"כ
הכוונה דמה אורך בהכנה והזמנה לדבר זה, חיות
לשון נתחכמה וכן כמו שפירש"י נתחכם למושיעין
של ישראל לדונם צמים שכבר נשבע שלא יציא
מצול שידעו שמידתו של הקצ"ה מזה כנגד מזה,
אלל הכנה והזמנה מה אורך זו.

אמנם כלל גדול הוא שכל דבר צעולם אריך הכנה
והזמנה, ולהיות עובד השי"ת ולעשות רגו
ית"ש אריך הכנה רבה, דא"ל להביע צפ"א למדריגה
עובד ה', כדאיתא צוה"ק (פי חיי קב"ע ע"א)
עכ"פ ואברהם זקן צא צמים, ח"א אברהם אחריכ
לגבי וכו', ולא אחריכ אברהם ציומא חדא או
צוממא חדא, אלא עובדיו קריבו לי בכל יומיו מדרגה
לדרגה עד דאסתלק צדגויו וכו', וזה לעומת זה
איך אדם נעשה רשע צבת אחת כ"א עי" הכנה,
הבס שבודאי ניקל יותר להעשות רשע ר"ל מלהביע
למדריגה זדוק אחת, אבל מי"מ גם זה צא בהדרגה
ולא צב"א, כ"א מעט מעט נשקע ר"ל צבחות הטומאה
עי" מחשבה דיבור ומעשה, וכל יום יותר עד
שנעשה ח"ו רשע גמור שעצירה גוררת עצירה,
וכמו שפירשתי אמריו בתפלה אל תזכור לנו עונות
ראשונים, לכאורה מדוע מתפללין רק על עונות
הראשונים, ארי גם האחרונים נריטים בפרה,
אלל מפני שעיקר הכנס הוא עון הראשון, ומה שעשו
אח"כ הי צביה עון הראשון שהוא גרמה עון
השני וכן לעולם, ע"כ מתפללין שהקצ"ה לא חבור
עונות הראשונים וממילא יתבעלו גם האחרונים,
ולכן אריך להשיג מאד על ימי הכעורים ועל הילדים
צעוד שסם קמנים שלא יכעלו ח"ו צעון חטא כידוע,
שאל נכאל האדם פ"א קשה אח"כ להשמר עוד, כי
עצירה גוררת עצירה ועיקר ההשגחה אריך להיות
בהסתכלה, עכ"פ לכל דבר צעולם אריך להיות הכנה,

ויעבדו מלרים את בני צפר, בגמי סועה (י"א ע"ב) פליגו זה ר"ל ורש"י, ר"ל צפר צפר רך, רי שמואל ב"ר אהר צפריה, בעבודת קשה המפרכת את הגוף ומשכרתו, וזמורה ויעבדו מלרים את בני ישראל צפר חד אהר בקל וחומר, וח"א בגמ"ש ו"ב.

בזוה"ק פי בראשית (דף כ"ז) וימרו את חייהם בעבודה קשה בקושיא, בחומר בקל וחומר, וכלבנים כלבון הלכתא, וכל בעודה בשדה דא משנה, את כל עבודתם וגו' דא ברייתא ע"ד האזה"ק ו"ב.

וג"פ בהקדס דברי בגמי ברכות (ה' ע"א) יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם רי חיית בר אבא אריי ק"ו משן ועין, מה שן ועין שהוא אי מאבדיו של אדם, ויאל בכה לחירות, יסורין שממרקין כל גופו של אדם לא כ"ש, והיינו דרש"ל דאמר רש"ל נאמר ברית במלה ונאמר ברית ביסורין וכו', מה ברית האמורה במלה, מלה ממתקת את הבשר, אף ברית האמורה ביסורין, יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם, וכתב צעון יעקב מדקאמר והיינו דרש"ל, משמע דלא פליגי כלל, ומר אהר חדא ומר אהר חדא עיי"ש לדבר, ולדרכנו אפ"ל דאבני ק"ו ואבני גז"ש ותריווייהו לריכי ולא פליגי, דאילו נלמד מהק"ו לחודי, הי סברא לדד, דכל כמה שיתרבו היסורים ח"י, נתחזק כח לימוד הק"ו, דמה שן ועין וכו' כש"כ ביסורים גדולים שממרקין כל גופו של אדם עאכ"כ, לא מועיל לימוד הגז"ש מה מלה ממתקת את הבשר וכו' להקל עונש היסורים, כמו דמיתוק הבשר במלה, הוא רק את נמלה צמדה ידוע, אבל הרביו צו אינו מוסיף למתקו אדרבה מקלקלו, כמו"כ היסורין בבאים למירוק עונות ר"ל, אינו ראוי שיכיו גדולים וקשים ח"י, כ"א צמוד וע"ד המתקב, ואבני ק"ו נלמוד משן ועין דעבד ויאל בכן לחירות, וכמו"כ ע"י היסורין שבוטלן ישראל בגלות ילאו לחפשי ויגאלו בגולה עולם.

ובזה יתבאר טעם פליגתהם ז"ל בגמי סועה וזמורה כ"ל, דהנה מבואר שם בגמי סועה כ"ל, דמיתתם רק צפוסק ויעבדו מלרים את בני

יודעין אם ישראל הוא או מלרי, כבר בארנו לעיל שא"ל לפרשו כפשוטו, שהיו מסופקין אם הוא ישראל וכו' מלרי דאין זה לא ספק, ואמר"ל בתנא דבי אלי (פי') צמי הקצ"ה נפרע להם לישראל בבני אדם שמשימינן ומעריצין לבית הכנסת ולצבימ"ד ועוין אמן ומצרכין את הקצ"ה בכל יום חמ"ד, עכ"ד, מבואר דא"ל שיבוא גאולה לישראל ע"י רשעים, והחטומים לא היו מסופקים בזה, אולם לפי שראו צאלעגותם לא ספק שמה יכ"ה הגאולה מן המלרים, חשבו שיתגורר אי מהם ויכ"ה נעשה לנדיק גמור והוא יגאל את ישראל וינקום נקמתם מן המלרים, וכמו שגמ"ל צעודי שהי גר אדומי והוא התנא על פורעניות של אדם.

וע"כ אהר פרעה להם השאילו לי את בניכם עי' חדשים וכו' כדי לבחון כל אי מהוללים, צמי צנינים ימלאו סימן ורשם של קדושה, שהם היו בעלי השגה וידעו להכיר על הילדים צעוד שהם קטנים אם יש בהם צנינה קדושה או לא, והמלרים השיבו לו שזה דבר שא"ל שיוולד אללם בן שיש לו נשמה קדושה כזה שיכ"ה ראוי לגאול את ישראל, לפי שהם זייתו לגזירת פרעה שאמר הבן נחמכמה, ועשו הכנה והזמנה להתרגל בדרך הרשעות, ע"כ ידעו צעמם שהם משוקעים כ"כ בכוחות הטומאה עד שא"ל שיכ"ה נולד אללם בן שיש לו צמי קדושה, והחטומים קבלו דבריכם, כי גם הם עמם לא אמרו כ"א ע"ל הספק, אבל אחר שהמלרים הודיעו להם גודל טומאתם, האמינו לדבריכם שא"ל שילא מהם בן ראוי לגאול את ישראל.

דיוצא לנו מה שכולם פה אחד השיגו דבר זה, והחטומים וכל עם מלרים הורו ואמרו שגאול ישראל צריך להיות איש דאין זקדוש, וצעור"ר בדוריתו זה נמלאים הרבה מישראל ואף שומרי תורה ומצוות שאין יודעין דבר זה שאף המלרים ידעו, וחושבין ר"ל שעי' דרך כפירה ומניעות ויכל להיות גאולה וישועה לישראל, הי ישמרינו מדעות כאלו, והש"ת יגאל אותנו בגאולה שלימה צ"א.

לשמה, והנה באמת מה שנעשה שלא לשמה שוהב הסט"א, רק אח"כ שבה לשמה הוחרב הכל עיי"ש, והנה במלכים למדו ישראל חורב כמ"ש בגמ' (יומא כ"ח) גלו למלכים ושיבה עמם וכי עמדם זקן ויושב בישיבה היו, ועיי' שחגגנו עליהם הס"מ והמלכים להחיותם, אף שעמדו בנסיונם ולא נכשלו בפועל מ"מ אולי עיי' גדול הלחץ של עומאת מלכים, נפלו ממדיגתם ובהו לבתי לימוד חורב שלא לשמה, וזהו שדרשו צוה"ק וימרו את חייכם וגוי בקושיא בליבון הלכתא ברייתא ומשנה, שעי' לימוד שלא לשמה ינקו הסט"א מכה חורבת וחיות דקדושה וזהו וימרו את חייכם.

אז אפשר ע"ד שכתב בספר"ק נועם אלימלך זל"ה (בהנהגת האדם) כי התעלת נעורים מסמין עיני האדם ועיי' א"א לברר הלכה לאמיתותה של חורב, וז"ש וימרו את חייכם בעבודת קשה בקושיא שבי' להם קשיות ופרכות בצה"ק, ובלבנים בליבון הלכתא, שלא יכלו לברר, הלכתא ולאוקומי גרסא עיי' שהיו המלכים מחגגרים עליהם להחיותם, וזהו מרידות גדול אם אין משיגים דרך האמת בצה"ק וזהו וימרו את חייכם.

*

במסיבה להחזקת הישיבה

ויאמר מלך מלכים למילדות העבריות וגוי בילדן את העבריות ורחיטם על האבנים אם בן הוא והמתן אותו ואם בת הוא וחי' ותרחטם המילדות את האלקים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מלכים ותחיון את הילדים, הקשה האוהב"ק לריד לבזין עמנו למע לא גזר על הכל, ואין להאמין כי במדת הרחמים נבא כי שורשו אכזרי הוא, גם למע הולך לימר אם בת היא וחי, כיון שלא גזר אלא על הזכרים פשיטא שלא יבקשו המילדות לעקור את הכל ועיי' חידושי ועוד לאלקי מילין.

(ז) וז"ל עשו כאשר דבר אליהן הקשו בגמ' (סוטה י"ח) וכן מצטי' לי אלא מלמד שחבטן לדרב

צפרך האמור בתחילת השעבוד, איכא למ"ד שהתחילה צפה כך ואיכא למ"ד בפריכה, אבל צפרך צהר"א דכתיב אחר וימרו את חייכם וגוי ובכל עבודתם אשר עבדו בהם צפרך, כ"ע מפרשי לי בפריכה, ואפי' למ"ד החם צפה כך, הכא ודאי בפריכה פרש"י דהא כתיב וימרו, ואפ"ל דר"א ורש"י דפליגי בגמ' אם היתה התחלת השעבוד צפה כך או בפריכה ובעבודת קשה, טעם פלוגתתם תליא בפלוגתא תנאי דפליגי במדע ח"א בק"י וח"א בגז"ש, והנה ודאי שלא ידעו המלכים למגמר ק"י ולא גז"ש, ולאו מכה ק"י בלא לשעבד בישראל, אולם השר של מלכים שמכחו בלא, הוא ידע לטעון ק"י, וכמ"ש ששר של ים טען הללו עושי' והללו עושי' וכי, וס"ל לחד מ"ד שבה צעצעת ק"י, ולפי טענה זו ראו שיסבול הכותש יסורים גדולים וקשים ר"ל, והוא כמ"ד דס"ל צפרך בפריכה בעבודת קשה המפרכת את הגוף, וח"א בגז"ש מצרית האמור במלח ולפי"ז מדת היסורים ע"ד המתקב, והוא כמ"ד דס"ל צפה כך, וזהו בהתחלת השעבוד אבל להלן דכתיב וימרו את חייכם כ"ע מפרשי צפרך בפריכה, ולבסוף חזרו מדרבם והכבידו עולם עליהם, וז"ש צוה"ק וימרו את חייכם וגוי בחומר בקל וחומר.

ובזה נל"פ במאמרי"כ (פי' וחר"א) וגם אני שמעתי את נאקת בני' אשר מלכים מעבדים אותם ואזכור את צריותי, ולכאורה קשה מה טעם אשר מלכים מעבדים אותם לזכירת צריותי, והצויות יקיים צריותו לגאול אף לולי הכבדת עולם של מלכים עליהם, ולדרכנו אפ"ל דלפי ששר מלכים בלא להכביד עינויים מכה הקי' כני'ל, לז"א וגם אני שמעתי את נאקת בני' אשר מלכים מעבדים אותם צענויים קשים, עיי' ואזכור צריותי ר"ל צרית האמורה במלח, וראוי שהיו היסורים ע"ד המתקב כנלמד בגז"ש שם.

ומה שדרשו צוה"ק כני'ל כל הפסוק על העסק בחורב משנה וצרייתא ליבון הלכתא וכו', נל"פ עפ"י הכוזב"ר בספר"ק כי הסט"א יונקים מישראל העובד ר"ל, שפעת הקדושה אשר בו, והוא להם למחיה, וכזה ק"י הישמה משנה זל"ה"ה (צ"פ תל"א) וז"ל כבר אמרו חז"ל מתוך שלא לשמה בא

יספיק להם כל הון, אבל זה כי מהשגחת השי"ת להשגיח עליהם ולהשפיע להם ברכה, וכל מה שהיו יותר מפזרין לרצויו הילדים היו יותר מתעשרין ע"ד יש מפזר וגופם עוד, והיינו וייעצו אלקים למילדות כל כך עד שאפי' וירצו העם והי' ראוי שיתדללו מרוב הפזור, עכ"ל לא כן הי' אלא אדרבה ויעלמו מאוד בעושר, וזה ויעש להם בתים דמבואר לעיל שהיו עומקין אותם בצחצוחם, וא"כ היו לריבים לבתים וחדרים הרבה, ויעש להם בתים קא"י על אלקים ושישי"ת השפיע להם שלא כדרך הטבע עד שקנו וזכו בתים כפי הצורך להם. עוד פי' ז"ל בסיגנון אחר קרוב לפשוטו, דהא המילדות קיימו נפשות רבות מישראל, וכל המקוים נפש מישראל כאלו קיים עולם מלא, ולפי"ז אם היו ישראל פרים ורבים רק בדרך הטבע, ולא היו המילדות מקיימים נפשות כ"כ, לא היו נחשצין לנזקיות ועושים כ"כ, כמו עתה שפרו ורבו שלא כדרך הטבע, ועי"ז נעשו המילדות עמוסים מאוד בזכיות ומעש"ע שהרי קיימו נפשות הרבה מאוד, וגם להנפשות שקיימו כל המעשים טובים שעשו נחשצו עליהם, דהם הגורמים, א"כ בהרצויו עלמנו הם מאוד, וז"ל וירצו העם שלא כדרך הטבע, עי"ז ויעלמו מאוד המילדות עכ"ל ז"ל.

ועפ"י דרכו אפשר לרמוז עוד במאב"כ ותחין את הילדים בתום נופך על דב"ק, עפימ"ד במדרש ילקוט ובפסיקתא עכ"פ וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא וזכ"י פרו וישראל וגר ותמלא הארץ אותם א"ר יוחנן שמלאו את מזרים, דבר אחר שנתמלאו בתי ערשיות ובתי קרקסיות מהם, מיד גזר עליהם שיפרשו מכן עכ"ל המדרש, והנה מאז נדלדלו ישראל מאוד ברוחניות והתגברו עליהם כוחות הטומאה של מזרים להטמאותם, עדד שהי' יעקב אבינו וכדור הראשון חיים, היו ישראל מוצללים ומופרשים לגמרי מן המזריים, והיו שרויים רק בצדק גושן וזכו להון בתי כנסיות ובתי מדרשות ולמנו שם תורה כמבואר בדברי רז"ל, אבל אחר מיתת כל הדור ההוא מלאו את כל ארץ מזרים ונתמלאו מהם בתי ערשיות ובתי שחוק, ואלמלי נמשך ירידה זו ימים רבים, היו ישראל מושקעים לגמרי ח"ו בטומאת מזרים ונלכדים ונתקעו שם סביב מאת ד' שגור פרעה על

עצורם וכן איתא במד"ר, והקשה היפ"ת שהוא נגד השכל דיוכדד הי' בת ק"ל ומרים בת הי' ואיך יתכן שחצטן, גם מה שייכות הדועה זו לסיפור גזירת הבנים, ואיך יתקשר לפי דרשתם מאמר ולא עשו לתחין את הילדים, גם איך הותר להן למסור נפשם במה שלא שמעו לו, והי' סכנה ברור דבדב, ואין אשה מחוייבת למסור נפשה עי"ז כמ"ס בגמ' אסתר קרקע עולם היחא.

ג) ותאמרנה המילדות לפרעה כי לא כנשים המזריות העבריות וגו', נ"ב הקדמה זו מה נזרך בו, ויספיק במה שאמרנו בערם תבוא אליהן המילדות וילדו, גם איך יכלו להכניס המזריות שא"ל למילדות והם היו מילדות העבריות.

ד) ותחיינה את הילדים פירש"י ז"ל שהיו מספקות להם מים ומזון, ויל"ד דכמ"כ בשאלת פרעה מדוע עשיתן וגו' ותחיינה בכלל ג"כ משמעות זה, וא"כ מה השיבו במאמרם כי לא כנשים המזריות וכו', ועדיין לא יספיק התגללותם על שהיו מספקות להם מים ומזון הוי"ק גזירת המלך.

ה) ויעש להם בתים פליגי בה רב ולוי ח"א בתי כהונה ובתי לוי וח"א בתי מלכות, בתי כהונה ולוי משה ואהרן, וח"א בתי מלכות ממרים לפי שדוד בא ממרים וכו', ראוי להבין דברי צודא"י כולו איתנייהו ויאלו מיוכדד משה ואהרן ודכמשי"ה ממרים ונ"ב פעם פלוגתא.

ו) ונ"פ בהקדם דברי ק"ן הישמה משה זל"ה עכ"פ וייעצו אלקים למילדות וגו' וירצו העם ויעלמו מאוד וגו', ותו"ד בקיור דעלום נאמר פעם על הפלגת הריצויו כמ"ס וירצו ויעלמו במאור וכו', פעם על הפלגת העושר, פעם על הפלגת זכיות ומעש"ע כמ"ס כי עלום עושי דברו, והנה כאן נאמר ותחין את הילדים פירש"י שהיו מספקות להם מים ומזון, ובסוטה (דף י"א ע"ב) פירש"י ותחין את הילדים משמע שהיו מסייעין להחיותן, שהיו משמנות אותן בצחצוח ומגדלין אותן עכ"ל, והנה הדעת נותן כי יותר מתחצין הילדים הם יותר מתדללים, כי לא

ולהיות בני, וע"ד הכתוב מהרסיך ומחריביך ממך יאלו, וכמו"ש רש"י בשם ח"כ (פי' בחקתי) עב"פ ורדו צבם שנאכרם מכס וצבם, ששעב שאלו"ע עומדים על ישראל חיים מצבקים אלא מה שצגלו וכו', אבל בשעה שאעמיד עליכם מכס וצבם הם מחפשים אחר המעמנויות שלכם עב"ל, וצחצחולו זאת משתמשים רשעי אומה"ע בכל דור ודור, ליקח לעזרתם רשעי ישראל, וצבוק"ר מלחיות חמוד להשיג מכס וצבם, ועד"ז חשב פרעה הרשע לקלקל יסודות החינוך ע"י סיוע העצביות דייקא, אלא שלא עלתה צידו כי המילדות לדקויות היו, ועשו הדיק מגזירתו שהעמנויות אותן צבחים ומגדלין אותן כפירש"י, ונתנו להם חינוך עוב כאשר יאחד לדקויות אלה.

ואפשר לתרץ עפ"י דרכו קשית האוהבה"ק הני"ל, דמזעזע לא גזר פרעה אף על הצנות, גם למע הוצרך לומר וכל הצת חמיון דפשיטא שלא יבקשו המילדות לעקור את הכל, אמנם אפשר שחש פרעה חולי א"ל לסמוך על העצביות שישלימו גזירתו ויסייעו לרדכי הסתח, ואפשר שיעשו עוד הדיק שימסרו נפשם ליתן להם חינוך על טהרת הקודש כאשר עשו בן צאמת, ע"כ לא ראה להכניס צבם זה גם הצנות, וגזר בפירות וכל הצת חמיון שצב ואל תעשה, וצלא"ה לא יתקיימו ח"ו הצנות אם הצנים ידחו, כי הנשים דעתן קלות ונחיות להפחתות, ע"כ הם מועז לו שלא ידקקו להם כל עיקר לא להרע ולא להטיב.

ואולם הצדקניות הללו לא שמעו לדבריו אף צה, ואף שהצנות לא היו בכלל הגזירה, מ"מ היו מכניסים אותם לצבחים ומגדלין אותם בדרך הקודש, ולז"ח ותחיון את הילדים ולא אמר ותחיון את הצנים, שעשו בן צכל הולדים ואף הצנות, וצבוק"ר אין הכל משגיגים נחית חינוך הצנות ואלו הוא יותר מחינוך הצנים, כי הצנים יש להם כח התורה המיל אוחם ומשפיע עליהם לשמר קדושתן, אבל הצנות אסור להם ללמוד תורה, וצבם זכיון אם לא יתן להם חינוך על טהרת הקודש מקטנותו, ויסוד צית ישראל תלוי בחינוך הצנות, כי א"ל לצנות צית נאמן ולצבוק"ר דורות כשרים וזלתי אם הצנות ממוכנות

המלריים שיפרשו מהן כמבואר במדרש, וממאסו צעני המלריים כמשה"כ ויקולו מפני צני, וצבוק"ק גוצרין געלין צבון וקוצין געלין צבון וע"ז נשאר קדושתן ולא נתערבו עם המלריים, אמנם אין ספק שירידה זו היא סכנה עזומה לקיום קדושתן של ישראל, דמה שמילאו את כל ארץ מצרים ומילאו צחי ערטיאות, השפיע עליהם לרוע דיעותיהם והשקפותיהם ר"ל, ובפרט נשים שדעתן קלות וקרוצים להתפתות לעת ילדן, ומזין שזה גרם קלקול וחולשא בחינוך הצנים והצנות, ולא היה אפשר להיות החינוך צבחי שיהי צומן שהדור הראשון קיים, כי אם הכאזת אכלו צובר שיני צנים תקרה, וכשהכאזת מתערבים בין המלריים צצני ערטיאות שלהם, ומכניסים רוח זה גם צבחים ונרגש החסרין בחינוך, ולזאת התחכמו המילדות הצדקניות ויכבדו ומרים, שהיו מעמנויות הצנים הולדים צבחים תחת רשותם, ושם נתנו להם חינוך כשר על טהרת הקודש, מעולה ומשובח על מה שהי אפשר להם להתחמק צבית הוריהם, וזה נרמז בדברי קודש רש"י ז"ל (במס' סוטה י"א ע"ב) ותחיון את הילדים משמע שהיו מסייעין להחיותן, שהיו מעמנויות אותן צבחים ומגדלין אותן עב"ל, וע"ז היה להם חלק בכל המצות ומעשים טובים שעשו כל אלה שנתגדלו על ידם, דהם היו הגורמים, ונחשב להם כאלו עשו וקיימו בכל המצות ההם, וכמו שפי' ק"ז זל"ה ויעלמו מאד המילדות צביות.

ועד"ז נבין עתה פרעה מה שחזק למילדות עצביות שסייעו צידו להשלים גזירתו להמית ילדי העצביות, ולכאורה היה יאזר לו יותר לבקש סיוע זו ממילדות מצריות, וצבם המלך והמושל להכריח שיכניסו לצית הילדות מילדות מצריות דוקא, והם ימלאו רצונו וגזירתו צודא, אמנם השיג פרעה דכל זמן שיתנכרו ישראל קדושתן ויחגכו דורות כשרים צמנות ומע"ט, לא יוכל להרע להם לעולם, וזה התחכם להעצרים מני הדרך, ואף אותן שומלעו ממיחה ע"י שילוחו צערס תצוא המילדת, עב"פ יתן להם חינוך מקולקל להשריש צבם עומאת מצרים ר"ל, וחשב שאם המילדות העצביות יעמעו אליו ויכנעו לנחוח העומאת שלו, כאלמר"ל שחצען לדבר עצירה, הם מסוגלים יותר ממילדות המצריות להכניס

ופי שאם מקדים האדם במחשבתו שאם יזכה וי' להוליד בן יקיים בו מצות מילה, נחשב לו כאילו קיים מצות מילה עד שלא נולד לו בן, ועדי' אפשר לקיים מצות מחוץ ערס שיבי' לו בית עייש"ד, ודבר זה אי"א במציאות כי"א לעם בניי המשתוקקים וחפצים לקיים מצות ד' עוד ערס הגיע אליהם, וזה שאמרו לפרעה כי לא כנשים המלריות העבריות וגו' בערם תצא אליהם המילדות וילדו, שגולה כ"כ השתוקקות לקיים מצות ד' צפרי הצטן, היוו מצות מילה וחינוך הבנים לתורה ומצות, ע"כ בערם תצא אליהם המילדות וילדו, ה"ה כאילו כבר ילדו וקיימו צבם כל המצות, ומוכן שטעם הזה שמשתוקקים כ"כ אל המצות יחכו בנייהם על עכרת הקודש, ולזאת לקחתו בנייהם לבחיתו לגדל אותם על דעתו, וקובל דבריהם מלך ממרים לפי שבי' משוחד אל הטרון הזה ולא הזיק להם, ובי' מחסדי הצו"ת שהאמין להם ונפתח בדבריהם.

ובזה יבואר אמרם ז"ל שחצנן לדבר עבירה (וסרה קושיה היפ"ת הוצא לעיל קושיה ג') עפ"מ"ש החו"ד זל"ה"ה (צפי תעלומות חכמה על מגילת אסתר) שעל כן נזוהר אסתר וזומו עלי וגו', שיתפללו עלי שלא תכשל בזה שאם תכשל לא יוכל להיות הישועה על ידי, דא"א שיצא ישועה לישראל ע"י צעל עבירה עיי"ש (הוצא בדבריו לעיל) והנה חשש פרעה אולי לא ישמעו המילדות להשלים גזירתו, ועוד יבי' נעשה גם על ידן להליל ולדי ישראל כאשר בי' צלחת, ע"כ רצה לעמאל ותצטן לדבר עבירה, ואז בי' צעות שלא תעשה גם על ידן, גם ישלמו גזירתו לפועל ע"ד מהרסין ומחריצין ממך ולא, אלא שלא תחזיקי עמנו והלדקניות האלו מסרו נפשם על קדושתם של ישראל ולא שמעו לו, ובה יובן דאף שפ"י דינא איז אשה מחוייבת למסור נפשה לקטלא באיסור עריות, כמ"ש אסתר קרקע עולם היתה, אמנם הם השיגו כי צוה תלוי קיומם של ישראל, ואם ישמעו להעמאל אלו לא יעשה להם גם להליל ולדי ישראל ע"כ מסרו נפשם על הדבר, וא"ש הקיסור ולא עשו כאשר דבר אליהם מלך ממרים שחצנן לדבר עבירה, וע"כ ותחיון את הילדים שנשתייע להם מן השמים להליל ולדי ישראל ולגדלם על דרך **המורה** על עכרת הקודש.

ע"ד ישראל סבא, וזה נרמז באמרם ז"ל ביתו זו אשתו דיסוד הבית נסמך עליהם, ובמד"ר (פי יתרו) כה תאמר לבית יעקב אלו כנשים, למה לנשים תחלה כדי שיביאו מנהיגות את בניהן לתורה, ופי המפרשים דהדרתה הבנים לחנכן בקטנותם לתורה תלוי בנשים כמ"ש ואל תטוש תורת אמך, ואפשר שזה ירמז הכחוז ויבי' כי יראו המילדות את האלקים ויעש להם נחים, לפני שהקימו יסוד הבנין ע"י חינוך הבנים והבנות להעמיד נחים בישראל, ומזה כ"מ עשה הקצ"ה להם להעמיד מהם נתי' כהונה לוי ומלכות כמו שצוה.

ובזה יבואר טענת התנולותם אל פרעה באמרם בערם תצאו אליהם המילדות וילדו, ולכאורה אינו מספיק התנולות זה על מה שבי' מספיקות להם מים ומזון ומגדלין אותן, ואפ"ל לדרכיו עפ"מ"ד במדרש וייעבד אלקים למילדות מהו העובד שקיבל דבריהם מלך ממרים ולא הזיק להן, ויבדלוי שבי' זה מחסדי הצו"ת להטיב להם לפי מעשיהם, שפ"י העובד לא בי' דבריהם מתקבלים על השכל מ"ש שאין ישראל לריבם למילדות, אלא שהמשיך הצו"ת חסדו עליהם וקיבל פרעה דבריהם, ולדרכו אפשר להסביר הענין גם בדרך העצב, דהנה כבר אמר החכם אין לך משוחד יותר ממני שמשוחד לתאוותיו ולזויותיו, ופרעה הרשע בי' כל השוקות ותאוותיו אך להשריש בישראל עומאת ממרים ולהרגילם בזה שצוה ממרים ר"ל, ולזאת הטעו המילדות אותו צדק ונעשה לדבריהם מפני שבי' משוחד לדבר זה, ואמרו לו דע"כ מעמינות אותן צבתיכן ומגדלין אותם, כדי לחנך אותם על דעתו הרשעה ולא יתחנכו צבתי אצותיהם ע"ד הישן דרך ישראל סבא, וטענה זו היתה נשמעת אלא כי בי' משוחד בדרונו לה, וע"כ קיבל דבריהם ולא הזיק להן על מה שלא הרגו הילדים ועוד החיו וחינוכו אותם.

ואפשר שרמז גם טענה זו באמרם כי לא כנשים המלריות וגו' בערם תצאו אליהם המילדות וילדו, עפ"מ"ש בספרי"ק סידורו ש"ש צביאור אמרם ז"ל מי הקדימני ואשלים, מי מל עד שלא נתתי לו בן, מי עשה מחוץ עד שלא נתתי לו בית וכו', לכאורה הכי אי"א במציאות למול עד שלא נולד לו בן וכו',

לו לעייל כלל, ואף זה אינו תופס בהשגת התוכ"ק כלום.

ובמשל השני שאמר ר' ינאי רמזו לנו חז"ל עוד צחי אחרת בענין התורה ויר"ש, דברה ישנם צ"ח שצניח המדרש מתהוהים בדרך התורה והמוסר, לקבוע עמים לתורה ולהתפלל בכוונה, אבל צניחם מתהוהים ר"ל בלי יר"ש וכל תורה כשפלים ומגושמים, אבל צמח לר"ך האדם קיים שויתי ד' לגדי תמיד, וישם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו שנאמר אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו, גם בשכבו על משכבו ידע לפני מי הוא שוכב, ואמר"ל מגיד לאדם מה שיחו אפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו מגידין לו לאדם בשעת מיתתו, ולר"ך להשים נגד עיניו בכל פסיקה ובכל פעולה שיש צורא עולם המשיגה ורואה במעשיו, ויעשה הכל רק לרצון ולתחת רוח להביות, ואם ככה יתנהג יתקיים בקדושתו לנצח, וגם ציתו יחי' לו קדושה נלחיות, כמ"ש הקדושה לוי זל"ה דמ"ש במס' מגילה (דף כ"ט ע"א) עתידין צחי כנסיות וצחי מדרשות שצבצב שיקבעו צ"ח, כמ"כ מי שמתנהג צניחו בקדושה ובעברה, והולך בדרך ד' ומתאוו לעשות ראונו ית', הרי יש צניחו ג"כ קדושה ציככ"ם, וק"ו שעתידה ליקבע צ"ח ותשאר נלחיות, שהרי ציככ"ם וציכמ"ד אינם עוסקין בה בתורה אלא לשעה, וצניחו ה"ה עושה רצון הצו"ת יום וילול תמיד, וזה נרמז במשל ר' ינאי שהתאווין ואמר חבל על דלית לי דרשא, שאין לו דירה וצית שמתהוהים צו בקדושה וטברה וצירחא שמים, ותרעא לדרשא עבד, שלומד תורה ויודעה, ויש לו שער ליכנס ולהכניל קדושה ויר"ש צניחו, אבל אין לו דעת להתגבר על יצרו, וכשישוע צניחו מתנהג כשפלים ומגושמים ר"ל, א"כ מה הועיל בתורתו ובמה שיש לו תרעא אם אין לו צית.

ודנה איתא צוה"ק (סו"פ יוגט) וישב ישראל צמח"ל בארץ גושן ויאחזו בה ויפשו וירצו מאד, ויאחזו בה אחסנת עלמין וכו', ולבאורה ח"ך אפ"ל אחסנת עלמין והלא ילאו משם ונגאלו, ופירשתי עפ"י שחורגם ציו"ע הפסוק ה"ל ויתב ישראל

בארעא דמארים וצניו לבון צחי מדרשין וכו', ומעתה א"ש דעתידין צחי כנסיות וצחי מדרשות שיקבעו צ"ח, נמצא שבה אחסנת עלמין ונלחי ואף לאחר שנגאלו וילאו משם אחזו בה לעולם, שאלו הצחי מדרשות שצנו הלכו עמכם, ולדרכנו עפ"י הקדושה לוי אפ"ל דקאי גם על ציתם, שהי להם קדושה ציככ"ם שהתנהגו בהם בקדושה וטברה, וע"כ גם ציתם הלכו עמכם כשילאו משם, וא"ש שאמר צוה"ק שנתויעצו צמחים ויאחזו בה אחסנת עלמין, שנשאר נלחי לעולם, ובה אפ"ל ויחי כי ילאו המילדות את האלקים ויעש להם צתים, ע"י זכו לצתים נלחיות לאחסנת עלמין ולצניחם עד עולם, ומכאן יולא קדושה וטברה ותורה, וחס בן צחי כהונה ולוי ומלכות כאמר"ל.

*

ויאמר מלך מארים למילדות העבריות אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה, ראוי להבין עמם אריכות הלשון אשר שם האחת, הול"ל למילדות העבריות שפרה ופועה.

(3) **במד"ר** דרשו ר"ל שפרה ששפרה מעשה לפני אלקים, פועה שהופיעה את ישראל לאלקים ול"צ הכוונה דאין צביל עמם זה נתייחס אמירתו אליהם.

(2) **ותראנה** המילדות את האלקים ולא עשו כאשר דיבר אליהם מלך מארים, צגמ (סוטה י"א ע"ב) כאשר דיבר אליהם לכן מצעה ל"י אר"י בר חנינא מלמד שחצנן לדבר עבירה ולא נחצנו, ול"צ דאין זה מענין הגזירה, ומדוע רמז הכתוב ע"ז כאן, גם הקשה ה"פ"ה שהוא דבר שהשכל מנגדו, דהרי יוכבד היתה אז בת ק"ל שנה ואין שיתצב אותה פרהה מלך מארים, ומרים היתה בת ה' שנים ואין סברה שיתצב אותה והיא עדיין ילדה, גם דרשו ר"ל (שם י"ב ע"א) עוצבה זו מרים ולמה נקרא שמה עוצבה שהכל עוצבה ולא ראו לישא אותה, ואין יצ"ח ששמןך דייקא חצב אותה לדבר עבירה.

חיות הנה בערם חצוא אליהן המילדת וילדו, וליד מה נזקק להקדמה זו לא כנשים המצריות העבריות, ויספיק בעמנה זו כי חיות הנה בערם חצוא אליהן המילדת וילדו, ומדוע הולכו להוסיף בעמנה זו לא כנשים המצריות וגו', ותו קשה איך יכלו להכחיש המציאות ולומר שהעבריות אינן לריבון מילדות הרי ידע פרעה דבר זה כי אומנות שלםם ולעטם זה קרה להן ואיך יכלו להכחיש את היותם.

(ח) ויאמר צילדכן את העבריות וראיתן על הכאנים אם בן הוא והמיתן אותו ואם בת היא וחי, הקשה האוהבה"ק ז"ל, לליד טעמו למה לא גזר על הכל, ואין להאמין עליו כי צמדת הרחמים נהג לשום להם שארית בארץ, כי שורשו שורש אכזרי הוא, עוד למה הולך לומר ואם בת הוא וחי, כיון שפרעה לא גזר חלל על הזכרים פשיטא שלא יבקשו המילדות לעקור את הכל, וסורן דרשע זה נתחכם כדי שחלל צידו העולה, כי מי זאת האשה אשר חזמין עומה למילדת להרוג צינה, לזה נתחכם ואמר להם שיתנהבו בסדר זה ויעשו כהעלם דבר, ולא ירגישו היולדות וכו' עכ"ל, ובאמת קושיא זו מתורץ במד"ר עה"פ וכל הבת תחיון מה נזקק לפרעה לקיים הנקבות חלל כך היו אומרים נמית הזכרים ונקח הנקבות לגשים, לפי שהיו המצריים שטופים בזימה, ופלא שהאוהבה"ק לא הביא מדרש זה, והנה מזה המדרש יקשה על דברי האוה"ק ה"ל דמזה מוכח שראו להתערב עם ישראל, ולפי דברי האוה"ק לא שייך טעם זה שהרי היו מאוסין בעיניהם ולא ראו להתחתן בהם כלל.

ואפשר ליישב קושיא זו עפ"י פשוטו עפ"י דמזוהר במדרש פי' זה (פי' י"ד ס"ג) שהיו פושעים בישראל שהיו לכן פטורין מן המצריים, וזהו להם עושר וכבוד, ולא היו רוצים ללכת וכו' לפיכך הביא על המצריים חושך ג' ימים כדי שיהיו קורבין מתיהם ולא יהיו רואין אותם שונאים עכ"ל המדרש, ומבואר בדברי ר"ל שהיו מרובין על ישראל הכשרים כמו שפרש"י עה"פ וחמשים עלו צרי, אחד מחמשה יאלו ממזרים והשאר שאר שם. ונחמד מ"ד אי' מסי' רבוא יאלו והשאר

(ד) עו"ק שהכניסו ח"ע לסכנה ע"י שלא ראו לשמוע אליו, ולא היו מתחייבין מדינתא למסור עצמן להריגה, וכמו שאמרו חז"ל באסתר קרקע עולם היא, ומדוע מסרו נפשן, ובפרט שהיו תלוי בזה הלל ישראל, דאפשר שאם היו נשמעין אליו היה מצטל גורמו לעשות רצונם, והוצא צו"ת נודע ציחודא (מכ"ת י"ד ס"י קס"א) מעשה באנשים וגו'ם שהלכו צדק וקם עליהם ארכילוסטים עם חצורת ליסטים כמותו להרוג את כולם, ואשה אחת מהם השתדל עם ראש הלסטים בדברים עד שפתחו בחלקת לשויה ונבעלה לו, ועי"כ הילול את בעלה עם כל הנפשות, והביא דעת גאונים דס"ל דשפיר עבדה להליל זה נפשות ישראל, והנצ"י ז"ל מסיק לאיסור דלאו שפיר עבדה, דא"ל ללמוד מאסתר שהזמינה עומה לאחשורוש דשאני החם שהיו הללה כל ישראל, אבל כשהיא אינה מנציחה עומה לדבר רק חוצצין אותה מודם גם הנצ"י שמורתה, אי"כ קשה מדוע מסרו נפשן לקטלא, ובפרט שהיו תלוי בזה הללה ישראל.

(ה) עוד קשה ממה דאיתא בזוה"ק (פי' שמות ע"י ע"א) כד חמא הקב"ה חדותא סגיאה דהאי עומה תתאך דאשחכלל כבונא דלעילא, אמר דילמא חי' יתערבון צין שאר עממין, וישתאר פנימותא ככולהו עלמין, מה עבד קוצ"ה טולטל לכולהו מהבא להבא, עד דנחתו למרים למידר דיוריהון בעם קאי קל, דמצוין נימוסיהון ומצוין להון לאחתנתא כהו ולאחתערבא כהדייהו, וחשיבו להון עבדו, גוצרין געלן כהון מוקצתא געלן כהון, עד דאשחכלל כלל כזרעא קדישא וכו', וכד נפקו נפקו זכאין קדישין דכתיב שצטי י"ה עדות לישראל, עכ"ל. הרי מבואר שהמצריים מיתנו להתחתן בישראל שהיו מאוסין ונצוים בעיניהם, ואין יאוויר שהמלך דייקא חצב אותם לדבר עבירה.

(ו) גם קשה על דברי האוה"ק מכמה מאמרי חכמ"ל שמגדילין זכותן של ישראל במה שהיו גדורין בעריות מצריים ולא נתערבו עמהם, ולפי דברי האוה"ק המצריים לא ראו להתערב עמהם אי"כ לא היה לישראל נסיון בדבר.

(ז) ויקרא מלך מרים למילדות וגו' ותאמרן המילדות לפרעה כי לא כנשים המצריות העבריות כי

לכן הערים בלק לומר לצלעם לכה נא אחי אל מקום אחר וכי וכולו לא תרחק וכי כוונתו צדק, אולי כשיש את נפשו לקלל רק מקצת ישראל, יהי מקום שיחול קללתו, ועתה מוצן דכוונת המגיד גם צדק להגדיל הנם של יצימ על כל שארי הניסים, כי אף שצבאל דור ודור פומדים עליו לבלותיו, אין צדק רצותא כ"כ שהקצ"ה מילנו מידם, צעבור שהבטיח לנו שלא לבלותיו, אצל פרעה שלא גזר רק על הזכרים, ויהי מקום שיקיים גזירתו, לכן הנם שפעה הקצ"ה והיל איתנו מיד פרעה, הי גדול יותר מכל הניסים האחרים עכ"ל, וצדק יוצן מדוע הורחא פרעה לומר אם צדק הוא וחי, דאם הי גזר על כולם להמית, לא הי מקום להתקיים גזירתו, שהרי כלי א"א להיות, ופרעה השיג דבר זה, וע"כ הולך לומר אם צדק הוא וחי, ומתוך קושית האוכחסיק.

אמנם עדיין קשה דבמה שגזר להרוג את הזכרים, כרי הוא גזרת כלי, דא"א לעולם בלא זכרים ובלא נקבות, א"כ צדק צדק לצ פרעה שודאי יתקיים גזירתו ע"י שיחי הנקבות, אולם פרעה הי לו חשבון דאם יהרוג את הזכרים, יתחתנו בנות ישראל עם המצריים, ועפ"י הדין עכ"ל הבא על צד ישראל הולד ישראל אלא שפגום, א"כ כלי לא יהי שהרי נקראים זרע ישראל גם אם אביהם מצרי וכוונתו הרע הי לקלקל זרע ישראל שיכיו פגומים, ובאופן זה יתקיים גזירתו ח"ו, אמנם חשש עדיין אולי בנות ישראל הכשרים לא ירצו להתחתן עם המצריים, ואפשר שגם המצריים עצמם לא ירצו להתערב עמם כמ"ש צדק"ה שהיו מאוסין צעניוים גוברין געלן בזהו נוקצין געלן בזהו, א"כ לא יתקיים עמנו צדק"ה דכרי כלי א"א להיות מצד הצדק"ה יחי לישראל, ע"כ נתן ענה בנפשו ע"ד מיד צדק"ה עכ"ל ושימו עליו שרי מסים, עליהם לא נאמר אלא עליו, חנא דבי ר"א צ"ר שמעון מלמד שהציאו מלכן וחתו בלאורו של פרעה, שאם הי אחד מישראל אומר להם אסעונים אני, אמרו לו כלום אסעונים אהי יותר מפרעה, ועד"ז התחכם גם כהן על חשש זה דאולי המצריים לא ירצו להתערב עם ישראל מחמת שפלות צעניוים ע"כ רצה להרחיק להם

נשאר שם, ולכאורה כרי לפי דברי הצדק"ה היו שפלים ונבזים צעניוים, והא"ך עשו אותם פערונים, ו"ל שאותם הפשעים לא היו מאוסין צעניוים, לפי שהתדמו להם בכל עניוים וכלכו בדרכיהם אכלו מפיתם ושחו מינם, וע"ז נעשו פערונים, משא"כ צניי הכשרים שלא שחו שםם ואת לשונם ולא רצו להדמות להם הם היו נבזים ושפלים צעניוים, ולפי"ז אחי שפיר דעניוים אמת, דאותם שהיו פערונים הם היו חשובים צעניו המצריים ועמם הם היו רוצים להתחתן, וא"ש דברי המדרש שלעמם זה אור להחיות הנקבות לפי שהיו המצריים שטופי זמה, דגזירת אם בן הוא והמיתן אותו הי מוכב בכלם כי לא יעשו אלא מי הולד מושיען של ישראל, ומ"ש צדק"ה שהיו ישראל נבזים ושפלים צעניוים הכוונה על אותם שלא רצו להתדמות לדרכי המצריים, ושפיר מתייחס הזכות לישראל מה שהיו גדורים מן העריות, ואף שהמצריים מאסו בזהו, אצל זה צדק ע"י צדק"ה הטובה, דכרי הי לכולם ענה זו להדמות להם ויהיו חשובים צעניו המצריים, ועל שטמרו בנבזין נחשז להם לזכות גדול מה שהיו גדורין מן העריות.

ואפ"ל עוד באופן אחר בהקדם דברי העפרת חכמים בהקדמתו ח"ל, וכל המרצה לספר ביחית מצרים כרי זה משוזה, כאן הראה צדק המגיד עולם כוחו להגדיל הנם של סיפור יצימ, ופתאום הנו כסותר את דבריו, ומציא ראיות להקטין הנם של יצימ, לצעבור שהי לנו כמה ניסים אחרים גדולים יותר, צדק"ה לא ולמד מה צדק לכן הארמי לעשות שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ולכן צדק לעקור את הכל, וליישב דברי צדק הגדול, בהקדם לבאר דברי הפסוק לכה נא אחי אל מקום אחר, לכאורה מה ראה בלק חועלת במקום אחר, אולם יוכל להיות, אחרי שראה בלק שלא הי צדק צלעם לקלל את ישראל, חשז צדק"ה אולי הוא מפאת שלא הי צדק לקלל בשום קללה אחרת זולת צדק"ה "כלם" כמאמר במצד אל זועם בכל יום, וכמה זעמו רגע, וצדק"ה כחזו שצלעם לא הי יכול לומר בשעה מועפת כזאת רק חיבה ויאהב כזו מצלתי אפשרי שיחול על ישראל, כי השי"ת הבטיח לאבותינו שלא לנזות עמנו בזה,

וילדו, היינו עוד עטם אחר שלא תחזיקו גזירתך, דאעפיי שאנו המילדות לישראל, עכ"ז בשעת זרה הקצ"ה עושה להם ניסים ויוולדו צערם תצוא אליהן המילדות, ע"כ לא תפעול בגזירתך כלום, שתיעשה להם גם ויולדו בלי מילדת, ופרעה האמין להם שהי' לו ראי' לאמיתות דצריכה מריבוי העם, ודודאי שלא יספיק שתי מילדות לעם רב כזה וכמו שפירשו ע"פ וירד העם ויעלמו מאד, שהוא מפסיק לכאורה בין ענין המילדות שמתחיל וייעצו אלקים למילדות וירד העם ויעלמו מאד ויכי כי יראו המילדות את האלקים ויעש להם נסים, ופירשו דאיתא צמודה וייעצו אלקים למילדות מה הי' הטובה הזאת שקבל דצריכה מלך מנרים ולא הזיק להן וצוה יצואר קישור הפסוקים וייעצו אלקים למילדות שהאמין למד שאמרו צערם תצוא אליהן המילדות וילדו, וראי' לאמיתות דצריכה הי' לו וירד העם ויעלמו מאד, וא"א שיספיק שתי מילדת לריבוי עם כמוכר וזה הי' הסיבה מה שהאמין להם.

ואפ"ל צוה מאמרי"כ (בפרשת לך) אמרי נא אחותי את למען ייעצו לי בעצורך ותיחה נפשי בגלגל, דלכאורה יל"ד דהו"ל להקדים ותיחה נפשי בגלגל שהוא העיקר, אמנם איתא צמודה שם אמר הקצ"ה לאחיעזר לא וכבד את הדרך לפני בניך, את מואל כל מה שכתוב בצדקה כתוב צדניו, בצדקה כתוב אחי נא אחותי את למען ייעצו לי בעצורך, בישראל כתוב וייעצו אלקים למילדות, א"כ צוה הכין אחיעזר כח ישועה שיעצו אלקים למילדות, והטעם הזאת היתה שהאמין להם פרעה וציעל הגזירה של אם צן הוא והמיתן אותו, וח"ש למען ייעצו לי בעצורך ועי"ז ותיחה נפשי בגלגל, דעי"ז שיאמין להם פרעה ותציל הגזירה ויתקיים ותיחה נפשי בגלגל שישארו ישראל בחיים.

*

ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, בגמ' סוטה (י"ב ע"א) אר"י צ"ר חנינא שלם גזירות גזר פרעה, בתחלה אם צן הוא והמיתן אותו, ולבסוף כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו

דרך שגם הוא עושה כן ותצו אותם לעצירה, וצוה ירים אותם משפלותם, דאם המלך צעמנו עשה כן ודודאי שאר העם יעשו כמוהו, ולחששא הי' שמה צנות ישראל לא יתראו, חשב שאם יפתח את יוכבד ומרים שהם היו חשבות ודקניות שצדור כמו שדרשו ז"ל שפרה ע"ש ששפרה מעשים לפני האלקים ופועה שהופיעה את ישראל לאלקים, ע"כ חשב שאם אלו יתפתו לו, כש"כ שאר צנות ישראל יתראו להתערב עם המלריים ועי"ז תחזיקו עמנו להמית הזכרים.

אולם הם השיגו כוונתו הרעה דמה שחוצע אותן לעצירה אין זה להנאחו רק להפק זממו הרע אשר חשב על היהודים, ע"כ מסרו נפשם לקעלה ולא נתפתו לו, אע"פ שכן הדיו אשה אינה מחוייבת למסור נפשה על העריות דקרקע עולם הוא, אבל כיון שכוונתו הי' להעביר על חתו ולא להנאחו ובכ"כ אפילו אעקרקא דמסאני דמחוייבין למסור נפשם להריגה, ע"כ לא שמעו אליו ולא ראו להזקק לו, וכיון שראה פרעה שאין ישראל רוצים להתערב עם המלריים ומוסרים נפשם על הדבר, השיג שלא יתקיים גזירתו להמית את הזכרים שהרי אם יתרוג את הזכרים ויהי כלי ע"כ ציעל את הגזירה וקידל את דצריכה, וח"ש הפסוק ולא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מנרים שלא שמעו אליו צמה שחצו אותן, ועי"ז ותחזין את הילדים שלא נתקיים גזירתו של פרעה, כיון שעל כלי יש הצטעה, ועי"ז שלא ראו לשמוע אליו גם שאר צנות ישראל לא יתערבו עם המלריים ולא הי' מקום שיחול גזירתו ע"כ ציעל גזירתו וקבל דצריכה.

וזה שאמרו לפרעה כי לא כנשים המלריות העבריות, ולא קאי על מה שאמרו אח"כ צערם תצוא אליהן המילדות וילדו, רק זו טענה צפני ענמה, שאמרו לו כיון שכל יסוד גזירתך צנוי על חשבון זה שצנות ישראל יתערבו עם המלריים ועי"ז לא יכה כלי בישראל, חדש שלא כנשים המלריות העבריות, דאף אם חובל לפחות נשי המלרים אבל את צנות ישראל לא חובל לפחות לגדול קדושתן ומסירת נפשם ועי"ז כי חיות הנה ישראל כולם בחיים ולא תחזיקו גזירתך, ועוד אמרו לו צערם תצוא אליהן המילדות

למידן ית ישראל צי דינינו, ואף שלא עלה בידם להשלים בפועל המעשה, והטעם כי סיבת המניעה לא הי' מידם, אלא שהצויות הילי את ישראל בדרך נס, אבל ברצונם של המלרים הי' להטענים ולהרגם, ע"כ נחשבת המניעה לגביהם כאלוהם וכמאלו דלא עבדו ונעשו על המחשבה כמעשה, וזה שהביא הקב"ה אל על עממם שפרעה כפר צי, וכך הוא המדע אלא מנאלי הי' להיות המחשבה נחשבת כמעשה וראויים לדונם מדע כנגד מדע על המעשה.

*

ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד היאורח תשליכוהו וגו', וצ"כ מלת לאמר ולמי יאמרו, וכבר נזכר לכל עמו שיתנו ילדיהם להשליכם היאורח, ומי יזלזלם שיתערך לאמירה זאת.

(ב) **במד"ר** וילי פרעה לכל עמו, אריצ"ח אף על עמו גזר וכי שהיו אסטרולוגין אומרים לו גואל ישראל נתעברה ממנו אמו, ואין אנו יודעים אם מישאל הוא או מזרי הוא, באותה שעה כנס פרעה כל המלרים וא"ל השאלו לי את בניכם וכי שאלים היאורח וכי ולא ראו לקבל ממנו שאמרו בן מזרי לא יגאל את ישראל לעולם אלא מן העבריות ע"כ המדע, ראוי להבין מנין ידעו המון המלרים להעמיד דבריהם הופך דעת המרעומים שידעו עתידות במקל ואעפ"כ היו מסופקים בלידת הגואל.

(ג) **וי"ך** איש מצית לוי ויקח את בת לוי, רבותינו ז"ל אמרו שבי זה עמרם שלקח את יוכבד, ראוי להבין מדוע העלים הכתוב שם האיש והאשה, גם לא הזכיר מעשה הלקוחין כי"א ברצו באמרו וילך איש, ורח"ל אמרו שהלך בעצתו בזה שבי פרוש ממנה וחזר ולקחה, וכ"כ עממא צבי שהעלים הכתוב שורש לידת הגואל, והזכירו להלן (צ"כ וארל) לחשוב יחוסו כשכבר הי' משרע"ה בן שמונים שנה בעמדו לפני פרעה, וצ"כ עמם העלמה זו. וכבר בארנו בזה צ"כ ויואל משה (מאמר צ" ס"י כ"א) ועוד לאלקי מילין.

ונ"ל בקדום חקירת הראשונים ז"ל דמדוע סיבב די שמרע"ה נביאם וגואלם של ישראל

ולבסוף אף על עמו גזר, ובצ"ר פ' ויחי (ל"ז ס"ה) איך לוי סי' רצוא חינוקות עיברו נשותיהן של ישראל בלילה זו וכולן הושלכו היאורח וכו', ולכאורה קשה ממיד במדרש ילקוט (פ' בשלח) עכ"פ וירא ישראל את היר הגדולה, בשעה שבקם הקב"ה להטעין את מלרים, עמד עוזה שר של מלרים לפני הקב"ה ואמר לפניו רבש"ע נקראת נדיק וישר, ואין לפניך לא עולה ולא משוא פנים ולא מקח שוחד, למד אתה רואה להטעין מלרים, כלום הטעין צני מניין או הרגו מהם, בשביל ששעצדו בהן אתה רואה לעצמן, כבר נעלו שכן כל כסף וכל זהב שלהן, באותה שעה כנס הקב"ה כל פמליא של מעלה, ואמר להם הוו דנין צני וצין עוזה שר של מלרים וכי שלחתי להם משה ואהרן עבדי ואמרו למלך שלכם כה אמר הי' אלקי העברים וכי והתחיל מתגאה לפנינו ואמר מי הי' וגו' לא ידעתי את הי' וכי וכל כך כפר צי וכי, באותה שעה עמד גבריא"ל ולקח מלגן של עיט ועמד לפני הקב"ה ואמר רבש"ע הלא שעצדו צנין שעצדו קשה כזה תרחם עליכם, מיד חזר הקב"ה ושז עליהן צמדת הדין וחזר ועצעם צים לכך נאמר וירא ישראל את היר הגדולה עכ"ד המדרש, וצ"כ דאין החניף לנעון לפני הצויות טענה מזויפת כי"כ שלא הטעין המלרים את צני ישראל כלל. וצוית קשה שלא השיב לו הקב"ה שטענתו שקר ומזויף רק אמר שפרעה כפר צי, וכי זה בלצד עשה הלא גם הרג מהם והטעין ומגיע להם מדת עונשם מדע כנגד מדע להטעין צים.

ונראה ביאור הענין עפ"מ"ד במד"ר פ' ויחי (פ"ז ס"ה) ששם רצוא חינוקות עיברו נשותיהן של ישראל בלילה אחת וכולן הושלכו היאורח ועלו בזכותו של משה, ובפרד"ר"א (פ' מ"ב) איתא שכל הילדים שהושלכו היאורח לא מתו, אלא היאורח פלט אותם למדבר, ולפי זה יוצן מה שטען עוזה שר של מלרים כלום הטעין אחד מהם, כי באמת לא עלתה בידם את אשר זממו ולא נעצו אף אחד מישאל וכולם עלו מן היאורח ונילוו בדרך נס, אמנם קיי"ל דבעינים מחשבה רעה הקב"ה מלרים למעשה ע"כ נעשו אף על המחשבה, כמ"ס בח"א עכ"פ בדבר אשר זדו עליהם, בפתגמה די חשיבו מלרים

של ישראל צמים הוא. לוקה, עמדו וגזרו כל הכן הילוך היחורק תשליכוהו, כיון דשדויה למשח אחרו חו לא חזינו כי הכוח סימנא, בעלו לגזרתייהו וכו', והיינו דקאמר משה שש מאות אלף רגלי וגו', אמר להן משה לישראל ששצילו נללחם כולם, וצחסי הקשו חומה אדרבה שצילו נגזרו הגזירות שראו אלעגניי פרעה וכו', יש לומר הוא כי הראשון המושלך ליאור, ומיד נחבעל בגזירה ונילוו כולם ע"כ חירותם, והקשו מהרש"א ומה"ק דה סותר כמה מדרשות שמפורש דכו שדבר הושלכו רבים מצני ישראל ליאור, אלא שביאור פלג אותם ונילוו בדרך נם, וכבר ביארנו דכו ועוד לאלקי מילין.

ואפ"ר עפ"י שפירשתי מדוע צמרים אף הדגה שביאור מכה, והדגים מה חטאו, ובעונש דור המבול דרשו ר"ל (קידושין י"ג ע"א) מכל אשר בחרבה מתו ולא דגים שצים, ונל"פ דהנה המים מקום טהרה ומבואר במכילתא (פ' צא) שלא דיבר הקב"ה עם הנביאים בחו"ל אלא במקום טהור של מים שמי' (דניאל ח') ואני הייתי על אוכל וגו', ואני הייתי על הכר הבדול חדקל (שם י') וכן הוא אומר ביחזקאל כי דבר ד' וגו' על נכר כנר עכ"ד המכילתא, וזה כי מפלג והללה לדגים שצים, וקלקול חטאי הדור לא הביע אליהם, משא"כ צמרים. שביאור ענמה היתה ע"ז ומצרים עבדו לה, ולפי שנהנו הדגים מע"ז אף שלא חטאו כלום, לא יכלו להנלל כדי שלא יאשר רושם מע"ז, ואולי כי כוונת הגזירה שגזרו המצריים להשליך ילדי ישראל ביאור דייקא, מפני שזה כי יראתם וע"ז שלהם וחשבו להתגבר עליהם בזה הע"ז, ואפשר שכוננו לשם תקריבת ע"ז, ופירשתי בעטם שבעלים הכתוב ולא נזכר בחרבה נם גדול הזה, דם רבוא ילדי ישראל שהושלכו ליאור כולם פלגם ביאור ונילוו, מפני שהמצריים היו תולים כה הכס הזה בע"ז, דבכה הע"ז והכשפים העלו אותם עיי"ש.

נתגדל צבית פרעה הרשע מוצדל ומופרש מצית אציו ומכל צית ישראל, והרבה דרכים למקום להנילו, והאכן עזר ז"ל כתב אולי סבב השם זה שנתגדל משה צבית המלכות להיות נפשו על מדריגה העליונה בדרך הלימוד והרגילות, ולא חבי שפילה ורגילה להיות צבית עבדים עכ"ל, ועטם זה אינו מספיק כי משרע"ה קיבל חכמתו וצינתו וגזירתו מהבחי"ת, ונתעלה בחי נפשו בזה התוכ"ק, ולא כי לריך לצית המלכות ללמוד מחכמתם וגזירתם, וכנ"ל דכו כי לידת משרע"ה כי הכרח להיות בהסתור וסוד כחום מפני המקטריגים שהיו מתגברים מאוד למונע ישועתן וגאולתן של ישראל, וכמו שמינוי בהשתלשלות מלכות צית דוד שהי צבדו מפני המקטריגים, ואמרז"ל בגמ' (תענית כ"ד ע"ב) צבצב שבערית כלפי שמיא לבקש על הגשמים, והור"ק לנשות מעטו מפני המקטריגים שרלו לפגוע בו עיי"ש, ואולי לזה הכעס העליונו הכתוב כדי להסחיר הענין שלא יכירו בו המקטריגים וכוחות הסע"א.

ואנ"י ע"ז נסתבב טעות החרטומים מפני שכל השגתם מכוחות הסע"א, וע"כ סיכל הש"ת עתם להעלים מהם לידת הגואל עד הזמן הראוי וההכרח להתגלות בשליחותו אל פרעה, ולכן ניבאו ולא ידעו מה ניבאו והיו מסופקים אם יהיו מן העבריים או מן המצריים, וזה לא גזר פרעה בגזירת מלך על המצריים להשליך ילדיהם ליאור, כי כי דברי החרטומים כספק רחוק צעניו, ואף החרטומים הדוד שנתעלם ונתכסה מעיניהם לידת הגואל וענינו, ולעטם זה ביקש פרעה באמירה רכה ואמר השאילו לי צניכם וכו', וזה וילו פרעה לכל עמו "לאמר" באמירה רכה ביקש מהם שיתירו לעצמו ולא בדרך גזירה, ולעטם זה לא ראו המצריים לקבל ממנו מפני שהגדת החרטומים כי ע"ד ספק הרחוק וזה החליטו מלך הסבבא הקרובה להנחתם שכן מצרי לא יגאל את ישראל לעולם.

*

ומעתה אף שפלגם ביאור ונילוו מן המיתה עדיון כי פ"פ להמצריים לומר שהכניסו דכס כה הע"ז בצייתם ביאור, גם שמי' ביאור ונילוו, אמנם **ותחת** דשדויה למשח צמית, בכה קדשתו

ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הכן הילוך היחורק תשליכוהו, בגמ' (סוטה י"ב ע"ב) ראו שמושיען

כצבי וגבור כארי לעשות רעון אצרך שבשמים, פרע ד' דברים בעבודת הבורא יח', שפעמים אדם חפץ לעשות מלוא ונמנע מלעשותה מפני בריא' שמלעיגין עליו, וע"כ הזכיר שתעזי פיך כנגד המלעיגין ואל תמנע מלעשות המלוא וכו', ואמר קל כנשר כנגד ראות העין ודמה אותו לנשר כי כאשר הנשר שט באויר כך היא ראות העין, לומר שתענים עיניך מראות דבר כי הוא תחילת העצירה עין רואה והכל חומד וכו', ואמר גבור כארי כנגד הלב, כי הגבורה בעבודת הבורא הוא כלל ואמר שתחזק לבך בעבודתו, ואמר רץ כלבי כנגד הרגלים שרגליך לטוב ירעו, וכן דוד המלך ע"ה כי מחפלו על שלשם אלה ששים הסדר ואמר הדריכני בנתיבי מלכותך על הרגלים ואמר אח"כ בע לב, ואמר אח"כ העבר עיני מראות שוא וכו', וצוה דדרישה דמ"ש ששים הסדר כלומר מסדר שאמרו חז"ל העין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרים, ודוד המלך הקדים הרגלים שהם כלי המעשה, ואח"כ הלב ואח"כ העינים, אמנם הקשה דדרישה דגם ר' יודא בן חימא שינה הסדר שאמרו ר"ל, דלפי סדר שנתנו ר"ל היה לו להקדים גבור כארי שהוא על גבורת הלב, ואח"כ רץ כלבי כנגד הרגלים שהם כלי המעשה, ומדוע התמיה העור על דוד ששים הלב גם ר' יודא בן חימא שינה הסדר ע"כ קושיא.

אך נראה שאין זה קושיא, וגם העור לא אמרו בדרך קושיא, דלפעמים מתחיל התגבורת הלא צעונים עין רואה ואח"כ הלב חומד, ולפעמים להיפך שעי' שהלב חומד גורם ומוטף העינים לראות דבר ר"ל והתחלה הוא כלל, ולפעמים ההתחלה מהרגלים שהולכין למקום לא עבור זה גורם שיבי' העין רואה והלב חומד, ע"כ אין קושיא על שינוי הסדר דלפעמים מתחיל דבר ולפעמים דבר, וכולנו איתנוייהו שהביא"ר פורש רש"י ללכוד לבניא באופנים שונים, וכעין שכתב רש"י ז"ל (פי' וארץ) עכ"פ הוא אהרן ומשה וגו' יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן לומר לך ששקולין כאחד, וכן הוא לענינו לפעמים הקדימו ז"ל משה וז' ולפעמים וז' לומר לך ששקולין כאחד, ואריך האדם להיות חסר כלום **ללכת** נגד כוחות הלא, ועיקר הדבר ויסודו

הנשגב, גם שהי' שכינה עמו כאמרו"ל, הכניע כח העי' של היאור לגמרי ותבטל גם צעניוה, ומה"ע מיד בטלו לגזירתיו, וז"ש צעניו ללכת כולכם, שמהו תבטל הגזירה וגם כח העי', ואף אותן שפלטן היאור טרם השלכתו יתולו מכח העי' ומן הריון ה"ל, ואפ"ל ברמז אמרם ז"ל (סוטה י"ב ע"ב) וחדר בת פרעה לרחוץ על היאור איך יותן משום רש"י מלמד שירדה לרחוץ מגולוי בית אבי, פרש"י לעבול שם לשם גרות, דכוונתה הי' לעבול כח העי' של היאור בשורשו וע"כ הלכה על היאור וסמוך לו וכפרה זו ועשהה היפך מעשיהם עשהה ציבור, גם צמה שהביאה את משרעי' עשהה מעשה ציבור לבנות העי', וקיי"ל דעכ"ס מבטל עי', וז"ש צעניו ללכת כולכם מכח העי' שתבטל עיי משרעי'.

*

ויקרא מלך מנרים למילדות ויאמר להן מדוע עשיתם את הדבר הזה ותחיינן את הילדים ותאמרנה המילדות אל פרעה כי לא כנשים המנריות העבריות כי חיות הנה בערם תבוא אליהן המילדת וילדו, ויל"ד באריות ויתרון הלשון כי לא כנשים המנריות העבריות כי חיות הנה, ויספיק לומר בערם תבוא אליהם המילדת וילדו, שזו טעם התלללותם על שלא קיימו גזירתו.

(ב' כי חיות פירש"י בקיאות כמילדות, וצג"י (סוטה י"א ע"ב) הקשו ע"ז אע"פ מילדת מי לא צריכה מילדת אחרת לאליה, אלא אמרו לו אומה זו כחי נמשלה, יהודה גור ארי, יחי דן נחש, וכו' עכ"ד הגמ', וז"ל דמה טעם דבר שהמשיגין הכתוב לחיות, וזי בכל בעצמות דומין לחיות, ולא המשלים הכתוב אלא לעיין המעלה שיש להם גבורת החיות להתגבר על שונאיהם וכדומה, ואיך הכחישו את המנריות דחזין שיש להם טבע צ"א, גם איך אמרו שאין ישראל צריכין למילדות, והרי חזין דלאו הכי הוא והם עומם היו מילדות את העבריות, ובת"א פי' כי חיות הנה ארי חכמן אינון וז"ל הכוונה.

וגל"פ בהקדם דברי העור (וא"ח ריש סי' א') שהתחיל בדברי התנא (אבות פ"ה מ"ב) יהודה בן חימא אומר הוי עו כנמר וקל כנשר רץ

השתמש בקצת הפחיתות במקומן ברצון השי"ת ובלתימתו כמאמר הניזון ועם עקש חספל ובתנאי שחיי כוונתך ע"ד האמת, והוא אמרו לעשות רצון אביך שצמים עכ"ל, והנה נריך לה כח הבחנה רבה והיירות יתירה, שלא ישתמש האדם במדות העזות כי"ל לנורך עצדותו ית"ש ולא בהכרח, אבל זאת זה יתנבז במדת ד"ל וצמדת העזות להיות שפל צעניו עלמו וגבז צעניו נמאם ואח ורלי ד' יכבד, ולהתרחק ממדת העזות עד קצת האחרון במקום שאינו נוגע לכבוד שמו ית', דמדת העזות מגובז הוא מאד, ומשתמש בה מחלל כבודו ית' ויוקרה בנפשו מידות רעות ומגומות עד אין שיעור ושרך, וע"כ נריך להחפלה על גור השם וסייעתא דשמיא שלא יכשל בהבנה זו להשתמש במידות הפכויות אלו ע"כ הכיפך ושלא במקום הנורך לעבודתו ית"ש, כי זהו דברו של ה"ה"ר לסמא עינים ומשגב עור בדרך בנגיעות ופניות, להדמות את האיסור להיות ויתר לאיסור.

ואפשר שלא כיון רצונו הקדוש צאמרו הוא כי אומר, לכל יחשוב האדם כי צ' מומרות הללו שצמשה זו סותרות זה את זה ואחרי כתי תנאי, ודעיד כמר עבד ודעיד כמר עבד, ויבדור צא' מן הדרכים כפי היותו לעניו ויאמר קום לי כהאי תנא, וע"כ לאפוקי מהאי דתנא הודיענו רצונו הקדוש, דצ' מומרות אלו חד תנא אמרן, זה אמרו הוא כי אומר, וא"ל לנקוט בחדא ולשכח אחרתא, אלא אחרי זה וגם מה אל תנא ידך, הכל לפי הנורך לעבודתו ית', וע"כ פה במדרש שמואל קטור המאמר בסיום דברי ר"י בן תימא יב"ר מלפניך ה"ל שחנה עירך צ"ב וכן חלקיו בתורחך, דלפי שדרך הבחנה זו קשה מאוד, וצ"ל עולות לעשות להשתמש במידות הכפכויות ע"כ הכיפך, ע"כ נקשתינו יב"ר שחנה עירך צ"ב וכן ומלאה הארץ דעה ונכיר דרך האמת איך להשתמש במידות הכס לעשות רצון אבינו שצמים ולכבוד שמו יתבדך.

והנה עוד ראוי לנקוט בדברי ר"י בן תימא כ"ל, שהזכיר אותנו להשתמש בעזותו של נמר וגבורתו של ארי וכו', ולאכזר חיות אלו אינם מן הישוב כלל ומקום תעצבות ברחוק מקום של מדגניות, ור"ב

תלוי בלב וכמש"ל (אבות פ"ב) אמר להם ריב"ז לתלמידיו לאו זרעו אחר דרך ישרה שידבק בה האדם רא"ל לב עוב, אמר להם רואה אני את דברי ר"א בן ערך שכלל דבריו דבריו, ופירשו המפרשים שזו הוא יסוד חיוקן כל המדות, לפי שדעותיו של אדם נובעות מן הלב, ובזמן שכל עוב כל מדותיו ישרות ודעותיו נכונות, וכן כחיד מכל משמר נאור לבך כי ממנו תולדות חיים, ושמירת העינים וכל חלקי הגוף עיקרם ומקורם בלב, אלא שישנם עיניים פרטיות מחולות מן העינים וכמו שאמר ר"ל עין רואה וכל חומד וכו' אבל היסוד לחיוקן כל המדות תלוי בלב, וע"כ נריך כי"ל להחפלה על עזרת הלב שחכה לעבר לבדו לפני הצי"ת, וימי השבועיים מסוגלים לה מאד כידוע מהפכ"ק, וישתדל לקיים לזוה"ר ייחודם בן תימא כיון עז כנמר וכו' ולא יבז מבני המלעיגין עליו בעצות השי"ת, ואם זה נאמר ציני התנאים הק' דור דעב עובדי ד' צאמא, מה נעם חן בדור השפל הזה שצמשי"ר רק מיעוטא דמיעוטא מתחזקין בדרך התוס"ק, וודאי שצריך חיזוק גדול להיות עז כנמר ולא יבז מפני המלעיגין עליו בעצות השי"ת, וכן חכר האדם בשאר המדות שחשב התנא שם.

והנה יש לדייק במאמר המשנה שאמר, יחודם בן תימא אומר הו' עז כנמר וכו' לעשות רצון אביך שצמים, הוא כי אומר עז פנים לגיבסם ובושת פנים לנן עון, יהי רצון מלפניך ה"ל שחנה עירך צ"ב וכן חלקיו בתורחך, ראוי לבין כוונת הקיסור בסיוד צ' מומרות אלו להדי שדייק רצונו הקדוש לחזרם צמ"ש הוא כי אומר, ולאכזר תנא כסותרות וא"ל שחחיל לומר הו' עז כנמר שישתמש האדם במדת העזות כנמר שהוא עז בחיות, וסיים בהפכו עז פנים לגיבסם, הוא כיון שצ' המומרות גשו במשנה א' ושיכסם דברי ר' יחודם בן תימא, מה נורך להודעה זו דכא"ר כי אומר, ויספיק סמיכותם להדי מצי חכר בעל מיתר אחר, וממילא נדע דכן הם דברי התנא החכר צריש המשנה.

ויתבאר בהקדם דברי הרמב"ם ז"ל בפירושו לזכור שם ו"ל אע"פ שאמר עז פנים לגיבסם, זהו בעצות בתוכחות המורים וכיוצא בה, ובאילו אמר

זה דיוקא לעמא אוחס ר"ל, ולפי שזכרד ומרים היו
הנדקיות המפורסמות שדוד, התחכם פרעה לפתות
אותן לדבר עזירה, וחשב שדודאי ישמעו אליו שהוא
גבור סכנה נפש שלא לשמוע בדבר המלך, ועפ"י
הדיון אשה אינה מחוייבת למסור את נפשה בזנות
דא כמו שאמר'ל (סוכרין) ע"ד ע"ד וצמגילה
כ"ג ע"ד) אסתר קרקע עולם ה"י ואס ישמעו אליו
הגדולים שבישראל יהי צניקל אח"כ לפתות שאר
העם וע"ד שאמר'ל (צ"ר) כ"ו סי' ה') פירא
שאיה מן הגדולים אינה פירא, ומעשה אין מן
החימה שחזע פרעה את מרים אף שהיה חולנית
וכל בחור ישראל עזוב, דכיון שהיה היתה מהנדקיות
שדוד, חשב שצ"י יופרץ ענין העריות ח"ו בזרם
ולא יכלו ללכת משם לעולם, אמנם הם השיבו לו
כי לא נשים המהירות העבריות כי חיות הנה שם
משולים לחיות השד, וענין המשל ע"ד שהזכיר
התנא להשתמש במדת החיות עז כנמר וגבור כארי
ולא ישיבו בפני כל, ולא יתנו ולא יחדו אף מגזירת
המלך, ולא ישמעו לפיתויך אם תאזהר לבעל מהם
קדושת ישראל ושמיחת התורה.

ואיתא במד"ר פי בשלח (פכ"א סי"ה) יונתי בחגוי
הסלע הוליל יונה בחגוי הסלע ומכו שאמר
יונתי אלל איך יוחנן אמר הקב"ה לישראל וכו' אללי
הם כיונה פוחה, כל מה שאני גוזר עליהם עושים
ושומעים לי, אלל אלל עכ"ל הם קשים כחיות שנה'
גור ארי יהודה צימין זאז יטרף וכו', לפיכך הם
קשים כנגד עכ"ל למה שכתובים אומרים להם מה
אתם מצקשין מן השנה הזו שאתם שומרים, מן
המילה הזו שאתם מלים, והם מצקשים לבעל להם
את המלות, והם נעשים כנגד קשין כחיות, אלל
אלל הקב"ה כיונה תמה ושומעים לו כל מה שהוא
גוזר עליהם עכ"ד המדרש, וע"כ הקדימו לומר לו
כי לא נשים המהירות העבריות שלא תחשוב שם
משולים לחיות צמדותיהם גם ע"כ הרע ושלא במקום
האורך לעבורה הש"ת, דמאנו שאומה"ע נמשלו
לחיות על צה"י הרע, כמ"ש האו"ק ומעונות אריות
אלו בני שער מהררי נמרים אלו בני ישמעאל ותחשוב
שגם צ"י משולים לחיות ע"ד האומות ותוכל להתגבר
עליהם, וזה הקדימו לו ואמרו כי לא נשים המהירות

צ"ל: אינם מכירים מכות מידותיהם כ"ל מפי
השמועה, ומה יוסף את כח צנין המשל הרחוקה
מהשגת צ"ל, גם מדוע חזר להמשיל בחיות עמלות,
ואין מן הנאות להדמות צמדותיו אל מה שחזע
והרחיקו ית' מהם, ואפ"ל עפ"י"ש ר"ל סוכרין
(ק"ח ע"ד) וישלח את היונה מאתו וגו' איך ירמי
מכאן שדירקן על עופות עכורים עם הדיקים, פרש"י
גבי עורב לא כתוב מאתו מכאן שדירקם וכו', כלומר
הנאה הוא שדרים אללם שמיכירים צדדיקים כדאמרי
בדוכתי אחריו. עכ"ל, ולהיפך דירקם של העמלים
עם רשעים, ואולי על שמרגשים בקרבת שורש מקום
יניקתם ודיקותם בשורש העומא, וע"כ כל אותן
מידות רעות הממלאים בחיות עמלות, יכולים לראות
גם אלל הרשעים, כי משורש אחד דיקותם ויניקתם,
ולזה בא ר"י בן חימה ללמדנו שנלמד מדרך הרשעים
ע"ד הכתוב מאויבי תחכמי, לערוך מלחמה כנגדם
באותן המדות עמם שמשתמשים הם להלחם בנו,
ונתבון איך הם מתמללים בגבורתו של ארי ועזותו
של נמר ובכל מיני התחכמות להחליש כח הקדושה
ח"ו, זה לעומת זה נחגבר למולם צמדות אלו עמם,
ולזה הזכירו התנא שנתבון צמדות הרשעים ותחבולות
מלחמתם שם הם מדות החיות העמלות הנכזרים
ולערוך מלחמה נגדם באותן המדות ממש זלע"י.

בחזון לענינו לצאר ענין הפרעה צהקם דרשת
ר"ל סועה (י"א ע"ד) וחיראן המילדות את
האלקים ולא עשו כאשר דיבר אליהן וגו' להן מיצעי
לי, איך יוסי צ"י חנינה מלמד שחזען לדבר עזירה
ולא נחזעו עכ"ד הגמ', לכאורה ראוי להצין איך
שייך הודעת דבר זה לגזירת אם בן הוא והמיתן
אותו, גם אינו מוצן בדרך המושכל דברי אמר'ל
בגמ' שם עזובו אז מרים ולמה נקרא שמה עזובה
שהכל עזובה, פרש"י שמתחילה חולנית היכה וכו'
ולקמן קרי לה נמי חללה ועזובה שצובה כל בחור
ישראל מלישא אותה עד שנשאה כלב לשי"ש עיי"ש,
ומה ה' סברת פרעה שחזען לדבר עזירה.

אמנם כבר ביארנו בדברנו דפרעה ויועליו השיגו
בכח עומאמם שלא יוכלו ללכת ממרים רק אם
לא יתערבו עם המהריים וישארו בני מהיותם בני
קשוע כמבואר בזוה"ק, ע"כ ראו להתגבר עליהם צנין

העבריות, שהעבריות אינם משולים לחיות ע"ד המטריות, אלא לענין זה בלבד הם משולים כחיות שלא להיות כנשים המטריות ושלא להתערב עם המטריים, ויתגברו אפי' נגד פיתוי וגזירת המלך, כי לענין זה הם עוים כנמר וגזורים כארי, וז"ש כי לא כנשים המטריות העבריות כי חיות הבה, פי' לענין זה הם משולים כחיות שלא יהיו כנשים המטריות רק יהיו מוזהלים ומופרשין מהם, וז"ש דברי הח"א ארי חכימן חינון, שלא לירך חכמה וזיוה יתירה להשתמש במידות ההפכיות שהם צי הפכים בנושא א'.

אז"ל עפ"י המבואר בדברינו לעיל שאותן ס' רבוא ילדים שהושלכו ליאור עם משה רבינו הם היו אותן ס' רבוא שעמדו במעמד הנבחר לקבל את התורה"ק, שחזרו בגלגולים לעולם, ועל כי היו אותן הנשמות צענמן העתידים לקבל התורה"ק, השגיתו עליהם מן השמים בשמירה יתירה שלא יארגע להם שום קלקול ופגם, כמבואר בדברי חכמ"ל שהרבה ניסים נעשה להם שהים פלט אותם למדבר וניחוו דרך גם כחיות השדה, ועד"ז היתה מענת המילדת לפרעה שלא חועיל צעתך באה כלום, כי לא כנשים המטריות העבריות כי חיות הבה, ואף אם תכריח אותנו להרוג את הילדים צענת לידתן לא תתקיים גזירתך כי צערם תצוא אליהן המילדת וילדו, פי' שיארגע להם גם וינללו ע"י שיקדם לידתן צערם תצוא אליהן המילדת, ולא היתה כוונתם לומר שהעבריות אי"ל למילדות לעולם כי לא יכלו להכחיש המציאות שהם היו מילדות נשי ישראל וזה אומתם, אלא שאמרו לו שלא יועיל גזירתו כלום, כי הם מושגחים בפרטיות מן השמים ואם תגזור להרוג ילדיהם וילדו צערם תצוא אליהן המילדת, וכמו שנמשלו לחיות השדה בשאר ענינים שמתגדלו במדבר וניחוו שלא כדרך הכעב כמו חיות השדה, כמו"כ יתדמו לחיות צענין זה שלא יהיו לריבין מילדות וצערם תצוא אליהן המילדת וילדו.

*

במד"ש (הוצא בישמח משה) בשביל שראו אבותיו של משה תוארו כמלאך חלקים, מלו אותם לשמנה

ורחבה כך הלכחה דעוסק במצוה פטור מן המצוה ילפינן מקרא צצבתך וצלכתך כמבואר בגמ' הניל, ובסוכה (כ"ב ע"ב) אמר"ל דאיכא עוד ולפוחה מהפסוק ולא יכלו לעשות הפסח ביום הכוה, ומדורייכו לריכי עיי"ש, נמצא לדעת דלולא האי קרא אי"ל למפטר העוסק במצוה, ולפי"ד ק"י זל"ה לבני עלי ליכא קרא למפטרניהו בעוסק במצוה, ולפי מדריגתם ונח"י לשונם עסק המצוה יקרא חללם שבת דידך ולכת דידך ומחייבי, ובזה יתבאר לנו דברי הבבלי דברים (ל"א ע"ב) חניא ריב"ק אומר

גדולה מילה שכל זכויות שעשה משה רבינו לא עמדו לו כשנתרשל מן המילה שגא' ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו, אמר ר"י ח"ו שמהר רבינו נתרשל מן המילה, אלא כך אמר אמואל ואלא סכנה היא שגא' ויהי ציוס השלישי בהיותם כוזבים וגו', אמואל ואשהה ג' ימים, הקב"ה אמר לי כך שוב ממרימה, אלא מפני מה נענש משה מפני שנתעסק במלון תחילה, ופי' רש"י ור"ן דה"ל לא להתעסק במילה תחלה, דאיתו מלון סמוך למארים ה"ל וצאורחא פורחא ליכא סכנה עכ"ד ז"ל, ולכאורה לפי"ז מאי ה"ל ס"ד למשרעיה שאל חזרו במילתו כיון דליכא חשש סכנה, גם לפירוש דברי ר' יוסף סוחרים זא"ז, כמ"ש כך אמר משה אמואל ואלא סכנה היא וכו', אמואל ואשהה ג' ימים, הקב"ה אמר לי כך שוב ממרימה, ולכאורה כיום מפני מה נענש משה מפני שנתעסק במלון תחלה, ולא ה"ל חשש סכנה כלל דה"ל במלון קרובה למארים, וא"כ נחצטלו צ"י העטות הכ"ל דלא ה"ל צורך להמתין ג' ימים ולא ה"ל סכנה אף אם יאל לדרך מיד. ופס"ל כי חש משרע"ה לטעם דהעוסק במצוה פטור מן המצוה שהקב"ה נוכח לך שוב ממרימה, ובהה בכל מילה איכא סכנתא, כמו שדרשו ז"ל כי עליך הורגנו כל היום זו מילה, וכזה החת"ם זל"ה"ה דחזין דאפי' א' מני אלק' אינו מת מחמת המילה, אלא דהמצוה מגינא ומגלת עיוש"ד, נמצא לפי"ז היכא דליתא חיובא דמצוה, חזרה חששת סכנה למקומה, וע"כ אף דצאורחא פורחא ליתא לסכנה כמ"ש רש"י וכתובים ז"ל, אבל ככה"ג דפטור מן המצוה מעטם העוסק במצוה חש משרע"ה לסכנתא, ואפשר דאשכ"ח נענש דלפי מדריגת קדושתו עסק המצוה יקרא נכרי וכלתה דידך וכו' וכו' בגדר חיובא, וכזה המנ"י להיות מגינא ומגלת מן הסכנה והי"ל להעסק במילה תחלה.

*

וידי' ציונים הכס ויגדל משה ויאל אל אחיו וירא בצבאותם וירא איש מצרי מכה איש עברי מחזיו, וי"ל על כפל מלת איש צ' פעמים, ויפסיק לומר מצרי מכה עברי, ובכל מקום מלת איש לרשע אחי כמ"ש אין איש אלא משה, אין איש אלא הקב"ה ועוד צב"ה זא"ז הכוונה צ"ה.

ונקדים עוד מ"ש ק"ה היש"מ זל"ה"ה צ"י וז' דמשרע"ה נולד בשבת, וראייתו מדברי הש"ס עיו"ש, נמצא שחל מילתו בשמיני ציוס השבת, ודרשו ר"ל במדרש (שמו"ר פ"א ס' כ"ד) עה"פ ותרם אותו כי שוב משרע"ה נולד מכול, ובגמ' שבת (קל"ה ע"א) פליגי צ"ש וצ"ה צנול מכול אם נריך להטוף ממנו דם צריח, ואם הטפה צריחו דוחה שבת, ומסקנת דברי

מארים שלא נשלו אז, ושורש כולם גלות מארים, ובש"ך עה"ט פ' זו כתב שכל אלו הנשמות המגולגלים עד סוף כל הדורות, היו כולם שם בגלות מארים, ויע"א ראה לפניו סי' רצות מצני צניו וכו', ודור הראשון שנחלקו אז במארים הם הסובלים עתה החבלי משיח וכו', וכולנו יולאי מארים, וכל אלו שיגאלו צדיקת המשיח כולם היו שם וכו', והר"א דעל שאר הנסים מצרכים שטעית לאצותיו, אבל צי"מ כתיב אשר הולאחך מארץ מארים בלשון יחיד, שהבוכ"ע הולא חמש כל נשמות ישראל עד סוף כל הדורות, ועמדו כולן במעמד הנצח ולכא"פ אחר הכו"ט אשר הולאחך מארצ"ל וכולנו יולאי מארים וכו' יע"ש צארכות, וע"כ מרע"ה כשהביט עד סוף כל הדורות השיג צרכ"ק השתלשלות כל הדורות וגלגלותיהם, ויוצן צה אריכות לשון הכתוב וילא אל אחיו וירא בסבלותם, ע"ד שאמ"כ ויולא אחיו החוצה שד"ל הולאיו למעלה מכיפת הרקיע, וכמו"כ וילא אל אחיו שיא למעלה מגלגל העולם לראות אחיו, וירא בסבלותם שראה בסבלות ישראל עד סוף כל הדורות, ול"א וירא "איש" מארי מכה ראה עד סוף כל הדורות והשיג אף צחי הגלות של עכשיו, שבעו"כ הגענו עד כדי כך שלא המארי בלבד מכה עברי, אבל גם איש מארי מכה איש עברי מאחיו, ר"ל שהוא מאחיו וישראל כמוהו אלא שפועל מעשה מארי ומתדמה אליו, ונקרא איש מארי ע"ש שהוא מאשיחם ונעפל לדרכיהם ושיעם, והוא מכה איש עברי המתרחק מדרכי הרשעים, שנקרא איש עברי ע"ד שאמר ז"ל צאצאיה למד נקרא שמו עברי שכל העולם עומד בעבר האחד והוא בעבר השני, ואמר "איש" עברי ע"ד שכתב ק"ו זל"ה צי"מ (פ' בלק) דאף מי שאינו לדיק גמור רק שמחצה לדיוקים והולך בדרכם הוא ג"כ שוה צניו הרשעים, והוא שומע מאת ה' שיהי שואה כצוה צין לדיק לרשע יע"ש.

והנה אמר"ל (סנהדרין ק"ט) דתן שעבר על דת אל אצרים שאיבד עולמו מעשות תשובה, וראוי להצין למה פליגינהו זה לדת זה לתשובה, והנה השוה שבהם לא ידעו, ופירשתי עפ"י מאמ"כ (תכלים ק"ו)

גם ל"ב מ"ש מאחיו וצאומרו עברי ידענא שהוא מאחיו, וצאומרה"ק פי דקדק לומר מאחיו ירמנו כי הביט שבי' מהלדיוקים שבישראל וכו', ותמלא שכתב אמר בסמוך צ' אנשים עברים נלים, לא אמר מאחיו לעם שהיו רשעים כי הם דתן ואבירם ע"ל, אמנם במד"ר (פ' א' ס"ס כ"ח) איתא שזה המוכה הי' דתן, והמארי צא על אשתו של דתן שלומית צה דברי, ואחר שידע המארי שהרגיש צו בעלה ראה להרגו, עי"ש במפרשי המדרשים דיש רז"ס למחוק אשתו של דתן, אולם בספרים שלפנינו כך הוא הגירסא, ולפי"ז הי' המוכה רשע ול"ב מ"ש מאחיו.

גם וילא אל אחיו וירא בסבלותם מיותר, דמאומרו וירא איש מארי מכה איש עברי וגו', ידענא שיא אל אחיו וראה בסבלותם.

ד' ויפן כה וכה וירא כי אין איש וגו' במד"ר ר' יכודא אומר וירא כי אין איש שיקנא להקצ"ה ויהרגנו וכו', ורצין אמרי ראה שאין תוחלת של לדיקים עומדת בימנו ולא מרעו עד סוף כל הדורות, ולכאורה ל"ב מה שחמה מרע"ה ואמר אין איש שיקנא להקצ"ה וכו', וברי גם מרע"ה לא הרגו עד שפסד בסוף כל הדורות שאין תוחלת של לדיקים עומדת ממנו, ומי כמוהו ידע להתצונן ולהצחין צה, וצאצוא דר"י (פ"ב) איתא שהוציב משה סנהדרות של מלכ"ש, וא"ל אברוך את זה ואמרנו לו הרוג והרגו צס המפורש, א"כ לא הי' חיוצא זו רמיא על כל ישראל כי לא הי' ראויים למעשה זו וזלחו, גם שבי' ל"ל בהסתר וצניעא מפני הסכנה ול"ב.

ה' בתיקוני זח"ק (תיקון ו') דרשו ויפן כה וכה וירא כי אין איש, אלא איש לדרכו פונה וכו' איש לצניו ליראה האי עלמא וכו', כולו לווחין כה ה' לנא מונוה וסליחה וכפרה וכו', ול"ב שהולאיו במקרא מפשרו לגמרי, דמיירי בהריגת מארי שראה להרוג ישראל, ואין מקרא יולא מידי פשוטו לעולם.

והנה צביאור הענין דהנה מרע"ה כהנאחו המארי הביט עד סוף כל הדורות כמבואר בדברי המדרש, והנה אמר"ל שכל הגליות הם להשלים גלות

וַיִּפְרֹץ אֶפְרַיִם דַּעֲפֵי פִשְׁמוֹ מִלֵּט מֵאֲחָיו קָאִי
עַל הַמַּגֵּרִי, שֶׁהָיָה מִשְׁרַעֲיָה שֶׁהִמְרִיחַ דָּחַן רָשָׁע
כְּמוֹתוֹ וְאֲחָיו לֹא צִדִּיקָה, וַיַּעַד הָרַחֵם רָאֵה צְדוּת
הַעֲתִידִים שִׁיבִי אִישׁ מִגֵּרֵי מִכָּה אִישׁ עֲבָרִי מֵאֲחָיו,
יִשְׂרָאֵל כְּמוֹכֹו אֵלֶּה שְׁעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה מִגֵּרֵי כְּנִיָּל,
וַיִּרְדּוּ אֲחָרָיו לִכְבֹּדוֹ בְּהִכָּה גִשְׁמוֹת וְרוֹחַמֵּינִת,
וְכָל כּוֹוֶתוֹ לִהְיוֹתוֹ לְדִיעוֹתָיו וּלְעִשְׂקוֹ אֵת נִפְשׁוֹ
כְּדָרְךָ הַמִּסְתִּים צְדוּתוֹ שֶׁמִּסִּים כְּכָל קֶרֶב וּבִדְרֶךְ
מִלְחָמָה לִבְכִּיעַ, וְאֲחִי צִדִּיק צִדִּיק צִדִּיק לִשְׁוֹן לַפְתּוֹת
רִיָּל לְדַעֲמָה וְשִׁיעָמָה, וַיַּעַד שְׂכָתָה הַרְמִיזִים זִיָּל
עִיָּפָה כָּל כָּלִי וְיֹלֵר עֲלֶיךָ לֹא יִלְלָה וְכָל לִשְׁוֹן חֲקוּם
אֲחֶךָ לְמַשְׁפַּחַת שִׁיעִי, וְהַכּוֹוֶה עַל צִדִּיקוֹ הַסִּמָּה
הַיָּל עִיָּפָה וְכָל זֶה רָאֵה מִשְׁרַעֲיָה צְדוּתֶךָ וְהַפְלֵל
עַל הַלְלָתוֹ מִיָּדָה וְשִׁיעָמָה פֻּעַל דִּמּוּיָה לֹא, וְזִיָּל
וַיֵּן אֵת הַמַּגֵּרִי וַיַּעֲמֵדוּ בְּחֹל, וַיַּעַד שֶׁאִמֵּר דּוֹכֵמִיעַ
חֲפָתָה אֶרֶץ וְחַבְלָה דָּחַן וְחִכָּם עַל עֵדֶת אֲצִירִים, וְכִמוֹ
שְׁפִירָתוֹ לְעִיל שִׁתְּעֵלֵם וַיִּתְּכֵם מִן הַעוֹלָם כֵּס וְעִדָּה
וְנִשְׁאִי שִׁיעָמָה, וְלֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחָדוּ וְגוֹ.

וַעֲדָה יִתְבַּר דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ הַיָּל (בְּקוֹשֵׁף ד')

ר' יְהוֹדָה אֹמֵר וַיִּרָא כִּי אֵין אִישׁ שִׁיעָמָה
לְהַקְבִּיָּה וְכוּ, וְיָמֵשׁ בְּחִיקוּמֵם וַיִּרָא כִּי אֵין אִישׁ
אֵלֶּה לְדַרְכּוֹ פֻּעַל וְכוּ, וַעֲפִי דַרְשָׁנָה זִיָּל יִרְמִיָּה
הַכְּתוּב לְדוּרוֹת חִיָּה וַיֵּן כֹּה וְכֹה וַיִּרָא כִּי אֵין
אִישׁ, עִיד שֶׁהַפְלֵל מִשְׁרַעֲיָה יִפְקוֹד ד' אֲלֵקֵי הַרוֹחוֹת
וְגוֹ אִישׁ עַל הַעֲדָה וְגוֹ, וְנִעֲנֶה עַל אֲחִיכֶם שֶׁכֵּה וְאֵיָּל
הַקְבִּיָּה קָם לָךְ אֵת יְהוֹשֻׁעַ וְגוֹ אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ צוֹ,
אֲמַנֵם אֶפֶס מִשְׁרַעֲיָה בְּסוֹף הַדּוּרוֹת שִׁיבִי וְיִשְׂרָאֵל
כֵּלָן צֵלָה רֹעֵה וְצֵלָה מִנְּהִיגָה, וַיַּעַד מִקּוֹנֵן הַבִּיָּה
(וַיִּחְשָׁק לִיד) הוּא רֹעֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ אֵת הַחֲלָב הַתִּבְלִי
וְגוֹ הַלָּן לֹא חֲרָוֹ וְגוֹ יִשְׁגוּ אֲלָיו בְּכָל הַכִּרִּים וְגוֹ
וְעַל כָּל פִּי הַלָּן נִפְּוֹרֵי אֲלָיו וְאֵין דּוֹרֵשׁ וְאֵין מַעֲשֶׂה,
כֹּה אֲמַר ד' הִנֵּי אֵל הַרְעִים וְדַרְשָׁנִי אֲלָיו מִיָּדָה
וְהַכְּתוּב מַרְעוֹת אֵין וְלֹא יִרְעוּ עוֹד הַרְעִים אֲחִיכֶם
וְהַכְּתוּב אֲלָיו מַפִּיכֶם וְגוֹ אֵין אֲרַעֵה אֲלָיו וְאֵין אֲרַעֵם
נֹאֵם ד' וְגוֹ וְהַקְבִּיָּה עֲלֵיכֶם רֹעֵה וְגוֹ אֵת עֲבָדֵי
דוד הוּא יִרְעֶה אֲחִיכֶם וְכֹה וְכֹה יִהְיֶה לָכֶם לְרֹעֵה, וְכָל
הַנְּבוֹאָה הַזֶּה הַתְּנִיָּה וַיִּחְשָׁק עַל הַדּוֹר הַבָּחִירִין
עִיקְבָתָה דְּמִשְׁחָה, וְנִתְקַיִּימָה צְמִלָּה עֲבוֹדָה, שֶׁאֵין
מִי וְגוֹדוֹ גְּדוֹל וְיָמִי יַעֲמֵד בְּפֶרֶךְ, וְאֲמַר חִיָּל (סְנִיכְדִּירִין

חֲפָתָה אֶרֶץ וְחַבְלָה דָּחַן וְחִכָּם עַל עֵדֶת אֲצִירִים, וְכִמוֹ
לְמַה פְּלִגְיָהוּ קָרָה לְדָלָל דָּחַן כְּחִיב וְחַבְלָה וְגַם לֹא כְּחִיב
עֵדֶת דָּחַן, וְאֵלֶּה אֲצִירִים כְּחִיב וְחִכָּם וְהַכּוֹרֵר גַּם עֵדֶת
אֲצִירִים, וְמוֹדֵעַ לֹא כִילִינְהוּ יִתְדוֹ חֲפָתָה אֶרֶץ וְחַבְלָה
אֵין וְחִכָּם עֵדֶת דָּחַן וְאֲצִירִים, וַיִּבְאֵר עֲפִיָּד הַגִּמֵּי
(סְנִיכְדִּירִין ק"ט): אֵין צֵן פֵּלֶת אֲשֶׁר הַיָּלִיל, דִּישָׁבָה
בְּפָתָה צִיָּה וְסִחָרָה לְשִׁיעוֹת רָאֵה, אֲמַרָה יִדְעָה
יִי כָּל הַעֲדָה כּוֹלֵם קְדוּשִׁים וְכָל דָּחָה חִיָּה הִדָּר,
וְהַרְחִיקוּ עֲלֵמָן מִפָּתָה צִיָּה וַיַּעַד נִיָּל צֵלָה מִחֲבֻרָתָם,
צִיָּה מִכָּה כִּי צְדוּר הוּא אֲפִי הַגְּרוּעִים שֶׁצִּיָּה אֲפִי
אֵין נִכְסוֹ צִיָּה שֶׁהַתְּנִיָּה צוֹ צִיָּה וְהַתְּנִיָּה וְהַתְּנִיָּה
מִחֲבֻרָתָם וְלֹא הִי אֲפִשֶׁר לְהַתְּנִיָּה אֵת יִשְׂרָאֵל בְּחִיָּה
זֹאת כְּמוֹ צְדוּרֵי, וְהִכָּה לְפִי גִירָסָה הַמִּדְרָשׁ הַיָּל
זֹאת קִילְקָלָה וְפִירָסָה הַכְּתוּב הִיכָּה הִיכָּה אֲשֶׁר שֶׁל
דָּחַן, אֵיכָּן הִי נִתְגַּדֵּל הַנּוֹקֵץ שֶׁ הִי צִיָּהוּ שֶׁל דָּחַן,
יִכּוֹן שֶׁצִּיָּהוּ נִתְגַּדֵּל הַנּוֹקֵץ שֶׁ הִי צוֹדֵלִי הִי צִיָּה
צִיָּה וְקוֹלְקָלָה, עִיד דָּחַן לֹא הִי צִיָּהוּ לְהַמְשִׁיךְ
אֲלֵיוֹ עֲדָה, מַשְׁאִי אֲצִירִים שֶׁלָּה הִי אֲלָלוֹ כִּיָּה הוּא
הִי יִכּוֹל לְהַמְשִׁיךְ אֲחָרָיו עֲדָה, מַשְׁאִי דָּחַן שֶׁלָּה
הִיָּל עֲדָה עִיד חֲפָתָה אֶרֶץ וְחַבְלָה דָּחַן, וְהִי יִסְפִּיק
לְהַרְחִיק הַנּוֹקֵץ, אֲלָל "וְחִכָּם" עַל "עֵדֶת" אֲצִירִים, כִּי
הוּא הַמְשִׁיךְ אֲלֵיוֹ צִיָּה וְהַתְּנִיָּה צוֹ, עִיד לֹא יִסְפִּיק
מִה שֶׁצִּיָּהוּ הַרְחִיק כִּי עִידִין יִשְׁאֲרוּ צֵלָה דִיעוֹתָיו
מִה שֶׁהַכּוֹרֵר צִיָּה הַהִמּוֹן דִיעוֹת נִפְסוּדוֹת, עִיד אֲמַר
וְחִכָּם עַל עֵדֶת אֲצִירִים שֶׁ הִי לֹרֵךְ שִׁתְּכֵם וְיִתְעַלֵּם
מִן הַעוֹלָם גַּם עֲדָהוּ נִשְׁאִי שִׁיעָמָה וְדִיעוֹתָיו, וְכֹה
וַיִּבֶן דְּבָרֵי הַגִּמֵּי סְנִיכְדִּירִין הַיָּל, כִּי דָּחַן הִי רָק
עֲבָד דָּחַן קָל שֶׁהַרְעִי לְעֵלְמָן, מַשְׁאִי אֲצִירִים הַתְּנִיָּה
וְהַתְּנִיָּה אֵת הַכִּרִּים עֲמֹן, וְהַתְּנִיָּה כִּי אֲחָד מִן הַכִּרִּים
דְּבָרִים הַמְשַׁבְּחִים אֵת הַתְּנִיָּה הַמְשַׁבְּחִים אֵת הַכִּרִּים,
וְהַתְּנִיָּה בְּסִפֵּר חֲסִידִים בְּחִיָּה שֶׁהַתְּנִיָּה אֵת הַכִּרִּים
וַיִּקְרָא לְסִדֵּר לֹא תְּשׁוּבָה, אֵיָּל הַכִּסֵּם הַבִּיָּה חֲזָרָה כָּל
הַשְּׁמֹת שֶׁקִּילְקָלָה, וְאֵם אֵיכָּן יִכּוֹל לְהַחֲזִירִים אֵיָּל
לְסִדֵּר לָךְ תְּשׁוּבָה, כִּי מִה צֵלָה בְּחִיָּהוּ כִּיָּה שֶׁכֵּס
אֵיכָּן שִׁיכָה, וַעֲפִי בְּאֲצִירִים שֶׁהַמְשִׁיךְ אֲחָרָיו עֲדָה וְגַרְם
לְקִילְקוֹלָם אֵיָּל לֹא לְעִשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְכֹה יוֹנָה כִּי
צָדִיק דִּרְשׁוּ זִיָּל שֶׁצֵּד דָּחַן קָל, וְבְּאֲצִירִים שֶׁאֵיכָּן עֲלֵמָן
מִן הַתְּשׁוּבָה, עִיד שֶׁהַמְשִׁיךְ אֲלֵיוֹ צִיָּה וְהַתְּנִיָּה אֵת
הַכִּרִּים.

התורה"ק, ואין עוזר, כי אפסו מנהיגי ישראל האמיתיים, ולשמאל לבקש עוצה בהשפעה גשמויות ע"ד הכתוב בשמאלו עוזר וכבוד ואין סומך, וזה ירמזו הכתוב ויפן כה וכה כחתי ה"ל וירא כי אין איש, שראש משרע"ה בשפלות דורנו האחרון שלא יכיר לנו לא מנהיג ולא מנהל וירא בסבלותם עד סוף כל הדורות, והתפלל על הכלותיו.

*

יידר צימים הרצים בהם וימת מלך מזרים ויאלחו צני ישראל מן העבודה ויזקקו ותשל שועתם אל האלקים מן העבודה, פרש"י ז"ל נעזר וחי שועת חינוקות של ישראל ורוחן בדמם, וכן מובאר צמד"ר (פ"ר א' ס"י ל"ד) למד נתאנחו, לפי שאמרו חרעומי מזרים אין לך רפואה אם לא נשחוט מקטני ישראל ק"ג בערב וק"ג צבוק ורוחן דמיהם שחי פעמים ציוס, כיון ששמו ישראל גזירה קשה החטיו מתאנחים וקנינים, ראוי לבזין ולכאורה דרש זה סותר משמעות הפשוט שאנחתם ה"י מן העבודה, דכתיב ויאלחו צניי מן העבודה, ואם כדרשתם שנתאנחו על איבוד הכפשות מדוע כתיב מן העבודה, גם אין טעם בעצם זו לרוחן בדמם של חינוקות דבר שלא נשמע מעולם, ואם ה"י לר"ך לרס חינוקות ה"י יכול להקח מהם דם, ומדוע דוקא צבוק ונעזר.

וה' י"ג דרך רמז מוסר בהקדם דברי הגמ' (נדה י"ג ע"א) ואמר ר' יוחנן כל המוילא ש"י לבעול חייב מיתה זכר, ר' יוחנן ור' אמי אמרו כאלו שופך דמים שנאמר (ישעי' י"ז) הכחמים צאלים תחת כל עץ רענן שוחטי הילדים צחלים תחת סעיפי הסלעים, אל תקרי שוחטי אלא סוחטי עכ"ד הגמ', ורש"י ז"ל בישעי שם פי שוחטי הילדים לקרבן עכו"ם, וכן פירשו רוב מפרשים שוחטי הילדים לע"י, שבימינו ה"י יירא דע"י תקיפת וגם את צניקים ואת צנוחיהם ישרפון באש לאלהיהם, ויגמ' דרשוכו על חטא הידוע, עוד שם בגמרא אר"ה מ"ד גם כי חרצו תפלה אינו שומע ידיכם דמים מלאו (ישעי' א'), אלו המנאפים ביד, פרש"י מוילא זרע לבעול, וכן הכתוב י"ש לפרס לפני פשוטו שהגא' שפיקח

י"ז ע"א) דור שכן דוד צא העזות תרצב והיוקר יעוות, פרש"י היוקר יעוות מכוזב שבהן יכא שותן. ורמאי, ולכאורה הרי אמר"ל (פסחים ג') בגנות בהמה עמאל לא סיפר הכתוב וכו' עיי"ש, ומדוע יאריך הכתוב לספר בגנות רועי ישראל ואף חז"ל תיארו גנוחם, אמנם ה"י הכרח לה מפי ה"לל הדורות, ולהודיע לנו שאין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, ולא נניח להטעות עצמינו, וכמ"ש רש"י ז"ל בש"ס עכ"פ אם לא חדשי לך היפה בגוים לאי לך בעקבי ה"לל, ואלה"ק אם פסק ברעבה מלכהנידן, לאי לך בעקבי ה"לל תסתכלו בפסיקות שבו ה"לכו הראשונים והעקבים נכרים, ואם נבקש דרך האמת דרך אצורה"ק לא יעזוב ד' את ישראל וירחם עלינו להנחיתו בדרך האמת.

יבזזה יתבאר דברי התקונים ויפן כה וכה וירא כי אין איש, אלא איש לדרכו פונה וכו' איש לבצעו לירחא האי עלמא, כולכו לוחין כז. כז לנא מוונא וסליחה וכפרה, ולכאורה הרי אנשי כנ"ג חיקו להתפלל על כל אלה, אמנם הוזה"ק אין תרעומתו על בקשת מוונא פרנסה. חיי סליחה וכו', כי צני ישראל לריכס לכל זה בשביל להרבות כבוד שמים בעולם, ועד"ז חיקו אנשי כנ"ג להתפלל על אלה שיתכווין האדם בתפלתו בשביל כבוד שמים ובשביל שיתרחב דעתו לעבוד ד' בכל לבבו, ויהי לו די מחסורו להחזיק תלמוד תורה ולקיים מצות התלוים צמחון, אולם החסרון הוא שאין צ"ח מכוונים כ"א להנחתו, ח"ש לוחין ככלצין כז לנא מוונא וכו' כי הכלבים ג"כ אעקין רק להנחת עצמן, וזהו כל החסרון שזוהין ככלצין בדומה להם, ואריך לבוין בעד כבוד שמים.

וע"ז ירמזו דברי רז"ל במדרש וירא כי אין איש שיקרא להקב"ה וכו' שידרש בשביל כבוד שמו ית' להכניע כוחות העומאה, כמו שעשה משרע"ה בהריגת המלך, וק"י היע"ל זל"ה"ה פי מ"ש פתי לימין ואין עוזר ולשמאל ואין סומך, כי הכוזה"ק נקראת ימין ערה"כ מיינוי אש דת לנו, ובדורות האחרונים אין לנו עוזר וסומך מנעלדו ית"ש, ח"א פתיי לימין לבקש עזר וסעד בעבודת ד' ודרך

הידוע לרץ לעשות תשובה ולהחזירות עליו תמיד
ממאס"כ וחסדתי נגדי תמיד.

ראה מש"כ בספר"ק דברי חיים (פי' נח) לפרש
הכתוב קן כל בשר בא לפני וגו' חליק, דהנה
מבואר שחטא של דור המבול הי' ששחמו זרעם ולא
לא מהני תשובה וכו', וכן באמת דור המבול לא הי'
מהני להו תשובה וכו', ואף שיקר הדבר למסור נפשו
להקב"ה כשהשוקקות רב עד דכדוכה של נפש,
וממחית בזה מה שחזרו העולמות וצא עד הקן,
ולא אמר הכתוב שפיר קן כל בשר וגו' עיי"ש,
וכתב שם עוד בטעם מדוע לא מהני תשובה על
חטא הזה, עפי"י מה דמבואר בספרים דבטעם פוגם
האדם במזחיתו, ובמדה שחוטא מסיר עצמו משרשי
הקדושה וכו', אבל לא נפקר חיו משרשו, ולכן בעשותו
תשובה מביא חיות חדש משרשו אל האבר והליוור
שנחלש וכו', אך בטעם חומר הגיל' ר"ל הוא כמסור
שרשו לגמרי כמבואר בספר"ק, ולכן כמעט אין לו
חרופה, ואף בקושי תשובה מעורר אדם הנכבד
רלויות למעלה מהטבע, יחון ונעתר לה' גם בשונו
מחטא זה וכו', והיינו כר"ל עיי' מסרי"פ ממש להקב"ה
עכ"ל.

ובזה יל"פ הפסוק הסירו רוע מעליכם מנגד
עיני וגו' ולכאורה מאמר מנגד עיני י"ב,
דאף שזה ודאי רק לבשר את האוזן, כי אצל הקב"ה
לא יתכן שום בחי' גשם כלל, אבל עם כל זה י"ב
מה לרץ לומר מנגד עיני ומהו הכוונה בזה, ויל"פ
דהנה ית' חושבין כללם, כי בזה שער עליהם רוח
חרטה פעם אחת ולעתיים נשבר לבו בקרבו, כבר
יאל ידיו חוצה תשובה כראוי וממחק החטא, עיי'
השמיטנו הפסוק שלא די בזה, כי אם רחאו הזכו
הסירו רוע מעליכם מנגד עיני, כלומר שחסי'
התשובה כ"כ עד שיוסר העון גם מנגד עיני, ועי'
שכתב הרמב"ם ז"ל בזה תשובה עד שיעיד עליו יודע
תעלומתו שלא ישיב לכסלה עוד.

אנ"י עפי"מ שפירשו בספר"ק אמרינו בתפלה ר"ה כי
זוכר כל הנשכחות אחר, ר"ל דאם אדם עושה
מלוא חובתו להתפאר בו אז נשכח זכותו למעלה, ורק

דמים ממש למח תלה צו גם כי תרבו תפלה איננו
שומע יותר ממשאר עבירות, אבל הכרחי עבירה הוא
ודאי ציטול תפלה, וציוחור במוליד שז"ל שאסור להתפלל
עד שיטבול עכ"ל, ולכאורה ית' להבין מה שכתב
הכרחי עבירה הוא ודאי ציטול תפלה, דא"כ יחי'
כל הכרחי עבירה כן ולמה דוקא בטעם זה, ודאי
דבהכרחי שאר עבירות אינו מפסיד כ"כ כוונת התפלה
כמו בהכרח זה, או אפשר עפי"מ דאיתא שם
בגמרא אר"א כל המביא עצמו לידי הכרחי אין
מכניסין אותו במחיתו של הקב"ה, כתיב הכא וירע
בעיני ה' וכתוב התם כי לא אל חפץ רשע אחר
לא יגורר רע עכ"ל בגמ', וכמו שכתב עצמו נדחה
ממחיתו של הקב"ה, גם תפלתו לא יעלה לפניו
ית', ולז"ל הכתוב גם כי תרבו תפלה איננו שומע וגו'.

והנה אם יתבונן האדם בחומר עונש הזה רעוד
יחזירו ותסמך שערות אונש, דכלא כל ישראל
צריכים לרחמי שמים בכל עת ועונה ומתחננים
להבחי"ש בתפלות ותחנונים וכל קיומם ותקוותם
שוקבלו לרצון לפניו ית"ש, זהבחי"ש שומע תפלת כל
פה ואף תפלת החוטאים, וכמש"ל (ר"ה י"ז ע"ב)
נחטף הקב"ה כשליח ליבור והראה לו למשה סדר
תפלה, א"ל כל זמן שישראל חוטאים יעשו לפני כסדר
הזה ואני מוחל להם, ואיך אפשר להעלות על הדעת
שתפלת ישראל לא יחשבו כלום ח"ו, עד שאפילו
מרבית בתפלות לא יתקבלו כמאמר הכתוב גם כי
תרבו תפלה איננו שומע, ואי' איפה תקותינו דבור
השפל הזה שאין אחרו יודע מה היא תפלה ותמכה,
אולם מליו רמז נחמה בפסוק שלאחריו דכתיב הכו
הסירו רוע מעליכם מנגד עיני, פרש"י ה' אזהרות
של לשון תשובה ית' כאן כנגד עשיית, וכנגד עשרה
מלכות זכרונות ושופרות, הרי מבואר שמיטיל תשובה
אף למעט הידוע דבי מיירי הכתוב, גם בזוה"ק פרשה
זו מבואר דמהני תשובה וז"ל מאן דמשקר בצרית
וכו' לית לי חולקא באלקי ישראל אי לא בחילא
דחייבתא תדיר עכ"ל, ומ"ש בחייבתא תדיר אפ"ל
עי' שחסי"כ וחסדתי נגדי תמיד, דהנה בשאר עוונות
אם התודה עליהם ביו"כ שער ולא שנה צאלתו
איכא פלוגתא אם לרץ להתודות עליהם עו"כ,
(עיי' בגמ' ובמור אר"ה סי' תר"ו) אבל על חטא

השם ככ"מ, שהלוישו חז"ל בפנימוחן רחמים וסודות נפלאים עד אין חקר.

או אפ"ל בפשטות שהיו שוחט ילדי ישראל לע"ז, ע"ד שאמר חז"ל בגמרא שם אומר רב המקשה עלנו לדעת וכו' נקרא עבדין שכך אומנתו של יחזקאל היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו כך עבוד ע"ז וכו'ך ועוד, ולכאורה גם בשאר עבירות כך הוא המדה דעבירה גוררת עבירה, אך אפשר מפני שפי' חטא זה נחשבו עיני האדם מלירות האמת, כמו שכתב הרה"ק הר"ר אלימלך זי"ע בזהבנות האדם, שהטאת נעורים מסמין עיני האדם שלא יראה האמת, ופי' סמיות עינים עלול להכשל בעבירות עוד עד שיכל ויעבוד ע"ז, ועי"כ אחר שהלויט פרעה להחטיאם בחטא הנורא הזה, נגררו לעבוד ע"ז ממש ולשחוט ילדיהם לע"ז, ולז"ל שהיו שוחטין בערב ובצוקר כי אז הוא זמן עבודה, וישראל מתפללן באותה שעה להצדיק, זה לעומת זה גם הם עובדין לאלילים באותו הזמן, ומפני שפרעה גרם זאת שהרי הוא החטיאם לכן נקרא על שמו שהוא שחט ילדי ישראל, והחרטומים יעאזבו שזי יחי רפואתו, שעי"ז יחוסף כח להסמיא כח"ל.

אם חינו מתפאר בו וכו"ה בבחי' שכתב אללו אז מחזירין זכותו למעלה, וכמו"כ בעבירות מי שחטאחו נגדו תמיד ומתאווה ע"ז כל ימי חייו אז אין מחזירין חטאו למעלה, אבל אם שוכח עוונותיו אז חזר חטאו ח"ו למעלה, וז"ש זוכר כל הנשכחות שהקצי"ה זוכר מה שנשכח מלב האדם, ואפ"ל בכוונת הפסוק מי"ש הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני ולא אחר מנגד עיניכם, כי לריך שיהיו לזכרון בין עיניך תמיד ויחי לבו נשבר בקרבך, מה נאמר ומה נדבר ורחוקים אנתנו מבחי' זו הרבה מאוד, אבל עי"ז כל נקודה של תשובה מועיל קצת להחליט כבוד החטא, וידוע שתחס הרה"ק הר"ר זושא זל"ה"ה כי מעולם לא ראה מלאך הנצח מעבירות ישראל שיהי שלם בגופו ואבריו, כי האדם החוטא מתאנה על העבירה שעשה, והאנתה שזכרת גופו של המלאך הנצח ממעשה החטא ונעשה מחוסר אברים, ועד"ז י"ל לפניך חפלה, דמ"ש חז"ל דהמניח זרע לבטלה נדחה תפלתו ר"ל, היינו שהמקטריגים מונעים ומעכבים תפלתו מלעלות, אבל כ"ז רק בשל עשה תשובה, אבל ע"י תשובה מחליט כח המקטריגים, והבחי' ברוב רחמיו ותסדיו חותר חתירה ומקבל אותם, כי קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת.

ונבוא לבאר דבריהם ז"ל במדרש כי"ל שיעלו החרטומים לשחוט ילדי ישראל וכו', ואפ"ל הכוונה עפ"ימ"ש בספר"ק דחטא זה מוסיפים כח להסמיא רח"ל, והרמשל שהביא ק"ז הישמה משה זל"ה"ה, לאחד שלא ללחוס וכו'לך אחו כלי זינו, וכשנשבר ציד האויב נלקח באותו כלי זין עלמו שהוא מסר לידם, וענין המשל דכלי זינים של ישראל המה ניל"ה"ק ענפי הקדושה לכו"ל מישראל משרש נשמתו, ואם ח"ו פוגמין בחטא הזה נמסר הכח להסמיא רח"ל, ובאותו הכח מכים את ישראל ח"ו, וכתב השל"ה"ק (במאמר מנה עשירה) וירשו אותנו המלריים שעשו אותנו רעים וחטאים לה' עי"ש, וחטא זה נקרא רע כנודע, ולז"ל אין לך רפואה אלא"כ תרחץ בדמיהם דחו סם מרפא לפרעה שהוא הסמיא, ועי"ז הם מתגברים להחטיא את ישראל עוד, חזו הכוונה שהי שוחט ילדי ישראל, כלומר שהחטיאו את ישראל בעון הנורה הזה, וחז"ל רמזו זאת במתק לשונם כדרך אגדות

ועפ"ז יובן מאמר הכתוב ויאנתו בניי מן העבודה, ע"ד הכי ולא שמשו אל משה מקאר רוח ומעבודה קשה ודרשו רח"ל שהי קשה להם לפרוש מעי"ז, וז"ש ויאנתו בניי מן העבודה על שנחפסו לעי"ז, וכ"ז נגרם ע"י פרעה שהחטיא את ישראל, ולדרכיו לא פרעה בעלמו ה' שוחט הילדים אלא שהביא את ישראל לעשות כך ועי"כ נקרא על שמו, זה שאמר פרעה הבה נתחכמה לו למושיעין של ישראל ר"ל להחטיא את ישראל בחטא הנורה הידוע, וזהו נתחכמם למושיעין של ישראל לעכב את גאולתם דבזה תליא הגאולה כידוע מספר"ק.

*

ויאמר ד' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים וגו' כי ידעתי את מכאוביו, במד"ר ראיתי לא נאמר אלא ראה ראיתי, א"ל הקצי"ה למשה אחי

ופקדתי את העגל, את כח הרע אשר בקרבם, ואז יגדיל ויאדיר זכותם, במה שהם נועים מהרע הזכ לעשות אל הטוב עכלה"ק.

ועד"ז אפשר לפרש לפנינו דכדי להגדיל זכותם של ישראל בקבלת התורה, הזכיר להם הקב"ה ראיות מעשה העגל, והנה הקב"ה דן ע"ש העמיד לטובה, ואינו דן ע"ש העמיד לרע (עיין בפרשת דרכים שהאריך צדק והציג ראי מוזכרי המדרש עיי"ש), ולדרכנו הזכרת מעשה העגל כאן הוא ג"כ לטובת ישראל, ולכן דגש הקב"ה צו ע"ש העמיד כדי להגדיל זכותם עיי"ש, ואולי שמרע"ה השיג ג"כ מעשה העגל בצחי ידיעה, אלא שלא הראהו הקב"ה בצחי ראי כדי שלא להחליט דעתו, דאינו דומה ראי לשמעה, ועיד שאמר ר"ל במתני (פי"א דיומא), ערז יוכ"פ שחרית היו מעבירין לפני הכ"ג פרים ואלים וכבשים, כדי שיבא מכיר ורגיל בעבודה, ובגמ' תנא דידן מ"ע לא תנא שפירס, כיון דעל חטא קא אתו חלשא דעת"י עכ"ד בגמ', ואף דידע כ"ג שהקרבנות השפירים מעבודה היום הוא, וחקני צ"ד היו קורין לפניו בסדר היום ומזכירין אותו, מ"מ אינו דומה שמעה וידיעה לראי, ויותר חלשא דעת"י ע"י ראי משמעה וידיעה, ולפעם זה לא ראה משרע"ה עשיית העגל בצחי ראי כ"א בצחי השגת ידיעה, והלזיקים הדורות הקודמים השיגו כולם הנסיונות והזכרות והשפלות של דור האחרון עיקרצת דמיוחא, אבל רק בצחי השגת ידיעה ולא צרחי כדי שלא להחליט דעתם, ואני הגבר ראה עני, צעורה"ר דודר הוא הגענו לכך לראות עין בעין שפלות ופירוט הדור והידיעה הנוראה, כמה גדולים היסורים וחלשת הדעת, השי"ת ורחמנו וישמחנו כימות עיניתנו.

ואפ"ר לרמז עוד כפול הכתוב ראה ראיתי את עני עמי, כי בכל מקום הכפל בכתוב מורה על הריבוי והתמידות כידוע, וירמז הכתוב על העיוני והזכרות של גלותו האחרון, וכל הגלויות נרמזו בשם מלכים שהוא שורש לכולם כידוע, וצעורה"ר השקענו זכור הגלות כ"כ עד שאין מרגישים ואין רואים העיוני והזכרות והנסיונות, ע"ד שאמרמ"ל אין זכר המרגיש צאנזל, וישראל נתונים בצרם בכל

רואה ראי אחת, ואני רואה צ" ראיות, אחת רואה אותן באין לסני ומקבלין תורתו, ואני רואה אותן מקבלין תורתו וזו ראה, ראיתי זו מעשה העגל וכו', עכ"ד המדרש, וראוי להבין מה ענין להזכיר ראיות מעשה העגל לכאן, ואין ספק שהצו"ת רואה ויודע כל העמידות, אמנם מפני שאבותינו צמלים לא הספיק זכותם להגאל, כמאמר"כ ואת ערום וערי, וגאלם הקב"ה ע"ש העמיד שפתידין לקבל את התורה כמ"ש צבול"ך את הכס וגר העבדון את האלקים על הכר הזה, וא"כ ה"י ראוי להזכיר זכותם ראיות קבלת התורה, אבל מ"ל להזכיר תוצאת ראיות מעשה העגל, גם צ"כ איך לא ראה משרע"ה גם ראיות מעשה העגל כמו שהשיג ראיות קבלת התורה, שהי כמ"כ עמידות וחלוא בצחורה.

ואת"ר עפ"י"ש בספח"ק עבודת ישראל (פי' בלק) עפ"י הקדמת הגאון החסיד מו"ה לוי יתחק זל"ה"ה (בעל קדושת לוי ז"ע), שאמר צפי הפסוק וציוס פקדי ופקדתי עליהם חטאתם וגו' אשר עשו את העגל, וקשה היבד אבינו איך הרחמן הסולח ומוחל ומעביר אשמתינו בכל שנה ושנה, ס"ד שיכתוב בתורתו דבר קשה כזה, שיחזיר לעולם את חטא העגל, ותוכן תירוטו עפ"י משל דאם אחד מגזע עובדים וישרים הולך בדרך תמים ועובד את יו"ר, אין זה דבר נפלא כי התורה מחזרת על אכסיהם שלה, אבל אם אדם צווי משפחה יעשה הטוב צעיו"ד, יתכלל יותר מכן משפחה הנכבדת צעבור עזבו שרשו הרע ונטה אל הטוב, והנה ישראל קדושים הם, הגם שקבלו את התורה במעמד הר סיני לא ה"י הדבר נפלא ומחולל, כי קדושת אבותיהם אשר הורישו לבניהם הוא הנותנת שיהיו עובדי ד', אבל כיון שעשו את העגל אח"כ, והעשו את פניהם נגד יו"רם, ניכר שהי צם משרש הרע שלא יתקן עדיין וכו', אז גדלה ונפלאה צעיו"ד מעלתם בקבלת התורה, וזהו פי' דברי ר"ל גם אלה תשכחה זה מעשה העגל, שיכ"י נשכח לגמרי כיון שעשו תשובה, אבל ואכ"י לא אשכחך זה מעשה סיני, כלומר צענה שאני זוכר מעשה סיני אז אזכור ג"כ בחטא העגל, בגדול קשיות ערפם אשר להם, כדי להגדיל זכותם במה שעשו מלפנים במעמד הר סיני, וצ"פ וציוס פקדי כשאזכור צם להטוב להם,

כי ראונו של ישראל לעשות רצונו ית', אלא שאדם הכח לעמוד בנסימיות והתבצרות ה'הכ"ר, ולכן וארד להלילו וגר.

*

ויאמר ה' ראה ראיתי את עמי אשר צמארים ואח נעקשם שמעתי וגר ועתה הנה נעקש צמא צאח אלו וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחאים אחס וגר, וליד צאריכות וכפילות הלשון, דכר אמר ראה ראיתי וגר ואת נעקשם שמעתי ולמה כפל לומר עוה"פ ועתה הנה נעקש צמא צאח אלו, גם וליד בחינת ועתה דמיותר, וצאח"ה כק דקדק כן, ומפרש כי מודיע ה' למשה כי אז צעודו מודר עמו צאח נעקש צמא מחדש, ולזה דקדק לומר ועתה וכו', ואמר וגם ראיתי את הלחץ לפי דברי התנא שאמר זה הדחק, הוא פרע שלא נרשם בדברי ה' הקודמים וכו', והכוונה בהודעת כל זה לומר ועתה לכה וגר פי חיוק ומיד וכו' ללד הדחק אשר הם נדחקים אין להמתין שום זמן עכ"ל, אמנם גם לפי"ד קשה דאי משום הא לא ה' לזכר עוד הפעם להאריך ולכפול, והי"ל להזכיר צחלה הכל ראה ראיתי וגר ואת הלחץ וגר.

וַיִּלֶּךְ עמי דרכו צהקדם דברי התוו"ע אמתני דאבות (פ"ה מ"ה) ולא אירע קרי לכ"ג ציוס הכיפורים ח"ל, יש מי שהקשה ולמה יארע לו קרי אחר שבה מרחין אותו וכו', והתשובה כי יל"ע והי"ל"ר מתקועטים זה עם זה בשני חו"בים, וכשאחד מהם קרוב להיות מונח יתחזק על עמדו בראותו כי כלח אלו כרעה וכו', ולזה ה' קרוב מאוד הכהן להיות צעל קרי וכו' עיי"ש, ועד"ז אפ"ל לעניניו דבה צמארים ה' התאצקות קשה מלד כוחות העומאח שהתבצרו לאחוד להחטא את ישראל ולמונע תשובתם על כי צאח תליו גאולתם, וי"ש ראה ראיתי את עמי עמי וגר ואת נעקשם שמעתי מפני נגשו, היינו כח כלוחץ של כוחות הסע"א הנוגשים בהם להחטאם, וכמעט שנמנע הבחירה מהם, כי אין כח בדרך הטבע לאדם לעמוד נגד התבצרות הסע"א, מכ"ש אם מתחזק עליו ככל כוחותיו, ע"כ אמר הקב"ה

ד' פיות העולם בגשמיות ועוד יותר ברוחניות, ואין רואה ואין מרגיש, והצו"ת צלצדו רואה צענינו ומביט בשפלותנו וזה ראה ראיתי את עמי הכפל ירמח על ראיות הרבה עד סוף כל הדורות, וזהו ג"כ ביאור הכתוב כי ידעתי את מכאוביו, שנסחמו הלבבות צעור"ר, ומרוב הרגלם בנסימיות בגלות גם מכאוביהם לא ידעו ולא ירגישו, ע"כ אמר הקב"ה כי ידעתי את מכאוביו שהצו"ת יודע ונותן לב על מכאוביו ואין זולתו, ולכן וארד להלילו כי כבר כלו כל הקליין.

ובמד"ר (פ' ג' סי' צ') דרשו ר"ל כי ידעתי את מכאוביו, יודע אני כמה עתידים להכאוביו במדבר כמה דחימא כמה ימרוכו במדבר ועניבותו בישימון, ואף על פי כן איני נמנע מלגאלם עכ"ל המדרש, ואפשר לומר שירמח הכתוב צאח לימוד זכות על ישראל, על פי מה שכתב האב"ח"ה"ק (פ' תצוה) וירעו אותנו המצרים, שעשו אותנו רעים כמותם, וירא את ענינו הוא אפיסת כח הלוטם, שאין צו כח המספיק להלחם נגד הי"ל"ר ולהתגבר עליו וכו', ואת לחאנו זו הדחק, שדוחק הי"ל"ר את האדם לחטוא צמ"כ, ואין אדם שליע ברוחו להגלל ממנו, ולולי הקב"ה עזרו אין יכול לו עכד"ה"ק, וזהו פירשנו (בדברנו להלן) מאמר הכתוב ואת נעקשם שמעתי מפני נגשו, דזהו נחית טעם על שמעתי דעל כן שמעתי מפני שבה הגורם לחטאם על ידי נגשו, היינו כוחות הילר ועומאח מצרים הלוטמים אותם וכוואנס נחשבו, וע"כ אף שלא היתה תשובתם שלימה ומספיק לגאולתם, אפ"כ נעקשם שמעתי וארד להלילו וגר ועד"ז אפ"ל צמא"כ כי ידעתי את מכאוביו, שדרשו ר"ל יודע אני כמה עתידים להכאוביו במדבר וכו', ואפ"כ איני נמנע מלגאלם, ונרמח צמאמר השם גם לימוד זכות על ישראל, שצמאח מה שהכעיסו להקב"ה במדבר ובישימון, לא עשו רק מחמת דוחק הילר, ואח"כ מיד התחזקו וכאז לבס מאוד על שהמרו רצונו ית', וי"א כי ידעתי את מכאוביו יודע אני כמה עתידים להכאוביו וכו', אבל כי ידעתי את מכאוביו שמתחזקים וכוואז לבדם על מעשה הרע, ומעיקרא יעשו אותו באונים ומתוך לחץ הילר, וע"כ איני נמנע מלגאלם

ואפ"ר עפ"י הידוע דגלות מצרים שורש כל הגלויות, וגאלות מצרים שורש כל הגאולות, וכתב הארז"ל בשער המצות (פי' ראה) דטרם ציאת המשיח לייסד ישראל להיות צבולה בכל הארצות ללקט משם הניצח"ק, ויש מקומות שז"ל עם רב מושגל לרבינו הניצח"ק הנמצאים שם, ויש מקומות דחבני אף צא מישגל להוציא משם הניצח"ק השייכים לשורש גשמתו, גם מבואר בנצוחת יחזקאל (כ"י ב) ובדברי רז"ל שלעתיד צביאת המשיח כשיגאלו ישראל ויחזקצו מן הגלויות לא יבטחו מיד לא"י, אבל יוליד אותם למדבר העמים ושם יבי' הציור, וכדרך שהי' צללם ממלכים שולחו למדבר ולא נכנסו לארץ עד דורו של יהושע, ואולי ירמזו הכפילות על כל אלה הכחי' גאולה מצרים וגאולה העתידה, ולז"ל וארד להצילו מיד מצרים ה"ב בצטחה על גאולה מצרים, ולהעלותו מן הארץ ההוא ירמזו על גאולה גלויות אחרים, וע"כ אמר מן הארץ ההוא לשון נסתר, דל"א לפרע כי רבים המה, וישגל ויזו גולים בכל הארצות לעטם צירור ניצח"ק כמבואר בדברי הארז"ל, והכוונת יקבץ נידחיו ממצרע כנפות הארץ, אמנם לא בניקל וזכים לכניסת הארץ, כי לורך לה הכנת קדושה גדולה, כמבואר במכילתא (פי' בשלח) דע"כ הקיפס הקב"ה לישראל מי שנה צמדצר ואכלו את המן ושחו מי צאר כדי שחיה' התורה נצללת צגופן, וכמו"כ יהי' בגאולה העתידה שיוולד ד' את ישראל למדבר העמים ויוריד להם מן וצאר עד שידככו ויהיו ראוים לבניית הארץ, ולז"ל ולהעלותו מן הארץ ההוא אל ארץ טובה ורחבה, אין טוב אלא תורה, אל ארץ זאת חלב ודבש ירמזו על תורה שצט"פ כמו שדרשו רז"ל דבש וחלב תחב לשוך על חושצצ"פ, ואחר כל אלה יגיעו אל מקום הכנעני היינו מקום הארץ, וכל זמן שישראל צבולה נעקרה קדושת הארץ משם ונקרא מקום הכנעני, ובשיביו ישראל ראויון ישבון הקב"ה שכינתו צחורו ויחזור קדושת הארץ למקומה, ועל זה ירמזו כל אלה לשונות הכפילות ואלה המדמים לזכות לבניית הארץ מלוכד צעוות ופשעים, אינם אלא עושים ומעשים, כי לא הם ראוים לבניית הארץ, וגם קדושת הארץ אזלה לה ע"י המחטאים צה, כמבואר בדברי הרמב"ם ז"ל פי וירא דל"א אינה סובלת עובדי עבודה

*

וארד להצילו מיד מצרים וגו', ומיד כשאמר הקב"ה דיבור זה של וארד להצילו, הרגישו כוחות הסט"א כי קרובה קי"ס להיות מנוחמים, ולא התחזקו בהתגברותם יותר, צדוהם כי כלתה אליהם הרעה, והכמשל שהוצא בתינו"ט הכ"ל, חשה"כ ועתה הנה נעקת צנ"י צאה אלי וגם ראיתי את הלחץ וגו' פי' "ועתה" שעכשו אחר דיבור וארד להצילו וגו' ניתוסף נעקתם אלי ע"י הלחץ אשר מצרים לוחצים אותם בהתגברות יותר, ע"כ ועתה לכה ואשלחך תיכף ומיד צלי איתור, וכמו"כ צדורינו עיקצתה דמשיחא כוחות הסט"א מתגברים מאוד, מפני שקרובה קי"ס ומפלתם, ובקרוב תחזקו וכל הרעה כולה כעשן תכלה, וע"כ הם מתחזקים בהתגברותם מאוד להחט"א את ישראל בצופנים שונים ר"ל, והגם שמתלחמה זו נוכחת מדור דור כל ימות עולם, אבל עכשו אנו עומדים בצוף המלחמה וז"ל שיתארך עוד הרבה, שהרי קץ המוגבל של צעתה לא יאחר צשום פנים, וצלי ספק אנו קרובים לה מאוד, וע"כ התגברות הסט"א נורא מאוד שלא הי' כמורו מעולם, כן צעיון האמונה שמחזקמים לנתק את ישראל מאמונתם, והן צשמירת העינים והמחשבות ע"י גודל הפריצות השורר ר"ל צעולם, ובכזה מלחמה זו ממלחמת כל הדורות שלפנינו, והעל על צנ"א חלושי כח ואינם מלומדי מלחמה כלל, אמנם להי' המלחמה והוא ית' רואה שפלותנו, ואת הלחץ זו הדת שכוותם העומאה דוחקים אותנו, ותיקיים גם צנו וארד להצילו מיד צלי איתור, והש"ת יהי' בעצרתו שנוכל להתגבר על כל הכסיונות ויוציאונו מאפילה לאורה צצ"א.

*

וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההוא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זאת חלב ודבש אל מקום הכנעני וגו', ראוי להבין עטם הכפילות וחילוק מקומות צשמות שונות, צאמרו להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההוא, וכן אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זאת חלב ודבש אל מקום הכנעני, ואם להשמייעי צה מעלת ושבה לא"י, ליכללהו יחדיו אל ארץ טובה ורחבה זאת חלב ודבש מקום הכנעני וגו' ומי' חלקינהו הכתוב.

על ישועתו של ישראל, ואין תיסק אדעתין שלא יראה לילך לבשר בגאולה לבני ישראל, עד שוכרתי יעקב אש"ה ליעול ממנו ערבון, וכ"ל מישראל אילו הי' ביכולתו לבשר בשורה טובה זאת, שהקב"ה נתמלא עלינו רחמים להוציאנו מאפלה לאורה בגאולה שלימה ונחיות, בלי ספק הי' מדלג על ההרים ומקפץ על הגבעות במסע"מ ממש לבשר לישראל בשורה זו, ומכ"ש אל"ה הנביא ז"ל ש' זהו חפידו לבשר בשורות טובות לישראל, כמ"ש הפייטן איש עמיד להשכלת משמי ערבות איש פקיד על כל בשורות טובות, איך יעלה על הדעת שימאן לבשר בגאולה עד שהי' הדרך ליעול ממנו משכון שילך בשליחות זו.

וְנִרְאָה עֲפִי"ד הַרְמָצִין ז"ל הסביר למשה בכל הסרצנות האחת, ענותותו הגדולה מכל האדם אשר על פני האדמה, שלא הי' מואל את לבו להתגדל ולדבר אל המלך ושיתפאר לאמר הי' שליח, ולא על ישראל להוציאם ממצרים ולהיות עליהם מלך עבליק, והסביר הענין נראה כי להיות שליח, להביא ישועה לישראל או לבשר בגאולה, לאו כל אדם זוכה לכך, אלא מי שכל חנועותיו ופעולותיו בחורה ובמנוות ובמעשים טובים בקדושה ועברה, וכו' מלא רוח חכמה וגבורה רוח דעת ויראת ה', ורק אדם כזה ראוי לשליחות נשגבה ורוממה כזאת. ולכן סירב משה רבינו בשליחותו, כי הוא הי' עניו מכל אדם, ולבו נשבר בקרבו בדרך הדיקום, והחזיק את עצמו לשפל אישים ומחוסר זכותים, עד שאמר מי אנכי כי אלק אל פרעה וכי אולי' את בני ישראל ממצרים, מה אני חשוב לדבר עם המלכים ומה זכות יש בידי שאכרי אני השליח להוציא את בני ישראל, כי כן הוא דרך הדיקום להקטין עצמו ולאחוז במדת העוה ושלמות רוח, ומכ"ש משרע"ה ששמיד עליו החוסיק וכא"ש משה ענו מאוד מכל האדם, ולפיכך אמר להקב"ה שלא נא ביד תשלח ופי' בחי' ביד מן דבשר למשלח, כי הוא לא החזיק את עצמו כשר והבין לחפידו נעלה האחת.

וְאִוָּרִי לטעם זה הדרך יעקב ליעול משכון מאלי, עפ"י דאיתא במד"ר (סוף פרשה עקב) אל"ה הקב"ה **לְמַעַן** חיך כשם שנתת את נפשך עליהן

וַיֹּאמֶר משה אל האלקים מי אנכי כי אלק אל פרעה וכי אולי' את בני ישראל ממצרים, במדרש (בוצא ברח"ל ע"פ"ש גם מתמול גם משלשום) אמרו חכמים שצעה ימים קודם הי' הקב"ה מפתה למשה לילך בשליחותו וכו', וביום הי' אמר לו שלא נא ביד תשלח עד שחרה בו וקבל עליו ע"ל, ראוי להתבונן איך יתכן שסירב משה רבינו ע"ה לילך בשליחותו ית' לבשר לבניי שהקב"ה עומד לגאולם מהשעבוד הקשה, ומא"ז בדר"ל שהי' מירר ומצטער מאוד על היסורים שסבלו בני ישראל ואמר"ל במדרש יורא בסבלות שהי' רואה בסבלותם וזוכה ואומר חבל לי עליכם, וחי' נותן כחפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהן, וחי' עומד ומאפה בכליון עינים לגאולתן של ישראל ולהקל את סבלם, ואיך כאשר אמר לו הקב"ה לך ואספת וגו' לאמר פקד פקדתי אחכם וגו' מואן ואמר כי הי' שלא נא ביד תשלח וכו' פליאה נשגבה.

בַּפֶּדְרָא (פ"מ) אמר לפניו רבון כל העולמים שלא נא ביד תשלח, ביד אותו האיש שאתה עתיד לשלח דכח' אולי'ו, כמ"ש הכה אנכי שולח לכם את אל"ה הנביא, אל"ה הקב"ה לאותו האיש שאתה אומר אני שולח לעתיד לבא אל ישראל וכו', וכ"כ בתרגום יו"ט"ש שלא נא ביד תשלח, ביד פנחס דעתיד למשתלח בסוף יומיא ע"כ, והם מתאימים עם דברי המדרש הכ"ל ע"ד שאמר"ל פנחס זה אל"ה, לכאורה ראוי להבין כוונת משרע"ה בטענה זו, ומדוע חלה שליחותו בלאחר, ולפניו ית' נגלו כל תעלומות שאל"ה עתיד למשתלח בסוף יומיא, ואעפ"כ זוכו להיות הוא השליח בגאולה הזאת, וא"כ כוונת הטענה.

וַיִּתְּבֹאֶר בהקדם דברי רש"י ז"ל פי' בחוקתי ע"פ"ש וזכרתי את בריתי יעקב וז"ל בחמשה מקומות נכתב (יעקוב) מלא ואלי' חסר, בחמשה מקומות יעקב נעל אות משמו של אל"ה ערבון, שיבוא ויבשר גאולת בניו ע"ל, ומעודי תמכתו על דברי רש"י הכ"ל, מדוע הדרך יעקב אש"ה ליעול משכון מאלי' הנביא שיבוא לבשר בגאולה, אע"פ בלא כך ימאן בשליחותו, והלא אל"ה הנביא חפץ בעובדתו של ישראל וסובל יסורים עזרים, ותמיד הוא ממליץ טוב ומחפץ

זכויותיהם של ישראל, חכ שפרש"י מה זכו ישראל וכו' פירוש חיד יחזו ישראל על ידי שחשש להם גם ואוליחם וכו'.

העולה מה"ל שמרע"ה סירב בשליחותו לסיבת ענותנותו הגדולה וע"כ אמר שלח נח ביד תשלח ביד מי שראוי לשלח, וכוונתו לא ראה להתנגד לבחינת ענוה שלו אבל הציבו לדעתו ולשיטתו שאינו כדאי וכוונן לשליחות הזאת אעפ"כ חס חלך בשליחות הש"ת תלחם דברך וז"ש כי אהי עמך וזה לך היות כי "אנכי" שלחתיך בזה"ל חס העם ממלכים תעבדון את האלקים על הכר הזה, ואם תעשה שליחותי בזה"ל תלחם ועל ידך יחזו ישראל לקבלת התורה.

*

ויאמר כי אהי עמך וזה לך היות כי אנכי שלחתיך בזה"ל חס העם ממלכים תעבדון את האלקים על הכר הזה, הרמזים ז"ל (בפ"ה מה יסודי התורה) ביאר ענין היות הזה וז"ל משה רבינו לא האמינו כי ישראל מפני האותות שפשה, שהמאמין עפ"י האותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה היות בלעם וכשוק, אלא כל האותות שפשה משה במדבר לפי הלוך עשה, לא להביא ראיה על הנבואה וכו', ובמה האמינו כי במעמד הר סיני שעינינו ראו ולא זר ואמינו שמעו ולא אחר וכו', וכן הוא אומר פנים בפנים דבר ה' עמכם וכו', ומנין שמעמד הר סיני לבדו הוא הראיה לנבואתו שהוא אמת שאין כי דופי שנאמר הכה אני בא וגוי וגם כך יאמינו לעולם, מכלל שקודם דבר זה לא האמינו כי נאמנות שביא עומדת לעולם וכו', כך משה רבינו כל ישראל עדים לו אחר מעמד הר סיני ואינו נרץ לעשות להם זאת, וזה שאמר לו הקב"ה בתחלת נבואתו צעת שנתן לו האותות לעשות במלכים, ואמר לו ושמעו לקולך, ידע משה רבינו שהמאמין עפ"י האותות יש בלבו דופי ומכאן ומכאן וזה נשמע מליך, ואמר וכן לא יאמינו לי, עד שהודיעו הקב"ה שאלו האותות אינן אלא עד שיאלו ממלכים, ואחר שיאלו ויעמדו על הכר **והיה** וסחלק בהרור שמברין אחריו, שאני

בעולם הזה, כך לעתיד לבוא כשאצא לכם את אלי הנצח שניכם צאין כאתח עכ"ל המדרש, גם יהיו גם האבות הקדושים אצרכם יתכן ויעקב, כמבואר בדר"ל שיקומו בחייה הראשונה לפני הגאולה, ואולי מחמת ענוה יסרב אלי הנצח לילך לבשר גאולתן של ישראל וישלח את הגדולים ממנו אצרכם יתכן ויעקב ומרע"ה, אמנם אליה דאמת הוא נקבע לתפקיד זה, כי הוא אשר עתיד להשחלח משמי ערבות לבשר בצורות טובות, ואם יסרב אליהו ולא ילך ממלא שתעבדו ישועתן של ישראל, ומשום כך נעל ועקב אצורו ממנו ערבויות וז"ל שמו, שצבוא עם המקוה וסלק מדה ענותנותו ויחזר בצורות לבשר גאולתן ולא יתמכרם אפילו רגע אחת, רק מיד כשיחזרו לראות העליון ימכר ויחם להודיע ולבשר לבני ישראל.

ועד"ז יתבאר דברי המדרש מה"ל שלח נח ביד תשלח ביד אלי' שהשיג מרע"ה שהגאולה העתידה תהי' ע"י אלי' ז"ל וכו' מוכן לשליחות זו, כמ"ש בתרגום יונתן (פ' פנחס) עה"פ הנני נותן לו את בריתי שלום ויחי לעלמא למבשרא גאולתא בסוף יומיא, ולפי שראה מרע"ה לעורר גאולה הנצחית ע"כ אמר שלח נח ביד תשלח וע"ד שפי התרגום יו"ט ציד פנחס דחמי למשחלח בסוף יומיא שהוא אלי' וכמ"ש בפרד"א מה"ל.

וע"ז פי בחינה מה"ל אפ"ל במאמ"כ וכו' אוליחם את צ"ו וגוי ופרש"י מה זכו ישראל שחשש להם גם ואוליחם ממלכים, דאין הכוונה למעט ח"ו זכותם של ישראל, אבל מקושר למאמר מי אנכי וגוי ומקרא מדרש לפניו וע"ז אמר וכו' אוליחם ומרע"ה ה' שאין זכותו מספקת להיות ראוי להאזינם דלרץ להם זכותים רבים כמ"ש הכתוב (פ' פנחס) יפקוד ה' אלקי הרוחות וגוי איש על העדה וגוי אשר יויחם ואשר יזיחם פירש"י ציכיותו, ונוסף לזכויותיו נרץ להכניס כח תשובה בישראל, כדי שיהי' זכותם מספקת להגאל, ומרע"ה ה' עניו ושפל מאוד בעיני עצמו ולגדול ענותנותו חשב שאינו ראוי לכל זה, חזק ענין לפני הצו"ת מי אנכי שאין לי זכותם אף לעצמי, ובאחיה כח אכול להרבות

וכיוצא בכן נאמר הנסחרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו, ונאמר כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב ע"ל. המורס מדבר"ק כי רק שני הסיומים כאחד עובים וצדורים ונוסף על האותות והמופתים לריך שיהי ראוי לנבואה בחכמתו וצמעתו ומהלך צדרכי הנבואה בקדושתה ופרישותה, חולת זה אפשר שיעשה האות בלאט וכישוף.

ומעתה אפ"ל דמשרע"ה לגדול ענותותו חש שיחשדו אותו בכך שאין נבואתו אמת ולא נראה אליו ד', וז"ש וכן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, והבחינה עמם לזה כי יאמרו לא נראה אלך ד' ואיך מוכן וראוי לנבואה, ויתורץ בזה קושיה האצבנאל ה"ל, דאזון שלא האמינו בנדרתו אין האותות ראוי לגביהם כלל, וע"כ לא יאמינו לבי אותו הראשונים, ואמנם יאמינו לאות הדם עפ"מ"ש רש"י ז"ל דרמז להם במכת הדם, שהקצ"ה נפרע מאלכותם שהיו עובדים לנילוס והפכה לדם, נמלא כי בזה השפיל וביטל משרע"ה את כח הע"ז, ומעתה אין עוד מקום לחשדא שמא יש צדדים בגו ונעשו האותות מכוחם ע"י כישוף וכוחות העוממה, דכוא עמנו מחזר אחריהם להשפילם א"ל שיהי האות מכוחם, ע"כ ויאמינו לקול האות האחרון צודאי, זה אומרו והי אס לא יאמינו והי לשון שמחה, על שלא יאמינו לאותות כי אס באותן שיש בהם ביטול ע"ז, גם אפ"ל כי ידעו ישראל שלא יגאל אותם הקצ"ה בעוד שהם משוקעים צע"ז, וע"כ לא יאמינו בצבורת הגאולה צדי אותות הראשונים, כי היו ישראל עדיין משוקעים צע"ז של מלרים, אבל באות השלישי השריש בלבם ביטולו של ע"ז, וע"כ האמינו על ידו בצבורת הגאולה.

ובזה יתורלו דברי הרמב"ם ז"ל, דאף שאמת הדבר דמאמר זה לך האות וגו' תעבדון את האלקים על הכר הזה מוקדם למאמר וכן לא יאמינו לי, חולם עדיין היו ישראל עו"ז באותה שעה כמבואר בדברי רז"ל, וע"כ הי מרע"ה עומד ומהררר אף אפשר שחזו לקבלת התורה אס הם אדוקים עדיין צע"ז, וכמ"ש ז"ל (שבת פ"ז ע"א) דדריש משרע"ה ק"ו ושבר את הלוחות, ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מלות אצ"ה תורה כל בן נכר לא יאכל בו, התורה

נותן לך כהן אות שידעו שאני שלחתיך באמת מתחלה ולא יאשר בלבם הרכור, וכו' שהכתוב אומר זה לך האות כי אנכי שלחתיך בזהוילך את העם ממלרים תעבדון את האלקים על הכר הזה ע"ל.

ותמהו עליו המפרשים דאין סידור הפסוקים מורים בדבריו, דהלא מאמר זה לך האות וגו' תעבדון את אלקים על הכר הזה, מוקדם הוא לפסוק וכן לא יאמינו לי, וא"כ קשה ממנ"פ אס בזה האות דמתן תורה נתקדשה דעתו, והלא כבר נאמר לו זה מתחלה ומדוע ציקש עוד אות ואמר וכן לא יאמינו לי, ואס גם בזה לא נתקדשה דעתו, א"כ במה נתקדשה דעתו יותר לבסוף, גם אס עד מתן תורה אין ראוי מהאותות ומופתים להאמין לו, א"כ למח לזהו הש"ס לעשות עוד אותות ומופתים אס אין בהם חועלת.

וגראה לבאר דברי הרמב"ם ז"ל בהקדם לנבאר במאמ"כ דלהלן והי אס לא יאמינו לך וגו' לקול האות הראשון והאמינו לקול האות האחרון, והי אס לא יאמינו גם לשני האותות האלה וגו' ולקחת ממימי היאור ושפכת היבשה וגו' והיו לדם, והקשה האצבנאל ז"ל דאיך יתאמת להם באות השלישי יותר מן הראשונות, ואס יהיו מפסקקים צדי אותות הראשונות איך יאמינו במופת הדם שלא הי חזק כמותם, ע"כ קושייתו, גם קשה אומרו והי אס לא יאמינו, דאין והי אלא לשון שמחה, ולשמחה מה זו עושה, אך הענין הוא עפ"מ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ז מ"ה יסו"ס"ה) וז"ל ולא כל העושה אות ומופת מאמינים לו שהוא נביא, אלא אדם שהייו יודעים בו מתחלתו שהוא ראוי לנבואה בחכמתו וצמעתו, שנחמלה בכן על כל בני גילו, והי מהלך צדרכי הנבואה בקדושתה ופרישותה, ואח"כ בא ועשה אות ומופת ואמר שיהא שלחו מלוא לשמוע ממנו שנאמר אליו תשמעון, ואפשר שיעשה אות ומופת ואינו נביא, זה האות יש לו דברים בגו, ואעפ"כ מלוא לשמוע לו הואיל ואדם גדול וחסד וראוי לנבואה הוא מעמידים אותו על חזקתו, שצדק נאטויו כמו שנאטויו לתהוד את הדין ע"פ שני עדים כשרים, ואעפ"י שאפשר שבעידו בשקר, הואיל וכשרים הם אלגיו מעמידין אותו על כשרותו, ובדברים האלו

על הכר הזה, ח"ש לו חזק לך האות כי אנכי שלחתיך ועיני יתבצר שאתה שלוחי ולא ישרו בלעם הכור כמי הרמזים ז"ל, וסימן לגאולה האחרונה שצאנוי הם מתרפאין וכי שנה' הנה אנכי שולח לכם את אלי הכניא, עפ"י המהר"ל מפרגא ז"ל (בבבד של פסח) הטעם לפתיחת הדלת הצמיחה שפוך חמץ, דכיון שצא לעורר אז רחמים לגאולה שלימה, לפיכך אנו חייבים להודיע לבנינו ולפרנס מה שקבלה בידיו מן הכניאים, שטרם שיצא הגואל יקדים אלי הכניא לבשר בגאולה כמו שהוא צפוי, וע"כ זה האות שהוא הגואל והרי זה יסוד אמת ועיקר גדול לאמונת ציאת המשיח שאלו מפיס עליו, למען לא יפול ברשת איזה משיח שקר, ולפיכך נובחין כאל פתוח הדלת לכבודו של אלי הכניא וגם למחז לכבודו כום מיוחד כום יושע של הגאולה, הכל כדי לפרסם בפני בני ציון ולהודיעם שהגאולה תלוי בציאת אלי הכניא מקודם לבשר בגאולה, עי"ש שהאריך וסיים שהוא עיקר טעם נכון וברור מחוק מדבש צמנב פתיחת הדלת, ח"ש צמדש סימן לגאולה האחרונה שצאנוי הם מתרפאין וכי שנה' הנה אנכי שולח לכם את אלי הכניא וגו', וזהו הסימן הברור ליבן אם הוא גאולה אמיתית, ואך בזה יתודע אם היא גאולה אם יבוא אלי מקודם לבשר בגאולה, השי"ת חיכונו לראותו במהרה.

*

עוד אפ"ל צענין האותות בדרך קרוב לפשוטו, דהכי י"ל דמתחלה כבר הצענו ית' למרש"ה ושמעו לקולך, וע"ז טען מרש"ה ואמר וכן לא יאמינו לי וגו', ונתן לו הקב"ה אות המטע והצעתו כי בזה יאמינו בודאי, כמש"כ למען יאמינו כי נראה אליך ה' וגו', ואח"כ נתן לו עוד אות הבא נא ידך בחיך וגו', וא"ל וכה אם לא יאמינו לקול האות הראשון והאמינו לקול האחרון, ואח"כ אמר לו הצו"ת עוד וכה אם לא יאמינו גם לשני האותות וגו' ולקחת מימי היאור וגו', ולבאורה ספיקא קמו שמיא מי איבא, ולפניו ית' גלוי כל העתידות, ואם לא יאמינו באות הראשון והשני מה תועלת צענייתו, גם בצענייתו ית' באות הראשון למען יאמינו כי

כולה כאן וישראל מומרים עאכ"כ, וע"כ אמר מרש"ה וכן לא יאמינו לי, ואף שכבר א"ל הקב"ה האות של קבלת החורב לא נתקרה דעתו בזה, עד שלא נחבטל ונשתרש ה"ע מלכס א"ל שיחו לקבלת החורב, אמנם הרגיש רוחו ונתקרה דעתו אחרי שזכו הקב"ה לעשות אות הדס שיש צו ציטול ע"י, ועי"ז יתאמת האות של מתן חורב, ובצו"ת מגיד מראשית אחרית שעתידים ישראל לפרוש מע"י לפני קבלת החורב, וא"ל למרש"ה חזק לך האות וגו' תעבדון את האלקים על הכר הזה, כי יכי בזה צירור אמינו להאמין בנבואתו, אולם מרש"ה לא נתקרה דעתו עד אות השלישי שנתאמת אלל ישראל ציטולו של ע"י, וא"ש דברי הרמב"ם ז"ל שחי משה נשמע מליך ואמר וכן לא יאמינו לי עד שהודיעו הקב"ה וכי תעבדון את האלקים על הכר הזה, כי עי"ז בלבד נתבצר לישראל האמונת בנבואתו, ונתבצר לו פירושו ע"י הודעת אות השלישי, ואז הרגיש רוחו באות דמ"ה.

ולדברינו יתבאר דברי המדרש (שמו"ר פ"ג ס"ד) חזק לך האות כי אנכי שלחתיך, מהו שאמר לו כי אנכי שלחתיך, אמרו רבותינו ז"ל סימן לגאולה הראשונה שצאנוי ירדו ישראל למגרים שנה' אנכי ארד עמך ממרימה, וצאנוי אני מעלה אותם, וסימן לגאולה האחרונה שצאנוי הם מתרפאין והם עתידין להגאל שנה' הנה אנכי שולח לכם את אלי הכניא עכ"ד המדרש, ובקשו המפרשים שיהי כבר נמסר להם לישראל הסימן של פקודה כפולה ומה צורך עוד לסימן של אנכי, גם מהו הצמנת הסימן של אנכי ואך יתבצר על ידו האמונה בשליחותו של מרש"ה, ולדרכיו רוח צמלת אנכי על אנכי שצערת הדברות, כי ע"י האות של מתן חורב נתבצר לישראל אמינת נבואתו של מרש"ה בדברי הרמב"ם ז"ל, ונתאמתו למפרע גם האותות שעשה, חולת זה גם הסימן של פקודה כפולה צירוף האותות אין ראיותם מספקת לבשר אמינת הכניא, ואולי הכוונה כי סימן זה של אנכי למרש"ה נאמרה, דלא נתקרה דעתו בהסימן של פקודה כפולה ובסימן האותות לטעם שכח הרמב"ם ז"ל, וע"כ מסר לו הקב"ה סימן זה של קבלת החורב שעתידים לקבל

ללרע בשעתה, ומדוע לא אמר לו מתחלה אקרי
שלחני וגו'.

נראה אליך ה' וגו', ודיבורו ית' לא ישוב ריקס,
וא"כ מה לזרז לאותות האחרים.

ב) **במדבר** רבה איתא שהשיבו הקב"ה כה תאמר
ל בני ישראל אקרי שלחני וגו' אך אני מודיע
להם אני מודיע, וכן הוא ברש"י במוסגר שלא היה
ח"ו חזרה בדבריו ית', אלא בתחלה כך היה דעתו,
באמרו יחצרך אקרי אשר אקרי למשה לבדו בגיד
ולא שיגיד לישראל, אבל לישראל יאמר רק אקרי לבד,
דדי ללרע בשעתה, אמנם קשה דבריו משה רבינו
כחז כל החורב כמו שהיה כחוצה לפניו, ומסרה
לישראל קודם הסתלקותו, ומתחלה בראשית עד מתי
חורה כחז מיד בסיון שנה ראשונה בלחם ממלרים,
כמ"ש רש"י (כפי יתרו) עה"פ ויחצוה משה את כל
דבריו ד', וברמב"ן ז"ל ע"ל שזה היה כהי בסיון
לפני מ"ת, עה"פ בשעה שמסר להם משרע"ה את
החורב כחוצה, גילה להם דבריו ית' אקרי אשר אקרי,
ומדוע לא חשש אז לעמוד בקודמת דדי ללרע בשעתה.

ג) **עוד** קשה ששאל משה רבינו הכה חנני בזה אל
בני ישראל וגו' מה שמו מה אומר אליכם,
ואחר שהודיע הקב"ה אליו שמותיו ית', מילן וסירב
עוד ואמר שלא נא ציד תשלח, ולבאורה מתחלה מאי
קסבר, ולמה שאל שמותיו ית' אם לא היה דעתו
ליקח בשליחותו.

ד) **ויאמר** ד' ראה ראיתי את עני עמי אשר
במצרים ואת לעקתם שמעתי מפני נוגשיו כי
ידעתי את מכאוביו וגו', ולי"ד כיון שכבר אמר
ראה ראיתי את עני עמי וגו' ואת לעקתם שמעתי,
למה הוצרך לומר עוד כי ידעתי את מכאוביו שהוא
מיותר ומזמן מאליו, גם כי אללו ית' קדמה הידיעה
והכל גלוי לפניו ית' וא"ל לשמיעה וראי, ומכ"ש
שידע לאחריו וא"ל לפרע עוד, גם קשה דמה נתינת
עמם יש בזה כי ידעתי את מכאוביו, ובמדרש רבה
דרשו ז"ל יודע אני כמה עתידים להכאיבני במדבר
וכי ואעפ"כ אני נמנע מלגאלס, ולפי"ז פה מלת כי
מלשון אעפ"כ עיי"ש, אמנם קשה דכי משמש בדי
לשונות ואין אעפ"כ ממנינם, וגם כי זה דרך דרש,
ובשפיעות חז"ל הכוונה.

ואפ"ל עפ"י פשוט דכולכו אחנייהו כי היו כחות
כחות בישראל וכ"א מדרגתו שונה משל חצירו,
והפשוט עם האמינו מיד כמאמכ"כ ושמשו לקולך
וגו', ואף דלאו דינא הכי כמ"ש הרמב"ם ז"ל דאין
להאמין לנביא עד שיצחק, ואפי' באותות ומופתים
בלבד אין להאמין בנבואתו אלא"כ יודעים בו מתחלתו
שהוא ראוי לנבואה בחכמתו ובמשעיו וכו' והי'
מהלך בדרכי הנבואה בדרושא ובפרישה וכו',
אבל הפשוט עם חסרם להם כה בצננה וידיעה זו,
ע"כ מיהרו להאמין מיד, וע"ז נאמר ושמשו לקולך,
אמנם מרע"ה טען עוד וכן לא יאמינו לי, שהלך
אחם שלא יאמינו לי, כי אין להאמין לנביא עד
שיצחק, ולכן זכור הקב"ה לעשות אות ומופת, וז"ש
והי' אם לא יאמינו לקול האות הראשון והאמינו
לקול האות האחרון כנגד כחם ה' שיסתפקו בצננת
אות ומופת, אולם הנבונים ובני עלי שבישראל לא
יאמינו גם בזה עד האות השלישי במופת כדס'
שיראו ביטולו של ע"ז, כמו שביארנו לעיל, וז"ש
והי' אם לא יאמינו גם לשני האותות וגו', והי'
לשון שמחם שיהי' שמחה לפניו ית' שלא יאמינו
כ"א עד שיחצור להם ציור גמור ע"י ביטול ע"ז.

*

ויאמר משה אל האלקים הכה חנני בזה אל בני
ישראל ואמרתי להם אלקי אבותיכם שלחני
אליכם ואמרו לי מה שמו מה אומר אליכם, ויאמר
אלקים אל משה אקרי אשר אקרי ויאמר כה תאמר
ל בני ישראל אקרי שלחני אליכם, פרש"י והוא מגמ'
ברכות (דף ע') שאמר הקב"ה אהי עמם בצרה
זאת, אשר אהי עמם בשעבוד שאר מלכויות, אמר
לפניו רבש"ע מה אני מחיר להם לרע אחרת דיים
בצרה זו, אמר לו יפה אמרת כה תאמר ל בני ישראל
אקרי שלחני אליכם, כבר הבאנו לעיל קושיות המפרשים
ז"ל דאין יתכן שהתחכם משה על דיבורו ית',
והיותר קשה דכתיב בנביא בזה כל העשונות ויודע
כל המחשבות, וידע מראש שמהם רבינו ישאל דה

הוא סימן צרור שזאב חלוי בגאולה, שה"מ כשרואה שקרוב זמן ביעולו להיות מואת, מתגבר עלמו בזה הפרע דוקא, ובדבר הגורם ומסייע למחר את הגאולה, ומתגבר למוטע פעולה זו ולאחר ע"י ח"י זמן הגאולה, וכמו שהי' בזמנו זמן ועידן צעת התנוונות הגאולה.

אמנם איתא במדרש רבה (שמות פ"א סי' ל"ז) וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים, רצון אמרי וירא אלקים שעשו חטובה הבינונים, וגם הרשעים כהרצו לעשות חטובה וכו' וידע אלקים, שאפי' אחד בחצירו לא הי' יודע אלא הקצ"ה לבדו, וזה מכיון את לבו וזה מכיון את לבו ועשין חטובה של וכו', הרי מצויר שהי' להם כהרצו חטובה של חמת, והשחוקות וכסיפה להחזקת אל הכו"מ, ואפי' שהיו משוקעים במיט שער עומאה ובמקום זוכמה ערות הארץ, ובשפל מצב נורא שסבלו בזירות רעות ושעבוד, ובדרך העצב לא הי' אפשר להם להגלג וללאת משם לעולם, כי אין עוד יכול לברוח משם מחמת גדול כח כשפיסם כידוע, אפי' לא נחלאשו ישראל ויהי' להם השחוקות להחזקת אל הקדושה ולהגלג מעומאה מנרים, וזהם שלא הי' זכותם לעשות חטובה מעולה במעשה, לפי שהיו מסובצים בעומאה מנרים ומשוקעים במיט שער עומאה, ואלו התחממה עוד רגע היו נכנסים בשער הי' כמבואר בדברי האר"ל, ולא יזייר לעשות חטובה שלימה בשפל מצב כזה, אבל אפי' נתקבל לפני הכו"מ כהרצו חטובה ותשוקתם האמיתית, ותחכר ויתחקן להם חטא המחשבה והכרצו עבירה, זה לעומת זה בחטובה המשקל, וזה ענין המחשבה אין אדם מכיר צו אלא הכו"מ לבדו, דאין אדם יודע מה צלב חצירו, ולפינו ית' נגלו כל תעלומות אס הוא חטובה של חמת, ובנקודה פנימיות צלג, וכ"מ הרמב"ם ז"ל עד שיעור עליו יודע תעלומות וכו', וכמו"כ במנרים העיד הכחוש שכל אותן שנגאלו כהרצו לעשות חטובה צלב שלם, כדברי המדרש זה מכיון את לבו וזה מכיון את לבו, ע"כ יודע אלקים שהכו"מ ידע באמיתת חטובתם, ואפי' אחד בחצירו לא הי' יודע, דאין בחי' זו יכיר רק לככו"מ לבדו.

וכמו"כ עכשיו בשפלות הגדול הזה, והכסיונות כס גדולים עד מאוד, ואין אנו יודעים ערך

ונבוא אל הביאור הכי ימי שבוצים המה מסוגלים לתקון חטא הידוע, והקריאה מעורר חמת, ובגלות מנרים היחא עיקר העבודה ציור יתירות בקדושות, וידוע דשורש חטא זה צא ע"י כהרצו, כאמרם ז"ל והשמרת מכל דבר רע שלא יכרסר אדם ביום ויצוא לידי עומאה צלילה, הרי שהחלת החטא הוא כהרצו, ואם לא נשמר מה צא חלילה לידי חטא במעשה, וזה לעומת זה צלותו בחי' שחטא לריק האדם לעשות חטובה, דבמה שחטאים צו מתנאים, ע"כ החלת החטובה על חטא זה ז"ל כהרצוים ומחשבות עובות תחת כהרצוים רעים, השחוקות וכסיפה ותחמדה לתורה ולעבודה ולחטובה, תחת התחמדה לתאוות רעות ר"ל, ומוצן מאלו שקודם כל דבר צריך להתגבר ולמשול בחרו במסירה נפש, ולסלק מלבו כל מיני כהרצוים ומחשבות רעות, ולריך לעשות גדרים וסייגים הרבה בענין זה, וסחור סחור חמרים לחיור להרמא לא חקצו, ולהתרחק מכל מקום שיש חשש חטובה כל דבר, ומכל דבר שיש חשש כהרצו כל שהוא, ורואים בעוברי' שהצטל דבר מתגבר דוקא בקדושה זו, והתגברות ושפלות ביותר גדול הוא כפרע זה, וכמה גדולים הכסיונות בעוברי' דבור השפל הזה, שהי' יעזור לנו שיהי' שמורים מכל פגם ומכשול ר"ל.

והנה במנרים היו ישראל משוקעים במיט שער עומאה במקום ערות הארץ, וכו' משעבדים תחת ידיהם ושלטו בהם בגופם, אבל אפי' לא יכלו המנרים לשלוט בנפשותם, ולפגוע בקדושתן ועברתן של ישראל, ויהי' להם לישראל כח התגברות חזקת וכולם היו גדורים מן העריות כאמר"ל, אמנם אפי' שמידי עבירה ילאו, אבל מידי כהרצו לא ילאו, וכמו שאמרנו בגמ' על היוצאים במלחמת מדין אף שהיו כולם לדיקים, אפי' הוצרכו להציא כפרה על הכהרצו, ומכ"מ במנרים במקום ערות הארץ, וע"כ היו לריכס ישראל לתקן חטא הכהרצו לפני גאולתם, כי אין ישראל נגאלים אלא בחטובה, והנה כשנתקצו ימי גאולתם, היחא התגברות עומאה מנרים והתגברות היותי' יותר חזקת עליהם, למוטע מהם החטובה הגורם לגאולתם, וכלל גדול דעל מה שהי' מתגבר ציור צעת התעוררות הגאולה,

וגו', והנה מאמר זה ואת נעקתם שמעתי מפני נוגשיו, היתה במרחק הסנה, ואח"כ הכביד עוד פרעה עליהם השעבוד פי כמה, וישראל לא ידעו ולא השיגו שמעוחד עליהם עוד לרות וגזירות גדולות מזו, אבל נעקו אל הבו"מ מפני נוגשיו של עכשיו, ח"ש הכתוב ראה ראותי את עני עמי אשר במצרים, שאני רואה את עניי גם העתיד לצוא עליהם במצרים, ואת נעקתם שמעתי מפני נוגשיו, שהם נעקים אלי על הלכות שכבר הביע אליהם מפני הנוגשים, אבל כי ידעתי את מכאוביו, לפני נגלה גם מכאוביו העתיד והוא גדול הרבה יותר, וע"כ הקדים הקב"ה לשלוח למשכ וזמור וארז להלילו וגו', וכמ"כ בגלותו עשיו ראויו ושמעו שגם דורות הקודמים התאוונו על מצב הגלות, וישראל ידעו והרגישו שהם בגלות הבוקר והנפש, אבל לא ידעו ולא ניירו המצב הנורא הזה, שאנו עומדים בו דבור האחרון לפני גאולה העתידה, ואפי' התנאים והאמוראים הקדושים פחדו ויראו מהדור של עיקצתא דמשיתא, כמ"ש ר' יוחנן ייתי ולא אחמיני, ויבדלו לא ה"י יראתו מגלות בגשמיות, רק ממצב הרוחני ה"י ירא שלא יוכל לסבול את השפלות, ומה שאנו יכולין לסבול, מפני שכבר נתבעל הרגשותיו מרוב השפלות, אבל לריך לידע שהבו"מ עמנו בגלות, כביכול שכינתא בגלותא, והבו"מ יודע להעריך שפלות מלצו כמ"ש כי ידעתי את מכאוביו, ואין דרך אחר רק להשחוק אל הבורא כל העולמים, ולהתדבק בו ית' ובחורתו הקדושה, והבו"מ מביט וזופה צפניויות הלצ של כאו"א מישראל, ובזכות התשובה נגאלו ישראל ממצרים כמו שדרשו ז"ל עה"פ וידע אלקים כו"ל.

ואפ"ש שמרונת עוד במשה"כ כי ידעתי את מכאוביו, והנה ישראל במצרים מלצו שסבולו שעבוד וגזירות ולרות מן המצרים, חוץ מה עוד סבול רדיפות ומכאובים מרשעו ישראל שהיו מרזים עליהם פי כמה, כמו שדרשו ז"ל עה"פ וחמושים עלו בניי מאמ"ל שלא ילאו אלא אחד מחמשים, ויש דיעה בדברי חז"ל שלא ילאו אלא אחד מסי רבוא והשאר מתו במצרים, לפי שהיו רשעים וה"ל פערותין מן המלכיים ולא ראו ללאת, וכבר הובא בדבריו ונעקו מדברי האר"ז, שלא היו נשמות

השפלות, ואין אנו מרגישים עד היכן אהנו משוקעים ר"ל, כאמרם ז"ל אין בשר המת מרגיש באחמל, רק כשהש"ת יעזור לנו ונחכה אל הישועה האמיתית, אז נדע ונשיג למפרע באיזה מצב ובאיזה שפלות היינו, אבל זאת לריך לנו לידע, שעל מה שהבעל דבר מתגבר ביותר, כזה לריך להתגבר כנגדו בכל עת, ולא לוותר ולעשות פשרות בשום אופן, ולא כמו שהושבים קלח מן האנשים, שדבר שהוא קשה והבע"ד מתגבר עליו ביותר, מוותרים עליו מלקיימם, וחופשים רק את הקלות שאין התנגדות הלא חזקה עליהם כ"כ, אדרבה כמה שהוא מתגבר לריך לאחוז ביותר ולהתגבר נגדו, וזהו עיקר עבודותיו בעו"ה, וכמו שפי' בספ"ק דברי יחזקאל זל"ה נעבד לון כחרין צמלין יקורין, בדבר שהוא קשה ויש עליו התגברות גדול, כזה עושים כחר ונחת רוח להבו"מ, כי זהו ראונו ית', וע"ד כן צרא הלא"ה להיות האדם מתגבר לעומתו, ולריך התגברות גדול להיות דבוק אל הקדושה וכה העברה, ולהתחזק בשמירת המצוות ולתקן אשר פגמנו כבר.

ובאמת כל הלכות והשפלות בגשמיות שסובלים ישראל כל ימי גלותם, הם כאין וכאפס נגד השפלות במצב הרוחני, ח"ש הכתוב ראה ראותי את עני עמי אשר במצרים, שהם בעצמם אינם רואים שפלותם, שהיו משוקעים במ"ע שערי טומאה ולא יכלו להתמנהמה, ועוד רגע היו משוקעים לגמרי ולא היו יכולים ללאת משם לעולם, וישראל בעצמם לא ידעו עד היכן מגיע השפלות, ושכל קיומם תולה בחוט השערה וצרגע א', ורק הבו"מ לבדו ראה וידע, וזה שאמר הכתוב ראה ראותי את עני עמי וגו' שאני רואה את עניי ומלצם האמיתי, ואת נעקתם שמעתי מפני נוגשיו, שהם נעקים אלי מפני הנוגשים, אבל כי ידעתי את מכאוביו, אני לבדי יודע את מכאוביו, להעריך שפלות מלצם הרוחני, והם בעצמם אינם יודעים.

ואפ"ש עוד בחי' כזה, והנה קשוי השעבוד נתגדל ומתרבה יותר אח"כ, כמ"ש בסוף הפרשה שאמר פרעה תכבד העבודה על האנשים, ומשה"כ אמר ומאז באתי אל פרעה וגו' הרע לעם הזה

ע"י לדיקו דדור ונביאו אמת, ולכל בני ישראל הי אור גדול צמוצותם צמחים, ואעפ"כ כתיב ולא יכלו להתמכר מפני גודל טומאת מזרים והנסיונות הגדולים.

עאכו"ב אם נשער שפלות המצב של גלותינו עכשיו, שמאל ועד עכשיו ירדנו הרבה מעלות אחורנית, כדאיתא בגמרא שבצית שני פסקה הנבואה מישאל ועדיין היו משתמשים ב"ק, ובימי התנאים והאמוראים הקדושים הי עוד השראת שכינה בישראל ורוח"ק מלוי צינים, גם צדורות שלפנינו זכו ישראל להסתופק צל לדיקו אמת, והי כח הכוזר וכח העבוד גדולה עד מאוד, והתגברות כח הקדושה של לדיקו הדורות הבין על כל הדור להקל מעליהם גודל הנסיונות, ואעפ"כ התמרמרו גם צדורות הקודמים על מצב הדור, אבל מה עוז הי לנו אם היינו זוכים להיות צאחס הדורות לראות ולהטות מגדול אור הקדושה של לדיקים הקודמים, אשר אצותינו ספרו לנו מגדול קדושתם שאין לשער, ועכ"פ הי להם לישראל צמח להתנחם, אבל עכשיו צבוח"ר החשבות וההסתרה גדולה עד מאוד, ומח שרואים ומשיגים את המצב הנורא, יש עוד אלף פעמים יותר לרות ונסיונות, ואין צי"א יודעים מה שרואים ואין משיגים להבין את המצב השורר צבוח"ר, ע"כ לריך לבקש רחמים ותחנונים לפני הבורא, שירחם ד' על עמו ועל ארצו להליטנו מנסיונות הזמן, כי הוא לבדו ית' היודע להעריך שפלות מצינו, וכמו שפירשנו לעיל בפסוק כי ידעתי את מכאובי, שהצוית לבדו יודע מכאובי בני ישראל הגלויים והנסתרים, ואין אחר זולתו יודע.

וזה נרמז במאמרי"כ ראה ראיתי את עני עמי וגו', כפל הלשון ירמזו על ראיות הרבה, כמו שדרש ז"ל הוכח תוכיח נתן תתן אפי' מאח פעמים, וכן מצינו בהרבה מקומות שפילת הלשון מורה על רצון מופלג, וכמו"כ ראה ראיתי את עני עמי וגו' שהצוית רואה ראיות הרבה, וכל זמן ועידן שישראל נתונים בצרה ונסיונות, הצוית רואה שפלות מצינו ורואנו ית' להושיענו, כמו שאמרי"כ כי ידעתי מכאובי, והצוית יודע להעריך מכאובי בני ישראל,

שפלות מגבול דור המצול ודור הפלגה, ומובן מאליו שכן הכה אשר הי להם התחברות והתקרבות עם המזרים, היו ג"כ משוקעים בחטאות וזוהמת מזרים ועומתתם, ונודאי שהי כל מהלך דעתם ורצונם צבתגדות גמור אל הקדושה, עד שלא ראו ללאת עם ישראל ולא ראו ליקח חלק בצבלות הכורה הקדושה, והנה הכשרים שבישראל אותן שזכו להגאל, הרהרו חשובה בלנס וחי להם חשוקה להתקרב אל הבורא, כמו שהעיד עליהם הכתוב וירא - אלקים את בני יודע אלקים, ודרשו ר"ל צמדורש שכח"א הרהרו בלנס חשובה, אבל הי להם התגברות גדול מלד רשעי ישראל שהיו מרובים עליהם, ואפשר לרמז צכוונת הכתוב, ראה ראיתי את עני עמי במזרים, וכפל הלשון ראה ראיתי מורה על ראיות הרבה, ואת יעקבם שמעתי מפני נוגשיו, אשר מזרים לוחצים אותם בגזירות ושעבוד, וחזן מה כי ידעתי את מכאובי, היסורים והכדיפות שמגיע להם מרשעי ישראל.

ובמו"ב מרומם צפסוק זה הצעתה נחמה לזר האחרון, צשפלות המצב ונסיונות הקשים צעיקתת דמשיחא שאין להם שיעור וערך, וישראל סובלים גזירות וצרות צכל מקום שהם, צכמה מיני צחינות וכמה מיני לצושים, גזירה של הללות צין האומות, וגזירות ורדיפות מרשעי ישראל, שהם שלוחי השטן להטעות את ישראל צאופנים שונים צלצון וצכפי, הצי"ת ימזור לנו שלא נדחה חי"י ע"י הנסיונות הגדולים, ואין צבשגת שלל אנושי להשיג השפלות הגדול אשר אנו נמלאים צו, וגדול פי כמה יותר מלשר הי צמזרים, שהרי צמזרים לא פסקה הנבואה מישאל וחי ציניהם יעקב אצינו והצצנים הקדושים, וצלי שנים האחרונים כשיאלו צני אפרים כתיב ויבך אותם אפרים אציבהם, שהי חי עודנה אחד מהצצנים הקדושים, והי עממם אהרן הכהן כל ימי היוחס צמזרים, והתנצח עוד צמזרים כמבואר צספר יחזקאל, גם מרים הנביאה התנצח עוד ערם שגולד משה כדאיתא צצטעה (דק י"ב) עכ"פ לא פסקה נבואה מישאל, גם כל שצט לוי היו כולם לדיקים גמורים כמבואר צדר"ל, וכל אחד מישאל שראה להתדבק צקדושתו ית', הי לו כח המסייע

גאולה מנרים, ומה זורק כי למסירת הסיון על גאולה העתידה וי"ב.

ואפ"ר בהקדם מ"ש ז"ל צמ"י סנהדרין (דף י"ז ע"א) וזהי האמת נעדרת וסר מרע משחולל, (ישעי' נ"ט) מאי וזהי האמת נעדרת, אמרי דבי רב מלמד שנעשית עדרים עדרים והולכת לה, מאי וסר מרע משחולל, אמרי דבי ר' שילא כל מי שסר מרע משחולל על הצריות עכ"ל בגמרא שם, וי"ב הכוונה צמ"ש עדרים עדרים והולכת לה, דלוינו מבואר להבין הולכת ומהו החופלת בהליכתה, ובינקות ישעי' הגירסא וזהי האמת נעדרת הולכת ויושבת עדרים צמדבר, ולפי פשוטו לוינו מוכן והלא גם עתה כי מה שכלבו צמ"י צמדבר ולא יחזקו, כמשכ"ב המוליך צמדבר בגדול וכוונתו, ואיך אפשר שיהיו הולכים עדרים עדרים למדבר וי"ב, וצפצפות אפ"ל על דרך שפי' רש"י ז"ל על הפסוק (הושע ז') הנה אנכי מפתח והולכתיו המדבר וגו', בגולה שהוא לה צמדבר ל"ה עכ"ל, הרי שמשיל הכתוב את הגלות, למדבר שהיא שכולה וגלמודה מאין יושב, ועד"ז יתבאר דברי חז"ל צמדבר, וזהי האמת נעדרת הולכת ויושבת צמדבר, היינו שיהיו צעלי האמת בגלות ושואפים צעיני הצריות, ולא שילכו ממש צמדבר, אלא בכל מקום שהם הרי הם שכול וגלמוד ומרדפין ונבדלים מאנשי דורם, שכ"כ יהי האמת שגור צעיני הצריות, כמו שרואין עכשיו צעור"ר.

והנה הרד"ק פי וזהי האמת נעדרת שלא נמלאת ציניהם כלל כאלו לא הייתה מעולם, וכן הוא משפט הלשון, כי גזירת נעדר הוא מלשון חסרון, כמו איש לא נעדר, אמנם חז"ל דרשוו שנעשית עדרים עדרים והולכת למדבר, ולפי דרשם ז"ל יהי מליאות האמת צעולם, וכמו כן וסר מרע משחולל פירשו הרד"ק ז"ל משחולל לוינו נמלא כאלו שללו ובזו אותו מן העולם, וזה"ל מגזירת שולל שלא יהי צמליאות סר מרע כלל, וחז"ל דרשו שיהי משחולל על הצריות, אבל יהי מליאותו צעולם, ולפי"ז הדרש סותר ומכחיש משמעות הכתוב, ולא יתכן כן צמ"ש מקום, דכללל אית לן דאין מקרא יולא

וחסדי ד' לא חמנו ורצונו יחי להצילנו, ואין לנו להשגן כי אם על חצינו שבשמים, ואין רשאי להסית אפי' רגע אחד מלבקש על רחמי שמים, כי זולתו א"ל לנו להתקיים ולעמוד אפי' רגע אי' ובשכל האנושי א"ל להשיג האיק יהי הישועה צחשכות מורא צה, ובשפלות המנצ השורר בעת א"ל לראות אור והאיק חכה להושע, אבל הצורה כל עולמים יכול לעזור ולהושיע את ישראל אף למעלה מדרך העצב, וכל קיומם של ישראל בגלות הוא חוץ לדרך העצב ולמעלה מהשגת שכל האנושי, ולריך לאחוז ולהצדק צמדת האמונה השלימה, שהצויות ישור ויושיע את ישראל אף למעלה מן העצב, ובצרות אמונה זו לנו נושעים, כאמרז"ל אין ישראל ציונים אלא צרות אמונה.

והנה איתא צמד"ר פרשה זו ומשה כי רועה וגו', ויטב את האזן אחר המדבר, א"ר לוי אמר לו הקצ"ב למשה סימן זה לך, צמדבר אהה מניחן, ומן המדבר אהה עתיד להחזירן לעתיד לבוא, שנאמר (הושע ז') לכן הנה אנכי מפתח והולכתיו המדבר וכתב היפה חזקוני דפסיקתא מיייתי על הכי קרא, הא דאמרין לקמן צמדבר רבה (פ"א ס"ב) שגאל האחרון יהי נכסה מ"ה יום ומעלה את ישראל למדבר, ואוכלים שם שרשי רחמים ועלי מלוחים, ולבסוף מ"ה יום נגלה להם, והקצ"ב מוריד להם מן ובר, ולפי זה יתכן שלכן יהי סיבה מד' שיחזירם משה רבינו משה, כי על ידו הוא שירד המן כמו שהי' ביציאת מנרים עכ"ל היפ"ת, ומלינו שהתנבא יחזקאל הכניא על קיבוץ גלויות בגאולה העתידה, ואמר (יחזקאל כ' ל"ה) והבאתי אתכם אל מדבר העמים ונשפתי אתכם שם פנים אל פנים, ופי' הרד"ק והמפורשים דשם יהי הצריות, שנאמר והעצרתיו אתכם תחת השבט וגו', והרצ"ב ז"ל (צפ"ד ע"ד) מ"ט) האריך צה, וחזקו דצריהם שהמלך המשיח ואלוהי יחזירו ויעוררו את ישראל לחשובה, ואותן שלא ישובו ויעמדו צמד"ר ידמו כמשכ"ב וצרותי מכם המרדנים והפושעים וגו', אמנם ראוי להבין לאיזה טעם הודיעו הקצ"ב למשה רבינו סימן זה צמדבר אהה מניחן ומן המדבר אהה עתיד להחזירן, ומאמר זה נאמר לו עוד בשליחות הראשונה לפני

בשאר גליות, ולפני גאולה העתידה כשיליכם השי"ת למדבר העמים יחי גמר הצירור.

וזה שרמז לו הקצ"ב למשה בשליחות הראשונה במצרים, שידע והשיג משרע"ש שעדיין לא הביט הזמן לגאולה גאולה עולם, וכמו שפירשנו לעיל בדרוש הקדום שזה הי' כל ענותו של משרע"ש מה שמיאן ללכת, לפי שהשיג שכפי מזל הדור אי"א שחייב גאולה נחמי מיד, ועדיין לא יושלם הצירור, ע"כ רמז לו הקצ"ב שא"א צענון אחר, והבכרת לגאולה מיד גאולה לשבח, וגמר הצירור יושלם לעתיד במדבר העמים לפני הגאולה וגם אז יחי על ירך וצבותך, וסימן זה לך במדבר אהב מיתון וזמן המדבר אהב עתיד להחזיר לעתיד צעת בגאולה, ואז יושלם גמר הצירור ויחזיר ישראל לגאולה נחמי, וזכו סימן בגאולה גם לישראל שלא יעשו בגאולה כוונת, ואחד מן הסימנים של גאולה האמיתית שיליכו את ישראל למדבר העמים ושם יחי הצירור, ומשה רבינו ואליהו ומשיח בן דוד יתגלה אלינו כמבואר בדר"ל, ועד שלא יראו ישראל צירור בסימנים אלו, אי"א להאמין לשום גאולה וא"א שחייב גאולה אמיתית זאת בסימנים אלו שכן ח"ל הצו"ת למשרע"ש סימן זה לך וכו'.

ועד"ז ח"ל דרמזו ח"ל בדצריהם על המזל של דור האחרון בעיקבתא דמשיחא, שחייב האמת נעדרת, ואף קצת נקודה של אמת יחי מיעוטא דלא שכיחא, אבל יחי צלצול המוחות גדול מאוד, וימלאו עדרים עדרים מלוצשים צלצות האמת להטעות זו את הצריות, והכסיונות יהיו גדולים עד מאוד, עד שיהי קשה להגיע לתועבה של אמת, והסוף יחי שחייב הולכת ויוצאת במדבר, ושם יחי גמר הצירור, ואז יתברר האמת והקדושה, ואם נבקש עכשיו ונדרוך להשיג תועבה של אמת, בהם שקשה מאוד להשיגו מתחת כובד הכסיונות וצלצול המוחות, עכ"פ נתחזק קצת בדרך האמת, ואז צעת הצירור נוכל להשיגו ולא נחי חיי מאותן הנידחים חלילה.

ונתחזר לבאר כמה שהתחלנו, במאמר הצו"ת למשיח אק"י אשר אק"י, והשיג משה רבינו

ואפ"ל דהדרש והפשט שניהם כאחד ואין שום סתירה ביניהם, על דרך מה שפי' בספר"ק אגרא דכלה ער"כ חלילה לך להמית לדיק עם רשע, ולפעמים כשנעריך את האדם לעצמו אינו בגדר לדיק, אבל אם נעריך אותו למול הרשע יחי נחשב ללדיק בערך רשעתו של הרשע, והתפלל אח"כ למלך וזאת על סדום, שאף אם ימלא צחוכה לדיקים כאלו יהיו ניזולים, וכמו"כ אמרה הסונומית לאלה"ש צאת אלי להזכיר עוני, שעד שלא צאת אלי הי' הקצ"ב רואה מעשי ומעשי הדור, ולמול ערכם הייתי נחשבת ללדיקת, אבל משבחת אלי אם יעריכו מעשי למול מעשיך אהי נחשבת כחוטא, ועד"ז ח"ל בפסוק ותיב האמת נעדרת וסר מרע משחול, שדרשנו ח"ל על הכדור של עיקבתא דמשיחא, ולפי פשוטו יחי כמעט נעדר והסר מליאות האמת, וגם סר מרע יחי רחוק ממליאות, חלל שבצורך הדור יהיו נחשבים לסר מרע, וגם צחי קטנה כזו של סר מרע יחי משחול על הצריות, וכמו"כ האמת תהי נעדרת כפשוטו, חלל שבצורך השקר הבורא אשר יחי שורר בין הצריות, יחי ניכר צחי נקודה קטנה של אמת, ואף זו יחי שווא ונדרך צעיני הצריות עד שיהיו צעלי האמת בגלות ונמשלו למדבר, ואין שום סתירה והדרש והפשט שניהם נתקיימו בצו"ר.

ואפ"ל עוד עפ"י המדרש ח"ל ער"פ וינהג את האנן אחר המדבר, שאמר לו הקצ"ב למשה סימן זה לך במדבר אהב מיתון וזמן המדבר אהב עתיד להחזיר, וע"ז שכתבו הראש"ד והרד"ק זל"ה דשם במדבר יחי הצירור, וכל מי שיהי צו עדיין תועבה של אמת וניתן קדושה יוכל להגיע לידי תשובה שלימה, עיי' שיהי להם לישראל כח גדול הכסיונות, שיבוא אליהו להישיב את לב בני ישראל לתשובה כמ"ש הרמב"ם ז"ל, ומנך המשיה ומשה רבינו יהיו עממם שם במדבר ויחזירו את ישראל לתשובה, וכוונת יתן צו רוח עובר כמאה"כ ואת רוחי אתן בקרבכם, והנה התחלת הצירור הי' במצרים, כמו שכתב האר"ח"ל שבכור בברחל בגלות מצרים נלרפו ונצחנו כל אותן גלגולי הכשמות מדור כמבול ודור הפלגה, חלל שלא נשלמה הצירור ולא יכלו להתמכמה עוד, ע"כ היתה השלמת הצירור

נחיות מיד, ויטערו עוד לשאר גלות לשלמת
 תיקון הכעס, וע"כ הכביון הבו"ת וגילה למשרע"ה
 במחזה הבזוה, שיש עוד כעסה במאמר אפי
 אשר אפי על צחי הגלות, שאפי עמם צרה זאת
 אשר אפי עמם כעס צעזעז שער מלכות, כי לפי
 מצב הדור מוכרח שיבי עוד שעזעז מלכות, אבל
 לא היתה כוונתו ית' שיגלה משרע"ה הבחי הוא
 לישראל עכשיו צעזעז במאמר דדי לזרע בשעסה,
 ולמשה לצדו היתה הודעה זו ולא שיאמר לישראל,
 ומה שאמר לו הקב"ה למשה על שאלתו מה שמו
 מה אומר אליכם, והשיבו ית' אפי אשר אפי, על
 היתה כוונת הכעסה על צחי הגאולה ולא על
 צחי השעזעז כ"ל, ועל דרך זה הודיע ית' שיאמר
 לבני ישראל.

אולם משה רבינו ענן ואמר דאפי"כ כל זמן
 היותם בגלות מארים ועדיין לא נגאלו, אם
 יצאו ויאמר להם כעמחתו ית' אפי אשר אפי,
 אפי אם יפרש להם על צחי הגאולה, דאפי
 עמם בגאולה זו ואפי עמם בגאולה העתידה,
 מ"מ יטערו ישראל ויצינו שיבי עוד גלות, ולא
 יבי מיד גאולה נחיות, דאפי"כ למד לזכר לגאולה
 שנית, ולמה אודיעם דבר זה ויטערו ודי לזרע
 בשעסה, השיב לו הקב"ה יפה אמרת ועכשיו תאמר
 לישראל רק אפי שלחני אליכם, ו"ש לו ית' כה
 תאמר לבני ישראל, ר"ל שעכשיו צעזעז בגלות תאמר
 להם אפי לצד, ומלת כה פירושו עכשיו, כמ"ש
 וכה לא שמעת עד כה (שמות י' ע"ז), ובאמת
 היתה רצונו ית' שיגלה משה רבינו לישראל כעסה
 אפי אשר אפי על צחי הגאולה, אבל לא יאמר
 להם מיד צעזעז בגלות, ובמתן תורה מסר להם
 משרע"ה לישראל החורה מצראית ועד פרשת מתן
 תורה, ונתגלה להם כעסה אפי אשר אפי המפורש
 בכתוב, אבל אז לא היה לחשוש עוד לטענת ד"י
 לזרע בשעסה, כי כפי מדרגתן של ישראל באותה
 שעה, שזכו ונתעלו ממדרגה למדרגה מעת לאדם
 ממארים, היו מאפים ומקיים שיחזו לגאולה העתידה
 מיד, מצלי שיטערו לסבול עוד לרות ושעזעז, ואפי
 כי נתקיים אלם כעסה אפי אשר אפי על זד
 העזעז וע"כ צחיית הגאולה.

רש"ע די לזרע בשעסה ומה אני מחזיר להם
 לזרע אחת, וא"ל הקב"ה יפה אמרת כה תאמר
 לבני אפי שלחני אליכם, והקושיא מפורסמת דאפי
 יתכן שהתחכם משרע"ה על אמירתו ית', והקב"ה
 הודה לדבריו ואמר לו יפה אמרת, ותיירא
 המפורשים שהיתה אמירה זו אפי אשר אפי
 למשה לצדו ולא שיאמר לישראל, וכן תיזק ה"ר"ל
 בשער הפסוקים שלא היתה כוונתו ית' צדק שיגלה
 משרע"ה הדבר הזה לישראל, וע"כ לא אמר תחלה
 כה תאמר לבני ישראל אפי אשר אפי עיי"ש,
 אמנם עדיין יקשה לפי תירוט דאפי"כ לא היתה תשובה
 ית' מענין השאלה שאמר משרע"ה מה שמו מה
 אומר אליכם, והשיבו ית' אפי אשר אפי שהוא
 הודעה למשה לצדו, גם קשה קושיאנו ה"ל דאפי
 למה הודיע וגילה הקב"ה לישראל מאמר אפי אשר
 אפי במתן תורה ולא חש לטענת משרע"ה די
 לזרע בשעסה, (עיי' קושיא א' וב' ה"ל).

אמנם יש צמדת חז"ל עוד פ"י על מאמר אפי
 אשר אפי, שהבו"ת ציבר להם לישראל עיי
 משה רבינו שאפי עמם בגאולה זו של מארים, ואפי
 עמם לגאולה בגאולה העתידה, ואז יבי הגאולה
 בצחי גבי, ובאמת מיד כליל יליאת מארים נתעלו
 ישראל במדרגה גדולה כמבואר בדר"ל, ומאז הלכו
 ונתגדלו ממדרגה למדרגה, ובקרי"ם אמר"ל דרשתה
 שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בבזוה, ואפי"כ
 במתן תורה זכו למדרגה גדולה יותר ואפי"כ זכו
 להשראת שכינה במשכן, ואילו לא חטאו ישראל
 היו זוכין לתיקון השלם ולגאולה נחיות, כי ה"י
 נשם התיקון מיד ולא היו צריכים לסבול עוד לרות
 הגלות, ואז ה"י נתקיים הפירוש אפי אשר אפי
 על צחי הגאולה לצד, ולא על צחי השעזעז.

אולם ה"י גלוי וידוע לפניו ית' שעחידים ישראל
 להכשירו צמד, כמו שדרשו ז"ל ע"פ כי
 ידעתי את מכאוביו, שאמר הקב"ה יודע אני כמה
 עחידים להכאובי צמד, כמה דחימא (תהלים
 ע"ח) כמה ימרוכו צמדבר ועיזבונו ציטומן, ומדת
 הדין מקטרגת עליהם על העגל שהיו עחידין לעשות,
 ויהיה גלוי וידוע לפניו ית' שלא יחו ישראל לגאולה

מזכרותיהם של לדיקים עב"ד המדרש, ואמרו (מ"ק פ"ז ע"ב) מי מושל בי לדיק, שהקב"ה גוזר גזירה והלדיק מצטלה, והבחי"ת מסכים לגזירתם ע"ד ותגור אומר ויקס לך.

והנה גזירת הגלות הי' על ד' מאות שנה כמ"ש ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, וישראל יאלו ממלכים לסוף רד"ו שנה, ויש צוה חירושים שונים, ולחד דיעה שאר גלויות משלימן, כי הי' הכרח להקדים יציאתם לעמם כי לא יכלו להמשיכה, וצדוד רגע היו נופלים ח"ו לשער הנו"ץ כמ"ש באר"ל, אמנם לפי שנגזר עליהם שיסבלו לעד ועינוי ד' מאות שנה ערס יציאתם משם וכמ"ש ואח"כ יאלו וגו', ע"כ מלך מלך הדיון הי' ראוי שעב"פ יסבלו צערך לעד זה ע"י ידיעתם שעליהם להשלים כדי מאות שנה בשאר גלויות, והשכ"כ ויחמר חלקים למשה אחי אשר אחי וכדעתם ז"ל אחי עמכם בשעבוד שאר מלכויות ואלו שכן יחמר לישראל כדי שיסבלו עכ"פ לעד ידיעה זו, אמנם התפלה משה רע"ה לנצל את הגזירה ואמר לפניו רע"ה מה אני מחזיר להם לזה אחרת, ולמה יסבלו לעד ידיעה זו, ויסיפק במה שישלימו בשעבוד שאר מלכויות ודייה לזה בשעשה, והקב"ה הי' ממתין ומתאזהר לתפלתו של מרע"ה והועילה תפלתו של לדיק להמתין מדר"ד ותצטל הגזירה וא"ל הקב"ה יפה אמרת כה תאמר וגו' ואיך לריך להזכירם לזה אחרת.

אך אפשר להכלל הוא גזירה שלא נמסרה לישראל ולא יאלו לבחי"ת דיבור, עדיין יש מתאוות לנעלה, ומשה רבינו הי' מופה שיכנס לארץ והוא יצא את ציב"מ"ק ולא יתיר לעולם כמבואר בגמרא סוטה (דף פ' ע"א) שהאויבים לא שלטו במעשה ידיה של משה רבינו, וממילא לא יח"י עוד גלות ושעבוד, ועל כן התפלה משה רבינו שלא יודיעם לישראל מיד כדי שיח"י עוד אפשרות לנעלה, ושמה הקב"ה תפלתו ואמר לו יפה אמרת כה תאמר וגו', מפני שהקב"ה מתאזהר לתפלתו של לדיקים, ועי"ז התפלה מרע"ה תקט"ו תפלות שיכנס לארץ עד שאמר לו הקב"ה רב לך, ע"כ עשה שהי"ת ראונו של משה וא"ל יפה אמרת **על** מצותי לישראל גזירה שאר גלויות.

ומעתה סרו כל הקושיות שצטנין שלא הי'תה השמות ראון ולא חזרה צדדיו יח, ומעיקרה הי'תה כוונת הרלון שיחמר לישראל אחי אשר אחי על בחינת הגאולה, אבל לא יאמר להם מיד, כי לא ציאר לו הקב"ה למשה בזמן אימתו שיחמרנה להם, ותקיימה אמינותו יח, ומשה רבינו גילה בחי' זו לישראל בשעה שמסר להם החזרה כ"ל, והבטחה זו דאחי עמכם בשעבוד זה וכי' למשה לצדו הי'תה הכדועה ולא שיחמר לישראל, אלא שחז"ל גילו לנו הבטחה זו צדירות הגלות, וצאחות שעה לא גילבו משרע"ה לישראל, וא"ל הבחי"ת יפה אמרת כה תאמר לבניי שעכשיו תאמר להם אחי צלצד כ"ל.

עוד אפ"ל עפ"י מה דאיתא בגמ' (צ"ק דף י' ע"א) מעשה בבתו של נחזירא חופר שיחין שנפלה לצור הגדול, ובאו והודיעו לה חנינה בן דוסא, שעה ראשונה אמר להם שלה, שני וכי' שלישי אמר להם עליה, אמר לה בחי' מי העלך, אמרה לו זכר של רחלים חזמן לי וחקן מנחיגו, אמרו לו נצח אחיה, אמר להם לא נצח אחי וכי' אלא כך אמרתי דבר שאותו לדיק מלעזר יבשל בו ודעו, אמר ר' אבא אטע"כ מת בנו צמא וכי' ע"כ, וכחצ בשעה מקובצת ואטע"כ דמת בנו צמא וכי' ולרבינו נראה לפרש, אמרתי כלומר השמעתי דבר זה לפני הקב"ה דבר שנלעזר וכי' והסכים הקב"ה לדבריו, שכן דרכו של הקב"ה שמסכים לסדרת הלדיקים שצדור, וכשמת בנו צמא כבר מת ר' חנינה ע"כ, ועדיין פי' בעץ יוסף וי"ל והא דמת בנו צמא י"ל משום דהא דאמר רחצ"ד דבר שהלדיק מלעזר בו וכי' לא מדת שהי"ת קאמר, דא"כ למח מת בנו צמא, אלא דרך תפלה אמר כן, ולפי ששל בתו התפלה לכן נילולה בתו ע"י מלאך וכו', אבל על בנו לא התפלה ומת ע"כ, ובמד"ר רות (פרשה ר' סי' ד') ויחמר צדוקה את להי ר"י אמר לעולם אל ימנע אדם עמו מלילך אלא זקן לברכו, בועז הי' בן פ' שנה ולא נפקד, וכיון שהתפללה עליו אותה לדיקת מיד נפקד וכו', ר"ל אמר רות בת מי שנה הי'תה ולא נפקדה וכו', וכיון שהתפלל עלי' אותו לדיק נפקדה וכו', ורבנן אמרי שניהם לא נפקדו אלא

ויבא זכיה גדולה למי שיעבור בשלום ויעמוד בכל אלה הנסיונות הקשים, וזכה להצדקת אל הקדושה ולקבלת עול מלכות שמים באמת, ויחזק ש"ש על ידיו, וזכה לתקן כל אשר פגמנו, ולעורר התעוררות רחמים ורחן בעליון, ויחשור כח חפלת משרע"ה שהחפלת שלה נא ביד חשלת, וזכה לקבל פני משיח לדקו צנחת ובשמחה ובאמת ובישועת כל ישראל ושמחתן ובתהלות כבוד שמים עליו בנ"א.

*

וידה אם לא יאמינו וגו' ולקחת ממנו היאור וגו' והיו המים אשר חקת מן היאור והיו לדם ביבשת, פרש"י ז"ל והיו והיו ב' פעמים, נראה צעני אלו נאמר והיו המים אשר חקת מן היאור לדם ביבשת, שומע אני שצידו הם מהפכים לדם, ואז כשירדו לארץ יהיו צהוייתן, אבל עכשיו מלמדנו שלא יהיו דם עד שיבא ביבשת עכ"ל רש"י ז"ל, ראוי להבין מנפיק"מ בדרוש זה אם נעשו לדם בידו או ביבשת, ומדוע הוצרך הכתוב לטעם זה לפול עוב"פ והיו, ואפ"ל דבמה חכלית האות הזה להראות ציטולה של ע"ז שאין בו ממש כי המזריים היו עובדים ליאור, וע"כ אם אחר שחצטל ונהפך לדם יהי עדיין צידו, עלול הדבר לטעות כי גם זה נחשב ציטול ע"ז אף אם יש עוד אחריה צו, לזה הורה לנו הכתוב כי אין זה ציטולה, ואף אם קורא צקול שהוא צטול ומצוטלת אינו מועיל כלל, רק אחר שישלך בע"ז מידו אז מכני ציטולה.

עוד אפ"ל דלכאורה יל"ד אף לפי פרש"י ז"ל, למה נכתב והיו קמייחא ומיחור הוא, דיספיק לדרשה זו אם יאמר הכתוב והמים אשר חקת מן היאור והיו לדם ביבשת, וכן דקדקו המפרשים (עיין בברא"ם וברא"ה) עוד יל"ד על יתור ב' לקיחת שצפסוק באומרו ולקחת ממנו היאור וגו' והיו המים אשר חקת מן היאור ויספיק בחדא, גם כ"צ טעם השינוי שהזכיר בתחלה "ממנו" היאור וגמר אימר המים אשר חקת "מן" היאור.

ויתבאר עפ"מ רש"י ז"ל רמז להם שבמכה ראשונה נפטר מלכותם, שהיו עובדים לנילוס המחת

ועדיין נאמר עליו חוצת ציור, מדוע אחר שגילה לו הקצ"ה למשה שמותיו ית' אף אשר אף אמר עוד שלה נא ביד חשלת, וסירב ומיחל ללכת, ואם לא היה צדעתו לקבל השליחות, מדוע שלא מה שמו מה אומר אליהם (עיין קוש"א ג' ה"ג) ואפ"ל עפ"מ שפי' בחרגוס יוצ"ע שלה נא ביד חשלת, ציד פנחס דחמי למשתלחא בצוק יומיא, דפנחס זה אליהו וכו' עתיד לצבר גאולה העתידה לישראל, ומבואר בדבריו לעיל דכל טענותיו של משרע"ה היו בקשות ותפלות להצו"ה, וראה לפעול בתפילותיו שחבי' גאולה הנאחי מיד, וע"כ ציקש שיהי השליח פנחס זה אליהו, שהוא עתיד להיות השליח בצוק יומיא, ומרוב טענותיו חשש שבהסרון מלידו שהוא אינו ראוי לכך, וציקש שיהי פנחס השליח (עיין בדבריו לעיל באריכות), אמנם מעיקרה לא ציקש משרע"ה על זה שהי חושב ומאפס שיהי גאולה נאחי מיד, אבל אחר שגילה לו הקצ"ה בעצמת אף אשר אף, והשיג גם בחי' הגלות המרומה צו, אהי עמכם בשעבוד שאר מלכות, אז ידע כי לא יהי בשליחותו גאולה נאחי ע"כ ציקש והחפלת שלה נא ביד חשלת ציד פנחס, ואולי זכה הוא להיות השליח לגאולה נאחית.

אמנם לא פעל משרע"ה בתפלתו באותה עשה, כי לא היה עדיין זמנה של גאולה נאחי, והוכרח להיות השליח לגאולה על גאולה נאחית, ולא היה אפשר צעני אחר, אבל ק"ת המתקבץ בודאי פעל משרע"ה בתפלתו, להקל מעליו על החרות ועול השעבוד, וכל מה שיש לנו כה לעמוד ולהתקיים בתוקף הגלות, הוא רק ע"י זכות חפלת משרע"ה והאצות הקדושים, שהכינו בזה קדושתם ישועה לעדות ישראל, אבל עכשיו כבר הגיע הזמן שמתקיים חפלת משה רבינו שלה נא ביד חשלת ציד פנחס זה אלי, ואין צו כה להמתין עוד, וציקש על רחמי שמים שזכה לראות בישועתו של ישראל, ולראות רגלי המצטר, ובהי מאותם שזכו לתקן הכל ולסייע אל הגאולה שלימה ע"י עובדא עבא ותשובה שלימה, והשי"ת ירחם על נפשות העלובות שנתלחו לעולם צדור הזה ויריבין לעבור נסיונות גדולות כאלה, שהי"ת יקרב אותנו אליו ואז נשיג ונדע שכלל היה לעובר,

הראשונה טובה ממנה שהצטיתו ית' ואנכי אחי עם פיק.

(ב) **לְהָרֶץ** בסוף הפרשה ויאמר אליהם מלך מצרים למח מהש ואחרון חפצו את העם ממשעיו לכו לסבלותיכם, פירשי לכו למלחמתכם שיש לכם לעשות בצבתיכם, אבל מלחמת שבד מצרים לא הייתה על שצטו של לוי וכו', ראו להבין מדוע קרא למלחמת הצבתי לסבלותיכם, ואין זה טורח ומשא מה שהאדם עושה לעצמו ולרצונו בלי כפי', גם מדוע יזים פרעה על ככה ומאח אחינו לי צבא.

(ג) **וּבַמֶּדֶרְ** למה משא ואחרון וגו', אחס למה ודבריהם למה וכו'.

וְנִלְכָּם עיפומי צמדיר (ר"פ דברים) אמר הקב"ה ראה לשונה של תורה מה חביבה שמרפא את הלשון, הרי משא עד שלא זכה לתורה כתיב צו לא חיש דברים חכמי, כיון שזכה לתורה מתרפא לשוני והתחיל לדבר דברים מנין ממח שקריו צננין אלה הדברים אשר דיבר משא עכ"ל במדרש, והנה ישראל צעודם במצרים כבר היה להם זכות וכן התורה"ק, כמ"ש הקב"ה למשעריה חזק לך האות וגו' בהוציאת את העם ממצרים תעבדון את האלקים על הכר הזה, פירשי ז"ל ושאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאת זו, שהרי עתידים לקבל התורה על הכר הזה וכו', וכבר הפיר"ד זל"ה"ה (דבר מצרים דרוש א') דוח ממדת טובו ית' שכן את ישראל לעובד ע"ש העתיד, וע"כ חיש הקב"ה לישראל זכות התורה אף ערם שקבלוה עכש"ד, וק"ל הייטב לב זל"ה"ה כחז דלא צריכא לעטם זה, אלא מכיון שקבלו עליהם לקבל את התורה כשיצאו ממצרים, ומשנת להם הקבלה כמשע"ה ויהי להם זכות התורה צעודם במצרים עכש"ד, ואולי נרמז זה בצבעתו ית' ואנכי אחי עם פיק שצכות "אנכי" שקבלו עליהם ישראל יי הדברות המתחלת בצאנכי, יתרפא לשונך מיד ותסור ממך כבדות הפה והלשון, ואולי הייתה השפעה זו רק בשביל ישראל כדי שימשעו ויצינו מפיו דברי תורה, שהרי **וְנִלְכָּם** כל ימיו עסק בתורה ואעפ"כ הוכיחו

אותם והפכם לרם עכ"ל והנה עיקר ציטוה של ע"ז במקומה ובזרעה, ששם כוחות הטומאה מתחזקים יותר, ולהראות שאין בהם יכולת להזיל את עצמן אף במקומם ושורשם, כדמצינו שנטשו ישראל לשחוט טלה לפנים בניסן דיוקא צמח שלטת מל מלה שהמצינו עבדו אלי, ומשע"ה אם היה משעריה צעמו לוקח מים מן היאור וישליכם לארץ ויהפכם לרם, היו עובדי ע"ז אומרים שכבר נתעלה מכיון ע"ז שנקחם משעריה מעיקרא לשם ציון, וע"כ שלטה צו המכה וההפך לרם, והנה דקו"ל ישראל חיוי יכול לבטל ע"ז של עכו"ם, אולי יהיו תולין לומר דודין צ"נ להם קודם מית, בכל אופן ימלאו אמתלה לחלות צו טעפות דע"ז עצמו לא היה המכה שולטת, ע"כ לקח משא רצונו מן המים שנשאבו מן היאור ע"י מצרי לשם ע"ז, ואותו המים של ע"ז הפך לרם, אמנם גם צבא ימלאו עושי אמתלה, דלפי שנעתיקו מן היאור שהוא שורש, ע"כ שלטה צו המכה, לזה לקח משא רצונו עוד מים מן היאור עצמו ע"מ לבטלה וע"ז ציון, להראות ציטוה של ע"ז שאין צו יכולת להזיל את עצמו בשום פנים, וזהו יצואר כפל הלקחות, וכפל והיו, ועטם השינוי בכתוב, וז"ל ולקחת "ממנימי" היאור, היינו המים שנשאבו מן היאור ע"י מצרי ושפכת היצבה, ולקוחה ה' והיו המים אשר תקח "מן" היאור, שמשעריה צעמו לקחת מן היאור, והיו לרם ציבשת שעיניהם והפכו לרם כשיהיו ציבשה בדברי רש"י ז"ל.

*

וַיֹּאמֶר משא אל ה' צו ארץ לא חיש דברים חכמי וגו' כי כבר פה וכבר לשון חכמי, ויאמר ה' אליו מי שם פה לאדם וגו' הלא חכמי ה' ועשה לך ואנכי אחי עם פיק והורתיך אשר תדבר, ויאמר צו ארץ שלח נא ציד תשלח ויחר אף ה' צמשה ויאמר הלא אחרון אחיך הלוי וגו' ודבר הוא לך אל העם וה' הוא יחיה לך לפה וגו', ולי"ד הרי כבר הצטיתו ית' ואנכי אחי עם פיק והורתיך וגו', ומדוע סירב עוד ואמר שלח נא ציד תשלח, ואיך נתרצה יותר בצבעתה שני שאחר ית' לו לפה ולמליץ, ובצבעתה

חז"ל שנתפרץ לשון ממ"ש אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל, ואפשר שזה היתה טענת משרע"ה במ"ש הן בניי לא שמעו אלי ואין ישמעני פרעה ואני על שפתים, ר"ל דאם בניי לא שמעו אלי יעדר ממנו רפואת הלשון שהוא זכותו, ומעתה איך ישמעני פרעה ואני על שפתים, שחזרה כדודת הפה והלשון למקומה, ולפי שלא היו ישראל בתמידות על צחינתם הרוממה, ע"כ הולך בואתו זמן להיות אהרן נעפל עמו להיות לו לפה ולמליץ, וזוהו יוצן המשך הכחוצים שהצטיה הקב"ה למשרע"ה ואח"כ אה"י עם פיר והורחיק אשר תדבר, וזהו צמנן שיהיו ישראל משימין על לשן לשמוע דבריו שהם דברי ד' ועלם התורה, אצל כשאנים על צחי' זו אז הולך לאהרן והוא יהי ק"ל לפה וגו'.

ועפ"ז יתבאר דברי המדרש שאמר פרעה אחס למה ודברכם למה, ולדרכנו אפ"ל שהשיג גם פרעה שא"ל שיגאלו ישראל כ"ח זכות התורה, ולפי דעתו וידיעתו לא היה להם זכותים, כי הוא אשר עשה אותם רעים וחטאים, וע"כ טען טענת ממ"ש, אחס למה איך באתם בשליחות ד' לגואלם ואין להם זכות, וא"ת שיש להם זכות התורה כ"ל, א"כ אחס למה מדוע באתם שניכם ויספיק בנמשה לבדו והוא ידבר, ואם אין להם זכות התורה ולכן הולך אהרן להיות לפה, א"כ דברכם למה להביא את ישראל ממזרים, וא"ל מבלי זכות התורה.

ואפ"ל בדרך אחר קצת, שהשיג פרעה דגאולתו של ישראל א"ל שיהיה כ"ח בדבר ד' וחזן לדרך הטבע, וא"ל שיחול בשליחות זו כדודת הפה והלשון שהם מאורעי עבשים, וע"כ טען טענת ממ"ש אחס למה, ר"ל מדוע באתם שניכם ויספיק בנמשה לבדו והוא ידבר בשליחות ד', ואם לאד שהוא כד פה ולשון, א"כ דברכם למה כי לא יאמנו דברכם שאתם שלוחי ד' לגאול את ישראל, כי אם צריכים אחס לדרך הטבע אין זה גאולה אמיתית, אמנם מצינו לפעמים שהי' ציווי הש"ת שמה רצונו ידבר אל פרעה, ופעם נזכר שירק את אהרן עמו, וקמי שמיא גליא באתה זמן היו ישראל ראויים בזכות התורה להתנבג עמכם למעלה מן הטבע, וסוף דבר היתה גאולתם רק בזכות התורה.

ועד"ז אפ"ל בגזירת שעבוד ושינוי שסבלי ישראל במצרים הנגזר עליהם בצריח בין הצתרים

ועבדום ועינו אותם וגו', לא היתה חלק כולם שזה צה, אבל בני לוי שקבלו עליהם עול תורה כמ"ש כי שמרו אתמרחק וצריחק ינאורו, ע"כ נתקיים בהם גזירת העמל ויגיעה וגלות הדעת בלימוד התורה, ויתבארנו בזה דברי הו"ק וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים וגו' שדרשו כ"ז על לימוד התורה, שכל זמן משך גלותם היתה הדעת בגלות, ובקשויות רבים עלתה להם להשיג נקודת האמת בתורה, ובעמל ויגיעה בל להם בהתעסקות בתורה, וכ"כ הרמב"ם ז"ל אין לך שמחה בהכרת הספיקות, ולפי שהי קשה להם להגיע ללבן הלבנה ולהכרת הספיקות בצירור שמעתה, ככלו מה ומרירות רב ועינו קשה יותר מכל עינוי הבגד, והנה בני עלי כל חיותם רק בתורה, חולתו כמו שפסק חיותם וכמ"ש ויהמעי"ל לעולם לא אשכח פיקודיך כי גם חיותי, וז"ש וימררו את חייהם, היינו התורה שזה עולמות חייהם, וע"י כובד הגלות ותמרר להם עיונה והשגתה, וכבר ומפרש בלבנים זו ליבון הלבנה וכי וצריחה ומשנה, וכ"ז עלה להם בעמל ומרירות.

ועד"ז יתפרש מ"ש פרעה למשה ואהרן לכו לסבלותיכם, ופרש"י למלאכתכם שיש לכם לעשות בבחיכם, והכוונה על עסק התורה שזה נקרא מלאכת ביתם של עובדי ד' הדיקים העמלים בזה של תורה, וע"ד שאמר"ל במדרש (ובוצא בילקוט שמעוני פ' וישב רמז קמ"ו) ויצא היתה לעשות מלאכתו, מה מלאכה היא עושה קורא ושונה מה שלמדו אציו, והנה ענינה ותולדה פרעה היא שעדיין לא הגיע זמנם של ישראל להבא, כמו שפירשנו לעיל במאמר ר"ל אחת למה ודצריכם למה, לז"ל למה משה ואהרן תפריעו את העם ממשעו, שהפשוטי עם עליהם להמשיך השעבוד והעבודה בגוף, ואחם בני לוי שאין עליהם שעבוד מלאכה, ע"כ לנו לסבלותיכם למלאכתכם שבבית, ושם חסבלו נער הגלות והמרירות, ותמלית טענתו כי לא הגיע עדיין זמן גאולתם כר"ל.

ועד"ז יתיישבו סחירת דר"ל צעין החלטה זמן שעבדום של ישראל במצרים, דאיתה צמד"ר (וברש"י ז"ל ר"פ ויחי) דמשמח יע"א נסתמו עיניהם

ואפ"ל במאמרי"ב (ישעי כ"ט) לכן הנינו יוסף לבעול את העם הזה הפלג ופלא, ודרשו

אמר תרי חרוב, פרש"י ז"ל ר' נחמני לית לן דר' קטינא חלא דאזיי, הילכך ליכא למימר על שם יום אחד שכולו שבת דהא תרי יומיהו.

והנה גאולת מנרים הי' ע"ש העתיד, כמבואר במד"ר וברש"י ז"ל על הכי וכי אזליא את בני ישראל ממנרים ששאל מרע"ה מה זכו שתעשה להם גם ואלוילאם ממנרים, והשיב לו הקב"ה צבאיתך את העם ממנרים תעבדון את האלקים על הכר הזה, שצביל התורה שהם עתידים לקבל הם נגאלים, ועיי' צפר"ד (דרך מנרים דרוש א') שהקשה דהרי אמר"ל במד"ר עכ"פ ויאמר כי ראה ראיתי זו ראיתי מעשה העגל וכו', אמר הקב"ה איני דנס לפי המעשים העתידים לעשות איני דן את האדם חלא בשעתו, וזה סותר לדברי המד"ר הניל שצ"י"מ דנס הקב"ה על שם העתיד, ותוין צפר"ד דזכו ממדת טובו וחסדיו ית"ש שלטובה מלך את העתיד, חבל לרעה איני דן חלא בשעתו, וזכה פ"י דברי המדרש וירא חלקים שראה, שעתידין להמרות על ים סוף דכתיב וימרו על ים בים סוף, וידע חלקים שהם עתידין לומר זה אלני יעיי"ש, עכ"פ גאולת מנרים לא הי' חלא על שם העתיד, וצביל כן היו ישראל צריכים לרחמים וחסדים, כי צבצ"ע על העתיד הי' מקטרג עליהם גם חמא העגל ומה שחמאו בים סוף, והנה מלינו שהי' להם הרבה זכותים כמו שאמרו חז"ל שצביל ד' דברים נגאלו וכו' ושהיו גדורים בעריות, חמנס הי' חללם עון ע"ז שכולל כל העצירות, כמו שאמרו רז"ל המורה צע"י ככופר בכל התורה כולה, ולא מלינו בדברי חז"ל מפורש עליהם חלא עון ע"ז, ודרשו חז"ל משכו וקחו לכם משכו ידיכם מע"ז כי דין גרמא להם, ולזה אמר"ל במדרש שראה את העתיד זו ראיתי מעשה העגל הנה העגל הוא עון ע"ז ר"ל, וכן מה שהזכירו צראיית העתיד שהמרו על ים סוף, הוא ג"כ עון ע"ז כמו שדרשו עכ"כ עבר בים ארה זו פסל מייכה.

והנה מבואר במד"ר ערכין (דף ל"ב ע"ב) במדרש דבשי רחמי על יצרא דע"ז ובעליה, ואגין זכותא עליהו כי סוכה, והיינו דקפיד קרא עילוי דיוהשע, דכלל דאיתא כתיב יוהשע והכא כתיב יוהשע, צלמא

רז"ל (שבת קל"ח ע"ב) הפלגה זו שכתב התורה, אולי נרמז כן צכפל הלשון, שמורה צכ"מ על הפלגת הריבוי כמ"ש נתן נתן, שנה חשלת, הוכח תוכיח שדרשו רז"ל אפי' מאה פעמים, וכן שכתב התורה חזרה ונשנית בעבור"ר בכל דור ודור צערך בחי דור הקדוש, הצו"ת יאיר עינינו צתורתו הקדושה ונשוב חליו צאמת, ונזכה לישועה שלימה בהתגלות כבוד שמים עליו צב"א.

*

(מכתי"ק) **וַיֹּאמֶר** צי הי' שלח נא ביד חשלת, איתא במדרש ביד מי ביד ר' עקיבא וכוהו פליאה, ורש"י"ל פי שלח נא ביד חשלת ביד אחר שתרצה לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלים לעתיד וכו' עכ"ל, וצ"כ מדוע תלה זה בזה, וכי צבצ"ל שאין סופי להכניסם לארץ אין ראוי שיגאל אותם גם מתחלה.

צ **עוֹד** במדרש הכה נחמאמכא לו שראה לצבל את השבת וצ"ב.

ג **במד"ר** (פי' בראשית פי' כ"ב י"ג) ויאמר קין וגו' יאל ושמח, פגע צו אדמ"ר אמר לו מה נעשה בדין, ח"ל עשיתי תשובה ונתפסרתי, כתחיל אדמ"ר מעטפה על פניו אמר כך הוא כוחה של תשובה ואני לא הייתי יודע, מיד עמד אדמ"ר ואמר ממור שיר ליום השבת, ותמחו כולם מה שייכות ממור שיר ליום השבת לה.

ואפ"ש לומר עפ"י הגמ' (ר"ה דף ל"א ע"א) תניא ר' יוחנן אומר משום ר' עקיבא בראשון מה היו אומרים להי' הארץ ומלואה וכו' שצבינו היו אומרים ממור שיר ליום השבת ליום שכולו שבת, אמר ר' נחמני מה ראה ר' עקיבא לחלק בין הפרקים, פי' רש"י ז"ל שכל ששה ימים נאמרין הפרקים הללו ע"ש שער, ושל יום שבת ע"ש להבא, וע"כ פליג ר' נחמני וס"ל דשיר של שצבינו ע"ש ששבת, וקמפלגי בדרכ קטינא דאמר רב קטינא איתא חלפי שנה הנה עלמא אחד חרוב וכו', חצ"י

משה לא צעי רחמי דלא הוה זכותא דארץ ישראל, אלא יחושע דהוה לי זכותא דארץ ישראל אחמי לא ליצעי רחמי וכו', הרי מבואר שמרע"ב לא הי יכול לבטל ירעא דע"ז מפני שלא הי לו זכותא דארץ ישראל.

ובזה מוזן דברי רש"י ז"ל עכ"פ שלא נא ציד תשלח, כי גאולה מנרים לא הי אלא על שם העתיד, והדבר הקשה הי כי בהציע על העתיד הי מקמרג עליהם גם חטא העגל ומה שחטאו בים סוף שהם עון ע"ז, גם במנרים הי עיקר עוונם ע"ז ר"ל, ואמנם אם דנים על שם העתיד, אי"כ מי שחטאו להכניסו לארץ, כבר יש צידו מעכשיו זכותא דארץ ישראל ע"ש העתיד, וצ"ל וכו' זכותא דארץ ישראל יחי וכו' לבטל ירעא דע"ז, ואם יתבטל ירעא דע"ז יהיו נגאלין מן הדון, כי אך בצביל זה הי לריכוס לרחמים וחסדים בצביל שהי מקמרג עליהם עון דע"ז כנ"ל, וז"ש מרע"ב שלא נא ציד תשלח ציד אחר שתרצה לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ואין צידי זכותא דא"י גם ע"ש העתיד ולא אוכל לבטל ירעא דע"ז, ולא דבר קשה הוא בגאולה על ידי.

והנה ידוע דמדותיו של הקצ"ב הם מדה כנגד מדה ובמדה שאדם מודד מודדו לו, ואמרו חכמ"ל (ר"ה דף ע"א ע"א) אמר הקצ"ב הקריבו לפני עומר צפסא כדי שתצטרך לכם תבואה שצדקות וכו', נסכו לפני מים צהג כדי שתצטרכו לכם גשמי שנה, הרי דבאותו ענין שצריכים להשפעת ישועה, לרץ לעבוד הש"י באתו מדה להמשיך הישועה מדה כנגד מדה וא"כ במנרים שהי לריכוס לישיעתו ית"ש ע"ש העתיד, היו לריכוס לעבוד הש"י ע"ש העתיד, וכבר נתבאר דר עקיבא ס"ל לחלק בין הפרקים, שכל ימות החול השיר של יום ע"ש שעבר ואך בשבת הוא ע"ש העתיד, ולא מזינו עבודה ע"ש העתיד אלא בשבת, וזה מוזן דברי המדרש כנ"ל על הכתוב הבה נתחכמה לו שרנו לבטל מהם את השבת, עפ"מ רש"י ז"ל נתחכם למחשבתו של ישראל, ר"ל על כי ישועתו של ישראל בענין זה להאילס מידם הוא ע"ש העתיד, ועבודה ע"ש העתיד לא מזינו

במדרש שלא נא ציד תשלח ציד מי ציד ר עקיבא וא"כ, ונליפ עפ"מ דמרגלא צפומי דאחמ"ר זל"ה לפרש חייק לח"ה ברכה, דאך מי שדבוק בדיוקות אחמית לח"ה, יש לו כח בצרכה להשפיע עובות וצרכות לישראל כחתי הכ"ח עצמו עכד"ק,

זה מה שאחס משבחים עם רב כח ממלאכה, וי"צ דאין זה טענה לפעור מזיווי השמים, וממשיג אס מאמין בדברי השמים וביכולתו, לריך לליות אף אס יחי הכפסד מרובה, ואס חינו מאמין לא יחוש אף אס לא יחי הכפסד רק מועט, גס תיבה עתה מיותרת ומעבן שדבר מזמן הכוא.

ויתבאר בהקדם דברי המד"ר: (קבלת טי' ט"ו) עיר קטנה ואנשים צב מעט וצא אליי מלך גדול וסבב אותה וגו', עיר קטנה זה בית הכנסת ואנשים צב מעט זה ליצור, וצא אליי מלך גדול זה ממי"ה הקציה וכו', ומלא צב אית מסכן וחכם זה הצוק החכם וכו', שצטעב הצוקן וישב ודורש ועוין אחריי אמן וכו' אפי' יש לו שער גזירות של קי שח הקציה מוחל על כל עוונותיו וכו' עכ"ל המדרש, וראוי להבין רמז דרשתי ז"ל, תיבה מה שדרשו עיר קטנה זה בית הכנסת מוצק, דביכבדים נקרא מקדש מעט, אולם המשך דבריהם ואנשים צב מעט זה הליצור ל"צ מדוע נקראו הליצור מועטים, והפרי"ד דקדק בן ופי' הוא ז"ל עפ"י הגמ' (חולין פ"ט ע"א) לא מרצבם מכל העמים חשק ה' צבם וגו' (דברים ז') ח"ל הקציה לישראל חושקני צבם שאפי' צטעב שאני משפיע לכם גדולה אחס ממעטין. ענמיכם לפני וכו', ועד"ז רמזו חז"ל כאן ואנשים צב מעט חלו הליצור, ור"ל שחס ממעטין אס ענמם, ועי"ז יחו וצא אליי מלך גדול זה ממי"ה הקציה, דמקום שיש ענוה יש השראת השכינה כמי"ש אשכון אס דכא אח"ל.

ונ"ל המשך דברי המדרש עפ"י דרכו צה"ס נופך על דבר"ק, בהקדם לוקדק במאמרי"כ לא מרצבם מכל העמים וגו', דלכאף לפי דרשתי ז"ל סיפא לאו רישא ורישא לאו סיפא, דהתחיל לומר לא מרצבם מכל העמים חשק ה' צבם ומיירי הכתוב צרוב מנין, וסיים בענין אחר כי אחס המעט מכל העמים שאחס ממעטין ענמיכם, ואין לומר שגס תחלת הכתוב יתפרש עד"ז לא מרצבם מכל העמים, ר"ל לא צטעב שאחס מגדילים ענמיכם חשק ה' צבם, דזכו פשיעא שלא יחפז ה' לישראל צטעב שמגדילים א"ע, כי תועבת ה' כל גבה לב ולא יעלה על לב צר דעת לומר כן **תוצר** הכתוב להסיר טעות זה.

ואפשר ליתן טעם מנין נמשך לת"ח כח צרכה זו, על פי מה שכתב קדושה זקניו הישמח משה זל"ה"ה (צפרשא וישב) דהצרכה הנמשך משה הוא צ"ה הוא למעלה מן העצב ויכול להיות אף בדבר המדוד, והוא נחיות ומתקיימת לעולם, ועל פי זה פירש הפסוק (צפרשא תשא) שכן משחח קדש יחי זה לי לדורותיכם, כי לי היינו לשמי שס המיוחד, וכל המתווחם להשמים הוא נחו וע"כ יחי לדורותיכם, כמי"ש ז"ל ממנו נמשחו המשכן וכליו ואהרן וצניו והמקדש וכל כליו וכל הכהנים גדולים וכל המלכים וכולו קיים לעתיד לבוא עכ"ל ז"ל עי"ש, והנה חמר"ל בגמ' (פסחים כ"ב ע"ב) שמעון העמסאני ה' דורש כל אחי שצחורה, כיון שגביע לאת ה' חלקיק פירש עד שצא ר"ע ודרש אס ה' חלקיק לרבות ח"ת, ולפי"ז דלחריצי ח"ת מלא ה', ע"כ יש לו כח להמשיך צרכות לישראל, דקו"ל הנוטל להשם נחקש קדושה השם, ואף הנוטלים חלו כמחבו דכל המתווחם להשמים יש צו כח צרכה נחו.

ועפ"י יובן דברי המדרש פליאה הי"ל עפ"י המצואר בדבריו לעיל דעטם סירובו של מרע"ה ליתך בשליחות זו, לפי שרשע שיבה גאולה נחיות, ומה שכוה ע"י שוחיו צשר ודס ח"א שחבה נחו, ואפשר דע"כ ציקש ואמר שלה נח ציד תשלח ציד ר"ע שכוה עתיד לחדש צדרשא הכתוב אס ה' חלקיק תירא לרבות ח"ת, ולפי צחינתו צחורה יחי צכותו להמשיך צרכה נחיות, וע"כ הוא הראוי להיות השליח לגאולתן של ישראל, וצאמת שלה ה' זמנו עדיין שחבו ישראל לגאולה נחיות עד שישלם החיפון, חלא שמרע"ה צרוב ענותותו חלה החסרון צעמנו שאינו ראוי לשליחות זה, ור"ע לפי צחינתו צחורה"ק ראוי יותר לה, וע"כ חמר ציד ר"ע והבן.

*

ויאמר אליהם מלך מנרים למח משה ואהרן תפריעו אס העס ממעטיו וגו', צמד"ר מחו למח, חמר להם אחס למח ודבריהם למח וי"צ.

צ **ויאמר** פרעה בן רבים עתה עם הארץ והשצתם אותם מסבלותם, פירש"י ז"ל שהפסד הוא

זו ישראל יהיו צעלים לרוב האומה"ע, להשוות עמכם צע"י ח"י.

ופירשתי עפ"י הגמ' שבת (ק"ה ע"ב) ח"ר חבין מאי קראת לא יחי כך אל זר ולא תשתחוו לאל נכר, אחרי אל זר שיש בגופו של אדם זה יח"ר וכו', שכן אומנתו של יח"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד ע"י וכולך ועוד עכ"ד הגמרא, הרי דכחוב מנכו ליח"ר אל זר ע"ש סופו שמסית האדם לע"ז, ובצח"י זו ע"י תפסוס רוצה דעמלא וחק רוצ אנשי החורב, כמ"ש בספר"ק חובת הלבבות (שער הפרישות פ"ב) שחי דין שיהיו צאנשי החורב יחידים נושאי הפרישות המיוחדת וכו', אמנם ח"י כן וכו' אל רחוק מאור האמת וכו' עד אשר תשבו דרכו הרע כי הוא לעובר ותעומו כי הוא הישר וכו', והגיע יצר זה ברוב אנשי החורב עכ"ד ז"ל, ואפשר שזה ה"י שאלת התלמידים, כאשר שמעו קושיה בגוי כח"י אחרי רבים לבעות מפני מה אין אתם משוין עמנו צע"י, אמרו לריב"ק לזה דחית בקש כי קושייתו סכלות הוא, דא"ל להשוות עמכם צע"י שהוא מפורש בחורב לאיסור, אבל לנו מה אתה אומר, וכוננו בשאלתם על צחי ע"י אחרת שהוא היח"ר, שמתחיל לפתות בדבר שאין איסורו מפורש בחורב, דזה דרכו היום אומר לו עשה כך וכו' עד שמסיתו מן הקל אל החמור וסופו מתחבר לעבוד ע"ז, ורוב העולם ואפי' רוב אנשי החורב סרים למשמעותו, וזה שאלת התלמידים מה נשוב ליח"ר והמתפתים אחריו, דמדוע אין לנו משוין עמכם צע"י זה שהם הרוב. (ועיין בדבריו (לפי פיראור הענין צאריכות).

ונקדים עוד דברי הרבניו צחי זל"ה עכ"פ לא מרובכם מכל העמים וגו', ח"ל ירמוז הכתוב דזה כי ישראל רבים מכל העמים, ואעפ"י יאמרו אין החשק והבחירה לרבויותם, כי אתם המעט כלומר כי חילו הייתם אתם הרבים מועטים מכל העמים ה"י ג"כ חושק ובוחר בכם יעו"ש, ולבאור ח"י מוצן דברי בכל הפקודים שגמנו ישראל לא עלה מספרם יותר מפי רבוא, וא"כ צאמת ח"י מרובים על כל העמים, ואולי הכוונה שצ"ד יקרא הערב רב

גם יל"ד מה שמסיים הכתוב ח"כ כי מזהבנה ה' אתכם ומשמרו את השבועה וגו' הלא כבר נתן טעם כי אתם המעט מכל העמים צביל שמתעשים עמיכם, ומה לורך עוד ללידוק הטעם של שבועת האבות, עו"ק ח"ך יעלה על הדעת לומר שמרובכם מכל העמים חשק ה' בכם, הרי המליאות ח"י כן שיתאל ח"י מרובים על כל העמים ולמה לי קרא, וכמו שהקשו צ"י ב"ש למ"ל קרא סברה היא, וכש"כ דזה שהמליאות מעיד על זה שאינם מרובים מכל העמים, למ"ל קרא להשמיטני שלא יעלה על דעתינו היפך המליאות.

עוד יל"ד בדברי הגמ' הג"ל ח"ל הקצ"ה לישראל חושקי בכם שאפי' בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעשים עמכם לפני, וכו' ראי מאל"ה שומר ואנכי עפר ואפר, משה ואהרן אמרו ואנחנו מה, דוד המע"ה אמר ואנכי תולעת ולא ח"ש, ולבאר הם היו יחידים סגולה מוצחרי הדורות והיורשים ומי יוכל להדמות אליהם, ופסוק זה נאמר על כללות ישראל ואין אפשר להביא ראי מהקדושים הללו על הכלל כולו.

ונל"פ בהקדם דברי המדרש פי ויקרא (פי' ד' סי' ו') עכ"ס אחד שאל את ריב"ק כח"י בחורבכם אחרי רבים לבעות, ח"י מרובים מכם מפני מה אין אתם משוין עמנו צע"י, ח"ל יש לך צנים וכו' נדחק וכלך לו, כיון שישל אמרו לו תלמידיו רבי זה דחית בקה רצון, לנו מה אתה משיב, ח"ל צעשו כח"י צ"י שש נפשות וכו' עשו שהוא עובד לאלהות הרבה כח"י צ"י נפשות הרבה, אבל יקבץ שהוא עובד לאל"ה אחד וכו' עו"ש, וכתב צ"י דקושיה בגוי ח"י כלום וסכלות הוא, רק שהשיב לו ריב"ק דרך דחי וכו', אבל קשה מה שאלו התלמידים ולנו מה אתה אומר דמשמע שגם לכם ה"י קשה קושיה בגוי, ובאמת ח"י כלום וסכלות הוא וכו', דמשקרא צנחנות החורב היתה מודעת זאת, שהרוב יח"י היפך דעת החורב, כי כל האומות לא רצו לקבל את החורב, ועל דעת כן קבלו עלינו את החורב להיחיינו מוצללים מכם ושלא נלך בדרכיהם, כמפורש באזהרה דזה כ"פ בחורב, ואין יעלה על הדעת להקשות קושיא

ובזה נצוה לביאור הכתוב לא מרובכם וגוי עפמי"ד
 צוה"ק פי בראשית (דף כ"ה ע"א) חמש מינין
 חנון בערב רב ואינון נפילים גבורים ענקים וכו',
 (סי' ג"ע ר"ע) גבורים מינה תליחא עליהו אחמר
 כמה בגבורים וגוי אנשי השם וכו' וזנין חתי כנסיות
 ומדרשות ושוויין זכון ס"ת ועטרה על רישוי, ולא
 לשמח דהי' אלא למעבד לון שם וכו' עכ"ד הוצ"ק,
 ומעשה הי' סגור לחשוב שאותן הכחות מערב רב
 שהם שומרי חומ"ל מנערים למנין הרוב, וכמו
 שטעם חזקי לחשוב שח"י נע"י דעת"י דקוצ"ה בחר
 רובא, ומעשה יאמר המתקש למח לא נשור עמכם
 כי כמה המרובים, וכשאלת התלמידים לכו מה אחר
 חורב, לא בא הכתוב לשלול ולהכיר בעתה זה,
 ולהודיע כי אין הקצ"ה בחר צמניום ולא נחשב
 רובא שלהם לכולם, וכל שכן שאר מינים שבערב רב
 שהם רשעים בתכלית, לא הי' ס"ד מעיקרא שיכנסו
 למנין הרוב, אלא אף אלו אינם מנערים למנין
 הרוב, ואולי זה פי הכתוב לא מרובכם מכל העמים
 חשק הי' בכם, שאין הקצ"ה בחר צמניום שם מכל
 העמים, דהיינו הערב רב שגורשם מן העמים,
 ואף שהם רבים לא נחשב רובא שלהם לכולם,
 וח"י לחיל אחריהם בחר הרוב, כי לא בחר הי'
 צמניום, אלא כי אחם המעט מכל העמים ודרשו
 ח"ל אמר הקצ"ה לישראל חושקני בכם, שאפי' בשעה
 שאני משפיע לכם גדולה אחם ממעטין עמכם לפני,
 ורק באלו בחר הי' שאין כוונתם להתגדל ולמעבד
 להון שם, אלא כל תשוקתם צמעה התומ"ל רק
 להרבות כבוד שמים, וכמה באמת מועטים במספר,
 ואי"ש קיסור הכתוב לא מרובכם וגוי כי אחם המעט,
 ויתפרש כפשוטו צמניום ומועט במספר, ואף לפי
 דרשם ז"ל שאחם ממועטים עמכם לפני, מימ
 משמעות הפשוט לא זכר ממקומה, כי אלו הממועטים
 אי"ע מועטים כמה במספר, וזה הכתוב להורות
 כי הקצ"ה בחר צמניום הממועטים עמכם, ולא
 צמניום מכל העמים שגורשם מהערב רב וכל מנעיהם
 רק להתגדל ולקנות להם שם, ואף שהם מרובים
 במספר לא בחר הי' צמניום ואינון מן המנין ולית
 לנו לחיל בחר רובם, ובזה יתיישבו הדקדוקים הנ"ל.
ואפ"ל הכוונה בסיום דבריהם ז"ל נחתו גדולה
 לאברהם אמר לפני ואנכי עפר ואפר, למשה

היו ישראל מרובים במספרם על האומות, כי הערב
 רב לא נמנו בפקודים אשר פקדו את ישראל, והמספר
 של סי' רובא הי' מבני ישראל לבד, והערב רב היו
 מרובים עליהם פי כמה, ואחמ"ל במדרש ילקוט (פי'
 בשלח) וחמשים עלו בני' וגוי אחד מחמשה עלו, ד"א
 אחד מחמשים, וי"א אי' מחמשה מאות, והנה יואלי
 מארים היו סי' רובא לבד מנף, נמאל עלה מספרם
 במארים ח"ק פעמים סי' רובא, וכמו"כ צמנין הפקודים
 במדבר עלה מספרם לסי' רובא לבד מהערב רב, וערב
 רב היו מרובים עליהם פי כמה, וצירוף הע"ה היו
 ישראל מרובים על העמים.

ולדרבננו אפ"ל במאמ"כ לא מרובכם מכל העמים
 וגוי, בזהקם דברי הגמ' סנהדרין (כ"ז ע"א)
 כי אחם סנהדרין ור' עלי' דירושלם וכו' שצנא וסיעתו
 בשלימו, חזקי וסיעתו לא בשלימו וכו', הי' קא
 מספחי חזקי אמר דלמא ח"י נע"ה דעת"י דקוצ"ה
 בחר רובא וכו', בא נצוה ואמר לו לא תאמרין קשר
 וגוי קשר רשעים הוא וכו' אינו מן המנין, וביאר
 המהרש"א ז"ל בנ"א כי סנהדרין חרף מערכות אלקים
 חיים, וע"כ שצנא וסיעתו שצאו להשלים עמו, היו
 מחשבותם לרעה על הי' וכלאו חשב לעבד ע"י,
 דאמרי מחשבה רעה צע"ז הקצ"ה מנרפה למעשה,
 וע"כ אף שהוא וסיעתו היו רובן של ישראל אין
 הולכין לרעה אחר הרוב וקשר רשעים אינו מן
 המנין, אין הקצ"ה צמנין הרוב שלהם, וכינוי אינו
 מן המנין קאי על הקצ"ה, וע"כ אין לך לחוש על
 הרוב שלהם כיון שאין הקצ"ה בחר צמניום עכת"ד
 המהרש"א ז"ל, ובספרי ויאל משה (מאמר אי' סי'
 קי"ו) ביארהו שחידש המהרש"א לפרש דברי הגמ'
 דלא כמשמעות פשוטן, משום דקש"א לי' האין הי'
 ס"ד דחזקי דלמא נע"י דעת"י דקוצ"ה בחר רובא,
 כיון דקשר רשעים הם ובכ"ה ודאי ליתא לללא
 דאחרי רבים להטות, וכבר אמר חורב לא תהי'
 אחרי רבים לרעות, אמנם לפי ביאורו של המהרש"א
 ז"ל לא נאמר עליהם שכו' רשעים, אלא לפי שהתקשרו
 עם רשעים מהרפי הי', ע"כ אין הקצ"ה בחר צמניום
 אף שהם הרוב, ח"י קשר רשעים אינו מן המנין,
 לא שהם צמניום רשעים אלא בשביל שהתקשרו עם
 רשעים אין הקצ"ה בחר צמניום עי"ש ביתר ביאור.

וממלרים, ויח אחד מחמש מאות, אי"כ היו מרובין פי כמה על הכי רבוא כשרים שיחיו ממלרים עם משה ואהרן, וראה פרעה שמיטוטא דמיטוטא מישאלא סרים למשמעתא של משה ואהרן, ולכן שאל קשיא עומא למשה ואהרן איך אחס בלום לדרר בשם הכלל ישראל, כן רבים עתה עם הארץ, היינו הכמונים שהם נגד שיתחכם הם הרבים, ואיך אחס אומרים להיות בלי כוחם של הכלל ישראל בלא כתיב אחרי רבים להטות, ודייק לומר כן רבים "עתה" עם הארץ, דאמנם צימו יעקב ויוסף הדייק כי הכלל ישראל שווים כולם בדעה אחת לדעת את ה', וכן במדבר לאחר שיחיו ממלרים נדבוק כולם לשיטת משה רבינו ע"ה, אבל אמר להם כן רבים עתה עם הארץ, ר"ל בצורתו הזמן עם הארץ הם הרבים, ושומרי תורה ומצוות מועטים הם ואי"כ למד אחס משביתים אוחס מסבלותם.

ועד"ז אפ"ל גם טענה משרע"ה לפני הקב"ה מ"ש כן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה וגו', ר"ל כיון שרוב גדול מישאל לא שמעו אלי, כמאמרי"כ ולא שמעו אל משה מקורר רוח ומעבודה קשה, ודרשו רז"ל שהי קשה להם לפרוש מע"ז, אי"כ ידק פרעה בעטנתו הכ"ל שאין אני בא בכחם של הכלל ישראל ורובם אינם רוצים בשליחותי, וי"ש ואני ערל שפחים שלא יחי צפי מענה להשיב על טענתו, ועי"א בא תשובת הכתוב וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויטו אל בניו ואל פרעה מלך מצרים להביא את בניו מאח"ז, פירש"י ז"ל עפ"י פשוטו אום על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה עכ"ל, וכיון שהצויה"א אום לילך בשליחותו, אין צורך להסבכת דעת הרוב, כי הכח שלוחו דרחמנא ולא שלוחו דידן, וי"ש ויטו אל בניו ואל פרעה מלך מצרים כי יש צדק תשובה גם לפרעה, ולא יחי לו פתחון פה לעשות כן רבים עתה עם הארץ שאינם רוצים בשליחתם.

ואהרן אמרו ונחנו מה, לדוד אמר ואנכי חולעת ולא איש וכו', ובדודאי אין מי שיוכל להדמות ולהביע למדריגת ענותותם הגדולה, אולם הכוונה שישתדל כ"א עכ"פ לפי ערך השגתו לילך בדרכיהם צנין העוה, ועי"א סיים הכתוב לומר כי מאהבת ה' אתכם ומשמרו את השבועה אשר נשבע ה' לאבותיכם, עפ"י אמרם ז"ל דהכולך בדרכי אבות הקב"ה מתקומם עליו צדקת אבות, ובשביל שממטעים עמכם לפני לפי ערך עמכם, חשק ה' בכם וישמור שבועת האבות, וזכותם יעמוד לנו.

ובזה יתבאר דברי המדרש הכ"ל עיר קטנה זה בית הכנסת ואנשים זה מעט, זה הציבור, וכדבריו של הפ"ד ז"ל עפ"י הגמרא הכ"ל שאתם ממעטין עמכם לפני, ואנשים כאלו מועטים הם וכמ"ש כי אחס המעט מכל העמים, והמשך הפסוק דרשו ז"ל ובה אלי מלך גדול זה יח"כ וסבב אותה ובה עלי מלכים גדולים וגו', דאף מועטים כללו שנשאר נאמנים להש"ת וזוהריו הקי וממטעים עצמם לפניו וי"ש, היח"כ פורש רש"י לרגלם וצוה מלכים גדולים להכשילם צנין האמונה, ומאז זה איש מסכן וחסם זה יח"ש, ולמה קורא אותו מסכן שאינו מצוי בכל הצדקות ואין רובן של צדקות נשמעין לו, ומלט הוא את העיר בחכמתו שכל השומע לז"ש נמלט, וכמו"כ יתפרש לפי איך דרשא במדרש ומאז זה איש מסכן וחסם זה הזקן וכו', קורא אותו מסכן לפי שאין רובן של צדקות נשמעין לו, ומי ששומע לנפשו נמלט, שהוא מורה לעם דרך האמתית איך להגלל ממלכים והכסיונות שפורש היח"כ, ועי"א ידוע לצינו שאין לנו צעור"ר בדורינו האיש מסכן וחסם שיוהר לנו בדרך האמתית ואין לנו מנהל ולא מחזיק בידיו כמו בדורות הראשונים ואין לנו להשגן אלא על אצינו שבשמים שהוא יח"ש יתחיי וינהלנו בדרך האמת.

והנה גם פרעה טען כטענה אחרת כי רבים להטות, ורבים היו אשר לא ראו ללכת ממלרים, וממטעים זה הביא הקב"ה מכת חושך שאז מתו כל אותן שלא ראו ללכת, ודרשו במדרש וילקוט עכ"פ וחמשים עלו בניו מארץ מצרים שאחד מחמשים יח"ש

ויבואר הענין יותר עפ"י דברינו (צ"פ קרח) צהקדם אמרם ז"ל (צרכות נ"ה) אי"כ יתח און מעמידין פרנס על הציבור אי"כ נמלכין בציבור, שנאמר ראו קרא ה' בשם צלאל, א"ל הקב"ה משה בגון עליך

מאד, כשחכה לקבל פני משיח לדקונו יעשו כל ישראל חשוכה שלמה ויחוקנו כולם חוץ מהמינים והכופרים שגא' עליהם כל צא"י לא ישובו, ח"פ דברי המד"ר ח"ל הקצ"ה למשה חייד יש לך לידע שגא' עובד אחרית דבר מראשיתו, עובד אחריתו של ישראל מראשית שנתחי להם במלרים עכ"ד המדרש, שמעתי לעטער מאוד בראותו כי מועטים המה הרגלים לשמוע אליו בשליחות השם, ולצ"א למד הרעוה להם הזה וגוי ומאז צאתי אל פרעה וגוי הרע לעם הזה, ועיי"ז נחלקו בניי יותר ולא אצו לשמוע אליו במלמכ"כ ולא שמעו אל משה מקול רוח ומעבוד קשה, ע"כ נחתו הקצ"ה עובד אחרית דבר מראשיתו וכי שאף שראשיתו של בניי במלרים מנער, אבל אחריתו יגמל מאוד שעתידים לקבל את החורב ולעמוד יחוקנו ויחזרו לשורשם.

ובזה יתבאר דברי המדרש אחס למד ודברים להם, דכה בני ישראל היו במלרים רק רד"ו שנה והגזירה הי' על ד' מאות שנה, והרבה תירוצים נאמרו על זה, ואחד מהם דרשו העם בשלים את הזמן, וצפי ידי משה על המד"ר כתב דכה כ"ז שא' מן השבטים קיים לא שעבדו המלרים בישראל, לא וחשוב שלא הי' השעבוד רק פ"ז שנים, והא"ך נתקיים הגזירה של ח"ל שנים, אלא מכה זממשים עלו בניי ודרשו ר"ל אי' מחמשה, ממא נעלו חלק בשעבוד הי' פעמים ס' רבוא, והי' פעמים פ"ז עולה במכוון ח"ל, ולכן ג"ל העטם שבו יולדות ששה בכרם אי', כי שנים הוא עטע העולם וילדו ד' יותר כדי שיהי' החשבון הי' פעמים פ"ז, ופי' זה הפסוק והלעיר יחי' לאלף וגוי אני הי' צתה אחישנה, כשמציא הקצ"ה הגאולה לפני הזמן הקצ"ה, אזי ישראל פרים ורבים שכלעיר יחי' לאלף וצוה נשלים השעבוד, להיות שנקצ' השעבוד דרך משל על ד' דורות, אז כשישראל פרים ורבים מאוד, צ"י דורות יכיו כך אנשים כמו ד' דורות וכן הי' במלרים עכ"ד בן המחבר ידי משה וי"כ בישועת יעקב וכו' וזהו דבר נחמד.

עכ"פ צור שגם רשעי ישראל שלא ראו לאח ונחמו בניי ויחזקו, גם הם השלימו הגזירה של

צלאל וכי לך אמור לישראל וכי הגון עליהם צלאל וכי, וצירנו שם שזה הי' טענת קרח לחלוק על נשיאותו של אליהו ועל כהונתו של אהרן, מפני שלא נתמנו בהמלכת הצור ובהסכמת רובם, אמנם אין בטענה זו ממש, שהרי כל מעשיו של מרע"ב הי' עפ"י ציווי הכו"ה וצליחותו, והכו"ה כל יוכל להעמיד מנהיגים לישראל וא"ל להמלכת הצור, ורצתה חכמתו יחי' שא"ל לימלך צביר בענין הזה, מפני שקרח ועדתו היו מבקשים שרר וגדולה לעצמן, וא"ל לנרף למנין הרוב כ"א מי שדעתו לש"ש בני נגיבה, כמבואר ברמ"א (ח"ו"מ סי' קס"ג) וצמינו צלאל דייקא זה הקצ"ה לימלך צביר ולא כל אנפין שווין, וא"ל למילך למקרא (עיי"ד בצריכות תקנתו ממש).

ועד"ז אפ"ל לענינו דמקור טענת פרעה הי' מנהיג ישראל צריך שיהי' כל ישראל מסכימים להתמנותו, וכיון שרבים עתה עם הארץ שאין רואים בכס וצליחתכס, אין אחס ראויים להיות מנהיגים וצא"י כוחם להוציא את ישראל, ולהסיר טענה זו בא דברו יחי' לומר ויחם אל בני ישראל ואל פרעה וגוי להוציא את בניי ממלרים, והיכא שכו"ה הוא המנוח המה שלוחי דרחמנא וא"ל להסכמת הרוב, וכמ"כ דדורינו מועטים המה בעומדים להבן ולשמור חומת דת, ולמחות צורלי פרץ המחמשים להשחית גדר הקדושה ויסודות האמונה בישראל, ואפשר שיש רוב גדול לגדם שאינם רואים במעשיהם ולא מסכימים לשליחותם, אמנם נלענו על זה בחו"ק מפני הגזירה, ואנו שלוחי השם ושלוחי החו"ק וא"ל להסכמתם, וכל מקום שעומדים להבן על החו"ק ויסודותיה הרי הם שלוחי החו"ק וא"ל להסכמת הרוב.

וירבוא לא מאמכ"כ וחי' ראשיתך מנער ואחריתך יגמל מאוד, דבעו"ר וצירין ציונו המתחזקים בדרך החו"ק ולא כרבו לעל, אורות שונות של ע"ז שמעמיד ה"כ"ר חדשים בכל יום להיות את ישראל מתחזק, נמא דהשתלשלת הדורות מאלו המועטים, ועליהם לבנות ולהעמיד יסודות צית ישראל, וחי' וחי' ראשיתך מנער, אמנם ואחריתך יגמל

ח"ל שנה, דאילולי ריבוי העם לא נשלמה עדיין זמן שעבודם של ישראל, ולא טען פרעה ממנ"פ למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו וגר כלא הרוב אינו צדק צדק אחת עמכם, וא"ת שאין אלו מטפרים למנון הרוב, כ"א צ"י הכשרים אשר הם חמומי דעה אחת, ולפי"ז יקשה בלא לא שלמו עדיין ח' שנה, וז"פ המדרש אחס למה, כלומר למה באתם לגלות את ישראל בלא הרוב אינם רוצים ללכת ממזרים ואין באתם לדבר בשם כל ישראל, וא"ת כי הם אינם מן המנין אי"כ דבריהם למה, בלא עדיין לא שלמו ארבע מאות שנה וצטלה טענה של ריבוי העם לפי דבריהם.

א"ב רא אליבא דאמת לענין זה להטערק לחשבון טען של ישראל, כל ישראל מטפרים חזן ממניים ואפיקורסים שאינם מן המנין כלל, אבל צוודאי שכל בני ישראל, מטפרים למנון הזה, שכולם סבלו גלות וחרה רק בשביל שהם ישראל, אלא שלענין לנרף הכרעה דעתם למנון הרוב אין מטפרים רק אלו שכוונתם לש"ש כמ"ש הרמ"א (בש"ע חו"מ סי' קס"ג) עיי"ש, ומכ"ש אם דעתם ח"ו היפך דעת החורב שאין מטפרין, אלא שפרעה צודק רשעתו טען לילך אחר הרבים גם לענין זה שלא יאלו ישראל ממזרים מפני שהרוב אינם רוצים ללכת כנ"ל, וכן הוא טענה אור"ע ועשתה כל הרשעים, ובאמת אין דעתם מטערק להכרעה הרוב כנ"ל.

ועתה לכו עבדו וחסן לא יתכן לכם, בספרי (פי בהעלותך) הקשו מכאן עכ"פ זכרנו את הדגה אשר נאכל במזרים חנם, וכי יש צענין שהיו המזרים נותנין לכם דגים חנם, והלא כבר נאמר ועתה לכו עבדו וחסן לא יתכן לכם, אם חסן לא היו נותנים לכם בחנם, דגים היו נותנים לכם חנם, ומה אינו נאמר חנם חנם מן המלות עכ"ד בספרי, ולכאורה הרי זה מוליא מפשטו, וכללא אית לן דאין מקרא יולא מידי פשוטו לעולם.

ואפ"ש לומר על פי מה שכחצנו לעיל מדברי רח"ל דהערב רב ורשעי ישראל שהיו מתחמים במעשיהם להמזריים עשו אותן פטורין, ולא הי' חסר לכם מחומה, ורק הכשרים שבישראל סבלו צער השעבוד, ולפי"ז א"ש והדרש וזכשע יתאחדו, וכוונת הכתוב א"ש אף לפי פשוטו שיתכן לכם חנם ממש, ומה שכקשו חסן לא היו נותנים לכם בחנם, דגים היו נותנים לכם חנם, ע"ז תירצו בספרי חנם בלא מלות, ר"ל לאלו שפרקו מעליהם עול מלות נתנו בחנם, כדי להמשיך גם אחרים לרשעתם בראותם עובת הרשעים בעו"כ, ומ"ש חסן לא יתכן לכם, נאמר על הכשרים שבישראל שסבלו צער השעבוד ואעפ"כ עמדו באמונתם, וצבוא"ר נסיונות כאלו ישנם גם בדורינו כדוע, הש"י ילילינו מהם ומוכח לילך בדרך האמת ולהתדבק אל הציית"ש ותורתו וקדושה, ומוכח לראות בהתרוממות קרן החורב ישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה צימיו אמן.

1778

אלקיד אני ולכך נאמר וידבר אלקים אל משה עבד
המדרש, וי"ב.

ויתבאר בזהקדם מ"ש ק"ז הי"ח ז' א"ה צ"י שמוח
לפרש דברי הילק"ש בשלה (רמח ל"ד) והמים
לכם חומה, חמה כתיב שנתמלל עליכם הים חמה
לעבדין וכו', מיד אחרי חמה שנתמלל על ישראל
החזירו על מלרים, הכ"ד וישבו המים ששבו מישראל
על מלרים, ולתאור חמור ובי יעציד קוצ"ה דינא
בלא דינא ח"ו, דחימה של ישראל יכה על מלרים,
כלא די לכם בשלכם וק"ל חמור ואין עול, אבל
יוצן כפשוטו עפ"י המדרש שטען שר של מלרים
מה נשחטו אלו מחלו כלנו עפ"י וכלנו עובדי ע"י,
והשיב ית' ובי לדעתם עבדו, והלא לא עבדו
אלא מתוך שפצוד ומתוך עירוף הדעת, ואחרי דן
שוב כמחזי ואיום כלאן וכו', וידוע מ"ש השל"ק
וירשו אותנו המלרים וגו' שפשו אותנו רעים וחתמים,
ועפ"י יבוא על נכון המדרש ה"ל, דאחרי חמה
החזיר על המלרים, כי הם הגורמים וישראל אנוסים
עכ"ד בק, ולתאור עדיין ראוי להבין למה הי'
הצריך להשתמש בחימה של ישראל, ובי לא הי'
מספיק בשלכם, וכלים ראויים היו המלרים למדת
עונתם גם בשביל עוונותם שפצוד ע"י ועוד הרבה
שמות שפשו.

ואפֿשר לחק פֿענימ'ס צומח'י (פֿוטש דף ב' ע"א)
 י' זכח חולב ב' שנים, י' זכח חולב ג'
 שנים, וצג' ש' ר'ו ללמד מפסוק דכח'ב גבי
 אדום (עמוס א') כ' אחר ד' על שלש' פשטי
 אדום וג', ומסוק דאין ר'א' לדבר חל' זכ' לדבר,
 דלמא' שאני עב'ר'ס דל' מקפיד דיוא' עלייהו עכ"ד
 כג', ופֿס' אין מזהרין מן השמים לפקוד עונותם

וידבר חלקים אל משה ויאמר אליו חני ד', ודקדק
המפורשים מי'ם התחיל הכתוב בשם חלקים
מדבר'ד ובלשון דיבור קשה, וסיים ויאמר אליו אני
ד' שם של רחמים ואמירה לשון רבה, ורש'י ז"ל פי
דבר אחר משפט על שנקשה לדבר ולומר למען הרעשה
וגו' ויאמר אליו אני ד' ואנח לשלם שכר עובד וכו',
ול"צ דלפי'ז המה צ' דברות סמוכים ול"ז, והי"ז
מקרא קלר ולא נתבאר כוונת הדיבור והקישור בין
שניהם, ובמדבר' (פ' ו' סי' א') נתבאר יותר לפי
שנאמר למען הרעשה וגו', על דבר זה נקשה מדבר'ד
לפגוע במשה הכ"ד וידבר חלקים אל משה, ולפי
שנסתכל בקציה שבשציל' נער ישראל דבר כן חזר
ונאמר עמו במדבר' הרחמים, הכי"ד ויאמר אליו חזר
וע"כ' המדרש, ול"צ להלל הכוונת מנסתכל בסוף
דבר קדמויותו, ומעיקרא ידע דשבציל' נערן של
ישראל דיבר כך, ומכאן זה שנאמר חזר ונאמר עמו
במדבר' הרחמים, ולא שייד חזרה לפניו ית'.

(ב) עוֹד דַּרְשׁוּ צַמְדִּיר (פ' ו ס' צ') רַי צִיר חֲנִינָה
חֲמֵר חֲלֻקִים עַל הַמִּצְוִים, חֲנִי ד' עַל יִשְׂרָאֵל,
וּפִי הַיִּפּוֹת חֲלֻקִים עַל הַמִּצְוִים שִׁיבֹא בְּדִין עֲלֵיהֶם,
חֲנִי ד' עַל יִשְׂרָאֵל לַחֲסֵם עֲלֵיהֶם כְּגֹד מִבַּּח שֶׁבִּרְשׁוֹ
לֵהֶם לְיִשְׂרָאֵל, וְיֵצֵא דַמְעֵיָם מֵאֵן דְּכַר שִׁמְחָה, וּלְפִי
פְּשׁוּטוֹ נִחְמֵר דִּיבֹרֵר זֶה לְמַשְׁכֵּה, גַּם לְפִיז חֲקֵן לוֹ
קִישׁוֹר לֹא לְפִרְשָׁה שֶׁל מַעֲלָה לְמַד הַרְשָׁעָה וְגַר וְלֹא
לְפִרְשָׁה שְׁלֹחַמִיר.

(ג) בִּיִּקְוֹנָם חֵיתָא (רמז קפ"ו) וידבר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וְגַם זִמְרָה (תהלים כ) שִׁמְשֵׁה עַמִּי וְאֶדְבַּר יִשְׂרָאֵל וְאֶעֱיִדָה בְּךָ אֱלֹהִים אֲלֵךְךָ חֹבֵל, אִיִּר פָּנֵהם הִכָּהֵן בִּר חֲמָא חֲמֵר הַקְּצִיב לְמַשָּׁה בְּשִׁבְלִי שְׁקֵרָתִי אֲחֻזָּךְ אֲלֵךְךָ שִׁנְאָה רָחֵם נִחְמִיד אֲלֵךְךָ לְפָרֶעֶה,

ולומר למה הרעותה לעם הזה, לכאורה יש להפליא דברי משה רבינו כי מוצח היטורים ולגודל מדריגת קדושתו אין חקר וחי' לימה ופחד ורעדה מהקצ"ה יותר מכל הכרואים שבועלם, ואיך דיבר מרע"ה לפני הקצ"ה דברים קשים כאלה, ואף לפני מלך צ"ו לא יאות לומר כן ומכ"ש לפני ממיה הקצ"ה, גם י"ב הקיסור בשאלתו למה זה שלחתי למי"ש למה הרעותה לעם הזה.

ו'ל'ב בזהקדם מה שפירשתי (פי' לך עמוד שלי"ד) במאמרי"ב כמה אדע כי אירשנה וגו' פירש"י לא שאל לו אות על צורת הזרע אבל על ירושת הארץ שאל לו אות ואמר לו כמה אדע כי אירשנה, ובקשה הרמב"ן ז"ל למה שאל אות בירושת הארץ ובנתינת זרע לא שאל אות עיי"ש חירו"ו, עוד פי' רש"י ז"ל ד"א כמה אדע לא שאל לו אות, אלא אמר לפניו הודיעני בזהב זכות יתקיימו זה, אי"ל הקצ"ה בזכות הקרבות, ולכאורה קשה להעמיס זאת בלשון הכתוב כמה אדע כי אירשנה, שמשמעותו מורה על הודיעה בעצם ההצטחה אם תתקיים ולא על הזכות כמה יזכו, ופירשתי עפ"י המבואר בדברי חז"ל בכ"מ כי אי"י ניתן על תנאי אם ישמרו ישראל את התורה, כדאיתא במכילתא פי' יתרו (הוצא בילקוט מלכים רמז ק"ט) ג' דברים נתנו על תנאי ארץ ישראל בית המקדש ומלכות בית דוד עיי"ש, והכתוב עומד ולווח ויתן לכם ארצות גוים וגו' צעזעור ישמרו חקיו וגו', וזהו יוצן שעל צורת הזרע לא שאל לו אות, מפני שההצטחה היתה מוחלטת וכלי תנאי, משא"כ צורת הארץ כי על תנאי אם ישמרו את התורה, ועדין היתה שאלתו אם יזכו לירושת הארץ וצאיה זכות יזכו אליה, והשיב לו הקצ"ה בזכות הקרבות עיין שם בדבריני ביאור הענין בצריכות, ולכאורה עדיין ראוי לבדוק מדוע שאל על ידיעת הזכות, ויספיק שיחפול אל הקצ"ה שיזכו בניו להרבות מלות ומש"ע ולא בודאי יזכו לירשת הארץ.

עליהם בעוה"ז, אבל מישראל ממחרת ליפרע בעוה"ז ומתקדקין אחריהם, וזהו יבואר דברי מדרש הג"ל דאזתה חמה שנתמלא על ישראל החזירו על מארים, אע"פ שגם הם עבדו ע"ז ורצוים היו לעונש, אבל עכו"ם לא מתקדק דינא עליהו ואין ממחרת להפרע מהם מידת עונשם, ואפשר הטעם כדי שיקבלו מדת שכרם עבור הטוב המגיע להם, וכשתמלא סאתם הקצ"ה פורע מהם, אבל לפי שהי' שליטת הדין והחיימה על ישראל, והמלאים היו בגורמים ומחטאים אותם, ע"כ נמדד להם צמדתם של ישראל שמדכ"ד ממהרת להפרע מהם ומתקדקין אחריהם כפרש"י ז"ל.

ומעתה יתבאר צ' המדרשים הג"ל, ושניהם על קיבוץ אי' נאמרו, וכאז דבקשה מדת הדין לפגוע במשה על שבקשה לומר למה הרעותה, וכגם שבשביל זעזון של ישראל דבר כן, אבל לפי מידת גדלו ולדקתו כי זה פגם קלה ע"ד וסביצו נשערה מאוד, אולם לפי שהמלאים היו בגורמים לזעזון של ישראל, והם אשר סביצו למדכ"ד שיחול, ע"כ דבין הוא שאלתו החיימה ומדכ"ד פגעה בהם במארים, וזה לעומת זה נהג הקצ"ה עם ישראל צמדת הרחמים וי"ש צמדת אלקים על מארים, אני ה' על ישראל, ומעתה אי"ש קיסור דרשמה ז"ל עה"פ וידבר אלקים אל משה.

ועד"ז יתבאר קיסור הכתוב וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ד', שנתעורר מדכ"ד על משה שבביל שאמר למה הרעותה ומקושר לפרשה שלמעלה הימנו אלא שבביל שהמלאים גרמו לה עיי' שיעורו את ישראל, ע"כ חזר המדכ"ד על המלאים ומדת הרחמים על ישראל, וזהו יתבאר דברי בילקוט הג"ל אמר הקצ"ה למשה שבביל שקראתי אותך אלהים שגא' ראה נחמך אלהים לפרעה, ר"ל להמשיך מדת הדין על פרעה ועל מארים, ע"כ אלקים אני שגא' וידבר אלקים אל משה, ונתעורר מדכ"ד על משה כדי להחזירו על ראש מארים, שהם היו בגורמים להחטאים ומגיע להם מדינא כג"ל.

*

וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה', פי' רש"י ז"ל דבר אחר משפט על שבקשה לדבר

אמנם ידוע כי האצות הקדושים כל פעולתם היא שבביל דורות העתידים, ועשו פועל דמיוני להבין ישועה לדורות ישראל, וכמו שמצינו באש"ש כשנא לשם ה' מתפלל על בני יעקב כשיצאו

כי אם הקב"ה המשלח הכי מנחמו לא חלף הרעה, ועדיין לא נגלה צחי הטוב שבשליחות, אדרבה ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה וכל לא הלל את עמך, ואין זה כבוד שמים שיתייחד השליחות בשמך על צחי הרעה, ולכן מרע"ה בגדול ענותנותו חלה החסרון בעצמו, כי הוא אשר מעל ח"ו בשליחות וע"ז הי קיבל מרע"ה, דהרי ראה כי הוכבד בעצודם על צ"ו והוא מאי משחי הסיבות, או שחטא בעם גרם לאח ואחל למח הרעותה לידע הסיבה ע"מ לתקנה, או שחסרון ממנו על כי הוא הי השליח לזה וכ"ל, והשיב לו הקב"ה לסחור בעונתו שאין החסרון ממנו ח"ו, אלא שכל זה הי מן השמים, מפני שחי נורח לאלו הדיבורים שיאמר משה רבינו למח הרעותה וגוי כדי שיעורר על ידם רחמים על ישראל, ואחר שאמר למח הרעותה ח"ל הקב"ה עתה תראה וגוי כי כבר נשלם הכוונת ונתעורר רחמים ע"י דיבורך.

ואפ"ל שזה הכוונה במאמר הכתוב וידבר אלקים אל משה זה מדכ"ד, שדבר אחו משפט על שהקשה לדבר ולומר למח הרעותה, ולמראית עין הי נחשב זאת לחטא, אבל אליצא דאמת הוכנו דיבורים אלו מן השמים וזה ירמוז ויאמר אליו אני הי דמ"ש משה למח הרעותה וגוי אני הי אמרתי זאת, והשכינה מדברת מחוך גרונו של משה, והקב"ה סיבב כן שיהיו נאמרים דיבורים הללו מפני משה נביאו, כי הי נורח לדיבורים הללו לעורר רחמים על ישראל, וכעין שמא"נו בגמ' (ויצמות קט"א ע"ג) בבחו של ר' נחוניא חופר שיחין שפלה לבור וכו' והודיעו לר"ח צ"ד וכו' ח"ל לא נביא אנכי וכו', אלא דבר שהלזיק מתעסק בו יוכל בו זרעו, ואריא אפסי"ב מת בנו בלמא וכו' ע"כ, ולכא"י מדוע לא הועיל זכותו גם לבנו שגילה בעונה זו דבר שהלזיק מתעסק בו יוכל בו זרעו, ובשיטה מקובלת (מס' צ"ק) כתב ולרבינו גלי"פ אמרתי כלומר השמיעתי דבר זה לפני הקב"ה וכו', והסכים הקב"ה לדברי, שכן דרכו של הקב"ה שמסכים לסברת הלזיקים שצדור, וכשמת בנו בלמא כבר מת ר' חנינא עב"ד, וכן פי' בעץ יוסף על עין יעקב ע"י"ש, הרי דאף אם הסבירא אמיתית ח"מ אם הקטרוג גדול יש נורח שד"ק

להלחם בשכם כפי רש"י עכ"כ עד מקום שכם וגוי, ועדי"ן יתבאר שאלת האפ"ה במה אדע צא"ח זכות וכו' ישראל וכו', ותכלית ידיעה זו אליו כדי להכין כח השפעת זכות זה לבניו שיחזיקו בו, כי זה הי כל עבודתו הק', וכמ"ש כי ידעתיו למשן אשר יאזר את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך הי וגוי, ואח ראה האפ"ה לידע צא"ח זכות וכו' לירושא הארץ כדי להכין להם כח השפעה זו.

ועד"ז אפ"ל הכוונה גם במה שאמר מרע"ה להקב"ה למח הרעותה לעם הזה, שאינו כמארעם ח"ו על דרכי יח, כי אם שאלה נכונה שאל צא"חו למח הרעותה לעם הזה, ר"ל מהו הסיבה שגרם להם שהרעותה לעם הזה ועל מה הגיע עליהם ככה, כי יש נורח בידיעה זו כדי לתקן החטא והפגם שבסיבתה בא עליהם הרי"ה הזאת, גם להמליץ זכות ולעורר רחמים עליהם, וכעין שמא"נו בגמ' (ויצמות ע"ח ע"ג) כחצי ויהי רעב בימי דוד ג' שנים, שנה ראשונה אמר להם שמה עושי"ן יש בכם וכו', בדקו ולא מלאו וכו' אמר אין הדבר תלוי אלא בי, מיד ויבקש דוד את פני ה', מאי היא אמר ר"ל ששאל צא"רים ותוהים וכו', ויאמר הי אל שאלו ואל בית הדמים וכו' עכ"ד בגמ', ועד"ז הי שאלת מרע"ה צא"מרו למח הרעותה לעם הזה, ובעבור"י צדור הזה אין לנו מי שישאל ויחקור סיבת צרותינו לידע בשל מי הרעה הזאת ומה הגיע אלינו ככה, ותדע"ה אחת לנו שכולנו יחד נישא לבנינו אל אל בשמים, ונשוב אליו באמת ובלב שלם ונתקן אשר פגמנו עד שישב וירחמנו.

ולדרכינו יתבאר הקישור למח הרעותה לעם הזה ולמה זה שלחתי, עפ"י"ם שפי האריי הק' עכ"כ לכה ואשלחך וגוי על כי צוה השליחות ששלח השי"ת למרע"ה הי צו עוצה ורעה, עוצה לישראל ורעה למא"רים, ומנחתו יח' לא חלף הרעה, להכי נגד הרעה שנגיע מהשליחות אמר לכה כלומר לך מדעתך, ונגד הטובה שנגיע ממנה אמר השי"ת ואשלחך אני משלח אותך עכ"ד הק', וזה שטען מרע"ה קיבל אני על שלחתי, וזה ממה שאמרת לי ואשלחך, נשמע שפי"כ יצאנו עוצה לישראל מהשליחות,

ה' למד הרעותה לעם הזה, וע"ז נאמר שאחרי חכמה ודעת של משה של הוללות וסכלות ה' כי מה האדם שיצא אחרי המלך וכו', ועל דבר זה בקשה מדי"ד לפגוע במשה הכ"ד וידבר אלוקים אל משה, ולפי שנסתכל בקצ"ה שבצביל לער ישראל דיבר בן חור ונבה עמו במדבר"ר ויאמר אליו אני ה' עבד"י המדרש וכולו מוקשה לד"ק יתכן לומר שמשה לא שמר את הדבר הזה דמראה כאלו שכן או עבר ח"ו על דברי השר"ת, ולא יתכן לחשוב בן על מרע"ה מוצהר היורדים א"י כל הנביאים, גם ו"צ מה שאמר שאחרי חכמה ודעת של משה של הוללות וסכלות ה', דממ"פ אם ה' חכמה ודעת אין כאן הוללות וסכלות, ואם הוללות וסכלות אין כאן חכמה ודעת, וכס"ז הפכים רחוקים מן הקלה אל הקשה.

(ז) **עוד** במד"ר (פ' ו' סי' ז') הכ"ד (קבלה) (ז) כי העושק יכולל חכם ויאבד את לב מתנה, כי העושק יכולל חכם זה משה, עשק שעשקו אותו דתן ואבירם יכולל חכם עירבצו אותו, ויאבד את לב מתנה וכו' חעלה על דעתך שח"י משה מתאבד, אלא הם שבקיטעוהו ואמרו לו יראה ה' עליכם וישפוט, ואף הוא הקפיד ואמר ומאז באתי לדבר אל פרעה וכו', באותה שעה בקשה מדי"ד לפגוע בו שנא' וידבר אלוקים אל משה, ח"ל בקצ"ה וכו' בשר ודם אני במדותי שאיני מרחם הכ"ד ויאמר אליו אני ה', ו"צ שהקשה בעל המדרש וכו' חעלה על דעתך שח"י משה מתאבד, ויתכן שהם הקיטעו אותו ועל ידם ה' מתאבד כמ"ס ויאבד את לב מתנה, ולגאורע עדיין הקושיא במקומה עומדת וכו' חעלה על דעתך שח"י משה מתאבד, דגם אם הקיטעוהו דתן ואבירם לא יתכן לומר שח"י משה מתאבד ח"ו, גם ו"צ בלשון ויאבד את לב מתנה שאין לו ביאור עפ"י פשוטו, ובידיו משה פ"י שחסר כאן בדברי המדרש ונריך להגיה מתווכה כתיב, וכ"ה בגירסא במדרש קבלת על פסוק הזה, ויאבד את לב מתנה מתווכה כתיב, אליו ה' משה מחון ה' ניעול אלא שבקיטעוהו ובקפידו אותו ואמר ומאז באתי לדבר אל פרעה וגו' עכ"ל. אמנם קשה לומר שכל דפוסי המדרש חסר גירסא זו, גם בלשון הכתוב מתנה **מתנה** ולא מתווכה ו"צ.

גדול יאמר זה והקצ"ה מסכים לסברה האדוקים, וכן ה' כאן לורך גדול לאלו הדיבורים שיאמר משה רבינו למד הרעותה לעם הזה כדי לעורר רחמים למעלה, ובמקב"ל מה נענה אכן בדורותיו אלה בגדול השפלות אין מי יטעון בעדיו לעורר רחמי שמים עלינו ורק הבור"ע בעלמנו למענו ית' יעשה ולמען שם קדשו שלא יחולל בגוים.

ואפ"ר עוד במאמרי"כ ויאמר אליו אני ה', דמ"ש משה למד הרעותה וגו' זה אומר גם בקצ"ה בציכול לטעון נגד מדה הדיו, כי מלך במשפט יעמיד ארץ ומלכותא דרקיע כעין מלכותא דארעא, וכש"כ ח"ו התעוררות דין למעלה אז יגער ה' בך השטן והקצ"ה עושן נגדו, אלא שיש לורך באחשורא דלתחא, לזה לורך דיבורים של דיוק אמר לעורר רחמים למעלה. ובה"ז ה' מרע"ה ממער עמנו בצרתן של ישראל וטעון שבצילם למד הרעותה לעם הזה וע"כ ה' מעורר רחמים עליהם, אמנם מה יעשו ישראל באותן הדורות שלא יבי' משה רבינו צעולם ומי יטעון שבצילם, כי מאז ראה מרע"ה שהגאולה אינו נלחי, וממ"ס ה' מסרב בשליחותו כי ראונו ה' להמתין עד שיבי' גאולה נלחי, ולזה נחמו הקצ"ה ויאמר אליו אני ד', דמה שאמרת למד הרעותה וגו' אני ה' אמרתי זאת, ודיבורו יתבדר נלחי לעולם וקיים לדורי דורות, ואנחנו לריכים לעורר רחמים על זה שהקדוש צריך הוא יטעון שבצילנו למד הרעותה לעם הזה וגו' שכבר סבלנו די וכו' מתחבלי נשית, ומעשה נזכה לעבוד השר"ת בהרצבה וצלי נרה ועקתא ונזכה במהרה לישועת השר"ת בהתגלות צדק שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

*

וידבר אלוקים אל משה ויאמר אליו אני ה', במד"ר (פ' ו' סי' א') הכ"ד (קבלה ז') ופניתי אני לראות חכמה והוללות וסכלות כי מה האדם שיצא אחרי המלך את אשר כבר עשכו וכו', לפי שכבר הודיע הקצ"ה שלא ייתא אותם פרעה לילך שנא' וכו' ואני אחזק את לבו, ומשה לא שמר את הדבר הזה אלא בא להתחכם על גזירתו של הקצ"ה והתחיל אומר

לר"ך להחלש בלבוש הגאות לצורך הזמן לקנא קנאה
 כי נבואות להשיב רבים מעון וכי וגם לאפשי ברחמים
 אצני דורו. וזהו גדר החכמה להשתמש בחרי אנפין
 גבר ענותן ושפל ולפעמים גאה וגאון, הכל לפי שעה
 שמה לו וזהו ענין החכמות וכי ומי שמחנך
 בדרך ה"ל חכם מחקרי, משא"כ מי שאינו בידו
 רק ע"ד אחד ומהמנעם אללו להחלש בלבוש הגאות
 ולחלף שמלותיו יקרא חס שאינו יודע לרמות, ולכן
 יקרא נח בשם חמים כי לא כי לו ענין החכמות
 לעשות פעם כך ופעם כך וכי אחד"ק יעיי"ש.

והנה מרע"ה כי ענין מכל האדם אשר על פני
 האדמה כמו שהעידה עליו התורה, וכן לשם
 לבוש הגאות להחלל על ישראל ולדבר כלפי מעלה
 דברים שאינם מן המוסר לומר להקב"ה למה הרעוה, וזה
 חס כי לו מגדל מעלה חכמתו שבי בידו לשנות
 טעמו ולעשות דבר שגורא כהוללות וסכלות בשביל
 טובת ישראל, וזה יובן דברי המדרש שאותה חכמה
 של משה של הוללות וסכלות היתה, דמה שמה לא
 שמר את הדבר ואמר למה הרעוה כי כזוונה
 גדולה מחאו בשביל טובת ישראל, ואף שבי ענין
 מכל אדם מ"מ לצורך השעה לשם לבוש הגאות ע"י
 גודל חכמתו ועשה דבר שגורא כהוללות וסכלות
 בשביל טובת ישראל. וזהו מדריגה זו שיוכל האדם
 להשתמש בחרי אנפין לשני הפכים זהו מתנה מהקב"ה,
 כי האדם מאל יגיעת עצודתו ח"א להגיע לידו
 מזה זו שהוא למעלה מן הטבע, ורק הקב"ה שהוא
 כל יכול יש לו מזה זו שיכול לעשות שני הפכים
 בנושא אחד, אלא שהוא יתב"ש נותן מתנה זו
 ללדיקים אמיתיים העובדים אותו באמת שגם הם
 יוכלו להשתמש במזה זו לעת הצורך.

ובזה יתבאר דברי המדרש כי העושה יכולל חכם
 ויחזק את לב מתנה, ע"ד שאמ"כ ארמי אוצד
 אבי ודרשו ר"ל בקש לבן לעקור את הכל, ואף שלא
 עלה בידו נחשב לו המחשבה כמשע, וכמ"כ מה
 שדרשו ר"ל על עושה של דתן ואבירם ויאצד את
 לב מתנה, לפי שראו לאצד נחשב להם כעשה, ומ"ש
 את לב מתנה פי מתנה זו שנתן הקב"ה למרע"ה
 שיבי **ידו** להשתמש בשני הפכים, ואף להפלות

וגל"פ בהקדם מ"ד בגמ' (תענית כ"ג ע"א) ח"ר
 פעם אחת יאל רוב אדר ולא ירדו גשמים,
 שלחו לחזי המעגל להפלת ולא ירדו גשמים, עב
 עוגה ועמד בתוכה וכי אמר לפניו רב"ש נשבע
 אני בשמך הגדול שאינו זו מכאן עד שחרהם על
 ציך, התחילו גשמים מנפין וכי אמר לא כך
 שאלתי אלא בשמי בורות שיתן ומערות, ירדו בצפ
 וכי אמר לפניו לא כך שאלתי אלא בשמי ראן צרכה
 ונדבה וכי, שלח לו שמשון בן שטח אלמלא חזי
 אחי גחריני עליך יודיו וכי, אצל מה אפשר לך
 שאחך מתחטף לפני המקום ועושה לך רעיון
 ככן שמתחטף על אציו ועושה לו רעיון, פרשי
 מתחטף לשון חטא כלומר הולך וחוטא, עוד שם
 בגמ' (דף כ"ה ע"א) לוי גזר תעניתא ולא אחא
 מיתרעא אמר לפניו רב"ש עתה וישבת במדום
 ואין אחי מרחם על ציך אחא מיתרעא ואיעלג,
 ח"ר חלעזר לעולם אל יעיד אדם דברים כלפי מעלה
 שחרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה ואיעלג
 ומנו לוי עכ"ד בגמ', הרי מזיו בלדיקים וקדושים
 שהטיחו דברים כלפי מעלה בשביל טובת ישראל,
 אף שידוע שיחשב להם לחטא ופגם ויענשו על זה,
 מ"מ מסרו נפשיהם לטובת ישראל ונתקבלה תפילתם
 להמשיך ישיעה לישראל, וכמ"כ מרע"ה שאמר למה
 הרעוה בשביל לערן של ישראל, אף שידוע שנפשי
 כי יענש עלי מ"מ מסר נפשו לטובת ישראל.

ונקדים דברי ק"ז הייעב לב י"ע (פי נח) לבאר
 אמרם ז"ל (חכמים קט"ז ע"א) נח איש לדיק
 תמים וגו' לדיק במעשיו תמים בדרכיו, פרשי ז"ל
 תמים ענין וסבול, עפ"י שפי הגב"ק מצאריעשו
 ז"ל הכי שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון
 האור מן החושך, כי אור משמעותי יומא ומשמעותי
 אורחא כדאי צפ"ק דפסחים, משא"כ חושך אין
 משמעותי רק לילה וכי, זה עלמו הכבדל שצן
 חכמה לסכלות, כי החכם אם שהוא חכם לפעמים
 ישנה טעמו וריתו לפי הצורך ויעשה עלמו כסיל,
 ע"ד ששנה דוד בשנותיו את טעמו לפני אצמולך,
 משא"כ הכסיל אין בידו לעשות עלמו חכם בשום
 פעם ואופן עכ"ד, וזהו גאות לגנויניו כי זה גדר
 החכם להיות ענין ושפל, וכל גאה שוטה, אך לפעמים

ענותותו יוכל להשתמש בלבוש הגאות ולהפזיר בתפלתו על ישראל, מתנה זו רצו דתן ואבירים לאבד ממרע"ה ע"י שהקניעוהו, וז"פ ויאבד את לב מתנה שרצו לאבד מלצו של משה המתנה שניתן לו מהקב"ה, ולזה הקשה המדרש וכי תעלה על דעתך שהי' משה מתאבד, ותירץ אלא שהקניעוהו ואמרו לו יראה הי' עליכם וישפטו ורצו לאבד מלצו של משה המתנה שקיבל מהקב"ה, אבל לא עלתה בידם הרצון הבוא, ומרע"ה נשאר בגדולתו וקדושתו ואף הוא הקפיד וכי ולבש לבוש הגאות בשביל עונתו של ישראל ונתקבלה תפלתו אלא מהקב"ה, אולם חשפ"כ אמר הכתוב ויאבד עד"ש בלבן ארמיו אובד אצבי לנד הרצון שלו.

עוד נל"פ אומרו ויאבד את לב מתנה, עפ"י שפירשתי מ"ש ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו, דלכא"ל ל"ב מ"ש במתנת חלקו שה"ל במתנה מה שנקרא עבד נאמן, והלא בודאי יאות לו שם זה ע"ש עבודתו שהי' עבד נאמן להקב"ה ומסר נפשו בכל רגע על קדושת שמו ית', ופירשתי עפ"י דאיתא בגמ' (ברכות ל"ד ע"ב) מעשה צ"חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל ריב"ז ותלה בנו של ריב"ז א"ל חנינא בני בקש עליו רחמים ויחי, הניח ראשו בין צרכיו ובקש עליו רחמים וחי, א"ר יוחנן בן זכאי חלמתי הטיח בן זכאי את ראשו בין צרכיו כל היום כולו לא היו משגיחים עליו, אמרה לו אשתו וכי חנינא גדול ממך, אמר לה לאו אלא הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך, פירש"י כעבד בן בית נכנס ויואל שלא ברשות, כשר לפני המלך שאינו רגיל לפניו ע"כ, מבואר שחש"פ שמעלת הכר ודאי גדול יותר ממעלת העבד, מ"מ לענין ליכנס לפני המלך גם בלי רשות גדלה מעלת העבד יותר שהוא יואל ונכנס תמיד, והנה מרע"ה לגדול מעלתו הי' בצחי שר לפני המלך מלכי המלכים הקב"ה, אבל לעונת ישראל הי' צריך למעלה העבד להיות טיול בלא צד, ולפעול בתפלתו רחמים על ישראל, ונתן לו הקב"ה מעלה זו בתורת מתנה, וז"פ ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו, אף שכלי תפארת בראשו נתת לו והי' בצחי שר לפני המלך, מ"מ ניתן לו במתנה גם

וידבר חלקים אל משה ויאמר אליו אני הי', וינ"ד דפתח צמות הדיון וידבר חלקים ומסיים אני הי' שהוא שם של רחמים.

(ג) במד"ר (פרשה ו סי' א') ה"ד ופניתי אני וגוי כי מה האדם שיבא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו (קבלת ד'), הפסוק הזה נאמר על שלמה ועל משה וכו' כי"ד נאמר על משה, לפי שכבר הודיע הקב"ה למשה שלא יניח אותם פרעה לילך, שנא' ואני ידעתי כי לא יתן אהכם מלך מצרים להלוך ואני אחזק את לבו, ומשה לא שמר את הדבר הזה אלא בא להתחכם על גזירתו של הקב"ה והתחיל אומר הי' למה הרעותה לעם הזה וכו' עכ"ד המדרש וז"ל הכוונה במ"ש את אשר כבר עשוהו.

(ג) עוד שם במד"ר (פי' ו סי' ב') א"ל הקב"ה חי"ך יש לך לידע שנאמר עובד אחרית דבר מראשיתו, עובד אחריתו של ישראל מראשית שנתו להם צמחים וכו', וז"ל.

(ד) וגם הקמתי את צריתי אחם לתת להם את ארץ כנען וגוי דרשו רז"ל (סנהדרין ז' ע"ב) לכם לא נאמר אלא להם מהבן לתחיית המתים מן החיורה, ראוי להבין כוונת דרשנים ז"ל מדוע רמז הכתוב להצעת תחיית המתים בפרשה זו דייקא.

ובנ"פ עפ"י דאיתא בספרי"ק נועם אלימלך (פי' ויחי) לפרש אמרם ז"ל (ברכות ל"ד ע"ב) אמרו עליו על ארץ בן דוסא כשהי' מתפלל על החולה

משל למלך וכי כך אמר להם חמור אני ששפך הקצ"ח חממו על עינים ואזניים ולא שפך חממו על ישראל וכו', והנה אלמלי נכנס מרע"ה לא"י ה"י צוה ציהמ"ק ולא היו האויזים יכולים לשלוט במעשה ידיו כאמרם ז"ל (סוטה ע"ג א'), ואין מקום לתקנה של שפך חממו על עינים ואזניים, ועיי' שלא נכנס מרע"ה לא"י נילולו ישראל מכלי ששפך הקצ"ח חממו על עינים ואזניים.

והנה יחיה צמד"ר. (פי' ה"י ס"י כ"ג) ויאמר ה' אל משה עשה תרצה וגוי מכאן אתה למד שנטל משה את הדין שלא יכנס לארץ, אמנם עיי' חוקף הדין שנגזר עליו שלא יכנס לא"י נסחבצ אה"כ לישראל רחמים גדולים שעי"ז נילולו מכלי, זה ירמוז הכחצו וידבר אלקים היינו צמד"ר שנטל משה את הדין שלא יכנס לארץ, ומה נמשך מדת הרחמים לישראל ויאמר אליו ה' שם של רחמים שנילו עיי"ז מכלי.

ובזה יתבאר עוד דברי מדרשים ה"ל צהקדם אמרם ז"ל (צ"ר פי' י"צ ס"י ע"ו) צראשית צרא אלקים וגוי צתחלה עלה במחשבה לצרוא את העולם צמדת הדין ורואה שאין העולם מתקיים הקדים מדת הרחמים ושתפה למד"ר, ומקשים דאם כן שלא נתקיימה מידה הכוא, מדוע רמז עלי הכחצו צמאמר צראשית צרא אלקים ולמה נכתב צתורה דבר שלא נתקיים, אך נראה שצאמת נשאר גם כח מדת הדין שלפעמים יש בו תורף לתיוקן העולם, וכמו שזמנו כאן שעי"ז חוקף מד"ר שפגעה צמשה רצונו נמשך רחמים מרובים לישראל, ועיי' גם מידה הכוא נתקיים ושפיר פתח צראשית צרא אלקים, ובה יתבאר כוונת דברי המדרש כי מה האדם שיצא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו, היינו המד"ר שצבר הוכן מתחלת הצריאה לנורך החסד ורחמים, ולכן נעל מרע"ה את הדין שלא יכנס לארץ ועיי' נילולו ישראל, וז"פ המדרש ה"י לך לידע טוב אחרית דבר מראשיתו, טובה אחריתו של ישראל מראשיתו שהי' להם צמאמר, היינו טובה אחריתו של ישראל שנילו מכלי צעה חורבן ציהמ"ק, מראשיתו שהי' להם צמאמר, שעי"ז קישו

ה"י אומר זה ה"י אומר לו מניין אתה יודע, אמר להם אם שגורה חפלתו צפי יודע אני שהוא מקובל וכו', לכאורה מלת שגורה צפי אינו מובן, ה"י לו לומר אם חפלתו יוצא מפי בלי גמגום בידוע שהוא מקובל, אך הענין הוא דהנה לכאורה יש להבין הסיבה הזאת שהצ"ק מתפלל על החולה והוא מתרפא, ומראה הדבר כמו השמות חלילה אלל הצורה האחד הפשוט האמיתי וחלילה להשוב ולומר כך, אך הענין דהנה כל העולמות וכל הצבאים היו מתחילה קודם צריאת העולם צכה אין סוף צ"ה ואה"כ כשעלה צרנו הפשוט לצוראם הציאם מכה אל הפועל, וכל מה שהי' הוא שהי' צכה האין סוף צ"ה וצ"ה, וממלא אין כאן שום השתתות כי כל זאת ה"י צכה הא"ם שזה יהי' חולה והצ"ק יתפלל עליו ויעתר צתפלחו וכו' עכלה"ק לעניינו עיי"ה, המורס מדצ"ק דרך חפלה שהי' צכה הא"ם צ"ה מתחלת הצריאה מתקבלת ולא זולת, אמנם חפלה זו שהחפלה מרע"ה למד הרעוהה וגוי לא היתה ראוי שתחקבל, כי הכחצו השעצור ה"י לעצבתו של ישראל כמאמר צד"ר"ל, ועוד טעמים כמאמר צדברנו להלן, נמלא חפלה זו לא ה"י צכה הא"ם צ"ה מתחלת הצריאה, אלל שנסחבצ לו מן השמים צבחי מורא עלילה ועיי"ז נעשה ולא נכנס לארץ, וכל זה ה"י לתועלת הלאן של ישראל כמאמר להלן, וז"פ דברי המדרש כי מה האדם שיצא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו וי"ל צתחלת הצריאה, ולא יתכן צחי השמות אלל הצריאה ורק חפלה שהי' צכה הא"ם צ"ה מתקבלת, ומשה לא שמו את הדבר הזה אלל צא להתחכם על גזירתו של הקצ"ח והתחיל אומר ה' למד הרעוהה וכו', וחפלה זו לא ה"י מוכנת ולא היתה ראוי להתקבל, וז"פ אידך דברי המדרש ה"י לך לידע טוב אחרית דבר מראשיתו, היינו טוב אחרית דבר להתפלל חפלה שהוא מראשיתו מוכנת צכה הא"ם צ"ה מתחלת צריאת העולם, ולא כן חפלה זו שאמר למד הרעוהה.

ונקדים דברי המדרש (איכה רצ"ה פי' ס"י י"ד) חמור לאסף אלקים צאו גוים צתחלתך (תהלים ע"ט) לא הוב קרא נריך למימר אלל צכי לאסף נהי לאסף קינה לאסף, ומה אומר חמור לאסף אלל

עוד להולכים לפניו, והוא מייג עיקרי האמונה שבצויות מעשים לעוברי מלואות ומשלם שכר לשומרי מלואות, אלא שהזכירו ח"ל שלא להטכין בעשיית המלואות ע"מ לקבל פרס, וכחצ ק"ו הישגח משה זלבי"ח בחפלה למשה (קפוטל קמ"ג) חל"ק אמרו החכמים שפיקר עבדות השי"ת הוא, שהיה על צחי שגם אם עושה יעשה צניכסם על קיום המלואה מ"מ יעשה בחשקות גדול להשלים רצונו, וזה דבר קשה מאוד כיון שהוא ח" מייג עיקרים שבקצ"ה משלם שכר עוד לעושי רצונו, רק שזריך לחשוב ולכוין שאני עושה דבר זה גם ע"מ שאסבול צניכסם וכן עכ"ל, ומשפ"ה ה"י חרוק מצי"ח זו לעשות רצון ה' בצביל קבלת השכר, ומה נורץ בהודעה זו חל"ו, גם י"צ מה שאמר לו הקב"ה לא לחסם שלחתיך וכו', וכן עלה ח"ו על דעתו של משרע"ה שהשלחות ה"י לחסם, וכבר בצעונו הקב"ה אעלה אחסם מעני מלרים וגו', וצוודאי שזיכורו ית' לא ישוב ריקס.

(3) **במד"ר** (פרשה י ס"ז) אמר לו הקב"ה חנכי הכתובי עליך שאתה עניו ואתה מקפיד על דברי, חייך יש לך לידע שג"י עוד אחרית דבר מראשיתו, עובד אחריתו של ישראל מראשית שנתו להם במלרים, עכ"ד המדרש, וי"צ.

(ג) **וארא** וגו' פירש"י אל האבות, דקדקו המפורשים מה הוסיף רש"י צפירושו ודבר ידוע שאצרכם יתקן ויעקב כמה האבות.

(ד) **וגם** הקמותי את צריתי אחסם לתת להם את חרץ כענן וגו', בגמרא (סנהדרין דף י' ע"ב) מנין לתחיות המתים מן החורה שנאמר וגם הקמותי את צריתי אחסם לתת להם את חרץ כענן להם לא נאמר אלא להם מכאן לתח"מ מן החורה, פירש"י דמשמע שהצניח הקב"ה לאבותיו שיתן להם ח"י, וכי להם ניתנה והלא לבניהם ניתנה, אלא מלמד שעתידין לחיות, ועתיד הקב"ה ליתן להם את ח"י עכ"ל, ראוי להבין קישור הצעתה זאת לפרשה זו, ואיך הוא תשובה למרע"ה על מ"ש למה הרעתה וגו'.

(ה) **וגם** אני שמעתי את נאקת צנ"י אשר מלרים מעצמותי אותם ואזכור את צריתי, יל"ד מ"ש

את הדיון שלא יכנס לארץ ועי"ו ניוולו ישראל, ומה שכתבנו כן למרע"ה ה"י צנח"ה נורא עליה ועי"ד שאמר"ל בתנחומא (פ' וישב) כחטא אד"ר ומכירת יוסף שהגזירה היתה מוכרחת ונסבב מן השמים חטא זה לידס צנח"ה נורא עליה על צני אדם כדי שתקיים מה שמוכרת להיות, וכע"ז כתב האוהבה"ק (ריס פ' אחריו) צנין הריגת רע"ע עיי"ד, וכמו כן מה שאמר מרע"ה למה הרעתה ה"י צנח"ה נורא עליה שעי"ז יטול את הדיון שלא יכנס לארץ, וכן גזירה זו מוכרחת להלנתן של ישראל.

עוד יתבאר במלמח"ב עפ"י שאתמר"ל במד"ר (פ' ואתחנן פ"ב ס"ה ע"ו) שנקבר מרע"ה במדבר כדי שיבואו כל דור המדבר עמו בתחי' לעתיד, ומלא ממה שנטל משה את הדיון שלא יכנס לארץ נמשך רחמים גדולים לישראל שעי"ז יקומו עמו כל מתי מדבר, והנה תח"מ יח"י ע"י רחמיו ית"ש וכמו שאומרים בחפלה י"ח מחי' מתים ברחמים רבים, וי"פ הכפוק וידבר חלקים אל משה במד"ד ומכאן נטל משה את הדיון שלא יכנס לארץ, ויאמר חל"ו אני ה' צמדת הרחמים שממנו נמשך רחמים גדולים על ישראל בתח"מ לעתיד, וזה ג"כ פי המדרש טובה אחריתו של ישראל מראשיתו שה"י להם במלרים פי ממה שנטל משה את הדיון במלרים נמשך לישראל אחרית ותקוה טובה בתח"מ, וזה ח"ש מה שרמז הכתוב כאן ענין תח"מ, ונמשך להתחלת הפרשה ויאמר חל"ו אני ה' צמדת הרחמים, ורמז הכתוב להצטחח תחיות המתים להודיע שעליו הוא מחזיר שם הרחמים תחלה, וזמנה צמדה לראות ציפועת כל ישראל ושמחתם ובהתרוממות קרן החורה וישראל בהתגלות כבוד שמים עליו במהרה צימיו חמן.

*

וידבר חלקים אל משה ויאמר חל"ו אני ה' פירש"י ז"ל אני ה' נאמן לשלם שכר עוד למתחלכים לפני ולא לחסם שלחתיך כ"א לקיים דברי שדצחתי לאצות הראשונים, ראוי להבין קישור תשובה זו על טענת מרע"ה למה הרעתה, גם מה נורץ להודעה זו למרע"ה, ודבר ידוע שבקצ"ה נאמן לשלם שכר

(י) וידבר משה לפני ה' לאמר הן בניי לא שמעו אלי ואיך ישמעוני פרעה ואנני ערל שפחים, והקשו המצורעים דק"ו פריכא הוא, שצניי לא שמעו אליו מקולו רוח ומעבודה קשה במצורע צנחוב, וטעם זה אינו שייך אלל פרעה, גם יש לבדוק אומרו ואני ערל שפחים וכבר אמר טענה זו כי כבד פה וכבד לשון חכמי, והשיב לו הקצ"ה מי שם פה לאדם וגו' הלא חכמי ה', ומדוע חזר וישב טענתו ואמר ואני ערל שפחים, גם י"ב טעם שינוי הלשון לעיל אמר כבד פה וכבד לשון וכאן אמר ערל שפחים וא"כ הכוונה.

וגו', וידעתם כי אני ה' המוֹלִיֵא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מַלְאִים, הִינֵנּוּ שְׁלֵשׁ מִשְׁרָעִים לְהוֹרֹת לְיִשְׂרָאֵל שֶׁרָק זְכוּתוֹ יִתֵּן לְהַגְבִּירוֹ עַל כּוֹחוֹת הָעוֹמָה שֶׁל מַלְאִים, וְיִדְעוּ זֶה מִתְחַיִּיבֵת לָהֶם לַעֲלוֹם, שִׁדְעוּ כִּי אֲנִי ה' הַמּוֹלִיֵא אֶתְכֶם וְגו', וְזֶה הַתְּחֻקִּים לְיִשְׂרָאֵל כָּל הַדּוֹרוֹת, שֶׁאֵף שֶׁאֵין זְכוּתָם לַעֲמֹד נֶגֶד הַתְּחֻבּוֹת הַנּוֹרָא שֶׁל כּוֹחוֹת הָעוֹמָה וְהַמַּלְאִכִּים רַעִים שֶׁנִּצְרְאוּ מִעֲצוּרֹת, אֲזַל כִּבֵּר בְּעֵצְמוֹ יְיָ בְּתוֹרָתוֹ הֵקִי כִּי ה' אֶלְקֶיךָ עִמָּךְ לְהַלִּיל, וְכִלֵּל בְּדַבְרֵי הָאוֹהֵלֶה־קֶּם שְׁמוֹת חוֹתֵךְ לֹא מִיִּיחָא מַלְאִים, וְלִיָּא וְאִזְכּוֹר אֵת בְּרִיתִי בְּשֵׁן עֲתִיד שֶׁהוּא בְּעֵתָה לְדוֹרוֹת שֶׁבְּבִיטִים יִסְיֵעַ צִדִּיקוֹ לְשִׁמּוֹר קְדוּשַׁת הַבְּרִית כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ בְּמַלְאִים.

וְנִבְּאָ לְבַחַר בְּמַלְאֲכֵיכָא וְלֹא שִׁמְעוּ אֵל מִשָּׁה מִקּוֹלָר רֹחַ וְגו', לְבַחֲרוֹר יֵשׁ לְתַמּוֹר דְּמִתְחַלֵּה בְּשִׁבְאוֹ מִשָּׁה וְהִכֵּן לְבַחַר לְיִשְׂרָאֵל בְּשׂוֹרָת הַגְּאוּלָּה כְּחִיב וְיִאֲמַן הֵם וְיִשְׁמְעוּ כִּי פִקֵּד ה' אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֵת עֵינִים וְיִקְדּוּ וְיִשְׁתַּחֲוּוּ, וְאִיךְ נִשְׁתַּנֵּה בְּחִינַת מַדְרִיגָתָם בְּזִמְנָן קָלָר, וְהַעֲטֵם שֶׁנֶּחֱם הַתְּכַזֵּב שֶׁלָּא שִׁמְעוּ אֵל מִשָּׁה מִקּוֹלָר רֹחַ וּמַעֲצוּדֵה קֶשֶׁה, וּלְפִיִּד רַ"ל עַל שֶׁהִי קֶשֶׁה לָהֶם לְפָרֹשׁ מַעֲשֵׂי, לְבַחֲרוֹר הָיוּ גַם מֵאֵל הָיוּ מְשׁוֹקְעִים בְּעִיזָא וְעַצְדוֹ עֲצוּדָה קֶשֶׁה, וְאִעֲפִיכָא שִׁמְחוּ עַל הַבְּשׂוֹרָה וְקִבְּלוּהוּ בְּשִׁמְחָה, וְלִיָּא עַם הַהִשְׁתַּחֲוִיָּה בְּשִׁלּוּחוֹת זֶה, אֵךְ נִרְאֶה שֶׁהִסִּיבָה לֹא לְפִי שֶׁהִי רֹב גָּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁלָּא רָאוּ לֵאמֹר מִמַּלְאִים וּמִחוּ בְּנֵי יִמֵּי אֶפְרַיִם, וְרַ"ל דְּרֹשׁ בְּמַדְרֵשׁ (וְיִלְקוּעַ רַמֵּז רַבִּי) עֲהִיפּ וְחַמְשִׁים עָלוּ בְּנֵי מִלְחָן מַלְאִים אֵי מִתְמַשֵּׁה וְיֵאָדוּ וְדִי חֲלָקִים מִחוּ בְּנֵי יִמֵּי אֶפְרַיִם, וְלִחַד מִיָּד אֵי מִתְמַשֵּׁה וְיֵאָדוּ וְגַבְנִי (בְּסִדְרִין קִיָּא עִ"א) דְּרִישׁ ר' סִימְחָא שִׁילָאוּ מִמַּלְאִים שְׁמִים מִסִּי רַבָּא, וּפִירְשֵׁי שֶׁשֶּׂאֵר מִחוּ כּוֹלֵן בְּנֵי יִמֵּי אֶפְרַיִם.

וּמַעֲתָה אֵלֶּה שֶׁהִאֲמִינוּ לְמִשְׁרָעִים וְרָאוּ לֵאמֹר הִיוּ רָק מִישׁוּטָא דְּמִישׁוּטָא, וְכִי לָהֶם נִסְיוֹן גָּדוֹל לְהִתְקִיִּים בְּאִמּוֹנָתָם נֶגֶד רֹב גָּדוֹל, וּמִכְשֵׁי כְּשֶׁהִשְׁגּוּ רַשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְקַבְּרָה עַת הַגְּאוּלָּה, הַתְּחַלְמֵנוּ כָּל חוֹקֵךְ לְקַלְקֵל הָאִמּוּנָה אֲזַל בְּנֵי הַכִּשְׁרִים שֶׁהִאֲמִינוּ בְּבְשׂוֹרַת הַגְּאוּלָּה, וְכוּחָתָם הֵיחָה לְחוֹת עִיזָא אֵת הַגְּאוּלָּה לְגַמְרֵי, מַעֲשֵׂי שִׁדְעוּ וְהִשְׁגּוּ שֶׁאֵם יִזְכוּ יִשְׂרָאֵל לְהִיגָאֵל יְיָ אַחֲרֵיהֶם מֵרַח וְכִמוֹ שֶׁאִירַע לָהֶם שִׁמְחוּ

וּבְסִפְסִיִּק דְּבָרֵי חַיִּים פִּי זֶה תְּחִלָּה לְמִקְרָאֵי קוֹדֶשׁ זָכַר לִיחָא מַלְאִים, כְּשִׁתְּחִיל הָאֵדָם לְהִתְחַזֵּק בְּדֶרֶךְ הַקְּדוּשָׁה, אֵף כִּי קֶשֶׁה הוּא מֵאִדּוּ מִפְּנֵי גוֹלָה הַתְּחֻבּוֹת כּוֹחוֹת הָעוֹמָה לְמַנְעָהוּ, אֲזַל הַסְּגוּלָּה לֹא זָכַר לִיחָא מַלְאִים, דְּעִיזָא וְזָכוּן וְיִיָּמָא יִתְחַזֵּק לְכָךְ וּבְעֻמּוּךְ בְּהִשְׁתִּי, כִּי גַם עַם כִּיּוֹ יִשְׂרָאֵל מְשׁוֹקְעִים בְּשׂוֹרָה הָעוֹמָה עֲרוֹת הָאֵר, וְעָשָׂה הַקְּצִיָּה עִמָּהֶם נִסִּים וּנְפִלָאוֹת לְהוֹלִיֵאם מִשָּׁם, וְנִתְרומְמוּ בְּקִבְלַת הַחוּרָה לְמַדְרִיגָה גְּדוּלָּה לְמַעַל מִהַסְּגָה תְּנוּשִׁית עֲכַתִּיד ז"ל.

וְכִזָּה וְיִיָּפּ בְּמַלְאֲכֵיכָא וְגַם אֲנִי שִׁמְעֵתִי אֵת נִקְחָת בְּנֵי אֲשֶׁר מַלְאִים מַעֲצוּדִים אֹחֹת, רַ"ל דָּהָה כִּי עִיָּקֵר נִקְחָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מִהַ כְּשִׁחוֹת הָעוֹמָה שֶׁל קְלִיפָה מַלְאִים מַעֲצוּדִים אֹחֹת, הִינֵנּוּ מְכַרְחִים אֹחֹת לְהַרְצוֹת עוֹד חֲטָאִים, וְלִיָּא מַעֲצוּדִים בְּשֵׁן מַפְעִיל, וְעִיָּד שֶׁנִּתְּכַז הַמַּכְרֵשִׁיא ז"ל (מְכוֹת י' ע"ב) דְּלֵאלוֹ הַמַּלְאִכִּים הַנִּצְרָאִים מִמַּעֲשֵׂה אוֹ מִתְּחַשְׁבָּה עֲצִירָה, כְּמוֹ מוֹלִיכִים אֹחֹת לְהַשְׁלִים עֲנִיּוֹ עִיזָא, וְכַמַּעַל שֶׁנִּמְנָע הַבְּחִירָה מִמֶּנּוּ וְלִילָא עֲזַר אֶלְקֵי אֵין זְכָה אֲנוּשִׁי לַעֲמֹד וּלְהַתְּגַבֵּר עֲלֵיהֶם, וְכִבֵּר פִּירְשֵׁתִי מִיָּשׁ אֵתָהּ זֹכֵר אֵת כֹּל הַמַּפְעַל וְגַם כֹּל הַיּוֹר לֹא נִכְחַד מִמֶּךָ, רַ"ל שֶׁהִשְׁתִּי זֹכֵר אֵת כֹּל הַמַּפְעַל וְעַל כֹּל מַעֲשֵׂה הָאֵדָם יִבּוֹא בְּדִין, אֲזַל גַּם כֹּל הַיּוֹר לֹא נִכְחַד מִמֶּךָ, הִינֵנּוּ הַמַּלְאָךְ הַנּוֹרָא מַעֲצִירָה הַמְכַרְחִיָּה לְחַטּוֹת אֵף זֶה לֹא נִכְחַד מִמֶּךָ, וְיֵשׁ זֶה לִימּוּד זְכוּת כִּי אֵין זְכָה בְּשֶׁר וְדֵם לְהַתְּגַבֵּר נֶגֶד מַלְאָךְ וּמִכִּיָּשׁ אֵם רַעִים הַמָּה, אֲמַנְסִי אֵם יִכְאֵב לֵב הָאֵדָם וּמִתְחַרַּע חֲרַעֲה גְמוּרָה עַל עוֹנוֹתָיו, מַחֲלִים זֶה כֹּחַ הַמַּלְאָךְ הַנִּצְרָא מִהַעֲצִירָה, וְכִמִּיָּשׁ הַרְבֵּיִךְ מוֹכִיר זֹשֶׁא זְלֵהִיִּשׁ שִׁמְעוֹלִם לֹא רָאָה מַלְאָךְ שֶׁנִּצְרָא מַעֲנוֹת יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלּוּחוֹת אִצְרִיין, וְלֵאלֹי חֲסֵר עִינֵי אוֹ מוֹחוּ חֲצִירָה, דְּעִיזָא הַרְבּוֹר תְּשׁוּבָה מִחֲסִרִין וּמִחֲלִשִׁין כֹּחַ הַמַּשְׁחִית עֲכַתִּיד ז"ל, וְלִיָּא וְגַם אֲנִי שִׁמְעֵתִי אֵת נִקְחָת בְּנֵי אֲשֶׁר מַלְאִים מַעֲצוּדִים אֹחֹת, שְׁלִשְׁקִים אֵלֵי מִכְאֵב לָצֵם עַל הַתְּחֻבּוֹת כּוֹחוֹת הָעוֹמָה מְכַרְחִים אֹחֹת כִּיָּל, וְלֹא וְאִזְכּוֹר אֵת בְּרִיתִי לְסִייעַ לָהֶם לְשִׁמּוֹר קְדוּשַׁת הַבְּרִית, שֶׁאִיָּא לֹלֵי עֲזַר אֶלְקֵי, אֲלֵא שֶׁלִּיךְ הָאֵדָם לַעֲשׂוֹת כֹּל מִהַ שֶׁצִּיכְלָחוּ וְהַבְּחִיטִים עוֹזֵר לוֹ לְהַתְּגַבֵּר עַל כֹּל הַמַּעֲנוֹת.

וְלִדְרָכֵינוּ יִתְבַּחַר הַמֶּשֶׁךְ הַכְּחוּזִים לִכֵּן אֲחוּר לְבִנֵי אֲנִי ה' וְהוֹלִיֵאִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מַלְאִים

בג' ימי אפילה, וחס היו תקלה גדולה לישראל יותר מהמלריים, וע"ד שכתב רש"י ז"ל (צפ' בחקותי) עכ"פ ורדו בכם שואכוס וגו' איני משמיד שונאים אלא מכס ובכם, שנשעה שואכוס עומדים על ישראל אינם מבקשים אלא מה שנבגלי וכו', אבל בשעה שאעמיד עליכם מכס ובכם הם מתפשים אחר המעמוניות שלכם וכו' ע"כ, ואין הכוונה על מעמוניות של ממון ונכסים, שגם אומה"ע משיגים לחפש אחר מעמוניות אלו, אמנם הכוונה על המעמוניות שבסחרי הלב, שאומה"ע אינם משיגים כ"כ לידע צמה להכשילם, משא"כ רשעי ישראל יודעים דרכי הסתה יותר איך ליכנס לפנימיות לבבות בני ישראל ולהכניס בהם ספיקות בלמונות השי"ת ותורתו הק', וכמו שרואין צבור"ר דדורינו ה"ז שקמו רשעי ישראל להפיץ ארס המיות בכל העולם כולו, עד שגם חלק גדול משומרי תורה ומצוות נתפסו ברשעים צבור"ר, וכמו"כ במלריים שהרשעים עליהם רב היו מרובים פי כמה על הכשרים, והתגברו עליהם בכל חורף להעבירם מאמונתם, וחס היו הגורמים שלא שמשו אל משה עכשיו בשליחות זו אף הכשרים שבישראל, ולזה אמר הפסוק ולא שמשו אל משה, דלכאורה אל משה מיותר דמובן שסובב על משה שהוא ה"ה המדבר אליהם (עיין קושיא טו) ואפ"ל הכוונה דלא רק צענין בגאולה לא ראו עוד לשמוע את משה, אלא בכל דבריו של משה מה שהזכיר אותם על שמירת התורה והמצוות ככולן פנו עורף מעכשיו, אף שמתחלה כתיב ויאמנו העם וגו' ויקדו וישתחוו, שהיו משתוקקים להתקרב אל הקדושה, אלא שהיו משוקעים בשערי העומאה והכסיונות הגדולים מעט אותם, וכשראו מלאכי אלקים משה ואהרן נפלו לרגלם והיו מתפשים שכה קדושתם הגשג יסתייע להם להשתחרר מכוחות העומאה, אולם אחר שמתגברו עליהם רשעי ישראל הפכו עורף לכל דברי מרע"ה, ולא ראו לשמוע לדבריו כלל לא צענין בגאולה ולא בשאר ענינים של שמירת התורה והמצוות.

ונקדריים דברי האלשי"ך הק' לפרש הפסוק (משלי ד' י"ד) באורה רשעים אל תבוא ואל תאשר בדרך רעים וגו', כי לחמו להם רשע ויין חמסום ישתו, ואורה לדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום, ח"ל כי דרכו ית' עם משרתיו עושי רצונו, לשמור

ולדריבנו אפ"ל במאמ"כ הן בני ישראל לא שמשו אלו דקאי על הרוב רשעים שנקראים ג"כ בני ישראל, וע"ד שפי בתרגום יונתן עכ"פ ואמר פרעה לבניי נבוכים הם בארץ וגו', ויומר פרעה לדתן ואבירם בני ישראל דמשחיתין במלריים וכו', דק"ל איך יאמר לבניי אחר שכבר יצאו מארצו, לכך פי שיאמר לבניי כמה דתן ואבירם שעמדו במדרם ונשאר במלריים ואחר שנתצבו במלריים צים מתחברו אל ישראל להחטיאם, מוצא שדן ואבירם קראם

מלשמוע אליו, ועדיין לא היה לו הצטחה ע"י שיוכל לדבר גם אל רשעי ישראל ויכנסו דבריו בלגם, ומשע"ה היה משחוקק להמשיך אל הקדושה גם אותם, ולא חמד דלפי שכם משוקעים כ"כ בעוממא, לא יתקבל על לבם דיבורי קדושה, ואני ערל שפחים שאין לי דיבורים אליהם ואף אולם להחזיר למועב.

אך אפשר לפרש שמשך רצונו התפלל גם על הרשעים שינללו ויזכו ללאת מהגלות, אבל ראתה חכמתו ית' שטוב יותר להפירדם מעל ישראל, וע"כ לא נתקבלה תפלתו עליהם, ומשע"ה הרגיש צדק וע"ד שאמר "ל צדק צדק" (צדקות דף ל"ד ע"א) שאמר אם שגורה תפלתו צפי וידע אני שכול מקובל, וז"ל ואני ערל שפחים תפלתו עליהם אינו שגורה צפי, וזה סימן שלא נתקבלה וכאשר היה להם צלמח שמתו צ"י ימי אפילה ולא זכו ללאת ממזרים, ולפי"ז א"ש הקישור ללעיל מיניי שאמר הן צ"י לא שמעו חלי, והכוונה על דתן ואזרים וכת דלכון שבגדל רשעתם לא ראו לשמוע אל משה, ולכן התגלל ואמר ואני ערל שפחים תפלתו לא נתקבל עבורם, או ע"ד ה"ל שאינו יכול להחזירם בתשובה ולא עשו דיבורי רועם אללם, וע"ז בא תשובתו ית' במאמרה"כ וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויאמר אל צ"י ואל פרעה מלך מצרים להוציא את צ"י מארץ מצרים, שנעשו משה ואהרן לדבר עוב"פ אל רשעי הדור ואל פרעה, ויש צד הצטחה שיועילו דבריהם להוציא את צ"י ישראל הכשרים מארץ מצרים ולא ימנעו בהם פרעה והעריב רב שצ"ה, וז"ל במדרש תנחומא ויאמר אל צ"י ואל פרעה עשה אותם שוים, ואין הכוונה על צ"י הכשרים שא"ל להשוותם לפרעה, רק על הרשעים שלא ראו לשמוע אל משה וחס שוים לפרעה ואלהם נעוה עכשיו לדבר, להוציא את צ"י הכשרים דיוק לומר את לרבות שכינה הקדושה כניכול עמו אנכי צורה, דאלו צ"י שהשכינה עומם בגלות הם יאלו מארץ מצרים, ויועילו דבריהם להפיר צ"י הכשרים מהעריב רב וינללו מהסתחם, ומתפלתו של מרע"ה נמשך ישועה לכל הדורות שהמיעוט הכשרים ינללו מהתגברות הרוב ששומעים לנגדם, וכו"ל עפ"י המדרש תנחומא יתכן לפרש ויאמר אל צ"י על צ"י הרשעים ומה"ע השוה אותם לפרעה.

הכתוב צ"י ישראל והם היו יועלי פרעה לרדוף את צ"י ישראל, וכמו"כ רשעי ישראל שעלה מספרם לרבות היו כולם מאוחדים עם המצריים ואנשי ענתם לרבע לישראל כמ"ש ז"ל מכס וצבם, והמה נקראים ג"כ צ"י ישראל, ולפי"ז נאמר דמ"ש משה רצונו הן צ"י לא שמעו חלי חין הכוונה על צ"י הכשרים שסבלו שעבוד קשה, ולא שמעו חלי מקול רוח ומעבודה קשה דלא יולדו לגצרים כח הק"י, אך כוונתו ה"י על רשעי ישראל דוגמת דתן ואזרים שנקראים ג"כ בשם זה כ"ל צ"י, וז"ל הן צ"י ישראל לא שמעו חלי לא מפני קול רוח ועבודה קשה, אלא כח רשעתם וכן העוממא שבהם מנע אותם לשמוע ולהאזין לדיבורי הש"י, ואף ישמעני פרעה שיחזק על ידיהם יותר ולא יצבה לשמוע חלי כלל וא"ש הק"י.

והנה גם שמהמר ולא שמעו אל משה מקול רוח סובב בהכרח על הכשרים שצ"ה אל חנוסים ולעטם זה לא שמעו, אולם מהמר הן צ"י לא שמעו חלי אפ"ל דהכוונה על רשעי ישראל, ויתחלק הכתוב לנושאים מחולפים וכעין שפי הרמב"ן הק"י (פי בשלח) עוב"כ ופרעה הקריב וגו' וייראו מאוד וינעקו צ"י אל ה' ויאמרו אל משה המצלי חין קצרים במצרים וגו', חליק חינונו נראה כי צ"ה להועקים אל ה' להושיעם, יבעטו בישועה אשר עשה להם ויאמרו כי טוב להם שלא הילם, אבל הכון שנפרש שם כחות, והכתוב יספר כל מה שעשו כולם, אמר כי הכת האחת לועקת אל ה', והאחרת מכחשת צניאון ואינה צוחרת בישועה הנעשית להם וכו' עי"ש, ועד"ז נפרש הכתוב כאן בנושאים שונים זה מה, ומה שאמר הן צ"י לא שמעו חלי וגו' חינונו אותם שהזכיר במאמר ולא שמעו חלי, מקול רוח וגו' וכנ"ל, ולדרכיו יובן מ"ש מרע"ה ואני ערל שפחים אף שכבר אמר כד פה וכד לשון אנכי והשיב הקצ"ה מי שם פה לאדם וגו' הלא אנכי ה' (עיין קושיא י'), אמנם אז נעוה לדבר אל פרעה בשליחותו ית' וע"ז עטן כד פה וכד לשון אנכי ואינו ראוי לדבר אל המלך, והשיבו הקצ"ה מי שם פה לאדם וגו' שיחפרפא לשונו ויהי ראוי לדבר לפני המלך, אבל כאן נתגלה לעיניו גודל רעמם של רשעי ישראל אף שהשיעו על צ"י הכשרים למנועם

פרס, אבל ראתה חכמתו ית' שהכרח להרגילם בתחלה ע"מ לקבל פרס ועי"ז וינלו מהסתם הרשעים.

ובזה יתבאר מה שדרשו רז"ל ויתאר אליהו אי' נאמן לשלם שכר טוב וכו', ויש בזה תשובה על טענת משרע"ה למה הרעתה לעם הזה, והנה משרע"ה ראה דהאר שהלך בשליחותו לבשר גזולתם של ישראל, נעשו משוקעים יותר ולא ראו עוד לשמוע אל דבריו מפני שנתגברו עליהם רשעי ישראל וכי"ל, לזה טען למה הרעתה לעם הזה ולמה זה שלחתי שעי' שליחותי נעשו ישראל רעים וחסאים יותר, ועי"ז השיב לו הש"ת אי' נאמן לשלם שכר ר"ל שיאמר כן לישראל, דמפי שהרשעים מצטייחים להם טוב העו"ז מיד, ע"כ אי"ל לקרוב לעבודתו ית' בהצטחה רחוקה בתשלום גמול לעו"ב, אלא תאמר להם אי' נאמן לשלם שכר טוב למתחילים לפני, ותדריכם בדרך הזה שיתקצרו לדרך התורה ע"מ לקבל פרס, וסרה בזה קושיא הי"ל (קושיא אי') כי הודעה זו אי' נאמן לשלם שכר טוב וכו' נאמרה למשרע"ה ע"מ שיאמרה לישראל, אף שאין זה דרך השלימות ומשרע"ה צעמומו הי' רחוק ומופשט מבחי' זו, מ"מ הי' הכרח לזה לפי מלכ הדור וכוזב הכסיונות, ונלטה משרע"ה להנהיגם בנחת ולהרגילם בהתחלת העבודה ע"מ לקבל פרס.

עוד אפ"ל צאמרם ז"ל לזה להנהיגם בנחת עפי"מ שפירשתי מה דליתא צמד"ר (פי' בא פי' עי"ז סי' ז') ע"פ משכו וקחו לכם לאן וגוי' הכ"ד (ישעי' ל') בשובה ונחת חושעון, דהנה דרשו חז"ל משכו וידיכם מעי"ז וקחו לכם לאן למנוח, ולכאור' הלא אינו מועיל תשובה לחוד כדליתא בגמרא (יומא פ"ז ע"א) עבר על כריתות ומיתא צ"ד תשובה חולה ומיתא ממרקת, אמנם כהז' העי"ז ריש הלכות שבת על מה שארז"ל (שבת קי"ח ע"ב) כל השומר שבת כהלכתה אפי' עו"ב עי"ז דורו אנוש מוחלין לו, דמייורי שעה תשובה אלא דהתשובה לחוד לא מהכי צע"ז, קמ"ל כאן דאם צעשו תשובה שומר שבת כהלכתה, מהכי תשובה שיהא נמחל לו עכצ"ד ז"ל, ובה"ש דליתא צמד"ר (קבלת ד') טוב כפ' מלא

אמנם לפי מה שפרש"י ז"ל אום עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם, מבוחר שהיוויו הי' אל בניי הכשרים נל"פ מאמח"כ בצאופן אחר, בהקדם דברי קי"ז בייט"פ ע"פ כי ידעתיו למען אשר יאור את בניו ואת ביתו אחריו ושמר דרך הי' לעשות דקדק ומשפט למען הציא הי' על אצרכם את אשר דיבר עליהם, ולכאור' תמוה וכי אלא"ה עבד עבודת הש"ת על מנת לקבל פרס, ופי' עפי"ד הרמב"ם ז"ל סוף הי' תשובה (ה"ה) ח"ל אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, לפיכך כשנלמדו את הקטנים ועמי הארץ אין מלמדין אותם אלא לעבוד ומראה וכדי לקבל שכר עד שהתורה דעתו וכו', ומרגילין אותם לענין זה בנחת עד שישיגוהו וידעוהו ויעבדוהו מאהבה עכ"ל הרמב"ם ז"ל, וזה"כ למען אשר יאור את בניו ואת ביתו וגוי' ושמר דרך הי' למען הציא הי' על אצרכם וגוי' דאף שאלא"ה צעמומו עבד מאהבה, עכ"ל בשורה לבניו וצ"ב, ליום למען הציא וגוי' שזה בשביל קבלת פרס, וכדי להרגילם לעבודה עד שיבואו לעבוד מאהבה עבודה תמה וישרה עכ"ל"ה, ועי"ז יתבאר לעניינו עפי"מ שפירשנו לעיל ולא שמעו אל משה מקול רוח ומעבודה קשה עפי"ד האלשיך הק' ע"כ כי לחמו לחם רעע וגוי', שסיבת העטם שאף הכשרים שבישראל לא שמעו אל משה, מפני שהע"ר ורשעי ישראל הצטיחו להם טוב עו"ב כמו שהי' להם כל טוב ולא חסר להם מאומה, וע"כ לפי בחינתם של אותה שעה והכסיונות שהי' להם אי"ל לנאותם שיבי' עבודתם שלא עי"מ לקבל פרס, אמנם משה רבינו הי' מופשט מנגמיות עו"ב לגמרי והי' דבוק תמיד בעולמות העליונים, ע"כ כשצא אל בניי בשליחותו דיבר עמם כפי צחייתו לעבוד מאהבה ושלא עמלק"פ, ודבר זה הי' קשה להם לקבל אז ולטעם זה לא שמעו אל משה, וע"כ אור הקצ"ה למשה ואהרן להנהיגם בנחת וללמדם עמלק"פ עד שישיגו ויעבדו מאהבה, וחי"פ וי"אם אל בניי ונפרש"י ז"ל לזה עליהם להנהיגם בנחת והכוונה על בניי הכשרים, שיצטוו להם שאם ילכו בדרך השם חרו לישועה וינלו מכל צר וצוק, והאמנם שאין זה דרך השלימות לעבוד ע"מ לקבל

דבזה נחמו יתי למשרעי' שגם הרשעים שבישראל
הסתפלו עליהם ולא הועילה תפלתו לשעתו, אבל
לצדק יתוקנו גם הם ויעמדו צדחתי לע"ל, ואולי
דאף שלא שמעו אל משה ולא ראו לנחם, מימי הועילו
דיבוריו הק' לרצק לבם קנת ובשעת מיתחם עשו
חשובה ועיי' זכו לקום צדחתי לעתיד.

ואפ"ל עוד עפ"י ד' צמד"ר (פ' עקב פ' ג' סי'
ד') כל מה שישראל אוכלים צבוע"ל צבח
היסורים שהן באים עליהם, אבל שכן ררר ומשומר
לע"ל שגא' ושמר כי אלקיך לך וגו', ולפ"י כל מה
שסבלו ישראל במלרים מקיטיו השעבוד עתידים הם
לקבל עליהם שבר צבוע"ל, ח"ש לו הקצ"ה אני כי
נאמן לשלם שבר טוב וכו', וזכו תשובה על טענת
משרעי' למה הרעוהם לעם הזה וגו' ונלענע על
קישוי השעבוד, ע"כ נחמו הקצ"ה שיצח מה
עוצה לישראל ונאמן אני לשלם שבר טוב על היסורים
שסבלו ישראל, ואין הכוונה על הצמח שבר עבור
קיום המנוח כי אין זה משלימות העבודה כנ"ל,
אבל הצמח ז' על קבלת שכן עבור היסורים, וזכו
חשובה על טענתו שאמר למה הרעוהם וגו'.

ועד"ז אפ"ל במאמרי"כ נחמו נחמו עמי יאמר
אלקיים וגו' כי לקח מיד ה' כפלים בכל
חטאתי, דלכאורה נ"ב וכי חסיד קוב"ה דעבד
דינא בלא דינא ואיך ילקו כפליים על כל חטאתם,
ואפ"ל דכוונת הכתוב לנחם את ישראל על היסורים
ועושים שסבלו בצלותם, דלעתיד יקבלו עליהם שבר,
והשבר יכ"י כפלים ככל חטאתי, דהנה אז יעשו
ישראל תשובה מאכזבה והזדונוה יתהפכו לחיות,
א"כ יגיע להם שבר אף על חטאתם, וחזן מה
ינתן להם שבר על היסורים שסבלו בעת הגלות על
חטאם, וע"ד שאמר"ל צמח (צ"ק סי' ע"ב) כי
חלל אש ומנחם קוים חלל מעמנה, שלם ישלם
המצביר את הצערה אשר הקצ"ה עלי שלם את
הצערה שביערתו, אני הלתי אש בציון וכו' ואני
עתיד לצנוח באש וכו' עכ"ד הגמ', הרי דאף שעות
ישראל גרמו חורבן ציהמ"ק, מכל מקום לאחר שיעשו
ישראל תשובה שלימה לעתיד יאמר הקצ"ה עלי
שלם, KolSatmar.com

נחם, זה יום השבת ממלא חפנים עמל ורעות רוח
אלו שעת ימי המעשה, וצבח יתבאר דברי המדרש
הג"ל משכו וקחו לכם לאן, הכי"ד צבועה ונחת חושעון
ר"ל ע"י תשובה צדקת שמירת שבת חושעון וייעל
לכפר על חטא ע"י, ואפשר שגרמו זה באמר"ל לזכ
להביגם צמח ר"ל להשריש בקרבם שמירת השבת,
ועיי' יועיל תשובתם ויחי נשפע עליהם קדושה
ועברה ויתקצרו להשי"ה.

והנה משרעי' נלענע מאוד צרותו שברוב מצוי
אינם ראוים לנחם וינחמו צ"י ימי אפילה,
כאמר"ל שילאו רק ה' מחמשה ולחד מ"ד שנים מס'
רבוה, והסתפל משרעי' גם עליהם אלא שלא נתקבלה
תפלתו לשעתו כמו שאמרנו לעיל, שראתה חכמתו
ית' כי טוב יותר להפירדם מעל ישראל, והכרחי כי
שנים מהם דתן ואזרים שנשאו גרמו לישראל
הרבה נסיונות וצרות, אמנם נחמו הקצ"ה שלעתיד
יתוקנו גם הם, קמ"ש צילקוט ראובני (פ' צא)
בשם הרמ"ע מפלנו זל"ה לא ראו איש את אחיו,
זימו אפילה שמתו רבים מן הרשעים, וכתוב לכל
צמ"י ה' אור צמוצותם, בא הריבוי להורות,
כי אפי' הצלתי ראויים לגאול כיון שמתו מתוך
חשובה ה' להם אור צמוצותם בנן עדן עכ"ל,
עוד כתב בשם סי' יונה חלם אותם שמתו במלרים
זימו אפילה כדי שיתוקנו אח"כ ע"י הצדיקים שיאזו
חפשי מכור הצדק, וכוחם יפה על הגאולה ועל
התמורה של אלה צבד היבום עכ"ל, ובדברינו
לעיל (פ' שמות) פירשנו צבד דברי המדרש הוצא
צדיקו צחיי עה"פ וירבו ויעלמו צמחוד מאוד, שני
פעמים ה' צבוע"ל וא' צבוע"ב שגא' ויאמר מי ילד
לי את אלה עכ"ד המדרש, דלכאורה מה חועלת צבועה
של ריבוי העם, ולצדק מתו רובם צ"י ימי אפילה
וילאו רק ה' מחמשה ולחד מ"ד ה' מס' רבוא, ע"כ
בא המדרש לתקן וירבו ויעלמו צמחוד מאוד ה'
צבוע"ל וא' צבוע"ב דאף אותן שמתו יתוקנו לעוה"ב,
ול"א הכתוב כן ירבה וכן יפרח בלשון עתיד עיי"ד
ביתר ציבור.

ובזה יתבאר מה שרמז לו הקצ"ה הצמח תחית
המתים כדרשתם ז"ל עה"פ וגם הקימותו את
צדיקי אלהם וגו' מכאן לתחיית המתים מן החוה,

ולעתיד יתהפכו כולם לזכיות ע"י שיעשו ישראל תשובה מאהבה, נמלא למפרע שלא היה העונש ראוי להם, ע"כ ישלם הקב"ה להם כנגד העונשים שבר הכרה, ויזהר יתבאר מאמרי"כ לקחה מיד ה' כפלים בכל מעאתיה דאין הכוונה שיהיה העונש כפול, אבל זו נצוהת נחמה על העתיד שאין יקבלו ישראל שבר כפליים על כל מעאתם, דגוף העצירה יתהפך לזכיות ויקבלו עליה שבר, ואף על העונש שקבלו ישראל על המעשים ג"כ ישלם להם הקב"ה שבר, נמלא ויהי השבר כפול, גם לזר שמידה טובה מרובה ממדת הפרענויות ראוי שיהיה השבר כפול ועוד יותר, עכ"פ מבוחר שכל מה שהקב"ה מייסר את ישראל צבור"ז יאמח להם ממנו טובה גדולה לעורכ"ב, ואף קושי השעבוד שסבלו ישראל במלחמה נמלא להם ממנה טובה גדולה ושכרם יהיה כפול לע"ל.

וזהו פירוש המדרש ה' לך לידע טוב אחרית דבר מראשיתו טובה אחריתו של ישראל מראשיתו שיהיה להם במלחמה, היינו ע"י היסורין שסבלו במלחמה מקושי השעבוד, יאמח להם טובה גדולה באחריתו לעתיד לבוא, והנה שם הוא ב"ה מורה ה' ה' ויהי וזה אמר הקב"ה למשרע"ה אני ה' בתי שם הוא ב"ה ה' ה' ויהי, היינו שהקב"ה גלוי אלנו כל העתידות שטובה גדולה יאמח לישראל מקושי השעבוד, ואלל הקב"ה הכל הוא ברגע אחד ואין לך להתרעם על גזל השעבוד, וזה יתבאר סמיכות המסורה לכן אמור לבניי אני ה', לכן אמור בניי נותן לו את צריתי שלי, עפ"י שפי בתרגום יונ"ט שם ואעצדיני מלאך קיים ויחי לחיי עלמא למצטרף גאולתא בסוף יומיא, ולדרכיו רחם לו הקב"ה שוםכל על צחי העתיד, וז"ל לכן אמור לבניי אני ה' נאמן אני לשלם שבר טוב לעתיד, וע"ד הכתוב לכן אמור בניי נותן לו את צריתי שלי שירמז על הצעת העתיד כמ"כ לכן אמור לבניי אני ה' נאמן לשלם שבר טוב ירמז על לעתיד שישלם הקב"ה שבר טוב על השעבוד שסבלו ישראל בגלותם.

עוד יליף ממאמרי"כ וגם אני שמעתי את נאקת בני אשר מלחמה מעבדים חוסם ואזכור את צריתי, בהקדם דברי הבג"י (שבת י"ה ע"א) שמואל אמר תמה זכות אבות, ואופלנו אמוראי שם אימתי תמה זכות אבות עיי"ש, וכתבו החוסם אומר ר"ת דזכות אבות תמה אבל צרית אבות לא תמה, וזה כחיד וחכרתי את צריתי יעקב חף לאחר גלות וכו' עכ"ד החוסם, ולבאורה ז"ב איך אפ"ל תמה זכות אבות, הלא מפורש בתורה"ק נוזר חסד לאלפים לארבי ולשומרי מצותי, גם דרשו רז"ל עכ"פ פוקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים לשונאי, דמדה טובה מרובה ממדת פורעניות ח"ק פעמים ככה, הרי אלפים דורות שהיה עד סוף ימי עמידת העולם, וכבר הקשו בחוסם חדשים (סוף מכות) דאין צמיתות אלפים דור צמחצון שנות עולם ואיך יתקיים הצעתה זו, והכרח תירוץ נאמרו בישב קושיא זו, (ענין דצרכנו פי חולדות עמוד תקריב ועוד צ"כ) ויהי איך שיהיה עכ"פ עד סוף ימי עמידת העולם מגיע לישראל להיות נהנים מזכות האצורה"ק, ואיך החליטו רז"ל לומר תמה זכות אבות, גם ז"ב לבאר הכבדל בין זכות אבות לצרית אבות, ומדוע זכות אבות תמה וצרית אבות קיימת.

ונל"פ דהנה דרשו רז"ל (סנהדרין כ"ז ע"ב) כחיד ובנים לא יומתו על אבות והכתוב פוקד עון אבות על בנים, ויחידו הם כשאחזין מעשה אבותיהן

ובזה ח"ש מ"ש לא לחנם שלחתי וכו', והנה משם רצינו התרעם על שאלה הקב"ה אותו לגאול את ישראל, ומדוע אין הקב"ה צמחצון גאולתו ואז

ובזה יתבאר דברי המדרש כי"ל אעשה לכן מה שחמתי לאבותיהן שאתן לכן את הארץ ויהי יורשין אותן בזכותן, (עיין קושית ז') ר"ל בכה זכות אבות ולא יהיו לריבין לבית אבות, וכל זה הי' דברי הכטעה ונחמה למשרע"ם שהחמיר ואמר למה הרעותה וגו', שנעשו ישראל רעים ומשוקעים יותר אחר שדיבר אליהם, וכמ"ש ומלא באתי וגו' הרע לעם הזה והכל לא הללתי וגו', ע"כ נחמתי הש"ת שחלית השליחות הי' להחזירם בתשובה, ולבסוף יעשו תשובה שלימה ויחזו לירשת הארץ בזכות אבות דייקא, ח"ש לו לא להם שלחו"ך כ"ח לקיים דברי שדכרתי לאבות הראשונים, לא אמר לקיים צריתי שנשבעתי לאבות הראשונים, כי אם לקיים צדרי, היינו כמ"ש ח"ל במדרש כי"ל אעשה לכן מה שחמתי לאבותיהם וכו' ויהיו יורשין אותה בזכותן, והבחינו הקצ"ה למשרע"ם שלא הי' השליחות להם ולבסוף יעשו ישראל תשובה ויחזו לגאולה וירשת הארץ בכה זכות אבות, ואולי זה גרמו בדברי רש"י ז"ל צמ"ש וארא אל האבות, שצ"ח הוא תשובה על דברי משרע"ם על מה שאמר למה הרעותה וגו', שמלא צה בשליחותו נעשו ישראל רעים יותר, והשיב לו הקצ"ה שחלית השליחות היתה להביע מעשיהם, ויהי נמשך להם זכות אבות ע"י שיחיו אחוזין במעשה אבותיהם כי"ל, ח"ש וארא אל האבות שהבטחתי להם ירשת הארץ בכה זכות אבות, וזהו חלית שליחותך שחתיים על ידו הבטחתי להם.

ובזה יל"פ קישור המסורה ואזכור את צריתי לכן אמר לצנ"י אני ה', לכן אמר הבני נותן לו את צריתי שלי, (עיין קושית ו') דכמו שבגלות מלרים הי' בתחלה בכה צרית אבות לבד, שלא הי' מספיק זכותם של ישראל שיושעו בזכות אבות, כן דודר האחרון בזמן צאת אלי יהי הישועה לישראל מלד צרית אבות, כי לא יהיו זכאין בזכות אבות, ח"פ הבני נותן לו את צריתי שלי צריתי דייקא, ועפ"י שפי' בתרגום יונ"ט שקאי על צאת אלי לבשר הגאולה בסוף יומיא, וע"ד שאמר"ל פתחם זה אלי, ורמז לו שיהי הגאולה בכה צרית אבות, ואח"כ יחזור אלי את ישראל בתשובה כמבואר בצדרי ח"פ וכמ"ש הרמב"ם סוף הי' מלכים, ויהיו

צדיקה, וכן תרגם אונקלוס מסער חוצי אצבן על צנין מרדן, ולפי"ז מה דילפי ח"ל דמדה עוצב מרובה על מדה פורעניות ח"ק פעמים, והצנים נהנים מזכות אבותיהם לעוצב עד חלפים דור, הוא ג"כ באחוזין מעשה אבותיהם דייקא, הגם שאין צמיתות להדמות מעשיו למעשה אבותיהם, אבל עכ"פ לריך לילך בצדיקהם ולאחוז במעשיהם הקי עד כמה שירדו מגעת, ובאופן זה מגיע לישראל אבות מהבטחת הכחז נולד חסד לחלפים, ור"ל חכמי כמ"ש השיגו ירדת הדורות ציני החורבן, שלא הגיע מעלת הדור לצנ"י אחוזין מעשה אבותיהם, ולא התלעבו דתמה זכות אבות, אמנם הצו"ת ברוב רחמיו וחסדיו כרת ברית עם אבותיהם שלא יעצבו את צדיקהם לעולם, וזה קיים אף אם ח"ו לא יגיעו ישראל למעלה אחוזין מעשה אבותיהם, דלולא זאת לא הי' נזקך לבריתם צריה, כי בלח"ה מגיע להם מהבטחת נולד חסד לחלפים, חלל וודאי שהכריתם צריה מועלת ומגין אף כשלא יהיו צנ"י אחוזין מעשה אבותיהם כ"כ, ואפשר דאם ישראל זוכים בזכות אבות, אז אין מקום לקטרגו ויבולין להושע צינול וכלי נער, משא"כ אם אין ראויים בזכות אבות רק מלד כריתת הצריה, הגם שהוא מוכרחת ג"כ, מ"מ יש מקום ח"ו לקטרג, ועד שזה הישועה לריבין לעצור נער ויסורין ח"ו מלד הקטרגו.

וזה"ל הכחז וגם אני שמעתי את נאקת צנ"י אשר מלרים מעבדים אותם, שכותות הטומאה של מלרים מעבדים ומכריתים אותם צע"כ, עד שנעשו משוקעים צמ"ט שערי טומאה, ובאופן כזה תמה זכות אבות ע"כ ואזכור את צריתי דייקא, להושיעם בכה כריתת הצריה שהבטחתי לאבות הקדושים, וז"ל ואזכור את צריתי בלשון עתיד, שצרית אבות לעולם קיימת, ובכל הדורות יזכור הקצ"ה לישראל כריתת הצריה שהבטחתי לאבותיהם שלא יכלה זרעם לעולם, אמנם אחר שזה משרע"ם אל צנ"י בשליחות הש"ת הרהרו בתשובה, והיו תלצים ומשוקקים להתקרב לקדושתו יח, עד שכלל יואחם נתקדשו בקדושה גדולה ונפלאה, ולא היו לריבים עוד לצריה אבות, כי הי' להם גם זכות אבות ע"י שחזו במעשה אבותיהם.

(ה) **ושמתי פדות בין עמי ובין עמך**, לכאורה כבר כתבתי והפלתיו. ציוס הכוה את ארץ גושן, ולמה אמר עובד"פ. ושמתי פדות, ובמד"ר (פרשה י"א סי' צ"ג) דרשו ושמתי פדות בין עמי, מלמד שבישראל ראויין ללקות צו המכה, ונתן הקב"ה פדיונם המלריים, ואף לעמיד לבא הקב"ה מביא עבדים ומשליכן לתוך. גיהנם חתת ישראל וכו', נמלא לפייד המדרש הזה פי של פדות מלשון פדיון, אמנם יצא מדוע במכת ערוב דייקא היו ראויין ישראל ללקות צו יותר משאר המכות.

(ו) **במדרש** דרשו ר"ל פעמים על כל מכה ומכה, ובמכת ערוב אמרו (שם) אמר הקב"ה אתם עשיתם המומים המומים על בני, אף אני אעשה עליכם עוף השמים וחיות הארץ המומים המומים, ויש צוה פלוגתא מביין צו הערוב צו מלמעלה וי"א מלמעלה וי"א מלמעלה, ור"ע אומר מלמעלה ומלמעלה, ולכאורה איך כי צוה מדה כנגד מדה, ומדוע הביא הקב"ה עליהם כל המומים שבעולם מלמעלה ומלמעלה.

(ז) **וגם** הקימותי את בריתי אתם לתת לכם את ארץ כנען את ארץ מגוריהם אשר גרו בה, דקדק האוהבה"ק מדוע הכפיל הכתוב לומר את ארץ כנען את ארץ מגוריהם אשר גרו בה והיינו כך, ותיירר אולי שנתכוון לומר כי בגירות כבר החמיל מימי האבות, אלא שהקשה דא"כ כי לו לומר את ארץ כנען ארץ מגוריהם, מדוע כפל מלת את צ"פ שמראה ש"ס צ"י ארצות, ותיירר אולי שנתכוון על ארץ פלשתיים וכו', אבל לכאורה אין זה מספיק דאין פלשתיים מכלל ארץ כנען הוא ואין צורך לפרטו צ"ע.

ונראה לפרש עפ"י פשוטו עפ"י צ"ח (סנהדרין י" ע"ב) וגם הקימותי את בריתי אתם לתת לכם את ארץ כנען, לכם לא נאמר אלא לכם, מכאן לתחיית המוחים מן התורה, נמלא בעצת הפסוק סובב על העמיד אחר ציאת המשיח, והנה צ"ל כך בעצת הקב"ה לאצברם ארץ עשרה עמים, גם קניי וקדמוני, ש"ס אדום עמון ומואב חוץ משבעה עמים, וזה נחן להם אלא ז' עמים ש"ס לפי האמת

אוחזין מעשה אבותיהם וש"ס יב"ה להם זכות אבות, וצ"פ הכתוב הנה אנכי שולח לכם את אלי הנביא וגוי והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, דע"י שיחזור אלי את כל ישראל לחשובה, יהיו האבות נקראים אבות לבנים ויומשך להם מחכותם, ע"י שהיו הבנים אוחזין מעשה אבותיהם וחולקין בדרכיהם, ולב בנים על אבותם שהאבות בעולם העליון יב"ה להם נחת רוח ויהנו מחכותם כאמר"ל ברא מחי אבא, והש"י יספור לנו שצמברה מכה לקבל פני משיח לדקינו בקדושה וטכרה ולראות בהתרוממות קרן התורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

*

וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה' וגו' ושמי ה' לא נודעתי לכם, הקצו המפורשים הלא הרבה פעמים נגלה עליהם הקב"ה צ"ס הוי כמו אני ה' אשר הואלתיך מאור כשדים, וככה פעמים הרבה, ורש"י ז"ל פי לא נכרתי להם צמדת אמיתית שלי שעלי נקרא שמי ה' שחרי בצעחתים ולא קיימתי, וגם זה קשה דלכאורה לא הביע עדיין זמנו לקיום ההצטעה, והרבה דברים שהצטיתם הקב"ה קיים להם, אבל הצטעה זו לא כי עוד זמנו לקיים עד עכשיו ואין יתכן לומר לא נכרתי צמדת אמיתית שלי.

(צ) **לכן** אמור לבניי אני ה' והואלתי אתכם מחמת סבלות מארים, וי"ל מדוע הארך לומר עובד"פ אני ה' וכבר אמר, וסגני שיאמר לכן אמור לבניי והואלתי אותם וגו'.

(ג) **במסורה** צ"ל, לכן אמור לבניי אני ה', לכן אמור לבניי ונתן לו את בריתי שלום וי"ע.

(ד) **לחלן** צפרשת ערוב כתב למען תדע כי אני ה' צקרב הארץ, וי"ל דהי סגני שיאמר הכתוב למען תדע כי אני ה' וצקרב הארץ מיתר, ורש"י ז"ל פי אע"פ ששכינתו בשמים גזרתי מתקיימת בתחתונים, לכאורה יצא אריכות הלשון ומאלי אע"פ דקאמר.

עמקוק ולמה צחר ה' בשם הוי צ"ה, לפי שצחר באותיות שהם במספר המיעוט מכל האותיות, שכל האותיות עם המילוי הם כולם יותר במספר מאותיות שם הוי צ"ה והוא ענותותו וכו', ו"ש חרור בגזר אשר יצטח באדם ולא צ"ה, והגרס לזה הוא מחמת כי מצי' יסור לצו וכו', דלא הוי משום אל לצו השם הוי צ"ה, מח ה' מצוה לו שצמקום גדולתו שם אחת מאל ענותותו, ומשיגת מרומותו אף על השפלים וכו', וע"כ אף שידע שם אלקים וכו' צמקויותו ית', חלל שם הוי ית' לא ידע ולא האמין בהשגחתו ית' אף בשפלים, וחשב לפי עיופו שצרתו שהכל מחוכב במערכת השמים, ולפיכך מי ה' אשר אשמע בקולו לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח.

והנה כל עם ומדינה יש לו חל מיוחד ממעטרי השמים, שנשבע שמאלו במערכת רעה יצאו על עם ההוא ורעות וכו' כפיך בהיפך, עוד כתבו החוכמים כי לכל כוכב וכוכב יש מאורעות מיוחדת ע"ד משל מה חרב כשעומד צמבט רע, ומזה דבר ח"ו וכו', והשם נחזי אכן כשצא פורעניות על אומה אחת אז יוכלו לומר שהוא עפ"י סיבוב מעטרי השמים ומזה גרס וכו', אך זה אי"ש שיהי כולם במערכת רעה, דהא בגלל הוא החחר בעיגול, ונמצא כשמל זה עומד במערכת רעה מחויב שזה ימצא במערכת טובה, וכו' וא"ל לצו פורעניות ורעות על שניסח אל לא כי שומה מלח הש"ת הוא בהשגחה, וכן כשפורעניות אל צא לעולם יוכלו לומר שאלו כוכב ששולט על זה הוא צמבט רע, משא"כ כשכמה פורעניות באים כאחד, מסתמא יש צ"ס כי פורעניות משני מלות מתנגדים, ואי אפשר אל לא בהשגחה, ופי' צוה מ"ש דוד המשיח נעים זמירות ישראל (בזהלים פ"ג) אלהי אדום וישמעאלים מואב ובגרים וגו', עשה להם כמדון כיצן בנחל קישון וגו' שיתמו כגלגל כקש לפני רוח כאש חצצר יער וכלהב חלבה הרים וגו' וידעו כי אחת שמך ה' לצדך עליון על כל הארץ, כשציקש דוד שיעניש את האומות הכופרים בהשגחתו ית' ורואים להכחיד את ישראל ח"ו, התפלל שיענישם בדרך שידעו ויכירו כי יד ה' נגעה בם ולא עפ"י מצע המל, היינו ע"י שיעניש הרבה

עם אחד, וע"כ נקראו ארץ כנען שכולם חרע כנען, רק שהם משפחות גדולות, נקראו ג"כ כל אחד בשם צפ"ט, וע"כ לא נחקים עוד שלמות ההצטחה שצביות הקצ"ה לאברהם צביו, ויחקים צמילאו לעתיד אחר באת המשיח, שירשו ישראל אדום ועמון ומואב, והם הארצות שישאל נחונים בכם צגלות האחרון שהוא גלות אדום, ח"פ הפסוק וגם הקימותי את צביותי אתם לחת להם את ארץ כנען וגו' ומכאן לתחלה"מ מה"ת, ומיירי הכחוב בהצטחה העתיד ואמר שלעתיד יתן הקצ"ה את ארץ כנען שהם ארץ שצטח עמים, וגם את ארץ מגוריהם אשר גרו בה, ר"ל ארצות גלותם אשר גרו בה צגלות, גם אותן יתן הקצ"ה לעתיד לישראל, ע"כ ח"פ מ"ש עוה"כ את ארץ מגוריהם אשר גרו בה.

ולבאר כל הענין נקדים דברי ק"ו הישמח משה זל"ה, (צ"פ חלל) לבאר מה להיותו במפורשים שפרעה לא ידע שם הוי ית', חלל שם אלקים הוי ידע, (ע"יין צאלשך הק' פ' שמות ע"כ"מ מי ה' אשר אשמע בקולו וכו' הרמב"ן ז"ל ע"י"ש) ו"כ לבדן זה, דכיון שידע שיש אלקים, מה לו בזה שם יכנה, ה' לו לשמוע דבריו, וכדי לבדן זה נקדים מ"ש הראב"ע (צ"פ וא"ר) ע"כ"פ ויאמר למחר וגו', אמר רב שמואל בן חפני אכן ממהב האדם לבקש אלא שיסור ממנו המכה מיד, אלא שחשב פרעה כי מערכת כוכבי שמים הביאו האפרדעים וכו', ועתה הגיע עת סורס, ע"כ יוסכו ואמר למחר עכ"ל, מצוה דפרעה לא האמין בהשגחת הש"ת וחשב כי הכל מתוכה עפ"י מערכת השמים, והנה עשות הכופרים בהשגחה מצוה בדברי המתקרים, שאומרים לחוב רוממותו ית' אכן משיגת צחחותים ושפלים, ומסר הממשלה למערכת הכוכבים להחוכב העולם השפל על ידם עפ"ל, ע"י"ש שבה על קדקדם לדחות כל דבריהם בראיות חזקות מדברי הראשונים.

עוד הביא ק"ו זל"ה בקדמה ופלאה מס' תפארת הקודש ע"כ"פ חרור בגזר אשר יצטח באדם ושם צחר זרעו ומן ה' יסור לצו ח"ל: יש כח עושים לומר שהש"ת מחמת שהוא רם ונשא חינו משיגת בשפלים, חלל זה נסחר מכה מ"ש צעל מנגל

ורש"י פי' מלשון הכדלה והפרשה בין עמי וצין עמך, ושייבם הא בזה תליין דעיי' שנתן הקצ"ה פדיונם המלרים, כוודלו ישראל מהם הכדלה רוחנית, ואף שכבר אמר הכתוב והפלתו ביום הכוהא את ארץ גושן וגוי' לנלתי היות שם ערוב, הולך לומר עוד ושמתי פדות להורות על צחי' הכ"ל כדרשת חז"ל במדרש.

ונקדים עוד דברי ק"י הישמח משה זכ"ה (צ"פ שמות) עה"פ זה שמי לעולם ותו"ד דהוי' צ"ה מורה על גלחיות, ה"י ה"י ויהי, אף בלא צריכה, ואזני מורה על אדנות וביינו כש"ס צריכה ומליחות וכן, וביינו זה שמי לעלם, דהיינו דזה המורה נלחית הוא שמי העלמי, וזה זכרי לדור דוד, שם המורה על דור דוד וממשלתו, דהיינו אזני דכוא בזמן דליכא דורות דוקא הוא זכרי עכ"ד ז"ל, וע"כ גאולה העתידה שיהי' בשם הוי' צ"ה ויהי נלחית ועומדת לעד כמ"ס ישראל נושע בזהו תשועת עולמים, ובהו אפ"ל דברי המסורה הכ"ל ושמתי פדות בין עמי וצין עמך, פדות שלח לעמו וגוי', כי עס ד' החסד וגוי', וכל אלו הפסוקים ירמזו לדרכנו על צחי' שם הוי' צ"ה, עפ"ימ"ש לעיל דשם הוי' צ"ה מורה על השגחתו ית' בתחתונים, וז"ל כאן למען תדע כי אני ד' בקרב הארץ ושמתי פדות בין עמי וצין עמך, שפ"י שצאו ישראל לירי ידועה וכבר להאמין בהשגחתו ית', וכדלו ישראל ופדו מן העושה כ"ל, פדות שלח לעמו אור לעולם צריחו, ורמזו על צחי' הגאולה שיהי' בשם הוי' צ"ה, וע"כ תהי' צחייתה נלחי ועומדת לעד וז"ש פדות שלח לעמו ע"כ אור לעולם צריחו, כי עס ד' החסד וכרבה עמו פדות ורמזו על החסד והישועה הבא בהשגחה מאתו ית', דהנה כמו שאם הרבה מיני פורעניות שונים באים על שונאי ישראל, א"ל שיהי' ע"י מערכת השמים והמולות, כי מסתמא ית' ציינס מצ' מחלות מתנגדים, וע"כ שהם בהשגחתו ית', כמ"ס החסד והישועה הבא בהשגחתו ית', אפשר להיות הרבה צחי' שונות גם יחד, משא"כ הבא בגרם מחלות ומערכת השמים, וז"ש כי עס ה' החסד, כשהחסד בצחי' השם הוי' צ"ה, אז וכרבה עמו פדות, יבוא בשפע ורבו בצחי' שונות.

אומות ביחד, וזה א"ל שיהי' כל המולות במערכת רעה כמור, וכן כמה מיני פורעניות יבוא עליהם ביחד וכו' וז"ש אהלי אדום וישמעאלים מואב והגרם הרי כמה אומות, עשה להם כמדון כסירא וגוי' הרי כמה מיני פורעניות שונים, וידעו כי אחת שמך ה' לצדך עליון על כל הארץ, ולא מסרת הממשלה ביד מערכת השמים כוכבים ומסילות וכו' פי' יקר עי"ש ביתר ביאור.

ועד"ז יתבאר לענינו דלפי שפרעה והמלרים כפרו בהשגחתו ית' כ"ל, לזה שלח הקצ"ה עליהם מכת הערוב מעוף השמים וחית הארץ המזויס המזויס מלמען ומלמען כוחות שונות מעורבים, וזה א"ל רק בהשגחה השי"ת כמבואר לעיל, ע"כ אמר הכתוב למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ ופרש"י ז"ל אע"פ ששכינתי בשמים גזירתי מתקיימת בתחתונים, להכחיש אמונתם הכחצת שסברו שלרוב רוממותו ית' אין כבודו להשיגה בארץ, ומסר ההרגה העולם השפל למערכת השמים, אצל ע"י מכת ערוב מתוודע להם שאע"פ ששכינתו ית' בשמים, גזירתי מתקיימת בתחתונים וז"ש למען תדע כי אני ד' בקרב הארץ וכן.

והנה ישראל להיותם מסובצים בעומות מלרים וגילוליהם נדבק בדם ג"כ מאמונה הטפילה שלהם, ומלינו נצוצות יחזקאל שבוכיהם אהרן הכהן במלרים וא"ל אית שקולי עיניו השליכו וביגולו מלרים אל תטמאו, וידוע שזה ה"י טעות של עובדי ע"ז הקודמים, שלרוב רוממותו ית' אינו משגיח בשפלים, ולז"ל רז"ל צמד"ר שהיו ישראל ראוין ללקות בזה המכה, ר"ל מהאי טעמא גופא שהיו המלרים לוקין, בשביל שיתבדר להם אמונה בהשגחה בתחתונים כ"ל, אלא שנתן הקצ"ה פדיונם המלרים ומשמשם על המלרים לקחו מוסר ונתבדר להם אמונה בהשגחה וע"ד שאמר הנביא (פנ"י ג') הכרתי גוים נשמו פנותם החרבתי חולותם וגוי' אמרתי אף תהי' אותי חקתי מוסר, ומתחממו ית' על ישראל מקדים העושה על אומה"ע כדי שזממו יקחו ישראל מוסר ויחזרו בתשובה ורעה לא יבוע אליהם, נמלא שפ"י מכת הערוב כוודלו ישראל מהם ועשו תשובה ונשרש בדם אמונה בהשגחה, ולז"ל הכתוב ושמתי פדות בין עמי וצין עמך, ולפ"ד המד"ר הוא מלשון פדיון

וזכות שאמינו צדק אמונה שלימה חכו לגאולה, השי"ת יאיר עיני ישראל וחכה במהרה לישועה שלימה ברחמיים ובגשמיים ולהתרומומות קרן הכורסא ישראל ולהתגלות כבוד שמים עליו בצ"א.

*

וידבר חלקים אל משה ויאמר אליו אני ה', במד"ר (פ"ו סי' צ) ח"ל הקצ"ה למשה הכתוב ענין שחכה ענין ואחר מקפיד על דברי, חייך יש לך לידע שנאמר (קבלת ז' ח) טוב אחרית דבר מראשיתו, טובה אחריתו של ישראל מראשית שנחתי להם במלכים שנה' ויאמר ה' אל משה עתה תראה וגו' עכ"ל המדרש וי"ב.

(ג) **וידבר** משה בן אל צ"י ולא שמעו אל משה מקולו רוח ומעבודת קשה, במכילתא (פ' צא פ"ח) רי"ב אומר הרי הוא אומר ולא שמעו אל משה מקולו רוח וכי יש לך אדם שהוא מתבשר בשורה טובה ואינו שמח וכו' ח"כ למד ואמר ולא שמעו אל משה חלל שבי קשה צנויכם לפדוש מעבודה זרה וכו', עכ"ל המכילתא, ולפי פשוטו נתן הכתוב טעם שלא שמעו אל משה מפני כוונת השעבוד, וכן פ"י צ"ח ולא קבילו מן משה מסיק רוחא ומפולחנה דבזה קשי עליהו וכן פירשו המפרשים, ח"כ הדרא קושיא במכילתא לדוכתי וכו' יש לך אדם שמתבשר בשורה ואינו שמח.

(ג) גם י"ב לשני הפירושים איך נשתנה צחינתם של ישראל כ"כ, בדפדפשה שלמעלה כתוב ויאמרו העם וישמעו כי פקד ה' את צ"י וכו' ראה את עינים ויקדו וישתחוו וקבילו צדקו שלימות הקצ"ה, ואיך הכפך לבס בזמן קלר ולא ראו לשמוע ממרע"ה שלימות השי"ת, גם לפי פ"י המכילתא דלפי שבי קשה להם לפדוש מע"י לא שמעו אל משה קשה ג"כ, שהרי גם בתחלה היו עובדי ע"י דמנינו שאכרן התנצח עליהם כבר איש שקולו עיניו השליכו וגו', ח"כ מדוע שמעו אז והאמינו ועבשו לא ראו לשמוע חליו, ולפי פ"י הפשוט שלא שמעו מחמת כוונת השעבוד ג"כ קשה הרי מכבר היו עובדי עבודה קשה.

ובזה יתבאר דברי רש"י ז"ל וארא אל הכבוד בק"ל שר"י הכעמחים הכעמחים וצנן אמרתי להם אני ק"ל שר, ושמ"י לא מודעתי להם לא נכרתי להם במדת אמתיות שלי שעלי נקרא שמי ד' וכו', דהנה כל הכעמחים על ירושת הארץ נאמרם לאבוק"ק בשם ח"ל שר ושמ"י ד' שם הוא צ"ה המורה על נחית לא הודעתי להם בכעמחתי, וזה שאמר לא נכרתי במדת אמתיות שלי שעלי נקרא שמי ה', וע"ד שכתב הרמב"ן ז"ל פ' וישלח עכ"פ קטנתי מכל החסידים ומכל האמת כי החסידים הקיימים יקראו אמת וכו' כעסם ונאמן ביתך וממלכתך עד פולס עכ"ל, ועל כי לא צא הכעמחתי ית' אליהם בשם הוא צ"ה המורה על נחיתו, ח"ל לא נכרתי במדת אמתיות שלי שעלי נקרא שמי ה' המורה על נחיתו, והחסידים הקיימים יקראו אמת כ"ל ואעפ"כ לא הרכזו על מדות.

והנה משרע"ה ה' מילר ומאטער על זרעו של ישראל שהכניד פרעה פולו עליהם בקושי השעבוד, לה נחמו הצחי"ש שכי' זרע ובהנה לגאולה העתידה שבה נחית ועומדת לעד, דע"י קושי השעבוד והעינוי העלו ישראל וזכרו כל יתה"ק שא"ל להיות גאולה נחית עד שיתבררו כל חלקי יתה"ק, וזהו ענין חבלי משיח בגלות האחרון לעסם זה, ולח"ל לו הקצ"ה וגם אני שמעתי את נאקת צ"י אשר מלרים מעבדים אותם ואזכור את צריתי וע"י השעבוד וזכות אבות יחזו ישראל לגאולה נחית לעתיד, וגאולה מלרים הוא הכנה לגאולה הוא ושורש כל בגאולות כוונת, לכן אמר לצ"י אני ה' והואלתי אחכם וגו' להבטיח להם עבשו בגאולה וירושת הארץ בשם הוא צ"ה שהוא נחית, וזהו חפ"ל דברי המסורה לכן אמר לצ"י אני ה' לכן אמר הנני נותן לו את צריתי שלי, עפ"י הכתובים יוצ"ע שפי הפסוק על ח"ל שעמד לבשר בגאולה בסוף יומיו, וזהו קישור המסורה לכן אמר לצ"י אני ד' והואלתי אחכם וגו', שח"ה בגאולה בזה השם הוא צ"ה שהוא נחית, וכ"ז הכנה על גאולה העתידה לכן אמר הנני נותן לו את צריתי שלי.

אז חפ"ל לכן אמר לצ"י אני ה', להודיעם שם הוא צ"ה המורה על השגחתו ית' בתחתונים,

יכון לעשות כן, דמשמעויות שאינו מן הנימוס כרי
הי סכנה צרורה בדבר.

(י) דרך שלשת ימים נלך במדבר ונבחנו להי אלקינו
כאשר יאמר אלינו, לכאורה כאשר יאמר אלינו
מיותר וצדק מזכר שכן זהו השי"ת.

ונתחיל לבאר דברי המדרש הי"ל עוב אחרית דבר
מראשיתו עוב אחריתו של ישראל מראשיתו
שכי' להם צמרים, ואפ"ל בדרך רמז מוסר עפ"י
המבואר בספן של דיוקים דיומים אלו ימי השבועיים
מסוגלים לחיזוק חטא הידוע, זה כי חלית פעולתם
של צמ"י צמרים, וע"כ הקדים יוסף הדיק לבוא
למאמר תחלה להכין בגדל קדושתו כח לצמ"י
שיוכלו לעמוד בנסיונות ולתבאר א"ע צמירם זו,
כמבואר צמיר פ' אמור (פ' ל"ב ס"ה) יוסף
ירד למרים וגדר עצמו מן הערוב וגדרו ישראל
בזכותו, ואיתא בזה"ק פ' שמות (דף ט"ו ע"א)
כד חמא קוצ"ה חדושתא סגי'א דכאי עלמא תחא
דאשתכלל כגואל דלעילא, אמר דילמא ח"י יתערבון
בשאר עממין וישתאר פגיומא דכולו עממין, מה
עבד קוצ"ה עלטל לכולו מהבא להבא עד דנחתו
למארים למיד דיוריבון צעם קשי קדל דמצין
נימוסיבון, ומצין להון לאתחנתא דבא ולאשתרצא
בהדיבון וחשיבו להון עבדן, גוצרין געלן דבון
נוקצתא געלן דבון, עד דאשתכלל כולא צרעא קדישא
וכי, וכד נפקו נפקו זכאין קדישין דכתיב שבטי יח
עדות לישראל עכ"ד הזה"ק לעניינו, ולכאורה לפי"
הרי לא הי' צדור נסיון כלל, שכרי המארים מאסו
בהם ומיאלו מלהחתן ולאשתרצא בהדיבון, וצמקו"ח
אמרו בזה"ק (שמות ג' ע"ב) זכאין אינון ישראל
דאע"ג דכור בגלותא דמארים אסתמרו מכל הכי
תלתא מנהי וצת אל נכר וכי וצכותא דא נפקו
ישראל מגלותא, ולכאורה כ"י מראש כסתירה לדברי
הזה"ק הי"ל, דאם המאריים מאסו בהם וגוצרין
זיוקצתא געלן דבון, א"כ נמנע בהחירה מהם, ואמאי
נחשד לזכותם של ישראל מה שנשמרו וכו' וצדלו מהם.

אולם צאמת כ"י הי' לצד עמם בחירתם הטוב,
שהר"י עבד רב ורשעי ישראל על שכי מתדמין

(ד) **וידבר** משה לפני ה' לאמר הן צמ"י לא שמעו
אלי ואיך ישמעני פרעה וגו', הקשו המפרשים
דק"ו פריכה היא, דמה שלא שמעו אליו צמ"י
הי מחמת קול רוח ועבודה קשה, ולגבי פרעה
לא יורדק טעם זה ואין כאן ק"ו.

(ה) **וידבר** ה' אל משה לאמר צא דבר אל פרעה
מלך מצרים וישלח את צמ"י מארצו, וי"ד
דמלת לאמר מיותר שכרי חזר לומר צא דבר אל פרעה.

(ו) **וידבר** ה' אל משה ואל אהרן ויאום אל צמ"י
ואל פרעה וגו' פירש"י ז"ל זה עליהם להביגם
בנחת ולסבול אותם, ואל פרעה מלך מצרים נום
עליו לחלוק לו כבוד בצדכיהם, וצ"ב מדוע דוקא
בשליחות זו זהו אותם לחלוק כבוד לפרעה ולא זה
כן בשליחות אחרת.

(ז) **ויאמר** משה לפרעה התפאר עלי למתי אעתיור
לך ולעבדיך ולעמך להכרית הכפרדים ממך
ומבתיך רק ביאור השארה, ויאמר למחר ויאמר
כדברך למען דע כי אין כ"י אלקינו, וי"ד שלא
מלינו צא' מן המכות שצ"ק מרע"ה שיקצו פרעה
זמן להסירם ממנו, ולדברי ר"ל הי' זמן קצוב לכל
המכות בשנה, לחד מ"ד ז' ימים ולחד מ"ד כ"ד
יום, ומדוע נשתנה מכת הכפרדים שחלה מרע"ה
הדבר בדעתו ורצונו של פרעה ושאלו למתי אעתיור
לך, גם מה שהשיב לו למחר אינו מוצן מדוע לא
צ"ק שיסורו היום ויפטר מן העונש מיד.

(ח) **גם** צ"ב טעם שינוי השון דפרעה אמר למרע"ה
העתיור אל ה' יוסר הכפרדים וגו', וכן בשמות
מרע"ה לפרעה כתיב וסרו הכפרדים וגו' ובשאלתו
לפרעה אמר למתי אעתיור וגו' להכרית הכפרדים,
וצ"ב הכוונה בשמותו מלשון הסרר ללשון הכרתה.

(ט) **ויקרא** פרעה למשה ולאהרן ויאמר לכו וצאו
לאלקיכם בארץ, ויאמר משה לא נכון לעשות
כן וגו' הן נחצה את תועבת מצרים לעיניהם ולא
יסקלנו, לכאורה קשה דלפי דבריו הי' ראוי לתוש
לסכנה פן יסקלו המצריים, א"כ מדוע אמר לא

באומות מונין את ישראל ואומרים (שמות א') ויעבדו מצרים את בני ישראל, אם בעשותן בן מכריחין כל שכן בגופן ובנשותיהם, ולכן נתן הקב"ה בעצם שימאסו בישראל גוברין ומוקדין וצוה נדחה ונתעבל הק"ו שלהם.

אמנם אעפ"כ מפני שהיו ישראל בגלות מצרים ערות הארץ ומוחבים מכל האומות, הי' להם נסיונות קשים בשמירת קדושת הברים, ואף אם מדי עריות גילוה, אצל הי' להם עבודה גדולה במלחמת הילר להמלט מן המחשבות והרכושים וחסד הידוע במקום מחוסר כח, ובעשה שבגיון סוחר לפרק הגאולה התגברו כוחות העומאה עליהם ויותר להטעים ר"ל, וע"ד שפי בחו"י"ע (אבות פ"ה מ"ה) ולא אירע קרי לכה"ג ציז"כ"פ, יש מי שהקשה ולמה יארע לו קרי אחר שהיו מרחין אותו כל ז' הימים, וכוז בעברה כל היום הבוא, וקני העם כל הילה לא יתשו מלחמו, והתשובה כי יכ"ע ויכ"ר מתקוטעים זה עם זה כשי חושים וכש"י מהם קרוב להיות מנוח, יתחזק על עמדו בראותו כי בלתי אליו הרעש וכו', ולזה הי' קרוב מאוד להיות הכהן בעל קרי עכ"ל, ועד"ל לעניינו כשראה הס"מ שצאו משה ואהרן בשליחות הש"י לגאול את ישראל, התגבר בנסיונותיו עליהם יותר, נמצא שאל הארצו בני להתרחק ולהבדל מן המצרים יותר, כדי שיוכלו לעמוד בנסיון ולא יכשלו בחטא, ולעם זה סיבב הצו"ת שהבדיל פרעה עול שעבדו עליהם צנת הבוא, כדי להגן על שמירתם, דע"י העבדות והשעבוד נמאסו צעיו המצריים כמבואר בזה"ק הכ"ל, נמצא שנלחם לישראל עובד ותועלת מקושי השעבוד, וע"י ילאו זכאים וכשרים חבו לקבלת התורה כמ"ש בזה"ק (יתרו ע"ח צ') בהבוא זמנא דמטו ישראל לעורא דסיוני כניש לבו קוצים לרעיין דישאל ואשגח לי בבלו, ולא אשגח בבלו זרעא דישאל פסלו, אלא בבלו זרעא קדישא בלבו בני קשטו וכו', וע"כ נתן להם התורה ע"י"ש.

ובקדים דברי ק"י הי"מ זכ"ה (צפ' תבוא) לפרש בכבז (איו"ח ח') ובי ראשיתך מלעד ואחריתך ישגה מחול, ח"ל"ק כי הכה תמחתי על עיבוד הגלות

צמעיכם ונתחברו עם המצריים, היו חסדין ציניכם ועשו אותם פטרונים, ורק בני הכשרים שלא ראו להתדמות אליהם, ולא שירו את שמם ולשונם ומלבושים, והתרחקו ממנהגיהם ונימוסיהם, ע"י היו נמאסים צעיהם והשעבדו בהם בחוקף השעבוד, ואעפ"כ עמדו בנסיונם וסבלו לרע השעבוד ולא ראו בקרבנם להתרחקו מהתחברותם, וזה הי' להם לחומה נשגבה שלא נכשלו בעריות על ידם, כאמר"ל צמד"ר (אמור פלי"ב ס"ה) אחת היתה ופרסמה הכתוב, וא"ש שנחשב לזכותם של ישראל דמה שהיו המצריים מנאסין בהם הי' ללד עלם בחירתם ומפני כשרותם ולדקתם, וכך הועצב ממנו ית' בעצב להיות הרשעים מנאסין בלדיקים ולא יחפלו בקרבנם, וכמ"ש צמד"ר (פי חיי פי ס' הי') והעברה עובת מראה מאוד בתולה ואיש לא ידעה, א"ר יוחנן ממשמע שג"י בתולה אין אנו יודעים ואיש לא ידעה, אלא אפי' אדם לא תבע בה על שם (תהלים קכ"ה) לא ינוח שבע הרשע על גורל הדיקים, ופי' היפ"ת דזכו משבח רבקה, כי האדם לא יאבד אלא בדומה לו, הרשע יאבד להתחבר עם רשעים כמותו, והלדיק עם לדיקים כמותו, ח"ש כי לא ינוח שבע הרשע וגו', כי שבע הרשע לא ימצא נחת על גורל הדיקים, וען כי לא יתלחו הדיקים בעולתה ידיהם, וברשעים מנבשין רק עול ואון, ולכן לא תבע א' מהם לרבקה ולא חפץ להדבק בה כי כמה היו רשעים וכו' לדיקת עכ"ל, ובתב ק"י הי"מ זכ"ה (צפ' בלק) כי שומה מלח הי' שגנאה כבושה יש בין לדיק לרשע בעצב, אף אם אין מכירין זה בזה היטב צמעיכם, כדי שלא יבי' להם התחברות וילמדו ממנו וכו' ולפי גורל העומאה של האיש הבוא כך הוא השגאה, כי השגאה הוא לפי ההתרחקות ע"י"ש.

ומעתה אין סתירה בדברי הזה"ק כלל, דאף מה שנמאסו המצריים בהם הוא ללד זכותם ולדקתם, ועדיין הי' בחזירה בידם להתקרב אל המצריים כדרך שנטו הע"ר ורשעי ישראל, ואעפ"כ עמדו בנסיונם ולא"ה זכאין איוני ישראל להסתמרו מכל בני וכו', ואולי הי' הצורך לזה שימאסו המצריים בהם, מפני שעתידין אומה"ע לומר אם בגופן שלטו בנשותיהן לא כ"ש, כמ"ש צמד"ר (שה"ש פ"ד י"ב), שהיו

בחר רישא גריר עיי"ש, האמנם דאף מי שלא זכה לראשית עוב צימיו נעדרתו, עדיין יש לו תקנה להעזב מעשיו אף צימיו זקנותו, וכמ"ש רז"ל (סוכה י"ג ע"א) גבי שמחת בית השואבה, יש מכן אומרים אשרי זקנותו שכפרה את ילדותיו אלו בעלי תשובה, ובמד"ר קבלת הניל דרשו ג"כ עוב אחרית דבר מראשיתו, יש לך אדם שעושה מעשים רעים בנעוריו ובזקנותו עושה מעשים טובים, והאחרית עוב מהראשית, אמנם צחי זו רצת הנסיונות, ולא כל אנון שווין להשיג תשובה ראוי צקנותו, אחרי שנשתרש צקרו כח הרע מימי הנעורים, והדרך המשובת והמעולה להשגיה להראשית שחיי עושה, ואז ימשך מה גם אחרית עוב, וזהו כלל בכל המדות בעצדות הצוות"ש, וצפרע צענין שמירת הכרית עושה יסוד הכלל, וכמ"ש קי"ו זלכ"ה לפרש והי ראשיתו מנער אז ואחריתו ישגה מאוד.

ובזה יתבאר דברי המדרש הניל, א"ל הקצ"ה למשה חייך יש לך לידע שגא' עוב אחרית דבר מראשיתו, עובת אחריתו של ישראל מראשיתו שנתתי להם בצמרים, וזהו תשובה על מה שנלעצר משרע"ה על קושי השעבוד ואמר למה הרעותה, והשיב לו הקצ"ה שנלמח מה תועלת ועובת גדולה לישראל, דעיי"נ נשמרו מפגם הצרית וזהו להיות גם ראשיתו עובת, ומזה נמשך אחרית עוב לכל דורות ישראל דעיי"נ זכו לקבלת התורה, וזה עומד לנו להתגבר על נסיונות הקשים, והאחרית בגאולה העתידה תהי צצח"ה גדולה מהראשית של מצרים, וכי"נ נמשך מהראשית, דהכל בחר השורש אזיל כידוע, וזהו יל"פ מאמרי"ב וגם אני שמעתי את נאקת צימיו אשר מצרים מעבדים אותם ואזכור את צריתי, ר"ל שמעתי כבר לעקתם מקושי השעבוד, אבל ואזכור את צריתי חקן הצרית שילמח מה לכל דורות ישראל, עיי"כ אלקים חשבה לעושה והי הכרח לה צצח"ה תועלת והכלל הדורות.

ואפ"ל עוד דברי המדרש הניל עוב אחרית דבר מראשיתו, עפ"י"מ דאיתא בגמ' (מנחות י"ג ע"ב) אר"י שבעה שחרצ ציכומיק מלאו הקצ"ה לאצרכס וצ"ה עומד ציכומיק אמר לו מה לידודי

כי רוב בני ישראל המה כשרים ומדוע בן דוד לא בא, וכאשר חקרתי נתודע לי כי בצמרתם מרצין חבילות עבירות עד שדי להם על ימי חייהם, ועיי"נ אין עושין תשובה כלל וזה הגורם, ולכך אין יכולין שוב להצדק בצוראיו ית"ש וכו', והעיקר בצמרתו ונעוריו כי התחלה יותר מן הכל וכו', וכן נ"ל לפרש והי ראשיתו מנער עוונות מולעין אז ואחריתו ישגה מאוד, כי צעור"ר המעשה נעורו וצמרתו יכלה הכל ומשחית הכל עכוד"ק, ואין מה נעני אצחרי צדוריו זה שנתרבה השפלות עד מאוד, וצפרע צחטא זה הנסיונות גדולים וקשים, ומפני שזה יסוד ושורש הכל, עיי"כ מתגבר השען צענין זה יותר, וידוע שכל התגברות קליפה השולטת צעולת משפיע על כל אדם בצמקת, וכ"ל לריך סייעתא דשמיא להנלל ממנה, וצדור הזה מתגבר הס"ם צצ" פרעו עבירות ר"ל, צירא דמיונות באופנים שונים, וצערין אינון הניאולים ממששצת מיונות לגמרי, ורצח דאינשי נתפסים הי ישמרו, וכו' מתגבר הס"מ להרם יסוד קדושתן של ישראל צפגם הצרית ר"ל, צעור"ר עד כמה הביע הירידה והשפלות בכל עניני העברה ושמירת היסוד, ואפי' באותן היודעים חומר העון מועטים המה הניאולים מן העצירה, ולריך לסייעתא דשמיא מרובים, כמו שבי"ל לישראל בצמרים שהשגיה הצוות"ש על כאר"א מישרל צשמירה פרעיות שלא יכשלו צחטא, וצעור"ר צדוריו זה ההשגחה מסותרת, ומי שרואה להיות יודי נאמן להי ולחורתו הקדושה, רואה את עצמו כשה ארצד מחמת גודל הכסתרה, וקשה לשלוע על המחשבות ועל כל תועה ותועה, אבל צחמח כ"ז אינו רק דמיון מחמת חוקי הגלות וכו' הנסיונות, ולריך לדעת שהצוות"ש משגיה צפרעיות על כאר"א מישרל, והעיקר רק לצקש דרך האמת ויראה להיות דבוק בצוכ"ע, וצעינים אופיות נבקש מאתו ית"ש שירחם עלינו ויוציאו מחשבות גדול הזה, ואז נראה צעיניו השגחתו ית' בכל פרע ופרע.

הדרך לענינו לבאר דברי המדרש הניל עוב אחרית דבר מראשיתו וכו', עפ"י"מ רז"ל צמד"ר (קבלת ז' ס"ח) עוב אחרית דבר, כשהוא עוב מראשיתו, והעיקר הכל הוא היסוד והתחלה והכל

בביתו, א"ל על עיסקי בני באתי, א"ל בניך חטאו וגלו וכי א"ל ה"ך לך לזכור ברית מילה א"ל (וירמי י"א) ובשר קודש יעברו מעליך, א"ל שמה אם המתנת להם היו חוזרין בתשובה, א"ל (שם) כי רעתני אז חטאיו, (פרש"י בשעת עלייתם מחזיקין יותר בדעתם ולא חוזרין בכן) מיד הניח ידיו על ראשו וכהי נועק וזוכה ואמר לו שמה ח"ו אין להם תקנה, יתבה צ"ק ואמר לו זית רענן יפה פרי חוזר קרה ה"ך שמן, מה זית זה אחריתו בסופו אף ישראל אחריתו בסופן, ופי' המהרה"א בחי'א דר"ל אחריתו הוא תכליתו ואינו אלא בסופו, דהיות גופי אין לו שום מעלה עד תכליתו שנעשה שמן וכו', שהיות קשה לשכחה והשמן יפה לזכרון וכו', כך ישראל אין אחריתו ותכליתו בעוה"ז אלא בסופו דהיינו לימות המשיח אחר שיחזרו בתשובה ע"י יסורין כמו השמן שלא צא אלא ע"י כתישה עכ"ל.

והנה לנאורה ראויו להבין שאמר אלע"ה ה"ך לך לזכור ברית מילה והשיב לו הש"ת ובשר קודש יעברו, ולא יתכן לחלוק על המציאות וא"כ אלע"ה מעיקרה מאי קסבר וכוונתו ידע והשיג הכל, וא"כ המליץ בעדם ה"ך לך לזכור ברית מילה, גם ל"ב הלשון ובשר קודש יעברו הרי אם לא קיימו מצות מילה אין זה בשר קודש והול"ל הפרו ברית מילה, ונל"פ דבאמת קיימו ישראל מצות מילה, הול"ל יתפרש הכוונה עפ"י צ"ח (שירוצין י"ע ע"א) שהפגום בריתו משכב ערלתו ודומה כמי שאינו נימול עיי"ש דברי רש"י, ואותה צוה"ק ששם הקודש שריה על האזן ברית ותלילה אם פוגמין אותו מעצירין ממנו שם הקודש ושירא הכ"מ במקומה, ח"פ הגמרא שאמר אלע"ה ה"ך לך לזכור ברית מילה לפי שקיימו באמת מצות מילה, השיב לו הקב"ה אמת שקיימו אותה אבל בשר קודש יעברו ע"י שפגמו בקדושה הברית, שקודם הפגם נקראה המילה בשר קודש ושירא עלי שמה קדישא, וע"י הפגם מעצירין הקדושה מעליו ושורה במקומה הכ"מ ח"ש ובשר קודש יעברו, אמר אלע"ה עוד לפני הקב"ה שמה אם המתנת להם היו חוזרין בתשובה, א"ל הקב"ה שהיו שמחין עם העבירות ואין מרגישים בפגם החטא וא"כ יעשו תשובה, ובעוה"ר גם עכשיו שמחים

שוב ראויו צ"ח הרי"ף צ"ח עיי"ש כע"ז ובשר קודש יעברו שהיו מושכים בערלתם עיי"ש, ועכ"פ יולא לנו מדברי הגמ' ה"ל קלח בחי' נחמה שהרי עתן אלע"ה לפני הקב"ה שמה אם המתנת להם היו חוזרין בתשובה, הרי מוצא דלף על חטא פגם הברית מועיל תשובה, ועוד חזין שהצטיח הקב"ה לאלע"ה שיכיו אחריתו של ישראל טובה לימות המשיח, ע"י שיעשו כל ישראל תשובה שלימה ויתוקן פגם החטא, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל שלפני צאת המשיח יצא א"ל להחזיר כל ישראל בתשובה כמ"ש והשיב לב אבות על צדקם ולב בנים על מצותם, ומפורש בפד"ר"א (פרק ח"ב) דאין ישראל גבולים אלא בתשובה עיי"ש, אמנם ל"ך להתחיל מיד ולעשות אחת בחי' של תשובה כפי יכולתו, והתשובה האמתית בשלימות יעשו ישראל לימות המשיח שיערה ה"ך עליהם רוח עברה וקדושה, והתשובה של עכשיו ה"כ בצחי הכנה והכשר שחכה על ידה להגיע לתשובה שלימה לימות המשיח צ"ל.

ו"פ דברי המדרש ה"ל דלפי שנאמר על קושי השפחה וכאז לו מאוד נערך של ישראל ולא

וע"כ לא שמעו אל משה, והטעם מפני קולר רוח ועבודת קשה לפי שנתגדל השעבוד ונתוסף נרמס מאלו בלא משה ואהרן לפרעה, ולא יקשה עוד קושיה המכילתא (פי' קושיה צי') וכי יש לך אדם שמתבשר בשורה ואינו שמת, זהרי ראו היפך השורה שאלו הכבוד עולו עליהם יותר, והשעבוד כי סיבה שלא שמעו למשה, וזהו יובן שהפסע והדרש הא בזה תליון, שעי"כ היה קשה להם לפרוש מע"י, מחמת העבודת הקשה שהכבד פרעה עליהם, ועי"י נתגדל אללם בחי' הנסיון ונחלש כח האמונה ולא ראו עוד לשמוע לדברי תוכחתו, כי חשבו שהוא גרם להם קושי השעבוד.

ואפ"ל עוד מדוע בצורה הראשונה כתיב ויאמן בעם וישמעו וגו', ובצורה השני' ולא שמעו אל משה וזהו הבדל גדול יש בין אופן צי' בצורות, דבצורה הראשונה (צפי' שמות) כתיב לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם וגו' אזלה אתכם מעמי מצרים אל ארץ הכנעני וגו' אל ארץ זאת חלב ודבש, חשבו ישראל שיאלו ממלכים וירשו את הארץ בלי עיבו ושהי' כלל, ע"כ ויאמן בעם וישמעו וגו' ויקדו וישתחוו ושמחו על צורה הטובה, אמנם בצורה זו השני הטול תנאי בדבר, גם הודיעם שיכי' ישועתם בהדרגה עד שיתעלו ממדריגה למדריגה ויהיו ראויים לירושת הארץ, וזה אומרו והואאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והלאתי אתכם מעבודתם שיפסק מעליהם עול שעבודם של מצרים ואח"י וגאלתי אתכם וגו', ולקחתי אתכם לי לעם צמתן תורה, וידעתם כי אני הי' אלקיכם המוליד אתכם וגו', שעי"י קבלת התורה נתאמת לישראל שהקצ"ה הוא המוליד אתכם מאמ"י, וכמ"ס רח"ל (צרכות ל"ח ע"א) כד מסיקא לכו עזיזתא לכו מילתא כי היכא ידיעתו דאגא הוא דאפיקת יתכון ממלכים וזהו מתן תורה, ואחר כל זה והבאתי אתכם אל הארץ וגו', והרי זה תנאי בלואין בשורה, שלא יזכו לירושת הארץ כ"א אחר מתן תורה, ועוד תנאי וידעתם כי אני הי' המוליד אתכם וגו' הבס שידעו והאמינו במציאות הבוית"ש גם במלכים, אבל ידיעה ברורה לא נתודע להם עד מ"ת, כמ"ס הרמב"ם ז"ל (צפ"ח ת"ח יס"ח"ה) שצמתן תורה נתאמת להם

אמר למח ברעושה וגו', ניתם אותו הקצ"ה במח שניתם את האלע"ה בשעת חורבן ביהמ"ק, מח זית זה אחריתו בסופו ע"י כתיבה, ועד"י השיב למרע"ה הי' לך לידע עוב אחרית דבר מראשיתו, שהאחרית של ישראל יהי' עוב ע"י ראשיתו במלכים שיחזרו בתשובה ע"י יסורי בגלות, ע"כ תראה את האחרית שלהם ולא תטעור על מלכם של עכשיו שהכל הוא לחולתם ועוצתם.

ולבאר הענין איך נשתנה צחינתם של ישראל כ"כ צומן קלר, דמתחלה כתיב ויאמן בעם וגו' ואח"כ ולא שמעו אל משה (עיין לעיל קושיה ג') דהנה הצערותו הצוית בתורה"ק שעי"י קיום התורה ומלות יבואו עליו השפעות טובות וצרכות, ועי"י מעשה הטעירות יגיעו עונשין על שונאי ישראל, וברנע"ן הכי כתב (סוף פ' צא) דמי שאינו מאמין בזה אין לו חלק בתורה משה, אמנם הלא"ר ממחא עיני האדם ומראה פנים להיפך שדרך הרשעים ללחם והכדיקים הם צעוניו ובעוניו, ומליוו צירמי הביא (ירמי' מ"ד י"ח) שכוכה את ישראל על שעבדו ע"י, השיבו לו נשים הארורות מעת חדלנו לקטר למלכת השמים וגו' חסרנו כל, וירמי' הביא הוכיחם דמפני שעבדו ע"י חסרו את כל, ועשתם נמשך ע"י סמיות עינים של כח הלא"ר, עד שנדמה להם כאלו בחנו צחוש שהע"י הביא להם השפעות טובות, ומעת שחדלו לקטר למלכת שמים חסרו כל, ובעבור צדוריו הנסיונות גדולים מאוד שרואין דרך רשעים ללחם בחנו האלקים וימלטו ועי"י מאשרים זדים ומשכחים מינים ואפיקורסים.

ועד"י יתבאר לעניינו דבצורה הראשונה כתיב ויאמן בעם וישמעו וגו' שמעו ואהרן בגדל קדושתם השפיעו עליהם בחי' קדושה ופרשו עמם מדרכי ע"י, ועכ"פ נחלש צחינתם במקת אף שלא הי' עדיין בשלימות, והאמינו לשלוח הי' בשורת בגאולה, אמנם כאשר ראו שנתוסף קושי השעבוד עליהם אחר שבאו משה ואהרן אל פרעה, ורשעי ישראל דרכם ללחם ותשובים צעוני המלכיים, ורק אותן ששמעו לקול מרע"ה והלכו בדרכיו נתוסף נרמס, ע"כ מאלו נתגדל אללם בחי' הנסיון ונחלש כח האמונה

לישראל אמיחת נצחתו של משרע"ה, ושכל האותות שעשה היו מפי ה' ובשליחותו עיי"ש.

ולכן ולא שמעו אל משה מקול רוח ומעבודה קשה, לפי שהי' קשה להם לפרוש מע"ז כדרכת חז"ל, ע"כ השיגו כי לא יזכו לירושת הארץ בצחי המדריגה שעומדים בה, אבל יעזרכו לזיכור אחר זיכור ולפקדן מטומאת מזרים לגמרי עד שיזכו לקבלת התורה וידיעת הצו"מ ואמיחותו, ולכן לא קבלו צעורה זו השני בשמחה כמו הראשונה, כי נתעלבו מהשגת ידיעה זו שלא יגיעו לירושת הארץ בניקל ובמהירות כמו שחשבו בתחלה, ואולי הטעם שלא הודיעם הצו"מ זאת בצעורה ראשונה, אפ"ל עפ"י ח"כ הרמב"ם ז"ל (בסוף ה' תשובה ב"ה) כשנלמדו את הקטנים ועמי הארץ, אין מלמדו אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, עד שתרצה דעתו ועבודתו מאהבה עכ"ל, וכע"ז כתב ב"י הישר המיוחס לר"ת ז"ל דאם רוצין לקרב צ"ח אל הקדושה ויגילוהו לפי דעתו והשגתו צמחית קלות שיקל עולם עליהם לקבלו, ואח"כ ממע ממע יותר עד שיתקרב ויקבל עליו חף החמורות עכ"ל, ועד"ז לענייננו לפי שהיו ישראל משוקעים בצוממאת מזרים מאד, ע"כ בתחלת התקצובתם הודיעם הצו"מ הקלות ואח"כ החמורות, ולפי פשוטו מקול רוח ומעבודה קשה שלא יכלו לסבול קושי השעבוד שהכביד פרעה עולו עליהם, כמו שפי' בח"א מפולחנה דבוכ קשי עליוהו, וכו"ז נתינת טעם לתה' שלא שמעו אל משה, דה"י חשוקתם ונפיוסם להגאל מיד כאשר נתבשרו בצעורה הראשונה, וע"כ נתעלבו כאשר שמעו בצעורה השני כי עוד יתארכו הימים ולא יאלו ממזרים מיד, ולא יזכו לירושת הארץ כ"א אחר שיתקיים התנאי בנ"ל.

ומצינו בנצחת ישעי (כ"ה ע"י) כשהתנבא על הגאולה אחר המחמין לא יחיש, שמחמין האמיתו לא יתהרבה אלא יתחין ויפצה שבה יבוא בזמנו הראוי, אולם לא היו ישראל עדיין צמעה בשלימות קודם מתן תורה, ור"ל שיהי' היתאחז מיד ע"כ לא ר"ל לשמוע ולקבל צעורה השני, ובאמת שאפי' רגע אחת קודם הזמן אסור לאחז מן הגלות, ובגולה האחרונה הזכיר אותם הקב"ה אל יח' אפי' מפתח

ביתו עד צוקר, ואחר שהיו כבר צא"י באתה הלילה, כמ"ש בתרגום יונ"ט שהענינים הולכו אותם למקום המקדש, מ"מ החזירם למזרים כדי להשלים זמן הגלות עד רגע האחרונה, אבל ה"י קשה להם לסבול עוד עול הגלויות, שמתחלת הפקידה עד היתאחז ה"י כמעט שנה שלימה, וחס ר"ל ללאת מיד ע"י גודל החרות שסבלו שם, ע"כ לא קשה קושיה המכילתא וכי יש לך אדם שמתבשר בצעורה ואינו שמת, לאדרבה ר"ל שיתקיים מיד ועדיין לא ה"י זמנו, וזה ה"י החסרון שר"ל אותו קודם הזמן, וע"כ אחר מרע"ה הן צנ"י לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה, שפ"י שישראל דוחקין את הקץ לפני הזמן, ע"י נחוסף כח לפרעה שלא ישמע אלי לשחרר את ישראל, דאפי' רגע אחת אם ממחרת לדחוק את הקץ מעכב ח"ו גאולתם של ישראל, וכמו שרואין בצעור"ר דורונו אלה שמתעבב בגאולה ע"י ספ"א זו של דחוקת קץ בגאולה, וחי"ש הן צנ"י לא שמעו אלי וע"י לא ישמע אלי פרעה.

ובזה יתיישב צמחמ"כ וידבר ה' אל משה לאמר צא דבר אל פרעה וגו' וישלח את צנ"י מאר"ו, דמלת לאמר מיותר (ע"י לעיל קושיא ב') דלמי יאמר אם לפרעה הרי כבר הזכירו צא דבר אל פרעה, ולדרכיו אפ"ל הכוונה שזכו הקב"ה לאמר לישראל ולהזכירם על ככה, שא"א שיאלו מהגלות על דעת ענאם כ"א ע"י משרע"ה שהוא מוכן לשליחות זו לגאול את ישראל, וחי"א לאמר צא דבר אל פרעה וגו' וישלח את צנ"י מאר"ו, ללמד על כך שמשרע"ה יח"י המדבר ועל ידו יאלו ישראל ממזרים ורק בזמנו הראוי ולא קודם לכן, וצוה יוצן קישור מאמח"כ ויח"ש אל צנ"י ישראל ואל פרעה מלך מזרים פירש"י אום לחלוק לו כבוד, וטעם הציור לפי שלא שמעו אל משה ונתעלבו מאחור זמן בגאולה, ע"כ הזכירם שלא ימדדו בפרעה ולא יר"ו ללאת לפני זמנו, אלא יתהו צו כבוד כל זמן שלא נתמלא קו"ס להיגאל וע"י יוכל להותא את צנ"י מאמ"י, משא"כ צאם ח"ו ידחקו את הקץ יתאריך גלותם עוד, כמ"ש הרמב"ן דבעון צנ"י אפרים שיאלו קודם זמנם יתאריך גלותם של ישראל עוד שלשים שנה עיי"ש.

בסופו (דף י ע"ב) שילתה ב"ק ואמרה אחת הלל
תמר ושני בניו מן האש, חייך שאני מילי שלשה
בניך מן האש מאן יניחו חמיו, לך לא ברחו להמלט
על נפשם, ואין למדין מהם למקום אחר, דוודאי גדול
הלל נפשות אם יכולים לברוח עכ"ל, ותירונו ל"ב
דאין הכרח מה שמחוייבין להפיל עצמם לכבשן האש,
דאולי מה שבצניח הקצ"ה ליחוד שילי אח בניו
מן האש ה"י על תנאי, וכמו שאמר"ל בגמרא (ע"ז
דף ה' ע"א) למומרא דאי לא חטאו לא הוו מייתי
והבתיב פרשת יצמות ופרשות נחלות, ותירונו על
תנאי, ח"כ גם כאן אפ"ל שבצניח השי"ת שאם
ימסרו עצמם למיתה ינללו, אצל חמו מוכרת שלטונו
בזה למסור נפש למיתה, וחו דאם היו מלויים
מהשי"ת ח"כ הדרג קושית החוס' לדוכתי על
מה שפי' רש"י"ל מה ראו שלא דרשו וחי בהם ולא
שימות בהם, הרי היו מחוייבים למסור נפשם מלד
ליווי הקצ"ה אליהם בצרעות,

אמנם מעיקרה ל"ק קושיתו הראשונה, שהרי הוא
עלמו כיום בסוף דבריו אצל מי"מ אם ראה
להחמיר על עלמו ולמסור נפשו לקדש השם צריכים
שממנו ילמדו אחרים לעשות זכור לעז, וודאי לא
מקרי מאבד עלמו לדעת עכ"ל, ומציא ראי' מגמ'
עיי"ש, וכן כתבו הב"י וד"מ ז"ל (יו"ד סי' קנ"ז)
דחסיד ויר"ש ורואה שבדור פרוץ בך רשאי לקדש
השם ולמסור עלמו אפי' על מצוה קלה עיי"ש, ח"כ
אין קושיא על חמיו, דאף אם מלד הדיו החיוב
לברוח, מי"מ הם ראו שיש לורך לדור שממם ילמדו
לקדש ש"ש צריכים, וע"כ מסרו נפשם על קה"ש
ח"כ"פ שלא היו מחוייבין עפ"י הדיו, אמנם הקושית
שהקשה לפני פי' הרי"ן אין כאן ק"י דשאני הכפרדים
שהיו מלויים מפי הקצ"ה שיצאו באש, משא"כ
חמיו שלא היו מלויים על כך והיו יכולים לברוח
עדין קשה.

ואפ"ל דלא קשה מידי, שהרי בוודאי לא נלעו
כל א' מן הכפרדים בצרעות, שזה ילך בתמור
זה בחצר זה בצית וכו', רק הכיווי ה"י על המין
בכללו שילכו באלו המקומות, וגם אותם הכפרדים
שהלכו למקום שאינו סכנה קיימו ג"כ מצוה הבצ"ה,
ממלא על ח"כ לו צריה לילך למקום שאין בו

ונבוא לנאר הדקדוקים ה"ל צעין הכפרדים
(עין לעיל קושיא ז' ח') דהנה יש עוד שינוי
בפסוקים בדבריו משה אל פרעה נאמר וסרו
הכפרדים ממך וגו' רק ביאור תשארנה, ואח"כ
כתוב ויעש ה' כדבר משה וימותו הכפרדים וגו',
ולנאורה אין זה כדברי משה וימותו הכפרדים וגו',
הכפרדים ממך רק ביאור תשארנה ולא אמר וימותו
או ויכרתו, ויתבאר בהקדם דברי הגמ' (פסחים י"ג
ע"ב) מה ראו חמיו מישאל ועזרי שמסרו עצמן על
קדושת השם לתוך כבשן האש, נשאו ק"י בעצמם
מכפרדים, ומה לכפרדים שאין מלויין על קדושת
השם, כתוב בזה ועלו וצאו ציתך וגו' ובתמור
ובמשאלותיך, אימתי משאלת מלוי' אל התמור בשעה
שהתמור חם, אנו שמלויין על קה"ש עכ"ל, וכתבו
החוס' פי' הקונטרס מה ראו שלא דרשו וחי בהם
ולא שימות בהם, וקשה דלא צפרהס"א הוה ומסקין
בסכודרין (דף ע"ד ע"א) דלכ"ע צפרהס"א חייב
למסור עלמו אפילו על מצוה קלה וכו', ור"י מפרש
מה ראו שלא ברחו, שהרי קודם המעשה היו יכולים
לברוח כמו שעשה דניאל כדאמר בחלק (סנהדרין
ל"ג ע"א) ג' היו בלוחה ענה עכ"ל החוס'.

ובשו"ת שבות יעקב (חלק ב' תשובה ק"י) שאלה
צעיר אחת גזרו עליהם העצרת הדת ר"ל
באופן שפ"י דינא יכרג ואל יעצור, ומקתם יכולים
לברוח או מחוייבין לברוח כדי להליל את נפשם,
דלא יהיו כמאבד ח"ש לדעת, או נימא דלא יפרשו
מן הציבור ומחוייבים למסור נפשם על קה"ש, והצי"א
ראי' מדברי החוס' אלו שיותר עוב למסור נפשו
להריגה, דכמו שחמיו יכלו לברוח ואעפ"כ מסרו
נפשם על קה"ש, ואח"כ הצי"א ראיות הרבה דהיכא
דאפשר לקיים וחי בהם וגם שלא לעצור על מצוה
ה' ציה, עדיף יותר דלא מקיים שניהם, אצל לפי"ז
יקשה על פי' הרי"ן שהיו יכולין חמיו לברוח ומדוע
לא ברחו לקיים שניהם, ותירץ שם וז"ל: וכדי לתרץ
דעת ר"י בל"ה לריבין אנו לפרש דבריו, לפני
פשוטו מה ק"י הוא זה, דשאני הכפרדים שגזרו
עליהם בגזירת השם שיצאו באש, משא"כ חמיו
שלא נלעו על כך, כיון שאפשר להם לברוח, אלא
ל"ל דס"ל לר"י שגם חמיו נלעו על כך, כדאיתא

לשון הסרה, ע"כ נוחל דהסרת האפרדעים ראה פרעה שיהי מיד, וכבר נשלם ימי שימושה של מכה זו באותה שעה ולא ראה לסבול עוד עד למחר, רק שאלת משרעה היתה על אותם האפרדעים שלא נכנסו לתנורים אימתי ויכרתו, ולפי שעי הכרתתם נתגדל כבוד שמים, ונתגלה פעולתם הטוב של אותן שמסרו נפשם על ק"ש ונשחרו בחיים, ע"כ השיב פרעה למחר כיון שדבר זה מצוי כבוד שמים יותר טוב שיחאחר עד למחר, דאלמלי נתגלה הכבוד שמים מיד אפשר שהי מכירת בחירתו להוציא את ישראל, שעדיין הי' לו נשבר בקרבו מהרגשת המכה, משא"כ עד למחר יוכל להיות לו הכבדה הלב, או אפשר שחשב פרעה להכריחם הוא מפאת מערכת השמים, ובשידוח עד למחר לא יתקיים כלל ולא יתקדש ש"ש שמי המכות וע"כ ביקש על למחר, ומרעה השיב לו שיתקיים למחר כדברך למען תדע כי אין כפי חלקיו ויתקדש ש"ש על ידם, ואפשר שע"כ הסכים משה רבינו שיהי למחר מפני שאז יתגדל כבוד שמים יותר, שיחברר לכל שאינו צנח מערכת השמים כ"א מאלקי היכולת.

מכר הענין הזה יש לנו ללמוד עד היכן תיך האדם למסור נפשו בשביל כבוד שמים, וצירושלמי דרשו: ע"פ עת לעשות להי הפרו תורתך, דדבור של מפירו תורה עת לעשות להי, וכל דבר שאפשר לעשות עבור כבוד שמים וכבוד החורו וכבוד הצדיקים, ולהגדיל כח האמונה ודרך הקדושה מחוייבים לעשות במסירת נפש ממש, ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש, ולא לסמוך על אחרים שיעשו, וה"ל ללמוד מהאפרדעים שלא סמכו על האחרים שיקיימו ציווי הש"ת למסור עצמם למיתה וחס וכלו במקומות שאין בו סכנה, ומכאן למדו חמיו קיי למסור עצמם על ק"ש, וזכה שיתקדש ש"ש על ידינו ולמסור את נפשינו בשביל כבוד שמו יתברך חס וכלו תיקון גמור על כל חטאינו, כמ"ש בספרי"ק דברי חיים (פ' נח) חלי"ק: והנה ידוע דעל הכל מועיל תשובה ועל חטא זה של מ"י אינו מועיל תשובה כאשר כתבנו הגידו בספריהם, אך הלא צאמת הגידו לנו ח"ל בצאתם הקדושה שגם על חטא זה יש מקום לשוב ויחזרו, ופסוק דבר דקושי מועיל תשובה כמבואר

סכנה, ולפי"ז לא היו האפרדעים מוויים למסור נפשם וליכנס לתוך התנור, כמ"כ חנוני מישאל ועזרי' הי' צידם לצרות, וגם אז היו מקיימין ראון הש"ת צמה שסירבו להשתחוות לאלם, ואעפ"כ מסרו נפשם ולמדו קיי מן האפרדעים, שלא נטעו על קידוש השם ואעפ"כ מסרו נפשם, אלו שמאויים על קידוש השם עאכ"כ ופסיר היו קיי, ומלנו שקיבלו האפרדעים שכר על בחירתם הטובה למסור נפשם על ק"ש כמבואר במדרש וילקוט (רמז קפ"ב) ומה פרע להם הקב"ה שכל האפרדעים מתו ואותן שירדו לתנור לא מתו מפני שמסרו עצמן לשירפה ע"כ, ולכאורה מדוע מתו השאר ולא חזרו ליאור ומה חטאו צרה שלא נכנסו לתנור, והרי צמה שהלכו לשאר מקומות קיימו ג"כ ראון הצו"ת ומלנו צמכת ארצה שחזרו כולם אל הים דכתיב ויהפוך הי' רוח חזק מאוד וישא את הארצה ויתקעו ימה סוף, וכמ"כ מדוע לא חזרו האפרדעים, ואפשר דלפי שנטעו עצמם מתקדש ש"ש ע"כ וימותו כולם חוץ מאלו, ומזה למדו חמיו למסור עצמם על ק"ש.

והנה פליגי ר"ל במדרש (פ' עי' סי' י"ב) וצילקוט (רמז קפ"ב) כמה זמן שימשה כל מכה, איכא למ"ד שהתרחק הי' כ"ד יום והמכה שימשה ז' ימים, ואיכא דס"ל שהמכה שימשה כ"ד יום ולכאורה קשה איך אמר משה רבינו לפרעה התפאר עלי למתי אעתיר לך וגו', ממ"פ אם לא נשלמה עדיין זמן המוגבל ומה אם יאמר פרעה שיסורו מיד, ומסתמא הי' צורך דבר שימשה כל מכה במידה חזק קצוב בערך מדת עונשם, ואם הי' אחר השלמת הזמן הי' ראוי שיסור מאליו ומיד, ואמנם נראה דעל גוף המכה לא שאל מרעה למתי אעתיר, דזה הי' לו זמן קצוב דכל המכות באו מזה כנגד מדה בתשבון מדוייק כמבואר כל זה במדרי חכ"ל, גם פרעה לא הי' צורך להמתין עד למחר לסבול רתו יותר מן הכבדה, ועי"ה מוכרח שלא על עצם המכה שאלו משה רבינו, וזהו יוצא שינוי הלשונות שפרעה אמר ויסר האפרדעים, ומרעה"ה שאלו למתי אעתיר וגו' להכריח האפרדעים, דכנה אותם שנשחרו בחיים ע"י שנכנסו לתנורים לא יתכן עליהם לשון הכבדה, שברי חזרו ליאור במקום שהם מתענגים ויוצק צמם

לעשות דבר, מפני שכי' מלכותו ית' בך וצמנו הראוי, אבל קודם הזמן לא נכון לעשות כן להתגרות באומות, וליווי השכי' הי' לשחטנו בליל יליאתם דוקא, וקודם לכן לא נכון לצבא חובעת ממרים לעיניהם שלא להתגרות ולמרוד באומות, ועי' שפירשנו לעיל מ"ש רש"י ז"ל ע"פ ויחם אל בניו ואל פרעה מלך ממרים וס' לחלוק לו כבוד וכו', והוא לעטם שלא הביע עדיין קץ הגאולה בעת ההוא, ונצטוו ישראל שלא ימרדו בו טרם הגיעה עת גאולתם, ולז"א לו משרע"ה דרך שלשת ימים נלך במדבר וצמנו לה' חלקינו כאשר יאמר אלינו, דלכאורה כאשר יאמר אלינו מיותר (עיין לעיל קושיו י"י) אבל יש צוה נתינת טעם דל"א לנו לעשות דבר כ"א עפ"י צווי השכי' וצמנו הראוי כאשר יאמר אלינו, וזהו טעם מספיק לדחות דברי פרעה כי לא נוכל לצבא בארץ כי אם כאשר יאמר ה' אלינו, ועי' לא נכון לעשות כן וגו', ולא מטעם יראתם של ממרים, אלא ללד איסור דרביע עולה, הן מצה את חובעת ממרים לעיניהם ולא יסקלנו וכו' התגרות ומרידה באומות ולא נכון לנו לעשות כן.

ואפ"ש להסביר עפ"י פשטות מדוע בשליחות הראשון כתיב ויאמן הם וישמעו וגו' ועכשיו ולא שמעו אל משה (עי' קושיו ג') בהקדם דברי הראי' ז"ל ע"פ ולא יכלו להתמכרם ש"ס. היו שוכני שם עוד רגע היו מופלים לשער הכני' שבצומתם ולא היו יכולים ללכת משם לעולם, ולכאורה קשה להבין דמנינו שכי' לישראל בממרים מדות תרומיות שלא שמו לשונם ושמים ומלבושם ולא הי' בהם דלטורין ולא הי' ציניהם אחד דקטיל זרעי צמני חמו, וי' דברים בלבד נכסלו בהם עון עי' והפרו צריח מילה, ולפני יליאתם הקנו גם זה שבשעה שהקריבו את קרבן פסח נימולו כולם כמבואר במדרש רב ע"פ זאת חקת הפסח, ומשכו ידיהם מעי' קודם הקרבת קרבן פסח, ואמר"ל בשעה שהממריים היו ערודים עם בכוריהם עסקו ישראל בשירות ותשבחות להקב"ה באמירת כלל צאבה נפלאה, והכלו לא"י למקום המקדש ע"י עניים להקריב קרבן הפסח ואח"כ חזרו לממרים, ואין ילידו אחר כל זה ש"ס שוכני שם עוד רגע אחת היו משוקעין

בספ"ק, ועטם הדבר מבואר בספרים להחטא פוגם האדם במדותיו וכו', ובכל חטא פוגם אותו האבר שפגם בו, ולכן בעשותו חטובה מביא חיות חדש משרשו אל האבר והאימור שנחלש וכו', אך בחטא החמור הבי' ר"ל הוא כמסיר שורשו לגמרי, ולכן כמעט אין לו תרופה, מפני שהחטא בכל האברים מקץ רגל ועד ראש, נמנא שריר לעשות כנגדה מזה כזה שהוא ג"כ בכל האברים, ואין לך מזה אחרת שיעשה אותה האדם בכל גופו, רק צמה שמוסר נפשו להקב"ה ומקבל על עצמו צממת, זה הוא מזה שעושה האדם בכל גופו, והוא וודאי חיוקן לחטא הידוע עכ"ל ז"ל, וצממת בשפלות הנפש וכבוד הנסימות של דוריו ח"א להיזהר שומר תומ"ל זולת אם מוכנים בכל עת ובכל רגע למסירת נפש, והשכי' יעזור לנו לשמור ולעשות כל דברי המוסר והמלכות במסירת נפש, וזה יכי' לנו לחיוקן על גודל הפגם שנגרם בעונותינו.

ונבוא לבאר בהקדוקים הבי' במאמרי"כ לא נכון לעשות כן וגו' הן מצה את חובעת ממרים לעיניהם ולא יסקלנו (עיין לעיל קושיו ע'), דלכאורה לא יעלה על הדעת שימנעו מרע"ה וישראל מלצבא לה' ממש יראת המלכיים שלא יסקלום, ואין זה אפי' בגדר התנוללות לפרעה, כי כבר ראה פרעה וידע שלא נמנע משרע"ה מלקיים צווי השכי' בשליחותו מיראת המלכות, ונכנס לתוך פלגין המלך והתרח בו קשות ולא נמנע מיראת המלכות, ונכנס ויחלף שלא ברשות ולא יכלו לעשות לו דבר, ואמר"ל במד"ר (פי' צא ע"י ג') ח"ל הקב"ה למשה חיוך אין ישראל יולאין מכאן עד שישחטו את אלהי ממרים לעיניהם, שאודיע להם שאין אלהיהם כלום וכו' ובו בלילה שחטו ישראל פסחיהם ואכלו וכו' הממרים רואין בכוריהם הרוגים ואלהיהם שחוטין ולא היו יכולים לעשות כלום וכו' היו יבשו כל עוצני פסל, עי"ד המדרש, ואם הו"ה צוה לצבא אלהיהם לעיניהם, וודאי שאין מקום ליראה מפניהם כלל, וי"ב טעם התנוללות זה שאינו מספיק להתקבל על לב פרעה.

אמנם ביאור הענין דל"א בליל יליאתם כשחטו ישראל אלהיהם של ממרים לעיניהם לא יכלו

ודרכי העצירה עומן צפנימיות לבו, ולא עשה הקצ"ח גם לישראל והוליד מלצם דרכי הגוים אשר הי' עומן בקרב לבם, וז"ל או הכנסו חלקים לבוא לקחת לו גוי "מקרב" גוי, היינו שלקח והוליד מקרבם ומפנימיותם דרכי הגוים.

ובן הוא בדוריו האחרון שכדי להגלל מדעות כוזבות לר"ך להיות נסים ממש, וכמו שכחז ברה"ק מרחין זי"ע בהסכמתו לספר בשר הגולה זכ"ל: ובגלות האחרון בעיקבתא דמשיחא יהי נפתח שער הנו"ן שבטומאה שהיו מיונות ואפיקורסות רח"ל וכו', ע"כ בהצטנו הבורא ית"ש ע"י נביאו, שכל מי שיראה להחזיק בצאנא המורשה לאצותיו יתחזק, ומן השמים יסייעו וכו' אחר התאמתו שיתאמן בכל כוחו להגיל עצמו מפני יקשם, ויראה לנו נפלאות להגילנו מידם כמו הנפלאות שעשה לנו במצרים וכו' עכ"ל, ובדורות הקודמים לא היו אפשר לזייר את המצב הזה, ובדוריו רחוק אותו בחוש צבוע"ר שאם אדם גיול ממחשבת מיונות הוא ממש גם גדול כניסי ית"ש, ובה יתחל דכל זמן שהיו ישראל במצרים באותו המקום שחטאו, זה עצמו גרם להם שישחקו בטומאה יותר, ולעסם זה לא יכלו להתמכמה שם אפי' עוד רגע, ויכולין ללמוד מזה מוסר השכל דאעפ"י שעשו וקיימו כל המלוות אעפ"י כחיצ בהם ולא יכלו להתמכמה, ואין אתנו יודע עד מה ובאזהרה מדריגה אנו עומדים, דאפשר להיות גם בין בני ישראל והולכין בכל יום להתפלל בכוונה וללמוד ולעשות מצות ומעש"ט ולפעמים נאחז על עיונותיו ואחר כל זה יכולין להיות משוקע בטומאה, וכמו שרואין שיהי כן בישראל במצרים שאחר כל עבודתם הגדולה כחיצ ולא יכלו להתמכמה, אלא שהש"ת ריחם עליהם והולידם משם ולקח אותם גוי מקרב גוי שלקח מהם את כוחות הטומאה ונשארו נקיים, כן גם אנחנו מנפים כיון שעכ"פ רגונו לילך בדרך האמת ולהשמר מדעות נפסדות ועצירה והכרחים רעים, אעפ"י שא"ל להיות כ"כ בשלימות, הבורא כל עולמים יעזור לנו ויזלינו מעמקי הטומאה ויתעוררו הנסים של ילידת מצרים, ואלו הזמנים של ימי השופטים מסוגלים לחיזוק חטא הידוע כמ"ש בספר.

בשער הכו"ן של טומאה, ואחר שראו כל הנסים ופרשו מע"ז ח"ך נשחקו בטומאת מצרים יותר, שכרי אחר זה כחיצ ולא יכלו להתמכמה וכו' פליאה.

אכן וכל ללמוד מזה מוסר השכל שזיזיר עשות כל הדברים האלה ללמוד ולהקריב קרבן פסח ולשיר שירות ותשבחות להש"ת ואחר כל זה יתגברו כוחות הטומאה יותר וכן יהי לבני ישראל במצרים, ויתבאר עפ"י שם בפה"ק נועם אלימלך (פי פנחס) עכ"פ לר"ר את המדינים והכיתים אותם כי לוררים הם בנבליהם, דיל"ד מה שאמר כי לוררים הם לכם בלשון כוח על דבר העבר ונחמה כזו, ותידין ח"ל והכלל בזה הוא שכל עצירה נצרה קליפה ר"ל, וכ"ז שהקליפה בעולם אלו נופלים ממחשבות רעות לאדם. מאותה העצירה, ור"ך אדם השב לבצר הקליפה מן הארץ, וגם צי"ד כ"ז שהיו אותם הרשעים המדינים בעולם, אז היו עדיין הרבירי דפעור שולטים בישראל לגלגל להם המחשבה, ולכן נאמרו מרע"ה לנקום בהם נקמת ה', וכו' כי לוררים הם בזה, ומפרש הכתוב בזה בנבליהם אשר נכלו לכם ע"ד פעור, פי באותן המחשבות הרעות המחשבות להם בדברכם במעשה דפעור, ולכן תצטרו אותם מן הארץ ותהיו עבדים וקדושים וכו' עכ"ל, וכעין זה פי האוהב"ה עי"ש, וזה הענין עם צי"ד במצרים דכ"ז שהמלכים היו בעולם, הי' שורש טומאת מצרים שולטים בהם והתגברו עליהם, ע"כ כל זמן שהיו בזה המקום שעבדו שם ע"ז מלפנים, השפיעה עליהם הטומאה הזאת אף אחר שפירשו ממנה, ומה שפירשו מן הצי"ד הי' ג"כ בדרך נס, שכרי ממיונות א"ל לפרוש, דעלי נאמר כל בתי לא ישונו, נמלא שמה שיכלו לפרוש מדרכי ע"ז לא הי' בדרך העצב כלל, ואחר כל זה הי' בהם עדיין שורש הטומאה עד שלא יכלו להתמכמה, ולא חיקנו אותה בשלימות עד שעת מ"ת, וע"ד שפירשתי במאמצי"כ או הכנסו חלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי, דלכאורה צ"ב אימור מקרב גוי, ונראה פירושו דלפי שהיו ישראל משוקעים בטומאת מצרים, נשאר בקרבם מדרכי הגוים אפילו אחר שילאו משם, וע"ד שאמרו"ל גיורי עד עשרה דרי לא תבזו ארמאה באפי', דאף אחר שפירש מהם עדיין דרכי הגוי

העולם ולמה גלה אותו למשרע"ה על שכלך לגאול את ישראל, ואיתא ג"כ באותיות דר"ע (אלף) אפי' חזרם יחזק ויעקב שהם גדולים ממלאכי השרת והקצ"ה אהבם אהבה גמורה, לא גילה להם שם המפורש אלא למשה בלבד ע"כ, וגם זה ל"צ להשגבה מעלת האבדו"ק עד אין חקר, ומבואר במד"ר עה"פ המכסה אני מאברהם וגו' שלא העלים הקצ"ה ממנו דבר, ואף מה שנתחדש הלכה בצי"ד של מעלה בכל יום גילה לו הקצ"ה, וטעמא צבי מדוע שם המפורש לא גילה להם, ואיתא במדרש חללים (ל"ח) אשגבהו כי ידע שמי, ולעיל יודיע הקצ"ה שם המפורש לישראל עיי"ש, ואיך יתכן שלא הביע מדרגתו של האבדו"ק אל מה שיזכו כל ישראל לע"ל.

(ג) **בפרקי דר"א** (פ"ט) אמר משה לפני הקצ"ה רבון כל עולמים הודיעני שמך הגדול והקדוש וכו' והודיעו וכו', וראו העלווים שממר הקצ"ה סוד שם המפורש וענו ברוך אתה ה' חונן הדעת ע"כ, וראוי להבין מדוע דוקא בכתב צרכו חונן הדעת, וברי כל התורה וכל חי החכמה מסר לו ית'.

(ג) **במסורה** לכן אמור לבני ישראל אני ד', לכן אמור הבני נותן לו את צריחו שלי וז"ל.

(ד) **והוצאתי** אתכם מתחת סבלות מלרים וגו' פרש"י ז"ל כי כן בצטתתו ואח"כ יאלו צרכו גדול עכ"ל, וק"ו הייעצ לב זל"ה דקדק מדוע הביא רש"י ז"ל גם סיפא דקרא צרכו גדול, ואין מה ראי' על מאמר וכו' ואלו אתם.

והגל"פ בזה"ק דברי קודש הנושא זל"ה (צ"י קרח) עה"פ לא חמור אי מהם נשאתי וגו', דהכי כן הוא המהבס ח"ח ולידקים מנכסיו, וא' הכנאס הזאת תביאכו שלא במהרה הוא חושא להיות רשע גמור לכפור בחטא חלילה וכו', וז"ש לא חמור אי מהם נשאתי, כלומר אני גרמתי להם זאת, שעי' שלא לקחתי מהם, זה גרמה להם שחטאו, שם נהנתי מהם כי מגין עליהם זאת לבנתי ויחטאו עכ"ל, וידוע שכן הוא דרך הדיקים לחלות בחטאין בעתם, וללמד זכות על ישראל, אמנם ראוי

יבזה יוכן בפשטות מה שנתחלה האמינו למשה ואח"כ כתיב ולא שמעו אל משה, שצנמן האחרון טרם ויתאסם נתגברו עליהם כוחות העומאה יותר, עד שאם היו שם עוד רגע היו נופלין בשער הנו"ן, ואין מקום לתמי מה שהאמינו נתחלה ואח"כ לא ראו לשמוע עוד, ודואין חמי כזו גם דדוריו אלא הרבה אנשים שביום הקדום היו מוחזקים לאנשים כשרים, ופתאום נתהפכו וגשמעו אחר פגעי הזמן, הצורא כל עולמים יעזור וכינו אלתו ממלרים יראנו נפלאות, שהשפלות דדוריו גדול הוא מאוד, דבמלרים ה' להם לישראל נציא אמת משה ואברהן, אלא ביום אין לנו דבר כי אם האמונה בצורא עולם, ואין ישראל נגאלים אלא בזכות האמונה, ובזכות זה אנו חיים ומוזנים באמרי"ל, הצורא עולם יעזור שנוכל להתגבר ולהכניע כל כוחות היר וכוות העומאה, ולהיות דבוק בדרך האמת וכה הקדושה, ומכה לחיות ולראות פני משיח דקדו. ואליהו הנביא ומשה רבינו וכל דור המדבר יבואו עמו, ולא נביא חלילה מהנדחים ע"י עוונות הרצים, דכל אחד יודע בעצמו עד היכן הוא משוקע בעוונות ופשעים וצארה פנים נתראה לפני דיקי אמת, השי"ת ירחם עלינו לעמוד בכל הכסיונות ולהתגבר על כל המניעות ולהיות דבוק בצורא כל עולמים, ירחם השי"ת עלינו וצמברה מכה לישועה שלימה בזהרוממות קרן החורה וישראל צנחת וצממחה, ומכה לקבל פני משיח דקדו בעצפין נהירין, יחי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו, ומכה לשמחה האמתית ולהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

*

במסיבה להחזקת הישיבה

וידבר חלקים אל משה וגו' ושמי ד' לא נודעתיו להם וגו' פרש"י ז"ל ורבותיו דרשוהו וכו' אל הקצ"ה ית לי להתאון על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי עליהם באל שדי ולא אמרו לי מה שמך וכו', ואין המדרש מתיישב אחר המקרא וכו' וא"ת לא הודיעם שמך שמו, הרי נתחלה כשנגלה לאדע"ה בין הצתרים נאמר אני ד' אשר הואצחק מאור כשדים, עכ"ד רש"י ז"ל, וצאמה מפורש כן בנתחומא (ר"פ זו) חדע לך שלא גלה אותו לאבות

להבין מדוע צאמת שלל משרע"ה הנאחו מכל ישראל, אם כי זה לטובת נפשותם להבין עליהם לנלתי יתעאל, וברי כל השדלותו ורזון נפשו כי אך ורק לטובת ישראל וגש"ש.

ואפ"ל עיפומ"ד בירושלמי קדושין, ח"ל ר יוסא לר בון חא ואמסור לך שמא דמפורש, ח"ל לית חא יכיל בגין דאנא אכיל מעשר, ומאן ידיע ליה, לית ליה לאחבויי משל אחרים, וק"ו זלכ"ה בחפלה למשה (ע) פ"י בזה ויצטמו בך יודעי שמך, כך דייקא ולא יכו משל אחרים, ויודעי שמך היינו שם המפורש עכ"ל, וזכה למשרע"ה גילה הקצ"ה סוד שם המפורש שבי מוכרה חלו יודעי וז' לנורך הגאולה, כמ"ש בתנחומא כ"ל ולמה גילה אותו למשה על שכלך לגאול את ישראל, ואפשר דמכ"ע לא כי אפשר לו לאחבויי משל אחרים, חמנם האצוב"ק לא הולכו להשתמש בידועת שם המפורש לנורך הגאולה, ובי רזון הבוי"ת סיח"ה להם התקשרות עם צ"ח להחזירם לתועב ולבגין בזכותם עליהם שלא יתעאל, וחלמני ידעו בסוד שם המפורש לא כי אפשר להם לאחבויי משל אחרים ולבגין עליהם, ע"כ לא הודיעם הקצ"ה שם המפורש צבתי דלעתיד.

עוד יתבאר בהקדם דברינו לעיל (ח"א עמוד ש"ז): פ"ך בתנחומ"ה למען ייעב לי צעבור וחיבה נפשי בגללך, ופרש"י ז"ל למען ייעב לי צעבור יתנו לי מתנות, ותמכו המפורשים הכי כי חלע"ה משתוקק למתנתם, גם מ"ע הקדים לקחת המתנות לחיבה נפשי שהוא העיקר, ופירשנו עיפומ"ד צמד"ר (פר מ"ס"ו) כל מה שכתוב בצברם כחיי צבני וכו', בצברם כחיי ואצרים כדז מאוד צמקה צכסך וצכצ, ובישראל כחיי ויויאם צכסך וצכצ וגו', וברמב"ן ז"ל (ר"פ לך) האריך בזה כי כל מעשה האצוב"ק כי להבין ולכבד דרך לצניס, וע"כ עשו פועל דמיוני במעשיהם כדי שחכא מתקיימת עכ"פ עי"ש מצואר מדר"ל דע"י המתנות שלקח חלע"ה זכו ישראל לרכוש מארים, וזכי זה להלל נפשותם לפדות ח"ע מגזירת השמד בדורות הבאים שלא יפגעו האומה"ע בנפשותם כמצואר בזרע קודש (נעתק בדברינו שם), ע"כ הקדים חלע"ה לקחת המתנות שהוא סיבה לחיבה נפשי עיפ"ד צאריכות.

ואפ"ל עוד בזה עיפ"ד הפרשת דרכים ז"ל (דרך המלפא דרוש כ"ו) ולכאורה איך דן הקצ"ה את המאריים צמיתת זממון, וזה קי"ל דאין אדם מת ומשלם, וחורן עיפומ"ה החום (כתובות ל' ע"ב ד"ה זר) דגזכ"כ הוא צהקדש ותרומה דלא אמרי קס ל"י צדרכה מיני וכו', ומעשה כיון דישאל נקראו קודש וראשית תצואתו של הקצ"ה, ע"כ מדינא חייבים המארים להיות לוקן ומשלמין על ידיהם, ופי בזה הכתוב קודש ישראל לך ראשית תצואתו, ע"כ אולכו יאשמו פי חייבים לשלם מלשון ואת אשמו יפז צראשו, וגם רעה תצוא עליהם שיעשו צידי שמים עכ"ד ז"ל, וזכה היו ישראל צמארים בסכנה גדולה שלא יעממו צאומות, כאמר"ל שחי האומה"ע מציון אותם ואתמרים צצורים הם שלא שלמו המאריים צאומותיהם, אם בגופם היו מושלים בנשותיהם לא כ"ש, וקי"ל דעכ"ס ועד הצא על צת ישראל הולך פגום, חמנם מהכרוב כי רחי צרורה שנשאר צקדושתו ונקראו קודש לך, וזכה שלקח חלע"ה המתנות עשה פועל דמיוני כדי שיתקיים הצעתה כרכוש לצניו כמצואר צמדרה כ"ל ח"ש למען ייעב לי צעבור יתנו לי מתנות ועי"ז יכו לרכוש מארים ויתברר שנשאר ישראל קדושים ולא נעממו צאומות, ועי"כ וחיבה נפשי בגללך דכל המניח בן כמותו כאלו לא מת.

דיוצא לנו מזה שכי מוכרת חלע"ה לקבל המתנות צצביל לעשות פועל דמיוני לצניו שיתנו לרכוש מארים, וחולי עד"ז גם ציתק ויעקב שעשו ג"כ צמעשים פועל דמיוני לטובת הלל דורות ישראל, ומכ"ע לא גילה להם הקצ"ה שם המפורש צצתי דלעתיד, אצל גילה אותו למשרע"ה על שכלך לגאול את ישראל ומכ"ע לא כי רשאי ליבנות משל אחרים, ולע"ל כל ישראל ידעו כי חס, כי לא יעמרו ישראל זה לא ליבנות משל אחרים, ח"ש צמדרה (תנחומא יטו) ושמי ד' לא נודעתה להם ולך גליתי אותו, שאתה הולך לגאול את ישראל כדי שתלילת, חמר הקצ"ה צצו"ל ליחידים גליתי שמי, אצל לעוה"כ לכל ישראל אני מודיע שמי שגא' לכן ידע עמי שמי וגו'.

בחזור לענין הפרשה דזכה צכסך פרשה שלמעלה כתבתי וצפנו את משה ואת אהרן נאצים

הרמב"ן והראש"ם וכל המפורשים ז"ל, ומיד אח"כ כתיב ויאמר כה תאמר לבני ישראל אחי שלחני אליכם, ופי' האוהבה"ק הכם שגילה אל משה עבדו סוד השם וכו', חזר לומר שאינו באומר אלא הזכרת השם וכו', אבל מה שהוספתי לגלות לך אשר אחי הוא צדק תאמר ע"ל, וכע"ז ברש"י במוסגר שמהאזר"ל דעתו באומר ית' אחי אשר אחי למשה לבדו הגיד ולא שיגיד לישראל, אמנם תמכו המפורשים דברי משרע"ה שאל מהקצ"ה מה אומר אליכם, וא"כ תשובתו ית' הראשונה במאמר אחי אשר אחי אינו מענין השאלה דלמשה לבדו הגיד כן ולא שיאמרה לישראל.

ופירשתי עפ"י אמרם ז"ל צוה"ק כי משרע"ה הוא הגואל אשר גאל את אבותינו וכו' ופי' הגואל גם לעתיד, (ע"י דדברי האוהבה"ק צ"י ויחי עה"פ אחרי לגפן עיי"ש), גם אמרו רז"ל שהי' משרע"ה מנצח שיבי' חקון השלם וגאולה נחית מיד, ע"כ כשאלו ואמרו לי מה שמו מה אומר אליכם, היתה כוונת שאלתו כווצ על הבחי' שיזכו ישראל בעת גאולה העתידה, וע"ז השיב לו הקצ"ה אחי אשר אחי וגילה לו סוד שם המפורש, ע"ד שימסרנו לישראל בגאולה העתידה, כמ"ש בתנחומא ה"ל דלעתיד לכל ישראל אני מודיע שמי, ועוד אמר אליו ית' כה תאמר לבניי אחי שלחני אליכם, ופי' כה עכשיו, ע"ד שמה"כ והנה לא שמעת עד כה, והודיעו ית' שאל הגיע עדיין הזמן לגלות להם דעוה"ז העלימכו כתיב (עיי"ש דדברינו לעיל ביתר ביאור).

ובזה יתבאר דברי המסורס לכן אמור לבני ישראל אני ד', לכן אמור בניי נותן לו את ברייתו שלי, עפ"י דהתרגום יצ"ע שם דקאי על בחי' גאולה העתידה, ופי' הכתוב ואטבדיני מלאך קיימא וייתי לחיי עלמא למצערס בגאולתא בסוף יומיא עיי"ש, וז"פ המסורס לכן אמור לבניי אני ד', ולפי בחינתם של עשקיו הכוונה לאמר להם הזכרת השם בלבד, ובבחי' העלימכו כמ"ש האוהבה"ק, ויש צו עוד כוונה נוספת על בחי' העתיד, לכן אמור לבני ישראל אני ד' לגלות להם סוד שם המפורש, אלא שעדיין לא הגיע זמנה באותה שעה ואימתי יזכו ישראל

לקראתם באלהם מאת פרעה, ויאמרו אלהם ירא ד' עליכם וישפוט אשר הבאשמת את ריחמו וגוי פרש"י רבותינו דרשו כל נאים ונאצים דתן ואצרים היו וכו', ומשרע"ה הי' מנאטר מאוד בראותו כי פנו עורף לשלחו ד' וממאנים בגאולתו ית', וחשש פן ילמדו מהם בני ישראל, ולזה אמר למח הרעוה לעם הזה וגוי, ע"ד שפי' ק"י הייעצ לב זל"ה שהכוונה על העבר רב שנקראו עם, שמהאזר"ל בשליחותך נעשו רעים וחטאים יותר, ופן ילמדו ישראל מהם ויחלש אמונתם, ואלה כל החסרון בעלמא שאינו מסוגל להחזירם בתשובה ולהבין עליהם, מפני שמעולם לא הכה מהם, וע"ד שפי' בנזע"א לא חמור ה' מהם וגוי, ולז"ל למח זה שלחתי, כי זה גרם הקלקול מפני שהייתי אני השלח, וע"כ ניתוח מהי"ח כי כ"ז הי' הכרח וא"ל שחבי' שליחות הזה כ"ל על ידך, ומה"ע לך גליתו שם המפורש ולא לאחרים, ומעתה ח"ל לך לאחרנוי משל אחרים, ואעפ"כ תגלית בשליחותי להחזיר את ישראל בתשובה ולהפרישם מעבר רב.

ול"ז"א ויידבר אלקיים אל משה וכפרש"י ז"ל דבר אלו משפט על שהקשה לדבר ולומר למח הרעוה, ויאמר אליו אני ד', שגילה לו ית' סוד שם המפורש וזה לך אות השלח בשליחותי, וכמ"ש במדרש הג"ל ושמי ד' לא נודעתי להם ולך גליתו אותה שאלה הולך לגאול את ישראל כדי שחלית, ומה שאל גליתו להם הי' ג"כ לאורך הגאולה כדי שיעשו פועל דמויוי ללקיחת הרכוש, ויתצטרך לכל כי קודש ישראל לך ונתקיים הצעתתי בצרעם ולא יעמסו באומות, ובה יתבאר קישור הפסוקים ושמי ד' לא נודעתי להם, וכ"ז כדי לקיים הצעתתי שנצטתי לאבות הראשונים, לכן אמר לבניי והואלתי אחכם וגוי, וז"ש רש"י ז"ל שכן הצעתתי ואח"כ יאלו ברכוש גדול, שפי' ברכוש נתקיים הצעתתי בצרעם המתייחסים אחריהם.

ונקדים עוד מה שפרשתי לעיל (צ"י שמות) עה"פ ויאמר משה אל האלקים הנה אנכי צא אל בניי וגוי ואמרו לי מה שמו מה אומר אליכם, ויאמר אלקיים אל משה אחי אשר אחי וגוי, ודרשו רז"ל במדרש שגילה לו ית' סוד שם המפורש, וכ"כ

לו יאמר לפי בחינתו, ואמר"ל כל גדול מחצירו יארו גדול הימנו, אמנם העושה מצוה לעצמו אין לו רק התנגדות מיא"ר שלו, אבל המעשה את חצירו לדבר מצוה יש לו התנגדות מבי יריס, ויאמר שלו מנגדו ומסיתו לחדול ולמנוע מזה, ואם כבר התגבר על יאמר שלו, אז נפגע בהתנגדות יאמר של חצירו, ועי"כ גדול המעשה יותר מן העושה, דילול תקיף לי עפי ואכפיל לירא עפי עדיף, ומחורץ סחירת הגמ"כ ה"ל, דמ"ד בסוכהדרין דהמעשה את חצירו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאלו עשה, ביינו דענשם פעולת המצוה שווין הם המעשה ובעושה, ואף שבמעשה לא קיימה צפועל רק גורם לבזיז את חצירו לירי קיום המצוה, מעלה עליו הכתוב כאלו עשה ונחשב לו כאלו קיים המצוה צפועל המעשה, אמנם אף שצנעם הפעולות שווין הם, מ"מ אכפיל לירא עפי עדיף וזוהי גדול המעשה על העושה דאית צ"י כפיית הירא עפי.

והנה אמרו רז"ל זכאים (ק"א ע"ב) לא תחבון פנחם עד ששם שליו צין השצנים וכו', ואפ"ל הכוונה זזה דהנה כשהרג פנחם לאמרי ותעורר עליו שנאה גדולה כאמר"ל (סוטה מ"ג) שהיו השצנים מצוין אותו הראיתם בן פוטו זה וכו', ודרך העצב כך הוא דהמוכית ומקנא בעושי רע יש לו התנגדות גדול מאנשים שאינם מהוגנים, וממשיכים לדעתם גם כשרים להצטרף עמכם, משא"כ מי שאינו מוכית ומוחה בעושי רע יש לו מנוחה והשקט כאמר"ל כחוצות (ק"ה ע"ב) אמר אצוי האי לורבא מרבנן דמרחמין לי בני מתא, לאו משום דמעלו עפי אלא משום דלא מוכת לכו במילי דשמיא, ורגיל אני לפרש במאמרי"כ (משלי כ"ח) מוכית אדם אחרי חן ימלא וגו', דלכאורה מזה ימלא ואם זהו שכרו שיתן הקצ"ה חנו צעני צי"א, הול"ל חן ושיגור, אמנם מי שאינו מוכית יש לו חן גם בדרך העצב והכל נוחין ממנו, משא"כ המוכית והמוחה, והנה מליאח הוא מה שבא ציוסח הדעת ולא עלה על הדעת להשיגו, וז"ש הכי מוכית אדם אחרי חן ימלא, שלבסוף תשיגור הכן בצחי מליאח והיפך העצב, ע"י שהצויות יתן חנו צעני צי"א ויכירו כי לצונחם נחבין, וז"ל כי פנחם כעשה מעשה הקנאות

לזה לכן אמור הכני נוחן לו את בריתו שלו, כשיבוא אלי לבשר הגאולה בצוף יומיא ומלאה הארץ דעם את ד', אז יתקיים לכן אמור לצני ישראל אני ד' על צחי הרוממה, ולכל ישראל יודיע השי"ת סוד שם המפורש, וזהו יחזקאל דברי הפרקי דר"א ה"ל (צקוטיא צ') כשראו העליונים שמסר הקצ"ה סוד המפורש למשרע"ה, ענו ואמרו צא"י חונן הדעת, שהשיגו מה"ש צחי וזו ממסרה למשרע"ה ע"מ לגלותו לישראל לעתיד כשיביא מלאה הארץ דעם וכל ישראל יהיו ראוים להשגה זו, ועי"כ ענו ואמרו צא"י חונן הדעת, על אותה הצחי שיתרבה הדעת ולא ילמדו עוד איש את רעהו, כי כולם ידעו את ד' במאמרי"כ.

ויתבאר עוד בזהקדם דברי הגמ" (צ"ב דף ט' ע"א) א"ר חלננר גדול המעשה יותר מן העושה שנאמר (ישעיה ל"ב) ויהי מעשה הדקה שלו ועבודת הדקה השקט וצטח גד עולם, פרש"י מעשה הדקה, טורח המעשים את חציריהם מדלל כחיד וכויתא הדקה שלו עכ"ל רש"י ז"ל, וצט"ן יעקב הביאו צסם הריעב"א ז"ל דהשקט וצטח הוא הרווחה קאת, אבל השלי הוא דבר של טובה גמור עכ"ל, אמנם עדיין צ"ב לבאר הבדל ציניהם, וגם השקט וצטח הוא צחי של שלי, ומזה רבותי דהשלי שנתבדך צו המעשה יתר על העושה, גם הקצו המפרשים ממ"ד בסוכהדרין (דף צ"ט ע"ב) א"ר אבהו כל המעשה את חצירו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאלו עשה, שגא' ומתך אשר הכית וגו', וכי משכ הכבו והלא אכרין הכבן, אלא לומר כך כל המעשה את חצירו וגו' כאלו עשה, הכי מבוחר שם דשווין הם, וכאן אמרו דהמעשה גדול יותר מן העושה.

ואפ"ר עפי"ד הגמ" (צ"ב ל"ב ע"ב) אורב לפרוך ושגא לטעון מצוה בשוגא כדי לכוף את יארו, ואי ס"ד לעב צע"ה דאורייתא הא עדיף לי, ותירלו דאפ"ה כדי לכוף את יארו עדיף עכ"ד הגמ", מבוחר דאף דפריקא מלוחה גדולה דלעב צע"ה דאורייתא, מ"מ עטויה לשוגא עדיף מניח, כדי לכוף את יארו, ומכ"ש צ"י מלוח שצחינתו שגא, וצ"ל מהם אית צ"י כפיית הירא עפי הא עדיפא, והנה כלא"ל יש

הנינו נותן לו את צריתי שלי, שזו צרכה כוללת לכל המעשה את חזירו לדבר מלוא, שהצויות נותן לי צרכת השלי למעלה מן העצב, ולבסוף יתקדמו צי"א לדעתו ויכירו בעוצמתו, וכדרך שנצרך פנחס במחנה זו, וזה כי צחי נחמה וחשבה למשרעי שלבסוף ישמעו אליו צי"א ויעשו חשבה, וצרכות זה יגאלו מן הגלות.

עוד אפ"ל אמרם ז"ל גדול המעשה יותר מן העושה, ולכאורה עמאל צבי, וממשי"א הם מיירי כשהמעשה נתינתו גדולה מן העושה, כרי חנין הכל לפי רוב המעשה, וככה"ג גם העושה פעולתו גדולה, גם אמרנו"ל א' המרבה וא' הממשיע ובלבד שיכין לבו לשמים ולמה יוגדל המעשה על העושה, ואם מיירי בשנתינתו שזים ח"כ מדוע יגרע פעולתו של העושה מהמעשה, וראוי להיות שיהיה שווין, ויתבאר עפ"י הגמ' צ"מ (נ"ח ע"ב) גדול אונאת דברים מאונאת ממון, שזה בגופו זה צממונו, כרי לערל דגופא קשה מלערא דממון, וקו"ל דלפי לערל אגרא, ולזה גדול המעשה יותר מן העושה שזה בגופו זה צממונו, נוסף לזה שהמעשה אחרים לדבר מלוא סובל גם מאונאת דברים, וימלא רבים הקמים עליו לקטעו בדברים ולהעליל עליו עלילות וחשדים, והוא סובל כ"ז עבור פעולת המלוא, ע"כ גדול המעשה יותר מן העושה, כי אית צ"י גם אונאת דברים ולערא דגופא, וצבור"ר עכשיו גם העושה סובל מאונאת דברים, והנותן דאקס להחזקת ח"ת על עהרת הקודש וצרות ישראל סבא, אין דעת העולם נוחה כימנו, וכמ"ס ות"ת "הנגד" כולם, שצבור"ר זהו בהתנגדות כולם, אפ"כ המעשה יגיע לו אונאת דברים יותר וע"כ גדול המעשה על העושה, הצי"ת יעזרו לנו דזור הזה שהנסיגות גדולים מאוד, שובל להרבות פעלים עבור קיום החוב"ק, ולכל המשתתפים בפעולה זו העושים והמעשים יתן להם הצ"כ"ע שפע צרכה והלללה, ומזה להרבות כבוד שמים ותורה ועברה וקדושה בישראל, ובמברה ניוול מכל צרכ וזקוק ומזה כולנו יחד לראות ציפועת ישראל ושמתחן ולקבל פני משיח לדקויו בקדושה וצבורה שמתח ונחת בהתגלות כבוד שמים עליו צ"א.

*

נחגרו עליו כל השבטים, ודמוהו כמחרחר ריב ובעל מחלוקת, ע"כ נתן הקב"ה מדה שכרו הנינו נותן לו את צריתי שלי, שוכירו כל ישראל שהוא חיש שלי, ועשה שלי צין ישראל לאצבים שבשמים, וצימיו יהושע עשה שלי צין השבטים כפרשי"י בגמ' דזכחים ה"ל, דצי"י גד וצי"י ראובן צנו את המוצת בעבר הירדן ובקשו שאר השבטים לעלות עליהם לנצח ושלחו את פנחס לדבר עמם, ואז הכירו כל ישראל שהוא בעל השלי.

ובזה יתבאר מאמה"כ (ישעי' ל"ב) והי מעשה הצדקה שלי ועבודת הצדקה השקט ובעת, דהנה העושה צדקה צעמנו ואינו מעשה את אחרים יש לו השקט ובעת גם בדרך העצב, ואין צי"א מתנגדים למעשיו אם יתן מכספו והוא, אבל המעשה את חזירו לדבר מלוא ויפסחו על הצדקה, לזה יש לו התנגדות גדול בדרך העצב, וע"כ הולך לצרכת השלי והצטיותו הצויות והי מעשה הצדקה שלי, שלבסוף חשיגו השלי ותן ימלא צימיו צי"א, ול"א רז"ל גדול המעשה יותר מן העושה שנא' והי מעשה הצדקה שלי ועבודת הצדקה השקט ובעת וגו', ואפשר דהשקט ובעת ג"כ הוא צחי שלי, אבל זו הוא בדרך העצב, וגדול המעשה שניתנה לו השלי צמחת השי"ת למעלה מן העצב ואין לו גדול, דכל פעולתו ית' נתינים וצלי תכלית.

יתבאר לדרכנו דברי המסורס לכן אמור לצי"א אני ד' לכן אמור הנינו נותן לו את צריתי שלי, דהנה משרעי"ה צא אל צי"א והוכיחם לעשות חשבה ולהפריש מע"י, אמנם ראה התנגדות גדול לשמתו מהערב רב שאמרו לו ירח ד' עליכם וישפוט וגו', וגם צי"א לא שמעו אליו כמ"ס ולא שמעו אל משה מקול רוח ומעבודת קשה, ע"כ התמרמר משרעי"ה ואמר למה זה שלחתי, מה יהי תכלית השליחות אם לא יליו להחזיר את ישראל למועב, ע"כ הצטיותו הצויות שלבסוף ימלא דבריו מן צעיוניהם ויעשו חשבה, ח"ס לכן אמור לצי"א ישראל אני ד', שחכרה ותאמר שיש צורה עולם משיחית על כל מעשה צי"א, ותוכיחם להפריש מע"י ותועבת מארים, וא"ת מה תועלת וכן צי"א לא שמעו אלי, כאמרו"ל שיהי קשה צעיוניהם להפריש מן הע"י, ע"י אמר לכן אמור

אשחכי ונחם עם אחתי ולא אולידת עד דללי ללותי, בגין דקוציב אחרעי צללותהון דלדוקייתא, מאי עממא (פי' המקדש מלך מי' לא יקויים צבס וזכי ערס יקראו ואני אענה, ע"ז אמר) בגין דיתרבי ויתוסף רבות קודשא מאן דאצטרך צללותהון דלדוקייתא עכ"ד, (ופי' המקדש"מ שמרויחם צדק שמתרבה השפע גם לזולתם, למי שצריך לאותו ענין שחס מחללים עיי"ש) למד זה דומה ללינור שנחסם, ואם יצוא אחד ויפתחו וינקטו שוב הוא פתוח לכל, ומו שצריך למי הישועה ישאב בששון מאותו הלינור, וכענין דכתיב ושאבתי וגוי ממעייני הישועה, וציארו המפורשים כי ישועה לדיקים הוא כמו מעיין הנובע ישועה לכל מיד ולדורות, ולכן הקב"ה מתאזהר לתפלתו כדי שעי' תפלתו יפתח הלינור והמעייין לכל מי שצריך לאותו דבר עכ"ל ק"ו הייטב לב זלתי"ה.

ועד"ן כל מעשה האבות וגלגולי סיבותיהם שסבבו נחית ויסורין והתפללו להשי"ת ויחשעם נפתח על ידיהם לינור הישועה לכל הזמנים, וכן מה שסבבו ישראל במצרים שעבדו קשה וזעקו להשי"ת בתפלה וריחם הקב"ה עליהם, נפתח על ידם לינור השפעת ישועה לכל ימי גלותם שיצילו תמיד מיד המצרים אותם, ומקור הישועה לדורות נמשך מגאולת מצרים, וכמו שאמר המגיד חילו לא הוי"א הקב"ה את אבותינו ממצרים כרי אלו וצינו משועבדים היינו לפרעה במצרים, וכמו"כ גאולה העתידה צ"ב נמשך מגאולת מצרים שהוא המקור והשורש לכל הגאולות.

ובזה פירשתי אמריו כן גאלתי אחכם אחרית כראשית, דלכאורה כרי אמר"ל מי נתלה צמי קטן נתלה בגדול, וגאולה העתידה תהי' בחייתה גדולה ויתירה על כל הגאולות הקודמים, ואין יתלו גאולה העתידה בראשונים לומר אחרית כראשית, אך מפני שגאולת מצרים הייתה כשורש גם לגאולה העתידה, וזכה התפלות שהתחננו ישראל להקב"ה צעת נחם במצרים פתחו מעיין ישועה לגאולה העתידה, אף שהיה גדולה במעלתה מי"מ חולה אותה בראשית מתחמת שהוא הגורמת והשורש לגאולה העתידה, ומי גאולת מצרים לא היו יכולין לזכות

יידבר חלקים אל משה ויאמר אליו אני הי' דקדוק המפרשים שהתחיל הכתוב וידבר לשון קשות ובשם חלקים שהוא מדת הדין, וסוים ויאמר אמירה רכה ובשם הוי' שהוא רחמים.

במד"ר (פי"ו סי' ז') ח"ל הקב"ה אני הכתבתי עליך שאתה עניו ואתה מקפיד על דברי, חייך יש לך לידע שנאמר טוב אחרית דבר מראשיתו, טובה אחריתן של ישראל מראשית שנחתי להם במצרים וכי' וז"ל.

בסוף פרשת שמות ויאמר הי' אל משה עשה תראה אשר אעשה לפרעה וגוי, פירש"י מדברי רז"ל העשוי לפרעה תראה ולא העשוי למלכי ז' אומות כשאצוים לארץ, ובמד"ר (פי' הי' סי' כ"ג) מכאן אתה למד שגמל משה עכשיו את הדין שלא יכנס לארץ, וקשה הלא מפורש בתורה שעבדו חטא מי מריבה נגזר עליו שלא יכנס לארץ, ומבואר במדרשי חז"ל שאף חטא זה נשחצב לו צדדי' גורא עלולה, ולפי האמת הי' מוכרח שמרע"ה ישאר במדבר לסיבה עוד עטמים אחרים, ועכ"פ מפורש בתורה שחטא מי מריבה היתה סיבה לגזירה ההוא, וז"ל אומרים ז"ל מכאן נעל משה את הדין שלא יכנס לארץ.

ד' וגם אני שמעתי את נאקת בניי אשר מצרים מעבדים אותם ואזכור את צדיקתו, יליד אומרו ואזכור צלשון עתיד, וכל הפרשה נאמרה צלשון עבר וגם הקיומתי וגוי וגם אני שמעתי וגוי וכמו"כ הוליל וזכרתי את צדיקתו, ובספרי"ק אגרא דכלה דקדק דברי זכירת הצדיק היתה הסיבה ששמע הקב"ה את נאקתם, ח"כ ערס שמע את נאקתם צבר זכר את הצדיק והוליל וזכרתי את צדיקו.

ה' לכן אמור לבניי אני הי' צי' במסורה דין, ואידך לכן אמור בניי נותן לו את צדיקתו שלי וז"ל.

וגל"פ בהקדס דברי ק"ו הייטב לב זלתי"ה (פי' חולדות) לבאר אמרם ז"ל (יבמות ס"ד ע"א) מפני מה הי' אבותינו עקורים מפני שהקב"ה מתאזהר לתפלתן של דייקים, עיפמי"ש הוזה"ק חז"ל כי שני

רחמים גדולים לכל הדורות, כנרנח ביואמר אליו
אני כי שם הרחמים, שעיי קישוי השעבוד במלרים
שבה מתוקה הדין נלמה לכל הדורות רחמים וישועות
עוצות לישראל.

עוד ירמוז במאמרי"כ ואזכור את צריתי בלשון עתיד,
עפ"ימ"ש בספרי"ק על הקושיו המפורסמת הלא
הרבה לדיקים אמתיים התפללו על הגאולה, ואורידו
נחל דמעות ולא נתקבלה תפילותיהם שלא היה עדיין
זמנה, ולא יעלה על הדעת שיהיו כל תפילותיהם לריק
חיי ואצדו מבלי זכר למו, אבל באמת כל התפלות
הבס עומדים לפני השי"ת, וכשיצאו זמן בגאולה
יתגלו לעין כל ויראו עין צדין אף שהיו מסייעין
אל. בגאולה, וכן במלרים כל אותן השנים שנמשך
השעבוד התפללו ישראל הרבה תפלות וזעקות ולא
הועילו לשעתו, ע"כ אמר הקצ"ה אל תחשבו שלא
שמעתי כל אותן התפלות, הלא וגם אני שמעתי
מכבר את נאקת צדי וראיתי שצדן לכם, הלא שלא
הגיע עדיין הזמן, וכשיצאו הזמן ללאח מן הגלות
יתברר שכל התפלות לא היו לריק ולבעלה. ח"פ
הפסוק וגם אני שמעתי את נאקת צדי ר"ל שמעתי
כבר כל אותן השנים, ואזכור את צריתי בשעה
שאזכור את צריתי ואחלס מן השעבוד והגלות אז
יתברר ויתגלה להם תכליתו, וע"כ אמר בלשון עתיד
ע"ש שלא צא לידי התגלות עדיין, ורק אחר בגאולה
יוודע חועלתם.

*

באופן אחר אפ"ל ע"ד רמז מוסר במאמרי"כ וגם
אני שמעתי את נאקת צדי אשר מלרים מעבדים
אותם ואזכור את צריתי, דהנה מבואר בספרי"ק
דפרשיות אלו שקורין בבס וי"מ הם ימי השעבדים
ומסובלים ביותר לחיקון חטא הידוע, דזה היה עיקר
צחי הגלות במלרים שהיו ישראל משועבדים לשפלים
ומחוכמים שצדומות וכתגברות כחות הטומאה. כי
קשה עליהם עד מאוד, הלא שע"י כמו של יוסף
הלדיק שבשג לפניהם הדרך נילולו מעריות בפועל
כאמרי"ל אחת היתה ופירסמה הכתוב, אבל מי"מ
אל ליתר נקי מהרהור עצירה במקום מזהם וטמא

גם לגאולה העתידה, וזה שכתב לו הקצ"ה למשה
על אומרו למה הרעתה לעם הזה, אל הקצ"ה חייך
יש לך לידע שנאמר טוב אחרית דבר מראשיתו,
טובה אחריתו של ישראל עיי הראשית שהיה להם
במלרים, וילמח מזה טובה וישועה לישראל בכל
הדורות.

והנה אלמלי נכנס משרעי"ה לארץ ישראל לא היה
עוד חורבן וגלות, ולא היה נורק לפתחת הניגור
מבחי יאעוב וז בשביל דורות העתידים, ולפי"ז לא
היה הכרח בקישוי השעבוד גם להם, אך לפי שגזר
על משרעי"ה שלא יכנס לארץ וראה הקצ"ה שיהיו
עוד חרפנות וגלות ויהיו לריקים ישראל לבחי יאעוב
והלאה זו, ע"כ היה נורק בקישוי השעבוד כדי שפתח
הניגור לדורות, וזה שאמר הקצ"ה למשה עתה תראה
וגי שנטל משה את הדין שלא יכנס לארץ, ואין
הכוונה ששביל שאמר למה הרעתה גזר עליו
הגזירה דא"ל לומר כן וכי"ל (עין קושיו ג')
אך הכוונה שהראה לו הקצ"ה בנבואה שעתיד להיות
גזר עליו שלא יכנס לארץ, ויהי עוד חורבן וגלות
לישראל, וזה היה לו חידון מספיק על קישוי השעבוד,
שהי צו נורק בשביל שפתח הניגור לדורות העתידים,
אך משרעי"ה לפי דעתו שלא הסכים גם על הגזירה שלא
יכנס לארץ, והפגיר בתפלה כמ"ש ואתחנן אל ה'
צעת הכוה וג' ע"כ התרעם על קישוי השעבוד ואמר
למה הרעתה.

ובזה יתבאר הפסוק וגם אני שמעתי את נאקת
צדי אשר מלרים מעבדים אותם ואזכור את
צריתי לשון עתיד (עין קושיו ד') דר"ל חמיד וכלל
הדורות אזכור אותו הצרית והישועה שנעשה לישראל
במלרים, ונמשך מאז ליגור ישועה לכל הדורות, וזה
יתבאר קישור דברי המסורה לכן אמור לצדי"ה אני
ה', לכן אמור הכני נותן לו את צריתי שלום, עפ"ימ
שפי בתרגום ויתן וי"ל ויחי לעלמה למצאנה גאולתה
בסוף יומיה, ונרמז בה שמקור ושורש גאולה העתידה
נמשך מגאולה מלרים שהוא ליגור ומקור הישועות
לכל הדורות, וזה אל"ש הפסוק שבתחלה הפרשה
וידבר חלקים אל משה שהיה צדי דין הנרמז בשם
חלקים ודיבור הוא לשון קשות, ומאותו דין וילמח

קרא כחיצ גם כי תרצו תפלה אינני שומע, ולפי פשוטו שמיידי בשפיכות דמים ממע, למח תלה זו גם כי תרצו תפלה אינני שומע יותר מבשאר עבירות, אבל הכרח עבירה היא ודאי ציטוט תפלה וציוחור צמיות שז"ל עכ"ד המכרש"א ז"ל, ועיין בדבריו (פי' שמות) חוס' ציחור על דבש"ק עפ"ד הגמ' שם כל המציא עולמו לידי הכרח אין מניסין אותו במחלתו של הקצ"ה, כחיצ הכא וירע צעני ה' וכחיצ החם כי לא ק"ל חפץ רשע אחת לא יגורר רע עכ"ד הגמ', ומכ"ע גם תפלתו נדחת ר"ל, גם שפי' חטא הנורא והמחוקק הנכבדים על ידו נעשה מחק המצדיל ומונעים ומעכבים ר"ל את תפלתו מלעלות, והנה כל ישראל לריכס לרחמי שמים בכל עת ורגע, ולהתחנן ולהצרות בתפלות ובקשות לפני הבורא שוכל לעמוד ולהתגבר בנסיונות העולמים, ולפי"ד רז"ל הניל שמו שחטא בחטא הנורא הידוע ואף המציא עולמו לידי הכרח נדחה תפלתו ר"ל, אי"כ איח חיפוא תקותו צדור השפל הזה שאף אין אתנו יודע מה הוא תפלה.

אמנם מנינו רמח נחמה עפ"מ"ד צם' חסידים (רמח תשנ"ז) שומע תפלה עדיך כל צער יצואו, שומע תפלות אינו אומר אלא שומע תפלה זו תפלה של מלאך מזלו של אדם, שהוא מתפלל על האדם שיסמך הקצ"ה תפלתו של אדם וכו', וזהו וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל, וגם לרבות מלאכי מזלם, ולרשע מקבלים מיד תפלתו צמילי דלריך לו, רק שלא יבא הדבר רע לעולם וכו', דומה לעצד שמבקש פרס מצדו ואומר תנו לו ולא אשמע עוד קולו כדאיחא צמס' חניית עכ"ל ספ"ה, הרי שאף תפלת הרשע שאין הקצ"ה חפץ בקיולו מ"מ מתקבלת תפלתו, וק"ו צמי שרואה להטיב מעשיו ולעשות תשובה על חטאיו, ומתחנן בתפלתו לפני הבורא שיעזרו להתגבר על יצרו ולתקן את מעשיו, צודאי הבורא מקבל תפלתו, וע"ד מ"ש בצפ"ק אגרא דכלה (פי' לך) עמיד צמד"ר ולישמעאל שמעתיך וגו' ר' אצא צר כהנא אומר מכאן אחת למד צן בגבירה מבין האמה, הנה צרכתי אותו זה ישמעאל וכו' ק"ו ואת צריח אקים את יתחק עכ"ד המדרש, ולכאורה למ"ל ק"ו יתחק דמקרא מפורש בצעתה הבורא ליתחק,

צמלרים, גם שהשר של מלרים התגבר עליהם להציא אותם לידי תחור רעה זו, וכמ"ש בצפ"ק מאור ובמש (פי' מסע) עכ"פ כי אחס צאים אל ארץ כנען וגו' ששרי המדינות שלמעלה הם המציאים לכל תחיות ויח"ר שצטולם וכו' וצפרט לאת הישראלי כל מגמתם לנחק אותם מעבודתו עבודת הטי"ת, וכו' וכל שר של מדינה מושך צני מדינתו בתחור אחרת וכו', וידוע שמעשה הכנענים מקולקלים מכל האומות, כפרש"י ז"ל (צפ"י אחר) צפסוק כמעשה ארץ מלרים וגו' וכמעשה ארץ כנען וגו' ששרים של מעלה הציאו אותם לידי תחיות גדולות עכ"ד"ק לענינו עי"ש, ועל זה היו ישראל מנערים מאוד כי מי יוכל לעמוד ולהתגבר נגד שרי מעלה.

ו"פ הפסוק וגם אני שמעתי את נאקת צני אשר מלרים מעבדים אותם, והכוונה צזה על שר של מלרים, וע"ד שפרש"י ז"ל צפ' צלחה עכ"פ וכה מלרים נוסע אחריהם, ראו שר של מלרים נוסע מן השמים לעזור למלרים, ואף הכא יתפרש אשר מלרים מעבדים אותם על שר של מלרים, שהשיגו והרגישו ישראל שהשר של מלרים מתגבר עליהם בכל תקפו להציא לידי תחור רעה של עבירה, ולצי"ח מעבדים אותם צלשון צדד ולשון מפעיל שמכריחם בעל כרחם, ולזה נקרא ישראל אל ד' להושיעם מידו והצוית שמע את נאקתם כמ"ש וגם אני שמעתי את נאקת צני אשר מלרים מעבדים אותם, שזה ה' עיקר נאקתם ולא על צדדות העצודת והשעבוד.

וזהו צחי נחמה גם לנו צגלות המר הזה, שלגודל הכסיונות בכל ארצות פורונו מי יוכל לומר זכיתי לצי עברתי מחטאי, וצפ"ק צדורו כל הארצות מקולקלן צירא דעריות ותחיות רעות, כמו שחי ארץ מלרים וכנען מלפנים צדור הכור, ושרי המדינות שלמעלה מתגברים ציותר על ישראל לנחק אותם משרשם כמ"ש בצפ"ק מאור ושמש הניל, והצוית יושיענו ויזילנו מידם כמו צמלרים, והנה דרשו רז"ל צגמ (נדה י"ג ע"ב) אר"ה מאי דכתיב (ישעי' א') ידוכס דמים מלאו אלו המנאפים ציד פרש"י מוציא זרע לבעלה, וכחצ המכרש"א ז"ל דבחי

מהללחא ישמעאל וגדולתו שאין להם שום זכות כלל, וע"כ אף לאחר שתמה זכות אבות לזר"ק לזה להיות אחזין מעשה אבותיהם בידיהם, ואם לא יהיו ישראל ח"ו צבתי"ז, מ"מ ברית אבות לעולם קיימת, ק"י מהללחא האומה"ע שאין להם שום זכות.

ואפשר לפרש בזה מלמדי"ב וארא אל אברהם ואל יצחק ואל יעקב וגו' וגם הקימותי את בריתי וגו', ואזכור את בריתי, דהנה ישראל במלכים עדיין ה"י להם זכות אבות, (דמ"ש ר"ל תמה זכות אבות על הדורות שאחר החורבן אמרו כן כמבואר בגמ' שם), וסיב כאלו האבות"ק צעלמם היו שם, וזכותו של אדם הוא ממש שיעור קומתו, כמ"ש בספרי"ק בני יששכר (חורש סיון מלמד ב' ס"ב) לפרש דברי המדרש (שמו"ר פ' כ"ח ס"י א"י) בקשו מלמ"ש לפגוע במשה, עשה הקב"ה קלסמורין פניו של משה דומה לאברהם, א"ל הקב"ה אי אחם מחביישין בימנו לא זכו שירדתם אלו ואכלתם בתוך ביתו, אמר הקב"ה למשה לא ניתנה לך תורה אלא בזכות אברהם וכו', הנה מהר"א להבדיל הא"ך ס"ד שיאמר הקב"ה למלאכים שזכו אברהם זה ה"י משה וכו' וי"ל דהנה נעמי כשתמה ע"ה לרות וירדת בגורן דרשו חז"ל זכותי חרד עמך וכו', דהכתיב הוא וירדתי והקרי וירדת, וחרווייהו קשור כי זכות של נעמי הלך עמה וכוה כמו שיעור קומתה, ממש וכו', ולפ"י יונה גם ככהן כיון שזכות אברהם עלה עם משה, הנה ה"י שם קומת אברהם ממש, ודי אלקים אמת אמר לא זהו שאכלתם אלו עבדי"ק, וכמו"כ בגלות מלכים היו האבות"ק צעלמם שם, ובזכותם נתקבל חפלתם של ישראל ונשעו מלחמם.

ואפשר שירמוז הכתוב וארא אל אברהם ואל יצחק ואל יעקב וגו' הכונה זו על ההוה, כי היו שם האבות"ק צעלמם ובזכותם שמע הקב"ה נאקסם של ישראל, ח"ש רש"י ז"ל וארא אל האבות שזכות האבות סייע להם, וכבשית הקב"ה להם וגם הקימותי את בריתי אחם, ר"ל על אותם הכונים שלא יהי עוד זכות אבות אופיע את ישראל בזה ברית אבות, ח"ש וגם אני שמעתי את נאקס בני ישראל בעבר, ש"ה להם במלכים זכות אבות ובזכותם שמעתי חפלתם

אמנם זהו מחסדי הצו"ת, דמכא הק"י יומשך חסד ועוצה לישראל, אפי' אם ח"ו לא יהי להם זכות, מגיע להם עפ"י מדה ק"י הניתן לדרוש עפ"י התורה היינו ק"י מהללחא ישמעאל וגדולתו שאין להם שום זכות כלל וכו' ומכ"ש שמגיע לרע יצחק עכ"ד ז"ל.

ועד"ז יתבאר לעניינו אף דכתיב גם כי תרצו חפלה איני שומע ידיכם דמים מלאו, מ"מ לר"ך להרצות חפלה וחסונוים לפני הצו"ת ובמסתרים חבכה נפשינו שלא נעצב ח"ו במלכות הזדונים, וע"י צעלמו יתפלל ויתחנן שלא יהי מהינדחין של גם תרצו חפלה איני שומע, ובצו"ת ברוב חסדיו שומע חפלה כל פה ק"י מחפלה הרעע שמתקבלת, ואמרו חז"ל (בב"ר פ"ג ס"ד) וישמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם בזכות עמו, יפה חפלה החולה לעלמו יותר מכל, ופי' הופ"ת כי הוא מחפלה מתוך רצונו וקרוצ' ד' לנשירי לב עכ"ל, ואם חפלה ישמעאל נתקבלה מה"ע ק"י שיתקבל חפלתו לרחמים ולר"ו, ובדורות הקודמין ה"י לנו ציממ"ק וכהנים ולדיקים קדושי עליונים שהתפללו על ישראל, ובזה קדושתם הגדולה היו בזקעים רקיעים ומצטלים כל המקטריגים ובמסכים המבדילים, וצבור"ר דדורנו השפל נשאר לנו רק סגולה זו יפה חפלה החולה לעלמו, וכל אחד ישפוך נפשו ל' ויהי לבו נשבר בקרצו וקרוצ' ד' לנשירי לב לכל אשר יקראוהו בצלות.

ולדרבנן יתבאר בדברי הגמ' שבה (נ"ה ע"א) שמואל אמר תמה זכות אבות וכתבו החוסי' אומר ר"ת דזכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה דהא כתיב וחרתי את בריתי אף לאחר גלות ואין א"ן מחזירין זכות אבות אלא הברית עכ"ד החוסי', וכבר נאמרו פירושים שונים לצאר החילוק בין זכות אבות לברית אבות, ובדברנו ב"מ נתבאר בפנים שונים (עיון פ' ויחי עמוד תקפ"ג), והכ"ל לענינו דברית אבות היינו הצטמת ואת בריתי אקים את יצחק הנסמך אל ולישמעאל שמעתי, ודרשו רז"ל במד"ר מכאן אתה למד דן בגבירה מנן האמה, הנה צרכתי אותו זה ישמעאל ק"י ואת בריתי אקים את יצחק, וכמ"ש בספרי"ק אגרא דכלה דאף אם ח"ו לא יהי להם זכות, מגיע להם עפ"י מדה ק"י

זכס נורג העולם, ברעב פדח אוחס ממזמ, וזמלחמח מידי חרב ובר עיי"ש, אולס עדיין איזו מתחורן לפי דבריהם מה שהקשה רש"י, דאך נמשך במאמר הזה לפסוקים שלאחריו וגם אני שמעתי וגוי וי"ב.

(ה) במד"ר (פ"ר ו' ס"ב) א"ל הקב"ה למשה אני ככתבתי עליך שאתה עניו, ואתה מקפיד על דברי, חייך יש לך לידע, שגא' עוב אחרית דבר מראשיתו, עובא אחריתו של ישראל מראשית שנתו להם במלכים, עכ"ד המדרש, וראוי להבין מה ענין עני להבא, ומהו כוונת המעשה עוב אחרית דבר וי"ב.

(ו) בבעה"מ ז' במסורה, לכן אמור לבניי אני ד', לכן אמור בני נותן לו את בריתי שלום, וי"ב הקיסור.

(ז) להלן צ"י וידבר משה בן אל בניי ולא שמעו אל משה מקול רוח ומעצודק קשה, וי"ד דכול"ל ולא שמעו אליו, דבר מזכר בפסוק שמשה כי המדבר, ולמה אמר עוד ולא שמעו אל משה.

(ח) גם מ"ש מקול רוח ומעצודק קשה, נתינת טעם זה ז"ב, לדורש מזה טעם זה ה"ל לשמוע, כמ"ש לעיל צ"י שמות ויאמן העם וישמעו כי פקד ד' את בניי ובי ראה את ענים ויקדו וישתחוו. ובמכילתא הקשו בן, וכי יש לך אדם שמחזר בשורה ואינו שמוח וכו', א"כ מה ת"ל ולא שמעו אל משה, אלא שזו לפרש מעיין, וכו' קשה צענייהם לפרש מעיין עכ"ל המכילתא, ועדיין ז"ב מה נשתנה דעתם, דמתחלה שמחו בצבורת הגאולה כמשה"כ ויקדו וישתחוו, ועכשיו לא שמעו אל משה וי"ב.

(ט) להלן צפרשה בן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים, פרש"י ז"ל צס המדרש זה אי מעשה קיו שצורה, והקשו המפורשים דקיו פריכה הוא, דמה שלא שמעו ישראל כי מקול רוח ומעצודק קשה כמפורש בכתוב, משא"כ פרעה שלא ה"ל קול רוח ולא עבדוה קשה, ולא ראוי זה כדלוי זה.

של ישראל, ואזכור את בריתי בכל הדורות אף לאחר שהמה זכות אבות ואזכור להם ברית אבות.

*

וידבר אלמים אל משה ויאמר אליו אני ד', דקדקו המפרשים דהתחיל הכתוב צס אלמים מדת דין, וסיום אני ד' שס הכתמים, גם שהתחיל וידבר דיבור קשה ומסיים ויאמר אמיר רכב.

(צ) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וגוי פרש"י וארא אל האבות, ז"ב מה הוסיף רש"י ז"ל צה, וידוע דכן הנה אבותיו הקדושים.

(ג) ושמע ד' לא נודעתי להם, פרש"י לא נכרתי להם צמדה אמיתית שלי שעלי נקרא שמי ד' נאמן לאמת דברי, שהרי הכתמים ולא קיימתי וכו', הקשו המפרשים הרי מעיקרא ה"י הכבדנה דודר רביעי ישובו כה, ועדיין לא הגיע זמנה להכבדנה ירשח הארץ שתתקיים, ושאר הכבדנות שהצטיינס הקב"ה על הרע ושמירה מאוויבים כולן נתקיימו, ואין מקום לתרעומת כלל.

(ד) עוד כתב רש"י ז"ל רבותיו דרשוכו לענין של מעלה שאמר משה למה הרעוה, א"ל הקב"ה חבל על דאבדן וכו' יש לי להתאונן על מיחה האבות, הרבה פעמים נגלתי עליהם צס ש"ן דלית וי"ד, ולא אמר לי מה שמך, ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם, ואין המדרש מתיישב אחר המקרא מפני כמה דברים, שלא נאמר ושמע ד' לא שאלו לי. וא"ת לא הודיעם שכן שמו, וכו' כי דבר אליהם צס הוי צברית צין הצתרים וצפרשת המילה, ועוד קשה לדבריהם איך נמשך מאמר הזה לפסוקים שלאחריו וגם אני שמעתי וגוי לכן אמור לבניי וגוי, לכן אני אומר ותיישב המקרא על פשוטו וכו' עכ"ל רש"י ז"ל ובראש"י וברמב"ן ז"ל מתרצים דרשת רבותיו ז"ל, דכחוכה דצבחיית שס הוי לא נגלה הקב"ה לאבות הקדושים לצרור להם חדשות צשווי החולדות, ולעשות להם נסים חורן לדרך הכצעק, אבל נגלה להם צבחי השם ש"ן דלית וי"ד שהוא מנא מערכות השמים, לעשות עמם נסים גדולים שלא נתצלל

מורה דרך לעשות תשובה וכו', שלא חפץ לשלוח המכה עד שיחזירו לעשות תשובה, ש"כ השכם בצקר והתניב לפני פרעה עכ"ל המדרש, וראוי להבין מה נשתנה מכת צרד שדרשו בו חז"ל כן, והרי גם נשאר המכות לא הכה בהם עד שבתרה בם, ובה' מכות הראשונות הי' בהם התראה לדברי הכל, ומפורש בן צפוסקים, ואיכא למ"ד דכל המכות הי' התראה, אפי' באלו שאין ההתראה מפורש בהם, וא"כ הכוונה שדרשו בן צמכת צרד דוקא.

(עו) **כ"י** צפעס הזאת אני שולח את כל מגפתי אל לך וגו' פרש"י למדנו שמכת צבורות שקולה כנגד כל המכות, הקשה הרא"ם ז"ל מכת צבורות מאן דבר שמי, ולמה לא יתפרש על מכת צרד שמדבר בה הכתוב, ותיקן בשם ר"ת מאורליינו"ש שהגירסא ז"ל צבורות, והוא הצרד שנקלה בו להציב הממסר להתצטר, כמשה"כ כי השעורה אצב, והכוונה ללמדנו על מכת צרד שהוא שקולה כנגד כל המכות, והקשה ע"ז הגר"א זל"ה דלעיל (צפ' שמות) עכ"פ הנה אנכי הורג את נק צבור, פרש"י שמכת צבורות קשה מכולם, ואם נפרש כאן דברי רש"י על מכת צרד, אי"כ יהיו דבריו סותרין זא"ז.

(עו) **עוד** קשה על חידושו ממה שדרשו חז"ל והנה לא שמעת עד כה, עד שחשמע ממני מכת צבורות שאפתח בכה שנא' כה אמר ד' בחצות לילה, ואין יחנן שהציא עליו מכת צרד ששקולה כנגד כל המכות ולא נכנע, ואח"כ יביא עליו מכה שהוא יותר קלה ובה יכנע לצבו ויניחם לנאת.

(יו) **בתרגום** וינתן פי' עכ"פ צפעס הזאת אני שולח את כל מגפתי אל לך, ארי בזמנה הרא' הוא שלא מחתה לך מן שמיא, וחתיו ית כל מחתי וכו' דמן קדמי הוון משתלחין ולא מן מרשייתא וכו', וי"כ האזהרה"ק כי בכל המכות עד הגה, לא הי' פרעה מחליט בלבו כי הם מחלקי היבולת, והי' תולה במשכפות ומועשה שדים וכו', ע"כ אי"ל ד' כי צפעס הזאת אני שולח את כל מגפתי שכבר באו עליך, אל לך שחידע ככולם כי לא מעשה כשפים המה אלא מעשה חזקת עכ"ד ז"ל. אמנם א"כ איך נחזר לו

(י) גם א"כ מ"ש ואני ערל שפחים, דעל טענה זו כבר השיב לו השי"ת מי שם פה לאדם, גם א"כ עמו את אהרן שיהי לו לפה ולמליץ, ולמה חזר מרע"ב עוד הפעם על טענתו הקודמת.

(יא) **לדלן** צפרעה כי ידבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם מופת, ואמרת אל אהרן קח את מטך וגו', צמד"ר (פי' ע"י סי' א') ר"פ הכהן צר"ח פתח, (ישע"י מ"ו) מגיד מראשית אחרית וגו' שהגיד הקב"ה למשה מראשית אחרית, אם ידבר אלכם פרעה אכ"כ, אלא כי ידבר, עתיד הוא לומר לכם בן עכ"ד המדרש, וא"כ וי' לריך רא"י ודרשא ללמוד זה שהקב"ה מגיד מראשית אחרית, ומהו כוונת דרשתי ז"ל צה.

(יב) **ויקרא** פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם חרעמי מזרים בלהטיבם כן, אמר"ל צמד"ר צבה (פי' ע"י סי' ו') בזהוה טעה התחיל פרעה משחק עליהם ומקרקר אחריהם כתרנגולת, ואמר להם כך אחרותיו של הקב"ה וכו', שלא והציא תינוקות מן אסכולי שלהם, ועשו אף הם כך וכו' שנא' ויעשו גם הם, מהו גם שאפי' תינוקות של ד' והי' שנים קרא ועשו כן, ולכאורה קשה, הרי הקב"ה מגיד מראשית אחרית, ולמה אי' למשה ואהרן לעשות זאת המטה שעי"ז התולאזו עליהם, והרי תכלית האותות כדי שיאמין לשלוחי השי"ת, ואדרבה עי"ז נתפקר עוד יותר.

(יג) **בילקוט** (רמז קפ"א) כי ידבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם מופת, אמר להם למחר אני מושיאם ממזרים, ואני נותן להם את התורה שנא' זה כי יקום בקרבך נביא ונתן אליך אות או מופת עכ"ד הילקוט, וא"כ איך שייכא מלות הנביא שעתיד להתחדש בזמן תורה, אל מה שישאל פרעה מופת, הרי ודאי לא צמעות התורה ישאל כן.

(יד) **לדלן** צמכת צרד כתיב, ויאמר ד' אל משה השכם בצקר והתניב לפני פרעה וגו', צמד"ר (פי' י"ב סי' ו"א) הה"ד (איו"ב ל"ו) בן ק"ל ישיב צבחו מן כמורו מורה, א"ר צרכי הקב"ה מעשים כה הצדיקים לעשות רצונו, מן כמורו מורה, שהוא

שעורח לסובלו, ואיך יתפרש כאן לסבלותיכם למלאכתכם שבבית, ואין זה עורח משא, ולא יפול לשון סבלות צמה שהאדם עושה מלאכת עמלו לרצונו, עוד יליד דעל מלאכת העם אמר תפריעו את העם ממעשיו, וכוא היכה עצוד קשה ועורח משא, כמשה"כ וימרו את חייכם בעצוד קשה וגוי את כל עצודתם אשר עצדו צבם צפר, ופרשי בעצוד קשה המפרכת את הנוף ומצרתו, וע"ז יולדק מילת סבלותם, ולמה הפך סדר הלשונות, והוליל איפכא למח תפריעו את העם מסבלותם לבו למעשיכם.

(כג) גם קשה מ"ש למח משח ואחרן תפריעו וגוי, ומה מקום לשאלה למח, הרי אמרו לו שכם שלחי ד', הלא שלא ה' רצונו לשמע דבר ד', וכבר אמר לא ידעתי את ד' וגם את ישראל לא השלח, ומה הוסיף כאן בשאלתו למח משח ואחרן תפריעו, ואין בזה דברי טעם, וגם בלש"ה אין מקום לתמי זו כלל, כי אחרי שראו דחוק פולחן ועבודת משח מזרים על ישראל, באו לנקש ממנו להקל מעליהם עול השעבוד, ומה זה שאמר למח משח ואחרן תפריעו, וכי לא ידע למח.

(כג) גם למח הזכיר את שמועס, ואין זה מדרך הלשון, שהרי דבר אלהים לזכות, וכבר כתוב ויארר אלהים, והוליל למח תפריעו את העם, ומ"ש למח משח ואחרן מיותר.

(כד) גם ראוי להבין חבליה כוונתו צמ"ש למח משח ואחרן תפריעו, וכי ה' צידם להפריע את העם ממעשיו, הלא פרעה ה' צידו שצט המושל, ולא הניחם בלש"ה שיפריעו את העם, כמשה"כ ויוו פרעה את הנוגשים צעם וגוי חכבד העצודת על האנשים וגוי, וצודאי לא זה ה' כוונתו להזכירם שלא יפריעו את העם כי לא הולך לך, ולי"צ הכוונה צבה.

(כה) במדרש (פ' ה' סי' ט"ז) למח משח ואחרן תפריעו, מזה למח, אמר להם אחם למח ודבריהם למח ולי"צ.

ולבאר הענין י"ל עוד כוונה נוסף על פשוטו בזה

עיי מכת צדד יותר מנשאר המכות, הכם שדרשו חז"ל הביאו רש"י צעם מדרש אגדה שהגביהו הקב"ה למח למעלה מן השמים צעם שהביא עליהם הצדד, ואיחא צמד"ר נתן הקב"ה למח רשות לשלוח צמעם שמים, שאל נטח את ידך על השמים וגוי, אצל איך הצחין פרעה בכל זה, וכמו שאמר צעם המכות כולן צמעם כשפים הם, כמ"כ ה' אפשר שיאמר גם צמח צדד כן.

(יח) וידוי צדד ואש מתלקחת בתוך הצדד, פרש"י צעם המדרש גם בתוך נם, האש והצדד מעורבין והצדד מים הוא, ולעשות רצון קוים עשו שלח ציניהם. ולבאור לי"צ דלא מנינו מצואר למח ה' אורך לגם זה, ולפי משמעות הכחוד הצדד לצדו הכה צבם ולא האש שאל ויד הצדד וגוי, וכתוב הנשאתה לכס מן הצדד, אשר הותיר הצדד, וצמ"כ זכר הצדד לצד, והמכה נקראת ע"ש הצדד ולא ע"ש האש, ואם ה' רצונו ית' לשלוח עליהם גם אש ממזמויו, אצל לאיח חבליה ה' הכם שיהיו מעורבין צמ"כ, וכללל הוא דלא עבד קוציה יוסא למנגח.

(יט) לעיל צפ' שמות ויאמר פרעה מי ד' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל, לא ידעתי את ד' וגם את ישראל לא השלח, יש להבין מלח וגם למח אתי, דידוע דגמין רבויין הן ומכו אתי לרבויו.

(כ) ויאמר אלהם מלך מזרים למח משח ואחרן תפריעו את העם ממעשיו לבו לסבלותיכם, פרש"י לבו למלאכתכם שיש לכם צבתיכם, אצל מלאכת שעבוד מזרים לא היכה על שצטו של לוי, וחדע לך שהרי משח ואחרן יולאים וצאים שלא צרשות עכ"ל, ולי"צ דלמה הזכירם פרעה על כך שיחזרו למלאכתם שבבית, ומאי נפק"מ לדידי אם יחזרו אלי או יהיו צטלים ממלאכה לגמרי, ועיקר כוונה אמירתו היכה שלא להפריע את העם ממלאכה, וכבר מילתו אמורה למח משח ואחרן תפריעו וגוי ודי צבה, ומאמר לבו לסבלותיכם מיותר ומחוסר צבה.

(כא) גם קשה דרש"י ז"ל פי צפ' וארא סבלות מזרים, עורח משח מזרים, וצמ"כ פי דחוק פולחן מזראי, מצואר דמלת סבלות ציארזו משח צבדיה

מתשובה, כי ידעו שגאולתם תלוי בתשובה, ואיכא למייד צמח'ס סנהדרין (ק"ח) שלא ילאו אלא צי מס' רבוא, והשאר מתו בצי ימי אפילה שלא היו ראוים ללאת, וכ"ז הי' ע"י גודל התגברות עוממת מלרים עליהם, כמבואר במדרש ילקוט (רמז ר"ד) שאמר הקב"ה לנ"מ שלא עבדו ישראל לע"י אלא מתוך שעבוד ועירוף הדעת שגרמו להם המלריים.

והנה פשטות הכתוב מורה שחסידיה שלא שמעו אל משה הי' מקור רוח ומעבודת קשה, אבל חז"ל דרשו שהי' קשה להם לפרוש מע"י, ר"ל שהי' התגברות כוחות היצר כבד עליהם מאוד, והיו משוקעים כיצ' בעוממת מלרים עד שהי' קשה להם להתגבר ולפרוש מע"י. ואפ"ל דכא' בזה תליא, והדרש והפשט א' הם, ויוצן עפמי"ש צ"ל היצר לר"ת שיש צי מדריגות בעבודת הש"י, והאדם שנהלשו כוחות נפשו, יעשה המלוח והמדות עובות שאין עליהם התנגדות היצר כיצ' ויקל, עליו לעשותם, אבל באלו שניגוד היצר קשה בהם, ונפשו של אדם מתמדת, אין בו כח לעמוד נגד יצרו ולהתגבר עליו, וכאשר יודמו לו מניעות וסיבות המעכבים, ימנעו אותו מעבודתו ית', אבל לזדיק אמת כל המניעות שבעולם לא יקשו בעיניו מלהתגבר עליהם, ולבו כלב הארי ללחום עם יצרו עד שיתגבר עליו, וכמו"כ ישראל במלרים שמשב רבינו לימד אותם דעת לעבודת הש"י, והורה להם הדרך שיפרשו מכל מידה רעה ותולדה של ע"י, וכמי"ש חז"ל (שבת דף ק"ה ע"ב) ולא יב"י כך אל זר אחיבו אל זר שגופו של אדם זה יב"י, היום אומר לו עשה כך וכי' עד שאומר לו לך ועבוד ע"י והוא הולך ועובד, וגם מע"י ממש אום לפרוש ממנו, ואילו הי' היו משוקעים כל כך בעבודה קשה, ואילו הי' להם פנאי ודעת מיושבת להתבונן בדברי תוכחה הנאמרים אליהם מפי משרע"ה, לא הי' קשה להם לפרוש מע"י, אבל לפי שהי' להם קולר רוח מעבודת קשה של מלרים, לא הי' בהם דעת להתבונן, וע"כ צירוף ההתגברות הגדול הי' קשה להם לפרוש מע"י, וגמלא' כי שני הטעמים א' הם ובה' בזה תלוי.

אמנם אפ"כ לגודל זדקתם של משה ואהרן לא ימלט מלפני הכניסו בלבם הרהורי תשובה, וכמי"ש

משה ואהרן כשצאו בשליחות הש"י אל ישראל, וראו שאין להם לישראל די זכותים להגאל, הגם שהי' להם מידות עובות כמי"ש צוה"ק דאסתמרו ישראל מנדה ובה אל נכר, ואיחא בגמי בשביל די דברים נגאלו אצותינו ממלרים שלא שינו את שונם ואת לשונם וכו', אפ"כ היו משוקעים בע"י וצמ"ט שערי עוממת, והי' תנאי לגאולתם שיקדים לה צחי' התשובה, כמאמרם ז"ל (במד"ר פי ע"ז סי' צי) משכו ידיכם מע"י וקחו לכם לאן של מלרי. ע"כ משה ואהרן עוררו אותם אל התשובה, כמבואר בדברי המכילתא כ"ל מה ח"ל ולא שמעו אל משה, אלא שזום לפרוש מע"י, ומלנו בכתוב (יוחאל כ') שאהרן התנצל אלהם איש שקו"י עיניו השליכו וגו', וכי' אז הזמן מסוגל לתשובה, כי ראה הקב"ה להוילי את ישראל מתחת עוממת מלרים, ולא הי' בכוהם לפרוש ממנה, כי היו משוקעים צמ"ט שערי עוממת, ולולי עזר אלקי לא היו יולאים משם לעולם, ועשה הש"י פלאות להפרישם מעוממת מלרים, כמו שפירשו בדברנו כ"פ מאה"כ, הסבה אלקים לקחת לו גוי מקרב גוי, שהוילי הקב"ה מקרבם עוממת מלרים, וכי' הזמן מסוגל לצירור הניצח"ק, שתקנו ישראל והויליו משם כל הניצח"ק כמי"ש וינלו את מלרים, וע"כ מסוגלים ימי השבצים לתקון חטא הידוע, והם ימים מסוגלים לתשובה, כי הקריאה מעורר סגולה הזמן, הגם דכל השנה כולה אין לך דבר שעומד בפני התשובה, אבל סגולה הימים אלו מסייעים שיתעורר האדם בהם לשב אל צוראו יתבדך.

וכתב השלח"ק דפרשה הי' חכם להרע, וידע כי תקנתם וגאולתם של ישראל תלוי בתשובה, ע"כ ראה למונע מהם דרכי התשובה ולהחטיאם, כי ידע שע"י יעכב גאולתם ויאריר עת גלותם, ופי' צה מי"ש וירשו אותנו המלרים, שעשו אותנו רעים וחטאים, וכתב הרמב"ן ז"ל צ"י צה שמתאר להם זמן הגלות לי' שנים, כי לא הי' הגזירה רק ועבדות וענו אותם ארבע מאות שנה, ולצבוק ילאו לת"ל שנים מגזירה ברית צין הכתרים, לפי שגרם החטא להתארך גלותם, כמש"כ איש שקו"י עיניו לא השליכו ואת גילולי מלרים לא עזבו (יוחאל כ'), וע"כ השקיעו פרעה ומלרים כל כוחותם להחטיא את ישראל ולמנעם

הצינה לעמים (דרוש ס"ו) לפרש משה"כ על מלך המשיח ושפט בדרך דלים, ולתאורה מהו רבותי צאה, וכי צריכה למימר שלא יעשה עול במשפט, הרי מדה זו מניח בהכרח אצל כל אדם ציוני, אמנם אמר הנביא שלא יאמרו לשפוט באמירת פיו, אלא שהוא בעצמו בכל פעולותיו ובכל מעשיו יעשה בדרך המוחלט, ובאחרות דק הנמנע בו, יעשה רושם חזק בלב כל אדם, ויתרחקו מעשות דבר מעוקל, ולא יאמרו להתקרב למשפט, ונמנעו מהמשפט ועשה מחליו ע"י דקתו, וז"ש ושפט בדרך ר"ל ע"י דקתו וכו'. וק"ל הייטב לב זל"ה כחצו צפי מעות בשם הארי דבי עילאי זל"ה לפרש הפסוק ומצן חמשים שנה ישוב ממצא העבודה, שכן לוי נפסל בשנים, ולא יעבוד עוד בפועל, ממש, אצל ושרת את. אחי עמוד משמרת לעורר הלבבות, הבס שעבודה לא יעבוד עוד, אצל בכל פעולותיהם ומעשיהם יכניסו רושם התעוררות לתשובה בלב ישראל, עכ"ד, ועל אחת כמה וכמה שמשח ואחרון בגדול דקתם ועל ידי פעולותיהם ומעשיהם העוצים ובדיבורי תוכחתם הכניסו רושם הרכורי תשובה בלבבות בני ישראל, ואף על פי שלא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, והי קשה להם לפרוש מע"ז לגמרי. אצל אעפ"כ הפריעו את העם ממעשיהם, ונתגבר בקרבם מלחמה בין כוחות המנגדים ה"ל"ע והי"ה"ר, ונתפרו מע"ז ומטומאת מזרים, כמ"ש בספ"ק זכרון זאת מהב"ה"ק מלובלין ז"ל"ע צפי קרת, עה"פ ונלחמו אחדך ולא יוכלו לך כי אני ד' אחד להלילך, ולתאורה הול"ל ולחמו אחדך, דנלחמו משמע שפעלים ע"י אחרים, אמנם הכוונה דע"כ הרשעים שונאים הדיקים ורוצים להרע להם, דע"י עבודתם של הדיקים נכנס בהם השפעה של יריש, וע"ז מתגבר מלחמה בפנימוותם ובקרבם, ה"ל"ע עם ה"ה"ר, ואינם רוצים בכך, וע"כ הם שונאים לדיקים, וז"ש ונלחמו אחדך, שעל ידך הם נפעלים למלחמה, אצל לא יוכלו להרע לך כי ד' אחד להלילך עכ"ל.

וא"ש מה שקרא עבודת ישראל בשם מעשיו, ועל עבודת משה ואחרון אמר לשון סבלות, דעבודה הש"י"ת הי' נחשב צעיוני לסבלות ועוורת משה, כמו שדרך הרשעים ששמירת התורה והמלות הם צעיונים לעוורת ולמשא כבירה, ובאמת אמרו בגמ' מלות לאו להיות נתנו חלל לעול על אלוהיהם ניתנו, ועבודה קשה הוא להשיג אף תנועה קלה של אמת, ולהתגבר נגד ה"ה"ה"ר הוא חוץ לדרך הטבע, כמ"ש ז"ל (קידושין דף ל' ע"ב) דלמלא הקב"ה עזרו אינו יכול לו,

לפרוש מעבודתם, אצל כוונתו הי' שלא להפריע אותם "ממעשיהם שבצית", כי עד שלא באו משה ואחרון היו עושים מתועבת מזרים, ועכשיו הפריעו אותם ממעשיהם, וע"כ לא אמר סבלות כי לא הי' כוונתו על סבלות משה. ועטנתו של פרעה הי'תה שצלא"ה לא יעשו ישראל תשובה גמורה, ואין צרכהם לבעל מע"ז לגמרי שכבר הם משוקעים בטומאה כ"כ, ואין זה אלא הפרעה לשעה, וכל עבודתם ללא תועלת, וכיון שכן מני' שלא לומר להם, כי בודאי לא ישמעו לדבריהם, וכמ"ש חז"ל במס' יבמות (ס"ה ע"ב) כשם שמת' לומר דבר הנשמע, כך מני' שלא לומר דבר שאינו נשמע, רבי אצל אמר חובה הוא שנה' אל חובה לך פן ישנאך, והעטם פן ישנאך כי השנאה חשור צו הדיבור, ויהי גרוע עוד יותר ויוסיף רעה על רעתו, וע"כ חובה שלא להוכיחו כל היכא שצדור שלא ישמע, וז"ש למד משה ואחרון תפריעו וגו' כי אין זה לעובדם אלא לרעתם, שעי"ז יהיו מקולקלים יותר ובלא"ה לא ישמעו לכם ומ"ש לבו לסבלותיהם הכוונה למלאכתם שבצית כמו שפרש"י ז"ל, ומה הי' מלאתם של משה ואחרון עבודת הש"י"ת, כמ"ש הרמב"ן ז"ל דמנהג כל עם להיות להם חכמים מורי תורתם, ולכן הניח פרעה להם שבע לוי שיהיו חכמים וחקניהם, והי' כ"ז סיבה מאת ד' עכ"ד ז"ל. והנה ידע פרעה שלא יעלה בידו להמנע קדושים אלו מעבודת הש"י"ת, אלא שלא רצה שיפריעו גם את העם ממעשיהם הרעים, ולעוררם אל התשובה ע"כ אמר לבו לסבלותיהם אל עבודתם שבצית, ובין חמור לכיריים תעבדו עבודת ד' לעצמכם, ואל תפריעו את העם ממעשיו, כי בלא"ה לא יושל אלף יוצק. ועד"ז הי' כוונת אמירתו הרעה אל משה ואחרון.

ופרעה הרע ראה למנוע צנ"י מלגשות תשובה, כי ידע כי נזפשו הוא, שעי"ז יזכו ישראל לנאח ממזרים, וע"כ אמר למד משה ואחרון תפריעו את העם ממעשיו, ולא הי' כוונתו על סבלותם, כי ע"ז הי' לו ענה ע"י הנוגשים והשופרים, שלא ייחמו אותם

עיי"ש. וז"ש פרעה למד משה ואהרן נדיקים כמוהם חפריעו את העם ממעשיו, שגלג"ה לא יקבלו ישראל מכס, כי ח"ק יקחו ראי' מדרך עבודתם לעזוז דרכם הרע ולשוב, כי יאמרו אחם לא חטאתם מעולם לפיכך אין אחם יודעים כמה קשה הוא לפרוש ממנה, וע"כ חדלו מהם כי בלג"ה לא יועילו דבריהם ומעשיהם כלום.

ובזה אפ"ל מ"ש הכתוב ולא שמעו אל משה, דהו"ל ולא שמעו אליו שהרי מוזכר בפסוק ששמה ה' המדבר אליהם, אמנם גם אז ה' עטס הסיבה שלא שמעו אליו, לז' ששמה ה' המדבר ולז' גדולתו ולדקתו, לפי שה' הבדיל צנייהם רב, ורחוק מאוד מדריגתו ממדריגתם, ע"כ לא לקחו ראי' מגדולתו ולדקתו, כי חשבו שאין כוחו ככוחו בעבודת הש"ת, וכמ"ש לעיל דאין תוכחת המוכיח מוללת כ"א כשיוכיח רעבו הדומה לו.

ובפשוטו אפשר לתרץ מה שלא שמעו אל משה עכשיו, ולעיל כתיב צ"י שמות ויאמן העם וישמעו כי פקד ד' את צני' וכי ראה את ענים וגו', הרי ששמעו אליו אע"פ שהיו ג"כ בקוץ רוח מעבודה קשה, ומה נסתרה עכשיו שלא שמעו אליו, חולס אפשר לחלק דשם לא נחשברו רק בצשורת הגאולה לז', ע"כ שמעו אליו, וכמ"ש במדרש וזי' ית' לך אדם שמתחבר בשורה טובה ואינו שמה בתמיה' אבל עכשיו נחשברו גם על קבלת החורש שאל משה מאמר הש"ת ולקחתיו אתכם לי לעם ובייתי לכם לאלקים וגו', וכתיב הראצ"ע והרמזין ז"ל, דבישר להם על מעמד בר סיני וקבלת החורש, כי שם נאמר ובייתם לי סגולה מכל העמים, וגם אמר להם לפרוש מע"ז שגא' ובייתי לכם לאלקים וגו', ע"כ ולא שמעו אל משה עכשיו, שה' קשה להם לפרוש מע"ז, לז' שהיו משוקעים בעוממת מלרים כ"כ, ולגודל התגברות כוחות מלרים עליהם, ונראה כי אז ה' עיקר הסיבה שלא שמעו אליו, שהרי במדרש לא הזכירו רק סיבה זו, שה' קשה להם לפרוש מע"ז לז' שהיו משוקעים במ"ע שערי עוממא. ומ"ש הכתוב עטס הסיבה מקוץ רוח ומעבודה קשה, אז עטס מזורק לזכותו של ישראל, למלרים דה"ל להם כל זאת ע"י שצדו ועורף הדעת,

אלא שאינה טורה וסבלות צעניו הדיקים, אדרבה כל מאוים ותשוקתם ותשוקתם לקיים רצונו ית', אף שקשה מאוד ולפוס נערה אגרה, אבל צעניו הרשעים נחשב העול הזה לטורה וסבלות, וע"כ קרא פרעה לעבודה משה ואהרן בשם סבלות, ואל' לכו לסבלותיכם. ומעשיהם של ישראל שהיו עושין צביות מבחי' ע"ז ומבחינת מעשיהם של מלרים, זה קרא בשם מעשים, כי אלו לא היו סבלות וטורה משא צעניו, שהיו ערצים ועובדים צעניו כמ"ש ז"ל על ית' שסתכלו מתוק וסופו מר, וז"ש למד משה ואהרן חפריעו את העם ממעשיו שצביות, לכו לסבלותיכם שאתם תצדו העבודה קשה בעבודת הש"ת, ואלס בלג"ה לא תפעלו כלום.

ווי"ש חז"ל במדרש שאל פרעה אחם למד ודבריהם למד, שה' פרעה הרעע מהביל את כוחם של משה ואהרן, שלא יוכל לפעול אלא ישראל לעוררם אל התשובה, לא ככה עבודתם ולא ע"י דיבורי תוכחה ומוסר, כמ"ש לעיל דהדיק בזה עבודתו ומעשיו הטובים, ויכל להאיר בלבבות צני' ולהחזירם בתשובה, וכמ"כ ע"י דיבורי תוכחה, אבל פרעה אמר להם שלא יועילו אלא ישראל, כי כבר הם משוקעים בעוממת מלרים, ועוד שלא לומר דבר שאינו נשעם, וז"ש אחם למד, לא יועיל עצמיות שלכם לעשות רועם עליהם לטובה, ודבריהם למד, גם דבריהם לא יועילו, וצחנם כל ערחתם, ע"כ לכו לסבלותיכם ובייתו את ישראל לעשות כחפסם וכרלונם.

ובז"ש למד משה ואהרן חפריעו וגו' ולבאורה למד הזכיר שמותם, ואין זה מדרך הלשון שהרי דבר עומם לנוכח, אמנם ג"ז ה' משין העענה, ויוצן עפומ"ש ק"י הייעז לז' בשם האו"י, שאין תוכחת מוסר מועיל לזולתו, בלתי ממי שהיה דומה לו, ואם יוכיחו מי שלא עטס עטס חטא מעולם, יאמר בלבו שזה אינו יודע כמה קשה לפרוש מזה ולשוב, וע"כ לא יקבל ממנו תוכחה, אבל אם יוכיחו מי שחטא ושב, ה"כ יודע טעמו של חטא והנסיון לפרוש ממנו, ע"כ יכנסו דיבוריו בלבו יותר, ופי' זה מאח"כ עוז לשמוע בערת חכם מאי שומע שיר כסילים, ר"ל מאי שזכר שזכר שמת שיר כסילים ופירש הימנה ועשה תשובה

ז"ל (צפי שמות) עה"פ מי שם פה לאדם, שלא רצה השי"ת להסיר ממנו כבוד הפה, צעבור שהי' צו ממעשה הכס שאירע לו עם פרעה כמ"ש רבותיו ז"ל, ומעטם זה נשאר על שפתים, חלל שהקצי"ה הצטיחו צבעת שידצר אל ישראל יסיו דיבוריו נכונים, והוא מ"ש לו ואנכי אחי עם פוך ואוריתוך אשר חדבר, וע"כ יכנסו דברך ויעשו רושם בלצבות צנ"י, וכמ"ש ז"ל דברים היואלים מצחיות הלצ נכנסים אל הלצ אע"פ שלא הצטיינן המדבר צפתיו, והאמת כן הי' שלצסוף שמו אליו צנ"י ומשכו יריכם מע"י ועשו חשוכה כמ"ש ז"ל, וע"כ עכשיו דירכא משה רבנו צנ"י לא שמו אליו ולא נכנסו דבריו בלצויהם, ואפשר שחשד משה לצד ענותותו הגדולה שלא זכה למעלה זו שדיבוריו יעשו רושם בלצבות צנ"י, או שלא הועילו מעלה הדיבורים לצד שהי' קשה להם לפרוש מע"י, יחי' מאיזה טעם שיהי', עכ"פ אם מעלת הדיבורים לא הועילו, ח"כ חזרה טענתו הקודמת ואני ערל שפתים, דמנד המדבר צודאי שלא יעשו דברי רושם בלצויהם פרעה, כי אני ערל שפתים.

ועתה נבאר דברי המדרש ה"ל כי ידבר אלכם פרעה וגו' מגיד מראשית אחרית, שהגיד הקצ"ה למשה מראשית אחרית זכר, ויתורץ ג"כ מה שהקשינו לעיל למד ל"י ד' לעשות אות המטה, וע"י נחפז עוד יותר כמ"ש צמדרש שהחלוצ' עליו ואמר מעשה כשפים הוא, והביא חינוקות ועשו כן, והנה הצאנו לעיל דברי החרגום יוצי' ודברי האוהבה"ק דצמכת צרד נחצר לפרעה שכל המכות הכח מעשה חלקים, וכל מה מכח ומכח שהביא הקצ"ה עליו עד הנה, הי' חולה בכשפים ולא האמין לשליחי ד', ולכאורה ל"צ הרי הקצ"ה מגיד מראשית אחרית, וידע שלא יאמין בהם ויתלה בצמעה כשפים, ואין זה מכבוד שמים, שהם צאו לפניו בצליחות השם להחרות צו שישלח ד' בהם המכות האלה, והוא הכחישם צפניהם צאמרו שמעשה כשפים, וחזקו דבריו צמה שגם חרעומי מזרים עשו כן, וא"כ מה הי' חועלתן של המכות האלו, אחרי שלא הודח צכן שכן מאלקי היכולת, ואם צשציל להכביר את לצצו צאו אליו המכות צאופן שיעטעם צכן ולא יכיר צאמיתותן, עדיין אין טעם זה ונחפז, דאף אם יחי' בהם כדי הכרה,

וע"כ לא הי' להם דעת מיושצת להצחוק צדצרי משה רבינו, ואלולי העצודה קשה היו מתגברים על כוחות העומאה לפרוש מע"י כנ"ל.

ועתה ח"ש מה שטען משה רבינו לפני השי"ת כן צנ"י לא שמו אליו, וא"ך ישמעני פרעה, וליקן קושים המפרשים דק"י פירכא כנ"ל, ואפשר דסברת פרעה היחה דהסיבה שלא שמו אליו ישראל, לצד שהם משוקעים צעומאה וקשה להם לפרוש מע"י, וכמו שפירשנו לעיל שז' היחה ענתה פרעה למשה צמ"ש למד משה ואהרן חפריו וגו', כי בל"ה לא ישמעו אליהם צני ישראל, ועתה אם יראה פרעה שישאל לא שמו אליו, א"ך ישמעני פרעה, שפצה זו שייך אללו יותר, שהוא שורש העומאה הכוח ומרכבה לעומאה מזרים, וצודאי ימאן מלשמוע צדצר ד'. גם אפשר שילמד מישאל ועוד יעשה ק"י בלחתי שמוע, וכמו שפירשים מאה"כ ויתערצו צגויים וילמדו ממעשיהם, שאם ח"י יתערצו צגויים ויפרצו מעשיהם, הוגים וילמדו ממעשיהם, לפי שהיה"ר מתגבר על ישראל יותר כמ"ש ז"ל. (סוכה דף ק"ב ע"א) מניח כל האומות ואינו מתגבר אלל בישראל, ויכול להיות שהגויים וילמדו ממעשיהם, וכמ"כ כאן טען משה רבינו שפרעה וילמד מהם וצודאי לא ישמע לי.

ומה שיש פירכא על ק"י זו, דהרי ישראל לא שמו מקול רוח ומעצודה קשה, משא"כ פרעה שאין לו קול רוח, אלל טען משרע"ה דפרעה לא יחצבו לפירכא, דבאמת לחכות של ישראל כחצה חוסי"ק כן כנ"ל, ופרעה צודאי שאינו צגור ללמד זכות על ישראל, ויצבור שעיקר הסיבה על שהם משוקעים צעומאה מזרים, ועם זה שייך אללו יותר וצודאי שלא ישמע הוא. ועוד אפ"ל דבל"ה אין זו פירכא, דכמו דישאל לא שמו אליו מקול רוח ולצד נסיון הכווי, וק"י שלא ישמע פרעה לצד נסיון העושה, כי הוא גדול מנסיון הכווי.

ומה שהקשו המפרשים דלמה חזר משה לצו צענת ואני ערל שפתים, ועל טענה זו כבר השיב לו הקצ"ה מי שם פה לאדם וגו' ואנכי אחי עם פוך ואוריתוך אשר חדבר. אפ"ל עפ"י"ש הרמצי"ן

מתחלה כי מעשה חלקים המה, לא ימלט שלא היה נכנס בלבו יורא העושה מהקצ"ה, ואף שזו מדריגה הפחותה שביראה, מ"מ הוא ענף מנמנא יראי, וישראל נלעוו בבחי' יראי כזו, ובאופן זה יבחי' יראתו מ"מ הקדושה ויחזקל ממנו בחירת הרע ויבחי' מוכרח לשלחם, ואם יכזיב כי את לבו שלא ישלחם, הרי נמנע ממנו בחירת הטוב, ולא רצה השי"ת לנמנע הבחירה ממנו כן לעזוב כן להפכו, וכמ"ש הרמב"ן ז"ל דענין הכזבת הלז כי להעמידו על קו השוה, וכאשר גברו המכות עליו כי מוכרח לשלחם, ולא לזדעזע בחירתו אלא מפני לחץ המכות, ע"כ היתה הכזבת הלז להחזירו אל קו השוה ונשאר בחירתו חפשי. וכמו"כ לענינו שלא הקצ"ה עליו המכות הראשונות ואות המעשה באופן שיחלה שמעשה כשפים הן, וזה חושלתם להעיל עליהם מורא ופחד שלא יכרגו את מעשה ואחר כך כמ"ש הרמב"ן ז"ל דהי' הלחץ בדרך גם, אבל יראת שמים ויראת העושה לא הכניסו בלבם באותות והמופתים, כדי שלא לנמנע בחירתם מהם.

אור"ם מ"מ אין זה כבוד שמים, שאמרו על שלוחי הכס ועל נסי השי"ת שמעשה כשפים הוא, אבל הקצ"ה מגיד מראשית אחרית, וידע שלבסוף ידעו הכל ויודו למפרע שכל המכות היו מעשה חלקים, ויחזרו להם זה מנמכת צדד ומכת זכורות כמו שנבאר להלן, וע"כ לא איכפת מה שיעשו מתחלה ויתלו המכות במעשה כשפים, כי יתגדל כבוד שמים לבסוף, ויודו כולם למפרע שכל המכות היו מעשה חלקים. ובזה יבאר המדרש הי"ל כי ידבר אלכס פרעה לאמר תנו לכם מופת וגו' ר"פ הכהן פתח מגיד מראשית אחרית וכו', ואפשר שהמדרש בא לתרץ קושייתו הי"ל, דלמה לא ד' לעשות מופתים כאלו שיוכל פרעה לתלות אותם במעשה כשפים ואין זה כבוד שמים, ע"ז מתרץ מגיד מראשית אחרית, שהגיד הקצ"ה למשה מראשית אחריתו של דבר, שלבסוף יתגדל כבוד שמים יותר, ויודו כולם כי מעשה חלקים המה.

ועפ"ז יבואר דברי הילקוט הי"ל (קושיא י"ג), כי ידבר אלכס פרעה תנו לכם מופת, אמר להם **הקצ"ה** למחר אני מוליאם מולאים ואני נותן

וידע פרעה שמעשה חלקים הם, יש צידו ית' להכזיב את לבבו, וזהו גם במכת צדד שאמר הכתוב כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפתי אל נחך, והכיר שבאו אליו מות ד' ולא מעשה כשפים, ואמר חטאתי הפעם ד' הכיזק וגו' ואעפ"כ ויחזק לב פרעה ולא שלח את העם, וכמו"כ לכאורה למח לא באו כל המכות באופן שיבא בהם כדי הכרח שהם מעשה חלקים, וצדק זה ראוי ליענש יותר אם לא ישמע.

ולבאר כל הענין נקדים מ"ש הרמב"ן ז"ל (צ"פ יחזק) עה"פ צדק ד' אשר הניל אתכם מיד פרעה וגו' אשר הניל את העם מתחת יד מלרים, דשי' הללו האמורות כאן, הראשונה על משה ואהרן שעשה השי"ת להם גם גדול שלא כרגו אותם פרעה, וז"ש אשר הניל אתכם מיד מלרים ומיד פרעה, והגם השני אשר הניל את העם מתחת יד מלרים עכ"ל, מוצא דע"ז גם נילולו משה ואהרן מידם, ואופן הכס כי ששלח הקצ"ה עליו פחד ומורא, ויראו מלנגוע בהם לרעה, כמ"ש ז"ל במדרש (פי' ט' סי' ז') עה"פ ויבלע משה אהרן את מטותם, כשראה פרעה בן תמה ואמר, ומה אם יאמר למטה בלע לפרעה ולכסאו עכשיו הוא בולע אותם, וע"כ נפל עליו פחד ממשח ואהרן, וכ"כ הרמב"ן ז"ל עה"פ והנה לא שמעת עד כה, כי מופת החנין ואילך לא היה גוער בהם, רק שומע דצריכה ושותק, כי יפחד מהמכות עיי"ש. ואף שחלה מעשיהם בכשפים מ"מ פחד מהם, אולי לזדעזע שכוהם גדול בכישוף יותר מכל חרטומי מלרים, כמ"ש האורח"ק שלא האמין פרעה לחרטומי מלרים מ"ש אלכס חלקים במכת כנים, אבל ידמה כי חרטומי מלרים לא השיגו השגת משה ואהרן במכשפות, וע"כ תולים מכה זו במעשה חלקים עיי"ש.

ומעתה יבואר כל הענין דהי' נזרץ במופת המעשה ובמופת המכות הראשונות, ואע"פ שחלה פרעה בכל בכשפים, מ"מ כי תועלת בהם לתת עליו מורא ופחד, ולהניל את משה ואהרן שלא ירעו להם צבואם לפניו רחוק ושוב במלאת השי"ת, אמנם רצה הקצ"ה שיהיו המכות הראשונות באופן שיוכל לעשות בהם ולומר מעשה כשפים הם, דלא היה מכיר בהם

הם שלוחי ד', וחשב על המופתים שהם מעשה כשפים כ"ל, אבל במכות האחרונות שראש שמעשה חלקים מהם, ובמכות צד הודם ואמר ד' הדיק, היתכן שלא פחד להמרות פיו ע"י שלוחיו, ולא יספיק החירון שהי' לז' שהכבד ד' את לבבו, כי כחז הרמב"ן ז"ל כי הכבדת הלב הי' רק להעמידו על קו המשקל ולהחזירו לבחינת עולם בחירתו כ"ל, וכי שופט הי' פרעה לבחור צרע ולמרות באלקים יודע ומודע צו.

ויובן כ"ז בהקדם מ"ש ק"ז הישמח משה זל"ה צ"פ שמות לפרש מקראי קודם, ואמרתי אל פרעה כה אמר ד' בני בכרי ישראל, ואומר אליך שלא את בני ויעבדני ותמאן לשלחו הכה אלכי הורג את צנך בצורך, ולבאור קשה למח פתח במכת צבורות תחלה וכו' הי' האחרונה כמו שהקשה רש"י ז"ל, וגם מ"ש בני בכורי ישראל, ולמה זה לענין ההתראה, גם כל האריכות בפסוק למה, צ"מ ואומר אליך שלא וגו' ותמאן לשלחו וגו', הול"ל בצ"ור אם איך שולח הכה אלכי הורג את צנך בצורך, ותוכן חירונו ע"י המבואר דעדיין לא נשלם זמן הגלות רק שהי' הכרח להוציאם מיד, דאלמלא נשאר שם היו נשקעים ח"ו כדכתיב ולא יכלו להתמכמה.

ומעתה הי' לפרעה טענה חזקה לבאור צמח שמיאן לשלחם, שאחרי שב"י קנוים להם לעבדים ועדיין לא נשלם זמן שעבודם, וכי בשביל שהיו משוקעים ולא יכלו להתמכמה נפקע שעבודם ממנו, והגם שמורים היו הגורמים להם שהחטאו אותם, והציאו אותם להיות משוקעים בעומאם כידוע, מ"מ מזה הדין הי' עליהם קטרוג וטענה חזקה שלא ללכת קודם זמנם. אמנם החירון כיון שנגזר גזירה על כל הבכורים בלחץ מזרים שימותו מפני חטאם, וישראל כולם קרוים בכורים, והם חטאו כמותם וראוי הי' ח"ו לנלותם, אלא שחם עליהם השי"ת והצילם, והיוו דכתיב ואת בתינו הציל ש"מ שהיו צריכין הצלה דהגזירה הי' כללית, וא"כ הי' השי"ת כמו מלך מזעזע של ים דקו"ל לעצמו מלך, ונפקע שעבודם של מזרים מעליהם, ובזה יתפרש הפסוקים בני בכרי ישראל שכולם נקראים בכורים, ואומר אליך שלא את בני ויעבדני ותמאן לשלחו, שעדיין לא נשלם זמן שעבודם,

להם התורה שאל' זה כי יקום בקרבך נציה ונתן אליך אות או מופת ע"כ, ולדרכנו יובן עפ"י מ"ש במדרש ה"ל שהגיד הקב"ה למשה ואהרן מראשית, כי לא יאמין פרעה באלות המטה ובמופתים אשר יעשו לפניו, ויתלוצץ עליהם ויתלה אותם במעשה כשפים, ולבאור יתמחו משה ואהרן כי למח יתן לו הכח מן השמים למרות פי ד' ולהתלוצץ בשלוחיו, והגם שהראה הקב"ה להם אחריותו של דבר, שלבסוף יתברר כבוד שמים ע"י ויודו כולם ציוכלה ד', אבל מ"מ לפי שעה נתמעט כבוד שמים כציוכל ע"י, ולמה לא נמנע ממנו הכח והיכולת מטעם דבר זה, ע"כ אל' הקב"ה למחר אני נותן להם התורה שאל' זה כי יקום בקרבך נציה ונתן אליך אות ומופת, וזה האות והמופת אשר דבר אליך לאמר לנבלי ונעבדה אלהים אחרים וגו' אפ"כ לא תשמע לה, ולבאור למה לא יעשה ד' לכל תחזוקה ידי הרשעים, וימנע מהם הכח והכחשה לעשות אות ומופת, ולא יתקיימו אותותיהם, כדי שלא יעשו ישראל מאחרי ד', ואין זה כבוד שמים שיהיו מנאלי ד' מסיתים ומדיחים מלגיתם להראות כוחם באלותם ובמופתים, אולם שם גילה הכתוב טעמו של דבר באמרו כי מנסה ד' חלקים אתכם הישכם אזהבים את ד' בכל לבבכם וגו', וע"כ יוחל לפניו ית' עבור כי יתגדל כבוד שמים יותר לבסוף, ע"י שיחברר אהבתן של ישראל אליו ית', והנציה שקר יתגלה בשקר לבסוף כי שקר לא קאי, וכמו"כ מבי"ע לא מנע ד' הבחירה מפרעה, כי ע"י יתגדל כבוד שמים יותר באחריותו כ"ל.

ונקדים עוד מ"ש הרמב"ן ז"ל צ"פ שמות, דפרעה הי' חכם גדול ויודע את האלקים ומודע צו, כאשר אמר הוא או מורישו ליוסף אחרי הודיע חלקים אותו, איש אשר רוח חלקים צו, אבל לא הי' יודע את השם המיוחד, וענה ואמר לא ידעתי את ד' וכי ע"י, ולבאור עדיין יקשה לפניי איך לא פחד מנ"ש אליו משה ואהרן בהתראה המכות כי"פ כה אמר ד' חלקי העצרים, ובשליחות הראשונה אמרו אליו כה אמר ד' חלקי ישראל שלא את עמי וגו', ואיך לא פחד משה חלקים שידע וכו' צו, ומדתו דין הקשה, ואיך המרה שלוחיו ומלוחיו. והגם שמתחלה לא באמין

שחלית המכות חיים לעוצת ישראל שיגאלו על ידם
אלא לרעתו, וסידת טעותו הי' שלא האמין בפעולת
ההפכיות כ"ל. וע"כ כשהתרחו משה רבינו במכת
זכורות שהוא הקשה מכולם, ופעולת מכה זו להרע
למזרים וחסידים גדולים לישראל, כי ע"י נפקטו
משעבודם ויאלו לחרות קודם השלמת זמן הגלות כ"ל,
לא האמין פרעה ולא חש גם לה, כי לא האמין
בפעולת ההפכיות שיהיו צ' הפכיים צומשא א', כי
בכה כשפים אין מליאות כזה.

אמנם הי' ההכרח ולזון הצוי"ת שעי' מכת זכורות
יגאלו ישראל, כמיש לעיל דעי' מכת זכורות
נפקע שעבודם ונשתחררו מדינה, ואין מקום למקטרג
לטעון עוד, גם ראו שיתקיים דיבור ד' שעי' מכה
זו ישלחם ויגרשם ממזרם, ע"כ הי' הצורך לכוין את
לבו ולצר לו האמונה בידיעת ההפכיות, כדי שיאמין
במכת זכורות שסידת שחליתו שישלח את ישראל ולא
יסרב עוד, ע"כ במכת צרד שהי' סמוכה אלי' צירר
לו הקצ"ה אמונת ההפכיות, ונחצר לו למפרע
על כל המכות כי מעשה חלקים המה ולא מעשה
כשפים, והצירור הי' מפני שהיו משתמשין בה שני
הפכיים צומשא א', דאש וצרד להוציא זה לה, ועשה
הקצ"ה שלי ציניהם והכו צנזרים, ואמרו חז"ל
במדרש (פי' י"ב סי' ד') דמיכאל שר של מים
וגבריאל שר של אש, ועשו שלי ציניהם לעשות רצונו
ית', ובה דודישו לו אמונת ההפכיות, ועד עכשיו
לא ראה הקצ"ה להראות לו זה כדי שלא למוט
בחירתו ממנו, אבל עתה שהי' סמוכה למכת זכורות
הי' ההכרח לצר ציניו וידעת אמונה זו, וע"י
נחצר לו למפרע כי כל המכות היו מן השמים,
כי עתה נחלמת אללו כי יש מליאות אלל הצוי"ת
השתמשות ההפכות, וע"כ הודע שכל המכות הם
מהש"ת, כי אין מליאות כזה אלל הכשפים.

ובתורץ קושיא הי"ח דלמה הי' נזרף לנש דאש
וצרד יכוין מעורבצין זה צוה, דאש"י עיקר
המכה הי' הצרד כמשה"כ הכה הצרד ולא כחצו הכה
האש, אבל הי' נזרף לנש זה שיהיו מעורבצין, כדי לצרר
לו שמדת הקצ"ה להשתמש בהפכיים, וע"י נחלמת
אללו ששתי המכות הם מעשה חלקים ולא מן חש"י.

אבל ההכרח להוציאם כי לא יכלו התממהם, ע"כ
הנה אנכי הורג את צנך בצורך, וגם ישראל בכלל
הגזרה כי כולם זכורים, ומה שאני מזיל לעמי אני
מזיל, ונפקע שעבודם של מזרים, עכ"ל הישמה משה
זל"ה.

ורגזה ידוע שמימי קדם פשחה אמונה כוזבת בין
הפילוסופים, והחליטו כי מסיבה אחת לא יסובצו
מסובציו הפכיים, וע"כ גזרו שהטוב והרע היוותם
הפכיים, א"א שיצאו מסיבה א', אלל שיש סיבה
א' פועלת הטוב וסיבה אחרת פועלת הרעות, וזה
הביאן לאמונת שתי רשויות, ובאמת אלל השולחים
ומערכת השמים כן הוא, שביא יש לו שירות מיוחדת
במינה, והשרים העליונים שירותם וצחינתם של כ"א
מיוחדת ואין בהם פעולת ההפכיים, וממונה על
הטוב אינו ממונה על הרע, ורק הקדוש צרוך הוא
לצדו אחד יחיד ומיוחד שהוא כל יכול ויכולת
צידו להשתמש כרצונו בפעולת ההפכיים, אם לטוב או
להפכו כרצונו, וע"כ חכמי האמונות ומשפיהם שלא
השיגו אלל במערכות השמים ושרי מעלה, שפטו לפי
שכלם וכפי שהשיגו בזכות המערכות, וגזרו שפועל
הטוב אינו פועל הרע, ולא השיגו באמונת היחוד, וזה
אלי' רק בני ישראל ע"י התורה"ק. וכתבו הקדמונים
שפרעה הרשע וכל חכמי מזרים היו משוקעים מאד
בדעה זו הכוזבת, שפועל הטוב אינו פועל הרע,
וע"כ לא ראה לשלח את ישראל אע"פ שידע את ד'
והאמין בו, אבל חשב צעיפות סברתו כי אין כוונת
ד' להעביד לישראל אלל להרע למזרים, ומה שהי' מצקש
ומתחרה בהם שישלחו את ישראל ממזרם, לא הי'תה
חלית הכוונה לעוצת ישראל, אלל עילל הוא ותואנה
להרע למזרים, וע"כ לא אצה לשלחם, כי חשב שלא
ישתחרר מזו ורעתו בין אם ישלחם או לאו (עיין
צינה לעמים דרוש כ"ע שמצא ענין זה בצריכות).

ובזה יובן מ"ש לא ידעתי את ד' וגם את ישראל לא
אשלח, כי לא האמין במדת הרחמים ושרוא
ית' פועל הטוב, ח"ש לא ידעתי את ד', וע"כ גם את
ישראל לא אשלח, ולא הכה אצו ולא אצה לשלחם
גם אחר שהכה במכות גדולות, ואע"פ שידע חלקים
ומודה בו כמ"ש הרמב"ן ז"ל להוכיח בן, אבל חשב

אוחס מלך ממרים להלך, ועוד במדין אמר לו ואני אחזק את לבו ולא ישלח את העם, גם יצא כוונת העונה במ"ש למח זה שלחתי, דאם הוא טענה נוספת הי"ל לומר ולמה זה שלחתי צוא"י המוסף, ואם הוא מעין טענתו הקודמת מה הוסיף ציבור צדק למ"ש למח הרעותה, ואיך נתחזק טענתו צדק ועיין מפרש"י.

ולבאר כל זאת נקדים עוד משה"כ צ"י שמות וזה נ"ך האות כי אנכי שלחתיך צבוא"ך את העם ממרים טענתו את האלקים על הכר הזה, וערמו המפורשים ציבור הכחוב, כי איך יהי מתן תורה אוח ומופת על השליחות, והרבה פירושים נאמרו צדק, והרמב"ם צ"ח מה יסו"ה פ"י צדק דבר נחמד (ובדבריו פ"י שמות נחצאר ענין זה צאריכות). ואפ"ל עוד בהקדם מ"ש האר"ל צ"ח הפסוקים ע"פ לכה ואשלחך אל פרעה וגו' כי מלת לכה יורה שילך מעצמו, בלי שישלח מאתו ית', ומלת ואשלחך יורה הדיק, אבל הענין הוא כי הקב"ה שלחו בשליחות זה, ויש צד רעה שהוא עוצה, כי ע"י שליחות הזה כחיד תכבד העבודה על האנשים וגו', והטובה צ"ח צאריכותה שאלו ישראל ממרים, וזהו מנינו כי אע"פ שכלל מאתו ית' אין הקב"ה מיוחד שמו על הרעה, ועל כן צדתי הרעה הנמשך בשליחות הזה, אמר לכה מעתה ולא יקרא שליח משלחו ית', וצדתינה הטובה שאני עתיד לגאול אתה ואשלחך ע"י ז"ל.

והנה צדיק הטוב לא נשלח אלא צדיק הארץ, וזה הי' תכלית היולאש כמשה"כ וארד להנילו מיד מרים ולהעלותו אל ארץ עוצה ורחבה וגו', דמה שנו ונדו במדבר ארבעים שנה ע"ל הטובה הי' ואינו ראוי לייחד שליחותו ית' על זה, וישיבת הארץ א"ל שתקיים רק ע"י שמירת החורב והמלכות, כמו שדרשו ר"ל במדרש תהלים שאמר דוד ד' מי יגור באהלך צדיק ויושלים, א"ל הקב"ה מי שיש צדו מלכות פרישות הולך חמים ופועל דרך וכו' ע"י, א"ל נשלמה צדיק הטוב ע"י קבלת החורב, ע"כ אחר שא"ל הקב"ה לכה ואשלחך אל פרעה שיהי תכלית השליחות עוצה וראוי לייחד עליה שליחותו ית', ציבור לו הקב"ה צדיק הטוב שזה, וז"ל לו זה נ"ך האות

ומתוך קושיא הי"ז מ"ש הכחוב כי צפנס האות אני שולח את כל מגפתי אל לך וגו', ומ"ש התרגום יו"ט כי צמחא דאד חדע דמן קדמי הוין משתלחין ולא מן חרשיתא, ומ"ש האורח"ק בפסוק זה, דמכת צדק נחצרה לו על כל המכות שהם מעשה אלקים, שעבדו נחלמה אלו שהקב"ה משתמש בהפכיים, מה שאין צד כפסים לעשות כ"ל.

ומתורצים קושיא הע"ז והע"ז ומ"ש פרש"י ע"פ כי צפנס האות אני שולח את כל מגפתי אל לך וגו' מכאן שמכת צבורית קשה מכולם, ודאמת הי' מכת צבורית קשה מכולם, וכבר אמר ד' שלא יבטע לצדו עד המכת האחרונה שהוא מכת צבורית, כמ"ש ולא שמע עד כה ודרשו ח"ל עד שהשמע המכת שאפתה צדק וכו', אמנם מכת צדק הודיעו הש"י"ת אמונת ההפכיות כדי שיאמין צמח צבורית וישלחם, וע"כ למדנו מכאן שמכת צבורית הוא הקשה מכולם, שצמח צדק כבר נחצרה לו אמינות כל המכות כולן שהם מעשה אלקים, וכ"ז הי' רק הכנה אל מכת צבורית שהוא הקשה מכולם.

ומתורץ ג"כ קושיא הי"ד מ"ש ח"ל במדרש צמח צדק מי כמוהו מורה שהוא מורה דרך לעשות תשובה, שלא חפץ לשלוח המכת עד שיחזירו לעשות תשובה, ש"כ השכם צדק והחזיק לפני פרעה, ולכאורה למח דרשו כן צמח צדק דוקא, והרי גם צמח האחרית הי' צדק הארץ, ולדרכו יובן שצמח זו הורה הש"י"ת דרך תשובה, לצד לו אמונת כל המכות שידע צדק שהם מעשה אלקים, ולא חפץ הקב"ה לשלוח עליו מכת צבורית עד שיחזירו תחלה לעשות תשובה, וזהו לו אמינות המכות ואמונת ההפכיות ע"י מכת צדק, וז"ל כאן מי כמוהו מורה וא"ש.

ועתה נצו לצדד הדקדוקים שצתחלה הפרש, על מה שפרש"י דיבר אתו משפט על שהקשה לומר למח הרעותה, ומה שפ"י ע"פ ושמי ד' לא נודעתי לא נכרתי צמח אמינות שלי, ומדרש רבותינו והדקדוקים טעניהם המוצאים לעיל, בהקדם מה שהתפללו המפרשים על חרעומתו של מפרש"י למח הרעותה, הלא הודיעו הש"י"ת מתחלה כי לא יתן

מראשית שנתתי להם במנזרים, שנה' עתה תראה וגו', דהנה טענת משה רבינו הייתה דאין זה כבוד שמים, אחרי שבאתי אל פרעה לדבר בשמך, ונתייחד שמך יחי' על השליחות, ואינו ראוי שימשך ממנה בחינת הרעה, וראה משרשי' דעדיין לא נשלמה גזירת הגלות, ויטערו ישראל להשלימו בשאר גלויות, וא"כ אין השליחות צדדי' הטוב להיות נתייחד עלי' שמו יחי'. ע"כ א"ל הקב"ה אני הכתבתי עליך שאתה עניו ומגדר העניו להיות סבלן, ואתה מקפיד על דברי, חייך יש לך לידע שצוה אחריתן של ישראל, שיבי' תכלית השליחות טובה, ע"י קבלת התורה וצאת הארץ כנ"ל, ועוד שגאולת מלרים שורש כל הגאולות וגאולה העתידה, ואלוני נגאלו ממלרים על ידך, היו משוקעים ח"ו בני שערי עומאח ולא הי' אפשר לגאולה העתידה שמתקיים, נמאץ שהי' השליחות לתכלית הטובה, כי ע"י גאולה זו יתקיים גאולת העתיד, וז"ש טובה אחריתן של ישראל, מראשיתן שנתתי להם במנזרים, ולאחריתן נמשך מראשיתן שנתתי להם במנזרים, ושפיר יקרא השליחות על שמי ע"ש תכליתה.

ומה שאמר לו הקב"ה בתוכחתו וארא אל האבות ושמי ד' לא נודעתו להם וגו' ופרש"י לא נכרתי במדת אמתיות שלי וכו' ורבותיו דרשבו שלא נגליתו להם בשם הוי' שהוא שם העלם וכו', והקשו המפרשים על כל א' מהפירושים כנ"ל ואפ"ל דשני הפירושים כוונת א' להם ועל קוטב א' נאמר, ובדרך זה יתורא כל הקושיות על נכון. דמה שהקשה רש"י ז"ל על דרשת רבותיו דהרי מליו שנגלה הקב"ה לאבות בשם הוי', שאמר לא"ה צביות צין הצתרים אני ד' אשר הולאתיך מאור כשדים ועוד כד"מ, ועיין באבן עזרא ובדברי' ז"ל שחילצו על קושיא זו, דלאבות הקדושים עשה הקב"ה נסים נסתרים מלובשים בצבצ, אצל נסים נגלויים צננוי הטוב שהוא בשם הוי', אשר בו נהי' כל הוי' ובורא חדשות צננוי החולדות צמודה זו לא נגלה להם.

ופלא שמצאנו בתנחומא פרשה זו הכונה את השם באותיותיו אין לו חלק לעולם הבא וכו', תדע לך שלא גלה אותו לאבות העולם, ולמה גילה אותו למשה על שהלך לגאול את ישראל ע"כ, ואיתא ג"כ באר"ת דר"ע (אלף) אפי' אברהם יתכן ויעקב

השליחות לז' בחינת הטוב שבה, צהואיך את העם ממנזרים תעבדון את האלקים על הכר הזה, ועי"ז יושלם תכלית הטוב של גאולתם ויתקיים ישיבת הארץ על ידה.

ומעתה יתבאר טעמו של משה רבינו מ"ש למה הרעותה וגו' למה זה שלחתי, כי לא הייתה אמירתו בגדר תרעומת ח"ו, כי אם תפילות ותחנונים לפני הקב"ה לעורר רחמים על ישראל, וטעמו הי' באמר ומה צדדי' אל פרעה לדבר בשמך, ונתייחד שמך הגדול על השליחות, הרע לעם הזה ונכפלה הלה והכבדו עלו על ישראל יותר, והכל לא הולת את עמך, ואין זה כבוד שמים שיתייחד השליחות בשמך על בחינת הרעה, וע"כ צהכר שחושב את ישראל ויראו הכל בחינת הטוב, וז"ש למה הרעותה לעם הזה, וא"כ למה זה שלחתי וכמ"ש ז"ל במדרש (פי' ה' סי' כ"ב) שאמר קוצל אני על שלחתי, כי באופן זה אינו כבוד שמים שבאתי בשליחותך, ולמה אמרת לי בלשון ואשלחך, ואינו ראוי שיקרא השליחות בשמך, ובעטנות אלה ראה לעורר רחמים על ישראל. וע"ז השיב לו הקב"ה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וגו', ואחרית השליחות יהי' טובה, ויושלם תכליתה ע"י קבלת התורה וצאת הארץ כנ"ל, ושפיר יקרא השליחות על שמי ע"ש תכליתה.

ומעתה יתורן קושיא ראשונה שהחיל הכתוב וידבר אלקים לשון דיבור קשה ומדת הדין, וסיים ויאמר אליו אני ד' מדת הרחמים ואמורה רכה, וקוצי' ראה טובה כוונתו של משרשי', שכל טעמו צבציל לעין של ישראל לעורר רחמים עליהם, ומה שהקשה לדבר אחר הי' רק נגד המקטרג, וז"ש וידבר אלקים אל משה, אצל באמת הי' אמורה רכה ובמדת הרחמים. והוא מ"ש ז"ל במדרש באותה שעה בקשה מדיכ"ד לפגוע בו שנה' וידבר אלקים אל משה, א"ל הקב"ה וכי צ"ו אני צמודות שאינו מרחם בה"ד ויאמר אליו אני ד' עכ"ד במדרש, מצוה כדברנו דרך נגד המקטרג הי' דיבור קשה. ועפ"ז יתורן מדרש הכ"ל א"ל הקב"ה למשה אני הכתבתי עליך שאתה עניו ואתה מקפיד על דברי, חייך יש לך לידע שנה' טוב אחרית דבר מראשיתו, טובה אחריתן של ישראל

ובזה יתבאר המסורה כי"ל הוצא צבעה"ט, לכן אמר לבניי אני ד' לכן אמר לו בני נותן לו את צריתי שלי, עפומ"ש ח"ל (סנהדרין דף פ"א ע"ב) שנתעלמה ממשערי"ה הלכה זו דבועל ארמיית קנאים פוגעין בו, כדי שיצא פנחם ויטול את הראוי לו, עוד אמרו ח"ל צמדרש ילקוט (רמז תשע"א) פנחם זה אלי, ולפי שעשה שלי צין ישראל לאציהם שבשמים צעור"ט, ע"כ עתיד הוא להיות מצטר הגאולה כמ"ש וכו' לצד צד אבות על צנים וגו', מצור דזכר הכי שרר שיהי מצטר הגאולה בסוף יומיאל, וכן כתב חרשום יוצ"ע עה"פ לכן אמר בני נותן לו את צריתי שלי, שבצומא חומר לי וכו' ואעבדיי מלאך קיים, ויחי לעולם למצטר גאולה בסוף יומיאל. ואפשר שזה כוונת המסורה דלא לתרץ דאידך יתכן שלא הודיע הקצ"ה לאבות העולם צחי"ט שם הוי וסוד הגאולה הרמז בה, והודיע אותה למשה רבינו, ע"כ אחר שאמר הכתוב ושמי ד' לא נודעתי לכם, נתן טעם על שהודיע אותה למשה צמ"ש לכן אמר לבני ישראל אני ד', כי טעם ההודעה למשה היתה לזרז ישראל, לפי שהוא כי השליח לגאול את ישראל, ובהצעת שם הוי ציטר אותן על גאולתן, ובזה השם הזה עשה להם נסים נגליים להוציאם ממצרים כי"ל וכמ"ש בתנחומא כי"ל. וכמו"כ הוי צפנחם דע"כ נתעלמה הלכה זו ממשע"ה כדי שיצא פנחם ויטול את הראוי לו, שהיה עתיד להיות מצטר הגאולה כי"ל, וזה מאמר המסורה לכן אמר לבניי אני ד', שגילה הקצ"ה למשה מה שנתעלם מאבות העולם מפני שהוא הוי השליח לגאולתן של ישראל, ומכ"ע לכן אמר בני נותן לו את צריתי שלי, שנתגלה לפנחם מה שנתעלמה ממשערי"ה, מפני שהי מוכן להיות השליח לגאולתן של ישראל, וחדא טעמא לתרייכו, ואפשר שצ"ל רש"י ז"ל וארא אל האבות, ר"ל דמה שנתעלמה הודעה זו מהאבות הקדושים ונתגלה למשערי"ה, לא לצד שמתגלו גדלה על מעלתם, כי הם היו אבות העולם ושורש אומה הישראלית, וכל מה שיש צעק יש צעורש, אלא לצד שהי מוכן הודעה זו למשה, שהאריך אלי לזרז גאולתן של ישראל כמ"ש בתנחומא כי"ל.

שהם גדולים ממלאכי השרת, והקצ"ה אהבם אהבה גמורה, לא גילה להם שם המפורש אלא למשה בלבד, ונראה דודאי אין הכוונה שלא ידעו צמ"ש המפורש, שהרי הצניח הקצ"ה לאבות צמ"ש הזה, ואידך יתכן שלא ידעו בו, והכח"כ הזכיר את השם המפורש במקדש, והרבה צ"ל יודעים צמ"ש המפורש באותיותיו, וחדע שהרי אסרו להגות את השם המפורש, מכלל שיודעים בו, ואידך יתכן שלא ידעו בו אבות העולם, אצל הכוונה שלא גילה הקצ"ה צחי"ט שם הוי וסוד הגאולה הרמז בו, לפי שלא הי לזרז להם כפי צחינתם, אצל ממשערי"ה שהי שליח לגאולתן של ישראל, גילה לו הקצ"ה צחי"ט שם וסוד הגאולה העמוך בו, ובזה השם הזה עשה נסים בשמי התולדות בשמי הפכים צנושא א"ל כ"ל, והשפעת הכוונה לפי זרז הדור כמ"ש רש"י ז"ל (צירמ"ה מ"ה) צמ"ש המדרש עה"פ ומנחה לא מלאחי אמר הקצ"ה אוני נגלה על הצניחם אלא צמ"ש של ישראל, והוא מ"ש בתנחומא למח גילה אותה למשה על שהלך לגאול את ישראל, וכה לזרז הגאולה.

וע"ז צחינת השם וסודו אמתח"ל העלימהו, ולא נמסר אלא ליחודי סגולה וכל אחד משיג כפי הכנות, והאבות הקדושים גם כן השיגו אותה, אצל סוד הגאולה הרמז בה לא גילה הקצ"ה להם, שלא הי לזרז להם כפי צחינתם וכפי צחינת הזמן, שעדיין לא הי עת הגאולה צימיים, וצ"ש ושמי ד' לא הודעתי להם. וכמו"כ ממשערי"ה צפי הראשון לא נכרתי צמדת אמתיות שלי שעלי נקרא שמי ד', יתפרש ג"כ לכוונה זו, שלא גילה להם הקצ"ה צחינת השם שבו יתאמת הצעתה הגאולה, ויחזיק מ"ש שהרי הצעתהים ולא קיימת, ולכאורה הרי לא הי עדיין זמנה להתקיים כקשיות המפורשים, ולדרכו אין הכוונה שלא נתקיימה הצעתה צימיים, אלא שלא נתגלה להם צחי"ט שם, והוא פי לא נכרתי צמדת אמתיות שלי שהרי הצעתהים ולא קיימתים, שנגלה להם רק צחי"ט הצעתה, אצל צחי"ט השם שבו יתקיים הצעתה הגאולה לא גליתי להם. ושפיר נמשך התאמר הזה לפסוקים שלאחריו, לכן אמר לבניי אני ד', שפכשו לזרז הגאולה ונתגלה צחי"ט שם הוי, וסוד הגאולה הרמז בו, ומדה אמתיות שלי שאני נאמן לאמת דברי.

דמשה ה' המדבר אליהם, גם יצא דמה נתינת טעם בזה דמפני עבודה קשה לא שמעו אליו, ואדרבה לפי גודל הלאה הי'ל לשמוח יותר בצעורה הגאולה, ובמכילתא הקשו כן, וכי יש לך אדם שמתנער בשורה ואינו שמח וכו' אלא שבי קשה להם לפרוש מע"ז, וראוי להבין לעיל בפי שמות כשנתפשו צחלה כתיב ויאתן העם וישמעו כי פקד ד' את בניו וכי ראה את עיניו, ואיך עתה נהפכו כולו ולא שמעו אליו, וקשה הן לעם המכילתא והן לעם המפורש בפסוק מפני קול רוח וגו'.

(ה) וידבר משה לפני ד' לאמר הן בניי לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה וגו', יצא מלת לאמר דבכ"מ פירושו שיאמר לאחרים, וכאן שד"ר משה אל ד' מכו לאמר, ובפסרי ר"פ ואתחנן הקשו כן על פסוק הזה שאין ח"ל לאמר, ומכו ח"ל לאמר, אמר לו הודיעני אם אתה גואלם אם לא, ויצא למח בדרך להודיע לו, אחרי שהיית שלחו ובכזר לו ד' לשונות של גאולה והואלתי והלאתי וגאלי וגו', ובבביתו יתי כמה פעמים שיגאלם וע"ד כן שלחו, ולמה ציקש עוד הודיעני אם אתה גואלם אם לאו.

(ו) הן בניי לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה, צמדת ח"ל (ב"ר פ' יצ"ס סי' ז') זה אחד מעשרה ק"ו שצוהו, והקשו המפורשים דק"ו פריכא הוא, דהלא מפורש בפסוק מפני קול רוח ועבודה קשה, וטעם זה לא שייך אלל פרעה.

(ז) לע"ז בפי שמות ויען משה ויאמר וכן לא יאמינו לי ולא ישמעו צקויל כי יאמרו לא נראה אליו ד', הקשו המפורשים מה מקום לעצת לא יאמינו לי אחר שהבביתו הבו"ת ושמעו לקול, גם יליד צלשון וכן לא יאמינו לי, דמלת וכן מיותר ויספיק שיאמר ולא יאמינו וגו', אז וכן לא יאמינו, ומכו הכוונה צמלת וכן.

ולבאר הענין נקדים דברי המד"ר (בפי שמות פ' ה' סי' ע"ז) ויאמר אלכם מלך מלכים למח משה ואהרן תפריעו את העם וגו', מכו למח, אמר להם אהרן מלך ודבריהם למח ויצא הכוונה (ובכזר

וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ד' וגו', כזר דקדוק המפרשים שהתחיל צמדת דין, וסיים אני ד' שהוא שם של רחמים.

(ב) רש"י ז"ל פ"ה דבר אחר משפט על שהקשה לדבר ולומר למח הרעוה וגו', ויאמר אליו אני ד' נאמן לשלם שכר טוב וכו' ולא לחנם שלחתיך כ"א לקיים דברי שדברתי לאצות הראשונים וכו', ויצא כוונה המאמר, וכי עבד משרע"ה שליחותו ע"מ לקבל פרס, ומה נורך בהצטחה זו נאמן לשלם שכר לענין השליחות. גם מ"ש לא לחנם שלחתיך כ"א לקיים דברי יצ"ב, מה נורך בהודעה זו למשרע"ה אדון כל הנביאים, וידע שדברו יתי לא ישוב ריקם ולא לחנם שלחו כ"א שתתקיים שליחותו, וכבר הבביתו יתי ע"ז ונתן לו אות, כמ"ש לעיל זה לך האות בהוציאתי את העם ממצרים תעבדון את האלקים על הכר הזה, ופרש"י זה לך האות שתללית בשליחותי וכו', ומה נורך לכפול הדברים וכבר ידע בזה. גם מ"ש לקיים דברי שדברתי לאצות הראשונים, כזר נאמר לו כ"ז בתחילת השליחות שהוא לקיים הצטחהו יתי לאצות הראשונים, כמבואר לעיל בפי שמות ומה נורך לכפול, גם מה טעם צטענות אלו לסחור דברי משה רבינו שאמר למח הרעוה בשביל נערן של ישראל, ובדאי לא ה"י מסופק בכל אלה ולא נעלמו מידעתו.

(ג) במד"ר (ריש פרשה זו) הכ"ד (קבלת צ') ופניתי אני לראות חכמה והוללות וסבלות וגו', הפסוק הזה נאמר על שלמה ועל משה וכו', כיצד נאמר על משה לפי שכבר הודיע הקב"ה למשה שלא יניח אותם פרעה לילך וכו', ומשה לא שמר את הדבר וצא להתחכם וכו' והתחיל אומר למח הרעוה, וע"ז נאמר שאתה חכמה ודעת של משה, של הוללות וסבלות היו, וכי מה ה"י לו להכריח אחר מדותיו של הקב"ה, ועל דבר זה בקשה מדכ"ד לפגוע במשה וכו', ולפי שהסתכל הקב"ה ששצביל נערן של ישראל דבר כן, חזר ונבא עמו צמדת הרחמים ע"כ. ראו להבין דאם חכמה ודעת יש כאן, סבלות והוללות אין כאן, והם צ' הפכים רחוקים מקצה אל הקצה.

(ד) וי"א שמעו אל משה מקול רוח ומעבודה קשה יליד דהול"ל ולא שמעו אליו, דכזר מזכר בפסוק

יש להם מחכות מלות ומעשׂים של האבות. ולכן היו אבותינו עקרים צעצע, ואם כן לא היה צדק החולדות צדק הגוף כלל, רק כרגע נעשה להם נס וחולידו, ומעשׂים אין להם לעשו וישמעאל זכות אבות כלל, ללא היו צדק צדק לא בגוף ולא בנפש, אבל ישראל היו צדק נשמח כעוד דאזכרם ויחזק הם מקור נשמת ישראל, ומעשה יובן מה שהיו אבותינו אזכרם ויחזק עקרים, ויעקב לא הולך. להם שלא היה פסול בזרעו וכו', עכ"ל ק"ז זל"ה.

ומעשה איש קושיה משרשי כיון דקצרות ישראל אל האבות הקדושים מלד שורש נשמחם שהיו כלולים בדם צדק, ולא מלד בגופים, ע"כ לא שייך חללם סברת איפולוג דלא, כי קצתם צמקור עליון באילן השמות, ואין שם פירוד ולא הפלגה, וע"כ ישראל נחשבים צדים לאצות"ק עד סוף כל הדורות ואין לומר בדם איפולוג דלא, וא"ש טענתו של משרשי אחי חביב בן אחיו או בן צדק כ"ל דברי המדרש רב.

ובזה יתבאר דברי המדרש כי"ל למה משה ואהרן וגו' אמר להם פרעה אחס למה ודצריכם למה, דפרעה הקשה להם ג"כ קושיה כי"ל, אחי חביב לאדם בן אחיו או בן צדק, וא"כ למה שלא הקציה 'אחכם להליל אחי ישראל, ולמה לא שלא מלאכים כאשר שלא להליל אחי לוע, גם לא שכן צדק חביב יותר וכן ירך אציו הוא, ראוי היה שהקציה צענמו יגאל אחי ישראל ולא ע"י שלוחים, כדאיחא במדרש (פי' ג' סי' ד') שטען משרשי כן ואמר רבון העולמים כשירד יעקב למצרים, לא כך אמרת לו אנכי ארד עמך ממצרים ואנכי אעלה גם עלה, ועכשיו אחי אומר לי לכה ואשלחך אל פרעה, לא אנכי הוא שאמרת ואנכי אעלה גם עלה, וז"ש מי אנכי כי אלך וגו' לא אנכי אני שצבעתם לאצותיהם עכ"ל המדרש. וכמו"כ פרעה הקשה קושיה זו למשה ואהרן, כי לא קצרות של האבות דכן ירך אציו הוא, היה ראוי שהקציה צענמו יגאל אחכם, חלל ע"כ דכבר איפולוג דלא וא"כ בעלה זכות אבות, וכיון שכן אין להם זכות להיותם נגאלים, כמבואר במדרש פי' בא (פס"ו פסוק) אמר הקציה אם אני מסתכל במעשיהם

פירשנוהו לעיל דדברנו פי' שמת). וכעת י"ל באופן אחר בהקדמ דברי המדרש (שמות פי"ג ט"ו) ויחמר שלא נא ביד תשלח, א"כ חייב הגדול אמר לפניו רבש"ע אחי חביב לאדם בן אחיו או בן צדק, הוא אומר בן צדק, כשבקשה להליל אחי לוע בן אחי אזכרם, ביד המלאכים שלחם להליל, בניו של אזכרם שהם סי' רצוא בידיו אחי משלח להלילם, שלא נא ביד המלאכים שאלה רגיל לשלח עכ"ל המדרש. והקשה בם חוס' חן ממ"ד צמח' ב"צ (דף קכ"ח ע"א) שלא לי' ר' אצל לוי יוסף בר חמא, הלכה שלשי בשני כשר להעיד וכו', מר דבר רב אשי כאשר באצל דאבא, ולית הלכתא כמר בר רב אשי, ופי' הרשעים כאשר באצל דאבא שיעיד הבן לאציו אציו וכו', ולית הלכתא כותחי דבני צדים ובני צדי צדים עד א"ל דורות לא יעידו לאצותיהם, דכן ירך אציו הוא, וכתבו החוס' ואין נראה לרי' כיון דאחפג דלא כ"כ עכ"ל, וכן כתבו החוס' כך סברא צמח' דרין (דף כ"ח ע"א) עיי"ש, ולפי"ז לכאורה לא קשה קושיה משרשי כלל, דלוע שהי' בן אחיו של אזכרם היה שני בראשון, והוא קצרות הפסול לעדות, אבל ישראל כבר אפולוג דלא מאזכרם. ובהם מדברי המדרש כי"ל מוכח דברי הרשעים ז"ל דצדקו וצ"כ עד סוף כל הדורות לא אמרי אפולוג דלא, משום דכן ירך אציו הוא. אבל צמח' לית הלכתא דברי הרשעים, והחוס' והרא"ש וכל הפוסקים חולקים עליו, וצ"ע לא הוצא דעת הרשעים כלל, ופסקין הלכתא דדור רביעי כשר לעדות דכבר אפולוג דלא, וא"כ מה היה קושייתו של משרשי, והרי ישראל צמח' כבר היו אחר כמה דורות, ולא דמי לכן אחי שהוא שני בראשון וא"כ.

ויתבאר עפ"י"ש ק"ז היש"מ זל"ה (צ"פ תולדות) העטם על שהיו אבותינו אזכרם ויחזק עקרים, דאי משום שהקציה מתאחי' לתפלתן של לדיקים כמאמר ז"ל, היה מספיק בצמח' עקרות וכו', ועוד יעקב צחיר שצאבות מ"ט לא היה עקר משום טעם זה והי' די ברחל. ואמרתיו העטם דאשה הקציה שמאזכרם ויחזק ילאו גם ישמעאל ועשו הרשעים, וראה השי"ת שלא יגן עליהם זכות, וענין זכות אבות הוא כי כל תולדותיו הם אלוו צדק, וא"כ כל מה שמסגל מלות ומעשׂים תולדותיו מסגלין עמו, וע"כ

כעננת משרעיה לפני הקצ"ה, ח"ש הכתוב ולא שמעו אל משה ר"ל לפי שמשו רצונו היה השלית, ע"כ חששו דכבר איפלוג דרזא ואין מספיק זכותם להיות נגאלים, וזכות אבות כבר נפקסב, והר"א מקוֹלֵר רוח ומעבודה קשה שהוכבד פרעה עולו עליהם ולא בגין עליהם זכות אבות כ"ל.

וכמו"כ עד"י יתפרש דברי המכילתא שבי קשה להם לפרש מע"י, ומה"ע חששו שאינם ראויים שיגן עליהם זכות אבות, מפני שאינם אוחזין מעשה אבותיהם ידירבם, וע"כ לא שמעו אל משה להאמין בצורת הגאולה שיהי מיד, כי עכשיו נוכחו לדעת שאינם ראויים לזה דכבר איפלוג דרזא ופסקב זכות אבות. ומתוך קושא (ז) הכ"ל דאף למחמילתא האמינו דכתיב ויחנן כעס וישמענו כי פקד ד' את בני וגו', אבל עכשיו ראו שהורע מלכס והכבד פרעה עולו עליהם גם שבי קשה עליהם לפרש מע"י, ע"כ חששו דאיפלוג דרזא ולא יגין עליהם זכות אבות וזכות עמם ח"א שיהיו נגאלים לעולם כמבואר בדברי המדרש הכ"ל, וע"כ לא שמעו אל משה.

ובזה יובן הק"י בן בני לא שמעו אלי ואין ישמעני פרעה, ולא קשה קושיה במפרשים דק"י פריכה הוא, דקוֹלֵר רוח ועבודה קשה לא היה צרעה כ"ל, (קושיא ט) אמנם לדרכנו טעם הכתוב מקוֹלֵר רוח ומעבודה קשה, דמחא שפטו ישראל לומר דכבר איפלוג דרזא כ"ל, וא"כ מ"כ"ש וק"י שלא ישמעני פרעה, דכבר טען בן אדם למה ודבריהם למה כ"ל, ולא הודה בצאחות שורש נשמותיהם של ישראל, שהם כלולים באבות הקדושים צאילן הנשמות כעוף עם השורש, אבל חשז שכל קרבנם אינה אלא מלד הבופים וכבר איפלוג דרזא, ואם בני לא שמעו צוה ק"י שלא ישמעני פרעה, וא"כ כח הק"י.

ולדרכנו יתורן קושיה במפרשים מ"ש משרעיה וכן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, ולכאורה כרי כבר בעניונו ית' ושמונו לקולך וגו', (עיין לעיל קושיא ז) וכרמזין בקי והאברהם"ק חזינו שלא נחרש משה לעשות עטמה זו וכן לא יאמינו, אלא ללד שאמר דבר חדש מה שלא שמע מקודם, וזהו

של ישראל אינם נגאלים לעולם, אלא למי אני מסתכל לאבותיהם הקדושים וזכות אבותם אני גואלם, לכך כתיב מדלג על הכרים ואין הכרים אלא אבות וכו', וכן דרשו ז"ל צמ"ס ר"ה (דף י"א ע"א) ומבואר בן במדרשי חז"ל בהרבה מקומות דהגאולה היא רק בזכות אבות, דאליה לא היה הזמן עדיין שיאלו ממלרים, גם לא היה זכותם מספיק. ומעשה טען פרעה ממני"פ אחס למה, ר"ל למה צאחם אחס להיות הגואלים, ובהי ראוי שהקצ"ה בעלמו יגאלם ללד הקרבות דבן בנו חביב יותר, ואע"כ דאיפלוג דרזא ואין להם זכות אבות, וא"כ דבריהם למה, לא יושל דבריהם להוליך את ישראל, כי בלי זכות אבות אינם נגאלים לעולם כ"ל בדברי המדרש רבא, ופרעה היה חכם גדול צעומאח וכו' את כל אלה, אלא שלא ידע שקרבת ישראל לאבות הקדושים מלד שורש נשמותיהם, ולא שייך בהם איפלוג דרזא. ומה שלא גאלם הקצ"ה בעלמו אלא ע"י שליחות משה ואהרן, לפי שלא היה עדיין גאולה נחיות, ובעטם לפי שלא נשלם עדיין צירור כל הניצח"ק כמבואר בדברי הארז"ל, והוא רבו ישראל להשלים זאת צאח גליות, ולעמוד הקצ"ה בעלמו יגאלנו, ואז יהיה גאולה נחית שאין אחרי גלות עוד, כמ"ש ז"ל ופדויו ד' ישובו (ישעי' י"א) אין חומר ופדויו משה ואהרן אלא ופדויו ד', שגאולה העתידה יהיה ע"י הקצ"ה בעלמו, ואח"כ צילקוט (רמז חקע"י) אמר הקצ"ה צעוכ"ז הייתם נושעים ע"י בניא, צמלרים ע"י משה ואהרן דימי סוסרס ע"י דבורה וצרכ וכו', ולפי שהיו ע"י צער ודם הייתם חחרים ומשתעבדים, אבל לעיל אני בעלמו גואל אחכם ועוד יותר אין אחס משתעבדים שגא' ישראל נושע בדי תשובת עולמים ע"כ.

ולדרכנו יבואר מאמ"כ ולא שמעו אל משה מקוֹלֵר רוח וגו' והדקדוקים הכ"ל (בקושיא ז), ואפשר על כי ראו ישראל שהוכבד עליהם עול השעבוד, כמאמר משרעיה ומחא צאחי אל פרעה וגו' כרע לעם הזה והכל לא הלל את עמך, ע"כ חששו שאין להם בגות זכות אבות עוד, דכבר איפלוג דרזא, ובלי זכות אבות ח"א שיהיו נגאלים כדברי המדרש הכ"ל, ובהי להם ר"א ע"י דאיפלוג דרזא דאליה לא היה משה רצונו השלית, דאחרי מהם חביב בן אחי או בן בנו

לאמר, אמר לו רבש"ע הודיעני אם אחת גואלם אם לאו, ולכאורה כבר הצטיחו ית' על הגאולה כ"פ וע"ד כן שלחו, והודעה זו מה זורק צו (עיין לעיל קושיא ח'). אמנם לדרכנו כל טעמנו של משרע"ה היתה דוח הגורם מה שלא שמע פרעה ולא שמעו בני ישראל, לפי שאני השלית, ומן הראוי שבצו"ת צעמנו יגאלם, דאזכר מהם חצי בן אחיו או בן צו כדברי המדרש הכ"ל, וז"ש לאמר להשיבו אם אחת גואלם, ר"ל אחת הצעמך ולא ע"י שליח, ולפי שדע משרע"ה שאם הוא יוכי השלית, לא יהיה גאולה עולם, כמבואר בזיקוע הכ"ל דגאולות הקודמות לפי שכיו ע"י שליח בשר ודם הייתם חוזרים ומשתעבדים, ולעמוד יוכי ישראל מושע דד' ולא יוכי תשועת עולמים, מה"ט לא רכש משרע"ה להיות השלית, ולטובתו של ישראל נתכוון שבצו"ת צעמנו יגאלם יוכי גאולה נלוו, ועד"ז יוצנו כל טענותיו של משרע"ה מה שסירב ומתנן ולא רכש להיות השלית, והמכוון בכם אחד הוא שמסר נפשו לטובת ישראל, וכל דיבוריו היו חפילות ותחנונים לפני הקב"ה לעורר רחמים על ישראל שיגאלם בצו"ת גאולה עולם מיד.

ועתה נבוא לבאר דברי המדרש הכ"ל (בקושיא ו') בה"ד ופיתיו אני לראות חכמה וכוללות וסכלות וגו', נאמר על משרע"ה על שאמר למה הרעוה וכו', שאותה חכמה ודעת של משה של הוללות וסכלות היו זכר, וז"כ כי איך אפשר שיכיו שני הפכים בנושא א', חכמה ודעת והוללות וסכלות עיין קושיאנו לעיל. ויבאר עפ"י דברי הגמ' עירובין (דף ק"ד ע"ב) אילת אהבים ויעלת חן באהבתה חשבה תמיד (משלי כ') כגון ר' אלעזר בן פדת, אמרו עליו על ר"א שהי' יושב ופוסק בתורה בשוק התחחון של טיפורי, וסדיו מוטל בשוק העליון של טיפורי וכו', פרש"י באהבתה חשבה תמיד בשביל אהבתה של תורה חשבה עומך שוגר ופתי להניח עסקך ולרדף לדבר הלכה עכ"ל, עכ"פ מצינו בזה ז' אלא לזיקים ותכמים גדולים, שגדול אהבתם בלימוד התורה"ק ואהבת הצו"ת, עשו דברים שהיו משחוללן בכם על הצדיות, אבל תוכן ופנימיות מעשיהם הי' בהשכל ודעת וצחכמה נפלאה מאהבתה ודקדוקות צו ית' וצחכמה התורה"ק, אלא שהתבטא בזה מסתתר ומכוסה ועמיר, וע"כ הי'

אומרו ית' אליו ואני ידעתי כי לא יתן אחכם מלך מארים להלך וגו', וע"כ חשש משרע"ה כי אחרי ראותם בני ישראל שלא ישמע פרעה צבול, יאמרו כי"ר ראי' צדורה כי לא נראה אליך ד', שאלו היית שליח השם לא ימרה פרעה את דבריו ית' עכ"ל"ד ז"ל. ועד"ז אפ"ל לדרכנו כי לא נסתפק משה רבינו ע"ה בהצעתו ית' ושמעו לקולך, וכן הי' כשצונו בשליחות ראשונה אל ישראל כחצי ויחלון בעם וישמעו וגו', אמנם אחר שבריע לו ית' עוד ואני ידעתי כי לא יתן אחכם מלך מארים להלך, מעתה חשש משרע"ה שאחר שיקשה לב פרעה ולא יאבה שלוח, ועוד יכבדו עולו עליהם, מאז יבג לבם של ישראל ויסתפקו בשליחותו, ויחששו כיון דלא הועילה להם זכות אבות להקל מעליהם עול השעבוד צודתי אפלוג דרע, וא"כ אין זכותם מספיק שיגאלו מיד.

וה"ש משה רבינו ע"ה "וכן" לא יאמינו לי, ר"ל שיהי' הדק אדם שלא יאמינו לי, וצאמח גם משרע"ה טען למה הרעוה לעם הזה ולמה זה שלחנני, דבשביל כך לא האמין פרעה לפי שאני הייתי השלית, וע"כ הרע לעם הזה, וכמו שפירשנו לעיל אדם למה ודצריכם למה, שטען פרעה שאלמלי הגיע זמן גאולתם של ישראל, הי' מן הראוי שיהי' גאולתם ע"י שליחות המלאכים או ע"י הצו"ת צעמנו כ"ל. ולד' צ' טענות אלו יחלש אמונתם של ישראל בשליחות, וכמו שכן הי' באמת כמאמרי"כ ולא שמעו אל משה ללד שמשה הי' השלית, וגם מקולר רוח ומעצודה קשה לפי שהוכדד עליהם עול השעבוד, ומה ראי' דבצר איפלוג דרע כמו שפירשנו לעיל, וז"ש וכן לא יאמינו לי שיהי' אדם טענה בהשמעת שלא יאמינו לי, כי יאמרו לא נראה אליך ד' ר"ל בשם המפורש, כדאיתא בתנחומא (פי וארע) שלא גילה הקב"ה אותה לאבות העולם ולמה גילה אותה למשה על שהלך לגאול את ישראל, מבואר מה דבחי שם כו"י ית' הוא שם הגאולה, וגילה אותו ית' למשרע"ה על שהלך לגאול את ישראל וז"ש וכן לא יאמינו לי כי יאמרו לא נראה אליך ד' בשם המפורש, להיות שליח לגאולתן של ישראל.

ובזה יבואר דברי הספרי וידבר משה לפני ד' לאמר כן בניי לא שמעו אלי וגו' מה ח"ל

נעיל קושיא צי) חמס כל טענתו של משרעי' של רבא להיות השלם, לפי שידע דבאופן זה אי' שיהי' בגאולה נחמ, ועתידין ישראל להיות חוזרין ומשתעבדים בשאר גלויות, כמבואר בדברי חז"ל דכל הישועות שהיו עיי' שלוחי צמר ודם לא היו נחיים, וא"כ מה צאט בגאולתם אם יאמרו לסבול עוד עול הגלויות, ועיי' ביקש והתפלל והפציר שהצוי"ה בעצמו יגאלם ויהי' גאולה עולם שאין אחרי שיעוד עוד. ועיי' השיב לו ית' אני ד' נאמן לשלם שכר וכו' ולא לחס' שלחתיך וכו', דבאמת לא הביע הזמן עדיין לגאולה נחמ, כי לא נשלם בירור הנייה"ק כמבואר בכתבי האריז"ל, אבל אעפ"כ יש נאך והכרח לגאולה זו שהוא רק לפי שעה, ולא לחס' שלחתיך שאין שלוחותך צחם, אלא שיש צד הכנה ושורש לגאולה העתידה, ושיד' כחצו ק"ו ותעצמו צהר נחלתך כמון לפעם הפסוק תבאמו ותעצמו צהר נחלתך כמון לשבתך וגו', דהמקדשות שנחצו צבוע"ר לא הי' בנינים פועל ריק חיו, אלא שהיו הכנה עיי' קדושת עבודה מעשה הקרבתות ויתר עבודת הקודש אשר עשו שם, להכין כח רוחני וקדושה נפלאה אל הבית השלישי שיהי' קיום נחמ וצית עולמים עיי"ש בצרכות.

ובבזו כן לעניינו כל הסימיות שעמדו בהם ישראל, ובאמינו בבואתו של משה רבינו ע"ה, והלכו אחריו במדבר בארץ לא זרועה, כל זה היתה הכנה לגאולה העתידה, וצרכותה יבואו ויחזרו לעתיד, כאמרו ז"ל בסנהדרין (דף ק' ע"ב) דאחרים באין בזכותם עיי"ש, ולעתיד כשהקב"ה בעצמו יבוא ויגאלנו, יהי' התגלות האור כי"כ גדול ונורא, עד שלא יהי' צמחיות נסיון כלל, וכמ"ס ז"ל במ"ס שבת (קנ"א ע"ב) הגיעו שנים אשר תאמר אין לי צדס חפץ (קבלת י"ב) אלו ימי המשיח, שאין צדס לא זכות ולא חובה, ולא יהיו נסיונות ולא קיבול שכר, אבל בגאולת מלכים הגם שעשה השי"ת מופתים גדולים ונוראים, אבל לא הי' צמחית התגלות כמו שיהי' לעתיד, ובמה שהוקשה ד' את לב פרעה והכחיד עולו על ישראל, והעני' פניו נגד משה ואהרן שלוחי ד', כל זה הי' צבד נסיונות לישראל, ואעפ"כ באמינו ויאלו למדבר ארץ לא זרועה, ועיי' שכרם אתם להיות נגאלים ויעצו צרכות זה, כדברי הגמ' אחרים באים

נראה כלפי הרואים כהוללות וסכלות. וכמ"ס לענינו צמחית משרעי' שאמר למד הרעות וגו' מסר נפשו לתועלת ישראל כמ"ס לעיל, ויהי' צדס חכמה גדולה, שפעל בדיבוריו הלל לישראל להקל מעליהם עול השעבוד.

ויובן עפ"י מ"ד בגמ' צ"ק (דף י' ע"א) מעשה צבתו של נחמיה חופר שיחין שנפלה לצור גדול, צאו והודיעו את ר' חנינא בן דוסא, שעה ראשונה אמר להם שלי וכו', שלישית אמר להם עלתה וכו' א"ל צביא אתה, אמר להם לא צביא אנכי וכו' אלא כך אמרתי דבר שנלעזר בו אותו לדיק יבשל בו זרעו, אי' אחא אעפ"כ מת בנו צמח, שנה וסביציו נשערה מאוד מלמד שהקב"ה מודקדק עם סביציו אפי' כחוט השערה, והקשו צחם' אכתי מנ"ל הא מת בנו צמח, ותוירלו דמ"מ צאותו דבר עמלו לא הי' ראוי לישלם עיי"ש. ובשיטה מקובלת כתב זלרציו נראה לפרש מ"ס רחב"ד אמרתי דבר שנלעזר בו אותו לדיק יבשל בו זרעו, כלומר בשמעתי דבר זה לפני הקב"ה, והסכים הקב"ה לדברי שכן דרכו של הקב"ה שמשכים לסברת הדיקים שדור, וכשמת בנו צמח כבר מת ר' חנינא וכו' עיי"ש. וצדס יבואר דברי המדרש הנ"ל שציקשה מדת הדין לפגוע צמח, לפי שכלפי חוץ היו נראים הדיבורים כהוללות וסכלות, כמבואר בדברי המדרש שצבר הודיע הקב"ה למשה שלא יניח אותם פרעה ליקר וכו' ומשה לא שמר את הדבר וצא להתחכם וכו' והתחיל אומר למד הרעות, והמלאכים מצ"ד של מעלה לא הבינו החכמה המסותרת בדבריו, ועיי' ביקשה מדת הדין לפגוע צמח וז"ש וידבר אלוקים אל משה צמדה"ד, ולפי שנסתכל הקב"ה שצביל לערן של ישראל דיבר כך, חזר ונהג עמו צמדת הרחמים שנה' ויאמר אליו אני ד', דכצו"ת יודע הנסתרות וכוונה הפנימיות שדיבוריו, שהי' צדס התחכמות נפלאה והועיל הרבה להלל לישראל להקל מעליהם עול השעבוד, והקב"ה מסכים לסברת הדיקים כנ"ל.

ורפ"י הנ"ל אהרן לן עיינו להבין קמא דברי רש"י ז"ל עה"פ ויאמר אליו אני ד' נאמן לשלם שכר עוב וכו' ולא לחס' שלחתיך כ"א לקיים דברי אשר דברתי לאבות הראשונים וכו' (עיי' הדקדוקים

בזכותם הן עלמין לא כ"ש, ח"ש לו יתי' אני ד' נאמן לשלם שכר עובד למתהלכים לפני ולא לחנם שלחתיך כ"א לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים, וזה השיב לו הבריות על חששתו ה"ל, דלא שייך אלל ישראל איפולוג דרא לפי שקרבנאם אל האבות הקדושים משורש נשמותיהם, ועדיין זכות האבות קיימת, ומכרח אני לגאלם לפי שעה, אע"פ שלא יתי' עדיין גאולה נחיות, אלל האורך בשליחותך לקיים דברי שבטחתי לאבות הראשונים.

בזכותם הן עלמין לא כ"ש, ח"ש לו יתי' אני ד' נאמן לשלם שכר עובד למתהלכים לפני ולא לחנם שלחתיך כ"א לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים, וזה השיב לו הבריות על חששתו ה"ל, דלא שייך אלל ישראל איפולוג דרא לפי שקרבנאם אל האבות הקדושים משורש נשמותיהם, ועדיין זכות האבות קיימת, ומכרח אני לגאלם לפי שעה, אע"פ שלא יתי' עדיין גאולה נחיות, אלל האורך בשליחותך לקיים דברי שבטחתי לאבות הראשונים.

וע"כ הסמוך הכתוב לומר וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וגו' וגם הקיימותי את צריתי לתת להם את ארץ כנען וגו' לכן אמר לבניי אני ד' והוא אחי אחכם וגו' לקיים אותה הבטחה והשבעה שנשבעתי לאבות הראשונים. ואפשר דזהו כוונת רש"י ז"ל שפי' וארא אל האבות והבטחתים הבטחות וכו', ולגאולה את הכסף. רש"י ז"ל בבבאבא, אלל לדרבנא חובין וכוונת אמרו יתי' למשה כי להסיר מלבו החששא, דכבר איפולוג דרא ופסקה זכות אבות, דא"ל"ה כי ראוי שיבי' השליחות ע"י מלאכים או הבריות בעלמא יגאלם, כדברי המדרש ה"ל ששאל איזה מהם חביב בן אחיו או בן בנו, וע"כ להסיר תלויה זו מלבו הזכיר לו הבריות זכות והבטחת האבות שעדיין קיימת, והאורך בשליחותך לקיים הבטחתי שבטחתי לאבות הראשונים.

ואפ"ל עוד בחי' בפסוקים ה"ל, דכנה מתחילי בגאולה שיקדים אלי' התשובה כמאמרם ז"ל (מדרש שו"ע ק"ו ט') אין ישראל נגאלים אלל בתשובה, ומשה ואהרן שוררו אותם אל התשובה, כמבואר בדברי המכילתא מה ח"ל ולא שמעו אל משה אלל שום פירוש לפרוש מע"י, וכל ישראל הרכירו תשובה בלבם כמבואר במד"ר שמות (סו"פ א') ע"פ וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים, רבן אמרי וירא אלקים שעשו תשובה הצינונים, וגם הרשעים הרכירו לעשות תשובה וכו', וידע אלקים שאפי' אי' בחזירו לא כי יודע אלל הקצ"ה לבדו, זה מכיון את לבו זה מכיון את לבו ועשין תשובה, ואע"פ שעשו תשובה לא ילאו משה לעולם אלמלא זכות האבות וכו' עכ"ד המדרש, אולם לא כי

ועד"ז יובנו החכמה וקישור הפסוקים ולא שמעו אל משה מקול רוח וגו' שכי' קשה להם לפרוש מע"י כדרשת המכילתא, ולא עלה צידם של משה ואהרן להביאם אל התשובה גמורה ושלמה, ומעתה דאג משה רבינו דאך יתי' אפשר לגאלם, וברי מתנאי בגאולה שיקדים אלי' התשובה כמאמרם ז"ל, ח"ש הן בניי לא שמעו אלי' ואך ישמעני פרעה ואני ערל שפחים, כי לא יהיו דברי נשמיים אליו ולא יאצה לשלוח ולהוציא את ישראל, כיון שלא שמעו אלי' בני ישראל לעשות תשובה גמורה ושלמה, וחשבתו יתי' מבוארת בפסוק שלח"י וידבר ד' אל משה ואהרן ויזעק אל בניי ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בניי מאמ"י, ויתורץ מה שהקשה הכוה"כ דאנו מבואר מה נז"ל אל בני ישראל, ומאמר להוציא את בניי מאמ"י, נז"ל זו שייך אל פרעה ולא לישראל, ולדרבנא היתה צוה תשובה מספקת להשקיע רוחו של משה רבינו, שכי' דואג ומתמרמר שלא עלה

כילוי ההלכה מפי החלמוד והפוסקים, ועליו חזין להוסיף וממנו חזין לגרוע, דהתורה"ק נתייח ולא יפול זה שנינו וגרעון וחוספתא, חמסם בהלכות הנהוגים בהקצ"ה לעשותם, ח"א לנו להכריע בהם עפ"י כללי ההלכה, דהבחי"ת מתנהג עם עולמו כפי המדות, וח"א לנו לידע אחת מידה אשר ישלעט אז, וכפי המידה ההיא יכריע הש"ת להתנהג עם ברוחיותו, ומבואר כענין הזה בספר"ק דגל מ"א (פרשה זו) עכ"פ וגם אני שמעתי את נאקת בניי וגוי, וחז"ל דהתורה ניתנה תמיד לידעש לפי ענין ראשי הדור ובחינתם ומדריגתם, כמו שראיתי בזה"ח ספר וכו' ששם המפורש היא נמסר לדרוש צו בכל דור לפי אותו הדור וכו', וידוע דכל התורה כולה שמוחית של הקצ"ה, מנאל בודאי ג"כ מדרש כולל דור ודור לפי דורשיו ולפי נשמת אותו הדור, והביא שפסוק ח"ל כי ידרש ציוני בצעש"ט זל"ה וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל, שזעקים עבור השכינה כביכול לקרב השכינה הקדושה וכו', כך כי מדרש ציוני בצעש"ט זל"ה ואנשי דורו, שהיו צמדיגה גדולה כזו שלא להחפול כלל על חסרון עממי רק על חסרון השכינה כביכול. ועתה לפי דורותינו מדרש הפסוק וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל, אפי' אם הם לועקים עבור עמם אשר מנרים מעבדים אותם, אעפ"י לגדול רחמיו וחסדיו ית' מקבל אפי' חפלה וטעק שבוש עבור עמם עכש"ד ז"ל. וצדור דמ"ש ז"ל דהתורה"ק מדרש כל דור ודור לפי דורשיו ולפי נשמת אותו הדור, חזין הכוונה על הלכות ודינים הנהוגים לישראל לעשותם, כי ח"א שיפול בהם שינוי או מגרעת, והתורה"ק לא ישתנה לעולם, אלא הכוונה על העניינים שהצורה צ"ה מתנהג בהם כפי התורה, ובהם מדרש התורה"ק כלל דור ודור כפי מצב הדור ובחינתו, וכמו שמפרש אח"כ בדודו של הצעש"ט"ק כי פשט הפסוק באופן אחר, ואח"כ שנחלש מצב הדורות הבחי"ת שומע לקול שועתם גם אם מתפללין עבור עמם, והתורה"ק מדרש באופן אחר.

כידו להביאם לידי תשובה גמורה, ועדיין היה קשה להם לפרש מע"י, ולסיבה זו היה דואג שלא ישמע גם פרעה כח"ל, וע"י היה דבר ד' אליו ויזום אל בני ישראל להחזירם בתשובה, ולא פרעה מלך מנרים שישלחם ויפגעו הדיבורים להוילת את בניי מארץ מנרים, כי הבחי"ת יסייע בידם לעשות תשובה, וגם יקבל בחי' תשובתם בערך הנסיונות וספלות מנצב כח"ל, והבחינתו ית' כי יעלה כידו להוילת את ישראל ממנרים.

והנה מבואר בספר"ק דימי השוצצים כמה מסוגלים מאוד לתקן חטא הידוע ר"ל, האמנם מבואר בזה"כ פ' ויחי דלא מהני תשובה כלל על חטא זה, ובמקור"א איתא דהני מילי כד לא עבד תשובה שלימותא, תשובתא דאחור אחחיתא לחפיתא על כל עובדיו, מבואר דעכ"פ לר"ך תשובה גדולה על זה, ובצורה"ר רחוקים אנו מאוד מצחי"ז, וח"כ אופי יש לנו חקף ונחמה, ואיך נוכל להתקרב לפניו ית' ולשוב על חטא הנורא הזה. וכבר דברנו מה פעמים חזין מספר ועלה בידיו למלאך בדברי ר"ל המלאת זכות באופנים שונים, שבערך דור חלש כדורנו קשה להשיג אפי' בחי' קטנה של תשובה, וע"כ ראוי שהבחי"ת יקבל תשובותיו חף שאינו ע"י השלימות, וכעת ח"ל לומר עוד עפ"י שהבחי"ת בספרי ויואל משה (מאמר ח' סי' מ') מדברי הרמב"ם ז"ל צפי התשובה צפרק חלק, בפלוגתא החכמים אם עשרת השבטים עתידים לחזור לעובד"ב, וכחז שם ח"ל כבר זכרתי לך פעמים רבות, שכל מחלוקת שיכ"י צין החכמים שאינו צא לידי מעשה, אלא שהוא אמונת דבר בלבד, חזין לך לפסוק הלכה כא' מהם, וכן כתב עוד צפי התשובה צמ"י סוטה פרק ה' נוטל, לענין פלוגתא דמתנות והולכת ועי"י, וק"י הישי"מ זל"ה צפי השא כתב דמבואר כן כלל הספרים דכל כללי הלכות איתם אלא בדינים הנהוגין ציוניו והלכות הניתנים לנו, אבל לא בדיני שמים דבדר שצדי הקצ"ה לעשות, חזין לנו ע"י שום כללי הלכה להכריע בפלוגתא ח"ל בצענינים כאלו עכ"ד ז"ל.

ובע"י כתב רבינו יונה זל"ה לפרש עת לעשות ל' הפרו תורתך, שצדור שכל כשהפרו תורתך, אז הוא עת לעשות לך, דהשם מאוד כל מה ששעין

והסבר הענין דאלו ההלכות הנהוגין לבני"א לעשותם, ח"א שיפול בהם השתנות, וכבר נמסר בידיו

ואיך יתגמם צדק מה שלא נתקיים עדיין בצעחה לירושם הארץ לאזנות.

ג) וגם הקמחתי את צריתי אחם לתת להם את ארץ כנען וגו', ודרשו ר"ל בגמ' (סנהדרין ל' ע"ג) לכם לא נאמר אלא להם מכאן לתחיית המתים מן החורב עכ"ל בגמ', ולי"צ קישור דרשם ז"ל להבא ומה ענין הצעחה תחיית המתים אל מ"ש משרעי"ה למח הכרעוה.

ו**לרבאר** הענין ז"ל עפ"י המבואר בדרי"ל דלכות לירושם הארץ לרי"ך להיות דור זכאי ורואי לך, וכתב הרבצ"ד ז"ל (פ"ג דעדות מ"ט) על דברי ר"ע (במנחם ס"ט) ובמספר הדורות והוא בקן שאל קורא הדורות מראש וכו', ופי' הוא ז"ל כלומר אע"פ שנותן קץ לגלויות ישראל ולשעבוד שלהם בשנים, מ"מ לענין הכעוזה והנחמות האמורות להם, במספר השנים הוא חולה, לפי שהוא רואה את הדור שהוא זכאי, ומתגלגל עמהם עד שמגיע לאותו הדור, וכן ה"י בשעבוד מלרים אע"פ שנגאלו בסוף ד' מאות שנה, לא שבו לשבת בארץ עד דורו של יהושע וכו', וכן לימות המשיח לא יכנסו לא"י מיד, אבל יוליד אותם למדבר העמים כמפורש בנבואת יחזקאל כי עכ"ל, ומפורש בן צמדי"ר (במדבר פ"א ס"ג) עיי"ש.

ו**הנה** מבואר בדברי ר"ל שקושי השעבוד ה"י לתועלתן ועוצתן של ישראל, דעיי"ז נשלם זמנם מחר ויאלו לסוף רד"י שנה, ולולא בן ה"י הגזירה להשלים ד' מאות שנה, ולאמלי היו מתממכים במלרים כ"כ שנים היו משתקעים ח"ו צי שערי טומאה ולא היו יכולים לזכות לירושם הארץ כלל, שא"כ כ"א לדור זכאי כשרים ולדיקים, ונקדים עוד מ"ש הרמב"ן ז"ל (צ"פ צ"א) עכ"פ ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה וגו' ואלו כל זכאות ה"י מאמ"י, וחז"ל ז"ל כי הגזירה ה"י על ח' שנה מן היום הכזה שנגזר עליהם צריח צין הצתרים, והשלשים שנה הם תוספת עליהם בשעבוד עון הדור הכזה וכו', שאין שום הצעחה שלא יגרסו החטא לבעלה וכו', ומן הידוע שח"ו ישראל במלרים רעים וטמאים מאוד וכו', ועי"כ ארך גלותם ל' שנה וכו', ולא נתקיים להם ויהי רצוני ישובו הנה וכו', אבל החטאים גרמו

לכבוד השי"ת, עכ"פ מבואר מכל הלין דהצו"ת דן ומתנגב עם ישראל כפי הערך מאז הדור, והגם שהתמירו צוה"ק דלא מכני תשובה על חטא הידוע רק בתיובחה שלימתה וכו', אבל בערך נסיונות העלומים של דורנו בכל תנועה ופסיקה, וגודל הכסתרה השורר צימיו, קשה להשיג אפי' נקודה קלה של תשובה, ועי"כ אפי' הכבוד השוכה בלבד ג"כ תשובה לפי הקצ"ה, וא"ל לומר הלכה בדרור דלא מכני תשובה על חטא הידוע, אלא לרי"ך לבקש רחמים ותחנונים שזכה לעשות תשובה אמיתית ולהתקרב להקב"ה, ואם נעשה כל מה שזכילתנו, בודאי הצו"ת יקבל תשובתנו כפי ערך שפלות מאז הדור, ועי"כ הימים האלו מסוגלים יותר שיתקבל צחי תשובתנו, דהקריאה מעורר הזמן, ובמלרים ה"י ג"כ על צחי זו שמתקבל לפני הצו"ת מה שהכירו תשובה בלבם, אף שלא זכו לתשובה שלימה, שז"ה ית' לפי המצב ורצוי כווד הכסיונות כג"ל. והשי"ת יחנו לשב צחשוב שלימה, ולעשות נחת רוח לפניו ית', ומזה לגאולה שלימה בקרוב צהחורומות קרן החורב וישראל, ובהחלול כבוד שמים עלינו במהרה צימיו אמ"ן.

*

[במסיבה לתמיכת כולל שומרי החומות]

ו**וארא** אל אברהם אל יתחק ואל יעקב וגו', פירש"י וארא אל האבות, דקדקו המפורשים מה הוסיף רש"י ז"ל בפירושו על המבואר בקרא, וידוע שאברהם יתחק ויעקב המה האבות הק, וכבר ביארנו צד עוד לאלקי מילין.

ב) ו**שמי** ה"י לא נודעתי להם פירש"י לא נכרתי להם צמדת אמיתית שלי וכו' שחרי הצעחתים ולא קיימתי, ומכו הצעחה וגם הקמחתי את צריתי אחם לתת להם את ארץ כנען וגו', והקצו המפורשים כרי עדיין לא ה"י זמנה להצעחה זו שחתקיים, ומעיקרם היתה הצעחה דודר רצוני ישובו הנה ואין מקום לתרעומות כלל, גם איך יתקשר כל זה אל סיום המאמר וגם אני שמעתי את נאקת צה"י וגו', ואל מ"ש משרעי"ה למח הכרעוה לעם הזה,

ובזה יתבאר קישור דרשנים ז"ל עכ"פ וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען, לכם לא נאמר אלא להם מכאן לתחיית המתים מה"ת, ולדרכינו היתה כוונת הרמז הזה למשרע"ה להרגיע רוחו על שחתמרמר ברתן של ישראל בקבוי השעבוד, לזה הודיעו לו הבריות"ש כי כ"ז ה"ה הכרח לתועלתן של ישראל שיזכו לירושלם הארץ, שהרי בהצטרף לאצוב"ק לתת להם את ארץ כנען, לכם לא נאמר אלא להם מכאן לתחיית המתים וזה, שהצטרף יקומו בתחיית וינתן להם צעמם ירושת הארץ, ולזה לריך להכין דור הזה ובחי"א כ"ז ראוים לכך שיצאו האצוב"ק ומעורבת ע"ד האצוב"ק וע"ד מ"ש בנ"ח שנקשרו על צנין ירושלים הראוי לדוד, והיינו הראוי לאצוב"ק כי בחי"א להם, ולח"א לו הקב"ה שהרי בהצטרף ולא קיימתי, שלסיכס וז נתאחר בהצטרף עד שחכי ח"י ראוי בקדושתה ויפסיק קדושת הדור לתת "להם" ח"פ רש"י ז"ל וארא אל האבות, שהתגלות הזה בהצטרף ירושת הארץ ה"ה על תנאי שיח"י לישראל התקשרות עם האצוב"ק ומתנהגים בדרכם עד שיקראו אבות להם וזה טעם בהצטרף ולא קיימתי, וה"ז תשובה על דברי משרע"ה למד הרעושה וכן.

ובדורות הקודמים מנהיגי ישראל הקדושים שנא"י שמרו על קדושת הארץ, וגדלו גדרים ותקנות לשמור חומת הקדושה לכל יפרו זה פרלות, (הבאחי מקאתם בספרי ויואל משה עמוד שצ"ח ש"ג עיי"ש) ועל דעת כן קראו מוסדי לבולל הזה בשם שומרי החומות, אף שביניהם לא ה"ה לירושלים חומה סביב לה וכבר נחרבה, אולם כוונת השם הזה לניין מערת הכולל שנתחייבה ע"ד כן לשמור חומת הקדושה וחומת הדת לכל יצאו זה פריאים ויחללה, דמקום שאין חומה שכיח מתפצלים וע"ד שאתח"כ (משלי כ"ה כ"ח) עיר פרוזה אין חומה, ולריך כ"א להתאמן שיח"י לו חלק בהחזקת המוסד הקדוש הזה שיח"י לו קיום, וזהו הכנה לציאת הגואל ירושת הארץ שח"א כ"א להתנהגים בדרכי האצוב"ק, כמו שהצטרף הקב"ה לתת להם את ארץ כנען, וזכר לקבל פני משיח

הכל ע"כ מקאת לשונו עיי"ש, וז"ש רש"י ז"ל שהרי בהצטרף ולא קיימתי, שנתאחר ונדחה זמנו של קיום ההצטרף לסיבת גרמת החטא כמ"ש הרמב"ן ז"ל, ולטעם המבואר בדברי הראב"ד ז"ל שגלגל הקב"ה עמכם עד שמגיע לדור זכאי הראויים לירושלם הארץ, וכל זה ה"ה תשובה נחמה למשרע"ה שה"ה מייזר ומטעיר ברתן של ישראל בקבוי השעבוד והקשה לומר למד הרעושה וגוי, והשיב לו הקב"ה כי כ"ז הכרח לטובתן של ישראל, כדי שיזכו לירושלם הארץ, ולח"א לו ושמ"י ה"ה לא מודעתי להם לא נכרתי להם במדת אמתיות שלי וכו' שהרי בהצטרף ולא קיימתי, ונדחה ונתאחר קיום ההצטרף מסיבת גרמת חטא, ולולא קושי השעבוד ה"ה ראוי להתאחר יותר ונשקטו ח"י שם לעולם, ולח"א וגם אני שמעתי את נאקת בני"י אשר מלרים מעבדים אותם ואזכור את בריתי, היינו בהצטרף ירושת הארץ שהצטרף להם, דעיי שמלרים מעבדים עליהם השעבוד, וזכו לקיום ההצטרף ולא יתאחר עוד.

ונקדים עוד דברי בנ"ח (בש"ע אר"ה ס"ה ק"ח) ע"ד ששאלנו על מנהג האשכנזים שאומרים בצרכת בונה ירושלים, וזנה אותה בקרצ צימיו בנין עולם וכסא דוד מברכ בתוכה תכין צא"י בונה ירושלים, דלא ה"ה כדקו"ל כשמואל (צ"י ערבי פסחים) ולריך משין חתימה סמוך לחתימה, והשיב דשאלת וכסא דוד וכו' הוא שאלת בנין ירושלים ממש, כי בקשתו על בנין ירושלים שה"ה זה השאלת שכינה וראוי לבון זה כסא דוד עכ"ד, וע"ד דליתא בזה"ק (ויקרא ק"ח ע"ה) אר"ה כח"ב מן היום אשר הולאתי את עמי את ישראל ממלרים, לא נחרתי צעיר מכל שצני ישראל ואצטר דודו וגוי לבנות בית להיות שמי שם, ה"ה קרא לאו רש"י סיפ"י וכו', דכח"ב לא נחרתי צעיר ואצטר דודו מאי ה"ה עם ה"ה ואצטר צירושלים מצפ"י לה, אלא כד קוב"ה את רעותא קמי' למיבני קרתא אסתכל בקדמייתא בהבוא רש"א דנהיב עמא דקרתא, ולצטר בני קרתא וכו', ה"ה לא נחרתי צעיר עד דאסתכלנא דודו למכו רש"י על ישראל וכו' עיי"ש, נמלא מצויר דמאחר וכסא דוד בתוכה תכין הוא בקשת בנין ירושלים ממש.

KolSatmar.com

וַיִּבְאֵר הענין נקדים דברי הגמ' כחוצות (ק"ח ע"ח) א"ר אליעזר מתיס שבח"ל אינס חיים שגא' (ישעי' כ"ו) ונתחיו לבי בארץ חיים, ארץ שליוויו זה מיתיה חיים, שאין ליוויו זה אין מיתיה חיים וכו' והקשו בגמ' ולר' אלעזר לדיקים שבח"ל אינס חיים (בתמי' ותיורו) א"ר אילעא ע"י גבול, מתקוף לה ר' חבא סלא רבא גבול לדיקים ע"י רבא, חבא חבוי מחילות נעשית להם בקרקע, ונשאתי ממלרים וקצרתני בקצרתם חמר קרמא דברים בגו, יודע הי' יעקב אבינו שלדיק גמור הי', ואם מתיס שבח"ל חיים למח הערית את בניו, ותיורו שמה לא חכב למחילות, (ובשען יעקב הגירסא שלא קבל עליו לער מחילות) כיוולא דבר אתה חומר וישבע יוסף את בני ישראל וגו', א"ר חנינא דאמר בגו, יודע הי' יוסף בעלמו שלדיק גמור הי', ואם מתיס שבח"ל חיים למח הערית את אחיו ד' מאות פרסה, ותיורו שמה לא חכב למחילות, (ובשעי' הגירסא שלא קבל עליו לער מחילות) עכ"ד הגמ' לעניינו ולכאורה עדיין י"צ דלפי"ד ר"א רק הלדיקים שבח"ל יחבו לתחי ע"י גבול מחילות, ומה יחי תקנתן של כל מתי חו"ל והאבודים בארץ אשור והנחשים באמ"ל, וצ"לם שכל ישראל יחבו לתחי ולא ידח ממנו נדח כמבואר בפסוקים וי"צ.

וַיִּתְבָּאֵר כ"ז עפ"ימ"ש היפס חומר (בצ"ר פ"ר כ"ז סי' ג') דזמן התחי מתי יחי נמלא מימרות. חלוקות בדברי רז"ל, שממ"ש במס' יומא מנפת ואצטג אחא מכן קודם, ותיורו לשכינה ביחמ"ק משה ואהרן עממם זכו, נראה שיהי' התחי דזמן ביחמ"ק לימות משיח, וממ"ש אין בין עובדי לימות משיח חלא שפצוד מלכות אינו נראה כן, דא"כ שניו גדול בין העובדי לזמן הכוא שיקומו כל המתיס ויפכו שפס ברורה וכו', עיי"ש שאסף איש עובד ה"כב מאמרי רז"ל שמבואר במקמס שתיקיים התחי צעת ציאת משיח צב"א, ובמק"א נראה שיהי' ליום הדין הגדול, וסוף דבר הביא דעת צעל העקרים מ"ש (במ"ד פ"ח) שצימות המשיח חכי תחייב לדיקים גמורים, כדי להקמסם שלימות גדול שלא יכלו לקבל תחלה, ולפרסם צעולם יכולתו הגדול, וליום הדין תחי תחי כוללת, וקריב לזה כתב

לאחד שנחפזו מעותיו במקום אפילה, אמר אם אומר אני האירו לי שאקצב מעותי אין ברי משגחה עלי, מה עשה נעל זכב א' והשליך בחוכם, והתחיל לזוח ואומר האירו לי זכב א' הי' לי ונפל ממני כאן והאירו לו, מה עשה משגל את הזכוב חמר להן בחייהם המתיו לי שאלקט את המעות, צורות הזהב נתלקטו המעות, כך חמר לו הקצ"ב למשה חס נקצר את חללם במדבר הן צאים צורותך ואתה צא צרשם שגא' יורא ראשית לו וגו' ויתא ראשי עם עכ"ד המדרש, ולכאורה יחי' מה סתירה למ"ש במד"ר (ס"פ שמות) ויאמר ד' אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה, במלחמת פרעה אתה רואה, ואין אתה רואה במלחמת יל"א מלכים וכו', מכאן אתה למד שגל משה עכשיו את הדין שלא יכנס לארץ, הרי מבואר שגור עליו שלא יכנס לארץ בשביל שחמר למח הרעותה, ולפי"ד המדרש ה"ל הי' מוכרח כן מעטם אחר, דע"י שנקצר משרע"ה במדבר יבואו עמו מתי מדבר לעתיד צעת התחי, וא"כ לא ע"ל העוגם הי' כ"א לעובדת של ישראל, גם י"צ מדברי רז"ל (סנהדרין ק"י ע"ב) שבהריתו דזור המדבר יש להם חלק לעוב"ב, ממה שגאמר (ירמ"י צ') הלוך וקראתם באזני ירושלים לחמר וגו' זכרתי לך חסד ועוריר אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, ומה אחרים צאים צורותם הם ענמם לא כל שכן עכ"ד הגמ', הרי מבואר שזור המדבר ענמה זכותם להביא גם אחרים, והצו"ת יחזר זכותם לכל ישראל שיכנו צורותם לעוב"ב, וממ"ש שיספיק זכותם לענמם, כמ"ש בגמ' הם ענמם לא כש"כ, וה"ז סתירה לדברי המדרש ה"ל (צ"י ואתחנן) שרק ע"י שנקצר משרע"ה במדבר הן צאים צורות, ואם לא יספיק זכותם לענמם, איך יבואו אחרים צורותם, גם י"צ דלפי"ד המדרש ה"ל דזור דיעה של נתי מדבר לא יחבו לתחי רק ע"י שנקצר משרע"ה עממם, א"כ איך יחי' תקנתן של דורות אחרים האבודים בארץ אשור והנחשים בארץ מלרים וכל מתי חו"ל שלא נקצר משרע"ה עממם, וצ"לם שכולן יחבו לתחי כמבואר בפסוקים וצאו האבודים בארץ אשור וגו', וי"צ איך יגרע זכותם של דור המדבר דור דיעה שלא יבואו רק חס נקצר משרע"ה עממם, וכלית ישראל הצאים רק צורותם יחבו לתחי אף צ"ל.

שיחבו לעורכ'צ כמבואר בגמ' (סנהדרין ק"י ע"ב) אמנם אעפ"כ הי' הכרח שיקצר משרע"ה במדבר, דעיי' ניתוסף זכותו ומעלתו וחס' צאים עמו בזכותו בחתי הראשונה, גם ודאי שלא ילכו לעזר גלגול מחילות, כיון שיצא עמו וזכותו, ואף לדיקים גדולים הנקבצים בחי' זולתם ג"כ יקומו בחתי הראשונה, אלא שיטערו לגלגול מחילות כמבואר בגמ', ושאר מתי חו"ל שלא הגיעו למעלה הדיקים יקומו רק בחתי הכללים כמבואר בדברי הראשונים הי"ל מבואר מכל זה דמא' שלא נכנס משרע"ה לארץ לא הי' ללד העושה, כיא להכליל ישראל דור המדבר, ומי"ש ח"ל כאן נעל משה את הדיון שלא יכנס לארץ כבר ביצורו בדבריו לעיל שהי' צבחי מורא עליהם, על שהי' בגזירה מוכרחת לעומתן של ישראל, ולא עבד קצ"ה דינא בלא דינא, ע"כ נסתבצ לידו מעשה זה, שצאמת לא הי' חסא שלטונתן של ישראל נתבין, אלא שלגדול קדושתו של משרע"ה נחשב לפגם ע"ד וסבציו נשערה מאוד, וכ"ז הי' סיבה כדי שיקצר במדבר ויבואו עמו דור המדבר, וא"ש דשני הטעמים שנתנו ח"ל על שלא נכנס משרע"ה לארץ תרדווייבו וחיננייבו וזריכא לתרדווייבו, דלולא הטעם של דור המדבר שיבואו עמו, לא הי' ראוי שיסתבצ מעשה זה לידו, ולולא שנסתבצ לידו מי"ש למא' הרעוה לא הי' נמנע מלכנס לא"י דלא עבד קוצ"ה דינא בלא דינא ע"כ הי' האורך בשניהם והבן.

ובזה יתבאר דברי הגמ' דסנהדרין הי"ל, שדרשו ח"ל וגם הקימותי את צריתי אחס' לתת להם את ארץ כנען, לכס' לא נאמר אלא להם מכאן לתחיית מן החורה, פרש"י ז"ל לכס' לא נאמר אלא להם, דמשמע שהצטיה הקצ"ה לאצותיו אצרהם ויחזק ויעקב שיתן להם ארץ ישראל, וכי להם ניתנה והלא לבניהם ניתנה, אלא מלמד שעתידין לחיות ועמוד הקצ"ה ליתן להם את ארץ כנען עכ"ל פרש"י ז"ל, ועי' הכוונה כאן על חתי הראשונה לפני ביאת המשיח שאז יקומו האצות הקדושים מדקאמר לתת להם את ארץ כנען, דבחתי הכללים לא יבי' עוד צמחיות ארץ כנען, שהמלך המשיח יבטל את כל העולם ולעתיד יבי' הכל תחת יד הקצ"ה וכל העולם יבי' צבחי ויירשלים כ"ל, ועכ"ה לימוד זה על חתי

הראשית ז"ל צ"י רצום משיחי אדמת עפר, ולפי"ז ילדקו יחד המדרשים האומרים בחתי לימות המשיח, והאומרים אחר ימות המשיח עכ"ד היפ"ת וכן כתב הרד"א (בחש"י ח"ב סי' תתל"ט) בשם הריטב"א שביא כן בשם רבותיו, וכ"כ הרב מהרש"א שיתן בספרי ויואל משה (מאמר ח' סי' נ') העתקתי מקלט דבריהם ועוד ראיות מדברי הש"ס עיי"ש.

ועפ"י הקדמת דב"ק אפ"ל דמי"ש ח"ל בגמ' כחצות הי"ל, מתים שצחיל אינם חיים, ורק הדיקים שצחיל יחיו לתחיית, שעי' גלגול מחילות יבואו לא"י ושם נפשו חוזרת אליהן, כיו' נאמר רק על החתי ראשונה לימות המשיח, ומפורש כן בירושלמי (פ"ט דכלאים) אהבה"ל לפני ד' צאלות החיים, רש"ל בשם בר קפרא ארץ שמתיה חיון תחלה לימות המשיח וכי' אלא מעתה רבותיו שצבול הפסידו, א"ר סימאי מחמד הקצ"ה לפנין את הארץ וכן מתגלגלין וכי' וכיון שהן מגיעין לא"י נפשו חוזרת עליהן, ומי"ש (דכתיב יחזקאל ל"ז) ככה אני פותח את קברותיכם והעלתי אתכם וגו' והצאתי אתכם אל אדמת ישראל, ואח"כ ונחתי ככם רוחי וחיותם עכ"ד הירושלמי, הרי מבואר בפירוש דחגי' זה שיטערו לגלגול מחילות ולהחיות על אדמת ישראל, יבי' בחתי דיומת המשיח ולא יחיו לזה כ"א הדיקים כמבואר שם, אמנם בחתי השני שלעתיד כל העולם יבי' צבחי ארץ ישראל, וכמי"ש ק"י זל"ה (בתפלה למשה תהלים פ"ב) לפרש הפסוק קומה אלקים שפטה הארץ וגו' כי עי' קטרוהו הם לפי שרי מעלה, אבל לעמוד הכל תחת יד השי"ת ללדו, וכל עולם צבחי ארץ ישראל, וביינו קומה אלקים דיוקא, כי אחת תחול ר"ל כי כל העולם יבי' צבחי נחלה זו ירושלים והבן עכ"ה, נמא' דאז לא יאיויר מתי חו"ל כלל, וכל מקום שצבול יבי' צבחי א"י תחת יד השי"ת ללדו בלי ממשלת שרי מעלה, ע"כ לא יבי' אורך לגלגול מחילות שיעלו לא"י וכל ישראל יחיו צבחי במקומם.

ובזה יתורו כל הקושיות הי"ל, דא"כ דור המדבר נמא' זכות מאוד, עד שאף אחרים יצאו בזכותם לעמוד בחתי הכללים וחס' נמא' לא כש"כ

משא מזרים, ולכאורה לריך להצין אריכות הוצ צפוסק, דאלו הי נשארין ח"ו במזרים, הי מקום לומר שהוליאם הקצ"ה מסבלותם מעורח משאם שניטלו מהם, אבל הקצ"ה הוליאם לגמרי ממדינתם, מוצן ממילא שניטלו מעבודתם ומעורח משאם, והי די לומר והולאיתי אחכם ממזרים, וזה נכלל הכל ואין מהארך להזכיר עוד מסבלותם ומשאם, גם ענין הדי לשונות של גאולה שזכרו צאן לריך להצין לפי"ז, כיון דהכל נכלל צינאחם משאם ח"כ צינאחתי די.

אמנם צינאור הענין נראה לפענ"ד, כי הנה ענין גלות מזרים ולינאחם משאם, מלכד שיעבוד הגוף יותר מהם סבלו גלות הנפש, שהיו משוקעים שם במ"ע שצרי עומאה ר"ל, והקצ"ה הוליאם משאם ליכנס תחת כנפי השכינה, וזהו נודע כאשר האדם יושב צמקוס קדושת צחי כסויות ובתי מדרשות ובכנופיה של ח"ה ועודי די, אף צצואו לציתו אח"כ ונפרד משאם מועלה לו הקדושה הזאת, וכמאמרו ז"ל משל לנכנס לתנוי של צושם ריח טוב קלט עמו, וכמו כן להיפך ח"ו צצצתו צמקומות העומאה ועודי עבירה ר"ל, ועי"ז נאמר אשרי האיש אשר לא הלך וגוי ובמושצ לנים לא ישב וגוי, ולא נאמר לשון האזהרה חינו עומד ואינו יושב, כי גם אם חינו עומד ואינו יושב כעת בדרך חטאים ובמושצ לנים, כ"א עמד וישב מכבד, מזיק לו ריח העומאה שקלט משאם גם אח"כ צצואו לציתו, כי הכח הזה אשר נדבק עמו מלוח אותו לציתו, וחז"ל אמרו לנכנס לתנוי של צושם ריח טוב קולט עמו, ובהיפך ח"ו קולט עמו ריח רע, הנה אמרו זה על הנכנס לתנוהם ולא עשה שם מאומה, רק מחמת הכניסה לצדו קלט עמו ריח עכ"פ, אבל אם עוד פעל ועשה שם מעשה צמקומות האלו, הנה נחלוח עמו כח ממש צין לטוב צין להיפך ח"ו.

הראשונה שיקומו האצוה"ק אז, ועל אחי הכלית ישנם שם צגמי הרבה לימודים עי"ש, ורמז הקצ"ה למשרע"ה הצעתה זו להפסיק דעתו על שנגזר עליו שלא יכנס לארץ, כאמרז"ל כאן נעל משא את הדין שלא יכנס לארץ, דכל זה הכרח לעוצתו של ישראל כדי שיצאו עמו דור המדבר צחתי הראשונה כשוקומו משרע"ה והאצוה"ק, ועי"כ הודיעו יחי כאן הצעתה תחב"מ וא"ש.

ולדרבינו יתורן קושית האוהה"ק עכ"פ והצחתי אחכם אל הארץ, וחז"ל קשה כי דברי ק"ל עליון דבר עמור הוא כי ולינאח מזרים הם הנכנסים לארץ דכתיב והצחתי אחכם אל הארץ, ולא מנינו שכן הי אלא ואת צנינה הביא שמה, אבל כל דור ולינאח מזרים מכן כי ולינעלה נפלו פגריהם צמדצ, ותגדל הקושית למה שאמרנו שנשבע די על כל הדברים, צחמרו לכן ואמרו ז"ל אין לכן אלא לשון שצובה עי"כ קושיתו, ויתורן שהצויה הצעיה ע"ד תנאי והקדים לומר וידעתם כי אי די המוניה אחכם וגוי וזהו והצחתי אחכם יעי"ש, ולדרכנו ח"ש שיתקיים ההצעתה ליונאח מזרים והם דור המדבר, והם צענאם יצאו לארץ לעתיד צחתי הראשונה עם משרע"ה והאצוה"ק, וחז"ל והצחתי אחכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאצרהם לינאח וליעקב, והיינו ארץ כנען שהצעתה להם צחתי הראשונה, ויזכו עמהם גם דור המדבר לנכנס לארץ, ולפי"ז מאמר והצחתי הצעתה על זמן גאולה העתידה, והנה אמרז"ל (צירושלמי ע"פ ה"ה) דלרצב כוסות פיקו חז"ל כנגד די לשונות של גאולה והולאיתי והלנתי וגאלתי ולקחתי, ויתכן דכום החמישי שמוציין לכצודו של אלי ז"ל, הוא כנגד והצחתי שהוא הצעתה על גאולה העתידה צצ"א.

*

ומעתה הנה ישראל אשר היו משוקעים במזרים כי"כ צכוחות העומאה, אין ספק כי צינאחם ממזרים, נחלוח עמם כח העומאה הזה, אשר ירשו להם צמקוס המזוכים ההוא, ואי"כ לא די להם הצעתה זו שילאו ממזרים, כי גם אחר ילינאחם משאם לא נפטרנו עי"ז מהצומא שגרמו לנפשם עי"י שיצתם

(מכתי"ק) **לבן** אמור וגוי והולאיתי אחכם מתחת סבלות מזרים ופירש"י כאשר הצעתה ואח"כ ילאו צרכים גדול והקשה ק"ו אלהים צינעצ לצ למה מצא רש"י ז"ל סיוס הקרה צרכים גדול לכאן, ואפשר לומר דהנה רש"י ז"ל פירש מתחת סבלות מזרים מעורח

דברים שנפשו של אדם מחמדקו, גם קשה הלא חיתא צפי חלק שדנו אנשי מארים על הרכוש שהולאפו, והיתה התשובה תנו לנו שבר ד' מאות שנה ששיעורו, ח"כ מגיע להם הרכוש מדינה, ולמה הולך לעסם שלא יאמר אותו נדיק, גם הוא פלא גדול למה הולך לתחבולה זו שיקחו הרכוש בשאלה ולא יחזרו לח"כ, הלא אין מעשר להי' להושיע לתת להם חן בעיני המלכיים שיתנו להם צפר מלא, וכמו שהולאים משם ציד חזקה, ופי' בגי' זל"ה דודאי כיון שגזר עליהם ח' שנה, אין להם תביעה על הרכוש בשכר עבודתם, מאחר שלא השלימו זמנם ושכירות חינו משתלמת אלא לבסוף, אלא מחמת שהקדיש יעד להם נתינת החורה, כמ"ש תעבדון את אלקים על הכר הזה, תתקדשו בקדושת היום כמאמריו אשר קדשו צמחיו, והקדש מפקיע מידו שיעבדו, וזממילא אין להם עוד שיעבד עליהם, וארץ ליתן להם שכר שיעבד השנים שעבדו, אומנם קודם שקיבלו הכור"ק לא נפקע שיעבדו עדיין, ואין מגיע להם הרכוש, לכן עלת ה' הוא תקום שיקחו בהלואה עד חג השבועות זמן מתן תורה, וכיון שהי' אולם הרכוש בשאלה בשעת מתן תורה, זכו ב' מדינה כיון שנקע השיעבוד והגיע זמן הפרעון, ולכן בשעת הליכתו ממארים שלא זכו עדיין בהרכוש אלא לקחורו בשאלה הולכרו לאזהרה ללקיחת הרכוש, כי ה' צעניקה עירחא שלא לזורך לישא על הדרך רכוש שלא להם עיי"ש.

וא"כ לפי"ז מוכן היעבד מה שלא אמר הכתוב שילכו מלאים, כי יען שלא להם עדיין הרכוש הזה, לא שייך לומר שהיו מלאים, כי אז לא ה' נקרה להם מה מאומה, אומנם יען כי ה' אולם עכ"פ בשאלה, להוות מהרכוש הזה לאח"כ לא ה' ריקנים עכ"פ, אצל זו ה' רק בשעת הליכה ע"כ אמר לא תלכו ריקס, שצעת הליכה ח"כ צאופן אחר אלא שלא ה' ריקנים עכ"פ, אצל לבסוף ישלשל מה שהיו מלאים ממנו.

והנה נודע דברי ח"ל ששר של ים ענן מה בין אלו לאלו הללו עש"י והללו עש"י, ונודע כי גם צעת שהיו עובדים צים סוף עבר עומם ערב רב ופסל מוכה כמאמר ח"ל עכ"כ כי עבר צים נרה, אומנם עונה זו ח"ל צין אלו לאלו לא ה' לו מקום רק עד

צניחם, והנה נודע כי העונות וכה העומאח הוא כמנשא כבידה על האדם, כמנשא"כ כי עונותיו עברו ראשי כמנשא כבד יכבדו ממנו, ומכבד על האדם כל דרכי עבודתו ית"ש, וצד מוכן משא"כ והולאחי אתכם מתחת סבלות מארים, כי לא סגי צניחאם ממארים אס עדיין נשאר אולם משא כבד העונות וארם העומאח שהכניסו בהם המלכיים צאמחם הגדולה, לכן אמר שהולאי אותם מתחת סבלות מארים כפירש"י ז"ל מעורח משא מארים, ר"ל מהמנשא הגדולה שהעילו עליהם המארים ככה עומאחם, אשר אין לך משא כבידה מזה, וזממילא לא סגי צניחאם ממארים לחור, כי"א בהלל נפשותם מחובתם ועומאח מארים לעניו פגם הנפש בהרבה צניחות, וא"כ אין קושי מה שהולך להי' לא צניחות של גאולה, לאשר בהם נרמ גאולה הנפש בהרבה צניחות.

והנה הוצא בספר"ק מדרש פליאה הים ראה ויוגם מה ראה ישראל צאים ורכוש מארים צידם וכבר פירשתי בכמה, אופנים, וכעת י"ל גם לצאר המדרש צפי בשלה עכ"פ אז ישר משא, בה"ד ואני אשר עזר וארנן לבוקר חסדך, ואני אשר עזר אימתי בשעה שעמדו ישראל על הים וכו', וארנן לבוקר חסדך אותו הבוקר של מתן תורה וכו', גם להבין כפי צפי שמות והכיתו את מארים בכל נפלאותי, וגוי, ואחרי כן ישלח אתכם וגוי, ובהי כי תלכו לא תלכו ריקס, וצ"י תור הלשון ובהי כי תלכו כיון שכבר הזכיר ואח"כ ישלח אתכם, הולל"מ תיקף ולא תלכו ריקס, גם צריך להבין למה אומר לשון שלילה לא תלכו ריקס הולל"מ צפי תלכו מלא, ובאמת ה' כולל אז יותר ממי"ש לא תלכו ריקס, כי אם יבה להם אף מעט לא יבה ריקס עכ"פ, אצל צאמת ה' ממולאים הרכה מציות מארים, כמבואר בגמ' (בכורות ה' ע"ב) אין לך כח"כ מושראל שלא ה' עמו צי חמורים וכו' מכספה וחכמה של מארים.

ואפשר לומר עפ"י מה שכתב הגה"ק מהר"ל מפלאק זל"ה"ה בספרו זרחה השיר על הגדה, צמה שאמרו ח"ל דבר נא צאצאי העם, אמר הקצ"ה למנשא צבקשה מנך הזכירים על כך שלא יאמר אותו נדיק וכו' ואחרי כן יאלו צרכוש גדול לא קיים צהם, וקשה למה הולך הזהרה כ"כ על לקיחת הרכוש,

וגו' ואח"כ יאלו צרכו גדול מה החשיבות של הרכוש גדול בעיני אברהם, ומה לו צבצב כסף, ותוכן תירוטו, דהו להורות שלא יעמטו באומות ויהיו נחשפין ע"ש אבותיהם, שלא יחשבו אברהם דאלו שילאו יהיו אחרים ולא בניו, ידידו דהו הי שבר העבודה, דל"ל האיד יאור הקצ"ה לגזול, ואם נעמטו א"כ אין לו ליעול שבר צבצול אצלו וכו', דמבואר בריש צבורות שאין לך אי מישאל שאלין לו תשעים חמורים עשויים מכספס חזבס של מארים, ובדולי שבר עצודתו של כל אי לצד לא יעלה לבון רב כזה, אם לא כהלעקף שבר עצודת אבותיו ג"כ, וביינו דבר נא וישאלו הכל להורות זה לבני העולם שסם מתייחסים אחר אבותיהם ולא נעמטו ח"ו, וזהו כדי שלא יאמר אותו לדיק ועבדו ושניו אותם קיים צבס, היינו צורעו שגא' כי גר יהי זרעך ואח"כ יאלו וגו' לא קיים צבס דאלו אינס זרעו וכו', וע"כ ציקש מהם שישאלו וגו' ולא ידע אותו לדיק שגם אלו הם זרעו, עיי"ש"ד באריכות.

והנה דרשו רז"ל במדרש (הוצא בריש"י ז"ל פי פתחם) עה"פ משפחת הכהני לפי שהיו האומות מבזין אותם ואומרים מה אלו מתייחסין על שבעיהם, סבורים הם שלא שלטו המלכיים באומותיהם, אם בגופם היו מושלים ק"ו נשוחתים, לפיכך הטיל הקצ"ה שמו עליהם כ"א מלך זה ויו"ד מלך זה, לומר מעיד אני עליהם שסם בני אבותיהם זה הוא שמפורש ע"י דוד (תהלים קכ"ב) שבעי יח עדות לישראל, השם הזה מעיד עליהם לשבעיהם עכ"ל, וזהו יתבאר דברי רש"י"ל וקישור הכחוד שאל הקצ"ה למשרע"ה וארא אל האבות, ר"ל דהבעתתי להם צבחי אבות, שיתקיים הבעתתי צורעם הנחשפים ע"ש אבותיהם ולא יעמטו באומות, ושמי ד' לא נודעתי להם, ר"ל שם י"ה המעיד על ישראל כי עדיין לא נודע להם עדות זה, א"כ עדיין צלער זה שריוים שלא יעמטו זרעם באומות ח"ו, לכן אמור לבני ישראל אני ד', ששמי מעיד עליהם שלא נעמטו והולאתי אחכס מתחת סבלות מארים שכן הבעתתי ואח"כ יאלו צרכו גדול, שגם הרכוש יהי עדות שלא נעמטו ובינוי עאלו ובינוי נפקו כנ"ל.

קבלת התורה"ק, כי בשעת קבלת התורה פסקה זוכמחם ונתקדשו בקדושת הגוף, וגם אם חוטאים אח"כ יש להם תקוה ע"י התורה"ק בהקצת הקצ"ה והתשובה, דזהו ההבדל בין ישראל לאר"י שמועלת לנו התשובה ע"י התורה"ק כנודע בספ"ק, וא"כ אין מקום לעגות הים מה בין אלו לאלו, כי ישראל המה עתידים לקבל התורה"ק, ולא עשה כן לכל גוי, והנה מאין הי הדין זה שדולאי ישראל יקבלו התורה"ק, זה מובן מרכוס מארים אשר צידם, וקשה מאוד למה עשה הי ככה להזכירם על כך, ליקח הרכוש שאינו מגיע להם, ולהטריחם בטורה משא הדרך בדבר שאינו שלהם, לולא שיקבלו התורה"ק אח"כ, ויתקדשו קדושת הגוף ויגיע להם הרכוש מדיוא, לא הולירו להטריח שיהי צידם שחבו צו אח"כ, וזהו מובן היעב דברי המדרש מה ראה ראה ישראל באים ורכוש מארים צידם, שמה מוכרח שדולאי יקבלו התורה"ק אח"כ, ונתבטלה טענתו מה בין אלו לאלו.

ומובן גם דברי המדרש, ואני חשיר עוזיק בשעה שעמדו ישראל על הים וארנן לבוקר חסדך זה בוקרו של מתן תורה, פי אלו השנים שייכו להדו, שע"י של בוקרו של מ"ת, נעשה עוזו של ים שנתבטלה טענתו, ומעלה מובן היעב מה שצבצב רש"י עה"כ והולאתי אחכס וכו' כאשר הבעתתי ואח"כ יאלו צרכו גדול, שכבר ביארתי שההולאה מתחת סבלות מארים, מורה על טורה משא ובכוד הזוכמחם שלהם, והנה נודע כי לא נפטרו לגמרי מוזהמתן של מארים עד שעת מ"ת, שאלו נתקדשו בקדושת הגוף ממש, ונעברו מעוממתן הראשונה, ולזה הביא ראי' ללאן מהכחוד דלח"כ יאלו צרכו גדול, דלקוחת הרכוש א"א כי אם ע"י קבלת התורה"ק שנתקדשו בקדושת הגוף, זה הולאתם מעורה משא זוכמתן של מארים.

*

לכן אמור לבניי אני ד' והולאתי אחכס מתחת סבלות מארים וגו' פרש"י כי כן הבעתתי ואחרי כן יאלו צרכו גדול, וק"ו היעב לצ זל"ה"ה דקדק מדוע הביא רש"י סיפא דקרא צרכו גדול עיי"ש תירוטו ועוד לאלקי מילין.

ונל"פ בהקדם דברי ק"ו היש"מ זל"ה"ה (צ"פ בא) דיש לבין מ"ש לאש"ה"ה כי גר יהי זרעך

ולקחתי אתכם לי לעם וידעתם כי אני ה'
אלקיכם המוליד אתכם וגוי והבאתי אתכם אל
הארץ וגוי ונתתי אותה לכם מורשה אני ה',
יליד על אומרו מורשה ולא לשון ירושה, ומשמעות
מורשה שהיו מורשים לאחרים, עיין בגמ' (בבב
קיי"ט ע"ג) ועי' פנים לתורה, גם י"ג אומרו אני
ה' שתי פעמים ודרשו רז"ל נאמן לשלם שכר, ונאמן
בהצטחתי ומדוע הכפיל עוב"פ.

ב) וידעתם כי אני ה' המוליד וגוי, בגמ' ברכות
(ל"ח ע"א) ורבנן הכי קאמר לכו קוב"ה לישראל,
כד אפיקנא לכו עמידנא לכו מילתא כי הכי דידעיתו,
דאנא הוא דאפיקת יתכון ממלרים דכתיב וידעתם
כי אני ה' אלקיכם המוליד, ראוי להבין מה הוא
הדבר אשר על ידו יתודע לישראל כי הסיי"ת הוליד
אותם ממלרים, ורז"ל סתמו דבריהם ולא ביארו
מהו, גם הכין רמזא בכתוב.

ואפ"ר עי"מ שפי' בספרה"ק אגרא דכלה צפי'
שופטים חל"ה"ק, כי הגויס האלה אשר אתה
יורש אותם אל מעוניים וכו' ישמעו ואתה לא כן
נתן ה' אלקיך, והנראה להבין הדבר עפ"י קבלתינו
מדרשתינו כח הפועל בנפעל, ממילא ממונו ורכושו
של אדם שהאדם מסגלו ע"י מעשיו, הנה יש בזמון
ורכוש ההוא כח הפועל, ע"כ נאמר לנו לפרוע
מתיבתא המוכסין כיון שבה הפועל יש בהזמון ההוא,
והאדם הכשר יקחנו לעצמו הנה יגרום לנפשו פעולות
זרות כפי כח הפועל הנפשי מצעלים הראשונים
וכו', והנה בבאן הסיי"ת נתן לישראל את כל עוב
ארצות הגויס האלה ממונס ורכושם המה יירשום,
הנה יש לחוש כי כח הפועל בנפעל ובכל הרכוש
האלה עומן מדות רעות של הגויס, הנה כאשר
יכנו ישראל ממונו יש לחוש שיקנו קיין בנפשם לעשות
כמעשיהם, אזל לא כן הוא כי ישראל יירשום יירשום
ונתורו מאת הסיי"ת, והסיי"ת הוא הצעלים של
הרכוש, וזה שכתחיל כי אתה בא אל הארץ אשר
ה' אלקיך נותן לך, ואין זה בהשתדלותך ליקח מיד
הרשעים האלה רק הסיי"ת נותן לך, ע"כ אני מצטייך
שע"י לא תלמד לעשות כמעשיות הגויס ההם עכ"ל

במסורה לכן אמור לבני ישראל אני ה', לכן
אמור הנני נותן לו את בריתי שלום, פי' החיד"א
ז"ל בס' חומת אהרן חל"ק: אפשר לפרש כמ"ש רז"ל
דבצות שהיו גדורים בצריות יאלו ממלרים, וזה רמז
לכן אמור לבני ישראל אני ה' והבאתי אתכם, והעם
בצרות שחשמו אות ברית קודש על דרך שזכה פתחם
לכל המעלות לפי שקנה על ברית, כמשי"ה לכן אמור
הנני נותן לו את בריתי שלום, מכה שקנה על ברית
זכה לברית שלום, כן ישראל יאלו בצרות שחשמו את
בריתי, שחשמו וגדרו ענמם מעריות, לכן אמור
לבני ישראל שכולם בני ישראל ולא נמאצ צם פסול,
בני ישראל עליו ובני ישראל נפקו אני ה' והבאתי
אתכם עכ"ל, וזכרכו אלק גם אני לבאר הפסוק
הסמוכה אליו והיתה לו ולרשו אחרי ברית כהונת
עולם וגוי, עפ"י התרגום ונתן בן עוזיאל בשבועא
אימר לי מן שמי האלה גזר לי ית קימי שלם
ואעבידיני מלאך קיום ויחי לעלמא למצארא בגאולתא
בסוף יומיא, ומכון למ"ש חז"ל פתחם זה אלי,
ומשום שקנה קנאל ה' במסירת נפש על קדושת
הברית לכן זה שכרו שיצא לבשר הגאולה באחרית
הימים, ויתבאר עפ"י דברי החיד"א ז"ל הכ"ל בגאולת
מלרים ה' בצרות שמירת הברית, אומם מה יחי
הצרות בדורות האחרונים בעיקבא דמשיחא שגבר
הזר הוי"ה להיזר לישראל ולהכשילם ח"ו בצגם
הברית, וגדלה הפריות במדה נוראה ומצילה,
ואף האנשים השלמים והיראים נכשלים בהכרורים
רעים ומחשבות זרות, ואמרו חז"ל ונשמרת מכל דבר
רע שלא יתרחק אדם ציוס וכו', ופשוטי עם נחלקים
יותר צערי"ה, ולמותר להאריך כמה יגיעות לריך
ליגע ולעמול שלא להכשל, ובאחת זכות זכה לגאולה,
אלא שאלי הצידי ויחיה רוח עברה וקדושה בלצות
בני ישראל ויעשה משמרת לגדר עריות ושמירת הברית,
זה שאמר תיב"ע ויחי לעלמא למצארא בגאולתא בסוף
יומא, וקאי על פסוק הקודם הנני נותן לו את
בריתי שלום שהוא שכרו בשביל שקינה על הברית
ובזה הכה יורשו בני ישראל ובצותו תחי הגאולה
העתידה באחרית הימים.

פתיחה לדרשה בקה"י מאקאווע תרפ"ד

[חלק הדרוש נאצד חזל על דאצדין]

וידבר משה לפני ה' לאמר בן בניי לא שמעו אלי ואין ישמעני פרעה וגו', פירש"י זה אי משערה ק"י שנתורה (צ"ר), בקשו המפורשים דק"י פריכה הוא, דמה שצ"י לא שמעו אליו מפורש בטעם בפסוק מקור רוח ומעבודה קשה, ועמם זה לא שייך לפרעה.

(ג) **וידבר** ה' אל משה ואל אהרן ויזם אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים וגו', וי"צ דלא נתבאר ענין הלאווי מה הוא, (ועיין פירש"י) גם אין יכ"י בזה תשובה למ"ש משרע"ה בן בניי לא שמעו אלי ואין ישמעני פרעה.

והג"ל דהנה מנהג ישראל כשנאמרים דברי מוסר ותוכחה לעם, מפרשים אחיז פסוק בתורה"ק ומלבישים בזה דברי מוסר הראויים לאומנם לפי מקומן ושעתן, וק"י הייטב לב זה"ה"ה כחצ צ"י דברים רחוק נאח ע"י, אלה הדברים אשר דבר משה וגו' הואיל משה צאח את התורה הזאת ע"י"ש, ולכאורה טעמא צ"י מה צורך להלבישן צביאור המקראות, ולא סגי שיאמר המוכיח תוכחתו צפירוש, ואפ"ל עפ"י"ש ה"ה"ק צעל נועם אלימלך זה"ה"ה צתפלה אשר תיקן, שנראה כ"א מעלת חבדיו ולא חסרונם, והמורה הזאת מצוי צאח אשר השלים ח"ש ציר"ש ומדות טובות, וכמו שפירשו מאמר חז"ל כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו, דמה שרואה האדם נגעי חוץ צאחרים וזולתו, הסיבה הוא מנגעי עצמו שלא נשלם עדיין צמידה זו, כי אם הוא צתכלית השלימות, אינו רואה חסרונות אחרים, והנה ידוע מאמר חז"ל דברים היוצאים מן הלל נכסחים ללל, דייקן לומר יוצאים מן הלל צדי הודיע, הכוונה על כל מלא חכמה ויר"ש, כי רק דברי מוסר היוצאים מלב בזה, יש להם כח לעורר לב השומע, ולעומת זה צריך ג"כ שהמקבל יכ"י לו לב טעור וכלי מוכשר לקבל הדיבורים.

ועפ"י ביארתי במאמרי"כ כי תלך למלחמה על אויבך ונתנו ה' חלקך בידך וגו', דאולי תחשוב למנוע לבח צו ולשלול שלל למען לא ויליד כך בממון הצא מידי רשעים חכונה רעה, לזה אמר ונתנו ה' חלקך בידך דייקא דע כי מתח ה' הוא, ע"כ ושבית שציו ואין לך ליפחד שיגרום לך ירידה רוחניות, אדרבה על כי הש"ת הוא הנותן, יפעול כח הפועל שצו להמשיך לך מדות טובות, ולהצילך לידי קיום מלכות ומע"ט, כדוע שתכלית ציאתם לא"י ה' כדי לקיים מלכות התלויה בצאח, ודין גרמא חוספות וזכירות ופרישות ולא יוסף עלצ עמה.

וזה אומרו ולקחתי אתכם לי לעם וגו' וידעתם כי אני ה' חלקיכם המוליד אתכם מארץ מצרים והצאתי אתכם אל הארץ וגו' שחזרו ושתכלו שלא צכה השתדלוותכם וציתם לירושלם הארץ, והר"ה ע"י ונתתי אותה לכם מורשה אני ה', היינו שציאתכם לארץ יורש אתכם מדות טובות וידיעת ה', אשר מה שתכליו ותצדימו כי מתח הש"ת הוא, וזה כוונת חז"ל עבדנא לבו מילתא כי היכי דידעו דאנא הוא דאפיקת יתרון ממלרים, והכוונה גם על נתינת ח"י להם, כי כאשר יראו שזאת לא גרם להם להרע מעשיהם, ואדרבה יכ"י סיבה להיעז מעשיהם, מה יוכלו לשפוט צדק כי לא ע"י השתדלותם יראו את הארץ, דלא ה' כח הפועל שצו מוליד צהם מדות רעות ומגונות, רק מתח הש"ת הוא וע"י יוסף קדושה על קדושתכם.

עוד ירמוז הכתוב כי ע"י ציאתם לא"י ניתוסף להם הרבה מלות התלויות בצאח ולא ה' צידם לקיימם עד הנה, וזהו ונתתי אותה לכם מורשה, כי נתינת ח"י יכ"י מוריש לכם הרבה מלות ומעשים טובים, ולכן חזר ואמר אני ה', פי נאמן לשלם שכר טוב לתמהלכים לפני ע"ד שפירש"י לעיל צריש הפרשה, ועל כי הוצעו שיתוסף להם מלות צציתא הארץ, לכן הוצעו עורכ"פ גם על חוס"י שכר והבן.

*

ועד"י יצאח לעניינו שצאח דיבר משרע"ה אל

צ"י ומלרים דברי מוסר ותוכחה להפרישם מע"י

(ב) עוד קשה איך מקושר סיפא דקרא ואני ערל שפחים לקי"ו זה שלא ישמע אליו פרעה, גם כרי כבר השיב לו הקב"ה על ענהו זו מי שם פה לאדם וגוי הלא אנכי ה', וליקר אליו את אהרן שיבי' לו לפה ולמליץ, ומה זה שטען עוב"פ ואני ערל שפחים.

(ג) גם יליד צפירש"י שמפרש מקודם סיפא דקרא ואני ערל שפחים שפירושו אטום שפחים והביא ראיות לדבר, ואח"כ מפרש תחלת המקרא ואיך ישמעני פרעה זה אחד מעשרה קי"ו שצחורה, ולי"ב מדוע שיהי רש"י ז"ל את הסדר דה"ל לו לפרש מקודם תחלת הקרא כדרכו צ"מ.

(ד) עוד הקשו המפורשים על אומרו לאמר כי למי יאמר ה' דברי משה, ובמדרש ילקוט (רמז קע"ז) הקשו כן ח"ל וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי, ר"ל בן עזרי אומר בצרעת מקומות בק"ש משה לפני המקום והשיבו על שאלתיו, שנאמר וידבר משה לפני ה' לאמר שאין ח"ל לאמר, הלא אס שאלתי לו השיבו אס גואלן אהב אס לאו, עד שהשיבו המקום ויאמר ה' אל משה עתה תראה עכ"ד המדרש, ולי"ב ענין שאלה זו, וכבר אמר לו הקב"ה הריב פעמים שיגאל את ישראל, ומדוע חזר ושאל אס גואלן אהב אס לאו, גם לי"ב מה שאלתי במדרש שהקב"ה השיב לו על שאלתו עתה תראה, ותשובה זו כבר נאמרה אליו בשלחות ראשונה, כשאמר למח הרעושה לא השיב לו הקב"ה עתה תראה וגוי, ואין לתרץ דאין מוקדם ומאוחר בצורה, ופסוק עתה תראה לר"ל להיות כחוב כאלו, דברי צדד ענינה לא אמריין אין מוקדם ומאוחר בתורה וזה הכל ענין אחד הוא, וא"כ דברי המדרש צ"ב.

וג"פ עפ"י דאיתא במד"ר (פ' ו' ס' ה') עוב"פ וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה וגוי, שהי' קשה צעיונהם לפרוש מעבודת כוכבים וכו', והנה מרע"ה תלה החסרון צעמו שאין דבריו יולאים מאלמיתות הלל, דאלי"כ היו ראויים דבריו להתקבל דדברים היואלים מן הלל נכנסים אל הלל, ואמריי בזה (ברכות ו' ע"ב) וא"ר חלבו אמר רב

ולעוררם אל התשובה, לא נכנסו דבריו בללם כמ"ש הכחוב ולא שמעו אל משה, והטעם מצוחר כחוב מקויר רוח וגוי, כמו שפי' בספר"ק שבה הטומאה החזקה אשר במארים התגבר עליהם, עד שלא נכנס בללם דיבורי קודש של משרע"ה אף שהי' בחללות השלימות, אמנם משרע"ה בראותו שאין דבריו מתקבלים, תלה החסרון צעמו בדרך הדיקים, וחשב שהסיבה מפני שאין הדברים יולאים מן "הלל" השלם בחכמה ויראה, אמנם הי' קשה לו על הנחה זו, הלא צ"י מורה על מדריגה גדולה, ואיך ראו חסרונותיו אשר מסיבה לו לא שמעו אליו, וע"כ החליט שצנ"ב כ"כ בשפלות ח"י שאל"ה צשום אופן לקבל ממנו, וא"כ איך ישמעני פרעה שהוא רשע בחללות ור"כ רואה חסרונות אחרים וצודאי לא ישמע לדברי, וא"ש דיפה כח הקי"ו.

וע"ז בא תשובתו ית' אל משרע"ה בפסוק וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויאמרו אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים וגוי, שיאמר להם הוציאו בלשון הנאמרה אליו מפי הבגורה, ולא שייך בזה האי כלל דדברים היואלים מן הלל דיוקא נכנסים אל הלל, דאין אלו דברי המוכיח כ"ל דברי ה', ולהפסיד דעתו נתן לו הקב"ה ענה הוגנת לפי מדת שפלותו שהחזיק א"ע כאילו ראו להוכיח, ואפשר שזהו טעם המנהג להלביש דברי תוכחה צביאור הפסוקים כי מי יאמר זכותי לבי שיהיו הדברים ראויים להתקבל על הלל, והם יולאים מלב עובד, אמנם כשמלבישים אותם בפסוקי התורה, אין אלו דברי המוכיח כ"ל ד"ת (וע"ד שגנונו בזה כיצוד אס, שאין לומר תוכחה לאצוי מלך חיוב כיצוד אס, אבל יאמר לו אהב כחוב צחורה כך וכך עיי"ש) ועד"ז ראויים שיכנסו בלל השומעים אף אס לא הגיע מדריגת המוכיח לשלימות הראוי.

*

וידבר משה לפני ה' לאמר הן צ"י לא שמעו אליו ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפחים, פירש"י זה אחד מעשרה קי"ו שצחורה, הקשו המפורשים דקי"ו פריכה הוא, דמה שלא שמעו אליו צ"י מצוחר בפסוק טעמו מקויר רוח ומעבודת קשה, וטעם זה לא שייך בפרעה א"כ אין כאלו קי"ו.

הוא כל אדם שיש בו יראה שמים דבריו נשמעין שנאמר סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא וגו' ע"ד הגמ', וע"כ כשראה משרע"ה שלא שמועו אליו צ"י ולא פעל אללם לפרוש מע"י, חשב צעותותו שהסדרון ממנו, זה שגשג מרע"ה ק"י ואמר הן צ"י לא שמועו אלי, שלא היה צדק דיבורי להפריש אותם מע"י ולהכניס בהם כח הקדושה, ק"י שפרע לא ישמע אלי שהוא משוקע צעומתו יורה.

ובזה שמיים ואני ערל שפתים ויצן עפ"י דאיתא במד"ר פי דברים, (פי"א סי' א') אלה הדברים וכו' אמר הקב"ה ראה לשגיח של תורה מה חביבה שתרפא את הלשון, מניין שכן חביב מרפא לשון עין חיים, ואין עין חיים אלא תורה שגוף עין חיים הוא למחזיקים בה וכו', ר"ל אמר מה לנו ללמוד ממקום אחר ללמוד ממקומו, הרי משה עד שלא זכה לתורה כתוב בו לא אהב דברים זכני, כיון שזכה לתורה נתרפא לשונו והתחיל לדבר דברים, מנין ממה שקרינו צענון אלה הדברים אשר דבר משה ע"ד המדרש, ולכאורה הרי משרע"ה עסק בתורה מנעוריו, ואף ערם שנחנה תורה לא פסקה ישיבה מהם כאמר"ל (יומא כ"ח ע"ב), ואף אמר ואני ערל שפתים והי ראוי שעי' התורה יתרפא לשונו מיד, אמנם נראה דכ"י שלמד תורה לעצמו לא היה נורף להסיר ממנו כדודת הפה ולא ראה הקב"ה להסירה ממנו, גם משרע"ה לא התפלל ולא חפץ ברפואתו כמ"ש הרמב"ן ז"ל (צ"י שמות) לפי שהי' בו ממעשה הכס דע"י יגול מחרב פרעה כאמר"ל, אמנם כשהולך ללמד תורה לישראל ולהשפיע בלבבם אור האמת ודרכי עבודת הש"י, אז הולך להסיר ממנו כדודת הפה כדי שיהיו דבריו נשמעים, וע"כ למדו חז"ל שנתרפא לשונו מאלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל, דזה היה סיבה להסיר ממנו כדודת הפה.

בני ישראל ממלכים, לא כמו שאתה סובר שאין דיבורך מועילים אללם כלום, שאין הדבר יכול להשפיע צפעם אחת, אבל מעט מעט יתקדשו אל הקדושה, ולבסוף עשו ישראל תשובה שלימה ויאלו ממלכים וכו' לקבלת התורה הקדושה, נמלא לפי"ו חומר ואני ערל שפתים הוא ערם על תחלת טענתו שאמר הן בני ישראל לא שמועו אלי, ועכ"ל שאינו ראוי לכך והר"י שעדיין אני ערל שפתים וק"י שלא ישמע אלי פרעה, ולזה פירש"י תחלה סיפא דקרא ואני ערל שפתים, להורות שמאמר זה מקושר לתחלת הפ' הן בני ישראל לא שמועו אלי, אלא שהפסוק מכיים את הק"י ואח"כ מציא את הר"י, וז"ל הפסוק וידבר משה לפני ה' "לאמר" פירוש שהתפלל להקב"ה על כח האמירה שיוכל לדבר דברים נכונים שיתקבלו בלבבות צ"י, לא כמו שהי' עד עכשיו שלא שמועו אל משה מקושר רוח ומעבודת קשה, ולזה חזר משה לשאול מהקב"ה אם אתה גואלן אם לאו, מפני שראה שלא פעל בדיבוריו אלל ישראל להפרישם מן הע"י, ע"כ אף שכבר הוציאו על הגאולה עדיין חשב מרע"ה פן לא יחו ח"י להגאל גאולה עולם ושמא סופם לחזור למלכים.

ובזה ויצן דברי המדרש ילקוט שאמר משרע"ה לפני הקב"ה השיבני אם אתה גואלן אם לאו, עד שהשיבו המקום ויאמר ה' אל משה עתה תראה, ואין הכוונה שהקב"ה אמר לו תשובה זו עכשיו, שכבר נאמרה לו על טענת למה הרשעה, אלא שנתן הצויות בדעתו שיתבונן עוב"פ עתה תראה וגו', וכו' ימלא תשובה גם על שאלתו של עכשיו, שנאמר עתה תראה כי ציד חזק, "ישלחם", ועפ"י שדרשו חז"ל (ויצמות קייג ע"ב) ושלחם מצינו מי שמשלחם ואינה חוזרת יתה זו מששלחם וחוזרת, וע"כ כיון שהי' בעצמת הצויות בלשון ישלחם, מרומם בה שלא יהיו צדחי משלחים וחוזרים, ואז השיב מרע"ה כרמז בבעטתו ית' והרגיעה דעתו.

*

וידבר משה בן אל בני ישראל ולא שמועו אל משה מקושר רוח ומעבודת קשה, במדרש (ילקוט

והנה מרע"ה חלה הסדרון צעמו שהוא אינו ראוי שיהי' דבריו נשמעים לבני ישראל, והביא ראיה לזה ממה שלא הוכר ממנו כדודת הפה ולא נתרפא לשונו עדיין, ואמלנו ה' ראוי להשפיע על צ"י בדיבורו ה' ראוי שיתרפא לשונו מיד, אמנם הקב"ה השיב לו ויאלו אל צ"י להוילא את

הנהגה מרע"ה חלה הסדרון צעמו שהוא אינו ראוי שיהי' דבריו נשמעים לבני ישראל, והביא ראיה לזה ממה שלא הוכר ממנו כדודת הפה ולא נתרפא לשונו עדיין, ואמלנו ה' ראוי להשפיע על צ"י בדיבורו ה' ראוי שיתרפא לשונו מיד, אמנם הקב"ה השיב לו ויאלו אל צ"י להוילא את

רמז קע"ח) וכי יש לך אדם שמחשבר בשורה ואינו שמת, אי"כ מה ח"ל ולא שמעו אל משה, אלל שחי קשה צעניוהם לפרוש מע"ז עכ"ד המדרש, ויל"ד דעדיין לא נתיישב נתינת טעם שאמ"כ מקו"ר רות, דלעטם זה ה"י ראו שישמחו על בשורת הגאולה.

במד"ר (פ"א ס"ב) ערוב מביקן בא עליהם, יש אומרים מלמעלה ויש אומרים מלמטה וכו', אי"כ טעם פלוגתא.

ונראה לבאר בדרך רמז מוסר, וידע מספיק דימי השוצצים כמה מסוגלים לתקון חטא הידוע, על שם שבהם קוראים בחורה פרושה גלות מלרים, חכ"י עבודה של בני ישראל במלרים להעלות ניה"ק ולתקן חטא זה וצדק ה"י תליא גאולתם, וע"כ הקריאה מעורר הזמן, ואף כי בכל יומא ויומא זמני, אבל הימים האלה מסוגלים יותר וקרוי ד' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, ובהם כתב בספרי"ק דברי חיים (פ' נח) על מה שאמח"ל דבקושי גדול מועיל תשובה על חטא הנורא הזה, וטעם הדבר מבואר בספרים דבהחטא פוגם האדם במדותיו, וצמדה שחוטא מסיר עצמו משרשי הקדושה וכו' ומקלקל נור המשכחו מלמעלה מלקבל קדושה וצרכה באותו אבר שפגם וכו' ולכן בעשותו תשובה מביא חיות חדש משורשו אל האבר והלמר שנחלש וכו', אך בחטא חמור כג"ל ר"ל הוא כמסיר שרשו לגמרי כמבואר בספרי"ק, ולכן כמעט אין לו רפואה, ובמקו"א כתב דלפי שחטא זה הוא כזה כל האיברים, וכל האיברים נעשו פגומים ר"ל, ע"כ קשה התשובה בזה, והעלה היעולה לעבוד הש"י"ת במסג"פ אמתית, וזהו חקיה לכולם עכ"ל ז"ל, עוד אפשר להמליץ חקיה לזה שאיננו האדם הנחה תקיפה על עונותיו ועל חורבן ציבור"ק וגלות השכינה, ואמח"ל (כחובות ס"ב ע"א) אנהא שוברת כל גופו של אדם, ואף למ"ד דס"ל חזי גופו לבד, מודה באנהא תקיפה דשוברת כל גופו עיי"ש בגמ', ועד"ז יב"ה התקון כזה כל הגוף וכל האיברים.

והנה בני ישראל במלרים אף שהיו שמורים ונקיים מעריות כמו שהעיד עליהם הכתוב, ואמח"ל

(ויקרא דב" פ' ל"ב ס"ה) אחת הייתה ופירסמה הכתוב, מכל מקום להיותם בדרך עמאה ערות הארץ, וזמנעו צדיקים למחזיקים ומושחתים אומה של מלרים, לא נמלטו מקאטם מהכבוד עבירה וחטא הנורא הידוע ר"ל, והיו לריבין בזהרם לתקן ולהעלות ניה"ק שנתפזרו בסיבת החטאים, ולא היו יכולין להיגאל בלא"ה, וע"י קושי השעבוד שעבדו צעודה קשה המפרכת את כל הגוף ומשנרתו, נתקן פגם החטא בתשובת המשקל נגד פגם העבירה שכו"כ כזה כל הגוף, גם ע"י אנהא כמס"כ ויאחזו בני"י וגו' ותעל שועתם אל האלקים שאלתו בשביל גלות השכינה, עיי"ז חיקיו פגם החטא מידה כנגד מידה.

ואו"י ירמו ד' לשונות של גאולה הכתובים בפרשה, על ד' בחי מדריגות, והואלתי אחכם מתחת סבלות מלרים ירמו על החלק שבשראל שלא פגמו ולא נכשלו בחטא זה כלל, עכ"ז ה"י להם לעורר משא לבסול שעבודם של מלרים ושר של מלרים שהתגברו עליהם להכשילם, והצעותם הש"י"ת והואלתי אחכם מתחת סבלות מלרים וכפרתי מעורר. משא מלרים, והואלתי אחכם מעבודתם ירמו על החלק שנכשלו ופגמו בחטא הנורא, זה נקרא עבודתם שהקריבו עבודה לסע"א ר"ל, כמבואר בספרי"ק שהמליץ זרע במקום קדוש ובמקום מזה נקרא עבד נאמן לז', ולהיפך ח"י ה"י בחי עיי"ז שמקריב דורן לסע"א, ועל אלו ירמו בהעמם והואלתי אחכם מעבודתם, שניעלו מעבודה זו ע"י שהוליאם הש"י"ת משם, אמנם לא סגי בזה שלא יפגמו עוד, אבל לריך לתקן ולהוליא משם בחי הקדושה ניה"ק שנתפזרו בסיבת החטאים, זה נקרא גאולה כנודע, זה ירמו וגאולתי אחכם וגו', ואי"כ ולקחתי אחכם לי לעם, דאיתא בספרי"ק שעי" פגם חטא זה נעשה מסך המבדיל בין ישראל לאזריהם שצמשים, ועי"כ אנו מרוחקים כי"כ צבור"ר מבחי הקדושה, אבל לאחר שתתקיים והואלתי והואלתי שלא יפגמו עוד, ומה שפגמו יתוקן כדמז בהבטחת וגאולתי כג"ל, אז יב"ה ולקחתי אחכם לי לעם וגו' שיתבטלו כל המסכים המבדילים ויקרב אותנו הבור"ש לו לעם.

ועפ"ז אפ"ל צעטם שתקנו חז"ל ד' כוסות יין עיי"ז לשונות של גאולה, כי אמח"ל (בפרכות

אשר צראם הפרנסה הנקצבה לו וכו', ח"פ הכתוב
לדעתי הכפירים היינו אלו הנצברים מהולאת ז"ל,
ונקראו כפירים כי המה מזורע הסטי"א, והסטי"א
דעריות נקרא כפיר וארי, כמבואר בגמ' (יומא ס"ט
ע"ב) נפק כגוריא דנורא מבית ק"ק עיי"ש, והם
שואגים לערף שיתן להם פרנסתם, ולבקש מהל אכלם
של אותן צ"ח שצראם עכלה"ק בקינור, והנה המלריים
היו מושחתים וזמזומים מאוד ביצרא דעריות כנודע,
ואולי ס"ל להך מ"ד שבערצו צא מלמעלה, שבי
צריאח חדשה היינו חיות העורפות שצאו צמכת
הערצו, המה היו המזיקין והמשחיתים שנצראו
ממעשיהם הרעים, ואידך מ"ד ס"ל דצבוי"ם לא
שיך צחי' זו חזרמת' סוסים זרמתם, ואין צחי'
קדושה צעיפי זרע שלהם וע"כ אין החלונים מתדבקים
בהם, כיודע שהחלונים תלצים ומשחוקקים להתדבק
בקדושה דיזקא, ולא ס"ל שבערצו צא עליהם
מלמעלה, חיות עורפות של מדבריות ודבן.

דף ס"ג ע"א, חזיר דף ז' ע"א) הוצאזה סומע
בקלוקלה חזיר עצמו מן היין, כי היין עלול
להביא לידי קלקול בפנים הבדית, אמנם הזוכה לתקן
פגמי חטאו ועודד עצדו להוציא ניה"ק ולהעלותם,
מוחר לו לשפות יין למנוח וצדח"ק קדושה, דזכנם
יין ילא סוד היינו הניה"ק הנקראים כן, כמו
שרמנו ז"ל בצודם, אל תצוא נפשו זה מעשה זמרי
שהי' החטא צענין זה כמדע, וע"כ תקנו חז"ל ד'
כוסות יין כנגד והוצאתי והכלתי וגאלתי ולקחתי
להוציא צדח"ק הסוד ולהעלותו, וצריך ג"כ להזהר
ולהשגיח על הפה והלשון שיכיוו זכים ועשירים, כי
ברית הלשון והמעור מכזוניים ותליין זצ"ס, וע"ז
אמר"ל (צדח"ק דף ס"ז ע"ב) חמרא וחיי לפוס רבנן
ותלמידיו, ולא אמרו לרבנן רק לפוס רבנן, כי
כשתתקנים הפה אז גם צדח"ק היסוד יתוקן ע"י היין
ולא ואלת.

וַעֲדָה" ויִּצְחָר בְּמִאֲמָרֵיכָּ וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה מִקּוֹל רֹחַ וגו', לְבַאֲוֶרֶה אִיךָ יִתְּכֵן שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל אֶל מִשְׁרַעֲיָה שֶׁהִי שִׁכִּינָה מִדְּבָרָהּ מִתּוֹךְ גְּרוּמֹו וְכֵן דִּבְרֵי דַבְּרֵי הַשְּׁמִיטָה, עִי' נִתָּן הַכְּתוּב עִסָּם מִקּוֹל רֹחַ, וְרוּחַ הַיָּיִן מִחֲשָׁבָה כְּמִי' רָחֵל (וַיִּקְרָא פֶּרִי ז' ס"ג) עוֹלָה מִכִּפְרָת עַל הַרְבֵּוּר הַלֵּב שֶׁנֶּא' (יִצְחָקָל כ') וְהַעוֹלָה עַל רוּחָם הָיוּ לֹא חֲבֵי, וְכַשְׁזֹּכִין לְמַחֲשָׁבוֹת עֲבוּרוֹת זֶה נִקְרָא הַרְחָבָה הַדַּעַת דְּקֹדֶשׁ, וְהַיִּפּוּךְ חִי' הוּא בְּחַי' קוֹלֵר רֹחַ, וְלִי' וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה מִקּוֹל רֹחַ, עַל שֶׁנִּשְׁלַח רָחֵל בְּפִגְם הַהֲרָהוּר, וְכַעֲבוּדָה קֶשֶׁה שֶׁהִי קֶשֶׁה לָהֶם לַפְּרִישׁ מַעֲשֵׂי, הַיָּיִן מִפְּגַם הַבְּרִית שְׂבוּא בְּחַי' עִי' כְּמִי, עַל שֶׁהִנִּיחַ הַקְּדוֹשׁ נִשְׁבָּה בִּיד זָרִים נִקְבָּא דַּסִּי' וְכֵן דִּילֵה, וְכִי יֵשׁ מִקּוֹם זֶה וְכַעֲבוּדָה זֶה מִזֶּה, וְעִי' הַסֵּטָה הַנּוֹרָא הַזֶּה נִעֲשֶׂה מִסָּךְ הַמִּבְדִּיל בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאֻזְרֵים שֶׁנִּשְׁמָסִים, וְעִי' לֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה לְיִצְחָרֵי הַשְּׁמִיטָה שֶׁהִי מִדְּבָר אֱלֹהִים.

ולתתן דברי המדרש הנ"ל (בקושר צ') אצל
בהקדם דברי ק"ז הישמה משה זל"ה (צ'
מקץ) לפרש הכתוב (תהלים ק"ד) הכפירים שואגים
לטרף ולבקש מאל אכלם וגו', כי הפוגמין בהואה
ז"ל ר"ל משכין יגיעות הקדושות מנשמתו לתוך
הטומאה, ונצרכים מאלו הטפות משחיתים ומחוקים,
והמה זועקים לפני ה' ומפרנס ית"ש שיעול מאזיכם

עוד אפ"ל בנאה"כ ולא שמעו אל משה מקוֹר רוח וגו' בהקדם דברי המד"ר פי' שמות (פי"ג סי' ד') ויאמר משה אל האלקים מי אנכי וגו' מכו שאמר לו כי אנכי שלחתיך אמרו ר"ל סימן לגאולה הראשונה שבאנוי ירדו ישראל למצרים שנה' אנכי ארד עמך ממדינה, ובאנוי אני מעלה אותם, וסימן לגאולה האחרונה שבאנוי הן מתפרספין והם עתידים להגאל שנה' הנה אנכי שולח לכם את אלי' הנהיג עב"ד המדרש, והקשה ה"פ"ת הלא סימן גאולה הראשונה ה"י פקד פקדתי ומה לורך לסימן עוד עיי"ש חירו"ל, ואפ"ל עוד בהקדם דברי ק"ז הישגת משה זלה"ה (צ"י בשלח) לפרש כפל הלשון בפקודה כפולה שאמר ויוסף פקדו ופקוד וגו', עפ"מ"ש רש"י ז"ל (צ"י קרח) עה"פ ואם בריאת יצא עיי"ש הנה נמו או פקדו היינו הפקידה שמכבד שבוש"ב לסוף ד' מלות שנה, או יפקדו למחר הקץ וכו', עכ"ה ז"ל, נמלא לדעת שבה מסורת ביד יורדי מצרים מיוסף הדיק כי בגאולה אפשר שח"י צניי אופנים, ויחד שדרשו ר"ל על גאולה העתידה וכו' אחישנה לא וכו' בעתה תחילת בזכות המעשים.

זה מודע ומפורסם, ח"ש כל רודפי השיגור לישראל
 בין המלרים, היינו בין הזמנים וסיומם שהיו מעותדים
 לגלות אז נכפף לרועץ עכ"ד, ח"ש כאלו נעדינו
 מלכת צרחותיותנו, שהם אורבים את פסיעותינו שלא
 ללכת לרחובותינו כפרש"י, והיינו שלא יגיע הקץ,
 ואומתו הוא כן כאשר קרב קלנו, שמתקרב הקץ
 שהוא עת רצון וכו', ולפי"ז אף שידענו שיש עת
 רצון, מי"מ יש לחוש שלא יהי קטרוג ח"י, וא"כ
 לפי"ז חין אנו יודעים מתי ימלאו ימינו אם לא
 כאשר יבא משיחנו ויבנה ציהמ"ק, אז יתודע לנו
 שמלאו ימינו כמ"ש הרמב"ם ז"ל ח"ש אומתו מלאו
 ימינו, כי בא קלנו שכבר בא, אז יתודע לנו שמלאו
 ימינו עכשדיכ"ק, שהיית ירחם עליו ויחננו לרשות
 בישועת ישראל, כי כבר ראונו התעוררת הגאולה,
 אך צבור"ר נדחה ונתעכב צעוננו ונתקיים צנו כל
 רודפי השיגור בין המלרים, וע"ד הרמ פירשתי
 בזה אמרם ז"ל (שבת ק"י"ח ע"ב) כל המענג את
 השבת נותנין לו נחלה בלי מלרים, עפ"י אמרם ז"ל
 שם אלמלי משמרין ישראל ב' שבתות כהלכתן מיד
 נגאלים, ובמדרש אמרו שבת א', ופירשתי עפ"ימ"ד
 בזה"ק דשבת דלילא ושבת דיממא הוא בתי ב'
 שבתות, ולפי"ז שניכם דקדו יחדיו ולא פליגי, והנה
 דרשו רז"ל בספרי נחלה זו ירושלים, ח"ש כל המענג
 את השבת נותנין לו נחלה בלי מלרים, שפ"י זכות
 השבת חכו ישראל לנחלה זו ירושלים ולגאולה שלימה
 במהרה ולא ידחו לבין המלרים.

ובזה יתבאר לנו ליישב תמיכת המפרשים ז"ל
 (בבבא לגיל) דמתחלה כשצאו משה ואהרן לשגר
 לישראל בשורת הגאולה תביז ויאמן בעם וישמעו
 כי פקד ה' את בני ישראל וכו' ראה את עינים
 ויקדו וישתחוו, וא"ך נשתנה בתי מדינתם בזמן
 קצר ולא שמעו אל משה, והעטם נתנו הכחוב שלא
 שמעו אל משה מקולו רוח ומעבודת קשה, ודרשו
 רז"ל שהי קשה להם לפרוש מע"ז, לכאורה ל"ב ועדיין
 החמ"י במקומה עומדת, שכרי גם מאז ומקדם היו
 משוקעים צפ"י ועבדו עבודה קשה, ואעפ"כ שמחו
 לקראת הכשורה וא"ך נשתנה בתי מלכם כ"כ,
 אמנם יתבאר עפ"י דרכו ה"ל, כי מתחלה כשצאו
 משה ואהרן אל קני ישראל ודברו אליהם כל הדברים

והנה אמרו רז"ל במד"ר (פר ג' סי ד') עב"פ
 כבואי"ך את העם ממלרים תעבדון את האלקים
 על הכר הזה, מה שאמרת בלחם זכות אולי"ם ממלרים,
 היו יודע שצאות התורה שכן עתידים לקבל על ידך
 בבר הזה הם יולאים משם עכ"ד המדרש, וזה פי
 היפ"ת דברי המדרש ה"ל סימן לגאולה הראשונה,
 שצאנו ירדו ישראל למלרים וכו', עפ"י"מ שודע כי
 חכלית גלות מלרים היתה כדי שיקבלו עליהם עול
 תורה בלחם ולא יקשה עליהם אחרי שכבר הורגלו
 בעבודה קשה, וכו', ח"ש שסבבת אנוכי כדי לקבל
 התורה ירדו למלרים, וצאנוכי בשביל קבלת התורה
 אני מעלה לחכם עכ"ד, וכחצ ק"י הייעב לב זל"ה
 דלא תריכא לעממא דש"ש העתיד נגאלו ישראל
 ממלרים, בזכות שעתידים לקבל את התורה בבר
 סו"י, אלא מכיון שקבלו עליהם לקבל את התורה
 ולקיימה ופירשו מע"ז מיד, נחשב להם הסבבת כאלו
 כבר עשו, ובזכות זה נגאלו ממלרים עכ"ד, ח"ש
 דברי המדרש סימן, לגאולה הראשונה שצאנו אני
 מעלה לחכם, היינו אנוכי שבעשרת הדברות וזה להם
 לסימן שא"א שיגאלו כ"א ע"י שיקבלו עליהם
 עול התורה ויפרשו מדרכי ע"ז, ואח"כ בקץ של
 צעחה שנקבץ לסוף ד' מאות שנה היו נגאלים בכל
 אופן ואופן, ולא יאחר בשום פנים, וכמ"ש רז"ל
 בגאולה העתידה אם תהי צעחה אפי' דדור שכולו
 חייב מוכרח להיות בגאולה ולא ידחה ח"י, אבל
 להקדים הקץ צבחי אחישנה א"א כ"א צבחי, ולא
 הי' צורך להם זכות קבלת התורה, ויתורץ לדרכנו
 קושי"ת היפ"ת דאעפ"י שכבר הי' מסורת בידם הסימן
 של פקד פקדתי, הי' צורך גם לסימן של אנוכי, והצטת
 פקד פקדתי תלוי בזה, ולא צורך לסימן של אנוכי
 וכו'.

ונקדים דברי ק"י הישמה משה זל"ה"ה (צפ"י על
 אי"ה) לפרש הכתוב נדו נעדינו מלכת צרחותיותנו
 קרב קלנו מלאו ימינו כי בא קלנו, עפ"ימ"ש הרב
 המגיד מקרעמניץ לפרש הפסוק כל רודפי השיגור בין
 המלרים חל"ק שעיני המייר הוא גבול שצין השדות,
 זה משל על הזמנים שהיו גבולים וסיוס להשלמת
 הקץ ונתבעלו צבור"ר, וכחצ צבור שזמן הגאולה
 אם יתבעל צעון ישראל יפך לאלל וארכ ר"ל ודבר

מרודים בעבודת קשה כי רוחם ודעתם קלרה מלהחזק
בעניני הכסף, ומכ"ע כי קשה צעייכם להחזק על
יארל דמי" ולפרש ממנה.

ויובן בזה בקי" שאמר משרע"ה בן בני" לא שמעו
אלי ואיך ישמעני פרעה, וקושיה המפרשים ידוע
דכרי קי" פריכה הוא, דבני" לא שמעו מקולר רוח
ומעבודת קשה, ועם זה לא שייך אלל פרעה,
ולדרכנו טעם א' לשניהם, דגם פרעה טעם זו
שלא נשלם עדיין זמן גלותם של ת' שנה, וא"ל שחיה
גאולתם מיד ולא האמין לשלוהי ד', וז"ש בן בני"
לא שמעו אלי, אף שכם מאמינים בני מאמינים,
והאמינו לקראת הבשורה של פקד פקדתי, מי"מ
חוששים שדחה הגאולה של אחיבה כ"ל, ואיך
ישמע אלי פרעה שכו"ז עומד ומנפה על זה שדחה
גאולתם, ובודאי יסמוך על סימנים הג"ל להחזיק
בעצמנו שאין זה גאולה, וא"ש כח בקי", ולזה בזה
חשובות ית' אליהם בפסוק של אחריו, ויזום אל
בני" וגו' להוציא את בני ישראל מארץ מצרים, שעשאו
ית' שליח לקרב את ישראל לעבודתו ית' ולהחזירם
בחשוכה, ועי"ז יזכו לגאולה אחיבה, להוציא את
בני" מיד, ובהם הרגיעה רוחו, שזכח שליחותו ית'
יהי ידיו להפרישם מעי"ז וינחלו החגבדות המורא של
כוחות הסט"א אשר ראו למוע גאולתם עי"ז, וכן יהי
שפירשו ישראל מעי"ז לפני גאולתם וקבלו עליהם על
החורה וזכות זה גאולה.

ואיתא ביוזשלמו (רי"ה פ"ג כ"ה) אמר ר"ש ברי'
ויוזם אל בני ישראל על מה יזום על פרעה
שלות עבדים וכו' עיי"ש. וז"ל מדוע דוקא בזה
זו נאטו ישראל סמוך לגאולתם, ומה ענין חשוכה
זו על דברי משרע"ה בן בני" לא שמעו אלי וגו',
ויתבאר לדרכנו עפ"י"ש ב"י נחלת יעקב (הובא
בישמח משה פ' משפטים) עי"ש בגמ' ב"מ (י ע"א)
פועל יכול לחזור בו אף בחצי יום וכו' מי"ע כי לי
בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, וקשה הכו"ס
א"כ יהי אסור להשכיר עבדו כפועל, וחזירו כיון
דיכול לחזור בו אימת שיראה לאו עבדות הוא כלל פ"כ,
וכנה קשה על דקדקו ית"ש שמתבאר בדרך החורה
האיך מבר' וחתנו לעבדים, והא אמר ולא עבדים

אשר דבר ד', פקד פקדתי אחכם וגו', השיגו ישראל
שימכר השי"ת ויחיש גאולתם, כנראה בפקידה כפולה
כחזק לעיל בשם קי"ז זל"ה, ופי' פקד שיש פקידה
מכבד לסוף ד' מאות שנה, אך פקדתי אחכם דייקא
שאין אחם יכולים להתמנהג, והיו ישראל מייחלים
ומנפים שיתקיים חלום גם הסימן של חזק ויפרשו
מע"ז ויקבלו עליהם עול החורה ועי"ז יזכו לבחי'
אחיבה, וז"ש ויאמן העם וישמעו כי פקד יהי את
בני" וגו' ויקדו וישתחוו ושמחו לקראת הבשורה,
אמנם עכשיו ראו שתי סתירות בדבר שבי' קשה
להם לפרש מעי"ז ולקבל עליהם עול החורה, משחיה
חששו שאינם ראויים לגאולה אחיבה דתליא בזכר,
גם ראו שניתוסף להם זכר על זכרם והכבדו מזרים
שעבדם ולחם עליהם, ע"כ אף שהאמינו בבשורה
הגאולה וידעו שיש התעוררת מן השמים להחיש
גאולתם, אבל כאשר ראו שהתעורר הכוח השטני
שפקידה וכפכה מששון לאכל כ"ל, וזה שחזן
הכחז טעם ולא שמעו אל משה מקולר רוח ומעבודת
קשה, ועפ"י ודעתם ז"ל שבי' קשה להם לפרש
מע"ז, ומכ"ע לא שמעו אל משה בבשורה הגאולה,
שא"ל שיזכו לבחי' אחיבה כל זמן שלא פירשו מעי"ז,
ועפ"י פשוטו מעבודת קשה שהכבדו המזרים עול
שעבדם עליהם ולא נתייראו שדחה ותצטל הפקידה.

גם אפ"ל דהפשט והדרש על קוטב א' יסובבו, והא
בזה תליין, דלפי שהכבדו המזריים עולם עליהם
בעבודת קשה, יהי לזם כל עמם מלהחזק על מזכר
הרוחני ולחפש דרך חשוכה, כאשר מצטרפו נחזה
בעור"ר בגלות המד, הא, שבי"א ערוד בעבודת ובמז"מ
כל היום וכל הלילה, ולא נשאר עת פנוי ודעת ללילה
לדבר שצדקושה ולחורה ולחפלה כדבשי, וזה יסובב
שפלות הרוחני שאנו נחווים בו, ופירשו המפרשים
הפסוק (שמואל א' ב') מדוע לא בא בן ישי גם
תמול גם היום, כלומר מדוע נתארך הגלות כ"כ,
ועדיין לא בא בן ישי גם תמול גם היום, ועי"ז בא
הכחז כמשיב אל הלחם, שכל איש ישראל עניו
ולבו נשואות רק אל הלחם, ומתעוררותיו ועניויו מרודים
על המחיה ועל הכלכלה, ואין משימתו על הכל להתפלל
על יצועת ישראל ועל הגאולה, וע"כ נתארך הגלות
ועדיין בן דוד לא בא, ועי"ז במזריים ע"י שבו

לחמך כן בניי לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפחיס, וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויגורם אל בניי ואל פרעה וכו' להוציא את בניי מארץ מצרים, וליד טוצה במקראי קודש אלו, ולתאורה הדעת נותן להיפך דלפי שהי רוחם קשרה מעבודה קשה, הי להם להטות ארון קשתה ולהמלא שמחה וגיל להבשורה טובה אשר יגאלם ה' ולא יוסיפו לדאבה עוד, ולא שעבודם הקשה תהא סיבה לגל יאצו לשמוע לקול מצרער טוב, גם יליד צמאמה"כ ולא שמעו "אל משה" כי היצות אל משה נראה כמיוחס דהא צי עסיקן וקאלי.

(ב) גם הקשו המפורשים בפסוק כן בניי לא שמעו אלי וגו', דכרי קיי פריכה הוא דאלל ישראל מבואר הטעם שלא שמעו אליו מקולר רוח וגו', וזה לא שייך אלל פרעה ויוכל להיות שישמע אליו.

(ג) גם צ"ב צמאמה"כ ויגורם אל בניי ואל פרעה וגו' להוציא את בניי וגו' דאניו מבואר מה יאור אל בניי ועיין צפי רש"י ז"ל, אמנם מלשון הפסוק משמע שיוצא להוציא את בניי וזה אין בידם שיוציאו את עצמם.

(ד) דלהלן (צפ) צא אל פרעה כי אני הכדדתי את לבו וגו' למען שיתי אוחותי אלה בקרבו, משמע דמ"ש כי אני הכדדתי הוא נתינת טעם לשליחותו לילך אל פרעה, ולתאוי חיפכה מחסדרת דאם הש"ת הכדיד את לבו מה יועיל הליכתו ובודדתי לא ישמע אליו, ורש"י ז"ל פי שיתי שיתי ששית אני, צ"ב מה שדייק לומר אשית אני דייקא.

וכר אלה יתצארו בהקדם דצרינו (צפ) שמות) לפרש דצרי המדרש למח משה ואהרן תפריעו את העם ממשעיו, אחס למח ודצריכם למח, גם צ"ב ענין טעמו של משרע"ה למח כרעוזה לעם הזה למח זה שלחתי, איך יתכן טעם זה לגבי משרע"ה עבד נאמן להש"ת לקבול על שליחותו ולהתערעם על מדותיו יח"ש, (ב) גם צ"ב אומרו למח זה שלחתי משמע דכל עיקר הקפידה על שהוא הי השלוח, וכו' בלתי אלא יתחשע להרעה אשר ימנא את ישראל.

לעבדים, אך התיירץ הוא כיון שכלל יום ויום זמן בגולה הוא ח"כ לאו עבדות הוא כלל עיי"ש לדרשו, נמנא כי צמנות שילוח עבדים שנתן הכתוב טעם כי עבדי הם וגו' לא ימכרו ממכרת עבד, נרמז צו סוד הגאולה של אחישנה, ובכל יומא ויומא זמני, דאלי"ה לא יאיייר כלל עבדות וגלות, דכצו"ת שומר משמרתה של חורה, ולי"ה צירושלמי ויגורם אל בניי יגורם על פרשת שילוח עבדים, שצרכות שיקבלו עליהם מלוא ז' יאור לגאולה צבחי אחישנה, ועפ"י חמרם ז"ל הי לך שצבצו"ת מתנהג עם האדם כאל, כדרך שכלל עושה מה שהאדם עושה, כך הצו"ת צמורה שמתנהג האדם מודד לו.

וראיתי בספרי"ק לפרש חמרם ז"ל (יומא פי"ז ע"א) עבר על מ"ע וצד אינו זו משם עד שמתחיל לו, ובעבר על מלוא ל"ה חלוא כפרתו צומן, דאף ששעה תשובה תשובה חולה ויוכ"פ מכפר וכן באידך חלקי כפרה עיי"ש, וטעם הדבר עפ"י הנוהג כי שורש מלוא ל"ה הוא משם חלקים, ומ"ע שרשו משם כו"י צ"ה, ובה כל השמות בקי המה חוארים עיי"ש פועלותיו יח' כמ"ש ר"ל צמדי"ר (פי שמות), ולי"ה המה חוארים מחודשים צבצו"ת וטעמים תחת חומן משא"כ שם כו"י שמונה על מכותו הי הי ויהי הוא למעלה מן חומן ועבר וזה ועודו יחד, (עין ישמע משה ר"פ וואר ד"ה וכו"ל) וצוה נצח שצבאולת מלוא על כי הי חלוא תשובה שאם יאור ישראל יקדים הקב"ה גאולתם צבחי אחישנה, לה צישר הקב"ה למשרע"ה לכן חמר לבני ישראל אני ד' והוא"ת אחסם וגו', כהיוצא יכ"ה צכח שם כו"י צ"ה למעלה מן חומן וחלוא רק בתשובה, ועדי"ן יתצאר קיבור המסורכ לכן חמר הכני נותן לו את צבצו"ת שלו, עפ"י ההרגום יוצ"ע שקאלי על אלי שצב"ר את הגאולה צכ"ק יומא, וגאולה העתידה תהי ג"כ צבחי זו דחלוא תשובה ולא צומן, שאם יאור ישראל לעשות תשובה תהי הגאולה צבחי אחישנה, ובכל יומא ויומא זמני.

*

וידבר משה כן אל בניי ולא שמעו אל משה מקולר רוח ומעבודת קשה וכו', וידבר משה לפני ה'

פסוקים רבים, ודרשו ר"ל אני ולא מלאך אני ולא שרף ולא השלח, אמנם שליחות משרע"ה כי רק לעשות פועל דמיוני ואתערותא דלחמא, ולעורר לב בניי שאתיינו ויילפו לגאולהם ופדות נפשם, אשר עיי' אמונתם ויכלו לעשות אתערותא דלעילא להמשיך כח בגאולה, וכמה פסוקים יתנו עידיהם ע"ז, וכנ"ש להלן אתה תדבר את כל אשר לאורך וגוי ואני אקשה את לב פרעה וגוי ולא ישמע אליכם פרעה ונחתי את ידי במצרים ופי' רש"י יד ממנו וכו', וכו' וכו' את מצאחוי וגוי וכדי לחזק הענין כפל דבריו ואמר וידעו מלכים כי אני כי בנעותי את ידי דייקא, שיעקר בגאולה תהי' עיי' הצוית"ש כביכול כצדודו ובעלמו, ושליחות משה הוא רק בצחי הכנה לעם בגאולה.

ובזה יתבאר לנו הפסוקים הוא אהרן ומהם אשר אמר כי לכם הואיל את בניי מארץ מצרים על מצאחם, דלכא' תיבת על מצאחם: י"ב (עיי' פי' רש"י ז"ל), גם י"ב שבכפיל הכתוב עוד הפעם הם המדברים אל פרעה וכו' הוא משה ואהרן, ולפיכ"ש צא הכתוב להורות ולשלוף שלא נעשה לחשוב דעם בגאולה היתה עיי' משה, ע"כ אמר הוא אהרן ומשה אשר אמר כי לכם הואיל את בניי מארץ מצרים על מצאחם דייקא, היינו לעורר מצאח ופעולת ישראל, ועיי' שיחוקו בעתונם בדבר ויילחם, דין גרמא לעורר אתערותא דלעילא, וכדי לחזק הענין כפל הכתוב לומר הם המדברים אל פרעה דייקא, זה יסודצ אתערותא דלעילא להוילא את ישראל עיי' הקצ"ה ממלכים, הוא משה ואהרן רק זאת היתה פעולת משה ואהרן, אבל ע"ס בגאולה כי עיי' הש"י"ת בעלמו, אמנם משרע"ה חשב נופשו כי רצון הש"י"ת שתהי' גם ע"ס בגאולה בשליחותו, עיי' סירב ומיאו' בהשליחות ושמעט מליך, וצא צקובלנא לפני הקצ"ה בענות למח הרעותה כזכר.

(ג) רש"י ז"ל פי' וא"ת מה איכפת לך קובל אני על אשר שלחתני, והוא תמוה לכאורה דאך יעלה על הדעת לומר מה איכפת לך, הלא זה משה הלא ידענו מה כי לו שהי' מילר צאעין של ישראל וכלל צרחם לו לר' ד' תשובת הש"י"ת עתה תראה וגו' י"ב עיין פירש"י ז"ל.

וביאתי עפ"י"מ שהקשו ר"ל קושיא לאלקינו שהצניח וגם את הגוי אשר יעבדו דן "אנכי" וכתוב "ואנכי" אע"פ גם ע"ה, ומדוע נעשה כ"ז עיי' שליח משרע"ה, וחירלו דכצנחת דן אנכי לא היתה רק אחרי שישלמו ימי השעבוד ארבע מאות שנקלצו בצורת צרות בין הצחרים, ובאמת לא עברו רק רד"ו שנים, ע"כ היתה בגאולה עיי' משה עכ"ל. וכה נישב הקושיא דאך ילאו ישראל קודם זמנם חירלו המפורשים דקושי וצניח בשלום, ולכאורה לפי"ז נסחר ממחמתו חירון הבי"ל על קושיא הצנחת דן אנכי ואנכי אע"פ, דמפני שילאו קודם זמנם ע"כ כי עיי' שליח, דכרי כבר נשלם זמנם עיי' קושי השעבוד וא"כ כי ראוי להיות בגאולה עיי' הש"י"ת כצדודו ובעלמו, ויתכן לומר דזה היתה טענת פרעה אחס' למח, הלא בגאולה נריך להיות עיי' הש"י"ת בעלמו לא על ידי שליח, ובעת אשר שלח אתה מוכרח לומר כחירון החזק משום שהוא קודם זמנו, וא"כ דצריכס למח, כי טרם נשלם זמנם איינו מוכרח לשחררם, ואולי עדי"ז כי ג"כ טענת אדון הכניחים משרע"ה לפני הש"י"ת למח הרעותה לעם הזה צקושי השעבוד, ואח"ל שעי"ז נשלם זמן שעבודם לסוף רד"ו שנה, א"כ למח זה שלחתי ומדוע לא גאלחם כצדודך ובעלמו, וצא יתבאר דברי רש"י ז"ל וא"ת מה איכפת לך ר"ל צקושי השעבוד, שה"ה צאמת לטובתן של ישראל שעי"ז וישלם זמן שעבודם וילאו מח, עיי' אמר קובל אני על מה שלחתי, דאס נשלם זמנם כי לך להוילחם כצדודך ובעלמו.

ועתה נבאר תשובת הש"י"ת אליו בנאמר עתה תראה וגו', וכהא' אפ"ל עוד צניח קושיא הבי"ל עכ"פ ואנכי אע"פ גם ע"ה, דצאמת עיקר בגאולה כי עיי' הש"י"ת בעלמו, ומפורש ככתוב כחלות הלילה אני וילא בחוק מלכים, וכייתי כל צבור וגו', וכהא'

אחשבה לחתום דלעילא, וזכו אומרו עתה תראה אשר
אעשה לפרעה, ר"ל אחר שכבר התחלת לעשות אורח
פעולת במתקת, למען יתעורר הענין באחשבה לחתום,
מעשה תראה את אשר אעשה דייקא בכבודי ובעממי
כי ציד חזקת ישלחם וכי כוונתי על מכת צבורות,
ולא ישלחם ציד חזקת כמ"ש ותחזק מלרים על הכס,
ובמכה זאת התרה לו ראשונה כפי רש"י בפסוק הנה
אנכי הורג את בנך בכורך, וזאת המכה אעשה
בעממי, ומכות האחרות יב"ס רק למען יתעורר לב
בניי שלא יתייאשו מעמם מן הגאולה חיי ע"י שהיו
משוקעים צבור הכרזל במ"ש שערי עומאה.

ויתכן דזאת היכה הכיבד אשר בניי לא שמעו אל
משה, ולפי שראו את קושי השעבוד שזכר
להשלים הזמן, אזכה נפשו שיקיים הש"ת בעצמת
ואנכי אעלך ויוציאם בעממו לא ע"י משה, וזכו
אומרו ולא שמעו אל משה דייקא, שזכר יחי השליח,
ובהעם מקורר רוח ומעצור קשה, דלולא
קושי השעבוד היו תולים דמחמת שלא נשלם הזמן
עדיו מוכרח להיות בגאולה ע"י משרע"ה ובחירון
הכ"ל, אמנם כיון שקרר רוחם מכובד השעבוד שזכר
כדי להשלים הזמן, ע"כ לא שמעו אל משה דייקא,
ומשרע"ה פירש שיחתו לפני הש"ת ואמר הן בניי
לא שמעו "אל"י דייקא מחמת קושיה ממנ"פ הכ"ל,
ואיך ישמעני פרעה להוויאם קודם זמנם, כי פרעה
כבר טען טענה זו, דאם בגאולה ע"י שליח צדק
ודם הרי זה מורה שעדיין לא נשלם זמנם ללאה כנ"ל.

וע"ז בא תשובת הש"ת להודיע למשה אשר יגלה
אוזן ישראל, כי באמת עיקר בגאולה תהי ע"י
הש"ת בעממו, ושליחות משה הוא רק לעשות אחשבה
לחתום שיעוררו את לבבם ויתנו אומן ביצועת
הש"ת, וזאת ימשוך אחשבה דלעילא שיגמור הש"ת
בעממו את הגאולה, וזכו אומרו וידבר ה' אל משה
ואל אהרן ויגורם אל בניי אין לו אלא לשון זיזר,
כוונתו שליחות משה הוא רק לזרזם כדי שיכחי
אחשבה לחתום, וזה זה יחי כיבד להוויא את
בניי מאמ"ל, היינו שע"ז יוציא הש"ת כביכול
בכבודו ובעממו את בני ישראל מארץ מלרים ותיבט
להוויא קאי על הש"ת.

דיוצא מדבריו שכל עיקר שמיאן משרע"ה בשליחותו
הקביל לפני הש"ת על שנתן המשרה הזאת
על שממו, ה' לאשר נכספה וגם כלתה נפשו שיכחי
הגאולה ע"י הש"ת בעממו, אמנם כאשר ראה כי
הולך אל פרעה פעם אחר פעם ואולי הכיר צרעה
כי מעט יתרכך לבבו, עלה מורה על ראשו אולי בין
כך יתראה פרעה לשלחם ע"י שליחותו, ולא יכחי
הגאולה ע"י הבחי"ש בעממו, ע"כ ה' בדעתו להשמיט
עממו מן השליחות, וזהו בא מאמר הש"ת אלו בא
אל פרעה וכתרה בו, ואין לך לחוש אולי יאבד
ויסיכם פרעה לשלחם, כי אני בכבודי את לבו
וכי ובודאי לא ישלח אותם, ושלח תאמר א"כ
השליחות למה, ע"ז אמר למען שית, וזכו כי עיקר
השליחות הוא למען לעשות פועל דמיוני ואחשבה
לחתום שזכו ע"ז שאלים "אל"י את אותותיו אלה
בקרבו, כוונתו למכות צבורות ויכחי בגאולה ע"י
הש"ת בכבודו ובעממו, וזכו שפי רש"י למען שיתי
שימי שאלים "אל"י דייקא בכבודי ובעממי, וכינוי
לחתמו מארץ מלרים יראנו נפלאות.

ועפ"י פשוטו אפ"ל במאמ"כ ולא שמעו אל משה
מקורר רוח ומעצור קשה, שכתוב"ק מלמדת
זכות על ישראל, להאזר יקשה קושיה המדרש וזי
יש לך אדם שמתבשר צבורה טובה ואינו שמת, ומה
שחירצו במדרש ומ"ע לומר לא שמעו אל משה,
אלא שהי קשה בעיניהם לפרוש מע"ז, להאזר גם
זה אינו מושג, הלא באמת הוא הכל הכלים, וכבר
הי משרש ב"שאל דרך האמיתי בעבודת הש"ת
מאבדו"ק, וכיו ציניהם שצט לוי כולם לדיקים
עובדי ה', ומשה ואהרן הוכיחו אותם לפדות מדרכי
הע"ז, ומה גם שידעו שצדק תלוי גאולתם כאמר"ל,
ומדוע ה' קשה להם לפרוש מע"ז שאין בו ממש
ומעיל, אמנם הכירין על זה מבוחר בפשוטו של
מקרא באמרו מקורר רוח ומעצור קשה, ועפ"י
בילקוט פ' בשלח (רמז רל"ד בשם מדרש אבכיר)
וכמים להם חומה חמה כתוב, שירד ס"מ ואמר
רשע"ע לא עבדו ישראל ע"ז במלרים וזאת עושה להם
נסים וכו', מיד השיב לו הקב"ה שומע שבעולם
וכי לעתים צדוד, והלא לא עבדו אלא מתוך
שעבוד יתחנך עירוף דעת, ואחרי דן שוגג כמחיד

קושיא זו כי יכול להקשות מפסוק זה ויאל מעם פרעה בחרי אף, דבאיתו הפסוק כתיב וירדו כל עבדיך אלה אליו, ופירש"י חלק כבוד למלכות שהרי בסוף ירד פרעה בעצמו אליו בלילה וכו', ולפיר"ד רש"י ז"ל יש סתירה בפסוק גופי מרישי לסיפוי ומדוע הולך להביא ממרחק לחמו.

והנ"ל ליישב דהנה בגמרא שם חיתא ח"ר ינאוי לעולם תהא חיימת מלכות עליך דכתיב וירדו כל עבדיך אלה אליו, ואילו לדידי לא קאמר לי, ר' יוחנן אמר מהכא (מלכים א' י"ח) ויד כי היתה אל אליי וגו' מתניו וירד לפני אחאב, וכתב הרמב"ם (מלכים א' כ"ב) וז"ל: ואמנם חלק לו כבוד עמה לא קודם זה, כי ידמה שגם הוא סר מאחרי הכעלים והאמון כהש"ת ולא הכסים לח"י בהריגת נביאי הכעל, אך קודם זה שהי' בהחלית הרוע לא חלק לו כבוד, וכן לא חלק לו כבוד כשחטא בדבר נבות עכ"ל, ומבואר להדיא בדבריו בולקוט פי' משפטים עה"פ ונשיא בעמק לא תאור (פי' ויאל מעם ח"א סי' קל"ג שהארכנו בזה) אמנם כל זה רק במלכי ישראל שהם משועבדים למלכות החורה, גם יש אלאם מלכות מיוחדת כמבואר בפסוק, ע"כ כל מלך הפונה מדרך החורה אינו בכלל מלך שאריך לחלוק לו כבוד, משא"כ במלכי ארבע מתוויבים אנו לחלוק להם כבוד בכל אופן, שהרי הם עובדי ע"ז בלא"ה ואעפ"כ אותה החור"ק לחלוק להם כבוד כ"ז שגזירת הש"ת עלינו להיות בגלות בין האומות, ורק כשנתמלא סאתם והגיע זמן איבודם אז אין מתוויבים עוד לחלוק להם כבוד, ודבר זה ח"א לשקול דעתו ב"ה אם הגיע קיום ונתמלא סאתם, ושקול זה רק דעתו, של ח"א דיעות ה', כי באמת תלוי זה גם במעשה ישראל וביצותם, וכמו שפי' האור"ח בק' (פי' לך) עכ"כ ודור רביעי יושבו בהם כי לא שלם עון האמרי עד הנה, חל"ק מכאן מוכח שעון האמרי מעבד הכניסה, ובמעשה אשר סידר ה' בחורתי הנשימה יגיד, כי עון המרגלים הוא אשר סבב עבדת דור היואל ממלכים וכו', חזולת המרגלים שהרשיעו היו נכנסים הדור היואל וכו' והלא לא שלם עון האמרי עדיין, אכן כוונת הכי הוא ע"ד אומנם ז"ל במ"ס (ברכות פ"ג ע"ב) בפסוק כבלע רשע דיק ממו,

ואונם כלאו וכו' עכ"ל המדרש, עיין בדברנו (לעיל בפי' שמות) שפירשנו דכתי' האונם כי ע"י כוחות העומאם שהתגברו על ישראל בדרך כפי עד שכלאונם נחשבו עו"ש, ועפ"י פשוטו מבואר האונם ככתוב מקור רוח ומעבוד קשה, שפ"י כויד השעבוד קרה רוחם ודעתם ולא יכלו להתבונן בשפלות מלכם ולעשות תשובה ראוי, ולעטם זה לא שמעו אל משה, ובזה יאות כח הק"ו שזן משרע"ה הן בניי לא שמעו אליו ואיך ישמענו פרעה, וכבר הקשו דק"ו פריכה הוא, דכתי' אלא פרעה לא ידע טעם הכתוב מקור רוח ומעבוד קשה אמנם מה שהי' לבני ישראל באונם, הי' לבני פרעה כלאו, שבראון נפשו התגבר לדבריו ה' וא"ש כח הק"ו.

*

וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויאום אל בניי ואל פרעה מלך מצרים, ופירש"י ז"ל נוח עליהם להכריגם בנחת ולסבול אותם, ואל פרעה מלך מצרים אום עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם, וקשה לזוויי זה כי ה' ז"ל כשהלכו בפעם הראשונה בשליחותם אל ישראל ואל פרעה, אז הי' ראוי לזכות להם על ככה להכריגם בנחת ולחלוק כבוד לפרעה, ומדוע נטעו ע"ז דייקא דעת הכותב, ובספר תוכחה החורה מהבאון הר"ר העשיל ז"ל מקראקא הקשה על מה שכתב רש"י ז"ל אום לחלוק לו כבוד בדבריהם, ממה דאיתא בגמרא (זבחים ק"ב ע"א) כל חרון אף שבתורה נאמר בו רועם וכו' ופריך והכתיב ויאל מעם פרעה בחרי אף ולא ח"ל ולא מדי, ומשני אמר ר"ל סערו ויאל, ופריך ומי אמר ר"ל הכי והכתיב ונצבת לקראתו וגו', אמר ר"ל מלך הוא והכבוד לו פנים, ור"י אמר רשע הוא והעו פניו בו, ומשני איפוך דר"י לר"ל, וכוה רש"י ז"ל פי' לעיל (בפי' שמות) עכ"פ ויחר אף ה' וגו' דכל חרון אף שבתורה עושה רועם שניעלה הכהונה וכו', ח"כ קשה כקושיא הגמרא מהא דכתיב ויאל מעם פרעה בחרי אף מאי רועם הי' שם, ועכ"ל כר"ל דסערו ויאל, וגם הא דכתיב ונצבת לקראתו צריך לפרש העו פניו כנגדו כר"ל, וכדי כאן פירש"י אום לחלוק כבוד למלכות ח"כ דברי רש"י ז"ל סותרין אהדדי ע"כ קושיא, ולכאורה

לדיק ממנו בולע לדיק גמור אינו בולע ע"כ, פי
 כי אם יכיר הרשע עדיין יש צידו קצת זכות, ויבוא
 לדיק שרובו זכויות להתגרות בו, אין כח לדיק לאבדו,
 כי עדיין יש לרשע להשתלט זכות הנשאר לו בצו"ש,
 והרשע יתקנס מהלדיק להיות שיש ציד הלדיק מהחשבו
 שאינו לדיק גמור, אבל כשיהיה לדיק גמור הכנס שיטאר
 לרשע חלק מהטוב יפקע כלילתו, וכן אם יכיר הרשע
 מוחלט ונגמר דינו למות, בכל עושה ה' שליחותו
 לאבדו וכל הקודם בו זכר ואפילו אינו לדיק גמור
 ויכלו לאבדו מן העולם וכר עיי"ש בצריכות, מצוואר
 מה שהבגת קיום של הרשעים ולאבד מן העולם
 חלוי גם במעשה וזכותם של ישראל, ואין בדעתו
 לשקול ולבכרוע צד רק הקציה א"ל דעות ה' לו
 נחטו עליהם, וכל עוד שלא נחזר שכבר הביע קצם
 ליאבד מן העולם מהחייבים לחלוק כבוד למלכי עכו"ם.

השי"ת הלא הבאולה א"ל שחבי"א שחקדים הכנעת
 ע"ז ע"י ישראל כמצוואר במדרש כ"ל, וצ"י עדיין
 דבוקים צ"י ולא ירלו לשחוט חלבי מזרים, וז"ש
 כן צ"י לא שמעו אלי מפני שקשה צניניהם לפרוש
 מע"י וא"כ לא ירלו לבטל הצ"י, ואין ישמעני פרעה
 לשלוח את ישראל כיון שמכרת להיות ביטול ע"י
 חתלה, ואמר לו הקב"ה ויזום אל צ"י להכניסם בנחת
 ולסבול אותם, היינו שמענו מעט בנחת יראה
 להחזירם בתשובה ולהפריש אותם מע"י, ואל פרעה
 מלך מזרים זום לחלוק לו כבוד, דכל זמן שלא הופרשו
 ישראל מע"י לא הביע עדיין זמן איבודו של פרעה
 וצריכין לחלוק לו כבוד כמ"ש הוסי"ת הק'. כי לא
 שלם עון האומרי עדיין לזד שאין ישראל בשלימות
 המעלה, ולזה שפיר שייך כאן הליוי לחלוק לו כבוד,
 דחלוקת כבוד לפרעה תליא במעשיהם וזכותן של
 ישראל כ"ל.

*

(מכת"י) וי"ע"ש משה ואהרן כאשר נזכר ד' אותם
 כן עשו, ואיך להבין מה דכפל הכבוד לומר
 כן עשו שהוא מיותר לכאורה, ובפי' זה אחר פרשת
 קרבן פסח כתיב ג"כ כן עשו ושם צ"ל רש"י ז"ל
 הכונה וזכ"ל לא פי' מאומה, ואפשר לומר דלעיל
 כתיב הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' לכם וגו' הם
 המדברים אל פרעה וגו' הוא משה ואהרן דלכאורה
 כל הפסוק השני מיותר, דבמה שאמר הוא אהרן
 ומשה אשר אמר ד' לכם הוסיפו וגו', כבר ידעינן
 הכל, ומה חידש לנו צאמרו הם המדברים צפרע
 מה שסיים עוד הפעם הוא משה ואהרן אין לו
 הצנה, וצ"י ז"ל פי' הם המדברים הם שנלעוו
 הם שקיימו הוא משה ואהרן הם בשליחותם ובצדקתם
 מתחלה ועד סוף, וגם זה צ"כ מה הוסיף לומר
 דהם שנלעוו הם קיימו וזי ס"ד דאחרים קיימו
 הלא מפורש בצרפח דהם קיימו אחר שנלעוו
 ולא הוסיף כזכ"ל אלא לייחסם דהם העולדים מיוכבד
 לעמדם ולא יותר, גם מה שאמר הם בשליחותם
 ובצדקתם מתחלה ועד סוף צ"כ מבי"ת לומר שנלעו
 ח"י ממדריגת נדקתם עד שהוסיף לומר כי היו
 נדקתם מתחלה ועד סוף.

והנה כשהי' מרע"ה אלא פרעה בפעם האחרון
 כשאמר לו פרעה לך מעלי השמר לך אל תוסף
 ראות פני וגו', השיב מרע"ה שכבר הביע פרעה
 לחכיות הרשעות וכבר הוחלט ונגמר דינו למותה,
 ומעשה לא הי' לדיק עוד לחלוק לו כבוד וע"כ סערו
 על פניו ויאל כדרשת ר"ל, ומה שאמר לו וירדו כל
 עבדיך אלה אלי וחלק כבוד למלכות, סובב על אותו
 הזמן שבה פרעה אל מרע"ה והכניע עצמו לפניו ואמר
 לו קומו אלא מתוך עמי וגו' וצרכתם גם אותי,
 שפעה קצת תשובה לפי ערכו ולא הי' כ"כ מוחלט
 צרע באותה שעה ע"כ חלק לו כבוד בדבריו, ולא
 קשה קושית הגאון ז"ל דהחייב לחלוק כבוד למלכות
 תליא בצרכות צחינתו שהוא עומד באותה שעה.

ואיתא במד"ר פ' צא (פט"ז ס"ג) משכו וקחו
 לכם אמן הכ"ד (תהלים צ"ז) יבוצו כל עובדי
 פסל, בשעה שאמר הקב"ה למשה לשחוט הפסח א"ל
 משה רבון העולם הדבר הזה החיך אני יכול לעשות,
 אי אחת יודע שהאמן אלהיכם של מזרים הן וכר
 א"ל הקב"ה חייך אין ישראל יושאין מכאן עד שישחטו
 חלבי מזרים לעיניהם שאודיע לכן שאין חלבי העכו"ם
 כלום, גם אחת במד"ר פ' זו (פ' ר' ס"ה ה') ולא
 שמעו אל משה מקושר רוח ומעבודת קשה שהי'
 קשה צניניהם לפרוש מע"י, וזה שטען מרע"ה אל

ז"ל הם בלדקתם מתחלה ועד סוף דאל תאמר דאך ערם שעשו איזה דבר לא נחקרו מהתלבוזת שלהם אבל אחר שעשו איזה דבר משליחותו של הקב"ה נחקר דעתם בזה וישקע אש ההתלבוזת מקרבם קצת בדרך שאר בני אדם, ע"כ אמר הם בלדקתם מתחלה ועד סוף שגם בסוף עשייתם אש תוקד בקרבם כאלו לא עשו עדיין מלאמה, והתחילו אז לעשות מחדש ולא נגרע מלדקתם ועבודתם מלאמה, וי"ש יושע משה ואהרן כאשר נאמרו מפי ה' אלהים שקיימו המצוה במלאכה כאשר נאמרו מפי ה' אלהים שכן אמת שכי' בלדקתם חסידות רב בתחלתו סמוך לליצוי של הקב"ה, אבל אחר שעשתם קצת נחקרו ולא עשו כן כמו בתחלה לכן סיים כן עשו שכל פעם ופעם עשו ממש כן כמו שכי' בתחלה.

עו"י דהנה נודע בספרה"ק אשר שני בחינות צעושי מלוא, דיש מי שעושה מלוא שמכירה את יצרו לעשות אבל לכו. כל עמו ולא הגיע למדרגה זו שיהי' נכסוף ומשתוקק להמלוא בלחמה ויהי' למלא נפשו לאלוקים בהרגש עריצות נעימות מתקנות המלוא, וכן אמת כי גם זה חשוב לפני ה' שכי' אמת מכירה את יצרו ע"כ לעשות בלחמה אופן שיהי', אבל זה אין צידו כי"א בשעה שעושה המלוא שאז מכירה את ליצרו להעשי, אבל אחר גמר עשותו כיון שהדבר הי' עליו לעול ויגיש רבה, ממילא בשעה שהולך מהמלוא הוא כההולך ונפטר מעול ושיעבוד גדול ואין לו שייכות עוד עם המלוא, וכן קודם עשייתו צעת שלא הכריז עדיין את ליצרו להמשה אין צידו מלאמה, אבל הבני עלי' וקדושי ה' הנכספים ומשתוקקים בלחמה, אשר מרוב החשוק לא נחש צעויהם לעמל ויגיש, וכמו שפי' זקוני הגב"ה"ק זל"ה כי שישתמש משה (כי תשא) לאלל החסידים ובני עלי' הפי' של וחי בכם ולא שימות בכם הוא צהיפק, ואין להם לעל שום מלוא מחשש סכנה דכל חיותם הוא רק בהמלוא ואם לאו יפסק חיותם ח"ו מרוב השתוקקות להמלוא עי"ש, ולפי"ז הנה מקושרים ודבוקים במלוא הציית"ש גם לפני עשייתה ואף לאחר"י מרוב השתוקקות לעשותה ולקיים רצון הציית"ש

ואפ"ש לומר עפ"י מה שפי' ק"י זלוקלה"ה בפתחת ספרו ישמח משה עב"ת דברי המדרש (ויק"ר פ"ח) ר"י לומר חביב קרבנם של נשיאים לפני הקב"ה כשירה שאמרו ישראל בים, ורבנן אמרו חביב קרבנו של אהרן לפני הקב"ה קרבנם של נשיאים, דהנה אין חסידות בחסידות בתחלתו ואין כך אדם בישראל שאין לו שעה שחושק לעשות רצון קונו, רק אחר עבוד שעה נחקר ונחזר לקדמותו, אבל הבני עלי' כל שעה ושעה כשעה הראשונה, שכל עת נדמה לו שעתה מתחיל לעבוד הציית"ש ואין אלאו חמלע וסוף רק תמיד התחלה, וזהו דברי המדרש דהשירה שנים הי' חביב מאוד לפי שכי' בתחלתו כניסחן לקדושה ויהי' בהתלבוזת גדול וכו', וכן תחילת הלוחות שזה התחלה קבלת התורה הי' בתשוקה גדול עד שהזכירה התורה בכל יום יום צעיון כחדשים, וכן קרבן נשיאים שהוא לחותם המצוה שכי' חנוכה הראשונה הי' בהתלבוזת גדול וכהי' חביב מאוד בערך הדבוקות והתלבוזת שלהם, ונאזו רבנן ואמרו שקרבן אהרן אף שכי' בכל יום פעמיים חביב לפני הקב"ה קרבן נשיאים, שכן דרך בני עלי' שכל שעה ושעה אלאם בשעה הראשונה יעיי"ש שהאריך בזה, וא"א מו"ר הגב"ה"ק זל"ה פי' בזה דברי רש"י ז"ל (צ"פ בהעלותך) להביד שצחו של אהרן שלא שיהי', דר"ל שכמו שהתחיל לעשות עבודתו אחר שנלווה מכהי"ת כן לא צא לידו שניו וגרעון לעולם, ולא נחקר כלל כי בכל שעה ושעה הי' אלאו התחלה מחדש.

וזה אפשר לכיון דדברי רש"י ז"ל דבדואו צעת שנלוו משה ואהרן מפי הקב"ה לעשות שליחותם הי' אלאם התלבוזת גדול והשתוקקות רב לקיים רצון קונו, ועד שצאו ליד עשי' הי' אפשר לומר שנתקרו קצת בדרך כל אדם אשר אין חסידות בתחלתו ואחר עבוד שעה אינו זה האיש שכי' בתחלתו, ע"כ אמר הוא אהרן ומשה אשר אמר ד' להם וגו' הם המדברים וגו' דהם שנלוו הם שקיימו ממש בלי שום שניו ודמו שכי' בהתלבוזת גדול צעת שנלוו, כן היו ממש צעת שקיימו דגם צעת שקיימו הי' אלאם התחלה הענין כמו צעת שנלוו בדרך הבני עלי' אשר בכל שעה ושעה הוא צעויהם כחדשים, ואח"כ הוסיף עוד לומר הוא אהרן ומשה כפירש"י

ובבחינה זו אמרתי לפרש מה שאמר דכ"ה שש
אנכי על אמרתך כמנאל של רב דקשה לכאורה
הלא כתיב עוד לי תורת פיה מאלפי אבב וכסף
וכל חפציה לא ישו זה, ומד דמיון וערוך להחזיק
עם מניח של רב וכולל יותר ממנאל של רב,
ועפ"י ה"ל אפשר לומר דלא צל למנות החזיק
למניח של רב צעני יקרת הערך, ואך צל להצינו
זה הדין כי שש ושמח צהחזיק אף שהוא צאמח
עבודה קשה ויגיעה רבה ואין החזיק מתקיימת
אלא צמי שמחת עמנו עלי ולשמחה מה זו עשה,
אמנם הדבר יובן לכתם צני אדם צפת שמנאל
של רב ויכול למנאות את ציתו צכסף וחצו וצניס
עודים ומרגליות, כזה אף שהוא עבודה קשה לילך
כל היום וכל הלילה לישא משא הכסף והכבד על
כתיפו אל חור ציתו, עכ"ז תקטן צעניו כל היגיעה
ולא יגיע שום צער צעמלו וליחורו, לרוב הרצון והחשק
למלא את ציתו בכל טוב, ואדרבה כדו הוא צעניו
לכיות רגע אחת מלישא משא הכסף שפ"ז יחסר לו
מהעובד שיוכל להציל לציתו צמן הכסף, וצח מובן
שכדיקים הגדולים אשר כל טוב צצעבי"ז אפי
שצעבי"צ לא נחשד אלא נגד חטונ קיום החורה
וכמנאל, וכמו שפי ציערות דבש דברי חז"ל יפה
שע חחת צחצובה ומציע מכל חיי העובי"צ,
דמדקאמר יפה שע חחת ובר ש"מ דכדו גם יפה
צצענוגים ומחוק יותר מכל חיי העובי"צ עכ"ד,
א"כ לא נחשד אלא שום צער ויגיעה לרוב המחיקות
ואדרבה קשה צעניוים לעצוב רגע, אף כי רחוקים
קנחנו ממדה זו אצל כן העידו רצוחיו זל"ה
צספ"ק על הדיקים האמתיים, ח"ש שש אנכי על
אמרתך וכו"ל לרוב הצער והיגיעה לשמחה מה זו
עשה ע"ז אמר לראי כמנאל של רב שאין נחשד
ליגיעה דבר שיש צו רצון אמיתי.

אור ד' חותם כן עשו, שנחשד להם עשי זו צבור
כאלו כן עשו חמיו לרוב הרצון והחפץ בה, ובכן.

*

ויאמר כי אל משה ואל אהרן לאמר כי ידבר
אליכם פרעה לאמר חנו לכם מופת ואמרת אל
אהרן קח את מעך והשליך לפני פרעה יהי לחינן
וגו ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם
הם וגו', ויצלע משה אהרן את מנחם, צמד"ר (פר
ע" ס"י ז') כה"ד (משלי כ"ט) כל רוחו ויליא כסיל
וחס צאחור ישצחה, כל רוחו ויליא כסיל זה פרעה
שחי מלעיג על הקצ"ה, שחי סבור שמעשה כשפים
כן מה שעשו משה ואהרן, וקרא לכל צני ציתו לעשות
כמנחם, חיי כל רוחו ויליא כסיל זה פרעה, וחכס
צאחור ישצחה זה הקצ"ה שנאמר חכס לצב ואמין
כח וכו', אר"י צ"ר חנינל נס גדול נעשה צמטה
שאפי צבלל כל חותן המעות ששליכו, שחי רבים
לעשות מכן עשרה עומרין ולא הועצה, וכל מי
שראח חותם חומר זה משה אהרן, מכאן שחי משה
אהרן סימן טוב לעשות צו נסים ונפלאות לדורות
וכי עכ"ד המדרש, ראוי להצין הלא לא עבד קוצ"ה
ניסא למנחם, ומד כי לורך לנס זה שלא הועצה
המטה ממה שחי, ואך הוא סימן טוב לעשות צו
נסים ונפלאות לדורות.

צ במדרש ילקוט (רמז קפ"ה) כי ידבר אליכם
פרעה לאמר חנו לכם מופת, א"ל למחר אני
מוניחם ממנרים ואני חותם להם את החורה שנאמר
זה כי יקום בקרבך וציו וגו' ונתן אליך חות או
מופת, וז"ל אך שייכא מנאל הכצו שעתידה להיות
צמ"ח אל מה שיאמר פרעה חנו לכם מופת.

וגר"א ציחור הענין דכדו איתא צמד"ר ילקוט (שם)
כיון שכלנו משה ואהרן אל פרעה אמר להם
חנו לכם מופת מיד וישלך אהרן את מטתו, צאחור
שע שחק פרעה אליכם, א"ל למד חתם סצורים
שצאחם לשחק עלי, איני מתירא מן הדברים האלו
וכי, שקרא לאשתי וא"ל ראו הדין צאו היחודים
לשחק צ"ה, ולכאורה הוא פליאח עמומה למד

אחת המופתים ממש מה שעשו משה ואהרן בשליחות הקב"ה, ונחגלה אח"כ שהמופתים שלהם אין צדק ממש, וכן הוא בכל המופתים שצאים מכוחות העומאח, יתברר לאחר זמן. שאין צדק ממש ויתבטלו כחכם הנשבר.

ובזה יתברר דברי המדרש כי ידבר אליהם פרעה
לאמר תנו לכם מופת ואמרת אל אהרן קח את מתך וגו', דקשה ע"י קושיא גדולה למד צדק כי לעשות מופת זה, וקמו שמיא גליא שיתלוצץ פרעה עליו, ע"י מתוך המדרש אל למחר אני מצינאם ממלרים ואני נותן לכם את התורה שנאמר צד כי יקום בקרבך נביא וגו' ואתן אליך אות זה מופת, ולעסם זה צד כי לעשות אות זה, כדי ללמוד לישראל שלא יתפעלו מאותות ומופתים, והראה להם דוגמתו שפרעה הרשע עשה זה המופת עמו שטעה משה ואהרן ויתברר זיופו לבסוף.

והנה מדרך הסט"א לעשמש הבזילין ולהראות על
אותות ומופתים של שר שהוא אמת, ולהיפוך על מופת אמיתי מהקב"ה מסית לומר שמעשה כשפים הוא וכדרך שאמרו המגריים, ובה יוצן למד הולך לנס זה שלא הועצב המטה, דאמרו"ל שמטה אהרן הוא המטה שעתיד מלך המשיח לעשות בו נסים ונפלאות, ולזה אלמלי הועצב אחר שזלע מטות החרוטמים, הי' להרשעים מקום לומר, שזכנס בו מכה מטותם, וצדק הוא נעשו בו נסים ונפלאות ואינם מלך הקדוש ח"י, ע"כ עשה הקב"ה נס שלא הועצב מטה אהרן כלל למשן יתברר שאין ללד הסט"א שום אחזה בו, ומטה הוא שהוא כולו מלך הקדוש יח"י ציד מלך המשיח, ובו יעשה נסים ונפלאות, גם צדק שזלע מטה אהרן מטותם ולא הועצב, נחצר שאין קיום להניסים והמופתים שנעשו ע"י כוחות העומאח וסופם שיתבטלו מן העולם, וי"פ דברי המדרש כל רוחו יוליא כסיל, זה פרעה שהוא מרכב לט"א הנקרא זקן וכסיל, והתגבר בכל כוחותיו להטעות את ישראל ע"י אותות ומופתים הכוזבים, אלל חכם צאחור ישעיהו זה הקב"ה שנאמר חכם לב ואמין כח, ולבסוף נתגלה ע"י כבוד שמים ויתברר שחן צאחורות ממש, והבאמין בקב"ה

עשה ה' ככה לנאות את משה ואהרן לעשות מופת זה לפני פרעה, הלא קמו שמיא גליא שפרעה יתלוצץ ממופת זה, ובפרט שמשה ואהרן צאו לעורר את ישראל על התשובה לפרוש מדרכי ע"ז ושיאמינו בקב"ה ובנפלאותיו, וכאן ראו שאותם האותות שעשו משה ואהרן בשליחות הקב"ה עשו גם פרעה והחרוטמים, כנס אח"כ נחצר צדק שזלע מטה אהרן את מטותם שמעשה אהרן לא הי' ח"י מעשה כשפים, אלל עד שנתברר הדבר היו יכולים ישראל לבוא ח"י ליד ספיקות צאחונת ה"י, והי' העדר כבוד שמים צאחור עשה שיתלוצץ פרעה עליהם והכל גלי לפניו ית', ומדוע אינם ית' לעשות מופת זה.

אמנם ענינו הוא שבי גלי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שיהי' זמן שיצאו ישראל ליד נסיון כזה כמ"ש כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום ונתן. אליך אות זה מופת וגו', ויעמדו נביאי שקר בישראל ויצברו ע"י אותות ומופתים שצאחור כי לצבד ע"ז או להתחבר לצבדי ע"ז ח"י, וייתן מן השמים כח לשטן לעשות אותות ומופתים, וכמו שמיניו בחטא העגל שהשטן הי' מראה להניחם שמשה רבינו מת ומוטל צמטה, ובה המטה את ישראל לע"ז, וכדומה מנסיונות אחרים שצאחור השטן ע"י אותות ומופתים, והנה איתא צמדש (פי' אחריו) אחריו מות שני בני אהרן, מלכ"ד לרפא שזכנס אלל החולה אלל אל תשחך לזן ואל תשכב צמח, צא אחר ואלל אל תשחך לזן ואל תשכב צמח שמה תמות כדרך שמת פלוני, זה וזה יוחר מן הראשון ויהי' לכך נאמר אחריו מות שני בני אהרן עכ"ד המדרש, וענין המשל הזה דעצב צני האדם כן שאם מחירים צו ומראים לו דוגמא שכבר הי' כמורה תחפעל יוחר ונחקק האזהרה צלבו יוחר להשמר ממנו וכמו"כ לענינו שהסתייך מחיר אותנו שלא תחפעל מאותות ומופתים שזכר לצבד על החו"כ צאחור אופן שיהי', ח"כ יקפו קושיא גדולה מדוע לא הסיר הי' הכח מציא השקר לעשות האות והמופת לצל יעשו ישראל מאחרי ה', ולמה ניתן כח ויכולת לכוחות העומאח שיעשו אות זה, אמנם נתן הכח צעם כי מנסה הי' אליהם אחכם וגו', ולזה הראה לנו החו"כ דוגמא שכבר נהי' כמורה שפרעה וכת דילי עשו

שיצאו גם בארץ גושן אשר היא מכלל ארץ מצרים, לכך הוצרך והפלתו את ארץ גושן שתגלל כולה וכו', וכמו"כ נתן הרמב"ן ז"ל טעם במכת דבר וצדד שהוצרך הכתוב לפרש שלא שלמו בישראל לגד הפלג שבהם עיי"ש, משא"כ בשאר המכות לא היה פלג שהוצדקו ישראל מהם, ע"כ לא הוצרך הכתוב לפרש אח"כ ז"ל, הנה גם לדבריו יקשה ממכת דם, שהי גם ההבדלה זו מופלג יותר מצערוב ודבר וצדד, ומי"ע לא הודיע הכתוב גם ההבדלה זו כדרך שתפרש בהם.

ואפ"ר בדרך פשטות עפ"י"מ שנתנו חז"ל (במד"ר

פ"י ע"י סי' ע"ג) טעם למכת דם, מפני שמהרים עבדו לנילוס לפיכך הלך את ירחם ואח"כ הלך אוחם, ולהראות ציטולה של ע"ז שאין זו ממש אח"כ ז"ל, והנה היו רבים מצביי שנתפסו גם לע"ז במצרים כמבואר בדרי"ל, ואפשר לזאתו שצדדו ע"ז לא נעשה להם גם ההבדלה, ואף המים שצידם היה לדם, להראות להם ציטולה של ע"ז שאין זו ממש, ומי"ש רח"ל שהיו המים נעשו לדם ביד המצרי ונתחפכו למים ביד הישראלי, זה היה רק צב"י הכשרים שהוצדקו מכל בחי' ע"ז, ע"כ לא היה צורך אלא להראות ציטולה של ע"ז ע"י שיתחפכו לדם, דמיון שזה לידם נתבטל כל בחי' ע"ז שבו, ואח"כ צב"י (ע"ז כ"ג ע"א) בעכו"ם שמכר או משכן ע"ז לזורק ישראל ד"ה ביעל, דמיון ידע דכאי חצר לה, וכתבו החוס' לאו דוקא לזורק, דכל ישראל לגבי ע"ז כזורפין עיי"ש, ולפי"ז אפשר שלא הוצדקו כל ישראל ממכת הדם, כי אלו שהיו מודים צב"י גם בדם נעשו המים לדם, לפי שהיו המים מצחי ע"ז, ואולי דמ"ש הראש"ע ששלטה מכת הדם גם בישראל, הכוונה ששלטה במקלות, ואינו סתירה למי"ש רח"ל שהי ביד מצרי דם וציד ישראל מים, כי זה היה רק צב"י הכשרים ששכרו צב"י, ואולי לטעם זה לא פ"י הכתוב גם ההבדלה במכת דם, מפני שלא היה בכל ישראל שזה, ולעשות הפרש בין ישראל לא רחם הכהו"ק לדבר בגנותו של ישראל, ע"כ לא גילה הכתוב גם ההבדלה זו כלל, ואולי עדי"כ בשאר המכות שלא פירש הכתוב גם ההבדלה בהם, היו שולטים גם צב"י במקומם באותו שלא פירשו מע"כ רק בערוב דבר וצדד ביאר הכתוב

צריך להמתין על יצועת השי"ת הבא באחרונה ולא להתפתות מנסים המדומים של כוחות הסע"א שסופם בלה ונאבד כעפרה דארעא, ורק יצועה הבא מגד הקדושה בדרך התהו"ק הוא יצועה אמיתית ונחלי, הצב"ע יעזור שחכה להיות דבוק בהצב"ה ובתורתו הק' ולראות גישועה שלימה ולא נהי מן הכדחים ח"ו, וכאשר ראינו כל הצרות והשפלות כך חכה לראות בשמחתן של ישראל כשיחזרום קרן התורה וישראל, השי"ת יעזור שנושע במהרה בצועה שלימה ולראות בצועה ישראל ושמחתן ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

*

ויחפרו כל מצרים סביבות היאור מים לשתות וגו' כתב האבן עזרא ז"ל רבים אומרים כי המים היו ביד המצרי אדומים כדם ונתלכנו ביד הישראלי, א"כ למה לא נכתב זאת זה בתורה, ומכת קשיא זו הכרית לומר כי מכת הדם והכפרדעים והכנים היתה כוללת המצריים והעבריים, וכן בשאר מכות חוץ מג' שמפורש בכתוב שהוצדקו מהם ישראל, והם ערוב דכחצו והפלתו וגו', ובמכת דבר כתוב והפלה הי' בין מקה מצרים וגו', וצדד כתוב רק בארץ גושן אשר שם צב"י לא היה צדד עכ"ל, וכתב האבן עזרי על דברי הראש"ע הכ"ל, אלו אין לנו אלא דברי רח"ל כי ממכת דם נתעשרו ישראל, ואפי' נכרי וישראל שותין בספל א', היה חלוו דם וחלוו מים, ולפי דעתי תלמוד טועה ועני דעת כתב הדברים האלה וכו'. וכן דעת כל המפרשים ז"ל, אמנם לדבריהם יקשה קושיה הראש"ע ז"ל מדוע העלים הכתוב גם נפלא כזה שהי במכת דם, שהוצדקו ישראל כ"כ, עד שאפי' מצרי וישראל שותין בספל א' היה חלוו מים וחלוו דם, ולא מצינו דוגמתו בכל המכות, ועממא צבי שבעלימו הכתוב.

והרמב"ן ז"ל כתב במכת ערוב עה"פ והפלתו ציוס ההוא את ארץ גושן וגו', בעבור היות המכות הראשונות עומדות, איננו פלג שיהיו בארץ מצרים ולא בארץ גושן, אבל זו מכה משולחת וכאשר יעלו החיות מהררי נמרים וכו' ראוי היה שצטעם

הנפרדים יותר מהסרת שאר המכות, ולא מליון
שאל משרעי' כן במכות אחרות כ"א במכת הנפרדים
בלבד וטעמא ציי.

וא"ל בזהקד דברי הגמ' (פסחים כ"ג ע"ב) מה
ראו חנני מישאל ועזרי שמסרו עממן על
קדושת השם לתוך כבשן האש, נשאו ק"ו צעמם
מנפרדים, ומה נפרדים שאין מליון על קדושת
כתיב זה ועלו וצאו בציתך וגוי וצתגוריק וכו',
אנו שמליון על קדושת עאכ"כ, וכתבו החסיד ור"י
מפרש מה ראו שלא ברחו, שהרי קודם המעשה היו
יכולים לברוח עכ"ל, והקשו המפרשים דלפ"ד ר"י
אין כאן ק"ו, דשאינו נפרדים שגזר עליהם בגזירת
השם שיצאו צאש, משא"כ חנני מישאל ועזרי לא
נלעזו על זה כיון שהי אפשר להם לברוח, (שיון
בדברנו לעיל ביאור הענין באריכות) ועוד לאלקי
מילין.

וא"ל דהנה תכלית ותועלת כל המכות היו להכניע
ערפו הקשה ולבצו הערל עד שיאבה לשלח את
ישראל, אלא שלא נשלמה פעולה זו בשלימות עד
שעברו עליו כל המכות, כי נמדד עליו כאח"כ כפי
מדת רעתו וכו' ראוי שיעברו עליו כולם, ועכ"פ
בכל אי מהמכות נשלמה פעולה זו במקצת וחלק
ממנה, וא"כ לפ"ז כיון שאמר פרעה העתירו אל
ד' וגוי ואשלחה את העם ויצאו לר', כבר נשלמה
תכליתה של מכה זו והגיע עת הסרתה מיד, ול"א
משרעי' למחי אעתיור לך וגוי כי יתכן שיסורו מיד
אם תרצה, אמנם פרעה התחכם ברשעתו וחשב שבל"א
יסורו מיד, אחרי שאמר ואשלחה את העם וכו"ל,
ולזה ציקש מנשרעי' שיחללל שיסורו רק למחר,
ולא יתקיימו דבריו כן, כי באמת כבר הגיע עת
הסרתם היום, ועי"ז יעשה דברי משרעי' פלסתר
ח"ו, אמנם הנפרדים אף שלא היו מליון עוד
שכבר הגיע עת הסרתם כ"ל, מ"מ הוסיפו עוד
יום אי לקדש ש"ש, וא"ש הקי' שלמדו חמ"י
מהנפרדים, שלא היו מליון עוד בגזירת השם
ליכנס בתגורים, אעפ"כ מסרו עצמם לקדש ש"ש,
אזו על אחת כמה וכמה, ודבר זה לא עלה בדעתו
של פרעה שהנפרדים יתעבדו עד למחר כדי לקדש
ש"ש, וצ"ל ציקש על למחר וכשיסורו היום יתעמט

שלא שלטו צנ"י כלל ולפ"ז יתיישבו דברי הראב"ע
ז"ל להסיר ממנו הסתירה מדד"ל.

וא"ל לאורך גיסא עפ"מ האוהבה"ק עכ"פ
ייעשו כן חרעומי מלרים וגוי, לפי דבריהם ז"ל
שהי כל מימי מלרים לדס, א"כ מנין מלאו מים להפכו
לדס וכו', ותיקן עפ"מ ר"ל כי ישראל נחששו
ממכת היאור שהיו מוכרים מים למלרים וכו', כפי
זה עשו החרעומים מהנמכר להם עכ"ד ז"ל, והנה
כה הנה שניתן להחרעומים לעשות מופת הדס בכשפים,
הי צנח הסטי"א וע"ל הנסיון וע"ד שציארו צנח
המכה עיי"ש, ואפשר דאלו שהיו שותין בספל אי
עם המלרי היו קרובים לדעתם ושיעטם, ומכרו להם
מים לבונה זו להראות מופת הדס בכשפים ולהטעות
את ישראל אחריהם ולהחליש צבם האמונה צנ"י
משה ואהרן דע"י שיראו שגם החרעומים עושים
כן בכשפים, יחשבו גם צניסוהם שהוא מעשה כשפים
ח"ו, ומן הראוי הי שלא חמני ד' להם הנס הוא
שיהי חלקם מים, אך נעשה להם הנס ג"כ ע"ד
הנסיון וע"כ העלימה הכתוב ולא גילהו, וע"ד
שפירשנו באמירת הנחש אל חוה, שלא סיפר הכתוב
צנח של פתיחת פי הנחש, כמ"ש צנח פתיחת פי
האחוז, דשם אמר"ל מלאך של רחמים הי וצא
למנוע מלחטוא, נמצא הי צנח הנס מסתור דקדושה
ע"כ גילהו הכתוב, אמנם צנח דנחש שהי ע"ד
הסתה ומלד הסטי"א ע"כ העלימו הכתוב (עיי"ד
בע"ה"ג סי כ'), וכמו"כ צנח זה של מים לאלו ששחו
בספל אי עם המלרים הי כולו ע"ל הנסיון לך
העלימו הכתוב.

*

ויאמר משה לפרעה התפאר עלי למחי אעתיור לך
וגוי להכרית הנפרדים וגוי ויאמר למחר, ותמכו
המפורשים כי מנהג כל אדם לבקש להסיר רעתו
מיד, ומדוע ציקש פרעה שיסורו רק למחר ויתממה
צרתו שלא לזרז.

צ ויאמר בדברך למען חדע כי אין כדי אלקינו,
ראוי להבין איך יתברר לו ידיעה זו מהסרת

כבוד שמים ח"ו, והשיב לו משרע"ה כדצריך שיסורו רק למחר למען חדע כי אין כדי אלקינו שיחקקש ש"ש על ידם.

*

ואפ"ל עוד מדוע ציקש פרעה שיסורו רק למחר עפ"מ"ד צמד"ר (פ"ר י ס"ה) וואמר למחר מבאן אהב למד שאותו היום הי' לו להשלים ז' ימים לכן א"ל משה למתי אעתיך לך למחר אעתיך לך ולא לאותו יום, ונקדים עוד מ"ד צמד"ר (פ"ר ע"י ס"י י"ב) ע"פ וימלא שבעת ימים אחרי הכות כי את היום, ר' יהודה ור' נחמי, אחד מהם ואמר כ"ד ימים כי מתרח בכם עד שלא בא המכה, וז' ימים המכה משמשת בכם, וא' מהם ואמר ז' ימים מתרח בכם וכ"ד ימים היכה המכה משמשת בכם, והנה כלל גדול בכל פלוגתא חז"ל דללו ואלו דברי אלקים חיים כאמרם ז"ל (עירובין י"ג ע"א), וכתב הריעצ"א שם חז"ל שאלו רבני נרפת ז"ל הא"ך אפשר שיבי' שניהם דא"ת זה חוסר זה מתיר, ותיירו כי כשעלה משה למרום לקבל תורה, הראו לו על כל דבר ודבר מ"ע פנים לאיסור ומ"ע פנים להיתר ושאל להקב"ה ע"ז, ואמר שיבא זה מסור לחכמי ישראל שכל דור ודור ויהי ההכרעה כמותן עכ"ל, מבואר שכל אור"ח מדעיות החולקים יש לה שורש בגבאי מרומים ובה ההכרעה נמסרה לחכמי הדור, והנה צענין המכות על המגריים פליגי חז"ל כמה ימים שימשה כל מכה, ח"א ז' ימים וח"א כ"ד יום, ובאותו הדור נמסרה ההכרעה למרע"ה, וע"כ אמר לפרעה שיכול לברור אי' משניהם או שיכרתו למחר שהוא יום ה' להתחלת המכה כמבואר צמד"ר, או שתשמש המכה עד כ"ד יום, וכפי רצונו של פרעה יכריע מרע"ה, והשיב לו פרעה למחר כדרך צ"ח שאין רצוים לבסול צרחם כל שיש אפשרות להסירה, ולפי שנתן לו משרע"ה הצחירה לברור על יום מתר או לסוף כ"ד יום, בחר בזמן המוקדם ואמר למחר.

עוד אפ"ל בזה בהעיר עוד בשינוי הלשון מדברי פרעה לדברי מרע"ה, דכתב ויקרא פרעה למשה ולאחר ויאמר אעתיך אל כי יוסר האפרדעים ממני

ומעמי וגו' ולא ציקש על עצדיו, וצדברי מרע"ה כתב למתי אעתיך לך ולעצדיך ולעמך להכרית האפרדעים וגו' וכן לכלן וסרו האפרדעים ממך ומצחיק ומעצדיך ומעמך וגו', וצדאי נרמז אחרי ענין בשינוי הזה, ואין לומר שצדברי פרעה נכללו העצדים צחינת עמו, דא"כ למד הוצרך משה רבינו להזכירם בפ"ע, ואין חיבה ואות מיוחד בחוס"ק, עוד יש שינוי אחד צמכת האפרדעים מה שאינו כן בשאר המכות, והוא מ"ש מרע"ה בהתרחתו לפרעה למען חדע כי אין כדי אלקינו, וצמכת ערוב כתב למען חדע כי איני כהי בקרב הארץ, וצמכת ברד למען חדע כי לבי הארץ ולא אמר כי אין כהי אלקינו, וצמכת חילוק גדול יש בין כהי תרי לישני, דאין כהי אלקינו מורה על היחוד האמיתי שהוא ית"ש אחד יחיד וייוחד ואין עוד מלבדו, משא"כ צמחאר איני כהי בקרב הארץ אינו מצורר יחודו ואחדותו ית"ש, והי' פרעה יכול לעשות צמחאר הזה כי איני כהי בקרב הארץ, שהאמנם שיש מציאות הבורא אבל ח"ו צ' רשויות הן, משא"כ צמחאר אין כהי אלקינו אין צ' מקום לעשות, וא"כ צריך להצין מדוע צמכת האפרדעים בלבד אמר מרע"ה לשון זה, וא"ך נחזיר לפרעה ידיעה זו מהסרת האפרדעים יותר מצשאר המכות.

וַנִּלְכְּדָם דהנה צמכת ז' כתב ויעשו כן החרטומים בלתיים ויעלו את האפרדעים על ארץ מנרים, אמנם צמכת כנים לא יכלו להוציא את הכנים, ופרש"י העם שאין השד שולט על צרי' פחותה מכשעורה וצנכ"ח הודו שאצבע אלקים הוא, ומאז גם בשאר המכות שאח"כ לא מצינו שניסו החרטומים לעשות כמעשה משה ואהרן, אף שאין שייך בכם עטם זה שאין השד שולט וכו', עכ"ז כיון שצנכ"ח הודו צמעשה משה ואהרן שאצבע אלקים המה לא ניסו עוד לעשות כמעשהם, והנה צמכת האפרדעים הוסיפו גם החרטומים על המכה והעלו אפרדעים ע"י כישוף נוסף על האפרדעים שהעלו משה ואהרן, ולא מצינו שהחרטומים הסירו אלו האפרדעים שהציאו בכה כשפיהם להכרית אותם, דזה לא הי' צחות לעשות וכ"כ הראצ"ע ז"ל עיי"ש, נמצא שהוצרך פרעה לבסול גם מהאפרדעים שהוסיפו חרטומיו ולא יכלו להכריתם, וע"כ כעס פרעה על חרטומיו שיעדים

ויאמר ד' אל משה השכם צדק וגו' כי אם איך משלח את עמי בני משלח בך וצדדיך ובעמך וצדדיך את הערוב וגו', והפלתיו ביום ההוא את ארץ גושן וגו' ושמתי פדות בין עמי ובין עמך למחר יהי האות הזה, פרש"י ז"ל והפלתיו והפרשתי וכו', ושמתי פדות שיבדיל בין עמי ובין עמך עכ"ל, ולפי פירושו שניהם משלחן הבדלה והפרשה, וראוי להבין מה לורך לכפול הלשון במלות שונות, גם יצא מדוע הולך הכתוב לפרע במכות הערוב דייקא, שהפריש הקב"ה את ישראל ולא שלטת בהם המכה, וכמו"כ הופרשו ונאלו בני ישראל מכל המכות שלא שלטו בהם, ובאופן עזאז כתב (צפ"ד) דכל המכות היו כוללת המצויים והעצברים חוץ מערוב דבר וצדד, שפירש בהם הכתוב שהיו ישראל מופרשים ממנה, וכתב עליו האזני עזרי אלו אין לנו אלא דברי ר"ל, כי ממתק דם נחששו ישראל, ואפי' נכרי וישראל שותין בצפל א' הם חזיו דם וחזיו מיס, ולפי דעתי תלמוד עושה ופני צדעת כתב בדברים האלה עכ"ל, ולפי דברי ר"ל לורך ליתן עטם מדוע הולך הכתוב לפרע במכת הערוב שהופרשו ישראל ממנה, וכן הם בכל המכות, ולא עוד אלא שכלל הכתוב והפלתיו וגו' ושמתי פדות וכו'.

(ב) **בתרגום** אונקלוס פי פדות משלח פדיון, ואשוי פורקן לעמי ועל עמך איתי מחס, וכן דרשו ר"ל במד"ר (י"א צ"ב) ושמתי פדות בין עמי, מלמד שהיו ישראל ראויין לקנות בזה המכה, ונתן הקב"ה פדיונם המצרים, ואף לע"ל הקב"ה מציא עבדים הקדמונים ומשליכן לתוך גהינם תחת ישראל שנה' כי אני ד' אלך וגו' נתתי כפרך מצרים כש וסבא תחתיך עכ"ל המדרש, וראוי להבין מה נשתנה מכת הערוב שהיו ישראל ראויים לקנות בזה יותר משאר המכות, גם אם ישראל ראויים לקנות איך יהיו המצרים והאומות פדיונם, ולא עבד קוצה דינא בלא דינא, גם יצא בלשון המדרש שלט"ל הקב"ה מציא עבדים הקדמונים ומשליכן לתוך גהינם תחת ישראל, ומדוע עבדים הקדמונים דייקא, והאחרונים ג"כ רשעים וראויים

רק להרע ולהעזיב לא ידעו, ולזה אמר למרע"ה העתירו אל ה' ויסר הפחדים ממני ומעמי דייקא, ולא ציחק על עבדיו שהם החרטומים, כי לזה שיסבול המכה אשר הביאו בעצמם כיוון שאין בהם כח להכריחם ורק להוסיף ידעו, אבל מרע"ה השיב לו אני אצקס מהשי"ת יותר משאלתך וגם מעבדיך ויסור המכה, ע"ז ענה לו פרעה שעכ"פ לא יסיר מהם עד למחר, וממני ומעמי תסירם מיד, ומן החרטומים לא תסירם עד למחר, שעכ"פ יסבול יום א' יותר, ויאמר לו משה רבינו כדברך, ר"ל אעשה כדברך שלא יסורו עד למחר, אך ע"ז יהי הכרח שתשאר המכה בכל ארץ מצרים עד למחר למען חדע כי אין כה' אלקינו.

וביאור הענין עש"מ דאיתא בגמרא (סנהדרין ס"ז ע"ב) א"ר יוחנן למה נקרא שם כשפים שמכחישין פמליא של מעלה, אין עוד מלבדו א"ר חנינא אפילו לדבר כשפים, (פירש"י) אין בהם כח לפני גזירתו שאין כח מלבדו) הביא איתתא דכות קא מהדרת למשקל עפרת מחותי כרעי דרי חנינא, אמר לה אי מחסייעת זיל עבד אין עוד מלבדו כח עכ"ל הגמ', והנה אם הם מרע"ה עושה כדברי פרעה להכריח הפחדים מכל ארץ מצרים היום ורק אלל החרטומים ישארו עד למחר, מסתמא היו נשארו אותן הפחדים שהוסיפו החרטומים ע"י כיושן, דכל דבר נמשך אחרי שורשו ואותן הפחדים שהביאו היו נשארים ליסרם ע"ד חיסוך רעתך, אמנם כי כן יהי להם להמכשפים פתחון פה לומר שכה הכישר חזק הוא ח"ו יותר מכה השמים, וברא"י שמה לא הם יכול להכריח הפחדים שהעלו בכה הכישר, וגמלא היו מכחישין אמונת אין עוד מלבדו ואפי' כשפים, לזה הם הכרח שישארו כל הפחדים עד למחר ולא יהי להם פתחון פה, ויתצבר להם שאין עוד מלבדו אפילו לדבר כשפים, וזה שאמר מרע"ה על לפרעה אחר שציקס מחסו להשאיר הפחדים על החרטומים עד למחר, א"ל כדברך פי שלפי דברך מוכרח שישארו כל הפחדים עד למחר למען חדע כי אין כה' אלקינו ולא יוכלו החרטומים לעשות דבר להקדים הסרתם או למנוע ובעל כרחם יודו שאין כה' אלקינו אפילו לדבר כשפים.

זה, ולא היה קטרוג על ישראל שגם הם ראוים לקנות במכה זו מידה כנגד מידה, אמנם ריחם הקב"ה עליהם וחתן פדיונם המלריים, כי הם היו הגורמים להחטא את ישראל, ועל ידם באו ישראל לירידה זו, וע"כ מגיע מדת העונש עליהם, וע"ד שפי ק"ז הישגת משה זל"ה דברי המדרש ילקוט פי בשלח (רמז רל"ד) ויהי להם חומה חמה כחצי חמה שנחמלה על ישראל החזירו על מלריים, והטעם על כי הם היו הגורמים להחטאם, ע"כ גם מדת עונשם של ישראל יתולו על ראשיהם (ענין בדברנו לעיל).

ואפ"ל עוד בהקדם דברי הכלי יקר עה"פ הכה אנכי מכה במצחך וגו' שנתן טעם על כל המכות עפ"י דרכו עיי"ש, ובמכת הערוב פי ערוב באו עליהם לפי שנשתעבדו בישראל שנמשלו לחיות כמו שפירש"י על פסוק כי חיות הכה עכ"ד לענינו, ואפשר להמתק טעם זה בחס' נופך על דצה"ק, בהקדם שפירשו לעיל דפי שמות עה"פ כי לא כנשים המלריות העבריות כי חיות הכה, והנה האומה"ע נמשלו לחיות עורפות על בחי' הרע שבהם, כמ"ש בזה"ק (ר"פ שמות) ממשונות אריות חלן בני שעיר וכו' מהררי נמרים חלו בני ישמעאל עכ"ד, אבל ישראל נמשלו לחיות ע"ל העוצה, כאמר"ל הוי עז כנמר וגבור כארי וכו' לעשות רטון אציק שצמשים, ואמר"ל צמד"ר פי בשלח (כ"א ס"ה) אמר הקב"ה לישראל וכו', אללי הם כיונה פוחה, כל מה שאני גוזר עליהם עושים ושומעים לי, אבל אלל עושים הם קשים כחיות שנה' גור ארי יהודה בנימן ואז יטורק וכו', וז"ל כי לא כנשים המלריות העבריות כי חיות הכה ע"ל הקדושה, ולא כנשים המלריות שנמשלו למדות הגרועים שבחיות, ואדרבה לזה הם משולים לחיות שיתגברו בעזותן ואפי' כנגד גזירת המלך ולא יחדמו לנשים המלריות לעולם, ולא תוכל להם להחטאם בעריות עיי"ש באריכות.

ועפ"י דרכנו מצינו טעם למכת הערוב שפי מדה כנגד מידה, על שהשתמשו המלריים במידת חיות עורפות עם ישראל באכזריות נורא עלי חמלה,

ג) ושמתיו פדות וגו' למחר יהי האות הזה, ז"ל דא"ל לומר מחר ממש, דזמן התרעת המכה היה יותר מיום א' לר"ה, למד ז' ימים ולמד כ"א יום, ואם הכוונה על מחר שכוף לאחר זמן, ז"ל מדוע הזכירו הכתוב ואינו מוגבל ומצורר הזמן בלשון, גם לא נמצא כן בשאר המכות ומדוע במקת ערוב דייקא אמר כן.

ד) בבעה"ט הביא מסורה ושמתיו פדות. צין עמי וצין עמך, פדות שלח לעמו לזה לעולם בריתו, כי עם ד' החסד והרבה עמו פדות.

וגל"פ והנה כל המכות באו על המלריים מידה כנגד מידה כמבואר בדברי רז"ל, ובמכת ערוב נתנו רז"ל טעם צמד"ר (פי"ב ס"ג) אמר רשב"ל אמר להם הקב"ה אחס עשיתם המונים על עמי, אף אני אעשה עליכם עוף השמים וחית הארץ המונים המונים, שנאמר כהני משלית כך את הערוב חיות ועופות מעורבצין, ופי' ציפ"ת שקצון החיות זו עם זו וכן העופות זו עם זו אפי"ש שהם מייים שונים אינו כ"כ חידוש, לכן ז"ל כי החידוש כאן היה קיצון החיות עם העופות דלא דבקי דלא עם דנא עכ"ל, והנה אין לך דבר בעולם מחיק לנפש מהתערבות והתדמות לגוים, כמשה"כ ויתערבו גוים וילמדו מעשיהם, זה גרם הירידה הנוראה לישראל במלריים, כמ"ש רז"ל במדרש ילקוט וצפסיקתא עה"פ וימת יוסף וכל אחיו וגו' ותמלא הארץ אותם, א"ר יוחנן שמלאו את מלריים, דבר אחר שנחמלאו בחי טרטיות ודחי קרקסיות מהם, וע"י התערבות והתבוללות התחילו לדמות למעשה ארץ מלריים ואמר"ל צמד"ר ללמדך בשמת יוסף הפרו ברית מילה אמרו נהי כמלריים ואפשר דע"כ היה קטרוג גדול על ישראל שגם המה ראוים לקנות במכה ערוב מידה כנגד מידה עבור חטא ההתערבות עה"ר צעמא דלא דבקי דנא עם דנא, ועוד יש מבחי' התערבות בישראל מה שאינו נובע באומה"ע כלל, היינו שאם מכניסים במעשה עבודת המלכות והתורה"ק מחשבה זרה לשם פני או מחשבה פסולה ר"ל, עיי"ז מערבים קודש בחול ועומאכ צטרה, ולא יתכן בחי' תערובת זו בלוי"ע שהם משרע העומאכ לגמרי ושמוקטים

והרצב עמו פדות, כי הצוית יודע כל תעלומות חוקר כליות וכל, וכוא יודע ועד כי לא צנחיתם עשו ישראל את כל הרע, אלא העבדים היו הגורמים להכעית אותם, וע"כ והרצב עמו פדות ליתן האומה"ע פדיונם של ישראל.

ונקדים מ"ד בתחומא ויוסם אל צנ"י ואל פרעה מלך מצרים, אמר להם הקצ"ה היו נחבין צו כבוד וחלקו כבוד למלך שאני לריך לו לעשות צו את הדין וצ"ב, ובמד"ר (פרי ז' ס"ג) אל פרעה מלך מצרים ח"ר לוי משל למלך שהי לו פרסם ונטע צו חילני סרק וחילני מאכל, אמרו לו עבדיו מה הנאה יש לך בחילני סרק הללו, אמר להם כשם שאני לריך לחילני מאכל כך אני לריך לחילני סרק, שאילולא חילני סרק מהכין הייתי עושה לי מרחללות וכשונות, לכך נאמר אל בני ישראל ואל פרעה שכשם שקילורו של הקצ"ה עולה מג"ע מפי הכדוקים, כך עולה מגיבנם מפי הרשעים וכו', מה הם אומרים, אמר ר"י יפה אמרת יפה דנת וצ"ב כוונת המשל ולנאורח איו דומה לגמרי אל הנמשל, דמחילני סרק יש הנאה למלך שעושה על ידן כשונות, אבל הרשעים מה לורך להן ולקילוסן, אמנם יתבאר לדרכנו שיש לורך ברשעים לעשות בהם כשונות כהמשל של חילני סרק, שעתיד הקצ"ה להשליך לגיבנם תחת ישראל לפי שהם היו הגורמים להכעית את ישראל, והם מזדקקים עליהם הדין ואומרים יפה דנת, ואף פרעה הי לורך צו לעשות צו את הדין אף כשציל ישראל.

ובזה יתבאר דברי המדרש כי"ל ח"ל הקצ"ה למשה חו"ק יש לך לידע שג"ל טוב אחרית דבר מראשיתו, טובה אחריתו של ישראל מראשית שנתו להם במצרים, דע"י קישוי השעבוד שסבלו ישראל, יחילו אח"כ מן החימה, על כי אנוסים היו בידיהם נמלא הם הגורמים לכל מעשיהם, ואף לעתיד ינתנו העבדים פדיונם כעשנה זו, וינמח הבלה לישראל מראשית שסבלו בימי גלותם, וזהו טוב אחרית דבר מראשיתו וכו'.

ולבאר יתר הדקדוקים אפ"ל כשראו ישראל המצרים לנסות צמח ערוב והחילם הקצ"ה ממנה,

ע"כ מידה כ"מ הביא הקצ"ה עליהם חיות עורפות, ובהם בהתחלת ימי השעבוד עדיין היו ישראל צנח"ה הקדושה להיותן משולים לחיות ע"ל הטובה, לעשותו של נמר וגבורתו של ארי להתגבר נגד כוחות הטומאה והמסיתים, אמנם אחר זמן ועידנים ירדו ממזריגתם והשקעו כבוד הגלות והנסיונות עד שהגיעו למ"ע שערי טומאה כאמרו"ל, וזדבק בהם ממדות הרעות של מצרים עד שנמשלו לעזותן של חיות ע"ל הרעה, כאמרו"ל ג' עזין כן ישראל באומות וכו', ואלמלא ניתנה תורה לישראל לא הי כל צרי יכולה לעמוד בפניהם מפני עזותן, ולח"ל צמדת שכו ישראל ראוין ללקות במכה זו, לפי שהשתמשו ג"כ במידות חיות הטורפות וקיערגה מידת הדין עליהם שגם הם ראויים ללקות, אלא שירחם הקצ"ה עליהם ונתן פדיונם כמצרים, שהם היו הגורמים והביאו אותם לה, ע"כ נלקו המצריים תחתיהם.

ולדברינו יתבאר סיום דברי המדרש ואף לע"ל הקצ"ה מציא עבדים הקדמונים ומשליך לתוך גיבנם תחת ישראל, דהנה צעור"ר דרדא בתראה הע"ר נעשו למושלים בישראל, ואחת מטרתם לעשות כל חטאות אשר שג"ד, ותוקקים חקי זימה אשר לא נשמע אף בגרועים שצאומות, וכבר פירשתי במאמרי"כ אינך אשר יעשה העם לעמך באחרית הימים, שהתנצח בלעם הרשע דעה זו של זימה יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים, ע"י שימשלו צם רשעים ואומה"ע ילמדו מהם דרכי הזימה, וזה יכי פתחון פה לאומה"ע לע"ל, מדוע מגיע להם עונש גיבנם יותר מישראל, וע"כ הקצ"ה מציא עבדים הקדמונים ומשליך לגיבנם תחת ישראל, כי צימחם היו ישראל מתנהגים בגדרי הקדושה והלגינות, והם אשר גרמו להכעיתם וכמו שהתגברו המצריים ובלעם הרשע לעשות רעים וחטאים, וע"כ גם מדת עונשם של ישראל יחולו על ראשם.

ובזה יתבאר המסורה ושמתי פדות בין עמי וגר שהיו ישראל ראויין ללקות צו המכה ונתן הקצ"ה פדיונם המצריים, ואף לע"ל יכי כן, וזהו פדות שלה לעמו זה "לעולם" צריחו שיהי פדות הזאת צחי נחיות נובה לעולם, והעטם כי עם ד' הכסד

חטא זה וכמ"ש בספ"ק רמז מהפסוק וקצרה אשת האחד והחזיקה במבוסיו זהו זוגו של ה"ם"י וכת דילה המתעוררים לנ"י"א צפגם הצרית ר"ל, וזהו צחי הגלות, שחלקי הנפש היינו הניח"ס נשנים ביד הקליפות, וז"ל להיגאל גאולת הגוף מצון הגוים וזלתי אם תקדים אלי גאולת הנפש כנ"ל.

ואפ"ש לרמז זה במאמ"כ פדות שלה לעמו נזה לעולם צריתו, עפ"י"ד הגמ' (נדרים ל"ב ע"ב) גדולה מילה שאלמלא מילה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר (וימ"י ל"ב) אם לא צריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת, ופירגא דרב אלעזר דא"ר אלעזר גדולה תורה שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנא' אם לא צריתי יומם ולילה וגו' עכ"ד הגמ', וכתב המהרש"ל ז"ל דר"א משמע לי דכאי צרית היינו תורה, דהיינו צרית של יומם ולילה דכתב ובתורתו יכבה יומם ולילה עכ"ל, אמנם י"ב לאידך מ"ד דמוקי להאי קרא אם לא צריתי יומם ולילה במצות מילה, ומילה חובה נובעת אלא ביום ולא בלילה, דנפק"ל בגמ' מצוים השמימי יומל וגו' ביום ולא בלילה, אולם כבר ביארנו במקרא דשלימות מצוה זו של מילה נשלם רק ע"י שמירת הצרית, והרמב"ם ז"ל כתב בטעם מצוה זו שהוא להחליש כח התאווה, ואמר"ל בגמ' דהפגם צריתו נמשכה עלתו ונראה כאינו מהול, עד שאשע"ה אינו מכיר לי אם מכול ואינו מוילאו מגיהנם עי"ש נמצא שרק ע"י שמירת הצרית נתקיים המצוה בשלימותה, ודבר זה נובעת ביום ובלילה שצריך שמירה בכל רגע בלי הפסק, ור"ל אמרו שלא יכרהר אדם ביום ויבוא לדי עומא בלילה ר"ל, ותלוי בזה קיום כל העולם וגאולתו של ישראל, גם מקושר עם צרית של תורה, שאם יחכה האדם להדבק בחו"ק דביקות אמתית ולא יתפרד מתשבתו היממה, אז יגלל בודאי מהרהרים רעים ופגם הצרית, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל דאין הכרחור מצוי אלא בלב פנוי מן החכמה היינו חכמת החו"ק, וז"ש ר"ל אלמלא מילה ואלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ, שנא' אם לא צריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת, דקיום כל העולמות תלויים בהם, וז"ל הפסוק פדות שלה לעמו נזה לעולם צריתו, שמתחת הכין כח הפדות והגאולה לישראל,

הצוננו שגם המה ראויים ללקוח במכה זו מידה כנגד מידה כנ"ל, ע"כ עשו הצדלה והפרשה גמורה מדרכי הגוים וקבלו עליהם לילך דרכי הש"י"ת בלי שום תערובות, וע"ד שאמר הנביא (לפני ג' ו') הכרתי גוים נשמו פנותם הכרצתי חוצותם וגו' אמרתי אך תראו אותי תקחו מוסר וגו', שאם ישראל זוכין לנקחים מוסר משועש הבא על אומה"ע ועושים תשובה, ובזה מקדמים פני הכרע שלא יגיע אליהם, ומעתה אפ"ל שגני הפירושים במאמ"כ ושמותי פדות, לפרש"י לשון הצדלה והפרשה ולפי הכח"א והמדרשים הוא משלון פדיון והכלה, שניהם הם בזה תלוי, כבד"א הקב"ה על המלאים מכת ערוב ופדה וכלי את ישראל, ועי"ז עשו הצדלה והפרשה גמורה מדרכי המלאים, וא"ש מה שחזר ושנה בכתוב לומר ושמותי פדות וגו', וכבר הזכיר שגולו ישראל מערוב שגא' והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן וגו', אמנם כאן כודיע לנו הכתוב דבר חדש שג"י הלאה זו עשו ישראל הצדלה והפרשה מדרכי המלאים, וז"ל ושמותי פדות בין עמי וצין עמך וכלל בו ג"כ לשון הלאה ופדיון דשניהם אחד הם, אולם אף שקבלו עליהם במכת ערוב לעשות הצדלה והפרשה מדרכי המלאים, לא זכו למעשה זו בשלימות עד אחר שילאו ממלאים ואחר קבלת התורה, שאז השיגו צחי הפרשה זו בשלימותה וזלתי זה ירמז הכתוב ושמותי פדות בין עמי וצין עמך למחר יכ"ה האות ה"ב יש מחר שהוא לאחר זמן, דהיינו צי"מ ואחר קבלת התורה ישלם אולם צחי הזאת, אלא שמיד קבלו עליהם לעשות הצדלה והפרשה וזה נחשב להם כמעשה.

ואפ"ר עוד בדרך רמז מוסר עפ"י המבואר בספ"ק דעיקר עבודת בני ישראל בגלות, לבדר ולקבץ הניח"ס חלקי הנפש ולהעלותם מעומק הקליפות, וזהו ענין קיבוצ' יחדים וגאולת הנפשות, ובזה תלוי גם גאולת הגופים, דכששלם בידור כל הניח"ס להעלותם מעומק הקליפות אז יגאלו ישראל גאולת עולם בגאולה הנפשות והגופים יחדיו, נמצא כי יסוד הגאולה וסודו תלוי בשמירת הצרית, דאם ח"ו פוגמים בקדושת הצרית ר"ל, מפזרים ניה"ס בשג"י אל כוחות הסע"א וזוגו של ה"ם"י שמשם מקורו של

חושבנ"פ כאמרו"ל ולא אמר בין עמי ובין עמך שלא היה הפרשה גמורה ועדיין היו משועבדים למלכו פרס כנ"ל ובגלות האחרון הזה שאין לנו כח התורה וכח שמירת הצריח ואין זכר להיגאל, אמנם כבר הכביטנו הכבואה (ישעי"ה ס"ג) שאמר הקב"ה ואביט כי אין עוזר ואשתומם כי אין סומך ותושע לי זרעו וגוי, ואמר למעני למעני לעשע והגאולה העתידה יהי למען שמו ית', וזהו ירמיה כי עם ד' החסד והרצב "עמנו" פדות, כביכול הצו"ת גאול עמנו כמ"ש רז"ל (מגילה כ"ט ע"א) ושם ד' אלקיך את שבתך והשיב לא נאמר אלא ושם מלמד שהקב"ה שם עממן מציין בגלויות ואז יהי גאולה שולם וז"ש והרצב עמו פדות שבה בגאולה יהי יתירה וגדולה על כל הגאולות שקדמו אליה, הצו"ת יחזרו לא צ"א.

*

כ"י כפעם הזאת אני שולח את כל מגפתי אל לך וגוי פרש"י ז"ל למדנו שמכת צבורות שקולה כנגד כל המכות עכ"ל, הקשה הרא"ם ז"ל מכת צבורות מאין דבר שמי, ולמה לא יתפרש על מכת צד שמדבר זה הכחוצ, ותיקן בשם ר"ת מאורלייטש שהגירסא ז"ל ציבורות, והוא הברד שנקרא צו האביב הממחר להחצבר וכו', שהוא שקולה נגד כל המכות, אמנם הקשה עליו הגוי"א זלתי"ה ממ"ש רש"י (צפ"י שמות) עכ"פ הנה לפני הורג את צד צבור, שמכת צבורות קשה מכולם, ואם נפרש כאן דברי רש"י על מכת צד, א"כ יהיו דבריו סותרים זא"ז.

ז) עו"ק ממ"ש רז"ל עכ"פ והנה לא שמעת עד כה, עד שחשמע ממני מכת צבורות שאפתח בכה, שאל"ה כה אמר ד' בחלות לילה וגוי ואם יימא שמכת צד שקולה נגד כל המכות, איך יתכן שסכל מכת צד הקשה שכולם ולא יכעב לצבו, ואח"כ נכע ע"י מכת צבורות שאינו קשה כמוהו.

ג) **בצאתי** את העיר אפרות את כפי אל ד' וגוי פרש"י (בשם מד"ר) אצל בחור העיר לא התפלל לפי שהיתה מלאה גלילים והקשו המפרשים לנעם זה היה להיות כן בכל המכות, ולא מנינו

ע"י שאלו לעולם צריחו, היינו צריח המילה וצריח התורה הנוכחים לעולם ויומם ולילה, ואם ישמרו צריחות אלו יחזרו להשיב ולמחר בגאולתם צ"א.

ויתבאר צד דברי המסורה ושמתי פדות בין עמי ובין עמך, היינו הבדלה והפרשה מן העכ"ם לצד חלקי הנפש הניז"ק השבויים אללם, גם יתפרש פדות משלש פדיון וגאולה כפי המדרש כי צד חליה בגאולתם של ישראל, וזהו פדות שלא לעמו זה לעולם צריחו ע"י הצריח של תורה וצריח של מילה וגאולת ישראל, אמנם צדו"ר הכסיונות והתגברות כוחות העומאח גדולים וחזקים עלינו מאוד, ואם כבר נכשל האדם ר"ל בפגם הצריח, נצראו ממעשי מחזקים ומלאכים רעים הגורמים לו לחטוא עוד ולהציאו לדין הרבירים רעים, ואין בזה האדם להתגבר נגדם כ"א בסייעתא דשמיא, ולז"א כי עם ד' החסד והרצב עמו פדות שהצו"ת רב החסד ומרבה להטיב יסייע צידנו להשלים ונפשותינו ולהרצות צחי הפדות ע"י שמירת שני הצריחות שבהם חליה בגאולתם של ישראל.

*

באופן אחר אפ"ל דברי המסורה, שירמזו הפסוקים על ג' זמני גאולה שהי צחינתם שונה זה מזה, ושמתי פדות בין עמי ובין עמך ירמזו על גאולת מנרים שגאלו ישראל מהם לעולם ונפטרו משעבודם לגמרי וז"ל ושמתי פדות בין עמי ובין עמך שיהי הבדלה והפרשה גמורה כמ"ש כי כאשר ראייתם את מנרים היום לא חוסיו לראותם עוד עד עולם, אמנם בגאולת צבל לא היה רק צחי פקידה ועדיין היו ישראל משועבדים תחת יד פרס והרומיים, ולא זכו לצחי הפרשה זו שהי בגאולת מנרים שנאמר לקחת לו גוי מקרב גוי, אלא שיהי צורך צו להקים עולה של תורה שבש"פ, שתיסידה צומן צית שני ע"י אנשי כה"ג וחכמי המשכה כמו שציארו צמקו"א, וזהו ירמז פדות שלא לעמו, שהי בגאולה ע"י שליח ולא בגאולה נאחית רק צחי פקידה, למען הקים יסוד חושבנ"פ, וז"ש פדות שלא לעמו זה לעולם צריחו לקיים צריח התורה, שלא כרת ד' צריח כ"א על

הרבה וזהו כל מגפתי עיי"ש גם ה' צו שינוי מנהגו של עולם שנא' ויהי צדד ואש מתלקחת בחור הבדד, ואמר"ל צמד"ר (פי י"ב סי ד') שה' גם בחור גם האש והבדד מעורבין והבדד מים הוא ולעשות לאון קונס עשו שלי ציונים, וע"כ נהר"ך לב פרעה ולא הכבד את לבו כצדאשונים, ואמר חטאתי הפעם ד' הדיק ואני ועמי הרשעים, אלא שהחזיק ד' את לבבו כמ"ש ויחזק לב פרעה ולא שלח את בניו, כי עדיין לא הגיע זמן גאולתם של ישראל, ובסודן של דברים ה' לורך עוד להציל עליו עוד מכת הרבה חוץ מכת צבורות, ע"כ נתן לו השמ"ת הצידה הלב ואחר שחלל הבדד הכבד לבו הוא ועדיו.

ו"פ הפסוק כי צפעם הזאת אני שולח את כל מגפתי, אל לבך שיהי לפי מדת לבך וינתן לך אומץ הלב שחולל לסבל, אף שהוא שקולה כנגד כל המכות כאומרו את כל מגפתי, אומס במכת צבורות ה' לאון הבוית ששלח את ישראל מיד, כמ"ש עוד נגע אי אציל על פרעה ועל מזרים אח"כ ישלח אתכם, וע"כ לא חזק ד' את לבבו במכה זו, ולא ה' בכוחו לסבול עוד והוכרח לשלם, ולפי"ז אפשר דמלך האציות היתה מכת הבדד קשה מכולן, אבל לפי שנתן לו הקב"ה הצידה הצדד ה' יכול לסבול ופג לעצו מיד אחר שחלל הבדד, וזהו כלל גדול דאש יש לאדם הצידה לב יכול לסבול הרבה יותר מכונו, ואם אין לו אומץ הלב לאינו יכול לעמוד אפי' צרות וללד זה ה' מכת צבורות קשה מכולן לפי שניתל ממנו חזק הלב.

ובזה יתבאר דברי רש"י ז"ל דמ"ש הכתוב צפעם הזאת אני שולח את כל מגפתי אל לבך, שינתן לך אומץ לב לסבול מכה זו השקולה כנגד כולם, למדנו שמכת צבורות שקולה כנגד כל המכות ללד שניתל ממנו חזק הלב, וע"כ לפי צחי מצבו היתה זו קשה מכולן, ובאציות היתה צדד קשה מכולן ומנחה אין עוד סחירה וכל דר"ל שרירים וקיימים, ואולי לעסם זה ילא משמיע"ה מן העיר להחפול במכה זו דייקא, לפי שכבר נהר"ך לב פרעה ואמר ד' הדיק, והודיעו השמ"ת למשמיע"ה כי אין לאינו שיעש פירש חסוד כמ"ש את כל מגפתי אל

שכזיר כן אלא במכת צדד בלבד, ובמכת האפרדעים כתוב ואלא משה ואהרן מעם פרעה ויאנק משה אל ד' וגו', וכן במכת ערוב הכה אונק יולא מעמך והערתה אל ד', ובמכת הארבה ואלא מעם פרעה ויעתר לך ואינו מצויר שיאל מן העיר כ"ל במכת צדד בלבד ועממא צע. והרמב"ן ז"ל כתב על דרך הפסע יתכן לומר שה' משה מחפול צביות, רק צפעם הזאת ראה להיות כפיו פרושות השמים ויחללו הקולות והמער מיד, ולא יתכן לעשות כן בעיר ע"כ אמר בלאתי את העיר עכ"ל ואינו מצויר כוונתו מדוע ה' לורך במכה זו דייקא פרישת כפיו, ומ"ש לא יתכן לעשות כן בעיר.

ואפ"ר עפ"י הרבנו צחי זל"ה"ה שכתב ע"ד הקבלה, שהלך משמיע"ה במכה זו להחפול נשיאות כפיו משא"כ בכל השאר, מטעם שהיו צ"ח מתים זה לפחד הקולות ולמכת הבדד שהיתה בהסכמת הוא וצית דיו וכו', ולכן הולך צביעולם לישא את כפיו כדי שיתקדשו כל העיר וכו', ח"ש משה אפרש כפי אל ד' כלומר אפרש כפי כנגד העשר ויתקדשו ואכיון צהם אל ד' ומיד הקולות יחלון עכ"ל, ואולי גם הרמב"ן ז"ל הלצים בדבריו צחי הסוד הזה כדרכו כמ"ש, ח"ש כי רק צפעם הזאת ראה להיות כפיו פרושות השמים וכו' והכתיון לצחי נשיאות כפיו, והנה לזה לריך טהרה גדולה כמ"ש המע"ה דלעסם זה אין נוהגין לישא כפיו בכל יום מפני שאין לנו כח הטהרה הלוך ל"כ עיי"ש, ואולי לעסם זה ילא משמיע"ה מן העיר ללד שהיתה מלאה גילולים ולא יתכן לעשות עבודה חשובה זו במקום טומאה, אבל בשאר המכות אולי ה' מחפול צביות כמ"ש הרמב"ן ז"ל, כי מלך הדין סגי בהרחקת זו, ולא נאסר כל העיר בשביל העי"ז אשר צו, אלא לפי שהולך לנשיאות כפיו ילא מן העיר ונרמח סוד זה בלשונו הק' של הרמב"ן ז"ל.

ואפ"ר עוד בהקדם לבאר דברי רש"י ז"ל למדנו שמכת צבורות שקולה כנגד כל המכות, ולבאורה לפי משמעות הפסוק מכת צדד שקולה נגד כולן דכתוב כי צפעם הזאת אני שולח את כל מגפתי וגו' וכתב רבינו צחי ז"ל שבמכת צדד נכללו צו מגיפות

לכך, ע"כ לא התפלל משרע"ה בחור העיר, כי נודע דתפלת הדיק עושה רושם להכניס בחי יורא ואהבה בלבות בני"א, ולא ימלט שלא יהי נאחו קאת בחי קדושה בלב פרעה מתפלת משרע"ה ע"כ התרחק כפי האפשרות ויאל מן העיר, משא"כ בשאר המכות לא הולך לה כי ה' פרעה רחוק מבחי זו לעשות תשובה.

ואפ"ר עוד בחי בזה עפ"מ"ש בחרגוס ויז"ע עכ"פ כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפתי אל לבך, ארי צמנא חדא אנא שלח מחתא קך מן שמיא, ותחזי ית כל מחתי וכו', דמן קדמי הוון משתלחין ולא מן חרשיותא, ועד"ז פי בזה"כ"ק כי בכל המכות עד עתה, לא היה מחליע פרעה בדעתו כי הם מחלקי היכולת וה' חולה במשפחת ומעשה שדים וכו' לזה אמר אליו ד' באתנעות המכה אשר אביא עליך, אני שולח את כל מגפתי שכבר הבאתי וכו' אל לבך, פי שחדע כי לא מעשה כיסוף ושדים המה חלל מעשה חלקים עבד"ק, וכבר ביארנו בפנים שונים איך נתברר לו ממכה זו צירור גמור שמעשה חלקים הוא ולא כשפסים.

ורג"ל לענינו עפ"מ"ד במד"ר (פי"ב ז') ובתנחומא (וארא סי' ע"י) ומער לא נחך אר"ה תלאן צרפיון, ואימתי ירד צימי יבושע על האמורים שנאמר (יבושע י') ודי השליך עליהם אצנים גדולות וגו', והשאר עתידין לירד על גוג ומגוג לימות המשיח עכ"ד המדרש, ובזה"כ"ק (פי בשלה דף ג"ג ע"א) ר' יבואר אמר אינון אצני בדרא דכוו נחתין לתעכבו על ידי דמשה, לבתר עבדו נוקמין צימין דיהושע, ולמנא דלתי זמנין לאסתא אינון דלשתארן על אדום וצנתי עכ"ל, מאלא שמכת הכרד שירד צימי פרעה, חלק ממנה תלוי בצויר ומוכנת לימות המשיח, ופרעה ה' חכם בצפנים וידע מוקלת העמידות באשגבניות ע"כ נתברר לו מה שאינו מעשה כשפים, דאז יתבטל כל ענין הכשפים והאלילים כרות יכרתו, ולפי שחלק ממנה נגזר לימות המשיח, החלק יעיד על כולו שאינו מעשה כשפים.

ורג"ה זה נעשה ע"י תפלת משרע"ה כמ"ש ויפרש כפיו אל ד' ויחלו הקולות וכבר נאמר לא נחך

ויז"ש כי בפעם הזאת אני שולח את "כל מגפתי" אל לבך, שיהי כולל כל המכות ושקולג נגד כולן, ואח"כ יהי סוף לכל המכות שתקיים לעד רשעים מן הארץ, ורמז באמרו אל לבך, שבחי זו עדיין לא ניתנה להחלשות בדבור כ"א בבחי המחשבה, כנודע שכל עניני הבאולה הם בבחי ליבא לפומא לא גליא, והרבה פירושים נאמרו בכוונת המאמר הזה, ועפ"י פשוטו שלא ניתן להחלשות בדבור כ"א בבחי המחשבה שכלל, וע"כ נשמע מכאן דמכת כבורות קשה מכולן, דמ"ש הכתוב את כל מגפתי, שמכת הכרד כוללת כל המכות ושקולג נגד כולן, זה בבחי אל לבך ויתקיים רק לימות המשיח, אבל בזמן ההוא ה' מכת כבורות קשה מכולן.

ואירא במדרש (ש"ה"ש רבה פי"ג סי"ב) א"ר יוחנן כתוב (איוב כ"ה) עושה שלי במרומיו, הרקיע של מים והכוכבים של אש ואינו מוזיקין זל"ז וכו', אף במכות פרעה עשה הקצ"ה שלום שג"ל ויהי צרד ואש מתלקחת בחור הכרד עכ"ד המדרש, ואולי רמזו רז"ל בזה שמכת הכרד מוכנת על אדום בזמן ביאת המשיח, ויתקיים שלי ואמת יהי צימיו ויבוא אלי לעשות שלי צבולס, גם עפ"י פשוטו מקושר הכרד עם מדת השלי כמ"ש ז"ל דכרדד מים וה' מתעריצת עם האש ועשו שלי צימיוס לעשות רצון קונו ית', נוסף לזה ינחם מה שלי נחתי ע"י מפלת אדום בגאולה העתידה כב"א.

צמכה זו צהרחה ולא להחפלה חון לעיר, לעטם
החגבחות כה הע"ז.

*

באופן אחר נל"פ דברי רש"י ז"ל, עפ"י הכנמ
(העניות ח' ע"ב) בימי רש"י כהו כפנה ומוחנה
וכו', ח"ל ר' שמואל צר נחמני ניבני רחמי אכפנה,
דכי יכיו רחמנה שובנה לחיי הוא דיוכי דכתיב פוחה
אח ירך ומשביע לכל חי רחון ע"כ"ד הכנמ, ובהו יל"פ
הכחוד ותן ארע ונחמי ולא נחמה, דל"ב הכפל, ואפ"ל
הכוונה דע"י שיפסק כרעז ויכוו נילוליס מעושה מיחה
שאינו בגרמח הרעב, דכי יכיו רחמנה שובנה לחיי
הוא דיוכי, ובהו ע"י צרחה יעקב אציו נפסק מכה
הרעב, וצתרגוס וי"ע (פי וי"ג) פי ע"כ"ד ויבדק יעקב
אח פרעה, ואמר יחי רעוא דיתמלון מוי דילוליס ויעדי
כפנה מן עלמח ציומך, ובהו כחז רש"י ז"ל (בפי
שמות) עכ"פ הכה אכיו כורג אח צק צכרך, הוא
מכה אחרונה ובהו הכתוב תחלה מפני שהוא קשה וכו',
ואפשר שלא נכנס הפחד בלבו, מפני שכי בועה צכרחה
יעלע"ה שלא יחי רעב ציומך, וכי יכיו רחמנה שובנה
לחיי הוא דיוכי, וא"כ גם מכה המיחה לא ישלע
עליהם, אלא עכשיו צהרחה הכרד שימחית כל
הצוחתם, תשע שיעור מכה הכרד הכיחה עליהם
הרעב וא"כ אינו צמח מהלנה המיחה ג"כ,
ונכנס עכשיו בלבו הפחד על מכה צכורות, וז"ש
כי צפעם האת אחי שולח את כל מגפתי "אל
לכך" ר"ל שעי" הכרד יכנס בלבו גם הפחד על
מכה צכורות שהוא שקולב נגד כל מגפתי, וז"ש רש"י
ז"ל למדנו מכאן שמכה צכורות קשה מכולן, וע"כ
התירו צמכה צרד כי צפעם האת אחי שולח
את כל מגפתי אל לכך, שיהיה בלבו הפחד על
המכה ששקולב נגד כולן, היינו מכה צכורות.

*

עוד אפ"ל לתוך קושיה הראשונה כי"ל מודע
צמכה צרד דייקא אמר משרע"ה כלאחי את
העיר אפרוה כפי, ולא להחפלה בחוך העיר לפי שמוחנה
גלוליס, ולא עשה כן צהרשונות, ויחצאר צהקדם דברי
המכרש"ה ז"ל צה"ה מכות (דף י' ע"ב) דמחשבה
עצירה צהר מלאך רע, ומחשבה מורו צהר מלאך
קדוש, ופי' צהו דברי הכנמ שס דורך שאדם רואה
ליך מוליכין אותו, דאחין המלאכים שנבראו מרלנו
ומחשבתו, מוליכין אותו לגמור. מעשהו כפי דעתו
ומחשבתו, וכתב האוכה"ק (בפי תשא עה"פ ולא
יחי צכס גנף) דמלאך רע הנצח מוכעצירה הוא
מן העון ממש כמעשהו, כבוד עצירה גוררת עצירה
עיי"ש"ד, ומבאר באוכה"ק ששם זכב האדם לעשות
תשובה מחסר ומחליש כה המשחית מלאך הרע
הנצח על ידו, ואף ע"י תשובה קלב של תשובה
נפגם לורחו ונחסר משלימותו.

והנה צמכות הראשונה צעה צניקש פרעה ממשה
ואהרן שיתפללו אל ד' להסיר המכה והצניח
לשלה את ישראל, אף שלא היתה תשובתו שלימה,
מ"מ מיראת העונש ומאוימת המות החזרע לפי עשה
על רשעתו וצפירתו צהש"ית, אלא שאחר שסר המכה
ממנו החזק וחזר לרשעתו, ועכ"פ צאוחה עשה
שאמר העתירו אל ה' כי לו קח צחי אמונה
צאלקי היכולת ונפגם מלאך המשחית שנצח מרשעתו,
וכיו כמ"ע ע"י צניטלו ונפחת לורחו, אף שלא נחצבל
ציעול גמור, אלא ציעול קח כיו ולא ה' עוד
צחוקפו צכרשונות, ואולי לעטם זה לא ה' הכרה
למשרע"ה ללחם מן העיר להחפלה, כי נחצבל כה
הע"ז צמקת ע"י פרעה ריש חורשיה מרכבה להס"מ
אכל ממכה השוית ואילך חזק ה' את לבבו ונמנע
ממנו כה התשובה כאמח"ל, ע"כ מלא נחצבר אללם
כה הסנ"א והע"ז, ובהו צרד ה' הראשון שהחפלה
משרע"ה עליו אחר שחזק ה' לצ פרעה, וע"כ

בא

ובאמת גם במכות הכנים כבר הודו הכרעושים ואמרו אלצע אלקים הוא, וצוודאי מכ שכוודו כל מרעומו מלרים זכה אלקי נלמח קידוש השם גדול, ח"כ גם מכ ז' ה' להם לטובה גדולה, וע"כ נראה כי מה שאמר הקב"ה לכה ואשלחך שלא ראה שבמכות למלרים יכה בדרך שליחות, זה ה' רק במכות הראשונים שהיו במלריים מחזיקים אותם למעשה כשפים כמו שאמרו חזן אחם מכניסים לעפרים, ולא נתקדש ש"ש ע"יז כלל, ואדרבה כי נתחזקו למכשפים, וא"כ ה' לפי שעה באמת רעה גדולה להם, ולא ה' באפשרי שיכה בדרך שליחות מאתו ית', משא"כ אח"כ שהודו אלצע אלקים הוא, ומה שלא עשה הקב"ה בכבודו ובעצמו כ"א מכת זכורות, ולא הכמות הקודמת אף שהיו ג"כ עוצה כח"ל אין זה קושיא, דמכות זכורות ה' עיקר הפירסום הגדול בקדושת שמו ית' עד סוף כל הדורות והוא עוצה לאין שיעור וערך למעלה מהשגת כל הנבראים, אולי עבור זה לא ה' מבראוי שיכה בעשה ע"י שליח כ"א ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, אבל מכות הראשונות אף שהיו באמת ג"כ עוצה להם, מ"מ הלא מליון כמה עוצות באים לעולם ע"י שליח ממנו ית', וכן גאולתן של ישראל במלרים ה' ע"י שליח, ימן שלא ה' עדיין גאולה נחתה, ואך הגאולה העתידה במהרה יכה ע"י הקב"ה בעצמו ימן שכוה גאולה נחתה כמדע, וכן במכות מלרים אף שהיו עוצה גדולה להם, אבל חכמים שובתן בשליחות ה' רק במכות זכורות שמתפרסם שמו ית' ע"יז עד סוף כל הדורות.

והנה גם בענין הכזבה לנו של פרעה, דלולא אף לא בא באפשרי שיצוהו עליו כל המופתים

(מכח"ק) ויאמר ה' אל משה בוא אל פרעה וגו', כבר דקדקו באומרו בוא ולא אמר לך אל פרעה, גם אומרו כי אני הכבדתי את לבו קשה להבין מה נתינת טעם הוא זה, גם חיצת אנו מיותר דה"י סגי לומר כי הכבדתי, ובמדרש הוצא ביצועות יעקב בוא אל פרעה בשליחותי וא"כ מה צ"ע בזה.

ואפשר לומר דהנה לכאורה קשה הלא אין הקב"ה מיוחד שמו על הרעה, וענין הכזבה הלא ה' עונש לפרעה על שחטא בזונו תחלה כמבואר ברמב"ם ז"ל (פ"י מהי תשובה ע"י"ש), וא"כ הא"י ה' הקב"ה מיוחד שמו ע"י באומרו "אני" הכבדתי את לבו, ומאחר ית' לא חלל הרעות, אמנם כבר נודע מ"ש הקדוש לו בכללות הנסים ולכן ה' מכות זכורות ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו אף דמאחר לא חלל הרעות, מ"מ כאן ה' עוצה גדולה גם למלרים, שפ"י מכ ז' נתקדש ש"ש על ידם, ואין לך עוצה גדולה מזה, שפ"י נצרה העולם לקדש ש"ש צריכים יע"י"ש שהאריך בדברות קדש מלכות אש, אמנם בליקוטי חורב מהארי"ו ז"ל כתב צ"י לכה ואשלחך אל פרעה דכיון שהולך לשני דברים לעשות עוצה לישראל ורעה למלרים, ועל הרעה אין הקב"ה מיוחד שמו, ע"כ אמר לכה נגד צחי הרעה כלומר שילך מעצמו, ונגד העוצה לישראל אמר ואשלחך שיכה זכורות שליחות מאתו ית'.

ובקדושת לו כ"ל כתב לחלק שמכות הקודמת לא היו גורמים קידוש השם כ"כ, ע"כ ה' עדיין רעה למלרים, להכי היו ע"י שליח כי מאחר ית' לא חלל הרעה, משא"כ במכת זכורות שגרמה קדושת שמו הגדול, ה' עוצה גמורה גם להם וה' באפשרי שיכה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו יע"י"ש.

גם בלשון ציאה לכה אלוקי שבי אז בחוכו להכביד את לבו.

ובזה אפשר לתרץ מה שנתחבטו המפורשים בדברי רש"י ז"ל שפי' דבעמדו לפני פרעה נאמר לו נצוהו זו, דהאריך אפשר לומר במקום שלא היה יכול להתפלל אפי' תפלה קלה, ואיך נאמר לו פרעה שלימה שם, ועפ"י ה"ל אפשר לומר דמעת שנמלא חללו הקצ"ב עכ"פ לענין הכבדת לבו, מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך, ובי' באפשרי גם למרע"ה לקבל שם נצוהו מאתו ית'.

ויו"ש צא אל פרעה, שכעת נקרא ציאתך אל פרעה בלשון ציאה, כי אני הכבדתי את לבו למען שיחי אותותי וגו', וכיון שאני נמלא שם לעורך הטובה הגדולה של האותות והמופתים, שפיר דמי למיקרי הליכתך לשם בלשון ציאה, וזה אפשר לומר גם בכונת דברי המדרש צא אל פרעה בשליחותי, שא"ל לזה לשון הליכה שיהי ע"י עמך כמו שאמר בתחלה לכה שלא רצה שיהי בדרך שליחות יען שבי רעה, אבל כאן ע"כ שהוא טובה והר"א ממה שאני הכבדתי את לבו כח"ל, וע"כ אפשר שיהי בשליחותי וכן. (ע"כ מכת"ק).

ובזה אפ"ל למען שחי אותותי אלה בקרב, רומז על אותיות החומר שפרעה שלימה בחומר עוד נגע אחד הציא על פרעה וגו' נאמר בחור פלעין שלו, ומסתמא היה זה לעורך התקון להוילא בלעם מפיכס, ועמקו מחשבותיו ית', והנה זה לא כסיבת הכבדת הלב כח"ל, וי"א כי אני הכבדתי את לבו למען שחי אותותי אלה ביינו אותיות החומר בקרב דייקא.

*

(מכת"ק) **ויאמר** ה' אל משה צא אל פרעה וגו' למען שיחי אותותי אלה בקרב, י"ב בלשון שאמר במכה זו מכה הארצה למען שיחי אותותי אלה ולא אמר כן בשאר המכות, גם לר"ך להבין הלא אמר ח"ל כל מקום שנאמר אלה פוסל את

האלה עד מכה כבורות, כמבואר בקרא כ"פ דלכן הכביד את לבו למען רצות המופתים, ש"מ דלא סגי בלא"ה שלא היה מקום לעשות גמר כל המופתים לולא הכבדת הלב, ח"כ גם ענין זה היה טובה גדולה לאין שיטור וערך, שבה הכנה לגמר כל המופתים ותכלית טובתן בעולם, וע"כ מובן שפיר למה גם זה נעשה ע"י הקצ"ב בעלמו, ואמר "ואני" אקשה את לב פרעה, וגם כאן כתיב "אני" הכבדתי, דאף שזה עושה, היה באפשרי שיהי נעשה ע"י הקצ"ב בעלמו, ומזה ראי' לדברינו דגם כל המכות שצוה מעת שהכביד הקצ"ב את לבו בע"כ, נחשבים ג"כ לעושה וזה רעה ח"י, כי יען שהכל היה אך ע"י הכבדת הלב מהקצ"ב, ואילו היה נחשב לרעה לא היה באפשרי שיגרום זה הקצ"ב ע"י פעולתו בעלמו ית', וע"כ אך במכות הראשונות היה קפידא שאמר ית"ש לכה מעמך ולא בדרך שליחות כמבואר לעיל.

והנה נודע מ"ש זקני הכה"ק זל"ה בישמח משה עכ"פ ורחם השמש וצא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם, דהטעם שנקרא שקיעת השמש בלשון ציאה, עפ"י שאלמו חז"ל (סנהדרין דף י"א ע"ב) למה חמה יואתא במזרח ושוקעת במערב כדי לתת שלי לקונה, ובהתרחקות מבואר ית"ש נקרא בלשון יציאה, והתקרבות אליו נקרא בלשון ציאה, וע"כ נקרא בלשון ציאה השמש יען שמתקרבת אליו ית"ש, וי"א ורחם השמש וצא השמש [שנקרא בלשון ציאה יען] ואל מקומו שואף זורח הוא שם עכ"ד.

והנה מרע"ה אשר חמדי היה בדוק בקדושתו ית"ש והור"ך לילך למזרים חרץ מלאה גילולים, אשר אפי' תפלה קלה לא היה באפשרי להתפלל שם, כנאמר כאלתי את העיר אפרו כפי, ולא היה שם מקום להשראת שכינתו ית', הנה בודאי היה בדבר נקרא חללו ליציאה שהור"ך ללאה ממקום דביקותו בצשי"ת למקום יצא מלחמות קדושה, וע"כ אמר לו הקצ"ב שמעת הכביד את לב פרעה למען עשות זו כל המופתים הגדולים לפרסם קדושת שמו ית', מאז נעשה כלי לקדושה השם שזה תכלית כל הנצרכים ויהי לו קאת עלי וממילא יש גם שם מציאת הש"ת, וע"כ ציאתו אליו באפשרי לקדוהו

בחוכם, ולכן מסר צידו לח איוז, עכ"ד הזכ"ק, חמם עדיין חינו מוצן למח הצ"ח כ"ז במכת הארצה, וכן לו להצ"ח זה בקראי דילפת מלרים או בקי"ם, או במכות הראשונות שהיו סמוך לרי"ה, משא"כ מכת הארצה הי' ציוסן כמבואר ברמז"ן, ולמה דייקא במכת הארצה נחשור פחדו של משה ובסמיכו לוח הקרא דאשרי העם יודעי תרועה שהוא צרי"ה, גם בעצרת נבי ז"ל כתב שלא נודע פי' דבר זה איך יתקשר פסוק זה לכאן.

והנלפע"ד ציבור כל הניל, דהנה רש"י ז"ל כתב על אומרו לפניו לא הי' בן ארצה כמוהו ואחריו לא יחי' בן, ואותו שחי' ציוני יואל שאלו כמוהו לא נהי' מן העולם למדנו שחי' כבד משל משה ע"י מינין הרבה שהיו וכו', אבל של משה לא הי' אלא מין א' וכמוהו לא הי' ולא יחי', והקשו בעה"ת והרמז"ן ז"ל שחי' מפורש בתכלית ויתן לחסיל יבולם ויגיעם לארצה, וכחוצ' א' חמר ויבא ארצה וילק ואין מספר, אלמא שגם ציוני משה היו מינין הרבה, וצבע"ת נדחקו לתרץ והרמז"ן פליג דבר על רש"י וסוים אבל בכל גבול מלרים נמשך לפניו לא הי' בן ארצה כמוהו ואחריו לא יחי' בן שם יעיי"ש שהאריך דבר, ונראה כוונתו דמה שאמרי"כ ואחריו לא יחי' בן נמשך על גבול מלרים שחבר בקרא לעיל מיני' שלא יחי' אחריו בן שם, וא"כ אין קושיא משל יואל שחי' צא"י לא במלרים.

ולפע"ד אפשר ליישב עוד דהנה הי' זמן כל מכה ומכה חודש א' בלבד, ופליגי תחיל (במד"ר פ"ה ע"י סי' י"ב) דלחד מ"ד הי' המכה משמשת ז' ימים וכ"ז ימים הי' מתרחק בהם, ולחד מ"ד הי' המכה משמשת כ"ד ימים וז' ימים הי' מתרחק בהם, אבל עכ"פ לא הי' המכה משמשת יותר מכ"ד ימים לכל הדעות, חמם ציוני יואל אף שלא הי' קשה כ"כ כמו ציוני משה, מ"מ אריכת הזמן שסבלו ישראל מן הארצה ד' שנים ראופים, זה גרם כצדיות יותר אשר כמוהו לא נהייתה, וי"ל עוד עפ"י דרכו של הרמז"ן ז"ל דמאמר לפניו לא הי' בן ארצה נמשך על גבול מלרים, ועפ"י בגמ' סוטה

הראשונים, וא"כ י"ב מה שאמר אבותיו "אלה" דמה פוסל דבר.

(ב) **וברש"י** ז"ל שחי' שמי שאשית חיי, וי"ב ככוונה, דבדודאי לשון שחי' סובב על הקצ"ה, ולמה האריך להאריך ולפרט שאשית חיי.

(ג) **ובבעה"ת** נתקשו שלא הזכיר הקצ"ה הארצה זו של מכת הארצה ומא' ידע משרעי"ה, ומסיק דכיון משה המכה מדאמר לו הקצ"ה ולמנן חספר, ודרך הוא לספר על מכת הארצה, שחי' גם במכת הארצה יואל כחי' עלי' לצינכם ספרו, וברמז"ן הצ"ח בן ממדרש שמתו רבה, ולמנן חספר צאזי בן הודיעו הקצ"ה למשח מה מכה יציא עליכם, וכבר אורה ברמ' ולמנן חספר צאזי בן וכן בן בן זו מכת הארצה כמה דתימר ציואל עלי' לצינכם ספרו וצינכם לצינכם וגר', וכבר הכלי יקר גם שאר מפרשים דעדיין אין זה מספיק והוא גופה קשיא למה אמר במכה זו שיספרם לציני יותר מבכל המכות.

(ד) **ובמסורה** ולמנן חספר צאזי בן, ולמנן יאריכו וימך, וי"ב.

(ה) **עוד** במסורה וינה הארצה בכל גבול מלרים, וינה צי"ם השביעי, וי"ב.

(ו) **בזוה"ק** עכ"כ צא אל פרעה ר"י פתח ואמר אשרי העם יודעי תרועה הי' צאור פניך יכלבון ע"כ, ואינו מוצן קישור פסוק זה לכאן, ובהגהות מהרש"י ז"ל כתב לפרש וי"ל סמיכות פי' זה כאן יראה שהוא דרך דרש, כי משה אפי' שבעטן הי' מקטרג על יציאת ישראל ממלרים וזה הי' צרי"ה, ומסיבת זה לא הי' משה רואה לינכם לפרעה, ואמר השם אל משה צא אל פרעה ואל חפחד מקטרגו השטן כי כפרך נתתי צרי"ה ואיכו איוז כח"ל, ולכן אמר אשרי העם יודעי תרועה צרי"ה עכ"ד, ונהנה צאמת שצוה"ק במאמר שלאחריו כתב ר"א פתח ויחי היום ויצאו צני האלהים להחייב על הי' ויצאו גם השטן בחוכם, והאריך שם שצרי"ה מתכנשין כלבו צרצן ממנן לקטרג על ישראל, ויצאו גם השטן

כמבואר בקרא, שזה מגדל חכמתו שהבין שרשו ויסודו של כל נצח, אשר לפי שורשו וענינו יקרא בשם זה, וכזה הרמזין צ"י בראשית ע"כ וכל אשר יקרא לו האדם נפש חי הוא שמו, שהקב"ה הביא כל חית השדה וכל עוף השמים לפני אדם, והוא הכיר עצמו וקרא להם שמות כלומר השם הראוי להם כפי עניניהם, ובשמות נחצאר הראוי להיות עזר לחיורו כלומר הראוי להוליד זה מה יעו"ש שהאריך, ובספרי חכמי האמת ציירו דבר יתור, ועכ"פ זה ודולף שהשמות הנזכרים בחורב ובנצחיות המה מכונים כפי שורשם ומכותם של בעלי השמות.

ובמז"כ לענינו במכת הארצה רמז הכתוב על גלות האומות עד ביאת המשיח, ובפרט בפסוקי יואל לפי דעת התרגום שהוא נביאה עתידה על ימות המשיח, וירמז על האומות בשמות של מיני הארצה מפני שורש א' להם, וא"כ אין קושיא מה שנאמר שם ציואל עלי לנביכם ספרו ונביכם לנביכם ונביכם לדור אחר, דכיון שגרמז שם ענין הגלויות עד ביאת המשיח, גם נרמז צו דברי התחזקות שאמר ביאת המשיח ישלם הקב"ה לישראל כל מה ששכלו מהאומות, ע"כ לריכין לידע זה בכל דור ודור, כמבואר בזה"ק שגולת האומות שרואים בחורב"ק מה שיהי אחר ביאת המשיח, לא הי אפשרות לסבול עול האריות ועול הגלויות, גם תלוי בחשבה ומש"ע שדור שזו גורם ללב מנצ הגלויות ולקצר את האו"ל, ואריך שיעור לכל דור ודור לעניני הגלויות ולעורר רחמי שמים, ומעשה אפשר לבין גם במכת הארצה שבמאמרים, דכיון ששורשם של מיני הארצה הוא שורש א' עם האומות המאירין לישראל בגלותם עד ביאת המשיח, והשכלים יצאו שורשם ומקורם ורואים דבר עניני הגלות, לכן אמר הכתוב ולמען חספר באזני בן וכן בן, כמו שהוא בפסוקי יואל, ושפיר כתבו ר"ל דבמאמר ולמען חספר שם רמז על מכת הארצה שכן הוא ציואל, וכן המה האומות המאירין לישראל ואריכין לרחמי שמים בכל דור ודור להנצל מהם.

ובאמת צודק במאמרים הבני עלי שבישראל השאיר גלויות ונשחיתים עד ימות המשיח, וע"כ שפירשתי

(דף כ' ע"ב) ר' ישמעאל אומר יש זכות תולה י"צ חודש אע"פ שאין ראוי לדבר זכר לדבר דכתיב (דניאל ד') וחטוך בלדק פרוק ועיתך במיתן ענין וגר שנחזה גזירת השועם לנצודלר י"צ חודש בשביל שפרנס והספיק מזונות לעניי ישראל, ומסקנת הגמ' דאין ראוי גמורה משם דלמא שאני עבדי"ם דלא מפקיד דינא עליהו, ועיין פירש"י שם, ומלנו כ"פ בשם שאין להביא ראוי עבדי"ם לישראל ומישראל לעבדי"ם, וא"כ י"ל דממה שא"כ צבול מארים ואחריו לא יכ"י קן, כיון דשם מיידי עבדי"ם אין ראוי משם לישראל, ואחרו שבי דימי יואל זה הי שוג לישראל על קטאם ולעוררם על התשובה, ואח"כ ישלם להם הקב"ה כל הלער והכזק ששכלו בכל השנים שבי הארצה כמבואר בקרא (יואל ג' כ"ב) ושלמתי לכם את השנים אשר אכל הארצה וגר, וא"כ זה ענין אחר ואין דבר מחירה מקרא האמר לגבי עבדי"ם.

ודנה בקרא דיואל כתוב ושלמתי לכם את השנים אשר אכל הארצה הילק והחטול והגזם חילי הגדול אשר שלמתי בכם, ולפי פשוטו פירשו המפרשים שנשלם להם אח"כ צרכה מרובה ושועב גדול, שבי משלים כל מה שנחסרו בשנים הקודמים ע"י הארצה, אמנם בתרגום יונתן פי הכתוב ה"ל, ואשלם לכן שניא עבתא חלף שניא דבזו יתכן פלתי כוכביא אומינא ולישניא ושלמוינא ומלכותא פורענות חילי רבא דשלמתי בזון, וכזה הרד"ק נראה כי דעתו הי שהוא נבואה עתידה לימות המשיח עכ"ל, ובדולף שלי פשוטו של מקרא דברו הכתובים מהארצה שבי אז דימי יואל, אבל דברי החי"ל ש"ל שהוא כעין דרש, שמידי דברו מהארצה שבי אז, רמז הנבואה גם על ימות המשיח שהקב"ה ישלם כל מה ששכלו ישראל מהאומות המאירים להם בכל משך זמן גלותם, וקרא הכתוב כל אומן האומות בשמות של ד' מיני הארצה, והכשע והכדש שצדדין חז"ל שניהם אמיתים, ואלו ואלו דברי חלקים חיים, כנודע שדרך הכתובים בכל מלה להורות על כמה ענינים, וממה שירמז הכתוב על אומן האומות שישראל סובלן מהם דימי הגלות בשמות של ד' מיני הארצה, נראה ששורש אחד להם, כי לא נחם קראם הכי בשמות הללו, וכבר כתבו כמה שאד"ר קרא שמות לכל הנצחיים

וְלַפִּי"ן אותן גדולי הדור שידעו עתידות הגלות
 לא היה קשה קשות מרע"ה די ללרע בשעתה,
 כי הם ידעו בלתי"ה מכל הטרות והמאורעות שיבין
 עד ימות המשיח, וחי"כ אדרבא מהרשו"ה היה להגיד
 להם נחמה זו שהקב"ה יחי עמם בשעבוד אשר
 המלכויות, אלא שהבין מרע"ה שהקב"ה אומר לו
 להגיד תשובה זו לכל ישראל, ויכלל בזה גם רוב
 ההמון שאינם יודעים כלל מגלויות העתידים, ועי"ז
 צוודלי יפה אחר מרע"ה די ללרע בשעתה, אמנם
 באמת עיקר שליחותו של מרע"ה היה לגדולי הדור,
 כמו שהביא בך ואחספת את זקני ישראל ופירש"י
 מיוחדים לשיבה לא זקנים סתם, ועל ידם בא הידיעה
 אח"כ לכל ישראל, גם השואלים ודורשין על שמותיו
 של הקב"ה ביו המיוחדים שבדור היודעין ומבין
 בדיעות השמות, כי להמון אין להם ידיעה וכבנה
 בזה, צפרע צמרים קודם מית, ועי"כ מובן הענין
 כי הקב"ה אומר לו מתחלה מה שיגיד לגדולי החכמים
 היודעין בלתי"ה מהגלות, עי"כ הדרך להגיד לפניהם
 שהקב"ה יחי עמם גם בשעבוד אשר מלכויות, אבל
 בשביל ההמון שאינם יודעין מהטרות נאמר מיוחד
 שני כה תאמר וגו' אפי"א ולא יותר, וזה ששאל
 משה די ללרע בשעתה, זה היה ערס שמו מיוחד
 שני, אבל באמת שני המימרות האלו הם תשובה
 על שאלתו מה אומר לישראל, אלא שלא גאמרו לו
 אלו המימרות להגיד בן לכל ישראל ביום זה, אלא
 הקב"ה הודיע כי"ז למשה שיבין להשיב לכל שואל
 כפי בחינתו וידיעתו צענין הגלות וזה מיוחד הענין,
 ועי"כ היה אז חכמים גדולים בכל שבע שחי להם
 הכל בקבלה מיע"ה עי"ה ובידו גם שורשם של מימי
 הארצה שכן כמה האומות המזכירים לישראל עד
 סוף כל הדורות, ועי"ז נאמר ולמען חספר באזני
 בן וכן בן וכו"מ צנצנות ויאל.

וְבִזְהָ אפשר לפרש גי"מ מה שאמר למען שיתן אותותיו
 "אלה" בקרב, (עיין קושית א') דכנה קי"ז
 בישמח משה כח דיותר נראה לפרש מה שאמר
 אותותיו אלה בקרב דקאי על ישראל, מלפשו על
 מנרים יעיי"ש טעמו ונימוקו, ועי"ז אפשר לומר
 עי"מ"ד בנ"ה (ברכות י"ב ע"ב) דלדעת בן זמנא

(צ"י שמו) שאמר משה להקב"ה הנה אנכי בא
 אל בני ישראל ואמרו לי מה שמו מה אומר אלהם,
 ויאמר אלקים אל משה אפי"א אשר אפי"א ויאמר כה
 תאמר לבני ישראל אפי"א שלחני אליכם, ואמרו חזו"ל
 בגמ' ברכות (דף ע"י ע"ב) וצמד"ר והוצא שם
 צרש"י ז"ל דבתחלה אומר הקב"ה אפי"א עמם בלרע
 זאת אשר אפי"א עמם בשעבוד אשר מלכויות, אחר
 לפניו צרש"ע מה אני מחזיר להם לרע אחרת די
 ללרע בשעתה, אחר לו יפה אחרת כה תאמר וגו'
 והוא פלא לבלאור שהמרע"ה הקשה קושי לאולקיו
 יחי"ה, וכתב שם בזהב צרש"י ז"ל לא שהשכיל חלילה
 משה ביותר, אלא שלא הבין דברי ודברי כי לא
 מתשבתו מתשבת הכי"ה, שמהו כן היתה דעתו
 באומרו יחי אפי"א אשר אפי"א למשה לבדו הגיד ולא
 שיגיד לישראל, וזהו יפה אחרת שגם דעתו מתחלה
 כך היתה שלא תגיד לבני ישראל כדברים האלה,
 אלא כה תאמר לבני ישראל אפי"א פעם אחת עכ"ל,
 וכן הוא במהרש"א ברכות (ד' ע"י), אבל קשה לי
 טובא שהרי מבואר בקרא ששאל משה הנה אנכי
 בא אל בני ישראל ואמרו לי מה שמו מה אומר
 להם, חי"כ לא שאל כלל בשביל עצמו לידע השם,
 אלא כל שאלתו היה מה יאמר לישראל, ואם ינמא
 דהתשובה שהשיב לו הקב"ה אפי"א אשר אפי"א לא
 היה אלא להודיע למשה לבדו ולא להגיד לישראל,
 חי"כ לא היה התשובה מעין השאלה כלל.

וְאֶפְשָׁר לומר עפי"א המבואר צמד"ר (פי' נשא פי'
 י"ג סי' י"ג) וחי' מסורת ביד שבע יחודא
 חכמים וגדולים מן יעקב אבינו, כל מה שעתיד
 ליארע לכל שבע עד ימות המשיח, וכן היה ביד כל
 שבע ושבע מסורת כל מה שיארע לו עד ימות המשיח
 מן יעקב אביהם עכ"ל, וחי"כ שחי בכל שבע ושבע
 חכמים גדולים שידעו בקבלה מיעקב אבינו עי"ה
 כל מה שיארע להם עד ימות המשיח, עי"כ שהשימו
 גלויות העתידים, כי רוב המאורעות שצאחות החכמים
 עד ימות המשיח כמה מאורעות של גלויות, אלא
 שרוב ההמון לא ידעו מכי"ז אלא יחידים סגולה החכמים
 הגדולים, וכמו שהוא בלשון המדרש שחי המסורה
 ביד חכמים וגדולים.

וע"כ השבח הוא הכללה משיעבוד מלכיות, ולכן ח"ש קיסור המסורה וינה הארצה שם רחם על המלכיות הנקראים כן, ויחשך אליו וינה ציוס השביעי כי הוא הענה היעולה להגלל מהמלכיות.

ובזה אפשר לפרש המסורה ולמען חספר ולמען יאריכו ימיו, דלפי דברי המד"ר והרמב"ן וצ"ח"ת צ"ח שחפר ולמען חספר צאזי צ"ח שם רחם על נבואת יואל דכחיד צ"י ספרו לצניכס, וכבר כחצתי העטס צ"ח צציל שצחוח נבואה נאמר ושלמתי לכס השנים, ופי' התרגום שהוא נבואה על ימות המשיח שישלם הקצ"ה שניא צחח חק שניא וגו', והכר צ"ח ככר נקשו הקדמונים דשאחמ כן משמע גם מכ"ה שמתו כימות עינתו, שיתאלרו ימי השמחה כמו ימי העניו, אבל לפי חשבון שאמרו בגמ' שית אלפי שניו היו עלמא, כבר לא נשארו בחשבון השנים של עמידת העולם כחשבון השנים שעברו בגלות, צפרט אחר שכבר עברו שנים הרבה מאלק השישי, וניתח להו שאחר הגאולה יתארכו הימים, ויחי יום ח' ארוך כ"כ עד שיושלם החשבון של הרבה שנים, ובה פי' המגלה עמוקות ויחי מקץ שנתיים ימים, דר"ל שזמן הקץ ויחי חשבון שנתיים חף בימים, כי יתארכו הימים כ"כ, וזה נרמז בהמסורה שאמר ולמען חספר צאזי צ"ח שם רחם על נבואת יואל דכחיד צ"י ספרו לצניכס, ולפי האמור העטס הוא צציל דשם כחוד ושלמתי לכס את השנים וגו' שהוא נבואה עתידה על ימות המשיח, ויקשה לבאורה הא"ך אפשר לפרש כפי' התרגום דקא' על ימות המשיח, הלא אחר צ"ח המשיח א"ך אפשר לשלם השנים המרובות שעברו ציימי בגלות לפי חשבון השנים שנשארו לעמידת העולם, והא"ך אחר ושלמתי לכס השנים וגו', וע"כ הסמיכו להו הכ' ולמען יאריכו ימיו, שזה ח"י מספיק שהקצ"ה ישלים הזמן ע"י אריכת הימים.

ובזה אפשר לפרש גם דברי הזוה"ק שהצ"ח צחחח (פי' צ"ח) הכחוד אשרי העטס יודעי תרועה ה' באור פינך ויכלונו, דלפי האמור צמכת הארצה ובפסוק ולמען חספר וגו' רחם על כל המלכיות המלכותיות, והביא שם צוה"ק שצ"ח מתכשין

אין מחכירין כלל ויאת מנרים לימות המשיח, ולדעת חכמים לא תעקר ויאת מנרים ממקומה אלא שחבה שעבוד מלכיות עיקר ויאת מנרים טפל לו, וע"כ לכל הדיעות הגאולה משעבוד מלכיות תעשה ויאת מנרים לטפל, ולכן צמכת הארצה שגרמז שם נבואה על ימות המשיח, והשיגו המצויים שצ"ח ישראל שהלחם ממכת הארצה וירמז על הלה משעבוד מלכיות המרומזים בשמות מיני הארצה, ולכן אמר צ"ח אוחותי אלה פוסל את הראשונים, כי הלהם בשעבוד מלכיות פוסל כל מה שקדם לפניו, ואף ויאת מנרים ויחי טפל, וע"כ פורש"י ז"ל שית שמי שאשית אני, כי אמרו חז"ל צמדת (ילקוט זכרי רמז תקע"ו) ע"כ"י ישראל נשע צ"ח תשועת עולמים, לשעבר הייתם נושעים ע"י צ"ח דודס לכן לא ה' תשועת עולמים, אבל לעתיד כחיד ופדווי ה' ישונו ולא כחיד ופדווי משה ואהרן או פדווי משיח ואלי אלא ופדווי ה' ולא תהי תשועת עולמים והכר גם גאולה מנרים ה' ע"י שלוחים משה ואהרן, אבל גאולה העתידה משעבוד מלכיות לא יחי אלא ע"י הקצ"ה צצצורו וצעמנו הוא ולא אחר, עיין מ"ש הרמב"ן ע"כ"י וי' הולך לפניו יומם, וכן הוא צוה"ק וצמדתי חז"ל צ"ח, ולכן צ"ח הארצה שגרמז על הגאולה משעבוד מלכיות הולך לפרש שית שמי שאשית אני, כי שית לבד אפשר לפרש גם ע"י שלח כמו צ"ח מנרים שח"כ כי ה' הולך את ישראל ממנרים אף שח"י ע"י שלח, אבל הגאולה משעבוד מלכיות ויחי דוקא צאזין שאשית אני ולא ע"י שלח.

ובזה אפשר לפרש המסורה וינה הארצה וינה ציוס השביעי, כי צמכת הארצה נרמז בגלות של כל המלכיות כמבואר ציואל, והענה להגלל משיעבוד מלכיות הוא ע"י שמירת השבת, ואמרו"ל בגמ' שבת (ק"ח ע"ב) אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות מיד נגאלין, וצוה"ק וצמדתי מבואר דע"י שמירת שבת ח' מיד נגאלין, ואפשר להשוע המימרות עפ"י המבואר צוה"ק בקי דשבת דלילה ושבת דיומא הם שתי בחינות, וא"כ אפשר דגם מה שאמרו בגמ' שתי שבתות הכוונה על שבת ח' צעלימות ויום לילה ישבותו, וזה נקרא שתי שבתות דלילה דיומא,

שצקרא על חומה"ע שחזרו לישראל צימי גלוסם, וברד"ק כתב ויונתן חרגס הפסוק הזה דרך משל, נראה כי דעתו שהוא נבואה עתידה לימות המשיח שחרגס ואשלים לכן שניא עתה וכו' עכ"ל, אמנם ל"ב שמואל הכתוב מפשטו לגמרי, ופשטות הכתוב מיירי שצאו על ישראל ארצה ילק חסיל וגזם צימי יואל, וכללל אית לן דאין מקרא יואל מידי פשוטו לעולם, וכבר ביארנו זאת בדרוש הקדום, וכעת נבארכו בחום נוסף ובאופן אחר, בהקדם מ"ש השל"ק (ח"א דף י"ט בשער בית אחרון) ח"ל כל מה שיש בגשמיות הוא התפשטות והשתלשלות השפע מלמעלה, וע"כ נקרא לשונו לשון הקדוש, כי כל השמות והכיתובים הם למעלה בשמים במקום קדוש עליון, ואח"כ כשיורד ומשתלשל צוה"ל נקרא בשמו העליון על דרך השאלה וכל מה שאתו קרוין דבר בשמו, אין זה שמו העלם אלא מושאל, ועלם השם הוא למעלה בקדושה עיי"ש שהאריך בציאור הענין (כו"ד לעיל פי יגיש עמוד ט"ז).

ובמנ"כ ע"ד שמות צעלי חי העומאים והדורסים ומזיקים, יתכן שהשתלשלת השמות שרשם ממרצה העומאה, ועלם השם הוא של שרי מעלה, והתחתונים שרשם מתחת ומשתלשלים יכונן בשם זה על דרך השאלה, וע"ד מ"ש בספ"ק דשורש שם נחש הוא נחש הקדמוני הס"מ, אלא לפי שהנחשים הם משרש העומאה והספ"א, ע"כ נקראים בשם זה ע"ד השאלה, ועפ"י יוצן דברי התרגום יו"ע ה"ל, דארצה ילק חסיל וגזם ירמוח על אומות ולשויות הגוים שצאו להאר לישראל צימי יואל, ויתכן דשם העלם של מייים הללו הוא שם שרי האומות ועיי"ש המזכירים לישראל, והארצה ילק חסיל וגזם שחזרו לישראל צימי יואל נקראו על שםם בדרך שאלה מפני שהם משרשם.

והנה כשגזרה גזירה על ישראל צימי יואל שיצאו עליהם הארצה ילק חסיל וגזם להשחית ויולס, הרגישו שרי האומות בגזירה הכוא והציאו מכל פיות העולם ארצה ילק וכו' על ישראל, כ"א משרי פי האומות הציא ממה שהוא תחת ממשלתו ומשרשו, כי כולם ראו להרע לישראל, וכמ"ש ח"ל בדק"ים

כל שרי האומות והשטן צחוכם לקטרג על ישראל, וצ"ה הוא עיקר הדין על הגאולה משיצוד מלכויות, כמו שהוא רוב התפלות צ"ה על זה, וכן התק"ש הוא המהכה את ישראל כנגד האומות כמבואר זה בצ"מ בדברי חז"ל, ומוצן מה שהסמיכו צוה"ק לכאן. הפסוק אשרי העם יודעי תרועה וגו', שאך צכה תק"ש ינולין מהם, באור פניך יתלכון להבילנו ממים הזדונים ויגאלנו בקרב גאולה עולם ויתגלה צבד מלכותו עלינו במהרה צימינו אמן. (ע"כ מכת"ק)

*

באופן אחר יתצארו דקדוקים ה"ל בזה"ע עוד על מ"ש צוה"ק (דף ל"ד ע"א) צא אל פרעה לך אל פרעה מצעי לי מאי צא, אלא דעיל לי קוצ"ה אדרין דתר אדרין, (פי' הדורים לפני מחדרים) וכו' דחמא קוצ"ה דדחיל משה וכו', ול"ב מ"ט נהגל יראתו של משרע"ה צמכה הארצה יותר מבצחרינא, עוד איתא צוה"ק (ר"פ צא) צא אל פרעה וגו' ר"י פתח ואמר אשרי העם יודעי תרועה ד' באור פניך יתלכון, והאריך צוה"ק לבאר דכד לא אשתכחו עובדין דישאל כדקא יואת, מתבטחין הרצה מקטריגין לעילא לקטרגא עליהון, והצו"ה מוילס מקטרוגס, וע"ד פי' בהגהות מהרש"א ז"ל לבאר סמיכות הפסוק אשרי העם יודעי תרועה לפי הארצה, כי משה לפי שהשטן מקטרג על יואת ישראל ממזרים, וזה ה"י צ"ה, ומסיבת זה לא ה"י משה רואה ליתכן לפרעה, ואמר השם אל משה צא אל פרעה ואל תפחד מקטרוג השטן וכו', וכל זה ל"ב מדוע נתיירר משרע"ה מן הקטרוג צמכה הארצה דייקא, ומדוע נתעוררו המקטריגים צמכה זו יותר מבצחרינו.

ואפ"ר עפ"י התרגום יו"ע (שכצאלו לעיל) ע"ה"פ (יואל ד' כ"ה) ושלמתי לכם את השנים אשר אכל הארצה הילק והחסיל והגזם חילי הגדול אשר שלחתי בכם, פי' צו"ע ואשלים לכן שניא עתה חלק שניא דבזו יתכון פלתי כוכצא אומיא ולישיא ושלטוניה ומלכותא פורענית חילי רצא דשלחתי בכן עכ"ל, הרי שמפרש ארצה ילק חסיל והגזם

מינים הרבה, אבל של משה אף שהי' ילק וחסיל
כמפורש בסי' תהלים, אבל כארץ הי' רק מין אי'
ולא עירבוב מארצות שונות, ובה יסודן קושיה
הראשונה ויתבאר דברי רש"י ז"ל ע"י, כי של
יואל הי' ע"י מינין הרבה שהיו יחד ארצה ילק
חסיל גזם, ר"ל דר' מינים החבר כארץ הי' ממינים
הרבה ע"ש חילוק ארצות, וע"כ אמר כמובן לא
נהי' מן העולם, אבל של משה לא הי' אלא של
מין אי', ר"ל כ"א הי' ממין אי' וכמובן לא הי' ולא
יכ"ה רצוי כזה.

ובזה יובן מה שהגלות אלא הערב רב קשה יותר
מבגלות של אומה"י, כי בגלות של האומות
משתעבדין ישראל תחת די אומה אחת במקום שונים
שם, משא"כ בגלות הערב רב שהם מפורש כל האומות
כמבואר דבר"ל, סובלים ישראל תחתיהם מבחי' כל
האומות, וכל אומה יש לה מידה רעה אחרת, ואולם
נקצצים כל המידות רעות יחד מפורש כל האומות
ובכן.

ועפ"י יתבאר דברי הוה"ק דחיל' משה מן
המקטרגים צעת מכת הארצה (ע"י לעיל העחק
לשון) שנתעוררו צעת הכוח דיוקא ע"י גזירת
הארצה שהוא משרשם, ואף שלא הוסיפו על הארצה
להרע למארים, אבל קטרגו על ישראל ע"י שעוררו
אוחס בשמותם וע"י דליתא צמד"ר ר"פ וישלח
(פר' ע"ה סי' ג') שמואל צר נחמן אמר משל
לארכליסטים (פרש"י שר לסטים) שהי' יסן צפרשת
דרכים, עבר חד ושרי מעור לי, (כתחיל' לעורר אותה
משניתה) קס ושרי מקפח צי וכו', א"ל יוער ציפא,
א"ל דמך כה ועוררתיך כך א"ל הקצ"ה לדרבו הי'
מהלך ואחת משלח אלא וכו' ע"י"ש, ועד"י לענינו
כי ע"י הזכרת שמות שרי האומות שלמעלה ע"י
גזירת הארצה והילק וכו', נתעוררו גם הם ובאו
לקטרג על ישראל, וע"כ דחיל' משרשי' מקטרגים צעת
הכוח, ועייל לי קצ"ה בחדרי חדרים גם יובנו דברי
המהר"ח ז"ל כי משה נפח שהטמן מקטרג על
יציאת ישראל ממארים, ומסיבת זה לא הי' משה
רוצה ליכנס לפתחה, ואמר השם אל משה צא אל פתחה
ואל תפחד מקטרגי השטן כי כפרך נחתי צ"ה

באו כל שרי עי' אומות לעזור למארים וללחום בישראל,
ומעלה א"ש דברי התרגום יונת' ומקושר עם פשוטו
של מקרא דמיייר בארצה ילק וחסיל וכו' שבאו על
ישראל, אמנם שורש הענין הי' משרי מעלה של
אומה"י שהביאו עליהם הארצה בגזירת השם, וע"כ
צא הצעתה הש"י"ת ואשלם לכו' שניא עבדא חלף
שניא דצו ויחון פלחי כוכביא אומי' ולשניא וכו',
דשורש העונש הי' על ידיהם, וארצה שלמעלה הם
משרשם כ"ל.

ובזאת יורוה לנו לפרש כוונת דברי רש"י ז"ל ע"כ
ואחריו לא יכ"ה כן, שהקשה ואותו שהי' ציני
יואל שניא כמובן לא נהי' מן העולם למדנו שהי'
כד' משל משה, וסודן כי של יואל הי' ע"י מינין
הרבה שהיו יחד ארצה ילק חסיל וגזם, אבל של
משה לא הי' אלא של מין אחד וכמובן לא הי' ולא
יכ"ה עכ"ל, והקשו צע"ה"ת והרמב"ן ז"ל שהרי מפורש
בסי' תהלים ויחן לחסיל יצולם ויגיעם לארצה, וכחוד
אי' אומר אמר ויצא ארצה וילק ואין מספר, כרי
שגם צמארים היו של מינים הרבה, וא"כ דברי רש"י
ז"ל דשל משה לא הי' אלא מין אחד, ולדרכנו יתבאר
על נכון דכנה הארצה והילק וכו' שצמארים לא הוסיפו
עליו שרי האומות להביא גם מארצם, כי לא יחפלו
צדעת המארים להוסיף מכאובם, וצא הארצה רק
מדתה אי' כמ"ש ורוח הקדים נשא את הארצה, אמנם
נשתנה מכת הארצה שציני יואל שהי' כ"א מד'
מינים החבר מארצות שונות כי מדרשו כל שרי האומות
להרע לישראל כ"ל ובאו מכל הכוחות ומכל פינות
העולם.

והנה כתב רש"י ז"ל (צ"פ צראשית) ולמקף הכים
קרא ימים, והלא יס אחד הוא, אלא חינו
דומה טעם דג העולה מן הים צעבו לדג העולה
מן הים צאספמיא, מבואר דקרא הכחוד לנפח
אחד רבים ע"ש חילוק המקומות, וכל מקום יש
לו שורש וע"כ טעם הדג העולה מן הים צעבו
חינו דומה לטעם הדג העולה צמק"א אף שמינו
אחד שרשו וטעמו שונה, וע"ש כך נקרא הים ימים
ע"ש חילוק ארצות, וכמו"כ בארצה ילק חסיל וגזם
שבאו ציני יואל הי' כל אחד ממינים החבר משל

ואיכו חיוב עכ"ל, ומקושר כל זה לפי הארצה כי זה הי' סיבה על שנתעוררו בקטרוגם כ"ל.

וְלִדְוָה דיוק הכתוב לומר למען שתי אחותי אלה בקרבן, והנה שורש שם הארצה נאמר על שרי אומה"ע וכ"ל, ומין הארצה למטה בארץ נקרא ע"ד השאלה באותן האותיות ע"מם שנקראים שרי מעלה המקטרגים, ו"ש הקב"ה למשערי"ם מה שאני שולח הארצה למלרים, לא תחשוב שאף שרי המקטרגים יצאו שהם שורש השם זה בעצם, לא כן הוא רק אותן הנקראים באותיות של הארצה בדרך שאלה הם יצאו על פרעה ועל מלרים, ועפ"י ויזן מה שהסמיכו בזה"ק הפסוק אשרי העם יודעי תרועה לפי הארצה, עפ"י"ם בנבואה ויאל אחר מכת הארצה (ויאל צ' א') תקעו שופר צלילן, קדשו לז' קראו עזרה וגו', מבוחר ומסבולת השופר לבטל גזירה זו לארצה, ואף שהולכין גם ללידוף התשובה מבוחר בפסוקים שם, מ"מ גם כה השופר סויע לבטל הגזירה, וסגולה זו לא הי' לפרעה והוכרח לנקש ממשערי"ם שיעתיר בעדו להסיר ממנו את המות הזה, ואפשר דע"כ הסמיכו בזה"ק לפי הארצה ר"י פתח אשרי העם יודעי תרועה שרק ישראל ית' להם סגולה השופר המבטל גזירות רעות ומערבב המקטרגים משא"כ האומה"ע.

*

עוֹד יתבאר בענין ה"ל, בהקדם דברי הגמ' (צ"ק קט"ז ע"ב) במתני שם הגזל שזה מחזירו ונעלה מסיקין, (פרש"י אנסין גזולה מן הגזלן) אם מכת מדינה היא אומר לו הרי שלך לפניך אם מחמת הגזל חייב להעמיד לו שדה אחר, ופירשו בגמ' אמר רבנ"י מאן דתני מסיקין לא משתבש, ומאן דתני מליקין לא משתבש, מאן דתני מליקין וכו' כדכתיב צמור וצמלוק (דברים כ"ח), ומאן דתני מסיקין לא משתבש כדכתיב (דברים כ"ח) יירש הלללל ומתרגמינן יחסניי סקא, פרש"י לללל ארצה גזלן הוא שאוכל תבואות כל אדם עכ"ל, וכתבו החוס' יחסניי סקא פי' בקושרים ארצה, כמו ומעלה את הסקאין (במס' תענית ו' ע"א) שהוא מין ארצה, ואין נראה לר"ת, ולשון ירשה ואחסנתה משמע

לדבני אדם איירי, ונעלה מסיקין נמי איירי צבנ"א, ונראה שהאויב קרי סקא שגולין ומסבין את הארץ כדכתיב הנה כסה את עין הארץ וע"ש כך נקרא לללל שמכסה כל הארץ כלל וכו' עכ"ד ר"ת, ולבסוף מסקן בחוס' ונראה דירשה שייכא ספיר צפופות וחיות כמו וירשו קאת וקפוד (ישעי ל"ד) ע"כ, ולמסקנת דבריהם יל"פ יירש הלללל על הארצה כפרש"י, אלא דמסיקין דמתני' צבנ"א צבנ"א איירי, וגם לפרש"י מסיקין דמתני' בגזלן צבנ"א מירי ולא צבנ"א כמ"ש הראש"י ז"ל הובא בשעמק"ל וז"ל פרש"י סקא ארצה וכו', וגזלן קורא מסיק במתני', אבל אינו גוזל ממש דל"כ מאי מחמת הגזלן, ובי חין הארצה אוכל אלא שדות של אדם אחד עכ"ד ז"ל.

נמצא בין לדעת רש"י ז"ל ובין לדעת החוס' שם הארצה סקא, וגזלן צבנ"א נקרא ג"כ צלשון משא סקא בשם הארצה, ע"ש שאומנתו כמשא הארצה גזל צבנ"א, עיין בדבריו (פי' שמות עמוד ל"ח) כי האומה"ע נמשלו לחיות הטורפות כמ"ש בזה"ק שמות (ג' ע"א) ממשנות אריות אלון בני שער וכו' מהררי נמרים אלון בני ישמעאל וכו', עפ"י הטוע כי באדם צעל בחירה כלול צו כוחות של כל הנבראים, וצידו להטיב או להרע, ואם אוהו במידות חיות הטורפות הוא גרוע ומסוכן הרבה יותר מהם, כמ"ש בזה"ק הקדוש פרשת וישב (קפ"ה ע"ב) זעירין אינון דיכלי לאשחזא מנייהו עיין שם, ועל כן המחזמין ועושים כמשערי"ם, יאות להם להקרא בשמותם, וכמו כן לענינו בשמות הארצה שנקראים כן על שם גזלותה, כמו שכתב הרד"ק ז"ל (ויאל א' ד') נקרא גזל על שם שגזז את התבואה, וילק לפי שהוא לוקק ולותך את העשב, וחסיל לפי שהוא כורת את הכל, וע"כ האדם וגזלן צבנ"א וקרא בשם ע"ש שפושא כמשערי"ם, ומפורש כן במתני' לפי רש"י והחוס' ז"ל.

ועד"ז אפ"ל בכוונת דברי רש"י ז"ל, במ"ש לחלק בין ארצה שצמחי ויאל, דשם הי' ע"י מניין הרבה וכו' אבל של משה לא הי' אלא של מין אחד וכמוכח לא הי' ולא יכ"עכ"ל, והקשו צבנ"א והרמב"ן ז"ל שהרי מפורש בסי' תהלים שגם במלרים הי' ארצה וק"ל ונלדרכנו אפ"ל בכוונתו כי בשל ויאל

צקצבו וגו', וז"כ מה שאמר למען שתי אמותיו אלה
שלא אמר זה בשאר מכות, גם למד לא אמר מופתי
כמו שאמר בשאר מקומות, גם הלשון אלה שאמר
כאן אינו מובן, גם מה שאמר רש"י ז"ל שתי שימי
שאשית אני ז"ל, בדוודאי ידעינן שהכל הוא עשי
מהקצ"ב ולמה פרט את זה במכת הארצה דייקא,
גם מה שאמר אח"כ ולמען חספר צאני צנך וגו'
וידעתם כי אני ה' צריך לבדוק למד דיקא במכת
הארצה אמר כן ולא בשאר מכות, גם מה שאמר
את אשר התעללתי ופירש"י ז"ל שחקתי אינו מובן
הא"ך שייך ע"ז לשון שחוק הלא הוכח במכות
מופללות ואינו בגדר שחוק.

ורשיב כ"ז אקדים דברי המד"ר כאן (פ' י"ג
ס"ה ה') מהו הכני מביא ממד הארצה בגבולך
ולא בגבול בני חם, וע"ז נאמר (ישעי' כ"ו) כי כאשר
משפיע לדרך דרך למדו וגו' שצמח הארצה הכירו
עד היכן גבול מזרים, והרי"ך לבדוק שבעין זה כבר
אמור במכת הפדרעים צמד"ר (ואר"ה פ' י"ה ס"ה ז')
וח"ל שם: ר"ל אמרו המכות שהביא הקצ"ב על
המזריים גרם להם שיעשו שלום ציונים, כי"ד ה' **ה'**
מתחלקת בין בני כוש ובין בני המזריים, המזריים
אומרים עד כאן תחומינו והבושים אומרים עד כאן
תחומינו, כיון שצאו הפדרעים עשו שלום ציונים,
הגבול שהיו נכנסות לחוכו בדבר ידוע שאין השדה
של כוש, שנאמר את כל גבולך, גבולך ולא של אחרים
ע"ד המדרש, וא"כ קשה אמרם ז"ל שצמח הארצה
הכירו עד היכן גבול מזרים, הלא כבר ה' יוכר
זה ממכת הפדרעים, ומה יוסיף את זה להכיר
זו עדות הארצה ויחר מעדות הפדרעים, גם קשה
שצמח הארצה מקרא הוא דורש על ככה, שעי"ז
נאמר ציטע"י כי כאשר משפיע לדרך דרך למדו וגו',
ובמכת הפדרעים שהוא מוקדם לא הכירו דרשת
הכתוב ועמאל צע"י.

ואפשר לומר שהקדם המפורסד וינה הארצה וינה
ציוס השביעי, ופי' צבעט"ע ז"ל מלמד שנה
הארצה שצבת, ויתקשו המפורשים מדוע דייקא הארצה
נה שצבת ולא שאר המכות, ואפשר לומר לפענ"ד
דהנה ה"כ צבת במכת דם שהי' גם בישראל, וכן

הי' ע"י מניין הרבה הרבה ילק חסיל וגזם, שצאו
גם מאומה"ע לבד ולשלול שדויתוסם של ישראל, דכיון
שיואל גזירה על הארצה שיכלה שדויתוסם של ישראל,
מאלה מדת דיון מקום לחול, וצאו גם מאומה"ע
הנקראים כן ע"ש מעשיהם, ונרמז כן בדברי התרגום
יח"ע (שהצאנו לעיל) שפרש ער"ש ושלמתי לכם
את השנים אשר אכל הארצה הילק והחסיל והגזם
וגו', ואשלים לכן שיהא שחף שיהא חלף דבר יתכן
פלתו כוכבא אומיא ולישניא ושלעוניה ומלכותא
פורעניות חילי רבא דשלחית צכון ע"ל, ואלמלי לא
היו נוטלין חלק בפורעניות א"כ תשלומין למלך ומלי
עצידתי, אלא ודאי שגם הם היו כלולים במכת
הארצה המפורסד צקצבו, ולזה כתב רש"י ז"ל לחלק
דשם ה' ע"י מניין הרבה הרבה משא"כ ארצה שצמי
משל לא ה' אלא של מין אחד בלבד, ר"ל שלא
ה' ממין צעלי בחירה הנקראים ג"כ בשם הארצה
ילק וכו' ע"ש מעשיהם, כי כך גזרה חכמתו ית'
שלא יצאו על מזרים כ"א מין צע"ח בלבד, וכמזה
לא ה' ולא יהי ריבוי עולם ממין צע"ח בלבד,
משא"כ הפלגת הארצה שצמי ויאל ה' לזד שהי'
כלל ממניים הרבה כ"ל ולי"א הכתוב כמזה לא
נכ"י מן העולם וא"ש.

ועפ"ז אפ"ל במאמ"כ את אשר התעללתי במזרים
פרש"י שחקתי וז"כ ענין השחוק מהו, ומדוע
קרא למד זה שחוק, אמנם אמרנו צמד"ר כיון שצא
ארצה שמה המזריים וכו', ולדרכנו אפ"ל כי כאשר
שמע פרעה מגזירת הארצה, וידע כי נרמז בשמותם
גם האומה"ע הנקראים כן, והשם כי יצאו גם
הם צירוף הארצה ויעשה עמהם שלום ללחום בישראל,
כדרך האומה"ע אף אם שונאים זא"ז משחזים צט"ח
אחת נגד ישראל, כדמנינו צמד"ר ומואל, ולזה שמהו
המזריים, אכל והפכה שמתם לחוגה כי ה' המכה
רק לרעתם, ולא צאו רק מין הארצה של צע"ח
שהמית בהם ואכל כל אשר להם, ולא נאמח להם
ממנו הנאה של כלום וז"ש התעללתי שחקתי.

*

(מכת"י) **ויאמר** ה' אל משה צא אל פרעה כי
אני הכדתי וגו' למען שתי אמותיו אלה

לא שנתו בשבת כ"א מכת הארצה בלעד, דכל המכות שבו רק על המזרים בלעד חין להם שייכות למעירת שבת כלל, ואף הבחינים אינו שזבת ששבת אלא לשומרי שבת ולא לאותן שלא שמרוה בעו"ל, משא"כ מכת הארצה שצא גם ברשות ישראל שבו שומרי שבת גם במזרים כאמרו"ל, לכן שבת וזה ששבת ולמדו ישראל מה כחו של שבת כמו שאמרו חז"ל מהר סמבטיון ויכיה שנה בשבת.

ואפשר לפרש בזה מאמר הכתוב למען שיתי וגו' פירשי ז"ל שיתי שינוי שאשית אני, כי הקב"ה שומר משמרתו של תורה, ואמרו חז"ל שהקב"ה מקיים גם דברי חכמים, ולכן המכות ששמשו גם בשבת לא הי' שלוחתם מהקב"ה בכבודו ובעצמו, כ"א ע"י מערכת השמים שאינם שומרי תורה כנודע כי תורה לא בשמים הוא, משא"כ מכת הארצה ששבת וזה ששבת כדת של תורה, נא בשליחותו של הקב"ה בכבודו ובעצמו, ולכן אמר במכת הארצה שיתי שינוי שאשית אני, ובחי' זו לא הי' בשארי המכות, ולכן עדות של הארצה מכחישה יותר ללמוד ממנו דין ומשפט, לפי שצא בשליחותו של הקב"ה כדת של תורה בשמירת שבת, משא"כ הפערדים שעשו מלאכתן גם בשבת חין במעשיהם סמיכה כ"כ חז"ל, ובזה יובן מה שזמכת הארצה אמר שפי' נאמר כאשר משפטיך לארץ דק למדו, כי ממכת הארצה אפשר ללמוד משפט דק כהלכה, אצל זמכת הפערדים לא הביאו רז"ל דרשה הקרא ללמוד מהם דק אלא שהמזריים והכושיים שאינם מרגישים ולא איכפת להו אם הוא מסתער דקדושה או לא, כי המה וכל עמיותם כולם רק מסטי"א, לכן עשו שלי ע"י מכת הפערדים בלעד ולא הוררכו יותר.

וי"ט עוד עפ"י פשוטו דמה שאמר גבולך ולא גבול אחרים אפשר לפרשו בשני פנים, ד"ל גבולך קאי על גבול המדינה שזה גורם לגזירת המכה, גם אפשר לפרש בלשון גבולך דהגזירה הי' על גבול היחידים שבאותו האומה וכמ"ש בזה"ק (שמות י"ג ז') ולא יראה לך שאור בכל גבולך דקאי על גבול פרטו של בא"י מישאל, ואין ר"מ צאחה מדינה הוא אלא ויחידו וגבולו של ישראל גורם האיסור,

בשאר המכות לא הי' הפרש בין מזרים לישראל, וזוהי צאחת המכות שמצוהר בקרא שהפלא הי' בין מזרים לישראל, וחלקו עלי שברי זמכת דם מצוהר בפי' בדברי חז"ל (מד"ר פ"ה ט' ס"ה י') שאלל המזריים הי' דם ואלל ישראל הי' מים, ומשם נתעשרו ישראל שבו מוכרין מים למזריים, וכזה הרמזין ז"ל זמכת הערוב צפסוק והפלתו וגו' בעצור היות המכות הראשונות עומדות, אינו פלא שיהיו צורך מזרים ולא צורך גושן, אצל זו מכת משולחת וכאשר יעלו החיות ממשונות אריות ומדברי נמרים וישחיתו כל ארץ מזרים, ראו הי' בעצמם שיצאו גם צורך גושן אשר הוא מכלל ארץ מזרים צחוכה, לכן הורכב לומר והפלתו ארץ גושן, שחלל כולל בעצור שעמי עומד עלי עכ"ל, הי' שדרור לעתה ז"ל שגם כל המכות הראשונות לא הי' צמקום מושבותם של ישראל, ולא הורכב הי' לפרט זה, אלא זמכת ערוב עומד אית זי שהורכב הי' לפרש, אולם זמכת הארצה כתב האבן עזרא (בפסוק שמות ז' כ"ד) טעם נכון שהי' גם בזמכת ישראל ולא מזינו חולק על דבריו לא בדברי חז"ל ולא בשאר מפורשים, וזוהי עומד דמסתבר שברי ישראל ילאו ממזרים ערם זמן הקליר, ובפרט לפי מ"ש הרמזין שזמכת הארצה הי' צחודש ניסן אחר שלמחו החטב והבוטומת' והתחילו העמים להוציא פרח וכו' ולא כבר ידעו ישראל שהגיע עת גאולתם כי צרי"ח ניסן נאמר להם פי קרבן פסח ונתצורו שכלל נ"י ויחגלה להם הקדוש ברוך הוא ויגאלם, וא"כ כל הגמח צדק ציוסן הי' נשאר הכל למזרים אחר שיאלו משם ישראל, וא"כ לא הי' שום עובד לישראל חילו לא אצל הארצה ששדוהיכם, אלא למזרים בלעד הי' עובד, כי אך להם הי' נשאר מה שהי' שדוהיכם של ישראל, וא"כ חילו הי' כנס גם זמכת הארצה להפליא בין מזרים לישראל, הו זה ניסא למגנא אך לעובד מזרים, וע"כ מסתברין בזה דברי האבן עזרא, בפרט שלא מזינו ע"י חולק בפירושו.

במצא לפי"ז שהי' הפרש בין שאר המכות למכת הארצה, שכולם לא היו בישראל כ"א אצל המזריים בלעד ומכת הארצה הי' גם ברשותם של ישראל, ומענה יש לנו טעם מספיק מה שכל המכות

ולכן צמכת הפארדעים דחזין שלא יהי אלל ישראל
אף שהיו דרים בתוך הגבול של מדינת מנרים, וא"כ
ע"כ שאין הכי גבולך האמור שם על גבול המדינה,
אלא על גבול פרטי של אנשי אומה מנרים בכל מקום
שהם דרים, וא"כ אין ראי' גם בהיפוך דבכל מקום
שהיו הפארדעים דהוי בתוך גבול המדינה, שהרי
אינו תלוי בגבול המדינה אללא בגבול דירת אנשי
האומה, ובכל מקום שדרו אנשי האומה היו זה
גבולם אף שהיו מחוץ למדינה, משא"כ צמכת הארצה
שהי' גם אלל ישראל, א"כ לא הי' הגבול דחוקא על
האומה, שהרי ישראל אינם בכלל האומה של מנרים,
וע"כ שרק במקום גורם, ומש' שהיו בגבול מדינת
מנרים הי' בכלל הגבול, וא"כ שפיר הוי ראי' דכ"מ
שהי' מכת הארצה הוי בכלל מדינת מנרים ולא מדינת
כוש, ולכן לא הביאו במדרש דרשת הקרא ללמוד
מזה אללא צמכת הארצה לא צמכת הפארדעים.

ובמה שאמרו ר"ל במדרש שעוד צמכת הפארדעים
עשו המנרים שלי עם הכושים י"ל דאף דפרעה
ידע מהענש צמדינתו שאלל ישראל לא היו הפארדעים,
אלל הכושים שהם מחוץ למדינה י"ל שלא ידעו מה,
ופרעה הטעם אותם ולא הודיעם שלא היו הפארדעים
אלל ישראל, כדי להביא ראי' על הגבולים שצ"מ
שנכנסו הפארדעים הוי מדינת מנרים ולא של כושים,
זהכונים צמעות עשו ע"י שלי ציניהם, אלל צמכת
הארצה הי' בעדות אמת וראי' וודאית, וע"כ הביאו
ר"ל דרשת הקרא כאשר משפטיך לארץ דרך למדו
אלל מכת הארצה דייקא.

א"י גם צאופן אחר דהכז צמכת הפארדעים כתב
ויעשו כן החרטומים בלתיים ויעלו הפארדעים
על ארץ מנרים, א"כ הי' מעורב צין הפארדעים גם
מאותן שהעלו חרטומי מנרים, א"כ לכאורה אין
ראי' ברורה ממי' במדרש הגבול שהיו נכנסות לתוכו
הדבר ידוע שאין הכרח של כוש שנאמר את
כל גבולך גבולך ולא של אחרים, שהרי הכיווי את
כל גבולך נאמר רק על הפארדעים שצאו ע"י משה
ואחרן בשליחותו של הקב"ה, אלל לא על הפארדעים
שהעלו החרטומים בלתיים, ויוכל להיות שכן עשו
החרטומים צכוונה, שהפארדעים שהעלו בלתיים

יכנסו גם לתוך אותו הגבול שלקחו מהכושים, וי"ל
שלא גילו זאת לכושים שיש צין אותן הפארדעים
גם מה שהעלו בלתיים ולא נכללו במאמר ד' את
כל גבולך, כי מה שעשו החרטומים בלתיים הי'
לצדי משה ואהרן להקטין כח הכס, שיוכלו להביא
על מעשה משה ואהרן שהוא כשפים ואינו אלצט
אלקים אלל לכושים הולרנו לימר שדברי משה
ואהרן אמת מה שאומרים בשם ה' את כל גבולך,
שאינו ח"י לא הי' אמת אללא מעשה כשפים צעלמא
אין להביא משם ראי' לעשות דין שאין מציאין ראי'
מדברי שקרים, וצ"ל א"כ אין דברי הקוסמים מדוקדקים
כ"כ להביא ראיות מדקדוק לשונם וכמי' הרמזים
(צ"י) מהלכות יסודי החורה) שהמענונים
והקוסמים וכיוצא בהם מקצת דבריהם מתקיימים
ומקצתן אין מתקיימים אף גבול כל דבריו
קיימים שנאמר כי לא יפול מדבר הי' ארצה
יעיזיש, וי"ל שיען שרלו בחזקת צאופו הגבול שלקחו
מהכושים שהי' ע"י מחלוקת מהכושים, והביאו אס
ראי' מלשונם הקדוש של משה ואהרן שאמרו שם
הי' גבולך, הולרנו לימר לכושים שכל דברי משה
ואהרן אמתים בשם ה', ועכ"ה שהעלינו מהכושים
מה שכתבשו צמקומם את משה ואהרן ואמרו עליהם
שאין דבריהם אללא דברי קוסמים בלדב, וממילא
שהעלינו ג"כ מה שעשו להעלות עוד לפארדעים
בלתיים, לכן יכלו להביא ראי' משם ויעשה שלי
צין הרשעים, אלל צאמת הי' צעעות ע"י שהעלינו
מן הכושים שנעורב בה אחר צאות הפארדעים מה
שצא מהחרטומים צעלמם ככה עומאחם, משא"כ
אחר מכת הכנים שהוכרחו להודות גם לפני משה
ואהרן ואמרו אלצט אלקים הוא וכמי' ח"ל שלא
יכלו להוציא את הכנים מפני שאין הכד שולט על
פחות מכשעורה, ומציאר שם צמדי' (פי' הי' כי זי)
שלא הכירו שהיו כל המעשים מעשה אלקים ולא
מעשה שדים ומלא' לא ניסו עוד לדמות עצמן למשה
להוציא המכות, וכן כתב הרמז"ן ז"ל צפסוק אלצט
אלקים הוא ח"ל כי בראות החרטומים שלא יכלו
להוציא את הכנים הודו צמעשה משה ואהרן שהי'
מאת האלקים ולכן לא קרא אותם פרעה מן העת
הזאת והלאה עכ"ל, ומלא' דצמכת הארצה שהי' אח"כ
לא עשו עוד החרטומים מלומה ולא הי' מעורב

סביב, לומר לך מן הגבולים הללו ולפנים המאות ומוכנות ע"ל, הרי שכיון שיש נפק"מ במאות דאורייתא הולכין בתוה"ק להאריך לכתוב כל גבולי הארץ, שא"ל לסמוך על מדה בגבול שחושבין בניהל מעמדם במידי דאורייתא אם אין לזה ראי' מהתוה"ק, וא"כ גם במלרים שיש חיסור לאוין דאורייתא בגבול אותה המדינה, ע"כ צורך גדול להודיע לנו מלרי גבולי רוחותי סביב לידע מהיכן מתחיל האיסור, ולא נמצא בזה שום רמז ורמזא לא בקראי ולא בגמ' ולא בפוסקים, ואין נזכר לידע מהיכן מתחיל האיסור, גם אותה הפלוגתא שבין מלרים לכושים אשר נחזר ע"י הפלפוליס והארכה, אין אהנו יודע עד מה, איפוך גבול המקום שלמדו דק מהפלפוליס והארכה, ומה שאפשר לידע בזה השערה מפסרי האומות, זה וודאי אינו מוסמך כלל להלכה במידי דאורייתא, ולא ראייתו מי שיתעורר בזה וכוא לפלא צעיו.

אמנם יתבאר עפ"י הרמב"ן (צ"ז) בפסוק ואחריו לא יהי כן שכח ר"ח. שמעת עתידת משב רבינו עד עכשיו אין ארצה מפסיד בכל גבול מלרים, ואם יפול צאי' ויצוא ויכנס בגבול מלרים, אינו אוכל מכל יבול הארץ כלום עד עכשיו, ולומר כי זה כבר דבר ידוע הוא לכל וכו' וע"י נאמר שיהו בכל נפלאותיו ע"ל יעיי"ש, והכל יקר פי' בזה מה שאמר הכתוב במכת הארצה ולמטן הספר צאני צן וגו' ולא אמר כן בשאר מכות, כי בשאר המכות ארבו הימים והכל נשכח, אבל במכת הארצה נשאר רושם לדורות גם אחר הסרת המכה, כי ברוב הימים ימלאו הדורות דבר חידוש, ויראו כי יצוא ארצה ולא יאכל כלום מכל יבול מלרים יעיי"ש שהאריך.

ורפ"ז נאמר לנו ידיעה והבנתה לידע ולהבין עד היכן המה גבולי מלרים, שכלל מקום שאנו רואים שאף אם בא יצא הארצה לא יאכל משם כלום, בודאי זה גבול מלרים וכמ"ס ה"ח שזה דבר ידוע לכל, וכמו שנתברר אז המחלוקת שבין מלרים לכושים ע"י מכת הארצה, כמו כן נאמר ציור זה לדורות ממכת הארצה על כל גבולי מלרים, אלא שבדורות האחרונים אין לנו ידיעה גם מה, כי בדורות האחרונים נחל כח ההסתרה בכל הפרטים, ואמר

בתוכה שום כח אחר, אלא כל הארצה הי' מה שצא ע"י משה ואהרן בשם ה' ע"י נאמר גבולך ולא גבול אחרים והיו ראי' וודאית שבכ"מ שנתכם הארצה לתוכו הוא גבול מלרים, ולכן לא הביא המדרש דרשה הקרא לנדק למדו אלא במכת הארצה בלבד לא במכת הפלפוליס שהי' מעורב בתוכו כח העומאח ואינו אלא ראי' מוטעת.

וי"ד עוד באופן אחר דכח באופן הלאוין שאסרה התוה"ק לשב מלרימה כמ"ס חז"ל (פתיחתא דאסתר רבתי סי' ג') צ"י מקומות הזכירה התורה ע"י, איכא פלוגתא בין הראשונים ז"ל דרי"א שבעטם הוא בשביל האומה של מלרים שדין שם, וממילא אחר שזה סומך ונכלל את כל העולם כולו וכל דפריש מוצא פריש, ואין שם אותו האומה נחשב האיסור, אבל רוב ראשונים לא ס"ל כן אלא גם עכשיו האיסור במקומו עומד, וכן נראה דעת הרמב"ם והרא"ה גם הסמ"ג והרא"ם והריעצ"א והגהות מיימוני ועוד כמה ראשונים שכולם עתרו לנפש טעם על מה סמכו כמה גדולים שהיו דרים במלרים, ע"כ ס"ל שאינו חלוי בהאומה אלא גם עכשיו אסור. ועי' מ"ח (מנחת ח"ק) שהביא פלוגתא זו בקצרה, ולפי דעת רוב הראשונים שאינו חלוי בהאומה אלא במדינת מלרים, ז"ל שהמקום גורם שכל מה שהוא בגבול מלרים אסרה התוה"ק, ולפי"ז אותו הפלוגתא שהי' בין מלרים והכושים עד היכן הוא גבול מלרים, גם לנו ר"מ גדולה לדינא, שכל מה שהוא בכלל גבול מלרים אסור לדור שמה ומזכרין בלאוין דאורייתא ומה שהוא מגבול כושים אינו בכלל האיסור כלל.

והנה בגבולי א"י ערחה התוה"ק צ"י מסעי לכתוב פרשה גדולה במכת פסוקים להודיע מלרי גבולי רוחותי סביב, וכתב הרמב"ן צ"י המלות ולכן כתבה התוה"ק כל מלרי גבולי סביב, יען שיש מ"ע ציטוט א"י לכן האריך להודיע מהיכן מתחיל המקום לקיים המלה, ורש"י לשיטתו שזכר שאין מ"ע ציטוט הארץ כאשר הביא הרמב"ן עמנו שכן דעת רש"י ז"ל, לכן פי' שם (צ"י מסעי) ע"כ אחת הארץ לפי שהרבה מלות מוכחות בארץ ואין מוכחות בחו"ל הולך לכתוב מלרי גבולי רוחותי

להם יותר כח שמירת שבת, וכל שבת ושבת נקרא
אות וכוא מקושר עם אות אחת בחורב, ולכן אמר
במכת הארצה למען שתי אותותי אלה, ר"ל כח
השפחות הנקראים אותות וגם כמה מקושרים כאח"א
עם אות בחורב"ק, ואלה האותות של השפחות עם
אותות החורב"ק יביי שמה צפיהם ובלבד ע"י
מכת הארצה שיראו כח קדושת שבת, ועפ"י ק"י
צושמה משה (ר"פ זו צדוק"י צ' צסוף) צפסוף למען
שתי אותותי אלה בקרב, דיותר מהיישב הלשון אם
נימא דמה שאמר בקרב קאו על ישראל ולא על
מלריים ועי"ש צעטמו. ולפי דרכיו דקאו על השרש
קדושת שבת שפיר מחפרש בקרב על בני ישראל,
אולם אפשר לפרש גם על המלריים, דע"י שראו
בהארצה כח שמירת שבת, ראו מעלתן של ישראל
שמכוונים נגד השפחות ונגד אותות החורב"ק, ומצוה
במדרש כח המלריים ראו לצל מהם את שבת, וכשראו
בהארצה כח שמירת שבת כ"י זה לאות בקרבם,
גם אמר ע"י ולמען חספר וגו' וידעתם כי אני
ה', כי עיקר הסיפור להשריש ידיעה זו שאני ה'
וחכ תלוי בשמירת שבת, דמ"ש שבת חמורה כ"כ
יען שהשבת מעיד על האמונה שהקב"ה ברא העולם
ושבת בשבועי כגודל.

ומה שאמר אשר התעללתי ופירש"י ז"ל שחקתי
אפשר לפרש עפ"י דמכילתא (בשלה פ"א
סוף סי' י"ח) דרשני ישראל מחו צלשלת ימי אפילה
וקצרו מחיכם צעת שהמלריים לא ראו איש את
אחיו, וכוהו ושצחו להקב"ה שלא ראו אויביהם
וששו במפלס, כרי דאף שהמלריים כזר הכו במכות
נמריות ואח"י, מ"מ אם ראו איזה צרה גם בישראל
הי זה להם לשמחה, וכל המכות עד מכת הארצה
לא הי' כלל בישראל, אלא במכת הארצה ראו שהי'
המכה גם אצל ישראל ומה הי' להם עכ"פ קצת שמחה,
אך אח"כ כשנגאלו ישראל ושארו כל השדות להמלריים
ראו שאך צבילים הי' כל הארץ הזאת של הארצה
לא לישראל, ולזה אמר את אשר התעללתי כי בתחלה
צעת שצא הארצה לשם הי' להם מה גם שמחה
ושחוק צמח שראו את הארצה גם בישראל, אלא
שלבסוף נתגלה שהיא שחוק מכאיב למלריים וליהודים

חכ"ל (צב"ר פרי מ"צ סי' ג') אין לך שעה קשה מה
שנאמר ואנכי הסתר אסתיר.

ובזה מיושב היעצ מה שהביא במדרש רק במכת
הארצה הקרא וכאשר משפיע לארץ דרך למדו
יושבי חבל, כי ממכת הארצה נשאר לנו לימוד קבוע
לדורות, לידע גבול מלריים כינן מתחיל האיסור,
אבל במכת הארצה נשאר לנו משם שום
זכר לדורות, אלא אז צעת הכוא הי' מה צירור
לנשות של' בן הרשעים מלריים וכושים, ומאי איכפת
לנו בזה, הלא כיום לרשעים רע להם ורע לעולם,
וכמו שפירש"י ז"ל שכולים ע"י להחיות וחד להרע,
ואין של' אמר הי' לרשעים, ועכ"פ מאי דכוי הי'
ולא נשאר אח"כ שום זכר הי' המקום הכוא, לכן
לא הביא ע"י הקרא שאמר ישע"י דרך למדו, אבל
במכת הארצה יש מה לימוד לכלל ישראל לדורות
כמו שנתבאר.

ובמעתה נחזור לגניינו לפרש משאכ"כ למען שתי
אותותי אלה וגו' עפ"י ק"י זל"ה צישמה
משה (פ' השא) לפרש הפסוק כי אות היא ציוי
וביניהם וגו' עפ"י השל"ה כי ס"ר נשמות לישראל
וס"ר שפחות, ש"ן אלפים צעות אלפי שני, וש'
אלפים ציוס שכולו שבת דכוא אלק השביעי, וכל
נשמה נחלצת משבת אחד וכו', והיינו כי אות היא,
דידוע דס"ר אותות לחורב וכל נשמה יש לה אות
אחת, ויוצן מה שכל שבת נחלצ ג"כ מאות אחת,
וא"כ כל שבת ושבת הוא ממש אחת אות בחורב,
כל שבת אות אחר וזה שאמר כי אות היא עכ"ל,
ולהלן צפסוף אות הוא לעולם האריך עוד יותר
להסביר הדברים, דמיוס שצבא העולם כל שבת
ושבת מהייתם לאות אחר מהחורב"ק ולנשמה אחרת
המתויתת לאותו השבת ולאותו האות מהחורב"ק
ועי"ש, וכתב צאוכה"ק (פ' צראשית) עכ"כ כי
צו שבת וגו' שמיים ברא אלקים אדם על הארץ
לא חסר מעולם דבר המעמיד לדיק יסוד עולם
שכוא שומר שבת, ולולא זאת לא הי' אפשרות לעולם
לעמוד ואפי' במלריים הי' שומרי שפחות ועי"ש.

וכבר הבאתי שהארצה נח ושבת בשבת שלא הי'
כן בשאר המכות, וא"כ ממכת הארצה נקבע

שני המאורות שקראו הכתוב אותות השמים, ולכל בני ישראל הי' אור במושבותם, ולפניהם לא הי' שום לקוי אף באחד מן המאורות, ואמרו בגמרא לקוי חמה סימן רע לאורכי' ולקוי לבנה סימן רע לשונאי ישראל, אבל בכאן הי' למארים כל האותות של שני המאורות לרע, ולישראל היו כל האותות לעזבה שהכל הי' מאיר לפניכם בחוספות אורה. (ע"כ מכת"ק).

ובזה יתבאר מ"ש הכתוב ולכל בני ישראל הי' אור במושבותם, ולכאורה הי"ל לומר דבר וביפוחו, ויהי חשך ואפלה בכל ארץ מלאים וצלק גושן לא הי' חשך, וכמ"ש צמכת בצדר רק בצלק גושן וגוי' לא הי' צדר וכן צפרו, ומדוע הוסיף להודיע היות האור וסגי בברכות העדר החשך לצד, ויתבאר לדרכנו הי"ל כי לקוי המאורות סימן רע לשונאי ישראל, ולמארים היו האותות של שני המאורות מורים לרע אבל לישראל היו מורים אותות אלו לעזבה, ולזה דייק לומר ולכל בני' הי' אור וגוי', דלא רק שניטלו מן המכה כמו בצדר ואחריו, אבל עוד ניתוסף להם השפעה אורה.

עוד אפ"ל צרנו הפסוק דבנה מלת במושבותם מיותר ויסיפיק שיאמר ולכל בני' הי' אור, ואפ"ל עפ"מ"ש דצברנו (פי' נח קמ"ה). דמכת החשך הי' נסיון גדול לישראל, שהיו המארים כולם ככפותים עומד לא יכול לישב וכו', והי' ציבולתם של ישראל ללאח מלאים צאין מפריע, אבל עמדו בנסיונם ולא עברו בשבועה שהשיבטם יע"א ויוסף שלא ילאו עד שיבוא גואל אמיחי בסימן של פקודת כפולה, ועי"ז זכו לגאולה ויאלו מאפילה לאור גדול ונשפע עליהם הארת הקדושה ונחשלו לרום המעלות כבוד, וזה ירמוז הכתוב שעי' מכת החשך זכו ישראל לאור גדול, ולכל בני ישראל הי' אור במושבותם, על כי נתעבדו במושבותם ולא ילאו צרשות עולם.

*

ויאמר הי' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את ישראל ואת לב עבדיו למען שיתי אותותי

ולדרך הקדוש שכחתי שהי' להם ממכת הארבה אח"כ צרכה גדולה עד סוף כל הדורות, שאין הארבה מוסיף כלל במארים כמ"ש הרי"ת, שפיר מיתפרש הלשון שחקתי שהי' להם מזה שמחה ושחוק, וגם יש צד סיפור לדורות לחזור עי"ז נסי מארים כנ"ל, גם יש להם מזה הפסד יותר על השכר אף שמתד' הי' להם מזה צרכה שאין מוסיף להם הארבה לעולם, אבל כיון שמחה יודע לכל ישראל גדול מארים שלא לדור שם, הרי זה להם הפסד גדול במבואר (צמד"ר (פ"ר כ"י סי' צ"ו) וצמכילתא ריש פי' בשלח) שפרעה לווח ווי צמה שילאו ישראל ממלאים, שכל זמן היותם שם הי' להם תועלת גדול והשפעה מרובה מן השמים עבור ישראל, והציאו שם חז"ל במדרש הרבה משלים וטעמים על הארץ וההפסד שגרגר להם על ידי יציאת ישראל משם, וכן הוא בכל הדורות שתועלת גדול למדינה שדרים שם ישראל והפסד גדול ביציאתם משם, ועי"כ הי' מזה למארים שחוק וגם הפסד יותר על השכר כנ"ל ומיושב צד לשון הקרא.

עוד יש לפרש לשון למען שתי אותותי וגוי', כי הכבדת הלב הנאמר במכת הארבה, קאי על הכבדת הלב שהי' לו אחר מכת הארבה, כי במכת הארבה התוודעה על חטאתו ואמר שא נא חטאתי אף הפעם, ולולא הכבדת הלב שהי' לו אח"כ, הי' שולח את בני ישראל תיכף אחר מכת הארבה, ולא הי' מקום אח"כ למכת החושך, אבל החושך הוכרח להיות משני הטעמים שהציא רש"י ז"ל, והנה החושך הי' ציוס וצלילה ונלקה עזרם אור שני המאורות החמה והלבנה, וצבריות המאורות (צ"פ בראשית) כתב רש"י ז"ל עי"כ והיו לאותות כשהמאורות לוקין סימן רע הוא לעולם שנאמר (ירמ"י י') מאותות השמים אל תחתו וגוי' צעשוכם רגון הקציה אין אתם לריכים לידאג מן הפורענות עכ"ל, הרי שקרא הכתוב ללקוי המאורות אותות השמים, ועי"כ הוצרך לומר למען שתי אותותי וגוי' בשליחות מכת הארבה, דאף שיצאו עליהם הארבה שעי"ז יתוודה ויאמר שא נא חטאתי אף הפעם, מי"מ יכבד עוד אח"כ לבו כדי שיבא עליו מכת החושך שיש בו הכרה, ונתן טעם להכבדת הלב למען שיתי אותותי אלה, עי"י מכת החשך שהיא לקוי

במכת הארצה דייקא רמז לו כן, וכמו"כ הי"ל לרמז במכת החמישית שעוד חתם מכות ויצא עליו, ועפ"י סודן של דברים יש צדק טעם נכון, כי מודע שהעשר מכות הם נגד ה" ספירות מתחת לעילא, ובי האחרונות נגד ג' ספירות הראשונות כדאי בספר"ק, לכן אלו דייקא נפרעו צפ"ע, אולם עפ"י פשוטן של דברים צ"כ.

(ז) **לעיל** במכת ברד כתב כי בפעם האחת אני שולח את כל מגפותי אל לך, פרש"י ז"ל למדנו שמכת זכורות שקולה כנגד כל המכות, ותמכו המפורשים. מה ענין התרחות מכת זכורות אלל מכת ברד, גם דקדקו מ"ש כי בפעם האחת מה צא למעט צדק, גם אל לך צ"כ.

(ח) **גם** כל ענין מכת הארצה יפלא, דכרי את הכל הכה בצדד, ורק החטה והכסמת לא נכו כי חפילות הכה, ודח"ל (תנחומא ואלה ס"י ט"ז) פלאו פלאות נעשו להם שלא נכו זה אשר נשאר לארצה, וצ"כ מדוע ה" לזרז להם שח"כ יאכל אותם הארצה, ולא עבדו קוצ"כ ניסא למגנא.

ולבאר הענין נקדים מה שהצאנו לעיל כי לא מצינו רמז בכתוב שהודלו ומילולו ישראל מומכת הארצה כמו שנילו משאר המכות לדברי רוב המפורשים, והראש"י ז"ל כתב צפ"י שלט הארצה בשל ישראל ומסתבר כדבריו, כי הארצה ה" בניסן סמוך לניחאם לפי חשבון של הרמב"ן ז"ל, ואלמלי לא שלט הארצה בתבואתן של ישראל, ה" נשאר הכל להמלכיים, כי לא נעלו ישראל עמדם כלום באלהם וגם זה לא עשו להם, וא"כ ה" הגם הזה להפליא בין מלכים לישראל למגנא ורק לעובדן של המלכים, ע"כ מסתבר צדק דברי הראש"י ז"ל, ובפרט שלא מצינו חולק על דבריו.

ובזה יובן ג"כ מה שנעשו פלאות שלא נכו החטה והכסמת בצדד, כי מאחר שה" הכרת שיאכל הארצה גם תבואתן של ישראל כדי שלא להשאיר להמלכיים כ"ל, משתכח אלמלי לא נשאר במכת ישראל תבואת המלכיים כלום, ה" נראה

אלה בקרבן, צ"כ נתינת טעם זה כי אני הכדתי את לבי, ולכאורה הארצה ה" נתינת טעם למנוע באתה, גם אותותי אלה צ"כ דתיבת אלה מיותר, ולעיל אמר למען רבות מופתי ולא אמר אלה.

(צ) **עוד** הקשו המפורשים מנין ידע מרע"כ מכת הארצה ולא מצינו שאמר לו ה" מכת הארצה, ובצפ"כ"ת חירלו שהיו חקוקות על המטה דל"ך עד"ש באש"כ, אמנם הקשו דא"כ במכות אחרונות אמאי הולך להודיעו, וחירלו דבין משה מול"ל הקב"ה ולמען חספר, ודרך הוא לספר על מכת הארצה וכו', והרמב"ן ז"ל הביא בן מזברי המד"ר (פי"ג סי' ד') ולמען חספר באזני בן גור' וז' מכת הארצה כמה דתימר (יואל ה') עלי לבניכם ספרו ובניכם לבניכם וגו', אמנם גם חירון זה צ"כ דלם ממה שהשיג העתידות בנבואה דיואל ידע, א"כ אל"ל מפני שדרך לספר על מכת הארצה, ויותר יתכן לומר בפשטות שראה הכורה כמו שהוא כתובה ומשם ידע מכת ארצה.

(ג) **עוד** הקשו מדוע לא נאמר התראה במכת חושך.

(ד) **במד"ר** (פ"י י"ג סי' ד') כי אני הכדתי את לבי בה"ד (דברים ל"ב) אמרתי אפליהם אמרתי בחף שהכעיסו לפני א"י הם, לא יהיו אלה אשביהם מאונם זכרם, ומי גרם להם שילאו משם לולי כעס אורי עב"ד המדרש, וצ"כ קישור דרשא זו למכת הארצה דייקא.

(ה) **לא** נשאר ארצה ה" בכל גבול מלכים, כתב דבריו הנגל מעת עתירת מרע"כ ועד עכשיו אין ארצה ממסיד בכל גבול מלכים, ואם יפול בא"י ויכנס בגבול מלכים אינו אוכל מניבול הארץ כלום וכו', ופי' צדק הכל יקר דע"כ כתב בארצה דייקא למען חספר באזני בן גור' ולא בשאר המכות, כי רק מה נשאר זכר לדורות משא"כ שאר המכות יעיי"ש, אולם הא גופא טעמא צפ"י מדוע במכת הארצה דייקא היתה הסרת המכה נח"י וקיום לדורות משא"כ בשאר המכות.

(ו) **בבעה"ט** צא אל פרעה צא גימטריא ג', רמז לו ג' מכות שיצא עוד עליו, ראוי לבין מדוע

מעיקרם לא היתה מחשבה זו לפניו ית' לנלות את ישראל ח"ו.

ובזה יתבאר דברי המד"ר (הי"ל קושיא ד') כי אני הכבדתי את לבו הה"ד אמרתי אפואים וכו', דהנה במכת צדק שנעשו להם פלאי פלאות בצלחת החטא והבוסמות, שמחו פרעה והמצריים ותלו גם כאלהן צדק העומתה והכשפים, וכן במכת הארצה כשראו ששלט גם בישראל, הי"ל לשמחה שגם הם לוקין כמוהם ועיי"כ הכבד לצ פרעה, אמנם לצדק נחגלה ש"כ"י הי' רק לרעתן של מצרים ולטובתן של ישראל להלילים מן הקטרוג, וא"ש קישור דברי המדרש הה"ד אמרתי אפואים וכו' לכוונה זו להלילים מהקטרוג, לולי כעם חויב אגור ומוכרח הלאה בעבור כבוד שמים, וכמו"כ הכסים שנעשו לפרעה וגרמו לכבד לצדק הי' ג"כ לתכלית זה לסחוט פי המקטריגים.

ועד"ז יתבאר במאמרי"כ אמרתי אפואים השביתם מאונס זכרם לולי כעם חויב אגור וכו' כי רעה נגד פניכם ובת"א פי חזו ארי בישא דאתון סבירין למעבד לקבל אפיכון לאסתחרא, ולפירושו חיוו מתיישב הלשון "ראו" דהא"ך צירר להם זאת בראי מוחשית, גם מדוע חמר בן במכת הארצה דייקא, גם יל"ד במאמרי"כ ויגרש אותם מלח פני פרעה, מדוע העיו פניו כ"כ במכת הארצה דייקא, ולדרכיו יתבאר דעל כי ראה שגם ישראל לוקין במכת הארצה כמוהם, גם שנעשה להם נסים בהשגרת הצדק, תלה כ"ז צדק הכשפים, וזה צעננה ראו כי רעה נגד פניכם, ובדברי הת"א חזו ארי בישא דאתון סבירין למעבד להביא מכות על המצריים, לקבל אפיכון לאסתחרא, המכה בעלמו סוצב גם עליכם, ועיי"כ העיו פניו ויגרשם.

ועפ"י הקדמות אלו יתבאר דברי רביו חננאל זלה"ה שמעת עתירת משרע"ה ועד עכשיו חין ארצה מפסיד בכל גבול מצרים וכו', וללאורח מדוע במכת הארצה דייקא היתה הסרת המכה נלחית וקיים לעד משא"כ בשאר המכות (עיון קושיא ד'), אמנם שאר כל המכות לא שלטו כי"א על המצריים ולא בישראל כמ"ש הרמב"ן ז"ל ורוב המפורשים, כשהתחיל משרע"ה על הסרתם הסכימו לה

דלא עליהם צד הארצה, דברי חין לבן מה שיפסידו אללם, ויאמרו שנעלה המכה רק לישראל בלבד ויראחם עשה זאת, ואין זה לכבוד שמים ולכבוד ישראל, וכמ"ש ר"ל (מד"ר פי י"ד סי' ג') צעם מכת חושך כדי שלא יראו המצרים שגם ישראל לוקין כמותם ויאמרו שיראחם עשה זאת, עיי"כ הי' הכרח שיאשר מן הצדד גם להמצריים כדי שיהי מקום שישלע הארצה גם אללם, ולא יהי כ"כ העדר כבוד שמים כששלט גם בשל ישראל, ובאמת מה ששלט הארצה גם בשל ישראל הי' לטובתן, דהנה הי' קטרוג גדול על ישראל וכמ"ש ר"ל (ילקוט ראובני פי בשלח) שטען שר של מצרים הללו עוודי עיי"כ והללו וכו', וגם הם ראויים לנקות כמזוי, ויתכן דמה ששלט שאלף חף בשלכן הי' כדי להשחית הקטרוג, כי עיי"כ השבד המקטריגים שלא חכו ישראל לגאולה, וברא"ה שגם הם לוקין בהמצריים, והקב"ה לבדו ידע התכלית שהוא לטובתם.

ועד"ז יתבאר במאמרי"כ אמרתי אפואים השביתם מאונס זכרם לולי כעם חויב אגור וכו' כי רעה נגד פניכם ובת"א פי חזו ארי בישא דאתון סבירין למעבד לקבל אפיכון לאסתחרא, ולפירושו חיוו מתיישב הלשון "ראו" דהא"ך צירר להם זאת בראי מוחשית, גם מדוע חמר בן במכת הארצה דייקא, גם יל"ד במאמרי"כ ויגרש אותם מלח פני פרעה, מדוע העיו פניו כ"כ במכת הארצה דייקא, ולדרכיו יתבאר דעל כי ראה שגם ישראל לוקין במכת הארצה כמוהם, גם שנעשה להם נסים בהשגרת הצדק, תלה כ"ז צדק הכשפים, וזה צעננה ראו כי רעה נגד פניכם, ובדברי הת"א חזו ארי בישא דאתון סבירין למעבד להביא מכות על המצריים, לקבל אפיכון לאסתחרא, המכה בעלמו סוצב גם עליכם, ועיי"כ העיו פניו ויגרשם.

שרי מעלה של כל עי' האומות שרואים צטוצתן של רשעים, ע"כ ה' אפשר להיות הסרתן ע"י שלית, והנעשה ע"י שלית חינו נלחי ואפשר שיחזור לשלוע צבם מכוח אלו עו"כ"פ, משא"כ צמכת הארצה ששלטה גם בישראל, ה' התנגדות גדול מזד שרי האומות על הסרתן, ובהכרח ה' הסרת הארצה ע"י הבריות ולא ע"י שלית, ופועלתו ית' נלחי וקיימת לעד, לכן מלא ועד עולם אין ארצה מפסיד בכל גבול מזרים.

ועתה נבוא לתת קושית המפורשים ז"ל (קושית צ') דמנין ידע מרע"ה מכת הארצה, ולא מנינו שאל הארצה שיצא הארצה על מזרים וכן הקצו בצע"ה"ת, באמת אין זה קושית כ"כ, שברי אמר"ל צמד"ר (פ' ע' ס' י') שכל המכות צלו על המזריים מזה כנגד מדה ששרעו ויעירו לישראל, ולפי"ז יתכן שמרע"ה מקור החכמה השיג בחכמתו אחז מכה רחוי שימדד להם כמודם, גם צדוק של דברים השיג כל דבר צשרו, גם השיג כל המורה ערם שניתנה וליק מנין ידע, אך עיקר הקושית דא"כ כמו"כ השיג כל המכות בחכמתו, ומדוע הוצרך הקצ"ה להודיעו צבולן ולא עשה כן בארצה.

ואפ"ר דהנה אמר"ל שאחר ה' מכות הראשונות הכבד ה' את לב פרעה שלא ישלח את ישראל, כמ"ס רש"י ז"ל (פ' וארע) עה"פ ואני אקשה את לב פרעה עיי"ש, והרמב"ן ז"ל העתיק דברי המדרש (פ' י"ג ס' ג') ח"ר יוחנן מהאן פתחון פה למנין לומר לא היתה ממנו שיעשה תשובה, ח"ר שמעון צ"ל יסחם פיהם של מינין אלא אם לללים הוא ולין, מתרח צו פעם ראשונה ושני ושלשית ואינו חוזר צו והוא נועל צו דלת מן התשובה כדי לפרוש ממנו מה שמעל, כך פרעה הרשע כיון ששגר הקצ"ה אלו ה' פעמים ולא השגיח על דבריו, ח"ל הקצ"ה וחי הריני מוסיף לך עוממא על עוממא וחי עכ"ד המדרש עיי"ש, אמנם עכ"ז לא נמנע ממנו התשובה בהחלט, ולאמלי ה' דוחק עלמו ליכנס בתשובה היו מקבלין אותו עיי"ש, ויהבן שמה שניתוסף לו עוממא על עוממא ה' רק להכבד עליו התשובה, כי לא ה' ראו לא לפי רוע מפעלו, אבל מ"מ לא נמנע בחירתו לגמרי, ויש דיעה בדברי המפרשים ז"ל שמה

שכבדו ה' את לבו, ה' רק להחזירו אל קו המשקל, לפי שנתרכך לבצו ממכות הראשונות, וחי נמלך לשלחם מכבד המכות שאלהם לבצלו, לא הכבדו ה' לבצו שיחזרו לחזירתו, (וגרמז כן בדברי הרמב"ן ז"ל עיי"ש) ומעתה אף שחשיג מרע"ה צדיעת חכמתו כל המכות, גם ידע ממה שהיו חקוקות על המטה, מ"מ לא סמך על ידיעתו להחרות המזריים עליוס, כי עדיין ה' תלוי צבירה, ואם יעשה תשובה וישלח את ישראל ימנע ממנו, ע"כ המתין עד שבודיעו הקצ"ה ונלעכו בהחרתו, דמילתא דתליא צבירה אין צדעת האדם לדון בעדותו, ותליא במשקל ק"ל דיעות, והודיעו הקצ"ה בכל מכה ומכה מחי בגיע שעתו למדוד לו כרשעתו ולא יחזור צו עוד.

אמנם נשתנו ג' האחרונות ארצה חושך מכת צטורות, שהיו כולן הכרחיות גם בצביל חועלתן של ישראל, וכמ"ס לעיל בצועלת הארצה לסתום פי המקטריגים, ובמכת חשך אמר"ל צמד"ר (פ' י"ד ס' ג') צ' עעמים לתועלת ישראל, שלא יראו המזריים צמיתתן של רשעי ישראל ויאמרו גם הם לוקין כמוני, גם מפני המטמאיות עיי"ש, ובמכת צבורים כח צ"ז הישמח משה זל"ה"ה (צפ' שמות) דע"ז נגאלו ישראל קודם זמנם, דכל ישראל בכלל צבורים וגם הם היו בכלל הצורה, וקו"ל דהמלי מוזעו של ים לעלמו הילי וקנויים אלו חליו ית, ופי' צב כל צבורים הרגה וע"ז ובכורך ישראל גאלת עיי"ש, נמלא מעתה שלא ה' תלויים צבירתו של פרעה כי היו מוכרחים צל"ה"ה, וצב ח"ש מה שלא הודיעו הקצ"ה למרע"ה מכת הארצה, וליק קושית המפרשים דמנין ידע, שחשיג כמו"כ כל המכות בחכמתו, גם ידע ממה שהיו חקוקות על המטה, אך צבולן לא סמך ע"ז לעטם ה"ל, אבל מארצה ואילך מספיק הידיעה צלצד כי ה' מוחלט בכל אופן.

ובזה יובן הרמז שצב"ה"ע צא בגימטריא ג', רמז לו ג' מטה שיצא עוד עליו, ולא צא רמז כזה צמכות הקודמין (עיין קושית ו') ומדוע לא רמז כמו"כ צמכה ה' שער ה' מכות יצא עליו או באחריו, אמנם כולכו היו תלויין צבירתו, וע"כ הודיעו ית' צל"ה"ה צפאי נפשי כשהגיע זמנו וכנ"ל,

אבל אלה היו הכרחיים שלשון, ואין טעם למנוע הידיעה, וע"כ רמז לו כולן צ"ח צמלח בזה אל פרעה, ואומר לו הטעם כי אני הכבדתי את לבו וגמנע בחירותו לגמרי, למען שתי אותיות "אלה" בקרבן שהם הכרחיים, אלה פוסל את הראשונים שהיו חלויים בצחירתו, ואפשר דלעטם זה לא התרחצו על מכת חושך, על כי ה' מוכרח בלא"ה, ומה תועלת להתרחות אס לא ימנע ממנו בשום פנים, ומה שכתרה על הארצה ומכת בצורות אולי מפני שהם ענין נסיי, וכדי שיכיר בזה הנס ולא יתלה במקרה, משא"כ חשך ה' נצטו כמ"ש הרמב"ן והראש"ע ז"ל, וללד שלא ימנע ממנו בשום פנים ע"כ לא התרחקו עליו.

ובזה יתבאר דברי רש"י ז"ל ע"כ"ס כי צפנס האתח את שולח את כל מגפתי אל לך, למדנו מכאן שמכת צורות קשה מכולן, ולכאורה מה ענין התרחק על מכת צורות במכת צד דייקא, (ענין קוש"א ז') אמנם פרעה כבר ידע ממכת צורות, שבה התרחק החילה כמ"ש רש"י ז"ל (צ"פ שמות) ע"כ"ס מה לאכי הורג את בן צבור, אלא שהכבדו לבדו ולא נפחד, ואולי חשב שגלל בדרך נס, וע"כ הודיעו הקב"ה בהתרחק הצד שהוא מכת האחרונה החלוי בצחירתו, שמכאן ואילך כולם הכרחיים וינעלו צפניו דרכי התשובה, ולח"א לו כי צפנס האתח דייקא אני שולח את כל מגפתי ו' מכת צורות הקשה מכולן, אל לך ע"י הכבדת הלב שחיי מוחלטת וישלול בחירותו לגמרי.

*

באופן אחר אפ"ל קושיה המפרשים ה"ל, דמנין ידע משרע"ה מכת הארצה, ועל תירוצם של צע"ה"ת שידע ממה שראה חקוקות על המטה דל"ך עד"ש בנח"ב, הקשו הם עלמם דל"כ כמ"כ באתרינו ראה וידע ומ"ע הולך הקב"ה להודיעו בנח"א"ל ולא עשה כן בארצה, ויתבאר בהקדם דברי ר"ב חיד"א זל"ה"ס (בשמות) הרגל על הגש"ס ד"ה ר"ב"ג אומר וכו' שביד דברי מבר"ש פרימו ז"ל (ברמזיו סדר שמות) בטעם ד' גאולות, דישאל יש להם דין עבד עברי, והמאריים חצלו בזה ונעשו צע"ה

מומין חגרים ופסחים וסומין וכיוצא, מחמת שנתאכזרו עליהם לשעבדם שצדק קשה מר ממות וכו', וא"כ השתא שחצלו צעד עברי, דיונא היא דחייבים צד' דברים בשם עבר רפוי נזק ולכן הם ד' גאולות זמ"ד ז"ל, ועפ"י יל"פ פסוק ויאמר ד' אל משה ואל אהרן בנח"א"ל לאמר החדש הזה לכם ראש חדשים, ויש לחקור מה טעם זו המלה של קידוש החדש היכה לראש פנה, והוא מלוא הראשונה, בזמן שנשחטו ישראל לעבד את ה', ואפשר דהא לורך גדול שיחיו משה ואהרן סמוכים לקום המאריים בזה שחצלו בישראל, וחייבין בשם עבר רפוי ונזק דבעינן סמוכים וכו', וז"ש החדש הזה לכם וגו' לכם שאתם סמוכים תקדשו החדש וכו', וזה עיקר גדול וכו' להסמיך למשה ולאהרן שיוכלו לדון דיני קנסות במלרים וכו' עכ"ד החיד"א זל"ה"ס.

ולכאורה דב"ק נ"ב, דברי פרשת החדש נאמרם צ"ח ניסן כמ"ש ח"ל (מד"ר פ' ע"ב ס"ה ר"ח) הראשו לצנח בחידושה, ולפ"ד הרמב"ן ז"ל ה' מכת הארצה צחלת ניסן, א"כ חינוה בג' מכות אחרונות ממכת ארצה ואילך דנו משה ואהרן בזה דיני קנסות, אבל עדיין טעמא צנו צ' הראשונות איך נעשו משה ואהרן שלוחים לדון דיני קנסות במלריים ועדיין לא היו סמוכים בלוחם שעה, ואפשר דקוש"א א' מתורלת בחיק הצורה ממה שראה צע"ה"ת שידע משרע"ה מכת הארצה ממה שראה חקוק על המטה דל"ך עד"ש בנח"ב, א"כ כמ"כ באתרינו ידע ופ"ל הולך הקב"ה להודיעו ולחצותו בכל מכה ומכה, ואפשר דצ' הראשונות אף שידע ורואו אותן חקוקות על המטה, לא יכלו משה ואהרן לדון דיני קנסות צע"ה"ת, ועדיין לא היו סמוכים עד ר"ח ניסן, ע"כ הולך הקב"ה ללוחם בנח"א"ל ולעשות אותם שלוחים, משא"כ במכת הארצה שכי אחר ר"ח וכבר היו סמוכים בלוחם שעה לא הולך הקב"ה ללוחם, וא"ש תירוצם של צע"ה"ת שידעו ממה שראה חקוקות על המטה דל"ך עד"ש בנח"ב, ומה שהודיעם הקב"ה חשך ומכת צורות אף שכתב היו סמוכים בלוחם שעה, אולי מפני שמרובים פרעיהם, שכי צ' מיני חשך וא' שונה מחבירי, ומה צורות מת אף הגדול שצצת אס

אין שם זכור ואף זכור בהמה, וכ"ז לא נשמע
מהרמז שעל המטה.

*

ויאמר ד' אל משה בא אל פרעה כי אני הכדתי
את לבו וגו' למען שתי אותותי אלה בקרבו,
ראוי להבין מה נתינת טעם הזה, צמי' כי אני
הכדתי וגו', ואדרבה ה"ז טעם למוע ציאתו,
גם אותתי אלה אינו מצוהר הכוונה, ואם קאי על
מכת הארצה דעסיק ב', מדוע אמר אלה בלי רבים.

(ג) גם כל ענין הכדחת הלז כבר עמדו בה מפורסית,
דנראה כשגלל בחירתו, וא"כ כמה יתוסף פשעו
אם לא היה עוד לבו ברשותו, ובמד"ר (פ' ו"ג סי' ג')
א"ר יוחנן מכאן פ"פ למינין לומר לא היתה ממנו
שיעשה תשובה, ותירונו צמדש שלא היה אלא צבתי
מוסיף עומאה על עומאתו, ולא נמנע ממנו התשובה
בהחלט, אלא שגדול עומאתו היה כד עליו לעשות
תשובה, אמנם אף לפי"ד י"צ דאף בלא"ה היתה
עומאתו גדולה עד אין שעור ומדוע היה צורך להוסיף
עוד, ואם צביל להשלים עליו כל המכות עד תומם,
כבר היה ראוי אליהם צעונותיו הקודמים ומה
צורך להכדחת הלז.

(ג) **במסורה** ולמען תספר באזני בןך וגו' ולמען
יחריבון ימין וי"צ.

ואפ"ר דרך פשוטו, דכזה כל האותות והמכות
שהגיעו על פרעה ועל מצרים, לא לטעם שעבדו
את ישראל ומנסים לנאת מארסם, כי אף לולי זה
היה נמנע להם כל אלה, כדאיתא צמדש דחז"ל שכל
מכה היה מדה כנגד מדה כנגד מה שזיערו לישראל
צימיו גלויים ושעבודם, ומעשה אף אם היה ציית
לשלוה ד' להרשות לישראל לנאת מארסו, עדיין לא
הושעך חובו לשלם לו כרעתו מה שזיער ולכן את
ישראל יותר מהנגזר עליהם צברית בין הבתרים,
אמנם חלמלי הניחם לנאת, אף אם בא יבואו עליו
עושים ומכות אחרי שילאו ישראל מארסו, לא היה
יוכר כ"כ הכבוד שמים, ושצביל שהרעו לישראל ולכן,

כי היה מקום לחלותן גם צשאר עצירות שהיה להם,
או צביצה של מקרה, והרבה אומות הגיע עליהם
רעה צמנים שונים וכן קרה גם להם, ע"כ היה
מתחד הצוי"ת להכביד עליו דרך תשובה, עד שגשם
עליהם כל המכות צעודם ישראל צמלים וצמוד
שנתעקש מלהניחם, ועי"ז נחצור לכל העולם להבנתו ית'
לישראל, והשתוקקת עבודתם והתקצרותם אליו ית',
שכל המכות התרה בהם שלא עמי ויעבדני וגו'
ויחוצו לי צמדד וכו', וזי"ע אהם ראיחם את אשר
עשיתי למצרים, ר"ל שהוסצו מאתו ית' שכל מה
שעשיתי למצרים היה צפויים ואהם ראיחם כל זה,
ולא אחרי יליאתכם מארסם, ועי"ז נחצור חיבתן
של ישראל, שחצב הקצבים עלצון ישראל ועלצון הכו"ס"ק,
דצביל שצמנעו מלעבוד את ד' ולקיים מצותיו הכו
צמכות נפלאים.

ול"ז א' ועתה אם שמע תשמעו בקולי ושמרתם את
צריתי ובייתם לי סגולה מכל העמים, כפרש"י
חוצר חצוב, שיתירה חצבתם ומשיצות עבודתכם
לפני, ונחצור בן לכל ממה שראיתם אשר עשיתי
למצרים, נמנע שהי צורך להכדחת לב, שעי"ז נחגל
כבוד שמים וכבוד התורה, ולז"ל בא אל פרעה
צשליחותי, כי אני הכדתי את לבו, ואף שאין
הקצ"ה מיוחד שמו ית' על הרעה, אבל זה היה
עוצה גם להם, שצשאו כלים שעל ידם נחפרסם כבוד
שמים וכבוד התורה, וזי"ע למען שיתי אותותי אלה
בקרבך ולמען תספר באזני בןך וגו', שיכירו שאף
צביל ישראל עשיתי כל זה, ויהי זה להם להתחזקות
בכל דורות הגלות, כי צעוב"ר ההסתרה גדולה
והרעשים מתפארים לומר כל עושי רע עוצ צטוי
ד', נמנע שהי הכדחת הלז עוצה לדור הבוא ולכל
דורות ישראל ונתרצה כצו"ש על ידו.

ואפ"ר עוד צענין הכדחת הלז, צהקדם לצאר פסוקי
(הפערות ואח"ל יחזקאל כ"ט) שניצא יחזקאל
על מצרים ונתיח את ארץ מצרים לחצות חורב שצממה
וגו', לא חצור בה רגל אדם ורגל בהמה לא חצור
בה ולא חצב ארצשים שנה וגו' ואמר עוד ונעשחך
המדצרה וגו' על פני השדה חפול לא חסאך ולא
חצקך **לחיות** הארץ ולעוף השמים נתיחך לאלהה,

וידעו כל יושבי מנרים כי אני ד' יטן היותם משענת קנה לבית ישראל, (פרש"י והמפרשים ז"ל שכל העושה זה יבא עליהם יטן היותם משענת קנה לבית ישראל, כי היו מצביחים את ישראל להכילם מיד הכשדים, ומפני בטחונם בהם מרדו צמחך צבל ולא שמעו צקול הצביא ירמיה שהחריה בהם על החורבן כדאיתא בסי' ירמיה), מן הממלכות חתהי שפלה וגוי ולא יהי עוד לבית ישראל למצעה מחזיר עון צפונתם אחריהם וידעו כי אני ד' אלקים, דזכו הטעם לאיצוד ארלם ושפלות מלכותם, שלא יהיו עוד לישראל למצעה מחזיר עון צפונתם אחריהם, וידעו כי אני ד' אל המושיע ואין זולתי, ולא א"ש סיוס הצבחה ציוס הכוח אלמיה קרן לבית ישראל, דעיי מפלת מנרים יהי למיחת קרן לישראל שיסגור ישראל ממדת העושה המגיע עליהם, שאין לצטוח כ"ל צקצק"ס לצדו ושוא תשועת אדם לצטוח צגצרות האומות, ועיי"כ מה יהי למיחת קרן לבית ישראל כי יחזי עיי"כ לישועה, ולך אתן פתחון פה צבוכה, כי יתאמת צשיניהם דברי הצביא המוכיחים, ולא יצטחו עוד לדחות הפורעניות עיי עזרת האומות.

ו'לזה יהי נורך והכרח להכבדה לצ פרעה, כי אלמלי הכסים פרעה מרלנו לשלחם, יהי זה למשענת קנה לבית ישראל, לצטוח צתשועת האומות, ויהי ניגרם מה הירוס וחורבן אף לדורות, שיעמדו מסיחים לישראל דדורות בגלות להסיר צטחאם של ישראל מהקצ"ב, ושאפשר לגאולה עיי חסד האומה"ע כמו שהי צמנרים, ולזה יהי משרע"ה נחירא עכשו לצוא אל פרעה, כי אחרי כל המכות כד נחרך לצבו, ופן יאבה לשלחם צרלנו, וזה יגרם ח"ו הריסה וחורבן לדורות, ל"א לו הקצ"ב צא אל פרעה ואל תחוש שיראה לשלחם, כי אני הכדדתי את לבו וגוי למען שתי אותתי אלה צקצבו, שיצואו עליו כל המכות וישלחם צעכ"ה מפני כובד המכות ולא מרלנו, והנורך לכל זה למען חספר צאזי צך וכן צך את אשר התעללתי צמנרים ואת אחתי אשר שמתו צם, כי לא צבו לשלוח עד אשר חמו ושלמו כל המכות, ועיי"כ וידעתם כי אני ד' המושיע ואין זולתי, ולא צצטחו צצורע צשר וצעזרת האומה"ע.

ובזה יתבאר קישור המסורה ולמען חספר צאזי צך וגוי ולמען יאריכו וימך וגוי, שצכות שחתחוק צטחונכם צישועת הש"ת ושאין זולתו שיגאלנו, עיי"כ ילמיה קרן צית ישראל כצבעתה הצביא, ויחזי ישראל לירשת צמברה, וז"ש ולמען יאריכו וימך על

וידעו כל יושבי מנרים כי אני ד' יטן היותם משענת קנה לבית ישראל, (פרש"י והמפרשים ז"ל שכל העושה זה יבא עליהם יטן היותם משענת קנה לבית ישראל, כי היו מצביחים את ישראל להכילם מיד הכשדים, ומפני בטחונם בהם מרדו צמחך צבל ולא שמעו צקול הצביא ירמיה שהחריה בהם על החורבן כדאיתא בסי' ירמיה), מן הממלכות חתהי שפלה וגוי ולא יהי עוד לבית ישראל למצעה מחזיר עון צפונתם אחריהם וידעו כי אני ד' וגוי, ציוס הכוח אלמיה קרן לבית ישראל ולך אתן פתחון פה צבוכה וידעו כי אני ד', וכזה רש"י ז"ל לא שמשתי ולא מלאתי פי מקרא, אה מה הוא צמח קרנם של ישראל צמפלת מנרים, שהרי ישראל גלו ח' שנים לפני מפלת מנרים וכיו בגלות צבל עי שנה, ואומר אני ציוס הכוח מוכב על פרעה של מעלה מקך מה שזה אקצן את מנרים, ואיתו חשבון כלה צשה שומך צלשאר, ומליו דדניאל שצאיתו שנה התחילו מלכי פרס להתחזק וכו', וזה למיחת קרן לישראל שא"י צכורש הוא יצנה עירי וגוי עכ"ל, אמוס לפירשו צ"ב סיומא דקרא ולך אתן פתחון פה וגוי דקא"י על יחזקאל הצביא ולא יהי קיים עוד צזמן ההוא שנתחלק צימי צצובדנר.

ו'נ"פ דהנה המנרים הרעו לישראל מאוד צהיותם צבולה צארלם, והשליכו זכוריהם ליחור והרגום ורמסום צטיט, ואעפ"כ לא נגזר עליהם עונש קשה כ"כ כמו צימי צצובדנר, שאף שלקו צמכות ועצצו צים, אצל ממלכת מנרים נשאר מלכה גדולה וארלם לא יהי לשמחה, ומדוע צימי צצובדנר נגזר עליהם עונש קשה הימאז אה מפרש הכתוב יטן היותם משענת קנה לבית ישראל, כי חלוק גדול יש צין כובד חטאם מלא לשל עכשיו, כי צימי משה גילו המנרים רשעתם וכובד לבם, וידעו ישראל שאין לנפות מהם עוצה וחסד, ותלו עיניהם למרס ויעשו צי"י אל ד' וצטחו צישועתו ית, וידעו כי רק הוא ית יכול להושיע ואין זולתו, עיי"כ הספיק למדת עונשם שהוכו ועצצו החטאותם לצדם, אצל ארלם ומלכותם לא נחרבה לשמחה, משא"כ צימי צצובדנר היו למשענת קנה לבית ישראל, והסירו את לב ישראל מאחרי ד', שלא ישינו אל לבם צצותה החורבן, כי הם יעזורו להם להכילם מיד הכשדים, וצטחו ישראל

וַיֹּאמֶר ה' אל משה בוא אל פרעה וגו' בזוכר הקדוש ר"י פתח ואמר אשרי העם יודעי תועבה ה' בואור פניך יהלכו, וְיִצְיָא קִישׁוֹר פֶּסוּק זֶה לְכַאֵן.

ב) לַמַּעַן תספר בואיך בך וכן בך וגו', י"ב למה דייקא במכת הארצה כתיב למען תספר.

ג) וַיֹּאמֶר ה' אל משה ואל אהרן זאת חקת הפסח, במד"ר (פי' י"ט סי' א') זשי"ה (משלי י"ד) לב יודע מרת נפשו אלו ישראל שהיו נתונים במצרים בשעבוד, וכיון שצאו לאח וצאו עליהם הקצ"ה לעשות פסח, בוא המצרים לאכול עמכם, א"ל הקצ"ה ח"ו כל בן נכר לא יאכל בו, ה"ו לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זר עכ"ל המדרש, וְיִצְיָא כְּוֹנֵת דְּרַשָּׁתָּם ז"ל ה"ו ה"ו שבו שבו מצרים רק בפתח הלך, ה"ו מפורש בכתוב ויעבדו מצרים את צרי' בפרך ודרשו ר"ל שבו קשה המפרכת את הבוף ומשברתו, וכל גופן ה' בלע ומה לב יודע מרת נפשו, גם מ"ש בוא המצרים לאכול עמכם י"ב, מ"ש בן יצחו תועבת מצרים לעיניהם ולא יסלקו, ואמרו ר"ל שהיו המצרים שנינוס קבות ולא יכלו לעשות דבר, ואין יתכן שגם הם בשמחתו בוא לאכול ממנו אתמכה, גם מ"ש ובשמחתו לא יתערב זר י"ב מדוע נפסלו מעטם השמחה דייקא, הלא קרבן פסח מנחת החורב ולא ניתנו המנחות כ"ל לישראל, ואף בישראל מילת בניו ועבדיו מעבדו מלאכל הפסח ומכ"ש לעבדו.

ד) עוֹד במד"ר (פי' י"ט סי' ו') כל בן נכר לא יאכל בו, לקיים מה שנאמר (תהלים קמ"ז) מגיד דבריו לעקב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי וכי' וי"ב.

ה) וַיֹּאמֶר משה זכור את היום הזה אשר יאחזם ממצרים מצות עבדים וגו', היום אחס יואחז בחדש האביב, ראוי לבין דמחיל בלשון עבר אשר יאחז, וסיום בלשון היום היום אחס יואחז, גם למ"ל להזכיר חודש האביב, וידוע דמיסן חודש האביב הוא.

ו) וַתִּחַלֵּץ בציור דברי המדרש לב יודע מרת נפשו, דאם יצאנו ביותר קשה במצרים ה' גלות

האדמה וגו', עוד אפ"ל עפ"י חמם ז"ל (צ"ר פי' מ"ט סי' ד') כל המניח בן לדיק באלו לא מת, וז"ל למען תספר בואיך בך וכן בך וגו' וידעתם כי אני ד', ועי"ז למען יאריכו ימיך לעולם, חס תזכה להשריש בכם אמונת אומן שרק לך ה' שושב ואין זולתו להושיע.

ו) וְלֹא עוד במאמרי"ב כי אני הכבדתי את לבו וגו' למען שחי אותי אלה וגו', דכנה משפט מלרים נמשך י"ב חודש כמ"ש הרמב"ן ז"ל, וכבר הקשה האורח"ה"ק צ"י שמות עכ"פ ואמר להלילו וגו', כי למה הוצרך ד' י"ב חודש במכות מלרים וכי וחי' לו להביא המכות זו אחר זו ויגאלם מיד עי"ש שפי' לדרבו, ואפ"ל עפ"י הרמב"ן ז"ל (צ"פ בל) עכ"פ ומושב צ"י וגו' וז"ל ואם יחי תשכון של אלויות רד"ו מסורת בישראל, יתכן שירמזו לזכרים עלמם, שאחרי מות יעקב יעמוד הם שם רד"ו שנים, עכ"ל. ולעטם זה ה' לורך להכבדת הלך שלא יאצה פרעה לשלם עד כי יושלם זמן רד"ו, ולעטם זה נתארכו זמן המכות עד י"ב חודש כי אז ה' זמנם לאח לא קודם לכן, וז"ל כי אני הכבדתי את לבו וגו' למען שחי אותי אלה בקרבן, וקאי על ישראל שיתאמת אללם האלויות רד"ו שחי מסורת בישראל לקץ גאולתם.

א) אפ"ל דאחתי רמז על אלוות הדם דם פסח ודם מילה, שקראן הכתוב אוח שגא' וחי' הדם לכם לאות וגו', וחי' לורך לגאולתן של ישראל שיקיימו ישראל צ' מלות אלו, כמ"ש רש"י ז"ל בשם מדרש ר' מתיא בן חרש שלא ה' בידם מלות וכי' כדי שיגאלו שגא' וזאת ערום וערי, ואין להם צ' מלות דם פסח ודם מילה וכי', ואומר (זכרי' ע') גם את דם צרייך שלחתי אסיריך מצור אין מיס בו וכי' עי"ש, ולזה ה' לורך להכבדת הלך לעכב ויאחזם עד ליל פסח שיקיימו ישראל צ' האלוות שחי הכרה לגאולתם, וז"ל כי אני הכבדתי את לבו וגו' למען שחי אותי אלה בקרבן של ישראל, ועי"ד שכתב ק"י השימוש משה זל"ה דמלת בקרבן קאי על ישראל עי"ש.

לי חטאי ומורה לו דרך תשובה, וי"ש טוב וישר
הי על כן יורה חטאים בדרך.

ובמו"ב בני ישראל היו משוקעים בעוממת מארים
כ"ב, עד שנאצד מהם הרגשת הכטא לגמרי,
אלא שריחם הבוית"ש עליהם ושלח אליהם את משה
ואהרן והפרישום מע"ז לפני גאולתם, כמ"ש רח"ל
משבו ידיהם מע"ז וקחו לכם לזן למזבח, ואכלו הפסח
בלילה ההוא בהתעוררות קדושה נפלאה, ועשו
תשובה שלימה מאהבת האם, ונתעלו למדריגה עליונה
והתקדשו להשי"ת, ולא נודע להם למפרע באיזה מצב
היו ועד היכן היו משוקעים עד הכה.

וז"ש במדרש עכ"פ זאת חקת הפסח זשי"ב לב
יודע מרת נפשו, דשעתא אכילה בקרנן פסח
נודע לכל לב מרת נפשו, ועד היכן מגיע פגם
העצירה, ובעבור"ל עכשיו השפלות גדול יותר מכמו
שהי' במארים, וכמ"ש באוסי"ה בקי' דלז' היו ישראל
משוקעים במ"ע שערי עוממת, ועכשיו הגענו לשער
הנו"ן, ועי' כח התבונה"ק מכלל גם מה, וכשיעזור
השי"ת שזכרנו להגאולה שלימה אז נדע ואשיג באיזה
מצב היינו, ולעת עתה בעבור"ל הלצבות סתומים
ואין אנו משיגין כלל באיזה מצב אנו ממאלין, והשי"ת
ירחם על עמו שזכר לראות ולספר כ"ז מתוך נחת
ושמחה והתרחמוות.

ופירשתי מה דאיתא במד"ר (פי' י"ח סי' י"ב)
עכ"כ ליל שמורים הוא לה' לדורותם, משל
לאשה שהיתה מאלץ לבעלה שפירש למדינת הים,
אמר לה יבא סימן הזה בידך, צעת שחראי אחרי
סימן, דעי שאני בא וכו', כך ישראל מאלץ משעמדה
אדום, אמר הקב"ה הסימן הזה יבא בידכם ביום
שעשיתי לכם תשובה ובאותו לילה היו יודעים
שאינו גואלכם ואט לאו אל האומניו, שלא קרבה בעת
שאי' (ישעי' ס') י"י כי צעתא אחישוב עכ"ד במדרש,
ולכא"י קשה הלא מעיקרי האמונה להאמין ולחכות
בכל יום שיבוא, וכיום אם בקולו תשמעו אמר המלך
המשית (סאבדריק ל"ה ע"ה), וא"כ בכל יומא ויומא
זמנו הוא ואין אומר רח"ל שגיל בלילה הזה דייקא,
ובעיי"ה הקשה הטורי אכן במס' ר"ה עמ"ד (פירושין
מ"ג ע"ה) פרינו חזיר ביום שכן דוד בא אסור

הגפ"ש ועד"ז בשאר גלויות, ובאמת הי' להם לישראל
במארים מדות ומעלות נשגבים, כאמר"ל שהיו
גדורים מעריות ומאסור נדה ומצח אל נכר, וכל
ישראל נשמרו מכל אלה כאמר"ל אחת היתה ופרסמה
הכתוב, אולם אם מידי עצירה ילאו מידי הרכור
לא ילאו והולירו לתקן פגם זה ערס בגאולתם, ואיתא
במד"ר פי' שנות (פ"ה סי' י"ח) יורה חטאים שעשו
תשובה בצינונים וגם הרשעים הרכרו לעשות תשובה,
יודע חלקים שאפי' אחד בחצירו לא הי' יודע אלא
הקב"ה לבדו, זה מכון את לבו זה מכון את
לבו ועושה תשובה, ולפי שפגם ההרכור הי' בלב,
עי"כ צחי' התקן והתשובה היתה לריכס להיות ג"כ
בפעמיים בלב, ואין אדם יודע מה בלב חצירו רק
הבוכ"ע בזמן גלויות וכו', עי"כ אמר"ל אחד-בחדו
לא הי' יודע אלא הקב"ה לבדו, וי"ש לב יודע מרת
נפשו כי שורש פגם זה הוא בלב, כמ"ש ולא תחורו
אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ודרשו ז"ל עכ"כ ואשמרת
מכל דבר רע שלא יכהרר אדם ביום ויצוא לידי
עוממת בלילה.

והנה כל עוד שהאדם משוקע ר"ל בעצירות, לא
ירגיש לבו צררת נפשו ואינו יודע באיזה מצב
הוא עומד, ועד היכן הוא משוקע בעצירות כאמר"ל
(שבת דף י"ג ע"ב) אין צר המה מרגיש באיחל.
ופירשתי במאמר"כ (תהלים כ"ה) טוב וישר הי' על
כן יורה חטאים בדרך, ולכאורה הול"ל יורה חטאים,
ועי"ד שהקשו (ברכות י' ע"ה) מי כחיד חטאים
חטאים כחיד, דחטאים לאו היינו חטאים, אמנם
אמר"ל בזוה"ק (ויקרא כ"ג ע"ב) או הודע אליו
חטאיו אשר חטא, הודע אליו מסערה דמאן, או
ידע חטאיו מצעי' לי' מכו הודע אליו, אלא קצ"ה
פקיד לכנסת ישראל לאודעה לי' לבר נש ההוא
חובא דהוא חז וכו', ומאן דקאים בלילה למלעי
באורייתא, אורייתא קא מודעה לי' חוצי, ולא באורח
דינא אלא כאמא דאודעה לברא במלך ריכך וכו'
עכ"ד בזוה"ק, ובספ"ק נועם אלימלך בהנהגת האדם
כתב דחטאת העושים ר"ל מסמין עיני האדם ר"ל,
ועי"כ נאצד ומשנה ממנו הרגשת הכטא, וא"י
איפא ימאץ תקנה להתחרט ולשוב על חטאיו, אלא
שהקב"ה בעצמו וחסדו לרחם על ברייתיו מודיע

לשמות יין כל ימות החול, ובמקרא חמירין בניסן
עתידין להבא אל וא"כ מדוע נאסר בכל ימות השנה,
והוא ז"ל תירץ דבעתה ז"ל דוקא בניסן, משא"כ בחי
אחישבה יכול להיות בכל יום ע"כ תירושו, ואפ"ל
עוד עפ"י מ"ש הכה"ק (פ' ויחי) עה"פ אני ה' בעתה
אחישבה, דיש זמן המוכן לגאולה וזכו בעתה,
חמנים בזו"ת צלגו משנה עתים ומחליף הזמנים,
ומקדים הזמן של הגאולה ומעתיקו ממקומו לקצבו
כפי אשר יעלה צלגו ית"ש, וזכו אני ה' בעתה
אחישבה, היינו את הזמן של בעתה יחיש להקדימו
צלגו, ומלא שיהי הגאולה בעתה וגם אחישבה
יעיי"ש בחריכות, ולפי"ז אבי"ז דהזמן של בעתה
הוא בניסן וצ"ל ית"ש דייקא, אבל הקב"ה צלגו
ית' מעתיק הזמן הזה והמל וכו"ב המאיר צו
לקצבו בכל יום שיהי רצונו ית'.

ומעתה לא קשה קושי העורי אכן וא"ש דברי
המדרש ה"ל דסימן זה יהא מסור בידך
כשתראי אותו סימן וכו' ואם לאו אל תאמינו שלא
קב"ה העה שנה' אני ה' בעתה אחישבה, שחבי
הגאולה צ"ל ית"ש דייקא ע"י החלפת והקדמת
הזמנים כנ"ל, ורק בזכ"כ צלגו יכול לעשות זאת,
וא"ל שחבי גאולה זולתו ית"ש, ומכ"ש ע"י סיבה
של כפירה ומינות ר"ל, צוודאי שאין זה גאולה
רק אסון נורא להכלל ישראל, ובעבור צימיו אלה
הגיעני הרעה הזה, וחזין בדברי חפז"ל ובספ"ק
כמה החרו צנו שלא נטעו עלמיו במשיחו שקר,
כי ראו צד"כ"ק שיעמדו על ישראל נסיונות כאלו
וכמו שזכר ה' בכמה דורות, והרמב"ם ז"ל העיד
שהי כן צימיו ואח"כ הכה ש"ן שר"י, אולם כמו
שהוא צומניו לא ה' עוד משעת צריחת העולם,
שהאפיקורסים ומעבירי הדת תפסו להם מדינה
וממשלה ומעצירין על הדת והכאמנה בכפי ר"ל,
ויחודים שרואין להאמין בהש"ת ובתה"ק נמשכין
אחריהם, אוי לנו שכן עלתה צימנו, הש"ת ירחם
שיתעקר מלכות הזדון במהרה ע"י אליהו ומלך
המשית, ולא ע"י האומות ח"ו דאם ניתן רשות
למשחית אינו מנחין, והש"ת יעזור שתחזקו במהרה
להעביר ממשלת זדון מן הארץ ובהי ה' למלך על כל
הארץ.

והחזור לבאר ממא"כ זכור את היום הזה אשר
יאלחם ממנרים וגו' היום אחם יולאים צחודש
האביב, ואפ"ל עפ"י מ"ש צייט פנים (למנוחה סי' כ"ט)
בשם הדי"ק ר' אורי מסערעליסק ז"ע לפרש הכתוב
(צ"פ עקב) כי תאמר צלצך רבים הגוים האלה
וגו' זכור תזכור את אשר עשה ה' אליך לפרעה ולכל
מצרים וגו', דע"י זכירת יציאת מצרים יתעורר גם
הכלל והשפעת הגאולה, ועיי"ז זכ"ן להכלל מהם
בכל פעם, וזה שא"כ כי תאמר צלצך רבים הגוים
האלה ממני איכה אוכל להורישם, לזה אמר זכור
תזכור את אשר עשה ה' לפרעה ולכל מצרים, וזכר
זכירת יציאת מצרים עשות גם היום כן להכריח
הגוים מהם יעיי"ש, וז"ש זכור את היום הזה אשר
יאלחם ממנרים, וזכורת זכירה מזה שיהי היום
אחם יולאים מגלות המר הזה ויהי צחודש האביב,
דברי הגאולה ז"ל בניסן, ואעפ"כ כל יומא זמרי
וכנ"ל צמר הקודש, וצדוק זכירת ית"ש וכו' ישראל
שהיום יכה מודש האביב ע"י החלפת הזמנים,
והיום אחם יולאים וצחודש האביב, וז"ש ושמרת
את החקק הזהא למעשה מימים ימימה, דע"י שמירת
חקק הזהא מלות הפסח וזכירת ית"ש, תזכו למעשה
מימים ימימה מעד הגאולה שהוא ניסן, תקצב צאחד
מימות השנה כפי שיעלה צלגו ית"ש, כי ימים
רמז על ימי השנה כמ"ש ימים חבי גאולתו.

והנה גם במצרים זכו ישראל אל הגאולה ולגם
הכלל צדוק זכירת ית"ש ומלות הקרבן פסח
כמ"ש וראיתי את הדם ופסחתי עליכם וגו', וע"כ
כשהגיעו ישראל לקיים מלות קרבן פסח ה' להם
שמהם גדולה שיזכו להגאולה, שהרי רוב גדול מישאל
מתו צ"י ימי אפילה, כאמר"ל (במדרש ילקוט רמז
רכ"ו) שלא נשאלו מהם רק אחד מחמשה, ולחד מ"ד
במדרש אי' מס' רבוא, וגם אחר מכת החושך לא
ידעו עדיין מי יזכה להגאולה, כי קשה מאוד הציור
ואריכות רחמים גדולים לעצור את הציור ולהכלל,
וכמו שראינו שגם אותן שיאלו ממנרים וזכו להגאולה
ולקריעת ים סוף ולמעמד הצבחה, אעפ"כ לציאת
הארץ לא זכו רק ויבשע וכלל, ובזמניו אלה אין
אחזו יודע מי יזכה להגאולה ויעצור את הציור
הקשה, וז"ל במצרים לא היו משוקעים בשפלות גדול

אחיות התורה מעומק קליפת מלרים, ולא כשיאלו יכלו לקבל התורה בג' חדשים וזהו ויגלו את מלרים.

וכתב עוד שם לאחר ילימ' שהוליו הדעת מהגלות אף שיש גלות, מימ' אין הדעת בגלות כ"א לחושים גמורים הכופרים במליאות וכי עכ"ד יעיי' צלרכות, ורואין זאת בזמניו אלה שצאין בטענות מן התורה, ובעו"ר רבים חללים הפילה ועלמים כל הרגו', וכמו"כ המלרים הניקו להם צנה התורה, ועיי' הקרנן פסח שהבדילם הבוכיע כמ"ש ובשמחתו לא יתערב זר, עיי' ניולו מהם על כל האופנים, וזהו מובן מה שהסמיכו צמדת לבאן הפסוק נגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטי' לישאל לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל ידעם.

ונחזור לבאר ענין הארצה שהתחילו בו, עפ"מ' האלשיך בק' לפרש הפסוק את אשר התעללו במלרים ופרש"י ז"ל שחקי, דהנה ממנה צד לא נשאר כ"א החטה והכוסמת שלא נכו כי אפילות הנה, ודרשו ז"ל פלאי פלאות נעשו להם שלא נכו, ובאמת הי' ההללה הזו כדי להוסיף עליהם מכה הארצה, וזהו התעללו שחקי שהם חשבו שיעשו הנסים להם להללם ולעוצתם, ובאמת היו הנסים אלו רק להוסיף עליהם מכה על מכתם וזהו השחק עיי"ד, ואמרתו במקלות עם כשיגללו עפ"י נם (בשנת תרס"ז צמדינת רומעניע מגזירת גאגא ימ"ש) עפ"ד החת"ם זל"ה צ"י הזכרון מעלם כתי"ק ע"כ נתח ליראין נם להתנוסס מפני קושע סלה, ותוכן דברי"ק שצגנת תקס"ט לפ"ק צאו הצרפתים צמור על עיר פרעסבורג, ויורו חלים וצליטעראות אל חוך העיר וחי' פחד וצלה וסכנה עלומה, ועיי' נם פתאום יאלו האויצים משם, ואמר אז החת"ם ז"ל כי אין מנם הזה עדיין ראי' שגללו צבר, כי לפעמים עושה הקצ"ב כן כעין התראה, להודיע שגזרה גזירה וצריכין לשבז ולהקדים תפלה לגרה ואז יהיו ראויין צלמת להללה, ואם ח"י תקשו ערפכם הכינו למה שהוא קשה מן הראשונים, וזהו נתח ליראין נם כדי להתנוסס, היינו שיכיו ראויין לנס השני, מפני קושע סלה שהם הזה יחי' נלחי ולא יצאו אחריו פורעניות עוד יעיי"ד (כועתק הענין בקר' ט"ו ס"ה ל"ו).

כ"כ כמו צדורנו היום, ואיחא צוזר"ק (שמות דף ז' ע"ב) ר' שמעון זקף ידיו וצבה, ואמר ווי מאן דידמן צהכוא זמנא, ואחא חולקי מאן דידמן וישתכח צהכוא זמנא, ולכא' גרחה כסותר דברי עלומ, אמנא דדר מפרש צוזר"ק ווי מאן דידמן צהכוא זמנא וכי ולא ישתכח זכא', זכא' מאן דידמן וישתכח צהכוא זמנא, צנין דהכוא דיתקיים וכי להכוא נהירו דחדור דמלכא עכ"ד צוזר"ק, לכן צני' צמלרים כשהגיעו לאכילת קרנן פסח, הי' להם עבודה זו לשמחה גדולה, על שזכו בהצירור ויכרו להגאל ממלרים, והמלרים לא היו יכולין לראות צשמחתם ויפג לבס, לכן צאו אף הם להצטרף לאכול עמם, וכי כוונתם צזה לצעלם ממלרים ועיי' יתצבל נם הגולה ח"י, לה אמר הבוכיע ח"י צשמחתו לא יתערב זר, וכמו שגמלו צצנין צית שני שריו הכותים לצעל הצנין ובעליה זו צאו לעזור ולהשתקף, והשיבו להם ראשי אבות ישראל לא לנו ולכם לצגות צית לאלקינא, ח"ש ובשמחתו לא יתערב זר.

ואיתא צוזר"ק (צראשית דף כ"ז) וימרו את חייכם בצבורה קשה בקושיא, צחומר צקל וחומר, וצלבנים צלבון כלכתא, צצה' דא משנה, את כל עבודה גוי דא צרייתא עכ"ד צוזר"ק, וצספרי"ק מאור עינים (פ' שמות) מצאר עב"ש ויעצדו מלרים את צני' צפרך, דהנה ההורה אף שלא ניתנה קודם המצול, מימ' היתה גם צזה העולם, כי כח הפועל צנפעל, רק שלא ניתנה צלצושין כמו אחר מחי' שחלצשה צלצושים כמו זה העולם, והיו יחידים סגולה שהיו מקיימין התורה כמו שהיו צמרוס מחמת שהיו משיגין וכי את פנימיותי' האמיתי וכי, וצדור המצול היו רשעים גדולים עד שהפסיקו את העולם עם הפועל שהוא התורה מן הצדיק, עיי' כשנפסק התורה והעולם משרשם עיי' חרב העולם צצאותו זמן וחי' מצול, ולהיכן הפילו את התורה בקליפת מלרים וכי, עיי' הוצרכו ישראל לירד למלרים להעלות את התורה שפלה בקליפת מלרים, וכמ"ש צוזר"ק ויעצדו מלרים את צני' צפרך צחומר דא קיי וצלבנים דא ליצון כלכתא צפרך דא פירכא וכי, וזהו ממש התורה שהיתה ציניקן, הוליו ישראל עם כל צחיותה, כי כל זה הוא צחיות התורה וכי, עד שהעלו את

ויאמר ה' אל משה בוא אל פרעה כי אני הכדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותותי אלה בקרבו, ויב הכוונה באומרו "אלה" ולא בוארם, גם מלת בקרבו ויב.

ב) למען תספר באזני צדק, וכן צדק את אשר תעשה לתי במצרים, לכאורה עיקר הסיפור ראוי להיות שהקב"ה הויל את ישראל מתחת יד מצרים, כי אלו לא הויל הקב"ה את אבותיו ממצרים כדי אנו וצנינו וצני צנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים, ובחסדי ה' יויל ישראל ונאצדו במצרים, אצל מדוע חייבה אותנו תוס' לספר פרטי המכות ובכמה מכות הכו במצרים ואין שהתפולל הקב"ה בזה כמ"ש למען תספר וגו' את אשר תעשה לתי במצרים.

ג) בזה"ק ר"פ ז' ר' יודע פתח ואמר אשרי העם יודעי תרועה ה' באר פיד יכלתו וכו', ויב קישור פסוק זה לכאן, ובכחות מברכ"ו פי סמיכות פסוק זה כאן, יראה כי משה נפח שהשטן ה' מקטרג על יליאת ישראל ממצרים, וזה ה' בריב וכו' עכ"ד, וקשה הרי מכת ארבה לא ה' בריב כי"א ברי"ה ניסן סמוך ליליאחם.

ד) ויקרא פרעה אל משה ויאמר לבו עבדו את ה' רק לאתם ובקרבם יב גם עפכם ילך עמכם, הקשה הכלי יקר ז"ל דאם לאתם ובקרבם יב אי"ב מה יזכרו, ואין אמר לבו עבדו את ה' והוא עמנו משכב בידים, גם ויב מדוע נחפז דעמו אחר מכת החושך, ומתחלה אמר לבו נח הגברים וגו' ור"ל למנוע ולעכב הליכתם הבק, ולא הזכיר מניעתם האין ובקרב, ואח"כ הסכים על הבק ור"ל למנוע האין ובקרב.

ה) לה' צדק בפרעה וכו' כי יאמרו אליכם צדיכם מה תעשה להם ואתם לאתם לכם ואתם לאתם פסח הוא לה' אשר פסח וגו', הקשה בכלי יקר דבאגדת פסח מוכיח שהפסוק הזה מודיר צדק הרשע האומר דרך לבג מה תעשה להם לאתם לכם, ואף אתה הקשה את שיתו ואתם וצבור זה עשה ה' לי באלתי ממצרים

וכן אחרתי אז כי אף שנילנו מן הארץ לפי"ע והייתה לנו ישועה גדולה, אצל הראו לנו מן השמים בזה התראה לשב להשי"ת שלא יחזיר וישנה פרשת הפורעניות, וצבור"ל לא ארבו הימים וזא עלינו גזירה קשה היום, ונאצדו צבור"ל תסתכל ומשמח של בית ישראל, ונאצדו מיעוטא דמיעוטא בשפל המצב באין גזר ועומד צדק, וגם אנו שנילנו צדיקו נסים מי יודע אם לא ה' ח"ו אז היום כדי להתנוסס, וכמה וכמה מתחב"י שנילו בשנות השואה עפ"י נח, וזה עכ"ל צבור"ל בארעה לרע עמנו ואשרי אדם מפחד תמיד, השי"ת יודע מה יעבור עוד מהתנלי משיח הקשים, וכל עוד שלא שמענו שופר של משיח לדקיו אין אנו יודעים אם לא ה' אז היום כמו הכה דבר שח"י רק כדי להיות מקום למכת הארבה, השי"ת ירחם עלינו ויולינו מאפילה לאורח וזכה לומר הכה אלקינו אז קונו לו ויושענו אז ה' קונו לו נגילה ונשמח בישועתו.

ולא אחר"כ ולמען תספר באזני צדק ויב וגו' (פי' לעיל קוש"א ב') דהנה כתב המבר"ל מפראג העטם שפותחין הדלת בשפוך תחתן, להודיע לצנינו ולפרסם מה שקבלה צדיקו מן הצדיקים, שטרם שיצא הכול דק יקדים אליה הנצי"ל לבוא, ולהשריש בלבות הקטנים שהגאולה שלימה תלוי בציאת אליהו הנביא, ועד שלא הקדים אליהו לבוא לא נעשה בגאולה של שקר, וכמ"כ אנו יכולים ללמוד ממכת הארבה פי"ד שכתב האלשיך הק דמכת הארבה ה' רק ע"י היום שח"י במכת צדק, ואשכיל מה שלא להתפעל מנס האשפה לרשעים, שהם הוא אף לרשעים וליוסרם בסופם, ולח"א במכת הארבה ולמען תספר באזני צדק וכן צדק, כדי להשריש בזה אמונת אומן שלא להתפעל אף ממסים בענין הגאולה, וח"א שח"י בגאולה אמונית כי"א שיקדים אליה הנצי"ל לבוא כנ"ל, ולא הסמיכו בזה"ק לכאן הפסוק אשרי העם יודעי תרועה, דעו שלא שמענו שופר של משיח אין זה גאולה אמונית ולא נעשה עמנו בגאולה כחצת, רק נפח לישועת ה' וליצאת אליהו הנמשך טוב, וזכה לרע במהרה צנח ובשמחה צלי לרע ועקחא בזהרומות קרן התורה וישראל וצבאגלות כבוד שמים עלינו במהרה צימיו אמן.

לי ולא לו חלו ה' שם לא כ'י נגאל, ומקשים ע"ז למד לא זכר שהוצתו גזרו כפי שנאמר בחורב ואמרתם זבח פסח הוא ל'י וגו', ולקח לו שהוצת מן הפסוק שאינו סמוך לו בחורב, ועוד שגבר נדרש פסוק זה על מי שאינו יודע לשאל, ואצלו לא דייק לי ולא לו, ואין ידרוש מפסוק אחד ב'י שהוצת הפכויות ע"כ קושיית הכללי יקר ז"ל.

(ו) במכילתא ובי' כי יאמרו אליכם צניכם מה העבודה הזאת לכם, בשורה רעה נחששו ישראל צאותה שעה, שסוף החורב עתידה להשתכח, ויש אומרים בשורה טובה נחששו ישראל צאותה שעה, שכן עתידים לראות צנים וצני צנים להם וכו', וא"כ מ"ש בשורה רעה נחששו, דאין שאלה זו מפאת שכתה החורב, אלא דמאות החורב עלינו לשאל, כמ"ש צמתי ואלן הכן שאל, א"כ מהו הבשורה רעה בשאלה זו, גם דברי ח"א צ"כ מהו הבשורה טובה, הכי יעלה על הדעת שכללות האומה לא יהי להם צנים וצני צנים, ולמה הוצרך הכתוב לרמז על בשורה זו.

ונ"ל פ' כל הענין בדרך רמז מוסר ונחיל צפתרון שאלה הראשונה, מדוע חייבה אותנו החו"ק לספר פרטי המכות מאותן זמנים, ולמה לא יספיק הסיפור צופן כללי שגם ה' נקמתיו להעניש המלאים חתח אשר עשו ויעשו את ישראל, ומעפ"מ צאופן ההכחות אין היו וצמה הט, אמנם ח"ל צמודה נתנו עטם על כל מכה ומכה, שהי מדה כנגד מדה נגד מה שהרשו לישראל, וכל כוונת רמזם של המלאים ה' רק להחיות את ישראל ולהכניס בהם מעשה תשובה, כמ"ש השליח וירשו אותנו המלאים שעשו אותנו רעים וחטאים, ומעשה ארץ מלאים היו מקולקלים מכל האומות, וסיבת הגלות עלול להמשיך את ישראל אחר מדות הרעות של האומות השונות בקרבם, כמע"כ ויתעברו צנים וילמדו ממשעיהם, ולטעם זה הכריז הכתוב כמעשה ארץ מלאים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו, ובה דרשו ח"ל לא תלמד לעשות כחטובות הגוים ההם, אצל אחר למד שלא לעשות, הכי שז

דרך לימוד והתבוננות להתרחק מדרכיהם ומדותיהם המנוערים, ולחל חייבה אותנו החו"ק לספר בכל פרטי המכות ומכות, שכיו כולם צמידה מכוננת נגד מדת רעם, כדי להשריש בלבו הידיעה וההתרחקות ממדותיהם הרעות ותועבותם, וזה יתבאר לנו בטעם הכתוב כל המחלה אשר שמתו במלאים לא אשים עליך כי אני ד' רופאך, ולכאורה מדוע היתה ההצטתה על המחלה אשר שמתו במלאים לבד, ח"ל לשלל כולן דגם חלו אשר לא היו במלאים לא אשים עליך, אמנם הוצרכו להצטתה זו דייקא, מפני שזה ה' יראתם ללד שנמשכו אחר מדותיהם הרעות ואדברו בחטובות מלאים, ע"כ תשאו פן יעשו גם הם צאות תשמים שטעמו המלאים, שצאו צמידה מכוננת כנגד מדת רעם, ולא הצטית הקב"ה לישראל אם שמוע תשמע לקול ד' חלקך ויכיר צעיו תעשה וגו', כל המחלה אשר שמתו במלאים לא אשים עליך כי אני ד' רפאך כפרש"י ז"ל מלמד חורב ונמלות למען תלל מהם, וע"י התרחקות ממדותיהם ודרכיהם הרעים תלל מהם ויחליו על ראש שואנו.

והנה ידוע גודל עומקת מלאים ערות הארץ, מקולקלים ומזוכמים צחלות הזימה יותר מכל האומות, וכך צורה חממתו ית' לביות ישראל גולים צאץ הוא דייקא להעלות משם ית"כ, והקדים יוסף הכדיק לירד למלאים כדי להחליט התגברות כח העומק הוא ע"י מסירת נפשו שעמד צמיון, וע"י הכין כח התגברות שנגדו כל ישראל מעריות ולא נעמשו באומות, דאלמלי כן לא היו זוכין לקבלת החורב כמבואר בחו"ק, אמנם אף שמידי עזירה דעריית נילול, אצל מידי הכחור לא נאלו, ודין גרמא להכשל ח"ו צפגם הצרית כאמר"ל (ע"י דף ב' ע"ג) ושמרת מכל דבר רע שלא יכחור אדם ציום ויצא ליד עומקת צילה, והתגברו עליהם המלאים מאד להכשילם צמידה זו, ואמרו ח"ל צמידה (פ' שמות פ"א ח' כ"י ע"ג) שגזרו עליהם שלא יהיו יאמין בצחיותם והוא חשד למעטן מפ"ו, ועוד כוונה נוספת ח"ל צח להכשילם צחכורים וצפגם הצרית, כי ידעו והשניו כי צח תליא גאולתם, ובי לישראל שצודק גדולה תהיה מה שפגמו, וע"כ הימים האלה ימי

השוכנים שקרין ככם בתורה פרשות בגלות ובגולה,
המכ מסוגלים מאוד לחיזקן מידה זו, כי זהו
חוקן כל ענין הפרשות, להחזן שלחנן אותם המאריים
ומה שנגעשו מידה כנגד מידה, הכל כדי ללמוד ממנו
להתרחק מדרכיהם ומיודותיהם המכוערות וכנ"ל.

והנה צענין הכזבה לצ פרעה הקשו המפרשים ז"ל
דאם השם הקשה את לבו מה פשעו, ולא היה
צידו להטיב מעשיו אם נמנע ממנו הבחירה, אמנם
קושיא זו לא קשה כ"כ עפ"י צ"ח (פ"י סי' ג')
כי אני הכזבתי את לבו איך יוחזן מכאן פתחון
פה למיזין לומר לא היה ממנו שיעשה תשובה
שנא' כי אני הכזבתי את לבו, אי"ל רש"ל יסתם
פיהם של מנינים, הלא אם לגלוי הוא ילין (משלי
ג) שהכזב' מתרח צו בלדס פסם ראשונה שני
ושלישית ואינו חוזר צו וכוה נועל לבו מן התשובה
וכו', אף כך פרעה הרשע כיון ששיגר הכזב' ה'
פעמים ולא השגיח על דבריו, אי"ל הכזב' אתה
הקשית ערפך והכזבת את לבך הריני מוסיף לך עומאח
על עומאחך הוי כי אני הכזבתי את לבו עכ"ד
המודש, הנה מצואר שצנין הכזבת הלז היה רק
להכזיב עליו דרך התשובה, והוסיפו לו עומאח על
עומאחו, הלא לא נמנע ממנו הבחירה לגמרי, דאם
מעומאח היותר קשה אפשר להמלט וללאת ע"י
התגברות גדול, וצחי זו מלוי גם בישראל צעורה,
דע"י רצוי העונות ר"ל נצחיים מלאכים רעים
ומקטרגים המכריחים את האדם לחטוא עוד וניתוסף
לו עומאח על עומאחו, וקשה להגיע ולהשיג ליד
תשובה ראוי ומעולה, ומכ"ש חטא הידוע שמשמא
עניי האדם ר"ל מלרעות האמת כמ"ש בספ"ק
מע"א זל"ה, אמנם בכל זאת לא נמנע הבחירה
לגמרי ח"ו, הלא לריך התחזקות והתגברות גדול
ולהתפלל על סיעתא דשמיא וקריב ד' לכל קוראיו
לכל אשר יקראו בו צאמת.

ומעתה נבוא לבאר מהמח"כ למען שיחי אותותי
אלה בקרבן, ודברי הזכ"ק (י"ל קושיא ג')
עפ"י ק"ו הישמה משה אלהי דמאמר למען שיחי
אותותי אלה בקרבן קאי על בני ישראל האמור
בפסוק שלפניו (ס"ט ואר"ה) וא"ש דקאמר בקרבן

לשון יחיד, דאי קאי על המאריים ה' ראוי לומר
בקרבם, דהא גבי עשו כתוב נפשות שהם מעלמא
דפרודא, וציעקב כתוב נפש עי"ש שפי עפ"י דרכו,
וגם אני צדרכו אלך דהנה לפי משבון הרמב"ן ז"ל
מכת הארצה ה' צ"ח ניסן עי"ש"ד (ע"ה) הגוי
מציא מחר ארצה) ודרשו ר"ל במכילתא ע"ה"פ וילכו
ויעשו צ"י כאשר נז"ר ד' את משה ואהרן כן עשו,
וכי כבר עשו והלא מר"ח נאמר להם מלות הפסח
ולא עשו עד צעשור לחודש, הלא מכיון שקבלו עליהם
מעלה עליהם כאלו כבר עשו, הרי שכבר קבלו ישראל
על עצמם צ"ח ניסן לקיים מלות הפסח בכל פרטיה
ודקדוקי כאשר נז"ר ד' את משה ואהרן, ומלות הפסח
מקושר עם מלות מילה כמ"ש כל עול לא יאכל בו,
וגמולו נועל לפני הקרבת הפסח ח"כ בזכרת
שקבלו ע"ע צ"ח גם מלות המילה, ממא דצ"ח
ניסן צעשה שחי' מכת הארצה המשמשת התחילו
ישראל בחיזקן הצרית ומדת היסוד ע"י מלות
המילה, ודמ לדבר שארצה ה' מכת השמינית, וימוז
על מלות מילה שניתנה בשמיני, שציעולכו ישראל
במארים ועבשו חזרו ותקוה וקבלו עליהם קבלה
אמיתית לקיימה ונחשב להם כעשי, גם עשו ישראל
תשובה גדולה מר"ח, כי מלות הפסח מקושר עם
התשובה, כמ"ש ר"ל (במד"ר פ' ט"ז סי' ג') משבו
ידיכם מע"י וקחו לכם זאן למזה, גם דרשו ז"ל
(פסחים דף י"ז ע"א) כל בן נכר לא יאכל צו מי
שנתכרו מעשיו לשמים וכו', וכבר ביארנו שצמח
הארצה נתחזק הלא ישראל האות דשבת, עפ"י
הבע"ט שנה הארצה בשבת (עיין צדכרנו לע"ל).

ועד"ן י"ש למען שיחי אותותי אלה בקרבן, וקאי
על בני ישראל כדברי ק"ו זל"ה, והכוונה צמח
אותותי על צ' אותות שבת ומילה שכן הכרחית
להיותן קביעא וקיימא הלא צ"י בכל עת וזמן ועפ"י
שנים עדים יקום דבר, וע"כ צחול צא אות דתפילין
במקום האות דשבת וכן צ' אותות מילה ותפילין,
ח"ש למען שיחי אותותי אלה בקרבן שיתחזק צפנימיות
לכם האות דשבת ומילה צמח הארצה, וצא יובן
קישור דברי הזכ"ק (עיין קושיא ג') צא אל פרעה
ר"י פתח אשרי העם יודעי תרועה ד' צאור פניך
ילכו, תרועה רומא אל התשובה עפ"י

ובעוה"ר דבורנו השפל טועין ומטעין אף צום מרומה וסמיכות עינים, ואף שלא נעשה להם גם כלל, רק שמרמזין ומזייפין להפאר צנסיבה שאין זו ממשות של כלום, יספיק להם לחזק כח המינות ואפיקורסות עי"ז, ולהטעות צי"ח לדעתם ושיטתם הכוזבת שיש בו ממש, והר"ח לנדיבהם שהרי הקצ"ה עוזרם ומגילם ועושה להם גם, ואין לך מינות גדולה מזו לחשוב שהקצ"ה כביכול יסייע לחזק ידי הרשעים והמינות ר"ל, וצאמת כ"ז כח הסט"א להטעות צי"ח, ולא נדע מה יולד יום ואפשר שיהי נעשים ג"כ נסים גמורים לרשעים, ואעפ"כ לא נחוש ולא נתפעל וכלל זה יחי' שמור בידנו שדרך האמת הוא רק דרך התורה"ק, ומה שמגיד לדרך התורה"ק זהו מינות ואפיקורסות, וכבר פירשתי מ"ש אפס בלחך גואלנו לימות המשיח, ע"ד מ"ש הרמב"ן ז"ל (צפ"ש) אפס ע"ה"פ אפס כי עז הכעס וגוי מלח אפס מורה על דבר אפס וממנו מן האדם שא"א בשום ענין כלשון האפס ללח חסדו עכ"ל ח"ש אפס בלחך גואלנו שא"א בשום ענין גאולה בלחך, ורק הצוית"ש יגאלנו לימות המשיח, ומי יכול לזייר כזאת בדורות הקודמים שימלאו גם שומרי תורה ומצוות שיטעו עצמם בדבר פשוט כזה, והסתה זו גרמה שמד ואצדון נפשות וגם הגופים של אלפים ורצבות מיישראל צעורה"ר, ומי יודע מה יחי' עוד הי' ישמרו.

ובמד"ר (ויקרא ו' ט"ז) ושמיכה קול אלה הו"ד (משלי כ"ט) חולק עם גנב שואף נפשו אלה ישמע ולא יגיד, מעשה בשלטון אי' שהי' הוצא את הקב"לנים ומתיר את הגנבים, והיו הכל מלחין עליו שאינו עושה כראוי, מה עשה הו"ד כרוז צמדינה ואמר כל עמה לקומפון וכו', הביא חולדות ונתן לפניהן מוות, והיו החולדות נוטלות את המוות ומוליכין אותם לחורים, למחר וכו' סתם את התורים והיו החולדות נוטלות את המוות ומוליכות אותן לחורין ומולאות אותן מכותמות ומחזירות את המוות למקומן, לומר שאין הכל אלא מן הקב"לנים עכ"ד המדרש לעניינינו ולהאזנה עדיין צריך הסבר מדוע יחי' דינו של החולק עם גנב והלוהק ממנו גרוע יותר מהגנב עצמו, הן אמת דאילו לא הקב"לנים והלוהקים יתנועעו הגנבים מנייבם כמבואר במשל

רז"ל (ר"ה ל"ד ע"א) דתורעב ילולי יליל, וכמ"ש השלטי"ק בצוונת התקיעות עי"ש, והנה בעת צומן ציאתו אל פרעה שהי' צרי"ח עשו ישראל תשובה ותחזקו אלגם את דשבת ומילה, ע"כ הסמיכו בצו"ק אשרי הכעס יודעי תרועה ד' צאור פינד יחלבו, שכן ישראל להארת פניו יתי' ולגלוי שכינה ע"י התשובה וצ' האותות הניל.

עוד אפ"ל במאמרי"ב למען שיתי אותותי אלה בקרבן, בהקדם מ"ש האלשיך הק' ע"ה"פ אשר התעללתי במלרים פרש"י שחקני, וצ"כ למח קרא המכה שחוק הילול אשר הכיתי במלרים, וצו"ר עפ"י"ד המדרש (תנחומא פ' וארא סי' ע"ז) כי אפילו הנה פלאי פלאות נעשה להם שלא לקן, ולנאורה מדוע נעשה להם גם והלא עוב כי נצלתו השאיר להם דבר, אמנם הוא יתי' משחק על הרשע ומאכלו כמרחם עליו, והוא לרעתו לתת בו כח ודרך לקבל כדי רשתו במספר ובמשקל, כי הנה גזרה חכמתו יתי' להציא על המלרים י' מכות וכו', ואם לא הי' עושה פלאי פלאות להשאיר החטא והכוסמת, במה תחול מכת הארצה, אף המלרים מה שהי' הוא יתי' כמעט ומרחם עליהם לרעתם, הי' סיבת חזק להם בראותם כי היתה הרוחה, והוא יתי' משחק בהם מראה להם הרוחה, והוא לתת מקום לחול אותיותיו, וזהו אשר התעללתי שחקתי במלרים, כדי שעי"כ את אותותי אשר שמתי גם, כי לא הי' מקום לשום אותם גם אלא בדרך זו וכו', ומבזה על המלרים ויכולו ישראל וזהו וידעתם כי אני ד' וכו' ע"כ מקצת לשון וצ"ה פירשנו מ"ש הכחוד למען תספר צאני צנן וצן צנן וגוי צמכת הארצה דייקא שצמכה זו נתברר ומתגלה שמיכה נסים לרשעים אף לרעתם ולהטעותם, וכדי לתת מקום שיחול עליהם עוד פורעניות, ודבר זה עליו להודיע לצניו וצני צניו שלא יטעו ולא יתפעלו מהניסים שנעשו לרשעים, שכבר הי' לעולמים כן אלל פרעה והמלרים וסופם מרה ותכליתם אצדון (עיין בדבריו בדורש הקדום) וצ"פ למען שיתי אותותי אלה בקרבן וקאי על צני ישראל כדברי ק"ז זל"ה"ה, היינו שהי' שימה בקרבם ובפנימיותם אותותי אלה, וילמדו וישיכלו מהם שלא לטעות צניס הרשעים.

הגמ' נדקוקים ילכו גם ופושעים יכשלו גם, ואילו לא הייתי מחזיר ומתחנן על ההתרחקות ממני, מי יודע אם היו נמלטים אף ממני של עשרה להיות מאמינים בהקב"ה אמונה פשוטה בלי שום פשרות ואמונות מפילות ר"ל, כי צעיר"ר רוצה דרוצה נחפסים ונופלים לשורש המינות ר"ל, די ירחם ואין לנו להשען כ"א על אבינו שבשמים.

ונבוא לציאור הכחז וכו' כי יאמרו אליכם צניכם מה העבודה הזאת לכם, בהקדם להעיר במאמר המגיד רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם וכו' ולפי שהוליד איש מן הכלל כפר בעיקר וכו', לכאורה מנין לנו הכרח משאלתו זאת שכפר בעיקר ר"ל, שמה איו רק רשע לתיאבון, גם מנין שכוונתו לומר לכם ולא לו, הרי כמ"כ דרשו רז"ל (צלה) כי"א ע"כ) אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, ר"ע אומר לכם ולא לעכו"ם, גם דרשו רז"ל לכם ולא לכלבים, ובספרי"ק תפארת שלמה פי' אך אשר יאכל לכל נפש וגו', דאם יהי כוונתו לצורך הנפש ולא לשם תאוה הנאה גשמית, אז הוא לו לבדו להקב"ה ולחלק הקדושה, יעשה לכם ולא לכלבים שאין להסמיא חלק צו אח"ד ז"ל, וכן דרשו רז"ל החודש הזה לכם, לכם מסור קידוש החדש ולא לעכו"ם, ואף הכל מנין שכוונתו לכם ולא לו להוליד עמו מן הכלל, כמ"כ יתפרש מלת לכם ולא לעכו"ם ולא לכלבים שאין לכם חלק בעבודת צ"י.

אמנם נראה ציאור הענין כי צאמת מאמר זה סובל צי' הפירושים הר"ל, וגם צן החכם שאל שאלה ז', ולשון השאלה בשניהם שזה חלף שכוונתם שזה ורחוקה זמ"ז, ומעתה יתפרש הפסוק וכו' כי יאמרו אליכם צניכם מה העבודה הזאת לכם בשאלת צן החכם, הרוצה לפרוש מדרך הרשעים ולהתנהג בדרך הסלולה לנו מאבותינו ורבותינו הנדקוקים הקדומים, ולז"א וכו' כי יאמרו אליכם צניכם, ר"ל צניכם המתייחסים אחרים להתנהג בדרכים, וישאלו מה העבודה הזאת לכם, מה הוא דרך העבודה המוצהרת שיהי לכם לבדו ולא לעכו"ם, שיהי נקי ומרוחק מתעוררות דרכי האומות והרשעים, וזהו צאמת שאלה טובה ונכונה, וע"כ תשובתו

השלטון, אבל כמו צן לולי הגנבים לא היו הקבלנים חוטאים, וע"כ חלק כחלק יעשו ויהי דינם כשופטים ומדוע ה" מחזיר את הגנבים והורג הקבלנים.

אמנם מדיצאור חז"ל שצמדרש רח"י ממשפטו של אותו השלטון ודאי שפיר עבד וכן ראוי לדון, ויוצן עימ"ש החיד"א זל"ה צ"ח חסדי אבות צמאמר המנהיג הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע וראוי לבין מה עיבו דהאי שכן רע, אם הוא רשע הרי כבר אמר אל תתחבר לרשע, גם צ"ח מדוע לגבי הרשע אמר ואל תתחבר, ולגבי השכן רע הזכיר התנא יותר וזה על ההתרחקות ממנו, ופי' הוא ז"ל דהאי שכן רע פירושו דכא שכן לרשע אבל מראה עמו כלדיק צמשי, ומאיש כזה לריך להתרחק יותר ממי שהוא רשע צפרהס"א, דאדם צמשי גלויים ומכירים צרשעתו לא ילמדו הכשרים מדרכיו, אבל המסחיר צמשי ומתרחק כאדם כשר למדין צמשי, וע"כ אם הוא שכן לרשע ומתחבר עמו ה"ה צפנימותו כמוהו וישפיע מדרכיו המקולקלים גם על אחרים, ולכן הזכיר התנא להתרחק ממנו עד קצה האחרון עכ"ד ז"ל. ועד"ז יתבאר לענייניו שהקבלנים גדלה רעתם והזיקם קרובה יותר מהגנבים, כי רוב צני אדם צחקת כשרים ואינם רוצים להיות גנבים, על צן לא ילמדו מהגנבים לעשות כמעשיהם, אבל הקבלנים נראים בגלויים לכשרים, רק שמתנים יד וחיוק לגנבים על צן הם מסוכנים יותר לגרום חקלה לרבים, גם ילמדו צני"א מדרכיהם ע"כ ראויים לעונש יותר מהגנבים.

דיוצא לנו מה דמי שגועל חלק צמה שהוא משורש מינות וכפירה ע"ז וגילוי עריות מסיתים ומדיחים, צן הנאה ממון או כבוד וכדומה ואפי' לש"ש, הרי דימי כחולק עם הגנב ומחזיק צידו שהוא גרוע יותר מהגנב עצמו, ויש לו חלק בכל מעשיהם המנוערים, ולריך להתרחק ממנו כמעטוי קשת ועוד יותר, צעיר"ר מה אומר ומה אדבר אוי לנו משפלות הדור שהגנו למדריגה ז', עד שמוכרה להזכיר על דברים שכן מעיקרי האמונה, אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר, אבל מוכרח אני לומר כמסקנת

דבריו לפי מה שכוף השואל וז"ל רשע מה הוא שאנו רואין באתה בחיי הוא, ועפ"י אומר דבריו וע"כ יתפרש דיבורו שהלוי עמנו מן הכלל, ואם אדם כשר ישאל שאלה זו ובלשון הזה בעצמו אנו מפרשים כוונתו לעובד, והכל חלוי באתה השואל, ועד"ז יתפרש חס מה הוא אומר וכו', וקושיה הכלי יקר ז"ל דתשובה הפסוק בעבור זה עשה ד' לי אנו משיבין גם לשאינו יודע לשאל, ומדוע ישתחוה תשובותיהם ובחיי רחוקים זמ"ז, חפ"ל שגרמו בפסוק זה תשובה גם אליו דלכאורה מלת לאמר מיותרת, והליל והגדה לבין דיום ההוא בעבור זה עשה ד' לי, ומכו לאמר ולמי אנו מצווין צו שיאמר, אולם נרמז תשובה לבן שאינו יודע לשאל, שילמדו אביו לאמר לרשע כצא לפתחו ולהסיתו בדיעותיו המקולקלים ישיב לו תשובתנו לבן הרשע בעבור זה עשה ד' לי וכו' ויבדל מחבורתו.

ולתת"ץ קושיה הכלי ז"ל צמ"ש רק לאדם ובקרבם יואג, גם קושייתו ה"ל מדוע שיהי והחלף דעתו של פרעה מהיפך להיפך ומעיקר אחר לבו נא הגברים, ורצה למנוע הליכת נשים והטף ולא הזכיר מניעת האנן ובקר, ואחר מכת החשך נהפך דעתו מן הקלה אל הקשה, ואמר גם עפ"כ ילך וגו' רק לאדם ובקרבם יואג (עיין קושיה ד') וגל"פ דהנה פרעה מקור הרשע ומרעבב לס"מ כל מעשיותיו ה"י רק להטות את ישראל ולהסירם מאחרי ד' ומדרך אצור"ק וצמח שרצה לעכב הגשים והטף, חוץ מעטם הפשוט והגלוי שיאצור אליו לערובן שלא יצרחו צ"י ויזכרו לחזור אחר ג' ימים כאשר בנפשותיו, אולם עוד ה"י לו עטם נוסף על העיקר, והוא כי השיג פרעה שצא חליו יסוד היהדות, שאף אם האדם מודקדק על עצמו בשמירת החורב ומצוה, אצל אם מסית דעתו מצני ביותו וצניו וצניו מלהשיג על התובאות, אז גם הוא עצמו נתפס לאחר זמן צרעת הילכ"י, ואין צורך להאריך בפרט זה כי דבר ידוע הוא, וה"י פרעה צמח בדבר זה שאם יצוהו הגשים והטף צרצרו וילמדו ממשעיהם המתועבות, אזי כשיחזרו הגברים מעבודת ה', גם הם יאצרו דרכם ויתפסו בתועבת מזרים, כי פירצות הגשים גורמת ויתפסו גם צעליהם לבהורים רעים ומעשים

בצדו בתורה ואמרתם זמח פסח הוא ל"י אשר פסח על בחי בני ישראל במזרים וגו' ואת בתינו היל, שעשה הקב"ה הבדלה והפרשה בין בחי בני ישראל ובחי מזרים, ועי"ז ואת בתינו היל, ולחלול כן היו ח"י אצורים עמכם, וצמח ילמדם דעת ותבונה לעשות הבדלה והפרשה מדרכי הרשעים ולשמור על בתינו שיהיו נקיים ומופרשים מדעתם ושיטתם של המינים למיניהם, ואז נזכר לדרך העבודה האמיתית צלי תעורבה ארס.

ובזה יתבאר דברי המכילתא ה"ל (בקושיה ו') צמח עובד נחששו ישראל באתה עשה שכן עתידים לראות צנים ובני צנים, ר"ל דורות ודורי דורות המתמיתסים לדרכי אצותיהם, וישאלו מה העבודה הזאת לכם לכונן עובד כ"ל, וז"ל וכו' כי יאמרו אליכם צינכם, חין וכו' אלא לשון שמחה ואידך מ"ד במכילתא ס"ל בצמח רעה נחששו ישראל, שסוף החורה עתידה להשכחת, לדגול פשיטתו לא ה"י זה בגדר שאלה בדורות הקודמין, ואם לריבין עוד לשאל מה העבודה הזאת לכם ואיזה דרך ישכון אור, זהו סימן לשכחת החורה וע"כ יש צמח גם בצמח רעה, אולם דבור הזה שמחה גדולה הוא אם ישנם עדיין צנים באלו שרואים לילך בדרך הזה ומבקשים עזות חין להגלל מכשולן הרשעים, וא"ש דברי המכילתא ושי המימרות אמיתיים וקיימים ואין בהם סתירה ולא פלוגתא.

אמנם צמח הגדה מיירי באדם הנודע צמחשו לרשע ואינו רוצה לפרש מדרכי הגוים, ואדרבה עוד כועס ומתרגז על מי שמעבד ומתחב מלהיות ככל הגוים בית ישראל, ואם איש כזה שואל מה העבודה הזאת לכם, ודאי חין כוונתו לכם ולא לעבדים, שחרי הוא עצמו רוצה להדמות בכל דרכיו לדרכי הגוים, אלא ודאי כוונתו להביא את עצמו מן הכלל, ולא מכלל מצוה זו בצד אלא מכל הדרך של לכם ולא לעבדים, וע"כ בודאי כבר צעיק כיון שרואו להדמות לעבדים בכל מעשיהם, חין זה אלא שכבר צעיק ר"ל, וזהו דיוק המגיד רשע מה הוא אומר, דלכאורה אריכות הלשון למח ומלת הוא מיותר ויספיק רשע מה אומר, אולם אנו מפרשים כוונת

מקולקלים ר"ל, גם כי הוא שותפת לחינוך הצנים והצנות, ואם היסוד רעוע ר"ל חפול כל הצנין, ע"כ אחר פרעה הרשע לבו נא הגצרים ועבדו את ד'. כדוונכם, חבל רק הגצרים צלצד, וטפכם ושיככם חפקירו ותציטו עלי, וחי לבו צטות שיככים בהם מדותיהם ומעשיהם הרעים, ואח"כ חוכלו ליקח גם אותם לעבדו את ד' כי צלצלי לא תלחמו ח"ו עמכם.

אמנם משרעיה השיב לו מתחלה על שאלת מי ומי הבולבים, צעגרינו וצצקנינו נלך צצנינו וצצנזנינו וגו', וז"ל גם הצקים אף שלא הי' צדעמו של פרעה למנוע הליכתם חבל החכוון להדגש בתשובתו, כי זהו דרך צניי עבדי ה', שאינם זזין מדעת הצקים והולכים בצלצם והדרכתם המקובל בידם מלדיקו דור הקדוש, דאם ח"ו מצקשים ורזיזים בדרך חדש גופלים צצת ה"ה"ר צודאי, וז"ל לו צצגרינו וצצקנינו נלך שאף הצערים ילכו צצירוף הצקים ועפ"י דעתם ונעתם וז"ל לח צולתו, צצנינו וצצנזנינו נלך ונקח אותם עמנו, כי הם יסוד הצנין וצריכים שמירה והשגחה מעולה וסיועתא דשמיא, וצצו"ר דין גרמא שפלות וקלקול הדורות, על שאין מתצננין על העמיד להשגית על התעבנות צ"צ וצנים וצנות, כי צא חלוי קיום הדורות, וכמה פעמים האברתי והתחננתי לפניכם שלא ילכו הצנים צצעצות הנקרא ציי האר, וכן צצו"ר וויי האר, וכן יתרחקו מכל התדמות לרדי הפריות שאי מצוי גורר חצירו כידע, יעזר הש"ת שאזכה לראותכם נקים ומרחקים מכל פירות הדור ואם צצללם, מתי כחי פעורים מלכ האר, מתי חשימו על לצצכם הדבר הזה, צצו"ר שפלות ופירות הדור גדולה מאוד לא הי' כמורא מעולם, ואם ח"ו רזין להתדמות להם אף צצקתא, לסוף גדמין אליהם לגמרי וז"ל לזכ זמן רב, כ"א מתחיון אף מעט מדתי אל דחי ילכו עד אשר ישתו אליהם לגמרי ח"ו, אל נא אחי חרעו, חוסו וחמולו על נפשכם ועל נפש צניכם ודורות הצאים.

יואל ח"כ מה צצחו. (עיין קושית ד') ונקדים מ"ש צם חוט המשולש שלא שימשא החושך צצצת, ובעצם צזה עפיו"ש ר"ל חשך למד הביא עליהם, שהיו צישראל צצותו הדור רשעים ולא היו רזיזים ללאת ומחו צגי ימי אפלה, כדי שלא יראו מצרים צצפלתם ויאמרו אף הם לוקים כמותו, ועוד שחפשו ישראל וראו את בליהם, וכשילאו וכיו שואלין מהן וכיו אומרים אין צידינו כלום אומר לו אני ראייתו צציתך וצצמקוס פלוגי הוא, והנה שני עממים הללו לא היו צצצת, דלא היו ישראל מקצרים מחייהם צצצת מפני חלול צצת, גם לא היו מחפשים צצליהם של מצרים מה"ש, ע"כ לא הי' תועלת לזרף שימשא החשך ופסק צצצת וחזר לאחור כן עבד"ד. ואפ"ל עוד טעם מה שפסק החשך צצצת, דהנה עפ"י חשבון הרמב"ן ז"ל הי' התחלת מכת הארצה בתחילת ניסן, וכל מכה הייתה משמשת ז' ימים ומלא צו' ניסן פסק הארצה ואח"כ הי' החשך, ח"כ צצת של צעשור לחודש הייתה צצמנע ימי החושך, ואמרו"ל צצמדרש שהיו שנייהם של המצריים קבות, כשראו שקשרו ישראל עליה צצכרעי מיעטם וא"ל שעתידין לשטטו צצמות השם, ועי"ז מצצטל העי"ז צצורשה, וצצותה שעה נחצצו צצורי מצרים וכו' ועשו מלחמה עם המצרים וחרגו מהם הרבה ה"ד למכה מצרים צצצוריהם עכ"ד המדרש, ואפשר דלעטם זה הי' לזרף והכרח שיפסק החושך צצצת צצעשור לחודש, כדי שיראו המצרים שלקחו ישראל שם לפסחיהם ועי"ז נחצצטל העי"ז לעיניהם, גם נהרגו עם רב מהם, ואלמלי הי' החשך משמשת לא היו מרגישים בכל זה, והסרת החשך הי' להם צר גדולה יותר מהחשך, ועפ"י חרצו קושית צצני ז"ל דהוי"ל למקרי לכולהו יומי מעשרה צניסן עד ערב פסח יומי גדולים, דצכולם נעשה גם זה שראו המצריים השם קשורה וכו' ומדוע יחסור אל השצת דייקא, ולדרכו ח"ש דאחר השצת חזרה מכת החשך ושצ לא ראו המצרים כלום וכל עיקר הכס הי' רק צצצת (עיין צצצרו צצגש"פ צצצריכות).

והנה פרעה צצצ צא צצעצה למשה ואהרן ואמר לבו צצחו לאלקיהם צצצ, כי חשש להניחם מליך חצו צצול חרצו פן יצרתו ולא יצטו חלוי

ומ"ש גם אתה חתן צדיקו זכאים ועולות ועשיו להי' אלוקינו, והקשה האוהבה"ק איך שאל ישאל עבד ה' זכאי אלוקים מאיזי בזוי וממלא אשר הרים פיו בקדושת ישראל וכו', החפץ להי' בזבח רשעים עבד, ואפי"ל שנתכוין מרע"ה לרמוח לו עפ"י אמרם ז"ל דרבים מן המצריים נלשקפו עם ישראל, ואף מן החרטומים ואנשי עמנו של פרעה עזבוהו והלכו עם ישראל, ובזודאי הולכו עמכם לאגס וזקרים וכל אשר להם, ומכם וכלו ישראל להקריב, כי עכ"ל המבטל ע"ז שלו הוי בעול גמור, וז"ל גם אתה חתן צדיקו זכאים ועולות ר"ל ע"י חשיך ואנשי צדק, שהם עמכם וימסרו צדיקו לבעל הכ"ץ, ועשיו להי' אלוקינו כי זהו בעול גמור.

ומ"ש נלכב נא דרך שלשה ימים במדבר ונזכר להי' אלוקינו והאוהבה"ק נדחק בזה וכתב כי ה' לא חמר פרע זה אלא ישראל וכו' נזכר לזה להטעות לב פרעה שירדוף אחריהם ע"י"ש, ול"נ שאמת יאבה חכו של מרע"ה, כי לא חמר שאחר ג' ימים יחזרו, רק שאחר הליכת ג' ימים יעבדו את ה', ונזכרת כן ה' שאז נתעלו ישראל חכו לעבודת ה' בצח"י יותר מעולם וגבול, דכל זמן שהיו במצרים אף שנתעלו בעשור לחדש שמשכו ידיהם מע"ז וקצלו עליהם עול מלכותו ית', מ"מ עדיין היו משוקעים עד רגע אחרונה לניצחם במלחמה"כ ולא יכלו להתמכמה, ורק כשילאו התחילו בעבודת האמתיות ונקי מכל זוכמת טומאת מצרים, וידוע שעבודת יום השבת מקודשת יותר, ואינו דומה עבודת יום חול לעבודת יום השבת, וישראל ילאו ממלרים בחמישי בשבת, נמצא יום שלישי להליכתם ה' שבת ולז"ל נלכב נא דרך ג' ימים ונזכר להי' אלוקינו, כי אז חכו ישראל לשלימות העבודה מה שא"ל להשיג להם צדוקם במצרים ואף אחר שילאו כ"א ליום השלישי מניצחם ואכן.

ואפ"ל עוד עפ"י דרכנו הראשון דברי הזכ"ק הי"ל ר"י פתח אשרי העם יודעי תרועה וגו', עפ"י שפי הכו"מ אלה"ה בספר"ק אמרות טהורות (תהלים פ"ט) אשרי העם יודעי תרועה, שידועים וזוכרים לדון, צדק שצדק פינך ויכלון צדק טובתם, ומקדימין

עוד, ומרע"ה השיב אמריו אליו לא יכון לעשות כן כי תועבה מצרים נזכר להי' אלוקינו כן נזכר את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו ועינין דדברנו (פי וחרל) שפירשו בטעם טעם זה, לא שהי' מרע"ה מתוירא וחושש שיקלסו המצריים, דאם היו עושין כן במצות הש"ת, לא היו המצריים יכולין לעשות דבר, וכמו שהיו שניהם קבות בעשור לחדש ולא יכלו לעבד צדק, אלא מפני דעדיין לא הגיע עת גאולתם ולא נצטוו בכך לעשות כן בעיני המצריים, ע"כ חסור לנו להבארות צדק, חסר טעם לא יכון לעשות כן דאסורא רביע עלי, (עיי"ד בית צדק).

אמנם אחר מכת החושך הוסר כח טעם זה, ונלמנו על ככה מפי הגבורה לקשור טלה כדרכי מעותיהם ולא יכלו המצריים לומר דבר, ע"כ חזר פרעה לעמנו הקודמת דאין הכרח לצדק במדבר דייקא, ותוכלו לצדק גם בדרך ומי מעבד על ידכם, ולז"ל לאגסם וזקרים יג, ונתכוין שישאלו צדק לערצו שיתארו ישראל לארצו, ע"כ הולך מרע"ה להודיעו טעם אחר מדוע לא יצדקו בדרך, ואמר לו ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה' עד באנו שמה, כי בכך נלמנו מוכד"ק לילך דרך ג' ימים, ועדיין לא נדע חלילה להליכה ודרך העבודה עד בואנו שמה, ורק אז יתגלה לנו אופן ומכות העבודה, ורש"י פי' לא נדע מה נעבוד, כ"מ הכבד העבודה שמה ישאל יותר ממה שיש צדיקו, ע"כ בהכרח שנקח עמנו הכל.

אז אפשר דמתחלה חשד פרעה שאין הכרח שילכו גם הטף לעבוד את ה', כי אין חיוב החינוך מדאורייתא כ"א לתלמוד תורה, ולשאר מצות החינוך רק מדרכנו, ופרעה וזדאי לא ה' מודק דדרכנו, וע"כ חמר לבו נא הגברים והטף ישאלו במצרים, אצל אחר שראה צלקות הפסח שמתאכזן בו גם הקטנים, וע"י שפי האוהבה"ק חשד לפי אכלו חכמו על השב, ע"ד אומרים ז"ל (פסחים דף פ"ה ע"א) שחש אדם ע"י צדו וצדו הקטנים וגם ע"י אשמו וכו' ע"י"ש, א"כ נחזיר לו מכה וישראל שמתאכזים גם הקטנים בכל התורה, לזה חזר מעמנו ואמר גם טעם ילך עמכם, כי השיג שלא יתארו בלילה, רק לאגסם וזקרים יג לערצו.

לזון לארץ ועושים תשובה בזמן הטובה ע"ל, והנה כבר ביארנו לעיל דהכבדה לב פרעה היה ע"י שנטשה לו גם בהשגרת החטא והכוסמת, גם כתבו החסידים (זכורות מ"א ע"ל) דשחין מנרים יבש מצפנים היה ולא מחסין, ואם נתפרשו ממנו המלריים שמה מעשה גם היה ע"ל, ובראותם הללם בדרך גם נחזק לבם יותר, והוא יתי' משחק בהם מראה להם כרומה, כדי לתת מקום שיחולו עליו יתר המכות כולן, דאלמלא נשארו החטא והכוסמת בצדד, במה תחול מכת הארבה וכן כולן ע"ל, אמנם פרעה הרע נהגדל בלצבו והתפאר שהקדיש עשה לו נסים ומגין עליו להלילו מן הפרעוניות וע"ל נחוסף לו עומאה על עומאחו, לכן הסמיכו בזה"ק לבאן אשרי העם ודעתי תרועה ד' בצור פניך יהלכו, שא"ש ישראל לריך שיהי לבו נשבר בקרבו בכגון דא, ואף אם יש רגלים לדבר שנטשו לו נסים מולד הקדושה, מ"מ מפרד ממדת הדיון אף צעת שבאור פניך יהלכו ועושים תשובה בזמן הטובה וע"ל זוכים להיות עובדים נלחית.

ועד"ז יתבאר במאה"כ כל המחלה אשר שמתי במלרים לא אשים עליך כי אני ד' רופאך, שהקשו במכילתא אם אין בהם מחלה מפני מה צריכים רפואה, גם מדוע שלל הכתוב מחלה אשר שמתי במלרים דייקא, וכמו"כ יולגו הקב"ה מכל המחלות, הולם לפי דרכנו ה"ל המחלה אשר שם ד' במלרים היה בסיבת הרפואה שקדמה לה, דע"י שהתפרשו משחין בדרך גם היה באפשרותם לקבל עוד מחלות וכן כולם ע"ל, אמנם אם בכו"מ מראה רפואתו נלחית ולא יוסף ע"כ עמה לגרום עוד מחלה, רק רפואתו של פרעה והמלרים היה בשליחות השמן להוסיף עומאה על עומאחו ולהכביד לבו וסופו לגרום להם אבדון, ולזה"ל אם שמוע תשמע לקול ד' אלקין ויהישר בעיניו תעשה וגו' כל המחלה אשר שמתי במלרים לא אשים עליך, שהי המחלה ע"י סיבת הרפואה שקדמה לה כי אני ד' רופאך ויהי רפואתך נתיי ולא יגרור אחרי מחלה.

היוצא לנו מה שא"ש ישראל לריך להיות חמיד לבו נשבר בקרבו, אף צעת שזוכה להיות בצור

פניך יהלכו כבחי' שכתב בספר"ק נע"מ ה"ל, ובספר"ד רחוקים אלו מבחי' זו של בצור פניך יהלכו וההסתרת פנים גדולה מאוד, השי"ת ירחם על עמו וישפיע בלצבות בני' קדושה ועברה ויאיר עיניו שמה לראות האמת, ומה לעשות תשובה שלימה וכל אחד ישתדל להשיג האמונה בלב בניו וצ"ב וע"ל יתחזק גם הוא באמונתו והשגתו בידיעת ה', וי"פ הסמיכות ולמען תספר באזני בן ובן בן ובן וגו' וע"ל וידעתם כי אני ד', וחלילה להיפך גם בעלמנו לא ידע ויסוג אחור ר"ל, הבוכ"ע יעזור שמה לקבל אור פניו ית"ש, בהתרוממת קרן החורה ישראל ובישועה שלימה ואמיתית בהתגלות כבוד שמים עליו בזה"ל.

*

ויאמר ד' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו וגו' למען שתי אחתי אלה בקרבו, וי"ד דכבר הודיע השי"ת למשה כ"פ צפרשיות הקדומות שיחזק את לב פרעה, כמ"ש (צפ' שמות) ואני ידעתי כי לא יתן אחכם מלך מלרים להלך וגו' והביתי את מלרים בכל נפלאתי ואח"כ ישלח אחכם, ועוד ח"ל השם ואני אחזק את לבו ולא ישלח את העם, ובפי וארץ ואני אקשה את לב פרעה והרבתי את אחתי וגו', ולמה היה הצורך לכפול עוד ולהודיעו במכת הארבה צפרשיות כי אני הכבדתי את לבו, והרי כבר ידע משה רבינו בזה.

(ב) **גם** יש לשאול דבול"ל למען שתי מבתי או מופתי, ולמה אמר הכתוב אחתי, ובתו רש"י ז"ל (צפ' ואתחנן) באותות הם סימנים להאמין שהוא שליחו של מקום כגון מה זה צידך, במופתים הם נפלאות שהביא עליהם מבתי מופלאות, וא"כ ידק על המכות לומר מופתי ולא אחתי, וכן הקשה בארז"ל צפ' הלקוטים ע"ש.

(ג) **גם** מ"ש אחתי אלה ל"ב, דידוע דכ"מ שנה אלה פוסל את הראשונים, ומה בא הכתוב למען צמ"ש אחתי אלה ולא אחרים.

(ד) **למען** תספר באזני בן ובן בן ובן, הקשה בפני דקדק למה נאמר במכת הארבה למען

אזל הי"ל למשה רבינו להחפול בצאופן שיוסר מהם
עתה ויחזור עליהם לאח"י ע"ל העוגש. ולפי"ן
השחכרו עוד ממכת הארצה, ולמה הגיע עליהם
ככה.

(ו) **אשר** התעללתי פרש"י שחקתי, הקשה האלשיך
הק' למה יקרא המכה בשם שחוק.

(ז) **וכסה** את עין הארץ ולא יוכל לראות את הארץ,
פרש"י לשון קלרה דבר, שהול"ל ולא יוכל הכוהה
לראות את הארץ, לכאורה כל המאמר ולא יוכל
לראות את הארץ מיותר, דכבר אמר שיהי הארץ
מכוסה, ומה לו להכתוב להודיע עוד שלא יוכל לראות
את הארץ, ומובן מאליו.

(ח) **גם** י"צ משפרש"י וכסה את עין הארץ את מראה
הארץ, ובתרגום אונקלוס עין שמשא דארעא,
ובוונת הכתוב לפי"ז דמראה הארץ יהי מכוסה, וגם
ני"ן חריחת השמש הנופל על הארץ יהי מכוסה מרוב
הארצה, וקשה דהול"ל וכסה את הארץ ומלת עין
מיותר לגמרי, דמה נפק"מ אם מראה הארץ ומראה
זריחת השמש מכוסה, או הארץ עצמה מכוסה מרוב
הארצה, ואדרבה זו קללה גרועה יותר שכל הארץ יהי
מכוסה בארצה, ולכלן הוא אומר ולא יוכל לראות
את הארץ, וכן ותחשך הארץ ולא אמר עין הארץ,
ומשמע דהארץ עצמה יהי מכוסה, ולמה יאמר כאן
עין הארץ, ויותר ידק לומר עין הכוהה, כמשפרש"י
ז"ל ולא יוכל לראות הכוהה וכו', הרי שהכתוב מודבר
בעין הכוהה, ועין הארץ אין לו ענין לכאן ול"צ.

(ט) **בירקונו** (פרשה זו רמז קפ"ו) והוא צמד"ר
קבלת, (פי' א' סי' ט') אמר ר"ל כל מה שצדק
הקצ"ה צדק צדק צדק, אדם יש לו ראש והארץ
יש לה ראש שגא' וראש עפרות חבל, אדם יש לו
עינים והארץ יש לה עינים שגא' ויבם את עין כל
הארץ וכו' עכ"ד המדרש, לכאורה לא שמעין מהא
מידי דהארץ יש לה עינים, דא"ל לומר כוונת הכתוב
על עין הארץ ממש, דא"כ מה דסומך ל"י ולא
יוכל לראות את הארץ קאי ג"כ על עין הארץ, ואדרבה
עין הארץ והוא הארצה שכרי מונח עליו, אלא ע"כ

חספר יותר מבשאר הנכות, והרי כמו"כ נלעוויו
לספר בכל הנסים שעשה ד' בהול"לנו ממלכים שגא'
והגדל לבקן וגו', ותירץ הכלי יקר עפיו"ש הרמב"ן
ז"ל בש"ר חננאל עה"פ לא נשאר ארצה א' בכל גבול
מלרים, כי מעת עתרת חפלת משה רבינו שיוסר
הארצה מאמ"ל ועד היום הזה, אין ארצה מפסיד
בכל גבול מלרים, ואם יפול צא"י ויכנס בגבול מלרים
אין אוכל מן יבול מלרים כלום זה ידוע לכל, וע"ז
נאמר שיחו בכל נפלאותיו עכ"ל ר"ח ז"ל, וכתב
הכלי יקר ז"ל כי צדק יובן הפסוק למען חספר
צא"י בקן וגו', כי יראה הדורות דבר חידוש כזה,
כי יבא הארצה ולא יאכל כלום מכל גבול מלרים
וישאלו הצנים על גם זה, ויגמרו להשיב להם
סיפור כל הקורות צאמ"ל, וזכו שמסיים ר"ח
בדבריו פסוק שיחו בכל נפלאותיו, כי בלי ספק
לכן השאיר הקצ"ה רושם זה לדורות, שעל ידו
יחזרו יו"מ, וז"ש למען חספר צא"י בקן וכן בקן
ופי' זה יקר ויבון מאוד. עכ"ל הכלי יקר ז"ל. אמנם
לכאורה עדיין אין הדעת מתיישבת בזה, כי איך
יסובב גם זה לידו סיפור בני ישראל, וגם זה יהי
ידוע רק למלריים הגרים שם, אזל לא לבניי שהזכירם
הכתוב בלא חשב מלרימה, והכתוב אומר למען חספר
צא"י בקן וכן בקן והוא לזיוו על דורות ישראל,
ולא מלריי שסיפרו ישראל בנס זה, ואינו מפורסם
כלל, ואולי כר"ח גילה לנו דבר זה, לא היינו
יודעין בו כלל, ואיך יובן שפי"א אמה"כ למען חספר
צא"י בקן ול"צ.

(ה) **וגוה** הענין י"צ, דלמה זכו מלרים לצרכה זו
שיוסר מהם עונש הארצה לדורות עולם, הלא
הסרת הארצה מהם הי' ע"ל העונש ולרעתם, כמ"ש
במדרש ששמחו המלרים במכת הארצה, אמרו נקבון
ונמלא מהם חציות, אמר הקצ"ה במכה שהצאתי
עליהם זה אחס שמחים, מיד ויהפוך ד' רוח ים
וגו' לא נשאר ארצה א' בכל גבול מלרים, אף
המלוחים פרחו וכלבו להם ע"כ המדרש. וכנה לעטם
זה יספיק הסרת הארצה הנמלא בגבולם באותה
שעה כדי שלא יהיו מהם, אזל מדוע זכו שיוסר
מהם עונש הארצה לדורות ועממא צעי. והגם
שבדאי חפלת משרע"ה כוחו נלחי ועומדת לעד,

ולא יוכל לראות קאי על עין הרואה כמו שפי ז"ל, וע"כ עין הארץ פירושו מראה הארץ או עין שמשתא דארעא ולא עין הארץ ממנה, ואיך נלמד מכאן דרשתם דהארץ יש לה עינים.

(י) **לפניו** לא היה כן ארצה כמוהו ואחריו לא יהיה כן, הקשה רש"י ז"ל דהרי בארצה שהיה צימיו ויאל כתיב כמוהו לא כה"י מן העולם, למדנו שהיה כבוד משל משה, ותיירך דמותו של יואל היה של מנינים הרבה ארצה וילק וחסיל וגזס, אבל הארצה שצימיו משה לא היה אלא של מין א', וכמוהו לא היה ולא יהיה רבוי ארצה ממין א', והרמב"ן ז"ל הקשה על פירושו שהרי כתיב ויתן לחסיל יבולם ויגיעם לארצה, ועוד כתיב אמר ויצא ארצה וילק ואין מספר, הרי דגם אותו שצימיו משה היה של מנינים הרבה, והדרא קושיא לדוכתי למד נאמר ואחריו לא יהיה כן. ותיירך הרמב"ן ז"ל עפ"י דברי ר"ח ה"ל דמעת תפלת משרע"ה לא יהיה ארצה עוד בגבול מארים, ומ"ש הכתוב ואחריו לא יהיה קאי על גבול מארים אבל יהיה בכל העולם, אולם לפי"ד יקשה למד אחרים ואחריו לא יהיה כן, הרי לא יהיה בכלל מכה זו לא כיו"צ ולא שלא כיו"צ, והול"ל ואחריו לא יהיה, וכבר פירשנו בזה אופנים שונים ועוד לאלקי מילין.

(יא) **ויסר** מעלי רק את המות הזה, וי"ד ידוע דאכין ורקין מעוטין הם, ומאי בל למעט באמרו רק את המות הזה, גם דשי מעוטין איבא בכל רק והזהר, וי"צ למאי אתי.

(יב) **בפסיקתא** זש"ה אמרו לאלקים מה מורא מעשיך ברוב עוון יבאשו לך אויביך, ישקרו ויעשו כחשים בדבריהם וכו', פרעה אמר לא ידעתי את ד', נעשה כחשן והודר ואמר ה' הלאדיק, הוא אמר גם את צי"י לא אשלה, א"ל הקצ"ה למשה בל אל פרעה ועל ידך ישלה, שאלו משה עבדו וגוי ויואל עמו בששון עכ"ל, ובמד"ר (פ' כ' סי' י') איתא מאמר זה שה"פ ויהי בשלה פרעה עיי"ש, ולבאור י"צ דאין זה בגדר כחש וכזב, דנעשה שאמר לא ידעתי את ד' נחמין כן באמת בדבריו, כמ"ש

הרמב"ן ז"ל דפרעה היה חכם גדול וידוע את האלקים ומודה בו אבל לא היה יודע את השם המיוחד וכע"ז איתא בזו"ר, ואח"כ נחודע לו עיי המכות כמשה"כ וידעו מארים כי אלו ד' נעויות את ידי על מארים וגוי. וכן מ"ש את ישראל לא אשלה, באותה שעה היה פיו ולבו שוין ולא רצה לשלם בצדו, ואח"כ שלם מחמת ההכרח עיי שנקב במכות גדולות, ואין זה בגדר כחש וכזב אלא בגדר רשות, וי"צ דרשתם ז"ל.

(יג) **ויושב** את משה ואת אהרן אל פרעה ויאמר אלכם לכו עבדו את ד' וגוי מן ומי ההולכים, אבא מארי זל"ה בקדושת יו"ט הביא מדרש בשם ס' עיר דוד וז"ל, אמר פרעה מן ומי ההולכים, עתידים אתם לאומרים מי יעלה בבר ד' ומי יקום במקום קדשו, וזה מן ומי ההולכים, וי"צ דמה ענין כך קרא להבא.

(יד) **גם** ראוי להבין בשבועות משרע"ה נעשריו ובזקניו נלך בצנינו ובנעויותיו נלך, דלמה כפל לומר נעשריו בצנינו והיוונו כד', וגם נלך נלך ב' יזמני למד ויספיק בחדא, והאברבנאל הקשה דהול"ל לשון קשר כולנו נלך, ולמה היה המורד לפרעו כל סוג לבדו. ובנעשר"ט כתב אמר פרעה למשה וכו' סבורים אתם ליכנס לארץ, והלא כולם ימותו במדבר, ולא יכנסו לארץ כ"א שנים בלבד יבועו וכל, ועליהם אמר פרעה מן ומי ההולכים, והאברבנאל הביא מאמר זה בשם מדרש, ומשה הביא נעשריו ובזקניו נלך, כי לא נגזר גזירה לא על פחות מנן כ' ולא על יותר מנן ס' עיי"ש. ולפי"ז מ"ש בצנינו ובנעויותיו נלך הכוונה על הפחותים מנן כ' בשעת הגזירה, אולם אלו הרי כבר נכללו במ"ש נעשריו, והכפל בדבריו למד.

(טו) **לדון** צי קרבן פסח דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחודש הזה ויקחו להם אית שח לבית אבות וגוי, ובמכילתא לאמר לא ואמרו אליהם מיד דברי ר' ישמעאל, שאל ויאל ודבר אל צי"י את אשר יורה, וי"צ דלמה נריך לימוד עיי, ומכיו חיוי ימנע משה רבינו הדיבור, ובדואי שידוע לישראל מות הש"ת בלי איחור.

כאשר ח"ל השי"ת דברו אל כל עדת ישראל וגו', ומה הוסיפו כח הזקנים בעשייתן.

(יח) **במבילתא** והוצא ברש"י ז"ל וילכו וישעו בניי כאשר נזר ד' את משה ואהרן בן עשו, וכי כבר עשו וכלל מראש חודש נאמר להם מלוא ז', ולא עשו עד בעשור לחודש, חלל מכיון שקבלו עליהם מעלה עליהם כאלו עשו, ומכאן בן עשו חף משה ואהרן לא קיימו ח"ו מלוא השי"ת ולא עשו הפסח אשר נזר השי"ת לכל ישראל, ולמה לריך יתור קרא להורות על זה.

שרם שצוה אל הביאור נקדים לפרש מאמר פלא בדברי חז"ל בסנהדרין (ק"א ע"א) עה"פ (זכרי י"ג) והי' בכל הארץ גשם ד' פי שנים זכר יברחו יגורו והשלישית יותר זכר, והבאתי את השלישית באש וארפתים כלרף את הכסף וצחצחים כבחון את הכזב וגו', (והוא נצוה על גאולה העתידה וחצלי משיח), אמר ריש לקיש שלישי של שם, פרש"י ששני חלקים של כל העולם יהיו נכרתים, וחלק שלישי יוותר זכר, ואחריה חלק שלישי, כל שלישות שיש לשלש את השליש, שממנו נפרדו כל העולם וגו' בניס היו לו, הרי שלש בניו הוא שם, ושלישי של שם הוא ארפכשד, ושלישי של ארפכשד שבי' אצבעים מבני בניו יוותר וכל העולם יברח, ולדברי ר"ל נמלאו ישראל מתמעטין ביותר ושמה יהיו נכללן צפי שנים אשר יברחו, ח"ל ר' יוחנן לא ניחא למרייכו דאמרת להו כתי, פרש"י לא ניחא להקצי"ב שאתה ממעט אותם כ"כ, חלל אפי' שלישות של נח דהיינו מכל ז"ל ומכל העולם כולו יוותר השליש, וכל ישראל ישאר ואם אין ישראל מרובין כ"כ, להיות אחד משליש העולם, יהיו הגרים וחסידיו עובדי כוכבים משלימין לשליש עי"ש.

עוד פליגי ר"י ור"ל על משה"כ (בצנזות ירמיה ג') שזבו בניס שובצים נאם ד' כי אנכי בעלתי אתכם, ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה, והבאתי אתכם ליוון ואחתי לכם רעוים כלני ורעו אתכם דעם והשכל, אמר ר"ל דברים ככתבן, פרש"י שלא ימלטו חלל אחד מעיר ובי' ממשפחה ח"ו, ח"ל ר"י לא ניחא

(עו) **איתא** במכילתא (הוצא ברש"י ז"ל) מפני מה הקדים הכחוז לקיחתו של פסח לשחיטתו ד' ימים, מה שלל ז' בן צפסח דורות, הי' ר' מתיא בן חרש אומר, הי' אומר ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים (יוחאל ע"ז), הגיע שבוטתו ששצב הקצ"ב לאצבעים שיגאל את בניו, ולא הי' בידם מלוא כדי שיגאלו כמ"ש ואת ערומי וערי' וכו', ולפי שהיו שטופים צע"ז במלרים, ועי"ז שקולו כנגד כל המלוא וכו', אמר להם שגבוי ידיכם מעי"ז והדבקו במלוא עכ"ד המכילתא, ובמד"ר (פי ע"ז סי' ג') איתא ח"ל הקצ"ב למשה חידך חין ישראל יואלין מכאן, עד שישחטו את אלהי מלרים לעיניהם, שארדע להם שאין אלהיהם כלום. עכ"ד המדרש. ולכאורה קשה הרי צ"ח נלעוו ישראל במצ"י ז', כמ"ש ז"ל הראבו הלצנה בחידוש וכו', והאזוי הי' שקיימו המל"י בעשור לחדש, ולפי טעם המכילתא דהקדים לקיחתו ד' ימים כדי לפרש מעי"ז, למה לא נלעוו ישראל לקיים מל"י ז' מיד צ"ח, ולמה ימתינו לפרש מעי"ז עד בעשור לחדש, וכל רגע ורגע הוי פסידא דלא הדר וכו'.

(ז) **ויקרא** משה לכל זקני ישראל ויאמר חלכם משכו וקחו לכם לאן וגו', ולכאורה הרי היתה מלוא השם אליו דברו אל כל עדת ישראל לאמר, ומדוע אמר לזקני ישראל, ובמכילתא איכא פלוגתא בזה, ר' יאשי ס"ל הדבר יא' מפי משה לישראל, חלל ששעאן להזקנים בית דין, ור' יוחנן ס"ל הדבר יא' מפי משה להזקנים והזקנים לכל ישראל, ובמד"ר רבה (פי ע"ז סי' א') ויקרא משה לכל זקני ישראל ה"ד בישישים חכמה ואורך ימים תבונה, למה זכו הזקנים שיגאלו ישראל על ידיהן, בשעה שצא משה למלרים וא"ל חלקי אצותיכם שלחתי אליכם, חילו לא קבלו הזקנים את דבריו של משה, חף כל ישראל לא היו מקבלים אותה, חלל הזקנים קבלו תחלה ומשכו כל ישראל אחריהם, אמר הקצ"ב הריני פורע להקנים ויהי גאולה מלרים על ידיהן, שיהיו ישראל שוחטין פסחיהן על ידם של זקנים שנאמר ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר חלכם משכו וקחו וגו' עכ"ד המדרש, ועדיין צ"ב כי למה הולרכו להיות נעשית מלוא ז' ע"י הזקנים, ולא סגי שיגאל משה לבני ישראל,

וע"ק דאין חשבון מכון ומדוקדק משכ"כ אי בעיר
 ובי ממשפחה, דהרי בעיר יומא עפ"י רוב הרבה
 משפחות, ויספיק לדברי ר' יוחנן הגגה לדיק אי על
 כל העיר ועל הרבה משפחות שצורכ, ואיך משפחה
 שפ"י הרוב אנשי מועטין מעיר, ילערכו צ' לדיקים
 להגין עליהם שימלטו בצורכ, ואינו מוצן עפ"י פשוטו
 והסבירא יורה הכיפך, וראיתי שהר"ף צעון יעקב
 הקשה כן, ותיקן דהכי קאמר דא' מגין על כל העיר
 ועל כל המשפחות אשר צורכ, אבל אם חלק ממשפחתו
 בעיר אחרת אין בה זכותו מגין על אלו שהם בעיר
 אחרת, ע"כ ל"ל להיות שנים, דזכות הלדיק השני מגין
 על אלו שהם בעיר האחרת עכ"ל. אבל חירונו דחוק
 קא' דלפי"ז עיקר חסר מן הספר, דה"ל לר' יוחנן
 למימר דא' ממשפחה מזהב כל המשפחה כולה לאותם
 שהם בחוק העיר, אבל לאותם שהם מחוץ לעיר לדיק
 להגנתם זכות עוד לדיק, ואינו מוצר כלל תוך העיר
 וחוק לעיר במימרה דר' יוחנן וי"ב.

ועוד דאפי' לפי חירונו של הר"ף לא יומא חלל לדברי
 ר' יוחנן, אבל לפי דברי ר"ל ורצ כהנא דס"ל
 דברים ככתבן, ובפרש"י שלא ימלטו ח"ו חלל אי מעיר
 ובי ממשפחה, הרי אין חשבון זה נזקק, דאיך יתכן
 דמעיר שגשג' מרובים לא ימלט חלל אי, וממשפחה
 ימלטו שנים, ואינו מוצן המאמר כפשוטו כלל, ובדואי
 שאין פירוש המאמר הזה כפי פשטות המשמעות.

ועוד דאיך אפשר דכללל בייל ר"ל, לחשוב כל העיירות
 בדרגא חדא, וכל המשפחות בדרגא חדא, והחוש
 והמליחות יכחש דבר זה, דישנם הרבה עיירות שאין
 בהם אפי' אי שומר תומ"ל צעו"ה, וישנם עיירות
 שנמצא בהם לאנשים שומרי תומ"ל, וכן לא כל
 המשפחות שוות, ואיך אפ"ל שמכל עיר ימלט רק
 אי ומכל משפחה צ' גס לא הגביל ר"ל מדת העיר
 כמה יהי צד וישאר ממנה אי, וזכר יהי המשפחה
 שישאר ממנה צ' וי"ב.

וראיתי שהרד"ק ז"ל יש לו פה אחר בפסוק הבי"ל,
 וכתב שקאי על עיירות הגוים ועל משפחות
 הגוים, וז"ל אי מעיר אפי' יהודי אי יהי לבדו בעיר
 מעיר הגוים משם אקחנו, וכן אם יהיו אפי' שנים

לי למרייכו דאמרת עלייכו הכי, חלל אי מעיר מזהב
 כל העיר כולה, ושנים ממשפחה מזבין כל המשפחה
 כולה, פרש"י בשביל חסיד אי שיש בעיר אקח את כל
 העיר כולה, ובסוף הסוגיא שם, תימא ר' סימאי אומר
 נאמר ולקחתיו לחכם לי לעם, ונאמר והצאתי אתכם,
 מקום יליאתן ממנרים לביאתן לארץ, מה ביאתן לארץ
 שנים מס' רבוא, פרש"י שלא נשתירו חלל יהושע וכלל
 מכל דור המדבר, אף יליאתן ממנרים שנים מס' רבוא,
 (פרש"י שהשאר מתו כולן צ"י ימי אפילה) אמר רבא
 וכן לימות המשיח שנאמר ועמך שמה כימי נעוריי
 זכיום עלותה מארץ מארים, פרש"י ז"ל וכן לימות המשיח
 שלא ישארו מכל ס' רבוא חלל שנים עכ"ל ז"ל.

והנה המאמר הזה מרפסן איגרא, וכל השומע חללה
 אזניו, וייתכן שלא ישארו ח"ו לימות המשיח
 חלל צ' מס' רבוא, וא"ל להעלות על הדעת שיהיו
 דברי רבא ככתבן וכפשוטן, ויותר תמיח על מ"ש
 המכריש"א ז"ל ואולי שאלו השנים שנשארו שהם כלל
 מיבוכה ויושע מאפרים, הוא רמז על בי' דלעתיד
 משיח בן דוד מיבוכה ומשיח בן יוסף מאפרים עכ"ל,
 ואיך יעלה על הדעת שלא ישארו לעתיד מישרלל כ"א
 תרין משיחין, ובדואי לא יחלל לי למרייכו למימר הכי.

עוד קשה דכמו דפליג ר' יוחנן צ"י פלוגתא הבי"ל,
 ואמר דלא יחלל לי למרייכו למימר הכי, מכ"ש
 דה"ל לאפלוגי כהנא, ומדוע אין כאן חולק על דברי
 רבא שלא ישארו כ"א שנים מס' רבוא, שהוא פחות
 הרבה מחשבון השלישית שאמר ר"ל, ואף מחשבון
 אי בעיר ובי ממשפחה, ואיך יתכן שכ"ע יודו לדברי
 רבא ואין חולק על דבריו כלל.

עוד קשה עמ"ש המכריש"א ז"ל דדברי ר"ל אי בעיר
 ובי ממשפחה דברים ככתבן, לשיטתו אזיל דס"ל
 שלישית של שם ויתמעטו ישראל ח"ו, ור' יוחנן אזיל
 לשיטתו שלא יתמעטו עיי"ש, ואינו מוצן דבריו דלפי
 האמת אין זה לשיטתו, ואדרבה דבריו סותרין דברי
 עמנו, דאיך שיהי חשבון של שלישית הוא הרבה יותר
 מא' בעיר ובי ממשפחה, ומ"ש ר"ל אי מעיר ובי
 ממשפחה אינו בסוג חשבון שלישית לד"ה, ולפעמים
 לא יעלה אפי' לא' מני אלף, ואיך אפשר שיחלוק ר"ל
 על דברי עמנו.

צפרהסא, וכן שוטעט צוזאם ירושלים ע"ל, (והארכתי
 צוז צהקדמת ספרי ויואל משה עמוד ט"ו) וזה לא
 החפלה צפרהסא אלע על אופן הדיקוס שכן צדקתן
 צחוק העיר, אלע צאלו שיראים להגיד האמת ולהוכיח
 צשער צת רצום, ידע צפרהסא שאין צהם כח הגנה
 להיות העיר נמלט צזכותם, ולא יסבה להחפלה צזכותם,
 ומילתא דמסחצר הוא, כי אם אין מחקש עמהם
 להטיב דרכיהם אין זכותו מלעקר להגין עליהם ג"כ.
 ולפי"ז אפשר לומר צזכותן חז"ל דא' מהעיר מזהב כל
 העיר כולה, היינו צלדיק שהוא צחוק העיר ומוכיח
 צשער צת רצום, אז יש לו כח הגנה להליל את כל העיר
 כמ"ש הרד"ק ז"ל, ושנים ממשפחה מיירי צלדיקוס
 שמוכיחים רק לצני משפחתם, ואין להם החקשרות
 עם צני העיר להטיב מעשיהם, ע"כ אין צהם
 כח הגנה להליל את כל העיר רק את צני משפחתם,
 גם כח זכותם מועטת משל הראשונים, ולריק צזות
 שני צדיקוס להגין על צני המשפחה, ואם גם צני
 משפחתם לא יוכיחו, אין להם כח הגנה כלל שיזילו
 אחרים צזכותם, כ"ז אפשר לומר צדרך רמז בגמרא
 כ"ל.

ור"י יושב סוגית הגמ' כ"ל צדרך קרוב לפשוטו
 אפ"ל, צהקדם מ"ש בגמ' צמ"ש שבת (ס"ג
 ע"א) לא יאל האיש לא צבטיף ולא צקשת ולא צזומח
 ואם יאל חייב חטאת, ר"ל אומר חשטין בן לו,
 וחכ"א אין אלע לגנאי וכו', ופי' בגמ' מ"ע דר"א
 דאמר חשטין בן לו, דכתיב חגור חרצן על ירך
 גבור הודך והדרך (תהלים מ"ה) א"ל רב כהנא
 בהוא צדברי תורה כתיב, פי' דהפסוק מיירי צד"ת
 כפרש"י שם, ולא צשצח החרב והגבור ואין ראי'
 מכאן לדברי ר"א, א"ל אין מקרא יולא מידי פשוטו,
 א"ר כהנא כד הוינא צר תמני סרי שנין וכו' גמירנא
 לבולי הש"ס ולא הוי ידענא דאין מקרא יולא מידי
 פשוטו עד השתא וכו'. וכתב העקף יוסף כי צודאי
 חלילה לומר שצדורות תנאים ואמוראים לא הי'
 ידוע להם דבר פשוט כזה דאין מקרא יולא מידי
 פשוטו, ואפי' חשצ"ר יודעים אחרת, ואם לן מלחצוב
 כזאת, אלע כך פירוש שזה לא ידע שאף צמקוס
 שנראה לעין שבהצוב מדצד רק דרך חידה ומשל,
 כמו כא"ר חגור חרצן על ירך גבור הודך והדרך,

לכדם צאומה אחת של גוים משם אקחס, ואומה
 נקרא משפחה כמשה"כ ואם משפחה מנרים לא תעלה,
 וכמ"ש לכל משפחות ממלכות פסוק עכ"ד, אולם גם
 על פירוש קשה דלמה הגביל צעיר סכום הא'
 צמשפחה אחר שנים, וצודאי שלא יודח ממנו ית' נידח,
 ואפי' א' מישראל שיה' צאומה של גוים יקצארו הש"ת
 משם, ועוד דאין סוגית הגמ' סובל פירוש כלל, דא"כ
 למה אחר ר' יוחנן לא ניחא למרייהו וכו', וע"כ
 שאין סוגית הגמ' אלעא כפירוש.

ור"י ז"ל פי' צזכרי' פסוק כ"ל והצאתי את
 השלישית צאש, דקאי על גירי האומות, שסבצלו
 צגרת חצלי משיח וצמלחמות גוג ומגוג עם ישראל,
 ומשם יצחו אם גירי אמת הם, והרבה מן המתיאכדים
 תחלה יצבו לסור ויתחצרו עם גוג, ולפי"ז לא קאי
 השלישית על ישראל, ואפשר דישראל ישרו כולם חיים
 וקיימים, אלע הצירוף יהי צגירי האומות. אמנם שיטת
 הגמ' לא אלעא כפי פירוש, ועדיין צדרי הגמ' כ"ל
 צ"כ.

ואפשר לומר הערה צדרך רמז על משה"כ א' צעיר
 ושנים צמשפחה, עפימ"ש הרד"ק ז"ל (ירמיה
 ה') עה"פ שוטעט צזחלות ירושלים וראו נא ודעו
 וצקשו צרחותיהם אם תמלאו איהם, אם יש עושה משפט
 מצקש אמונה וגו' והקשה הרד"ק ז"ל כי אבה היו
 צירושלים חסידים ועצדי ד' כמצור צפסוקים
 צכ"מ, ואיך אחר ירמיה אם תמלאו איהם עושה משפט
 מצקש אמונה, ופי' אדוני אבי ז"ל כי ירמיה אחר
 צחלות ירושלים ואמר צרחותיה, כי החסידים שהיו
 צירושלים היו מתחצאים צצחיהם, ולא היו יכולים
 להחראות צרחות וצחלות מפני הרשעים עיי"ש,
 וכן פי' השלח"ק שלכן אחר הכתוב צחלות וצרחות,
 כי אלמלי לא היו יראים מן העם לעשות משפט ולצקש
 אמונה צרחוב של עיר, אז היו צזכותם להגין עליהם,
 וח"ש ירמיה שוטעט צחלות ירושלים וצקשו צרחותיה
 אם תמלאו שם איהם עושה משפט מצקש אמונה
 ואסלה לכל העיר צזכותם. וכע"ז פירש האבן
 עזרא צפ' וירא עה"פ אם אמנא צבדוס חמשים
 צדיקוס צחוק העיר ונשאתי לכל המקום צעצורם,
 וז"ל ועסם צחוק העיר, שהם יראים את השם

מפשוטו לדרוש על סוטה שנסתרה איעקר לגמרי עיי"ש. וכן עין תחת עין קבלו חז"ל שהוא ממנו, והוליואיו מפשוטו של מקרא לגמרי, וכתב האנן עזרא בש"ר סעדי גאון, לא נוכל לפרש זה הפסוק כמשמעו, כי אם אדם הכה עין חצירו וסרה שלישית אור עיניו איך יתכן שיוכה מכה כזאת בלי חוס' ומגרת, ואם אדם עור יעור עיני הפיקח מה יעשה לו, והכלל העולה דלא נוכל לפרש ע"ד מלות התורה פירוש שלם אם לא נסמוך על דברי חז"ל, כי כאשר קבלו התורה מן האבות, כן קבלו תורה כשע"פ און הפרש ציווהם. ואח"כ כתב דפי הכתוב עין תחת עין, דלאוי לבייתו עינו תחת עינו אם לא יתן כפרו עכ"ד הראב"ש ז"ל וכתב הרמב"ן ז"ל דבריו ויראה שהסכים עמו, וכע"ז כתב הספרותו דכפי שורת הדין הגמור כך ה"י ראוי לענוש מזה כנגד מזה, וזאת הקבלה שישלם ממון בדרך פדי וכופר עיי"ש. וכן בזקנותה את כפה, קבלו חז"ל להוליואיו מפשוטו ולחייבה בזמון, וגם שם כתב הראב"ש ז"ל דאם לא תפדה כפה תקון, דס"ל דבעיקר הדין כפשוטו של מקרא, אלא שקבלת חז"ל לפדותו בזמון כעין כופר.

ועפ"ז יבואר אלליו פלוגתא דר"י ור"ל ה"ל, דכהה מ"ש ר"ל אי צעיר ושנים ממשפחה דברים ככתבן, וזו פשוטו של מקרא ומשמעות הכתוב כן הוא, ודברי ר' יוחנן שאי מעיר מזה את כל העיר כולה וצ"י ממשפחה מזה את כל בני המשפחה וזו דרשת חז"ל, ומנאחי כן מפורש בפ"י מהר"י קרא זל"ה ור"ל, ולקחתי אתכם אי מעיר וגוי אמר הקצ"ה אלו הייתי ממנחין שהיו כל בני הדור לדיקים, לא ה"י מדת הדין נותנת שחביו נגאלין עולמית, אלא בזכות לדיק אי שימאל צעיר ובזכות צ' לדיקים שימאלו במשפחה ובבאחי אתכם ליון זה הוא מדרשו, ופשוטו של מקרא אי עתיד ללקט אתכם אי צעיר וצ' ממשפחה ובבאחי אתכם ליון וכו'.

מבואר דאם ידון הקצ"ה אותנו כפי שורת הדין הגמור, לא ימאל זכאי צדיו וראוי להגאל בזכות עצמו כ"א אי מעיר וצ' ממשפחה, ומועטין כמה אשר יכלו לעמוד נגד דין הקשה, כי החשבות והתגבורות כחות המנאח י"ה גדול מאוד דבור האחרון

שגלוי וברור לכל שאין הכתוב מספר בשבחו של צעל מלחמה, ועכ"ה הדרש עיקר שהכתוב מדבר צד"ת, וע"כ הקשה רב כהנא על דברי ר"א שאין ראוי מלחן על פשוטן של דברים שהכתוב הוא חכשית, וסבר לעקור הפסוק לגמרי מפשטי. ע"ז השיבו שאין המקרא יולא מידי פשוטו, אף שהדרש הוא העיקר כאן בזכות הפסוק, אבל הכתוב לא יציא משל וחדיד מה שאינו אמיתי בפשטן של דברים, וכמ"ס הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לס' המורה, תפוחי זהב במשכיות כסף דבר דיבור על אופניו, שאף במשכיות שהוא המשל הוא ג"כ כסף לרוך עיי"ש.

וב"כ הכת"ס סופר זל"ה דדרשתיו לשה"ג (ח"צ דף רנ"ג ע"ב) צפ"י דברי הגמ' ה"ל, דכ"ע לא פלוגי צ"ן ר"א וצ"ן רבנן דהדרשה עיקר בזהאי קרא, וחגור חרבן על ירך בדברי תורה נאמר, אלא דר"א ס"ל דיתפרש המקרא גם עפ"י פשוטו, ומדבר במלך המשיח, ומלכוד כח תורתו י"ה ג"כ חגור חרבן כגבור וא"ש מלחמה ומפליל גבורות, ואימתו מוטל על האומות מתחת גבורתו, שלא יאמרו אין כוחו אלא בפה, אבל לא יטערך לחרבו, והוא חגור על ירכו לכבודו, וברור שפחיו ימית רשע, ועכ"פ נשמע דתכשיטין הם אף לע"ל, ותכמים אומרים דגנאי הוא לו וא"ל לומר פסוק זה עפ"י פשוטו, ורק הדרש עיקר כאן וצד"ת כתבו, א"ל אעפ"כ אין מקרא יולא מידי פשוטו אף דהדרש עיקר כאן, אבל גם פשוטו של מקרא מורה דרך התורה ומיני לא תועע עכ"ה הכת"ס זל"ה.

אמנם לפעמים מצינו בדברי חז"ל, דמפקי לי לקרא מפשטי לגמרי, כמ"ס ציבמות (דף כ"ד ע"ה) וחי הכבוד אשר תלד יקום ע"ש אחיו המת לנחלה, אתה אומר לנחלה או אינו אלא לשם, ויוסף קורין אותו יוסף, ויוחנן קורין אותו יוחנן, נאמר כאן על שם אחיו, ונאמר להלן ע"ש אחיכם יקראו צנחלתם, מה להלן נחלה, אף שם האומר כאן נחלה, אמר רבא אש"ג דבכל התורה אין מקרא יולא מידי פשוטו, הכה אחאי גז"ש אפיקתי מפשטי לגמרי, ופרש"י שא"ל לקרות לבנו בשם אחיו המת כפשוטו של מקרא. וכן אמרי ציבמות (ו"א ע"ב) לרבנן אחרי אשר הועמלה האומר במחיר גרושתו, כיון דליתעקר

עפ"י דרשחם ז"ל, ויהי עין תחת עין בדרך פדי וכו'.

ובמז"ב לענינו מודר ר' יוחנן דפשוטו של מקרא הוא כדברי ר"ל, אלא דס"ל דלא יתנגד הקצ"ב בדין הקשה וכפי פשוטו של מקרא, אלא ידון את ישראל במדת הרחמים ולפי מנצ הדור ונסיבות הקשים, וא"כ יהיו הרבה מ ישראל הזוכים בדין ומזכין אחרים להיות נזילים בזכות, ומ"ש ר' יוחנן א' מעיר מזכר כל העיר ושנים ממשפחה מזכין כל המשפחה, אין החשבון מזומנא דרך א' בעיר וצ' ממשפחה יהיו מן המזכין, ובאמת יהיו הרבה בעיר ובמשפחה אשר יזכו בדין ומזכין אחרים להמלט בזכותם, והכחזו להקל בזה דיהי כה ההגנה גדול מאוד ויראה הקצ"ב לזכות את ישראל, וע"כ אפילו יהי רק לדיק אחד בעיר יגין על כל העיר, ובאמת לא יערכו כולם אל זכות הא', דרבים יהיו הזוכים בדין ויהיו בטוחים לזכות את האחרים, אלא שכתוב להפליג בזה ועל דהרחוק כתב א' בעיר, לומר דאפילו בעיר גדולה ויהי זה לדיק א', יהי זכותו מספיק להגין על כל העיר, דהקצ"ב יספיקו בזכותו בכל אופן ואופן, כי יראה כי אלה יד ואפס עזר ועזר, והנסיבות עצומים וקשים וצערך הנסיבות יהי נחשב מיעוט עבודתיו להרבה, וכן שנים במשפחה לאו כללל כיוול לכל המשפחות כן, ודיקו הרבה במשפחות אשר יזכו להיות מן הזוכים והמזכין, אלא בדרך הפלגה אמר הכתוב כן, שאפילו משפחה היותר גדולה ותחלקת בהרבה עיירות יספיקו לה זכות צ' לדיקים, אלא לאו כללל הוא ולא בזה הכתוב לעשות חשבון מזומנא, ובאמת יהיו רבים במשפחה הזוכים לה, והרא"י שלא הגביל הכתוב מדת העיר כמה יהי גדולה שיספיק לה זכות לדיק א', וכמה יהי המשפחה אשר יספיק אליה זכות צ' לדיקים, אלא ודאי שעל דהרחוק יאמר הכתוב, שכל אופן שאתה יכול לתקן ולגדל מדת העיר וגדול המשפחה, יספיק אליה זכות הא' לעיר וצ' למשפחה, ואף לא יערכו כולם לזכותו, כי יהיו הרבה מן הזוכים בדין לעתיד.

וריש לקיט ס"ל דברים ככתבן ואין מקרא יואל מדי פשוטו, דגם פשוטו של מקרא קיים,

בעוקבתא דמשיחא, ומי יוכל לעמוד בנסיבות הקשים האלו, וזהו פשוטו של מקרא ודברים ככתבן שאמר ר"ל, שלא ימנע אלא א' בעיר וצ' ממשפחה שיתלכו בזכותן, אבל לא מיירי הכתוב מברית ח"י, וח"י לומר שהשאר יכרתו, דע"כ גם ר"ל סובר דדרשת חז"ל מוכרח וקיים, דאזתו הא' שימנע זכאי יגין על כל העיר וצ' יגינו על כל המשפחה, אלא שלא יגלו השאר בזכות עממן, ונפק"מ כמ"ש חז"ל דמאן דאכיל דלאו דילי בהית לאסתכלי בצאפי, ואזתם שיזכו בזכות עממן לא יהיו צושים, ויקבלו פני משיח לרקנו והישיבה האמיתית צנחת ובשמחה, משא"כ האחרים יהיו צושים מלד מעשיהם, אבל עכ"פ אחרי כל הירופים ישארו חלק גדול מ ישראל, ואפי' לר"ל דס"ל דדברים ככתבן ע"כ אית ל' דרשת חז"ל דא' מגין על כל העיר כ"ל, וכמ"ש הרמב"ן ז"ל בזהגותיו לספר המלות (ש"צ), דלא אמר חז"ל אין המקרא אלא כפשוטו, אבל אמר אין המקרא יואל מידי פשוטו, ויש לו פשוטו ומדרשו, ואינו יואל מכל א' ויסבול הכתוב את הכל ושיאכס אמת עכ"ל.

ורבי יוחנן ס"ל לא ניהא לכו למרייכו דאמרת לכו הכי, ובאמת גם ר' יוחנן סובר דפשוטו של מקרא כן הוא כמ"ש ר"ל, ולפי שורת הדין בגמור לא יאלו זכאי כ"א א' מעיר וצ' ממשפחה, אבל ס"ל דהדרש עוקר פשוטו של מקרא ומספיק ל' ממשמעותי לגמרי, ולא יראה הקצ"ב להשתמש בפשוטו של מקרא ולהתנגד ח"י בדין הקשה, וכמשפ"ש"י לא ניהא לכו למרייכו, לא ניהא להקצ"ב שאתה ממעט אותם כ"כ, אלא ידון הקצ"ב אותם במדת הרחמים, ובערך מנצ הדור ונסיבות העצומות אשר יהיו בימים ההם יהי לימוד זכות גדול על ישראל, ואם ימנעו עובדי הש"ת וכולבי בדרך האמת למדות הנסיבות הקשים, אע"פ שלא יהיו מקיים לגמרי מתחלים ועויות, כי מי יאמר זכותי לצי טכרתי מחטאי, אעפ"כ אם ידון הקצ"ב אותם במדת הרחמים, חלק גדול מ ישראל יאלו זכאי צדיקים, ויזכו בדין בזכות עממן, וכמ"ש ז"ל בעין תחת עין שלפי שורת הדין בגמור ראוי להיות כפשוטו, כאשר עשה כן יעשה לו, אלא דחם רחמנא עלי וקבלו חז"ל שיתן כפרו, ויחסיים פשוטו של מקרא

דכפי שורת הדין הגמור לא ימלא זכאי בדינו וראוי להגאל בזכות עמנו, כ"א ח' צעיר וצ' ממשפחה, ולא הגביל הכתוב לומר בזה עיר אמרו כן, וכמה יהי מדה המשפחה, דע"ל הפלגה אמר הכתוב כן, וכמ"ש הפייטן. דמלוי הדין אם תמחה, גם שמ"ס צעיריו לא זכו, וע"כ כפי שורת הדין הגמור, כל כך שאתה יכול להגדיל את העיר לא תמנע זה אלא ח', וכ"כ שתגדיל מדה המשפחה ואפילו יהי המשפחה מחלקה בכמה עיירות לא תמנע זה יותר משני לדיקים הזוכים בזכות עמנם, אבל באתה לא יתקיים הדין כן, דחלק גדול יתקיימו וישארו לעתיד, ולא מיירי הכתוב ממכירת ח"י, וגם ריש לקיש ס"ל דשם הכתוב דח' מגין על כל העיר וצ' על כל המשפחה, אלא שלא יזכו כולם בזכות עמנם, ורק ח' מעיר וצ' ממשפחה יזכו בזכות עמנ.

ובזה פליגי ר"י ור"ל, דלר"ש לקיש דברים ככתבן, ולא יהי רק ח' צעיר וצ' ממשפחה הזוכין בזכות עמנ, ולר"י זכות ההגנה יהי גדולה מאוד ויהיו הרבה צעיר ורבים ממשפחה הזוכין ומחין אחרים, ולא זה הכתוב אלא להגדיל כח ההגנה, דאפי' ח' צעיר יהי זכותו מספיק לכל העיר וכן צ' ממשפחה כנ"ל, אבל למעשה לא פליגי ושייכים מודים דרבים מישראל ימלטו בדין, אלא דנפק"מ ציינים דלר"י יהיו זוכין בזכות עמנ ולר"ל יהיו זוכין בזכות אחרים, ומאן דאכיל דלאו דילי זהית לאסתכלי כנ"ל.

ומעתה יתורן קושיה הר"ף הג"ל, וא"ש תירוצו בין לדעת ר"ל ובין לדעת ר' יוחנן, דלפי דרכנו הג"ל גם ר"ל מודה דיהי כח ההגנה מרובה לעתיד, וסוכ"ם חלק גדול מישראל ימלטו, וע"כ לא חש הכתוב להאריך בחילוקים, בין אם יהי כל המשפחה בחוף העיר, או אם יהי מחלקה המשפחה בכמה עיירות וחלק ממנה יהי מחוץ לעיר, דאין נפק"מ לדיוק בכל אלו החילוקים, דסוכ"ם חלק גדול מישראל ימלטו, ובין ר"י ובין ר"ל שיהיה מודים דמשה"כ ח' צעיר יהי זכותו מגין על כל העיר, וצ' ממשפחה יספיק זכותם לכל המשפחה, ואפשר שעל דא הפלגה שיערו בזה, שכל כמה שתתרחק המשפחה, אף אם יהיו מפורדים בכמה עיירות יספיקו להם זכות צ' לדיקים.

ומעתה אין שום סתירה בדברי ר"י ור"ל, דס"ל לעיל דשלישית יוותר זה, וכאן אמרו דח' צעיר וצ' ממשפחה, ולפי דרכנו פלוגתאם כאן צעיר אחר לגמרי, דלעיל מיירי הכתוב ממכירת ח"י כמשה"כ פי שנים יכרתו, ופליגי ר"י ור"ל בחשבון השלישית האשאר כנ"ל. אבל בפלוגתאם כאן לא מיירי ממכירתה כלל, אלא כמה יהיו הזוכין בזכות עמנ, והאשאר ימיו וישארו בזכות הלדיקים כנ"ל. ויתבאר דברי המהרש"א ז"ל דלשעמם אולי ר"י ור"ל, דמנו דס"ל לר' יוחנן בחשבון השלישית שיתאבד הקצ"ה לדון את ישראל במדת הרחמים וישארו בחשבון השלישית כל ישראל, כמ"כ ס"ל בפלוגתא זו דיהיו זוכין בזכות עמנ רבים מישראל, ור"ל לשעמם דלפי מדה הדין לא יזכו אלא יחידים כנ"ל, אבל סוכ"ם ישארו וימלטו בזכות הלדיקים כפי חשבון שלישי לעינתו, ואין כאן סתירה בין המאמרים ור"י לעממי ור"ל לעממי.

ובדרך הג"ל יתפרש גם דברי רבא שאמר וכן לימות המשיח יהי שנים מס' רבוא, והכוונה דרבא מיקל יותר מכולם אמוראי הג"ל, וס"ל דיספיק הגנה צ' לדיקים לס' רבוא, ולמד כן משה"כ ועננה שמה כימי נעורי וכיום עלותה מאמ"ל, הקיש הכתוב ימות המשיח לדור המדבר ולדור שיאל ממארים. דבאתה כתב האר"י"ל דאזון שמתו במארים ולא יאלו לא ידחו ח"י עולמית, ועתידין לבוא בגלגול דדרא בתראה וחלק גדול מהם יהי להם תיקון במשך הדורות ויזכו לימות המשיח, וכמשה"כ ובינדיחם בארץ מארים, אלא שנדחו לפי שעה, דלא הי' ראונו ית' שילכו עם ישראל במדבר, פן יגרמו הריסות כמו הערצ רב שהלכו אחס גרמו נסיונות וחטאים גדולים ר"ל, אבל סוכ"ם יתבררו כל אלה הגשמות ע"י שיבואו בגלגול צ"י, ויזכו חלק גדול מהם לימות המשיח, ובדור המדבר מצוה דבדרי חז"ל צפירוש שיזכו כולם לימות המשיח, והאר"י"ל צ"י הלקושים צ"י שמות כתב, דאין לך דור ודור שמשך רצינו לא יהי בחובו, להשלים הדור ההוא של המדבר כי גם דור המדבר יחזרו להתגלגל בדורו זה דרע בתראה עיי"ש באריכות וכ"כ בשער בגלגולים (הקדמה כי דף י"ט ע"ב).

(פי שלח), צענין המרגלים צהקדם דברי הזוה"ק וכחצי הברזל"ש שהקשו דאין הקריבו ישראל קרבנות צמדבר, הלא ידוע דאין חז"ל סובל קדושת הקרבן, ואין מקום להקריב קרבן כ"א צביהמק שעומד צא"י, ושם עשר הקדושות המצוואים בכלים, ותירצו שכמו שמינו ציעק צבינו שקיפל הקצ"ה אח כל ח"י והניחו תחתיו, כך ה"י הענין מעת לאתם ממארים, בכל מקום חנייתם ה"י שם כל עשר קדושות של ח"י, ומקום המשכן ה"י ממש בקדושת מקום המקדש, וח"ש שהקריבו שם קרבנות, ולא רק במקום חנייתם לצד ה"י שם כל קדושת ח"י חלל גם צעת נסיעתם נסע קדושת ח"י עמכם, ופירש צוה. הערצו נחל מ"ש חז"ל צמ"י שבת (ל"א ע"ב) כיון דכתיב עפ"י ד' יתנו ועפ"י ד' יסעו כסותר ע"מ לצנות צמקומו דמי, דלוחו מקום שסחרו וגם במקום שצנו צו ה"י צא"י ומקדוש בקדושת המקדש וכו"י סותר ע"מ לצנות צמקומו עפ"י ד' ז"ל.

ופירשתי צוה דברי המדרש. (פי) ואחשקן ואחשקן אל ד' צעת ההוא וגו', ואחשקן למה כדי שיכנס לארץ, ולכאורה הרי מפורש צפסוק דחפילו ה"י כדי שיכנס לארץ, ומאי קושא ומאי פירוקא, אמנם מיושב לפי"ד הזוה"ק והברזל"ש ה"י, כי בכל מקום חנייתם ומסעם צמדבר נעקר קדושת ח"י לצוה חללם, ומקום המשכן ה"י מקדושת בקדושת המקדש, וע"כ ה"י אפשר להם להקריב קרבנות כג"ל, וח"ש קשיא ל"י למדרש ואחשקן למה, כי למה ה"י מחפלא ומחא"י כ"כ אעברה נח, הלא ה"י שריו בקדושת ח"י גם צמדבר, ותירצו כדי שיכנס לארץ, כי ח"יב דומה קדושת ח"י צמקומה הברז"ל לה, לקדושת ח"י שנעקר ממקומה למדבר, דו ח"יב נח"י וקדושת ח"י שם ה"י צבחי גלות, וע"כ ה"י משרע"ה מחא"י שכוה יכנס לא"י צמקום קדושתה, ולא שקדושת הארץ תצוה אליו.

ואפשר שפרעה ראה צאלעגנינותו שגם בכל מקום חנייתם ונסיעתם צמדבר וכו"י אל קדושת ארץ ישראל, ע"י שחשקור ממקומה לצוה חלליכם, אבל ידע והשיג ג"כ שאין זה קדושת המתקיימת, וגלחיות קדושתה שיהי כ"א צמקום הקדוש צא"י, ושם

ומעתה לוחן שנים מס' רצוה שעלו ממארים, על ידיכם נשלמו ונחנקו כל מס' רצוה, ע"י שנחלגלו צבניהם ונחצברו ויחכו כולם לימות המשיח, וכן צבאי הארץ ללוחן השנים שנכנסו זכ"י לכל דור המדבר חיקון לעתיד, וח"ש רצוה וכן לימות המשיח שהקצ"ה ידון לוחו צרחמים גמורים, ולפי המצב הקשה וגיסוינות העלומים יח"י כח ההגנה גדולה כ"כ, עד שנים מס' רצוה יהיו זוכים ומחכים לכל דור ההוא ויילו אח כולן צזכותן, ויחושע וכלצ ע"מנו יעמדו צחחי לעתיד ויגין זכותם כמו שהגין לו צביות הארץ, וח"ש מ"ש המהרש"א ללוחן השנים ירמוז על צ' משיחין, וכוונה דכותם יגין על כל דור, וח"ש דלא אמרו צגמי על דברי רצוה לא נחא ל"י למרייכו דלמרת הכ', דודאי נחא ויחא, ולפי דברי רצוה יח"י רחמים מרובים על ישראל לימות המשיח צצ"א.

ולדרבנו מ"ש רצוה וכן למות המשיח יח"י שנים מס' רצוה, אין הכוונה שלא יהיו חלל צ' לדיקים מס' רצוה, דודאי יח"י הרבה יותר דהקצ"ה ידון לוחו צרחמים מרובים, חלל רצותא קמ"ל דיח"י כח ההגנה מרובה עד שספיק זכות שנים לכל ישראל, וס' רצוה ישראל ימלצו צכות השנים, אבל צאמת לא יעטרבו כולם אל זכות השנים דיח"י מרובין הזוכים צדין, ומה שאמר הכתוב ח' צעיר וצ' צמשפחה לערך לומר דרצוה יסבור כדברי ר"ל צוה, דכפי שורת הדין הגמור ודברים ככתבן לא יחכו צכות ע"מנו כי חס ח' צעיר וצ' צמשפחה, חלל שלא יתקיים כן ויח"י כח ההגנה מרובה, זכות שני לדיקים יח"י מגין על כל ישראל, וצוה הוא מקיל יותר מדברי שניהם. ונחצאר כל השקלא ועריא.

ועתה נצוה לצאר מדרש ה"ל, אמר פרעה מי ומי ההולכים, עתידים אחם לומר מי יעלה צוה ד' ומי יקום צמקום קדשו וכו', ויובן עפ"י"ש הצעבי"ע ועפ"י"ז כחצ הצברנאל צשם מדרש שצפה פרעה צאלעגנינותו שחבל ויחא ממרים לא יכנסו חלל שנים צלצד וחס יחושע וכלצ, ועליהם אמר מי ומי ההולכים, ולמה אחם מתאווים ללאת וכלא אין סופכם לוכנס לארץ, ונקדים עוד מ"ש הערצו נחל חללי

ואינו צעל בחירה למועז מן הרע, ואם הי' כן בדרך נס הי'ל להכתוב לומר ויפתח ד' את פי הפר כמ"ש באתון, אלא ודאי שהער דיבר עם אלי עיי"ש. ועד"ז אפ"ל לענינו שמי' במד"ר קבלת ה"ל שהארץ יש לה עיוס ואנוס, הכוונה על שר הארץ שרואה ומשגיח בכל עניני הארץ.

ובדרך זה יתפרש הכתוב וכסה את עין הארץ ולא יוכל לראות וגו', ויוצן עפ"מי"ש רש"י ז"ל במגילת איכה (צ' צ') עכ"פ חלל ממלכה ושרי, במדרש ששעת החורבן החליף הקצ"ה שרי מעלה, והער שבי' ממונה על האור מיהו על המים וכן כולם, וזוהי את שמוחם, לפי שכיו דרשעי ישראל צעלי שם המפורש, והיו בועתים בהם שישעו את שרי מעלה להגלים מאש וממים ומחרב, ועכשיו כשהי' משעב את שר האש בשמו, הוא השיב אין ממשלה זו בידי וכן כולם, ח"ש. חלל ממלכה ושרי עכ"ל, ולכאורה הרי הקצ"ה הוא כל יכול, והיכולת בידי ית' ליקח מושעים הכה הזכ, ע"י שישכחו ידיעתם בשם המפורש, או באופן אחר למועז אותם מעש"י זו. אמנם נראה דיותר נייחה לפניו ית' לשנות סדרי הבריאה, ולשנות תפקידתם של שרי מעלה שנתמנו כן בצריאת העולם, ואין ראונו ית' למועז הבחירה מבני אדם, וע"כ בחר הוא ית' יותר להחליף את השרים, מליקח מאתם היכולת וכה בהשפעתו.

והנה המאריים הי' כוחם גדול בכשפים מאוד כידוע, ואמרו חז"ל (סנהדרין דף ס"ז ע"ב) כשפים מכחישים פמליה של מעלה, ופי' הרמב"ן ז"ל דהכוונה פמליה של מעלה היינו השרי מעלה, שיש בה כשפים למשול בהם, הבל אעפ"י אין עוד מלבדו כחיו, ואם ראונו ית' למועז הכה מהם, אין כיכולתם לעשות כלום, אלא שמתקין ויסודות הבריאה נמשך תפקיד הנהגת העצמים לשרי מעלה, ואין צרוננו ית' למועז הבחירה מבני"א, וע"י כשפים מכחישים צשרי מעלה לעשות כרונם, ומעתה הי' החשש כאן במכת הארצה שעי' כשפים יכריחו מלרים את שר הארץ, והוא ימנע את הארצה מלנבוא, ולכן הכתוב הקצ"ה את שר הארץ, ויעל ממנו כח

יתקיים לדור ודור ולנצח נצחים, וע"כ עטן פרעה מי ומי ההולכים שלא יכנסו לא"י כל דור המדבר כ"א יחושע וכלב, ומה שיזכו לקדושת ח"י במדבר אין זה קדושה המתקיימת ולנחיות, ח"ש עתידים אחס לומר מי יעלה בחר ד' ומי יקום במקום קדשו, שאל"ה שיהי' קיום נצחי לקדושת כ"א במקום קדשו, ולקדושה זו לא זכו ישראל כי כולם ימותו במדבר, וזה מי ומי ההולכים, ולמה אחס מתאווים לנצח ממלרים האיל ואין סופכם ליכנס לא"י, וע"ז השיב לו משה רבינו צעירנו ובצוקינו נלך, צבנינו ובצבנותינו נלך, תשובות הם, חדא שלא נגזרה גזירה על פחות מבין כ' ועל יותר מן ס', והנגזרים והצוקים יכנסו לא"י מיד, ח"ש צבנינו ובצוקינו נלך כמ"ש בצבנ"ע. והאברזנאל בשם המדרש כ"ל, ועוד אמר לו משרע"ה שאפי' אותם שימותו במדבר לא ידחו עולמית, וסוכ"ם יכנסו לא"י ע"י שיתגלגלו צבניהם כמ"ש לעיל, ולא קשה מה שכלל מלת נלך צ' פעמים, כי יחי' ההליכה בכמה אופנים ובכמה זמנים כמ"ש הארז"ל דיתגלגלו בכל דור ודור עד שיתקנו, וכמו שדרשו ז"ל נתן חתן אפילו מאה פעמים, כן נכלל במ"ש כאן נלך נלך הליכות הרבה וא"ש.

ועתה נבוא לפרש הפסוק וכסה את עין הארץ ולא יוכל לראות וגו' ומ"ש במד"ר קבלת הארץ יש לה עיוס וכו' (עין לעיל קוש"א ז' ח' ע'), והג"ל צביאור הענין עפ"מי"ש המהרש"א ז"ל במס' מגילה (דף כ"ט ע"א) על מ"ש בגמ' שם למה תרלדון הרים וגו', ששעת מתן תורה באו הכרים לעשות דין עם הר סיני שינתן התורה עליהם, עוד אמרו בגמ' שם שבאו תבור וירמל ללמוד תורה בשעת מ"ת, וכתב המהרש"א ז"ל נראה דהכרים אינם צעלי בחירה לבוא לשמוע תורה, אלא ששר הכרים בא, וכ"כ החו"מ צירש פ"ק דחולין גבי גיגאי ונראה שחשיב לרפז"י, ששר של ים השיב לו כן. והגאון רבינו סעדי' כתב כי הגשם וגם האתון לא דברו רק מלאך דיבר בשבילם עיי"ש. והרדב"ז כתב בענין פרו של אליהו שאמר חז"ל במדרש פר שעלה בגורל לשם הבעל לא ראה להמסר ציד ונבואי הבעל ודבר הפר עם אלי, וכתב הוא ז"ל דהער של פר דבר עם אלי והוא טכזו מליך, דאין צפר כח הדיבור

היכולת ולא עיי כשפים, וכמ"ש התרגום יונ"ט והאזהרה"ק צ"י צדק, א"כ כבר ידע שהיכולת צדו ית' לעשות כרצונו, ולא יצדק עוד פעונו כחירונו של האזהרה"ק, ואעפ"כ החליף את רוחו ולא נבעה גם אחר מכת הארצה, ודיבר עצות נגד משכ וא"ל ציוס ראותך פני תמות, ואיך סר שכלו ממנו ולא נשאר בו דעת כלל.

אור"ם צאמת תמיכות כאלו נמלא גם אללנו, ונראים בחוש בכל דור ובכל יום, וכמו שאומרים בתפלה זכר מתמיהים לחנונו על נפשינו איך נעשה התועבה הזאת וכו', ואחר החטא שכבר הוסרה הנגיעה יפלא צעני החוטא, איך בא לידי סמיות עינים כ"כ, ואיך סר שכלו ממנו בעת החטא. אבל ההסבר הכרוך צענין זה כבר נתבאר בדברנו כ"מ, דכח הנגיעה והרלון המוחלט משחד דעתו של אדם, ואין צרכו לראות ולהשיג האמת, כי השואד יעור עיני חכמים, וע"כ עושה גם מעשים אשר הם זר ורחוק משכל האנושי, ולא ירגיש בהם לזר אצדון נפשו ושכלו ע"י כח הנגיעה, ואח"כ כשיוסר ממנו הנגיעה יראה למפרע בעפשותו, ויחמה על נפשו ועל דעתו, איך הסכימה דעתו לעשות. הזאת, אבל כל זמן שאש הנגיעה תצטר בז, הוא משוחד אלי בכל חושי ואבריו, ולא יראה ולא ישמע ולא יבין בשכלו כלל, עיין בדברנו (פי' וישלח עמוד ר"ג) שפירשנו בזה ענין חטא שכם, שעשו מעשה זר ורחוק משכל אנושי, בהמולו כל אנשי עירם נערים וחקנים ללא חועלת, אלא שלד גודל רשעתם הי' להם נגיעה לבלות אומה הישראלית, וע"כ נאצדה עלתם, ועשו כנגד השכל עי"ש בדברנו באריכות.

עב"פ טבעו של אדם כן הוא, דע"י הנגיעה ורלון המוחלט יתעלם ממנו כח הראות וחוש הבדל להבחין דרך האמת, ויראה הדין ויודמה על החשך שבו הוא, ולא ילוא דבר זה הי' בעורכיו הי' אפשר להשמר מעלת יהי"ר עפ"י רוב, וכמ"ש ז"ל אין אדם חוטא אח"כ נכנס בו רוח שטות. ומעתה יתורץ קושיית האזהרה"ק ה"ל, דבאמת הי' פרעה חכם גדול כמ"ש הרמב"ן ז"ל דחכם גדול הי' אלא שלא ידע דת"י שם הוי וע"כ אמר לא ידעתי את

תפקידו, ואפשר שזה כוונת הכתוב וכסה את עין הארץ, שעין שר הארץ המפקיט על הארץ יכוסה וינטל כוחו, ולא יוכל לראות את הארץ, כי ימנע הכוח ממנו ולא יראה ולא ישלעו עלי כלל, וזה הי' התרחק משכ והסתר לפרעה צמכת הארצה, שאל יבטחו בכה כשפיהם למנוע הארצה מהם ע"י שליטתם בשרי מעלה, כי השי"ת יכסה את עין הארץ ולא יוכל לראות וגו' ולא יפעלו כלום בכה כשפיהם. וזה יבואר מ"ש הכתוב ואחריו לא יהי כן, והכוונה לדברנו דלא יהי צנחי זו לשונת סדרי הצריחה ולמנוע כוחם של שרי מעלה, דצאצרה שהי' צימיו יואל לא הורצו לא, כי לא נחשדו ישראל להשתמש בכשפים, וגם לא השתמשו בשם המפורש נגד רלון ית' צימיו יואל, זולת בעת החורבן אמרו ר"ל שהיו רשעי ישראל רוצים לעשות כן, עכ"פ הארצה שהי' צימיו יואל הי' מלוכט בטבע וע"י הנגה שרי מעלה ולא נשתנו בו סדרי צריחה, וי"ש ואחריו לא יהי כן, לא על רצוי הארצה נאמרה, ואפשר שהי' הארצה שצימיו יואל מרוב וכבד משל משכ כקושיית רש"י ז"ל, אלא שלא הי' צנחי זו צמנית הטבע ובהשתנות סדרי הצריחה.

ואפ"ר עוד רמז בכוונת הכתוב וכסה את עין הארץ, וגו', בהקדם מה שהקשה האזהרה"ק עכ"פ הערם תדע וגו', דלכאורה יפלא היכן שהיו פרעה ומלכיים עופים כ"כ, שיוכלו כל הרעות והארות ההמה, והבנינו את עלמם צמכת נפשות, ולא אבו לשמוע בקול ד' לשלח את ישראל מארצם, הגם כי הקשה ד' את רוחו, עכ"פ צריך שתהי' לו איזה סגרה שבה יתלה עפשותו, ויתירן הוא ז"ל דעשתם הי' צאופן השליחות אשר שלח השי"ת, לשלח את ישראל לחוג במדבר על ג' ימים, וע"כ תשבו מחשבות און, כי כיוכל און כח צו חיי להוציא בהחלט ולהכריחם ע"י הכרח גדול, ולכן מאנו שמוע בדבר ד' עכ"פ ז"ל. ואמנם און חירונו מספיק כ"כ, דכ"ז יווייר אלולי לא נלקח צמכות גדולות וגוראות כאלה, אבל אחרי שנלקח צמכות שלא כדרך הטבע, ובהשתנות סדרי הצריחה צמכת הארצה וצמכת חשך, והשתמשות שני הפכים צמכת צד כמבואר בדברנו צ"י וארא, ונתבאר לו צדור גמור שהמכות האלה הם מאלקי

וגו', שקרא משה ליושבי השמים וליושבי הארץ, וא"ל הרי גזר הקב"ה עלי שאלמות ואיני יודע להיכן נפשי הולכת וכו' תנו דעתכם שחביו מקבלין אותו בכבוד ומסתכלין בי כאלו אני חי ומדבר את דברי תורה לעולם עכ"ל המדרש, וכמו"כ אפשר לפרש לעניינו וכסה את עין הארץ על עין יושבי הארץ, אלו שכל מהשכחם שקועים בעיניו רלויות, ואינם חושבים מה למעלה ממך, ועינם מכוסה מלראות דרך האמת, וז"ש ולא יוכל לראות את הארץ, וה"ז מקרא קצר ולא פ"י מי הרוואה, דבדרך כלל כן הוא, דמי שמשוחד לתאוותיו וכל ראונו להשיג רק עיניו גשמיית, אילו יכול לראות האמת ורואה הביסוף ומדמיו לאמת, וא"ל לכיון האמת כ"א מי שכל ראונו לעשות ראונו אצונו שבשמים ואין לו ראונו אחר זולתו. וזה ירמוח הכתוב שגם אחר המכות לא ישמע פרעה ולבו לא יצין, והבעט דמכוסה עין הרוואה את הארץ ולא יוכל לראות האמת, ונ"כ יתחזק ברשעו.

ועתה נצוה לבאר פרשת קרבן פסח והבדוקים שבענין (עיין לעיל קושיות ט"ו י"ח) ולתת קושיותיו ה"ל מדוע לא נאמרו ישראל לעשות הפסח מיד דר"ח, ולפי טעם המדרש והגמ' שחלית ועם המז"ה ה' להפריש מע"ז שהיו שטופים בה, א"כ בכל יומא ויומא אומא זמני, וכל רגע ורגע הוי פסידא דלא דבר, וה"ל להתחיל במצ"ו זו דר"ח ומדוע נאמרו להמתין עד צעשור לחדש. ואפ"ל בהקדם דברי המדרש צ"י ואר"א (פ' י ס"ה ה') ולא שמעו אל משה מקול רוח וגו' שהי קשה להם לפרוש מע"ז, והנה הסיבה לא היתה מפני שהיו משוקעים ומורגלים צע"ז ועוממת מלרים, ולפרוש מעצירה שמורגל האדם בה גדול הנסיון וקשה מאוד להשיגו, גם מפני שהי ציינים רשעי ישראל מרובים, עד שאמר חז"ל במס' סנהדרין לחד מ"ד שלא ילאו אלא א' מס' רבוא והשאר מתו ב' ימי אפילה מפני שלא ראו לנאח ממלרים, ואלו היו רשעים ודבוקים צע"ז, וכתב הרמב"ם ז"ל (צ"י מה' דיעות), דדרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדיעותיו ובמעשיו אחר ריעיו ותציריו ונוכח כמנהג אנשי מדינתו וכו', לפיכך אם הוא דר במדינה שמהבגותי רעים ואין אנשי הולכים בדרך ישרה, נצוה את המדינה וילך למקום שאנשי

ד', אבל ידע את חלקים ומורה זו עיי"ד. וכפי המושג בשכל אנושי ה' לו לירא מפחד ד' ומחדר גאווה, כי ידע בשם חלקים כמו שהצ"ח הרמב"ן ז"ל ראוות מכחוצים, וצפרע אחרי שהוכה במכות גדולות בהשנות סדרי בריאה ובשנוי העצב, אבל לפי שהי משוחד לחוקק הרלונו לברע לישראל מגדל רשעו, ור"ל לבלות חיו זרע ישראל שיכיו משוקעים אלאו צ"י שעי טומאה שלא יוכלו לנאח משם לעולם, ע"כ ה"ל סמיות עינים ולא ר"א האמת, ועוד דימה צדעתו על השקר שהוא אמת ועל העפשות שהוא חכמה גדולה, ולא יקשה קשיות האוהבה"ק ה"ל, ויונה בתירונו שה"ל לפרש: תשבונו מעטת מפני שה"ל משרע"ה בשלמות הש"ת דרך ג' ימים נלך, תשכ"י כי חיו כציבור אין בידו להכיל בכהלתו, ואע"פ שהוא דבר זר וטעפות לחשו בן, אחרי שראה יכולת ד' באתות ובמופתים, אבל אין שום קושית כי ע"י חוקף הנגיפה יעשה האדם אפי' דבר זר ורחוק מן השכל, כי לא יראה ולא יצין.

ובזה יבואר המדרש ה"ל זש"ה ברצו עוזך יכחשו לך חויבך וכו', מתחלה אמר לא ידעתי את ד' וגם את ישראל לא אשלת, נעשה כחשן וכו'ד ואמר ד' הדיק ואמר קומו לאו מתוך עמי וכו' (עיין לעיל קושית י"ב), כי באמת היו כל דבריו מתחלה כחש ושקר, ומי"ש לא ידעתי את ד' ה' שקר צפוי, כי ה"ל לירא מפחד ה' אחרי שידע שם חלקים, וגם מי"ש את ישראל לא אשלת ה' מתחלה כחש וכזב, כי ה"ל לידע צמושג שכל אנושי כי לא יעלה בידו ולא ילאו נגד ראונו ית', אלא שהנגיפה מדמה ומכחש ודמה לו שלא ידע את ד', ולולי הנגיפה ה"ל ידיעה, אלא שטעמה ידיעתו מחמת הנגיפה, ואחרי שהוכרח לשלח ראה למפרע שהי שעות וכחש ושקר כל מה שאמר, וז"ש יכחשו לך חויבך שעי' גדול השנאה באדם לירי כחש ושקר ע"י סמיות עינים, וברצו עוזך יכחשו לך חויבך, שעי' המכות שהוכה הודה אח"כ בעצמו על כחשותו ואמר ד' הדיק.

ועד"ז אפ"ל מאח"כ וכסה את עין הארץ ולא יוכל לראות וגו', עפ"י דליתא במדרש (ילקוט רמז תתקמ"ב) האצונו השמים ואדברה ותשמע הארץ

ממרתק, ע"כ קנו"ל כאן דחשוכה עם שמירת שבת
אפי' עו"ז כדור אנוש שיש בה מיתת ב"ד, מ"מ
נמחל לו חטאו לגמרי עכ"ד ה"טו"ז ז"ל, ומעשה
ישראל צמירים שהיו עו"ז הולרכו לשני הכוחים
גם יחד, להייוו זכות שמירת שבת וגם זכות החשוכה.

ומעתה אפשר לומר דע"כ לא נלמנו במנ"י ז' עד צעשור לחודש, כי עד שבו מסובבים צעודי ע"ז ורשעי ישראל, ה"י קשה להם לעשות תשובה גמורה ולפרוש מע"ז לגמרי, ולהרחיק מלכם ומדעתם תאוות ועוממת מלרים, כי היו רשעי ישראל מרובים עליהם, וכלי ספק ה"י צניוהם הרבה מן הכצועים, וכו"י החשש פן יעבדו עליהם מלפרוש מע"ז פרישה גמורה ע"י כח ההסבה, או ע"י ש"יכיוור דעיות ופסדות ופשעים שאינם חמת בלואי הצו"ת ובאופן הפרישה מע"ז, וע"כ לא ה"י אפשר לפרוש מע"ז פרישה גמורה עד צעשור לחודש, שבו ימי החשך משמשים ולדעת רמב"ן ז"ל ה"י צעשור לחודש אחר ג' ימים הראשונים של ימי החושך, ולדעת רבינו בחיי ה"י אחר תשלום ימי החושך, עכ"פ אפשר שאז כבר מתו כל רשעי ישראל, ושאז רק בני ישראל הבשרים, שח"י לרונם לפרוש מע"ז ולקיים לואי הצו"ת בחמת, ולא ה"י מילאות שתתקיים לואי הצו"ת משכו ודיכם מע"ז בשלימות גמור, ולא קודם לכן.

ועוד טעם בדבר דעד שלא נתקיים אולם פריש
וביטול גמור בע"ז, לא ה"א אפשר להם לקיים
מאות ק"פ, עפומ"ש הפנים יפות ז"ל לפרש דברי
המכילתא משני ידיכם מע"ז וקחו לכם אמן של מלך,
ולכאורה איך אפשר שיקחו מן המלכים שם לקרבן
פסח, והרי יש צו איסור משום נעבד שמעריים היו
עובדין לאלהם, אלא דאמרינן דע"ז שמכרו עבד"ם
או משכנו מסתמא ציטלו, ודוקא שמכרו לישראל
אבל מכרו לעבדי לא ציטלו, ע"כ היו צריכין לישראל
למשוך ידיהם מע"ז תחלה, ואז נחבטל בע"ז עמי מכירה
עו"ש, ומעתה א"ש מה שסיכה לזוי השרי"ת להיות
מקחו בעשור דוקא ולא קודם לכן, כי ה"א עליו
חשב נעבד עד עתה, דלא אמרינן דעבד"ם צטולי
צטלי חת"י מכרה לישראל הפרוש מע"ז, ולא ה"א

לפנינו עומד שאלה של חינוך ושל תרבות. ואנחנו רוצים להעמיד את השאלות האלו על בסיס של מחשבה מדעית. אנחנו רוצים להבין את המציאות כפי שהיא, ולא כפי שאנחנו רוצים שתהיה.

ונקדריים עוד מ"ש הרמזין ז"ל צפי הארצה, כי לפי החשבון הי' מכת צדד בחודש אדר לא קודם לכן, כי אז השעורה אביב והחטה אפילה, ואח"כ בחודש ימים עד ניסן למטה החטה והכוסמת והחמילי העלים להוליל פרה, והארצה הי' צניסן, וזה עשם הכתוב ואכל את כל העץ הנומח לכם וגוי עב"ל, נמלא לפי חשבון דשגש המכות כיו צניסן ארצה חושך ומכת בכורות, ומכת ארצה נמשך עד ז' צניסן, כי כל מכה הייתה משמשת ז' ימים, ומכת חשך מפורש בקרא שהי' ז' ימים, ואפשר דבשבת לא הי' מכת החשך משמשת, לפי הטעם שזכר בחודש שהיו ישראל מקבצים מתיבהם, דעטס אז לא שייך בשבת, ולפי"ז נשלמה מכת חשך בצדד פסח, וזבילה הי' מכת בכורות, נמלא דעשור לחודש שהוא שבת הגדול הי' בחור ימי החושך, ורבינו חיי חולק על הרמזין ז"ל, וס"ל דמכת ארצה הי' צדד, וצריח ניסן בחמילי מכת חשך והיתה משמשת ז' ימים, ואחריו ז' ימים היו ימי הרוחה שצין מכה למכה, ולפי"ד הייתה עשור לחודש אחר תשלוס ימי החשך עיי"ש.

והנה נִלְעָווּ יִשְׂרָאֵל מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ לָכֶם, וּדְרֹשׁוּ חֲזִיל בְּמִדְרָר (פ' ט"ז ס"ה ז') מִשְׁכּוֹ וְיִדְכֶם מַעֲיִן, וְכִי לֹאֲרָךְ לִזְכוֹת גְּאוּלָּתָם חֲשׂוּבָה וּפְרִיטָה מַעֲיִן, בְּצִירֹף שְׁמִירַת שְׁכָה כְּמִשׁ (בְּדָבָרוֹ פ' בִּשְׁלָת) מִדְּבָרֵי הַיְרוּשָׁלַיִם (חֲפֻצִּים פ"א) דְּעֵי זְכוֹת שְׁמִירַת שְׁכָה וְחֲשׂוּבָה יִשְׂרָאֵל נִגְלָתוֹ, וְיִלְיָן לֵב מִדְּכֻחֵי בִשְׁוָה וְנַחַת חֲשׂוּעוֹן, וְעִכּוֹ הִי הַזְּכוּיִּם שֶׁל מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ לְקִיּוּמָהּ בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ שֶׁהִי שְׁכָה הַגְּדוֹלָה, כְּדִי שִׁוְהִי לָהֶם זְכוֹת הַשְׁכָּת וּזְכוֹת הַחֲשׂוּבָה, וּפְרִיטָתוֹ צֹהֵל דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ (ש"ס) מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ הַבֵּד בִּשְׁוָה וְנַחַת חֲשׂוּעוֹן עֵינֵי. וְכֻכַּז הַמַּעֲיִן (אִוִּית ס"ה ר"ט) דְּמִשׁ חֲזִיל כָּל הַמַּשְׁמֵר שְׁכָה כְּהִלְכָתָהּ אִפִּי עֵשֶׂר כְּדוֹר אֶחָד מוֹחֲלִין לָהּ, הֵייוּ שְׁמִירַת שְׁכָה בְּצִירֹף הַחֲשׂוּבָה, אִלָּא דַּחֲשׂוּבָה לַחֹדֶשׁ לֹא מִכֵּי כְּמִשׁ זֵל בְּרִי חֲלוּקֵי כִפְרָה, עֶבֶר עַל כְּרִיתוֹת וְנִיחּוֹת בְּצִד חֲשׂוּבָה חוּלָה וְנִיחּוֹת

המאמר מיד, ולא היו לריכוס לעטם הפרישה מע"ז, וא"כ למד לא יקיימו מצות ד' חיוב צרי"ח בשעת שנעטו עלי כי זרחים מקדימין למצות, ע"כ אמרו במכילתא אף משה ואהרן בן עשו והמחיתו עד צעשור לחדש, לפי שהכלל ישראל היו לריכוס להמחין עד צעשור לחדש ובה' לווי הצויות כן, אין להתחכם על גזירתו ית, ע"כ השמיטנו הכתוב דאף משה ואהרן בן עשו והמחיתו עד צעשור לחדש. וא"ש.

בחזור צמח שהתחלנו לבאר מקראי קודש צפרת הארצה, והקדוקים שבענין שנפרטו לעיל, בהקדם דברי הכל יקר ז"ל צ"י וזאת עה"פ הנה אנוי מכה צמח וגו' ח"ל בקצור, צעשור מכות רבו בכם הדיעות, למד זה ועל מה זה היו המכות האלו לעונש על מזרים, וחז"ל נתנו טעם על כל המכות שהיו מידה כנגד מידה על המזריים, והוא ז"ל כחז ג"כ טעמים על כל המכות מדעתי ודפשי, ובמכת הארצה נתן טעם, דארצה צא עליהם לפי שרצו לבטל מיישראל צרכת הרבה ארצה את זרעך ואמרו פן ירבה, ע"כ שלח הקצ"ה עליהם מכת הארצה, כי לשון ארצה משמש על הרצו, כמו שמצינו בן צמח פסוקים עכ"ל ז"ל, ומצאתי סעד וסמך לעטם זה בש"ך עה"ת, ח"ל מעולם לא היה ארצה במזריים, ואם צא אינו מזיק ואינו נח, לפי שנתן פרעה את הגר צחו לשרה, ונאמר לה הרבה ארצה את זרעך עכ"ל ז"ל, ואפ"ל צירוף דברי הכל יקר ודברי הש"ך ז"ל, דמעולם לא היה ארצה ע"ל העונש למזרים, מפני שהיה להם צרכת הרבה ארצה שאמר המלאך להגר, וכיון שהיו אחיות אלו מנערים להם לצרכה, צרכת ד' לא יוסף על עמה, ע"כ לא הצטרפו אחיות אלה להם לקללה ועונש. אבל עתה צא עליהם מכת הארצה ע"ל העונש לפי שרצו לבטל מיישראל צרכת הרבה ארצה, ע"כ הצטרפו אחיות אלו להם לקללה וע"ל העונש, גם נפסק מהם צרכת הרבה ארצה מדה כנגד מדה, לפי שרצו לבטל מיישראל צרכה זו ואמרו פן ירבה, ואחר שהתפלל משרע"ה להסיר מהם הארצה, הוסר מהם לגמרי נרופי אחיות של ארצה, ולא היה להם עוד אחיזה באחיות אלו, ומעתה לא היה עוד ארצה בכל גבול מזריים עד יתעלה, וגם צרכת הרבה ארצה הוסר מהם,

הפרישה בשלימות אלא אחר ימי החשך כנ"ל. גם שהולכו ישראל לחיות דשבת צירוף התשובה ופרישה מע"ז כמ"ש לעיל, וצעשור לחדש היה השבת היחידה ממכת חושך עד י"ט ב' לחדש הרמזין ז"ל וצ"ח לשיטת הרבנו בחיי ז"ל, ומעתה יובן הטעם שלא יכלו לקיים מצות פרישה זו מ"מ ניסן, והולכו להמחין עד צעשור לחדש.

ומעתה א"ש מה שהולך המאמר האזהר להיות נעשית ע"י הזקנים דוקא כמצוה צדדי המדרש לפי שהזקנים הכניסו האמונה בלב כל ישראל, צעשור שצא משה למזרים וא"ל אלוקי אבותיכם שלחני אלכם, וקבלו הזקנים את דבריו של משה, ועיי"ן הכניסו אמונת הגאולה בלב כל ישראל, וצרכת האמונה בגאולת ישראל ממזרים, אמר הקצ"ה הריני פורע לזקנים וי"ח גאולת מזרים על ידן שג"י ויקרא משה לזקני ישראל ויאמר אלכם משכו וקחו וגו', וגם עכשו היה לזרף לכה הזקנים, שסייעו לישראל להפרישם מע"ז פרישה גמורה, כי היה קשה להם לפרוש מע"ז כמ"ש במדרש ה"ל, ממלא כי היתה גאולת ישראל על ידיהן של הזקנים, כי חללי הפרישה מע"ז לא היתה אפשר להן להגאל, ח"ש במדרש שאמר הקצ"ה הריני פורע לזקנים מידה כנגד מידה על שהמשיכו את ישראל להאמין בצפורת הגאולה, ע"כ תהי גאולת ישראל על ידיהן (ומתוך קושיא י"ז ה"ל).

וא"ש מ"ש במכילתא לאמר לא ואמור להם מיד דברי ר' ישמעאל, (עיי"ן לעיל קושיא ע"י) ודנה אע"פ שלא היה אפשר לקיים מצות פרישה מע"ז אלא צעשור לחדש כנ"ל, ולעטם זה לא נעטו לעשותה צרי"ח, אעפ"כ היתה כלווי לאמר להם מיד, כדי שעכ"פ יקבלו עליהם קבלה אמונית בלב שלם לפרוש מע"ז מיד בהקדם זמן שאפשר, ושלימות הפרישה לא היה אפשר עד צעשור לחדש. אבל לפי שלא היה החסרון מזיד, ע"כ דרשו חז"ל משקבלו עליהם מעלה עליהם הכתוב כאלו פצר עשו. וא"ש מ"ש במכילתא ה"ל אף משה ואהרן בן עשו, וצאמח משה ואהרן לא הולכו להמחין מלקיים המצוה עד צעשור לחדש, כי היו קדושים ועוברים ומוכנים אל

הרצה לזכרה, ועכשיו שחקתי זהם ונהפכה ללרה וחוגה עליהם, או אפשר לפי שנשאר להם עכ"פ קצת ריוח ממנה ז', שלא יהי עוד הרצה בגבולם עד עולם, ע"כ קורא הכתוב למכה ז' שחוק. ויבאר מה שאמר הכתוב למען חספר באזני צנן וגו' צמכת הארצה דייקא, כי הכלל הוא דזה לעומת זה עשה חלקים, וכשזו נופל זה קם, כמו שלמדו חז"ל (פסחים דף מ"ב ע"ב) ממה שאמר הכתוב ולאום מלאום יאמץ, ונמ"ש אמלאה החרצה, וע"כ מפני שעי' מכת הארצה הוסר מהם צרכת הרצה ארצה, נתחזק אלל ישראל צרכה ז', ח"ש צמדרש למען חספר באזני צנן וכן צנן וגו' מכאן צשורה על הצנים, ר"ל שנתצטרו צצרכת הרצה ארצה שחיבו לצנים וצני צנים. ואפ"ל עוד כוונה צה דלכאורה מה נורך לצשורה ז', וכי אפשר שאומה שלימה לא יהי להם צנים, אמנם הצשורה הי' שיהי להם צנים וצני צנים מאומים צדי וצתורתו ויהי צהם אמנות אומן צנסי ד', ח"ש למען חספר באזני צנן וגו' ולא אמר והגדת לצנן כמ"ש צמק"א, דע"כ הצשורה הי' כאן שיכנסו הדברים באזניהם, וזו הצרכה האמיתיות של צשורת הצנים.

עוד אפ"ל צענין האי' עפ"י המבואר בצפ"ה ק צצכה הצדיקים לצטל גזירה רעה ולהפך הדין לרחמים ע"י שמהפכין לרופי אוחיות של הגזירה לעוצה, עד"מ לרה לרה נגע לענג ופי' צה והנה הנגע לא הפך את עינו, דאם מהפך העיין לבוא צראש התיצה נעשה מנגע לענג והפך לרחמים ולעוצה, וכמו"כ פירשו (תהלים ל"ג י"ח) הנה עין ד' אל יריאיו למיחלים לחסדו להליל ממות נפשם, שאם נגזר ח"ו גזירת מות על המיחלים לחסדו, הצו"ת מלך אוח עיין לתיבת מות ונעשה מעות, וזהו הנה עיין ד' אל יריאיו וגו' ועיין להליל ממות נפשם ולהחיותם צרע ונתהפך הגזירה לעוצה, ועד"מ מצוה בצפ"ה ק שפרשה הכותכה רמזים צה צרכות ועוצות לישראל, ואם חבו יתהפכו כולם לצרכות ע"י התהפכות לרופי האוחיות מקללה לצרכה, ועד"מ צחיצה שיש לה צ' משמעות לעוצה ולהיפך ח"ו, צכה הצדיקים וצברונו יחי' מהפך המשמעות לעוצה ומדין עלמו נעשה רחמים ישראל ולהיפך לשונאי ישראל. ועד"מ

וא"ש מ"ש רצונו חננאל עה"פ לא נשאר הרצה חי בכל גבול מלרים, כי מנח תפלת משרע"ה ועד היום הזה אין הרצה מופסיד בכל גבול מלרים, ויהי כ"ז ע"י כח תפלתו של משה שיוסר מהם הארצה עד עולם, אצל לא ע"ל הצרכה הגיע להם ככה כ"א ע"ל העונש, כי לא רנה משרע"ה שיהי להם עוד אחיזה צצרכת הרצה ארצה, ולא יתצרו עוד רשעים צעולם, ע"כ הוסר מהם לגמרי הכח צאחיות אלו של ארצה, ונתצטל מהם הארצה וגם צרכת הרצה ארצה (ומתורץ קושיו הי' הי"ל).

והנה כל המכות היו מדה כנגד מדה לפי המעשים, ומכת הארצה הי' מדה כנגד מדה צאחיות, לפי שרלו לצטל צרכת הרצה ארצה נעשו צמכת הארצה, והוסר מהם צרכת הרצה ארצה, וצזה יוצן הכתוב למען שחי אוחותי אלה צקצרו, שהאוחיות אשר צו הרעו לישראל, מדה כנגד מדה צאחיות אלו יעשו ויצא אליהם הארצה ויוסר מהם צרכת הרצה ארצה. וא"ש מ"ש אוחותי אלה, דכ"מ שא' אלה פוסל הראשונים, דנפסלו אוחיות הראשונים אשר הי' משתמשים להם לצרכת הרצה ארצה את זרעך, ונתחלפו ונעטרפו האוחיות לקללה ע"ל העונש, ח"ש אוחותי אלה פוסל הראשונים (וסרו קושיות צ' וג').

והנה פרעה הי' חכם גדול כמ"ש הרמב"ן ז"ל, ויהי חושש שכאשר יתפול משה להסיר ממנו הארצה, יסיר מהם כח אוחיות אלו ויחצטל מהם גם צרכת הרצה ארצה כאשר הי' צאמת כן, ע"כ אמר פרעה העתירו אל ד' יוסר ממנו רק את המות הזה, כוונתו למעט צמלת רק ותיצה הזה, שלא יוסר ממנו לגמרי אוחיות של ארצה, אלא שלא ישמשו ע"ל העונש, ח"ש רק את המות הזה, אצל כח הצרכה צחיצה ארצה ינאר לו. אצל משרע"ה לא עשה כן אלא התפלל שיוסר ממנו לגמרי אוחיות אלו ולא נשאר ארצה בכל גבול מלרים עד עולם, וגם צרכת הארצה נתצטלה מהם עד עולם. (ומתורץ קושיו הי"ל).

ובזה מתורץ משה"כ התעללתי צמלרים ופרש"י שחקתי, דעד עכשיו הי"ל אוחיות אלו של

מן הכסיל, כי החכם יכול לשנות את טעמו מ"ש לדוד בשנותו וגו' משא"כ הכסיל עי"ש וא"ש קישור דברי הזוה"ק לפי הארצה, דגם בארצה ה' בחי' זו שעי' עתירת משרעי' הוסר מכת הארצה ונתחלף לישראל לצרכה הרבה ארצה ולמלאים להיפך, כן יעזור השי"ת בכל הדורות להמשיך השפעות טובות על ישראל רחמים וחסדים, וצמחם נזכר לראות בישועת כל ישראל ושמהתן בהתרומומת קרן התורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו צ"ל.

*

באופן אחר גלי"פ דברי הזוהר הקדוש, צהקדם לצאר עוד בדברי הגמ' דסנהדרין ה"ל, על פי המבואר בדברייהם ז"ל כי יש ששים רבוא אותיות לתורה, וכנגדן ס' רבוא שרשי נשמות ישראל, ישראל נוטריקון יש ששים רבוא אותיות לתורה, וכל נשמה נאלץ מאות א' שצחורה הקדושה, ובני ישראל שכל דור ודור כולן שורשם וגזעם מאותן הששים רבוא שרשי נשמות ישראל שקבלו התורה"ק, נמצא כל א' מישראל מקושר בלות א' בתורה, וק"ו הישמה משה זל"ה (צפ' תשא) הביא מ"ש השל"ה"ק בשם מגלת סתרים כי ס' רבוא נשמות לישראל וס' רבוא שצחות, שיין אלפים בשית אלפי שנין, וס' אלפים ביום שכולו שבת דהוא חלק השביעי, וכל נשמה נחצבה משבת א' עי"ש, ופי' ק"ו זל"ה"ק צוה הפסוק כי אות היא ביני וביניכם, דס' רבוא אותיות לתורה וכל נשמה יש לה אות, וכמו"כ כל שבת ג"כ נחצב מאות א' שצחורה"ק, וא"כ כל שבת ושבת הוא ממש חיזה אות בהתורה כל שבת אות אחר, וז"ש כי אות היא, ונמצא לפי"ז אותו האדם שהשבת מתויתם לו ביום השבת ההוא והבן, אם מחלל ח"ו השבת ההוא עונשו גדול מכל מחללי שבתות שהיו בעולם ושיביו בעולם, דברי הוא פוגם בעצם אותו השבת במקומו ובשעתו וכו', ופוגם בכל ישראל שסוהם ע"ס האור שלא תוכל להאיר לישראל, וההיפך צאם שמרו שכרו גדול יותר מכל שומרי שבתות שהיו ושיביו, דברי נותן הארצה לשבת בהע"ס ומאיר לכל ישראל צהא"כ יפה וצרה, ומקבל הארצה מכולם בסוד אור חזר עכ"ל ק"ו זל"ה, וכן הוא ממשותפות התורה"ק א"ס ח"ו פוגם בלות

יתבאר לענינו והמארים מפני שרלו לבטל מישראל צרכה הרבה ארצה את זרע ואמרו פן ירצה, ע"כ נהפך להם משמעות ארצה לקללה במכת הארצה והוסר מהם צרכה הרבוי ולישראל נעשה מנחת הארצה צרכה ונתחזק אל"ס צרכה הרבוי.

ובזה יל"פ דברי הזוה"ק בפתיחת פ' הארצה, ר"י פתח ואמר אשרי העם יודעי תרועה ד' באור פניך יהלכון ע"כ ול"צ הקישור ויתבאר עפ"י"ד הגמ' (ר"ה ט"ז ע"ב) וא"ר יתחק כל שנה שאין חוקעין לה בתחילתה מריעין לה בצופה מ"ט דלא אישרבב שכן עכ"ד הגמ' וכתב הטו"ז (כ' ר"ה ס' תפ"ה) שנתגלה לו בתלות פ"ה הכתוב בתולדות וקול שופר הריעו לפני המלך ד', עפ"י"ד הגמ' ה"ל, שיכיו נזכרים לקיים התרועה ע"י שופר, קודם שחיי התרועה ח"ו בסוף השנה מאתו ית', ובזה אמר לפני המלך ד' כלומר קודם תרועת המלך צ"ה עכ"ל, וע"ד הרמ"ל גלי"פ עפ"י דרכו ה"ל דהנה מלת תרועה יש לה צ' משמעות, כמ"ש המהרש"א ז"ל צח"א (ר"ה ל"ב ע"ב) דמלת תרועה מורה על מדת הדין מלשון שבר עכ"ל, ובפי' בלק פרש"י ז"ל ע"ה"ש ותרועת מלך זו לשון חבה וריעות וכו' וכן פ"ה הרש"ב"ס כמו איש רעים להתרועע וכן ח"א ושיכית מלכיהן צימיוהו, ומסגולת השופר להפך מדת הדין לרחמים, ונעשה מתרועה שהוא לשון שבר תרועה של חבה ורעות, וז"פ הריעו לפני המלך ד' קודם תרועת המלך וכו', ר"ל שעי' סגולת השופר ויתבאר בגזירה לעוצה וימתק הדין בשרשו.

ובזה יל"פ מאמרי"כ אשרי העם יודעי תרועה ד' באור פניך יהלכון, ר"ל שישראל ניתן להם הכח להפוך התרועה לעוצה, כמו שדרשו חז"ל (ויק"ר פ' כ"ט ס' ד') יודעי תרועה שירעים לראות את צורם בתרועה, והמפכים הדין לרחמים, ונתן טעם ד' באור פניך יהלכון שגשפים מאורו ית', ובחי' האור משמשת ג"כ לצי' פנים כמ"ש ר"ל ריש פסחים דאור משמעותי ונמצא ומשמעותי נגהי עי"ש, ובהג"ק מצדיקטעו זל"ה"ק פ"ה צוה כיתרון האור מן החשך כן יתרון לחכם מן הכסיל, כמו שהאור משמשת לצי' פנים משא"כ החשך, כן יתרון לחכם

וכל ישראל עד סוף כל הדורות מקושרים זהם כל
 אי' בשורש כ"ל, וזה מיירי הכתוב ור"ל ס"ל דברים
 ככתבן, דפשוטו של מקרא כך הוא ועפ"י חוקק
 ודקדוק הדין לא ימלא זכאי דנינו כ"ל אי' מעיר
 וצ"י ממשפחה, ור"י יוחנן ורצ פליגי עלי' וס"ל
 דאי' מעיר מזהב כל העיר כולה, ושנים ממשפחה
 מזכין כל המשפחה כולה שינלו זכותם שכלולים
 כולם בשורש אי' כ"ל.

וא"ל ר' יוחנן לר"ל לא יחל למרייכו דאמרת להו
 הכי, פרש"י אין הקצ"ה רוצה שתהא דן את
 ישראל כל כך לקב חובה, ודכח קו"ל היכא דפליגי
 ר' יוחנן ור"ל הלכה כר' יוחנן וכן הלכתא כוחאי
 לגבי רב, ומכ"ש כאן דרב ור' יוחנן פליגי על ר"ל
 ושיהיה ס"ל דאי' מעיר מזהב כל העיר וכו', אך כבר
 כתב הרמב"ם ז"ל צ"י המשניות פרק חלק אלא
 הפלוגתא אם עשרת השבטים עתידין לחזור חז"ל,
 כבר כתבתי לך פעמים רבות שכל מחלוקת שיהי
 בין החכמים שאינו בא לידי מעשה, אלא שהוא
 חמונה דבר בלבד, אין לד לפסוק הלכה כא' מהם
 עכ"ל, ודכח בכל פלוגתא חז"ל נמסרה כח ההכרעה
 לחכמי הדור כמ"ש הירושלמי (ערוצין י"ג ע"ג) צ"חור
 חמס ז"ל אלו ואלו דברי חלקים חיים עיי"ש אבל
 בענין זה שציד הקצ"ה לעשות חלוא ההכרעה במשקל
 ק"ל דעות ולכן אי"ר יוחנן לא יחל למרייכו דאמרת
 להו הכי, כלומר בודאי הקצ"ה לא יכריע בדבריו,
 דרב חסד משה כלפי חסד והצוי"ת יסכים על דיונו
 להכריע לקב זכות דאחד מעיר יזיל כל בני העיר
 וצ"י ממשפחה יגינו על כולן, ובלבד שיהיו מקושרים
 בהשורש באותן ס"ה משפחות ובאותיות החס"ק,
 כי אלו שנספקו ונעתיקו ח"י משרשם בקדושה, עליהם
 אמר הכתוב וצרותי ממם המורדים והפושעים וגו',
 אבל כל אי' מיישראל המקושר בחס"ק ומלותי, יהיה
 מקושר בשורש גשמות ישראל ולאותן ס"ה משפחות,
 ושנים מהם יגינו ויזילו כולם.

ואפ"ל עוד צ"חור הענין דכח בגמ' דסנהדרין
 כ"ל פליגי ג"כ ר' יוחנן ור"ל צ"י הכתוב
 (ישעי' ה') לכן הרחיבה שאלו נפשה ופעה פיה
 לבלי חסד חסד ר"ל למו שמשיר אפי' חוק אחד

זה המתייחס אליו ולשרשו גדול עונו מנשוא ר"ל
 והי"ה פוגם בכל ישראל למנוע הארת הקדושה ח"י,
 ולהיפך באם שמרו מאיר לכל ישראל וכ"ל, נמלא
 דע"י החס"ק מתקשרין ומתאחדין כל גשמות ישראל
 עד סוף כל הדורות, דכולם נכללים בם רבוא שרשי
 גשמות ישראל שקבלו החס"ק, וכל אי' מהם נאלץ
 מאות אי' שצח"ק, וכל אותיות שצח"ק מתקשרין
 ומתאחדין כחדא, דס"ת שחסר ממנה אפי' אות אי'
 פסולה, והמגיב זה אפי' אות אי' כאלו כתבה
 כולה, ועד"ז כל ישראל עד סוף כל הדורות מקושרים
 באותן ס' רבוא שרשי גשמות ישראל ובחס"ק,

והנה מלינו דשורש גשמות ישראל שצדור המדבר היו
 כלולים כולם בסי"ה משפחות, כמ"ש רש"י ז"ל
 צ"י פתח עה"פ ואלה בני שותלח חז"ל לא וחסב
 ותמלא צפרה' זו ר"י משפחות ומבני לוי שמונה
 הרי ס"ה, וח"ש כי אחסר המעט וגו' ה"א מעט,
 חמשה אחסר חסרים ממשפחות כל העמים שהם
 שבטים, וכו' מיוסדו של ר' משה הדרשן עכ"ל, נמלא
 דכל ישראל שכלל הדורות שרשם מאותן ס"ה משפחות,
 כל אחד משורש משפחה אי' מהם אשר משם חוצבתו,
 ומקושרים כולם כאחד ע"י קדושת החס"ק כ"ל,
 וכענין זה צעירות של ארץ ישראל שנתחלקה הארץ
 צימי ירושע בגורל עפ"י ד', כל אי' מיישראל קבל
 חלקו המתייחס אליו ולשורש גשמותו, (ונוספרי
 ויחל משה מאמר ישב אי' ס' קב"ח הארצות
 זה עיי"ש) היותו לנו מזה דכל ישראל עד סוף כל
 הדורות מקושרין באותן ס' רבוא שרשי גשמות ישראל
 שצדור המדבר ובאותן ס"ה משפחות ובאותן עיירות
 שמתייחסים לשורש גשמותם ונפל בגורלם עפ"י ד'
 וצח"ק.

ופ"ל אפ"ל דמ"ש הכתוב ולקחתו אי' מעיר ושנים
 ממשפחה מיירי באותן עיירות ובאותן ס"ה
 משפחות שהם מתייחסים לשרשי גשמות ישראל,
 והעיירות של עכשיו והמשפחות של עכשיו אינם
 צחשון זה, כי איך אפשר לכייל כולם דברגא חדא
 וישם עיירות גדולות ומרובים יושבי המחזיקים
 בתורת ד' וכן להיפך ח"י, ועד"ז במשפחות, ואיך
 יהי מידתם שוב לדברי ר"י ולר"ל בקושרותו לעיל,
 אמנם אותן העיירות והמשפחות כולם משורש אי',

דזמנין דשייך האט עטמא דזמנין דשייך האט עטמא, ותלויא באזכות המלך ואופן קיומה, ולפעמים אס יקיים האדם מלך אחת במסגרת וזרעוהא דלגא וזכוונה אמיתית לש"ש, מלך כזה מכריע את האדם לקב זכות אפי' אין צידו עוד זכיות, ובאופן זה יש מקום לשיעור ר' יוחנן שאפי' לא למד אלא חוק א' נילול מגיהנם, ולעומת זה לפעמים עושה האדם ח"ו עבירה שהוא כנגד כמה זכיות ומכריעו לקב חובת ר"ל, ואז יש מקום לשיעור ר"ל למי שמשפיר אפי' חוק א' מלשמרו דזון גביהם, ואי"א דברי אלקים חיים דזמנין שייך האט עטמא וכו' ותלויא באזכות המעשים ובמשקל קל דיעות, וכמו"כ בפלוגתא דר"י ור"ל צ"ה הפסוק ולקחתי אחסם א' מעיר ושנים ממשפחה, דר"ל ס"ל דברים ככתבן ור"י אמר א' מעיר מחכה כל העיר כולה וכו', אלו ואלו דברי אלקים חיים, שיש מקום לדברי שניהם ותלויא באזכות הזכיות של אותו א' מעיר וכו' ממשפחה המגויסות בזכות עליהם, ולפי שקול העוונות של בני העיר או בני המשפחה, וההכרעה תלויא במשקל ק"ל דעות ד', ולפי האמת אין כאן פלוגתא בעלמא בין ר"י לר"ל, ותרומתו מודים שתלויא הכרעה פלוגתתם באזכות הזכיות ובמצב הדור ויש מקום לדברי כל א"א.

ופ"ש ר"י לר"ל לא ניחא למרייהו דאמרת הכי, נל"פ עפ"ימ"ד בגמ' (יבמות קכ"א ע"ב) מעשה צבתו של ר' נחמיה חופר שיחין שנפלה לבור הגדול, וצאו והודיעו לרחצ"ד, שעה ראשונה אמר להם שלי וכו' שלישית אמר להם עלתה וכו', אמרו לו נציא אחת, אמר להם לא נציא אנכי ולא בן נציא, אלא דבר שהלדיק מתעסק בו יבשל בו זרעו, אי"ר אצא אעפ"י מת בנו צלמא וכו', ובשיעור מקובצא (צ"ק דף ט') כתב ע"י ולרצונו נל"פ אמרתי כלומר השמעתו דבר זה לפני הקצ"ה, דבר שהלדיק מתעסק בו יבשל בו זרעו, והבסיס הקצ"ה לדברי שכן דרכו של הקצ"ה שמשכים לסדרת הלדיקים, ובשעתו בנו צלמא כבר מת ר' חנינא עכ"ד, וכע"ז מליו עוד בגמ' (חגיגה ט"ז ע"ב) אשכחיה רבא בר שילא לאליה א"ל מאי קא עביד הקצ"ה, א"ל קאמר שמעתא מפורמית וצ"ל רבן ומופומי דר"מ לא קאמר

פרש"י שמשפיר אפי' חוק א' מלשמרו דזון גביהם, אי"ר יוחנן לא ניחא למרייהו דאמרת לכו הכי, אלא אפי' לא למד אלא חוק א' עכ"ד הגמ', וכתב המהרש"א ז"ל צ"ח לכאורה לפי משמרו קשה לדברי ר"ל, וכי משום עבירה א' נופל גביהם ולר"י נמי וכי מזהר אחת מלאת האדם מן הגיהנם עיי"ש תירוטו ועוד לאלקי מילין.

וגר"פ דהנה קיי"ל בכל פלוגתא חז"ל אלו ואלו דברי אלקים חיים כמ"ס רז"ל (ערובין י"ג ע"ב) והסביר רש"י ז"ל במס' כתובות (נ"ז ע"א) חז"ל כי פליגי תרי אמוראי דזון או באיסור והיתר, כל חד אמר הכי מסביר עטמא וכו', מר יביב עטמא להיתר ואמר יביב עטמא לאיסורא וכו', ואיכא למימר אלו ואלו דברי אלקים חיים דזמנין דשייך האט עטמא דזמנין דשייך האט עטמא, שהטעם מהפך לפי שני הדברים בשני מועט עכ"ל, והריטב"א כתב (ערובין י"ג) שאלו רבני לרפת הא"ר אפשר שיהיו שניהם דא"ת זה אוקר וזה מתיר, ותירוטו כי בשעלה משה למרום לקבל תורה, הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים להיתר ומ"ט פנים לאיסור, ושאל להקצ"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שצכל דור ודור ויהי ההכרעה כמותן עכ"ל.

אמנם בפלוגתא חז"ל שאינו בא לידי מעשה צ"ח לא נמסרה כח ההכרעה לחכמי הדורות, כמ"ס לעיל עפ"י הרמב"ם ז"ל צ"ה המשניות, וכמו"כ צ"ח פלוגתא חז"ל מי שמשפיר חוק א' דזון גביהם ולר"י אפי' למד חוק א' נילול מגיהנם, הכרעה זו תלויא במשקל ק"ל דיעות, וכמו"ס הרמב"ם ז"ל (ה' חטובה פ"ג כ"ב) אדם שעוונותיו מרובין על זכיותיו מיד הוא מת ברשעו וכו' וכן מדינה שעוונותיו מרובין מיד הוא ארודת וכו', ושקול זה אינו לפי מנין הזכיות והעוונות אלא לפי גדלם, יש זכות שהיא כנגד כמה עונות וכו', ויש עון שהוא כנגד כמה זכיות וכו', ואין שוקלן אלא צדעתו של קל דיעות, והוא היודע הא"ר עורכין הזכיות כנגד העונות עכ"ל.

ומעתה דברי ר"י ור"ל אלו ואלו דברי אלקים חיים, ועפ"ימ"ס רש"י ז"ל (במס' כתובות ח"א)

ועתה נצוה לפרש דברי רבא (בגמ' דסנהדרין שם) דצבירייתא דר' סימאי אמרו מנקיש יליאתן ממנארים לביאתן לארץ, מה ביאתן לארץ שנים מס' רבוא, אף יליאתן ממנארים שנים מס' רבוא, וע"ז אמר רבא וכן לימות המשיח שנה' ועתה שמה כימי נעורי וכיום עלותה מארץ מנארים, פרש"י וכן לימות המשיח שלא ישארו מכל ס' רבוא אלא צ', ועתה שמה כימי נעורי וכיום עלותה מארץ מנארים פרש"י עניים ושפלים יהיו כימי עלותה מארץ מנארים, ולכאורה אמאי לא אמרו בגמ' על דברי רבא לא ניחא למרייכו דאמרת הכי, וכמ"ש ר' יוחנן על דרשת ר"ל, מ"ש דהל"ל כן על דברי רבא שהוא ממשע המנין ח"ו יותר שלא ישארו ח"ו אלא צ' מששים רבוא, אמנם כבר פירשנו לעיל (בדרוש הקדום) דרבא מייקל יותר אף מדברי ר' יוחנן, וס"ל דיספיק הגנה צ' לדיקים לס' רבוא, ולמד כן ממשמ"כ ועתה שמה כימי נעורי וכיום עלותה מארץ מנארים, הקיש הכתוב ימות המשיח לדור המדבר ולדור יולאי מנארים, ומבואר בדברי האר"ז דאותן שמתו בצמארים לא ידעו עולמית, ועתידין לחזור בגלגול דרש בתנאים, וחלק גדול מהם יתקונו במשך הדורות ויזכו לימות המשיח מנאל שעי' השנים מס' רבוא שיאלו יתקונו כולם, שיתגלגלו צבניהם ויתבררו, וכמ"ש דור המדבר כולם יזכו לימות המשיח כמפורש במד"ר פ' ואתחנן (פ' צ' ס' טו) שלכן נקצר משרע"ה צמדבר כדי שיצאו עמו כל דור המדבר שיי"ש, ואפשר שאותן השנים יחושע וכלב שנכנסו מיד לארץ הם סייעו זכותם ופעולתם שכל דור המדבר יזכו לביאת הארץ בגאולה העתידה, כי ידוע שציוה הראשונה ה' הכנה לביאה הנלחי בגאולה העתידה, גם משם ואחרן שנקצרו צמדבר עמהם יצואו בגאולה העתידה ויציאו עמהם כל דור המדבר, הרי הגנה שנים מועלת לס' רבוא וכן ליולאי מנארים, וע"ז אמר רבא וכן לימות המשיח, מדבקיש הכתוב ימות המשיח לדור המדבר ויולאי מנארים, בעי"ת שאף אז יגיעו זכות השנים על כל ס' רבוא וכולם יזכו לימות המשיח, ואין היקש למחלה דהרי אף דור המדבר ויולאי מנארים יזכו לימות המשיח.

ואפשר שגם דייק רש"י ז"ל לפרש הכתוב ועתה שמה כימי נעורי וגו', פי עניים ושפלים יהיו

א"ל אמאי משום דקא גמר שמעתה מפומי דאחר, א"ל אמאי ר"מ רמון מנאל תוכו אכל קליפתו זרק, א"ל שהתא קאמר מאיר בני אומר, הרי שהקצ"ה מסכים לסדרת הדיקים אף בענין הכרעת זכותם דתליא במשקל קל דיעות.

ובזה יובן דברי ר"י לר"ל לא ניחא למרייכו דאמרת להו הכי וכפרש"י ז"ל אין הקצ"ה רואה שבהא דן את ישראל כל כך לבק חובה, דהאמנם שגם דרשת ר"ל בפירוש הפסוק אמינותי, ולפי מלך הדור יש מקום שמלך הדין ה' ראוי לפרש ח"ו כשיטת ר"ל, מ"מ אמירת הדיק גורם השפעת רחמים וחסדים, וזכותו להפק ולצבל שגיטת הדין, והצו"ת יסכים לסדרת הדיקים אם יכריעו לבק זכות אף אם אין זכותם בדור כמו שבי' ראוי להיות, ח"ש לו ר"י לא ניחא למרייכו דאמרת הכי, כי אמירת הדיק עושה רושם, ולכן לא תאמר כן בפירוש הכתוב כמו שאמרת, כי אין הקצ"ה רואה שבהא דן את ישראל לבק חובה, רק תאמר הפי' להכרעת הזכות שאפי' אי מעיר מזה כל בני העיר וכדברי ר"י, וכשתאמר כן תשפיע בדברך רחמים וחסדים וידון הצו"ת את ישראל לבק זכות, כי הצו"ת מסכים לסדרת הדיקים.

ויל"פ עוד במאמר לא ניחא למרייכו וכו', עפ"י מד"ר (ר"פ דברים) אלה הדברים זשי"ה (משלי כ"ח) מוכיח אדם אחרי חן ימנאל וגו', אר"י צן סימון מהו אחרי, אמר הקצ"ה כביכול משה הוכיחי את ישראל והוכיחי לישראל אחרי, לישראל אמר אתם חטאתם חטאה גדולה, להקצ"ה אמר למה ד' יתרה אף צעמך עכ"ד המדרש, הרי שכן דרך הדיקים להגדיל מזה החטא בתוכחתם לישראל, אבל צינס לצין קונס מלמדים זכות על ישראל ח"ש ר"י לר"ל לא ניחא למרייכו דאמרת הכי, שאם תאמר דברך לישראל לעוררם אל התשובה ולהודיעם שאפשר להיות פי' הפסוק דברים ככתבן, ואולי עי"ז ישימו על לבם להקטין מעשיהם מפחד הבעושה, אז שפיר עבדת, אבל צינק לצין קונק לא יאות לומר פירוש הזה, רק תכריע כפירוש האחר לבק זכות, ח"ש לא ניחא למרייכו דאמרת הכי, שלפני מרייכו לא תומר הכי דלא ניחא לי' להצו"ת צנך.

ופשעים ר"ל, וכל אי יודע נגעי לבבו, וחיל ורעדה יאחז בהתבונן במאמרי ר"ל הכ"ל, כמה קשה יהי הבירור לפני באת המשיח, ולכל הפירושים איך שנאמר, לריכס עכ"פ לעבור לפני הגאולה לירוק אחר לירוק, מי שיהי ראוי להעמק בהגות אי מעיר וצ' ממשפחה, דל"א זה כ"א ע"י ההתקשרות בתורה ככ"ל, ואיך אפשר לשכות אף רגע אחד הבירור הקשה שריכין לעבור לפני הגאולה שלימה.

וע"כ ברש"א דהאי קרא כתב שצו צנים שוצים ולקחתי אתכם אחד מעיר וגו', שצריך לעשות הכנה לזה ע"י תשובה ומשיע כדי שיהיו ראויים להעמק בהגות הדיוקים, וימים האלה ימי השוצצים מסוגלים לזה כידוע, והנה בקשמו תפלה נגילה ונשמחה בישועתך ולבאורה הכי ים ה"א של נשמה בישועתו יח' כשחכה לראותה, אמנם לגודל שפלות מצבנו צבורי שמלאים עונות ופשעים ומולכותים בחטאת נעורים ר"ל, והענינים סמויות והלב אטום ואין יודעין ואין מרגישים עד היכן משוקעים, וכשיבוא הישועה בגאולה הנלחית יהי התגלות האמת, ובאורה פנים נתראה לקבל ישועתו יח', ע"כ בקשמו על ישועה כפולה, שחכה אל הישועה הכללית ולא נדחה חלילה, גם שחכה להיות נגילה ונשמחה בישועתו, ולא נבוש ולא נכלם ממעשיו, ואנו מקוים ומאפים שחכה לזה, דהרי עכ"פ נמלאים בתוך הכלל ישראל יחידים שעושים נחת רוח להצויה"ש, והם יגיוו בזכותם גם עלינו, ורק השי"ת יודע היכן הם, וצבורי"ר כולנו כלאן תעניו בשפלות וחשכות נורא הזה.

ולדרבינו יתבאר דברי המדרשים הכ"ל (צדוש הקדוש) אמר פרעה וכי סבורים אתם ליכנס לארץ והלא כולם ימותו צמדצר ולא יכנסו לארץ כי אם שנים יהושע וכלב ועלילה אמר פרעה מי ומי ההולכים, ומשה השיבו צעיריו וצוקניו נלך כי לא נגזר בזירה לא על פחות מכן כי ולא על יותר מכן ס', עוד צמדצר אמר פרעה מי ומי ההולכים עתידים אתם לאומרים מי ישלם צהר ד' ומי יקום במקום קדשו וזה מי ומי ההולכים, עוד צמדצר כי חג ד' לנו זה חג הסוכות וצדינו צחי צחי מרש"י חג ד' לנו זה חג השבועות וצ"כ.

כימי עלותה מארץ מארים עכ"ל, ולאמלי הפי צדרי רצא וכן לימות המשיח שלא ישארו ח"ו אלא צ' מס' רבוא, אחאי הוצרך לפרש עניים ופלים יהיו, וכי ים עניות ושלמות יותר מה, אלא ודאי ללמדנו צא שאין הפי צדרי רצא שלא ישארו צחיים אלא צ' מס' רבוא כמו במארים שמתו כולם צ' ומי אפילה, אלא היקש הכחוש הוא על מצב הדור לימות המשיח, שיהי ישראל עניים צדעת ופלים ככה החורב כימי עלותה מארץ מארים, וישארו רק שנים הראויים צחכות להגין על כולם, וצחכות יחבו כל ישראל לימות המשיח, ועד"ו יתפרש כהונה צדרי רש"י ז"ל שלא ישארו מכל ס' רבוא אלא שים, ועכ"פ ים ללמוד מה שלא להחפזל מדעת הרוב אף אם יהי רק צ' נגד ס' רבוא, שאף במארים כ"י צ' כנגד ס' רבוא שלא היו ראויים לנאח, ולאמלי היו אותן השנים מושפעין ומשחווין לדעת הרוב, לא כ"י ח"ו תקומה לשוארם של ישראל, ולא היו זוכין לנ"מ וקבלת החורב והיו משחקין שם לעולם ח"ו, והשי"ת יעזור לנו להתחזק ולהתגבר נגד זרם העולם ולא חזי מדרך האמת לעולם.

וז"ש המהרש"א ז"ל שאלו השנים שנשארו כלב מיחודה ויהושע מאפרים, הוא רמז על השנים דלעתיד משיח בן דוד מיחודה ומשיח בן יוסף מאפרים עכ"ל, והכוונה לדרכו כי צחכות יגיוו על כל הס' רבוא, וכל אלו הדיוקים בתורה"ק הרי הם מקושרים ומתאחדים אל הס' רבוא שרשי נשמות ישראל שצדור המדבר, וזה ודאי יחבו לימות המשיח כמפורש צדרי"ל, וכל אלו הנכללים בשורשם יחבו עמכם, וכבר ביארו צדרינו לעיל דע"י אותיות התורה"ק כל ישראל מתקשרין ומתאחדין כחדא, וע"כ צדן הוא שהחלק מעמך עם כולו כי ח"א להפרידים, וכמו אותיות התורה שאם חסר ממנו אות אי פסולה, והמגיב צו אות אי כאילו כתבה כולה, וע"כ יועיל הגות זכות השנים על ס' רבוא, אך לריכס לסייעתא דשמיא שנתחזק נגד התגברות הגורל והכי מקושרים בתורה"ק, ובאמת אין אמתו יודע עד מה, באורה צחי"ל להתקשרות בתורה"ק, ואם אינו ח"ו בכלל המנותקין מקדושת התורה"ק, דאף המקיים קנה מנמנות החורב, הרי יכול להיות מלא עונות

ובזה יתבאר דברי המדרש הי"ל אמר פרעה מי וימנו הכוכבים עתידים אחס לומר מי יעלה צהר ד' ומי יקום במקום קדשו, ושאלה גדולה שאל שהרי לריק למדות הללו הולך תמים ופועל דקדק נקי כפיו ובר לבבו, חולת זה ח"ל לגור בא"י וצירושלים, ובמ"ש דוד אס חומת אש מנחמן וכו' מי יכול לשרות בחוכה, ומי יחי ראוי לזה שיעלה צהר ד', וזה בטענה כפולה, הראשונה מכא ידעת האלעגאיות שכולם יתנוו צמדצר ולא יכנסו כי אס שנים יואשע וכלל כדברי המדרש שצבעה"ט, וע"ז השיבו משרע"ה בנעריו ובזקניהו נלך כי לא נגזר גזירה על פחות מכן כ' ועל יותר מכן ס', בצנינו ובצננותיו נלך שאף אחס שיומנו צמדצר ויתבררו ויתוקנו בהמשך הדורות ויתקיים אף צהס הבלויכה ע"י שיתגלגלו עוה"ס בצניסם שיכנסו לעתיד צציהס הללו (עיון בצריכות בדברנו לעיל), אמנס שאל עוד קושא גדולה מהרששונה, כי עתידים אחס לומר מי יעלה צהר ד' ומי יקום במקום קדשו, ואף לעתיד מי יחי ראוי לזה, כי לא ישארו רק צ' מס' רבוא ומפני מה אחס רואים ללאת.

ומשרע"ה השיבו בצנינו ובצננותיו נלך, בגלגולי הדורות העתידים עד עת קץ, כי חג ד' לנו זה חג הסוכות, ויתבאר עפ"מ"ד בגמ' (ע"ז דף צ' ע"א) לע"ל מצוי הקב"ה ס"ת בחיקו, ואומר למי שעסק צה יצא ויעול שכרו, מיד מתקבלין וצאין עוצדי כוכבים צערצוצא שנה' כל הגוים נקצו יחדיו וכו' ולצסוף יאמר להס הקב"ה שועים שצעולם מי שטרס צערס שצח יאכל שצחת, מי שלא טרס צע"ס מהיכן יאכל שצחת, אלא אפע"כ מאי קלה יש לי וסוכה שמה לבו ועשו אחס וכו', וכו"א מצעט צסוכתו ויואל וכו', מיד הקב"ה יושב ומשחק עליהם שנה' (תהלים צ"ו) יושב צשמים ישחק, ח"ר יתקן חין שחוק לפני הקב"ה אלא אחסו היום בלנד עכ"ד בגמ', ובספרי"ק צני" (מאמר ללא דמהימנותא חות ח') כחצ ע"ד הגמ' הי"ל וז"ל הנלע"ד מהיכן ששנו ר"ל שהמנחן והנסיון לעתיד, מה צין ישראל לעכו"ם יחי צמלות סוכה, הכס שכל דרשנותיהם היו מקובלות אלסם צתושצ"פ כל אחד כפי מה שקיבלו נשמתו צעמדה צסיו, עכ"ז כל דצר צחורה צע"פ מצינ"ל סמיכות צחורה שצכת, וז"ל שחי

ונקדים דברי המדרש (ילקוט תהלים רמז תרס"ד) מזמור לדוד ד' מי יגור באהלך, כתוב (ישעי' ל"א) נאס ד' אשר אור לו צניון ותגור לו צירושלים, אמר דוד אס אור לו צניון ותגור לו צירושלים, ד' מי יגור באהלך, כתוב (זכרי' ב') ואני אחי לה נאס ד' חומת אש סביב ולכבוד אחי צחוכה, אמר דוד אס חומת אש מנחמן וכבוד מצפנים מי יכול לשרות צחוכה, דבר אחר מי ידור באהלך חין כתוב כחן אלא מי יגור, מאן יכול לאיתותא צבך ומאן יכול למחוי חותךר וכו' משל לעירוני שנסנס למדינה ורחא חותן מוכרין מניו כתיוין (פי' מיני מאכל תענוג) אמר מי יוכל לשצוע מאלו, אמרו לו צחיריו מי שיש לו מעות, כך אמר דוד לפני הקב"ה ד' יגור באהלך, ח"ל הקב"ה מי שיש לו מלות פרישות הולך תמים ופועל דקדק עכ"ד המדרש. והמאמר הזה מצהיל ונורא מאוד, כי מצבור להדיא שח"א לדור צארן ישראל אפי' דרך גרות כי אס מי שיש צו מדות הללו הולך תמים ופועל דקדק וגוי וחומת אש צחון וכבוד השכינה צפנים לשמור על קדושה.

עוד יש מדרש כע"ז (שוח"ט סי' כ"ה) מי יעלה צהר ד', ח"ל הקב"ה חין אחס יודע, נקי כפיו ובר לבבו מי שיש צו צ' מדות הללו, מיד שמה ואמר יש צי עכ"ד המדרש, האמנס חין זה מדרך החסידים להיות צטוחים צנפסם שצבר הגיעו לשלימות המדות, ולצס נצבר צקרצס על אלא ילאו עדיין ידי חותסם לפי ערך השגסם, אמנס דוכמע"ה הוצעח מהקב"ה על המלוכה לו ולזרעו כמ"ש (ש"צ ז') מי אחי ד' חלקים ומי ציתי כי הציאתני עד הלום וגוי ותדצר גם אל בית עזרך למרחוק, פרש"י להמליך גם אס צני אחרי, וכתוב לא צחרתי צעיר ואצחר צדוד, הרי שכתב דוד מקורס עם ירושלים, ולעתיד תחזור אליו המלוכה צצנין ירושלים, כמ"ש וכסא דוד לחוכה תכין צא"י צונה ירושלים, ד"ל משין החתימה סמוך לחתימה, וע"כ כששמע מהקב"ה שח"א שיעלה צהר ד' כ"א מי שיש צו צ' מדות הללו, מיד שמה ואמר יש צי, כי הצעתחו יחי לא יצור ריקס, וכיון שחי מוצעח על זרעו עד סוף כל הדורות שישצו על כסא המלוכה צירושלים, ה"ז ג"כ הצעתחה שימנא צזרעו חמיד מי שיש צו מדות הללו וזה שמה.

ומי ההולכים, וישראל ינלחו במצחן ההוא ויאלו כולם זכאין משא"כ האומה"ע, וצוה נדחו כל טעותיו.

ועד"ן יל"פ המדרש רבינו צחיי כי חג ד' לנו זה חג השבועות, דכל נשמות ישראל עד סוף כל הדורות עמדו במעמד הכבוד, וכל או"א יש לו אחיהם באותיות התוה"ק ועי"ן כמה מקושרים ומתאחדים בקדושת הבוית"ש כביכול, לאוריינתא וקוצ"ה וישראל חד הוא, חוץ ה' מיינס שצערב רב והמיינס ואפיקורסים שלא עמדו באותיהם כבר סיוי שאין להם התקשרות באותיות התוה"ק ובקדושתו ית', וא"כ גם חג השבועות יהי ציור שיודע השי"ת את אשר לו, ושניהם נדקו יחדיו, ועליהם רמז משרשיה בתשובתו לפרעה.

וגל"פ במאמרה"כ למען תספר בלאזי בך וכן בך את אשר התעללתי במלכים פרש"י שחקתי וי"צ ענין השחוק מהו, ויתבאר עפ"י הגמ' ע"י הג"ל, אין שחוק לפני הקב"ה אלא אותו היום בלבד, והקשו בגמ' והא"ר יהודה א"ר רב רציעות יושב ומשחק עם ליתן שנא' ליתן זה ילדת לשחק בו, א"ר נחמן בן יתחק עם בריותיו משחק, ועל בריותיו אינו משחק אלא אותו היום בלבד, פרש"י על בריותיו על עצירות שעושין בריותיו אינו משחק אלא אותו היום עכ"ל, ובס' תורת חיים (מס' עי"ן) כתב לפרש ע"ד הגמ' הג"ל, עם בריותיו משחק, שהוא שמחה לפניו ית' שברא בריות טובות, על בריותיו על עצירות שעושין בריותיו אינו משחק, שהוא ית' מנטער במפתח של רשעים, כמ"ש חז"ל (מגילה י' ע"ב) מפני מה לא נאמר כי טוב בבוראה זו (ביהושפט שנלחם עם העמונים) לפי שאין הקב"ה שמח במפתחן של רשעים עכ"ד.

ואפשר להסביר יותר עפ"י הקדושת לוי זל"ה ככללות הנסים (הו"ד לעיל) דלכן היתה מכת בכורות ע"י הבצ"ה בעצמו, כי היא היתה העיקר בגורם ילידת מלכים לבני"י, ומחמת יל"מ נתגדל שמו הגדול, ובהיה עוצב גדולה גם להאומות וכו', שהמלכים נעשים כלים שעל ידם נודע מליאות הבצ"ה ונתקדש ונתגדל שמו הגדול, משא"כ מכות הקודמין

להם בקבלה זה צרמיחת המסורה, נמסר צ' פעמים וידע"ע, א' וידע ד' את אשר לו, צ' וידע בזה את אנשי סוכות, ר"ל ע"י אנשים המקיימים מצות סוכה וידע ד' את אשר לו עי"ש לדרוכ.

ואפ"ר עוד עפ"י דרכו צרמיחת המסורה, בהקדם מ"ש הבני"י (שם אות ע"ן) בשם הרב החסיד מו"ה יהודה חאבילי ז"ל הביאו החיד"א זל"ה, מדרש לא נזהר השי"ת לעשות זכר למן ובאר כמו שזה לעשות זכר לעניי הכבוד במלות סוכה, להיות עניי הכבוד היו רק ישראל מיוחדים בטובה זו, כי הערב רב פלג אותם הענין, משא"כ מן ובאר גם הע"ר נהנו מהם עכ"ד, הראת לדעת כי שורש מצות סוכה שהוא זכר לעניי הכבוד, מורה על הבדלה והפרשה, וידוע ד' את אשר לו ואת הקרוב והקרוב אליו להקיפם בענין כבודו ית', והבדיל והרחיק הערב רב עושי"ן, ולכן לעתיד שיביא רצון הבוית"ה להודיע לבני העולם את אשר לו, כמה בני ישראל אשר יבואו על שרן ואין לאוהב"ע חלק אתם, יעשה הבדלה וציור זה ע"י מצות סוכה דייקא, כי שורש מצות סוכה הוא הציור והבדלה בין ישראל לעמים, וי"פ המסורה וידוע ד' את אשר לו, וידע בזה את אנשי סוכות, ע"י אנשים המקיימים מצות סוכה כנ"ל.

והנה פרעה הרשע שאל ע"מ לקטור מי ומי ההולכים עתידים אתם לומר מי ועלם בחר ד', ומי יהי ראוי לכוון צדיקה ראשונה גם צדיקה דלעתיד, כי לא יהיו אלא שנים, ובאמת יש תשובה נילת על שאלתו כי זכות השנים יגינו על ס' רבוא, גם משיח ואלי יחזרו את כל ישראל למועב, והבוית"ה יקרבנו אליו ויטבר לבצירו, אמנם לא ראה משרשיה ליכנס עמו בטענות, כי א"ל לברר אליו אמינות טענותיו והמה לפונים ונעלמים עד עת קץ, ולא נתגלה אף לנביאים הרבה פרעיים צענין גאולה העתידה, והבוית"ה לבדו וידע איך שיביא הציור ומי יהי ראוי, אבל השיבו בדרך כלל ואמר צדיקו וצדקתו יתקנו נקל, שאף אותם שימותו במדבר יחזרו ויתקנו בגלגולים צדיקו וכו' וכולם ילכו ויכנסו לארץ ישראל, ואל תקטרגי לשאול מי יהי הראוי לה, כי חג ד' לנו זה חג הסוכות, ע"י מצות סוכה יתברר מי

זהר סיני, כל נשמה נאלץ מאות חי שצחוק"ק, נמלא יש להם התקשרות ואחידה בעלם התורה, וע"כ זכו ישראל להשגת פנימיות התורה, משא"כ האומה"ע מעיקרה כשרה הקצ"ה ליתן התורה גם להם, כי אינם בכוחה רק בלבושים דיני התורה ומשפטי, כי אינם ראויים להיות להם חלק והשגה בעצמית התורה, אבל ישראל התח"ק הוא חלקם וחלק ממנה נחשבו, וישראל ואוריותה חד הוא, ועד"ז היתה עננה אומה"ע מה ראו ישראל להתקרב יותר מכל האומות שיש להם חלק עממי צחוק"ק, ולא עשה כן לכל גוי, אלא הקצ"ה הביאו ספר יוחסין שלכם כשם שבני מצרים וכו', שישראל מקור מחצבתם קדוש מוצע אצור"ק, ויורש נשמותיהם נאלץ ממקום גבוה עליון, ע"כ זכו להיות להם אחידה והתקשרות בצחיות התח"ק משא"כ אומה"ע שסם זרע פסול.

והנה היתה צחוק"ק (פי שמות) שהעבודה והעניו כי טובה גדולה לישראל, דהמנצח חשיבו לבון עבדן ומצדן לבון לאחתהנה זכו ולאחערצה כהדיבור, גוברין געלן כהון, נוקטתה געלן כהון, עד דאשתכלל כלא צרעה קדישא, וע"כ ילאו כולם זרע קדוש ולא נעמטו בהם עכ"ד, וזהו יתבאר מאמה"כ כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדן, כדי שיצדלו ישראל מהתבזרותם כל עוד שמוכרחים להיות בשראם ולא הגיע עדיין עת יליאם, למען שחי אותתי אלה בקרבם, שעי"ז זכו ישראל להיות להם אחידה בסי רבוא אותיות התח"ק, ומלת בקרבם קאי על ישראל ע"ד שפי ק"י הישמה משה זל"ה, והביאו ראיה מוכרחת ע"ז (הו"ד לעיל), וליא אותותי "אלה" ועימי"ם האוהבתי"ם (ר"פ דברים) אלה הדברים, אלה פסל כל הדברים חוץ מאלה, שאין דבר בעולם במדריגה שזה להם עי"ש, וכמו"כ לעניונו אומרו אותותי אלה ירמח על אותיות התח"ק, וליא אלה פוסל כל הדברים זולתו, כי אין בעולם דבר שישתחו

ונקדים לבאר במאמה"כ להלן ליל שמרים הוא לדי להויתאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לדי שמרים לכל בני ישראל לדורותם, פירש רש"י ליל שמרים לה, שהיה הקדוש ברוך הוא

הי ע"י שליח כי הם לא היו גורמים קדושה שמו הגדול כ"כ וכו' עי"ש שהאר"ך, ועפי"ז יובן אמרם ז"ל בגמ' דע"ז הבי"ל מיום שחרב ציבור"ק אין שחוק לפני הקצ"ה אלא אותו היום בלבד, דמיום שחרב בית אלקינו ההסתרת פנים גדולה עד מאוד, לכן אין הקצ"ה שמה במפלתן של רשעים, כי לא נלמח כבוד שמים מזה, וצ"ל תולים אותו במקרה ועט, משא"כ בזמן שצביה"מ קיים היא התגלות יותר והכירו בסי היא וגוראותיו, ונתקדש ש"ש ע"י הכאת הרשעים נמלא היא עוצה גם להם, ועד"ז לעתיד כשיצתן השי"ת האומה"ע במלות סוכה ולא יעמדו בנסיונם, מיד הקצ"ה יושב ומשחק עליהם, כי אז יהי התגלות כבוד שמים גדול ע"י מפלתן של רשעים, וליא אין שחוק לפני הקצ"ה אלא אותו היום בלבד.

והנה כבר ביארנו לעיל דע"י הכבדת הלב שבמכת ארבה ג"כ נתקדש ש"ש, ורא"י לה מדיכתיב כי אני הכבדתי את לבו וגו' למען שחי אותתי אלה פרש"י שאותי אני, דע"כ היא באפשרי שיהי נעשה ע"י הקצ"ה בציכול, יען שנתקדש ש"ש וכו' טובה גם להם (עי"ש"ד באריות) וזהו יונה מ"ש אשר התעללתי במצרים שחקתי, כיון שילמח מהם כבוד שמים לדורות, וכמו"ס למען תספר באזני בן וכן בן את אשר התעללתי במצרים, וכשתגדל כ"ש ע"י מפלתן, הקצ"ה משחק ושמה עליהם, וכמו שיהי לעתיד.

ולדרכינו יתבאר הכתוב כי אני הכבדתי את לבו למען שחי אותתי אלה וגו', (הדקדוקים כבר נפרטו לעיל) בהקדם מה שפירשתי דברי המדרש ויקוט (פי במדבר רמז תרפ"ד) בשעה שקבלו ישראל את התורה, נתקבלו אומה"ע כהן מה ראו להתקרב יותר מן האומות, סתם פיהן הקצ"ה אמר להן הביאו לי ספר יוחסין שלכם וכו' כשם שבני מצרים וכו' ויתילדו על משפחותם ע"ד המדרש, והקדושה מפורסמת דברי רזה הקצ"ה ליתן להם את התורה אף שאינם מיוחסים אלא שמיאנו לקבלו, וא"כ מה מקום לטענתם מה ראו להתקרב ישראל יותר מהם, ומדוע חלה הקצ"ה סובת מניעתם לטעם חסרון יחוסם וכבר פירשנוהו באופנים שונים, והבי"ל לעניונו עימי"ם לעיל דם רבוא שרשי נשמות ישראל שעמדו

חוכית עד הכאה וקללה ולהתקוטע צחוטאים וכו', לזה מינה ד' שומרי החומות צלי ייחיו לסותרה, והם המוכיחים את עם ד' וכו' המוגעים את עוזרי עזירה צל יפילו חומת ציכמ"ק, ולז"ל על חומותיהן ירושלים הפקדתי שומרים וגו', ומיסב הדיבור אל המוכיחים ואומר להם, אחם המזכירים את ד' אל דמי לכם וגו', לא ישיג אתכם עייפות למחות בעוזרי עזירה ולהתקוטע עמכם עכ"ל הועתק צ"ס ערבי נחל צשמו.

ובזה פירשתי (בהקדמת ספרי ויואל משה) מאמרז"ל (ר"ה י"ז ע"א) המינין והאפיקורסין שכפרו בתורה ובתחב"מ וכו', יורדין לגיכסם וגידווגן זה לדורי דורות וכו', וכל כך למה מפני שפשעו ידיהם בצבול, פרש"י שכתריצו ציכמ"ק צעוונם, והוצא מאמר הזה צרמז"ס פ"ג מה' תשובה עיי"ש, ולכאורה ראוי להבין כי הטעם זה מפני שפשעו ידיהם בצבול יצק לפי הפשעות על המינים ואפיקורסים שכיו קודם החורבן, אמנם מומרא זו נשנית צימי חכמי הש"ס אחר החורבן גם הביאו הרמז"ס ז"ל, א"כ צודאי שנאמרה על המינים ואפיקורסים שכל הדורות, וא"כ אפשר לומר שפשעו ידיהם בצבול שכבר נחרבה צעוונותינו, הרצים, ויתצאר על פי דברי קודש האלשיך הקדוש הג"ל, כי הרשעים צעוונותם מהרסים ומחריצים הבנין של מעלה שצננה ע"י מעשה האדוקים, ושמעתי כי פ"א אמר מרן הקדוש בעל דברי חיים זלה"ה צלחמו הטבור, שהציכמ"ק של מעלה גמור אלא שחסר עדיין הפרוכת, ענה הרבי"ק ר"י מעאמאשיב זלה"ה אנתנו מאמינים בצאמונה שלימה שרצונו הקי יוכל לעשות הפרוכת ולא השיב אז דר"ח זלה"ה דבר, אלא פ"א כשישז אל השולחן אמר מהיכן אחם יודעים שלא עשיתי את הפרוכת, אלא שרשע גדול צמעשו קרע אותו עכד"ק,

וצ"ה יובן אחרם ז"ל שהפליגו צעונם המינים והאפיקורסים על שפשעו ידיהם בצבול, כי הם הם המהרסים והמחריצים בנין ציכמ"ק וירושלים של מעלה, וצבור"ה לצבול הכוחות ועשעוהם הדעת שצמנינו מכנין לאלו צווי ארץ וירושלים, ואינם אלא מחריצים ומהרסים, והם היו צערכיו ולולו כן כבר היינו נגאלים, וכמ"ס צילקוט (פ' זו) שצרכות נערונה

שומר ומנפח לו, לקיים הצעתו להוציאם מארץ מארים, שמרים לכל בני ישראל לדורותם פרש"י משומר וצא מן המזיקין כענין שנאמר ולא יתן המשחית לצא אל צתיכס לנגוף עכ"ל, וראוי להבין מדוע לא פי' רש"י גם סיפא דקרא שמורים לכל בני ישראל כמו הרישא, שישראל שומרין ומנפין על קיום הצעתו ית' שיגאלנו צלילה הזה, וע"ד אמרז"ל (ר"ה דף י"א ע"א) צניסן נגאלו וצניסן עתידין להיגאל.

וג"פ בהקדם לצאר מאמח"כ (תהלים ק"ל) נפשי לד' משומרים לצקר שומרים לצוקר, פרש"י נפשי לד' משומרים לצוקר הריני מן המנפים לגאולה, שומרים לצוקר מנפין וחוזרין ומנפין עד עת קץ עכ"ל, ולפירושו עדיין צ"ב כפל בלשון, כי לשון הבור מורה על התמידות, וכיון שאמר שומרים לצקר הריני מן המנפים לגאולה, מה צורך לכפול עוד, ויתצאר עפ"י"ש האלשיך הקי (הו"ד צערכי נחל פ' נצבים) לפרש הפסוק (ישעי ס"ב) על חומותיהן ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יתשו המזכירים את ד' אל דמי לכם ואל תחתו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהלה צארק, וצ"ה הוא ז"ל כי בנין בית העתיד צ"ב יצא מהשמים בנין של אש, זה נעשה מרוחניות החורה ומע"ט עשויים ישראל מעת שנחרב ציכמ"ק, וכמו בנין גשמי שנעשה מאסיפת אבנים, שמשמין אבן על אבן עד שגמור וכו', כך הוא בנין הרוחני חומת אש, כי המלות מאמנים פחותי הערך אשר אינם כ"כ חשובים, הם כענין אבנים הקטנים, והמלות מאמנים אדוקים הרמים הם כענין אבנים גדולות ומכולם נגמר הבנין, וכל ישראל יש להם חלק צו, ומי שאין לו חלק צו לא יראנו.

ואמנם יקשה שכל דור יש אדוקים הרבה אשר מנעשיהם הטובים כבר נגמר הבית ביתר שאת ויתר עז, ומה זה ככה עיכוצא שעדיין לא נצננה ציכמ"ק, והתירוץ לזה כי אחד צונה ומאה סותרים, כי כל איש העושה עבירה מפיל קלף מחומת ציכמ"ק, ואם עושה ח"ו עבירה גדולה ולייור שמפיל ח"ו כותל שלם אשר עמלו צונו צו, ולא לזה ד' הוכח

ולכאורה ראו להצין דא"כ שרשעי הדורות סותרים ומכרסים כל פעם הצנין אשר צנו הצדיקים צמטש ידיהם הטובים, הכי נאצד וכלה כל גיעת פועלתם, ולשוא עמלו צנויו צו בתמי, ובודאי לא יתכן כן מהיות, אמנם כעין קושיא זו כבר הקשו הראשונים דברי הרצה תפלות התפללו לדיקי הדורות ושפכו דמעות כמים עבור ישועתן של ישראל וציאח משית לזקנו, הכי יזויר תפילותיהם הזכות והקדושות ה"י לריק ח"ו אחרי שלא פעלו להחיש הגאולה צימיהם, ותירו דכה זכות תפילותיהם קיים נלחי, וגנזו במקום גבוה עליון, אלא שלא ה"י עדיין הזמן ראו צימיהם שתתקבל תפלתם על הגאולה מפני גרמת העוונות ומלצ הדור, וכשיגיע זמן המקרי ותגלו ויזארו כל אותן התפלות א"י מהם לא יעדר, ויתרצה אורן וישועתן של ישראל בכה צימיהם וירושלים של מעלה אל הגאולה, וכמו"כ צנין צימיהם וירושלים של מעלה כשזכה אל זמן המקרי לראותה בצלולה, כאמרז"ל שצימיהם לזמנא ירד מן השמים צנו ומשוכלל, אז יתקבלו כל חלקי הצנין צנו הצדיקים איש איש על עבודתו, ומכאן ישחלם הצנין של אש דלעתיד.

ועד"ז יתבאר דברי הזוה"ק צ"פ"ז (הוצא לעיל בדרוש הקדום) ר' יהודה פתח ואמר אשרי העם יודעי חרועה ד' באור פניך ויכלבון עי"כ, ולי"צ קישור דרש"ה הזוה"ק לפי זו, ונלי"פ עפ"י דרכנו ה"י, דהנה אמרו רז"ל בגמ' ר"ה (ע"ז ע"א) למה תוקעין ומריעין כשהן עומדים ותוקעין ומריעין כשהן יושבין כדי לערצב השמן, ובתוס' הביאו דברי הירושלמי כד שמת קל שיפורא זימנא חדא צביל ולא צביל, וכד שמת תניין אמר ודאי זהו שיפורא דיתקע בשופר גדול, ומעט זימנא למחצלת, ומתערצב ולית ל"י פנאי למעבד קטרוגיא עכ"ל, ולבאור אינו מובן כלל בדרך העצב, דברי השמן מלא תחצולות ומשעב אח כל צאי עולם, ואיך נשעה ונעשה י"כ עד שנתכבל וחושב דמטא זימנא למחצלת, וכבר ביארנוהו באופנים שונים, והי"ל לענינו דבאמת סגולה השופר כן הוא, ולדיקי אמת כשתוקעין בשופר לקיים מצותו ית, ה"י ראו להיות כן שיגיע זימנא למחצלת, אלא שמתעבד ונתאחר לסיבת מלצ הדור, אמנם כה התקיעות של לדיקי ה"י עומדים נלחיים וקיימים וגנזים במקום

יחבו ישראל להיגאל, והכתוב צוה ככרובים המזכירים את ד' אל דמי לכם, וצבור"ר איך נמלא מרגוע לנפשו שנמלאים גם שומרי תומ"ל המתחברים עם המכרסים ומחזיקים צמטשיהם ונוטלים חלק עמהם, ד' ישמרו מהם ומכמונם.

ובזה יתבאר כפל הלשון שאמר דוכמעי"ה, נפשי ל"י משומרים לבקר שומרים לבוקר, והראשון יתפרש מלשון המתנה כמו ואציו שמר את הדבר פי ממחין ומלפ"ה, וכפרש"י ז"ל כאן הריני מן המלפים לגאולה, והשני יתפרש שמירה כמשמעו כמ"ש הנביא על חומותיך וירושלים הפקדתי שומרים וגו', וכפי האלשיך ה"י שהשמירה הוא למחות צעורי צעירה המכרסים צנין של מעלה, ולא כפל צ"פ שומרים לבוקר, ולא סגי ציפוי לגאולה לחוד, אצל גם לשמור בגאולה, דהיינו למחות במכרסים והנוטלים חבל עמהם המאחרים אותה, ולז"ל דוכמעי"ה נפשי ל"י משומרים לבקר הריני מן המלפים לגאולה, שומרים לבקר הריני גם מן השומרים ומשגיחים על הגאולה, לכל יתקרבו המכרסים צמטשיהם לאחר ולדחותה ח"ו.

ועד"ז יתבאר הפסוק ליל שומרים הוא ל"י וכפרש"י שהצ"ה שומר ומלפ"ה לו, שומרים לכל צניי לדורותם, השני יתפרש על שמירה כמשמעו ועד"ה שפרש"י שמירה מן המזיקין, ולדרכנו ירמוח על השמירה מן המזיקין המכרסים ודוחים אותה, ושמירה זו על כל ישראל לדורותם ולז"ל שומרים לכל צניי לדורותם, וצבור"ר צמננו עושין הדיפק שהולכים שלוצי זרוע עם המכרסים ונותנים להם כח וחזקו באופנים שונים, ומה נוראים דברי האלשיך ה"י שכתב צאמט הדברים וז"ל ומכולם נגמר הצנין וכל ישראל יש להם חלק צו, ומי שאין לו חלק צו לא יראנו עכ"ל, וכאח"כ מי שנוטל חלק עם מכרסי הצנין ר"ל, וכאח"כ יעשה חשבון לנפשו האם עשה ופעל לסיוע לצנין של מעלה, ובודאי שלא יהי ח"ו חלקו וגורלו צין המכרסים, והאלשיך כתב שהחסרון הוא שאחד צוה ומלא סותרים, וא"כ ה"י צימיו מה נענה אן בדורו השפל, שיסגם צבור"ר מכרסים לרצות ובהגוים מועטים ה"י ירחם וזכה לראותה בצנייה במהרה.

ויאמר ה' אל משה בל אל פרעה כי אני הכדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותותי אלה בקרב, פירש"י ז"ל שיתי שימי שאשית אני, וז"ל דממש שיתי מוצן שאשית "אני" ולא אחר, ומדוע הולך רש"י ז"ל לפרש ולדיוק שאשית אני.

(ג) **הגני** מביא מחר ארצה בגבול וכסה את עין הארץ ולא יוכל לראות את הארץ, ז"ל כפל הלשון דממה שאמר וכסה את עין הארץ מוצן כבר שא"ל לראות הארץ, ורש"י ז"ל פי ה"ז מקרא קצר וכמ"ש ולא יוכל הרוצה לראות הארץ, ולכאורה אדרבה האריך הכתוב יותר מדאי, ולא יוכל לראות את הארץ מיותר, או הול"ל ולא יוכל לראות הארץ וממילא ידוע דמכוסה הוא, ותרוויכיו למ"ל, גם מאי ג"מ צידעיה זו אם יוכל לראות הארץ או לאו, וכבר סיפר הכתוב הפלגת רצוי הארצה, באמרו לפניו לא ה' וגו', ומאי ג"מ צראיית הארץ וז"ל הכוונה.

(ג) **בקהלת** רצה (ובזקוק שמשונו כאן רמז קפ"ו) כל מה שצדק הקצ"ה באדם צדק צדק צדק, וכן, אדם יש לו עינים והארץ יש לה עינים שנה' ויכס את עין כל הארץ, ולפי"ד המדרש יתפרש וכסה את עין הארץ על עין הארץ ממנו, וז"ל איך לא ראה עין הארץ את הארצה וברי ה' מונח עליו, ומאי הפי' ולא יוכל לראות את הארץ.

(ד) **רפניו** לא ה' בן ארצה כמוכו ואחריו לא יכ"ה, כן, פירש"י ז"ל ואותו שה' צימי ויאל שנה' כמוכו לא נהי' מן העולם למדנו שה' כד משל משה, כי של ויאל ה' ע"י מינין רצבה, ארצה וק חסיל וכו', אבל של משה לא ה' חלל של מין ח' וכמוכו לא ה' ולא יכ"ה, והקשו הרמב"ן ובע"ה הרי מפורש בספר חכמים שה' גם צמרים מינים רצבה, דכתיב ויתן לחסיל ויכול וגו' אמר ויצא ארצה וילק ואין מספר.

(ה) **דבר** נא צאזי הכס וישאלו וגו', בגמ' ריש זכרות (דף ט' ע"א) אמרי דבי ר' ינאי אין נא חלל לשון צקשה, ח"ל הקצ"ה למשה בצקשה ממך לך אמר ויאל לישאל בצקשה מכס שאלו ממנרים

גבי עליון, וכשיגיע זמן המקור יאירו ויחירו כל אלו התקיעות וישלימו פעולתם, ועד אז יש להם ע"כ סגולה זו שצב"ל השטן ומחלללל מקורו, וק"י היטב לז' זל"ה ב"ה בפסידו על מרן הדברי חיים זל"ה אמר ללמד את בני יהודה קש"ת ר"ת תקיעה שצרים תרועה, כי כל זמן שה' מרן ד"ה צחיים אחנו צב"ה תקיעותיו פתח כל השערים עליונים לעור רחמים ור"ן על ישראל ואף התקיעות של ישראל שאין יודעים לכון ולהשלים. פעולת השופר מ"מ היו מאתפסים כולם אל מלתו, אבל עכשיו שנסתלק מלתו נר"ך ללמד לבני יהודה קש"ת, כוונת השופר ותקיעה ש"ת.

היוצא לנו מה כי כה אלו התקיעות ותרועות של כל דורות ישראל הדיקים נגז' למעלה, ופעולתם קיים נח"י, אלא שגמל מהשגותיו ורק הצי"ת יודע, ולעיתים כמכבה אל הבאולה שלימה נדע ושגי' פעולתם, ויתגלה לעינינו אור הגדול והשפעה הגדולה שנגרם צב"ה התקיעות, ועד"ז יל"פ הפסוק אשרי העם יודעי תרועה, הכוונה על הדור לעתיד שיזכו להיות יודעי תרועה, להשיג ולדע כה ופעולת התרועות של כל דורות ישראל, ד' צאזר פניך ויכלתו שיהיו מושפעים מאורו ית', ועי"כ תתרחב השגת ובחי' הדעת של כל ישראל, ובזה יובן קישור דברי הו"ב"ק לפרש"י, כי צחי' זו נרמז ג"כ כאן צמ"ש"כ למען חספר צאזי צנך וכן צנך וגו' וידעתם כי אני ד', עפ"י מ"ש הארז"ל צ"ה הלקוים (פי' ואתחנן) ע"כ"פ (מיכה ז' ע"ז) כימי אלתך מארץ ממרים ארצו וגו' הול"ל ארץ מהו ארצו, ומה אלתך אלתו הול"ל, אלא רמז לאמור שאתה צמ"מ יאלת ממנרים, ואמר ארצו שאתה עמך אותו הדור, וזה סוד הדור שהולך הוא הדור שצא עכ"ל ע"י"ש, ועד"ז יתקיים יעידה הצמ"ח זו וידעתם כי אני ד' צדור העתיד, ח"ל ולמען חספר צאזי צנך וכן צנך וגו', וזהו ליווי על כל דורות ישראל, אלא וסגולה כמ"ל להביא לידי ידיעת חלקית, אלא שלא זכינו להתגלות צחי' זו צדורות הגלות, וצדור הבאולה כל אלו הדורות צמ"מ יקומו וישגו פעולה מלתו של כל דורות הגלות, ובחי' זו נרמז בכתוב אשרי העם יודעי תרועה וא"ש הקישור.

ואפ"ל עוד דנהגו כבר הקצו המפורשים ז"ל חיד
 כותר להם לישראל ליהנות מרכוש מנרים, והרי
 כלי כסף וזהב שלהם היו רובן חשמישי ע"ז ואסורים
 בהנאה, וישראל החזירו על ע"ז וכל אצמרייהו, ויח"ל
 דישראל חיו וכול לבטל ע"ז של עבדים ורק עבדים
 יכול לבטל, והרבה חירויות נאמרו בזה, ואפשר
 להעביר רב שהלכו עם ישראל, שהיו מתעורבות אומות
 שונים כפרשיי ז"ל הם בטלו הע"ז, ויתכן שלא
 נתגיירו בשלימות צעת רגע יואחס, כי אין הזמן
 גרמא חז, ויח"ל עדיין דין עבדים ויכלו לבטל הע"ז,
 וזהו פירשתי דברי הספרי (פי בזה) וגם ערב רב עלה
 אחס וגוי, כאן נתקיים וחס"י יאלו ברכוש גדול
 עכ"ד הספרי, והוא לכאורה פליאה נשגבה, דמאי
 לומר דברו של ערב רב נתקיים בהצעת הקציה
 לאח"כ וחס"י יאלו ברכוש גדול, ולמה לא ברכוש
 שכוליו ישראל כמפורש בתוס"ק וישאלו ממנו
 כלי כסף וכלי זהב וגוי, ולדרכנו אפ"ל דע"י ערב
 רב שעלו עמם נתקיים בהצעת וחס"י יאלו ברכוש
 גדול בישראל, דל"ה לא היו ראויים ליהנות ממנו,
 וכ"ז חייב חס לקחורו דרך שאלה ולא נתכוונו
 ישראל לזכות בזה, דלא כזה ע"ז של ישראל ויכל
 העבדים לבטל, אבל אלמנו לקחורו דרך מתנה,
 מדאגבה ישראל קניא ויח"י ע"ז של ישראל ולא
 מהני ציטול, ע"כ הזכירם הבו"ת וישאלו איש וגוי
 כלי כסף וכלי זהב דרך שאלה דייקא, כדי שלא
 יאמר אותו לדיק וכו' וחס"י יאלו ברכוש גדול לא
 קיים "בהם" שאין להם זו הנאה של כלום.

והנה כשיאלו ישראל ממנרים לא היה צידם זכות
 מנות ומע"ט כמ"ש וחת ערום וערי, וע"כ
 ניתן להם מנות פסח ומילה, אולם הרי אמרנו
 (קידושין דף ל"ט ע"ב) שבר מצוה בבאי עלמא ליבא,
 ואין זכו לרכוש מנרים וצווח היום שחס מצויות
 העו"ז בשכר המלוה, ואף שאמרנו צ"ח חלק שכי
 מגיע להם כ"ז בשכר עזרתם במנרים עיי"ש, אולם
 ה"י מדר"ד מקטרג עליהם שלא נשלמה עדיין זמן
 שעזרם במנרים ושכירות אינה משלמת אלא כסוף,
 גם קטרגה מדר"ד בטענת הללו עו"זי וכללו עו"זי,
 והיו לריכוס זכות גדול לעמוד נגד מדר"ד הקשה,
 ואין זכו וכו' דברי שכר מצוה בבאי עלמא ליבא,

כלי כסף וכו' שלא יאמר אותו לדיק ועזרם ועינו
 אותם קיים בהם וחס"י יאלו ברכוש גדול לא קיים
 בהם עכ"ד הגמ', וראוי לבדן עעם שליחות זה
 שואמרה לישראל דרך בקשה דייקא, גם למה הוצרך
 הבוכ"ע לבקש כ"כ ממנרים, הלא חס ה"י הבו"ת
 מנורו בודלוי ה"י מקיים ליווי הבו"ת בשמחה.

(ו) **עוד** דקדקו המפורשים דהלשון "בהם" חיו מנן,
 והול"ל ועזרם ועינו אותם קיים וחס"י יאלו
 לא קיים ומכו "בהם".

ונל"פ במ"ש "בהם" ולכאורה כל הטורה הזה
 בשאלת כליהם למה, דהרי גם זה ה"י דרך
 גם מלו"ש בטענת שנתנו להם כל ממנו, כמ"ש
 וינלוו את מנרים, ולא מצוה לזם עשו כן, כ"א מן
 השמים הכריחו על כך ויעל מהם הבחירה, ואם
 ה"י רון הבו"ת שאלו ישראל ברכוש גדול הרי הרבה
 דרכים לפתור, ומננו ברש"י שאמר בקשה בקשה
 התמלא דייקן והתחילה מושכת דייקא וכו' לפניהם,
 כדאיתא במד"ר סוף פקודי (פי כ"ז ס"י ג'), והבוכ"ע
 ה"י יכול ליתן להם ברכוש דרך השפעה מן השמים,
 חמס אלמנו כן לא ה"י אפשר ליהנות ממנו דאין
 נהנין ממעשה נסים, משא"כ עתה שבי הגם מלו"ש
 בטענת דרך העולם ליתן בשאלה, ה"י מותר בהנאה,
 ח"ש הבוכ"ע שישאלו דל"ה יח"י אסור בהנאה,
 והטעם שלא יאמר אותו לדיק וחס"י יאלו ברכוש
 גדול לא קיים "בהם" כי אף שיתקיים בהצעתו יח"י
 עכ"פ להשפיע להם רכוש גדול דרך נס, אבל
 כיון שלא יהיו ממנו, לא יתקיים בהצעת "בהם", כמו
 ועזרם ועינו אותם שיתקיים בהם בהרגש נער גופם.

אז יאמר ולכאורה למה הוצרכו ליקח בשאלה,
 והמנרים היו מרוצים ליתן להם אף במתנה,
 וכמ"ש טול שנים ולא, שה"י פחדם גדול כי אמרו
 כולנו מתים, וכן כתוב שמה מנרים בלחם כי נפל
 פחדם עליהם, והאב"ח ה"י דקדק ודוכ"ס חיו
 מדרך המוסר לגנוב דעתם בהשאלת כליהם, ומננו
 שבינו אלכסנדר מוקדון באל לדין עם ישראל עבור
 שאלה זו, ולמה יח"י לעשות דרך ערמה, כי ח"ו
 לא קצור קצרה ידו מפדות ישראל בעל כרחם,
 ולכאורה ממנו ועיניהם ראות וכלות עיי"ש חירו"ל.

אמנם כבר כתבו המפרשים ז"ל דהמציא עלמו לידו חיוז והמקיים מלות חכמים משתלם שכרו בעו"כ, ואפשר דמה"ע לא אמר הצויות בדרך ליווי שיטלול, כי"א בדרך בקשה כמ"ש בגמ' ח"ל הקציה למשה בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה ממך, כי ה"י רלון הצויות שיקיימו מלך זו בלון עלמם מבלי שילטון, ומה"ע לא נאמרה למשרעיה בדרך ליווי כי"א בדרך בקשה דע"ז קיימו ישראל מלות חכמים, ועל כיו"צ איכא שבר מלך כה"י עלמא, וע"ז נתקיים בידם הכעמח הכרוש (עיין בהגש"פ עמוד כ"ה עוד ביאור זה).

א"ו צביאור דברי הגמ' ה"ל שלא יאמר אותו לדיק וכו', והנה לכאורה מכו החשיבות של הכעמח הכרוש בעניי אלע"ה, ובדל"י שלא ה"י כסף נחשב בענינו למאומה, ומעיקרה מה לורך להכעמחו בכך, ובדל"י לא יעלה על הדעת שיתרעם ח"ו על מרותיו ית', בשביל חסרון הכרוש, וז"צ אמנם ז"ל שלא יאמר אותו לדיק וכו', ואפ"ל עפ"י שפרשתי (בדברנו פ' לך עמוד ר"י) ממלמ"כ בן פורת יוסף בן פורת עלי עין, כי הנה הכאצו"ק היו רוב ימיהם בלער ורדיפות, ויע"א אמר מעט ורעים היו ימי חיי, ואין זה כבוד שמים אם הדיקים בלער ולחץ, הגם ששכרם לפון ושמור לעו"כ, אבל בחי שבר הזה עין לא ראתה חלקים זולתך, אמנם יוסף הדיק נחעלה בעליו רב, ויוסף הוא השליט והמשביר לכל הארץ, וכל האומות כפופים אליו, ה"י נראה לעין כל גדולה הדיקים עובדי הש"י, ונתגלו על ידו רחמיו וחסדיו ית"ש למרלית העין יותר ממה שנתגלה אלל שאר הכאצו"ק, וז"ש בן פורת יוסף ופי' בח"א ברי דיסגי יוסף לשון רבו, שאללו ה"י מדה עובה מרובה משאר הכאצו"ק, כמה שח"י בן פורת עלי עין, שנתגלה גדולה הדיקים למרלית העין ונתגלה כבוד שמים על ידו.

ועד"ז יתבאר לענינו כי הנה ישראל במלרים היו בעוני ושעבוד ולחץ, ואין זה כבוד שמים שזרע לדיקים הכאצו"ק דוויים וסחופים, גם שהם בעלמם ה"ל מדות נשגבות שלא נעמעו באומות וזכרו מודה ונת אל נכר וכו', ע"כ הכעמח הצויות לאאע"ה

שילאו ברכוש גדול ויתגלה לעין כל הכבוד שמים כי עין ד' לירליו למחלים לחסדו, זה שלא יאמר אותו לדיק וכו' ואח"כ ילאו ברכוש גדול לא קיים בהם, שילעטר אלע"ה אם לא יתקיים להם הכעמח הכרוש, ולא בשביל העדר הכרוש כי אין זה נחשב בענינו למאומה, כי"א על העדר כבוד שמים, והצו"ע הכעמח צבנים, וילעטר בראותו שאינם רלויים להכרות כבוד שמים.

ונחזור לבאר הדקדוקים ה"ל צ"י הארצה, בהקדם דברי האוצר חדש (דף ל"ו ע"ב) עה"פ ויכס אח עין כל הארץ וגו', המכשפים אינם יכולים לעשות כישוף אלל דבר אחד, וידרגא אחד, ובזמן אחד, ומכח ארצה שבמלרים ה"י עירוב מכמה מינים מבולבל זה מזה, ולא היו יכולים להכעמחם למיקם קמייכו, ועל זה נאמר ויכס עין הארץ ותחשך כל הארץ, נאמר על חרמוני מלרים שכיסה והחשך עיניהם והכחיש בהם עכ"ד הזו"ת, ולכאורה נראה ממשמעות דבריהם שגם במלרים ה"י עירוב מהרבה מינים, שלא כדעת רש"י והמפרשים ז"ל שח"י במלרים מין ארצה בלבד.

אמנם יתבאר בהקדם דברי הזו"ק (בשלה דף י"א ע"א) ויקח שש מאות רכב בחור וכל רכב מלרים, ובי שש מאות רכב בחור לא היו רכבי מלרים, אלל הכי תאנא הוב ס"מ לחזיק ל"י שית מאה רחיקין מקטרגין לסייעא ל"י, הכ"ד ויקח שש מאות רכב בחור וכו', וכן דרשו צו"ה"ק (שם דף מ"ו ע"ב) ויקח שש מאות רכב בחור, ר' חייל אמר בחיז (ישע"י כ"ד) ויפקוד ד' על לצא מלרים במרום ועל מלכי האדמה על האדמה וכו', ויקח שש מאות רכב בחור הא ממנא דלהון, ואוקמוה דדבר רחיקין דשאר עמין וכו' וזיינו בחור וכל רכב מלרים, ועד"ז פ"י צו"ה"ק ויכר אח אופן מרכבותיו על מרכבת שר של מלרים ממנא דלהון עי"ש, מצואר שביו שם כוחות מעורבין, שהמלריים בכה כשפיהם הוון שליעין בשרי המקטרגים של שאר האומות, ולקחום לעורחם ללחום נגד ישראל, אלל שמן השמים הוסר ממשלתם וכוחם של שרי מעלה, וע"ז שדרשו רז"ל במדרש איכה (פ' ב' ס' ו') חלל ממלכה ושרי אלו שרים שלמעלה, ושרשעים רלו להשביע בשרי מעלה ע"י

הגמ' (סמכדרין כ"ז ע"ב) ח"ר יוחנן למד נקרא שמן כשפים שמכחיטין פמליא של מעלה, ח"ן עוד מלכדו ח"ר חנינא אפי' לדבר כשפים, פרש"י ח"ן צהם כח לפני גזירתו שאין כח מלכדו, הווא חיטחא דכות קא מהדרת למשקל עפרת מותחי כרעי דר חנינא, אמר לה אי מסחיטת זיל עבד, ח"ן עוד מלכדו כתיב, ח"ן והא"ר יוחנן למד נקרא שמן כשפים שמכחיטין פמליא של מעלה, ותיורו שאני ר' חנינא דנפיש זכותי, פרש"י ומסרו נפשיהו משמיא לאזלי ע"ל, ולכאורח מעיקרא מאי קושא דברי ח"ן עוד מלכדו כתיב, וזודאי שאין כח לכשפים לפני גזירתו ית, ויוצן עפ"ד הרמב"ן ז"ל (צפי שופטים) ועתה דע והבן צענין הכשפים, כי הצויית עשה העלויים מהגיו התחתונים אשר למטה להן, ונתן כח ארץ וכל אשר עלי' בבורכים ומזלות לפי הכהנתם ומצבתם צהם וכו', ועשה עוד על הכוכבים ומזלות מנהיגים מלאכים ושרים שהם נפש להם וכו', ושם צכח המנהיגים העלויים דרכי תמורות ונחות להמיר אשר למטה מהם וכו' והמכשפים צכח הכשפים ממירים הפנים העלויים להפך מצב המזל והשר הממונה עלי' לעוצה או לרעה כדלעיל, והנה גם זה צכח המזלות ומנהיגי' אשר שם צהם הצויית כדרכי התמורה, אבל ההנהגה הפשוטה אשר צמחלה הוא חפץ הצויית וכו', וזה היפך סוד הכשפים שאמרו צהם שהם מכחיטין פמליא של מעלה, לומר שהם היפוך הכוחות הפשוטים והם הכהנה לפמליא צד מהלדין וכו' עכ"ד עיי"ש.

מבואר שמחוקי ויסודות הצריאה נמסר תפקיד הנהגת העצמיים לשרי מעלה, וצכח הכשפים להמיר צהם ולהטותם לעוצה או לרעה, ואין ראון הצויית למנוע הצחירה מצי"א כ"א לצורך והכרה גדול, וע"כ מניחין אותם מן השמים לשלוע צכח כשפיהם, וזה שהקשו צגמ' והא"ר יוחנן כשפים מכחיטין פמליא של מעלה, ותיורו שאני ר' חנינא דנפיש זכותי ומסרו נפשיהו משמיא לאזלי, ואין צהם כח לפני גזירתו ית דאין עוד מלכדו, וצכח יונת לדרכו דכהה צמכת הארצה נלאו החרטומים להבין מה שלפניהם, מפני עירוב כח השרי מעלה כמבואר בנח"א חש"ל, והואר מהם כח הכשפים

שם המפורש להכריחם שיעשו כדלעיל, והחליף הקצ"ה את השרים שר של אש מינה על המים וכו' ולא יכלו לעשות דבר, ועד"ז אירע להם צמלרים שצכח כשפיהם ראו המלרים לשלוע צשרי מעלה ומקטריגין של אשר האומות שיצאו לעזרתם, אבל הושר ממשלתם ולא יכלו לעשות דבר.

ועד"ז יתבאר צענין הארצה, דלכאורח יקשה מדוע שניה דוד המעי"ה צם תהלים וזכיר ילק וחסיל, וצחור"ק לא זכר כ"א ארצה לבד, וממ"פ אס' היו שם כל אלה המינים מי"ט לא הזכירם הכתוב צחור"ק והזכירם דוממ"ה, ואפשר דכחוזה צזה ג"כ על שרי מעלה, דכהה כל מה שיש צארץ יש לו שר למעלה וכל מין יש לו שר מיוחד כידוע, ואולי שצע"ס לא היה רק מין הארצה בלבד, אבל היו צו נחות מעוררים משרי הילק והחסיל שהיו שאלוים לו להכות צמלרים, או אפ"ל להיפך שהילק והחסיל היו שם צלא השרים שלהם, וכולם היו שאלוים ונכנעים תחת שר הארצה, וע"כ היו הכוחות מעוררים וע"ד שדרשו רז"ל חלל ממלכה ושריה שהחליף הקצ"ה שרי מעלה ובוחותם, ועל כן לא יכלו החרטומים למקס קמיהו וצחצעל כח כשפיהם, וי"ל שצ"כ לא זכר צחור"ק כאן כ"א הארצה בלבד, כי מין הארצה בלבד הי' צמלרים צשלימות, משא"כ אשר המינים היו שאלוים אלא כוחות השרים בלבד, או הם צע"ס צלא שריהם עומים כ"ל, ודוד המעי"ה מפרשו צם תהלים שהי' צמלרים גם מתערצות הכח של אשר מינים, אבל צימי יואל היו כל הדי' מינים צשלימות הם ושריהם, וע"כ נאמר שם כמורה לא נהי' מן העולם, וצימי משה הי' הארצה בלבד צתערצות כל הכוחות של אשר מינים וע"כ אמר"כ כאן לפניו לא הי' כן ארצה כמורה ואחריו לא יחי' כן, ר"ל צהפלגת הארצה לבד, גם דלא יכלו למקס קמיהו, כי נאצרה צינתם מפני עירוב הכוחות גם שהי' הארצה מניח ומכלה צהם ממי' צרציו צחיי וע"י נאמר ואחריו לא יחי' כן.

ובזה אפ"ל צמאמה"כ למען שתי אותותי אלה וגר פרש"י שתי שימי שאשית ח"ן, צכקדם דברי

לשלוש ששירי מעלה, ובע"כ"ח הדוד והכירו כי אין עוד מלבדו ית', ותגלה הכהגתו ית' והשגחתו צארק, וראו גדולתם של ישראל והשגחתו ית' אליהם, וי"ש למען שתי אחותי אלה בקרבם, וכפרש"י שתי שששית אני, שיכירו כי מעשה אלקים הוא ואין עוד מלבדו.

וי"ט פ' צה וכסה את עין הארץ ולא יוכל לראות את הארץ, עפ"ימ"ש האוהבה"ק (פי' ראה) ע"פ כי יסיתך אחיך וגוי נלכה ונעבדה אלהים אחרים וגוי הקרובים אליך או הרחוקים ממך מקצה הארץ ועד קצה הארץ, כי יצא המסית בטענה לכוזית הכונה גדולה, והוא כשה"י עבודה זרה שחפשה בעולם, שכל העולם או רובו עובדים אותה וכו', ולדברי ר"ל שאמרו עתידה מלכות הרשע שחפשה כל העולם, הנה ע"ז אחת בכל העולם מקצה הארץ ועד קצה הארץ, והסתר זו עמה טענה לכוזית כי יש בה ממש ח"ו, אעפ"כ אמר לא תאבה לו וגוי פי' נותנת התורה ענה לאדם שיומלע בה ממנה, ואמר לא תאבה לו וכו' פי' לא תכנס עמו בטענה אלא שלילת הרעון בלא טענה וכו' עיי"ש שהאריך בדב"ק, והנה צמחת הארצה נתגלה השגחתו ויכולתו ית' שששית אני ואין עוד מלבדו, וכל כוחות העין בעלים ומצועלים ולא יכלו לעשות דבר, ע"כ אמר וכסה את עין הארץ, כי עין הרואה את הארץ יתכסה, ולא יוכל הרואה לראות את הארץ, ר"ל הרגיל לראות בעין שכלו הארציות והעצמיות ומתפתח מדעת העולם וממה שעובדין ע"ז מקצה הארץ ועד קצה הארץ, מתעה לא יוכל עוד לראות את הארץ, כמ"ש צו"ח דלא יכלו התרעומים למיקם קמייכו ולעמוד על ענינו, וע"ז נאמר ויכס עין הארץ וכו', והכירו והדוד כי אין צראיית הארץ ממש, והכל מתנהג בהשגחתו והשפעתו ית'.

ועד"ז י"פ כוונת דברי המדרש כל מה שצא הקב"ה באלהם צאצא צארק וכו' האדם יש לו עינים והארץ יש לה עינים שגוף ויכס את עין כל הארץ, וכל מה שצוה"ז יש לו גבול וקצבה ועין האדם ראייתה מוגבלת וכמו"כ עין הארץ השגחה רק בערך העוב"ז, אבל השגת אלקים והנשעה

בעולמות העליונים אפשר להשיג רק בחו"ק, ול"א הארץ יש לה עינים, אבל לפעמים מכוסה ונעלם ראייתה שגוף ויכס את עין כל הארץ, ול"א הכחוד צמחת הארצה ולמען חספר באזני צנך וצנ צנך את אשר התעללותו בצמרים, דזה כי עיני השחוק שראו שאין ציבולתם לעשות דבר אף שכו' בקיאים וגדולים צמחמת הכשפים מ"מ לא יכלו להסיר הארצה ובקשו ממשרע"כ שיחפלו עליהם ויכס מעליהם רק את המות הזה ונחצור אמונת השגחתו ית', וע"כ אמר למען חספר באזני צנך וגוי להשריש בלבם אמונת השגחתו ית'.

ואפ"ל עוד עפ"י דרשו צמחי ז"ל שהיו צמחי מחים צמחת הארצה ובצבע"ש כתב ששם הארצה היו נחשים וכו' ממחים בהם ע"כ אמר ויכס מעלי רק את המות הזה, והנה לפי מדת הדין הי' מגיע להם לאבדם מן העולם מיד, אבל נמנע מיתחם בשביל שיהי' מקום לחול עליהם עוד מכת צבורות וק"ים ועי"ז נקדש שמו ית' בעולם, וכמ"ש הכתיב ואך אותך בדבר ותכחד מן הארץ ואולם בעבור זאת העמודיך בעבור הראותך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ, ועד"ז יתבאר לענינו למען חספר באזני צנך וגוי את אשר התעללותו בצמרים שחקתי כי הי' הנלחם לשחק בהם ולהסויף עליהם עוד מכות ותכליתו הי' למען חספר באזני צנך וגוי וע"ד הכחוד למען ספר שמי בכל הארץ.

*

(מכתי"ק) **ולמען** חספר וגוי, ונתקשו מפרש"ת למה דוקא צמחת ארצה אמר הכחוד ולמען חספר באזני צנך וצנ צנך ולא שצאר מכות, ובצבע"ת הקשו משה האריך ידע והלא לא מלינו שאמר לו הקב"ה מכת הארצה וכו', ומסקנת תירוץ דהבין משה המכה מדאמר לי הקב"ה ולמען חספר, ודבר הוא לספר צמחת הארצה, שהרי גם צמחת הארצה דיואל כחוד עלי' לצינכם ספרו עכ"ד ז"ל, וכע"ז צמד"ר (ר"פ זו) וז"ל גלה הקב"ה למשה מה מכה הביא עליהם, וכחז משה צמח ולמען חספר זו מכת הארצה, כמה דה"ה עלי' לצינכם ספרו, אמנם אינו מוצן

ולשון קצרה דבר, ולבאר כל המאמר ולא יוכל לראות את הארץ מיותר, דמנילא נשמע ממה שאמר וכסה את עין הארץ, ואדרבא בלשון ארוכה דבר הכתוב וכפל הענין במילות שונות.

(ו) **לפניו** לא היה כן ארצה כמוהו ואחריו לא יהיה כן, כתב רש"י ז"ל ואותו שהיה צימיו יואל שגאי כמוהו לא נהיה מן העולם למדנו שהיה כבוד משל משה, ע"י מינוי הרבה שבו יחד ארצה ילק חסיל גזם, אבל של משה לא היה חלק מין ח' וכמוהו לא היה ולא יהיה עכ"ל, והקשה עליו הרמב"ן ז"ל שהרי כתוב ויתן לחסיל יבולס ויגיעס לארצה וכתוב אמר ויצא ארצה וילק ואין מספר, וע"כ דמה דעת רש"י ז"ל ויתן באופן אחר, וכבר כתבתי מה שיש לפקפק גם על חירונו של הרמב"ן ז"ל, והנה כל המפורשים שם ציואל פירושו כדעת רש"י ז"ל, ח"ל הרד"ק שם עכ"כ כמוהו לא נהיה, כי אותו של מרים לא היה חלק מין ח' והוא הארצה, ובהי רב אותו המין במרים יותר ממה שהיה עתה בארץ ישראל, לפיכך אמר ואחריו לא יהיה כן, והנה אמר כמוהו לא נהיה כן כי היו ארבעה מינים, ושנמרים לא היה חלק מין אחת עכ"ל, וכן כתבו הראשונים ואחר מפורשים, ולפירושם יקשה קושיה הרמב"ן מנ"ש בסי' תהלים שגם אותו שנמרים היה הרבה מינים, גם בלש"ה לר"ק פעם שהזכיר בסי' תהלים גם שאר מינים, ולמה לא הזכיר בחוב"ק אלא ארצה בלבד.

ולפניו דבריהם ז"ל היה נלע"ד לתת סתירה הכתובים עפ"י שם הרביו בחיי זל"ה עכ"כ רק את המות הזה, למד שבו בני אדם מתים במכת הארצה כשם שבו מתים במכת הברד, ואולי היה הארצה מסמל את עיניהם כענין הארצה צימיו יבולס עכ"ל, ובצב"ט כתב שעם הארצה היו נחשים והיו ממימים בדם, ע"כ אמר ויסר מעלי את המות הזה, ולפי"ז מתוך היעז הסתירה, דלא צימיו יואל אף שהיה גדול וכבד מאוד צריכו המינים יותר משל משה, ואכל כל מה שהיה בארץ עד שנעשה מדבר שממה כמבואר בקרא, וע"ז אמר שלא היה כמוהו מעולם, אבל עכ"ז לא היו ממימים בני אדם כי אין ח"ו נשבע הארצה, אבל משוגה היה הארצה

מה ענין הסיפור לבנים במכת הארצה יותר מבשר ומכות.

(ז) **את אשר** התעללתי במרים ופירש"י ז"ל שחקתי כמו כי התעללתי, והקשה האלשיך למה קרא המכה בלשון שחוק, ותי כי החטא והכנסת שגשגו אחר הברד אמר הכתוב כי אפילות הנה ודרשו חכמי" (תנחומא וארא סי' ע"ז) פלאי פלאות נעשה להם שלא לקו, ואח"כ אכל הארצה את יתר הפליטה אשר השאיר הברד, וא"כ הנסים שנעשה להם בהשגת החטא והכנסת שגשגו זה, נספך שמחתם ליגון במכת הארצה, וע"כ קרא הכתוב בלשון התעללתי שהי שמחתם לשחוק עכ"ל, ועדיין לר"ק להבין למה זכר הכתוב לספר את השחוק, כלא תכלית הסיפור לדורות הוא ידיעת נסי הקצ"ה לישראל והנקמה במרים, ואין נ"מ בזה אופן נעשו הנסים, ולאחר חושלת הליך הכתוב לספר שנעשה בדרך שחוק וטעמא ציי.

(ג) **לי"ד** בלשון הכתוב שאמר פרעה והשתחויה ליה וגו' ויסר מעלי "רק" את המות הזה, דמנע שאבין ורקין מיעוטינן הם, וכאן לא היה המדובר אלא ממכת הארצה בלבד, ומה צא למעט בלומרו רק.

(ד) **ובמד"ר** (פי' י"ג סי' ז') א"ר יוחנן כיון שצא ארצה שמוח המלכיים, אמרו נקבון ועמלנו מהם חביות, אמר הקצ"ה רשעים במכה שהבאתי עליהם צה אחס שמחים, מיד ויהפוך ה' רוח ים וגו' וישא את הארצה וגו', מכו לא נשאר ארצה אחד, אפי מה שבו בקדירות ובחביות מלוחות פרחו והלכו להם עכ"ל המדור, ויש להבין הלא צחלה כשהחיה צה משה על מכת הארצה פחדו מאוד, עד שאמרו עבדיו לפניה הערם חדע כי אצרה מרים, ואין אח"כ כשא עליהם הארצה והפך להם לשמחה, ובי לא ידעו זה מעיקרה שאפשר למולחם ולבשלם, אלא ז"ל שאין הקומן משביע נגד מדת העונש שלא נותר כל ירק צפן וצפצפ השדה, וא"כ גם אח"כ לשמחה מה זו עושה.

(ה) **וכסה** את עין הארץ ולא יוכל לראות את הארץ, פירש"י ז"ל ולא יוכל הרוח לראות את הארץ

שבינו משה שהמית בני אדם, וע"ז אמר ואחריו לא יהי כן, דאף שלא היה צענא גדול וכדו כ"כ כמו ציני יואל, אבל אחריו שינוי העצב שהי' צו ציני משה להמית בני אדם זה לא יהי' כן לעולם, וע"כ אמר פרעה ויבט מעלי "רק" את המות הזה, ולמעט זה שאין צקשורו כ"ל להסיר ממנו החיים הממיתים, אבל המלוחים לא יסורו ממנו כי הי' שמו צדק כמוצא צדק, ולא ענה צדק כי גם המלוחים פרחו.

ולתתן דעת רש"י והמפורשים ז"ל שלא היה ציני משה אלא מין אי' שלא יקשה עליהם מה' תהלים, אפשר לומר עניניו "הר"ק (יואל אי') טעם על קריאת השמות של מיני הארצה, וז"ל יש חומרים שנקרא גס על שם שגוזז את התצורה, וארצה לפי שהוא הרב שבמינים, וילק לפי שהוא לוקק ולוחך את העשב, וחסיל לפי שהוא כורת את הכל מן לשון יחסלנו הארצה ע"כ, מוצא צדק ששמותיהם הם לפי מעשיהם, וטען זה פירש"י ז"ל (צפי תבא) עכ"פ כי יחסלנו הארצה, יכלנו וע"כ כך יקרא חסיל שמכלה את הכל ע"כ, ולכאורה לפי"ד הי' צריך לכתוב כי יחסלנו החסיל, שזה מעשה החסיל שנקרא כן ע"ש מעשיו לא הארצה, ומדוע אמר כי יחסלנו הארצה, וז"ל שגם זה צחי קללה הוא המצר צפי התוכחה, שגם הארצה יעשה כמעשה החסיל לבלות הכל, ובדרך זה אפשר ליישב דעת רש"י והמפורשים ז"ל, דס"ל שכיון שלא חזר צקרא אלא ארצה לא היה אלא ארצה בלבד, לא כמו ציני יואל שהיו ממש כל הארבעה מינים ביחד, וע"כ אמר שם כמוהו לא נהי' מעולם, אבל משונה הי' הארצה שציני משה שאף שלא היה אלא מין אי', מי"מ עשה כל המעשים שעושים גם שאר המינים, וע"כ פי' דוכח"ה צפי תהלים ויתן לחסיל יבולם וגו' אמר ויבוא ארצה וילק אין מספר, היינו שהארצה בלבד עשה מעשה של כל אלה המינים ויכלה את הכל, וע"ז נאמר ואחריו לא יהי' כן ארצה כמוהו, היינו שהארצה בלבד יעשה מעשים כאלו, וע"כ בתחלה כשהתרה צו משה הי' פרעה מפחד שמה יצאו כל המינים יחד שזה באמת רע גדולה, אבל כשראה שלא צא אלא הארצה בלבד שמת, כי אין טעם

הארצה לבלות הכל, וישתלם הפסדו במקצת ע"י שימלה וישלק מהם, אבל נהפכה שמחתו לחובה שגם הארצה עשה כמעשה שאר המינים, ומוסף לזה גם אותן שמלחו פרחו וילקק בנפלים, וזה אמרם ז"ל במדרש שאמר הקד"ה רשעים צמח שהצחתי עליהם זה אחס שמחים, וז"ש אשר התעללתי במצרים מלשון שחקתי שהכפר שמחתם לשחוק.

ובירקונו רחובי עב"כ ויבם את עין הארץ וגו', הביא דברי הזכר חדש וז"ל המכשפים אינם יכולים לעשות כישוף אלא דבר אחד ובדרגה אי' ובזמן אי', ומכת ארצה שבמצרים הי' עירוב מכה מינים מבלבל זה מזה, ולא היו יכולים להרעוטים לניקס קמיהו, ועל זה נאמר ויבם עין הארץ ותחשך כל הארץ, נאמר על הרעומי מלרים שכיסה והחשיך עיניהם והכחיש בהם עכ"ד הזו"ת, לכאורה נראה ממשמעות דבריו שגם במצרים הי' הרבה מינים, שלא כדעת רש"י והמפורשים ז"ל שלא הי' במצרים אלא מין אי', אמנם לפי דרכו הג"ל י"ל דאין הכוונה שהי' הרבה מינים ממש, אלא שהי' מעורב צו כוחות של הרבה מינים לפעול כפעולתם, וכן מראה הלשון שכתב מבלבל זה מזה, וע"כ לא יכלו להרעוטים לעמוד על עיניהם ולדעת באיזה כח יפעלו פעולתם, ולא אמר ותחשך הארץ שהי' עת עיניהם מראות ומכשיל לזותם, ובחשיכה יתהלכו לראות מה הגיע אליהם, וכמ"ש בחלומותיו של פרעה שצאו הרעומים לידו סמיות עינים שלא לראות הפתרון האמיתי בצביל שיצא ויוסף לאורו הגדולה, וע"כ כפל הכי לומר ולא יוכל לראות את הארץ, ופרש"י ולא יוכל הרווא לראות, ר"ל דאף הרווא ומצין צטוב עינים אלו כמו הרעומים ותכמו מלרים, לא יכלו לראות ולהבחין צדק כלל שכיסה והחשיך עיניהם.

והמתבונן צדק יראה ענין פלא ונחמד לדעת, דאף שאמר ר"ל לא עבד קוצ"ה ניסא למגנא, מי"מ נעשה פלאות לפרעה צדק שנשארו החטא והכנסמת, כמו שדרשו מהקרא כי אפילות הנה, אף שהי' ללא חועלת להם כי לבסוף אכלו הארצה, וגם זה הי' בדרך פלא שלא היה ולא יהי' ארצה כמוהו, ואין ספק כי באותה שעה שראה פרעה שמעשה לו נסים פלאי פלאות כשנשארו החטא והכנסמת, התפאר בלבדו

למען חספר באזני בןך וגו' את אשר התעללתי
במארים, התעללתי פרש"י שחקתי, דוקק האלשיך
הק' דלמה יקרא למכות שחוק.

צ' פניו לא הי' כן ארצה כמוהו ואחריו לא יחי'
כן, והקשה רש"י דכרי בארצה שהי' צימי
יואל כתיב כמוהו לא יחי' מן העולם, למדנו שהי'
כדד משל משה, ותיקן דלותו של יואל הי' עיי' מניין
הרצה שהיו יחד ארצה ילק חסיל וגזס, אבל של
משה לא הי' אלא של מין אחד, וכמוהו לא הי'
ולא יחי' והקשה הרמב"ן ז"ל שהרי כתיב (תכלים
ע"ח) ויתן לחסיל יבולם ויגיעם לארצה, וכתוב אחר
אומר (שם ק"ה) ויבוא ארצה וילק את מספר,
הרי דגם הארצה שצימי משה הי' של מניין הרבה,
ותיקן דמשאכ"כ לפניו לא הי' כן ואחריו לא יחי'
כן קאי על מארים לבד, אבל אפשר שיחי' כן בשאר
ארצות כדד כמוהו, אבל קשה דא"כ הי"ל להי' לומר
ואחריו לא יחי' דכרי לא הי' מכת הארצה כלל
במארים מעת תפלת משה להסיר הארצה כמ"ש
הרמב"ן ז"ל בש"ר חננאל, ולמה כתיב ואחריו לא
יחי' "ק"י דמשמע שיחי' אבל לא כמוהו.

ג' ויסר מעלי רק את המות הזה, יל"ד חרי מיעוט
למאי אחי, דרק מיעוטא הוא, והוא מיעוטא
הוא, ומה צא למעט.

ואפשר לתרץ קושיית הרמב"ן ז"ל בהקדם דכרי
הגמי (פסחים דף י"ג ע"ב) דרש תודום אית
רומי מה ראו חנוני מישאל ועזרי שמסרו עמנו על
קדושת השם לכבשן האש, נשאו ק"ו צעמון מפלרדעים,
ומה לפלרדעים שאין מלווין על קדושת השם כתיב
צכו וצאו ועלו צייתך ובתנורך וגו' אלו שמלווין על
קדושת השם עאכויב, וכר"י צעין יעקב הקשה
הרי כך גזר הקב"ה על הפלרדעים ועלו וצאו צייתך
ובתנורך א"כ הרי נלעוו צפירוש, ואין כאן ק"ו
כלל, ואיך אמרו בגמי ומה לפלרדעים שלא נלעוו.

ואפ"ל דהנה החוסי' הקשו על דברי המקשה בגמי
מה ראו חנוני שמסרו עמנו וכו' הא בפלרדעים
הוא ולפי' קצת למסור עמנו אפילו על מצוה קלה,

שהקב"ה עשה לו נסים ונפלאות, וחשב שאעפ"י
הקב"ה אזהבו אף שפושע כל הרעות שבעולם, או
אולי חשב שכה הע"ז עמדה לו להשפעת נסים
ונפלאות כאלה, וכן צמ"ש צמדש גסם צמכת הארצה
גופי' שמח צחלתו כאשר נחבאר לעיל, וא"כ ראה
צחלתו גס צמכת הארצה הללחה גדולה לפניו, שצא
אליו ארצה מרובה כ"כ מה שצורך העצב לא הי'
ארצה כמוהו, עד שחגלה לו לצסוף שכל הנסיון
והנפלאות האלה שהי' שמה צסם, הי' רק להוכיחו
ולייסרו צמכות ונפלאות ונמשוים, אלא שהי' עמ'
מראות עיניו ולא הי' מתכחשים הרואים את הכולל,
והנסים הצאים לרעה איום צאים מהקב"ה צעמנו
אלא מהסנ"א ושלחתי, וכמו שאכ"כ ונתן אליך
אות או מופת, שהקב"ה מניח להסנ"א לעשות אותות
ומופתים ע"י המסיתים ומדחיים לפתות צני אדם
להטעותם ולנכוחם, גם בארצה שצימי יואל הי'
באותו שנה ערס צוא הארצה צרכה והללחה גדולה
בארץ, כמ"ש הכתוב כגן עדן הארץ לפניו ואחריו
מדבר שממה, ומדהפליג הכתוב לדמותו לגן עדן,
צוודאי שהי' צרכה והללחה גדולה, אבל לא הי' צו
שום תועלת, כי נעשה אח"כ מדבר שממה ע"י הארצה
וקמי' שמיא. גליא כל הנעשה אח"כ, אעפ"י לא
מנע צרכתו מטעמים יודועים לפניו ית"ש ואנחנו
לא נדע, עד אשר נחגלה לפעמים צימים הקרוצים
ולפעמים צימים רחוקים מאוד, וכ"ז הוראה גדולה
לדע ולהודיע צכל הדורות, שאם ח"ו יש מינות
אין לצטות על מה שרואים הללחה גדולה, ואף אם
גם נסים ונפלאות גדולות, כי מאוד עמקו מחשבותיו
ית"ש, אלא לריק לצב אל הי' צכל לצ ונפש ולהדבק
במלכותו ותורתו ית"ש אשר הוא המגנת ומללח לא
זולת, ועי"כ אמר הכי צמכת הארצה ולמנן חספר
באזני בןך וכן בןך את אשר התעללתי, דפרש"י
ז"ל שחקתי, היינו צכללחה ונסים ערס צוא המכה
כאשר נחבאר לעיל, ויש צוה נורך גדול לידע ולהודיע
צכל הדורות עד ציאת המשיח, שלא להטעות עצמם
מסמיות עינים של הללחה ונסים שאים ממקור
הקדוש, ועיינוו חראנה מלכותו ית"ש צציאת משיח
צדקינו צקדושה וצבערה צמהרה ציינוו אמן.

צ"י עקב עה"פ והאדמה לא חתן את יצובל, פי' הזרע שאתה מבייל לשדך לזרע עו"ש, וכמו"כ אפ"ל כאן דמין הארצה לבד הזיק ומפני שאלל גם היבול הנזרע בחרץ ע"כ נקרא חסיל ועפ"מ"ש הרא"ם ז"ל (צ"י תצוה) שהמין מהארצה שמכלה הכל נקרא חסיל, שחסיל הוא לשון כליון ולפי"ז משא"כ ויתן לחסיל יבולם ויגיעם לארצה הכל מין אי כי לא הזיקה אלא מין הארצה לבד כנ"ל.

והנה הר"ל במד"ר (פי' י"ב ס"ז) ח"ר ויחנן כיון שזכו הארצה שזמחו המאריים וכי' אמר הקב"ה רשעים צמכה שבעתאי עליהם זה אחס שמחים מיד ויחפ"ר כי רוח חזק וכי' לא נשאר ארצה אי בכל גבול המרים, ולכאורכ למח שזמחו צמכה הארצה הרי אכל הארצה כל יבולם, ולשמוח מה זו עושה, חולס ויוצן ע"פ כנ"ל דכיו הרבה מנינים ארצה וחסיל וילק ומכל המינים, ולא הזיק אלא מין אי לבד, והם אמרו נקצון ונמלא מהם חציות וע"כ שזמחו דהי הרווח יוחר מההיזק, דרבי הארצה הי' ממלא חסרון התצובה, גם כי לא הי' הזיק התצובה רב דלא הי' כ"א מעט מה שחותיר הברד, ע"כ שזמחו אכל נהפכח שמחתם לתובע שהיו מתים ע"י מכת הארצה כמ"ש הצע"ה ז"ל שעם הארצה באו גם נחשים והיו ממתים בהם, והרבינו בחיי ז"ל כתב שהי' הארצה מסמא עיניהם כענין הארעה דימי יחושט, עיי"ש.

וע"כ אמר פרעה והעתירו ל"י וגו' ויסר מעלי רק את כמות הזה, וזא למעט שלא יסרו כולם רק אותם המזיקים והממיתים, כי רוב המינים לא הזיקו כלל ולא אכלו מיבול הארץ, ואפילו בזמן הארצה לא היו כולם מזיקים, וצ"ה פרעה שיתפלל מרע"ה שיסר ממנו רק אותו מין הממית, ושאר המינים ישארו אללם לנוצחם אמר הקב"ה רשעים צמכה שבעתאי עליהם אחס שמחים וכי' לא נשאר ארצה אי אף המלוחים שזמחו מהם כמ"ש במדרש ומעתה מתוך קר' האלשיך בקי וא"ש מה שפרש"ל התעללתי שחקתי וקרא הכי למכת הארצה שחוק שצמכה זו שזמחו המאריים כנ"ל צמד' ודי' לשחוק צע"הם, ונשבו שיהי' הרווח אללם יותר מההיזק

ור"י מפרש דה"פ מה ראו שלא צרחו, שכרי קודם המעשה היו יכולין לצרוח כמו שעשה דניאל שקיים בעצמו חצי כמעט רגע עד יעבור זעם, וכ"כ הר"ן עיי"ש.

ומעתה מתוך קושיית הר"י ז"ל דאף שגזר הקב"ה על האפרדעים ועלו וצאו צביתך וצתנורידך וכי' אכל האוי' הי' רק על כלליות המין, וכאמ"ר הי' יכול לצרוח מהסכנה ולקיים צווי הצויות צמקום שאין צו סכנה צחור משכבך ועל מעתך וצביתך, שכרי גם שם הי' האוי' עליהם, ואפ"כ כיון שדי' גזירת הצויות וצתנורידך ומשאלותיך מסור נפשם לקיים צווי הצויות ולא צרחו מהסכנה, אע"פ שלא נעשו צפרותיו וכי' צידם לצרות, ע"כ משם למדו חמ"ע ולא צרחו מהגזירה, אלא מסור עמלן על קדי"ש עב"פ מזינו אלל האפרדעים שהשחלנו כולם לקיים הצויו של ועלו וצאו צתנורידך אף שהי' הצויו רק על כללות המין, וכע"ז איתא במכילתא (פי' יחור) כשעמד הקב"ה ואמר אנכי הי"א צאו בהרים תצור וכרמל זה אומר אני נקראתי זה אומר אני נקראתי וכיון שזמחו מפיו אשר הואחתיך מאמ"ל עמד כל אי' במקומו ואמרו לא עסק אלא עם מי שבו"א ממארים ע"כ, ואפשר שכמו"כ הי' כאן בגזירת הארצה שהקב"ה אמר ויצא ארצה, ור"ל כל מיני ארצה למארים לקיים צווי הצויות כי כל אחד אמר אני נקראתי, ואח"כ במארים תחודע להם שהצווי הי' רק על מין ארצה לבד, ע"כ לא אכלו ולא הזיקו מינים האחרים כ"א מין הארצה לבד, ומשא"כ ויאכל כל עשב צאצאם, ולא כתבו ויאכלו דלא אכל אלא מין הארצה לבד, אמנם אלל הביאה מורה בכחצו מינים הרבה, אמר ויצא ארצה וילק אין מספר כי כולם באו.

ומעתה א"ש מ"ש רש"י ז"ל שהי' יחידה ארצה שהי' צימו משם שלא הי' אלא מין אי ר"ל שלא הזיק אלא מין הארצה משא"כ צימו ויאכל הזיקו הרבה מינים, וע"כ אמר"כ לפניו לא הי' כן ארצה כמוהו ואחריו לא ידי' כן ר"ל רבו ארצה ממין אי ומשא"כ ויתן לחסיל יבולם ויגיעם לארצה דמשמע שגם מין החסיל הזיק, אפ"ל עפ"מ שכי' רש"י ז"ל

יפלא שמנינו כשצא משה פעם ראשונה לבשר את ישראל בשורת הגאולה כתוב ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בניו וכי ראה את עניים ויקדו וישתחוו, ואיך נשתנה צחינה מלכס כ"כ פחאוס עד שלא שמעו אל משה כלל, וזמנ"ד (פי' ר' סי' ה') דרשו ז"ל ולא שמעו אל משה מקול רוח ומעבודת קשה שהי' קשה צעיונהם לפרוש מע"ז וגם זה י"צ.

וּבַל"פ דכנס משרע"ה ואחרן בתחילת שליחותם אל פרעה אמרו אלוקי העברים נקרא עלינו נלכס נא דרך ג' ימים צמדבר ונזכרם להי' אלוקינו, ועפ"י הדין אסור לקבל קרבנות מישאל מומר לע"ז כדאיתא בגמ' (חולין ה' ע"ב) מכס ולא כולכם להוליא את המומר, בכס חלקתי ולא באומות, ע"כ כששמעו כי פקד ה' את עמו וכי ראה את עניים, היו מאפים שחריה הקב"ה בלבם רוח טהרה לפרוש מדרכי עבודה זרה ומתועבת מארים עד שיביזו ראוים להקריב קרבנות להש"ת, וכמו שכן הי' באמת קודם הגאולה כמ"ש רח"ל עכ"פ משכו וקחו לכם לאן וגו', משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם לאן למאור, חולת זה לא היו יכולין להקריב קרבן פסח דכתיב כל בן נכר לא יוכל צו, ודרשו רח"ל (פסחים דף י"ז ע"א) שנתכבדו מעשיו לאצו שבשמים, ולא כשצא מרע"ה אל ישראל פעם שנית בשליחות השם ואמר להם ד' לשונות של גאולה ויגאלאחי אחכם מתחת כבלות מארים וגו' ויגאלתי וגאלתי וגו', ויחכם ראו כי עדיין מקושרים בחלואות ילדו דע"ז, ע"כ לא יכלו לגייר שזבו גאולה אמיתית, ולא הסגו שבעפעת הקדושה יצאו להם פחאוס סמוך ליליאתם, ולפי שראו שקשה להם עדיין לפרוש מדרכי ע"ז ע"כ לא שמעו אל משה בצורת הגאולה, והאמת אחס צענה א שאל להיות גאולה אמיתית מהקב"ה כ"ז שדבוקים עדיין בדרכי ע"ז, וזה שטען גם מרע"ה הן בניו לא שמעו אלי מפני שלא הי' צו יכולת להפרישם מע"ז, ואיך ישמענו פרעה לשלחם, ויבדלתי שאל להיות הגאולה בלי פרישה מע"ז.

וּבַזוה יתבאר במאמ"כ הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמענו פרעה ואני ערל שפחים, דלכאורה ודאי כבר טען טענה א' כי כבד פה וכבד

כנ"ל, אבל הקב"ה שחק מהם והפכה שמחתם לתהוה ולא נשאר ארצה חי' בכל גבול מארים והבן.

*

וַיֹּאמְרוּ עבדי פרעה אליו עד מתי יהי זה לנו למוקש וגו', ויושב את משה ואת אהרן אל פרעה ויאמר אליהם לכו עבדו את ה' אלוקיכם מי ומי ההולכים, דקדק בכלי יקר דאומרו ההולכים לשון הוב איוו מתו"ש, כי הי' לו לומר מי ילך משמע להבא, כי ההולכים משמע שהולכים עכשיו והרי עדיין לא הלכו.

וַיֹּאמְרוּ משה צעירנו וצוקינו נלך צבינו וצבנותנו וגו' נלך, ראוי להבין דמלת צעירנו מיותר, ואם החביון על צנים הקטנים הרי נכללו במאמר שאחר זה צבינו וגו', ואם על הגדולים שעדיין לא הגיע לזקנה קשה להם הולך לפרע קטנים ונערים כ"א לחוד, דוודאי אין סברא לחשוב שהנערים לא ילכו לעבוד את ה', אדרבה ימי הנעורים חשובים יותר לעבדות הצו"ה, כמו שאמרו ז"ל (ע"ז י"ט ע"א) אשרי איש ירא את ה' אשרי איש ולא אשרי אשה, איך עמרם איך אשרי מי עטופה תשובה כשהוא איש, (פירש"י כשהוא בחור בכחו כלומר מנהג להכיר את בוראו קודם ימי הזקנה) וכן אמר הפסוק עוב לגבר כי ישא עול מעוריו, גם מדוע הולך לפרע נערים וזקנים הי' לו לומר כולנו נלך, או יפרוט את הקטנים בלבד שעדיין אינם בגדר חיובא לעבוד את ה' דקטנים לאו בני מיעד מלוא ניוכה, ואותם הולך לחשוב צפרעיות אבל צעירנו וצוקינו מיותר, גם אומרו שני פעמים נלך מיותר, ויספיק לומר צעירנו וצוקינו צבינו וצבנותנו נלך.

בַּמִּדְרָשׁ (הביאו כ"ק אבא מארי זל"ה) בקדושת יו"ט) אמר פרעה מי ומי ההולכים, עתידים אתם אומרים מי יעלה צהר ה' ומי יקום במקום קדשו, וזה מי ומי ההולכים עכ"ד המדרש, והוא תמוה מה ענין כך קרא לכאן.

וַיִּתְבָּאֵר בהקדם לפרש מאמ"כ בצרפת ואח"כ וידבר משה בן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקול רוח ומעבודה קשה, דלכאורה

ונקדים עוד מ"ש בצעל הטורים מי ומי ההולכים
אחר פרעה למשה מה אחס מבקשים כ"כ ללכת,
וכי אחס סבורים ליכנס לארץ, מי ומי ההולכים
ליכנס לארץ כי בולם ימותו במדבר חוץ יהושע וכלב,
מי ומי ההולכים גומעיהם כלב וצן נון, השיבו משה
בנעריו וצוקניו נלך, כי לא נגזר גזירה לא על
פחות מכן כי ועל יתר מכן סי' ע"ב, והאצטרנאל מציאו
בשם מדרש ר"ל, והנה לפי"י ראה וזכניג פרעה העמיד
ליאפע לישראל, ויתכן שראה כמו כן מה שיארע
לכם בזהרות העמידים שיעקבא דמשיחא, שכי כוחו
גדול בכשפים ואלמגניות, והנה דרשו רז"ל בגמ'
(פסחים פ"ח ע"א) מ"ד (ישעי' ד') והלבו עמי
רבים ואמרו לבו ועלה אל הר כי אל בית אלקי
יעקב וגו', אלקי יעקב ולא אלקי אברהם ויחזק,
אלא לא כאברהם שכתוב בו הר שנאמר אשר יאמר
היום כבר כי יראה, ולא כיחזק שכתוב בו שדך ויאל
יחזק לשדך שדך, אלא כיעקב שקראו בית שנאמר
ויקרא את שם המקום ההוא בית אל, ופי' המהרש"א
ז"ל צח"א שהאבות הם סימן לבנים, ואברהם שקראו
הר הוא סימן לבית ראשון שהשכינה היתה שומרת
בו כשומר בראש ההר, מיכה שומרת ארעי ולא קבע,
ועלוי נאמר על הר ליון ששמש, ויחזק קראו שדך
סימן לבית שני שכי' בו שמירה פחותה ביחזק,
ועלוי נאמר ליון שדך תחרש, יעקב קראו בית סימן
לבית האחרון שיצב ד"ב, שיכי' בו שמירה מעולה
ומיושבת בבית הפלטין שאז ילכו וגו' אל בית אלקי
יעקב וכי ע"כ מקאת לשונו.

ובזה יתבאר דברי המדרש הי"ל (בקושית ג') שאמר
פרעה עתידים אחס לומר מי יעלה כבר ה',
וע"ד מ"ש בצערי"ע ששאל מי יכנס לא"י לבית
ראשון שנקרא הר, שלא יכנסו רק יהושע וכלב וכולם
ימותו במדבר, ומדוע אחס רואים ללכת ממלרים,
ועל תשובתו של משרע"ה שלא נגזר גזירה על פחות
מכן כי ייתר מכן סי', חזר וטען עוד הלא בית המקדש
זה עתיד ליחרב וע"ש זה נקראת הר ועלוי נאמר
על הר ליון ששמש, וע"ז מי יעלה כבר ה', ואמר
עוד ומי יקום במקום קדשו ירמזו על צנין השלישי
שיכי' קיום נח, אצל מי יחב לראותו ויתקיים
בצבלי וכו' שאירע צעור"ר בדורינו זה

לשון חכמי והשיב לו הקצ"ה מי שם פה לאדם וגו'
הלא חכמי ה', אי"כ מדוע חזר על טענתו ואמר
ואני ערל שפתים וכבר הוכחמ מהקצ"ה שיוכל לדבר,
חמנם שם הצטיוו השי"ת ואנכי אחי עם פוך,
שיחול צחי השפחה השכינה צדיצורו וע"ז יתקבלו
דבריו לפני פרעה, וידוע מה שדרשו רז"ל (ברכות
ל"ב ע"א) ע"פ"ס לך רד, רד מגדולתך כלום נחתי
לך גדולה אלא בשביל ישראל וכי, כמו כן צדק חשש
משרע"ה שמה שכוונת על השפחה השכינה הוא רק
בזכותו של ישראל, אצל אס בני ישראל לא שמו
אליו לפרוש מע"ז, אי"כ איני כדאי לזכות לבחי
השפחה השכינה דלא קבל גדולה אלא בשביל
ישראל, ואי"כ חזרה טענה ראשונה למקומה, וע"כ
חזר ואמר ואני ערל שפתים.

ועד"ז יתבאר לעיונינו עפ"י"ש ק"ז הישגת משה
זל"ה"ה בחפלה למשה ע"פ"ס (תהלים ח') אשרי
האיש אשר לא הלך בצל רשעים, דהליכה זו לאו
הליכה ממש, אלא שלא הלך בדרכם ועמם כענין
שנאמר והלכת בדרכיו, דאף בשעה ששוכב או יושב
ועומד אס עושה ראו' הבוצ"ה מקיים מ"ע של
והלכת בדרכיו עד כאן דבריו, ועל דרך זה טען פרעה.
למשה רבינו ע"ה אחס אומרים שלא עמי ויעדני,
שראונם לעבוד השם יתברך ולהקריב לו קרבנות,
נראה מי ומי ההולכים בדרך הזה לחפון בעבודת
הי' צ"ה, וכמו שטענו בני ישראל אליו איך אפשר
שאתה שליח הי' לגאול את ישראל אס איך יכול
להפריש אותם מדרכי ע"ז, ואי"א שחיה גאולה בלי
פרישה מע"ז וטענה זו טען גם פרעה, ואף דשבע
לוי לא עבדו ע"ז וגם צין שאר השבטים הי' הרבה
לדיקים, עכ"ז רוצ גדול מישאל היו משוקעים במ"ע
שערי עומתה, ואז לפני מכת חושך היו רבים שלא
רו' ללכת ממלרים, ומבואר בדברי חז"ל שחס היו
מורדים פי כמה על ישראל, ע"כ טען פרעה למשה
אתה רואה להוילא את ישראל ע"מ לעבוד את השי"ת,
נראה מי ומי ההולכים בדרך הזה לבקש עבדות
הי', ולזה לא אמר מי ומי ילכו בלשון עתיד דלא הי'
כוונתו על הציאה ממלרים לבד, רק אמר בלשון הוב
מי ומי ההולכים, ר"ל מי מקיים מ"ע של והלכת
בדרכיו ורמזו ומאוויו לבקש עבדות הי' צ"ה.

שכחת החורב לגמרי, ונחת דעתו של ישיעי הנביא בפסוק זה.

ובענין שני מאמרים הנ"ל ירחבו הנער בזמן ונערים ילדינו פני זקנים שהמברש"א ז"ל רואה להשוות ענייניהם, ויכבד הזכרנו לעיל שאין משמעות הלשון מורה כן ע"כ נ"ל שנראה בזה ד' בחי' שונות, שהפסוק ירחבו הנער בזמן מיירי בנער חזק שניהם בעורכיו, ואין הכוונה על מדרגות רשעים בלבד, שכבר זה כי גם בדרות הקודמים שהרשעים שאלו הדיקים בתכלית השגשגה, וכמ"ש בישמח משה זל"ה כי בלך עיניו, ומיניו באחזק שאמר לאליהו האתה זה עובר ישראל, וכן לאברהם אבינו ביורכו רשעי דורו וקיללוהו כמ"ש הרמב"ן ז"ל, ואולי כאן רמז הכתוב על אחרון שאינם בגדר אנושי כלל, ואין בהם לא תורה ולא חכמה ולא דרך ארץ, ואלה יתגלו על הזקנים שלא ה"י כדוגמתו בדרות הקודמים, ולא אמר הכתוב שהנערים ילדינו פני זקנים, דלא איכתה להו לזקנים בגארותם, והמה ששים ושמחים לעשות רצון קוים ואין משיגים על הנערים הרקים שמתגאים לגדון.

אור"ם המאמר נערים ילדינו פני זקנים ירמוז על בחי' אחרת, ויתבאר עפ"י דברי הנביא (ישעי כ"ט) לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי ויבדלו את קדוש יעקב וגו', מבוחר מהם שאם אין ישראל מקדישין שם שמים וחיי אין עושים רצונו של מקום מלציונים פניו של ישיא ישראל סבא, ומציינים השבעים הק' שהם נכללים ג"כ בשם יעקב כמ"ש היפ"ת בפירושו דבאי קרא יעקב אשר פדה את אברהם עייש"ד (הוצא בדבריו במקו"א), וכן אמרנו בפתחתא איכא רבתי (סימן כ"ד) ארשי"י בשעה שחבר בידיהם בזה אברהם לפני הקב"ה בוכה וכו', אמר לפני הקב"ה מפני מה נשתנית מכל אומה ולשון שבאתי לידי צושה וכלימה זאת וכו', ואולי זהו כוונת המאמר ונערים פני זקנים ילדינו שבעיקבא דמשיחא המנועים מן המלכות שאין בהם לא תורה ולא חכמה, ילדינו פני זקנים אצותינו ורצותינו הקדושים שמתה בעולם העליון שמתדישין ממעשינו.

שנהרגו וינקי שדים עם איש שיבז זקנים ונערים, לדיקים וגדולי הדור נהרגו בעורכיהם ונאבדו מאתנו, ונשארנו ערום ויחף ואין לנו אל מי לפנות לנפש ודבר אמת ותנועה אמתית בעבודת השי"ת, ואל פרעה קושיא חזק מאוד ומי יקום במקום קדשו, פי' מי יזכה אל בית המקדש העתיד שקיומה נחו, ועל זה אין תשובתו הקודמת מספיק שלא נגזרה גזירה על פחות מכן כי יוחר מכן ס', שבעורכיהם אף יונקי שדים וזקנים נאספו בכלל בגזירה.

אמנם יתבאר ענין התשובה שהשיב משרשיהם בערינו ובזקנינו נלך עפ"ימ"ד בגמ' (תרגום י"ד ע"א) י"ח קללות קיבל ישיעי את ישראל ולא נתקראה דעתו עד שאמר להם המקרא הזה (ישעי ג') ירחבו הנער בזמן והנקלה בנכבד, ומפרש בגמ' ירחבו הנער בזמן אלו בני אדם שמונעין מן המלכות ירחבו בני שמונעין במלכות כרמון, והנקלה בנכבד יבא מי שחמורות דומות עליו כקלות, וירחבו בני שקלות דומות עליו כחמורות עכ"ל בגמ', וקשה להבין מאמר זה כפשוטו דודאי ישיעי הנביא לא חפץ ברעתן של ישראל ח"ו, ומדוע לא נתקראה דעתו עד שאמר להם המקרא הזה, והמברש"א ז"ל פי' בחי' עפ"ימ"ש בפי' חלק (דף ל"ז ע"א) דור שכן דוד בן יראי חטא ונאסר וכו' נערים ילדינו פני זקנים וכו', וכיון דקללה זו סימן לביאת המשיח נתקראה בה דעתו של ישיעי עכ"ל, וליצי דאין הלשון ירחבו וילדינו גזירתם שיה ואין הא' סימן להצירו, גם מדוע בשביל סימן זה דייקא נתקרה דעתו של ישיעי הנביא, ואף לולא הסימן אנו מנפים ומחכים על ביאת המשיח שחב"י צ"ב, ועפ"י פשטות אפ"ל וכמדומה ששמעתי כן בשם לדיק אחד, והנה בגמ' שם פי' י"ח קללות מאי ניבה, ודרשו ז"ל מקרא שלא יכה בישראל לא תורה ולא חכמה לא נצא ולא מנך ולא זקן הראוי לשיבב ולא מי שיועד לישא וליתן במלחמה של חורב, ע"כ ה"י מתוירא שמה יפסק ח"ו כה החורב לגמרי, ולזה כשאמרנו לו נצא וכו' זו ירחבו הנער בזמן וכדעת ר"ל בזמן מיירי שמונעין מלכות כרמון נתקראה דעתו בזה שעכ"פ י"ח עוד במציאות יחידי סגולה שהם מלאים מלכות כרמון ולא יכה ח"ו

במסיבה להתזקת הישיבה

(מיאמי תשי"ח)

ויושב את משה ואת אהרן אל פרעה ויאמרו לו
וגי מי ומי האלוהים, ויאמר משה בצערינו
ובצוקינו נלך בצנינו ובצננותנו נלך וגו', הקשה הכל
ויקר האלוהים לשון הזה אינו מחייב, והכל לימר
מי ילך משמע להבא, וכמו שהשיב לו משרע"ה
בצנינו ובצננותנו נלך, גם יליד בתשובת משרע"ה
בצערינו ובצוקינו נלך בצנינו ובצננותנו נלך, והזכיר
בתחלה דרך כלל בצערינו, וכבר נכלל בה צנינו
ובצננותנו, ומה לורך לפורעם ולכפול עוד, גם מדוע
הזכיר צ' פעמים נלך וחלקן לתרי צבא, וסגי שיאמר
בצערינו ובצוקינו בצנינו ובצננותנו נלך, גם יליד
דמעיקרא לירק הליכה הנערים אל הזקנים, במ"ש
בצערינו ובצוקינו נלך, ואח"כ הזכיר ערה"פ לבדם
בצנינו ובצננותנו בלי לירוק הזקנים וכ"ז טעמא צבי.

(צ) **בתרגום** יונון (פי' בשלה) יש מאמר פלא ער"פ וחמשים עלו בניו מארץ מצרים, פי' יוצי"ע וכל חד עם חמשה עטלין סליקו בני ישראל מארעא דמצרים, ויבוא פליאה נשגב דאזי יצוייר דכל ישראל הי"ל במספר מכון וממונאם ה' עטלין לא פחות ולא יוצר, גם הרי אמר'ל (במדבר פי' א' סי' ח') שהיו יולדות ששה זכרים א' ויהיו פרוין ורביין שלא כדרך הטבע.

ואם ⁵עפי' דרשום ז"ל וחמשים ענו צ"י מאחך
מנרים, אחד ממחשבה יאזר וד' חלקים מהו צ"י
ימי אפילה, לפי שבו רשעים ולא רצו ללכת ע"כ
במדרש, אמנם יש לחקור דאזתן הד' חלקים שנשארו
במנרים מה נהי' עם צניהם הקטנים אשר אין עול
בכפם, וצ"לם היו מספר רב, הכי נאמר שגם הם
מהו ונשארו במנרים, זה דבר זר ורחוק מן השכל,
דאם אצותיהם נעמעו והתחברו אל המנריים ולמדו
ממעשיהם, וראתה חכמתו ית' שלא יאות התחברותם
לכלל ישראל, וצבע"ה נשארו שם ולעמוד יחי' תקון
לנפשותם וינערפו ויתחברו כמבואר בדברי הראי"ה,
אבל וודאי צניהם הקטנים לא חטאו ולא יעלה
על הדעת שגם הם נחרקו ויצדלו מכלל ישראל בעון
אצותיהם, ויחזק צניהם של אותן ד' חלקים שנשארו,
ונערפו ⁶לכלל ישראל ויאזרו ממנרים עם חלק א'

והנה מבואר בדברי הראשונים ז"ל דתרי תחית ים, והלדיקים הגדולים יעמדו בתחי' חייק בציתת המשיח ויאלכו שני משיח, והשני הוא תחי' הכללי לכל העולם. (הבוצ' דדבריו ב"מ), והאמר"ל צמד"ר (סוף פ' עקב) ח"ל הקצ"ה למשה חייך בשם שנתת את נפשך עליהן צבוריז, כך לעיל בשאצית להם את אלי' הנצח שניין באין כחמת, מנין שכיב כי ארך אפים וגדל כח וגוי כי בסופה ובסמרה דרכו וגוי בסופה זה משה וזכי ובסמרה זה אלי' וזכי, ועוד אמר"ל צמד"ר פ' חקת (פרשה י"ט את וי) ח"ל הקצ"ה למשה שצחק הוא שהולאת סי' רצוא וקצרתם צמדבר ואתה מכנים דור אחר, עכשיו יאמרו אין לדור המדבר חלק לעו"ב, אלל חתה צינדן ותצא עמכן שנאמר ויתח' ראשי עם גדקת כי עשה, לכך כתוב לל תציאו את הקהל הזה אלל שילאו עמך עי"כ, אל"כ בשציאו משה רבינו עי"כ עם אלי' יצאו עמו כל הדור ההוא ויעמדו לדיקו הדורות ויבט יסוישו לנו לעשות תשובה אמיתית, וצדקות יעזור השי"ת שכול לעשות תשובה ולזכות אל הגאולה שלימה, כדי שלל יתציישו על ידינו שיכיו עוענין לפני השי"ת למח מגיע לנו צושה וכלימה הוא.

ועד"ץ אפ"ל כבונת התשובה שהשיב משה רבינו ע"ה על שאלת פרעה מי ומי ההולכים, ועפ"ד המדרש אמר מי יעלה בזה ה' ומי יקום במקום קדשו, ר"ל מי יזכה אל הגולה העתידה כנ"ל, והשיב לו משה רבינו בנעיריו וזקניו נלך שאף הנערים המנוערים מן המצות ילכו עם הזקנים שיעמדו בתחיית המתים בציאת אליהם, וזכונתם שלא יתביישו ממשעיהם יזכו לעשות תשובה ויתקנו מעשיהם ויזכו אל הגאולה, ועוד אמר לו בצנינו ובצנוותנו נלך היינו חינוקות של בית רבן שהכל פיהם אין צו חטא, ואם נזכר לגדלם על דרך התורה והיראה זה יעמוד לנו לחכות ויגן עלינו שוכל לילך בנעיריו וזקניו ביחד עם זקני הדורות וזקנים הקודמים, וזכה גם אנו אל הגאולה שלימה, ולזה כפל לומר צ"פ נלך שהם שני צדדים שעל ידיהם נזכה אל הגאולה, זכות הזקנים שלא יתביישו ממשעיו, וזכות השב"ר, והצד"ע יעזרו שבמהרה נזכה אל הגאולה שלימה האמיתית בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

שכבר נזכר שמשא הי' המדבר אליהם, ומה ח"ל ולא שמעו אל משה, ובמדבר (פר' י סי' ה') מקוצר רוח ומעבודה קשה שהי' קשה להם לפרוש מע"ז, וב"ז תמוה דמשיקרא כתב' ויחמן העם וישמעו וי', ומדוע עכשיו לא שמעו אל משה, ויחמן שהכשרים שבארץ ישראל שהאמינו בשליחותו משיקרא, גם עכשיו לא נחשפך דעתם ורצונם, וי"ש ולא שמעו אל משה הכוונה על אותן ה' חלקים אשר לא רצו ללכת, ואף אלו שמעו אליו בתחלה כמ"ש ויחמן העם וישמעו, אף שהיו אדוקים בתועבת מלרים וצ"ע, אבל חשבו לעשות פשרות ולחזו בזה וגם מה אל חתה, אבל כאשר נזכרו לעתה שהדרך המבוקש ע"י משרע"ה בשליחותו הי' להפריש מע"ז ותועבת מלרים פרישה גמורה בלי פשרות, לא אצו שמוע ולא רצו לקבל ממנו, וי"ש ולא שמעו אל משה, ר"ל לז' שמשא הי' המדבר אליהם וע"כ הי' קשה להם לפרוש מע"ז על דעתו וכוונתו, ומה"ע לא יאלו חלל א' ממשמשא, כי לא היו ראויים אלו שיתחברו עם ישראל, עד שיתחברו ויתקונו לעתיד, ויחזרו לשורשם, ופרעה השיג זאת ועד"ז הי' טענתו מי וימי ההולכים.

אמנם משה רבינו השיב להכחיש טענתו, שלא כאשר תחשוב שהטף ישאלו ברשותך, אבל צנערינו וצוקינו נלך צנענו וצנעותינו נלך, ועפ"י דרכו הי"ל שגם אותן ה' חלקים שלא יאלו אבל צניעם יאמרפו אל הכלל ישראל ויחגדלו ע"ד התורה, ואפשר דע"כ עשה מכן צ' חלוקות צמ"ש צנערינו וצוקינו נלך צנענו וצנעותינו נלך, והצנים מאותן ד' חלקים שנשאלו במלרים, אף שהי' נורף גדול לחזור על תקנתם ולהילולם, אבל הרי נחגדלו צניע הארים אשר התחברו לדרכי המלרים, והי' סכנה גדולה צדד שאלו הצנים יתחברו עם הצנים של הכשרים אשר נחגדלו צדד היסן המסורה, ע"כ עשו מהם צ' חלוקות, ואלו הצנים שנשאלו באותיהם במלרים לאמרפו אל הצנים שילמדום דרכי הי' אף לפרוש מדרכי האומות ותועבותם, והכשרים שבארץ ישראל הוליכו צניעם וצנעותיהם עמהם ונחגדלו על ידיהם, וי"ש משרע"ה לפרעה צנערינו וצוקינו נלך, היינו דגם אלו שישאלו במלרים, ונעריהם יאמרפו אל הצנים וילכו עמהם צדדיותם ועמהם, ואמר **עוד** צנענו וצנעותינו נלך על בני הכשרים

מחמשה אשר היו עבדים ונבדלים מהתחברותם של מלרים ודעותיהם, והאמינו צדדית הי' וצמשה צדדו ללכת ממלרים ויחפשו מע"ז, ועל ידיהם נחגדלו במדבר גם אלו הילדים לתורה ולמלות, וצדד יתבאר דברי וי"ש וכל חד עם חמשה טעלין סליקו צני"י מארעא דמלרים, ולא נחית למנוחא שהיו במספר חמשה, אולם הכוונה ע"ד דרשתם ז"ל הי' מחמשה יאלו וד' חלקים מתו וכו', ועד"ז הכוונה עם חמשה טעלין ר"ל הי' חלקים, שחן ממה שעלו עם טעלהון, הוליכו עמם עוד הטעלים של אותן ד' חלקים שנשאלו במלרים והוא פי נכון צס"ד.

והנה כבר ביארנו (לעיל צדדו הקדום) שהשיג פרעה דרוב גדול מישאלל אינם רואים לילך צנענו ודרכתו של משה ואהרן, ע"י שהתחברו עם המלרים ולמדו ממעשיהם, ועד"ז הי' שאלתו מי וימי ההולכים צלשון הוב, ר"ל מי וימי ההולכים צדדיותם וצדד עבדות הי', וכמ"ש ק"ז וזה"כ עה"פ (תהלים א') אשרי האיש אשר לא הלך צנעת רשעים, דהליכה זו לאו הליכה ממשה, אלא שלא הלך צדדית ועמהם, וכעין שפירש"י ז"ל ויך איש מצית לוי שהלך צנעת צחו, הרי מצוה דהליכה צנעת יקרא הכתוב צסם הליכה סתם, ואף כאן ענן פרעה אתם אומרים נלכה ומצנעה לה' חלקינו וגם את העץ רצונם ללך עמם צהליכה זו, מי וימי ההולכים הלא מועטים הם אשר הולכים צנעתם לעבודת הקב"ה ואין תדברו צעד כללות האומה, והלא אחרי צנים להטות וצנים לא יאמרפו עמם צהליכה זו, וצמחת לא הי' גם רצון הצני"ת שיאמרפו ויחברו עם ישראל ללכת עמהם, וע"כ מתו צג' ימי אפילה, כי הי' חזק התחברותם לצני"י הכשרים, אמנם טענת פרעה הי' כיון שאין כאן אלא מיעוט דמיעוט ההולכים צדדית זה, א"כ מה כח טענתם לדבר צסם כלל ישראל, וצשיקרא רצה לעכב העץ שלא יאלו, כמו שפירש דבריו מיד אח"כ ואמר לנו נא הגברים, שאם האבות אכלו צוסר שני צנים תקריבה ולא נחגדלו עדי", ומה לכם להכריחם צעכ"ח על דעתכם.

ואמ"ס צמאמח"כ ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, דיל"ד דהול"ל ולא שמעו אליו,

משמע שהולכים עכשיו והרי עדיין לא כלבו, ועוד שני פעמים נלך וודאי אחד מהם מיותר, כי הוליל צנערינו וצוקינו צננינו וצננותנו נלך, ועוד כי חג ה' לנו והרי למעלה חמס צסס ה' ויחגו לי צמדבר, משמע שיהי חג ה' ולא לנו, והבדל זה ידוע כי חג לה' הוא צעצעות השמים, וחג לנו הוא צנמחח העוצדים, כמ"ס עזרת לה' וכתוב עזרת חסי' לכם, ור"ל אמרו (צ"ל דף ע"ו ע"ב) דרך פשרה חזיו לה' וחזיו לכם, וכאן מי כהחכם ומי יודע פשר דבר עכ"ל הכלי יקר, עוד יל"ד מדוע חלקם הכתוב לחרי צצא צנערינו וצוקינו צננינו וצננותנו, והרי הצנים וצנות כבר נכללו במאמר צנערינו.

(ב) **בבעל** העורים כתב חמס פרעה למשה מה אתם מצפים כ"כ ללכת, וכי אתם סבורים ליכנס לארץ, מי ומי ההולכים ליכנס לארץ כי כולם ימותו צמדבר חוץ ירשע וכלב, הסיב משה צנערינו וצוקינו נלך, כי לא נגזר גזירה לא על פחות מבין כי ועל יתר מבין כי עכ"ל, והצנצנאל מציא זה צסס מדרש ח"ל, וגם לפי"ד צ"ב המשך דברי הפסוק צננינו וצננותנו על מי קאי, אם על הפחותים מבין כי כבר נכללו צמלת צנערינו, ואם על היתרים מבין כי הלא היו צכלל הגזירה למות צמדבר וא"ל לומר שעמכם יכנס לא"י.

(ג) **כ"ק** אצא מארי זלכ"ה צדושים לסוכות הציא מדרש פליאה זה חוארו ויאמר משה צנערינו וצוקינו נלך וגו' כי חג ה' לנו, זה חג הסוכות והוא חמור, וצננינו צחיי פי' כי חג ה' לנו זה חג שצעות עיי"ש, וגו' צ"ב כי משרש"ה חמר דרך ג' ימים נלך וחצחה וגומר, ועדיין היו צ' חדשים ויותר עד חג השבועות ומהו הכוונה צמ"ש כי חג ה' לנו זה חג השבועות.

שיחגלו חלל אבותיהם, ולא הזכיר כפל הלשונות נלך נלך דלא סגי בחדא והאורך להפרידם ולגדלם כ"ל צפ"ע עד שיחגלו להיות כולם אבותים וצדורים צורך המסורה.

המורם מח ללמוד עד כמה חיוז האכירות צגידול הצנים וצנות צדרך הישן המסורה, וא"ל לפרע סכרסח מאוד פעלו להחזקת היסודות, הישיבות וצחי חית שנתיססו על סכרסח הקודש צלמעריקא לפני שנים הרבה, וניילו על ידם ולידי ישראל צמספר רב, אשר לא ראו חלל אבותיהם זיק של יהדות, חלל צכל זאת חללו הילדים שנחגלו צדרך הישן צריך הליכה מיוחדת, וא"ל שיטערו חלו עם חלו כמו שפירשו צמאמה"כ צננינו וצננותנו נלך, ועד"ז נקוב שיהיו כולם אבותים כולם צדורים ע"ד המקובל מאצותינו הקדושים, והאמת שהחזיק ודרך היסודות לא נשתנה כמ"ס החת"ם זלכ"ה צוואתו חל חאמר נשתנו העמים, יש לנו חצ זקן הוא לא נשתנה ולא ישתנה, וכשנחכה חל הגאולה יחזור ויחזק הכל חל מקומו ושרשו, וחיוצא רמיא על כל ח' מישראל, חף שלא הגיע עדיין לצחי זו ואין צכה השגתו לשנות ענינו מדרשו הרגיל, וגם חת צניו קשה לשנות צפ"א, עכ"ז חיוצא רמיא לחזק חינוך כזה ע"ד הישן המסורה, שיהי זה המליחות צעולם, ולהיו ידוע דאם יש צמליחות חינוך כזה, ה"ה משפיע גם על אחרים חף על אותן שלא הגיעו עדיין להשגה זו, והצו"ע יעזור שהנלך הראשון יתעלה חל צחי נלך השני, ונלך מעלה מעלה ולא נסוג אחור חיו, וחכה לראות כל ישראל צרום המעלה וצעלימות האמתית ומלכס צראשס, ולקבל פני משיח צדקו צהתגלות צדוד שמים עליו צמסרה צימיו חמן.

*

(ד) **ויקרא** פרעה חל משה ויאמר לכו עבדו חח ה' רק חלנכס וצקרכס יגו וגו', ויאמר משה גם חחה חתן צידו צצחים ועולות ושעיו לה' חלקינו, הקשה האזהרה"ק ח"ל חוף שחול ישאל עבד ה' צצחי חלקים מא"ס צצוי וצמח אשר הרים פיו צקדוש ישראל ויח"ל חחפן לה' צצח רשעים.

הבינה החשובה בהקדמת מדת היסוד הנרמז בוא"ו של חיצת ומ"י, שגלגל זה מה יתרון לכם במה שחלבו לעבודת השם, כי לא יראה אם לא תקנהם מדת היסוד שהוא יסוד ושורש הכל, וע"ז השיב משה לאותו רשע בנעריו ובזקניו נלך, כאמרם ז"ל (סוכה דף י"ג ע"א) אשרי זקנוהו שכפרה על ילדותיו, דהיינו שבעת הוקסר עשו תשובה על מה שפגמו בחטאת נעורים ותקנו חף ימי הנעורים, ובשניהם נלך לעבוד את ה', אח"ד ומקנה לשון קדשו עיי"ש ד שחאריך.

ובדרבנו אלך בחוסי' נופך לפרש גם סיפא דקרא בבנינו ובבנותנו וגו', גם מה שהקשה בבלי יקר ודבוללים לשון כוח חינו מתיישב וכול"ל מי ילך, דהנה לפי חשבון הרמב"ן ז"ל מכת הארצה ה"י בחודש ניסן לא קודם לכן (עיי"ש ד עכ"פ הנו מביא מחר ארצה) ואמר"ל במכילתא עכ"פ וילכו ויעשו צ"י כאשר נזכר ה' את משה ואהרן בן עשו, וכי כבר עשו וכלא מר"ח נאמר להם מזה ז' ולא עשו עד צעשור נחמד, אלא מכיון שקבלו עליהם מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו עכ"ד במכילתא, עכ"פ מוצא שצוהה שעה שהתיר משערי"ה בהם על מכת הארצה, כבר קבלו ישראל ע"ע מזה הפסח ועשו הכנה לקדושה נפלאה שהשיגו בליל יואחס, ובאמת כן נריך להיות בכל מעשה המצות להקדים בחי' הראוץ בחשוקה וחספיה ודבוקה עוד ערס הגיע לידו לקיימנה, ואז הקב"ה מתעבה לו למעשה, וע"ד שפי' בספרי"ק סידורו של שבת (ח"ב דרוש ד') מתאמר ז"ל (ויקרא פ' כ"ז ס' ב') מי הקדמני ואשלים, מי עשה לי מזבח עד שלא נתתי לו בית, מי עשה לי מעקב עד שלא נתתי לו גג, מי הפריע לי תרומה עד שלא נתתי לו גזרן וכו', ולכאורה יפלא דצריכה והלא ידוע שאין הקב"ה צא בערוניו עם צריחויו כמאמר ר"ל (ע"ז ג' ע"א) מה יש לו לעשות האם יעשה לו מזבח בלא בית או מעקב בלא גג וכו' אמתמה, כי אם אין בית אינו יקבע המזבח וכו', ופי' הוא ז"ל כי המשכיל והחולק בדרך אהבה אמת של הקב"ה וחורוהו, כל מהשכחו ודעתו סובב על זה רק לקיים מצות ה' ולעסוק בחורוהו ורואה בקיומן באמת וכו' שנה בחטאת מתעבה בנין הבית עיקר

(ה) עוד יל"ד דמאמר ועשית לה' אלקינו מיותר, ומובן מאליו שהצדדים ועולות וקריבים לה' ולא לע"ז חיו, ומדוע הולך לפרש ולפרש ועשית לה' אלקינו, ועוד דמאמר וגם מקנו ילך עמנו ג"כ מיותר ומובן מאליו, ואם פרעה יתן צדדים ועולות משלו, כ"ש שמקנה ישראל ילך עמכם, עוד יל"ד באומרו גם אתה וגו' וגם מקנו וגו', מ"ע כפל מלה גם צ"פ, והחיד"א ז"ל"ה מדייק באומרו גם אתה תתן בידנו דמלת בידנו מיותר, וכול"ל גם אתה תתן צדדים וגו', ועוד כינן מלנו שנתקיים דיבור זה שאמר משה רבינו גם אתה תתן בידנו צדדים ועולות, ולא יתכן שיכתב בזה"ק דיבור שלא נתקיים.

ו' להלן בפרשה ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו אלו וגו' גם לאנכם גם בקרכם קמו כאשר דברתם ולכו, פירש"י מכו כאשר דברתם גם אתה תתן בידנו צדדים ועולות, וז"ל איך יתקשר זאת עם משמעות הכתוב, הלא בפירוש אמר לאנכם בקרכם דייקא קמו, ואם הכוין על מ"ש גם אתה תתן בידנו צדדים ועולות, הול"ל גם אלני ובקרי אתן לכם.

ולבאר הענין נקדים דברי האומ"ר ז"ל"ה בקדויו"ע לפרש דברי המדרש (מנצח צעיר דוד) אמר פרעה מי ומי הבולכים, עתידים אתם אומרים מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו זה מי ומי הבולכים, והוא תמוה מה ענין כך קרא לכאן, ואחמ"ר ז"ל מפרשו בדרך הסוד עפ"י המדע דמ"י נקרא מדת הבינה, (עיין בזה"ק בהקדמת בראשית בדף הראשון ע"ב) ומ"י הוא"ו רומז למדת יסוד (עיין בזה"ק ויאל קס"ב), וזהו מכה להבין מאמר דוכתע"ה, מ"י היינו מדת הבינה שהוא לשון תשובה כל ימיו ועלה בהר ה', וראה שיעלה מעלה מעלה בהר ה' ע"י שירגיל עמנו במדת הבינה שהוא לשון תשובה כל ימיו, ורק תקומה לא יוכל להשלים זה הבנין אח"כ שיתקן קודם מדת היסוד, זה שגמר אומר ומ"י הוא"ו רומז למדת יסוד יקום במקום קדשו, עיי"ז יהי תקומה לכל מדרגותיו, וז"ש פרעה אל משה ואהרן לכו עבדו את ה' וגו' מי ומי הבולכים, היינו אם אתם רואים לילך לעבודת ה', לריכים אתם קודם לראות אם תקנהם את מדת

אז אפ"ל ששאל פרעה מי המה הראויים להיות בין ההולכים, כי צאמת לא היו ישראל ראויים להגאל עד רגע אחרונה, שהפלא ה' חסדו להעלותם לרום המעלות ועשו תשובה שלימה מאהבה וחודו ושצחו להשי"ת בצמירת הלל בהתעוררות נפלאה ואהבה עזה, ולא נעשה בהם השתנות גדול לעוצה והיו ראויים להגאל, אמנם פרעה לא ידע העתיד וראה רק מצבם הנוכחי, וע"כ שאל מי ומה ההולכים ר"ל הראויים להיות בין ההולכים, ולא לא אמר מי ילך כי לא שאל על עמם ההולכים כי על זכות ההלכים והכן.

אמנם תלונתו ה"ל מעיקרה ליחל, וצאמת צאותה שעב כבד עשו ישראל הכנה להדבק בקדושתו ית', וקבלו עליהם לקיים מצות הפסח מ"ח כמבואר במכילתא ה"ל, וסוף לזה הגדיל השי"ת חסדו עמכם בגאולת מלרים להעלותם שלא על סדר המדרגות, רק בדרך דילוג וקפיצה ונתעלו צפ"א מדיועה התחתונה לרום המעלות, וכמ"ש בספ"ק ופסח ה' על הפסח, להיות שצריך להקדים לכל דבר שבקדושה אחרונה דלתחת, כמ"ש ר"ל (שהש"ר פ' ה' סי' ג') פתחו לי פתח כפתחו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם, אבל בגאולת מלרים הפליא ה' חסדו להקדים אחרונה דלעילא, וז"ש ופסח ה' על הפתח להביטם ערס שפתחו פתח באחרונה דלתחת ע"כ ד"ל, וע"כ מה ששאל צעניו ההכנה מי הם הראויים להגאל אינה שאלה, אמנם מה שרמזו בחצית מ"י ומ"י ההולכים על תשובה ותיקון היסוד כמ"ש אחרון זל"ה, וזוה"ל זה לא יראה העבודה, ע"ז השיצו לו משה ואהרן צ' תשובות, צעניו וצוקניו נלך, ע"ד שאמר"ל (סוכה דף נ"ג ע"א) אשירי זקנותי שפכר על ילדותי, כינוי אף אלו שפגמו ר"ל צעירותם בחטא הורא, עשו תשובה צעח זקנותם והעלו ותקנו אף ימי הגעורים וצעירים נלך לעבוד את ה', וע"ד שפי' אחרון זל"ה, ואמר עוד צעניו וצוקניו נלך שגשגתו ומזרח להשיג על צנינו וצנותו הקטנים שיתבאר בעתיד ולא יתלכלכו צפגם מזה היסוד, וזה יהי תקון גם לפשענו, וז"ש צעניו וצוקניו נלך, שעל ידם חכה גם אנו ונלך להדבק בצדוקת השי"ת.

ויקר צעניו לקיים מצות ה', וצונה להיות לשם כך כדי שיקיים צו מצות מזה או מעקב וכדומה, וכל יגיעותיו וטרחותיו הכל יעשה בשביל המצוה כי היא אהובה לו, וכמ"כ בלישת העיסה משים חוכן כוונתו בתחילה הלישה כדי לקיים מצות בוראו להפריש ממנה חלה או ליתן ממנו לעניים, וע"ז אמר"כ מי הקדמתי ואשלים, כלומר הכה אמת שבסוף הבנין אחת עושה מזה ומעקב, ובסוף הלישה אחת מפרש חלה, אבל נראה מה כי השיקו והתשוב צעניו, ואחרי הקדמת במחשבתך בתחילה הבנין וכושי, אם צנית מתחילה כדי שיהי לך מקום לקבוע מזה וכו', ולא בוראי אשלים לך לראותי שמתו יקר וחשוב צעניו וכו' ע"ש שפ"ק.

ובאמת אף שיש לאיש הישראלי רצון לעבוד את ה' צ"ה, אבל איך רצון ואיך רצון, כמ"ש ק"ז זל"ה (בתפלה למשה מ"צ) ע"כ צ"ה נפשי לאלקים וגו', כי יש צ' בחיותו למאן, יש למאן בלא תשובה ודבוקה וחפיצה ובלא דחילה ורחימא, רק רצון פשוט שראוי ה' שיהי טוב, אבל אינו רואה לעמוד זה מקרי למאן מה ולא פרחת לעילא, וכדברי הכ"ק מ"ה ר' אלימלך ז"ל רצון דרצון שרואה שיהי רואה, אבל אין זה התגלות הרצון, אבל התגלות הרצון בהתגלות הלצ בתשובה ודבוקה וחפיצה בהתלכדות רשפי אש שלבבת י"ה רואה להדבק בדחילה ורחימא עכלה"ק, והתגלות הרצון האמיתי יוכר במעשה האדם בתעושותיו ובהתרגשותו.

ודגה פרעה הרשע ה' גדול מאוד בתכונה מרכבה העמאל, ומשם השיג צחי' מדרגות של ישראל עד היכן הם משוקעים בטומאת וטוענת מלרים, ולא שאל קשיא חזק למשה ואהרן, אחם אומרים נלכה מצחה ל' אלקינו, שרואים אחם להתדבק בקדושתו ית' ולעבוד עבודתו, וראה מי ומה ההולכים מי הם אשר הכינו עמם בהכנת קדושה להיות ממנה בין ההולכים מיד ע"ד מי הקדימתי וכו', וע"כ לא אמר מי ומה ילך בעתיד, כי לא שאל על פועלת ההלכים צעם רק מי הם אשר כבד עשו הכנה לזה לתקן מזה היסוד ולהקדים רצון האמיתי להיות נחשד לו כמעשה מיד.

בחי' הליכות, או אפשר שירמזו על לעתיד שאז יקומו מחי' מדבר ויעמדו בגופם וע"כ כפל עוה"פ נלך. וכמו"כ בחורבן הגורל שהי' בימיו שנאבדו צבוע"ר חלפים ורצות מישאל, מי יודע אם לא חזרו כבר ונתגלגלו צביונו וצנותו, והדור של עכשיו הם חלק מאותו הדור ויזלזו נשמתם, ועליו מוטל לגדל חלו הצנים בדרך התבונה שחזרו לקבל פני משיח לדקונו, ועל כל אב מוטל להשיג על ציוו שיתגברו צבוע"ר ולא יתלכלכו צעות חיי ויהיו זכאין וזכר יהי תיקון גם לנפשו.

ולבאר יתר הדקדוקים ע"כ"פ כי חג ה' לנו גם ע"כ"פ גם אחת חתן צידיו זכאים ועולות וגו', נקדים מ"ד במד"ר (פי' ואלה פי' י"א סי' ה') מהו ולא ימות מכל לבני ישראל דבר, אפי' צבוע"ר שביה ציד ממרי וחי' לו לישראל תרעומת עלי' שיש לו חלק זה היתה ניוולת וצבך ידעו דין של ישראל עכ"ד המדרש, והנה האומות אומרים אם בגופן שלטו בנשותיהם עאלו"כ, אבל האמת לא כן שהיו ישראל גזורים צעירות ושמו קדושתם במסמ"פ וכמו"ש ר"ל (ויק"ר פי' ל"ב סימן ה') אחת היתה ופרסמה הכחצו, וצבוע"ר יוסף הצדיק נגדו כל ישראל צעירות, אכן על מקניהם של ישראל צוודאו שלטו המצריים וגזלו מקנה ישראל, ולא היה להם מי שיצדיק את דיוטם, וצבוע"ר איתיהם היו מצדיקים את המצרי ונשארם הצבוע"ר חללם, אבל צאמת מצד הדין הרי זה מקנה ישראל חללם שהם ציד המצרי.

ורחנה לא מצינו בכל המכות ששלח פרעה לראות אם שלטה גם צביו, ומה נשתנה מכת דבר דכחיו צו וישלח פרעה וזהו לא מה ממקנה ישראל עד אחד, ואפי' דגם צבוע"ר זו לא שלח לראות צביו ישראל כי כבר ידע כי הפלח ה' להבדיל את ישראל ולהיליטם, אבל שלח לציח המצרים לראות אם שלטה הדבר צבוע"ר שביה ציד המצרי וחי' לו לישראל תרעומת עלי', וע"כ אמר והנה לא מה ממקנה ישראל עד אחד, שאף חלו לא מהו מפני שהם מקנה ישראל מצד הדין כ"ל, ואיתיה צבוע"ר גזל ולא נתיאשו הצבוע"ר שיהיה חיים יכולים להקדישו, זה מפני שאינו שלח מה מפני חיותו צבוע"ר, ולפי"ז המקנה שגזלו המצריים

או אפי' דעל שאלת פרעה מי וזמי ההולכים, ר"ל מי הם הראויים להיגאל וצבוע"ר זכות כ"ל, ע"כ השיבו משרע"ה צביונו וצבוע"ר נלך, צבוע"ר שנדריך צביונו וצבוע"ר על דרך ה' ודרך התבונה, וזה כמו יפה על הגאולה כמו שהפליגו ר"ל (שצח דף ק"ט ע"ג) צבוע"ר חש"ר הכל פיהם שאין צו חטא שאין ערוך חלי, וצבוע"ר משרה הקצ"ה שביה צבוע"ר, וע"כ יהי תקנה גם לנו, כי צבוע"ר חזכות של צביונו וצבוע"ר זכר עוד גם חלו לעשות חשוע"ר ראוי והגונה, והשי"ת יעזור לנו שיתקיים צו צבוע"ר וצבוע"ר נלך, לתקן צביונו וצבוע"ר חזכות גם ימי הנעורים, ואם לא השלמנו אף זה כדענו, נזכר עכ"פ צביונו וצבוע"ר נלך לגדל דורות ישרים ועל ידם נצב גם חלו.

ומעתה נבוא לבאר עפ"י דברי המדרש הוצא צבוע"ר שהשיב משה צבוע"ר וצבוע"ר נלך, כי לא נגזרה גזירה לא על פחות מנן כי ועל יתר מנן ס', ולפירוש זה ל"ב המשך דברי הפסוק צביונו וצבוע"ר, דכבר נכלל במאמר צבוע"ר וצבוע"ר (עיון לעיל קוש"א צ'), ויבין עפ"י"ש צבוע"ר ע"כ"פ (פי' דברים) בהקדם קוש"א המפורשים וכן הקשה צבוע"ר החיים הק' שמוציא שהוכיח משרע"ה את ישראל על מה שהמנו על ים צים סוף, ויאמר האומר והלא אותם שהמנו על ים סוף כבר מהו ונשלמו צבוע"ר צבוע"ר של שנה הנה קודם מאמר זה של משה, וא"כ חלה האלף מה עשו שמוציא עפ"י"ש חורלו, וצבוע"ר ע"כ"פ כתב לתקן דשפיר הוכיחם דעכשיו כבר חזרו ונתגלגלו צבוע"ר אותם החטאים וידעו צבוע"ר ואלה שחקו ע"כ, נמלא דאיתו הדור שנכנסו לא"י הם צבוע"ר היו דור המדבר שנתגלגלו עוה"פ צבוע"ר.

ולפי"ז אפי' דעל שאלת פרעה מי וזמי ההולכים ליכנס לארץ כי כולם ימותו צבוע"ר, השיבו משרע"ה צ' חשוע"ר צבוע"ר וצבוע"ר נלך, כי לא נגזרה גזירה לא על פחות מנן כי ולא על יתר מנן סי' כח"ש צבוע"ר, ועוד השיבו צביונו וצבוע"ר נלך, שאף מחי' מדבר ויכנסו לא"י ע"י שיתגלגלו עוה"פ צבוע"ר כדברי הש"ך ע"כ"פ, וצבוע"ר ויבין מה שחלקו לשחים גם כפל מלת נלך צ"פ על שהם צ'

ע"ה) שולחנו של אדם דומה למזבח, דמה ששוחט בהמות ועופות למאכלו ע"כ מטעם השתעבד פחות לנכבד, א"כ גם מה יקח ק"י הכ"ל לעצמו להשתעבד לרוממות הצורה יח, וז"פ כי ממנו נקח לעבוד את ה', אף אם לא נקריבנו לה' זבחים ועולות, יש לזרז לנו צהם לעבודת ה', ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה', לעשות חשבון הכ"ל עד בואנו שמה, וכשנבוא שמה נלמוד דרך העבודה הכוא.

ובזה יתבאר מ"ש רש"י ז"ל בפסוק גם לאנכם גם בקרבם קחו כאשר דברתם ולכו, מהו כאשר דברתם גם אתה חתן צדיקו זבחים ועולות, (עיין קוש"א ו') ולדרכיו כוונת הפסוק על מקניהם של ישראל שנטלוהו המצריים שלא כדון, ואז הודו פרעה שכתאמת והלדק אתם בעטנתם, ועל זה הכוונה אמר משה תחלה גם אתה חתן צדיקו זבחים ועולות וכנ"ל, ועכשיו הודו לדברי משה באומרו גם לאנכם גם בקרבם קחו, ר"ל אותן השייכים באמת לכם כאשר דברתם שבי' לכם חרעומת על המצריים ולא יכולתם להביאם צדן, עכשיו קחו אותם לכם ולכו.

וזה שאמר משה לפרעה באלנו ובצבדנו נלך כי חג ה' לנו, פי' שנקח עמנו כל האלף ובקר אשר לנו כי ממנו נקח לעבוד את ה' ללמוד חשבון השתעבדות פחות לנכבד, ואף אם לא נקריב כולן זבחים ועולות וכנ"ל, ע"כ סוים ואמר כי חג ה' לנו ר"ל אפילו ממנו ששוחט לעצמיו לזרז החג שצריך להיות חזיו' לכם גם מה יקח חשבון לעבוד את ה', ובזה יוצנו שני המדרשים הכ"ל בפסוק כי חג ה' לנו זה חג הסוכות, ובמדרש רבינו חזקוני כתב זה חג השבועות, כי עה"פ הנאמר בחג הסוכות עזרת תהי' לכם דרשו בגמ' (פסחים ס"ח ע"ב) שצריך להיות חזיו' לכם, ובשבועות הכל מדרים דבטיקן נמי לכם כמו שאמרו שם, ומזה ראי' שגם עבודת האכילה הוא עבודה ה', משא"כ מפסח א"א להביא ראי' כי שם כתוב עזרת לה' אלקיך, אבל מסוכות ושבועות חיובא ראי' מדהייבך חורה לעשות חזיו' לכם ש"מ שגם זהו עבודה ה', וע"כ לריבין אנו למקננו כי ממנו נקח לעבוד את ה', ומתוך ג"כ קוש"א הכלי יקר במאמרי"כ כי חג ה' לנו (לעיל קוש"א ח') ובכן.

*

לא יכלו בניי להקדישם עד שלא היה צדשותם, ובזה יובן מה שאמר משה רבינו לפרעה גם אתה חתן צידנו זבחים ועולות, הכוונה על מקנה ישראל שיחזירם לרשותם, כי משמעות ידו יתפרש צדשותו וכמ"ש ויקח את כל ארצו מידו פירש"י מרשותו, וז"ש גם אתה חתן המקנה שלנו צדיקו ר"ל צדשותיו ואז נוכל להקדישו וז"ש ועשיתו לה' אלקינו, ואין הכוונה שפרעה יתן משלו כי אין חפץ לה' בצבא רשעים, אלא שיחזיר לישראל את שלהם.

ועפ"ז יובן מה שחזר לומר וגם מקננו ילך עמנו, דמיותר ומובן מאליהו (עיין קוש"א ה') אמנם המקנה של ישראל שבי' ציד המצריים לא מתייחסו ממנו הצעלים שבי' מנפים לישועה שיוסר מעליהם שלטנותם ויחזרוהו להם בצבדתם, ואפשר שאעפ"כ לא ראו ליהנות מהם שהוא כמעשה נסים והקדישום לשמים, אבל מקניהם שצדשותם אין הכרח להקדיש כולם, ואולי הכפיק המקנה שבי' ציד המצריים לכך הדגיש לומר גם מקננו ילך עמנו לא תשאר פרעה כי ממנו נקח לעבוד את ה' אלקינו, שיהיה הלשון ולא אמר ועשיתו לה' אלקינו כמו במקניהם, ואפ"ל הכוונה עפ"י מ"ש ק"י זל"ה בישמח משה (פי' לו) לפרש הכתוב ואם האכל יאכל וגו' ביום השלישי לא יראה המקריב אותו לא יחשב לו פגול יחי' וגו', ותוכן הדברים דעיקר הוא דע"י הקרבן ישם החוטא אל לבו, ויחשוב בעצמו מה זה שצבדיל שחטאתי אני ישחט תמורתו בע"ה שלא חטאה ואין עול צבכא, ובודאי אין זה כ"א השתעבדות הפחות לנכבד ממנו, ומזה יבוא החוטא ליקח ק"י בעצמו, ומה אם הצע"ה לנגד האדם, אשר לא צברו ולא גמלו כל טוב כד, עתכ"כ אין ראו להאדם להשתעבד ולהכניע לממ"ה הקצ"ה שצברו והוציאו מאין ליש, ומזה יבוא לחשוב עם קוניה וישב בחשבה שלמה וכו' ע"י"ש.

וז"ש וגם מקננו ילך עמנו אע"פ שלא נקריב כולם לה' זבחים ועולות אבל יש לנו לזרז צהם, כי ממנו דייקא נקח לעבוד את ה', דממה ששוחטין בהמה לזרז אכילה יכולין ג"כ ללמוד ק"י הכ"ל השתעבדות הפחות לנכבד, וכמ"ש ק"י בישמח משה זל"ה שם דזהו כוונת אמרם ז"ל (צדקות דף כ"ה

ויתבאר הענין בהקדס לפרש מאמרי"כ (צ"י יתרו) אחס רחמים אשר עשיתי למארים ואשא אחסם על כנפי נשרים ואציל אחסם אלי ועתה אס שמוע תשמעו בקולי וגוי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ, ובתרגום יו"ט פ"י ועטנית יתכון על ענין וכו' ואובילית יתכון לאחר צית מקדשא למעבד חמן פסחא וכו', ולכאורה לפירושו "צ"י, דהרי הרבה נסים נעשו לישראל ציאת מצרים, ומדוע הזכיר גם זה דיוקא, שהענינים הולכו את ישראל למקום המקדש לעשות פסחיון וחזרו אח"כ למצרים, ומכו הקישור אל מה דסמך ל"י ועתה אס שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה.

ונ"ל דהי רלון הבור"ת שישמעו ישראל פסחיון כדינו בפסח דורות, דלון שומעין את הפסח האל בעצמו דכתיב לא תוכל לזכות את הפסח באחד שעריך, אמנם לא היו ישראל ראויים עדיין ליבסם לארץ ישראל, כי לכל הוקצב זמן מאתו ית', ובפרט ציאת הארץ חלילה בזמן כמשה"כ ודור רביעי ישובו הנה, וא"ל להקדים אף רגע א' לפני הזמן, ואפשר דלחציבותן של ישראל עשה הקב"ה להם גם, שנעקר מקום המקדש וצא לקראתם במדבר ושם הקריבו קרבן פסח, וע"ד שאמר"ל שנעקר הר המורי וצא לקראת יעאשי"ה שיתפלל בחוכה, ואולי זהו טעם הכתוב נלכה דרך שלשת ימים ונצחנה ל"י אלקינו, הכוונה על ציאת קרבן פסח שהי' הכרח לפני יציאתם, כאמר"ל במד"ר (פ"י סימן ג') אמר הקב"ה חיוך אין ישראל יולאים מכאן עד שישמעו אלכיהן וכו', והנה מארים היתה מלאה גילולים, ומאיו שמע"ט לא התפלל משה בחור העיר, ומכ"ש שלא הי' ראוי שיעקר מקום המקדש לחוכה, ועד מהלך ג' ימים אחזק עומאה, וכדמאיו לגבי עומאת נדב דבני ימים ראשונים אחזק עומאה, ואיחא צוסיק דישאל כד נפקו ממארים הארכו ספירת נקיים ללאח עומאתם כנדה.

ומעתה נבין כי כל טענותיו של משרע"ה במ"ש נלכה נא דרך ג' ימים ונצחנה ל"י וגוי, כי חג ד' לנו, ויחגו ל"י במדבר, הם כולם אחת ואין צדק עקש ופחול, ולא על הליכה המחללת צדק

ויאמר משה צנערניו וצוקניו נלך וגוי כי חג ד' לנו, צמדשה כי חג ד' לנו זה חג הסוכות וצ"ב.

(צ) **ויאמר** משה כה אמר ה' כחנות הלילה אני יולא בחור מארים, בגמ' ברכות (דף ג' ע"ב) הקשו ודוד מי הי' ידע פלגא דלילה אימת, השתא משרע"ה לא ידע דכתיב כחנות לילה וגוי אלמא מספקא ל"י, ודוד הי' ידע, וסידרו בגמ', דוד סימנא כוח ל"י וכו', כינור הי' חלוי למעלה ממעטו וכו', וכיון שהביע חנות לילה צא רוח לפנותי וטענת צו ומגן מאליו וכו' עכ"ד הגמרא, ולכאורה קושית בגמ' חור וניעור, דאף לפי חידושי אבא מספקא ל"י למשרע"ה ודוד הי' ידע, וכמ"כ הי' יכול משרע"ה לבין ע"י סימנא דכינור ורוח לפנותי.

(ג) **וי"ל** ויעשו צמ"י כאשר צוה ד' את משה ואהרן בן עשו, ובמכילתא מכו בן עשו אף משה ואהרן בן עשו, והקושיא מפורסמת דמה צורך לדרשא, ובדואי שמשא ואהרן קיימו מצות הבור"ת שז"י לכל ישראל.

(ד) **האזהרה** "ק"ה הקשה עכ"פ ועתה נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונצחנה ל"י אלקינו (שמות ג'), למח יא ד' לעשות דרך ערמה, כי ח"ו לא קאור קרה ידו מפות ישראל בעל כרחם של מארים ועיניהם רואות וכלות, וסידר כי נתכוין ד' צוה להטעותם, כדי שירדפו אחריהם להכבד צפרעה וכו', ודקדקתי בכל הדברים הנאמרים צעני ואין צדק דבר שקר, כי לא הזכירו צלשום החורש כלל, ול"ד מעלת קדוש אלקי ישראל, לא רצה לכות הדברים אליו, אלא הם בני ישראל ידברו כזה ולא אמר חיות ועתה, פי' לומר כי הם דברי עצמם לא דברי עליון וכו' עכ"ל, אמנם עדיין צ"ב כי כל מה שכתב צוסיק הוא אחת לאמתו, ודברי משרע"ה אף אם אמרם מפי עצמו הם אמתיים בכל אופן ואופן, מה גם שחור ושנה טענה זו פעמים הרבה, כמ"ש שלא עמי ויחגו ל"י במדבר, נלכה נא דרך ג' ימים ונצחנה, צלחנו וצבקרנו נלך כי חג ד' לנו, ולא מאיו שהי' הליכתם על מנת לזכות במדבר, וצ"ב לקרב הענין עפ"י פשוטו.

אולם ועתה מזמן הזה ואילך אם שמוע תשמעו צקולי ושמרתם את בריתי אז וכוונתם לי סגולה מכל העמים ותחזרו לביאת הארץ ויכלל תליא במעשיכם.

*

ידיד חשך וגוי פרשי ז"ל מדברי המד"ר (פר י"ד סי' ג') ולמה הביא עליהם חשך שהיו בישראל באותו הדור רשעים וכו' ומתו בג' ימי אפילה כדי שלא יראו מזרים במפתחם וכו', וי"ל מדוע הקשה כן במכת חשך דייקא למכ הביאין עליהם, ור"ל נתנו טעם לכל המכות, ומדוע ניתא לי באחרוני וקשרא לי בחשך לבד.

ואפ"ל דהנה חללות המכות כי להודיעם גבורתו ית' כמפורש בכתובים והרבתי את אחתי ואת מופתי בארץ מזרים וגוי וידעו מזרים כי אני ד' וגוי, וכן הזכיר הכתוב ברוב המכות למען תדע כי אין כד' וגומר, למען תדע כי אני ד' ועוד לשונות דוגמתו, והנה כל המכות היו דרך נסיו, ובמכת הדם כתבו ויעשו כן חרעומי מזרים בלעיסם ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם, וכתב הראב"ע ז"ל יש הפרש גדול בין מעשה אהרן למעשיהם, כי אהרן הפך כל היאור וכו' וכל מים שהיו בכל גבול מזרים שלא היו רואה אותם, ועוד כי הפך מים שאינם עומדים רק רלים תמיד וזמנים אחרים באים, ועוד כי עמוד המכה ז' ימים, והחרעומים לא הראו שהפכו רק מים מועטים עומדים בכל, וזה היה רגע אי' עד ששז פרעה אל ביתו עכ"ל, הנה אף שהכיר פרעה שאין מעשיהם צריך מעשה אהרן, מי"מ לא שח לבו אל מופת הדם, שכבר היה לו פ"פ.

והנה מכת החשך לא היה ענין נסיו כלל במ"ש כרמזין' והאבן עזרא זל"ה, וז"ל הראב"ע הנה צים אוקיונם ובה חשך עב שלא יוכל אדם להכפיר צין יום וצין לילה ויעמוד זה לפעמים הי' ימים ואני הייתי שם פעמים רבות, והרמזין' כתב חשך אפילה כלומר איד עב מאוד שירד מן השמים וכו' עיי"ש, ע"כ הקשה לרש"י ז"ל חשך למכ הביא עליהם, **חשך** לא היה בדרך נסיו הרי לא הכירו על

רשותו, כ"א על הליכה זמנית שילכו להקריב קרבן פסח ויחזרו למזרים, אלא שלא גילה לו פי הדברים כדי להטעותן שירדפו אחריהם כדברי האוהבה"ק, ומדויק בלשון החרגוס ויתן שפירש ואובילית יתכן לאחר צית מקדשא, לא אמר לצית מקדשא אלא לאחר צית מקדשא, שנקר מקום המקדש ובה לקראת ישראל למדבר, ובהאחר צית מקדשא הקריבו ישראל פסחיהם.

והנה משה ואהרן גזר חכמתו ית' עליהם שלא יבטחו לארץ עד ביאת המשיח, וחזן מטעם המצור בכתובים, כתב המגלה עמוקות עוד מזה טעמים עיי"ש, וחז"ל להפגנת קדושתן לא היו ראויים ליכנס כ"א בקדושה אי' לנעתי, ומעשה כי סי', שמשא ואהרן לא נעפרו עם ישראל בעשיית הפסח במקום המקדש, ע"כ דרשו רז"ל אף משה ואהרן כן עשו, ולא נמנע מהם הכניסה כ"א במקומה הראוי, אבל כשנקר מקום המקדש למדבר אף הם נעפרו עם ישראל וכן עשו מנחת הפסח עם ישראל.

והנה לפי"ז הענינים הולכי את ישראל למדבר והחזירות למזרים, ואמרין בגמ' (יבמות ע"ב ע"א) דכל מי שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבע להם רוח פשונית, אצ"ע דלא נצדוד ענוי כבוד, פרשי ז"ל משיח לא נשבע שלא יפזרו ענוי הכבוד, ואפשר דמ"כ לא נשבע רוח פשונית גם באותו הלילה, וסימנא דכיוור היתה ע"י רוח פשונית שמשגרת בחצות לילה, וא"ש דמשרע"ה לא ה"ל סימנא דכיוור.

ולדרבנן יתבאר דברי המדרש כי חג ד' לנו זה חג הסוכות, עפ"י הגמ' (סוכה י"א ע"ב) כי בסוכות הושבתי את בניי וגוי ר"ל אמר ענוי כבוד היו, ופסקין כוונתו, נמאל כי שם סוכות ירמז על ענוי הכבוד, ועד"ז רמז לו משרע"ה צנינו ובצנותו בללנו ובנקרנו נלך, לצות במקום המקדש, כי חג ד' לנו זה חג הסוכות, ורמז לו דרך הליכהם עם העניים, אלא שלא גילה לו פירוש כדי להטעותו כג"ל, ובהו יצואר קישור הכתוב אחת ראיתם וגוי ואשא אחכם על כנפי נשרים, ותקרבתם אל הקדושה צלי עמל ויגיע וצנת אחת שלא על סדר המדריגות,

וא"כ אין לי לקרוע בפניהם, אמנם ממנה שראה רכוש מנאים בידם ר"ל בשרושים, שלא לקחורו בגזל כ"א עפ"י ציווי השי"ת ורחמנא אפקעא מרשושים, ומנה ראוי גם על יליאחם שה"י עפ"י ה' וכך הוקצב אמנם מאתו ית', ולכך ויונס מפניהם.

*

דבר נא בצאתי העם וישאלו איש מאת רעהו וגו' ויתן ד' את חן העם צעוני מנאים גם האיש משה גדול מאוד וגו' צעוני עבדי פרעה וצעוני העם, בגמי ברכות (דף ט' ע"א) דבר נא בצאתי העם אין נא חלל לשון בקשה, א"ל הקב"ה למשה בבקשה ממך, לך ואמור להם לישראל בבקשה מכס, שאלו ממנאים כלי כסף וכלי זהב שלא יאמרו אותו לדיק, ועבדים ועמו אותם קיים בהם, ואח"כ יאלו ברכות גדול לא קיים בהם עכ"ד הגמ', ראוי להבין מה נורק להזהרה ובקשה כ"כ, ובדואי יתורו ישראל כמה שהוא לעובדם, גם מה טעם שלא יאמרו אותו לדיק וכו', והלא זולת טעם זה ראוי שיקיים הבו"ת הצעתו ואח"כ יאלו ברכות גדול, ובעצמותו ית' לעזבה אינה חוזרת ריקס, גם דקדקו המפרשים דמלת בהם אך לנותר, ויספיק צמ"ש ואח"כ יאלו ברכות גדול לא קיים ומה נורק להוסיף מלת "בהם" ומוזן מחליו שמוסב על צמ"ש האמור בקרא, גם כפי יעלה על הדעת שאע"פ יתרעם על מדותיו ית"ש ומה לו לבצע כסף וחמדת הממון לא נהשג אללו למאומה.

(ג) גם יל"ד צסיפא דקרא גם האיש משה גדול מאוד צעוני עבדי פרעה וצעוני העם, ראוי להבין מה ענינו אל השאלת כליהם דעסיק צ"י, ומשעריה לא היה נריך לכן שלהם כי לא עסק בהם כאמר"ל (סוטה י"ג ע"א) גם מהו רצויה שה"י גדול צעוני עבדי פרעה, ובצר ידענא כן מפרשיות הקודמים, ועוד מ"ש גם האיש משה, גם הרצוי ל"ב, ומי כמוהו עוד גדול.

ידו להודות בגבורתו ית' ומ"ע הביאו עליהם ומתחן כדי שלא יראו המנאים צמפתם ויאמרו אף הם לוקין כמונו ואין זה לכבוד שמים וכבודן של ישראל, ועוד שחפשו ישראל וראו את כליהם, ובשאלו וכו' שאלין מהן וכו' אמרים אין צדיקו בלום, ואמר לו אני ראיתי צדיקת וצמקום פלוני הוא, ומנה נלמח כבוד שמים גדול ועזבה גדולה לישראל עד סוף כל הדור, על שעמדו בנסיונם במכת החושך, ובהם המנאים היו כולם כפופים העומד אינו יכול לישב והיושב אינו יכול לעמוד מחמת כפילת החושך, וכו' אפשר להם לישראל ליקח כל כספם וזהבם וללאת מארסם באין מפריע, ומ"ע המחזיק עד שישאלו מהם וא"ל אני ראיתי צדיקת וצמקום יתורו ליתן להם, אמנם צמ"ש שמרו דבר ד' שלא ללאת מעמדם כי אם עפ"י משה וצמק יבא זמן פקודתם, ולא להקדים אף רגע א' לפני זמנו, גם קיימו מלכות השי"ת ליקח רכושם בדרך שאלה דייקא, כמאמר"כ וצמ"ש עשו כדבר משה וישאלו ממנאים כלי כסף וגו', ולא נעלו בצרוע צמ"ש אפילה.

והזכות הנה עמדה לישראל בכל הדורות ואף לעתיד צמק הבאולה, כמשה"כ (ירמיה צ') זכרתי לך חסד נעוריק וגו' לכתך אחרי במדבר ר"ל אחרי דייקא לקיים פקודתו ית', ולא על דעת עמדם כ"א כאשר לי ד' ולא שינו דבר, ואמר"ל (סנהדרין ק"י ע"ג) שאף אחרים יזכו בזכותו לעו"ב, ובהם יל"פ הפסוק ולכל בני ישראל יהי אור צמושנותם, ולבאורה הכי אמר"ל (קידושין ל"ז ע"א) שכל מקום שגא' מושב אינו חלל לאחר ירושה וישיבה, ואף למ"ד מושב כ"מ שחלם יושבים משמע, אבל ארץ מנאים ודאי אינו ראוי ליקרא מושבותם שלא נתיישבו בה כ"א גרים היו בארץ לא להם, ולדרכנו הכוונה על העתיד עפ"י שעמדו בנסיונם צמ"ש החשך, וכו' לאור שכינתו ית' צמושנותם צביאח הארץ ויזכו בזכותו גם צביאח לעתיד וזה ירמוח ולכל צמ"ש יהי אור צמושנותם, וזכו להם במכת החשך עפ"י שעמדו בנסיונם.

(ג) **ובני** ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממנאים וגו', וד' נתן את חן העם צעוני מנאים וישאלו וגו', ויל"ד נחמה נורק להקדמה זו וצמ"ש עשו כדבר

וי"ל פ' זה דברי המדרש הים ראה ויונס ראה רכוש מנאים בידם, ובהם שר של ים הו"ל טעמה שעדיין לא השלימו זמן גלותם הנגזר עליהם ת' שנה,

ה' להיפך כי אותן שהתחזרו להמלכים וחרטומיהם לא סבלו כלל שעבוד ועינוי, והמלכים עשו אותן פטרונים, ונתנו להם עשירות עבור שהחזיקו בידם להראות נסיכה ולהכחיש נסי משה ואהרן, אבל בני ישראל הכשרים שהתרחקו מדרכיהם והתחזרו אל פנו עורף לנסיכה, הם היו מאוסים צעני מלכים ונעבדו ועינו אותם, נמלא שאותם שנתקיים בהם ועבדו וענו אותם, לא ה' בידם רכוש לולי השאלת כליהם, ואלו שה' בידם רכוש לא נתקיים בהם ועבדו וענו אותם.

ובזה יבואר אמנם ז"ל לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו ממלכים כלי כסף וכלי זהב וכו', דע"כ ה' הוצרך לבקשם ולהזכירם כ"כ, כי בני הכשרים היו מתויראים מליקח רכוש מלכים, כי ראו מה שעלתה להם לאותן שנתעשרו ממנו, ועי"ז הו"ל חלק בהכשחה נסו ד' ולפרסם נסו בהכשפים וכוחות העומאה, אמנם כשהבחי"ת מזה ליקח רכושם ה"כ ממקור הקדושה ואין זה ממונם של מלכים כי לא מרגום ניתן להם, אלא וד' נתן את חן העם צעני מלכים שלא בדרך הטבע, כי הרשע שואג ללדיק בטבע, והעם שזכורים הבחי"ת על ככה, כדי שלא יאמר אותו לדיק ועבדו וענו אותם קיים "בהם" צמישע הכשרים ואח"כ ילאו צרכוש גדול לא קיים בהם, כי אלו ה' צדקות ועויו במלכים, ויטעור ארע"ה על כוזה הכסיונות של בני הכשרים ועל העדר כבוד שמים, שצניי המאמינים המה בלחץ ועויו, ועבדו וענו אותם נתקיים בהם, והרכוש לא נתקיים בהם, ואין יוכלו להתקיים ולעמוד בנסיון שלא ליהנות ממנו הרשעים, ולזה הזכירם הקצ"ה בבקשה מכם שאלו ממלכים כלי כסף וכלי זהב, ועד"ז נתקיים בהם הצמח הרכוש ממקור הקדושה.

ובזה נבין במאמרי"כ להלן ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממלכים, ולכאורה מה צורך להודיע זו שעשו כדבר משה, והשמע בן מנ"ש וישאלו ממלכים (עיין קושא"ג) ואפ"ל דבנה לזיוו הש"י"ת ה' שיקחו מכם בדרך שאלה, וא"כ הוצרכו למנוח חן צענייהם שיצטוו באמונתם ויתרלו להשאיל להם כלי חמד, וצריך הטבע שגלה כדושה לרשע על

משה, ובמ"ש וישאלו ממלכים כדו ידעמא שעשו כדבר משה, גם מדוע הזכיר עוב"פ וד' נתן את חן העם צעני מלכים, וכבר נזכר לעיל ויתן ד' את חן העם וגו'.

ונל"פ בהקדם דברי המדרש תנחומא (ואר"ה סי"ג) א"ר רבין הלוי ברבי מנחם הדס בעשירו בני ישראל, כולד המלך וישראל צבית א' והביגית מלכה מים, והמלך הולך למלכות את הקיתון מתוכה מוליכה מלכה דס, וישראל שותה מים ומלך דס מתוך הביגית וכו', וזכ"ה לוקח מישראל צדמים יקרים ה' שותה מים, ומלך בעשירו בני ישראל עכ"ד המדרש, א"כ לפי"ז מה טעם צענה ה"ל ואח"כ ילאו צרכוש גדול לא קיים, וכבר ה' בידם רכוש ועשירות, ומה צורך עוד להשאיל כליהם, ואפשר ליישב עפ"י"מ שהקשו בעלי החס"ד ז"ל (צ"פ ואר"ה) עוב"פ ויעשו בן חרטומי מלכים וגו', מהיכן לקחו חרטומי מלכים מים להפכו לדם, והרי כל מימי מלכים נהפכו לדם במאמר ד' עפ"י משה, ויתירו שחפרו מים סביבות היאור, אמנם דחו תירוץ זה, כי אח"כ כתוב ויחפרו כל מלכים סביבות היאור, וצדק פרשה לא שייך למימר אין מוקדם ומאוחר בתורה, והאבותה"ק תיך עפ"י דבריהם ז"ל כי ישראל נתעשרו ממכת היאור, שהיו מוכרים מים למלכים וכו', כפי זה עשו ההחרטומים מהנמכר להם עכ"ל.

והנה ע"י שמכרו מים לחרטומים, השחמשו בהם להכחיש נסי ד' ומעשיהם של משה ואהרן, ואמרו דכמו שעשו הם כשפים כך מעשיהם ח"ו כשפים, ובודאי שצניי השלימים באמונת הבחי"ת לא היו מתיראים למכור מים להם, אף אם היו נותנים להם כל כסף וזהב שבעולם, ועב"ה ז"ל שקטו מים מאותן שמתחזרו אליהם ולא האמינו בנסי ד', והם שהעשירו ממכת היאור, ומ"ש ז"ל ממכת הדס בעשירו צניי ויחפרו על קתם וחלק מכם, ובמ"ש צעק חטא ישראל אף שלא חטא אלא א' מכם, והנה מקתם עשו תשובה סמוך לזיתתם של ישראל ונעטרפו עמם לנחם כמו הע"ר, ואלו כדו ה' בידם רכוש רב, אבל בני ישראל הכשרים לא ראו לנגוע צמחן כזה, אמנם לענין העבדות והענוי

שהיו מעונים בצער ועוני ואלמלי נתחברו לרשעי ישראל, היו מעניקים להם מעוכם כי ה' להם עשירות ולא חסר להם מאומה, ואמר"ל (עירובין דף מ"א ע"ב) עניות מעביר את האדם על דעתו וע"ז קונו, אמנם ע"י השאלת כליהם זכו לעשירות ממקור הקדושה ולא הולכרו עוד להתחברותם ונפטרו ממסיון הזכ ונתחברו רק עם הלידיקס, והנה החשך ה' סיבה להשאלת כליהם כפרשי" ז"ל שחפשו ישראל וראו כליהם זכר, וזכר יואר המדרש ה"ל וישלח את העורב ולא כתיב מאתו מכאן שדירחס של הלידיקס עם הטבורים דייקא ה"כ" שלח חשך ויחשיך ולא מרו את דברו, דע"ז ינאלו ישראל מהתחברותם כגורם ר"ל למרות דברו ית, ועד"ז ירמז הכתוב ולכל בני ישראל ה' אור במושבותם, עפ"י ח"ל כמד"ר (בראשית פ"ב ס"ה) אור אלו מעשיהם של לדיקס, כי ע"י החושך נמשך להם האור להתדבק במעשיהם של לדיקס ולהתרחק מהתחברות הרשעים.

*

עוד יתבאר בדברי הגמ' ה"ל, שלא יאמר אותו לדיק ועצדום וענו אותם קיים בהם ואח"כ יאלו ברכוש גדול לא קיים בהם (והקדוקים כבר נפרטו לעיל), גם ולי"ד במאמרי"כ וישאלו איש מאת רעהו וגו', מדוע יכנה הכתוב המלריים רעהו ורעותה של ישראל, והאחרו ישראל על התרחקותם, ונל"פ בהקדם לבאר הכתוב (צ"י תולדות) ויאכז יאחק את עשו כי ליד צפון, פרשי" כתרומתו צפוי של יאחק, וצ"ח ארי מלידי הוה אכיל, ומדרשו צפוי של עשו שה' לך אותו ומרמכו בדבריו, ואמרו בתחומות שה' שאלו אצל האין מעשרין את התבן ואת המלח, כסבור אצוי שהוא מדקדק במלות, וכבר ביארו המפרשים ז"ל שה' סיבה מאת ד' שיעשה יאחק אציו צו, כשציל שיעול יעקב הברכות בלא דעתו דיאחק אלא בדעתו דקוצ"ה כדאיתא בזה"כ, אמנם פי' התרגום קשה להולמו, דלא יתכן לומר על יאחק אציו דשציל האת מאכליו האכז, והתנינו לדברי המדרש, דסבור יאחק שעשו מדקדק במלות, ויאשעי"ה ה' אורב מלות ע"כ אכז, וה' סיבה מד' שיחשוב עליו כן חז"ל פי' התרגום צ"ב.

הלדיק וכמ"ש בישמח משה (פי' בלק) ששומה מאת ד' למען לא יבואו לידי התחברות עי"ש, וזדרך הטעם לא ימלא חן צענייהם כ"ח ההולך בדרכם והדומה להם, ואין ליוויר שהמלריים יתנו כלי חמדתם לבניי הכשרים שיעשו בהם רצון הצו"ה, אלא שלא ה' זה בדרך הטעם, אלא וד' נתן את חן הכעם צעניי מלרים וישאלום ושלח יעלה על דעת אדם לומר, דשציל שרלו ישראל להשלים רצון הצו"ה כהשאלת כליהם, בקשו התחברותם גם ויתרו ק"ת מדרך היראה והקדושה כדי למלא חן צענייהם, לזה שלל הכתוב לומר ובני ישראל עשו כדבר משה, שלא אזו אף כקו"ל של וי"ד מכל דברי משה, ואשעי"ב וישאלו ממלרים כל כסף וכלי זהב, כי ה' שלא כדרך הטעם, וד' נתן את חן הכעם צעניי מלרים וישאלום, ונתן הכתוב ר"ל לזה וגם האיש משה גדול מאוד צעניי עבדי פרעה וצעניי הכעם, והפגלת נדקתו נודע ודבר לכל, ומלפנים ויגרש אותם מאת פני פרעה, ועכשיו ה' גדול צעניי עבדי פרעה וגו' אלא ודאי שלא ה' בדרך הטעם מליחת הכן, ועד"ז גם לבני ישראל לא אזו מיראחס ואמונתם, ומליחת הכן ה' בדרך גם ושלח כדרך הטעם, ומה ששאלו רכושם עשו כן רק לקיים מלות הצו"ה שהזהירם על ככה, וזולת זה נתייראו לנגוע בשלהם, ובאמת כי כל הממון זכר בהם יוסף הלדיק כמ"ש וילקט יוסף את כל הכסף, וזה"ל ממקור הקדושה, גם מגיע להם הרכוש עפ"י הדין שזכר העצודה שעצדו להם כאמר"ל, והטעם העקרי כי נלעוו על ככה בצורת הש"י, ורחמנא אפקעא מרשותו, והש"י הוא הנותן וה"ז מוסיף כח קדושה.

ועפ"ז יל"פ דברי המד"ר (צ"י נח פי' ל"ז ס"ה) וישלח את העורב וזש"ה (תהלים ק"ה) שלא חושך ויחשיך ולא מרו את דברו, עפ"י ח"ל (סנהדרין דף ק"ה ע"ב) דלא כתיב וישלח את העורב מאתו כמ"ש ציונה, מכאן שדירחס של לדיקס אלא עופות טהורים, והנה אין הכוונה כפשוטו שדירחס אלא העופות ממש, אלא ירמז להיות כל דבר נמשך אחר שרשו ועקרו, ע"כ הלידיקס מתרחקין ממניי העמאים, והעבורים מתחברין אליהם, וכבר בארנו לעיל שה' לבניי הכשרים נסיונות גדולים במלרים,

ועבודתן לשמה, וא"א שיכנו משכרן בעו"ז כנ"ל, וממין זכו לעשירות, ואפשר שבערב רב אשר עלו עמכם, שהי' בחי' מלכות שלל לשמה חף אחר מ"ת, ומשם זכו לעשירות ע"ש העתיד, וע"ז שפירשנו הפסולת שלך משם נתעשר משה, ואפשר דזה ירמוז הכתוב וישאלו איש מאת רעהו ואשר מאת רעותה כלי כסף וכלי אבן, היינו הערב רב הראויים לכות רעהו ורעותה של המלכיים הם ישאלו, ועל ידם נמשך לישראל עשירות עו"ז, כי לולא הם לא הי' מגיע לישראל שכר עו"ז בשכר מלכות.

והנה מצוה דרז"ל וצמח"ת דאף שגזר על ישראל צרכים בין הצרכים ועדום וענו אוחס ארבע מאות שנה וגו', אבל לא גזר עליהם שיעזוב קשה כ"כ, אלא ע"י שברשו מעשיהם והפכו צרות מילה, ע"כ נכד עליהם השעבוד והעינוי נוסף על הצורה, ומעשה יהי' לאשכ"ח מקום לענוה, וכמו ועדום וענו אוחס נחקקים "צב"ח" ר"ל על ידם וגרמת מעשיהם נוסף על גזירה הקדומה, כמו"כ ראוי שיתקיים ואח"כ יאלו צרכים גדול ג"כ "צב"ח" על ידי זכות מעשיהם, נוסף על המגיע להם מהצטחה הקדומה, ויש לה מעלה ועדיפות שיכנו ישראל ממה שנגיע להם צרכים מעשיהם, ע"כ אמר הצו"ת בצקשה מכס וישאלו איש מאת רעהו וגו', ר"ל צירוף הערב רב תוכלו להמשיך עשירות עו"ז בשכר מעשיהם, נוסף על המגיע להם צב"ח מהצטחה, והעם שלל יאמר אותו לדיק ועדום וענו קיים צב"ח כנ"ל.

*

באופן אחר אפ"ל דברי הגמ' צרכים הנ"ל, בצדקת מ"ד צגמ' (סוטה דף י"א) דרש רבי עקיבא בשכר נשים לדקיות שהיו באותו הדור נגאלו אצותיו ממלכים וכו' בשכר שתשכבון בין שפתיים זכו ישראל לביאת מלכים עכ"ד הגמ', וראוי להבין מדוע בשכר אלו דוקא.

במדרש (בוצא בישמח משה) הים ראה ויוסם מ"ת יתח, ראה ישראל באים ורכוש מלכים

ואפ"ל ד' הפירושים בקנה א' עולים, עפ"י מ שפרשתי אמרם ז"ל (נדרים דף ל"ח ע"א) פסל לך הפסולת יהי' שלך וזמם נתעשר משה, ואפ"ל דכח קי"ל. שכר מלכות צב"ח עלמא ליבא, והעם דהכר רוחני והעו"ז אינו ראווי וכדאי אליו, אמנם כתבו המפר' דמ"ז שלל לשמה אפשר ליכנות משכרה גם בעו"ז, והכר משרע"ה כל מלכותיו היו רק לשמה וא"כ מנין לו עשירות עו"ז, אמנם משרע"ה הי' כולל כל נשמות ישראל וכל המלות של כל ישראל הי"ל חלק צב"ח, ע"י שהוא הי' הגורם ומסייען לך, ואחר חטא העגל צלחות השניות כבר נמלא לישראל כאלו המקיימין מלות שלל לשמה, בצב"ח ליכנות משכרן וכדומה ועל ידם נמשך שכר עו"ז ועשירות גם למשרע"ה, וזה נרמז באמר"ל הפסולת שלך וזמם נתעשר משה (עין בדבריו במקרא ציור הענין).

ועד"ז אפ"ל לענינו, דיתחק אצו"ה הי' מזהר בכל מלכותו לקיימן על בחי' הירוממה לשם יחוד קו"ב ושיכונתו, וא"א שישחלם משכרן בעו"ז, כי כל העו"ז ומלואו אינו כדאי לשכר מ"ז א', כאמר"ל (אבות פרק ד' מ"ז) ובה שעה של קורת רוח בעו"ב מכל חיי העו"ז, אמנם קצת המלות שקיים עשו כיבוד אב וכדומה, הי' הכל שלל לשמה לרמות את אצו"ה ולרמות הצרכים, ואין הקב"ה מקפח שכר שום מלכות, וע"כ קבל שכרו בהשפעת עו"ז ומיד, ועל כי הי' סיבה מאת ד' שיטעה יתחק וידמה עליו שהוא לדיק וראוי לצרכים, ע"כ נתלה צב"ח סיבת טעוהו וחשב שנמשך אליו השפעת עו"ז צרכים מעשיו של עשו, ועכ"ה שהוא לדיק חזכותו גדול להשפיע גם לאחרים, ולפ"י צ' הפירושים בקנה א' עולים, דעל כי מלידי הי' אכיל, שנמשך לו השפעת עו"ז על ידי מלכותו, ע"י הי' לז ומרמזו וכסבור שהוא מודקק במלות.

ובמ"כ לענין הרכוש מלכים, דהיינו ישראל במלכים לא הי' להם זכותים כמשה"ה ואלו עו"ז ועדי, ומביקן זכו לעשירות גדול כזה, ואם נאמר שניתן להם ע"ש העתיד, כמאמ"כ בציוראך את העם ממלכים תעבדון את האלקים על הכר הזה, אבל הכי אז נתעלו ישראל ליום המדיניות וזה בחי'

אדם מת ומשלים, ובעיני גז"כ הוא דלם אמרינן קס
לי דדרבא מיניי, וכבר נתבאר שביי דבעינן לישראל
שכל מה שלקחו העכו"ם מהם, עתידין לשלם קרן
וחומש מלבד מה שיעניש אותם כי על מה שנעשו
אח ישראל, ואפשר שיביי עולה דעתם של ישראל
דבא תינתן אס כלכס כרצנ דבמיתה בידי שמים לא
אמרינן קס לי דדרבא מיניי, אך אס כלכס כר
נחוינא ובר איד יתכן שישלמו העכו"ם מה שלקחו
ובר וגם יענישו בידי שמים, לזה בא הכתוב ללמד
ידי חובתם של ישראל אפילו אליבא דר נחוינא,
ואמר קודם ישראל לבי ראשית תבואתו ובר, וא"כ
כיון שאחם נקראים קודם ותרומה, אליבא דכ"ע
כל אובליו יאשמו דהיינו שישלמו מה שאכלו, ורעה
תבוא עוליס שיענישו בידי שמים ולא אמרינן קס
לי דדרבא מיניי ובר ע"י"ש.

ונקדים עוד דברי מרן הכתם סופר זל"ה ע"ה"פ
ובחללתי אתכם מתחת סבלות מנרים זל"ה:
כתוב (פ' שמעוני) והייתם קדושים כי קדוש אני וגו'
כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים וגו', י"ל
דרך דרוש ומוסר, ידוע שהקב"ה אמר לאנשי
ועבדו ועמו אותם ארבע מאות שנה, אבל לא היו
אלה רדיי שזה ודרבא עומדים נאמרו על זה, ולי
נראה כי הקדש חמץ ושחרור מפקיע מידי שעבוד,
והקב"ה הקדים את בניי לעצמו ולכבודו ככתוב קודם
ישראל לבי ראשית תבואתו, וא"כ ההקדש הוא
מפקיע מידי שעבוד מנרים, הגם שבאכריוו אלו לא
מכני ההקדש להפקיע מידי שעבוד, אבל בניי גרשו
ממנרים ויאלו משמח, אך כל זה אס ישראל קדושים
גדורים מעריות, שכל מקום שאחם מולא קדושה
אחם מולא גדר עריות, ופרושים מעומתות מאכלות
אסורות המעומתים גוף ונפש אז נקראים קדושים
וכמה קודם לבי, אבל לא אס חלילה מחללים עצמם
מקדושתם, ובזה יש לפרש והייתם לי קדושים כי
קדוש אני כי (ע"י"ש שאחם קדושים) אני ה' המעלה
אתכם מארץ מצרים אבל בתנאי והייתם לי קדושים
וכר עכ"ה"ק.

ועפ"י יתבאר בגמרא סוטה כ"ה, דכנה בניי
כ"ה צדקים צעירות צנארים כמו שאמר ז"ל

בידם, עוד במדרש מה ראה ברייתא דרבי ישמעאל
ראה וז"ל.

ולבאר הענין נקדים דברי הפרשת דרכים (דרכ
מנרים דרוש חמישי) זל"ה: איד דן הקב"ה את
המנרים במיתה ונמנו, והא קיי"ל אין אדם מת
ומשלים, וכתבו החס"י פ"ה דמס' ע"י (דף ע"ה)
דגם צני נח אמרינן קס לי דדרבא מיניי, וא"כ
כיון שהמנרים נתחייבו מיתה איד נתחייבו ג"כ
נמנו, ותיזן דקיי"ל כרצנ דס"ל דלא אמרי קס לי
דרבא מיניי אלא במיתה בידי אדם, אבל במיתה
בידי שמים אדם מת ומשלים, כדאיתא בפרק אלו
נעוהו (דף ל) דלא קיי"ל כר נחוינא בן הקס
שהי עושה אח יוה"כ"פ כשבת ע"כ, ולבאור א"כ
יוקשה לשיטת ר' נחוינא בן הקס, ולכן (בדרך
המלכה דרוש כ"ו) מתחן גס אליבא דר נחוינא בן
הקס דכנה החוספות במסכת פסחים בפרק כל
שעה ובר הכריתו, דכי היכי דליזן דקיי"ל במחויבי
מיתה בית דין אין אדם מת ומשלים, אין חילוק
בין מזיד לשוגג דבשוגג נמי אין אדם מת ומשלים,
מביקשא דתנא דבי חזקיה הקס הכתוב מכה אדם
למכה בהמה ובר, הכי נמי לר נחוינא שהי עושה
אח יוה"כ"פ כשבת, אין לחלק בין שוגג למזיד, דגם
שוגג במיתה בידי שמים אין אדם מת ומשלים, ומכה
זה הקס להס אליבא דרבי דלמר חזד במעילה
במיתה בידי שמים, איד חייב הכתוב תשלומין
במעילה כנהכה מן ההקדש, ואלא כיון שחייב מיתה
אין אדם מת ומשלים, ותיזנו דגז"כ הוא בהקדש
דלא אמרינן קס לי דדרבא מיניי, דא"כ אין לך
אדם שמועל בהקדש, והר"ר ר' בללאל בחידושו כתב
דאף לזיון דלא קיי"ל כר נחוינא מי"מ לריבין אנו
לחזיון החס"י, דבא קיי"ל אין אדם לוקח ומשלים,
ואילו הרמב"ם כתב כל המועל בזיון לוקח, ומשלים
מה שפגם מן הקדש בראשו, כרי דגבי הקדש ס"ל
להרמב"ם דאדם לוקח ומשלים, עוד הקס החס"י
אליבא דר נחוינא, מאובל תרומה דחייב הכתוב
קרן וחומש ובר, ותיזנו דגז"כ גבי תרומה דלא
אמרינן ק"ל דדרבא מיניי, נמנינו למדין דאף לר
נחוינא דבי עושה אח יוה"כ"פ כשבת, קודם ותרומה
נשתנה דאס מכל התורה, דכלל התורה קיי"ל אין

הקצ"ב אף חלמלי היו יואלן בלי רכוש, אך לפי שאלע"ה פעל כל ימיו עבור דורות הבאים אחריו שישארו זרע קודש ולא יעממו בין האומות, לכן ביקש ע"י הכעסה מאת הקצ"ב שישארו דורות ישראל נאמנים, וכן הוציאו לו מפי הגבורה כמשיכ וגם את הבוי אשר יעצורו דן אנכי ואחרי כן יאלו ברכוש גדול, וכבר אמרנו שהרכוש גדול זכו לו רק בשביל שנקראו קודש ע"י שבו גזרין בעריות, ומעשה אס יאלו בלא רכוש ילעזר אותו לדיק אצרכם אולי לא היו גדורים בעריות ובשביל כך לא זכו לרכוש מנרים, ואפשר דמנחם שהקודש יליאסם ממנרים עדיין אין הוכחה שם קדושים, כי אולי מחמיל חשבון הכלות משעה שנולד ינחם, או כחידך חירוים שכתבו במפרשים, וממילא יהי לו צער גדול לאצרכם, וזהו הקצ"ב למונו ממנו אותו הכער ולכן אמר למשה בצקשה ממך הזכירם על כך שלא יאמר אותו לדיק אצרכם ועצודם ועמו אותם קיים בכם, היינו שאין רא"י מהקדמת הזמן שם קדושים, דאפשר שעצודם ועמו אותם כבר נתקיים בכם כחידך המפורשים, וזכרתי שאתי כן יאלו ברכוש גדול לא קיים בכם, ולזה יתלה אלע"ה שלכן לא נתקיים בכם מפני שנעממו ח"י בין המנרים ויהי צער גדול לאותו לדיק, ע"כ בצקשה ממך הזכירם על כך.

אך אפשר דהנה האומות עענו אס בגופם שלטו בנשותיהם לא כש"כ, עד שהעיד הקצ"ב עליהם שאין בשבטיו כושל, ועפ"י יל"פ שלא יאמר אותו לדיק ועצודם ועמו אותם קיים בכם שגופם שלטו ח"כ בנשותיהם עכ"כ, וזכרתי דברי ואח"כ יאלו ברכוש גדול לא קיים בכם כ"ל, ומשום זה הולך לומר לו בצקשה ממך וכו'.

וי"פ מה שז"ה הקצ"ב שיקחו ברכוש צחורת שאלה דייקא, עפ"י הרמזין בק' (צ"פ קדושים) עכ"פ קדושים חבוי פירש"י הוא פרושים מן העריות ומן העצירה שכל מקום שאתה מואל גדר ערוה אתה מואל קדושה וכו', ולפי דעתי אין הפרשות הזו לפירוש מן העריות כדברי הרב, אלא הפרשות הוא המזכרת בכל מקום בחלמוד וכו' שבה פרושים מן המזכרת וכו' וכאמרם ז"ל (יבמות כ' ע"א)

במד"ר פ' אמור (פרשה ל"ב סי' ה') ולא נמאל אחד מהן פרץ בערוה, חדע לך שכי כן אחת היתה ופרסמה הכתוב, וע"י נעשו ישראל קדוש, שכל מקום שאתה מואל גדר ערוה אתה מואל קדוש, וע"י זכו לגאולה, וזהו המשך דברי הגמרא בשכר נשים לזקניות שבו צאיתו הדור נגאלו אבותינו ממנרים כ"ל צחתיים, דעל שבו גזרין בעריות י"ל דין קודש והקדש מפקיע מידי שעבוד, ובשכר שחשכו בין שפחים זכו ישראל לציאת מנרים, דמפני שם קודש כל המועל בכם חייב לשלם ולא אמרינן קם לי בדרכה מיני לכ"ע.

ובזה יתבאר דברי המדרשים כ"ל, דהנה חנאי התנה הקצ"ב עם הים שיקרע לפני בני ישראל, אכן הרי גזר הקצ"ב עליהם ועצודם ועמו אותם ארבע מאות שנה, ועדיין לא עברו אלא רד"ו שנה, ולא הגיע עוד הזמן לקיים החנאי, אמנם לפי שבו גדורים בעריות נקראו קודש והקדש מפקיע מידי שעבוד, כבר כלתה שעבודם וחל החנאי שיקרע הים לפניכם, וזכרתי לזה שנקראו קודש מרכוש מנרים בידם, דברי קיי"ל קם לי בדרכה מיני ואין לוקה ומשלם, ואיך זכו ישראל לרכוש אחרי שלטו המנריים בגופם, ועכ"ה משום דקודש הם, ח"כ הים ראה ויוסם מה ראה ישראל באים ורכוש מנרים בידם, ומזה רא"י דכלתה שעבודם ועליו להקדש מיד.

ויתבאר איך דברי המדרש ברייתא דר' ישמעאל ראה, דהנה שונם מיתה עדיין לא הגיע עליהם עד שירדו לים, ולע"ה רק הלכו בעשר מכות, וזהו דלא אמרי לוקה ומשלם ילפין בגמ' (בחויות ל"ב ע"ב) מגז"ש תחת תחת מתחת אשר ענה, ח"כ ברייתא דר' ישמעאל ראה דגז"ש מ"ג מדות שהחורר נדרשת בכם, וח"כ למדן דלא אמרי לוקה ומשלם, ומזהו רכוש מנרים בידם, ע"כ רא"י דיש להם דין הקדש והקדש מפקיע מידי שעבוד וכבר כלתה שעבודם וע"כ נקדע לפניכם.

ובזה נבוא לציאור דברי הגמ' כ"ל שלא יאמר אותו לדיק וכו' דהנה באמת אין שום ה"ח על אצרכם אציו ע"ה שיתרעם ח"י על מזותיו של

השני, אלא שרשי' הוסיף עד צבור השני, ומפרש
למה לקו השבויים כדי שלא יאמרו יראתם תצעה
על צבונם והביאה פורעניות על מלכיהם, וזממה המפרשים
דאין כאן מקומו לזכר זאת, כיון דלא זכר כאן
צקרא צבור השני.

ג) גם הַא גופא ל"ב מדוע לא נאמר בהתרחא צבור השצי, כ"א עד צבור השפחה ואין השצוים בכלל, כמ"ש רש"י להלן בשעת מעשה דכתיב עד צבור השצי, דאף צבור השפחה בכלל ה"י שהרי מזה מן התשוב שצובין עד הפחות, וצבור השפחה חשוב מצבור השצי ע"ל, א"כ בהתרחא שאמר משרע"ה עד צבור השפחה, אין צבור השצי בכלל, ועממא צעי כיון דסוכים גם השצוים לקו זמדוע לא התרח צט, וכחז הלבוש ז"ל דאין לומר ששמה, אף ידע צט, בהתרחא שחיה המנה צו שמי, כי לא נאמר לו רק צבור השפחה, חלילה כי לא יעשה חלקים דבר כ"א גלה סודו לנציאוי, ק"י למשה בחיורו וצעת לורך שליחותו.

וּנְלָ"פ דכל העוֹרָה הַזֶּה אֵינוֹ נִשְׁבָּל הַמַּאֲרִיס, דלֹא חִיבָתָן לָן אֵם יֹאמְרוּ אִלּוּ לֹא יֹאמְרוּ וּבִלְתִּי נִשְׁבָּעוּ בַּיּוֹם, אֲמַנְסֵם חֲכָלִית הַבְּאוֹת וְהַמּוֹפְתִים בְּמַאֲרִיס הַיּוֹם, כְּדִי לְהַשְׁרִישׁ הָאֲמוּנָה הַבְּרוּרָה וְהַדּוֹלִית בְּלִבּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִ"כ הַרְמַצִּים ז"ל (צ"ה יסוּב"ט פ"י ה"ז) לֹא כָל הַעוֹשֶׂה אוֹת וּמוֹפֵת מֵאֲמִינִים לוֹ יִכָּר, אֲלֵא אִדּוּם שֶׁהֵיוּ יוֹדְעִים צוֹ מַתְחִילָתוֹ שֶׁאוֹת רָאוּ לְנִצּוֹחַ בְּחֻמְתּוֹ וּבְמַעֲשָׂיו וְכִי מִתְחַלֵּךְ דְּדַרְכֵי הַנִּצּוֹחַ בְּקִדּוּשָׁתוֹ וּפְרִישׁוֹתָהּ וְכִי, וְאִפְשָׁר שִׁיעָשֶׂה אוֹת וּמוֹפֵת וְאֵינוֹ נִכָּיָה זֶה הָאֵל אוֹת יֵשׁ לוֹ דְּבָרִים צָגוּ וְכִי וּלְהֵלֵךְ בְּפ"ח כְּצֵד הַרְמַצִּים שֶׁאִפְשָׁר שִׁיעָשֶׂה הָאֵל אוֹת וּבִשְׁסוּף וְכִי עִי"ג, (וּמִצּוֹרֵר הַעֲנִין דְּצִדְרֵנוּ לְעוֹלָם פ"י שְׁמוֹת צִדְרֵנוּ הֵיטֵב וְלֹא נִכְפָּל הַדְּבָרִים) וְיִתְּכֵן הַעֲנִין דְּלֹאִין לְהִאֲמִין לְאוֹתוֹת כִּי"ח שְׁבָרֵנוּ לָן שֶׁסֶם מִלֵּךְ הַקִּדּוּשָׁה חֲזוּלָה זֶה יֵשׁ חֲשֵׁשׁ שְׁשׁוּרֵס מִסִּבָּה שֶׁסֶם לֹאסֵם יִתֵּן מִן הַשְּׁמַיִם כֹּחַ לְהַרְאוֹת אוֹתוֹת לְנִסּוֹת בְּכֵס הַצְּרִיחַ עִי"ח.

קדש עמך צמחת לך עכ"ל ז"ל, והנה צניי אף שהיו גדורים מן העריות צמחים, ראה הקציה להמתין עד שיגיעו למדרגת קדש עמך צמחת לך (כפי הרמב"ן ז"ל) שהוא קדושה גבוה יותר והרי צמחים לא זכו לכך, ע"כ ראה הקציה שיהי בידם צחולה שאלה וכשיגיעו למתן תורה שאז פסקה זוכמתן, גם אצל הים זכו למדרגת גבוה כאמרז"ל ולא זכו ברכוש צקין גמור מדין הקדש והבן.

*

וַיֹּאמֶר מֶשֶׁה כֹּה אָמַר ד' כְּחַצֹּת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹלֵךְ
 בַּחוּץ מִלְּפָנֶיךָ וְגו' בִּגְמֵי צָרוּת (דף ג' ע"ב)
 הִקְשׁוּ מֵאֵי בְּחַצֹּת אֵילִימָהּ לְאָמַר לִי קוֹצֵי כְּחַצֹּת,
 מִי אֵיבָה סְפִיקָה קָמִי שְׂמִיטָה, אֲלֵלָּהּ דֹּא"ל בְּחַצֹּת
 וְאֲתָה אֵיבָה וְאָמַר כְּחַצֹּת זָכוּ, וּמִתְרַלֵּי קָסָדֵר שִׁמָּה
 יֵטַעוּ אֲלֻכְגָּנִינִי פֶרַעַה וַיֹּאמְרוּ מֶשֶׁה דְּזֵלִי הוּא עֲבִיד
 הַגֹּמֵ, וּבִצָּד בְּלִבּוֹ הַאֲזִינָה לְמַסְקִנָּה הַגֹּמֵ לֹא קִיִּים
 סָבְרָה הַסִּיד דֹּא"ל קוֹצֵי בְּחַצֹּת וְאֲתָה אֵיבָה וְאָמַר
 כְּחַצֹּת, כִּי חֲלִילָה לְמֶשֶׁה שִׁשְׁנֵה דִּדְיוּדֵר הַשְׂמִיטָה,
 בִּפְרַע בְּמִקּוֹם שֶׁאָמַר כֹּה אָמַר ד', אֲלֵלָּהּ הַשְׂמִיטָה בְּעֲמָלוֹ
 אָמַר כֵּן כְּדִי שֶׁלֹּא יֵטִיחוּ דְּבָרִים כִּלְפֵי מַעֲלֵה וְכִדִּי
 שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ זָכוּ, אֲנֻנִים גַּם עַל טַעַם זֶה חֲמָה, כִּי
 קָשָׁה לִזְמֹר עַל הַשְׂמִיטָה כִּיכּוֹל שִׁשְׁנֵה בְּדַבָּר וְכִי
 מִשּׁוֹם כְּדִי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ הַצְרִיזָה עֲלֵינוּ כִּךְ זָכוּ, כִּי
 מִדְּתוֹ הוּא לִזְמֹר כְּחֹזֶר וְהִרְוֵה לְטַעַם יַעֲקֹב, כְּמִ"ט
 גְּזִי נַעֲשֶׂה אֲדָם זָכוּ כִּי דִּיקוּסִים יִלְכוּ בָּם וּפּוֹשְׁעִים
 יִכְשְׁלוּ בָּם עֵינֵי"ם תִּירְוֵנוּ, גַּם לִ"ב דְּמָה מִקּוֹם לְתוֹלְמוֹתָם,
 וְהֵלֵךְ יִרְאוּ שֶׁנִּתְקַיְּמוּ כָּל דְּבָרֵי מֶשֶׁה שֶׁאָמַר מִפִּי ד',
 וּבִרְגַע אִי מִחוּ כָּל הַבְּכוֹרִים וְאִין בֵּית אֲשֶׁר אִין שֵׁם
 מֵת, וְמָה אֵיבָכְתָּ לָּהֶם אִם הִכּוּ בְּחַצֹּת אִזְּ בִּרְגַע
 אֲחִי"ב, וְהָרִי בָּבֶר בְּמִכְתָּ כְּנִים הוֹדוּ וַיֹּאמְרוּ אֲלֻכְגָּע
 אֲלֵקוּסִים הוּא, וּמִכִּ"ט בְּמִכָּה זֶה שֶׁאָמְרוּ כִּלְנוּ מִתִּים,
 וּמָה מִקּוֹם לְחַשְׁשָׁה זֶה יִשְׁאָמְרוּ מֶשֶׁה דְּזֵלִי הוּא.

(ג) וַתֵּלֶךְ כָּל זָכָר בְּאֶמְלֵי מִצְרָיִם מִצְבּוֹר פְּרַעֲהַ וְגו' עד צְבֹר הַפְּעָפָה, פֶּרֶשׁ כָּל הַפְּחֻתִּים מִצְבּוֹר פְּרַעֲהַ וְחֻשְׁבִּים מִצְבּוֹר הַשְּׁפָחָה הָיוּ בְּכָל עַמְּלָל, וְכֹחַ בְּהִתְרַחַת הַמֶּכֶה לֹא זָכַר צְבֹר הַשֶּׁצִּי, כִּי לֹכֵן בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה צָפְסוֹק וְד' הִכָּה כָּל צְבֹר וְגו' עד צְבֹר

והנה האלמגוניי וחרטומי מלרים השחללו חמיד
לצקש עילות להחליש כח הגסים ואמרו על

ללקות כו"ל, וכל עיקר הטעם שלקו הוא בשביל שלא יאמרו יראתם תצעה עלבונם, ובשעת ההתרחא עדיין לא חשבו ולא עלה בלבם לומר כן, וכיון שלא התחילו עדיין צעצורה, לא הי' הגור דין עליהם עדיין כי אין מדתו ית' לדון ע"ש. העתיד כ"א באשר הוא שם, ואף שבצויות ידע מראש שעתידים לומר כן אם לא ילקו, אצל כך מדתו ית' דלא עבד דינא בלא דיינא ואינו דן אלא באשר הוא שם, ע"כ לא נאמר בהתרחא בכור השני, אצל אח"כ בשעת מעשה כבר הרהרו בלבם לומר כן, וכיון שכבר התחילו צעצירה ללקו גם הם בשביל שלא יאמרו.

ובזה א"ש מ"ש רש"י ז"ל בהתרחא המכה הטעם שלקו השבויים בשביל שלא יאמרו וכו' ולכאורה אין זה מקומו דלא מוכר בקרא בכור השני כ"א בשעת מעשה (כ"ל קושיא זי) ולדרכנו אפ"ל דתחבין רש"י ז"ל לתרץ בזה קושיא ב', דמדוע לא הזכיר הכתוב בהתרחא כ"א בשעת מעשה, לז"א דכל הטעם שלקו השבויים בשביל שלא יאמרו וכו', ובשעת ההתרחא עדיין לא היו ראויים ללקות לטעם זה, כי עדיין לא התחילו ולא עלה בלבם לומר כן, ועוד טעם כחז רש"י ז"ל מפני שהיו שמחים בצרתם של ישראל, ואין טעם זה מספיק להיות ראויים ללקות על ידו כמ"ש הראש"ם ז"ל, ועכ"פ רואין מה דרך שונאי ישראל, כי אף שהיו השבויים צהנגדות גדול להמאריים, עד שחשבו לומר יראתם תצעה עלבונם, מ"מ לגבי שנאת ישראל עשו שלר צנייהם והיו שמחים עמם על צרתם של ישראל.

*

עוד יתבאר בדברי רש"י ז"ל למה לקו השבויים כדי שלא יאמרו יראתם תצעה עלבונם, ולכאורה מדוע לורך לחפש טעם למה לקו השבויים, כי הלא אף ישראל היו בסכנה לגדול הקטרוג, ולטעם זה יום הקצ"ה ליתן מדם הפסח על המשקוף ושחי המחזות, כמ"ש ולא יתן המשחית לבא אל צתיכם לנגוף, שנאמר שניתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין וכו', ובמד"ר (פ"ח ס"ז) וראה את הדם, כביכול עמד בפתח ודוחה המשחית שלא יגוף את ישראל, **א"ש** השבויים שלא הי' להם דם פסח, אף

מעשה משה ואהרן שנה כשפים הם, ומעשה אם יהי' להם מקום לומר שמהם בדאי הוא ח"ו, א"כ שמו קן וסוף לכל המופתים, ויעלה צידם ע"י לעקור האמונה מלבות בניי ח"ו, כי הבדאי אין יכול לעשות מופתים מאל הקדושה כ"א משרש הסע"א, ע"כ הי' לורך להכרית ויתירה וכוונתו לזה למשרע"ה לומר כחיות, כדי שלא יאמרו אלעגניי פרעה משה בדאי, ולא ימלאו עילה לקלקל האמונה בבניי, ועד"ז יוצן הטעם שאמר"ל למה לקו השבויים כדי שלא יאמרו יראתם תצעה עלבונם, דמאד הדיו לא היו ראויים ללקות, כמ"ש הראש"ם ז"ל שלא היו משעבדים בישראל, להיוותם גם הם משעבדים בישראל, והטעם שכתב רש"י ז"ל מפני שהיו שמחים בצרתם של ישראל אין זה טעם מספיק דלא נחתיבו ללקות בצבור זה כמ"ש הראש"ם ז"ל, וכל עיקר הטעם שנקל, כדי שלא יהי' להם מקום לומר יראתם תצעה עלבונם, דזה יוכל לגרום קלקול כח האמונה בבניי, וימלא המערער מקום לפקפק דכל הענין הי' מכה הסע"א ח"ו, ולא יגרמו הכסים תכלית הנראה על ידיהם לחזק האמונה בבניי, ע"כ הולרכו לשמור מה ולטעם זה לקו גם השבויים.

אמנם הרי מידתו ית' דלא עבד דינא בלא דיינא ואינו דן את האדם אלא באשר הוא שם, וכמ"ש בישמעאל כי שמע חלקים אל קול הנער באשר הוא שם, ואמר"ל (צ"ר פ' י"ג ס' י"ד) שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים רבש"ע מי שעתיד זרעו להמית צריך צלמא, אחא מעלה לו בשר וכו', אמר להם לפי מעשיו של עכשיו אני דנו וכו' באשר הוא שם עכ"ל והוצא צדק"ל, וכזה הראש"ם ז"ל שאין זה דומה לכן סורר וזמור שנהרג ע"ש סופו, שכן סורר וזמור אע"פ שאינו מחוייב מיתה עכשיו, מ"מ כבר התחיל לעשות הדברים המביאים אותו לחיוב מיתה, אצל ישמעאל עדיין לא התחיל לעשות שום פועל המביא אותו ענין שעתיד להמית את בניו צלמא עכ"ל הרי חידש לן הראש"ם דכל היכא שכבר עשה התחלה למעשיו הרעים, אפשר לדנו ע"ש העתיד ולא שייך הא' כלל דבאשר הוא שם אני דנו, ובה יונה לענינו דבהתרחא המכה לא אמר בכור השני, כי מאל הדיון לא היו ראויים

היו לוקים, והארץ לעטם כדי שלא יאמרו יראתם
תצטב עלצבום.

ונקדים עוד מ"ש בספר"ק אורב ישראל (פ' נח)
בשם המגיד הק' מלאטשוב ז"ע לבאר דברי
רש"י ז"ל אף נח מקטני חממה היה מאמין ואינו
מאמין וכו' ולא נכנס לחיבה עד שדחקוהו המים,
ותור"ד ז"ל כי נח הצדיק בודאי האמין בשלימות ככל
אשר דיבר אליו הש"י ככל לבבו ובכל נפשו בתמימות
וכו', אך בדבר זה היה ירא להאמין וכו' ככל לבבו,
כי חולי יכיה הוא הגורם להבזות המצול, היינו ע"י
שלימות אמונתו וימשך בודאי מזה הבזת מי המצול,
כי בזה הצדיקים ע"י האמונה להמשיך הדבר ההוא
ממקורו וכו', ולא היה יודע ליתן עכשיו מה
לעשות, ולא נכנס לחיבה עד שדחקוהו המים אח"ד
ז"ל, ועד"ז יתבאר לענינו כי ע"י מלות הפסח נמשך
מפתחן של מלאכים והאלתן של ישראל, כמשה"כ ועבר
ד' לנגוף את מלאכים וראה את הדם וגו' ופסח
ד' על הפסח ולא יתן המשחית לבוא אל צהיבם
לנגוף, ומעשה נתייראו משה ואהרן פן לא יקיימו
ישראל מלות הפסח כהלכתו ולא יגלו מן המשחית,
ובזה העסק הם צמלות הפסח יתמיכו הפורעניות
על מלאכים וכיון שניתן רשות אינו מצחין, ע"כ
השמייעו הכחוב ויעשו בניי כאשר נ"ד ד' את משה
ואהרן, שקיימו כל מלות הפסח בכל פרטי ודקדוקי
כאשר נ"ד ד', ואף משה ואהרן כן עשו ונמשך ע"י
עשייתם מפלה למלאכים, ולא היה מקום עוד לחששא
היכל לפי שקיימו ישראל כל מלות הפסח וע"י נגולו
ממלאך המשחית.

*

ויאמר ד' אל משה ואל אהרן בארץ מלאכים לחמור
לחדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם
וגו' וי"ד כי בתחלה הקדים הכחוב מלה לכם במ"ש
לכם ראש חדשים, ואח"כ הפך הסדר לומר ראשון
הוא לכם ועממא צ"ע.

דברו אל כל עדת בניי לאמר צעשור לחדש הזה
ויקחו וגו', דקדוק האוהבה"ק מזה לאמר ולמי
יאמרו ישראל ע"י"ש, גם ראוי להבין מה שדרשו ז"ל
(פסחים נ"ד ע"א) צעשור לחדש הזה, פסח מלאכים

אם לא היה דיוט למיתה, מ"מ לקו דכיון שניתן
רשות למשחית וכו' ומח עוד עטם לדבר.

לחלן בסו"פ זו וילכו ויעשו בניי כאשר נ"ד
ד' את משה ואהרן כן עשו, ובמיתלתא הוצא
בש"י ז"ל מהו כן עשו אף משה ואהרן כן עשו,
והוא תמוה הכי יעלה על הדעת שמשא ואהרן
לא עשו ככל הלכות הפסח אשר נ"ד לבניי ומח
אורך להשמייענו כן.

ואמ"ר בהקדם דברי החוס' יו"ע במתני דאצות
(פ"ה מ"ה) ולא חירע קרי לכהן גדול ציוס
הכפורים, יש מי שהקשה ולמה יארע לו קרי אחר
שהיו מרזין אותו כל ז' הימים, והוא צעורה כל
היום ההוא וכו', והתשובה כי הלא עוב והיח"ר
מחקוועים זה עם זה כשני אצוים, וכש"ל מהם
קרוב להיות מנוחל, יתחזק על עמדו בראותו כי
כלתה אליו הרעה וכו' ולא היה קרוב מאוד הכהן
להיות צ"ק, לפי שבו חלוי כפרתו של כל ישראל,
והתגבר ה"מ ככל כמו להכשילו ח"י ויגלו רק
בדרך גם עכ"ד, וביארנו בדברנו לעיל (פ' שמות),
דכבתי הזה היה לישראל סמוך ליתאחם ממלאים,
שהי' ההתגברות והקטרוג גדול עליהם עד מאוד
לעטם הי"ל, שהרגיש ה"מ ושר של מלאכים שקרוב
קיים ומפלתם, התגברו ככל עוז ללחום לעומתם
ככל אופיים, ולא העטם לא יכלו ישראל להתמחמה
עוד אף רגע אי' צמלאים, כי היו משקועים במ"ע
שערי עוממא, ולולי ההתמחמה עוד רגע היה נכנסים
בשער הי' ח"י, וכ"ז לגדול הלחץ של כוחות העוממא
שהתגברו לעומתם סמוך לגאולתם ביתר שאת ויתר
עו כמקדם, ולעטם הזה היו ישראל נחווים צמכנה
שלא יבוא המשחית אל צהיבם לנגוף, כאמר"ל
(מדרש ילקוט רמז ר') הקצ"ה כציוול עמד בפסח
ודוחה המשחית שלא יגוף את ישראל, ור"ל (מדרש
ילקוט רמז ר"ו) אמרו מאחר שניתנה רשות למשחית
להכל אינו מצחין וכו', ר"ל לז' שמתה דין מתוחה
מתגבר בקטרוגו אף על הצדיק ואינו רוצה להבחין,
חמנם עטם לא שיוך כ"א על ישראל שהי' מתגבר
ה"מ לקטרג עליהם עד מאוד, אבל השצוים לא
נכנסו בגדר הקטרוג כי ה"ה מסיפרא דידה, וע"כ
לעטם זה שניתנה רשות למשחית אינו מצחין לא

הגאולה עתה"ז ז"ל, וכע"ז כתב בספר"ק דברי חיים (פי' בל) בשם רבו הרה"ק מראשפיטן זל"ה דמה שאמרו"ל (סוכרין דף ל"ח ע"א) זכו אחיכם לא זכו בעתה, הכי הוא כך דידוע שיש למעלה קץ ידוע, ובעתה שבעולם תחת נקודת הקץ לא יאחר, כי ידוע שהעולמות יש להם הילוך, ובעתה העולם תחת נקודת הגאולה לא יאחר, אך אם זכו ישראל ויצאו למדריגת אלפים שאל"ה הקב"ה מאי חזית דקאי לזק במערב, מהדרנא לוי למחרת וכו', כמו"כ אם זכו ישראל יקרא הקב"ה להעולמות ויצאו תחת נקודת הקץ, אבל ח"ו אם לא זכו והלכו העולמות בדרכם, אך עכ"פ בצו"ס צומנם לנקודת הקץ לא יאחר הקב"ה מלגאול עמל"ק ע"י"ש.

ובזה יתורן קושייתו הג"ל דבאמת תהי גאולה בעתידה צניסן וצליה הזו דייקא כמבואר במדרש הג"ל, אך ברצונו ית' מחליף הזמנים להעתיקים ממקומם ברצונו, ויכולת בידו ית' לקבוע ניסן והחול וכוונתו והצירוף הראוי להיות זו הגאולה, באחד יום מיוחד השנה שיעלה הרצון מאתו ית', וע"כ אמרי' דבכל יומא זמני ודלמא השתא אחי, וא"ש אמרם ז"ל במס' ערוזין דאסור לשחות יין כל יומא החול כ"ל.

והנה כל זה תלוי במעשיו כאמרו"ל זכו אחיכם, וז"ל החדש הזה לכם ראש חדשים, וע"ד שדרשו ז"ל (רי"ב דף ו') עדות זה מסורה לכם, ולדרכינו כי הכל תלוי במעשיכם של ישראל, ואם יזכו ויקבע הבחי"ת ניסן בא' מכל חדשי השנה ויהי ראש חדשים וראשון לגאולה, וע"כ הקדים מלת לכם לראש חדשים, לרמוז על בחי' הג"ל שלכם מסורה לעשותו ראש לחדשים, וז"ל בלא זכו ויתקיים הגאולה בעתה בחדש ניסן שכבר נקבע ועומד עפ"י חשבון, וזה ירמז ראשון הוא לכם, הקדים ראשון למלת לכם, שכבר נקבע ראשיתו שלא ע"י מעשיכם, ואפשר דע"כ לא נגעו ישראל בפסח דורות שיחי' עוון בקור ד' ימים, יען כי הקב"ה מנפח שיגיונו ישראל לבחי' זכו ומיד יגאלו, ויקבע הבחי"ת הלילה הזה בא' מלילות השנה, ואין הקב"ה רוצה להמתין עוד ד' ימים זמן ציקור קרבן פסח, אלא יעשו ישראל הפסח מיד כשע"כ רצונו ית' לגאולם.

מקחו בעשור ולא פסח דורות, וטעמא בעי מדוע לא יהי עוון בקור ד' ימים גם בפסח דורות, ורש"י ז"ל הביא מדרש מפני מה הקדים לקחתו לשחיטתו ד' ימים, מה שלא לזכר כן בפסח דורות, כי כ"ר מתחיל בן חרש אומר ה"ה אומר ואעבור עליך ואראך וכה עתך עת דודים, הגיעה שבעה שבעתי לאזכרם שאגאל את בניו, ולא כ"י בידם מנחת וכו' כדי שיגאלו שנה' ואת ערומי ועירי, ונתן להם ב' מנחת דם פסח ודם מילה וכו' עכ"ל, ועדיין ל"ע דסוף סוף מדוע לא לזכר הקב"ה כן גם בפסח דורות להגן בזכותה על העוסקים בה.

ג) ל"ה שמרים הוא ל"ה להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה ל"ה שמורים לכל בניו לדורותם, ובמדר' (פ"ה י"ח ס"י י"ב) דרשו רח"ל מה ראה לומר ליל שמורים, שבו עושה גדולה ללדיקים בשם שעשה לישראל במצרים, ומונה וכוונת הרבה נסים שנעשו בו, וכן גאולה בעתידה תהי בצאתו לילה עי"ש, אמנם ולי"ד צ"ע הוא הלילה הזה, דמלת הוא לשון נסתר, והזהר מוכח.

ד) עוד במדר' (שם) משל לאשה שהיתה מנפח לבטלה שפירש למדינת הים, אמר לה יהא סימן הזה בידך, בעת שתראי אותו סימן דעי שאני בא ואני קרוב לבא, כך ישראל מנפין משעמדה אדום, אמר הקב"ה הסימן הזה יהי בידכם, ביום שעשיתי לכם תשובה וצאתו לילה היו יודעים שאני גואלכם, ואם לאו אל תאמינו שלא קרבה בעת, שנה' אני ד' בעתה אחישה עכ"ד במדרש, הרי מבואר שא"ל שחבי' הגאולה בזמן אחר וזלמו כ"א צניסן וצליה הזכ דייקא, ויקבע ממד' בגמי (ערוזין מ"ג ע"א) הרינו חזיר ביום שכן דוד בא וכו', אסור לשחות יין כל יומא החול, והטעם דכל יומא ויומא זמני הוא ואמרי' דלמא השתא אחי.

ובכ"ר תרצו קושיא זו (בדברנו לעיל) עפ"י"ש בהר"ק (פי' ויחי) לפרש הפסוק אני ד' בעתה אחישה, ותו"ד ז"ל דאף שהגאולה יש לה זמן קבוע של בעתה, באחד מל וכוונת וליורף שם הוי המאזיר בו יהי זמנה, אבל ברצונו ית' מעתיקים ממקומם להקדימם ולקבצם ברקיע ברצונו, ובבחי"ת משנה עתים ומחליף את הזמנים כשיחי' הרצון מלפניו ית' להחיש עת

וַנִּשְׁמָע דורך רמז מוסר צהקדם דברי חזו"ק (פי' צא דף ל"ו ע"א) ח"ר יוסף מ"ד ופסח ד' על הפתח, מאי על הפתח, ופסח ד' עליהם מצע"י, חזל על הפתח וכו' זהו פתח הגוף, ואי זהו פתח הגוף, הוי אומר זו מילת זכר, ולכן שם חזו"ק מפרש ע"ד הסוד משני מה המילה נקראת פתח הגוף, משום דליבו פתחא ומשיבא דרוחא וגופא, והיינו רחא דחנין והוא יושב פתח האוכל משום דאחגליא יו"ד וכו' עיי"ש, ואפ"ל גם עפ"י דרך הפשט עפ"י מ"ד במכילתא פ' צא ומנין שלא נחשדו ישראל על העריות במצרים, שג"י ויאל בן אשה ישראלית, להודיע שבחן של ישראל שלא ה' צייבם אלא זה ופרסמו ופרטו הכתוב, ועליהם מפורש בקבלה גן ועול אחותי כלה גל ועול מעין חסום, גן ועול אלו הזכרים, גל ועול מעיין חסום אלו הנקבות, ובגמ' פסחים (דף פ"ז ע"א) דרשו ר"ל עב"ש (תהלים קמ"ד) בנותיו כוונות מחויבות אלו בנות ישראל שאוגדות פתחינן לצעליהן פרש"י סותמות פתחינן וכו' ואינן נצטלות לאחרים עיי"ש, ומכ"ע כינוי ר"ל פתחא דגופא צאנשים וגם בנקבות מפני שצריך שמירה וגעילה, כי צפרע זה מתגבר ה"ב"ר מאוד כידוע, גם הוא פתחא דרוחא וגשמחא כמ"ש חזו"ק, כי שמירת הצרית הוא יסוד חקון כל המדות, והוא שער ופתח ליכנס דרך זה לכוחות הקדושה, וחלילה להיפך נעשית לו פתח ליכנס לעוונות הקליפות ר"ל, דכל פגם מכניס לכוחות הסע"א, ובכל חקון מתקרבין אל הקדושה, ולעטס זה נקראת פתח וכו'.

והנה אחמר"ל במדרש (ילקוט ראובני) שטען שר של ים מה בין אלו לאלו הללו עובדי ע"ז וכללו עו"ז, הללו מגלי עריות וכללו, והשיב לו הקצ"ב הללו צאנשים וכללו צרואן, והקשו המפרשים ז"ל דברי טענת אונם צע"י ליתא, וי"ב ציבור ואל יעבור, גם הרי כבר פרשו ישראל עמם מע"ז לפני יצאחם ממצרים, וכמ"ש ר"ל (במד"ר פ' ט"ז סי' ב') משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם נאף למזבח, גם מה שקיערב הללו וכללו מגלי עריות אינו חמת, דברי כל ישראל נשמרו מעריות במצרים כאמר"ל (ויק"ר פ' ל"ב סי' ה') אחת היתה ופירסמה בכחצו, וא"כ טענתו מעיקרא יתת, ומה לורך להצטדקות דאמונים היו,

ועכשיו לגדול הכסחרה והשפלות לא הגענו לבחי זכו עדיין, חזל הצו"ת צרוב חסדו יגאל אחתו למען שמו המחולל בגוים כמ"ש וירא כי אין אים וישתומם כי אין מפגיע, וכתב למעני למעני חטטה, וישפיע הארת קדושה ועברה בלבות צניי וישעו חסובה, ועי"ז חכה לבחי זכו אחישיבה, וחולי ע"ז ירמוז הוא הליכה הזה, הוא לשון נסתר מורכ על הסחרה וחשכות בגלות, ובחסדי השי"ת חכה במהרה שיבי' הליכה "הזה" החגלות הגאולה והחגלות כבוד מלכותו עלינו, ועד אז אין בידנו להקריב קרבן פסח כ"א בצמירה ע"ד וגשמה פרים שפתחו ועל זה ירמוז "לאמר" דברי אל צניי לאמר צעור נחש הזה וגו' ירמוז על זמן גלותו שיקיימו ישראל כל מצות הפסח בצמירה, או אפ"ל דכוונת לאמר שיתפללו ישראל על הגאולה, לאמר צעור נחש הזה ויקחו להם אים שה לבית אבות וגו' ולא יתמהמה ולא יתאחר עוד.

*

ואכ"תם אהו צחפון פסח הוא לך, פרש"י הקרבן הוא קרוי פסח ע"ש דלוגו והפסיחה זכר, ואחם עשו כל עבודותיו לשם שמים וכו' זכר לשמו שקרוי פסח עכ"ל רש"י ז"ל, וא"כ הקישור והחיוב בכל המצות לעשותם לש"ש ולשם פעלם, ומה ענינו אל הפסיחה והדלוג דייקא, ובספח"ק בני יששכר עמד בדברי רש"י אלו, וכחצ של רחב עדיין פי' מספיק מחייב אל כל.

(ב' ל"ר שמורים הוא לך להוציאם מארץ מצרים הוא הליכה הזה לך שמורים לכל בני ישראל לדורותם, פרש"י ז"ל לול שמורים הוא לך שהי הקצ"ב שומר ומנפח לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים, שמורים לכל צניי לדורותם משומר וצא מן החזקין כענין שנאמר ולא יתן המשחת לבוא אל צחיכם וגו', וא"כ לפרש"י ז"ל מלת לדורותם אין לו קישור, ובתרגום יו"ב ע"פ שמורים לכל בני ישראל לדורותם, שהליכה הזה שמור להם לגאולה לדורותם, וע"ד שאמר"ל שגאולה בעתידה חבי' צניס וכליל פסח דייקא, ולפירושו שמורים לך ושמורים לבני ישראל תרומתו צניס הגאולה, אמנם לפרש"י ז"ל סיפא לאו רישא וא"כ כוונת הקישור.

ואפשר שהקטרוג הי' על חטא הכרעור, דאף שנשמרו ישראל מעריות צפועה, מ"מ להיותם מוסבצים בצוהמת מנרים זמן רב, לא נעברו מחטא הכרעור לגמרי ואף דמחשבה רעה אין הקצ"ה מרפה למעשה, אבל מ"מ הי' זה טענה צפי המקטרג, דהרעור הי"ה חולדה דעריות ומציא לידו מעשה ר"ל, וצפרע צע"ז שמונשים אף על הכרעור כמו שדרשו ר"ל (קדושין ל"ט ע"ב) מהכחוד (יחזקאל י"ד) למען פתוח את בית ישראל בלגם עו"ש, והצו"ת לימוד זכות על ישראל הללו באונים והללו בראון, דהשעבוד ועיוף הדעת גרם להם כל זה, והמנריים המה הגורמים ורואיין שילקו גם על חטאם של ישראל.

ועכ"פ מבוחר דבשעת ילידתם ממנרים אף שהופשרו מעונותא מנרים, לא נעברו לגמרי מחובתם עד מתן תורה, כמ"ש ברעיא מהימנא (זכ"ק פ' אמור י"ז ע"א) וספרתם לכם ממחרת השבת וגו', פקודא דא לספור ספירת העומר וכו' ורזא דא, ישראל אש"ג דלחזרכו למעבד פסחא ונפקו ממוסאבו, לא הוו שלמין ודכיין כדקא חזי וכו', כאחתא דנפקא ממוסאבו, וכוון דנפקא מתמן והלכאא וספרה לה, אוף הכא ישראל וכו' עיי"ש, ובמתן תורה מדרכו ונעברו ונתעלו כמלאכי השרת, ואיתא צפדרי"א שכל אותן שעמדו בצעמד הכבחר לא ראו קרי מיימיהן, ומעיקרא הויתא השי"ת ממנרים ע"ש זכות העתיד, דקמי שמיא גליא שיעברו לגמרי בחיקון מדת היסוד בשלימות בשעת מ"ת, ואפשר שגרמז זה בדברי הזכ"ק כי"ל, ופסח ד' על הפסח, ופסח ד' עליכם מצע"י ל"י, אבל על הפסח זה פסח הבוקר, ואי זהו זו מילה אף שלא השלימו החיקון צמידה זו, נשתמרו מן השמים בדרך נס כמו שיבאר להלן, והקדים השי"ת גאולתם ע"ש העתיד.

ואפ"ל בדברי רש"י ז"ל שמורים לכל בני ישראל לדורותם, משומר וצא מן החיקון, כענין שגא' ולא יתן המשחית לבוא אל בחיכם וגו', ולבאר הכי כחיב ועברתי צאמ"ל בלילה הזה וגו' ודרשו ר"ל אני ולא מלאך אני ולא השליח, ואי"כ ליחא לחששא דכיין שניתן רשות למשחית אינו מבחין וכו', ומכו שאמ"כ ולא יתן המשחית וגו', ומכילתא איתא שמורים לכל בני ישראל מגיד שכל ישראל לריכים

להשתמר בו עכ"ל וז"ל הכוונה, וצמרכת המשחית מפרש הואיל וצוהתה ללילה נאמר ואחס אל תלכו איש מפתח ביתו, הוקצעה סכנה זו לדורות שצריכים להשתמר בו, עוד צמודה מגיד שישראל עתידין להשתמר בו עכ"ל המרכבת, ולדרכיו אפ"ל הכוונה, מפני שבליל ילידתם התגברו עליהם כחות העומאח מאוד להחטאים ר"ל ולמנוע עי"ז גאולתם, ועי"ז שפי החו"ט ולא אירע קרי לכס"ג ביום הכפורים, שהי התגברות הית"ר גדולה מאוד להחטאיו לפי שבו חלוי בפרתן של כל ישראל, ולא הי' צורך לנס שימלט מהתגברותן עיי"ש, וכמו"כ בליל הלייחא הוטרבו ישראל לשמירה זו בדרך נס, כי אין צנח צמר ודם לעמוד נגד התגברות קשה כ"כ, ולזה הצטוו הצו"ת להם ולא יתן המשחית לבוא אל בחיכם וגו', ירמוז על נוקצ"ה דס"מ המחטא צמא השחתה ר"ל, ושם כשם העצירה, משחית ע"ש ההשחתה.

וז"ל רש"י ז"ל שמורים לכל בני לדורותם, משומר וצא מן החיקון כענין שגא' ולא יתן המשחית וגו', וירמוז לדורותם שיכיו נשמרים מחטא הורא שהוא פגם הצרית ר"ל, וז"ל הצטעה על שמירת הדורות ג"כ, גם גרמז צה הצטעה לדורות העתידים, כי גאולה העתידה תהי' ג"כ בליל פסח, ובכל ליל פסח נחשורר כה בגאולה, ועי"כ כל ישראל לריכין להשתמר בו מהתגברות כוחות העומאח כ"ל, והצטוו הצו"ת שמורים לכל בני לדורותם שימלטו מהתגברותן כ"ל, והנה איתא צזכ"ק דהשומר צרית שריא עלי שם שמים, וצאיו שומר הצרית הס"מ שורה עליו ר"ל, ואפשר לרמוז בדברי רש"י ז"ל כי"ל הקרבן קרוי פסח ע"ש הדלוג והפסחה וכו', וכענין שגא' ופסח ד' על הפסח ולא יתן המשחית לבוא אל בחיכם וגו', וירמוז על פסחא דגופא כמ"ש צזכ"ק ונשתמרו ישראל בקדושת היסוד בליל הלייחא, ולא סיים ואחס עשו כל עבודותיו לשם שמים, להתקדש ולהטעור בקדושת היסוד ולהשרות עליכם שם שמים זכר לשמו שקרוי פסח.

וא אפ"ל בדברי רש"י ז"ל הקרבן קרוי פסח ע"ש הדלוג והפסחה ירמוז על שדילג הקצ"ה וקפץ על הזמן לקרב גאולתם של ישראל, שהי הגזירה על חי שגא' וצמ"ל לסוף רד"י שנה, וכמ"ש צפיעט לפי

וירצו ויגדילו וכו', כמו כן הוא הענין צעוני החורב
 וחפלה ומותא, אשר ישב אחסר האדם צעודו נקרא
 רשע, ונסבך בקוים ואבני נגף מהקליפות וסערין
 ביושן נותן חיו כח בהם, חמס חל יאמר האדם
 לכשאפנה מן העצירות אשר בידי ואעשה תשובה
 הקצובה לכל חטא ועון אז אשנה, ע"כ אמר החנא
 שלא יאות לומר כן דשמה לא חפנה וכו', חלל ענין
 התשובה הוא החרטה בחמת על מה שעשה והכעים
 להצויות ויקבל קבלה אמיתית שאפי' יחזי לי כל
 חללי דעלמא לא ישוב עוד לדבר הרע הזה, ואם
 ככה הוא מתחבטו ולצו ערס עסקו בחורב ומותא,
 יקובל הכל לרצון לפני השמים, ואם לאו הוא חיו
 כזרע אל הקוים עכ"ל.

אמנם עדיין לא עלתה לנו מרפא וארוכה צעלה
 זו, דבערך שפלות דורנו קשה להשיג אף בחי
 תשובה כזו, כי להצוות סתומים ואטומים וחשירין
 חיון שיוכלו להכניס צלצום חרטה וקבלה אמיתית
 שלא ישובו לכסלה עוד ואם נימא שחיי ימנע האדם
 מתחורב ומותא עד שיגיע לנקודת האמיתית הזאת,
 לא מנאס ידיו ורגליו בציחמ"ד וחיו חפוג תורס,
 ולא ניהא לי למריבו דלימרו הכי, ובספס"ק אור
 לישירים (דרוש ח') נתן ענה לומר לשם יחוד קוצ"ה
 ושכנתי קודם כל מעשה המלוא וחורב וחפלה,
 והיו כמתנה בפירוש שלא ללאת ידי חובתו באופן
 אחר רק אם יהי יחוד קוצ"ה, וזולת זה הוי מתכוין
 שלא ללאת ייח, ובזה כ"ע מודים דאיונו יואל, אפי'
 למי' ממות חין לריכות כוונה, וא"כ אם רואים
 הסע"א לחטוף חין לבס מה לחטוף, וכיון שאין
 חושפין המלוא עולה למעלה עכ"ל בחוס' ביאור
 כפי מה שציארו ק"י הישמה משה זל"ה (כפי חשא
 עי"ה).

ועפ"ד בקי אפ"ל קישור דברי רש"י ז"ל עה"פ
 פסח הוא לדי, הקרבן הוא קרין פסח ע"ש
 הדילוג והפסיחה וכו' ואחס עשו כל עצדותיו לשם
 שמים עכ"ל וא"צ הקיסור, גם הרי כל המלות לריך
 לעשותן לש"ש ומדוע השמיטנו בפסח כן, ואפ"ל
 עפ"י המצואר בדבריהם ז"ל, כי בלאת ישראל ממנרים
 נחשלו שלא על סדר המדרגות, כי"א מצירה עמיתתא
 לרס המצוה צפ"א דרך דלוג וקפיה, וע"י ירמוז

החודש דילג פעם אחת רגעה וכו' זמן קפץ עשות
 רבות, עם וידא זיעון שיהא, שפקן ודילג הקצ"ה
 על הזמן לקרב גלות, וע"כ נלשונו לעשות זכר לשמו
 שקריו פסח ע"ש הדילוג והקפיה, לקצוע בלצנו
 חמונה זו, שדבר זה למחר ולקרב הגאולה בדרך דלוג
 וקפיה הוא רק ביד הצויות לצדו וכמו שהי' במנרים,
 ואין בכח חנושי לעשות שום פעולה לזה, ואסור לנו
 לעשות שום פעולה צענין דחיקת הקץ, רק לעורר
 רצון העליון ע"י מעשה המלות, ובזה מלות הפסח
 שהוא ע"ש הדילוג והפסיחה יתעורר רצון העליון
 יח"ש להחיש גאולתנו, וח"ש הקרבן קרין פסח ע"ש
 הדילוג והפסיחה וכו', ואחס עשו כל עצדותיו לשם
 שמים, לעורר רצון העליון צ"ה למחר גאולתנו, זכר
 לשמו שקריו פסח, ונלשונו לעשות זכר לשמו, כדי
 לקצוע בלצנו חמונה כזו כנ"ל, וח"ש ליל שמורים הוא
 לדי להויתאס מארץ מנרים, פרש"י שהי' הקצ"ה שומר
 ומנפח לו לקיים בצעתו להויתאס מארץ מנרים,
 ולעסם זה קפץ ודילג על הזמן לקרב גאולתם, שמורים
 לכל בני ישראל לדורתם משומר וצא מן המצוקין,
 שכל ישראל לריכס שמירה מן המצוקין, ביינו דחיקי
 הקץ שהן במה גרמו חורבן ואבדון לישראל בכל הדורות,
 וקשים יותר מן המצוקים רוחות וזדים ר"ל, הצויות
 ישמרו ויחילו מהם ומהמנרים.

*

במכילתא וילכו ויעשו בניי כאשר נזכר ד' את
 משה ואהרן בן עשו, מהו בן עשו אף משה
 ואהרן בן עשו עכ"ל המכילתא (והוצא ברש"י ז"ל
 עה"ה) וז"ל מאי למימרא שאף משה ואהרן קיימו
 מלות הצויה, ומדוע לריך יחוד קרב להוציא על זה.

וגל"פ בהקדם מ"ש צוה"ק וחכמי אמת והמלות
 שטושין צעודו מלוכלך צעירות ר"ל חושפין
 הס"א ומוספין עי"ז כח בהטומאה ר"ל, והוצא
 צעטי"ז וצאר הטע (אוי"ח סי' תק"ע) עי"ה,
 ובספס"ק דרך פקודין בהקדמתו האריך צענין זה
 עוצא ונמתיק מקלף לשור, אמר הכיצד ניור לבס
 ניר ואל חזרנו אל הקוים, כמו שהזרע אל הקוים
 קודם שמתקן את האדמה ומסקלה מאבני נגף
 והקוים, הנה עמלו לריק ומקלקל את התצואה
 הזרעת, ואדרבה נותן כח יותר בהקוים שיסתכרו

ויהי לכולן חלק זה ויהי כשותפין וע"כ חזי לאתרופי,
וקמי שמיא גילא איך ראויו לנרפס וע"כ הקציה
מלך מחשבתו של זה למעשהו של אחר שכרי יש
לשניהם דין שותפות במחשבה ובמעשה וחזיא לאתרופי.

ומערתה עלתה לנו ארוכה מהאי חששא הי"ל,
דכיון שבהיות מלך מעשיו למחשבת האדוקים,
אינם יכולים הסט"א לחטוף המלות עוד, אף שהעושה
אוחס עדיון לא נעבר מכתמי נפשו ומלובלך בעצירות
ר"ל, אולם כרי יש ע"ז שחק גדול, ובשלו אין יכולים
ליגע, ולהפרידו ח"א כיון שהשתתפו ועשוהו בשם
כל ישראל, ה"כ שותפין בכל תנועה של המלך, וא"כ
כל מלך יש עליה צלות מלדיקי אמת המשותפין בה,
וחלק זה מונע להסט"א מליגע בה.

ובזה יתבאר דברי המכילתא הי"ל וילכו ויעשו
בניי כאשר צוה ד' את משה ואהרן בן עשו
אף משה ואהרן בן עשו עכ"ל, ולא בא היתור ללמדנו
שאף משה ואהרן קיימו מצות הפסח דמאי למימרא,
אמנם אפ"ל בזכות דרשתם ז"ל שנלעטרו והשתתפו
ישראל במעשה מלך זו עם מעשיהם של משה ואהרן,
ע"י שותותו בעשייתו שוטים אוחס על דעתם כפי
שקבלו מפי הגבורה, וע"ז נחלה מלכותם לבחי
גדולה מאוד, ח"א וילכו ויעשו בניי כאשר צוה ד'
את משה ואהרן ר"ל על דעתם, ואף משה ואהרן
בן עשו והלעטרו עם כל ישראל, והנה משה ואהרן
הקריבו הקרבן פסח אצל ח"א להקריב יותר מפסח
אז, וח"א לקיים מצות אכילתו בזכור דכרי נאכל
למנוח ונאכל על השוצע, א"כ לא יכלו לשצוע די
סיפורם מהשתוקקות מלך גדולה זו, ולעולם לא
יספיק להם לדאוב מלך לא ישצע נפשו מהם, ע"כ
נשאר אולם מחשבת המלך עודפת על חלק המעשה,
ובני ישראל קיימו המלך במעשה אצל נחסר להם
חלק במחשבה הנכונה והראוי, כי היו עדיין משוקעים
בעומתא מלרים כוודע, והקציה אירק מעשיהם
למחשבתם של משה ואהרן וגמרה המלך בשלימות
ועל צחי גדולה בערך קדושתם של משה ואהרן,
ח"ש אף משה ואהרן בן עשו ויהי שותפין במעשה
ובמחשבה, וממילא לא יכלה הסט"א ליגע בה ונתקבל

שם הפסח ע"ש הדלוג והקפיה, וביוע"פ לפי החדש
פ"ב הציא בשם הרב הקדוש רבינו ברוך ז"ל לפרש
בה מאמרי"כ ופסח ד' על הפסח, דהנה אמר"ל
(שיר רבה ה' ג') פתחו לי פתח כפתחו של מחט
ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, ואריך
להקדים התעוררתו לנתחא, אצל בפסח מלרים פסח
ד' על הפסח, ר"ל שלא המחין עד שיפתחו ישראל
כפתחו של מחט רק הקדים והשפיע לישראל הארה
גדולה שלא היו ראויים אליו מלך הכנתם, וכ"ז
מגולל חסדו ועוזו ית' כי ראה בשפלותם שלא יכלו
להתממה עד כי יתעלו בסדר המדריות, אמנם
לפי"ז איתא להאי חששא הי"ל, דכיון שלא נטכרו
כראוי ממעשיהם הראשונים, פן יתעפו הסט"א
מעשה המלך שלהם וימא יועילו, והעלה לזה להתנות
בעשיית המלך ששופין אוחס. רק לכוונה לשם שמים
ולשם יחוד קוצ"כ במצורא לעיל, ובזה יתבאר קישור
דברי רש"י ז"ל פסח הוא לך, הקרבן קרוי פסח
ע"ש הדלוג והקפיה, ירמוז שנתעלו ישראל שלא
על סדר המדריות, ע"כ ואחם עשו כל עבודותיו
לשם שמים להתנות צפי לשם יחוד קוצ"כ וע"ז
חללו מחטופסם.

וב"ר עוד ענה עפ"י"ש בספרי"ק נועם אלימלך זל"ה
בשם אחיו הה"ק מוה"ר ר' זושא ז"ע לפרש
אמרם ז"ל (קידושין דף מ' ע"א) מחשבה טובה
הקציה מלרפה למעשה, דלשון מלרפה י"ב וכולל
מחשבה כמעשה, וציאר הוא ז"ל דישנם המקיימים
מצות בפועל המעשה, אצל נחסר להם צחי המחשבה
ובכונה הראוי וכוונה לקיום מצות ד', נמצא יש להם
חלק במעשה לצד, והנה ידוקים יש להם השתוקקות
תמיד לקיים מצות ד' יותר מאשר תשגי ידם לקיימו
בפועל, נמצא יש להם עודף מחשבת המלך בלי חלק
המעשה, ובהיות צרוב חסדו מלך מחשבת המלך
למעשה, ר"ל להמלך שנעשה במעשה לצד בלי חלק
המחשבה וע"ז נגמר המלך בשלימות עכתידי"ק.

וענין ההערפות הי"ל אפשר להסביר שהוא מדינה
דשותפות, ע"ד שחיקו ר"ל לומר לפני כל
מעשה המלך הריני מקיים מלך זו לשם יחוד קוצ"כ
ושכינתו ביחודא שלם בשם כל ישראל, נמצא כל
ח"א מישראל מתנה ועושה המלך בשם כל ישראל,

כי לא נשלם זמנם ללכת עד יום ע"ו, וא"ל להקדים בענין הגאולה אף רגע לפני הזמן, אמנם ראוי לבין דהנה הפסח נאכל לפני חלות דייקא, וא"כ כבר היו כל ישראל במקום המקדש לפני חלות, ומכאן נבדלות ה"י בחלות ממנו, ומה נורא ה"י להחזירם מיד ולהלילם בדרך נס ע"י דילוג וקפיאה, וכה אפשר שישתחו שם כשעם חדל עד אחר חלות ויגלו בדרך העצב, וע"ז בא הכתוב לתת למשן חדשון אשר יפלה ד' בין מלכים ובין ישראל, כי כרבה דרכים לפניו יח' להליל את ישראל, אך למשן ללמדנו ידיעה זו של הבדלה והפרשה, אשר א"ל לנו להחזיקים בגלויות זולתם, וזו תחומין לדורות ישראל מעורבים וזרים בין האומות, בצויות מליטיו ע"י הבדלה והפרשה, ואנחנו מחויבים לעשות הבדלה והפרשה מכאן ומדרכים וזהו קיומנו והכללתנו בגלות, ועל שם כך קרוי הקרבן פסח ע"ש הדילוג והקפיאה כדי לקבוע בלגנו ידיעה זו, דהו כוונת הקרבן להזכיר הכס, וסידת הכס ה"י למשן חדשון אשר יפלה ד' וגו', ובה יבאר קישור דברי רש"י ז"ל הקרבן קרוי פסח על שם הדילוג והקפיאה וכו', ר"ל כדי לקבוע בלגנו הבדלה והפרשה מדרכי האומות, ואחם עשו כל עבודותיו לש"ש דרך דלוג וקפיאה וכו' לכוונה זו ולא לכוונה המועיל למוע המשתחת, רק לעשות זכר לשמו שקרוי פסח והבן.

*

ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממלכים כלי כסף וגו', במכילתא וכו' מה אמר להם משה לישראל במלכים, הרי הוא אומר דבר נא בחזונו הכס וכן עשו בני"י עב"ד במכילתא, וי"ב מאי קושיא ומאי פירוקא, ונל"פ דהכא לא מלינו בכל המקרא שזכר משרע"ב לישראל וישאלו ממלכים כלי כסף וגו', רק שזכרו הקב"ה לאמר לישראל דבר נא בחזונו הכס וישאלו, האמנם שהרמב"ן ז"ל (פ"א פסוק א) הביא כלל גדול תמלא בפרשיות רבות בחזרה שלפעמים יקרא הכתוב בדבור הקב"ה למשה ויאמר במלך משה אל הכס ולפעמים להיפך עי"ש וזכ"מ, מי"מ כאן שלא להזכיר הכתוב דברי משה אל הכס אף בקצור, וכן נכונה מן הפסוקים שזכר משה רבינו

ובזה אפשר ליתן טעם על מה שנקרא שבת שבעשור לחודש שלקחו ישראל פסחיתן שבת הגדול, ע"ד מ"ד במד"ר (פ' וירא פ"ג סי' י') והוצא בראש"י ז"ל עה"פ ויעש אברהם משתה גדול, שהיו שם גדולי הדור שם ועבר וכו', הרי דבשגל שהשתתפו בו גדולי הדור קראו הכתוב גדול, וכן אירע להם לישראל בשבת זו, כי אז קיימו משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם קלן למלך והביעם התעוררת קדושה גדולה והשיגו כי עדיין רחוקים הם ממעלת השלימות, ע"כ השתתפו בשמירת וקדושת השבת עם מעשיהם של משה ואהרן וכמ"כ עשו בחלות הפסח, נמלא שמתעלה קדושת ומלות שבת זו יותר מכל השבחות ששמרו ישראל עד עכשיו ששקו אותם לעממן, אבל עכשיו השתתפו במעשיהם עם משה ואהרן, ולפי שכן בהשתתפות גדולי הדור ע"כ נקרא שבת הגדול, וכמו שדרשו ר"ל משתה גדול ע"ש שהיו מסובין בה גדולי הדור.

עוד אפשר בציאור דברי רש"י ז"ל ה"ל פסח הוא לדי, הקרבן קרוי פסח ע"ש הדילוג והקפיאה שהקב"ה מולג בחי ישראל-בצין בחי מלכים, וקופץ ממלכתי למלכתי וישראל אומניו נמלט, ואחם עשו כל עבודותיו לש"ש דרך דלוג וקפיאה זכר לשמו שקרוי פסח, וי"ב הקישור, גם ראוי לבין מ"ע נקרא הפסח ע"ש הדילוג והקפיאה, והביאה ממלכים ה"י גם גדול ועוד הרבה נסים היו שם, ומדוע לא נקרא הקרבן על שםם, עוד יש להעיר מ"ש הכתוב במכת צבורות ומה כל צבור בארץ מלכים וגו' ולכל בני"י לא יחרץ כלל לשונו וגו' למשן חדשון אשר יפלה ד' בין מלכים ובין ישראל, וראוי לבין תחינת טעם זו למשן חדשון וגו' וכו' ה"י להללם של ישראל לנורר ידיעה זו בלבד, גם בשר מכות הובדלו ישראל ויגלו, כמשה"כ והפלה ד' בין מקה מלכים וגו' וכן באחריו, ולא חלה הכתוב סיבת ההללה צדיעת ההפלה, ומ"ש במכת צבורות דייקא.

ואפ"ר עפ"י התרגום יונ"ט פ' יתרו עה"פ ואשא אתכם על כנפי נשרים, שהענינים הקב"ה ע"ג הענינים והולכים למקום המקדש לעשות שם הקרבן פסח בליל הילולא, ואח"כ החזירם למלכים וכו', וכבר ביארנו שה"י הנורא להחזירם למלכים

את אחיו וגו' עם אחיו לשמור משמרת לעזרה כלצבות, כגם ועבודה לא יעבוד צפועל עכ"ד.

ועד"ז אפ"ל לעניינו עפ"י"ש האוכהס"ק (פי' שמות) עכ"פ ועשה נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר וגו', וז"ל לר"ך לתת לב למח יו' ה' דברים שאינם מהמסור לגנוז דעתם בין בצליכתם בין בצלילתם חפזים, והאמת כי כל המעשה הוא משפט נדק, כי לזד שעבדו בישראל לריכין לעלות שער שכיר וכו', אלא למח יעשה ה' דרך ערמה, כי ח"י לא קלור קלרם ידו מפדות ישראל צעל כרחם, ולכוזא ממונם ועיניהם רחאות וכלות, וסורן כי נתכוין ה' בזה לבעותם כדי שידעו אחריהם וכו', חולת השאלה גם זולת כליתם בדרך זה על דעת לחזור, לא היו המצויים חודפים אחריהם וכו', ולזד מעלת קדוש ישראל לא רזה לבנות הדברים אליו, אלא הם בניו ידברו כזה, ולז"א תיבת ועשה, פי' כי הם דברי עומם לא דברי עליון וכו', וכעו"כ תמלא בדברי משה עם פרעה אמר לו שלח עמי ויעבדוני במדבר מבלי להציר זמן, אלא ישראל אמרו לו נלכה נא דרך שלשת ימים עכ"ד, וכן פי' להלן עכ"פ ויחמרו אליו נלכה נא דרך שלשת ימים וגו', דברים אלו הם של ישראל עיי"ש, וחולו העטם מפני ששכינה מוצרת מתוך גרונו של משה ח"כ דבריו הם דברי ה', וע"כ לא הזכירן משרע"ה כ"א ישראל אמרוכו.

ועד"ז אפ"ל במצות השאלת כלים, אף שצדין ה' ומגיע להם בשכר עבודתם, מ"מ מפני שראה למראית העין כערמה ח"ו, לא נטעו הדברים מפי משה בפירות דיבורו הם דברי ה', אלא שאמרם משרע"ה ציוו לצין קונו יח, ונשמעו דיבוריו וסאירו כלצות בניו להשיג ידיעת המלך, וכענין שפי' לעיל כל מי שיש בו יר"ש דבריו נשמעים, ואף בלי אומר וכלי דברים נשמע קולם, ועפ"י מזוייק לשון הכחוז דבר נא באזני העם, ולעלכזה מלח באזני מיותר וז"ל, כולל דבר נא אל העם, ולדרכיו רמז לו יח' שידבר דיבוריו ציוו לצין קונו ויגיעו באזני העם, ומבלי לזוהם בפירוש ישיגו ישראל רצונן יח' וז"ל לא נאמר לו דבר אל העם.

מאזר זו לישראל, וח"כ מנין השיגו ישראל ידיעת מאזר זו, ומבואר במכילתא (ובילקוט פי' שמות רמז קע"ב) לא נחשדו ישראל על לשון הרע שנה' ושאלה אשה משכנתה, כבר ה' בידם י"ב חודש, ואין אחה מולא באחד מהן שהלשין על חבירו עיי"כ, מבואר שידעו ישראל מאזר זו י"ב חודש לפני יואתם, ומנין ידעו אם לא אמרה משרע"ה להם.

וגר"פ עפ"י ק"ז היעצ לב זלכ"ה (בפי' שמות) לפרש הפסוק לא חשנא את אחיך בלצנך הוכח חוכים את עמיתך וגו', עפ"י"ש הבינה לעמים (דרוש ס"ד) לפרש אמרם ז"ל כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, כי הציא אומר על מלך הכמיה ושפט בלדק דלים וגו' והכה ארץ בשבע פיו, כלומר מה שנשאר כל אדם ילעךך דבור ואמירה, יעשה הוא בלי מולא שפחים וכו', שהוא בעצמו בכל פעולותיו ומעשיו יעשה בלדק והמסור, וזה יעשה רושם בלב כל אדם לעשות כמעשהו וכו', וח"ש ושפט בלדק (הגמלא ב'ו) דלים, גם כשיצא להוכיח לא ילעךך לדבר דברי תוכחות וכבושין, וזה מתאמר במשור (הגמלא ב'ו) לענין ארץ וכו', וזה מתאמר כל מי שיש בו יראת שמים, אז אפילו אין אומר ודברים, דבריו ממילא נשמעים ועושים רושם כאלו ה' תוכחת מגולה עכ"ד הב"ע, ויותר מה ששמתי מפי דודי הגאון"ק מו"ה ארי' ליב זלכ"ה מווישניאל לפרש הפסוק ומנן חמשים שנה ישוב מאזר העבודה וגו' ושרת את אחיו וגו' לשמור משמרת ועבודה לא יעבוד, שהוא להאזהר כפל לשון, אבל הענין כי עיקר עבודה הלויים בשירים וצמרם בקול וכנור וזבל, ה' למנן לעזרה לצבות ישראל לתשובה ברוחם להקריב קרבנותיהם חטאות ואשמות וכדומה, ומנן חמשים שנה נפסל בקול וכו', ולא ה' יכול עוד לעשות עבודתו בקול, עכ"פ עמד על משמרתו עם אחיו הלויים לעזרה כלצבות לתשובה, והענין כי אז ביה יתירה נודעת להם, שהם היו מתבודדים ציוס לצין קונם אית על עבודתו לשפוך כמים לבו ושיחו לפני ה', וצאו בקושרות עם כללות לבני ישראל האחרים זה בזה, ובכן היו מעוררים כלצבות לפשע מעשיהם וכו', וח"ש ומנן חמשים שנה ישוב מאזר העבודה ולא יעבוד עוד צפועל ממש, ועכ"ז ושרת

ובזה יתבאר כיצד דברי המכילתא ה"ל וצ"ל
עשו כדבר משה וישאלו וגו', וכי מה אמר
משה לישראל, כוונת הקדוש ללא מלואו שאלו משה
לישראל מלואו זו, ואין יודק המאמר וצ"ל עשו כדבר
משה, ותיארנו במדרש הרי הוא אומר דבר נא בצאני
העם ששטיגו צ"ל כדבור אף צ"ל אומר וצ"ל
דברים, וכן עשו בני ישראל וכו'.

*

בספרי וגם ערד רב עלה אחס כאן נחקים ואחרי
כן ילאו ברכות גדול, וצ"ל.

ונ"ל פ' דהנה האדם כל זמן חיותו צעוק עומד
תמיד על שדה המלחמה נגד הלא האור הוא
השמן הוא היל"ר, וצ"ל סוגי נסיונות יא, נסיון
העניו ונסיון העושר, ומבואר בספרי מוסר דנסיון
העושר גדול יותר מנסיון העניו, דאף שאמר חז"ל
(עירובין דף מ"א ע"ב) עניות מעביר את האדם
על דעתו ועל דעת קונו, עכ"ל עלול האדם יותר
לבעוט מרוב טובה וזכ"מ וישמן ישרון ויבעט, ומצינו
שהכיר הכתוב ע"ז ביותר באמרנו פן תאכל וטענת
וכי ורם לבבך וטענת, וביותר יוגדל הנסיון הזה
על האדם כשימלא בין חבורת אנשים כהוללים
בשרירות לבם, לדרוך אחד תענוגים תאות העו"ל,
ואף הוא יש לו יכולת לעשות כמעשים, ונמנע
רק בשביל רצון הבורא ית"ש, זה חשיבות גדול מאוד
נעלה.

ובזה יל"פ קישור הכתובים (צ"ל וישלח) עפ"י
רז"ל שגלה ועקב לעשו עם לכן גרתי ותרתי
מאות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים, ויחי לי
שור וחמור וגו' והבמשך צ"ל, ואפ"ל שהכוין ועקב
אצלו ע"ה להודיעו שעמד אף בנסיון העושר, אולם
כל זמן שהי סגור ומסוגר צדיק מדרשו של שם
ועבר, לא הי רצותא כי"כ שעמד בצדק כי לא הי
הנסיון גדול כי"כ, משא"כ בזמן שהי צדיק לכן מסובב
באנשי רשע, ואעפ"י לא הויק לו העשירות אשר
הרכיש שם, זה שגלה עם לכן גרתי ותרתי מאות
שמרתי, ויחי לי שור וחמור, ואעפ"י לא למדתי
ממעשיו הרעים.

ידיו מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויחי
בשנים רבים הוא ילאו כל לבנות ד' מאות,

ואין חתנו יודע, אבל קן כימין הוא קן באמיתו. שחוקים באחרית הימים כשיתעב לו ימיו. אשר כשיב אחר מפני אובד, ועל קן הוא חנו מלואים לנפשו ולחבתו עפ"י הכורסיק ולא ח"ו להקדים קן מסע"א, ואפשר דג"ז ירמח קן כימין, דיעין כימין הכורסיק היותה מימיו של הקצ"ט כמ"ש מימיו אש דת, וקן באמיתו ויכי ע"י הכורסיק ודרך הכורסי ויבדוקה ולא זולת, ומעשה חלמלי לא סתם בחזון דניאל וחי מפרש מיד קן כימין, כי מקום לטעות דאין כאן חלל אף, ויטעו רבים גם כן המוסיפת שבוה קן כימין, ולא סתם חללה ואח"כ לך לקן עד ששאל דניאל לאיך קן לקן כימין או לקן כימין ואח"כ ביאר לו לקן כימין כדי להודיע דהרי קאין יניחו ולריך בחזונות וסיועחת דשמיא שלא יבטלו ברשעת כרשעים.

וְעַד־זֶה יִבְאֵר לַעֲנִינוּ עֲפִימִישׁ זִיל דְּלִמְלִי זֹכֵר
 ישראל לעשות חסודם שלומה ולהשלים החקון צירור ויב"ס צמחיים, היו גבולים מיד גבולת עולם שאין אחרי גלות עוד, חלל מפני שבו משוקעים בטומאת מזרים ולא יכלו להתחבר עוד כי הכרח שיגאלו מיד אף שלא השלימו חסם, וע"כ כי רק גבולת לשעב ועמידין להשלים בשאר גלויות, וכנה אף שגבולת מזרים הוא שורש כל בגבולות כמדת מ"מ קן כימין לא אקרי רק קן הנגזר כשיתעב לו ימיו ית' כפרש"י ז"ל, ועפ"י אפ"ל בכונת הכתוב ויכי מקן שלשים שנה וד' מאות שנה, וסתם הכתוב ולא ביאר מה כי צו, לרמז כי כי התעוררות מן השמים לקן באמיתו קן כימין שיהי מיד לסוף ח"ל שנה, חלל לפי שלא עשו ישראל חסודם ראוה צעד בדור, נדחה ונתחבר ונעשה הוא חדשה גבולת לשעב ח"ל ויכי צעם כיום הוא ילאו כל לצלות ד' מאות מזרים דיוקא ולא זכו לקן כימין, ולא כפל הכתוב מלת ויכי צ"כ כי צי היות כיו, מתחלה כי התעוררות על גבולת נחית קן כימין, ולא צל לידי התגלות הרצון כי לא היו ישראל ראויים אלי ע"כ סתם הכתוב היות הקן הכוא, ואח"כ נעשה הוא חדשה על גבולת זמנית ח"ל ויכי צעם כיום הוא וגר חן ויכי חלל לשון נער, שנדחה ונתחבר קן באמיתו ויכי רק גבולת לשעב ועפ"י דיוקא.

דקדק באוכסח"ק באומרו ויכי מקן וגר ולא נתבאר מה כי, ואם נתכוין על הניחא כרי חזר ואמר פעם צי ויכי צעם כיום הוא ילאו וגר, ומדוע חלקינו אחרי צבא וכפל מלת ויכי צ"כ עוד ג"ז מה נער ירמח בחיבת ויכי עפ"י שפי לזכרו.

וְכִי־יִבְאֵר דְּכִי־הַכּוֹסִיק (צא ל"ד ע"ה) ויכי
 מקן ימים ויבא קן מפרי האדמה, מקן ימים ולא מקן ימין, איכו דהם לקן ימין ואח"כ לקן ימים, ובה אוקימנא ואח"כ לך לקן (דניאל י"ב) ואמר דניאל לאן קן לקן כימין או לקן כימין, עד דאלי לקן כימין, ועל דא דוד דחיל ואמר כדויעמי ד קי ומדת ימי מה הוא, או לקן כימין או לקן כימין, ובה מה כתוב ויכי מקן ימים ולא מקן ימין, ובג"כ לא אחקבל קרבני דכא מסע"א אח"כ כי וכו' מקן ימים רחא דמסע"א אח"כ וכו' עכ"ל כורסיק לענינו, מבואר דבעינן קן בגבולת כנרמז בפסוקי דניאל, הרי קאין יניחו, קן כימין רחא דמסע"א, וקן כימין פרש"י (בדניאל ט"ז) קן של אחרית הימים, ובגמ' (פסחים ר"ז ע"ה) בק"ש יעקב לגלות לבניו קן כימין, פרש"י שיחזר ימיו לפיו, ששיב אחר ימיו מפני אובד וכן פרש"י צמחיים (צ"ב ע"ב) עפ"י וכן פי רבינו סעדי גאון ז"ל בדניאל ט"ז, ולכאורה ראוי להבין מדוע סתם חללה בחזון דניאל ואמר ואח"כ לך לקן, ולא נתפרש לו לאיך קן עד ששאל לקן כימין או לקן כימין, ואח"כ חזר וביאר לו לקן כימין, ומשקל מ"מ היות מקום להסתפק צו ולא גילב לו מיד לקן כימין.

אמנם כוונת הסתמיה להודיע דהרי קאין יניחו, וכמו שפי הכתוב לעיל מני כי סחומים וסחומים הדברים עד עת קן יתבררו ויתלכזו ויירפז רבים, וכהשעו רשעים ולא יצונו כל רשעים והמשכילים יצונו ופי המפרשים יתבררו הדברים ע"י חוקרים ומתחשבים, ורבים יטעו בחשבונם ובעבור זה ירשעו הרשעים ולא יצונו לתלות הדבר בטעות החשבון אבל המשכילים יצונו עפ"י, ואולי דקן כימין ירמח על מחשבי הקן צמדת הימים ואריכות ימי בגלות גורם להם לטעות בחשבונם, וע"י אמרו באוכס"ק דר"א דמסע"א הוא, כי סחומים וסחומים הדברים

בשלה

(ד) וע"כ ממ"ש להלן צפי שירח חזיונותו ותעטמו
 צהר נחלתך פרש"י נתנבא משה שלא יכנס
 לארץ, לכך לא נאמר חזיונותו ולא כלל את ענינו
 עמה, והקצו המפרשים הא עדיין לא נגזרה הגזירה
 כמ"ש רש"י (צפי בהעלותך) עכ"פ נוסעים לחזונו אל
 המקום וגו', ששיחק ענינו עמכם מפני שעדיין לא
 נגזרה הגזירה עליו וכסבור היה שזכרם, ומנינו שהתפלל
 אח"כ לבטל הגזירה, והי' סבור עדיין שיכנס, ואין
 אפשר שהתנבא כאן שלא יכנס לארץ, ותיכין הרא"ס
 ז"ל שזה שאמר חזיונותו הי' צנחני ניבא ולא ידע
 מה ניבא, שצאמת לא הי' עדיין הגזירה, או אפשר
 שהי' סבור שלא יכניסם כמו משה, אבל יכנס גם
 הוא עמכם כשאר העם עו"ש, וכמו"כ יקשה גם כאן
 על מה שדרשו ז"ל דמשה צווח ווי שלא יכנס עמכם
 לארץ, כרי עדיין לא נגזרה הגזירה, ומדוע לא בקשו
 המפרשים כמו"כ בכל וז"ל.

(ה) גם קשה למד לריק הכתוב לחזור ולכפול ויחי
 בשלה פרעה את העם, כרי כבר אמר לעיל
 (צפי צא) שאמר פרעה קומו לאו מתוך עני וגו' ותחזק
 מזרים על העם למחר לשלחם מן הארץ וגו', ואם
 בשביל להודיע שלא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים
 אלא דרך המדבר, הול"ל הדועש זו צללד ולא לחזור
 על הראשונות, כי אין לה קישור מוחלט עם שלוחות
 פרעה, כי העטם שנתן הכתוב פן ינחם העם וגו' שייך
 חף אם הי' הליאה בזמן אחר שלא בשלוחות פרעה.

(ו) גם י"ב אריכות הלשון כי קרוב הוא כי אמר אלקים
 פן ינחם העם, וממ"ש אם חזא טעמא הוא,
 דלפי שקרוב לדרך ונוח לשון ע"כ אמר אלקים פן ינחם

ידי בשלה פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך
 ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלקים
 פן ינחם העם וגו' ושבו מזרימה, צמד"ר (פ')
 כי סימן ט') ויחי בשלה פרעה מי צווח ווי פרעה,
 משל לאחד שמאל צור של מרגליות ולא הי' יודע
 מה צידו וכו', כשנודע לו שווי קרע את בגדיו,
 אמר כל העושר הזה צידי הי' ונחם הולאתי מידו,
 אי לו לאותו האיש שכך הולאתי מידו, כך הי'
 פרעה, הצור של מרגליות אלו ישראל וכו' כשראה
 פרעה כל האוכלוסין החזיל צווח ווי עכ"ד המדרש,
 ולכאורה הול"ל דרשא זו לעיל צפי צא עכ"פ
 קומי לאו מתוך עני וגו' או אלא ויחי בשלה כיום
 הזה יאלו כל צבאות ד' מאמ"ל, דשם עיקר סיפור
 הליאה, וכאן לא נכתב אלא חגב גררר להודיע
 דרך נסיעתם צמד"ר.

(ז) גם ראוי להבין דברי בשעת יליאתם שמו
 המזרים, כמשה"כ שמו מזרים צבאחם כי
 נפל פחדם עליהם, ומדוע נכתב שמוחם לחוגה
 ואין אזכר הפחד מנחם למזרי.

(ח) עוד איחא צמד"ר (פרעה כי סימן ח') ויחי
 בשלה פרעה מי אמר ווי, משה אמר ווי
 וכו', אמר משה צעק איני שמתגעתי להולאת את
 ישראל ממזרים ואיני יכנס עמכם לארץ ע"כ,
 וי"ב דבול"ל דרשא זו לעיל צפי צא עכ"פ יאלו
 כל צבאות ד' מאמ"ל, כי שם הוא עיקר סיפור
 הליאה, ולפי שראה שמוציאם ואין סופו להכניסם
 ע"כ צווח ווי, אבל אין לו קישור למד בשלה
 פרעה את העם.

(ט) **בראותם** מלחמה פי רש"י בשם המכילתא זו מלחמת ויירד העמלקי וזכנעני האמור במעשה מרגלים, וקשו המפרשים מדוע לא נקט ויצא עמלק שבי מיד סמוך לליאתם, ותיירך המהרש"ל משום דבראותם מלחמה נלחו ישראל את עמלק, ולא כי לחוש כ"כ שיתנו לב לשב, אבל גבי ויירד העמלקי כתיב ויכוס ויכתום, יש מקום לחוש יותר שיתנו לב לשב, אמנם קשה לדבריהם מה דויצא עמלק כ"ל לירא יותר, דשם בא עמלק מארץ ונלחם בהם לשנאתו אותם, ולא כי מקום להיות נשמר ממנו, אלא שנילוו בדרך גם, אבל שם כי מקום להיות נילל ממנו, שהאכירם הקב"ה לא חשלו ולא תלחמו ולא תגפלו לפי אויביכם, וא"כ אין מקום לחשוש כ"כ פן ישובו מיראתו למלרים.

(י) **איתא** במכילתא לא הביאו הקב"ה דרך פשוטה לארץ ישראל אלא דרך המדבר, אמר הקב"ה אם אני מביא עכשיו ישראל לארץ, מיד מחזיקים אדם בשדו וואדם בזרמו וכן בעלים מן החורה, אלא אקיים במדבר מ' שנה, שיביו אוכלין מן ושותין מי הצר והחורה נבלת בגופן, מכאן כי ר' שמעון אומר לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי חמון, ושניים להם אוכלי תרומה ע"כ, וא"כ דאין זה העם המצויר בכתוב, דהתורה"ק נחמד עם פן ינחם העם בראותם מלחמה וגו', ולמה נעו חז"ל בדרשם ליתן עם חדש שנה מהמפורש בפסוק, ופרשתי כבר דעם המכילתא נכלל בעם המצויר בפסוק, ואמרנו חז"ל (בברכות דף ל"ב ע"ב) בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים, וא"כ אילו היו ישראל עושין רצונו של מקום לא הי' צורך להקיפם במדבר, דבלא"כ לא יצטרכו להיות בעלים מדברי תורה ע"י עבדות שדה וכרם, דה"נ נחזיקים בהם בצטחה הכתוב ועמדו ארים ורעו לאנכם וגו', אלא מפני כי אמר אלקים פן ינחם העם וגו', ופן לא יהיו עושין רצונו של מקום, ע"כ לא הכניסם מיד כדי שלא יהיו בעלים מדברי תורה, ונמא דהא צ"ל תליא, אולם אעפ"כ עיקר חסר מן הספר, ולא נרמז בכתוב טעם המכילתא כלל, ומאין למדו חז"ל לומר כן.

(יא) **ועוד** קשה לפי טעם המכילתא הנ"ל דהי' הכרח שיחשבו ישראל ארבעים שנה במדבר, כדי שיהי'

העם וגו', א"כ חרי זמני כי למה, הול"ל כי קרוב הוא ואמר אלקים פן ינחם העם וגו', ואם חרי טעמי ניכר, א"כ אילו מוזנ הטעם כי קרוב הוא, אדרבה קרוב הדרך בכל מקום היא סיבה ללכת בה, ולא סיבה המניעה מלילך בה.

(ז) **ומדברי** רש"י ז"ל נראה דחד עממא הוא, דפי' כי קרוב הוא וזוה לשב צאווה דרך למלרים, כי אמר אלקים פן ינחם העם וגו', אם הלכו דרך ישר היו חזירים, ומה אם כשקופים דרך מעוקס אמרו ניתנה ראש ונשוצה מלרימה, אם הולכים בפשוטה עכ"כ ע"כ, ויש להבין דהרי גם כשקופים דרך מעוקס ר"ל לחזור ולשוב, אבל מן השמים עיבדו בידם, ולא ניתן להם הכרות והיכולת לחזור ולשוב, גם בני לוי רדפו אחריכם והחזירוכם מדברי ח"ל, ואילו ית' אין נפקמי' בין דרך קרוב לרחוק, וגם בדרך קרוב לא הי' היכולת בידם לשוב נגד רצונו ית', וכמ"ש הרא"ם ז"ל דאין ללמוד מהק"ו, אלא שאם הולכין בפשוטה עכ"כ שבו אומרים ניתנה ראש, אבל חזרה לא שמענו מהק"ו, דלא צ"ל לכלל חזרה מעולם.

(ח) **עו"ק** מ"ש הכתוב הטעם כי קרוב הוא, פן ינחם העם וגו' ושבו מלרימה, והרי עוד צעמדם על ים סוף התחרטו על שילאו, והתרגמו על משב מה זאת עשית לנו להוליאנו ממלרים, והיו קרובים אז עדיין למלרים, וא"כ אף שהלכו דרך המדבר עדיין החששא במקומה עומדת פן ינחם העם ושבו מלרימה, ועוד דאין ישראל קרובה מאוד למלרים, ועיקר מלחמת ל"א מלכים היתה בא"י, וא"כ כמ"כ הי' אפשר לחשוש, שצבואם לא"י ויראו מלחמת ל"א מלכים, פן ינחם העם ושבו מלרימה, ומה יועיל הליכתם דרך המדבר ודרך מעוקס, אם אחר שילאו מן המדבר ויתקדצו לארץ ישראל שהוא קרובה למלרים חזרה החששא למקומה פן ינחם העם וגו' ושבו מלרימה, ורש"י פי' בראותם מלחמה כגון מלחמת ויירד העמלקי וזכנעני וגו', והרי מורה זה ה"ל גם כניוסה לארץ שנאמר עמלק יושב בצרף הנוג, ומה הועיל הליכתם דרך המדבר.

לכד והשליחות לכד, ובאמת לא היה כאן עשי אחרת אלא ששלחו את ישראל, והוליל מה זאת שלחו את ישראל, וגוי, וגם מ"ש כי שלחו וגוי משמע שזה טעם ופירוש על תמיכתם באמירת מה זאת עשינו, ובאמת היינו כך ואינו אלא חדא ולמ"ל להזכירו צ"ל לשונות עשי ושלחות ויספיק בחדא מהם.

(זו) כי כאשר ראיתם את מלרים היום לא תספו לראותם עוד עד עולם, ופליגי בזה מוטי במלות אם פסוק זה מלות לא תשעו לדורות או בעתה בלבד, ועוד נראה בזה לבקן, אבל כל אופן קשה מ"ש כי כאשר ראיתם את מלרים היום, ובתרגום א"ר כמא די דחיתון ית' מלרי' יומא דין לא תוספון למחזיקין וכו', מדוע תלה הכתוב מאמר לא תוספו צמה שראו המלרים היום, ומאלי נפק"מ אם כמא דחיתון או בצופן אחר, והוליל לא תוספו לראותם וגוי ודי בזה ומאמר כאשר ראיתם מיותר.

(ח) בזה"ל ק' הקשה ר' ייסא שאלי ואמר בחיב וירא ישראל את מלרים מה וגוי דכתיב לא תוספו לראותם עוד עד עולם, א"ר יוסי מתין חמו להו, כלומר דמה דכתיב לא תוספו לראותם היינו בחיבון, וק"י הי"ש"מ זל"ה מציא קושיא בשם חש"י בית יעקב (סימן ר') מהא דליהא בכתובות (פ"ג ע"א) ר"י אמר לעולם הוא חולל פרי פירות וכו' עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפרותיך וכו' עד עולם, וכתבו החוס' שם דעד עולם פירושו שלא יאכל בין בחיי וצין במותה, א"כ ה"י כיון דכתיב כאן לא תוספו לראותם עוד עד עולם משמע בין בחיבון וצין במותה, א"כ הדרא קושיא האו"ק לדוכתה, על מה דכתיב וירא ישראל את מלרים מה על שפת הים.

(יח) אז ישיר משה וצבי"י את השירה הזאת לרי' ויאמרו לאמר וגוי פרש"י אז כשראה כנס עלה בלבו שישיר שירה ע"כ, והוכרח לומר כן דקשה ל"י דאז לשון עבר הוא וישיר משמע לעתיד והוליל אז שר, ע"כ פירש דישיר קאי על המהשגה, והרמב"ן ז"ל הקשה עליו עו"ש, והג"א הקשה ג"כ על פרש"י וצ"ח ל"י למימר שעלה בלבו שישיר כ"י

התורה נכללה בגופן, דלא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן ושני להם אוכלי תרומה. דא"כ אופיו יהי תקנתן של דורות הבאים שלא יהיו אוכלי המן, ואוכלי תרומה מועטין הם, ואיך יכנס התורה בגופן, ואכתי אביא תשע"ז או אכלן דזה פונה לכרמו וכו' ותורה מה תהא עלי, ואף בדור המדבר דודר באי הארץ עממן, אותן שגולדו לסוף הארבעים ויכנסו לארץ ישראל כשהיו קטנים ולא הגיעו לכלל דעת, ולא נשלמה קנין התורה בגופן צעורן צמודה, ואין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעין שנים, וכיון דלא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, איך יהי התורה נכללת בגופן, והדרא התשע"ז לדוכתי דזה פונה לכרמו וכו' ותורה מה תהא עלי, ונמא שאל היכ תקנה זו אלא לנקים שדור, וביחתי אחריו שכולה תשע"ז קרובה, למח לא תש הקב"ה לעשות תקנה לכל ישראל וגם לדורות הבאים.

(יג) פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו ממלריהם, וי"ד והוליל לשב ממלריהם, דכונת הכתוב שיתנו לב לשב, ובאמרו ושבו משמע שישובו בצופל, וזה א"א דכיון שאין ראין בחיב"ת שישובו, אין מליחות בצופל שישובו, ובאמת לא שבו אלא ראו לשב באמרו נתנה ראש ונשובה.

(יד) ב"ר' קוש' (רמז רכ"ו) ולא נחם חלקים דרך ארץ פלשתיים כי קרוב הוא שנה" (תהלים קמ"ח) לבני ישראל עם קרובו, וכוונתו בצעלי התום ח"ל, כלומר העם קרוב של הקב"ה וכו' ולכן לא הכריזם כמנהגו של עולם, וי"צ נתינת טעם זו.

(יד) ויהפך לבב פרעה ועבדיו ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחו את ישראל מעבדינו וגוי הקשה האוהבה"ק דמשמע שנתחרטו על הדבר אשר עשו, והדברים תמוהים וכו' לראותם עשו, וזהו הכוונת גדולת עד אשר כמעט ספו חמו וצב"ש שלחום, ואיך הפך לבב לדבר שלא היה ראוי צו מתחלה, וראותם עתה בראותם מאז, ולא היה כאן שינוי וכתבפכות ברצון לבב כלל.

(טו) גם וי"ד מ"ש מה זאת עשינו כי שלחו את ישראל מעבדינו, משמע שם צ' דברים כשהי

נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתי (דרשואו על מנוחת עובד"ב ע"י צמח"ש"א) דברי ר"ע, ר' אליעזר אומר באים הם לעובד"ב שנא' אספו לי חסידיו כורתי בריתי עלי זבח, אמר רבנ"ה איך יוחנן שבקיה ר"ע לחסידותו שנאמר (ירמיה ב') הלך וקראת באזני ירושלים לאמר זכרתי לך חסד ועוירך וגו' לבתך אחרי צמדך בארץ לא זרועה, ומה אחרים באים בזכותם הם עמלן לא כ"ש. וכתב העין יעקב דר"ע לא יקשה עליו מהאי קרא דזכרתי לך חסד ועוירך, דסבירא לי דהאי קרא מיירי באותן שבוי פחותין מכן כי ויתרים על בן פ' שלא היו בכלל גזירת המרגלים כדאיתא צ"צ ע"ש.

ולכאורה אינו מתיישב בחיובו של העין יעקב, ועדיין יקשה לר"ע מק"ו ה"ל, עפ"י דאיתא במכילתא (פ' בא) וגם נדה לא עשו להם, להודיע שבחן של ישראל שלא אמרו למשה האך נא למדבר ואין לנו נדה לדרך, אלא באמנו והלכו אחר משה, ועליהם מפורש בקבלה הלך וקראת באזני ירושלים לאמר זכרתי לך חסד ועוירך וגו' לבתך אחרי צמדך בארץ לא זרועה, מה שכן נטלו על כך קדש ישראל לדי ראשית תבואתו כל אכליו יאשמו רעה תבוא אליהם נאם ד', וכן איתא במכילתא פ' בשלח ובתחומותא פ' בא, מבוחר דרכות דור המדבר והאמונה שהאמינו זו ית, ואלו אחרי דיבורו ביד משה למדבר לא זרועה, הקב"ה זוכר לנו זכות הזה עד סוף כל הדורות, ונקראו ישראל קודש בשכר זה, וכל אכליו יאשמו כמא"כ, וא"כ אכתי יקשה לר"ע דרכות אמונה זו ה"ל דור המדבר, ואף לאלו שבוי בכלל הגזרה, ולומר שאבדו זכות האמונה ע"י העון של מרגלים, בודאי לא יוחא למרייתו לומר עליוהי הכי, וכו' כלל הוא דאין עבירה מכבה מ"ו, וא"א לומר על דור קדוש כזה שאבדו זכותם לגמרי, וא"כ כח הק"ו חזק הוא, דאם כל הדורות יבטו בזכותן, דור המדבר עמלן לא כ"ש שיבטו לעובד"ב, וא"כ דברי ר"ע צ"ש דור המדבר אין להם חלק לעובד"ב.

ובאמת קשה להבין דברי ר"ע בלא"ה, אף לולי פירכה ר' יוחנן מנחם הק"ו, ממ"ד בזוה"ק פ' שלח (קס"ג) זכא דרא דא (דור המדבר)

מבוחר בכחוב שער שנא' ויאמרו לאמר, ובדאי שעלה בלבו קודם, ולמ"ל להאריך ולכתוב תרומותיו שעלה בלבו וגם שר. וחז"ל דרשו. (צמח"ש סנהדרין ל"א) ר' מאיר אומר מנין לתחיית המתים מן התורה שנא' אז יסיר משה, שר לא נאמר אלא יסיר, אולם לפי פשוטו שפרש"י ז"ל קשה כ"ל.

(ט) **כל** המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ד' רופאך, וקשה דאם לא ישים רפואה למה, וכן הקשה ר' יוחנן במכילתא א"ס אין בהם מחלה מפני מה הם נריכים. רפואה. ופרש"י לתרץ אז וכוונתו לא אשים ואם אשים ה"א כלא כושמה, כי אני ד' רופאך וכה דברי ר' יבשה במכילתא, אולם קשה ע"ז דכרי לא כתיב א"ס אשים, ומשמעות הכתוב מורה דלא אשים כלל, וא"כ רפואה למה, ע"כ פרש"י עוד דלפי פשוטו של מקרא, כי אני ד' רופאך מלמדך תורה ומצוה למען תגל מחולאים, כרופא הזה המכיר לאדם שלא יאכל דברים המזיקים ומצאיתם אותו לידי חולי, אולם גם לפירוש זה קשה, כי אחרי שהתבי"ק מלמדו שלא יבוא לידי חולי, א"כ לא יטערך לרפואה, ולמה כתיב כי אני ד' רופאך.

(כ) **להלן** בסוף הפרשה ויבא עמלק וילחם בישראל וגו' הקשה הגר"א דח"ל ויבא עמלק בדכתיב ויבא סיוחן, ויבא אדום, ובכל מלחמה דרך הכתוב לומר כך, ולמה כתיב כאן ויבא. ובמכילתא דרשו ר' אליעזר אומר ויבא עמלק שצא בגלוי פנים, לפי שכל הציאות שצא לא בא אלא במעטותיות וכו', אבל ציאה זו לא בא אלא בגלוי פנים, לכך נאמר ויבא עמלק שצא בגלוי פנים, ר' נתן אומר לא בא אלא מכרי שער, ד' מצות פרסה פסע עמלק וכו' ונלחם עם ישראל, וראוי להבין מה ה"ל תכלית ציאתו במעטותיות, והאך נלחם בסתר, גם לא מנינו בשום מקום שצא עמלק להלחם עם ישראל במעטותיות וכו'.

ולכאור העין נקדים מה דאיתא בגמ' סנהדרין (דף ק"י ע"ב) ח"ר דור המדבר אין להם חלק לעובד"ב, שנא' במדבר הזה יתמו ושם ימותו, יתמו צעור"ז ושם ימותו לעובד"ב, ואומר אשר

ע"ד וסביביו נשערה מאזר, וזיחה בגזירה מוחלטת שלא יכנסו כל אותו הדור לא"י, כמ"ש אשר נשבעתי באפי אם יצואון אל מנחתיו, ולא כועיל תשובתם להחזיר להם כניסתם הארץ, ובאמת ה"י הכריח בן שלא יכנסו לארץ, ונתלה בהם העלילה בבחי' מורא עוללה על צ"ח, כמו חטא אדמ"ק וחטא מכירת יוסף, ובדאיחא בתחומתא פ' יושב, אבל טעם זה מספיק לענין שלא נתקבלה תשובתן להחזיר להם כניסת הארץ, אבל שלא יחל להם חלק לעוב"ב, איך יעלה על הדעת לומר כן.

גם ראוי להבין דברי ר' יוחנן צמ"ש שבק"י ר"ע לחסידותו, הרי טען והשיב על דברי ר"ע לחלוק עליו מהוכחת הכתוב הלך וקראת וגו' ומנח הק"י, ור"ע הביא רא"י לסברתו מקרא, ואין דבר זה תלוי בחסידות, אלא פלוגתתם תלוי בדרישה הכתובים, ומדוע טען על ר"ע דשבק"י לחסידותו ור"ע הכוונה בזה.

עוד ראוי לדקדק בפסוק ה"ל זכרתי לך חסד נעירך וגו' לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, שלכאורה ה"ל במדבר לא זרועה, וכבר הזכיר מדבר ואין לורך במילת בארץ. ועוד דכל המאמר בארץ לא זרועה מיותר הוא, דכבר אמר הכתוב לכתך אחרי במדבר וידוע דמדבר לא זרועה הוא, והרד"ק ז"ל דקדק עוד צמ"ש חסד נעירך, ומדוע כינה הכתוב לדור המדבר נעירך, ופ"י שיניים הקדמונים וקראים ימי הנעורים בדרך שאלה ומשל, כמו שימי הנעורים קדומים לימי הזקנה עיי"ש, ולכאורה עדיין ל"ב הכוונה דהרי מפורש דמיירי בדור המדבר ובימים הקדמונים כמ"ש לכתך אחרי במדבר, ולמה יתאר אותם עוד בשם חסד נעירך, ולמאי נפק"מ אם הוא חסד נעירך או לא.

ואפ"ל עוד כוונה בזה מלבד פשטות המשמעות, ולכאורה אין כ"כ רצותא וחיזוק על דור המדבר מה שהאמינו ד' וצמחה עבדו, והלכו במדברו בארץ לא זרועה, דאחרי שראו כל אותם הנסים והנפלאות שעשה ד' עמם בהוציאם ממצרים, ונתאמת האלם בנאות משה"ה ציור גמור ע"י האותות, וע"י

מכל דרין דעלמא, נפקי ממחיבתא דמשה ופרחי לגבי מחיבתא דרקייעא, ואותן שהיו ראויים פרחו לגבי מחיבתא עלאה, על הכוא דרס כתיב אשרי העם שפכה לו אשרי העם שד' אלקיו. ואיחא במחיבתא ה"ל דע"י שאכלו מן ושתו מי בארץ זבלת החורב צופן, ושמעו הדברות מפי הבגזרה וכו' מקור החורב לכל דורות ישראל, ובפרד"א (פרק מ') כל אותו דור ששמעו קולו של הקב"ה צבר סיני וכו' להיות כמלאכי השרת, לא ראו עיפת קרי מימיכם וכו' וצמחתם לא שלטת בהם רמה ותולעה ע"כ, (ובדפוסים שלנו נשמע המאמר לא ראו קרי מימיכם, אבל ברוב ספרים שהעתיקו דברי הפרד"א ה"ל הביאו בגרסתם מאמר זה, וכן בילקוט המכירי (תהלים קמ"ד) והחיד"א ז"ל הביא גירסא זו ועוד צמ"מ מראה שזו גירסא האמיתית, עכ"פ ה"י להם מדריגות קדושות יותר מכל הדורות, ולא ה"י כמותם ולא יח"י דור כזה עד ביאת המשיח, ומאמר זה דלא שלטת בהם רמה ותולעה נמאם בכל הספרים בן, ולמדריגה זו לא זכו כ"א יחידו סגולה כמ"ש צמ"ש צ"ע (דף י"ז ע"א) שנבע לא שלט בהם רמה ותולעה ואילו בן אצרכם יתקן ויעקב משה ואהרן ומרים וציונים בן יעקב, וי"א אף דוד דכתיב אף בשרי ישכון לבטא, ואידך הבוא רחמי הוא דקא צעי.

ולפ"י ה"י מדריגתם קרובה למדריגת האבות הק' ומשה ואהרן, וגודל מדריגתם אין לשער, ובפרט לגרסת הספרים שלא ראו קרי מימיכם, לא ה"י מעולם דור כזה שיוכלו להתפאר במידה זאת, שכללות הדור לא ראו קרי מימיכם, ואיך יעלה על הדעת שלא יח"י להם חלק לעוב"ב, ואיך אמר ר"ע בן, והוא דבר מזהבול הרעיון דאם יח"י במציאות בן אי"ב לא שבקת חי לכל צרי, ונמאם נשילת דלת בפני השבין, דהנה ישראל עשו תשובה על חטא המרגלים שג"ה וישכמו בצקק וכו' לאמר הנה ועלינו אל המקום אשר אמר ד' כי חטאנו ויחאצלו העם מאזר, ואיחא בתחדי"א באתה שעה א"ל הקב"ה למשה, משה בוא וראה אותם העניים, שכבר יא לא מעליהם וכו', הרי ששבו בכל לבם, הגם שה"י פגם חטאם גדול מאוד בערך גודל מדריגת קדושתן

המדבר, שכל הדור יתלווה מן העון הנורא הזה, ולא נכשלו בה כל ימיכם, ואף שבה התגברות הסתם הילך גדולה מאוד אלליהם לפי גודל מדריגתם כמו שיבואר להלן, וכמ"ש ז"ל (סוכה דף ר"ב ע"א) כל הגדול מחבירו יתר גדול הימנו, אעפ"י יתלווה כולם מחמת זה, וז"ש לכתך אחרי במדבר, שכלכו אחרי מלכותי ית' בארץ לא זרועה, ר"ל שכל הדור הקדוש יתלווה מחמת הנורא הכואב בדברי הפחדה"ל ה"ל והעיד הכתוב ע"ז שכיבה הארץ לא זרועה, ולא יאלו הצדק למקום ויניקת החייתנים ר"ל כ"א אל מקום הקדושה ואפשר שע"כ קראם הכתוב חסד ועיריך, שהקב"ה זוכר להם החסד והזכות הגדול של ימי נעוריהם, שהיו נקיים בלי שום פגם ועון, וה"י כלו חסד וזכות, ויבואר עוד להלן.

ונקדים מ"ש דוד המע"ה נעים זמירות ישראל ויבין צרות קדשו חפלה זו לכל ישראל, (תהלים כ"ה) חטאות נעורי ופשעי אל תזכור כחסדך זכר לי אחת למען עוונך ה', ולכאורה צ"כ הקישור ולמה חלה זכורת החסד, באי זכירת חטא ופשע, גם הול"ל חסדך זכר לי, ולמה אמר כחסדך, משמע דקאי לדלעיל מני, וצ"כ הכוונה בזה.

ואפ"ל עפ"י מ"ש ז"ל במס' חגיגה (ר"ב ע"א) אמר ר"ל כל העוסק תורה צליה, הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום, שא"י יומם יתיר ד' חסדו, ומה טעם משום דצליה שירי עמי עכ"ד בגמרא, ומה כמ"כ חלילה להפך, אם נכשל ח"ו האדם במקרה לילה ר"ל, נצטרחים מזה מזיקין וקליפות שמקטרגים וממשיכין עליו את הדיון ח"ו, אבל יש טעם ע"ז להשקיט מעליו שלטת הדיון, דע"י לימוד תורה צליה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד, וממילא מתקיים הדיונים מעליו, בהם שכתב הרמב"ם ז"ל, וענין זה היתה צוה"כ וכו"כ כל חכמי האמת, והמלכות שמשין בעודו מולכך בעונות עורפין אותו בפניו, ומוסיפין עוד כח בהעוממא ח"ו. (עיין בספר ויואל משה מאמר צ' סעיף מ"ז שהארכתי בזה). אמנם הצלחתי שם מספיק דרך פקודיך ואגרא דכלה, שע"י תשובה וציונו כלל דרכי הרעה וקבלה על הצדק, וקבלה לראות לפני הש"ת תורתו ותפלתו

הסימן של פקידה כפולה, (כמ"ש בחידושינו פ' שמות) וראו שנתקיים כל הבעתתו שאמר להם בשליחות הש"ת, וצפרת לפי ערך מדריגת הדור הכואב, אין חידוש כ"כ שבעתו והאמינו בו ית' שגם להם יוכל את ויבין שאר לעמו, ויאלו עפ"י ציווי למדבר, ועוד דלולו הטעם היו מכניסין לא"י מיד, ולא היו מתעכבים במדבר כ"א זמן קצר, ועל דעת כן שיכנסו לא"י מיד יאלו ממלכים בידים ריקנות, דעונות שהולילו ממלכים ה"י מספיק להם על ל"א יום כדאיתא במכילתא, ועוד דכרי ה"י עממם רכוש רב וכסף וזהב הרבה מרכוש מלכים, ותגרי האומות היו מביאים להם כל תרכיבם, אלא שבה רעון הש"ת שיצרנו מן המן להם חצירים וישתו מי באר, ולפ"ז לכאורה לא ה"י הנסיון גדול כ"כ, ואפשר שגם אנשים שאינם בערך מדריגתם היו עומדים בנסיון זה, וא"כ צ"כ להבין ענין הנסיון שהפליג הכתוב כ"כ בשבחו.

אמנם נבאר להלן בע"ה דאדרבה לזד גודל מדריגתו, והתקון הגדול שנעשה על ידיהם, ע"כ היתה הסתם הילך והתגברות כוחות החייתנים חזקה עליהם מאוד, והיתה נסיון גדול אלליהם לעמוד בצמיתותם ולהתגבר על כוחות הילך, וע"כ זכר הקב"ה לדורות עולם החסד שעשו, כמ"ש הכתוב זכרתי לך חסד ועיריך וגו' לכתך אחרי במדבר, ואלהים עומדים בצכותם כמ"ש בגמ' ה"ל, דזכותם גדול מאוד, לפי שעמדו בנסיון נגד ההתגברות הנורא, ויבואר להלן באריכות א"י.

אולם עוד דברים צגו, ואפשר שגרמו צכותם הכתוב נבאר לנו גודל מדריגתו של דוד המדבר בעצרת הש"ת, עפ"י מ"ש צפרד"ה ה"ל דכל אותו הדור ששמעו קולו של הקב"ה זכר זה להיות כמלאכי השרת ולא ראו טיפת קרי מימימם, ומה מליון דדור המבול שאמרו ר"ל שבה חטאם בהשתחח זרע ר"ל, כמ"ש צרותחין קלקלו, וכן צער ואזון שחטאו בעון זה ר"ל הכתוב אומר ושתח "אלה"ם, ודוד המבול כתוב כי השחית כל בשר את דרכו על "הארץ", והטעם שיהיה הכתוב השחית זה אל הארץ, צעור שהזרע הקדוש הולך לאיבוד לאשפתות למקום ויניקת החייתנים ר"ל, ואפשר שירמזו כאן הכתוב לספר שבזה דור

ויוסיף קדושה ע"י עסק התורה, ויאיר ד' עיניו וילמדנו דעת לתקן מידותיו ולשוב תשובה בגוה עי"ש, ואפשר שזה תפלתו ובקשתו חטאות נעורי ופשעי אל תזכור, וכדי להשקיט מעליו קמרוג הדין, ע"כ אנו מתקשים בחסדך זכר לי אחת למען עורך ד', שתמשיך עליו חוט של חסד ע"י עסק התורה כלילה כמה שהבטחתנו, ועי"ן יומתקו שליטת בדיונים, וממילא לא יזכרו ולא יפקדו חטאות נעורים, וא"ש הקישור דזכירת החסד הוא תיקון ועלם להעלמת הכרום והקמרוג של חטאות נעורים.

ואפ"ל עוד עפ"י"ש בספר"ק ארץ החיים (תהלים כ"ה) חז"ל יש במדרש שלעיל יצא הקב"ה ליתן שבר ועושה, ויקמרוגו המקטריגים על ישראל ויסורו עונותיהם, ויאמר הקב"ה כי קטן יעקב דל, וכל מה שהקטן עושה לא נחשב לו כי קטן הוא, ואח"כ כשיבא הקב"ה ליתן שבר לישראל, יאמר השטן ומה שבר נתן לישראל שהם קטנים בלתי שכל, ויאמר הקב"ה בני בזכורי ישראל עכ"ל המדרש, ופי' זה בספר הגיל מהמאמ"כ חטאות נעורי ופשעי אל תזכור, כי יש לימוד זכות עליהם לפניו ית' שמשכה נעזרה הם, וכל מה שהקטן עושה לא נחשב לו, אבל בחסדך זכר לי והעובד שעשיתי זכר לי, דלענין קיבול שבר לא תחשבניו לקטן ובזחינת נער, למען עורך ד' כי זו מידת עורך להתנהג עם ישראל לפניו משורת הדין עכ"ל ז"ל. ולכאורה ראוי להבין דברי המדרש הג"ל, דהיינו תרחי מילי. דסתרי אהדדי וכמוה שטרי לבי תרי, דממנ"פ אם הקב"ה מחשיב ישראל בצחי נער וקטן, אין להם גם שבר בעצורם, ואם לאו מגיע להם ח"ו גם עושה, ואיך יסתום זה פי המקמרג, ואם אין הקב"ה שומע לטענותיו לא הי"ל להשיב כלל על דבריו, ואחרי שהשיב הקב"ה על טענותיו, א"כ לריך להשיב לו טענה הנשמעת ותשובה נוחת, ואין צענה זו לכאורה כדי לסתור את דבריו.

ואפשר להסביר טענה זו ותשובה נוחת השיב הקב"ה לשטן ושורת הדין כן הוא, ויוצן עפ"י"ש שפירשתי (בדבריו פי' שמות) דברי המדרש אכזכר הוצא בילקוט פי' בשלח (רמז רל"ד), שקמרג הס"מ על ישראל ביום סוף, שעבדו ע"ז במצרים ואינם

ראוים שיעשה הקב"ה להם נס, והשיב לו הקב"ה שטוב שבעולם וכו' לדעתם עבדוה, והלא לא עבדו אלא מתוך עירוב הדעת, ואחרי דן אונם כראון וכו', ופרשתי עפ"י"ש חז"ל אין אדם חוטא אלא א"כ נכנס בו רוח שטות, והיכ"ל מכנים בו רוח שטות המשטרו, ונאבד ממנו צחי הדעת עד שאין בו כח ודעת לעמוד נגד יצרו ולהתגבר עליו, ועי"ן מתפתח בעלמא יצרו, ונמלא דבשעת החטא כמעט אנום הוא ואין לחייבו, דה"ל כתיובק שאין בו דעת, ועיקר הפגם הוא מה שלא נשמר תחילה להתרחק מעלם היכ"ל, ולריך שמירה יתירה וברחקק לזכר, אבל בשעת החטא אין לחייבו עוד, ולזו הוא צחי שומע ונער (עין בדבריו באריכות תקנתו ממס) וא"ש דברי המדרש הג"ל דהקב"ה לימד זכות על ישראל לע"ל, דאין לחייבם על עונותיהם, שבעת החטא הוא בצחי נער וקטן, דע"י גודל הסתם הי"ר המשטרו נאבד ממנו צחינת הדעת. אולם אעפ"י"כ מגיע להם שבר טוב על משכה המנות מדינא, ולא נחשבו לקטן בלי דעת לענין זה, דבעשות משכה המנ"י מקבל ע"י הארת המלכות השפעת דעת קדושה, וכן המנ"י מגין עליו ומציאו לכלל דעת, ואין שם כח הי"ר המשטרו, ונמלא ששורת הדין כן הוא, ואין כאן תרחי דסתרי, וטענה זו לודקת, ותשובה נוחת הוא לסתום פי המקטריגים וא"ש.

ואפ"ל עוד בזווגת הכתוב הג"ל, עפ"י מ"ש בספרים הקדושים וכן כתב הנועם אלימלך זל"ה בראשית האדם אשר אין ותיקן. דחטאת נעורים של אדם מסמין עיניו ר"ל, ומחשיכים צחי הדעת ומבלבלים מחשבותיו מלעבוד עבודת תורה וישראל עי"ש, והנלכד בחטאים אלו חס ועלום אף אם נשמר מהם אחר כך לעת זקנתו, מי"מ עד שלא שז עליהם כראוי וכ"ש שרושם החטא קיים הם מושיעים אותו מעבודתו ית', ואפי' כשעושה משכה המנ"י ודבר טוב אין המנ"י בשלימות ומעורב בו חלק כרע ח"י, וזה לימוד זכות על ישראל, דהקב"ה במדת טובו ית' מקבל משכה המנות מאתנו לראון כאלו ה"י פטולה שלימה, ובצחי חשך לעשות מלכות ואנאם מעלה עליו הכתוב כאלו עשה, דראינו לעשות לראון ית' בשלימות, והמניעה היא מפאת הי"ר

וגר אשר עשו את העגל, וקשה הכה אבינו אז
הרחמן הסולח ומחלל ומעביר אשמתינו בכל שנה
ושנה, ס"ד שיחזיר בחורו דבר קשה כזה, שיחזיר
לעולם את חטא העגל אפי' אחר שעשו ישראל תשובה,
וגם קשה ממאמר חז"ל במ"ז ברכות דל"ד ארבעה
גם אלה תשכחנה זה מעשה העגל, ואנכי לא אשכחך
זה מעשה סיני, זה הכסף פסוק ה"ג, אלא יש
לומר בכוונה הענין, דהכח לפי ראות עיניו, אם אחד
מגזע עובדים וישרים כולך בדרך תמים ועובד את
יורו, אין זה דבר נפלא, כי התורה מחזרת על
אכסניה שלה, משא"כ אם פוחת והולך במעשיו ממעשה
אבותיו, מוס בו ויתגבר בו יותר, ממה שיעשה
זה הרע אדם אשר הוא בא ממשפחה בזויה ושלמה,
כי לו יאחז בשפלות משון אבותיו. ואם אדם בזוי
משפחה כזה, יעשה הטוב צניני ד' ולאנשים, אז
יתהלל יותר מכן משפחה הנכבדת, בעבור עזבו
דרכי אבותיו ונטה אל הטוב. והנה ישראל קדושים
הם, הגם שקבלו את התורה במעמד הר סיני ואמרו
נעשה ונשמע, לא ה"י הדבר נפלא ומכולל, כי קדושת
אבותיהם אשר הורישו לבניהם אחריהם, הוא הכוונה
שיביו עובדי ד', אבל כיון שעשו את העגל אח"כ
והעזו את פניהם נגד יורם, יוכר שח"י גם אחרי
שורש רע שלא ניתקן עדיין עד שעשו תשובה אח"כ,
אז גדלה ונפלאה צניני ד' מעלתם בקבלת את
התורה, כיון שהם עם קשה עורף בעצם, ויכלו
לעשות אחרי מ' יום הדבר הרע הזה, אח"כ נראה
שלא עשו גם הטוב מורשע בעצם להם מקדושת
אבותיהם, רק שהם בעצמם בגדלו בחירתם בחור
בטוב, ואח"כ נפלו וזכרו ברע ועשו תשובה והם
קודש ישראל ל'. זה פירוש דברי רז"ל גם אלה
תשכחנה זה מעשה העגל, שיח"י נשכח לגמרי כיון
שעשו תשובה, אבל ואנכי לא אשכחך זה מעשה סיני,
כלומר צמח שאני זוכר מעשה סיני, אז אכזור ג"כ
בחטא העגל, בגדול קשיית ערפם אשר להם, כדי
להגדיל זכותם במה שעשו מלפניהם במעמד הר סיני.

וה"פ בזיום פקדי כשאזכור גם להטיב להם, ופקדתי
את העגל את כח הרע אשר בקרבם, ואז יגדלו
ויאדיר זכותם במה שהם נוטים מהרע הזה לטובת
אל הטוב ולשמור מצותיו כל הימים עכלה"ק, וזה
פ"י משא"כ חטאות נעורי ופשעי אל תזכור, ור"ל

ומסיבת החטאים הקודמים במסמין עיניו של אדם,
ע"כ הקב"ה מחשבנו לאנשים ומלמד זכות על ישראל
ואפשר שזה כוונה הכתוב, שאנו מבקשין ומתפללין
לפניו ית' חטאות נעורי ופשעי אל תזכור לרעה
ולענין הטוב שח"י, כי יש לימוד זכות עליהם כי
מעשה נעורם הם וצבלי דעת, וכמעשה הקטן דמיון
כמי"ש במדרש ה"ל, אבל כחסדך זכר לי אחי, שלענין
החסד והזכות תזכור לי חטאות נעורי ופשעי, כי
בסבתם הוא המניעה מלשנות עבודתו ית' בשלימות,
ובאנום יחשבו ונגיע להם שכן משלם, למען טובך
ד', כי זו מדת טובו ית' שמעב ומכריע כלפי החסד.

ואפ"ש לקרש בזה הכוונה מה שאנו מתפללין
בקדושה ודוידה, יח"י שנשמר חקיק צבורה"ז
ומזה ומח"י ונראה ויירש טובה וזכרה לגמי ימות
המשית ולחיי העוה"ב, וראוי להבין מהו ונראה דלוינו
מבואר על מה קאי, אם קאי על הטובה והזכרה
שזכה לראותה אח"כ הול"ל קודם ויירש טובה וזכרה
ואח"כ ונראה, דקודם שירש אין זה כדי רח"י.
אמנם יובן עפ"י מ"ש לעיל דהיח"י וחטאים הקודמים
מסמין עיניו של אדם ומתחייבים בחי' הדעת, וקשה
לראות האמת ודרך ישכון אור, ולפעמים החשבות
גדול כ"כ עד שרואין הכסף ח"י, ומדמין לאור
שכח חושך ולחשך קרא אור, כמי"ש בספרי"ק נועם
אלימלך ה"ג, וכמי"ש ז"ל (צ"צ פר י"ג סי י"ד)
הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם,
ע"כ אנו מבקשים שנשמר חקיק צבורה"ז ונראה
וכי שיח"י לנו כח ראיית האמתיות, ונדע מה כן
הדברים הנבואיים לוי ירשת עוה"ב וימות המשית,
צדיקים ברור וזמנות ולא מועטת ח"י. אז אפ"ל
עפ"י מ"ש צירושלמי (דערלה פ"א ה"ג) דאכל
דלאו דלי בבית הכחבל ד', ע"כ אנו מתפללין
שהביו ראויים אל הטובה והזכרה בזכותנו ומשורת
היון, ומזה לראות הטובה והזכרה, ולא נצות ולא
נכלם מלהסתכל בה.

ויתבאר עוד עניני"ש בספרי"ק עבודת ישראל
(פי' צלק) חז"ל עפ"י הקדמת הגאון החסיד
מח"י לוי יצחק זל"ה בעל קדושת לוי ז"ע, שאמר
צפי הכסוף בזיום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם

הכוח לכל העם וכו', נסתלקו בניו שנו לכן זקנים פירקו, ואח"כ היו כל העם כוללים ללמוד איש לאחיו מה ששמעו מפי משה וכו' עד שידעו בנרצח המלך הכוח ולמדו פירושי כפי הכחיה מאת הש"ת, וכיו כותבים המלך ולומדים על פה בקבלה עכ"ל הרמב"ם ז"ל, וכ"כ רבינו יונה ז"ל בפירושו על מ"ם אבות, משה קבל תורה מסיו ומסרה ליכושע, בין תושב"ב ובין תושב"פ שהתורה בפירוש יתבה, וכל דרשות חז"ל וכל דיני התורה שיש לנו בחלק תושב"ע"ם, כולם הם קבלת משה רבינו כבר סיני, וכל מימרות ושמיעות תנאים ואמוראים ותלמי דורות, כולם הם בקבלה איש מפי איש חכם מפי חכם, עד משה מפי הגבורה, וכל אי קבל כפי שורש שמתו.

נמצא לפי"ד דוד המדבר שהי כלל זהם כי רבוא שרשי נשמת ישראל מכל הדורות, וקבלו את התורה ממשה רבינו, השיגו כל אי ואי החידושים ועטמו תורה ורצי סודותיה השייכים לשורש שמתו, ובצירוף כל הדור השלם הכוח, השיגו כל התורה וכל מה שעתיד להתחדש בה עד סוף כל הדורות, חוץ מדברים פרטיים שנתחדשו בדורות הבאים כפי אורך השעה ולפי מצב הדור, וזה בנויים על יסוד הקבלה שקבלו דור הראשון ממשה רבינו ע"ה, נמצא שכלליות התורה כבר נשלמה אז, והתגלה להם כל התורה ופירושה, וכל חידושי דאורייתא ועטמו תורה, וע"כ הם ארך לעסוק בתורה של כח"א מדור המדבר, כדי שיתגלה על ידו חלקי התורה השייכים אל שורש שמתו.

וע"ד שפירשו (בדבריו פי חולדות עמוד תק"א) מאמר בגמ' סנהדרין (דף ל"ח ע"א) אין אחד אחד דומה לחצירו, לפיכך כח"א חייב לומר בשבילי נצרך העולם, הכוונה כי כ"א נצרך צרכות הכפש ודעת המסובל לעבודתו, ומה שאחזי לצד להתגלות על ידו בתוס"ק אי"א שיתגלה ע"י אחר, ולכן מפני דאין אחד אי דומה לחצירו, ע"כ חייב כח"א לומר בשבילי נצרך העולם, כי יתחייב חלק עבודתו לשלימות התורה ולשלימות העולם, כי בחינת עבודתו וחלקו בתוס"ק ח"א שישלם ע"י אחר כי אם על ידו,

שלא יזכרו ולא יפקדו ע"י העולם, אבל כחסדך זכר לי, שיזכרו ע"י החסד ולענין קיבול שכן, ויגדל המלך ויגדל השכר, כי ע"י הכח נחברת שיש לו נטי לרע ומה המנגד, וע"כ לפוס לערף אגרה, וזה למען טובך ד' כי ממדת טובו ית', דאע"פ שאין מזכיר הכח ע"י העולם מזכירו ע"י החסד.

ורפ"ן אפ"ל ציבור הכחוש שאמר הקצ"ה על דור המדבר זכרתי לך חסד נעורין, דאזתן שנתגלו צמדבר היו נקיים יומי נעוריהם בלי שום פגם, ועלה זכרונם לפניו ית' בלו חסד ורחמים, וא"ל להעלים יומי נעוריהם מלחכרם, אדרבה מגיע להם החסד מלד דיון, ואחרים עומדין בצרכים כמ"ש ז"ל דכה זכרונם יעמוד גם לדורות הבאים.

ועכשיו נצרך דברי המכילה בג"ל דאלמלי נכנסו ישראל לא"י מיד, הם כל אחד פוה לברעו ולשדכו והיו צעלים מד"ת, ותורה מה חכא עלי, וכו' ולכאורה מדוע חש הקצ"ה לעשות תקנה זו לאותו הדור בלבד, ואף אם כבר ניתקן אותו הדור, עדיין קשה תורה מה חכא עלי בדורות הבאים כקושיאנו לעיל, אמנם יצאור עפ"מ"ש ז"ל כל מה שנתמיד ותיק עתיד לחדש יתבה למשה מסיו, ומצאור בספ"ק ד"ס כי רבוא אחיות לתורה וס' רבוא שרשי נשמות ישראל, ולכל אי מאשמת ישראל יש לו אחיה צדוק אחד מתורתיו הקדושה, וכל החידושים והרמזים וסודות שיש צדוק זה, ואי שיצאו לידו התגלות על ידו, לפי ששייכים אל שורש שמתו וא"א שיתגלו אורות אלו ע"י אחר. וכ"כ בילקוט הראב"ה פי' ואסתחן בשם מגלה עמוקות (אופן ק"ח) ד"ס לכל אי מישאל אות אי בתורה, נמצא ש"א מנשמות ישראל הוא בה זוגו לאות אחד שבתורה וכו' ע"י"ש. ובהרמב"ם בהקדמתו לס' זרעים, דע כי כל מלך שנתן הקצ"ה למשה רבינו ע"ה גילה לו פירושה וענינה וכל הכולל בה, ואמרין בנ"ס ערוצין (דף י"ד ע"ב) כיצד סדר משנה משה למד מפי הגבורה, נכנס אהרן ושה לו משה פירקו וכו', עד שכל ישראל שמעו מפי משה רבינו המלך ופירושה, וחזר אהרן לפרש המלך הכוח לישראל וכו' בסתלק אהרן וחזרין אלעזר ואיתמר ללמד המלך

התורה שמסרו לנו חז"ל, ודרשות ודיני התורה שנמלאו בחלמוד ומדרשים, ומסורת קבלה בידינו מהתנאים ואמוראים, שהיו כולם מקובלים דור אחר דור עד משרשיה, כמ"ש רבינו יונה ז"ל שכל תורחם ה"י בקבלה איש מפי איש עד משה מפי בצורה, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לס' היד מרוב איש עד משרשיה היו ארבעים דורות וכולם קבלו איש מפי איש, ומשה רבינו מפי בצורה, ומלא שכולם מדי חלקי ישראל עיי"ש. אבל דבור הראשון דור המדבר ה"י בהכרח שיהי התגלות כל חלקי תורה על ידיהם, ולאמלי ה"י מחזיקים איש בשדכו וכתרו ובעולם מדברי תורה, ה"י נחמד חז"ל חלק גדול מהשגת חלקי התורה, שלא ה"י וילא להתגלות לעולם, ותורה מה חסא עלי, ע"כ הקופס הקב"ה במדבר, כדי שיהי הדור הכוא פנוי מכל עסק, ויתפרנסו ע"י מן וצאר ויעסקו רק בתורה, ויתגלה על ידם כל חלקי התורה, ונתצארו צד דברי המכילתא ה"ל.

יד"ה איך שיהי נחבר לנו ביחוד גמור שדור המדבר ה"י מקור התורה לכל דורות ישראל, וכן התורה ויסודותיה נשלמה ע"י עסק התורה של הדור הכוא, ואפשר דע"כ נחשב לנסיון גדול אללם, והקב"ה זכר להם החסד והזכות של לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרעה, ולתאורה בפשטות אחרי שראו כל אותן הניסים שעשה להם הקב"ה במצרים, אין רבותא כ"כ שצטוו והאמינו צו יתי וילאו למדבר עפ"י דיבורו ובמלותיו, ואפי' אגשים שאונם צריך מדרגתם היו עומדים בנסיון זה, אחרי כל הנסים שכבר נעשו להם, אהנם יוצן עפ"י מ"ש התנ"כ (צפ"ה דאבות) צפי המשנה ולא אירע קרי לכוי"ג ציוכ"כ, שהקשה לתאורה אין זה בגדר נס אפי' לאדם פשוט, אחרי שהיו מרחין אותו כל ז' הימים, ומשמרים אותו בעברה, ומגעין ממנו דברים המצויין לידי עומתא ר"ל, ולמה יאירע לו קרי. ותיקן דכס"מ התגבר עליו מאוד לעומתו ח"ו, לפי שצב"ג ה"י חלוי ניהאן המלחמה ומחולת עומת ישראל עכ"ל ז"ל. וכמו"כ דור המדבר ה"י חלוי השלמה כל יסודות התורה, וע"י שכלבו למדבר וניחזו ממנו וצאר, היו פנימים מכל עסקיהם לעולם ועסקו רק בתורה, וע"י נשלמה

(עיי"ש דברינו באריכות) ומעתה ה"י לורך לעסק התורה של דור המדבר ה"י רצוא ישראל שצאיתו הדור, שעל ידם נתגלו יסודות התורה, וזכו להשגת כל חלקי התורה ויסודותיה, וזכר היו מקור התורה לכל דורות ישראל, וכל הדורות הצאים נמשכה קבלתם מן הדור הכוא ממנו שקבלו ממשרשיה כל מה שקבל צבר סיני. ומה שמדברו רבנן ותלמידיהם צברו הדברים שלא נתגלה מן ההעלם אל כגלוי חלל הדורות האחרונים, כולם הם צנויים על יסודות הקבלה שקבלו דור הראשון דור המדבר ממשה רבינו ע"ה.

ומעתה יתבאר דברי המכילתא ה"ל, אמר הקב"ה

אם אני מכניסן לא"י מיד מחזיקים איש בשדכו ואיש בכתרו וכן בעלים מן התורה ותורה מה חסא עלי, כי ה"ה הכרח שכל ה"י רצוא ישראל שצאיתו הדור יעסקו בתורה, כדי שיתגלה על ידם כל חלקי התורה, כל ה"י כפי חלקו וכפי שורש נשמתו, ואח"כ למדו איש מחזיו מה שהשיגו צפירותו התורה, ונענסה השגה זו בלימוד התורה ומסרה בקבלה צפ"ה לדורות הצאים, אבל אלמלא נכנסו לא"י מיד והיו מחזיקים איש בשדכו ואיש בכתרו, ה"י נחמד חלק גדול מיסודות התורה, דל"א שיתגלה חלק כח"ל ע"י אחר ולא ע"י דור אחר, כי ה"י זה חלקם בתורה, וראוי שיהי ההתגלות על ידיהם דוקא, וע"כ ה"י בהכרח שכולם יעסקו בתורה.

ואולם אחר שנתגלה כל חלקי יסודות התורה של ה"י רצוא ישראל, וממסרה בקבלה מדור לדור ומתחם לחכם, מעתה חף אחר שפסקה המן, אפשר שיתקיים הקבלה ע"י עסק התורה של אוכלי תרומה, וע"י אותם שמורחם אומנחם, וע"י אותם ששוקקים צמחא ומתן וקוצעים עתים לתורה, כי כבר הקבלה מוכנה ומושלמה צידנו, ומצוררת מדור הראשון שקבלו ממשרשיה, וצבר זכיוו להתגלות ההשגה בכל חלקי התורה, וכדי שלא תשתנה מסורת הקבלה, יספיק בעסק התמידי של יחידי סגולה, מנהיגי ישראל ומורי הוראה, ועל ידם ימשך הקבלה מדור אל דור. ואפי' בדורינו ה"י שחשבו הרואות בארצות, ונשתכחה תורה מישראל ר"ל, עכ"פ יש לנו יסודות

החסד והזכות שעשו, והנסיונות הגדולות שעמדו בהם, וכל התורה שלמדו בקדושה ועברה, וגדול מדריגתו בעבודת הש"ת שהי' עד אין חקר, והקצ"ה הצניע שחסדו וזכותו יעמוד לדורות ישראל עד עולם, ואין יסבור ר"ע שאין להם חלק לעו"ב, ומה דילוף לי מדכתיב ושם ימותו אדרכה ה"ל לרשע איפכא, כמ"ש בספרי (ובמס' סוטה י"ג) מיומת שם משכ עבד ד', וילוף לי מגז"ש דשם שם דלא מה משכ אלא עומד למעלה ומשמש, וגם כאן ה"ל למידרש כן, ומכילתא למד ר"ע לומר כן שלא יהי' להם חלק לעו"ב, אמתהב.

ואפ"ש לומר דבר חדש בזה, דהנה נמלא בדברי חז"ל עו"ב צבני פנים, האחד כינוי חז"ל על ג"ע התחתון, שד"קים יושבין ועצמותיהן בראשיתן ונהנין מחי השכיבה ומשכר טוב הלפון, ונפשותיהם לזרות בלחור החיים עם נשמותיהם של אצרכם יתכן ויעקב צעולם הנשמות, זה נקרא עו"ב צבני חז"ל עפ"י הרוב, ועוד נמלא בדברי חז"ל שכיני ליומת המשוח בשם עו"ב, והיפה תואר צ"י בשלח (פ"י י"ב סימן ט') הלא ר"ח צענין זה והביא חבל ראיות שגם ימות המשוח נקרא בשון חז"ל בשם עו"ב, והביא מ"ש בעל העקרים (במ"ד פ"א) שכל שבר הבא אחר המות נקרא עו"ב, ומבואר בכו"מ בש"ס דגם ימות המשוח נקרא עו"ב, והוא מ"ש במס' כתובות (דף ק"א ע"ב) לא כעו"ב העולם הבא, העו"ב י"ש בו ע"ר לצור ולדור, העולם הבא מביא עננה אחת בקרון או בספינה וכו' ומספק ממנה כפעום גדול וכו', וזכור שהכוונה שם על עו"ב דליומת המשוח, דבעולם הנשמות אין שם צורה ודריכה, וא"ל לצרכה צבני ה"ן וכו', וכן מבואר מדברי הגמ' צ"ב (דף ק"ב ע"א) ממ"ש שם לא כחלוקה של עו"ב חלוקה של עולם הבא, העו"ב אדם י"ש לו שדה לבן, אין לו שדה פרס וכו' ועולם הבא אין לך כא"ל שאין לו צהר ובשפלה ובעמק וכו' והקצ"ה מחלק לכן צעמנו עכ"ל, ואין ספק דהגמ' מיידי צעו"ב דליומת המשוח ולא צעולם הנשמות, ועוד ראיות הרבה נלאתי לפורעם כולם, עכ"פ צירור גמור ששני העולמות הכזרים יתקראו עולם הבא בשון ר"ל, ודיברו

אללם השבט אמתית בכל חלקי התורה, וקבלו ממשרש"י ומסורכו לדורות הצאים אחריכם, ואולגא זאת היתה ח"י חפוג תורה ומשכחת ח"י הקבלה שקבלו ממשרש"י, וכו' נחמד שהשגב צהרבה מחלקי התורה שהי' ראוי לבוא להחלטה ע"י נשמות אלו שצדור הכז דוקא, ע"כ היתה התגברות ה"ר גדולה מאוד עליהם למנוע אותם מליך המדבר, וזה כי הנסיון הגדול שעמדו נגד ההתגברות הו"א, ולא נמנעו מלקיים מלכותו ית"ש. ובענין זה יתפרש כסיון ח"א בעקידה, דבאמת אצרכם אציו כי מצעל חמיד ראונו מפני ר"ן הצו"ת, ולא נחשב כ"כ לנסיון אלא העקידה, כי זה כי דרך עבודתו חמיד, אהמם לגדול התגברות ה"ר וחס"ת עליו, למנוע אותו מעקידה יתכן, לפי שזכות זה יעמוד לישראל לכל הדורות, וחס"ת ר"ח למנוע ולעכב זאת, ע"כ לגדול ההתגברות נחשב בגדר נסיון.

וב"ל זה ככלל במאמר הש"ת זכרתי לך חסד נעוריר לכתך אחרי במדבר צאריך לא זרועה, דהחסד והזכות של ישראל כפולה ומכופלת, דע"י שהלכו במדבר צאריך לא זרועה, היו פנוים לעסק התורה, ושלמו על ידם יסודות התורה לכל הדורות, הקצ"ה וזה חסד זה לזיוות עולם ואחרים עומדין בזכותן כדברי הגמ' ה"ל, ועוד אחרת כי להם, דלפי שהיה השלמת יסודות התורה על ידיהם, ומעשה היתה התגברות ה"ר גדולה מאוד למנוע מהם, ע"כ היתה ע"ס הליכהם במדבר צאריך לא זרועה נסיון גדול, וזכות וחסד גדול שעמדו בנסיון זה, והקצ"ה וזה להם חסד זה עד סוף כל הדורות, ועוד נרמז כאן מדריגתם הגדולה בעבודת הש"ת כמ"ש לעיל, שהיו נקיים ימי נעוריהם ועמדו בנסיון נגד התגברות ה"ר, וכל הליכהם כי צאריך לא זרועה כ"ל, וחסד נעוריהם הקצ"ה מחיר להם ולדורות עולם.

ועתה נחזור לענין כ"ל לצור דברי ר"ע שאמר דור המדבר אין להם חלק לעו"ב שצאמר במדבר כזה יתמו ושם ימותו, יתמו צעו"ב ושם ימותו לעו"ב, ולכאורה איך אפשר לקרב אל השכל מאמר זה, ויתכן שלא כוונת ולא עמד להם כל

חז"ל בכל מקום לפי הענין, ופעם כוונתו אל עולם הנשמות ופעם על ימות המשיח, ואפשר דמפני שיהיו ימות המשיח משונים בצחינתן מעבוד"ה, ועמידת העולם ויהי בצחי גבוה יותר, ע"כ כוונתו חז"ל בשם עולם הבא.

ומעתה נראה דלא כוונת חז"ל בפלגותהם כאן אל עובדי צעשולם הנשמות, דלא עלה על הדעת לדחות אותם מעבוד"ה ח"ו, ויסוד פלגותהם בעובדי ימות המשיח, וכן נראה מדברי ר' יוחנן שזכיר ר"ה, דאחרים באים בזכותן לעובדי מקרא דהלך וקראת באחי ירושלים דמיירי בנחתם ליון וירושלים. וכן נראה ממש"ל ז"ל אשר נשבעתי באפי אם יבואו אל מנוחתו, למנוחה זו אינם באין, אבל באים למנוחה אחרת, וכינוי על צנין העתיד לימות המשיח, והפרשת דרכים (בדרך הקדש דורש ד) פי מאמר חז"ל בג"ל עפ"י דברי רבינו צ"ל דהאומר קיום לביתך זה לביתי שאתה נכנס, אם נפל הבית וחרר וצנאו מותר ליכנס בו, דכיון דנפל חזרה לי הכר עכ"ד, ולפי"ז בטענה זו באים דור המדבר לימות המשיח, משום דהשבעה הי' אם יבואו אל מנוחתו, וכיון דחרר הבית נחבטל השבעה, ומפורש בן במדרש קבלת אם יבואו אל מנוחתו, למנוחה זו אינם באים, אבל באים הם למנוחה אחרת, ח"ו יחודה בשם רבי"ל משל למלך שבעם על בנו, ודחפו והביאו חוץ לפלטין שלו, ונשבע שלא יכנס בנו לפלטין, מה עשה סתרה ונאלח וכוניסו, נמלא מכנים בנו ומקיים שבעתו ע"כ, ופי' בזה הפיר"ד דברי המדרש חז"ל מפני מה לא נכנס משה לא"י כדי שיביא דור המדבר לע"ל, ולפי בג"ל יבואר שפיר, שאין דור המדבר באין לע"ל אלא בטענה למנוחה זו אינם באים אבל באים הם למנוחה אחרת, וכיון שחרר הבית חזרה לה השבעה, אבל אלמלא הי' משה נכנס לא"י לא הי' נחרז ביהמ"ק, ולא הי' אפשר לדור המדבר שיבואו לא"י מפני השבעה, וח"ש במדרש מפני מה לא נכנס משה לא"י כדי שיביא עמו דור המדבר לע"ל כי הו' בזה תלית עכ"ד ז"ל, עכ"פ מבואר מדברי מדרש בג"ל ומדברי הגמ' שם דיסוד פלגותהם אם חזר דור המדבר לעובדי של ימות המשיח.

ובמש"ש ר' יוחנן שזקי ר"ע לחסידותו, אפשר דכוונתו טענתו עדי"ן, דאמת הדבר שמדריגתם גדולה מאוד, אבל דרך הדיקים שמתקוקים לסגל מלות ומע"ה, כמ"ש ז"ל יפה שעה אחת בחשוכה ומע"ה בעבור"ה יותר מכל חיי עובדי, וכמ"ש ק"ו זל"ה בחפלה למשה (מזמור קמ"ג) לדיקים עובדים כשי"ת בצחיהי זו, שגם אם ענוש יענה גבירים על קיום המלות, מ"מ יעשה בחשקות גדול להשלים רצונו ית', עכ"ד ז"ל. וע"כ אף שמדריגתם של דור המדבר גדולה מאוד בעולם הנשמות, אבל אי"א לסגל שם מלות ומע"ה בדמיתוס חפשי, וע"כ ראוים וחפלים של דור המדבר שיבואו לא"י לימות המשיח, ויוכלו לקיים מלות התלויות בארץ, ועיין בספרי ויואל משה (מאמר ד' סימן ח') שהבאתי מדברי

הכחב חסידו, דזו הוא טענה להביאם לימות המשיח, כי ראוים להתחסד עם קוים, ולהביא את עמם לקיום מלכות ומעש' לימות המשיח, וע"כ אין למנוע מהם. ומעתה מבורר ק"ח טעם פלוגתא, ומעולם לא עלה על הדעת לדחותם מעו"כ שבוה שולס הנשמות, ולית מאן דס"ל הכי וסרו כל הקשיות בענין הנ"ל.

ועתה נבוא לתרן דברי המדרשים שצפתה דבריו משה לזוט ווי, ופרעה לזוט ווי, וכל הדקדוקים שבענין בהקדם מ"ש הרמב"ם ז"ל (בפ"ה מה' מלכים ה"ז) בשלש מקומות הזכירם תורה שלא לשב למלרים, שני' לא תוסיפו לשב בדרך הזה עוד, לא תוסיף עוד לראותה, לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, והסמ"ג וכל הפוסקים חתמו למלוא פשר דבר, דעל מה סמכו כמה קבלת השוכנים צמלרים, וגם הרמב"ם הלך שם לגור ועוד כמה גאוני ארץ, וכתבו לתרן עפ"י מה שכתב הרב ר"א ממיין בעל ספר יראים ז"ל דלא אסרה תורה לשב אלא בדרך הזה דהיינו מא"י למלרים, אבל משאר ארלות מותר.

והרדב"ז הקשה דמינה בלאו דלא תוסיפו לשב בדרך הזה איכא למימר הכי, אבל בהקד קראי דכתיב לא תוסיפו לראותם עוד, אי"כ האיסור בכל אופן מאי איכא למימר. אם לא שגאמר דס"ל ללאו דלא תוסיפו לראותם אינו אלא אסמכתא ולא ללאו נאמרה. והנכון יותר מ"ש הריב"ז (ביומא ל"ח) אחרי שחתר למלוא היתר על השוכנים צמלרים צמרה"י, מסיק דטעם היותר נכון, שאין האיסור הבוא אלא בזמן ישראל שריוון על אדמתם, אבל בזמן הזה שנגזר עלינו להיות נדחים בכל קאי ארץ, כל חוץ לארץ אחד הוא, וגם מלרים הותר כמו שאר ארלות הגלות עיי"ש (ובבאחי דבריו ז"ל בספרי ויואל משה עיי"ש) ומלאתי סמוכין לדברי הריב"ז ז"ל, מ"ש החוב"ק צ"י הצא צמכותה והפיך ד' בכל העמים מקלה הארץ ועד קלה הארץ וגו' ואח"כ כתוב והשיבך ד' מלרים צמיות בדרך אשר אמתית לא תוסיף עוד לראותה וגו' ובדאי לא ישתנו מלות התורה, והיתכן שהשי"ת בעלמו יעצורנו על מה שזנו, ואין זה תורת השגשג, אלא ודאי שהזנו מעיקרה לא

התוס' פסחים (ק"ג ע"ב), ותוס' מנחות (מ"א ע"א) שיש לו לאדם לחזור להביא עצמו לידי חובב, כדאשכחן במשך רצונו שכי תאב ליבנם לארץ כדי לקיים מלות התליות צב. והא מילתא הוא צמחי חסידות אלל דור המדבר, שאינם מחויבים צמלית התליות צמך, וראוים להכניס עמם לכלל החיוב, ומתחשדים עם קוים, וראוים להרצות מלות ומעש' לימות המשיח, ואינם מתחשקים צב עוב הפון להם בעולם הנשמות, ואמר ר' יוחנן להביא על דברי ר"ע, דא"כ טענתך אמיתית הוא שמדריגתם גדולה מאוד, ולא נחסר לשלימותן שיצואו לימות המשיח, דצב עוב הפון להם לעו"כ עבד החסד טעמו והכסיונות שעתמו צבן במדבר, אבל שצקי ר"ע לחסידות, דלפי מדת חסידותי של ר"ע, לא הי"ל למנוע את דור המדבר מחסידותם, שראוים וחשקים להתחסד עם קוים, ולהביא עמם לידי קיום מלות התליות צמך שאין מחויבים צב, זה ח"א להם לקיים לע"ל בעולם הנשמות, וע"כ אין למנועם מה ויצואו לימות המשיח.

ועוד דאם אחרים צאים צמכותם לימות המשיח בן עממן לא כ"ש, דמניע להן בשכרן מדה כנגד מדה שגם הם יצואו לימות המשיח, ומדמציין אחרים צמכות, ור"ע ס"ל דאחרים צאים צמכות לימות המשיח, לפי שעדיין חסר להם השלימות, כדי שיהיו על ידה לעו"כ, אבל הם לא נארכו לה לאד מעלתם כ"ל, אמנם נראה דמסקנת המדרשים ודעת חז"ל דצאים הם לימות המשיח כ"א וכר"י, וכמ"ש במדרש (פרשת ואחשקן פרשה צ' סימן ט') דע"כ לא נכנס משה לא"י כדי שיצואו עמו דור המדבר לימות המשיח, וכמ"ש במד"ר קבלת דעל כי נחרב הבית בעלם שצושה, וכן צמ"מ במלמרי חז"ל משמע דצאים הם לימות המשיח, ואין לגרע אותם מקיום מלות התליות צמך, דאם אחרים יצבו צמכותם הם עממן לא כ"ש, ויבואר ג"כ לדרכינו מה שבהי' ר"א ראי מקרא דאספו לי חסידיו וגו' דצאים הם לעו"כ, ולאכזרה מנין לו דפסוק זה קאי על דור המדבר דוקא, וכל המפרשים פירשוכו על אסיפת גליות לימות המשיח, ואין מרוצת צב דור המדבר, ועיין במהרש"א שכתב חסידו היינו דור המדבר, וע"ש חסד ועורין קראם הכחב חסידו, ולדרכינו אפ"ל דע"כ קראם

שינחם העם צרואתם מלחמה, ורש"י פי' כגון מלחמת וירד עמלקי וכדעניי האמור במרגלים, ועתהם יגורם עליהם גזירת הגלות, וכמ"ש ז"ל הם צרו צרי של חסם ע"כ נקבע להם צרי לדורות, ואפשר עוד דבונת הכתוב במ"ש צרואתם מלחמה, גם על מלחמת הילר והס"מ דכאן עמלק, ויתעורר להחטיאם

צמדבר בצמח נסיונות, ורש"י אומרת כן דונתם העם צרואתם מלחמה, ויגורם מלחמה גזירת הגלות, וז"ש ושבנו מלחמה, ולא כתוב לשון מלחמה, אלא שישובו בצמת למלחמה ע"י גזירת הגלות, כמשא"כ והשיבך ד' מלחמה בצמח, ומעשה יעקב וישראל לזכות של דור המדבר כמשא"כ זכרתי לך חסד נעורך לכתך אחרי צמדבר, וזכות זה יגאלם הש"י אף אם לא יהיו ראויים, ע"כ הקדים הש"י הרפואה למכה, ולא נחם חלקים דרך ארץ פלשתיים כי קרוב הוא, ואם כי נכנסים לא"י מיד בדרך הקרוב, ולא יעברו דרך המדבר לא ייהי' להם זכות התורה, ולא היתה התורה נכללת בגופו כמ"ש לעיל, גם לא כי להם כל הנסיונות והזכותם של לכתך אחרי צמדבר בארץ לא זרועה, ולא כי להם חיי מלאכות להגאל צלי זכותם של דור המדבר, ע"כ ויסב חלקים את העם דרך המדבר, כדי שיהי' להם זכות וחסד של דור המדבר, וכמ"ש הכלי יקר עכ"פ וחמושים עלו בני מלחמה, דירמחו על זכות התורה שהיה כי כלי זיונים של ישראל, גם ירמחו על כי חומשי תורה, עכ"פ ע"י שהקופס הקצ"ה דרך המדבר כי צידם זכות התורה, שהעמידו יסודות התורה, ואותו הדור כי מקור התורה ומקור הקבלה לכל דורות ישראל כמ"ש לעיל, ועמדו צמחין ולכתך אחרי צמדבר, ויעמוד להם זכות זה להגאל לעת קץ.

וב"ש הכתוב כי קרוב הוא כי אמר חלקים פן ינחם העם וגו', אינה סובת העטם דעל כי קרוב הוא ע"כ אמר חלקים, דא"כ למה כפל מילה כי תרי זמני, וכול"ל כי קרוב הוא ואמר חלקים, גם אללו יתי' אין נפק"מ למנוע מדרך קרוב או רחוק, אבל הם צ' דברים נפרדים והא' משלים לחצירו, ור"ל ולא נחם חלקים וגו' כי קרוב הוא, ולא ייהי' להם הזכות והחסד של דור המדבר, כי אמר חלקים פן ינחם העם וגו' ושבנו מלחמה וידע

היתה על זמן הגלות כדברי הריעב"א ז"ל, וע"כ אמר הכתוב שבאשר הפיך ד' בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה, השיבך ד' גם למלחמה בדרך אשר אמרת לא תוסיף עוד לראותה, לפי דמשיקרה לא היתה האיסור על זמן הגלות.

ורפ"ז יוצן מלחמה"כ כי כאשר ראיתם את מלחמה ביום לא תוסיפו לראות עוד עד עולם, ובתרגום כמא ד' חזיתון ית מלחמה יומא דין וכו', ולכאורה מאי נפק"מ אם כמא דחזיתון או באופן אחר, ולמה תלה הכתוב האיסור בכאשר ראיתם את מלחמה ביום כקושייתו לעיל, ולדברי הריעב"א א"ש, דתנאי כי באיסור, ולא חסרה תורה אלא בצמחית היום, שגבר ילאו מהגלות ומוכנים ליהם לארץ, ובאופן זה מוכחים על לא תוסיפו לראותה, אבל בזמן גזירת הגלות גם מלחמה שוב לשאר ארצות, וע"כ כתבה תוס"ק כאשר ראיתם את מלחמה ביום, צמחית זו שאתם בני חורין, וכ"כ התרגום כמא ד' חזיתון ית מלחמה יומא דין לא תוסיפו לראותה וכו'.

ורפ"ז לא יקשה קושיית הביט יעקב על הוסי"ק, לכיון דכתוב עד עולם א"כ פירושו אפי' לאחר מיתתו, וא"כ קשה מה דכתב וירא ישראל את מלחמה מות על שפת הים, וכו' כתוב לא תוסיפו לראותה עוד עד עולם, ולדברינו ולדברי הריעב"א ז"ל א"ש, דכאן ע"כ תנאי יש צדד כאשר ראיתם את מלחמה ביום, דרך צמחית זו אחס מוכחים בלא תוסיפו לראותה עד עולם, ובזמן הגלות הותרה לשון מלחמה, א"כ הכא עכ"פ עד עולם לאו לרבויה אחי הכל, וא"ש דלא נאסרו לראותה רק צמחית, כמשא"כ כאשר ראיתם את מלחמה ביום דכיוונו צמחיתו, וכמ"ש המתרגום כמא ד' חזיתון, ובאופן זה אחס מוכחים שלא לראותה עד עולם, אבל מתוך חמו לכו' וא"ש דברי הוסי"ק.

ועתה יבואר מלחמה"כ פן ינחם העם צרואתם מלחמה ושבנו מלחמה, ואין הכוונה שיראו לשון מלחמה ע"ל האיסור, דא"כ שישובו נגד ראוי ית', ואללו יתי' אין נפק"מ למנוע אותם בין דרך קרוב או דרך רחוק, אבל הכוונה דידע הקצ"ה

להבין מ"ש ז"ל במכילתא שכל הביאות שצא עד הכה
ה" במעמדות, וביאה זו ה" בגלוי פנים, ורואי
להבין הכונה ה"כן מלוי שצא במעמדות.

ונקדים מ"ש רש"י ז"ל ויצא עמלק סמך פרעה וז'
למקרא זה, לפי שאמר ישראל ה" ד' בקרבנו
אם אין לפיכך מדמן להם עמלק משל לאדם וכו',
והקשו המדבר וכו"ל כי אין דרכו של רש"י לדרוש
סמוכין כי אם בסמיכות שאין שם מקומו, כי שם
ניתן לדרוש אבל כאן כתיב וכו', שהרי צריכים
ה" שצא ויחלם עם ישראל צריכים, ובהכרח שתסמוך
פרעה וז' לו להיות שיהיה במקום א' וצומן א',
וא"כ ניתן לדרוש סמיכות זו.

אמנם יוצא הענין, דהנה רפידים היתה הנסיעה
האחרונה לפני ביאתם למדבר סיני לקבל
אח התורה, וע"כ ה" ההתגברות גדול מלד סערה
דעמלק דכח ה"מ למונעם מה, וכמ"ש צוז"ק
ד' מלחמות היו כאן, דמשמע נלחם עם שרו של
עמלק למעלה דהיינו ה"מ, ויהא ענין גרמי
למלחמה דלמטה עם עמלק עי"ש, ומקור המלחמה
ה" עם ה"מ, והוא גרם להם מה שאמרו ה" ד'
בקרבנו אם אין ומה שרפו ידיהם מן התורה, וה"כן
כל זה בתחבולותיו כדי שיוכל לבוא ולהלחם עמם
עי' חיילותיו למטה, כי ידע כי זולת זה לא יוכל
להלחם בהם כלל, ומעתה יוצא מ"ש במכילתא
ה"ל שכל הביאות שצא עד עכשיו ה" במעמדות,
וביאה זו ה" בגלוי פנים וצא להלחם עמם בגלוי.
והכוונה על ה"מ, שכן דרכו תמיד שצא במעמדות
ומתחיל במחשבות דקות, מלוכב בכמה מלבושים
עד שלא ידעו כלל להשמר ממנו, וכמו"כ חירע לנו
בעור"ר צימיונו אלה, שחצות רשעים אשר שמו
למטרם עקרות התור"ק והריסת הדת, התחילו
מלכחם כבר במעמדות לפני מאה שנה בערך,
וה" בהסתר ובמחשך מעשיהם צעלה ה"מ, שחש
מחשבות להדיח ח"ו את ישראל ממנו, וה"כ
כ"כ מלוכב ומעופף בלבושים שונים ובשמות נרדפים,
עד שלא ידעו רוצא דעלמא להשמר ממנו, וכ"כ
מתחבולות ה"ר שעה הכנות ופעולות ומעשים
רבים ב"מ עד שצא בגלוי פנים אל המלחמה

הש"ת שיהי עליהם גזירת הגלות ויטערו לזכות
דור המדבר. וצאמח היתה לפניו ידיעה ברורה שצד
יהי גזירת הגלות עליהם, וכה מוכן בהגזרה שלא
יכנסו לא"י בצחינת מורא עלילה כמ"ש לשל וכדאיתא
במדרש תנחומא, אלא שהכתוב אומר פן ינחם העם
עי' הספק, דאם יאמר הכתוב ע"י ודאי, שתחטאו
ולא יעמדו בנסיון, אז יתבטל הצחירה מהם, כי
הדיבור מכריח הצחירה, אבל ידע הש"ת שיהי
כן, וע"כ חיקן והקדים הרפואה לזה והבין להם
זכות דור המדבר, וזה יתבאר דברי הילקוט הג"ל
(בקוש"א י"ג) כי קרוב הוא שג' לבני ישראל עם
קרובו וכו' עי"ש, ואפ"ל לדרבנו דהנה דור המדבר
נקראים חסידיו כמו שדרשו ז"ל מכאי קרא דאספו
לי חסידיו כה"ל, וביארו לעיל דע"כ הסבין הקצ"ה
דרך המדבר, כדי שיהי זכותם של דור המדבר מגין
על ישראל בגלותם, ובזכותם יתקדשו ישראל אל
אביהם שבשמים, כמו שדרשו ז"ל דאחרים באים
בזכות לעו"כ וכו' וזה יתבאר קישור דברי הילקוט
ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתיים, אלא ה"כן דרך
המדבר, והטעם כי קרוב הוא שג' לבני ישראל
עם קרובו, שעל ידם יתקדשו כל ישראל להיות עם
קרובו של הקצ"ה. וזה מתבאר הענין וסוד כל
הקושיות ה"ל.

ועתה נבאר ענין ויצא עמלק ודקדוקים צענין
שנפרעו לעיל, ונקדים מ"ש הצעיל חוס' וז"ל,
חומה למח איתר להלחם עם ישראל עד עכשיו,
ולא בא מיד בשעה שירדו למצרים שלא היו כ"א שבעים
נפש, ו"ל שא"ל הקצ"ה לאברהם ועבדו וענו אוחם,
ובשמה אברהם אצילו ע"ה הוטל החוב על יאחק,
ובשמה יאחק הוטל על יעקב ובניו ועשו ובניו, ואמר
עמלק הרשע, אם אכרית את יעקב וחרשו יהי החוב
מוטל עלי, שה"ן אליפו בן עשו, לכן המחין עד
שיאלו ממנרים שכבר נפרע החוב, ואז בא להלחם
עמלק עכ"ד ז"ל, אולם עדיין קשה למח לא בא
מיד בלאחן ממנרים ולמה המחין עד רפידים, ואמר
ח"ל במכילתא שפסע ד' מאות פרסה בכשפים עד
שהגיע אלליהם, ולמה לא יאל מיד לקראתם בציאתם
ממצרים, וה"י יכול להגיע עליהם בדרך הטבע במשך
זמן קצר, ומדוע נחטור בציאתו פתאום. גם י

ולא מנינו שניתנה חלק בצרץ גם לערב רב, והם היו הרבה יותר מישׂראל, ואפוא הי' מקום נחלתם בא"י. אולם ראיתי באוכהסי"ק פ' תשא שכחתי ח"ל ונראה כי כל ערב רב שהיו אז בשעת העגל מחו בצרון אף, כי הסכים משה רבינו על כלותם, ולא בקש רחמים כ"א על ישׂראל עיי"ש, הבט שבזוסי"ק משמע שהיו עוד מהערב רב גם אחר מעשה העגל, אולם נלעך לומר דמחו אח"כ בני שנה שהיו ישׂראל במדבר, ולא באו לא"י, כי לא מנינו שהיו בין באי הארץ.

ונקדים עוד מ"ש האוכהסי"ק צ"י תצא ויוליכו ד' ממלרים ביד חזקת וגו' זו הלל יח"ל וכוותיו המלרים אותנו, ביד החזקת זו הכורס עיי"ש, ובזוסי"ק אמרו מלרים זו מלר ים, ומצורר בדבריו כ"פ דמבשלדי נס הליאה, היתה עיקר הנס שהוליכו הש"י"ת מכותות וקליפות מלרים, והוליכו עומתת מלרים מתוך לבבות בניי, ופירשתי זאת משה"כ לקחת לו גוי מקרב גוי עיי"ש, וכמו"כ אפ"ל דמ"ש הכתוב ושבו מלרימה, אין הכוונה שישובו בפועל למלרים, כי א"א שישובו נגד רצונו ית', אולם אפשר דכוות הכתוב פן ינחם הטם דהיינו הערב רב שנקראו עם, שהם יגרמו קלקול ויחטאו את בניי בעגל ושאר חטאים, ושבו מלרימה ר"ל דעיין ישובו את בניי לעומתת מלרים, וכאשר בן הי' באמת. ובה מתוך דלכאורה לפי פשוטו הול"ל ושבו למלרים, ולמה כתוב ושבו מלרימה, ורש"י פי' בכ"מ דהי' בסוף החיבה במקום לי' בתחילתה, וכאלו כתוב ושבו למלרים, אבל מ"מ טעמא צ"י למה שנתה הכתוב לכתוב הי' במקום לי' ולדרכיו יתפרש שפיר כי אין הכוונה שישובו למלרים, אלא לבחינת מלרים, וי"ש ושבו מלרימה היינו פנימיות בחי מלרים.

ונקדים עוד מ"ש הרמב"ן ז"ל צ"י וירא (עה"פ ודעה אותם) כי משפט סדום היה למעלה ח"י, כי הוא מכלל נחלת ה', ואינה סובלת אגשי חושבות, וראה הקב"ה שיהי' לאות לבני מרי לישׂראל העתידים ליורשה, כאשר הכרה בכן גפירת ומלח שרפה כל הארץ, כמחפפת סדום ועמורה וגו' כי יש באומות רעים וחטאים מאוד ולא עשה להם ככה, אלא למעלה ח"י הי' כל זה, כי שם היכל ד'

המוראה, ועכשיו נעשה ע"י שליחו הריסת הדת בגלוי לעיני השמש, ובצורה נחטפו על ידו רוב מנין ורוב בנין בית ישׂראל השם ירחם.

ובכו"ב הי' אז צדיקת עמלק שעד עכשיו הי' כל ביאתו במטמוניות, והתגבגב בתוך לבבות בניי בהסתתר ובלגשים, עד שהביאם למדריגה זו שלאמרו ה"ם ד' בקרבנו ורפו ידיהם מן החורב, ולא בא להלחם עממם בגלוי עם חיילותיו, כי לא הי' לו שליטה עליהם רק ע"י שפגמו באמונה ורפו ידיהם מן החורב, ולכן התחין עמלק ולא בא עד עכשיו, ומקודם עשה הכנות בסתר והזמנים לידו כך. ומעשה ח"ש הסמוכין שכח רש"י ז"ל דנשכיל שלאמרו ה"ם ד' בקרבנו ורפו ידיהם מן החורב ע"כ בא עמלק, ואע"י דכבא מוכרת הסמוכין דכאן הי' מקומו, כקושיטתו ה"ל, אולם מה ענינו נלמד הסמוכין, דמדוע הי' כאן מקומו וחמו, ולמה לא בא מיד ביחיתם ממלרים, אלא ללד שבמתין עד שרפו ידיהם מן החורב ומן האמונה כ"ל.

עוד אפ"ל ענין ה"ל בצופן אחר דכבא בין הערב רב היו גם עמלקים, וכמו שכתב בזוסי"ק פ' בראשית (דף כ"ב ע"א) חמש מינין חיוון צערב רב ואי' מהם עמלקים, ועלייהו אחרת תמחה את זכר עמלק ומלחמה ל' בעמלק מדר דר עיי"ש, עוד חיתא בזוסי"ק בראשית (קס"ט) תמחה את זכר עמלק חילין כזכרי מלרים ערב רב מעורבים בישׂראל עכ"ד, וזכר הדורות יש ציינו מן הערב רב הבאים ע"י גלגול דצדק ישׂראל, ויש שנשמתיכם משורש עמלק, ובאותו הדור מצורר בזוסי"ק שהי' זהם מורע עמלק ממש שנתגיירו ונכנסו עם הערב רב, והם שגרמו כל הארות והכניסו בישׂראל חולשה באמונת הש"י"ת עד שלאמרו ה"ם ד' בקרבנו וגרמו שרפו ידיהם מן החורב, והם שעשו את העגל והמתאוננים והמתלוננים הכל הי' ע"י הערב רב ושורש עמלק אשר בקרבם.

ודנה מעולם הי' קשה לי' דמנינו בחלוקת הארץ שנתחלקת ח"י לשבעים לבד, כמ"ש לרב חרבו נחלתו וגו', ולא כתוב נחלה מנחם למטה וגו',

נסיונות איתו הדור גדולים מאוד, וכמ"ש ז"ל (סוכה דף ק"ב ע"א) כל הכדור מחזירו ידיו גדול הימנו, ויביו"ב אמרו ז"ל (שם) דליה"ר מניח כל האומות ואינו מתגבר אלא בישראל ובתלמידי חכמים יותר מכולם.

ופרשתי בזה דברי הגמ' במס' סוכה (ק"ב ע"א) לעיל לדיקים נדמה להם הליה"ר כבר גצרה ורשעים נדמה להם כחוט השערה, הללו צדיקין והללו צדיקין, לדיקים צדיקין ואומרים הא"ך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה, ורשעים צדיקין ואומרים הא"ך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה וכו'. ולכאורה י"ב דממנ"פ אם הוא כבר גדול ח"ך נדמה לרשעים כחוט השערה, ואם הוא כחוט השערה ח"ך ידמה לדיקים כבר, ומאז נפק"מ צדמיון אם האמת אינו כן. אולם שניהם אמת, דא"ל הרשעים ח"ן עליהם התגברות ה"ר רק כחוט השערה, כי לא צריך יליה"ר להתגברות אחרי שהרשע שומע לו ואינו ממנה עתה, אבל לדיקים התגברות ה"ר גדול מאוד, ובאמת הוא כבר גדול ואלמלא הקב"ה עזרו אינו יכול לו (וכענין זה ראיתי בגאון יעקב על העין יעקב ש"כ בשם חכמי ספרד).

ויזה"ב שאמר הקב"ה הנני ממעיר לכם לחם מן השמים ויאלו העם ולקטו דבר יום ביומו, כדי שיכיו פנויים לעסק התורה ויתגדל מעלתם מאוד, אבל חזרו שגם הנסיונות יתגדלו עד מאוד, וז"ש למען חסדו הילך צהורתי אם לא, והסוף שעמדו דור המדבר בנסיונם, וזה מדרגתם גדולה מאוד כמשא"כ זכרתי לך חסד נעורך, חזן מפגמים אחדים שנכשלו בהם ועשו אח"כ תשובה עליהם.

ועתה נבוא לציאור הכתוב כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך כי אינו ר"י רופא"ך, ולכאורה אי"כ רפואה ל"ל מאחר שלא ישימם עליך, עוד יליד דלתה אמר הכתוב כל המחלה אשר שמתו במצרים ה"ל לשלול כל המחלות, דגם אלו אשר לא היו במצרים לא אשים עליך, ואם כל המחלות נכללו בתחת מצרים, הו"ל כל המחלה לא אשים

עכ"ד, ומעתה יוצא מזה"כ דאלו הלכו ישראל בדרך קרוב לא"י ולא נשתחו במדבר ארבעים שנה, ה"י צאים גם הערב רב עומם לא"י, והיו עושים העגל צא"י צהיכל ד', והעיקר הוא השורש והתחלה, ובפעם הראשונה שקלקלו צעגל אלמלי ה"י החטא צא"י ה"י הפגם גדול מאוד, וע"כ הסיב"ד במדבר מ' שנה עד אשר תמו ונכרתו ונשאר הערב רב במדבר כנ"ל.

וז"ש הכתוב ויהי צעגל פרה"ה את העם, שגלה עמם הערב רב הנקראים עם, ומס"ע ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, כי אמר אלקים מן ינחם העם וגו' ושבו ממצרים, שהערב רב יחטאו אותם ויחזרו לעומת מצרים, ואם יעשו זאת צא"י ה"י הפגם גדול מאוד, ע"כ ויסב אלקים את העם דרך המדבר וגו' וחמושים עלו בני"י, כמשפ"ש"י שלא עלו אלא א"י מחמושים ולפי פשוטו מחוייבים, ואפשר דהכוונה על כח התורה שהוא כלי ציון להגין מפני הליה"ר, כמ"ש ז"ל עכ"פ חגור חרבך על ירך, והכלי יקר פי' וחמושים רמז לחמשה חומשי תורה, ומעתה כח התורה ויהי מגין עליהם ממלחמת הליה"ר. וכל הפגמים והחלונות והעגל שנעשה ע"י הערב רב ה"י הכל במדבר, ולא ה"י הפגם גדול כ"כ כאלו נעשה צא"י.

ולדרבינו יתבאר הכתוב הנני ממעיר לכם לחם מן השמים ויאלו העם ולקטו דבר יום ביומו למען חסדו הילך צהורתי אם לא, ולכאורה מה ה"י הנסיון הזה, באת להם לחם מן השמים דבר יום ביומו, וזה ה"י חסד גדול ולא נסיון, אולם יתבאר לפי דברי המכילתא כנ"ל דע"כ הקיפם הקב"ה במדבר ואכלו את המן ושמו מי צאר כדי שיכ"י התורה צבאלה בגופו, דלא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלו המן, ויתבאר בדברינו לעיל דה"י ההגרה מן שיכ"י כל אותה הדור פנויים לעסק התורה, ויסודות התורה והקבלה בכל חלקי התורה שגלמה ע"י דור הבוא, ונתגלה להם כל טעמי תורה ופירושה וכל מה שתלמוד ותיק עתיד לחדש, ואח"כ מסורה צבאלה מדור אל דור, וע"כ כל מה שניתוסף מדרגתם צהורה נחוספת התגברות הליה"ר עליהם, והיו

שנתמלא סאתם של מזרים ליפרע מהם, שהרעו וגנשו את ישראל יותר מהמדה, וע"כ רשעת הגוים גרם שנגאלו ישראל לפני הזמן, ואלולא רשעתם של הזוגשים לא היו ישראל ראויים עדיין להגאל, וז"ש ואת לעקתם שמעתי מפני גנשו עיי"ש, ואפשר שזה המכוון בדברי המדרש ויחי בשלח פרעה את בעם ולא נחם חלקים וגו' ושבו מזרימה, ומזה שפט פרעה כי עוד יבואו ישראל בשאר גלות, כי א"ל שיתקיים ושבו מזרים חלל עיי' הגלות כ"ל, והבין מזה כי עדיין לא נשלמה זמן שעבדם במצרים וישלם בשאר גלות, וע"כ התחרט על שבי' גוגש בהם יותר מדאי, וגרם בהם שיגאלו לפני השלמת זמן שעבדם, וזה שאכ"כ ויהפך לבד פרעה וגו' ויחמרו מה זאת עשיתו ר"ל בגישה יותר מדאי, ובהם גרמנו כי שלחו את ישראל מעבדנו, כי לולי כן לא היו ישראל ראויים עדיין שיגאלו, וא"ש מ"ש במדרש פרעה לזוח ווי, אע"פ דשמחו מזרים בלאתם, חלל עכשיו שראו דעדיין לא נשלם זמן הגלות, ע"כ התחרטו על מה שגרמו במעשיהם ועיי' אחריתם שיגאלו לפני הזמן, וע"כ דרשונו חז"ל כאן בפי' ויחי בשלח, ולא דרשו כן לעיל בפי' זה צעיקר סיפור הליאה ממזרים, דשם לא לזוח פרעה ווי, ואדרבה שמחו מזרים בלאתם כי נפל פחדם עליהם, חלל כאן נחזור להתחרט, מפני שראה שלא נשלם גלותם עדיין, והוא סייע לניחאם עיי' מעשיו כ"ל.

ואפ"ל עוד בלזמן אחר בהקדם מ"ד במד"ר (פר' כ"ג ס"ג) אז ישיר משה וגו' משל לאשה שהיתה ידה, השלימה ימי נידתה ועצלה, ח"ל בעלה מי מעיד עליך שבערת, אמרת לו הרי שפחתי מעידה שבערתי לפני ועצלתי, לכן נאמר את השירה הזאת, נאים אנו לומר שירה לפניך שאין בנו עומאה, והרי המילה העידה עלינו שאנו עבדים, לכן נאמר את השירה הזאת ואין זאת חלל מילה שנא' זאת צריתי אשר חשמרו ע"כ. וראוי להבין דאין המשל דומה לנמשל דשם שפחתה מעידה עלי' שבעלה לפני' ועיכרה מעוממאה, חלל איך יר"ה המילה עדות שישראל עבדים הן, ומה לז עדות יש בה.

ויובן עפ"י דבריו (צ"י ויגש עמוד ת"צ) עה"פ ובעת שניכנסו הכוזבות פרש"י שאני אחיכם

עליך וכולל בכלל, חולם יובן עפ"י מ"ד צירושלמי דמ"ש שבת (פ"ד ה"ג) והסיר ד' ממך כל חולי א"ר אבון זה יר"ה דראשו מתוק וסופו מר ע"כ. והנה מחלה זו מזוי בשראף יותר, כמ"ש ז"ל במ"ס סוכה (נ"ב) שמניה יר"ה את כל האומות ואינו מתגרש חלל בשראף, וזה ראוי יחי' כדי להגדיל שכן אם יחבו לגלח אותו. ובחי' מחלה זו לא ה"ה במצרים, וחס"כ כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, חלל יש בחי' מחלה שלא שמתי במצרים ואשימה עליך, ואין זה נכלל בכל המחלה אשר שמתי במצרים, עיי' צאה בהבטחה כי אני ד' רופאך ממחלה זו, כמ"ש ז"ל (קידושין דף ל' ע"ב) אלמלא הקב"ה עזרו לא יכול לו, וכשרואים להתדבק בדרכיו יחי' הקב"ה עזר ומושיע ומעלה ארוכה למחלה זו, וזהו קישור הכחוד אם שמוע תשמע לקול ד' חלקיך וגו' והאזנה למצותיו ושמרת כל חקיו, אז תגלל מכל המחלות, דכל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, ומן המחלה השכיח בישראל יותר מכל האומות, אני ד' רופאך.

ולדרבננו יבואר המדרש ה"ל דמשה לזוח ווי שלא יכנס לארץ, ואפשר לדרכיו מפני שהשיג עכשיו בדיבורו של הקב"ה פן ינחם בעם וחי' ושבו מזרימה שגרמו בהם גזירת הגלות, כי א"ל שישבו מזרימה חלל עיי' גזירת הגלות כמ"ש והשיבך ד' מזרים באניות, גם העטם שהסיבן הקב"ה דרך המדבר ה"ה לנעם החורבן והגלות, כדי שיחזרו להם הקב"ה זכות דור המדבר וחסד נעוריר וצדקות זה יגאלו לימות המשיח, מזה ידע משע"ה שלא יכניסם לארץ ישראל, כמ"ש ז"ל דאלמלא נכנס משע"ה לא"י לא ה"ה נחבז ציהמ"ק ולא היתה אומה ולשון שולטת בישראל, והנם שלא נגזרה גזרה עדיין, חלל מזיווי הש"י"ת אל ישראל התבונן אל הגזירה המוכנת עליו שלא יכנס לארץ וע"כ לזוח ווי.

ויבואר ג"כ המדרש ה"ל ויחי בשלח פרעה וגו' מי לזוח ווי פרעה לזוח ווי, בהקדם מ"ש האוהבה"ק (פ' שמות) עה"פ ואת לעקתם שמעתי מפני גנשו, ולכאורה הול"ל ואת לעקתם מפני גנשו שמעתי, והעקק ה"ה מפני גנשו ולא השמיעה. וחז"ל לשראף עדיין לא נשלם זמן הגלות, חלל מפני

כי עדיין לא נשלמה זמן גלותם, וגאלו רק ע"י זכות שמירת הצביות, כמ"ש במדרש שזו אי מדי דברים שזכותן נגאלו ישראל, והם גרמו זאת ע"י שהיו מרוחקים מהם, וע"י זה לא כח לעמוד בנסיונות, והתחרט פרעה ע"ז ולווח ווי.

והנה אמרו ז"ל במדרש ילקוט (רמז רמ"א) מנין לתחב"מ מן התורה שג' אז ישיר שר לא נאמר אלא ישיר, וכן איתא בזו"כ"ק אז ישיר שר מצ"י ליה, אלא מלה דא תליא וכו' ולאמנא דא זמנין ישראל לשבחא שירתא דא, תנין משה זמין למימר שירתא לזמנא דא, דכתיב כימי זאתך מאמ"ל ארצו נפלאות, ארצו כתיב למאן דחמו בקדמיתא יחמי ל"י תנינות ע"כ, מצוה דמשרע"ה עתיד לומר שירה עם ישראל לע"כ, ואפשר דע"כ כחז' אז ישיר, דאז הוא לשון עבר וישיר לשון עתיד, לפי שמשמע"ה בשעה שאמר שירה, כי מדבק עלמו בצביות, ואזלי יתי העבר וכו' והעתיד הכל צרע אז, וע"כ אמר מיד שירה בצחי' דלעתיד, וא"ש מ"ש כחן לשון עבר ועתיד, כי השמש משרע"ה בצ' הבחינות גם יחד, ואמרו חז"ל במס' סנהדרין (ל"ט ע"א) כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה, א"ר יוחנן ללבי גליתי לאצרי לא גליתי וכו' וחכמי אמת מפרשים דישם בשמות נדיקים שהם בצחי' ליבא להם נתגלה סוד הגאולה, ואלו שהם בצחי' פומא לא נתגלה להם, ומשה רבינו השיג סוד הגאולה וצחינותו, וע"כ אמר שירה בצחי' הגאולה העתידה, אבל צחי' אז עלה בלבו, שהכניס עלמו לבחי' ליבא להשיג צחינת הגאולה, וזה שפרש"י אז כשראה הכס (השיג ג"כ צחי' הכס דלעתיד צעת הגאולה), ועלה בלבו שיסיר שירה מיד, בצחינת גאולה העתידה, וז"ש במדרש מכאן לתחיית המתים מן התורה, דהשירה היתה גם אז בצחי' העתיד.

*

עוד אפ"ל צביאור המדרשים והדקדוקים הכ"ל בקדם מ"ד בילקוט (רמז רל"ג) והוא במכילתא ובתרגום יו"ט, ד' כחות נעשו ישראל על הים, אחת אומרת יפא"ל, וא' אומרת לחזור למצרים, ואחת

שאלו מהול ככם, והקשה הרמב"ן והג"א ומה ראי הוא ז', ואפשר שיהי ערבי מהול או מצני קטורה, ופירשו עפ"י מ"ש בזו"כ"ק דכונענר צריתו שריא עליה שם ש"ין דל"ת יו"ד, והפוגם צריתו ח"ו שריא עליה ס"מ, ע"כ צמה שהראה להם המילה ראו שהוא נדיק אמת עי"ש, וכמ"כ ישראל במצרים שאמרו בזו"כ"ק דאסתמו מנדא וצח אל נכר והיו שמורים מעריות, וחלק גדול היו נוערי צרית, וע"כ היתה המילה עדות שהם עכו"רים, דה"י שם הקדוש שורה עליהם, וא"ש מ"ש במדרש אין זאת אלא המילה, וכו' המילה מעידה עליו שהוא עכו"רים.

ואפשר שזה הפשט צפוסק וכו' כי תמלאן אחרו רעות רבות ולרות ועמתי השירה הזאת לפניו לעד, ר"ל שיתרעמו ישראל על הצרות הבאות עליהם, וכו' הצרות מילה עדות עליהם אם הם עכו"רים ואין זאת אלא המילה כמ"ש במדרש הכ"ל, ואיתא בזו"כ"ק פ' שמות (דף ע"ז ע"א) אמר הקב"ה דלמא ח"ו יתערבון ישראל בשאר עממין וכו' מה עבר קב"ה עלול לכו עד דתחתו למצרים, והמצריים היו מבזין אותם ולא ראו להתחתן בהם, וחשיבו להון עבדים אגשים מאסו בהן וגשים מאסו בהן וכו', וכד נפקו נפקו זרעין קדישין דכתיב שצני ד' עדות לישראל ע"כ, נמלא דזה ה"י לעוצמתו וחסד מהש"ת שמאסו בהם המצרים, כדי שלא יתערב ארץ ישראל בעכו"ם ח"ו.

ואפשר שזה הפשט שהיו המצרים מתחרטים על שחרורו להם צמירת הצביות, ע"י שהתרחקו מהם ומאסו אותם, וע"י כן יגאלו ישראל ובזכות זה נגאלו כמ"ש במדרש, ח"ש ויחפך לבד פרעה ועבדיו ויאמרו מה "זאת" עשית, ר"ל שגרמנו ע"י מעשינו שיש להם עדות המילה הנקראה זאת, כמ"ש זאת צריתו אשר תשמרו, ובזה גרמנו כי שלחנו את ישראל מעבדנו, ולא על עמם השחרור התחרטו כי היו מוכרחים ע"י, אחרי שהוכו מכות גדולות, אבל התחרטו על שגרמו זאת במעשיהם ע"י שמאסו בהן, ובזה יוכן מה שדרשו במדרש כאן דפרעה לווח ווי, דמתחלה בשעת ילידתו שמו המצרים, כמ"ש שמה מצרים בלחם קי נפל פחדם עליהם, אבל עתה ראה

ומצואר צמד"ר פי יוחי (פ"ז ס"ה) סי' רבוא תיקוקות
 עיבדו גשותיהן של ישראל כלילה אי וכולן כושלכו
 ליאור וכו' וכן איתא צפדי"א שבושלו ליאור, וכו'
 היאור פולט אותם למדבר דרך גס. ולפי"ז הי'
 מגיע להעציעם צים מזה כ"מ, ואיך החניף לדבר
 טעם מזויפת כזכ כלום טעמו צני מצניך, וציותר
 קשה מה שלל הכחיש הצוי"ת טענתו המוכחשת,
 אלא השיב לו טעם אחרת לפי שכפר צי וכו' ודרך
 אחרים להחזירם, מי עשה כזה ולא הבין אינו
 ראוי לעצמו צים הוא וכל חילו, וקשה וכו' אז כלל
 הי' צו שלל הבין, והרבה יותר מה עשה שהעציע
 את ישראל, ומגיע לו טעמו מזה כנגד וצ"ב,
 וכבר ביארנו צה (בדבריו פי שמות) ועוד לאלקי
 מילין.

ואפ"ל בהקדם מ"ד במכילתא (וכוונת צרש"י עכ"ל)
 עה"פ ויקח שש מאות רכב צחור, משל מי
 היו בהמות שבו טועמת המרכבות, אם תאמר
 משל מצרים היו והלא כבר נאמר וימת כל מקנה
 מצרים, וא"ת משל פרעה היו, והלא כבר נאמר הנה
 יד ד' הוי צמקך וגומר, וא"ת משל ישראל היו והלא
 כבר נאמר וגם מקננו ילך עמנו לא תשא פרעה,
 אלא משל מי היו, של הירא את דבר ד', נמניו
 למדין המקנה שהנים הירא את דבר ד' הם היו
 תקלה לישראל עכ"ל במכילתא. נראה מה שהירא
 את דבר ד' היו מצרים צמספרם עד שהספיקו
 צבהמותם לכל חיל מצרים כל סוס רכב פרעה ופרשיו,
 ומצואר צוה"ק ויקח שש מאות רכב צחור לקבל
 מניית ישראל, וכל רכב מצרים לקבל הטף, וצמכילתא
 איתא שבו"א פרעה ג' מאות מצרים למלחמה
 כנגד כל אי ואחד מישראל, הרי שהי' חיל כד וצ
 מאור, ולכולם הספיקו צבהמותיהם של הירא דבר ד',
 שהרי ממקנה מצרים לא נשא כלום, דכתיב וימת
 כל מקנה מצרים, וצ"ש צמכילתא דהם היו תקלה
 לישראל, דאילו לא הם לא היו יכולין המצרים להו"א
 מחשבתם הרעה אל הפועל ולרדוף אחרי צני ישראל,
 וגם זה מעט ותחצולות השטן אשר זמם מתחילה
 להקים יריאי ד' מהמצרים, ולהשתחשם צהם אח"כ
 לכלי מלחמתו לרדוף אחר צני ישראל, כדי להביאם
 לידי נפילתם וצמנוגתם, וכן אנו רואים צימניו אלה

אומרת נעשה מלחמה כנגדן, וא' אומרת נלחם
 כנגדן, וז' אומרת נפול לים נאמר להם התיאצו וראו
 וגו' וז' אומרת נחזור למצרים נאמר להם כי כאשר
 ראייתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם וגו'
 וכו' עי"ש. לכאורה קשה להבין מה היתה סברת
 אותן שאמרו נחזור למצרים, וכי לא סבלו די לרדת
 ושתצוד ומאסר כ"ז היותם צמרים, ועכשיו שילאו
 משם צנסו נסים מדוע ראו לחזור ומא יריותו צה.
 וכמו"כ אותן שאמרו נפול לים הם יריותו צה, וכן
 ראו להבין סברת האומרים נלחם קדמיותן, מה
 יועיל צווחה נגד חיל כד וגדול וצ"ב.

צ' במדרש (כוונת צישמח משה) ויאמר ד' מה
 תלעק אלי אמר הקצ"ב למשה הים סוער
 והשונא רדף ואתה עומד ומרבה צתפלה לפני, אמר
 לו משה מה לי לעשות, אמר לו ואתה הרים את
 מערך, צאותה שעה אמרו ישראל ד' ימלך לעולם
 ועד, עכ"ד המדרש, וכוונת צמח מאור.

ג' בירקנו (רמז רמ"א) צשם מדרש אכביר וירא
 ישראל את היר גדולה וגו' צשעה צשקם הקצ"ב
 להעציע את מצרים עמד עוחא שר של מצרים לפני
 הקצ"ב, ואמר לפניו רצש"ע נקראת לדיק וישר ואין
 לפניך לא עולה ולא משוא פנים ולא מקח שוחד
 למה אתה רואה להעציע מצרים, כלום העציעו צני
 מצניך או הרגום מהם, צשציל ששעצדו צהן אתה
 רואה לעצטן וכו' צאותה שעה כנס הקצ"ב כל
 פמליא של מעלה ואמר להם הוו דין צני וצין
 עוחא שר של מצרים וכו', צאו צני כגרים ושעצדו
 צהם שעצדו קשה וכו', שלחתי להם משא ואחרן
 עצדי וכו' והשיב לשלחתי לא ידעתי את ד' וגומר, כיון
 שכפר צי שלחתי לו עשר מכות ולא הועלתו, וכ"כ
 כפר צי והוסיף לשעצד את צני, ולאחר שהודעתו לו
 את פוחי וגבורתי שלל צעל כרחו ועכשיו רדף אחריהם
 להחזירם לשעצדו, מי עשה כזה ולא הבין אינו
 ראוי לעצמו צים הוא וכל חילו, השיבו לו כל פמליא
 של מעלה הדין עמך ועשה מה שאתה חפץ וכו',
 לכאורה קשה איך אפשר לעטון לפני צו"ת שקר
 מוחלט כזה כלום טעמו צני מצניך, והלא מפורש
 צפסוק שגזרו כל צהן הילוד היאורה חשליכוהו,

אזריהם ליאור ולרומםם צעוט הצנין, גם מנעם מלקיים מצות ד' אלוקים, אשר שלח ע"י משה ואהרן שלח את עמו ויחזו לו במדבר, דרך שלש ימים נלך ונצחם לך וגוי ואיתא במדרש דם למח הביא עליהם לפי שלא הביאו את צמות ישראל ליעבול מעומתאחן, ועוד הרבה אשר רעו והזרו לישראל. ועל שעשו כל אלה קינא ד' אלוקים בצביל עמו ומותיו, והולידם מתחת ידם ציד חזקה וצמכות גדולות ופלאים.

ואפשר שהיה דבר ד' שהיו צמרים לא השתתפו עמם להעביר את ילדי ישראל, וכמ"ל לא הסכימו להטעף עמם בשאר הגזירות, אבל לא מנח מדת הטוב אשר בצטעויות ומנעו מהם, חולם רגום ומשפחותם הם ג"כ לרעה על ישראל, רק שהי' שונה ומשובה דרכי רשעים משל פרעה ומארים, שרצו להשיג אצדון אומה הישראלית ח"ו ע"י ההתחברות, וצאופן שלא ירעו להם ולא יתלום, אלא אדרבה ייחוס לקיים דתם, וייעזבו להם עד שיתחברו עמם להיות לעם אחד, ואח"כ ימשיכו אחריהם לעשות כחובבת מארים, עד שישיקיעם צעומתאחן מארים ח"ו ולא יכלו לנאח משם לעולם, ככה היה דעתם והשקפתם של היראי ד' בצמרים, אלא שלא היה כח השלטון והממשלה בידם למנוע הגזירות, ועכ"פ לא השתתפו בקיום גזירותיו של פרעה. ואפשר דעכשיו כשראה פרעה ואנשיו שהוכרחו לעלות את ישראל צעל ברחם, התחננו על אופן מעשיהם וגזירותם על ישראל. כאשר ראו כי לא הצליחו בדרך הזה, ע"כ התחננו וחשבו לאחוז בשעוים של היראי ד' לבזוז את ישראל על ידי ההתחברות, ועל דעת כן רדפו אחר ישראל להחזירם למארים, ולא חשבו להיגר ולרעה להם כאשר בתחילה, כי עוד זכרו את ידו החזקה של הקב"ה עליהם ואת המכות אשר הכו, אלא שלפי דעתם המטופשת דיימו שצאופן זה לא יהי' עליהם הקצף מזה ד', וע"כ התחברו עכשיו לנאחם ודעתם של היראי ד' שצביהם לתפוס בשעוים, ויחדיו רדפו אחר ישראל להחזירם לארצם ולהטיב להם ולהניחם לקיים אמונתם, ובדרך זה להדיחם ע"י ההתחברות עד שימשיכו אחריהם לעשות כמעשים ודעותיהם עמם להיות לעם אחד.

שמעמיד השטן כחות ומפלגות שאות, וצחוכם גם אלו שגראים ומתדמים ליראי ד', ואח"כ מסתייע בהם ועל ידם לגמור דרכי הסתתו כעוד צעור"ר.

אמנם לכאורה קשה להבין מה היתה סגרת אותן היתה דבר ד' שחללה לבם להסתגר אל פרעה ומארים לרדוף אחרי ישראל, והרי עכ"פ היה בהם איזה צחי' ויראה חילוניות מתחת יראת העושה, כמו שהעיד עליהם הכתוב לעיל בפי' וארץ, היתה את דבר ד' מעבדי פרעה היום את עבדיו ואת מקנאו וגוי ואשר לא שח לבו אל דבר ד' ויעוז את עבדיו וגוי, מכלל דלאו שחו לבם וכו'. ואם יראו למקניהם ח"ך לא יראו לנפשותם לרדוף אחר בני ישראל, צידעם שמעש' זו גגד רצון הצוי"ת, והתרה בהם ע"י משה ואהרן בצמח התראות והכו צמכות הרבה בצביל לשלח את ישראל, ואיך חללה לבם עכשיו לרדוף אחריהם ולהחזירם, הגם שהקשה ד' את לבם, אבל לר"ך שיהי' להם איזה חמתלא וכפצא צמח לתלות שגינם.

ואפשר לתרץ כל הענין בהקדם קושית האוהב"ק עכ"פ ויהפך לבב פרעה ועבדיו וגוי ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדינו, והכריזו חמוכים וכי לרנום עשו ושלחנו, והלא הוכיחו מכות גדולות עד אשר כמעט ספו חמו וצעדיה' שילחם, ואיך יתפך לבם בדבר שלא היה לרנום מתחלה, ורנאם עתה כרנום מאן, ולא היה כאן שנינו והתהפכות צריון לבם כלל, גם קשה מ"ש מה זאת עשינו כי שלחנו, משמע שהם צ' דברים העשי' לבד והשלחות לבד, ובאמת לא היה כאן אלא חדא' והוליל מה זאת שלחנו את ישראל, וכבר ביארנו צד ועוד לאלקי מילין.

ואפשר דפרעה והמארים אחרי שהוכו בעשר מכות והוכרחו לשלח את ישראל, התחננו בתחבולות כי לא עוז הדרך והאמצעים אשר השתמשו בהם ללחץ את ישראל ולהכניעם תחת ידם, מסיבת יראתם פן ירבה ונוסף גם הוא על שואינו ויחלם צמח כמאמ"כ, וראו והשיגו שלא הצליחו בתחבולותם להביע המטרה, וחלו סיבת אי הצלחתם מתחת שגור עליהם גזירות אכזריות לגופם ולנפשותם, להשליך

למלרים, כמה עמו ונתנו האמנה ליראי ד' שצמורים, וחשבו שכיון שהמה הרודפים אחריהם, ופרעה וכל מלרים הולכים בעמם, מעתה עוב להם לחזור למלרים ויוכלו לקיים שם מצות ד' באין מפרע, גם לא יגזרו עליהם עוד גזירות קשות ואכזריות, באשר נשתנה תכלות המלוכה לאחוז בשעמם של היראי ד', ועיי' השיב להם משרעי' שאל חטעו להחזמות שהיראי ד' רואים בעוצמתם, אבל הם כהמלרים והמלרים כמותם וכולם שווים לרעה, וכמאמרם ז"ל (תנחומא פי ו' ארל) כשר שצמורים כרוג, ח"ש להם כאשר ראייתם את מלרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, כלל כולם כא', ואין נפק"מ בין אלו לאלו, וכולם מלרים ורשעים הם. וזאתו הכת שאומרת נפול לים כי יראים מאוד מגדול ההיזק הנגרם לנפש ע"י ההתחזרות עם רשעים, ואריך זמירות הרבה להתרחק מן הכצועים כמה היראי ד' יותר מרשעים שביניהם, וגדול המחטיו ויותר מהכורגו, ע"כ אמרו יותר טוב שגפיל עצמיו לתוך הים מלהיות נחפס לתועבותם. ולכן זו השיב משה רבינו ע"ה אל תיראו התיאצו ויראו את ישועת ד' וגו', כי לא יליתו צמועמם וכולם יעצבו צים, ולא יחטיו אחתם עוד. וזאתו הכת האומרת לזווח כנגדן, כי טענתם שאנו נחזירם למועצ ע"י ההתחזרות, צמה שגויות קדמיות ונאמר להם דברי מוסר, ואין חשש קלקול דכבר הם רואים להכע מפניו וישמעו לנו, והשיב להם משרעי' ד' ילחם להם ואחם תחריטון, כי לא תוכלו להחגצר עליהם אלא צעור השי"ת, כי קשה להגלל מהכצועים יותר מאלו המלרים רשעים צגלוי.

וזה"ש להם כי כאשר ראייתם את מלרים היום לא תוסיפו עוד לראותם עד עולם, וזהתרגום כמה די חזיתון ית מלריא יומא דין לא תוספון למחיתון וכו', ולכאורה מנפק"מ אם כמה די חזיתון או באופן אחר, והול"ל לא תוסיפו לראותם ודי צה, ובאשר ראייתם מיותר וז"ל, עיי' דבזבז"ק הקשה ר' יוסא כתיב לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, והכתיב וירא ישראל את מלרים מת וגו', ותריך ח"ר יוסא מתון חמון לבון ע"כ, ור"ל דבא דכתיב לא תוסיפו לראותם. היינו צחיתון לצד, וק"ו הי"ש"מ

ובזה יתיישבו הדקדוקים כהל' בפסוק ויהפך לבצ פרעה ועבדיו וגו', שהפך לבצם ודעתם ושיעמם, וזה אמרו לבצ פרעה ולא אמר לבצ פרעה ועבדיו, כי לשון לבצ מורה על צ' הלצות היראי' הוא כה המסית והיראי', כי שניהם נהפכו להם מקצה אל הקצה, כי עד עכשיו הכה המסית אשר להם הסיתם לרעה ולאמר ליהרגל, והיראי' יעמם למועצ מה, ועכשיו נהפכו שניהם, כי היראי' הסיתם לבעיב ליהרגל כדי להציאם לירי התחזרות כהל' והיראי' השיאם שיחלנו מה. ח"ש מה זאת עשיו ר"ל שהתחמנו על אופן מעשיהם, דעיי' נסחצב כי שלחנו את ישראל מעבדיו צעק"ת, ועיי' ויאסור את רכבו זאת עמו לקח עמו, ולקח את היראי ד' ומרכבותיהם ושמן צראש חיליותיו להיות המהגיגים, ואת עמו לקח עמו להיות נעפלים אליהם, ולילך אחר עמם וצמיתם כהזכר.

ועד"ז חפ"ל דברי הילקוט כהל' (קושיא ג') שטען עורא שר של מלרים כלום הכעצבו צי מצינך או הרגו מהם, ואפשר שהי כונת עטנתו להליל עכ"פ היראי ד' שהי חלק גדול ועם רב כמ"ש לעיל, ולפי שהם לא הכעצבו את ישראל ולא השתחפו צקיום גזירתו של פרעה, למה יענוש גם הם צמנש הכעצבה עם המלרים, ועל טענה זו לא הכחישו הבו"ת, כי עמם הטענה לא היתה חזויופת, והאמת כן הי' שלא הכעצבו את ישראל ולא הרגו מהם, אלא שטעפ"י מגיע להם מדת טעמם להיות נעצעים עם המלרים לפי שנתחזרו אליהם לרדוף אחר ישראל, ומבואר באבות דר"י (פרק ל') ר"ע אמר כל המדבק בעובדי עזירה, חשי"פ שלא עשה כמעשיהם הי"ז מקבל פורעניות כיואל צבהם, וזה שהשיב לו הבו"ת שפרעה כפר צי ואמר לא ידעתי את ד', ושלחנו עליו עשר מכות ועדיין כפר צי, מי עשה כזה ולא הבין חיו ראו לעצבו צים וכו', ר"ל דלא יועיל להם הצדקות והתנאלות על מה שהתחזרו למלרים, שהי להם להבין אחרי שכל כך כפרו צי לא הי' להם להתחזר עמם, וע"כ מגיע להם להיות נמדד להם כמדותם.

ומעתה נבין סברת הכותה המוצא צמכילתא כהל', ואפשר דכת ח' צמיראל האומרת נחזור

לחמשוכי אבתריהו, אבל מתין מתין לכון דליכא בכין
חיזק ראי.

ויובן דצרי המד"ר צריה הפרעה מי מוח ווי פרעה
מוח ווי, משל למלך שבה צו הולך למדינה
אחד ובי כך פרעה אמר כשהיו ישראל אצלי כי
הקציב משלה לי אגרת בכל שנה, כה אמר די שלח
עמי וגוי כשהולץ הקציב את ישראל וליצי דאין כהמשל דומה
זועק ווי שלחתי את ישראל, וליצי דאין כהמשל דומה
למשל, דכל אוחן השליחות שקבל פרעה היו התרעות
על המכות, ולא של כבוד היו, ולמה כי משתוקק
חליבין עד שמוח ווי, עוד קשה דמתחלה בשעת
יציאתם שמוח מנרים דכתיב שמה מנרים בלחם
כי נפל פחדם עליהם, ואין נחלפה שמתחם לחנה
ואין אלא הפחד מהם פתאום. ולדרכו איש כי
התחכם פרעה והתנחם כי עוש כל המכות אשר
באו עליהם, כי צעבור כי התנגד עם ישראל באכזריות
גם מנעם מלקיים דתם והמרה פי שלוחי כשי"ת,
וכפר בהקציב לומר לא ידעתן את ד', אבל עכשיו
חשב לילך בדרך יראי די שצמרים להיות מודה.
במקצת ומתדמה ביראה חילונית, והתחרע על מעשיו
הראשונים שבה גרמו לו שהוברה לשלחם צב"ת,
ודומה דלחמלי לא כי מתעקש נגד שליחות ד' לשלח
את ישראל דרך ג' ימים לחצות צמדבר לעבוד את
ד', לא כי עליו הקץ הגדול להכותו ואת עמו
צמכות ופלאים עד שהוברה לשלחם לגמרי, וע"כ
התחרע והתנחם דהי יותר טוב אם כי מניחם דרך
ג' ימים והיו באים צחצור, ואח"כ בכל פעם שבה
הקציב רוצה שילכו לחצות לפניו, כי משלח אגרות
ושליחות לפרעה כה אמר די שלח את עמי ויחצו
לי צמדבר, ובחזק כך יוכל לשלוע צהם ויהיו נתפסים
צרשם תועבת ועומאת מנרים, חילולי הוליהם הקציב
משם ביד חזקה, וע"כ כי פרעה מתחרע ואיש
שהשתוקק לאוחן האגרות והשליחות ויובן ענין כהמשל
בדרך זה.

ועתה נבאר דצרי המדרש הי"ל (בקושיא צי)
ויאמר די מה חשק אלו, אמר הקציב למשה
הים סויה וקושיא דרך ואתה עומד ומצרכה צחצור

וליה מציא קושיא בשם השוה צית יעקב מנ"ש
התום כחצות (פי"א ע"ה) דעד עולם פירוש צין
צחצור וצין צמיתתם, וא"כ הכא גמי כתיב לא
חסיפו לראות עוד עד עולם והכרח קושיא חז"ק
לדוכתי, ע"ק לפי"ד חז"ק דכא הכחצו לאסור
ראייתם של מנרים, ה"ל להכחצו לפרש דלא נאסרו
אלא מנרים אלו, אבל לא דורות שלאחריהם, ובדאי
אין שום איסור לראות מנרי העקב משם וצא למדינה
אחרת, והכחצו אמר דור שלישי יצוא להם צקבל
די, וא"כ למח סהם הכחצו לא חסיפו לראות עוד
עד עולם, דמשמע דלאיסור על כל המנרים עוד
דורות עולם, ולא ה"ל לסתום אלא לפרש ויצי.

ולדרבנו אפי"ל דכ"ז נכלל במאמר הכחצו כי כאשר
ראיתם את מנרים היום לא חסיפו לראותם וגו',
אפקי קרא למעטוי דרך לבחי מנרים כאלו כאשר
ראיתם אותם היום, וכמ"ש התרגום כמא די חזיתון
יחבון יומא דין, ה"כ באיסור דלא חסיפו לראותם
עוד עד עולם, ובאמת לא היו עוד מיום ההוא ועד
עולם צחי מנרים כאלו, המתדמים ליראי די
צחצוריותם, וסבבה גדולה לישראל התצמדותם להיות
נשקעים על ידם לחושבת ועומאת מנרים. ומבואר
דצרי הילוקט הי"ל שפסוק הזה אמר משרע"ה
כנגד הכת שציראל שאומרת נחזור למנרים ורזו
להתחצר עמם, ובדאי לא רזו להתחצר עם רשעי
מנרים שהיו מנרים להם כל ימות גלותם במנרים,
כי לא יעלה על לב צר דעת לחשוב ככה, אלא
כלפי אותן המתדמין ליראי די כי כוונת כמ"ש
לעיל, וע"כ היתה האוי עליהם מפי משרע"ה כאשר
ראיתם את מנרים היום, דכחי מנרים כאלו לא
חסיפו לראותם עוד עד עולם שיש סבבה גדולה
בדבר. ובאמת לא היו עוד צחי מנרים כאלו מן היום
ההוא והלאה, ואלו נעצבו צים ומחו ולא היו עוד
צהם חיזק ראי, ושאר המנרים המתגלים צרשעותם
לא נאסרה ראייתם, דהוליה הכחצו לומר כאשר
ראיתם את מנרים היום וגו', דרך צבתי זו נאסרה
ראייתם. וא"ש חירון חז"ק מתין מתין לכון, וליק
ממה דכתיב וירא ישראל את מנרים מת, דגלו לן
קרא דרך צבתי זו נאסרה ראייתם משום סבבה

לשמואל בקטן שצחו של צבור כיכי דמי, אמר משיח
הרוח וגש זיקא אמר מוריד הגשם ואתא מיערס
ע"ל הגמי. והקשה בערצי נחל (ר"ג ורר) אע"ג
דבאמת נזיל לומר אפסא, דעבודא קמייחא שטענו
מיד לפני התענית, כי מפני שריחם די עוליהם שלא
יתמקמק בשרם, וכעין דמאניו ברצ ייכוד כי כי
שרא חד מסאנא כי אחי מערס, ועבודא בחרייתא
שלא נענו עד לאחר שקיעת החמה, יש לומר מפני
הקב"ה מחאחי לתפלתו, וא"כ מדוע הכריח שמואל
הקטן בשניהם דלאו שצחו של צבור הוא. ותריך
דמי"מ אם איתא דכי שצחו של צבור, כי הסי"ת
נותן הבקשה בצופן דליכא למעשי לחושלם בחושים,
לכן אמר צבירו שאניו שצחו של צבור, והשלים בחכמה
השלימות לפני השי"ת יתן לו השי"ת משאלתו בשעת
התפלה ממש, כמ"ש אמר משיח הרוח וגש זיקא
מוריד הגשם ואחי מערס. אם לא בלדיק מפורסם
שאין לחושדו כההוא דרצ ייכוד שטענה מיד או
כההוא דר"ג שמאניו שמתאחי לתפלתו, יעיי"ש שהאריך
לדרכו.

ועד"ז אפשר לפרש דברי המדרש כי"ל בהקדם מ"ד
במד"ר לבלן (פרשה כ"א סימן ח) ר' אליעזר
אומר ח"ל הקב"ה למשה עת לקרר ועת להאריך,
צני שריוס צנער וזיוס סוגר והאויז רודף ואתה
עומד ומרצה בתפלה דבר אל בני ישראל ויסעו,
עוד איתא במד"ר (פי כ"א סימן צ) ח"ל הקב"ה
למשה מה אהב לוטק, גזר ואני אטעם שמי' ותגזר
אומר ויקם לך, ואפ"ל דאסיג דהקב"ה מחאחי לתפלתו
של צדיקים, אבל כאן כיוי ישראל שריוס צנער ובסכנה
היס סוגר והאויז רודף, וכיוי במגרים רודפין
אחריהם לטענותם שיחזרו לעומתא מגרים, וכבר היו
כתות בישראל שטענו אחריהם ואמרו נחזרו למגרים
כמבואר במכילתא ובתרגום יונ"ט, וכמו שביארנו
לעיל שהאמינו ליראי די שבין במגריים ורלו לחזור,
וע"כ כי הסכנה גדולה שלא ימשכו אחריהם, ובכגון
הא חין הכח מוכשר להאריך בתפלה, ואע"ג דהקב"ה
מחאחי לתפלתו של צדיקים ולתפלתו של ישראל,
אבל לא במקום דאיכא למעשי ובמקום דאיכא חשש
קלקול, וז"ש במדרש כי"ל אמר הקב"ה למשה עת
לקרר ועת להאריך, היס סוגר והאויז רודף ואתה

וכי צאוחה שעה אמרו ישראל די ימולך לעולם ועד
ו"צ. ויתבאר בהקדם דברי המד"ר (פכ"א ס"ג)
ויאמר די אל משה מה חלשק אלי הכי"ד (ישעי ס"ח)
וכי ערס יקראו ואני אטעם וגוי כל מי שהוא עושם
לזון המקום ומכוין את לבו בתפלה שומע לו צבור"ז
וכי שנאמר וכי ערס יקראו ואני אטעם צבור"ז,
ולעמוד לצד עוד הס מודרים ואני אטעם וכי לכך
ח"ל הקב"ה למשה ח"כ מה חלשק אלי ערס יקראו
ואני אטעם עכ"ל המדרש, וכתב ה"פ"ת דכחות
כלל די ללדיקום ולא לריכוס לעקב, וזה רק ללדיקום
וחסידים גדולים, אבל מחי הכס לריכוס ציעוי
שפתים שחשטענה אצויס מה שחס מודרים עכ"ל.
אמנם ללאורר קשה על דברי המדרש כי"ל ודאדכס
מבואר דברי חז"ל צני"ת דהקב"ה מחאחי לתפלתו של
צדיקים, כאמרו"ל (ויצות דף ס"ד פ"א) למה היו
אמותיו עקרות מפני שהקב"ה מחאחי לתפלתו של
צדיקים, וכן איתא במד"ר כאן צ"י בשלח (פכ"א
ס"ה) צאוחה שעה היו ישראל עומדים ולא היו
יודעים מה לעשות, וכי היס סוגר והשונא רודף
וכחיות מן המדבר וכי ולמה עשה הקב"ה להם כך,
אלא שחי הקב"ה מחאחי לתפלתו וכי, מה עשה
גירה לפרעה לרדוף אחריהם שמי' ופרעה הקריב,
מיד ויטעקו צני"ל אל די, צאוחה שעה אמר הקב"ה
לכך הייתי מנצק לשמוע קולכם שמי' (ש"ש צ)
יונתי צחגוי הסלע וגוי השמיעני את קולך וגוי עכ"ל
המדרש, וא"כ לזכין דברי המדרש כי"ל שא"ל
הקב"ה למשה מה חלשק אלי ערס יקראו ואני
אטעם, דאדכס הרי הקב"ה מחאחי לתפלתו של ישראל.

ויתבאר בהקדם דברי הגמ' תענית (דף כ"ב ע"ב)
שמואל הקטן גזר תעניתא ויירדו להם גשמים
קודם הכן החמה, כסבורין הכס לומר שצחו של
צבור הוא, (פרש"י שעדיין לא קראו ונענו) אמר
להם חמשול לכם משל למח"ד לעבד שמבקש פרס
מרצו, אמר להם חנו לו ואל אטעם קולו, שז שמואל
הקטן גזר תעניתא ויירדו להם גשמים לאחר שקיעת
החמה, כסבורים הכס לומר שצחו של צבור הוא,
ח"ל שמואל לא שצחו של צבור הוא, אלא חמשול לכם
משל למח"ד לעבד שמבקש פרס מרצו, ואמר להם
המתניו לו עד שיחמקמק ויטעור ואח"כ חנו לו,

דבוקים בהקצ"ב וצחוק"ק דרך האמת בקדושה ובערכה, ויעזור השי"ת שחכה צמחה לקבל פני משיח לרקינו צמח וצמחה בהתרוממות קרן התורה וישראל וצמחגלות כבוד שמים עלינו צמחה צמיחו חמן.

*

וידד בשלח פרעה את העם ולא יחם חלקים ד"ח פלשחים כי קרוב הוא כי אמר חלקים פן יחם העם בראותם מלחמה ושבו מנרימה, כבר הקשינו לעיל דהלל ארץ ישראל קרובה למזרים מאוד, ובגיוסחם לארץ פגעו במלחמה גדולה מאוד מלחמת ל"ח מלכים, וא"כ מה יועיל הליכתם דרך המדבר שיתרחקו מצבול מזרים, מ"מ כשיצאו מן המדבר ויתקרבו לכניסת הארץ שבו קרובה למזרים, חזרה החששא למקומה פן יחם העם בראותם מלחמה ושבו מנרימה, וי"צ טעם הכחוב.

(ב) גם י"צ דמה מקום לחששא זו, דברי בודאי לא יוכלו לשבז למזרים נגד ראונו יחי, ומדי מנעדי בצר כוננו ואללו יחי אין נפק"מ צין דרך קרוב לרחוק, ורש"י ז"ל נשמר בזה שמפרש פן יחם העם וגו', ויחשבו ממשכב על שיאלו ויתנו לב לשבז, מבוחר מדבר"ק דאין החששא פן ישובו כ"ח שמה יתנו לב לשבז, והמחשבה בלבד פוגמת (ועוד נצטרך בזה להלן) ולא יובס חלקים את העם דרך המדבר וגו', כדי למנעם ולהיילם ממשכב זה, חמם אף לדרך זו י"צ מדוע יצאו לשבז למזרים, ואחרי שצבול מהם שיעבוד ועויו כ"כ שנים, מדוע זה יעלה במחשבתם להשחוקק על החזרה אליהם.

(ג) במכילתא לא הביאין הקצ"ב דרך פשוטה לארץ ישראל אלא דרך המדבר, אמר הקצ"ב אם אני מביא עכשיו ישראל לארץ, מיד ממחיקים אדם בשדכו וכו' וכן צעלים מן החורה, אלא חקיקם במדבר מי שנה, שיכיו אובלין מן וצחוקין מי הצאר והחורה וכלל צגופן ע"כ, וי"צ דאין זה טעם המבוחר בכתוב פן יחם העם בראותם מלחמה ושבו מנרימה, וי"צ להשוות טעם המבוחר במכילתא עם טעם הכחוב.

עומד ומרבה בחפלה, דבר אל בניי ויסעו, דכגון הא עת לקר כיון דאיכא חשש קלקול כ"ל, וי"ש במדרש מה חשק אלי הכ"ד ערס יקראו ואני אענה, אבל לע"ל עוד הם מדברים ואני אשמע, דלעמוד לא יחי עוד חשש קלקול בזה, שחמלה הארץ דיעב ויתמו חטאים מן הארץ, ואז יחי עת להאריך בחפלה דהקצ"ב מחאיו לתפלתן של ישראל.

ובזה יבואר המדרש הכ"ל (הבזה בישמח משה) ויאמר ד' מה חשק אלי, אמר הקצ"ב למשה הים סוער וכסונה רודף ואתה עומד ומרבה בחפלה, ח"ל משה ומה עלי לעשות, ח"ל ואתה הרים את מעד, בראותה שעה אמרו ישראל ד' ימלך לעולם ועד, ויוצן בהקדם מיד במכילתא ר' יוסי בגילוי אומר אלו אמרו ישראל על הים ד' מלך לעולם ועד, לא היתה חומה שולמת צבן לעולם, אלא אמרו ד' ימלך לעולם ועד לעמוד לצבא עכ"ל, ולכאורה באמת למה אמרו כן, אבל כל השירה הזאת צרו"ק נאמרה מפי משרע"ה וכל ישראל, והצרו"ק גילה להם שעדיין לא הגיע זמן חיקון השלימות שיחי התגלות כבוד מלכותו יחי מיד, וע"כ אמרו ד' ימלך לע"ל, ואיחא בירושלמי פרק אין עומדין, במייר אסור להחפלה, לא מסתברא אלא מהדין קרא דכתיב שמעי נא זאת עני ושכורה ולא מיין, וכחבו הכתוב צמח עירובין (ס"ה ע"א) דמח"ט אל יחפלה דכוי שכור מתוך שטרוד צרתו וצנעסו, וכעין שאמח"ל (עירובין דף ס"ה ע"א) יכול אני לפטור את כל העולם מדין חפלה שנאמר (ישעי נ"ח) שכורה ולא מיין, אבל לעת"ל יחי גם יגון ואנחה, אז נוכל להחפלה והקצ"ב יחאזה לתפלתן של ישראל, וע"כ לפי שאמר הקצ"ב למשה לא עת להאריך בחפלה ואתה הרים את מעד וגו', מה הוא ישראל שעדיין לא הגיע זמן חיקון השלם, דאז אדרבה יחי עת להאריך והקצ"ב יחי מחאזה לתפלתן של ישראל, וע"כ בראותה שעה אמרו צרו"ק ר' ימלך לעולם ועד לעמוד לצבא כמבואר במכילתא הכ"ל, ובצורה עכשיו הכסחרת פנים גדלה מאוד, ואין עת להאריך בחפלה ואין צנו כח להחפלה, והצו"ת יעזור לנו בזהארת פניו יחי שנהא משפל המצב הזה ונאזה לתשובה שלימה ואמיתית צמחה, ועד אז לא נאפם חיו, רק נחי

ז"ל, ועיקר ההגברותם הוא רק בשביל ישראל, ולחללית זה ממשכים את האומות ישראל דרים שם לתאוות רעות, כדי שישיעו על ידם להטות את ישראל, כי עבד האדם להימשך אחרי בני מדינתו, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל (נפ"ו מה' דיעות), דרך צריחתו של אדם להיות נמשך צדעותיו וצמעותיו אחרי רעיו וכו' נוהג כמנהג אנשי מדינתו, וכמשה"כ ויחברצו בגוים וילמדו ממעשיהם, ובה יוצן מ"ש צה"כ אותו מקום שישבו בו ישראל מקולקל מן הכל בשביל ישראל דרים שם, דכל ההגברותם הוא רק בשביל ישראל.

ועד"ז יחזר דברי המדרש כי"ל (צקושיא ד') שאמר ישראל כבר קרע לנו את הים ופרע מן המלכים וכו' נחזור למלכים, כי השיבו וידעו ישראל שמעשיהם של מלכים ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות, וממלחמתם זו של ל"א מלכים נתייראו מאוד, שיחברצו עליהם כל שרי אומות אלו להטותם, וע"כ חשבו שטוב להם יותר לחזור למלכים, שהמלכים כבר ראו את הדי הגדולה וכו' קרי"ם שעשה השי"ת בשביל ישראל, ואף המלכים שגשגו בארצם ראו נסי קרי"ם, כמ"ש ז"ל במד"ר (פכ"א ס"י) מה עשה הקב"ה רחל לארץ מלכים ועלמה, והיו רואין מלחמתם בים, שגאמר ויאמר מלכים אנוסה מפני ישראל, וע"כ חשבו ישראל שטוב להם לחזור למלכים, ושם יקל להם להתגבר מול תאוות האומות ושריהם, כי כבר נכנעו מפני כוזב המכות גם לזר שראו התגלות הנסים שעשה ד' להבצות את ישראל, ע"כ לא יוסיפו עוד להכביד עולם והתגברותם על ישראל, אבל ממלחמתם ל"א מלכים עלה מורך בלבבם, שמא לא יוכלו להתגבר גדם, אמנם כי ראון הצו"ת למנוע מחשבתם זו מלבם, ולעטם זה הקיפם מי שנה במדבר, שיהיו אוכלין מן ושותין מי הבאר והתורה נכללה בצופן, וע"י התורה ישיגו דרך האמת וראון הצו"ת, ולא יעלה על דעתם להצן לשון מלריהם.

ולדברינו נצין דברי המכילתא בג"ל (קישא ג') לא הביאן הקב"ה דרך פשוטה לארץ ישראל אלא דרך המדבר, אמר הקב"ה אם אני מביא עכשיו ישראל לתוך ארץ זבת חלב ודבש, ואתה תאמר וכו' וכן

ז' במד"ר (פכ"ד ס"י ג') ויסע משה את בניו, ר"י אומר אמרו ישראל באתה שעה, כלום הואנו הקב"ה ממלכים אלא בשביל כי דברים וכו', עכשיו כבר נתן לנו ביאת הים, והרביצנו על ענני הכבוד, וקרע לנו את הים, ופרע מן המלכים, ואמרנו שירכ לפניו, נחזור למלכים וכו', עכ"ד המדרש, ול"כ מה נתינת טעם הוא זה, ומדוע אחרי כל הנסים שעשה הקב"ה ראו לחזור למלכים.

ויתבאר הענין בהקדם מה דאיתא צה"כ, (בוצא צרש"י ז"ל פ' אחרי) עה"פ כמעשה ארץ מלכים אשר ישבתם בה לא חשבו וגו' מגיד שמעשיהם של מלכים ושל כנענים מקולקלים מכל האומות, ואותו מקום שישבו בו ישראל מקולקל מן הכל, ובתורת הכאים מסיים בשביל ישראל דרים שם, ול"כ אף לפי גירסת רש"י ז"ל מדוע נסתבב התיישבותן של ישראל במקומות המקולקלים מן הכל, וצויתר תמוה לפי הגירסא שצו"כ בשביל ישראל דרים שם, דא"כ גרס התיישבותן של ישראל על חושבי הכנענים, שגשגו מקולקלים מן הכל.

אמנם יחזר עפ"י צ"ג (סוכה ר"ב ע"א) ויר ברע מנית את כל העולם ומתגבר בישראל, ובתלמידי חכמים יותר מכולן, והטעם מפני שכל קיום העולם תלוי בצדקת מעשיהם, כאמר"ל (יצמות ס"ג ע"א) מ"ד ונברכו כך כל משפחות האדמה, אפי' משפחות הדורות באדמה אין מתברכות אלא בשביל ישראל, עוד שם בגמ' אמר ר"א אין פורעניות באה לעולם אלא בשביל ישראל וכו', וע"כ מתגבר השטן ביותר להטות את ישראל, משא"כ על אומה"ע אינו מתחזק בהתגברותו כ"כ, כי בלא"ה מסייעת דילי אינון וא"ל להתגברות, אמנם דבר ידוע שרוב בני אדם נשפעת מהבאכה המדינית, ובספ"ה"ק מאור ושמש כתב צ"י מסעי ששרים של מעלה הם התבאיים לכל תאוות יח"כ, שכל ראו"ם למשוך את האדם אחר תאוות יח"כ, ובפרט לאיש הישראלי כל מגמתם לנחק אותו מעבודה השי"ת וכו', וע"כ מעשה ארץ מלכים וארץ כנען מקולקלים מכל האומות, ששרים של מעלה הביאו אותם לידי תאוות גדולות וקפרו בהשגחה יותר מכל האומות עו"ש עכ"ד

מהם תוליד, ועד"י יתיישבו כל דברי רז"ל והדקדוקים שבענין שנפרעו לעיל, דהנה הועלה ועוצה גדולה נאמח לכל דורות ישראל, ממה שהקיפם הקצ"ה לישראל דרך המדבר, כמשה"כ (ירמ"י ז') הלך וקראת באזני ירושלים לאמר זכרתי לך חסד ועוירך אהבת כללותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, ובגמי סנהדרין (ק"י ע"ג) דרשו רז"ל דאף אחרים נאים בזכותם לעוב"ב והזכות הזו עומדת לישראל בכל הדורות, וכמ"ש רש"י ז"ל בירמ"י שם וז"ל תאזונו לרחם עליכם כי זכרתי חסד ועוירך וכו', ומה הוא חסד ועוירך לכתך אחר שלוחי משה ואהרן מארץ נושבת ואלהם למדבר ואין להם לדרך כי האמנתם צי, וסוים הכתוב כי צכות זאת קדש ישראל לך ראשית תבואתה כל אוכליו יאשמו רעה תבוא אליהם נאם ד', וזהו עטם מספיק שהזכירו ישראל לסבב דרך המדבר, כי אלמלי הלכו דרך ארץ פלשתיים בארץ נושבת, הי נשלל מהם הנסיון הגדול, וראתה חכמתו ית' שצכות הנסיון הזה יתקיימו ישראל בגלותם ויבואו לעוב"ב, לכך הקיפם דרך המדבר ועי"ז זכו לעצמם ולדורות הבאים.

ואפ"ס כי העטם ה"ל נרמח ג"כ בכתוב פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו ממרימה, ובעטם המובא במכילתא ה"ל שהסיון הקצ"ה דרך המדבר, כדי שיהי התורה נכללת בגופן, וכל אלה העצמים יתאחדו לאחדים ועל קוטב א' יבוצבו, ויתבאר בהקדם דברי המכילתא פ' בשלח כי ד' נלחם להם במצרים, ולא במצרים לצד אלה בכל המצרים להם לישראל לדורות וכו', לכך נאמר כי ד' נלחם להם במצרים, הרי דמארים שם הכולל לכל האומות המצויות לישראל, וכן דרשו רז"ל בפסיקתא זוטא (פ' בא סי"ב) למה נקרא שמה מצרים על שם שהזכירו את ישראל בה, ולפי"ז כל המצויות נקראים בשם זה, והוא שם הכולל לכולן ע"ש חכונתם ופעולתם, אלא שקראם הכתוב בשמם הפרטי להבדלת סימניהם.

ופירשתי הזה מ"ד בתנחומא (פ' תלך ס"ה) זכור את אשר עשה לך עמלק וגו', ר' תנחומא פתח אצרוניום משלי אפר לגבי חומר גביכס (איוצ י"ג) אמר ר' חסד"ה לישראל אותן צי זכירות שכתבתי

בעולם מן התורה, אלא אקופם במדבר מ' שנה שיהיו אוכלין מן וכו' והתורה נכללת בגופן וכו', ולכאורה אין זה עטם המבואר בכתוב פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו ממרימה, אמנם לדרכו הוא ענין אחד עם עטם המבואר בכתוב, ואפשר דמ"ש פן ינחם העם בראותם מלחמה וגו' סובב על מלחמה ל"א מלכים כקושייתו לעיל (קושיא א'), ואלמלי נכנסו לארץ ישראל בדרך פשוט לא יהי התורה נכללת בגופן, ואיחא להאי חששא פן ינחם העם בראותם מלחמה ויראו לשב למצרים, ע"כ הקיפם הקצ"ה דרך המדבר, ועי"י שיחשמו בעטם התוריק ישיגו רצון ה' בכו"מ ולא ירלו לשב עוד ממרימה.

*

באופן אחר יתבאר הדקדוקים ודברי המדרשים ה"ל, בהקדם לפרש מתמכ"כ ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתיים כי קרוב הוא כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו ממרימה, פרש"י ז"ל פן ינחם יתשבו מחשבה על שיאלו ויתנו לב לשב עכ"ל, וכתב הרא"ם ז"ל שכל לשון ינחם שבמקרא לשון מחשבה אחרת כמו שפירשו בפסוק (בראשית ו') וינחם ד' כי עשה את האדם, אף כאן יתבאר ממחשבתו הראשונה שיהיה ללאת ממצרים ויתנו לב לשב עכ"ל הרא"ם ז"ל, אמנם מלת ינחם סובל ג' משמעות שונות, והפסוק שהצא הרא"ם לראי' וינחם ד' כי עשה את האדם, גם שם פרש"י ז"ל צ' פירושים נחמה היתה לפניו וכו', דבר אחר נהפכה מחשבתו של מקום ממדת רחמים למדת דין, עוד ישמש הכתוב במלת ינחם על לשון הנהגה כמ"ש וינחם אל מחוז חפס, ואף כאן ולא נחם אלקים פרש"י ולא נהגם כמו לך נחם את העם וכו'.

ודנה כתב האוהכח"ק להלן עה"פ ותן שמה מלא העומר מן וכהה אותו לפני ד' למשמרת וגו', כי פירוש למשמרת סובלת צ' דרכים, ומדרכי התורה כל שהתורה תסבול צ' דברים, שקולים במשמעותה תכין אל ה"ב כי אחת מהם תוליד וכו' עי"ש לענינו, וכמו"כ לענינו שמלת נחם סובלת ג' משמעות שונים, יתכן שתכין הכתוב על שלשתן, כי אחת

לקרוב, וכמ"כ ידמן גם אם יסבו דרך המדבר, ולדרכיו ירמזו כל זר לדורות העתידים, ובזו"ת מגיד מראשית אחרית שיזמן להם נסיונות כאלו, בראותם מלחמה כגון וירד העמלקי וכנעני וגו', ובגון מלחמת בני אפרים, שגרמת המלחמה הי' ע"י שעברו על הקץ ועל השבועה והתגרות באומות לפני הזמן, ובעו"ר חטא הזה מזוי גם בזרנו וזה גורם לאריכת הגלות, וז"ש כי חמר חלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה, וכפרש"י בראש"ס ז"ל, שיחשבו מחשבה אחרת ויתחפכו ממחשבתן הראשונה, היינו כח האמונה הגדולה שהי"ל צויתחם ממלכים, ושבו מלרימה שזר יגרום אריכת הגלות ויתוסף כח לשונאי ישראל להיות מזירים לישראל כמ"ש ר"ל שעל חטא זה של דחיקת הקץ חמר הקב"ה הריני מתיר את בשכם וכו', ולעטם זה הסיבן הקב"ה דרך המדבר והיקיפם מ' שנה ערס ונכסו לארץ, ודור המדבר דור דיעה שמרו את הצריה והשבועה ולא דחקו את הקץ (חזק מהעבר רב שהם היו המעפילים) וכה האמונה זו הושחל על ידיהם לדורות העתידים, גם זכותם יעמוד להגן על כל דורות ישראל כאמרו"ל, וזהו עטם הסיבן דרך המדבר.

וא אפשר שירמזו הכתוב על מלחמת הילר, ועפ"י"ש האלשיך הק' (סוף בשלה) כי כל שרי עם ועם קל לפניו ית' להפילם כמו רגע, ומיד נופלים אומותם, אך שר עמלק חין מפלחו כי אם ציד ישראל וכו', הוא השטן הוא הס"מ הוא יוה"כ, ובכל חטא ושון אשר נחטא אנו מחזיקים ומאשרים אותו כנודע, באופן שא"ל להפילו חרבה, אם לא שזכירו מכל עמותיו וכו', כי אז יכנע וימחה מן העולם, וז"ל כי מזה אזהר את השר על השמים, ואח"כ אומה את זכר עמלק מחמת השמים, הפך יתר האומות שהוא ית' מפיל השר משמים תחלה וכו', וע"כ נריך זכירה זו בלב כל איש ישראל, למען ידעו כי בדבר הזה תלוי גאולתם ועוצתם לעולם עכ"ד ז"ל, ובה יל"ש דברי התנחומא הי"ל, זכור את אשר עשה לך עמלק וגו', חמר הקב"ה לישראל אזהר צ' זכירות, תמחה את זכר עמלק זכור את אשר עשה לך עמלק הו' זכירות, חמר הקב"ה לישראל אזהר צ' זכירות, וכו' **היינו** שחביו ראויים להתייחס אחריו שלחם

לכם צתורה הו' זכירות, תמחה את זכר עמלק זכור את אשר עשה לך עמלק וכו', אם זכיתם אחס בניו של אברהם אבינו וכו', ואם לאו לגבי חומר גביכם, החקינו עמכם לשעבודה של מזרים עכ"ד המדרש, ולכאורה י"צ דברי הצעיה הצויות לישראל לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, והשבועה לעוצה לא יתבטל בשום פנים, ואין חמר החקינו עמכם לשעבודה של מזרים, וכבר ביארנו בצופנים שונים (עיין בדרושים לפי זכור) ולדרכו יתבאר עפ"י פשוטו דהכוונה על גלויות בין האומות, דמלרים הוא שם כולל לכל המזרים לישראל, ועד"ז יתפרש לענינו במאמ"כ פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מזרימה, שזו הי' תקנה לדורות, ולא בשביל חשש של אותו הדור הסיבן הקב"ה דרך המדבר, כדי למנוע חזרתן לארץ מזרים, דא"ל שישבו למלרים נגד ראונו ית', והקב"ה האזירם מלשבו בדרך הזה לעולם, חולם עטם הסיבן דרך המדבר הי' בשביל חקנת דורות העתידים חלושי כח, שלא יכלו לעמוד בקשרי המלחמה נגד נסיונות העומוים שיעמדו ויתגברו לעומתם, ע"כ הכין הצויות לפניהם זכותם של דור המדבר, וכה האמונה החזקה של לכתך אחרי במדבר, הושחל על ידיהם גם בדורות העתידים.

ועד"ז יתבאר הפסוק פן ינחם העם בראותם מלחמה וגו', פרש"י ז"ל כגון מלחמת וירד העמלקי וכנעני, ובמכילתא דר' ישמעאל בראותם מלחמה זו מלחמת עמלק שג"ל וירד העמלקי וגו' (במדבר י"ד), דבר אחר זו מלחמת בני אפרים וכו', דכתיב בני אפרים נושקי רומי קשת הפכו ציוס קרב וגו' (תהלים ע"ח) מפני שלא שמרו ברית האלקים וגו' עברו על הקץ ועל השבועה עכ"ד המכילתא, וכבר הבאנו לעיל (בדרוש הקדום), קושיה המפרשים ז"ל מדוע לא נקטו ר"ל ויבא עמלק ויחלם עם ישראל בפרידים, שהי' סמוך ליציאתם ממלרים, ועמלק בא מארצו להלחם עמכם, משא"כ שם האזירם הקב"ה אל חטאו כי חין ד' בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם, וא"כ הי' מקום להגלל מן המלחמה, ואין כ"כ האי חששא של פן ינחם העם בראותם מלחמה גם במלחמת בני אפרים הייתה גרמת המלחמה על ידיהם ע"י שינאו שלא ברשות, ואין נפק"מ בזה בין דרך רחוק

מלשון נחמה, דהנה צאמת ספיקא קמי שמיא ליכא, ורצחא חכמתו ית' שלכוד נסיונות בגלות ינחם בעם צרואתם מלחמה, זו מלחמת עמלק ומלחמת ה'ר, ויחשבו מהשבע אחרת, אלא שלא אמרו ית' במאמר מוחלט, כי דבורו ית' מכריז ויחטבל הצהירה, ולי"א כי אמר אלקים פן ינחם בעם, והנה המהשבע בלבד פוגמה כמ"ש לעיל, אולם כמ"י אפשר לחזור צו ולהתגבר עליו, ומהשבע מוליך מידי מהשבע, וכל עוד שהאדם מנענע ומתחרט על המהשבע רעה, הצויות עוזרו ומלינו מידי מעשה, אבל אם ח"ו ימצא מרובה לפשו ויקבל התחומין על ההסככות המהשבע, אז עלול ח"ו ליפול לתועבת מלרים, וז"ל פן ינחם בעם ר"ל יחשבו מהשבע אחרת ויתנחמו צרה, ושבו מלרימה שאז יפלו לתועבת מלרים ח"ו.

גם יל"פ פן ינחם מלשון ההכנה כמ"ש וינחם אל מחוז חפצם, עפ"י שפרשתי צ"ל המרגלים עב"פ נחמה ראש ונשבע מלרימה, פרש"י כהרגומו נמני רישא, נשים עלינו מלך, ורבותינו פי' לשון ע"ז עב"ל, והנה הרבה מפורש"ת ובעל"ל השלש"ק כתבו דמרגלים נחמונו לש"ש אלא שטעו, והכתוב העיד עליהם שהיו מתחלה כשרים ודקיקים, גם ישראל שצאיתו הדור היו דור דיעה נשמות גבורות ולא יתכן לחשוב שרלו לעבוד ע"ז בפועל ח"ו, ואפ"ל עפ"י אמרם ז"ל (שבת דף ק"ה) ח"ר אבין מאי קראה לא יכ"ר כך אל זר ולא תסתחר לאל נכר, חזרו אל זר שיש בגופו של אדם, הוי אומר זה יכ"ר וכו', שכן אומננו של יכ"ר היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד ע"ז והולך ועובד עב"ד הגמ, ורש"י ז"ל (צפ"ע עקב) הביא מדברי הספרי וסרחם ועבדחם אלהים אחרים, וסרחם לפורש מן התורה, ומתוך כך ועבדחם אלהים אחרים, שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק צ"ע וכו' ע"ש, וצ"ל ויכן דתתה ראש פירוש נמני רישא וכפרש"י והתרגום, ואין מקרא יול"א מידי פשוט, אולם אם ממנין ראש שלא צל"ן הש"י"ת ולא על דעתו של משרש"ה, סופו שיכ"ר המנהיג דאז מוליכם לעבוד ע"ז, ורבותינו ז"ל גילו לנו מדרשו כי ראש זה לשון ע"ז ע"ש סופו, היום אומר לו עשה כך עד שאומר לו לעבוד ע"ז, וגם צחי

צירו ועם כל העולם עו"ז, ואם לאו התקינו עמכם לשעבודם של מלרים, היינו שצוד הפש של כוחות העומתה ותועבת מלרים, וז"ל פן ינחם בעם צרואתם מלחמה, היינו מלחמת עמלק וכפרש"י והמכילתא, ופן יחשבו מהשבע אחרת לנטות מדרך האמת ולא יוכלו להתגבר נגד מלחמת ה'ר שהוא שר של עמלק, וע"ז ושבו מלרימה, יחזרו לבחי מעשה ארץ מלרים, וע"כ הכין הקב"ה כח זכותו של דור המדבר להיות זכותו וכן קדושתם מגיעה ומללא לכל דורות ישראל, וז"ל הכתוב ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתיים כי קרוב הוא, וכו' נשלל מהם הזכות הגדול של לבחך אחרי במדבר, כי אמר אלקים פן ינחם בעם צרואתם מלחמה לדורות, ויחשבו מהשבע אחרת כמ"ל ע"כ הכין הצויות מראש הכסיון הגדול של לבחך אחרי במדבר, וצ"ח זה יתקיימו ישראל לדורות.

ולפ"י אפשר לפרש במלת פן ינחם ג' משמעות, כי איזה מהם תול"א, ויתכן שמתכוין הכתוב לכולם, ועפ"י פשוטו יכוין הכתוב על אותו דור יול"א מלרים, דהנה השגחה סיבה בדבקות כמ"ש הרמב"ם ז"ל, ואם זכין לבעחון ואמונה אמתית נמשך שיפועה צניקל יותר, ומעשה אלמלי הלכו ישראל בדרך קרוב דרך ארץ פלשתיים, יש מקום לחשוב שמה צרואתם מלחמה יחשבו מהשבע להגלל מן הסכנה בדרך הטבע ע"י שיפועו למלרים, ואף שא"ש שיפועו נגד רצונו ית', אבל המהשבע בלבד פוגמה ולא יכ"ר ראויים לנחם, דהשגחה סיבה בדבקות, וז"ל ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתיים כי קרוב הוא, וכפרש"י ז"ל וזה לשון צרואתו בדרך למלרים, וע"כ יש לחשוב שיעלה על לבם מהשבע זו, גם יל"פ פן ינחם מלשון נחמה שיתנחמו צרה צרואתם מלחמה ושבו מלרימה, אף שצ"ל שם עבדות ועינוי, אבל מירצח סכנת המות יצארו יותר לחזור ליד לותאיהם ואם ככה יחשבו לא יכיו ראויים אל הכה, ומכ"ע הכסיון הקב"ה דרך המדבר יש סוף, וכאשר יכיו רחוקים ממלרים לא יכ"ר צחורק מיום ומפלג מן המלחמה, ויחלו עיניהם בישועה ד' וע"ז יכיו נושעים.

ולדרכנו ה"ל שיהי טעם הכסיון דרך המדבר שצ"ל חועלת דורות העתידים, ותפרש ג"כ מלת ינחם

דורות שאחריהם אין הכרח להו' והרבה עשו כר' ישמעאל ועלתה צידן, ולפי"ז עמם המכילתא יתחווה עס טעם המצואר בכתוב, כי אמר חלקים פן ינחם העם וגוי כדרכנו ה"ל, ולטעם זה הוכן הנסיונות של דור המדבר, לבחן אחרי במדבר וגוי לבגין על כל הדורות, ולזה ה"י לורך להקדים מ' שנה במדבר שיבא התורה נכללת בגופן.

ועפ"ז יתבאר דברי המד"ר ויהי בשלח פרעה, מי אמר ווי, משה אמר ווי וכו' אמר משה לוטק אני שנתייגעתי להוציא את ישראל ממצרים ואני נכנס עמכם לארץ עב"ד המדרש, ולי"ז דאין להו' קישור עם מאמר הכתוב, והול"ל צ"י דא עב"ד יאלו כל לצאות ד' מארץ מצרים, גם מנין נחזרו לו עבשיו שאין סופו ליכנס עמכם לארץ, ולדרכנו השיג משרע"ה שיכיו עוד גלויות, דלטעם זה י"ז חשש פן ינחם העם וגוי יתשבו מתעצב אחרת, גם פן ינחם העם מרעת המצויגים, וכי"ז לא יזיזו אלמלי נכנס משרע"ה לא"י, כאמרו"ל דלא שלמו האויבים במעשה ידי ואל ה"י אחרי חורבן עוד, חלא שלא היה עדיין הזמן לגאולה נאחית, ועב"ד השיג משרע"ה ממה שהסיים הקצ"ה דרך המדבר לטעם פן ינחם העם, ידע שלא יכנס לארץ וע"כ לווח ווי וא"ש הקישור, והבוכ"ע ינחנו בדרך האמת ונלל ממנהיגים לא עובים, ומזה לעשות חשוכה שלימה, ובמכרה נקבל פני משיח לדקנו בנחת ובשמחה בקדושה ובטהרה, ומזה לראות הישועה שלימה בזהרוממות קרן הכוהה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עליו צ"א.

*

עוד אפ"ל ושבו מצרים עפ"י"ש הרמב"ן הק' בחידושו למ"ס עירובין דלמ"ד תחומין דאורייתא איך התירו חכמים ע"י תקנת עירוב דבר שגאסר מן הכוהה, ותירץ הרמב"ן דהאדם נמשך אחר סעודתו וע"י שמחשבתו שם נחשב כאילו הוא עומד ה"י שם וכו' סביר דאורייתא, ומן הכוהה הותר ע"י העירוב לורך עוד חלפים אמה ע"י סעודתו שהניח שם, כי מחשבתו של אדם נמשך אחר סעודתו, וכל מקום שמתעצבו הוא שמה נחשב כאילו הוא עומד

זו נדמה כאן בכתוב, כי ראה חכמתו ית' שבאחרית הימים יעמדו על ישראל מנהיגים רעים, ובסיבת ההנהגה ושבו מצרים יפלו למעשה ארץ מצרים, וע"ד שחמ"כ נחמה ראש ושבו מצרים, וחי"ש פן ינחם העם בראותם מלחמה היינו מלחמת ה"ל, וכגון וירד העמלקי נסיונות של דחיקת הקץ ומרירה באומות, ומעתה י"ז חשש פן ינחם העם מלשון הנהגה, שכן ההנהגה רעה יתעושו ושבו מצרים, וע"כ הכין הבוכ"ע כח והכחות של דור המדבר שח"י מגינה ומללל להקל כו"ב הנסיונות לדורות, וכו' טעם הסיבן דרך המדבר.

ואפ"ר לקשר טעם הכתוב עם טעם המוצא במכילתא ה"ל, אמר הקצ"ה אם אני מציא עבשיו ישראל לארץ, מיד מחזיקים אדם בשדוה ואדם בכרמו והם צטלים מן הכוהה, חלא חקקים במדבר מ' שנה שיכיו חלוקין מן ושותין מי הבאר והתורה נכללת בגופן וכו' עב"ד המכילתא, ולכאורה ה"י ר' ישמעאל ס"ל בגמ' ברכות (ל"ה ע"ב) ואספת דגן מכ ח"ל, לפי שגא' לא ינחש ס"ת ה"ז מפיק, יכול דברים בכתב, ח"ל ואספת דגן הכהג בכן מנהג דרך ארץ, ואמר אצוי הרבה עשו כר' ישמעאל ועלתה צידן כרש"י ולא עלתה צידן, ואיך אפ"ל דבשביל שיחזיקו איש בשדוה יתבעל הכוהה, ואם ככה י"ז לחשוב אי"כ מה י"ה חקקתן של דורות אחריהם שלא יכיו חלוקי מן, אמנם משונה הדור הכוהה מכל הדורות שבעולם, ולפי שכן אבותם מגין על כל דורות ישראל, ע"כ ה"י לורך להם לשמירה יתירה ולשלמות מאד ועלה, ומכ"ע הסיבן הקצ"ה במדבר ותן להם המן כדי שחבא הכוהה נכללת בגופן, ולולא כח הכוה"ק, גם אבות האומות הגדולה של לבחן אחרי במדבר אין לה קיום נלמי לדורות, ולזה דייק הכתוב "לבחן אחרי" במדבר, ע"ד הכתוב אחרי ד' חלבו, וכוהה רק ע"י הכוה"ק וכל דבר צעזעזת בש"ת לורך שיכ"י מקושר עם הכוה"ק, וחלת זה אין לה קיום, גם מפני שח"י הדור הכוהה שורש כל דורות ישראל וכוהה לבגין צדקתם על כל הדורות, ע"כ הוצרכו לשמירה יתירה ושיכיו בדוקים צעזעזת הכוה"ק בדיוק עומי, ואלמלי זה פוהה לכרמו זה פוהה לשדוה ה"י נחמר מהם שלמות האמיתית, משא"כ

פי זה רק דרך רמז מדכחיב ויבס ולא כחיב וינחם עיי"ש, ועדיין י"ב קישור הרמז לכאן, ודכחיב כלילי פסחים מורה על החירות, והליכתם דרך המדבר מורה על הבידוד כמשה"כ ויעקב וירעביצ וגו' למען נסותך וגו'.

(ב) ויקח משה את עלמות יוסף עמו וגו', במ"ס סוטה (י"ג ע"א) נ"ל וראה כמה חציבות מלות על משרע"ה, שכל ישראל נתעסקו בצנחה וכו' נתעסקו במלות שנה' חכם נ"ל יקח מלות וגו', עכ"ל הבג"מ, והמכש"ל ז"ל צח"א דקדק, מדוע תיארנו אותו בשביל זה בתואר חכם, ומה ענין החכמה נ"ל יותר הול"ל תואר לזיק וחסיד, גם מהו האשמה שכל ישראל נתעסקו בצנחה, הרי היו מזויין על ככה מפי הגבורה, ואם ה"א אפשר לקיים שיהיה, מדוע באמת נמנעו ממנו רבב כזו, וכו' מושגעין על זה מפי יוסף הלזיק, ומדוע שנקר ל"ה למשה לבדו, ובגמ' תיראו מפני שאמרנו כבודו גדולתו יותר מבקעים, וא"כ הרי לשי"ש נסתונו ומהו האשמה בדבר וי"ב.

ולבאר הענין נקדים מ"ד במד"ר להלן. (פכ"ה ס"י) ויחירו אנשים ממנו, אלו מחסרי אמה שבהם וכו', מיד ויקלף עליהם משה, כיון שעבדו שבת לומר להם שילקטו ציום הששי ב' עומדים לאחד כיון שהלכו ולקטו ציום הששי ומלאו כפלים, ב"א הנשיאים ואמרנו למשה שנה' ויבואו כל נשיאי העדה ויגידו למשה, ומה אמר להם הוא אשר דבר ד' וגו', ואינו אומר הוא אשר דברתי, אלא אשר דבר ששכח עכ"ל המדרש, והקשה היפ"ת והלא ה"א ראוי לומר להם דין זה תיכף ציום א' כמו שאמר להם כל הפרשה של מן, והכעס ה"א חס"כ ציום ב' כשהחזירו ומדוע תלו רז"ל סיבת השכחה ומניעת הליווי בק"ף על הכותרים, (ויבארנו זאת בדברנו להלן עיי"ש).

והנ"ל לעניינו עפ"י מ"ד במדרש ילקוט (ר"פ דברים רמז תשי"ט) אחד עשר יום מחורב, אלו זכו ישראל לאחד עשר יום היו נכנסין לארץ, אלא מתוך שקלקלו מעשה"ה גלגל עליהם המקום למ' יום ארבעים שנה וכו', וי"ב יבואר אומר אלו זכו ישראל לג' ימים

ה"א שם, ועד"ז יוצן הכתוב פן ינחם העם צרואתם מלחמה ויכנסו בלגזם מחשבות כאלו שעי' מחשבות יחשב להם כאלו שבו למלרים, ולא שיחזרו בפועל שמה, כי הרבה שלוחים למקום למנועם, רק בעודם בל"י אם יתרחקו לעשות כמשה ארץ מלרים יחשב להם כאלו שבו בפועל ח"ש ושבו מלרימה, ח"ש במדרש כדי שלא יבואו לידי מחשבות כאלו לכן הולך להקיפן במדבר ארבעים שנה וכו' והתורה נכללת בגופן ואין עוד חשש זה שיחזרו למלרים עיי' גרמא המחשבות.

עוד אפשר לפרש אומרו ושבו מלרימה עפ"י"ש בספרה"ק נמח כ' לנצי פ' ראה עכ"ל אחד תאבדון (כוצה לשון ציואל משה מאמר ב' ס' קכ"ט) ותוכן דבריו שאדמת ארץ ישראל אינה סובלת כל עומאה, ובאותן המקומות שמעמאין ארץ א"י מתקפלת הארץ תחתיהם ורועה ציפה מארץ העמים נמשך עלי עיי"ש, וצדעדי נחל פ' שלח פי שגד"ז היה עושהם של המרגלים שלא מלאו בל"י קדושה הארץ כי ה"א הכל במדבר במקום חנייתן של ישראל עיי"ש, וכו' אומרו פן ינחם העם צרואתם מלחמה ושבו מלרימה, ר"ל אף כשהם בל"י יכולים להיות על אדמת מלרים עיי' שיתנהגו שלא כשורה, ומה"ע ויבס אלקים את העם דרך המדבר ים סוף כדי שיקבלו את התורה"ק, ואחר שיהי התורה נכללת בגופן יכנסו לל"י ואין עוד חשש זה, ולפ"ז ע"ס המדרש וע"ס המבואר בפסוק מתאומים ועל קוטב א' יסוצבו.

*

במסיבה להחזקת הישיבה

באופן אחר יתבאר דברי המכילתא והדקדוקים ה"ל בזה"ק מ"ד במד"ר (פי' כ' סימן י"ח) ויבס אלקים את העם דרך המדבר וגו', מכאן אמרו רבותינו אפי' עני שציראל לא יוכל עד שיבס, שכן עשה להם הקב"ה שנה' ויבס אלקים עכ"ל המדרש, והוא פליאה דויבס דקרא איז ממשמעות הכיבה כ"א מלשון סיבוב, ואיך דרשו רז"ל מכאן על הכיבה כלילי פסחים ואינו מענינו כלל, והיפ"ת

ויש מפרשים דלדלעיל קאי לא יאכל עד שתחשך, ואפי' עני שלא אכל כמה ימים לא יאכל עד שתחשך, ומי' לא יאכל עד שיסב הוא מילתא צאפי נפשי ולא מיירי בעני, אמנם דצדרי המדרש כאן שלא חזר הלכה זו דלא יאכל עד שתחשך, עכ"ה רבותא דאפי' עני קאי על חוב הכיסה וכפי הראשון של התוס'.

ואפ"ל עפ"י דרכם דס"ד דהסיבת עני לא חשיבא דרך חירות ולא מטעמם, ועי' שפי בספריק מעשה ד' ואילו לא הולא הקצ"ה את אצותיו ממלרים, הרי אנו וצנינו וכו' משועבדים היינו לפרע במלרים, ר"ל דאלמלי לא הולא הקצ"ה את אצותיו ביד חזקה, אלא פרעו דרננו כי משלם, הרי אנו וצנינו עד סוף כל הדורות היינו משועבדים אליו שעבוד נפשי והתחייבות הכרת תודה, וזה גרוע ומחיק לבחי' הנפש יותר משעבוד הגוף עיי"ש לדרכו, והנה כמיי"כ העני שאין לו מה לאכול ומתערך ליהנות מאחרים, מדרך הטבע שהוא נעשה משועבד ומשוחד אל המחזיקים בו, וקשה לו לגלות ולפרסם האמת אשר הוא בהתנגדות לראון תומכיו ועוזריו, ובעוה"ר ככה הוא גם בהחזקת התורה, ישנם מנהיגים כשרים אשר לבם כואב על חילול שמו ית', ועל הפרת הדת והאמונה ר"ל, אבל מפני שמקבלים תמיכה להרצת התורה מאינשי דלא מעלי המחזיקים בדעת המינות וצרעיון המדינה הלאומית, צע"כ נעשים משועבדים לדעת תומכיהם, ואי"ל להם לגלות האמת כפי מה שצמצם בדעת התומכיהם, ואף שכוונתם לש"ש להרצת התורה, אבל זהו מתחצלות הית"ר, כמי"ש בספריק זרע קודש לפרט הכחוב לא חקק שוחד כי הית"ר אס רוצה למוע אחד ממנה גדולה ועיקרית, משחד עיניו במנה אחרת, כדי למוע ממנה היתר גדולה.

והנה כמיי"כ העני שאין לו משלו והנה משל אחרים, ורוצה להראות צעמו דרך חירות ולספר צנסי השי"ת בגאולה האמיתית, אבל ה"ה משועבד לדעת המחזיקים בו, ועי"כ ה"ה ס"ד לומר דלא יתחייב צהסיבה דלא חשיבא דרך חירות, אמנם צאמת נר"ך להחצצר צנסיים אז שלא לזוז מדעת התומכיהם ודרך האמת חף עבור כל הון דעלמא, וזהו החרות

היו נכנסין לארץ שנה' וכו' עכ"ד המדרש, והנה כחצי צני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד צואם אל ארץ נושבת את המן אכלו עד צואם אל קצה ארץ כנען, וערם שעברו הירדן נפסק ירדות המן כמבואר צדרי"ל, ומעתה אפ"ל דעי"כ לא חמר להם משרע"ה מלות וכו' ציוס השעי וכו' ציוס, ציוס הראשון כשהתחיל ירדות המן ואמר להם כל הפרעה, כי ה' עדיין ה' משרע"ה מנאם שחבו ישראל למעלה השלימות, ולג' ימים יכו' נכנסים לארץ ומיד יפסק ירדות המן, ולא יחי' אורק להם כחצורה זו וכו' ציוס השעי וכו' ציוס, אמנם כשראה ציוס השעי ולא שמעו אל משה ויוותירו וגו', השגי מעכשיו שלא הגיעו ישראל עדיין לבחי' זכו, ועי"כ אז ה' זמנו לומר להם מלות השבת, אלא מחוד שכעם ונשעור על מדריגתם של ישראל, שכה לומר שילקעו ציוס השעי צ' עומרים לאחד, ואי"ש דסיבת הכעם גרמה, וציוס השעי דייקא.

ועד"ז יתבאר דברי המכילתא (הובא לעיל צדרי"ל הקדום) חמר הקצ"ה אקיפס במדבר מ' שנה שיהיו אולכין מן ושותין מי הבאר והתורה נכללת בגופן וכו', ולבארור הרי מפורש כחצוב טעם אחר, דסיבת הליכתם דרך המדבר ה' לעטם פן ינחם העם וגו' וכבר ביארנו דאז ארופים שונים, ולעניינו אפ"ל דאלמלי זכו ישראל היו נכנסין לא"י מיד, כי לא ה' מקום להך חששא פן ינחם העם וגו' שיחשבו מחשבה אחרת כפרשיי ז"ל, אבל מפני שידע הצו"ת שלא הגיעו ישראל עדיין לשלימותם, ויחשבו מחשבות לבור ממנות ד' וכמו שאירע להם, עי"כ הקיפס הקצ"ה מ' שנה במדבר, שיהי' התורה נכללת בגופן ולא יסורו ממנה, נמלא דעטם המכילתא מקושר עם טעם המבואר צפאוק, דלולי הכעס פן ינחם, לא ה' אורק להקיפס במדבר לעטם המכילתא.

ובזה נבוא לבאר דברי המדרש הי"ל ויסב אלקים את העם דרך המדבר וגו', מכאן אמרו רבותינו אפי' עני שבישראל לא יאכל עד שיסב, וזהו התוס' (צ"פ ערבי פסחים) פירשו צעטם הרצותא דאפי' עני שבישראל וכו', דס"ד דהסיבת עני לא חשיבא כסיבה, דאין לו על מה להסב ואין אז דרך חירות,

לפרסם אמונתו ית' לכל באי עולם, ולא נעשה משוחד אל הרצון הזה, אבל ציטל ראונו מפני ראונו ית'.

ובדרך אגב נל"פ דברי הגמ' במסכת מגילה (ז') ע"א דאיתא שם הרבה ילפיתות דאסתר צדור"ק נאמרה, ר' יוסי בן דורמסקית אומר אסתר צדור"ק נאמרה שנאמר וצביה לא שלחו את ידם, פרש"י הא"ך ידעו מה עשו הרחוקים חי לאו דצדור"ק נאמרה, אמר שמואל חי הואי הכה הוה אמינא מלחא דעדיפא מכולהו שא"י קימו וקבלו וכו', אמר רבא לכולהו אית להו פירכא לצר מדשמואל דלית ליה פירכא וכו', ור' יוסי בן דורמסקית דלמא פריסתקי שדור פרש"י שלוחים שלחו להם למרדכי ואסתר שלח נגענו צביה שלח ירע למלך, וא"כ אין ראוי מזה דצדור"ק נאמרה עכ"ד הגמ', ויל"ד מאי ה"י ס"ד דגמי מעיקרא לילף מהבא דצדור"ק נאמרה, הלא המגילה לא נכתבה מיד כ"א אחר זמן, כאמר"ל שלח אסתר לחכמים קצעוני לדורות ולא רצו עד שדרשו כתוב זאת זכרון בספר וכו' עיי"ש, וא"כ במשך הזמן אפשר שחקרו כל פרטי פרטים וגם שלחו הרחוקים שלוחים כקושיה הגמ', ומגיל דצדור"ק נאמרה.

וק"ץ הישמח משה זל"ה (צ"פ ואתחנן) ציאר דברי הגמ' הכ"ל בדרך נעים ונחמד ח"ל ית' להבין מה ה"י הכוונה בזה שלא שללו וכו' והכ"ל דיש צו ענין נסתר לצד הפשוט, דהנה ית' להבין מ"ד בגמ' (גיטין י"ז) מבני בניו של המן למדו חורב דרבים, וא"כ מזה מוכרח שלא כלו זרע המן, ועי"ז ית' לחמור שמבסבא ה"י ראוי לראשונה לכלות זרע האור, אבל הענין יוצן עפ"מ"ש ז"ל (שמו"ר פ"א סכ"ט) ויפן בה זכה וירא כי אין איש עשירי ללאת ממנו שיחגייר, ולכן צאלו שבי צבן יצילות הקדושה לא נגעו בה, או שנשפע רוח"ק על כל ישראל וכו', ואנשי הכה"ג כתבו המגילה וידעו זה צדור"ק, ובהו איתא בספרים על פסוק ופצתי אני וראיתי דמעת העשוקים, שכוונה על יצילות הקדושה שנשבו בחור הכוונה, ועפ"י מדוקדק מאוד הלשון וצביה במקום שיש ציור לא שלחו את ידם, אמנם לפ"ז צ"ל פירכא הגמ' דלמא פרסתקי שדור, ור' א

האמיתי להיות מקושר ומשועבד לדרך הבור"ק, ולפרוק מעליו כל שעבוד אחר זולתו, וברא"י ממח שהסב הקב"ה את ישראל דרך המדבר, ועיכבם מי שנה צמדו ונתאחרו מחמתו של ישיבת הארץ איש תחת גפנו ואיש תחת תלחנתו, והכל לעשם שיהי התורה נכללת בגופן כמצבור דדברי המכילתא, ועי"כ גם העני נתחייב בהסביב ויכול להראות צעמנו דרך חירות, על אשר הו"א הקב"ה אותנו ממלכים וחינו אל הבור"ק, אשר כל החירות שצעלם צעילים לגבי ואין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, וחי"פ דברי המדרש ויסב אלקים את העם דרך המדבר, מכאן אמרו רבותינו אפי' עמי שישאל לא יאכל עד שיסב.

ובכו"ב לעניינו להחזקת הישיבה וצחי ח"ת כאן וצא"י, וכמרחים אנו לקבל תמיכה להחזקת התורה כי המנצ קשה מאוד כידוע, אבל ח"ו לסוג אחר מדעת הבור"ק אפי' זו כ"ש, ואף צעד כל כסף וזהב שצעלם, ויותר אני מוותר על הכל, וכמו שפירשתי בנסיון של אלע"ה שהשליכו נמרוד לכבשן האש על שלא רצה להשתחוות לעי", ולכאורה מה נסיון הוא זה צורך רום קדושתו ומסג"פ של אלע"ה אמנם אחד ה"י אצרכם שפירסם אלקותו ויחודו ית' בעולם, ורודיע לכל באי עולם שיש אלקי הממליא כל המצילות והוא יחיד ואין זולתו, ועכשיו שרצה נמרוד להשליכו לכבשן האש, בא אליו הצע"ד צענעו הסתה, הלא אין בעולם זולתך המפרסם אמונת הצוית"ש, ואם תושלך לאש ותשקף הלא ישארו כל העולם חושים ונתעים אחרי בעי"ז, מוטב לך לוותר עכשיו הפעם ולהשתחוות לעי", ואח"כ חובל להמשך דרכך להשרית האמונה בלבוש צנ"א, רק זאת הפעם תשתחוו לעי"ז בשביל חיקון העולם, אמנם אלע"ה השיב לו אין אני רוצה להשתחוות לללם אף בשביל חקון העולם, ואף שהשחוקק מאוד להאיר דרך לחושים ולהמשיכם לאמונת הצוית"ש, אבל להשתחוות לללם בשביל זה לא אסכים בשום אופן שצעלם, ויותר אני מוותר על הכל והשי"ת יעשה את שלו ואני עשיתי כל מה שצאפשרתי, וזה ה"י הנסיון היותר גדול שהשליך מנגד כל רצון נפשו אף בעבודת השם מה שה"י משחוקק בכל לבו ונפשו

הישמח משה זל"ה, דבאמת לפי המסקנה שכבר נחזר לנו ממקו"ל דאסתר צדוק"ק נאמרה, מסתבר שגרמז ג"ז בפסוק וצדיה לא שלחו את ידם, שלא נגעו להרוג צמקוס שיש גילדיק, ומה דדחי בגמי דלמא פריסקתי שדור, היינו אלמלי לא הי' לנו ילפותא ממקו"ל אין הכרח מכאן דצדוק"ק נאמרה, דלמא פ"י הכתוב כפשוטו, וע"ז איכא דחויא דלמא פריסקתי שדור וכן.

דיוצא לנו מה דצמקוס שיש עסק של ציה לריך לסייעתא דשמיא מרובה שלא יבשל האדם וינטה מדרך האמת, כי השוחד יעורר עיני חכמים, וכבר פירשתי במאמר הנצי"א (ישעי' ח') שמתאונן שם על מזב הדור בעת החורבן ואמר שריך סוררים וחצרי גנבים כולו אורב שוחד ורודף שלממים וגו', והנה ממי"ש כולו אורב שוחד ולא אמר כולו לוקחי שוחד, משמע שלא הי' כללות הדור בזה הבחי' רעה לקבל שוחד, רק היו אורבי שוחד, ולכאורח מאי גריעותא כ"כ אם רק אהבו את השוחד ונתגברו על ירין ולא קבלו, ומדוע נמנה אותו הנצי"א בין עבירות החמורות כ"כ, ויש מבקדמונים דס"ל דעדין עפי מי שיש לו נטי' אל הרע ונתגבר עליו, שעושה לכבוד קונו, משא"כ מי שבטעויותו מרחק ממנה כמה עובד את אדוניו, ומסייע להם מדברי ר"ל (תוי"ט סוף קדושים) אל יאמר אדם אי אפשר בצער חזיר וכו', והרמב"ם חולק עליהם, (עיין ישמח משה פ' ראה) אמנם שאני שוחד מכל עבירות שצוהר, דאם יש לאדם נטי' ח"ו אל אי' מהעבירות ונתגבר על יצרו ולא עשה, הרי עדיין לא פעל און ואדרבה עבירה גדולה הוא, משא"כ שוחד מעורר עיני האדם ומרחיקו מדרך האמת, וע"כ אף אם יש לו רק נטי' ואורב את השוחד ומנפץ לקבלו, אף אם לא יקבל כלום, בדמיון בלבד מעורר עיני שכלו, ואף שוחד דברים נמי אסור כאמר"ל (כתובות ק"ה ע"ב) והציאו בגמי שם מעשה בר' ישמעאל בר אלישע דאיינו לי האי גבהא ראשית הגז, וא"ל דינא אית לי, א"ל פסילנא לך לדינא ולא קביל מימי, אחיבי לי זגא דרבנן וקדייני לי, בדי דקאזיל ואתי אמר אי צבי טעין הכי ואי צבי טעין הכא, (פרש"י בכל אשר בארץ ישראל) הי' לצו לזכותו וכו', ואומר בלבו

ז"ל חירן דהפירכה רק לפי הפעויות שהוא בלבד, משא"כ להפעויות, ולכן לא אמר אית לבו תיצינא עייש"ד כי נעמו ועוד צאר צדק לדרכו.

ונר"פ אף לפי פשוטו והכוונה על ציה של כסף חובב זכלים נחמדים, דהנה צני ישראל היו עסוקים ללנות שונאים ושונאי ד' זרע עמלק, נוסף לה היו צריכים להכריז שלא להרוג אותן שיש בהן נתיבות הקדושה, כמי"ש ק"ז זל"ה שנשפט רוב"ק על כל ישראל וידעו להזכר צדק, אמנם הנותן דעתו אל הצדק, לא ימלט שלא ינטה מן תכליתו, כי נעשה משוחד אל הרצון הזה, וכל מערתו רק להשיג מן הצדק כל מה שאפשר, לז"ל הכתוב והרוג צשונאים חמשה ושבשים אלק, ולא תחשוב שלא כוונת אל המערה להרוג הראויים ליכרה, ולהיות הראויים להמלט, לז"ל וצדיה לא שלחו את ידם, שלא נגעו בצדק כלל, ואם אין משוחדים אל הצדק אז מגיעים אל האמת.

אמנם לא יספיק מה שלא לקחו מן הצדק בפועל, דאף אם רק נותנים דעתם להשיג מן הצדק, אי"ל לבזון אל האמת, וכמו שאירע להרבה צ"ח שחשו מדרך האמת, בשביל שהיו מנפים להאכה המדומה ונשתמדו אל הרצון הזה, אף שלא הגיע אליהם וגסתים בהבל זריק, אולם כותבי המגילה ידעו צדוק"ק שלא כוונת שום אי' מישראל אל הצדק, ולא שלחו את ידם להרוג צשונאים לכונת הצדק, ומה למדו ז"ל דאסתר צדוק"ק נאמרה, וליק דחייא בגמי דלמא פריסקתי שדור, ששלחו שלוחים להודיע למרדכי ואסתר שלא נגעו בצדק, דא"ל לצד דבר זה על ידי שליח ואין אדם יודע מה שכלב חצירו, וע"כ דצדוק"ק נאמרה, ומה דדחו בגמי דברי ר"י דלמא פריסקתי שדור, היינו אלמלי לא הי' לנו ילפותא דשמואל דאסתר צדוק"ק נאמרה, היינו מפרשים וצדיה לא שלחו את ידם שלא לקחו בפועל, וא"כ אין ראוי דצדוק"ק נאמרה, דדבר זה אפשר שכוידעו ע"י שלוחים בדחייא בגמי דלמא פריסקתי שדור, אבל לפי המסקנה דאסתר צדוק"ק נאמרה, נרמז בכתוב גם שלא נתכוונו אל הצדק וע"כ ע"י רוב"ק דאליה מנא ידע, וכמו"כ אפ"ל לדרך ק"ז

(ג) **ויהפך** לבצ פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשיתו וגו', הקשה האוהבה"ק וכי לנאום שלחו, והלא הכו מכות גדולות ובע"כ שלחום, ולא היה כאן שני ראון כלל, דלנאום עתה כנאום מאז, ולא יתכן לומר ויהפך לבס.

(ג) גם יליד מ"ש מה זאת עשיתו כי שלחנו את ישראל וגו', ובאמת לא היה כאן עשיה אחרת זולתי השליחות, והול"ל מה זאת שלחנו את ישראל וגו', ולמה האריך הכתוב לכתוב תרתי מיילי עשי' ושלחות, ולפי הכרחא אינו אלא חדא, גם הלשון כי שלחנו אינו מוצק.

(ד) **י"ד** כמה שפי' רש"י ז"ל ויהפך והפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשליחו, ויש להבין למע שיהי' רש"י מהעטם המפורש בקרא כי שלחנו את ישראל מעבדו, ונתן טעם חדש בשביל ממונם שאינו מרומם בכתוב כלל.

(ה) **במד"ר** (ס"ו) ויהי בשלח פרעה הדי' אמרו לאלקים מה נורא מעשיך ברצו עוזך יכתשו לך אויביך וכו', ר' ברכיה אמר יעשו כזבים בדבריהם כענין שנאמר וכתש בעמיתו, מתחלה אמר וגם את ישראל לא אשלח, ואח"כ הוא היה מחזיר על פתחיכון של ישראל וא"ל לכו לשלום לאו לשלום, כיו ברצו עוזך יכתשו לך אויביך ע"כ, ראו להבין דלכאורה אין זה בגדר כחש וכז, דמתחלה כשאמר את ישראל לא אשלח כן היה דעתו ורצונו באמת, ופיו ולבו שווין, וגם עתה לא נשתנה רצונו, אלא שבע"כ שלחם, ולא שיהי' דיבורו דמ"ש לא אשלח כוונתו שלא ישלח ברצון עמו, ולא עבר ע"ז, ואין זה בגדר כחש וכז, גם קשה דהול"ל דרשא זו על פסוק קומי לאי מחוד עמי, כי שם מקומו צ"י הקודמת, ולמה המתין עד הכא, ואין שייכא דרשא זו לכאן.

(ו) **בפסיקתא** ויהי בשלח פרעה וגו', ילמדנו רצונו השלח יד צפקדונו של חצירו כי"ד הוא נגבה, כך שני רבותיו השולח יד צפקדון צ"ש אומרים ילקח בחסד וביתר, וצ"ה אומרים כשעת הכזילה וכו', ומיין שיהי' ישראל צידו פקדון, שכן הוא אומר

הלואי ויעטון כך וכך ויזכר (דיון) אמר תיפת נפשו של מקבלי שוחד, ומה אני שלא נעלתי ואם נעלתי שלי נעלתי כך, מקבלי שוחד עאכ"כ, ולזה התאונן הכניס כולו אוהבי שוחד, אף שלא היו כולם מקבלי שוחד אבל מפני שהי' ענין השוחד אהוב אללם כצר נתרחקו מאור האמת ולריך למאוס בזה בתכלית ההתרחקות.

ובזה יתבאר דברי רבנן (סוטה י"ג ע"א) של ישראל נתעסקו בציצה ומשרע"ה נתעסקו בעצמות יוסף שג' חכם לב יקח מלצות, (ענין לעיל קושיא צ"י דא"כ"י שגם ישראל לש"ש נתכוונו ונלעו על ככה מפני ד', ואמר"ל בגמרא ברכות (דף ט' ע"א) שא"ל הקצ"ה למשה בצקשה ממך לך ואמור לישראל בצקשה מכס שאלו ממלצים כלי כסף וכלי זהב וכו', ומה דשקרו העסק בעצמות יוסף על משרע"ה, היתה ג"כ כוונתם לש"ש כאמר"ל שאמרנו כבודו בגדולים יותר מבקענים, אמנם מפני שהיו עסוקין בציצה נעשו משוחדין אלי' והשאר יעזור עיני חכמים ואמר"ל אם חכם חכמתו מנחלתו ממנו, משא"כ משרע"ה נתקיימה חכמתו, ולזה דרש ר"ל חכם לב יקח מלצות זה משה שעסק בעצמות יוסף ונמחלק מן הכיצה, ולכן תיארוהו בזה בתואר חכם, וספי' דקרא ואולי' שפתיים ילבע נדרש על ישראל, דמפני שהכרו העסק בציצה נאצרה חכמתם, ואפשר דאילו כן היו מכריעים לקיים שניהם.

*

ייד'י בשלח פרעה את העם וגו', צמד"ר (פרשה כי סימן ז') מי נאום ווי פרעה משל למלך שהי' צנו הולך למדינה א' ושרה אלל עשיר אחד וכו', והיה המלך משלח אגרות אל אותו האיש וכו', עד שהלך והוציא את צנו בעצמו, התחיל אותו האיש לנאום וכו', כך פרעה אמר כשהיו ישראל אללי' היה הקצ"ה משלח לו אגרת בכל שעה, כה אמר הי' שלח עמי וכו', כשהוציא הקצ"ה את ישראל התחיל פרעה לנעק ווי ששלחתי את ישראל עכ"ד, וצ"כ כי אין המשל דומה למשל כי האגרות שקבל פרעה היו התראות על המכות ולא של כבוד, ולמה היה משחוקק אליהם עד שזוה עזרם ווי.

השי"ת, אינו מחוץ צד כל זרעו, שהרי אמרו חז"ל במס' סוכה (דף מ"ו ע"ב) לא לימא איניש ליתקא דייבנא לך מידי ולא יתיב לי משום דלתי לאגמורי שיקרא, שאמר למדו לשונם דבר שקר, ואין יתכן שצעת שילאו ישראל ממלרים והיו מוכנים לקבלת התורה, ועתה כי התחלת הדרתכם לתורה ומצאת, שילמדו לשונם דבר מרמה, וא"כ.

וְלִבְאֵר כל אלה נקדים מה שהקשה הפרשת דרכים (בדרוש כי דרך מלרים) ח"ל איך זון הקציה את המלריים במיתה וממון, והא קי"ל דאין אדם מה ומשלה, וכתבו החוס' צ"כ דמס' ע"ז (דף ע"א) דגם צנני נח אמרינן קום לי בדרבה מיני, וא"כ כיון שהמלריים נחתיבו מיתה איך נעשו גם בממון, ותיך דקיי"ל כרצון דס"ל דלא אמרינן קום לי בדרבה מיני אלא במיתה בידי אדם, אבל במיתה בידי שמים אדם מה ומשלה דלא קי"ל כר מחויב בן הקנה שהי עושה את יוה"כ כצד עיי"ש, ובדרך המלפ (בדרוש כ"ו) כתב לתרן קושא א דאפי' לדברי ר' נחויא בן הקנה א"ש, עפמי"ש החוס' בכתובות (דף ל' ע"ב ד"ה זר), דגזירת הכתוב הוא בהקדש ותדומה דלא אמרינן קום לי בדרבה מיני, ואמרי דכו מה ומשלה, ומעתה א"ש אפי' לר' נחויא דכיון דישראל קודש וראשית תבואתו של הקציה דהיינו תרומה, כדמשמע מסוגית הגמ' קידושין (דף נ"ג ע"א) דראשית תבואתו היינו תרומה עיי"ש, וע"כ מדינא חייבים המלריים וכל האומה"ע המריעים לישראל להיות לוקים ומשתלמים על ידיהם, ופי' צד הכתוב קודש ישראל לר' ראשית תבואתו, ע"כ כל אובליו יאשמו, ר"ל שחייבים לשלם מלשון ואת אשמו ישוב בראשו, וגם רעה תבוא עליהם שיעשו בידי שמים, עכ"ל ז"ל. ומעתה א"ש דהי' ההכרח לוקח מידם הרכוש בתורת שאלה, דאלמלי הגיע לידם מעיקרא בתורת תשלומין, הי' פתחון פה למקטרג שלא יוכי המלריים עוד שאין אדם לוקח ומשלה, ע"כ קבלוהו מעיקרא בתורת שאלה, ואחר שילאו ונעשו הקדש כמו שיתבאר להלן זה בהכרח להיות שלהם לתועותין.

וּבִזְבָּה יתבאר דברי רש"י ז"ל ויהפך לצד פרעה וגו' ויפכו לרדוף אחריהם בצביל ממונם

למשכ שיאמר לישראל פקד פקדתי אתכם וכו', ובצביל ששלח יד צדק הדין את זרעו וכו', ולטאורכ קשה דלמה לי טעמא דפקדון, והלא בלא"כ ראוי שיעשה, שהושלכו ילדיהם ליאור על פקודתו ושקטם צנני, והכו ע"ז הוגשים, והרבה עליהם גזירות רעות, ומי שעושה כל אלה ראוי שיעשה אפי' אינם בתורת פקדון אלא, גם ראוי להזין דהול"ל דרשא זו צ"י שמות עכ"פ הבה נתחכמה, ויממרו את חייכם, כי שם מקומי, ולמה הסמיכו דרשא זו לפי ויהי בשלה פרעה, וא"כ.

וְלִבְאֵר כל הענין נקדים מה שהקשה האוהבה"ק צ"י שמות ח"ל: נריך לתח לב, למה יא' כי דברים שאינם מהמורה, לגנוז דעתם של המלריים במ"ש ולכה נא דרך שלש ימים, כי ח"י לא קאר קאר ידו מפרות ישראל צ"כ, גם בהשאלת כליהם למה יאמרו לעשות דרך ערמה, הלא הי' זיכולת השי"ת להוציא ממונם צ"כ ועניניהם ורואת וכלות, גם היו המלריים נותנים להם בראונם אפי' בדרך מתנה כמ"ש במדרש שאמרו טול שנים ואל, כי אמרו בולנו מתים, ותיך האוהבה"ק כי נתכוין הי' צד להטעותם כדי שירדפו אחריהם, וזולת השאלה, גם זולת הליכתם בדרך זה על דעת לחזור, לא היו המלריים רודפים אחריהם והיו מתייאשים מחזרתם, ומ"ש ולכה נא דרך שלש ימים לא הי' דברי השי"ת, אלא זקני ישראל אמרו כן, גם השאלת כליהם אין זו דברי שקר, כי בתורת שאלה צא לידם אלא שעבדוהו בעד תביעתם של שר שכי' שעבדו להם וכו' עיי"ש.

אֲמַנִם עדיין א"כ כי למה יאמרו להטעותם בצביל שיתנו לב לרדוף אחריהם, והרי כמה דרכים למקום, והי' אפשר שיתן השי"ת בלנס כצדות לב שירדפו אחריהם אף אם יכה תחילת הליכתם שלא ע"מ לחזור, ואמרו ז"ל במדרש שפרעה שחרר אותם לגמרי צערה שילאו וא"ל כרי אתם בן חורין כרי אתם ברשותכם, ואעפ"כ הפך לבו ורדף אחריהם, וכמו"כ הי' רודף אחריהם אף אם לא אמרו לו מתחלה ולכה נא דרך שלש ימים, גם מה שמירץ האוהבה"ק זקני ישראל אמרו כן, ולא הי' דברי

תשובה שומר שבת כהלכתה, מכני התשובה שיכא נמחל לו לגמרי, וע"כ צ"י צמרים שהיו עושי" ועברו על מיתת צ"ד, היו לריבין לתשובה צלירין שמירת שבת, ועיי"נ נמחל עונותיהם וכו' ראויים לגאולה, וז"ש צמדרש בי"ל משכו וקחו לכם ה"ד צביבה ונחת תושעון, שה"י להם כאן לירוק זכות שניכם תשובה ושבת, וצרכות זה נגאלו וא"ש.

ונקדים עוד מ"ש המראה פנים להקשות על דברי ירושלמי בי"ל ממה דאיתא בגמ' שבת (דף קי"ח ע"ב) אמר ר' יוחנן אמר רשב"י אלמלא משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים שנא' כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי, וכתיב צתרי וכו' צמאותים אל בר קדשי וגו', וצירושלמי בי"ל מבואר דעיי' שמירת שבת א' מיד נגאלין, עיי"ש שכתב דפליגי בצבלי וירושלמי, אמנם אין סברא לאפשי פלוגתא במקום שאפשר להשוות דבריהם, ואפשר לתרץ בהקדם מה שהקשה המהרש"א ז"ל (במס' נדה דף ל"ח ע"א) דאין למדו רז"ל מהאי קרא דאשר ישמרו את שבתותי, אלמלי שמרו ישראל צ' שבתות מיד נגאלין, מדכתיב שבתותי ומעוט רבים שנים, הא כתיב צתורב כה"ג כמו אך את שבתותי תשמרו וכולל כל השבתות עד סוף ימי עמידת העולם ומחייבי תיתי לדרוש כאן על צ' שבתות לבד ע"כ קושיותו.

וק"ץ הישמח משה זל"ה (צפ"י חשא) כתב לתרץ קושיא זו, ותו"ד דיסוד האי כלל שאלמו חכז"ל מיעוט רבים שנים, אף דלכאורה ראוי לן למיזל לתומרה ולומר שרבים משמעותו יותר משנים, אבל אם תרצה אין לו שיעור, ולא צא הכתוב לסתום אלא לפרש, והי"ל להכתוב לפרש כמה, ע"כ אוקמי אמיעוט"י ומיעוט רבים שנים, והיינו רק במקום שבוודאי יש לו סוף ושעור, אלא שאין ידוע כמה אז אמרינן מעוט רבים שנים, אבל במקום שצאמת אין לו סוף, אי"כ לא צא הכתוב לסתום, דפירושו צאמת לעולם, וא"ש דמ"ש אך את שבתותי תשמרו פירושו לעולם, אבל מ"ש ז"ל אלמלא שמרו ישראל צ' שבתות מיד נגאלין ולמדו כן מדכתיב אשר ישמרו את שבתותי, ע"כ אין פירושו לעולם דכי עד עולם

שהשאלים, שאמרו לקימו ונעלו ממוננו ושלחננו וכו', כי מעיקרא היו מוכרחים לשלחם מפני המכות, ושמחו מנרים בלאתם, אבל עכשיו שנעלו את ממונם לתלועין חשב פרעה כי מעתה בלאת לא היו לוקין עוד, כי אין אדם לוקה ומשגם, וע"כ התחרע על מה ששלחם, וזה שפרש"י ויהפך לבצ פרעה וסיבת ההחרע ה"י בצביל ממונם שהשאלים שאמרו לקימו ונעלו ממוננו ושלחננו, כי לא ה"י מוכרח עוד השליחות כי בלאת לא היינו לוקים עוד אחרי שנעלו ממוננו, ולא ידע פרעה גם לא האמין שיש להם דין הקדש ע"כ התחרע על ששלחם, וסיבת החרע היתה בצביל ממונם כמו שפרש"י וא"ש.

ונקדים עוד מ"ד צמדר"ר פרשה צא (פ' ט"ז סימן צ"י) משכו וקחו לכם לאן ה"ד צבוצה ונחת תושעון וז"ב, אכן יתבאר עפ"י הירושלמי במס' תענית (פ"א ה"א) ר' אחא צמדר"ר תנחום צי ר' חייב אמר חילו ישראל עושין תשובה יום א' מיד ה"י בן דוד צא, מ"מ היום אם בקולו תשמעו, ח"ר לי חילו היו ישראל משמרין שבת אחת כחיקוייה מיד ה"י בן דוד צא, מ"מ דכתיב כי שבת היום לבי חד יום, (ופי' צקרבן העדה דילוף ל"י גז"ש היום היום, מפסוק בי"ל היום אם בקולו תשמעו) ואומר צבוצה ונחת תושעון, צבוצה ויית תתפרקן ע"כ, עכ"פ דרש הירושלמי מהאי קרא דעיי' תשובה ומנוחה השבת וכו' ישראל לגאולה, צבוצה היינו תשובה, ויית היינו מנוחה השבת, וצרכות תושעון, ובה קיימו ישראל צ' צמיות בי"ל, דמנא זו דמשכו וקחו לכם קיימו צעשור לתודש שה"י שבת בגדול, ואמרו חכז"ל משכו וידיכם מעיי' וכו', ואיתא צמדרש שכתב צמ"י ועשו תשובה הגונה, נמלא שה"י להם צ' הצמיות, זכות השבת, וזכות התשובה, והיו ראויים לגאולה, ועפ"י מ"ש הנו"י (בס"י רמ"ב) עמ"ש חז"ל כל המשמר שבת כהלכתה אפי' עושי" כדור אנוש מוחלין לו, איכא למידק מנא"פ אי לא עשה תשובה שבת מאי מביא, ואי עשה תשובה שבת ל"ל, ותיורן דמייירי שעשה תשובה, אלא דתשובה לא מכני שיהא מוחלין לו לגמרי כדאיתא במס' יומא צפ' יוכה"פ, עבר על כריתות ומיתות צ"ד תשובה תולה ומיתה ממרקת, קמ"ל כאן דאם צעשור

כהלכתה מבלי שיקדים לה ששח ימי המעשה, וע"כ
 ה' צורך לזכות גאולתם עוד שמירת שבת א', והנה
 כשיאלו ישראל ממלכים חמישי בשבת ה', וציוס ג'
 שלאחר יציאתם שבת ה', ע"כ מתחלה יאלו רק על
 ג' ימים, ובה תלוי זכות גאולתם בשבת הבאה, וכשממרו
 שבת שני בתקופה נגאלו לחלוטין ואחלוי כן היו
 מוכרחים לחזור למלכים אחר ג' ימים, נמלא דמ"ש
 נלכה נא דרך שלשת ימים, האמת כן ה' בשעת
 אחרתם, ולא ה' זה רמאות ושקר חלילה, והצו"ח
 מגיד מראשית אחרית ידם מתחלה שישמרו שבת שני
 כהלכתה, וע"כ לא חזר במאמר השי"ת הזמן של
 ג' ימים, כי היתה ידיעה אללו שלא יחזרו לבוק ג'
 ימים למלכים, אבל זקני ישראל הם ששמרו לפרעה
 נלכה נא דרך ג' ימים כי כן ה' התגלוי בשעת יציאתם
 כ"ל.

ואפשר דע"י ששמרו ישראל שבת שני כהלכתה
 וצירוף חסודה הגונה נעשו ישראל קודש לה',
 ומעתה דינם של המלכים להיות לוקים ומשלמים
 על ידיהם, ומתחלה ה' ההכרח ליקח מידם הכרוב
 בחורט שאלה כמו שכתבו לעיל, ואחר שנעשו קודש
 זכו זה ועבדו בחורט תשלומין, ויוצן זה מה
 שפירשי ז"ל בשם המכילתא ויסע משח את ישראל
 מים סוף, הכיטין צעל כרחן שלא ראו לפרוש מפני
 ציח הים שהי גדולה מאוד והוארך להסיטין צ"כ,
 ולכאור קשה ממ"ש ז"ל (במס' ברכות דף ז') דבר
 נא באזי הכס וישאלו איש מאת רעהו וגר אין נא
 חלל לשון נקשה, בצקשה ממך הכיטין על כך שלא
 יאמר אותו צדיק אצרכם ואח"כ יאלו צרכו גדול לא
 קיים בהם, הרי שלא ראו ליעול הכרוב והוארך לבקשם
 ולהכירם, ומדוע נשתנה רצונם בציח הים שלא
 ראו לפרוש ממנה, ולדרכיו א"ש כי מתחלה הוכרחו
 ליעול בדרך שאלה דייקא וע"כ לא ה' רצונם לקבלו,
 כי למח להם להעריה צרכו שאינה שלהם, אבל
 בקריעת ים סוף שזכו זה בחורט תשלומין להיות
 מוחלטת אללם, שכבר ה' דינם בקודש להיות המלכים
 לוקין ומשלמין, מעתה לקחורו צרפן ללם.

באופן אחר אפשר לתרן קושית האוהבה"כ כ"ל,
 ע"י יציאתם צפיקתא כ"ל דישאלו ה'.

לא יגאלו ח"י עד שישמרו כל שבתות עולם, א"י
 יש צו שיעור ולא ידוע כמה, זה אחרין מעוט
 רבים שנים דלא זה הכחוב לסתור, ואם תאמר יותר
 כי"ל להכחוב לפרש, עכ"ל.

ויתבאר עוד בהקדם מ"ש ק"ו הישגח משח זל"ה"כ
 (צ"י חש) דכתבו המפורשים הטעם מ"ש
 חכ"ל שני שבתות דוקא, דלא הוי שבת חמישי כמאמרם
 שבתות צוים השביעי, רק אם שומר מקודם שבת א',
 וא"כ מתחילין אחריו ששת ימי המעשה ואח"כ שבת
 צוים השביעי, הרי קיים זה מלות שבת כהלכתה,
 אבל שבת הראשון ששמר, אין זה יום השביעי אחר
 ששת ימי המעשה, רק אחר כמה מלות או אלפים
 ימי המעשה, ולא קיים המלות כהלכתה, ופי' זה
 ושמרו צ"י את השבת ר"ל שריכין לשמור שבת א',
 לעשות את השבת, ר"ל כדי שיעשו את השבת האחר
 לשבת חמישי ואלו לדורותיהם לצרית עולם, וצרכות
 זה יהיו נגאלין ויכ"י כולו שבת עכ"ל.

ומעתה לא יקשה קושית המראה פנים, ולא
 יכ"י סתירה צין הבצלי והירושלמי, דבאמת אלו
 שמרו ישראל שבת א' מיד נגאלין כמ"ש צירושלמי,
 וגם הבצלי סובר כן, ומ"ש צמ"י שבת הכ"ל דלריך
 שני שבתות, הוא לטעם הכ"ל דא"ל שיהי שבת א'
 כהלכתה, אלא"כ יקדים לה עוד שבת כדי שיהי
 שמירת שבת צוים השביעי שאחר ששת ימי המעשה,
 ומחורן ג"כ קושית המהרש"א ז"ל דבאמת פ"י
 שמירת שבת א' מיד נגאלין וידרש כן ממ"ש שבת
 היום כמ"ש צירושלמי, ומ"ש שני שבתות היינו עממא
 משום דא"ל שיהי שמירת שבת כהלכתה, בלתי אם
 יקדים לה שבת א', אבל לא הכריחו כן מודכתיב
 שבתות ומיעוט רבים שנים, ולי"ק קושית המהרש"א
 ז"ל.

ובזה יתורן קושית האוהבה"כ צמאמה"כ דרך
 שלשת ימים נלך דאפשר שמעיקרה ה' יציאתם
 רק על ג' ימים, דהנה צעשור לחודש שמרו ישראל
 שבת ראשונה כהלכתה צירוף החסודה, כמ"ש
 הע"ז דלריך שמירת שבת צירוף חסודה, אולם עדיין
 חסרו להם ששת ימי המעשה, דא"ל שמירת שבת

משלח אליו אגרות ושלוחים לאמר שלח עמי ויחזרו
לי במדבר, וא"ש מה שהתחרט פרעה ואות ווי, והמשל
דומה למשל.

ומעתה יונן דברי המדרש בגיל הכ"ד ברוב ערך
יכתשו לך חויצין זכר, ר' זכריה אמר יעשו
כזבים בדצריהם כענין שגא' וכחש בעמיתו, הכוונה
בזה דע"י שאמר גם את ישראל לא אשלח שלח יד
בפקדון, וע"כ דרשו חז"ל יכתשו מלשון וכחש בעמיתו,
ר"ל שהכחש האמור כאן הכוונה ששלח יד בפקדון
כמ"ש וכחש בעמיתו בפקדון, וע"כ סייעו במדרש
בשביל שאמר גם את ישראל לא אשלח, אח"כ הוא
ה"י מחזיר על פתחינו של ישראל וא"ל לאי לשלח,
ונשתחררו מתחת ידו לחלוטין, זה כוונת הפסיקתא
שהביא לבאן הוא דוגא דשולח יד בפקדון, דפרעה
שלח יד בפקדונו ולכך הוציא הש"ת את ישראל מתחת
ידו, וע"כ נזרח פרעה ווי, כי התחרט על מה
שלח יד בהם, וא"ש קישור דרשא זו לבאן.

•

באופן אחר אפ"ל דברי המדרשים והדקדוקים בגיל
בהקדם דברי התנחומא ופרעה הקריב וגר הקריב
את ישראל לתשובה, כיון שראו ששני ישראל לאחוריהם
וחזו לפני פי החירות לפני בעל זפון, אמר פרעה
בעל זפון הסכים על גזרתי לאבדם בזמם, התחיל
לזבח לקטר ולגסך לע"י לכך מאמר ופרעה הקריב,
עכ"ד המדרש, וא"כ דריש' לאו סיפא, דצריש' דרשו
הקריב את ישראל לתשובה, וסוים דצריהם הקריב
לע"י וכו"ל דבר אחר לחלק צדיקים, ומדעצמינו
מראה דיש קישור צדיקים וא"כ הקיבור.

(ב) **אז** ישר משה וצנ"י את השירה הזאת לך ויאמרו
לאמר, במכילתא את השירה הזאת לך, לך
אמרוה ולא לבשר דמס ע"כ וא"כ גם בפסוק וליד
מ"ש ויאמרו לאמר, כפל צ' אמירות א"כ.

(ג) **איתא** במכילתא לא הביאן הקצ"ה דרך פשוטה
לא"י אלא דרך המדבר, אמר הקצ"ה אם אני
מביא את ישראל לארץ מיד מחזיקים איש בשערו

בחזרת פקדון במארים כמ"ש פקד פקדתי אתכם וגו',
והדין בשומר שלח יד בפקדון ושינה מדעת הבעלים,
שחייב לשלם הנזק ולהחזיר את הפקדון מיד, שיכולים
הבעלים לומר איך נאמן עוד על השמירה, ואפי'
בשאל ששאל על זמן קצוב ואין ציד הבעלים להחזירו
מיד עד סוף ימי השאלה, אבל אם שלח זה יד
ושינה מדעת הבעלים, דבר פשוט שיכולין הבעלים
להחזירו מיד לפני תשלום הזמן, כי אינו נאמן על
שמירתו, וצ"ב יתבאר דמתחלה בשליחות הראשונה
אמרו לפרעה דרך שלשת ימים נלך וכו' האמת כן
כי ה"י תליא גאולתם בזכות המעשים בגיל, אבל
אחר שסירב כ"כ ולא רצה לשלחם במאות הש"ת
אף על ג' ימים, ה"י שולח יד בפקדון ושינה מדעת
הבעלים ופסקה שמירתו והפקדון חזרה לבעלים
הראשונים, וע"כ נעשו בן חורין לחלוטין, ולא חזרו
אליו אחר ג' ימים.

והנה פרעה לא ידע דע"י זכות שמירת שנה וכן
התשובה נגאלו לחלוטין, אבל חשב דרך בשביל
שפגע מדעת הבעלים וסירב מלשלחם, ע"כ נפסקה
שמירתו ולא חזרו לידו, ולא התחרט על מה שסירב
ולא אצב לשלחם על ג' ימים ולא ה"י מסרב לדצרי
הש"ת, היו חזרים להתעבב צארו עד כלות זמן
הפקדון ד' מאות שנה, זה שאמ"כ ויהפך לבז
פרעה שהתחרט על מעשיו, מה שסירב לשמוע בשליחות
הש"ת, ואמר מה זאת עשיתו ר"ל לשלוח יד בפקדון,
וע"י כי שלחנו את ישראל מעצדנו, וע"י שדרשו
חז"ל ושלח מי שמשלח ואינו חוזרת וז"ש כי
שלחנו את ישראל, ששלחנו גרמנו ששלחנו לחלוטין
ולא יחזרו עוד.

ובזה יתבאר דברי המדרש שהחלטנו בפתח דצרינו,
מי נזרח ווי פרעה נזרח ווי משל למלך וכו'
קך פרעה אמר כשהיו ישראל אצלו, ה"י הקצ"ה
משלח לו אגרות בכל שעה, כה אמר ד' שלח עמי
וגו', הכוונה בזה כי פרעה ה"י סבור שאלמלי היה
משלחם על ג' ימים ולא ה"י מסרב, היו ישראל
חוזרים לארץ עד כלות הזמן של ד' מאות שנה וכל
פעם שה"י רגון הש"ת שיצאו לפניו במדבר, ה"י

ואפ"ל עפ"מ"ד צמדרש צעשור לחודש לקחו כא"ח
 שח לפסחו וקשר אותו בצרעו מעטו, ושאלום
 המזרים למח זה לכם, והשיבו לשחטו לשם פסח
 צמאות השם עליו, והיו שייכים קבות על שחטין
 את אלהיבן ולא היו רשאים לומר דבר עכ"ד המדרש,
 והנה עד שלא הגיע הקץ נעשו ישראל שלא למרוד
 באומות ולהתגרות בלוחניהם, וכמ"ש רש"י ז"ל (צפ

והארל) עכ"פ ויזום אל בניי ואל פרעה מלך מצרים,
 זום עליו לחלוק לו בצור בדצריהם (עיין בדברנו שם
 שבארכנו צה) דענין זה של התגרות באומות וכלל
 באיכרם של דמוקת הקץ, אולם עכשיו כשהגיע הקץ
 ה"י רצון הבור"ת צה שיתגרו בהם, כמ"ש צמד"ר
 (פ' צה) משכו וקחו לכם אלא הה"ד (תהלים י"ז)
 יבשו כל עוצדי פסל זר, אמר לו הקצ"ה חייך
 חין ישראל ויזאים מאח עד שיחטו את אלהי מצרים
 לעיניהם שאודיע להם שאין אלהיהם כלום וכו',
 אמנם מפני שבזמן הקץ אפשר שיבזו בניי לעשות,
 וכמו שטעו בני אפרים בחדש צה להקדים את הקץ,
 והוא עון נורא וצבוע"ר רצום נכשלו צה בעיקר צה
 דמשיחא, ע"כ ראה השי"ת להורות שאין לעשות מעשה
 בענין זה כ"א על ידיהן של הזקנים, וז"ש צמד"ר
 על שטעו הזקנים את ישראל להאמין בשמי וכו',
 ע"כ יהיו ישראל שחטין פסחיהן על ידיהן של
 הזקנים, דלפי ששטעו האמונה בישראל ע"כ הם
 נאמנים על הדבר, וענין גדול צה שהוא מעקרי
 האמונה לר"ך שיתחיל ע"י הזקנים, ואף הזקנים לא
 עשו עד שראו צמשה ואחרן שכן עשו, וצוה יובן
 דברי רש"י ז"ל וילכו ויעשו בניי כאשר צוה ד' את
 משה ואהרן וגו' אף משה ואהרן כן עשו, להורות
 שלא עשו ישראל ולא הזקנים כ"א אחרי שראו
 עשייתן של משה ואהרן.

ובזה יתבאר לענינו דבר צה צהרנו לעיל (בדבר
 הקדום) כי מ"ש הכתוב פן יחם העם וגו'
 ושבו מצרימה, ר"ל שיבזו לבחית עומת מצרים
 שהיו משוקעים צה עד הנה, וצרחות מלחמה זה
 מלחמת עמלק שטעו כמ"מ וכוונה מלחמת היר, וצ"ל
 ועד"ז פ' צ"ך עכ"פ עיי"ש, וחשש זה מזה בכל
 הדורות, וצחקת הדור הכול נחקטו כל דורות
 העתידים וכו' שהסיבן הקצ"ה לך צמד"ר וכתורה

ואדם צברנו וחס צעלים מן התורה, אלא אקופס
 צמד"ר מ' שח שיכיו אובלן מן ושותין מן הבאר
 וכתורה צבלת צגופן וכו' עכ"ד המכילתא, וצבר
 דקדקו לעיל דכתיב צה לא יתקנו דורות הבאים
 שלא יהיו אובלי המן, וצורה ששאל למקומה תורה
 מה תהא עלי.

ויתבאר עפ"מ"ש רש"י ז"ל צשה"ש עכ"פ אס לא
 חדעו לך היפה צגשים אלו לך צעקבי האל,
 אס לא חדעו לך כנסיותי ועדתי וכו' איכב חרעו
 ותנלני מיד המציקים לך וכו', התצוני צדרכי אצותיך
 הראשונים שקבלו תורתו ושמרו משמרתו ומצותו ולכי
 צדרכיהם עכ"ל, וצאה יש מקום לשאל מה לורך
 להתצון צדרכי הראשונים צשמירת התורה ומצותה,
 וכו' התורה"ק מלמדת אותנו דרך החיים לשמור משמרת
 צמל"ת וצוחה העשי צמ"ע, גם מצורה לנו הקבלה
 צחושצ"ע, ומה לורך עוד להתצון צדרכי אבות
 הראשונים, אמנם חין זו שאלה כי האדם עלול לעשות
 וישנם מגלי פנים צתורה המסלפים ומצויפים צברי
 תורה צפעטים של שקר, היפך דעת התורה ורצון
 הבור"ת, ועלול האדם להימשך אחריהם לעשות
 מדרך האמת, או יפול צלצו ספק האמת עם מ',
 וא"א להשיג האמת בצרור צדעת התורה"ק וצ"ל ע"י
 התצונות צדרכי האבות ואופן הציגהם צשמירת
 התורה ומצותה.

ועד"ז יל"פ צפ' הפסח דכתיב ויקרא משה לכל
 זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו לכם אלא
 וגו', וצמד"ר (פרשה ע"ז סימן א') אמר הקצ"ה
 הריני פורע לזקנים על שטעו את ישראל להאמין בשמי
 וכו', שהיו ישראל שחטין פסחיהם על ידיהן של
 זקנים שנאמר ויקרא משה לכל זקני ישראל עכ"ד
 המדרש, וראוי להבין מדוע לא סגי שיקיימו מצות
 הפסח עפ"י הצינו שיאמר להם מצרע"ה מפני
 הצבורה, וכדרך שאר המצות כולם ומצ"ה ה"י לורך
 צמורה זו להיות נעשית על ידיהם של הזקנים, גם
 יליד להבן צפסופן וילכו ויעשו בניי כאשר צוה ד'
 את משה ואהרן כן עשו, פרש"י אף משה ואהרן כן
 עשו, וצ"ב מה לורך להשמיטנו זאת שאף משה ואהרן
 קיימו מצות השי"ת בהקצנת הפסח, וצודאי לא
 יעלה על הדעת היפך זה.

וַיָּבֹאוּ לְבָרָא מִמֶּמְכָּרֵי וַיִּסְפֹּךְ לָבֶז פְּרֻסָּה וּגְרֵי וַיִּחְמְרוּ
מִכָּאֵת עֲשִׂינוּ כִּי שְׁלַחְנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִעֲבָדָיו,
וְהַפְּרָשָׁה זֹאת וַיִּסְפֹּךְ נִפְכּוֹ לְרֹדֹף אַחֲרֵיהֶם בְּצִבּוֹל מִמּוֹסִם
וְהַשְׁאֵלִימוֹס, וְהַדְּקוּקִים כָּבֵד וַנִּפְרְטוּ לְעֵיל דְּרוֹשׁ הַקְּדוּס
(קוֹשֵׁיָא צ' ג' ד' עוּי"ש) וְנִלְשִׁים בְּהַקְדָּם דְּבָרֵי הַבְּמִרְא
(בְּרֻכּוֹת דָּף ע' ע"א) דְּבַר נָא בְּחַזְוֵי הָעָם וּגְרֵי אַחֲרֵי
דְּבָרֵי ר' יוֹנָי אֵין נָא אֵלָּא לְשׁוֹן בְּקֶשֶׁה, אֵיל הַקְּבִיבָה

הי"ל ופרעה הקריב וגוי הקריב את ישראל לתשובה וכי התחיל לזבח לקטר ולנסך לע"ז לכך נאמר ופרעה הקריב, ולדרכנו צ' הדרשות יש לכם קישור להדדי וע"כ לא חילקנו במדרש ציניכם לומר דבר אחר ולעשותו צ' מימרות, דזה כי כוונת רשעתו לעשות שיהיה ולהכשיל ישראל בדרך של שותפות כנ"ל.

אור"ל צני" לא נתפסו ברשתו ונתייחדו לצבם בלתי לדי לצדו, ח"ש במדרש הי"ל אז ישיר משה וצני" את השירים הזאת לדי, לדי אמרוה ולא לצי, שהיתה כוונתם זכר וצבורה בלתי לדי לצדו, בלי שום כוונה משותפת, וכן ענין אחר משה רבינו ועל דעתו וכוונתו, ולז"ל ויאמרו לאמר, ר"ל לאמר לדורו שילמדו דרך בעבודתו ית, שבה"י מיוחדת לשמו ית' בלי שום כוונה משותפת וכמשה"כ זה אלי ואנוהו, זה למעוטי כוונת שיתוף לשקף ש"ש וד"ל ח"ו, ויוצן זה דברי המדרש ויאמינו צד' ובמשה עבדו, אם במשה האמינו צד' לא כש"כ ומה ת"ל במשה עבד' וצי, ולדרכנו הכוונה והאמונה בהש"י"ת לריך שבה"י כפי מסורת הקבלה שקבלו ישראל דור מדור ודור הראשון קבלו ממשרע"ה ועשו על דעתו וכוונתו, כמ"ש לעיל במאמר"ל חף משה ואהרן בן עשו, חולת זה אין זה אמונה שלימה וצבורה ועלול האדם לעשות בלמונות השותפות, וזה משמיענו הכתוב ויאמינו צד' ובמשה עבדו, שבה"י אמונתם בהש"י"ת ע"י שנתנו אומן במשה רבינו ודרך עבודתו, ועשו על דעתו וכוונתו וע"י"ת היתה אמונתם זכה שלימה וצבורה, ולז"ל ומה תלמוד לומר במשה דל"ל מלאות האמונה זולתו, והש"י"ת יזכו שבה"י דבוקים בדרך האמת בקדושה ובעברה, ולראות במהרה בישיבת כל ישראל ושמתתו בהתרוממות קרן התורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו צנ"ל.

*

באופן אחר יתבאר הדקדוקים הי"ל בהקדם מ"ד במכילתא כי קריב הוא קרובה השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, השבועה לי באלקים הנה אם תשקור לי ולגויי ולנכדי, ועדיין נכדו קיים, וצי"ב הלא מפורש בפסוק אחר כי אמר אלקים וגוי, ולפי"ד

ובזה יבואר מלמח"כ ויהפך לצב פרעה וגוי ויאמר מה זאת עשית כי שלחתי את ישראל מעבדתי פרש"י בשביל ממונם שהשאלום, ודנה לשון שילוח ידק רק על שליחות לחלוטין ולא על ילידה זמנית, במ"ש ז"ל צנ"י (יצמות קריב ע"כ) ושלחתי מי שמשלח ואינה חוזרת יתה ז' שמשלח וחוזרת, כרי דנתמעט ממשמעות ושלח ילידה זמנית, והנה פרעה חש שח"ן זה אלא ילידה זמנית ועתידין לחזור אליו בזהכח, כי לא נשלם זמנם עדיין, ואמנם ממה שראה שהקפסם דרך המדבר, ונתקיים בהם הצעתה הרכוש נתברר לו שבה"י ילידתם לחלוטין ולא יחזרו עוד, ח"ש ויהפך לצב פרעה וגוי ויאמר מה זאת עשית כי שלחתי את ישראל וגוי, ר"ל שליחות לחלוטין וע"כ פרש"י בשביל ממונם שהשאלום, דמזה נתברר לו שלא יחזרו עוד, וע"כ נהפך לבו לדרוך אחרים, כי לא הי' דעתו מעיקרה כ"ל ילידה זמנית.

והנה רש"י ז"ל פי עה"פ ויקח שם מאות רכב צהור וגוי מביבן היו הבהמות הללו וכו' כרי נאמר וימת כל מקנה מרים וכו' משל מי הי' מהירא את דבר ד' וגוי, ובמדרש תנחומא מסיים זה כרי למדנו שהירא את דבר ד' הם היו תקלה לישראל, וכבר ביארנו (בדרוש הקדום) סגרת אותן הירא את דבר ד', דע"כ הי' בהם איזה בחינה ירלה חלונית מיראת העונש כמו שהעיד עליהם הכתוב, ואיך לא יראו לנפשותם לדרוך אחרי ישראל, אמנם הם היו פוסחים על צ' הסעיפים שהיו יראים את דבר ד', וגם מעבדי פרעה היו להיות סרים למשמעתו, וכוונתם הי' לדרוך אחרי ישראל ולהחזירם ולהשיב אצדון אומה הישראל ח"ו ע"י התצנחותם (עיין באריכות בדבריו לעיל) וזה תקלה גדולה לישראל יותר מהמפרסמים רשעתם בגלוי, ומליון שאמר יהושע לישראל שיצתו אם לעבוד את ד' או כע"ז, וביאר בעל העקידה ז"ל צ"י וחתתן דמוטב שיצתו זה או זה משיתחתו שיהיה כח, וכן אלי אמר לישראל עד מתי אתם פוסחים על צ' הסעיפים אם ד' אלקים לבו אחריו ואם הבעל לבו אחריו, ועכשיו נתחבר פרעה עם הירא דבר ד' לדרוך אחרי ישראל, ואזו ביטותם להכשיל את ישראל בדרך זו של שותפות, לשקף שם שמים עם הע"ז, ובה יתבאר דברי התנחומא

הדור גרם תקומה להסע"א והוא הסיבה אשר האריך ימים וכדו של אצימלך ונמנעו מליכנס לא"י מפני השצועה, וזכו יוצן דברי המכילתא כי קרוב הוא קרובה שצועה שנשבע אברהם אבינו לאצימלך וכו' ועדיין נכדו קיים, אמנם יפלא מדוע האריך ימים כ"כ לננוע בניסתן של ישראל לא"י, ע"ז יצחק טעם הפסוק כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מארמיה, וכ"ז שקיים חשש זה אין עדיין שלימות בישראל ולכן האריך שנים נכדו של אצימלך, ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתיים שלא היו יכולין ליכנס מיד לא"י כי קרוב הוא וגו', והכל חדא טעמא הוא והא' בזה תליא דמכ"ע קרובה השצועה כי אמר אלקים וגו'.

ועד"ז חפ"ל במלחמה"כ (פ' בל) ותחזק מנרים על העם למחר לשלחם מן הארץ כי אמרו כולנו מתים, פירש"י מדברי המכילתא אמרו לא בגזירת משה הוא, שהרי אמר ומה כל זכור, ואכן אף הפשוטים מתים, ולכאורה הרי משה רבינו התרה בהם רק על הזכורים שימותו, והמה ראו בכל המכות שנתקיימו בכל אופני התנאים כאשר התרה בהם משרעי"ה בלי שינוי מגרעת או תוספת, ומדוע חששו במכה זו דייקא שלא יהי בגזירת משה, ואפשר שהשיגו בזה עוממאס, שנחשלו ישראל בליל הילולא למדריגת קדושה עליונה, ומפני שראו שאף הפשוטים מתים חששו לסיבה, שכבר הגיעו ישראל לתכלית השלימות כצחי' דלעתיד, ואז הסע"א כליל יתלוף והאלילים כרות יכרתו, ולזה ותחזק מנרים על העם למחר לשלחם מן הארץ כי אמרו כולנו מתים, דלעומת שנחשלו ישראל בקדושה תהי' הירידה להם, ומוקד עליה על לזם לעבדם ולהתגבר למולם, אמנם אחר שראו שלא נחם אלקים דרך ארץ פלשתיים כי קרוב הוא, קרובה השצועה וכו' ועדיין נכדו קיים, השיגו מזה שלא הגיעו ישראל לשלימותן עדיין, ע"כ התחזק פרעה על ששלחם, וז"ש ויהפך לבב פרעה וגו' ויאמרו מה זאת עשית כי שלחנו את ישראל מעבדיו, כי מעיקרה שלחם מיראת המות שאמרו כולנו מתים, ועכשיו נודעת להם שלא היה מקום ליראה זו.

וה"ש במדרש ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים וכו', מי לוח ווי פרעה לוח ווי, דמפני

המכילתא בלח"ה לא היו יכולין ליכנס לא"י מיד מפני השצועה ומה לורך אל העטם של פן ינחם העם וגו'.

וה"פ בזהקדם מה דליתא במד"ר פ' וירא (פ' י"ד סי' ב') עה"פ ועתה השצועה לי וגו' אם תשקור לי ולגויי ולנכדי, אריב"ח כתיב (תהלים ל"ח) ואויבי חיים עמנו, מה שניתן לאברהם לשבע דורות ניתן לאצימלך לשלשה, למה לא נחם אלקים דרך ארץ פלשתיים שעדיין נכדו קיים, פי' רש"י ז"ל ואויבי חיים עמנו שהאריכו שנים, שמה שניתן לאברהם לשבע דורות וכו', שכשנכנסו ישראל לארץ כבר עברו ז' דורות מאברהם יצחק ויעקב לוי קהת עמרם ומשה, ומזרעו של אצימלך לא עברו אלא ג' דורות שכשאלו ממנרים לא היו כי אם ג' דורות אבל לא נכנסו עד ארבעה דורות וכו', ולכאורה יפלא הלא נעשו לישראל נסים ונפלאות אשר לא נשמעו בכל הארץ קריעת ים סוף וכו', ואיך לא זכו להעביר נכדו של אצימלך מן העולם ולא ימנע מהם בניסת הארץ, ולא עוד אלא שהאריך ימים שלא כדרך העטע, ולא מצעו לדברי הרמב"ם בפי' המורה שכתב דאף צימים קדמונים מאדם עד נח לא היה אורך השנים העצמיים המורגלים, כי היה החידוש הזה בלתי ההוא בהנהגתו וכו' או על דרך נס, ולפי דבריו צוודאי יקשה מדוע נעשה נכדו של אצימלך גם זה שהאריך ימים כ"כ, שאף בדורות הקדומים לא האריכו ימים כ"א יחידים, ואף לדעת הרמב"ן שכתב בפי' בראשית עה"פ ויהיו ימי אדם שאז האריכו ימים כל הדורות, עכ"פ הכל מודים שאח"כ נתקלרו השנים, ומדוע נכדו של אצימלך האריך ימים כ"כ הרבה דורות.

ויתבאר עפ"ימ"ד בגמ' מגילה (דף ו' ע"א) אמלחא בהרעה (יתחקאל כ"ו) אם מליחא זו הרעה זו וכו' רנ"י אמר מהבא ולאום מלאום יאמן, וכ"כ רש"י ז"ל עה"פ ולאום מלאום יאמן, לא יאזו בגדולה, כשהו קם זה גופל וכו' לא נתמלחא לור אלא מחורבנה של ירושלים עכ"ל, נמלא כשישראל זוכין אל השלימות והתגברות הקדושה אז יש גפולה וירידה להסע"א, ולהיפך ח"י הסע"א יש לה תקומה, וכשאלו ישראל ממנרים לא היו עדיין שלימים בקומת הקדושה ועון

זא סוס פרעה, זה דוכה אמור רצון צמדרש על פסוק זה, אלו היו אומרים כי מלך לא היה שום אומה ולשון שולטת בהם וכו' עיי"ש, אי"כ נראה שטעם ישראל צאומרם כי ימלך בלשון עמיד, אצל כד מעיניו היו מוכרחין לומר כן, זה דברי אמור רצון צפ"ק דסוטה ע"פ הכה נתחכמה לו, נתחכם למשיטין של אלו במה נדונים באש וכו' אלא באו ונדונים במים שכבר נשבע שלא יצא מצול לעולם, והם אינם יודעים וכו' שהוא אינו מציא אצל הם באים ונופלים לחורו, כמו שהי' לפי האמת כי בא סוס פרעה וגו', והנה ממה שהולך הקצ"ה לצוא על המצרים בעקפין להביאם בחורו, כדי להחלל משבועת המצול, זה כי הוכח צורח לישראל ועדיין לא נשלם העולם במלכות שד"י באופן שיהי' כי אחד וכו', אלא תהי' עוד אומה ולשון שולטת בהם, דא"כ כל מהכח שצוה המצול, דכבר אמור רצון צעמח צמדרש (כאצא בילקוט פ' נח) ע"פ שמים כל ימי הארץ אצל כשיגיע העת שכתוב צו כי שמים כעשן וגו', הארץ כבדד וכו' אז חופר ציום הכוא עיי"ש, הרי שבאשר יבא תיקון העולם דאז לא תהי' שום אומה ולשון שולטת בישראל דציום הכוא יהי' כי אחד ושמנו אחד ממילא בעלה שצוה המצול, וא"כ דון מינה ולאוקי באחרת מדרשו ישראל דאכתי היתה שצוה המצול באיחנה הראשון, מדהולך הקצ"ה להתנהב כביכול צמדרש בחכמה דכוא אינו מציא אלא הם באים ונופלים לחורו, עכ"ל דאכתי לא מעא זמנא לתקן עולם במלכות שד"י ועדיין פקידה היא, וממילא שפיר עבדי דלא אמרו כי מלך אלא כי ימלך לשון עמיד, והיינו חילוינו לישראל לפי שראו כי בא סוס פרעה וגו' עכ"ל, מצואר מדבריו שאלמלי הי' אז עולם התיקון, לא הי' נזקך להקופם דרך המדבר ים סוף רק הי' מציא עליהם מצול במלרים וישראל היו הולכים בדרך הישבה דרך ארץ פלשתיים.

ובזה יבין מה שזוהר משה ווי על שלא יכנס לארץ, עפ"י ש"ס ז"ל דאלמלי הי' עולם התיקון מיד, הי' מרע"ה יכנס לארץ, ורק מפני שלא הי' עוד עולם התיקון לא הי' יכול ליכנס לארץ כי אם הי' הוא צוה המצול לא הי' יכול ליחרב בראיחא בגמ

שלא נחם אלקים דרך ארץ פלשתיים, ע"כ התחרט פרעה על שליחותם ואזרח ווי, וא"ש קישור דרשתיס להכא, והנה אלמלי הביגו ישראל שלימותם, הי' מיד עולם התיקון וכו' מרע"ה יכנס עמון לארץ ולא הי' חורבן עוד במצואר צד"ל אלא שלא זכו לה ע"כ לא יכנס מרע"ה לארץ, וזהו יצואר חידך דברי המדרש מי צוה ווי משה צוה ווי שלא יכנס לארץ, דממה שלא נחם אלקים ד"ה פלשתיים, נחצור שלא הביגו עדיין לשלימותם ולא צוה ווי שלא יכנס לארץ וכו'.

*

באופן אחר נראה לפרש דברי המדרש בגי' מ צוה ווי וכו' בהקדם מיד עוד שם צמדרש אעפ"י ששלחם פרעה לא נתנחם הקצ"ה, משל למד"ד למלך ששבע בנו וכלך אציו והלילו מן הלסטים והרגו, וכו' הכן אומר לאציו כך וכך עשו לי וכו', אעפ"י שהרגו לא הי' מתנחם וכו' כך עשו המלרים וכו' אעפ"י הי' אומר אינו מתנחם עד שאתרוג לכולן וכו' לכך נאמר ולא נחם עכ"ד המדרש, לכאורה י"ב לפ"ז קישור דברי הפסוק ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתיים.

צ) במכילתא דרשו כי קרוב הוא קרובה השבועה ששבע אחרים לאציומלך השבעה לי באלקים וגו' ועדיין נכדו קיים ע"כ, וי"ב דברי מפורש בפסוק טעם אחר פן ינחם העם וגו' ושבו מלרימה.

ג) וחמשים עלו צי"י מאמ"ל, פירש"י אין חמושים אלא מזויינים וכו', וי"ב דמה ענין זה להסיבין דרך המדבר, ומקומה הייתה נכון בספור יליאחם צ"ב.

רחב"ל בהקדם דברי השפת אמת מר' ישמעאל הכהן (פי' בשלח סימן ל"ד) ח"ל: צמדרש האצא בילקוט פרעה זו הי' ימלך לעולם ועד למח כי בא סוס פרעה וגו' ע"כ וי"ב, ונלעג"ד דהסגון וכו' כך דהוק"ל למח אמרו דוקא הי' ימלך בלשון עמיד, ותיקן דהיו מוכרחין לומר דוקא כך לפי שראו כי

זנו ישראל לשלימות, לא הי' צורך להיות מזוינים, אבל מפני שלא הגיעו עדיין למידה זו, ע"כ ויסב חלקים את העם דרך המדבר ים סוף, ומכ"ע וחמשים עלו צ"י מאמ"ס.

*

באופן אחר אפ"ל דברי המדרשים הנ"ל ויחי בשלח פרעה את העם מי לוח ווי פרעה לוח ווי וכו', ד"א מי אמר ווי משה אמר ווי וכו' וי"צ וכבר נפרטו הדקדוקים לעיל.

(ג) **במכירתא** ולא נחם חלקים דרך ארץ פלשתיים כי קרוב הוא, קרובה השבועה שנשבע אברהם אבינו לאבימלך ועתה השבועה לי בחלקים הנם וגו' ועדיין נכדו קיים ע"כ, וי"צ דהלא מפורש בכתוב טעם אחר פן ינחם העם בראותם מלחמה וגו', ולדברי המכילתא הרי לא הי' צמאיות שילכו דרך ארץ פלשתיים, מחמת איסור השבועה דרמיה עליהו ומה צורך עוד לטעם הכתוב פן ינחם העם ושבו מלרימה.

(ג) **ויאמר** הי' אל משה מה תעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, פירש"י מה תעק אלי עלי הדבר תלוי ולא עליך, וי"צ לדאדעה לטעם זה התפלה מחוייבת, שבו יתי' תלוי הישועה וע"כ ענינו תליות חלוו שיושיענו וצעת צרה לכ"ע התפלה חייבת לדורייתא, ומ"ע מנעוהו הקב"ה למשרע"ה מלהתפלה.

(ד) **במד"ש** (פי' כ"א סי' ח') דבר אל צ"י ויסעו, יסעו דבר מלבן וי"צ כהונה ואינו מבורח מכו הדבר.

(ה) **עוד** צמדת (הוא ציטתה משה) ח"ל הקב"ה למשה הים סוער והשונא רודף ואחיה עומד ומצבה בתפלה, ח"ל ומה עלי לעשות, אמר לו ואחיה הרים את מען, בראות שעה אחרת הי' ימלך לשלם ועד עכ"ד המדרש וי"צ.

(ו) **ואתה** הרים את מען ומשה את ידך על הים ובצפת במד"ר (פי' כ"א סי' ט') ח"ל הקב"ה

סועה שנמשכה ידי משה לא שלטו ידי חושים וחי' ח"י חשש כלי, וע"כ שפט משה רצונו ממה שהסכים דרך המדבר ים סוף שאין עדיין עולם התיקון ולא יוכל ליכנס לארץ, ולזה לוח עכשיו ווי על שלא יכנס לארץ.

והשתא יוצן דברי המדרש הנ"ל ולא נחם חלקים, אמר הקב"ה ח"י מחנחם עד שאברוג לכולן שנאמר וינער הי' את מלרים צחור הים וכתוב סוס ורכבו רמה צים וכו' לכך נאמר ולא נחם עכ"ד המדרש (עין קושא ח'), ולדרכיו ח"ש ומקושר דרש המדרש עם פשוטו של מקרא, דמפני שהי' עדיין קיים חשש זה פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מלרימה, ה"ז מורה על העדר השלימות ולא הגיע עדיין זמן תיקון השלם ח"כ שבועה המצול עדיין קיימת, ומכ"ע אמר הקב"ה ח"י מחנחם עד שאברוג לכולן וינער הי' את מלרים צחור הים, וזהו טעם הכינן דרך המדבר ים סוף כ"ל, וזהו ח"ש מה שזוה פרעה עכשיו ווי, כי מה שהסכים הקב"ה דרך המדבר ים סוף, השיג שעתיד הקב"ה להתנקם ממנו על הים, דלילולא כן הי' מוליכם בדרך הפשוטה לא"י מיד, וע"כ לוח ווי.

ולדרכיו יתבאר דברי המכילתא (לעיל קושא צ') כי קרוב הוא קרובה השבועה שנשבע אברהם לאבימלך וכו' ועדיין נכדו קיים, ומקושר עם פשוטו של מקרא, דאלמלי הגיעו ישראל לשלימות התיקון, היו הפלשתיים מוותרים על השבועה, וכמו שיכ"י לעתיד שכל האומות יביאו שי למלך המשיח, וא"כ הי' אפשר להם לעבור לא"י דרך ארץ פלשתיים מצלי העצרה על השבועה, אלא מפני שהי' עדיין קיים חשש זה פן ינחם העם וגו' ושבו מלרימה, לזה לא נחם חלקים דרך ארץ פלשתיים כי קרוב הוא כי קרובה עדיין השבועה וכו'.

ויובן צה קישר הכתוב וחמשים עלו צ"י, פירש"י אין חמשים אלא מזוינים, עפ"מ"ש רש"י ז"ל צ"י דברים ע"כ"פ צהו ורשו את הארץ, אין מעשרר דבר ואינכם צריכים למלחמה, חילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זין עכ"ל, מבורר שאלמלי

זאת וכו', וז"פ בגמרא דבאמת אין הקצ"ב עושה נסים ונפלאות רק לישראל עם קרובו, ולאומי"ע מכה אותם השי"ת בעונשין וגו' ואלא את ישראל מתוכם, ועיין נתקדש ש"ס. ואריכים הם להלל את השי"ת מה שנתקדש על יד ש"ס, וז"פ הללו את ה' כל גוים חנוכים ונפלאות שעושה הקצ"ב עם ישראל ונפרע להם מכל לריבם הוא צדיקו, כלומר שאלו הנסים והטובות הם מתחמס, שעי הכאתם נעשה נסים לישראל ונתקדש ש"ס על ידם, ולעמוד גם

האומות ושמחו ויכללו וישבחו לה' על הכבוד שעושה לישראל, וכמו שפי בספר צינה לעמים (דרוש י"ט) עכ"פ הני' הללו את ה' כל גוים וגו' כי גבר עלינו חסדו, וקשה לרזון ששמה שמעון מה איפיקת לה, ואיך יאמר לגוים שיהללו וישבחו על כי גבר עלינו חסדו, ותי' שעושה ותועלת גדולה נמשך לאומות ממה שעושה הקצ"ב נסים ונפלאות לישראל, כי בעודנו בגלות אין השגחתו יתי מתפרסמת ולא נוכח חלקותו האמיתי אלל הכל, כי הם נעזרי ידיעתו, אבל לעתיד ע"י גאולת ישראל תתפרסם גדולתו ויכלתו, וכל העולם יכירו וידעו כי אמת מלכותו ואפס זולתו, ה"ש תועלת גדול מה לעוירים לא ראו אור, ולא אמר אתם הגוים הללו ושבתו שמו יתי, על כי גבר עלינו חסדו להוציאנו מאפילה לאורה, כי הלא ע"י חסד זה ואמת ה' לעולם, האמת בגמור מאלקותו יתי מתפשט לעולם בכליו כי כולם יכירוהו, וכיון שכן גם אתם חייבים להללו ולשבחו ע"כ דבריו.

ובתב הרמז"ס ז"ל באגרת חיון שכשיצאו מלך המשיח, לא יתקדש לחוס עם מלכי האומות רק ע"י שיראו גדול חכמתו וקדושתו וי"ה להם התבטלות נגדו בלי שום מלחמה, נמצא לפי"ז אלמלי ה"י גאולת מלכים גאולה שלמה שבי' מניחות לה כני', אז לא ה"י מתחרט פרעה מה ששלח את ישראל מארצו, שהרי ה"י משיג את גדול התועלת שהגיע גם אליו מה שנתקדש על יד ש"ס, ורק מפני שלא ה"י עדיין השלימות הגמור, לא ברא האומות להשגה זו לראות האמת, ע"כ נוח ווי על ששלח את ישראל מארצו, ומבואר בספרי"ק דאלמלי זכו ישראל אז לחיון השלימות ה"י משרע"ה נכנס לא"י עממה, וה"י ה"י צדיק ויח"ק ולא ה"י נחרצ לעולם דלא

למשל השלך את מעד שלא יאמרו חילולי המטה לא ה"י יכול לקרוע את הים וכו', וז"כ דלפי"ד המדרש שנעשה הנס ע"י נטיית ידו של משרע"ה ולא באמתו המטה, מ"ע נראה הקצ"ב להרימו ולהשליכו אח"כ, הול"ל נכח את ידך על הים ובקעתו, גם מ"ע בקריעת ים סוף נראה הקצ"ב להשליכו שלא יאמרו וכו', ולא חשש כן בשאר האומות שנעשו ע"י המטה.

ז' בתיב (צ"י שמות) ואת המטה הזה תקח צידך אשר תעשה צו האומות, וכן סידר המגיד ובאומות זכ המטה שאמר ואת המטה הזה תקח צידך וגו', הנה ביאר הרמזין ז"ל (צ"י ראה) עכ"פ כי יקום בקרבך נביא וגו' ונתן אליך אות או מופת, וז"ל ענין אות סימן על דבר שיהי' צדמויות, כי כשיצא הנביא ויאמר, דבר פלוני עתיד להיות לדמיון שיהי' כך, יקרא אות וכו', והמופת יאמר על דבר מחדש שיעשה לפניו בשינוי טבעו של עולם עכ"ל, ולפי"ז מ"ע נקרא המטה אות ומהו ענין הדמיון שבו, ויותר יאות שיקרא מופת ע"ש הפלאים שנעשו על ידו במכות מלרים.

ויתבאר כל הענין עפ"י"ש במכילתא דאלמלי זכו ישראל היו נגאלים במלכים גאולה לדורית שאין אחרי גלות עוד, אלא שלא היתה אחרת מספקת לכך וע"כ היתה רק גאולה לשעה, ונקדים מ"ש בספרי"ק קדושת לוי זל"ה"ה לפרש אומנם ז"ל (פסחים ק"י ע"ג) הללו את ה' כל גוים חנוכים ונפלאות דעידו צדיקו, כל שכן אנו דגבר עלינו חסדו, ולבאר דברי רז"ל נעלמים מאתנו וכו', הלא מקרא כתיב או הנסה חלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי, וזה עיקר הצעותיו שהצו"ת מראה גדול אהבתו ותשוקתו לעמו בית ישראל שכל דור ודור עושה לנו נסים ונפלאות ומשלים גמול לכל אויביו ונפשינו, וחלילה לומר שהשי"ת עושה להם נסים ונפלאות, ותוכן חירותו דע"י הכחות הרשעים שהצו"ת עושה בהם דין, נתגדל ונתקדש שמו יתי בעולם, וזה באמת עושה גדולה גם להם דמאחר לא תלא רעה כתיב, וכאשר יפקחו עיניהם יראו גדול התועלת המגיע להם, רק הרשעים הם ערלי לז ולבם אטום מהבין

שלטו באויצים צומשע ידיו, נמאל דמע שלא נכנס
משרע"ס לא"י מיד, מפני שלא הגיעו ישראל לתכלית
השלימות עדיין.

ובזה יחוייבו דברי המדרשים ה"ל פרעם צווח
ווי, ואידך דברי המדרש משה אמר ווי על
שאינו נכנס עמכם לארץ, ושניהן על קוטע א' יסוצו,
דמפני שלא נחס חלקים דרך ארץ פלשתיים, מעטס פן
ינחס העם וגוי ושצו מלרימה, ה"ז מורה שלא
הגיעו ישראל עדיין לשלימות האמיתי, זמ"ע משה
צווח ווי על שלא יכנס לארץ, וגם פרעם צווח ווי
על ששלחם, ואלמלי ה"י חיקון השלימות מיד, ה"י
שש ושמה על כי גבר עלינו חסדו יתי כ"ל. ויחצאר
זה גם דברי המכילתא ה"ל כי קרוב הוא קרובה
השבעה שנשבע אברהם אבינו לאבימלך וכו' ועדיין
נכדו קיים, והוא מקושר עם טעם הכחוד פן ינחס
העם וגוי, דאלמלי זכר ישראל לחיקון השלימות ה"י
הפלשתיים צענזם מצטלים השבעה, דהנשבע על
דעת חבירו אינו יכול להחיר שבעתו שלא צפניו,
אבל על דעת המודר יכול להחיר, ואז היו כל האומות
מכירין שגדולתם של ישראל טובה ותועלת גם להם
ובל"ס היו מוותרין על השבעה, אלא מפני שה"י
קיים החשש זה פן ינחס העם וגוי ושצו מלרימה,
זכמו שחמרו אח"כ נתמה ראש ושצוב מלרימה,
ודרשו ר"ל אין ראש אלא ע"י, ע"כ לא זכו לגאולה
לנחיות מיד זמ"ע כח השבעה עדיין במקומה עומדת,
ול"א במכילתא קרובה השבעה שנשבע אלה"י וכו'
ועדיין נכדו קיים, והוא טעם א' עם טעם המפורש
בפסוק פן ינחס העם וגוי.

ועד"ז יתבאר דברי המדרשים ה"ל צענין קרי"ס,
בהקדם מה שפירשתי בספרי ויואל משה (מחמר
א' ס' כ"ד) מ"ש ר"ל (כתובות ק"א ע"א) שהשביע
הקצ"ב את ישראל שלא ידחקו את הקנן, פירש"י
ז"ל שלא ירצו בחמונים על כך יותר מדאי, וק"ז
זל"ה"ה בתפלה למשה (ס' קכ"ז) וצפ"י על שה"ס
עמד בדברי רש"י אלו דאינו מובן מה הוא הגבול
של בקשת רחמים ומה נקרא יותר מדאי, ועיי"ק
למה לא מנינו בדברי הפוסקים שחבירו שלא להפציר
בתפלה על הגאולה, עיי"ש שפי' לדרכו, והנלפע"ד
עפ"י הגמ' ב"מ (דף פ"ב ע"ב) א"ל ה"ה שביח

ודנה משה רבינו ודאי ה"י לו כח תפלה זו המכרחת
כ"י חייא וצניו, ואפשר שעד"ז היתה תפלה
משרע"ס על ישראל בעמדם על שפת הים, כי ידע
שיגלו ישראל מיד מלרים ולא יצטעו בים כי כבר
הצטעו הצו"ת בהול"ך את העם ממלרים תעבדון
את האלקים על הכר ה"ה, וצבכר שזילם הש"י
כדי שיהיו ראויים לקבל התורה ולהכניסם לא"י,
אזכרם ר"ה משרע"ס לפעול בתפלתו שח"י גאולה
נאחיות שאין אחרי גלות עוד, ולא היתחבו מן
השמים דלא ה"י עדיין זמנו, ול"א לו הקצ"ב מה
חשק א"י, וכפירש"י עלי הדבר תלוי ולא על"ך, דענין
הגאולה לא נמסר לשום נבואה, כ"א ציד הצו"ת
לכדו ואפס בנתן גאולתו לימות המשיח, ולטעם זה
מנוע מן השמים רצון לדיק ולא הרשאו להתפלל
תפלה המכרחת למחר הגאולה לפני זמנו.

ו"פ המדרש דבר אל בני ישראל ויסעו ויסעו הדבר
מלך ר"ל שילמד לבני דעת שדבר זה לעשות

גם ממה שאזכר לו יחי' ואחרי כהן את מנח כפי' הי"ל, השיגו ישראל שעדיין לא קרצה עת הגאולה הנצחית, ולכן אמרו כי ימלוך לעתיד לבוא, דאיתא במדרש אילו אמרו ישראל כי מלך לא יהיה אומה ולשון שולטת בהם לעולם, אמנם השיגו ישראל שעדיין לא זכו לתקון השלימות, לז"ל כי ימלוך לעתיד לבוא.

*

באופן אחר אפ"ל דברי המדרש משה נא ווי וכו', בהקדם קושיות הח"ס זל"ה, דמכ נורק לטעם פן יתחם העם וישבו מזרימה, הרי ה"י הכרה בלז"ה להנחותם דרך המדבר, כדי שנתנו להם התורה כבר סיני, כי ה"י הכר הכה דייקא מוכן לכך במצואר בדר"ל, ובמכילתא דרשו רז"ל כי קרוב הוא, קרוב הוא הדבר שאמר הקב"ה למשה בהולך וגו' תעבדון את האלקים על הכר הכה ע"כ, א"כ טעם זה לבד מספיק ומה נורק לטעם פן יתחם העם, ע"כ קושיותיו ונשאר ב"ע.

ואפ"ל עינינו ק"ו זל"ה (בהפלה למשה ס"ח) לפרש מה שיסד רבינו מאיר בקימה זל"ה: סיני העל כן בחר כך חלקים ומאם בגדולים וחרם בגבולך, להיות לאות ולמופת לזה כי תמנע ותרד מכבודך, ולכאורה הוא נגד דברי רז"ל במס' מגילה וכו' א"כ יוסף לעולם ילמוד אדם מדעת קונו, שהרי הניח השי"ת כל ההרים וגבעות שבעולם ולא השריה שכינתו אלא על הר סיני, פירש"י ילמוד אדם מדעת קונו לאבדו הנמיכות, א"כ מצואר זה"ל ללמוד ענוה ולא לסימן לזה שתרד מכבודך, ולמה שאבאר דברי רבינו מאיר המה אחדים עם דברי רז"ל וצנקה אחד עולים, דהלל כבר הרגישו המפורשים במדרש שהביא היפ"ח (סדר ויחי פי' י"ט) ע"כ נכון יחי' הר ביה ה' בראש ההרים, ההרים שהיו כבר ע"כ המדרש, והקצו הלא השי"ת בחר בנמוכים וכו', ואבאר זה דבאמת וודאי כבוד שמים הוא להיות מקום כבודו והשראתו ית"ש בצומנו של עולם וכו', אך קודם שנחלה מלכותו כי בכל משלה, וקודם שנודע לכל שאין זולתו, ראונו ית"ש להסחיר לבוש הגאות ולא להתלבש ב"ח בדי שלא יעשו ע"י מכה מאמר נמשך

פעולה בעיני הגאולה יסיעו מלפני דעתם, וכמו שפירשתי אמרם ז"ל (סנהדרין י"ז) אין בן דוד בזה עד שתיאשבו מן הגאולה וכו', כי ה"ל דר' זירא כי ה"ל משה רבין דמסקי צ"י, (פירש"י לידע מחי יצוא) אמר לכו במעטות צניעות מינינו לא תרחקו דתנינן ג' צלחין בהיסח דעתה אלו בן משה וכו', ולכאורה ה"ל מעיקרי האמונה להאמין בציאת המשיח, ובזכות אמונה זו יהיו ישראל נגאלים, וא"כ יובן אמרם ז"ל דאין צ"ד בזה אלא בהיסח דעתה, אמנם הכוונה בזה שלא להיות ממהשגי קליין ושלא לזייר דעתיהו שום מחשבה לקרב הגאולה ע"י פעולה אדם, רק לנפוש ולחכות על ישיעתו יחי', ולקבוע בלבנו שאין בדעת האדם להשיג קץ הפלאות, וזהו צחי' היסח דעתה שאמרו רז"ל.

והנה אמרנו"ל במד"ר (פי' קרח פי' י"ח ס"י כ"ג) ע"כ"פ ומשה אחרן וגו' יש אומרים שהוא המטה שה"י ציד משה וכו' ואיתו המטה ה"י ציד כל מלך ומלך עד שחרב ציחמ"ק וגו', ואיתו המטה עתיד להיות ציד מלך המשיח במבשר צימיו שנאמר מטה עורך ישלח ה' מזיון וגו' ע"כ המדרש, נמלא שזכו מסימני הגאולה האמיתית, כשיראו ישראל מטה משה רבינו ציד בגואל העתיד, הוא בגואל האמיתי שכן קבלו רבותיהו ז"ל שאותו המטה עתיד להיות ציד מלך המשיח, ואולי לטעם זה א"ל הקב"ה למשה רבינו ואחרי כהן את מנח ונעם את ידך על הים ובקעבו, שכה הגאולה אשר בו נגזר עד שיבוא מלך המשיח, וע"כ ה"י גם קריעת ים סוף ע"י נעוית ידו של משרע"ה ולא בצלמעות המטה, ואחרי הקב"ה להרימו כלפי מעלה להורות לישראל שבחי' הגאולה הוא ציד הקב"ה לבדו, עד שיעלה רצון העליון וימסרה ציד מלך המשיח, גם אפשר שענין הרמזו ה"י כדי להראותו לכל ישראל שיכירו בו לסימן הגאולה ולא יעשו בגאולה כחצת, ולטעם זה נקרא המטה אוח, שהוא סימן על הגאולה, וכת"ש הרמב"ן ז"ל דענין האוח הוא סימן על דבר שה"י בן צדמונו.

ובזה יובן דברי המדרש באתה שעה אמרו ישראל כי ימלוך לעולם ועד, דממה שראו ישראל שנמנע משרע"ה מלהתפלל חפלה במכרתם להחיש הגאולה,

וכי, באותה שעה התחיל קורא ווי ווי כוי ויכי בשלח עכ"ד המדרש, וראוי להבין ענין הנמשל חילו לא הי' צידם אלא הצידה לצדם דיים שאל' וגם ערב רב עלה אחס וגוי, ומה רבותיהם דערב רב, ואיך יתאים אל דמיון המשל שאל' חילו לא הי' צידו אלא מעיינות שחזרו די, גם מדוע יכה הערב רב בשם צידה ומה ענין התייחסות שם זה להם.

(ג) במדרש (פי' כי סימן חי) ד"ל ויכי בשלח פרעה, מי אמר ווי משה אמר ווי, משל לאחד שנעשה לבתו של מלך שושבין, ויכי רואה במלך שהוא מוציאה מצות אציה ואינו בא עמה לבית החתן לחופתה, התחיל צוהר וכו', כך אמר משה לועק אני שנתיינעתי להוציא את ישראל ממצרים ואינו נכנס עמכם לארץ לכן ויכי בשלח עכ"ד המדרש, וי"צ קישור ענין זה לבא, ויותר נכון מקומו לעיל צפי' בא בסיפור יציאת ישראל ממצרים או להבין כשנגזר עליו שלא יכנס לארץ.

(ג) במדרש (פי' כי סימן ג') ויכי בשלח פרעה ויכי פרעה שלחם, בלשם אמר אל' מוציאתם ממצרים וכאן כתיב ויכי בשלח פרעה, אלא מלמד שבי' פרעה מלווה אותם ויכי ואין שלוח האמור כאן אלא לוי שנאמר ואברהם הולך עמם לשלחם, אמנם לפי פשוטו קשה ויכי פרעה שלחם ויכי.

ונ"ל פ"פ הידוע בדברי ח"ל ובזוה"ק שצ"מ שנאמר העם הכוזב על הערב רב, ולבאורה יש לתמוה איך ילאו הערב רב ממצרים, וח"ל דרשו עכ"פ כי הוציא הי' את ישראל ממצרים אז גדולה על כולם שהרי אין עבד יכול לבדוד ממצרים, והחינוג צ"י ילאו צדק נם שהוציאתם הקצ"ה ציד חזקה ובזרוע נעו, אבל הערב רב לא הסכים הקצ"ה שיטערו אל בני ישראל בציאותם ממצרים כמ"ש רש"י ז"ל עה"פ שחם עמך אשר הוצאת ממצרים שחם העם לא נאמר, אלא שחם עמך, ערב רב שקבלת מעטמך ולא נמלכת צי, ואמרת עוב שידבקו גרים בשביה הם שחתו והשחיתו עכ"ל, ואי"כ איך זכי הם לנס הוציאתם שבי' נמנע צדק הטבע ללאת משם כאמרו ח"ל, וקושיא אז כחם יפה גם על בני אפרים שאמרו ח"ל, שיאלו שלשים שנה לפני הזמן נשיבן

אדם, כי יאמרו הלא חינו מנחם צעמיה, והם לא יצאו כי בא ללמד ענוה לאחרים ויפלו באמונות שניות ח"י, ע"כ צחר לו הי' לשכון במקום נמוך, אבל לעתיד שיחגלה לעין כי אפם בלחם וכו', אז יתלבש בלבושו הכדר לו וכו', ועפ"י אל"ש דברי רבינו מאיר הכ"ל, כי יודע כי התורה ניתנה ע"ד חירות וכו', דאילו לא חטאו הי' נאשר בצוד הי' כמו שיהי' לעתיד, ואי"כ למה צחר הנמיכות, אלא הוא כי הכל צפוי אף שהרשות נתונה, ואי"כ אי"ר מאיר שפיר סימן לדת שחרד מכבודם, כי חלולי בן לא הי' צחר הנמוך כמו שלא יצחר לעתיד עכ"ל.

ובזה יתיישב קושיא החת"ם זל"ה, דדרשת המכילתא כי קרוב הוא קרוב הוא הדבר שאמר הקצ"ה למשה בזה"ל את העם וגוי תעבדון את האלקים על הכר הזה, מקושר הוא עם טעם המפורש בכתוב פן ינחם העם וישבו ממצרים, דאלמלי זכי ישראל לשלימות התיקון בצחי' ולעתיד, הי' ניתנה להם התורה צחר צבור וזכרם וסיני בצחי' שיתאחדו כולם לעתיד במקום המקדש, ולא הי' צורך להוליכם דרך המדבר לטעם זה שנתנו להם התורה צחר סיני, אבל מפני כי אמר אלקים פן ינחם העם וישבו ממצרים, ועדיין לא הגיעו אל השלימות, ע"כ הי' צורך להוליכם דרך המדבר כדברי המכילתא כי קרוב הדבר שאמר הקצ"ה למשה תעבדון את האלקים על הכר הזה, ומה השיג משרע"ה שלא יכנס לארץ וע"כ נאום ווי.

*

ידי' בשלח פרעה את העם וגוי, במד"ר (פרשה כי סימן צ"י) ה"ד (ורמיה ז') בה אמר הי' לבאות וכו' מלכ"ד לאדם שבי' לו פירוש, אל' חזירו מבור לי את הפרדס הזה, מכר לו צמנה ולא הי' יודע בעל הפרדס מה בחובו, אמר לו צמנה מכרת את הפרדס, אל' צמנה, אל' יש צו זהים בקי מנה וכו' ואילו לא הי' של לוקח אלא מעיינות שחזרו די שנאמר מעין גנים וגוי, התחיל המוכר תובא, כך הי' פרעה כששלח את ישראל לא היו לפניו כלום, אל' גדולי מלכות מה עשית חילו לא הי' צידם אלא הצידה לצדם דיים שנאמר וגם ערב רב עלה אתם

בניהם ובנותיהם, ואיך יכלו ללכת עם רב וארץ מארים
היתה מוקפת בכשפים שאף עבד לא יכול היה לברוח
ממש.

אכן ל"ק דמה שלא היה עבד יכול לברוח ממארים
היה ע"י כח הכשפים שהם כוחות הסע"א והואיל
ובני אפרים עשו שלא כדת לעבור את פי ה' ליקח
לעצמם חירות וגאולה לפני הזמן לכן לא מנעו
בעדם כוחות הסע"א, ועוד סייעו בידם לעבור את
פי ה' לקחת חירות וגאולה לפני הזמן, לכן פתחה
להם הסע"א פתח כפתחו של חולם ויאלץ בדרך העצב
באין מפרע, ואין לחמוה מה שרדפו אח"כ המאריים
אחריהם. והגרסא, דהו דרך הסע"א לפתוח את
ישראל לדבר עזירה ואח"כ מקטרגים עליהם להענישם,
וכענין הזה היה גם בערב רב שעלו עם ישראל,
דהנה המה היו המצואים וגורמים לבניו לכל חטאת
ולכל עון למשול מעל בה', והם שעשו את העגל
והחטיאו את ישראל וגרמו למשרע"ה שלא יכנס לארץ,
לכן סייע להם הסע"א שיוכלו ללכת עם ישראל,
ופרעה והמאריים לא התנגדו לניחאם, וארדצה שלחו
אותם כדי שיהיו לבניו לאזן בגג ולמכשול, וז"ש
הפסוק ויהי בשלח פרעה את העם היינו הערב רב
ול"ק קשיית המדרש בלעם אמר אל מוטיאם ממארים,
דהו נאמר על בניו והקציה הוטיאם ולא פרעה
שלחם, אבל את העם היינו הע"ר שלח פרעה עם
ישראל מרלנו כדי לה"ר לישראל.

ואמרז"ל בספרי וגם ערב רב עלה אתם כאן
נתקיים בהם ואח"כ יאלץ ברכוש גדול וז"ש,
וכו' כעין מה שדרשו ז"ל במדרש ה"ל וגם ערב רב
עלה אתם היה הבהו ושיחם לריבין ביאור, ואפ"ל
שעמנו של משרע"ה שקבל הערב רב היה מחמת שראה
ברוח קדשו שנבלע בחוכם נשמות קדושות שעתידין
להתברר ולהתקרב אל הקדושה לעתיד, ובאמת היה
ג"כ רצון הבור"ה לקבלם ולהליל נשמות שנחשבים דלל
ויזויר שעשה משרע"ה דבר נגד רצונו ית', אלא מפני
שראם החמתו ית' שיהא תקלה לישראל ע"י הערב
רב, לא זכור על ככה אלא משרע"ה מגרמיו עבד
ונקראת על שמו, דלא יאות שיתייחס פעולת הרע
אליו ית', וכע"ז מצינו בזוה"ק פי' (דף פ"ב ע"א)

ח"ר יחזק בגין כך לא פקיד קוצ"ה (לאאע"ה) לנחמא
למארים, אלא הוא מגרמיו נחת, בגין דלא יבא פתחון
פה לבני עלמא, דאמר ל"י כן ולבשר אלטער על
חתתו עכ"ל, ומבואר שם בזוה"ק (דף פ"ג ע"א)
שהי רצון הבור"ה שירד למארים עיי"ש, אלא שלא
זכור על ככה לעסם במצואר לעיל בדברי הזוה"ק,
ולעיל בדברינו (פי' לך עמוד רל"ז) ביארנו מ"ש
בזוה"ק שם כיון דנחת אברהם למארים בלא רשו,
אשתעבידו בניו במארים ד' מואה שנין וכו', דאף שהי
רצונו ית' כך, מ"מ נחשב לו לפגם בצנח"ה נורא עלילה
עיי"ש, ועד"ז בשליחות המרגלים א"ל הקצ"ה למשה
חזי איני מנאם אותך אם תרבה שלח, ובזמ"כ בענין
הערב רב רצונו ית' היה שיעשה משרע"ה מעמנו, והשיג
משרע"ה שעתידין ללכת מאדם נשמות גבורות וע"כ
קיצלם.

ונקדים דברי ק"ז היש"מ זל"ה (פי' תולדות ד"ה
יואבז יחזק) לפרש הפסוק ובציה לא שלחו
את ידם עפ"י שמואלו צמ"י (גישון דף ק"ז ע"ב)
שמבני בניו של המן למדו תורה בצדים, הרי שלא
כלה זרעו לגמרי, והעטם ע"ד דכתיב וירא כי אין
איש עתיד להתגייר ע"כ וידך את המלרי וגו', ולכך
באלו שראו בזוה"ק שהיו בהם ניולות קדושות לא
נגעו בהן, ויודע מה שפירשו ורצונו ית' דמשה
העשוקים, דקאי על ניולות הקדושה העשוקים בחור
העומאה, וז"ש ובציה, במקום ציה לא שלחו את
ידם לנגוע בהם עכ"ל, ובזה יובן דברי המדרש ה"ל
אמרנו לו גדולי מלכות מה עשית חילו לא היה בידם
אלא הציה לבדם דיוס, היינו הנשמות הקדושות
שהולכו עמכם ממארים שהם נקראים ציה כפי
היש"מ, שנאמר וגם ערב רב עלה אתם דמ"ט קבלם
משה רבינו מפני שראה בהם נשמות קדושות, ולעטרו
המאריים מאוד שנשמות אלו נתקברו אל הקדושה
ולפיכך נות פרעה ווי.

ויובן דזה דמיון הנמשל למשימות שצפרדם, דכמו
שהמעין תמיד הוא נוצע ומתברר, וזכאשר באדם
מסתכל בו אינו רואה מקורו ולא ישיג אבותו ומבואר
דמקור המעין מכוסה מעין, כמו כן הערב רב
שקבלם נח"י רצונו שלפי ראות העין לא היו ראויין

מ' שנה במדבר, חזרו ונטעו נטיעות חדשים, ולכאורה טעם זה ל"ב דכמו שנתן הקב"ה בלצם לנטוע נטיעות חדשים אח"כ, כמ"כ, הוא כי יכולתו בידו ית' לנטוע אותם מתחלה, או ליתן בלצם עצה שלא לקיים, ומדוע בשביל טעם זה בלצד ה' ההכרח לנצבם מ' שנה במדבר, אלא וידאי שה' רואה בציונות כן שיקללו כל הנטיעות וינטעו חדשים ול"ב הטעם.

ויתבאר בהקדם דברי הגמ' (ע"ז דף ק"ג ע"ב) א"ר אלעזר וכו' דאמר רחמנא ואשריכם תשרפון ב"ש, מכדי ירושה הוא להם מאבותיהם, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ואי משום הכך דמעיקרא, (פירש"י משום אשירות דמעיקרא היו קודם שניתנו לאברהם, ולא ידעין כי ניהו), צדיעולא בעלמא סגי להו, (פירש"י דקו"ל נכרי מצטל ע"ז של עובדים על כרחו, ליכפירו לעובדי כוכבים ולצדעיהו), וחירוהו בצמח מופלחו ישראל לעגל גלו אדעתיהו דיתחא להו צע"ז, וכו' אתו עובדים שליחותא דידכו בעדי, (פירש"י הלכך הוי ע"ז של ישראל ואינה צעילה עולמית) עכ"ד הגמ' לענייננו, והנה דרשו ר"ל עכ"פ נתנה ראש ונשוצה מזרימה, אין ראש אלא ע"ז שנאמר ויהי דוד צא עד הראש, ולפי שה' גלוי וידוע לפניו ית' שיחשבו ישראל מחשבה אחרת ויטעו בעגל, ומעתה ואסרו כל הנטיעות שעברו להם הכנענים, וגלו ישראל אדעתיהו דיתחא להו וכו' בע"ז של ישראל, ע"כ נתן הש"י בלצם הכנענים שיעקרו כל הנטיעות ויתבטל בע"ז, דבצ"ה לא יוכלו ישראל ליהנות מהם וינטעו לעקדם, ואחר שעשו ישראל חשובה על חטא בעגל, ונטעו הכנענים נטיעות חדשים ולאחרי מוכני ציטול דלא הוי בע"ז של ישראל, דכבר גלו ישראל אדעתיהו דלא ניהא להו צע"ז, אלא שחז"ל נתנו סימנא להכיר האשירות האסורים כאמרו"ל (ע"ז דף מ"ה ע"ב) אר"ע כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן דע שיש שם ע"ז, ואפשר דאלו לא נעקרו ע"י הכנענים והניחו להם לקבל לישראל, ולאחרי מוכני ציטול בע"ז של ישראל, אצל שאר הנטיעות שנטעו הכנענים אח"כ יכלו ישראל ליהנות מהם ע"י ציטול.

ומעתה א"ש דמ"ש במדרש דטעם עיכובם של ישראל בציטול כ"י צדיעולא, הוא מקושר עם

להתקרב אל הקדושה, אע"פ כי מוצלעים בתוכם נשמות יקרות שעתידין להתגבר אחר ביאת המשיח, וזה ראש משה רבינו וע"כ קיבל אותם, ומצאנו דברי חז"ל דלמלי נכנס משה רבינו ע"ה לארץ ישראל ה' מיד עולם התקוה, ואז היו מתגברין כל הנשמות של הע"ז, וצוודאי לא כי פרעה משלח אותם, כי לא ה' צדלנו להוסיף קדושה על קדושה, ורק מפני שראש שלא קרבה הגאולה שלימה כמו שאמר בלעם ארצו ולא עתה אשורנו ולא קרוב, ע"כ הסכים לשלוח הע"ז עם ישראל כדי להכיר להם, וצוה יתבאר דברי המדרש ויחי בשלח פרעה את העם, ר"ל הע"ז עם ישראל, משה נווה ווי שלא יכנס לארץ.

*

וידוי בשלח פרעה את העם ולא נחם חלקים דרך ארץ פלתיים כי קרוב הוא, במכילתא לא הביאן הקב"ה דרך פשוטה לארץ ישראל אלא דרך המדבר, אמר הקב"ה אם אני מציא עשויי ישראל לארץ, מיד מחזיקים אדם בשורו וחדם בכרמו, וכן בעלים מן התורח, אלא חקופם במדבר מ' שנה, שיכיו חובלן מן ושותין מי הבאר, והתורח יבולל בגופו, מכאן ה' ר' שמעון אומר לא ניתנה תורה עכ"ד המכילתא, הנה, ושניים להם אובלי תרומה עכ"ד המכילתא, ול"ב דאין זה הטעם המפורש בכתוב פן ינחם העם צראתם מלחמא וגו', ומדוע נטו חז"ל דרשנים ליתן טעם חדש שונה מהמפורש בפסוק.

צ) במד"ר (פרשה כ' ס' ט"ז) ד"א ולא נחם חלקים, למח דרך פלתיים, א"ר שמעון צן אבא א"ר יוחנן כיון ששמעו הכנענים שישראל נכנסין לארץ, עמדו וקצף הנטיעות שהיו להם, כיון ששמעו שנתעבבו במדבר מ' שנה היו סבורים שצמדצר תחא דירחם, עמדו ונטעו נטיעות וגדלו אותן ואח"כ הכניסו לארץ עכ"ד המדרש, ולכאורה גם זה ל"ב דאין זה טעם המפורש בכתוב פן ינחם העם וגו'.

ונל"פ בהקדם לצאר דברי המדרש ה"ל דהטעם שהסכים הקב"ה דרך המדבר, ה' בשביל שקצף הכנענים כל הנטיעות, והקב"ה הצטיה לישראל להביאם אל ארץ טובה ורחבה וע"י שנתעבבו ישראל

נחגלה לו מגדולתם יותר בעמדם על הים, ואם לא שנתעלו במעלות הנפשות וברוחני, אין זה סיבה לפרעה שיתחרט עבור זה.

ואפ"ר בהקדם מה שפירשתי דברי הזכ"ק (ר"פ ויקהל קל"ה ע"ה) ויקהל משה וגו' מאן אחר כוונתו, אלא בגין דהו איוון ערב רב צינייכו, אצטריך משה לאכשף לון וליחדא לון מצייניכו עכ"ל הזכ"ק, ולכאורה אם התכוין משה"ר רק להפריך מן העיר ה"ל להכתוב לומר ויפרד משה, דאין זה פעולת הקבלה כ"א פעולת הפרדה, ויתבאר עפ"מ"ש צ"ס' אורח יעקב פ' וישב לפרש הכתוב (איו"ב ע"ו) כי עדת חק גלמוד, היות ידענו גם בעסקי העו"כ"ז, כי הדבר המוסכם באסיפת הרבים יותר מקובל מהמוסכם ביחיד, אצל זה איוו רק אם הנאספים לחקור על הדבר אין כוונתם להנחת עצמם, בלחי להעמיק בתכלית ואמיתת הענין, משא"כ באם המה בהסכמתם על הדבר כוונת כל אחד לפי עניונו הטמון בקרבו לטובתו, אז אין לסמוך על המוסכם מפיהם יותר מעל המוסכם מאפי' פרטי, וזהו עדת חק גלמוד פ"י בשגם יהי' עדה גדולה עכ"ל איוו חשבו כ"א כיחידים פרטים כי כל אחד מובדל ומרוחק מולתו עכ"ל, וזהו יתבאר דברי הזכ"ק פ"י הכתוב, דכ"ז שהיו הערב רב מעורבין בישראל, היו מוכנים פירוד לבבות ומחשבת פניות גם בישראל, וע"כ אף שהיו עם רב ועדה גדולה לא היו נחשבים כ"א כיחידים פרטים וע"כ שהפרידו מן הערב רב נעשו ישראל קבלה אחת בהתאחדות הלבבות לעשות רצון הכוונת, וז"ל ויקהל משה שהפרידו מן הערב רב, שעי"ז נעשו קבלה אחת בהתאחדות גמור.

ועד"ז יתבאר ענין המשל שבמדרש ה"ל, דהנה רשעי ישראל היו צמארים מרוצים על הכשרים פי כמה, כאמרו"ל במדרש דא' מחמשה ילאו, ולחד מ"ד א' מחמשה מאות, ואיכא למ"ד צ' מס' רבוא והשאר מתו צ"ג ימי אפילה על שהיו רשעים ולא רצו ללכת ממזרים, וכן היו פטרונין לפרעה, עכ"פ כ"ז שהיו רשעים צינייכו ומרדוין עליהם לא הכיר פרעה מעלתם וחשיבותן של ישראל, כי היו צולקין לגביהם וכיחידים נפרדים נחשבו מחמת הרוב הגדול שהתנגדו להם, וזהו דמיון המשל ליום חיים שמכוסה

טעם המפורש בכתוב פן ינחם העם וגו', דמפני שהי' חשש זה קיים שיחשבו מחשבה אחרת לעשות אחר עי"ז, וכמו שאירע באמת שעשו אחר העגל ונחשבו כל הנושיות, לכן נתעכבו ישראל במדבר עד שנטעו חדשים לאחר שעשו ישראל חסובה וכוותו להם, ועד"ז אפ"ל דגם טעם המכילתא מקושר עם טעם המפורש בכתוב, דהנה הבעיה הקצ"ה לישראל שיציאם אל ארץ עובד ורחבה וגו' בתום מלאים כל טוב, כרמיו וחתים אשר לא נעטת, וז"ל לא יערכו לעבוד עבודה שדה וזרם כלל, ומדוע חש הקצ"ה שיחזיקו איש בשדו וזכרמו ויתבטלו מן התורה, אומנם מפני שהי' חשש זה קיים פן ינחם העם כ"ל, ולזה הי' אורך שיעקרו הכנענים כל הנושיות, ואלמלי נכנסו ישראל מיד, היו לריכים לעמול בעבודת שדה וזרם ויתבטלו מן התורה, וע"כ הקיפס הקצ"ה במדבר מ' שזה שהיו אובלין מן ושותין מי באר וכתורה נבלת צבופן שם כי לא הי' מתקיים עסק התורה בידם בארץ ישראל, ולאחר שחזרו ונעשו הכנענים כל הנושיות, נכנסו לארץ מלאה כל טוב ונתקיים עסק התורה בידם גם לאח"כ, וז"ל דכולהו טעמים שאמרו"ל נרמזו בעטם הכתוב פן ינחם העם וגו'.

*

ידי' בשלח פרעה וגו' במד"ר (פ' כ"ה ס"ה ה') ה"ד (ש"ש ד') שלחך פרדם רמונים, א"ר לוי משל לאחר שהי' לו שדה וכו' זה גל של לרורות, עמד ומכרה לאחר, עמד אותו האיש שקנאה והעביר אותו בגל מחובה, ומלא תחתיו מים חיים, נעטת גפנים עשאה שורות שורות נעט זה כל מיני צמחים וכו' והוא צחובה שומר וכו', עבר עלי' אותו האיש שמכרה ראה אותה מליאה כל טוב, אמר איו לי שכן מכרתו, איו לי שכן הולאתי מידו, כך היו ישראל צמארים גל של לרורות וכו', כיון שילאו נעשו פרדם רמונים וכו' לכן נאמר ויהי בשלח פרעה עכ"ל המדרש וז"ל דמיון המשל שאינו מתאים לכאורה עם הנמשל, כי בסופו המשל הי' המעיין מכוסה בגל של לרורות, ולא הרגיש בו המוכר כלל ופנים חדשות באו לאח"כ ביד הקונה, משא"כ פרעה הכיר וידע איכותם ומספרם של ישראל גם צמארים, ומה

ויקח משה את עמנות יוסף עמו כי השבע השביע את בניו וגו', והליל להכתוב להודיענו זה צפי יואתא מנרים, שדברי כבר נתקיים דבר זה ערם יואתאם, וזה הי' חלות השביעה.

(ג) ויאמר אם שמע השמע לקול די אלוקי וגו' כל המהלה אשר שמתי במנרים לא אשים עליך כי אני די רופאך, והקשו המפרשים דאם לא אשים רפואה למיל, ורש"י ז"ל פי ואם אשים ב"ה כאלו לא הושמה כי אני די רופאך, ולפי פירושו ג"כ צ"ע דעיקר חסר מן הספר, דלא כתיב ואם אשים.

(ד) ויאמר משה אליכם איש אל יותר ממנו עד בוקר ולא שמעו אל משה ויחזירו אנשים ממנו עד בקר וגו', דקדק באזהבה"ק דלא הי' ז"ל אלא ויחזירו וגו', ואני יודע שלא שמעו אל משה, גם צ"ע קראם הכתוב אנשים, ור"ל אמרו ב"מ אין אנשים אלא לדיקים, ובמד"ר (פי' שלא פי' ע"ז סי' ה') איתא בכל מקום שנאמר אנשים בני אדם לדיקים הם, ואלו שבוחרו המן היו דתן ואבירם כמפורש במד"ר (פי' כ"ה סימן י') ובפרש"י ז"ל ומ"ע קראם הכתוב אנשים, והגם שמונו במקלות מקומות מלת אנשים לא על לדיקים, כמו שני אנשים עבדים נלים וכדומה, אלא דכ"מ צריך ביאור ליישב.

(ה) גם אינו מובן כוונת המוותרים, ואם ללד חסרון אמונתם שייראו לנפשותם שלא יהי' להם למחר לאכול, אין לך שעות גדול מה, שדברי כבר ראו בחוש גדול הכם שירד להם לחם מן השמים, והצטיה להם הקצ"ה ולקטו דבר יום ציומו, ואין ידאגו עוד דאגת מה, ומה גם שלא לקטו רק איש לפי אכלו, וא"כ מה שבוחרו החסידו משיעור אכילתם של אותו היום, והיו מענים את נפשם על לא דבר, ואף אם הי' כל כוונתם רק למרוד במשרע"ה, מימ' גדולי ב"ה איזה חשדן והסתכמות, וזה דבר שאין לו הצנע כלל.

(ו) ויראנו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא ויאמר משה אליכם הוא כלכם אשר יתן הי' לכם לאכול, ואחר שאל משרע"ה

בגל של נרורות היינו הע"ר, וכשילאו ישראל ממנרים מתו כל אלו הרשעים בג' ימי אפילה, והע"ר שילאו עממם לא היו מעורבים כ"כ ציונים, שעמדו חוץ לעניים, וזה השיג פרעה חשיבותן של ישראל, וזה הגדול שיש לאומה זו בשעה שהם נפרדים מן הרשעים ונקבלים יחד, וע"כ צווח וויי שכן הולאתי מידי.

*

ויסב אלוקים את העם ורך המדבר ים סוף וחמשים עלו בני ישראל מארץ מנרים, וי"ד בשנותו את טעמו מהעם לבני ישראל, שבהחיל הכתוב ויהי בשלה פרעה את העם וגו' פן ינחם העם וגו' ויסב אלוקים את העם וגו', ואח"כ וחמשים עלו בני ישראל, וידוע דבני ישראל לאו היינו העם וי"ב הכוונה.

(ז) וחמשים עלו בני ישראל פרש"י אין חמשים אלא מחוייבים וכו', דבר אחר חמשים מחומשים, אחד מחמשה יאלו ודי חלקים מתו בג' ימי אפילה, ולכאורה צ"ע לשני הפירושים דאין כאן מקומה של הדעה זו, ולעיל היל"ל צ"ע בא בהצטרף יואתא מנרים, ופרש"י במסגרת (פי' צ"ע רש"י יסן) לפי שהסביבתו במדבר גרם להם שעלו מחומשים וכו', וכחזו זה לא נכתב כ"א לשבר את הארון שלא תחמה במלחמת עמלק ובמלחמות סיוחן ועוג וזמין מהיכן היו להם, כלי זין וכו' עכ"ל, ואמנם גם עתם זה צ"ע דבאמת לא הולרכו ישראל לכלי זין ולא בכח החרב נלחמו בעמלק, כמפורש בכתוב והי' כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, ודרשו ר"ל (ר"ה ב"ע ע"א) וכו' ידיו של משה עשות מלחמה וכו', אלא כ"ז שישאל משעבדן את לבם לאצבים שצמחים היו מלחים וכו', והכלי זין שהולכו עממם הי' להם רק לנסיון, כמ"ש רח"ל ארבע כחין אחעבדיו ישראל על ים סוף וכו' כת אי אמרם בסדר לקובליהו סדרי קרבא וכו' והשיב להם משה רבינו די ילחם לכם ואתם תחרישון, וא"כ יותר עובד הי' להם אם לא הי' בידם כלי זין, כי אז לא באו לידי נסיון, ובפרע שלא הי' אורח להם לכלי זין כלל, ולפי השני שפרש"י חמשים מחומשים וכו', ודאי קשה דאין כאן מקומה להודיע זה והל"ל לעיל צ"ע יואתא מנרים, ובכ"מ י"ד במלחמה"ה להלן

שנעשה כמעין המתגבר, ועד"ז הוא שאמרו חז"ל לדיק זכויותיו חקוקים על עממותיו וכן להיפך, כי עיני עממות רומז לבחי יסוד לכן אמרו מי שלא נשא אשה מבין עשרים שנה ולמעלה חיפה עממותיו, אבל בהתקין כחיד עממותיו יחליץ, הנה לכך כתיב ויקח משה את עממות יוסף עמו, כי משה רבינו ע"ה היה יודע את כל אשר נעשה בצביל העממות האלה שגרים להם הגאולה במ"ש כי השבע השביע את צ"י, לשון שבעה להשפיעם כל טוב לכן לקחם עמו בכל המסעות של בני ישראל כנ"ל, ומה שנאמר בספר יהושע ואת עממות יוסף אשר העלו בני ישראל, הכי פירושו שהם העלו צ"י ממזרים, כי צדכותם נגאלו כנ"ל, וכן הגאולה העתידה במהרה צימנו וה' ג"כ ע"י הלדיק יסוד עולם זכר עולם"ק לעניינו.

ועד"ז אפשר לרמוז במאמרי"כ ויאר את הלילה ולא קרב זה אל כל הלילה, וזהו המזמרים היו שפוסים צימנה וקליפת מזמרים הוא זימנה, ובדרך זה ראו להתגבר על ישראל להכניס צללים מחשבות זימנה והרכורים רעים ולהצילם ע"י לידו עוממה ר"ל, כמ"ש ח"ל (כתובות דף מ"ו ע"א) ונשמרת מכל דבר רע, שלא יתרחק אדם ציוס ויבא לידו עוממה צלילה, ובכונה זו רדפו אחרי ישראל להשיגם ולהתגבר עליהם להחיותם ר"ל, אלא שהגיל הקצ"ה את ישראל מידם, והצביל הקצ"ה בינם וצין ישראל ע"י מסך העננים, ולא יכלו להתקרב אל בני ישראל כלל, ח"פ ויאר את הלילה שהאיר להם הקצ"ה את הלילה, שלא נכשל אף א' מישראל בהרהור או בחטא ח"י, ולא קרב זה אל כל הלילה, שקליפת מזמרים לא נתקרב לשום א' מישראל, שהם חותמים ר"ל בחטא זה מווספים כח בצע"א ונעשים דבוקים להם ממש, אבל ישראל בקר"ם הוצילו מהם ולא קרב זה אל זה כל הלילה, ונשארו כולם קדושים ועבורים שלא נכשל שום א' מישראל בחטא זה, וע"כ נשאר כח זה נחיו לדורות, והקריאה מעורר הזמן, שצאלו פרשיות של ימי השבועים שקורין בחזרה יציאת מזמרים וקרי"ם ומלחמת עמלק, הנה מוסגלים לתקון חטא הידוע, ובכח זה ינאחו ישראל שרו של עמלק הוא הס"מ ומלחמה זו ישנו בכל דור ודור עד דורו של משיח באמרי"ל.

מאות השבת, כתיב וישבתו העם ציוס השביעי, ויקראו בית ישראל את שמו מן, ולבאורה הכי כבר הזכיר לעיל ויאמרו א"ש אל אחיו מן הוא וגו', ומדוע חזר כאן לומר ויקראו בית ישראל את שמו מן, גם י"ב פעם שמו השמות לעיל הזכיר ויראו "בני ישראל" ויאמרו א"ש אל אחיו וגו', וכאן ויקראו בית ישראל.

ז' במבילתא איתא ויראו בני ישראל ויאמרו א"ש אל אחיו מן הוא, דורשי רשימות אמרו ישראל קראו שמו מן, שנאמר הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה, ולהלן ע"פ ויקראו בית ישראל את שמו מן, אמרו צמכילתא דורשי רשימות אמרו בני ישראל קראו את שמו מן ע"כ, ושמיכם י"ב דמה הוסיפו על המפורש בקרא ומה לורך לדורשי רשימות, אחרי שפורש בכחיד ויקראו בית ישראל את שמו מן, (עיין ציממה משה שציאר צה ע"י דרכו).

ולבאר הענין נקדים מ"ש בספרי"ק תפארת שלמה לפרש הפסוק ויקח משה את עממות יוסף עמו וגו' חלוקה"ק, הנה בספר יהושע (כ"ד) כתיב ואת עממות יוסף אשר העלו צ"י ממזרים קצרו בשכם, צמ"י (סוטה דף י"ג ע"ב) הקשו קראו אהדדי דהא כתיב ויקח משה את עממות יוסף עמו, וזהו כתיב אשר העלו בני ישראל וכו', הנ"ל לרמז צה כוונת יוסף לתועלת בני ישראל, שע"י כח קדושת עממותיו של יוסף הלדיק שנשארו עממה במזמרים, הנה זה שזכו צ"י לגאולה, כי זהו צחינת יוסף שנקרא גואל כילית, וצדכות עממותיו נגאלו, (וכעין זה מצינו בזהר פ' ויחי דף רכ"ב) אמר הקצ"ה א' יוסף אחסלק מהבא גלותא לא אחקיים עיי"ש, ח"ש פקוד יפקוד אלקים אחכם, פי הפקודה מהגאולה אשר יפקוד אחכם וה' ע"י עממותיו חזר והעליתם את עממותיו מה אחכם, שהם יסבצו את הגאולה לכם ולהעלות אחכם להשפיע לכם כל טוב לעולם, כי כן הוא גדול כח קדושת הצלל דגרמיו של הלדיקים, אף לאחר פטירתם הם משפיעים כל טוב לבני ישראל ושפחותיהם וצדכות בקרב, ח"ש חז"ל קנה שם טוב קנה לעצמו קנה לו דברי תורה קי"ה גימטריא יוסף ע"כ לרמז ע"י קדושת יסוד יוסף קנה לעצמו, פי שגם עממותיו משפיעים כ"ט והוא קנה לו ד"ת

אף שאין אדם לדיק בארץ אשר יעשה עוב ולא יחטא, אזל ירפאס ד' מחולי הנפש ע"י החשובה, ולא יבואו עליהם חולי הגוף להשחיתם ח"ו, וז"ש כל המחלה אשר שמתי במזרים לא אשים עליך כי אני ד' רפאיד מחולי הנפש, ולא יגיעו עליך חולי הגוף כלל.

וְלִבְנֵי אֱדֹמִים הפסוקים צ"י הכן נקדים מ"ש האבחה"ק ע"פ ויאמרו איש אל אחיו מן הווא כי לא ידעו מה הוא, ואולי כי בראותם אותו הזמין ד' לפיהם, במקום שיאמרו מה הוא אמרו מן הווא, וזה שמו אשר קבע לו ד' ושם שמו צפי ישראל וכו', ואולי כי מה נחשכמו צ"י וקראו את שמו מן, דכחיו ויקראו בית ישראל שמו מן, שהשכילו צביבת מן שאינה מן הרגיל צדד, ואין זה אלא רוח ד' דיבר ומלתו על לשונם כי זה שמו עכלה"ק, ובספרי"ק אגרא דכלה כחז שמעתי מפס קדוש כבוד אדמו"ר ה"ל זאק"ל שהי' הכן דק וצביר כ"כ ברוחניות, עד שצ"י אכילתו מדבק בגוף, וכו' ניכר לכ"א פנימיות חזירו ומחשבתו, והנה איש אשר הי' מכיר את חזירו צוים אתמול בלא הודע פנימיותו וחשבו ללדיק לו צביק, וכהיום שאכלו את הכן נתוודע לו פנימיותו ולא הבירו, כי נדמה צעניו לאיש אחר, וזה ויאמרו איש אל אחיו מן הווא, ר"ל מי הוא זה כי מהפך לאיש אחר ע"כ, ובאמת כ"כ הרמב"ן ז"ל כי הכן מתולדות אור העליון, ומעת שהגיעו ישראל לזיו השכינה בים, כמ"ש ראה רחם שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא, מאותה שעה נתעלית נפשו להתקיים בתולדותיו שהוא הכן עכ"ל ז"ל, וצוה מוציאים דברי האגרא דכלה מ"ש צאס רבו זל"ה, דמפני שהי' הכן מתולדות אור העליון, ע"כ מדבק בגוף ע"י אכילתו וכו' ניכר לכ"א פנימיות חזירו ומחשבתו.

וְבֵית יִצְחָק דברי המכילתא ע"פ ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הווא, דורשי רשומות אמרו ישראל קראו את שמו מן, שנאמר הוא הלחם אשר נתן ד' לאברהם, דלפי"ד האגרא דכלה זל"ה יתפרש במשמעות הלשון ויאמרו איש אל אחיו מן הווא, דמלת מן הוא מוסב על אחיו, וא"כ מניין לנו לפתות ישראל קראו את הלחם מן, וע"כ פירשו דורשי רשומות ויחזקאל קראו את שמו מן, והביאו רא"י

וְהָגְהָה דרשו רז"ל במכילתא פקד יפקד אלקים אתכם, פקד אתכם במזרים, יפקוד אתכם בים סוף, פקד אתכם במדבר, יפקוד אתכם על נחלי ארנון, פקד אתכם בעוב"י, יפקוד אתכם לעוב"ב, הרי שרמו יוסף הדיק בשצותו על כל הדורות עד ימות המשיח, ועד"י ירמוז והעליהם את עצמותי מה אתכם על כל הדורות, שיאחזו בעצמות קדושת יוסף תקון היסוד, וע"י תעלו מן הגלות עמו ותצו לגאולה, ובס' זכרון למנן הח"ס זל"ה הוצא מכת"י"ק שיהי' שעת חירוס ומלחמה וסכנה גדולה לישראל ר"ל, ואמר בדרשתו שהשמירה מחטא זה סגולה להגלל מח"י הכוזב, שצ"י נקרא בלשון חן בדברי רז"ל יורה כח, וכתוב כחלים ביד גבור כן בני הנעורים, וע"כ מדה כנגד מדה יש צו סגולה להגלל מח"י המלחמה עיי"ש בדאריכות, ובעוב"ר גם עכשיו נריכים אנו לרחמי שמים להגלל מחשבתו משיח, שלא יערפו זאבי ערף את השם, ע"כ נראה לחקן כ"א פגמי נפשו ושלא לפגום עוד ובזכות זה ייגלל ויזכה לישיעה שלימה במהרה.

וְנַחֲזֹר לצאר הכחז כל המחלה אשר שמתי במזרים לא אשים עליך כי אני ד' רפאיד ובהדוקים ה"ל (קושיא ג') בהקדם לפרש הפסוק (תהלים מ"א) אני אמרתי ד' חנני רפאיד נפשי כי חטאתי לך, ולכאורה מה נתינת טעם הוא זה, וכי בשביל שחטא ייתן לו הרפואה, אמנם ידוע כי העון הוא חולת הנפש, וזהו שורש וסיבת כל חולי הגוף ר"ל, אלא שהצו"ת מאריך אף ואינו מביא היסורים מיד, אולי ישוץ האדם ויתקן פגמי נפשו וצב ורפא לו, ואריך האדם להקדים תפלה לגרם שזכר לחקן פגמי נפשו ויתרפא מחולי הנפש ואז לא יבואו עליו חולי הגוף כלל, וכמ"ש רז"ל שבת (ל"ב ע"א) לעולם יצאק אדם רחמים שלא יחלה, שאם יחלה אומרים לו בזה זכות והפטר, ועד"י צוה"ק דובע"ש ד' חנני רפאיד נפשי כי חטאתי לך, שירפאכו ד' מחולי הנפש הנגרם בסיבת החטא ולא יגיעו אליו חולי הגוף כלל, והנה המזריים לא יתרפאו מחטאם כי לא עשו תשובה, ע"כ הביא הקצ"ה מכות ונעדרו מעוב"י ועוב"ב, והבטיות הקצ"ה לישראל אם שמוע תשמע לקול ד' אלקיך והאזנה למצותיו ושמרת כל חקיו וגו',

ראוי שזכו להזדככות ע"י המן וע"י השבת, וכדי שלא לעשות כזה ע"כ אמרו במכילתא כגון דורשי רשימות אמרו בני ישראל קראו את שמו מן, דבני ישראל היינו בני עלי וחס ודלוי זכו להזדככות והשגב גדולה וע"ש כך קראו שמו מן, וכמו"כ על צחי זה אמר הכתוב ויקראו בית ישראל את שמו מן, שגם הם מזכרו ע"י אכילתו וקדושת השבת והשיגור שרשו בגבאי מרומים, וע"ש כך קראו את שמו מן.

והנה דתן ואבירים צמח שכותירו מן המן הי' כל כוונתם ומחשבתם רק לחלוק על משה רבינו ולהרוס תומת הדת והקדושה ולח"ל הכתוב ולא שמעו אל משה וייתורו וגו', שזה הי' חוכן כוונתם לעשות היפך דברי משה רבינו, אמנם בדור דיעב כדור המדבר לא יכלו לגלות רשעתם כי זהו כוונתם, דלמלי כן לא היו ישראל שומעים להם, וכוונתם הי' להמשיך גם את ישראל לרעתם כמו שעשו במחלוקת קרח, ע"כ הליצו כל מעשיהם בלבוש של דקדוק וצביונה לש"ש, ואף כגון צמח שכותירו מוכחם חלוי צאו בעטנת הכתה לש"ש, שחלוציות קדושתו מותרים ממנו מיומו לחצירו, ומה גם ע"ד שכתב האוהכח"ק כי מתי' זו משה מעלמו דן אותה, להיות שראה כי ד' נותן להם דבר יום ביומו, זה יגיד כי אין יום מכין לחצירו והבין דבר מתוך דבר ואמר להם עכ"ל, ומאחר שלא נאמר מפי הגבורה, ע"כ מלאו לבם לחלוק בסברה על דעתו של משרעי' ואמרו דחציות מלוא עדיפא, ועד"ל ראו להמשיך גם אחרים לדעתם, אמנם יראו לנפשותם כי המן בעלמו יגלה מפגיו לנביאים ומחשבתם הרשעה, כמ"ס בספרי' אגרא דכלה, שמדך בגוף ע"י אכילתו וחי' ניכר לכ"ס פנימיות חצירו ומחשבתו לכן התחכמו בשעתם והתענו נפשותם ולא אכלו ממנו ביומו, כ"ס ויתורו אותו ליום המחרת ואכלוהו שלא כמלכותו, ויתכן כי כח בגולה זו שמדך בגוף ע"י אכילתו, לא יתכן כ"ס להנחיל ביומו כמלכותו, ולזה התחכמו דתן ואבירים ויתורו מן המן ולא אכלוהו ביומו, כדי להסתיר פנימיות מחשבותיהם ויוכלו להטעות את ישראל לרעתם.

ובזה יתורן מה שדקדק האוהכח"ק, דלא הי' ל"ל אלא ויתורו וגו' ואני יודע שלא שמעו אל משה,

ממה שהשיב להם משה רבינו על אמנם ויתורו איש אל אחיו מן הוא וגו' ויתור משה אלכם הוא הלחם אשר נתן ד' לכם לאכלה, ר"ל שהשגת הדעת אשר זכו אליה להכיר כ"ס פנימיות חצירו עד שאלמו איש אל אחיו מן הוא, הוא הלחם אשר נתן ד' לכם לאכלה, זה הגורם, ומה שהכילו בני ישראל לקרוא שם הלחם מן וע"ד שכתב האוהכח"ק כי בראותם שהמין ד' לפיהם תיבת מן שאינה מן הרגיל בנדבר, שהכילו שאין זה אלא רוח ד' דיבר על לשונם, זה שמו אשר קבע לו ד' ושם אותו צפי ישראל.

והנה בני ישראל מורה על בני עלי, ובית ישראל על פחותי הערך כמ"ס ק"ץ הישמח משה זל"ה"כ בהפטרות ואר"ה עי"ש, ואפשר שירמזו בית ישראל על הנשים ע"ד שדרשו ר"ל בית יעקב אלו הנשים, ובזה יתבאר שינוי הלשונות שצפסקוקי הפרשה דבני עלי שבישראל מיד ביום הראשון באכלם מהמן, זה להזדככות נפלאה והשיגור שרשו בגבאי מרומים וקראו את שמו מן ע"ש בחינתו הרוממה, ח"ס ויראו "בני ישראל" ויתורו איש אל אחיו מן הוא וגו', אבל בית ישראל שהם פחותי הערך והנשים לא צאו להשגב זו מיד, כי השגת הדעת תלוי בחציות צחי הנפש והכנת המעשים כדוע, והשגת פנימיות התורה לא נמסרה לנשים, וכמו שפי' בספרי' בני יששכר עה"פ כה תאמר לבית יעקב ודרשו ר"ל אלו הנשים, ותגד לבני ישראל אלו הנשים, כי מלת ויתור מורה על חמישה דחממתא, וזהו לבני ישראל דיוקא ולא לנשים, אמנם אף שזכו ישראל להזדככות בגוף והנפש ע"י אכילת המן כ"ל, מ"מ אינו דומה אכילתו ביומם החול ליום השבת, דע"י קדושת השבת זכו על ידו להזדככות בצחי גבוה יותר, כמבואר בספרי' דע"י סעודות השבת זוכים להשפעת הדעת, וע"כ אחר שעבר עליהם השבת כמ"ס וישבחו העם ביום השביעי, חזר לומר ויקראו בית ישראל את שמו מן, שגם בית ישראל הם פחותי הערך והנשים זכו להזדככות נפלאה וקראו את שמו מן ע"ש בחינתו הרוממה, אמנם עדיין יש מקום לטעות שמה שצ"ח ישראל קראו את שמו מן, הי' ע"ס המאורע ומפני שאלמו איש אל אחיו מן הוא ע"כ קראו שם הלחם מן, שכן הי' דרכם לקרוא שמות ע"ס המאורע, וא"כ אין

חלמלי יאלו גם הרשעים עמכם שהיו מרובים פי כמה עליהם, כי חשש קרוב שיתבצר עליהם להכריחם שילחמו במלכים, ולא כי מקום שאלו מזוינים כלל, ובי הפירושים הא כזה חללי.

ועד"ו יתבאר קישור הפסוקים ולא נחם חלקים דרך ארץ פלשתיים כי קרוב הוא, ר"ל לעטם שקרוב עדיו זמן ילידתם מזוכמת מלכים, וע"כ יש לחוש פן ינחם העם זרואתם מלחמה ושבו ממלחמה, ר"ל שימשיכו לדעתם ושיעמם ויח"ל כאלו שבו ממלחמה דמקום שמתחברו של אחד שם הוא קביעותו כמ"ס הרמב"ן ז"ל צעין ערובין, ופן ילחמו בזמנאות שלא בלון הבויה ע"כ ויסב חלקים את העם דרך המדבר וגוי בשביל שחבי המורה נכללת בגופן בדברי המכילתא, וחמשים עלו "בני ישראל" דייקא מארץ מלכים, ולא העם, ויקח משה את עלמות יוסף עמו, היינו קדושת עלמותו שפעל ותיקן צמדת היסוד, וצרכות זה נגאלו ישראל ונעבדו מזוכמתם.

*

(מכתי"ק) **ברש"י** ז"ל ויקח משה את עלמות יוסף עמו כי השבע השביע וגוי ולמה לא השביע בניו שיסורו מיד וכו' וישי"ש, וכבר דקדקו קמאי מדוע לא הקשה רש"י זאת (בפי ויחי) חלל סיפור השבעה הזאת וע"י דימח משה ז"ל מ"ש ע"ז, ואפשר לומר לפעמי' דהנה אח"ל צבועה (דק י"א) חכם לב יקח מלות (זה משה) ואולי שפחים ילבע (אלו ישראל) שכל ישראל נחשקו צביח ומשה עסק בעלמות יוסף, ודימח משה פי' צא צפי וגם ערב רב עלך אתם וגוי כחב יש להפליא כיון שצבואר בחוב"ק ישראל היו עוסקין אז צבחת מלכים שלא בלונם, רק ע"י צווי הקב"ה ומשה עבדו כמו שאמר חב"י, אי"כ אמאי אמרו עליהם חב"ל חויל שפחים ילבע שפחו על כסף וחב, הלא כחורב עשו וי"י בהכרת, גם צריך להבין אם חב"ל ראו זה לחסרון מה שפחו אל כסף וחב אי"כ כי החסרון צמעה, ולמה דרשו עליהם המקרא דאולי שפחים ילבע דמשמע שהי החסרון רק בשפחים שלא חבצו במקרא בזה שום עשי.

ויתר הדקדוקים (לעיל קושיא ד') ולדרכינו מאמר ולא שמואל אל משה לא קאי על פעולת ויחזירו, חלל ולא שמואל אל משה בכל דבריו, וכל מגמתם כי רק להסיר את ישראל מאחרי משה, ולעטם זה ויחזירו וגוי, שזה כי התחכמות שלא יתגלה מזימתם ע"י כחן, ומה שקורא אותם הכתוב אלפים שהוא תואר בכ"מ על לדיקום, מפני שהיו מתדמין כן ומלחים אי"ע בפני ישראל ללדיקום, וזהו טעם ויחזירו אלפים, כדי שיסארו בחזקת לדיקום ולא יתגלה פנימותם.

נחזור לענינינו לבאר קישור הפסוקים שצריש הפרשה ויסב חלקים את העם וגוי וחמשים עלו בניי וגוי ודברי רש"י ז"ל (לעיל קושיא ח' וצ') עפית"ד צמדת וילקוט ארבע כיתות נעשו ישראל על הכים וכו', אחת חומרת נעשה מלחמה כנגדן וכו', נאמר להם ד' ילחם לכם עכ"ד המדרש, ובה זה כי להם לנסיין גדול שעמדו בסכנה גדולה, והיו מזוינים צהר צחית וכלי מלחמה, ואעפ"כ לא עשו שום פעולה בהשחלות חנושי, כי"ל צמחו ציטעו ית' כאשר נעשו ע"י משה מפי הגבורה, ד' ילחם לכם ואחם חתרישין, ואפשר שלעטם זה לקחו ישראל עמכם כלי זיון צלחתם ממלכים, כאמר"ל צמדי' (פרשה כי ס' י"ט) וחמשים עלו בניי מאמר"ל, שעלו מזוינים, ובדוא לא עשו דבר מדעתם, אבל כן כי ראו הכוונת כדי להגדיל צחי הנסיון ולהגדיל מעלתם, וע"ד שכתבו הרמב"ן והראב"ע ז"ל (בפי ויח'ר) כי ענין הנסיון להראות נדקת המנוסה עי"ש, וחלמלי לא הי' צידם כלי זיון לא הי' צחי הנסיון צלמיות, חמם לא הי' אפשר לסמוך צה כי"ל על הכשרים שבישראל ובני עלי, משא"כ פשוטי העם ופחותי הערך חלמלי מסרו צידם כלי זיון, יש מקום לחשוב שמה לא יעמדו צנסיון וילחמו עם המלכיים שלא בלון הבויה, ולח"ל וחמשים עלו "בני ישראל" מארץ מלכים, היינו בני עלי שקראו בני ישראל יאלו מזוינים ולא העם, ומקושר גם עם פי השני שפרש"י חמשים מחמשים, אי' מתמשה יאלו וד' חלקים מתו צי ימי אפילה, דמפני שמתו רשעי ישראל ולא יאלו כי"ל הכשרים שנתחזקו צלמותם צבשי"ת, וקצלו עליהם הנסיון של לכתך אחרי צמדבר וגוי, ע"כ יאלו מזוינים להגדיל צחי הנסיון ולהראות נדקתם, אבל

אומר אחד עול שנים ולך, והנה כיון שצלא"ה היו נותנים להם אף מה שלא שאלו, א"כ למד הו"ר הקצ"ה להזהירם כ"כ שישאלו מהם, הלא היה צאפשי שיתנו להם הכל מצלי שאלה כמו שתמו מעמדם העודף יותר נמנה ששאלו, אמנם הם הו"רנו לעשות אח"כ השתדלות לקיים וזכרתיך בכל אשר תעשה, ואח"כ נפתח להם השפעה להשיג אף מה שלא שאלו, כי אחר שהאדם עושה אח"כ עשי כל דבר, הקצ"ה צעזרו ומשפיע לו אף מה שלא נכלל כלל בעשי שלו, ואין מעזור להי להושיע בלבד או במעט, אבל מרע"ה שהי כל דיבורי קדושה לא הו"רנו לשום עשי ובהשתדלות, כי פעל הכל דיבורי כמאמרי"כ וילקטו "דבר" יום ביומו וגו', ולכן אף שגם עליו חלה חובת המנוח לקיים ואח"כ ילאו ברכוש גדול, מ"מ לא הו"רנו להשתדל בכל, כי הי' בנמוח להשיג רכוש גדול בדיבורי בעלמא, ואך ישראל שלא היו במצרים במדריגה זו לפעול הכל בדיבורם, הו"רנו לעשי והשתדלות.

ובזה יובן מה שדרשו חז"ל ע"ז אויל שפתים ילצט מה שנפנו אל כסף וזהב, אף שהי' באמת צליווי הקצ"ה לאסוף הרכוש, אבל אלמלי הי' דיבורם מקודש בקדושה גמורה הי' נכנסם לאסוף הרכוש בדיבור בעלמא כמו מרע"ה, ולא היו מאטרכים להנעוה על עשי והשתדלות, ואפשר שלכן קראו למרע"ה בזה חכם לב, כי עיקר קדושת הדיבור ל"ל מקודש אל הלב וכל דיבוריו יבואו מעומק פנימית הלב והבן.

והנה יוסף האדוק השפיע לכל העולם בקדושתו, וכוננו מספרי"ם שממדת יסוד שהוא קדושת יוסף בא כל שפע הפרנסה, ובמאמרי"כ משם רועה אבן ישראל, ולכן ציוני הרעז זכה יוסף להיות המשביר לכל עם הארץ, ולא הראה להם כי פי המדבר אליהם בלש"ק, ר"ל שלא עשה דבריו חולין כפירשי"י ז"ל על לא יהל דבר, ובהז' רשי"י ז"ל שם הראה להם שהוא מכול, כי בריית הלשון וצריית המשור מכוונים, והפגום בצריחתו משוך בעלמא, וקדושת היסוד וקדושת הפה כחדא אזלין, ולזה הי' נכחו להשפיע לכל באי עולם אף בלי השתדלות העצמי, כי בדיבורי הקדוש הי' נכחו לפעול בכל.

ואפשר לומר עפ"י מ"ש א"ה הכה"ק זל"ה ב'קדויו"ט צ"י הנני ממעיר לכם וגו' וילא העם ולקטו דבר יום ביומו, דהיינו דבר הוא לבאורה מיותר ואין לו הצדקה, ופי' הוא ז"ל דהנה ע"י אמונה חניניות אפשר להמשיך הפרנסה בלי שום השתדלות, כמבאר בזו"ר"ק שמו העם ולקטו דשעות גדול עשו צמה שלקטו, כי לצדיקים הי' בא בלי לקוטה, והעיקר הוא לזכות לאמונה חניניות, ומה שצריך לקיים וזכרתיך בכל אשר תעשה יספיק אף במעשה כל דבר, ומליון בגמי' (צ"מ דף י' ע"ב) דאף עקיונה שפתים הי' מעשה, וא"כ יולא ידי חובת עשי אף בדיבור בעלמא, וצלא"ה מליון שצריך להחפול על ממונו ואי' גם זה נעשה היינו דיבורי החפלה להמשיך הפרנסה, וז"ש הנני ממעיר לכם, ר"ל שאשפיע לכם בלבכם שחדשו שכלם מן השמים, ואח"כ כחדשו באמונה אומן שלהם הוא רק מן השמים, אזי וילא העם ולקטו "דבר" יום ביומו, דבר דייקא שהדיבור בלבד תחשב להם למעשה ולא תערכו לעשי אחרת עכ"ד בקדושים.

והנה באמת לאו כל אדם זוכה לזה שדיבורו יעשה רושם בעשי ממש, ובכך פירשו בספרי"ם מאמרי"כ לא יתל דברו בכל היולא מפיו יעשה, שאם לא יתל דברו כפירשי"י ז"ל לא יעשה דבריו חולין, דר"ל שהי' דיבורו בקדושה ולא יתחלל בשום ענין, אזי ככל היולא מפיו יעשה שכל דיבוריו שיאלו מפיו יחשבו לעשי, ומי שמקדש דיבורו באמת ואינו מחללו בשום ענין, בודאי יוכל להמשיך בתפלתו כל השפעות טובות בלי שום עשי והשתדלות, ותפלתו אינה חוזרת ריקם לעולם, אמנם מי שאינו במדריגה זו לקדש דיבורו בקדושה גמורה, אין דיבורו פועל כ"כ וצריך להיות עשי והשתדלות, אבל מ"מ אין מעזור להי להושיע בלבד או במעט, ואף בעשי כל דבר מקיים וזכרתיך בכל אשר תעשה, ואין צריך לבלות ע"ז כל זמנו ח"י והעיקר הוא האמונה והבטחון.

ומצינו כשהקצ"ה אור לישראל במצרים שישאלו כלי כסף וכלי זהב למען הרכוש הרכוש, וכס עשו כך וישאלו, ואח"כ כתוב וישאלום, ופירשי"י ז"ל אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אח"כ

המכילתא השציעם שישציעו לבניהם, ולמה לא השציע בניו שישאורו לתוך כנען מיד כמו שהשציע ועקב, אמר יוסף אני שלטע הייתי צמגרים וכו', אבל בני לא ייחסו מזרים לעשות וכו' עכ"ל, והקושיא מפורסמת מדוע לא הקשה רש"י זאת צ"י ויחי אלל סיפור השצועה הזאת, וכן הקשה ק"י הישמה משה זל"ה עי"ש חירונו.

בגמרא סוטה (י"ג ע"א) צא וראה כמה חציבות מנות על משה רבינו, שכל ישראל נתעסקו בציוה וכו' נתעסק במנות שנאמר חכם לב יקח מנות, ובמכילתא הגירסא צא וראה חכמתו של משה וכו', וכבר דקדקו קמאי מה שתיאורו חז"ל במעשה זו בחור חכם, ויותר יאות אליו תואר לדיק (עיין בח"א מהרש"א מ"ש צ"ה), גם מ"ש יקח מנות בלשון רבים, ואין זה אלא מנוח א"י.

ויתבאר בהקדם מה שפירשתי בעטם שהולך משרע"ה לשאל בדבר ה' צפרשת עמאים דכתיב (צ"י בהעלותך) ויאמר אליהם משה עמדו ואשמע מה יאמר ה' לכם, וצ"י פתחם צענין צנות אלפתח כתיב ויקרב משה את משפטן לפני ה', ורז"ל דרשו ראווי היתה פרשה זו לבאמר ע"י משה כשאר כל התורה כולה, אלא שזו אלו שתאמר על ידיהן וכו' (בציאו רש"י ז"ל), מ"מ טעמא צני מדוע נשתנו צ"י מנות אלו מכל מנות התורה שהולך משרע"ה להימנך בגבורה, וכו' כל חלקי התורה נגלו לפניו וקבלם מסיני, ופירשתי עפ"י ק"י הישמה משה זל"ה (צ"י שמיני) דנמלא בדברי רז"ל סחירות הרבה צ"י הלכתא אי קברי לדיקים מעמאים או לאו, וכו' ז"ל הכריע דמעט דין ראווי להיות שדיקים לא יעמאו, כי אין עומא להם וצמיחתן נקראו חיים, אך לא ניתנה לנו להתנהג צדין זה, כי הכרעה זו אין דעתנו דעת האנושי מקפת אותה, כי אני ה' חוקר לב וצותן כליות כתיב, והאדם יראה לעינים, ולכן אין לנו להתנהג צ"ה כלל, אך אם נודע לנו שהוא לדיק, כדי שלא לחלק בין לדיק ללדיק דאין בה המצחין בידיו וכו' כ"ל ברור ואמת צס"ד עכ"ל.

ובזה יתבאר לעינינו דכנה איתא בגמרא (סוכה

כ"ה ע"א) ויהי אנשים אשר היו עמאים לנפש

ובעתה אפשר לומר שלכן לא נזכר יוסף שישאורו מיד ממזרים, שכמו שהולך להקדים לבוא לפניכם למזרים, בשביל שיהי לינור המשפיע בימי הרעש נגד העצב, כמשה"כ וישלחו אלקים לפניכם לשום לכם שארית צורך, כמו כן גם צמח היתה ממזרים שהולכו לרכוש גדול ולהשפעה מרובה, הולך גם יוסף הלדיק להיות שם שיומשך להם על ידו כח קדוש ה' להמשיך לינור ההשפעה, אמנם כאשר נראה שהולכו להשתדלות עצור הרכוש, זה ה' לאות כי לא דבוק בקדושה זו שאמר יוסף כי פי המדבר אליהם בל"ק שלא עשה דבריו חולין כלל, כי אלו ה' כן ה' צמחם לפעול הכל בדיבור צ"י שום השתדלות, ואך במשה מנינו יוסף משה את עצמות יוסף עמו שהשתדל רק בעצמות יוסף ולא הולך להשתדל בכסף וזה.

ואפשר לפרש ויקח משה את עצמות יוסף עמו ר"ל עצמותו של יוסף וכן קדושתו לקח עמו ולעמאו, שיהי לו כח השפעה אף חוץ לדרך העצב, אמנם עצור מרע"ה ח"א לומר שהולך יוסף להשאר צמח שיהי צמחו להשיג קדושה זו ע"י יוסף, כאשר כתב צמח"ה כתיב משה (בא"ח סי' צ"י) שזה וודאי שכל מה שמנינו צמח מנינו עלי וודאי דמשה כלל דכולהו, וא"כ ח"א לומר במרע"ה שהולך לסיוע מחולו להשיג איזה קדושה.

ובזה אפשר לפרש דברי רש"י ז"ל שאלל סיפור השצועה לא קשיא לי למה לא השציע בניו שישאורו מיד, שאז ה' אפשר לתוך אלו הולך להיות צמח שלטבסוף יצא ישראל על ידו להשפיע צמח הדיבור חוץ לדרך העצב, אבל כאשר אמר הכתוב ויקח משה את עצמות יוסף עמו, שמצאור שאך משה לקח עמו עצמותו של יוסף הלדיק ע"ה, ועצורו לא הולך להיות צמח, כי צמחו לבוא למדריגה זו צ"י שום סיוע כ"ל, ולזה הקשה למה לא השציען שישאורו מיד וכו', (ע"כ מכת"י).

*

ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השציע השציע את צ"י לאמר פקוד ופקוד וגו', פירש"י צמח

אדם, מי היו נושאי ארזו של יוסף היו, נמנע דאס
 זדיקס אינס מעמאס, היו ראויים אלו להקריב
 הפסח במועדו בכל ישראל, וזה באו בעטנה לפני
 משה ואהרן אחתו עמאס לנפש אדם, היינו לנפש
 זדיק לתה נגרע לבחלי הקריב את קרבן ה' במועדו
 בתוך בני, והשיב להם משרע' עמדו ואשמעה מה
 ויזהר ה' לכם, להורות כי לא ניתן הכרעה זו ביד
 בני של מעלה, ואף אם יודע לנו בצירור שהוא זדיק,
 מעטם שלא לחלק בין זדיק לזדיק דאין כח המבחין
 בידינו כ"ל, וזה ח"ש שבתשובתו של הקצ"ב
 למשרע' לא תפטר על פרע הנשאל אם יקריבו הם
 הפסח במועדו או לא, רק הודיעו ההלכה בסתם
 עמאס דעלמא, איש איש כי יזהר עמא לנפש וגו',
 והעטם כי לא נחנה לנו להחנה בדיון זה כ"ל,
 ועמאס דעלמא נדחו לפסח שני והבן, ועד"ז יתבאר
 בענין צוה לפסח, דאיתא בספרי לאלה תחלק הכרץ
 זדיקס כמותכם, ואמר"ל (שם י"ז ע"ג) מקושש
 זה לפסח ולפי"ז מה מקום לענחם ליעול חלק
 בארץ, אמנם כתבו החר"ם בנס' ז"ב בשם המדרש
 דמקושש לש"ש נחבין עיי"ש, ועד"ז ה' בענחם
 לזדיק גמור ה', וע"כ ויקרב משה את משפטן
 לפני ה', ולא ניתן לבני של מעלה להכריע בזה דרך
 הצו"ת חוקר לב וצוה כליות לידע מחשבה שלב
 והבן. (עיון בדבריו במקומו תחתו משם).

ונקדים עוד מ"ש האוהבה"ק (פי חקת) שלא
 מנינו שהקפיד ה' בפסח מזרים על דין העומאה,
 שיהיו עמאי מחים נדחין מלעשות הפסח, וטעם הדבר
 כי ישראל לא היו עמאי מה, בהם שנגשו והאכילו
 על המת, חלל לפי שעדיין לא קבלו את החורה, דמי
 בהם דין גר שנתגייר ביום י"ד ששוחטין עליו ואין
 חוששין לעומאה שנתמא קודם שנתגייר, ופי' זה
 מזה"כ זאת חקת החורה וגו', פי' חקת זו של
 העומאה ותנאי טהרתה הסובב מהחורה, כי עיי'
 שקבלו החורה נעשו עם בני ישראל דבר שהרונחם
 השפלים תאצים להדבק בהם וכו' וצומחם ג"כ
 תתברר העומאה כאמרם ז"ל ישראל מעמאין צאל
 ואין אומות מעמאין צאובל וכו' ואשר יסובב הכל
 הוא החורה עיי"ד, ועפ"י פירשתי דברי המכילתא
 בפרשת קרבן פסח, וילכו ויעשו בני כאשר נזהר

ובזה יתבאר דברי המכילתא בא וראה חכמתו של
 משה שכל ישראל נתעסקו בציה וזוהי נתעסק
 במצות שנאמר חכם לב יקח מלות, ולכאורח מדוע
 יחסכו חל חכמתו ומה ענין החכמה בזה, ויותר
 יאות ליחסכו חל לזקוקתו וחסידותו, גם מ"ש מצות
 בלשון רבים ל"ב ואינו כ"א מצוה אחת, אמנם ה' ה'
 לו לחוש שעי' העסק בעצמות יוסף ימנע ממנו
 הקרבת הפסח, ואולי גם השגחה השכינה שבי' חזרה
 חללו, חלל שחכמתו עמדה לו והשיג שהעסק בעצמות
 יוסף לא יתעלה מן המלות, זה חזק ותיקומו בידו,

דא לא צעה דגופי יסלקון לי לאחקצרה צארהא קדישא, אלא אמר ובעליהם את עצמתי ולא גופי, יעקב לא מית וגופי אחקיים בקיומא חדיר ולא דחיל לסעי'א זכר, ועל דא כתיב ושכנתי עם אבותי ונשאתי ממזרים גופא שלים עביד כזוכ"ק לעניינו, הרי מבואר בטעם שלא השציע יוסף לבניו שישארו לא"י מיד, שלא יכי ככלל ויחלתי שמחם לחושבה, ואף דלפי מדרגת קדושתו לא שייך לגבי, ולא שליט צי רוח מסאבא כלל, מי"מ לרצו ענותותו חשש ונמנע להעלות גופו לטעם זה, ואפשר דעי"כ לא הקשו במכילתא הכס למד לא השציע יוסף את בניו שישארו לא"י מיד, דניחא לכו בתירון כזוכ"ק הכ"ל, אחמם בפסוק זה דכתיב ויקח משה את עצמות יוסף עמו, עמו במחילתו, מבואר מה דאין צו דין עומא כלל, דלדקיים אינם מעמאם אף במותם, ומעתה לא יונה עוד בטעמו של כזוכ"ק, ע"כ הוקשה להם מי"מ לא השציע לבניו שישארו לא"י מיד, וזיתו כי חשש שמא לא ייחוס המזרים ולא יוכלו לקיים שביעתו, ואפשר שמקשר טעם זה עם טעם כזוכ"ק, דלדד שחשד א"ע שאינו ראוי לכך, ע"כ חש שמא לא יסחייע מילתא ויעצבו המזריים צידם, ולטעם זה השציעם לשיגאלו ויאלו ממזרים יעלו את עצמותו, (ועיין בדבריו פ' ויחי עמוד תקי"ז מי"ש צה).

*

ויקח משה את עצמות יוסף עמו, במס' סוטה (י"ג ע"א) צא וראה כמה חביבות מלות על משה רבינו, שכל ישראל נתעסקו בציהא וכו' נתעסקו במותא שגא' חכם לב יקח מלות וגו' ומנין הוי יודע משה רבינו היכן יוסף קבור, אמרו סרה צה אשר נשחירה מאותו הדור, הלך משה אכלא א"ל כלום את יודעת היכן יוסף קבור, אמר לו ארון של מחבת עשו לו המזריים וקבעו צבילום זכר, וכתב במהרש"א ז"ל דגם שאר אריות של השצעים העלו עמהם זכר, אבל היו יודעים קבורתם, משא"כ ציוסק שהעלימו המזריים קבורתו זכר, ולהכי קבעי מנין כי יודע משה היכן יוסף קבור, דאינו דומה שידע זה בנצואה כיון שלא החזיר בקרא, אבל ידע ע"י סרה צה אשר נשחירה ממותו הדור עכ"ל במהרש"א

ובכרעה זו אין דעת חנושי מקפת אותה, אבל משרשי' נתעלה בחכמת חלקית מבחי' חכמה עליונה, ובכרע כן בחכמתו שעי"ז ישיג מלות הכרה, וז"ש צה וראה חכמתו של משה וכו' שגא' חכם לב יקח מלות וכו'.

ואפ"ר עוד דהנה ישראל נתעסקו בציהא עפי' מלות השם עליהם, ובזודא' שלא יאזר כי ליקח ממון של אחרים שלא מן הדין, ובכרה תירוצים ואמרו צה, והאמת שכל רכוש מזרים מגיע לישראל מדינא שזכו צהם מיוסף הכדיק, כדאיתא במדרש וילקוט (פי' ויגש רמז קמ"ח) וילקוט יוסף את כל הכסף וגו' אי"ר יהודה אמר שמואל כל כסף וזהב שצטול לקט יוסף והביא למזרים, שגאמר וילקוט יוסף את כל הכסף, אין לי אלא בארץ מזרים, שבארץ כנען ובשאר ארצות מנין, תלמוד לומר וכל הארץ צהא ממזריהם, וכשעלו ישראל ממזרים העלוהו עמהם שגאמר וייללו את מזרים עכ"ד במדרש, מבואר דעפי' הדין ה"ה של ישראל שיוסף הכדיק אזה צהם בשצילם, אלא שאחר הסתלקותו נעלוהו המזרים שלא צדון, וכשאלו ישראל הצילו מידם את שלהם, וע"כ צעה שכל ישראל נתעסקו בציהא נתעסקו משה רבינו בעצמות יוסף להכרות שכוף הזוכה ומחב לישראל בציהא ושלחם נעלו, וז"ש במכילתא צה וראה חכמתו של משה שכל ישראל נתעסקו בציהא וכו' נתעסקו במלות וא"ש הקישר.

ונבוא לתרץ קושיא המפורשים על מי"ש רש"י ז"ל שצם במכילתא למד לא השציע יוסף את בניו שישארו לא"י מיד כמו שהשציע יעקב זכר, ולכאורה הול"ל קושיא זאת לעיל צפ' ויחי אלא סיפור השצעה זאת, (עיין קושיא ח' לעיל), ויתבאר בהקדם דברי כזוכ"ק פ' תרומה (דף קמ"א ע"ב) גופיתו דלדיקא דלא מתענגי צהאי עולמא אלא מתענגי דמלוא זכר, הבה רוח מסאבא לא יוכל לשלמה עליהו, דהא לא מתענגו מדולי כלום זכר, מאן דנשמחיה נפקא לבר מארעא קדישא, ובהי גופא אסתאב צהכוא רוח מסאבא זכר, ואי האי גופא סלקין לי לאחקצרה גו ארעא קדישא, עלי כתיב (ירמיה צ') ותבואו ותטמאו את ארצי ויחלתי שמחם לחושבה זכר, יוסף לא שליט על גופי רוח מסאבא לעלמין זכר, ועם כל

ז"ל (ג"פ צא) נמשכו ימי האפילה עד ערב פסח
עיי"ש, ישראל עסקו בהשאלת כליהם של מזרים
רק אחר מכת צבורות, כמבואר בפסוקים ותחזק מזרים
על העם למחר לשלחם וגוי וצניי עשו כדבר משה
וישאלו ממזרים וגוי, ולפי"ז לא היו בזמן ח' וציוס
ח', וצ"ב לשון הילקוט הנ"ל בשעה שהיו ישראל
עסוקין בצרה, הי' משרע"ה מסבב את העיר ג'
ימים וג' לילות, גם דברי הגמ' דסוטה הנ"ל צ"ב,
במ"ש שכל ישראל נתעסקו בצרה וכו' ונתעסק בעצמות
יוסף, וכו' וזמנו של זה לא כזמנו של זה, ואיך
דרשוהו ר"ל בשבט משה שלא השיגה בכסף וזהב
וכי' וצגנותן של ישראל דשקו העסק בעצמות יוסף
ועסקו בצרה ולא קרב זל"ז בזמן וצ"ב.

וב"פ דמה שעסקו ישראל בהשאלת כלי המזריים
אחר מכת צבורות, יפה עשו וכו' עשו וקיימו
מלות הבו"ת, אבל צ"י ימי האפילה שנתעסקו ישראל
לחפש בתי המזריים, ובאותו זמן נתייגע משה רבינו
למנוח ארצו של יוסף, לזה דרשוהו ר"ל בשבט משה
וגנותן של ישראל, דאף שהי' רגון הבו"ת שיראו
ישראל כליהם כמבואר במד"ר דז' ח' מהטעמים שהצ"ח
הקצ"ה חשך על המזריים, אולם להשלים רגון הבו"ת
הי' מספיק צר"ה בעלמא וצומן קלר, ונחשב לחסרון
מה שהרצו להתעסקות בו, כדמשמע מזברי הילקוט
הנ"ל שג' ימים וג' לילות שהי' משרע"ה מסבב
את העיר לחפש ארצו של יוסף, היו ישראל עסוקין
בצרה, ולזה דרשו ר"ל ואילו שפתים ילבע על ישראל,
דע"ס לקוחת הצרה מזהב, וזה חסרון הי' מה
שהרצו דבר שפתים בענין הצרה, ולא בעסק עצמות
יוסף, והגם לדישא ארצו של יוסף כבודו יותר בצדו
ומה"ט הניחוהו למשרע"ה, אבל מה שנתייגע משרע"ה
ג' ימים וג' לילות למנוח ארצו של יוסף, הי"ל
לישראל להעטר עמו ולהתעסק במנוח זו והם היו
עסוקים בצרה.

ואפשר שהעלימו מן השמים משרע"ה השגת ידיעה
זו כיצד יוסף קבור, כדי שיהי' פעולה מלכות
יתירה, וזבל פסיעה ופסיעה שנתייגע למנוח ארצו
של יוסף קיים מנוח וקבל שכר, וע"ד שאמר"ל
(בצ"ר פ"ד ט"ז סימן ט"ו) באברהם שאל הקצ"ה אל

ז"ל, לכאורה תירושו אינו מספיק לדימו מן הנמנע
שהיג משרע"ה צנזרה מקום קבורתו של יוסף ואף
שלא הוזכר בקרא, וכמו שהשיג הרבה דברים נעלמים
שאינם מפורשים בפסוקי התורה, ומאז קא קשיא לי
לגמ' מנין הי' משה רבינו יודע וכו', גם צ"ב הקשור
אל מה שדרשו חכם לב יקח מלות וגוי ומנין הי'
יודע משה רבינו וכו', ומדוע ל"ק לכו צל"ז, וכן
דקדק ק"י הישמה משה זל"ה (צ"י בשלח).

צ עוד הקשה ק"י זל"ה דמשמע דדרשו ח"ל רישא
דקרא חכם לב יקח מלות, בשבט משרע"ה שהייתה
המלוא חביבה עליו, וסיפא דקרא ואילו שפתים ילבע
על ישראל שנתעסקו בצרה (עיין בח"א מהרש"א שם)
ולכאורה יש להפליא דברי עסקו בצרה שלא צדו"ס,
כ"א נעשו על זה מפי הגבורה וקיימו זה מלות
הבו"ת, ומה דשקו העסק בעצמות יוסף למשרע"ה,
מבואר שם בגמ' דכונתם לש"ס היתה ואמרו כבודו
בגדולים יותר מבקשים.

ג עוד יל"ד דדרשו חכם לב יקח מלות על משרע"ה
שנתעסק בעצמות יוסף, ואין זו אלא מלוא ח',
ומה דדרשו ואילו שפתים ילבע על ישראל שעסקו
בצרה צ"ב דאין ענין זה לשפתים.

ויתבאר הענין בהקדם דברי המדרש (ילקוט סו"פ
צרכה רמז תתקס"ה) ויקבור אותו בגי, במה
זה משה שהקצ"ה נתעסק בו, אלא בשעה שהיו
ישראל עסוקין בצרה, הי' מסבב את העיר ג' ימים
וג' לילות למנוח ארצו של יוסף ולא מלאו, אחר
שנתייגע הרבה פגעה צו סרה צת אשר, אמרה לו
רבינו משה למה אחת יגע כל כך, אמר לה ג' ימים
וג' לילות סבבתי את העיר לבקש ארצו של יוסף
ואיני מלאו, אמרה לו בוא עמי הוליכו לנהר נילוס
וכי, א"ל הקצ"ה אם צעניך דבר קטן שעשית
חסד, גדול הוא צעניי שלא השגחת בכסף וזהב, ואף
אני ארד כצדדי וצעמתי לעשות עמך חסד כשתפטר
מן העולם עכ"ד המדרש, ולכאורה צ"ב דברי הג' ימים
וג' לילות שהי' משרע"ה מסבב את העיר למנוח
ארצו של יוסף, היו בצרכה ג' ימים סמוך לניחאם,
ויתכן שהי' ג' ימי אפילה, ולפי חשבון הרמב"ן

ע"י כנפי נשרים ובשעה קלה שלג בדרך הטבע, חמום לפי"ז ל"ב מ"ש רש"י"ל כאן (צ"פ בשלח) עה"פ ויסעו מסוכות וגו' ביום השני, שהרי בראשון באו מרעמסם לסוכות, ולפי"ד המכילתא ורש"י ז"ל (צ"פ בל) שנסיעתם מרעמסם לסוכות על כנפי נשרים ובשעה קלה הו', ח"כ אין מוכרח שנסיעתם מסוכות ביום השני הו', וכו' אפשר שיהי' הכל ביום א', כיון שלא הו' דרך הטבע כלל.

ונקדים עוד דברי המכילתא (פ' בל) עה"פ ויסעו בניי מרעמסם סכתה וגו', ק"כ מיל, כהרף עין נסעו בניי מרעמסם לסוכות, לקיים מ"ש ואשח אתכם על כנפי נשרים, סוכות סכות ממש וכו' דברי ר' אליעזר, ר"ע אומר אין סוכות אלא ענני הכבוד וכו' עכ"ד המכילתא, ובמרכבת המשה הקשה איכא למידק למיד סוכות ממש עשו להם, הלא נאסרו במלכות יו"ט צמלרים, וזה הו' ביום ע"ו איך עשו מלאכה וצנו סוכות, אם לא כשיטת הפסיקתא פ' מסעי דציאתם לסוכות הו' ביום ע"ז והוא הנקרא מחרת הפסח, ואף דחוב"מ הו' דאסור ג"כ בעשיית מלאכה, אפשר שעדיין לא הוזהרו אשכנזית חוב"מ, כמו שלא הוזהרו אחימון אלא יום א' עכ"ל המרכבת.

ותירוצו ל"ב דהרי מפורש בתורה (פ' מסעי ל"ג ג') ויסעו מרעמסם בחדש הראשון בחמשה עשר יום וגו' ממחרת הפסח וגו', והחוב' צמס' קדושין (ל"ז ע"ב) הביאו רא"י מהאי קרא, דממחרת הפסח משמעותו ממחרת שמיטת הפסח דהיינו יום ע"ו, שבו נסעו ישראל מרעמסם כמפורש בקרא עייש"ד החוב', וכיון שנסיעתם מרעמסם לסוכות כהרף עין ועל כנפי נשרים הו', ויאלו מרעמסם ביום ע"ו איך לא הגיעו לסוכות עד יום ע"ז, אם לא שגדחוק דרי"א דס"ל סוכות ממש, והפסיקתא דפ' מסעי דס"ל ביום ע"ז הגיעו לסוכות, חולקים על שיטה זו דנסיעתם מרעמסם לסוכות על כנפי נשרים וזהרף עין הו', חמוס בל"א"ה קשה דהרי ק"כ מיל מרעמסם לסוכות, ומהלך אחד צמיוני ו' פרסה ליום דהיינו ארבעים מיל, נמצא ק"כ מיל הוא מהלך ג' ימים בדרך הטבע, ואף לדברי הפסיקתא שביום ע"ז הגיעו לסוכות עכ"ל בדרך נס הו', וא"כ מ"ע מוכרח

הארץ אשר ארצך, ולמה לא גילה לו מיד, כדי להצבא בעניו וליחן שבר על כל פסיעה ופסיעה, ולא דרשו ר"ל חכם לב יקח מלוח על משרע"ה, שתייגע למלוא ארצו של יוסף וקיים בזה מלוח הרבה בכל פסיעה ופסיעה, וא"ש הקישור ונגין ה' יודע משה רבינו היכן יוסף קבור, דכיון שהעלימו מן השמים ידיעה זו ממנו כדי להרבות שבתו, ח"כ מנין ה' יודע, ותירוץ דאחר שתייגע הרבה פגעה בו סרח בזה אשר והכרח לו מקום קבורתו.

*

ויגד למלך מצרים כי צרח העם, פרש"י חיקטורין שלח עמסה, וכיון שהגיעו לג' ימים שקצבו לילך ולשוב וראו שאין חזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום ד', ובחמשי שבשני רדפו אחריהם וליל שבשני ירדו לים בשחרית אמרו שירה וכו' וכו' יוס' ז' של פסח, לכן אנו קורין השירה ביום השביעי עכ"ל רש"י ז"ל, והקשה הרא"ש ז"ל דמהכא משמע שלא שבו ישראל משיאלו ממלכים עד שאמרו שירה רק ז' ימים, ובסו"פ שלח כתב רש"י מוסדו של ר' משה הדרשן שמה ימים שבו ישראל משיאלו ממלכים עד שאמרו שירה, ושמה ו"ל שר' משה הדרשן חולק עם האגדה האומרת דז' אמרו שירה עכ"ל הרא"ש, ותירוץ קשה דלא יתכן לימר שיתלקו במציאות, ויותר קשה דמפורש בגמ' (סוטה י"ב ע"ב) דבכ"א ציטן אמרו ישראל שירה, ומפורש בפסוק (צמדבר ל"ג ג') ויסעו מרעמסם וגו' בחמשה עשר יום לחודש הראשון וגו', נמצא שביום ה' אמרו שירה, ואיך יחלוק ר"מ הדרשן על זה.

ונקדים עוד קושית המזרחי (צ"פ יתרו) עה"פ ואשח אתכם על כנפי נשרים, פרש"י (מדברי המכילתא) זה יום שצאו ישראל לרעמסם, שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשצאו ליסע וללכת נקצו כולם לרעמסם, אצל צ"פ צא בפסוק ויסעו בניי מרעמסם סכותה, אמרו במכילתא והביאו רש"י בפירושו, ק"כ מיל הו' וצאו שם לפי שעה שאמר ואשח אתכם על כנפי נשרים, (ולפי"ז הגם של כנפי נשרים נעשה להם בנסיעתם מרעמסם לסוכות), ושמה י"ל שקול הוא זיבואו שיהיה, דתרווייכו משתמשי מהאי קרא עכ"ל הרא"ש ז"ל, ר"ל דתרווייכו הו'

המרכבת דביאחם לסוכות ביום ט"ז ה', ואף שציוס ט"ז נסעו מרעמסם כמפורש בקרא, וסיעתם ה' על כנפי נשרים ובהרף עין, מ"מ לא הביעו לסוכות ביום שילאו לנעם איסור תחומין כנ"ל.

ולכאוריה אפשר לתרץ זאת סתירה דברי רש"י (עין לעיל קושא א'), דאם נחשב מילואה ראשונה שה' ביום ט"ז ניסן, שילאו רק מחוץ העיר שלא לשבות במקום עומאה כנ"ל, אפשר ששבו ישראל ח' ימים עד שאמרו שיר, ואם נחשב מילואה השני שנשבו מתחומה של עיר ביום ט"ז, נמלא ששבו רק ז' ימים עד שאמרו שיר על הים, ואז חזרו ח' ימים עד שצדק שצדק יקבע מעדיון יקבע מדברי הגמ' (סוכה י"ב ע"ב ה"ג) דבכ"ה ציוסן אמרו ישראל שיר, ח"כ חזרו ח"כ ז' ימים אף אם נחשב מהילואה של יום ט"ז.

ואפ"ל ששבו ונתעבדו ישראל על הים גם יום ח', דלא יכלו ליסע משם צ"ל של פסח משום תחומין כנ"ל, שהרי נטעו ביום השביעי מקרא קודש, ועוד טעם בדבר דברי כל כליהם של המגוריים של ע"ז ה', וכו' נזכר לבעל הע"ז ערם שזכו זה ישראל, לחז"ל אין לו ציוס עולמית, וביו"ט ח"כ לבעול דכ"ה בחיקון מלא, דכ"ה הכשרן וא"ל להשתמש בכ"ה זולת זה, ע"כ לא ה' אפשר להם ליעול ציח הים ביום ז', ושאלו שם ליום ח' ואמרו עוד הפעם שיר, נמלא שאמרו שיר ביום ז' וביום ח', ומ"מ בגמ' בכ"ה ציוסן אמרו שיר ומ"מ רש"י בשביעי אמרו שיר ובמקרא כתב שאמרו שיר לח' ימים כולו חיתייכו וא"ש.

*

ויגד למלך מלרים כי צדח העם וגו', פרש"י ז"ל איקטורין שלה עומה, וכיון שהגיעו לג' ימים וכו' צלו והגיעו לפרעה ביום ד', ובחמשה ובשבי רדפו אחריהם וליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שיר וזכ"ה יום ז' של פסח וכו' והקצו המפורשים דבסוף שלה כתב רש"י ז"ל שמונה חודשים שצ"ח כנגד שמונה ימים ששבו ישראל משיאלו ממלרים עד שאמרו שיר על הים, והוא סתירה.

לומר שלא הביעו לסוכות עד יום ט"ז, ושם ביום ט"ז נסעו מרעמסם, מיד כהרף עין הביעו לסוכות.

ואפ"ל עפ"י הגמ' (שבת פ"ז ע"ב) ששי למאי רבא אמר ששי לחייתין ר' אחא בר יעקב אמר ששי למסען, וקמפלגי בשבת דמרה, מר סבר אשבת איפקוד לתחומין לא איפקוד, (פרש"י הלכך כשנסעו מרפידים נסעו בשבת, שלא הוציאו שלא לילך יותר מאלפים אמה) ומר סבר לתחומין נמי איפקוד עיי"ש, וכה"ל על שבת יו"ט של פסח נטעו ישראל במלרים ערם שנטעו על השבת, שאמרו מקרא קודש יכו' לכ"ה וכמ"ס במרכבת לעיל, ורוב פוסקים ס"ל לתחומין נאסרו ביו"ט כמו בשבת, ולפ"י לא יכלו לנסע מרעמסם לסוכות ק"כ מיל ציו"ט, ד"כ מיל מדאורייתא ואף דסיעתם צדק גם ועל כנפי נשרים ה', מ"מ גם צדק זה איכא איסור תחומין, ור"ה מדברי הגמ' (ערוזין מ"ג ע"ב) דמסקא לי' חי יש תחומין למעלה מ' לו לא, וחי יש תחומין לא חתי חלי בשבת משום תחומין עיי"ש, וביאת חלי לא צדק בטעם יכו' ועכ"ל גם כזה איכא תחומין.

ובזה יתבאר לענינו דלא יכלו לנסע מרעמסם לסוכות ביום ט"ז משום איסור תחומין ד"כ מיל, ואזם לא יכלו להתמכח במלרים עוד, וכמ"ס הארז"ל דלמלי נשחבו עוד רגע במלרים, היו משוקעים בשער הגו"ן של עומאה וכוברו ללאת מיד, לכן ילאו מרעמסם ביום ט"ז ח' דפסח, אך לא הרחיקו לילך חוץ לתחום משום יו"ט, ועמדו מחוץ לעיר כדי שלא יתמכחו במקום עומאה, וביום ט"ז שבו חזרי"ם נסעו משם לסוכות ק"כ מיל בשבת קלה, וזה יתיישב לשון הכתוב בפ' מסעי ויסעו מרעמסם בחדש הראשון בחמשה עשר יום וגו', ויסעו בני ישראל מרעמסם ויחנו בסוכות, וז"ל מדוע כפל הכתוב להזכיר נסיעתם מרעמסם צ"פ ובגו בחדש, ולדרכנו נסעו ישראל מרעמסם צ"פ, ביום ט"ז ילאו מן העיר שלא לשבות במקום עומאה עוד רגע, אבל חזו צעירה של עיר בתוך התחום כנ"ל, ולענין הרבה דברים נחשב סמוך וגרלה כחוד העיר כמבואר בגמ' מגילה עיי"ש, ע"כ כפל הכתוב עור"פ ויסעו בני מרעמסם ויחנו בסוכות, וזה ה' ביום ט"ז, ויתיישב כזה שיעור הפסיקתא פ' מסעי וגם ח'.

והנה כתבו הכתוב (ערכין ט"ז ע"א) שישראל לא עבדו היום לכתבו מלך זה להם, רק כלבו כחני גורן עגולה ועיין בספר ערבי נחל פרשת שלח שהאר"ק לבאר דבריהם ז"ל וכתב ש"צ שצילים היו לוי"צ שבעים ועיגול החיטום כי גדול מאוד להקיף כל העיגולים הפנימיים עי"ש, ומוצן שמשעה שכתבו לתוך הים עד שעברו כולם נשתחו זמן רב, ואינו מפורש להדיא כמה שבו בעצמם את הים, ויחכן לומר מסבא ששבו יום אחד שלם, כי האנשים לצד היו ששים רבוא והנשים וילדיהם ומוסף עליהם הערב רב שהיו הרבה יותר מישראל וע"כ מסבא שנשתחו בעצמם את הים יום אחד שלם, ואף אם נאמר שעברו כולם את הים צלל שציעי של פסח כנראה מפשטות לשון רש"י והמדורשים, אבל מה שפלט הים את המצריים על שפתו זה ודאי אפ"ל שנשתחו עד יום ח' כי אינו מצויר דבריהם כלל אימת ח"כ י"ל שמתעבבו בתוך הים עד שחרית של יום שמיני ואז פלט אותם הים וחזרו כל ישראל לומר שירה יחד כולם, נמצא דביום אחרון של פסח חזרו ואמרו שירה על שפת הים, ומעשה ח"ן עוד סתירה דבדברי רש"י ז"ל דתרווייביו אשתבו, ביום שציעי של פסח אמרו שירה האכזבים והידידים מיד, וחל"כ ביום שמיני חזרו כולם יחד ואמרו עוב"פ שירה על שפת הים אחר שפלט הים את המצריים.

ובזה מדויק לשון הפסוק אז ישיר משה וגו' דנשעב שאמרו שירה פעם ראשונה, ראו צו"כ"ק שעתידיים לומר עוב"פ שירה לכך אמר ישיר בלשון עתיד, ח"פ ויאמרו לאמר שאמרו שירה בידיעה זו שיחזרו עוב"פ לומר כולם יחד על שפת הים, זה שהסמיכו צמורש לבאן הפסוק פיה פתחה בחכמה וגו' דאיבאו חכם הרואה את הנוול, וגם המה ראו בחכמתם וצו"כ"ק שעתידיים לומר שירה עוב"פ, ומדויק בלשון "פתחה" שם עשו פתיחה והחללה ויחד כולם גמרו ביום המחרת.

אז י"ל עפ"י שפירשתי דבדברי רש"י ז"ל (ארכ"ב ד') עוב"פ פלו עליך פיהם וגו' מפני מה הקדים פ"א לעיין מפני שהיו אומרים צביהם מה שלא ראו צעיהם, ופ"א מה שפי השל"ק אמרם ז"ל (שמיני

ב) **אז** ישיר משה וצ"י את השירה הוצא לה' ויאמרו לאמר וגו', יש להבין אומרו ישיר בלשון עתיד והל"ל אז שר משה וגו', גם הכפל ויאמרו לאמר ל"ב.

ג) ובמדרש רבה (פ' כ"ג סימן ד') ה"ד (משלי ל"א) פיה פתחה בחכמה וחזרת חסד על לשונה וי"ב.

ונ"ל פ' בזה"ק דברי החת"ם זל"כ"ה לפרש צומח התפלה וזדים ענפת וידידים העצרת ויכסו מים צריכים וכו', על זאת שצחו אכזבים וכו' על שפת הים יחד כולם הודו וכו', דיל"ד אחר שכבר אמר על זאת שצחו האכזבים מה זה שחזר ואמר על שפת הים יחד כולם הודו וכו', ופי' שהיו בישראל שני כתות, האכזבים והידידים שבישראל חיו"ק כשידידים העצרת ויכסו מים צריכים, שצחו והודו להקב"ה שהאמינו בו יח"ש שהל"ל אותם מיד המצריים, אך שאר העם לא שצחו כי אמרו בשם שאנו עולים מלך זה כך מנצרים עולים מלך אחר והמצינו על ים בים סוף, עד שרמז הקב"ה ופלטם הים לתוך כדכתיב וירא ישראל את מנצרים מת על שפת הים, ח"פ על שפת הים יחד כולם הודו שירה הים אפילו אותם שאינם אכזבים וידידים חלל כולם אמרו שירה עכ"ל, היותו לנו מדבריו הקדושים שאמרו ישראל שירה צ"פ משה רבינו וצני העלי אמרו שירה מיד כשידידים העצרת ויכסו מים צריכים, ושאר העם לא אמרו שירה עד שפלט הים את המצריים ואז חזרו ואמרו כל ישראל שירה, האמנם שמעשמות הלשון נראה שגם הידידים והאכזבים לא אמרו שירה עד לאחר שילאו מן הים ויכסו מים צריכים, ולפי"ז אינו מדויק כ"כ מה שאמר על שפת הים יחד כולם הודו, שהיו גם כשאמרו הידידים כבר היו על שפת הים, אמנם נראה לומר שהידידים והאכזבים אמרו שירה מיד כשנכנסו בתוך הים ביצבא, שהאמינו שהקב"ה יעשה להם גם כשלימות להל"ל אותם מיד המצריים, וזמ"ש על זאת שצחו אכזבים וכו' אחר וידידים העצרת ויכסו מים צריכים אינו מוכרח שאח"כ שצחו אכזבים, אולם מהאמר על זאת שצחו סובב על חמלת הענין שאמר וים סוף להם צקעת וכו' ומיד התחילו לומר שירה על שם העתיד שהאמינו בהש"ת שיגמור הים כשלימות להל"ל אותם הל"ל גמורה.

מ"ד עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים, דא' מהנסים שנקרע הים ל"ב גזרים כמספר השבעים, וכל שבע עבר דרך מיוחד זה שנאמר לגזר ים סוף לגזרים, וזוהי מאמר חזו"ל במדרש, ולכאורה לפי דברי ק"ז היש"מ זל"ה שן הים ק"ז מהשתעבדות השמש ליוסף, אין זה רק לשבע יוסף משא"כ בשאר שבעים לא היה לו ק"ז זה ולמה נקרא לכל שבע ושבע צ"ע.

וביארתי עימ"ד צוה"ק (פרשת וישב) שהכרח גדול היה שישלחו השבעים על יוסף ועי"ז שלחו אח"כ על מצרים כי יוסף היה השליש במצרים והם שלחו עליו ועי"ז היה להם הכח להתגבר על עוממת מצרים, ולולא זאת לא היו יכולין ללאת משם ח"י לעולם עו"ש, ולפי"ז אם נקרא הים לפני יוסף ק"ז שיש לו להקרא לפני כל השבעים שהם שלחו על יוסף בזה שמכרו אותו לעבד, וזהו פי המדרש למד וישנאו אותו כדי שיקרא הים לפניו דייקא, ולא ליוסף בלבד זה נסתבב ע"י השנאה שמכרוהו לעבד, מבואר דממה שנקרא הים ל"ב גזרים נתוודע ונתברר שכל הנמלאים בעולם משועבדים לכולם, וזהו פי המדרש כנגד דוד לוא"ך כמו שגדלו דוד בספרו לגזר ים סוף לגזרים דמפסוק זה נלמד שנקרא הים ל"ב גזרים לכל שבע צ"ע כ"ל במדרש וזוהי הגדול דוד את השבעים הק' שהיה להם שליטה על יוסף ועי"ז היו שולטין להתגבר על עוממת מצרים וכל הנמלאים המשועבדים להם.

אמנם יש להבין הלא קו"ב לא עבד נוסח למגנא ולכאורה לור"ך נקרא הים ל"ב גזרים דוקא, וכמ"כ היו יכולין לעבור דרך הים כולם דרך אחד. וי"ל ע"ד מ"ש הארי"ק בענין נוסח התפלה שאין לשנות מנוסח לנוסח כי כל שצ"י יש לו שער צ"ע להכניס התפלה וזו שמשה לנוסח שבע אחר אין תפלתו מתקבלת, אולם הארי"ל חיוקן נוסח כולל ואף אם אין ידוע מאיזה שבע הוא יוכל להתפלל בזה, וזהו ועי"ז אפ"ל לעניינו דע"כ עבדו ישראל את הים ב"ב שבי"ן, כי מיד שנכנסו ישראל בחור הים ביבשה התחילו לומר שירה כ"ל זכר שבע ושבע יש לו שער צ"ע להתפלל תפלתו, וזכיתו התפלה שזהו זה מה,

פי כ"ג עתידים ישראל לומר שירה לעתיד לבוא, היינו שיאמרו ישראל שירה וישבחו להקב"ה על הנס העתיד לבוא ואף שלא הגיע עליהם מאמינים הם בהקב"ה שבדלו יקיים הבטחתו ואומרים שירה על זה, וז"ל שהיו אומרים צביהם מה שלא ראו בעיניהם, ר"ל שגם בשעת החורבן שלא ראו בעיניהם שום עוצה ונחמה אעפ"י שצחו וכוזרו להקב"ה ע"ש הישועה העתידה להיות, ועי"ז לעניינו דהאבות וידידים אמרו שירה חי"ק אף שלא ראו עדיין בעיניהם הישועה וזהל"ה מידו המצויים, אעפ"י פתחו לומר שירה והקדימו פיהם לעניהם, וזהו פי הפסוק פיה פתחה בזהמה שעשו פתיחה והתחלה צביהם ולא המתווה מלומר שירה עד שיראו הנס בעיניהם, וזהו חזרת חסד על לשונה דכח אחר שראו הישועה לריבם לומר שירה מן הדין, אבל ערם שראו הישועה אמרו שירה מלד החסד ולפנים משוכ"ד וא"ש קישר פסוק זה לשירה הים.

*

עוד אפ"ל בהקדם דברי המדרש (ילקוט שה"ש ד' רמז תתקפ"ח) כנגד דוד לוא"ך כמו שגדלו דוד בספרו לגזר ים סוף לגזרים וגו' וי"ל, ונקדים דברי המד"ר (פי וישב פרשה פ"ד סימן ח') ועשה לו כתונת פסים, כתוב לכו וראו מפעלות אלקים וכתוב בתרי הפך ים ליבשה, למד וישנאו אותו שבי"ל שיקרא הים לפניו וי"ל, ויתבאר עי"ז ק"ז היש"מ זל"ה (פי בשלח) לפרש המדרש פליאה הים ראה ויוםם מה ראה ברייתא דרבי ישמעאל ראה, וז"ל לדיחא במדרש כשהעמיד יחושע את החמה אומר לו אני קש"ש ממך, אמר יחושע וזי אומר עבד זקן לאדון קטון אני קש"ש ממך כבר נשתעבדת לחקי יוסף שנאמר וזהו השמש וגו', ואיתא במדרש (פי כ"א סי' ד') כי הים עטן ג"כ אני קש"ש ממך, וז"ל מה ראה לסתור טענתו ראה ארצו של יוסף דשעבדו לו כל הנמלאים השמימה, וז"ל ים מני"ל, ראה ברייתא דרבי ישמעאל דררי"י ק"ו וכו', ומה גרמי השמימיים שהם נמלאים נכבדים נשתעבדו ליוסף, כש"כ הנמלאים בעולם היסודות וע"כ נם מפניו עכ"ל, וזהו כחזר הרע"ב מצרעמורא במשה (אבות פ"ה

לשון החפלה, יתכן לומר שפעם שנית אמרו ציוס אחרון של פסח, ואין סתירה בדברי רש"י ז"ל וציוסם לדקו יחדיו, הש"ת ירחם עלינו יחינו ויקרצנו לגאולה האמיתית וזכה כלנו לישיבה שלמה ואמיתית, ישמחו השמים ותגל הארץ, וזכה לכל מיני ישיבות טובות בקדושה וצדקה בצחורוממות קרן הכוכב וישראל וצחגלות כבוד שמים עלינו צמחה ציונו אמן.

*

ייגר למלך מלרים כי צרה בעם וגו' פירש"י חיקטורין שלח עמכם וכיון שהגיעו לשלשת ימים שקצו לילך ולשוב וראו שאין תחרין למלרים צלו והגידו לפרעה ציוס ד', וצחמישו וצששי רדפו אחרים וילל שציעו ירדו לים צשחרית אמרו שירה וכו' יום שציעו של פסח לכן חנו קורין השירה ציוס השציעו ע"כ, כבר הצאנו לעיל קושית המפורשים דזה סותר למש"כ רש"י ז"ל (סו"פ שלח) צסס ר' משה הדרשן דשמויה ימים שבו ישראל משיאלו מנללים עד שאמרו שירה.

צ במדרש ילקוט (רמז רנ"ד) ויסע משה את ישראל מהו ויסע שהסיען צעל כרחן, דכחצ ויקח שש מאות רכצ עמד פרעה וקשע אותן הסוסים צאצנים עוצות ומרגליות, וצשנצעו צים היו לפין על שפת הים וכו' ישראל יורדין צכל יום וצעלון מהן, ולא היו מצקשין לזח משס כיון שרלח משה כך ח"ל מה חלסם סצורים צכל יום הים מעלה ללס חצנים עוצות ומרגליות, עמד וחסיען צעל כרחן ע"כ, ול"צ מדוע הסיען צעל כרחן הלל הי רלון הש"ת שיטלו הרכוש דמהאי טעמל הי הים מעלה ללס חצנים עוצות ומרגליות וכו"ש צילקוט (רמז רל"ט) עכ"כ וירל ישראל את מלרים מת, מפני חרצעה דצרים רלו ישראל את מלרים מתים וכו' וכדי שיקחו ישראל את הציח שהיו עטויין כסף חרב וצצנים עוצות ומרגליות וכו', וירל ישראל את מלרים מתים חינו חומר חלל מת, מתים ולא מתים כענין שחמר ויחי צלחא נפשה כי מתה, וכי מתה היתה חלל מתה ולא מתה עכ"ל במדרש, גם רלוי לצבין מדוע עשה הי ככה שירל למלריים חיים לאחר שפלעס הים.

ולרמז זאת נעשה להם י"צ שצילין לכל אי דרך צפ"ע, ואחר שטלו מן הים עשר רמז ופועל דמיוני על נוסח הכולל חקקת הארצ"ל וחצרו לומר שירה חדשה יחד כולם, ול"ל על זאת שצחו חלוצים וכו' ונחנו ידידים וצמירות שירות ותצצחות, ר"ל כ"ל לפי צחיות, וחח"כ שירה חדשה שצחו גאולים על שפת הים כולם הודו וצמליכו ואמרו, שנצחצחו צזה כולם יחד צנוסח הכולל לכל השצעים.

עוד י"ל עפ"ד הי"ל שחלית שחלל השצעים ליוסף הי שציל שיקרע הים לפניכם, וכהה כל זמן שלח ותגלה להם חלית השנלל שהוא ק"ס, הי להם להשצעים הקי קלת עינל צלצס על שצע יוסף, וחצבו סיבת השנלל לעסם אחר כמחצור צמדרי חז"ל שרלו צרו"ק ירצעם וילל מנמו וכדומה, וח"כ לא הי ציוסם חחדות ושלום כ"כ, משח"כ אחר קרי"ס נחצור להם שהי זאת סיבה מן השמים כדי שיקרע הים לפניכם אז נעשה שלום וחחדות גמור צין השצעים וחצרו לשצח את הקציה כולם יחד, וחכו פי על שפת הים אחר שטלו מן הים ונחצור להם סיבת שנלחם ליוסף, יחד כולם הודו צשירה חדשה להקציה.

עוד י"ל עפ"י"מ וליחל צמד"ר פי זו (פי כ"ג סי' ז') אז יסיר משה הכ"ד קדמו שרים אחר נוגנים וכו', כיון שילאו ישראל מן הים צלו המללכים להקדים שירה לפני הקציה, ח"ל הקציה יקדמו צני חחלה וכו', וליחל צדרי"ל שישראל מקדימין לומר שירה להקציה וחח"כ המללכים, וצבו חחרים וחומרים ישראל וחמללכים שירה ציחל וכמו שחומרים צקדשה כחר יחנו לך הי"ל מללכים חמוי מעלה עס עמד ישראל קצוי מעלה יחד כולם קדושה לך ישלשו וכו', וחכו פי על שפת הים יחד כולם הודו, היינו המללכים עס ישראל אחר שכבר אמרו צפ"ע חצרו ואמרו עכ"פ שירה חדשה כולם יחד, ועפ"י דרכים הי"ל יחיוצג ג"כ סחירת דצרי רש"י ז"ל שכוצו לעיל (צדרוש הקדום קושית ח') דצפי צשלח כחצ דצשחרית ז' דפסח אמרו שירה, וצסו"פ שלח כחצ שחמרו שירה ציוס ח' עי"ש, חמנס כיון שחוכרת צלח"ה שחמרו שירה שני פעמים כנראה מנוסח

ואפ"ל עפ"י המדרש שבמאריים היו מקשטין סוסים בצבנים עוצות ומרגליות, וכזה כל כלים היו של ע"ז וישראל חי אפשר לבעל ע"ז של עכו"ם וע"כ ה"ה הכרה שיהיו חיים עדיין והם עלמם יבעלו הע"ז, העולה מדבריו שכן ה"ה רצון הש"ת שיעלו ישראל רכוש הים, וא"כ קשה מדוע הכיטון משרע"ה בעל כרחו.

אמנם נראה דאף שהי' רצון הכזו"ת שיעלו הכרכש אבל רק במדה ידועה ולא יותר מדאי דלא יותר משהוא מועיל הוא מזיק, וכמ"ש בכתוב ודי זהב שצביל רוב זהב שהי' להם עשו את העגל, ועל כן הכיטון משה בעל כרחו שלא יקחו יותר מדאי, ומבואר בדברי המדרש ה"ל שהיו ישראל יורדין בכל יום ומועלין מהם וכו' ח"ל משה מה אחס סבורים שכל יום היום מעלה וכו' ע"כ, ולא מלאחי מבואר בשם מקום כמה ימים נשחקו שם, ועכ"פ משמע מלשון המדרש ששהו אלל עכ"פ שני ימים, דברי מיעוט רבים שנים וע"ז קאמר בכל יום, ואפשר דע"כ נשחקו שני ימים מפני שביום שביעי של פסח הוא יו"ט ולא היו יכולין ללקוט מהבזה דברים המוקאים צו"ע, ויחזק אל שפת הים גם ביום השני שהוא שמיני לליאתם, ועל שראו במפלת שונאים הם אמרו שירי עוד פעם, ולפי"ז יתכן שאמרו ישראל שירי בשביעי וצשמוני לליאתם, ובזה יתורץ דברי רש"י ז"ל, שצפרשה זו כתב דבשביעי אמרו שירי, ובס"פ שלא כתב צש"ר משה הדרשן צשמוני לליאתם אמרו שירי, ולדרכיו תרוייכו אחינייך וא"ש.

*

ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשיתו כי שלחנו את ישראל מעבדנו, יל"ד באומרו ויהפך וגו' דברי מעיקרא בשלחם לא עשו זאת מדעתם ורצונם כ"א אונס על פי הדיבור שהוכו במכות נמרצות וא"ך יצאנו לומר ויהפך, גם יל"ד בטעם שימי הלשונות מתחלה אמר את העם ואח"כ כי שלחנו את ישראל.

במדרש (פרשה כ' סימן ה') ויהי בשלח פרעה וגו' ה"ל (ש"ס ד') שלחך פרדם רמזים,

ח"ר לוי משל לאחד שהי' לו שדה וכו' זה גל של נוריות, עמד ומכרה לאחר, עמד אותו האיש שקנאם והעביר את הגל מתוכו ומלא תחתיו מים חיים, נטעה גפנים וכו' נטע זה כל מיני צמחים וכו', כל מי שהי' עובר עליה היה משבחה, עבר עליה אותו האיש שמכרה ראה אותה מליאה כל עוב, אמר אזי לי שכן מכרתי אזי לי שכן הוצאתי מידי, כך היו ישראל במאריים גל של נוריות שנאמר (שם) גן נעול אחותי כלב גל נעול מעין חתום, כיון שיחלו נעשו פרדם רמזים וכו', כל הימים שהיו בצריות רואים את ישראל היו משבחין אותן וכו', פרעה ראה אותן שורות שורות כהים ליום וישראלים דגלים דגלים, התחיל לוח ואמר אזי לו לאותו האיש שכן הוציא מתחת ידו לכך נאמר ויהי בשלח פרעה עכ"ל המדרש, וא"כ דמיון המשל, ומדוע נמשלו ישראל במאריים לגל של נוריות, גם הראי שהציא המדרש מפסוק גל נעול מעין חתום אינו מוצדק, דאדרבה ה"ז מורה למעלתו וחשיבותו שלא נטמעו באומות כאמרו"ל, גם סיוס דברי המדרש א"כ פרעה ראה אותן שורות שורות וכו' דגלים דגלים התחיל לוח ואמר אזי לי וכו' לכך נאמר ויהי בשלח פרעה, לכאורה הלא לא נעשו ישראל לדגלים כ"א במדבר ואחר קרי"ם, וא"ך התחרט עכשיו על מה שלא ראה, ואם ראה העתידות באפלטוניות כמ"ש ראו כי רעה נגד פניכם, ובמדרש שאמר מי וימי הכוללים כולם ימותו במדבר ולא יכנסו לארץ כ"א יהושע וכלב, א"כ א"ך לא ראה כמ"כ בראשונה כששלחם, ומה ניתוסף עכשיו צדיעתו מגדלת חשיבותו של ישראל, שצדק זה התחרט על שליחתם.

והנ"ל פ' עפ"י"ד בזה"ק (פ' שמות ע"ז ע"ה) כד חמא קצ"ה הדותא סגיאה דכאי עלמא תחאה וכו', אמר דלמא ח"ו יתעצבון בשאר עממין וישתחר פנימותא בכלהו עלמין, מה עבד קצ"ה עלטל לכלהו וכו' עד נחתו למאריים למייד דיוריהון צעם קשי קול דמצין נימסיכון ומצין לבון לאתחנתא בצון וכו' גוצרין געלן בצון נוקצתא געלן בצון, עד דאשתכלל כלא צרעא קדישא וכו' עכ"ל בזה"ק, מבואר שהי' סיבה מהכזו"ת שיהיו ישראל נמאסים צעניי המאריים, ועי"ז יגלו מכתחצותם ומלתחתן

עשיתו כי שלחנו את ישראל מעבדו, בזכיר ישראל
שזה מורה על חשיבות בני ישראל, ומכ"ע נחמדה
על שלח אותם שעבדו כבר הכירו חשיבותו של ישראל.

*

עוד י"ל עפ"י הכוונת אלימלך זל"ה (פי בשלח)
חל"ק דאיתא בגמרא (עירובין דף י"ד ע"א)
המכלל בדרך ואין עמו לוי יעסוק בחורב, ולכאור
הלל בלאו הכי הוא מחויב תמיד לעסוק בחורב,
כמאמר התנא המכלל בדרך ומפנה לבו וכו', ונראה
לי לתקן טעם למצאת לוי, כשכלדיו מלוו את חצירו
הם מתקשרים זה בזה בקדושתם ועשים כחד, כחד
וקדושתו של זה כלדיק השוקק בחורב צביתו הוא
משמר את חצירו בדרך, כאלו הוא עצמו עוסק בחורב
וכו', זה הוא כשכלדיו הוא המלווה, אבל אם הוא
איש נעלז וריקן אין תועלת לזה במה שזה מלווה,
ואדרבה הוא מכניס בו עצבותו וכו', וזהו ויבי בשלח
פרעה ר"ל מחמת שפרעה שלח את ישראל וכו' ולכן
ולא נחם אלוקים וגו' כי קרוב הוא, ר"ל זה קאי
לפרעה מחמת שעתה מקרוב הלך מאלס, ובי עדיין
רושם עצבותו בזה ולכן יוסב וגו' עכ"ל, וראוי להבין
מה שתיאר לפרעה איש נעלז וריקן ויחמו עצבותו,
ויותר יאות לו תואר רשע.

ואפ"ל עפ"י"ש הקדושה לוי זל"ה (פי שמות)
שע"י הכאת מלרים נתגדל ונתקדש שמו בגדול
והקדושה, ולהכי מכת צבורות הי' ע"י הצורא צ"ה
בעלמו, כי הוא היתה עיקר הגורם ליאות בניו
ממלרים, ומחמת יו"מ נתגדל ונתקדש שמו בגדול
וכי וגם להאומות היתה טובה, שהמלרים נעשים
כלים שעל ידם נודע מליאות הצורא וכו' עכ"ל
לעניינו, וזהו לפי"ז הי' להם זכות שנעשו כלים
שנתקדש על ידם ש"ס, אמנם אמר"ל (קידושין מ'
ע"ב) בחובא על הראשונות ומתחרט על השוב איבד
כל זכותו ומתרוקן מהם עו"ש, וכמו"כ בפרעה שאמר
קומי לאי ושלח את ישראל, וע"י יו"מ נתקדש שמו
יחי בעולם, נמצא הי' כלי להתקדש ש"ס על ידו,
ואולם אח"כ התחרט והספך לבו ואותו ווי על ששלחם,
ובזה אצטרך צוהו, ולא יתואר איש נעלז וריקן,

עמהם ונשארו זרע קודש, ואילו לא כן לא היו ראויים
לקבלת החורב כמבואר בזו"ס פ' יתרו, ומעתה אין
זה חומה שלא הכיר פרעה גדולתו של ישראל ולא
השיג אף גדולתו העתיד עד לאחר שיאלו מארצו,
אף שידע מקלח מן העתידות באלעגוניות, אבל ענין
זה העליונו מידעתו, ונסתבב בגזירת הצו"ת שיכיו
ישראל נמאסין צעניו כדי שישארו עם קודש, ולאחר
שיאלו מארצו לא הי' נורף להם, אז השיג גדולתו
העתיד צדגלים וכהנים לויים ישראל ואות ווי וא"ש
דברי המדרש.

ועד"ז יתבאר במאמכ"כ ויהפך לבב פרעה וגו'
(עין קושטא ח') בזהקם לבאר הכחוב (צ"פ ב"ה)
ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מלרים וגו',
כי אין בית אשר אין שם מת, ויקרא למשה ולאחר
לילה ויאמר קומי לאו מתוך עמי וגו', ותחזק מלרים
על העם למחר לשלח מן הארץ כי אמרו כלנו
מתים, וי"ל שבתחיל ויקם פרעה לילה הוא וכל
עבדיו וכל מלרים וגו' וסיים ותחזק מלרים על העם
והשמיט פרעה ועבדיו, ואפ"ל כי פרעה ועבדיו
ידעו שלא יבא עוד מכה עליהם, כי כך התורה משרע"ה
בזה שמכת צבורות הוא האחרונה שצבולם חזו כבר
עברה, וע"כ הם עצמם לא הכימו לשלח את ישראל
מארצם, אך מלחם העם שאמרו כלנו מתים, ובמכילתא
שאמרו לא בגזירת משה הוא, שהרי אמר ומת כל
צבור, ובאין אף הפשוטים מתים הי' או י צבית אחד,
וכעס מפני שהיו המלריות מזנות זילות מרווקים
פנויים וכו' להם צבורות הרבה כפירש"י ע"פ כי
אין בית אשר אין שם מת, ואולי פרעה ועבדיו השיגו
דבר זה שכל אלו צבורים הם וע"כ לא חששו שיביא
עוד מכות עליהם ולא מיראת המות שלחו את ישראל,
אלא מפני שכל מלרים החזיקו עליהם למחר לשלחם
מן הארץ כי אמרו כלנו מתים, לכן הסכים גם פרעה
ואמר קומי לאו מתוך עמי וגו', ושיקר העם שנתפסה
לדבריהם מפני שלא ידע חשיבותם של ישראל וכו'
מבין צעניו כי כן סיבב הצו"ת כח"ל בדברי
הזו"ס, אמנם לאחר שיאלו ישראל מארצו השיג גדולת
מעלתם, וגם זה היתה סיבה נוחה הי' כדי שיחזק
לבם לרדוף אחריהם, ע"כ עכשיו ויהפך לבב פרעה
ועבדיו אל העם, כלומר אל המלריות ויאמרו מה זאת

נוראים עד שהוכרח לשלם, דימה צנפשו שנענש משום חוסר אבותו אבל לאחר שהשאלו לישראל כלי כסף ושלמות סבור כי שמעשיו ניתוספו אצותיו ויגמו עליו מעונשים ויסורים, וז"ש ויהפך לבצ פרעה וגו' מה זאת עשית כי שלחתי את ישראל מעצדו, פי' רש"י לבציל ממנום שהשאלום, ר"ל זהו עטם שהפך לבצ לרדוף אחריהם כי סמך שבחם הלקדק וז' ינאל מן העונשים.

אמנם יצא למחצת אור הקצ"ה שיקחו ישראל מהם בדרך שאלה ואיכא חשש שיתרצה זכותם, גם בחמת זכותם של המצריים ששאלו לישראל צעובם לביין אולא, ואפ"ל דהכא הקשו המפורשים הלא יעקב ועשו חלקו בחלחל שני עולמים, יעקב ועל עובדי ועשו עובדי, ואיך הותר ליעקב ליחזק מעובדי ואלא חלקו של עשו, וחילו דאף חלקו של עשו מגיע ליעקב כמ"ש יחזק אציו בן גביר ממחיו וכי ומה איפוא אעשה לך דמה שקנה עבד קנה רבו, והנה כ"ז נחת בזמן שעושין רעו של מקום, אבל אם ח"ו חזן עושין נחבטל העבדות כמ"ש וחי כאשר תריד ופרקת עולו, וכמו"כ יש לומר לעניינו דכל זמן שבניי היו משועבדים תחת ידם של המצריים לא הי' באפשרות ליעול מהם דבר, דשלא ברשות ה"ה גזל ואם יתנוכו צעובם הרי יתוסף זכותם, אבל אחר שהוליד הקצ"ה את בניי מתחת ידי המצריים אזי נהפכו המצריים להיות כדון עבדים לישראל, כי יאלו ע"ש זכות העתיד שיקבלו התורה ושוב אמרין כל מה שקנה עבד קנה רבו והרבות שלהם הוא ולא ניתוסף למצרים זכות עבד זה, כי החזיקו ישראל בשלהם.

ובזה יתבאר דברי המדרש הים ראה ויגום וחי, דהנה הים לא ראה להקדש וחי קטרוג גדול הללו והללו עו"ז וחי צייכים זכות גדול להגלל, אמנם כאשר ראה ישראל צאים ורבות מצרים צידם ר"ל ברשותם, וע"כ דכל מה שקנה עבד קנה רבו ואין זה רק בעושין רעו של מקום, א"כ מוכרח שיש להם זכות קבלת התורה ע"ש העתיד וע"כ ויגום מפניהם והבין.

שע"י ענבותו שהתחרט וזוהו ווי, נחרקן ונתערעל מכל זכותיו.

ובזה יל"פ ויהפך לבצ פרעה וגו', מלת לבצ מורכב על צ' הלבבות, וע"ד שדרשו רז"ל באברהם שהפכו כולו לטוב מוכתיב ומלאת את לבצו נאמן לפיכך ולהיפך צפרעה הפכו כולו לרע, ובחי קדושה שנקנה אליו ע"י שנתקדש ש"ש על ידו, עכשיו נחרקן ממנה והפך כולו לרע, ויחמרו מה "זאת" עשיו כי שלחתי את ישראל, ירמוז עפ"ימ"ש ז"ל (ע"ז צ' ע"ב) חזן זאת אלל תורה שנה' זאת התורה וגו', ע"י וי"מ זכו ישראל לקבלת התורה, והם התחרטו על שהיו כלים לגרום קדושה גדולה זו, וז"ש מה "זאת" עשיו כי שלחתי את ישראל והבין.

*

ויהפך לבצ פרעה ועבדיו אל העם ויחמרו מה זאת עשית כי שלחתי את ישראל מעצדו, יצא דבלל מתחילה לא שלחו מדעתם ומרלונם רק אחר שהכח הי' אותם במכות, וא"כ לא שייך הלשון ויהפך דלא הי' בחמת שום הפיכה, ועוד יצא בדאמת איך לא יראו אחר כל המכות למרות פי הי' ולרדוף אחריהם להחזירם, וברש"י פי' בשביל ממנום שהשאלום, וגם זה יצא וכי הי' ממנום חביב עליהם יותר מגופם, ואיך נכנסו בסכנת הבוגר בשביל ממנום, גם דמפורש בפסוק עטם אחר על הרדיפה.

צ' במדרש (הוצא ציטמת משה) הים ראה ויגום מה ראה, ראה ישראל צאים ורבות מצרים צידם וי"ב.

ויתבאר הענין בהקדם דברי הגמ' (צ"צ דף י' ע"ב) ואיפסק להלכה בש"ע יור"ד (סי' רי"ד) דאסור לקבל דקה מן הנכרים ולמדו זאת מפסוק (ישעי' כ"ז) ציבש קציר תשברה נשים בנות מאירות אותה, פירש"י ז"ל שבתכלה זכות שצידן ויבש לחלוותה מעשה דקה שלהן אז יבצרו עכ"ל, ולפי"ז אם מקבלים מהם דקה נותנים להם חיות זכות חדש, ועד"י יסבר עשותו של פרעה כי אף שכוהה במכות

*

כ"ג) אל תלחם את לחם רע עין ואל תתאו למטעמותיו וכו', דאי כד נחתו ישראל למלרים לא יעמעון והמלך דמלריא, לא אשתבקי בגלותא ולא יעיקון לון מלריא, ח"ל ר' יחאק זכא גזירא אסתור ח"ל הא לא אסתור בגלגל דוקא חלל אלא בארץ לא להם ואפילו בארעא אחרא עכ"ד האזכ"ק, מבואר דבשציל שנהנו ישראל מן המלריים ע"כ יכלו להם לשעבדם וללעזרם, ובעה"מ הביאו מדרש (צפי שמות) שפרעה נתן להם שכר בתחלה, ודחקו עמלן מפני חימוד השכר, ואח"כ גזר עליהם בכפי להשלים חקם כאשר עשו צהירות השכר נתן להם, אבל שצט לוי לא קבלו עליהם לעבוד בשכר וע"כ לא הי' לו פתחון פה לשעבד. בהם גם בכפי עכ"ד המדרש, ולכאורה הרי השעבוד הי' בגזירת מלכות ובעה"מ ומו מעבד צידם, ואף שלא עבדו בשכר הי' צידו להכריחם אח"כ בכפי ומדוע בשציל טעם זה מלאו מלשעבדם, אמנם יבואר הענין עפ"ד האזכ"ק הנ"ל שישראל על ידי שנהנו מהם מתחלה הי' להם שליטה עליהם, אבל שצט לוי לא נהנו מהם לא הי' היכולת צידם להשעבד בהם.

והנה צ"י יואלי מלרים השיגו ע"י שנהנו דור הראשון ממנו של מלרים נגרם השעבוד להם, ואפשר שלטעם זה לא ראו ליקח כסף וזהב של המלריים בלחם שהיו יראים לנפשו פן יגרמו זה להם אריכת הגלות, ע"כ הי' צורך לבקשם ולהזכירם על כך שישאלו, וא"ש דמיון המשל להמשל, דגם כאן הי' טעם סירובם מלקבל מחשש שלא יתאחר גלותם בסיבת המנון, ולא אמרו הלאו שנהא בעמלנו בלא מנון אבל יכ"ה הילוכא מיד, משיתאחר ויחיתו ויתנו לנו מנון הרבה וכו' המבואר בהמשל ג"כ.

אמנם כך חששא הי' להם רק כ"י שלא ילאו ממלרים עדיין, אבל בקריעת ים סוף שראו המלריים פגרים מתים כמ"ש וירא ישראל את מלרים מת על שפת הים לא היו מתויראים עוד ליהנות ממנו, כי אין צידם להרע להם עוד, ע"כ עסקו ישראל בצחת הים צריון נפשו אבל בצחת מלרים מיאנו לטעם יראה זו פן יתאחר גלותם ויסיפו לשעבדם, וע"כ היו הצורך לבקשם ולהזכירם. אכן לפי האמת לא הי' מקום לחששא זו כלל מאחר

באופן אחר יתבאר דקדוקים הנ"ל בהקדם להעיר במאמרי"כ בפרשת צא, דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו וגו' כסף וכלי זהב, פירש"י אין נא חלל לשון בקשה, בבקשה ממך הזכירם על כך שלא יאמר אותו לדיק אצרכם ועבדום וענו אותם קיים בהם ואח"כ ילאו ברכוש גדול לא קיים בהם עכ"ל, כבר דקדקו קמאי דמה צורך לטעם שלא יאמר אותו לדיק חלל חותמו של הקצ"ב אמת ונאמן הוא ית' לקיים בהטעמו אף אם לא יאמר אותו לדיק, והפרשת דרכים דייק בלשון קיים "בהם", לא קיים "בהם", שכלת בהם מיותר ומיותר בהבדל ע"כ קושיות, גם קשה מה צורך הי' להזכירם כ"כ שיקחו כלי כסף וכלי זהב, והם דברים שנפשו של אדם מחמדות, ומליו צדיחת הים ויוסע משה את צ"י פירש"י הכיטעם בע"כ שהי' ראונו להתעבד עוד למלכות ידם מצחת הים, ומדוע צדיחת מלרים הי' צורך להזכירם ולשון בקשה.

ג גם הקשה האזכרה"ק צ"י שמות דמה צורך הי' ליעול בשאלה שאינו מהמורס לנגוז דעתם של המלרים, וציוי אלכסנדר מוקדן הי' להם טענה על ישראל שנטלן ממנו, חלל הקצ"ב כל יכול, וכו' שנתן את חן העם צעיו מלרים להשאל להם, כמור"כ ביכולתו ית' ליתן בדעתם שיתנו במתנה למציתות ולא יכ"ה להם עוד טענה עליהם.

ג **בגמרא** ברכות (דף ע' ע"ב) כשאמר משה לישראל וישאלו איש מאת רעהו וגו' אמרו לו ולואי שנהא בעמלנו, משל לאדם שהי' חנוש צדיח האסורין וכו' אמורים לו מוילין אותך למחר וכו' ונתנין לך ממון הרבה, ואומר להם בבקשה מהם הויליוני עכשיו ואינו מבקש ממון עכ"ד הגמ', לכאורה אין המשל דומה לנמשל, דבהמשל אמרו לו שלמחר מוילין אותך ונתנין לך ממון הרבה, ע"כ ויתר על הרווחת המנון שלא יתאריך מלריא ויאל מיד, אבל במלרים הכי הי' ס"ד ע"י שישאלו ממלרים יתאריך גלותם, ומה טעם שימאנו בדבר ומה צורך להזכירם ואינו דומה להמשל כלל.

יתבאר בהקדם דברי האזכ"ק פ' שמות (דף ג' ע"ה) ואלה שמות צ"י וגו' ר' חייא פתח (משלי

שע"י גרמת הקטרוג יוכל לשעבד זהם עוד ולא יענש, וזהו פירוש ויהפך לבב פרעה וגו' ויאמרו מה זאת עשית כי שלחנו את ישראל מעבדנו, שהתחרט על שלחם ושמררם מעשבודו, הלא שרש"י ז"ל צא לתוך ארץ יתכן לומר ויהפך הלא לא שלחם מלאנו כ"א מהכרת המכות בקושי האזכרה"ק, ולא מתוך צביל ממונם שהשאלים כי על ידי זה השיאו לצו להתחרט ויהפך לבב גם על מה שלחם מהכרת המכות, כי חשב כי מעתה יהי יכול להחזיק זהם ולא יענש עוד, וזה היה סיבת טעותו, ועיקר חטאתו וטעם רדיפתו אחריהם הוא המפורש בפסוק כי שלחנו את ישראל מעבדנו, ומ"ש רש"י ז"ל צביל ממונם שהשאלים אין זה טעם חדש, רק לבאר סיבת הכשתות ואין פג ירחשו מעונש המכות אשר עברו עליו, לז"א מפני ממונם שהשאלים וכן.

*

באופן אחר אפ"ל דברי המדרשים ה"ל, צהקדם להסיר עוד צמאמ"כ ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשית כי שלחנו את ישראל מעבדנו, וז"ל דלא היה התכנסות צדקן לבס כלל, ומעיקרם לא שלחם צדקנים הלא הוכרחו לכך מוצד המכות, ולזכרם עשיו כדכונם אז, ואין יאמר הכתוב ויהפך לבב פרעה, גם כ"כ שינוי וכפל הלשונות מה זאת עשית כי שלחנו וגו', ולא היה כאן עשי אחרת זולתי השליחות, וכולל מה זאת שלחנו.

ולבאר הענין נקדים דברי המכילתא ז"ל נתן את חן העם צעניו מנרים וישאלים, ר"א רוח הקודש שרצה עליהם, והי' אומר לו השאלני בליך המונח במקום פלוגי, והלא מניח ונותן לו ואין חן הלא רוח"ק וכו' עכ"ד המכילתא, ורואי להבין מה נזקק היה להשתמש ברוח"ק הלא מצוה צמדרש ילקוט (רמז קפ"ו) דבג' ימי אפילה היו ישראל נכנסין

לצחיהן של המצריים ורואין כל מה שיש להם, וצמעה שאמר לכן הקצ"ה ושאלה אשה משכנתה היו ישראל נכנסין אלם ואומרים להם השאלני אותו ככלי שיש לך, והוא אומר אין לי ואומר לי אני יודע שיש לך וכו' ראיתי אותו צידק וזהו משאלני אותו הכלי,

שהקצ"ה נזה להם שישאלו, שומר מזה לא ידע דבר רק, והקצ"ה ידע שכבר סר אלם ולא יוכלו עוד לשעבד בישראל, רק שחששו ישראל שעד שיגיע זמן איבודם יגרמו עוד נזות לישראל אם יבאו ממונם, ע"כ להרגיע רוחם נזה הקצ"ה שיקחו מהם צדק שאלה לזמן ולא נהו ממונה כ"א לאחר איבודם בים.

ובזה יתבאר מאמר ר"ל שלא יאמר אותו נזיק וכו' דהנה כך חשש שאם יבאו מן המצריים יגרסו להם אריכת הגלות אינו רק אם ישראל אינם ראויים להיגאל וקטרוג עונותיהם יוכל לגרום אריכת הגלות, משא"כ אם ראויים ח"א לנחות ולאחר ע"י הקטרוג, ואפשר שזהו הכוונה שלא יאמר אותו נזיק וכו' ואח"כ ילאו צרכו גדול לא קיים זהם, דבאמת היה מספיק לקיים הצמחתו יח' צצית הים שהיתה גדולה מצית מנרים הרבה, הלא משום שלא יטעור אותו נזיק אצרכם, שלטעם שלא היו ישראל ראויים לא נתקיים זהם, ואח"כ ילאו צרכו גדול לצד יראת הקטרוג, ע"כ נזה הקצ"ה שיקחו גם מרכוש מנרים, ולא דיוק מלת "זהם" ר"ל זהם הדבר תלוי וקטרוג עונותיהם גרמו, וצוודאי שלא יתרעם אלא"ה על מדותיו יח', אבל יטעור על מדריגתן של ישראל, וז"ש ועבדום וענו אותם קיים "זהם" שע"י קטרוג עונותיהם הוכבד עליהם העבדות ועניו, ואח"כ ילאו צרכו גדול לא נתקיים "זהם" לצד עצמותם שלא היו ראויים להיגאל, ואיכה חשש שע"י הכרזת יתעורר הקטרוג ויתארכו ימי שעבדום, וע"כ נזה הקצ"ה שיקחו גם רכוש מנרים נוסף על צית הים, וזהו אפ"ל דברי המדרש הים ראה וינום ראה ישראל צאים ורכוש מנרים בידם, דהנה שר של מנרים קטרג עליהם מה צין אלו לאלו הללו עו"י והללו וכו', אך כיון שראה רכוש מנרים בידם מה ראה כי ראויים הם דלגיה לא היה מזהר כי ליקח ממונם כלל אף צדק שאלה וע"כ נקדע לפניהם.

ובזה ח"ש מה שפירש"י צביל ממונם שהשאלים, דהנה פרעה חשב ג"כ שע"י שוכנו מרכושם יהי לו שליטה עליהם לשעבדם עוד ומה ששלח אותם היה מוכרח מפני המכות, אמנם כל זה היה טרם שנטלו ממונם, אבל אחר שנטלו את ממונם חשב

כל ניהל"ק ממזרים ולעשותה כמולה שאין זה דגים
ולא יאמרו לחזור עו"ש למזרים.

ובזה יובן מה שהאירכו להשתמש בזה הקדוש
בהשאלת הכלים דאף שראו כל הכלים והתפסים
בשלוש ימי האפילה, מכל מקום היה נרץ להם לידע
אחד חפץ יש בו ניוץ הקדוש השייך לשורש נשמתו,
דאין אדם נוגע במה שמובן לחבירו, כי כל אחד
צריך לתקן מה ששייך לשורש נשמתו, וע"כ הו"א
להשתמש בזה"ק שידעו ליתול רק מה ששייך לו
ולכתיב מה ששייך לחבירו וזה שאין צו ניהל"ק כלל.

והנה הים היה לו טעם שעדיין לא הגיע זמנו להקדש
לפני ישראל אע"פ שחנני הכנה הקצ"ה עמו
בשעת הכריתה שיקרע לפני ישראל, אבל התנאי
היה רק אחרי כלות זמן שעצודם נגזר עליהם ד' מאות
שנה ועדיין לא שלמו ולכן לא ראה לקדש לפניכם,
אבל כשראה רכוש מזרים בידם שכבר הו"א משם
הניהל"ק ונתבררו ונגאלו כל נשמות ישראל, מה השיג
שכבר הגיע זמנם להגאל ולא יחזרו למזרים עוד
לעולם וע"כ ויוגם, וזהו פה המדרש הים ראה
ויוגם מה ראה, ראה ישראל באים ורכוש מזרים בידם
ומזה שפע שכבר הגיע עת הגאולה, ויובן בזה חידך
דברי המדרש צריחת דרבי ישמעאל ראה, כי סתם
מכילתא הוא מכילתא דרבי ישמעאל, ומבאר דברי
המכילתא ה"ל בפסוק וזה נתן את חן העם בעיני
מזרים שה"ל לישראל רוב"ק ועי"ז הו"א בלעם
מפיהם כל ניוצי הקדושה ומזה השיג שבגיע זמן
גאולתם ונקרע מפניהם.

והנה פרעה וחרטומי מזרים היו חכמים ונקיאים
בכוחות הטומאה וחסידיו ג"כ שמה שזכו ישראל
ללאת משם יחיה גמורה בלי לחזור שמה הוא עיי
שלקחו עמם כל הכלים ובסוף חזב שבזה נתבררו
כל נשמות ישראל, חולת זה היו מוכרחים לחזור עו"ש
למזרים כדי לצרר מה ששאר שמה, ואח"כ בגמרא
(יבמות ק"ג ע"ב) נשתתת לא יוליד חתן דבי ר' י
ושלחה מצותו מי שמשלח ואינה חוזרת יתבה או
שמשלחה וחוזרת, כדי דמשמעות שלוח היא שליחות
גמורה בלתי חזרה, וזהו יובן מאמ"כ ויבסך לבז

ומכאן היו ישראל יודעים אלא בלוחן ימי החושך
ע"כ, וא"כ מדוע היה נרץ להם להשתמש בזה"ק
לענין זה, ואפ"ל בלאור הענין עפ"י מש"כ האר"ל
(בשער המלכות פרשת ראה) במלות זכירת יו"מ
החילוק שבין גאולה מזרים לשאר הגאולות בכל ומדי
וכי שבמזרים נתבררו בגאולתם כל הנשמות כמש"כ
וינלו את המזרים לכן לא היה נרץ לחזור עוד שם,
אבל בשאר הגאולות נשאר שם נשמות שלא נתבררו
לגמרי זכו, גם כתב שבבטחת הקצ"ה ואחרי כן יאלו
ברכות גדול, הכוונה על ניוצי הקדושה והנשמות
שיולאו ממזרים עמכם שהוא ברכות גדול של
ישראל.

ולכאורה הלא אין מקרה יולא מידי פשוטו ונלוח
ישראל להשאל ממזרים כלי כסף וכלי זהב
ושמלות כדי לקיים הצעתה ברכות וא"כ יתפרש
כוונה הפסוק על הניהל"ק והנשמות, ואמנם חליצה
דלמחא הא בזה חליצ עפ"י שכתב ק"ז הי"ע לב
זו"ה"כ בפרשת צר עו"ש ובי תמכרו ממכר לעמיתך
או קנה מיד עמיתך וגו' שכל חפץ וכלי שהוא קנה
הוא מקושר ושייך לשורש נשמתו לתקן הניהל"ק שיש
בחפץ ההוא עי"ש, והבש"ט הק' ז"ע פה עו"ש
רעבים גם למאים נפשם בזה תתעטף חל"ק, פה
בכאן סוד גדול ונורא והוא למח צר הקצ"ה עיני
מאכל ומשתה שאדם תאב להם לאכול ולשתות, והטעם
שכס ממש ניוצי אד"ר שכס מתלבשים בדומם וזמח
חי מדבר ויש להם חשק לדבק בקדושה וכו', ח"ש
רעבים גם למאים כשאדם רעב וזמח להם למח זה,
ח"ש נפשם בזה תתעטף חל"ק, וכמו כן בלוחן
הכלים שהו"א ישראל ממזרים היה בזה ניוצי
הקדושה משורש נשמתם וע"כ אסרה תורה לחזור
למזרים לעולם כי כבר נתבררו ונגאלו משם כל נשמות
ישראל, משא"כ חלמנו נשאר שם ניהל"ק שבו
בתפלים ובכלים הכס לא היו גאלין גאולה גמורה
ועדיין היו צריכין לחזור להו"א ולצרר בכל, וזה
שאמר הקצ"ה למשה בצקש ממך באורים על כך
שלא יאמר אותו דיוק וכו' ואח"כ יאלו ברכות גדול
לא קיים בזה, ויאמרו לחזור שוב למזרים וזהו יכ
לו אער גדול לאשפ"ה, ע"כ מחזיר את ישראל שיאכלו
ויעלו כל התפלים השייכים לשורש נשמתיהם לצר

פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשיתם כי שלחנו את ישראל מעבדנו, כלומר ששלחנו אותם שיתחנך במדבר שיהיו חזירים עוד, והנה מה שהשליחם כל הכלים והכפלים עשו מלאות העוב ואלה היו מוכרחים ואמרים לך כפירש"י דאף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם אתה אומר אחד עול שנים ואל, אמנם עכשיו התחברו על כך שבראש גרמו זאת שיהי שילוחם גמורים בלי חזרה, וזה שאמרו מה זאת עשיתם הבהונו על השאלת כלים מלאות העוב וזה גרמו כי שלחנו את ישראל מעבדנו, ולא על פנים השילוחם נתחברו כי לא היו מוכרחים מחמת המכות, רק נתחברו על השאלת הכלים שזה גרמו שיהי שילוחם גמורים, דלפי"ה היו מוכרחים לחזור והיו יכולים לשעבד בהם עוב"פ. וזה שכתב רש"י ז"ל נהפך לבס לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשליחם, שש"י הממונ שהשליחם גרמו שלא יחזרו אללם עוד, ואינו סותר למה שאמר הפסוק כי שלחנו את ישראל מעבדנו כי הלא בזה תליא דאם לא הממונ שהשליחם היו מוכרחים לחזור אללם עוב"פ והיו משעבדים עמם עוד.

*

ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את יצועת ה' אשר יעשה לכם היום וגו', יש להבין מה נזקק להקדמה זו התיצבו וראו וגו' הול"ל בקיבור כי אשר ראיתם את מלאכים לא תוספו לראותם עוד עד עולם, וזרעת חז"ל ידועים.

במד"ר סוף רות (פ"ז סי' י') ואלה לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר ר"ח פתר קרא בגו אפיא דישראל, לשעבר היו מקלסין על הגאולה שנאמר זה אלי ואנוהו, ועכשיו על התמורה שנאמר וימירו את כבודם בחבניות שור ואוכל עשב וי"צ, גם ראוי להבין קישור דרשא זו אל פשוטו של מקרא דמיירי בעניני קנין וחליפין.

וב"פ בהקדמ דברי הגמ' (צרכות ל"ח ע"א) ת"ר מה הוא אומר המוציא לחם מן הארץ ר"ג אומר מוציא לחם מן הארץ, אמר רבא במוציא כ"ע לא

פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשיתם כי שלחנו את ישראל מעבדנו, כלומר ששלחנו אותם שיתחנך במדבר שיהיו חזירים עוד, והנה מה שהשליחם כל הכלים והכפלים עשו מלאות העוב ואלה היו מוכרחים ואמרים לך כפירש"י דאף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם אתה אומר אחד עול שנים ואל, אמנם עכשיו התחברו על כך שבראש גרמו זאת שיהי שילוחם גמורים בלי חזרה, וזה שאמרו מה זאת עשיתם הבהונו על השאלת כלים מלאות העוב וזה גרמו כי שלחנו את ישראל מעבדנו, ולא על פנים השילוחם נתחברו כי לא היו מוכרחים מחמת המכות, רק נתחברו על השאלת הכלים שזה גרמו שיהי שילוחם גמורים, דלפי"ה היו מוכרחים לחזור והיו יכולים לשעבד בהם עוב"פ. וזה שכתב רש"י ז"ל נהפך לבס לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשליחם, שש"י הממונ שהשליחם גרמו שלא יחזרו אללם עוד, ואינו סותר למה שאמר הפסוק כי שלחנו את ישראל מעבדנו כי הלא בזה תליא דאם לא הממונ שהשליחם היו מוכרחים לחזור אללם עוב"פ והיו משעבדים עמם עוד.

ויאמר לבס פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשיתם כי שלחנו את ישראל מעבדנו, ראוי להבין איך יצדק ענין ההתפכות וחרטה בדבר שלא עשו בראשונים מעיקרא, כי"א מחמת ההכרה ובכפ"י כמשה"כ ותחזק מלאים על העם למחר לשלחם וגו' כי אמרו כולנו מתים, גם לריך להבין השתמח דעתם ובצרתם, כי מעיקרא יראו לנפשם פן ימותו כולם, ואף עכשיו הפקירו חיותם מנגד לרדוף אחרי ישראל.

ואפ"ר ולכאורה קשה מה שהצינו המלאכים פחדתם לומר כולנו מתים, ובמכילתא איתא שאמרו לא בגזירת משה, שהרי אמר ומה כל צבור, ובאן אף הפשטים מתים ה' או י צדית אחד, ולכאורה הלא ראו שנתקיימו כל דברי משה ה' מהם לא נעדר ולא נשתנה אף כמלא ניומא, ובדל"ה גם צדק יתקיים בדבריו ורק בצבורים ימותו, ורש"י פ"י שהמלאכים ממות תחת צעליהן וכו' והיו להם צבורות רבבה,

במלכים שנאמר זה קלי ואמרו ע"ד המדרש, ולכאורח
אינו מוצק דהלא כל תואר גופני רחוק הוא מאתו
ית', ואמרו ענין ההכרה שהכירוהו אותן התינוקות
ואמרו זה אלי וגו', ומ"ע הכירו יותר מאבותיהם.

אמנם ידוע מספרי"ק דהא לעומת זה עשה חלקים,
וכל מה שמתרחקין מלד הספ"א מתקרבין יותר
אל ל' הקדושה לזכות להשפעה חלקית ולהשיג את
האמת, וישראל בגלות מלרים ח"פ שהיו מוצלים
ומפורשים מהתעבת מלרים מ"מ נכנס בהם ק"ת
השפעה מעומתת מלרים מאכילת פירותי כמ"ש
הכ"ח (א"ח"ס סי' ר"ח) וגם מהשפעת שר של מלרים
וכדומה, ש"כ השפיע במקלח עליהם ועי"ז לא היה
מאיר להם כ"כ השפעה חלקית, אמנם אותן התינוקות
שניזונו ממזון שמים רוחני, נשפע עליהם ההכרה
קדושה נפלאה ע"י קדושת המאכל וע"ד שכתב
בספרי"ק אגרא דכלה בשם הרי"ק הרי"ר מעדלי
מרימנוב ז"ל לפרש הפסוק, ויראו בני יואמר איש
אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא, שהי' המן
דק ובהיר כ"כ ברוחניות, עד שעי' אכילתו מדבק
הגוף וזהי' ניכר ל"א פנימיות חצירו ומחשבתו, והנה
איש אשר היה מכיר את חצירו ביום אתמול בלא הודע
פנימיותו, וחשבו ללדיק או בחיפון, וביום שאכלו את
המן נתוודע לו פנימיותו ולא הכירו כי נדמה צנינו
כאיש אחר, וזה ויאמרו איש אל אחיו מן הוא ר"ל
מי הוא זה, כי נהפך לאיש אחר עכ"ל, ועד"ז אותן
תינוקות שאכלו לחם מן השמים וניזונו מן הקדושה
וניצנו על יסודי הקדושה בלא תערובת מאכל גשמי
וכהדלל גמורה מפותות העומאה, ע"כ הכירו הם
הצוי"ת על הים והשיגו שכל הנסים שנעשו לישראל
עד עכשיו צי"מ וקריעת ים סוף הם מסמל דקדושה
ע"י הקצ"ה ואין זו תערובת מפותות העומאה
ולפיכך אמרו זה אלי ואמרו, דהנה בלל גדול הוא
בכ"מ דחיבת זה בל למעט זה ולא אחר, ורמזו
באמרו זה אלי ואמרו למעט כל תערובת מלד
הספ"א והם הכירו על הגאולה שהיא מלת הקצ"ה
לכדו.

וזהו כוונת המדרש חזקת לפנים בישראל וגו' לשעבר
כי נתקשין על הגאולה פי' שהיו יודעין ומבחינים

פלגיו דאפיק משמע וכו', כי פלגיו צמנו"א רבין
בברי המו"א דאפיק משמע וכו', ור"י סבר המו"א
דמופיק משמע שנאמר המו"א אחכם מתחת סבלות
מלרים, ורבין הכוה הכי קאמר להו קצ"ה לישראל,
כד מפיקנה לכו עזידנה לכו מילתא, כי הכי דידעיתו
דהנה הוא דאפיקות יתכון ממלרים ע"ד בנמ,
וה"ז דמשמע מכאן דבשעת ילידת מלרים עדיין לא
ידעו אם הקצ"ה הוא המו"א אותם וא"ך יתכן זאת
הלא ראו צנינו"ם הנסים והנפלאות שעשה הקצ"ה
עמכם בשעת ילידתם ממלרים וא"ך יסתפקו ח"ו
שלא הקצ"ה הו"א אותם, אמנם ענין זה מצאנו
בדברי הרמב"ם ז"ל (ב' יסו"ב"ט פ"ח ה"א) וז"ל
משה רבינו לא האמינו כי ישראל מפני האותות
שעשה, שהמאמין ע"פ האותות יש בלבו דופי, שאפשר
שיעשה האות בלע וכשוף, הלא כל האותות שעשה
משה במדבר לפי הלוך עמם וכו', וצמח האמינו
בו במעמד הר סיני, שעיניו ראו ולא זר ואזינו שמעו
ולא אחר וכו' עכ"ל, הרי דבשעת ילידת מלרים עדיין
לא נחזק צידם שכל האותות והמופתים הם מלד
הקדושה.

וגר"א מדברי הרמב"ם ז"ל שפרש מ"ש בגמרא כד
אפיקנה יתכון עזידנה לכו מילתא דתדעו דהנה
הוא דאפיקות יתכון, הכוונה על מ"ת שנתקרב להם
צדאי' ושמיעה שכל הנסים והאותות נעשה להם
מהקצ"ה, ואפ"ל עוד לענינו שהכוונה גם על קרי"ם
שגם אז נחזק לישראל שכל מהקצ"ה עפ"י"ד במדרש
רבה (פרשה כ"ג סימן ח') ר' יוחנן אומר מי אמר
קילום להקצ"ה התינוקות, אותן שהי' פתח מנקה
להשליך ליאור שהם מכירים להקצ"ה, כי"ז כשהיו
ישראל במלרים, וזוהי' השם מצות ישראל מנקה
לילך, היתה יולדת לשד ויולדת שם, וכיון שהיתה
יולדת עוזבת הנער ומסרת אותו להקצ"ה ואומרת,
רצש"ע אני עשיתי את שלי ואחרי עשה את שלך,
א"ר יוחנן מיד כי יורד הקצ"ה בכו"ז כביכול
ותחת עיבורו ומלחין זסכן וכו', וזכי נותן כי
ענין צידו אחד מניקו שמן ואחד מניקו דבש וכו',
וכיון שצאו ישראל לים, היו אותן התינוקות שם,
והם ראו להקצ"ה בים, התחילו אומרים לאבותיהם,
זה אותו שהי' עשה לנו כל אותן הדברים כשהיינו

מלשון (כתובות דף ק"ח ע"ב) רואה אני את דברי אדמו"ר, שיחשב צעיריכם רק ישובה הבאה מהש"ת, לזאת שכן רחוקין מן האמת ר"ל רואין ישובה בדרכי המינות והסניף, אבל הדבוק בצדק"ע ועוד ה' באמת אינו רואה רק ישובה ה' ורק זה נראה צעירי ולא זאת, ואמר "החליצו" "וראו" את ישובה ה' אשר יעשה לכם היום, ע"ד הכתוב אשר יאמר היום זכר ה' יראה, פירש"י ז"ל היום הימים העתידין כמו עד היום הזה שכל המקרה, שכל הדורות הבאים הקוראים את המקרה הזה אומרים עד היום הזה על היום שעומדים בו יעיי"ש, ועד"ז כונת הפסוק אשר יעשה לכם היום, שיהי להצטפה זו קיום נחמתי להשיג הצבחה אמיתית אחרי ישובה ה' וכ"ל.

ואפ"ל עוד צבונת המאמר החליצו וראו את ישובה ה' וגו', דהניחיל צבונת ענינו זוכה לראות במתלתן של רשעים, משא"כ הניחיל צבונת אחרים, ומכ"ע נאמר לנו אל תצט אחרים, מפני שלא יניחיל אלא צבונת אחרים, ח"ש לכם משרע"ה החליצו ולא תעשו שום פעולה רק לצטוה בישועה ה', ועיי"ו וראו את ישובה ה' אשר יעשה לכם היום, שתושעו צבונת עמכם ותוכלו לראות הישובה צמו עיניכם.

*

ויאמר משה אל העם החליצו וראו את ישובה ה' וגו', חיתא במתלתא ובתרגום יו"ט וירושלמי ד' כתין נעשו ישראל על היום, אחת אומרת ליפול אל היום, ואחת אומרת לשב למלרים, ואחת אומרת לעשות מלחמה כנגדן, ואחת אומרת נאווה כנגדן, זו שאומרת נפול לים, נאמר לכם החליצו וראו את ישובה ה', זו שאומרת נשז למלרים נאמר לכם כי כאשר ראיכם את מלרים וגו', זו שאומרת נעשה מלחמה כנגדן נאמר לכם ה' ילחם לכם, זו שאומרת נאווה כנגדן נאמר לכם ואחת תחרישון ע"כ המכילתא, ראוי להצין סבבת הכת שאומרת נפול לים ומה יריותו צדק, וכמ"כ אינו מוצין דעת הכת שאומרת נשז למלרים, ואותן שאמרו נאווה כנגדן, מה יושל העקר מחשבים בכלי קרב.

גאולה שהוא מהקצ"ה שנאמר זה אלי ואנוהו, שזאת התינוקות בעידו עלי באומרם זה אלי, אבל עכשיו על התמורה מחליפין כבוד הש"ת בכבוד הסניף שחולקין כבוד למינות ולע"ז ולהירוש הדת ולא נותנים שם של גאולה, ואין לך תמורה גדולה מזו, ודמ הפסוק כאן מה שיהי דורות האחרונים, דכנה חיתא צדק"ס פ' חקת (דף ק"פ ע"א) צנין קני נעל שזה ה' רק לפנים בישראל כד הו' געוין קדישין וכו' וכו'ין דאסגיא חייצין כסיוא מלך צבונת אחרת וכו', ח"כ הפסוק הזה של חתא לפנים בישראל מוצר מהירידה שיהי דורות האחרונים, וע"כ מלאו ח"ל מקום לרמ כאן חילוק זה שבין דורות הראשונים לדורות אלו צעוקא דמשיחא שאז הללו ונשמו על הגאולה, ועכשיו צבונת ה' הילולא ותנוגת על התמורה, גם שאז החלי השתלשלות מלכות בית דוד שנתגלה הכלכה עמומי ולא עמומית מואבי ולא מואבית שבי עד אחרו זמן צבסתר ממחמת בקטרגו, ואז נתגלה שורש מלכות בית דוד עיי"ו רות, לכן מלאו לכוון לרמז כאן ענין השתלשלות הגאולה והתמורה שיהי דורות האחרונים קודם ציאת המשיח.

ובזה יובן מאמכ"כ החליצו וראו את ישובה ה' אשר יעשה לכם היום, דכנה חוץ ממח שהצטחו צניי מהצדק"ע שיושעו, לריכין עוד לישועה גדולה להיחסם מצחינים ויודעים אחרי ישובה ה', דישועה ה' הוא רק מה שצא מהקצ"ה שיכולין לומר עליו זה קלי ואנוהו ומציא קדושה וטהרה לסייע לעצדות הש"ת, וכל מי שחכה לראות בגאולה שלימה יראה גדול השפעת אלקי שירד על צניי מישועה אמיתית ואין שנתקצבין להקצ"ה, ואם יחכה יבחין ויראה עד כמה שנתרחקו ישראל עיי"ו בגאולה המרה, ולא רק אלו ששקעו לגמרי בצבונתא, ואין יכולין ללחם רק צרחמי שמים כשהצדק"ע יעזור ויהי קיצון נידחים, רק גם כל יהודי אף מי שאינו עומד נחרח מהידות עיי"ו גדול כה השפעתם, ולריכין לרחמי שמים והתחזקות שוכל לעצוד הש"ת הזה השפלות.

ול"ו א מרע"ה לצניי הצטפה, דחון מהישועה יהי לכם עוד ישובה גדולה שיראו יציו מזה ישובה הש"ת, ח"ש החליצו וראו את ישובה ה'

במד"ר (פ' כ"ד ס"ב) ויסע משה את ישראל, ר"י אומר אמרו ישראל באתה שעה, כלום הולחנו הקב"ה ממזרים חלל בשביל ה' דברים, ה' אתה לנו באת מזרים, ב' להרכיבנו על ענני כבוד, ג' לקרוע לנו את הים, ד' להפער לנו מן המזרים, ה' לומר לפניו שירה, טכסיו כבר נתן לנו באת מזרים והרכיבנו על ענני כבוד, וקרע לנו את הים ופרע מן המזרים ואמרנו שירה לפניו נחזור למזרים, ח"ל משה כך אמר לי המקום כי כאשר ראינו את מזרים היום וגו', אמרו לו כבר מתו כולם נחזור למזרים, ח"ל בלו ופרעו את השער, שכן אמר לי הקב"ה בצויה"ך את העם ממזרים תעבדון את האלקים על ההר הזה עב"ד המדרש, וי"צ מה היתה סברתם שלא הולחנו הקב"ה חלל בשביל ה' דברים אלו בלבד, והלא היתה מוכרח הולכה משם דלמלי התמכרמו היו משוקעים במי"ע שערי עומאה, ומהו התנית טעם הזה דלאחר כל הנסים שעשה הקב"ה עמם בטלה הכרת הולחנו ושוב יוכלו לחזור למזרים.

ואפ"ל דכונתם ה' לש"ש, וסברת הכזה שאמר נפול לים יסבר עפ"ד הוה"ק (פ' וישב קפ"ה ע"א) אמאי כחיד בראובן למען הולל אותו מידם להשיבו אל אביו, ובי לא חייש ראוובן דלינון נחשין ועקריבין ינחקון לי וכו', אמר ראוובן טב למנפל לי לגויי גוצא דנחשין ועקריבין, ולא יתמסר בידא דשנאווי וכו', דעירין אינון דיכלי לאשתחצא מידו בעלי בחירה וכו', דהכא אתר דנחשים ועקריבים אי חיבו דדיקא קוצ"ה ירחיש לי ניסא, ולאמנין דזכו אצבן מסייעין לי לבר נש וישחצו מנייהו, אצל כיון דיתמסר בידא דשנאווי, עירין אינון דיכלין לאשתחצא, וצ"ה אמר למען הולל אותו מידם, מידם דייקא וכו' עב"ד הוה"ק.

ועד"ז ח"ל לעניינו כי בעתו ישראל ביטעו וכו' שנגלו מיד המלכיים, כי ידשו שמוכנים לקבלת התורה ועד"ן בן הולחם הקב"ה ממזרים, אמנם כונתם ה' למען בתי הכס עד כמה שאפשר כי אם יתמסרו בידי שונאיהם יערכו לזכות גדול להגלל מידו בעלי בחירה כמבואר בזה"ק, ע"כ להגלל מסכנה זו בחרו יותר ליפול לים, והקב"ה ירחיש להם ניסא

לבעלותם ממלכות ים, כאשר כבר חירע להם ככה כחמח"ל (ב"ר פ'רשה ל"ז סימן ג') ה' רצוא וילדים הושלכו ליחור ציון ה' ועלו בולם, גם אמרו חז"ל (יבמות דף קכ"א ע"א) מים שאין להם סוף אשתו אסורה, ח"ל בגמליאל פעם ה' הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה ה' שנשברה והייתי מלעטר על ח"ת שבה ומנו ר' עקיבא, וכשעליתי ביבשה בא וישב ודן לפניי בבלכה וכו', אמרתי באתה שעה כמה גדולים דברי חכמים שאמרו וכו' מים שאין להם סוף אשתו אסורה עב"ד הגמ', ופי' דיש כח לחז"ל לשנות הטעם, כמו שדרשו ח"ל לקולל גומר עלי, וע"י כח חוריתן שקבעו בלכה דמים שאין להם סוף אשתו אסורה, ניתנה כח הלכה גם בדרך הטעם ממים שאין להם סוף, וי"ש באתה שעה (שעלה ר"ט) אמרתי כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שאין להם סוף אסורה, ואפשר דמה"ע אמרו נפול לים למען צניסא, ושלל יערכו להגלל מידו בעלי בחירה שז"ך זכות גדול לזה, והשיב משרע"ה להם אל חורלוו החליצו ורלו את יצועת ה' אשר יעשה להם היום וגו', כי כך ה' רצון הצו"ת להגדיל בחינת הכס וע"ז נחפרסם קדושת שמו ית' בעולם.

ובמד"ב הכת שאמרנו נחזור למזרים אפשר שבי ג"כ כונתם לש"ש רק טעמו, ויתבאר עפ"י שפירשתי מה שסרז מרע"ה כ"כ לילך בשליחות הקב"ה לגאול את ישראל, יען שראה כי אין זה גאולה שלימה ויערכו בניי לסבול עוד גלות, וע"כ חשב שמוטב שיחטבו עוד זמן מה עד שחיה בגאולה שלימה ולא יסבלו גלות עוד ומה"ע סירב ולא רצה לילך, ועד"ז אמרו ישראל לאחר שילאו מן הים, הרי הכרת הולחנו ה' בשביל שלל נשקע ח"י בזו"ן שערי עומאה, אצל אחרי ילאנו משם והרכיבנו על ענני כבוד ונתן לנו באת מזרים וקרע לנו את הים ופרע מן המזרים ואמרנו שירה לפניו נחזור למזרים דמעתה וכו' לנו כח החגירות נגד כוחות העומאה ומוטב יותר להמחין שם עד בגאולה הנלחית שאין אחרי גלות ושעבוד, ועד"ז טעם גם אותה הכת שאמרו לשון למזרים, אצל האמת שכבר עברה השעה וא"ל לשנות, ואם יח"י להם זכרונם גדולים יחו שלל יח"י חורבן חלל שח"ל וכו' לזה.

כלך לעוק לפני המלך ח"ל המלך מה אחר זועק גזור ואני אעשה, כך אמר הקב"ה למשה מה תעק אולי דבר ואני עושה וי"ב.

במדבר (הוצא בישמח משה) אמר הקב"ה למשה הים סוער והשונא רודף ואחר עומד ומרבה בחפלה לפני, אמר לו משה מה לי לעשות, ח"ל ואחר הרים את מען, באותה שעה אמרו ישראל ה' ימלך לעולם ועד, ותמה ק"ז בישמח משה זללתי ד' תמיכות, חזק מה זה שאמר הקב"ה שני עומדים הים סוער והשונא רודף, ז' מ"ש ואחר עומד ומרבה בחפלה קשה, למד לא יתפלל בצרת ישראל, ג' לבין מה שהשיב לו ואחר הרים את מען, ד' למד באותה שעה אמרו ה' ימלך לעולם ועד.

ג **ואתה** הרים את מען וגו' במד"ר (פי' כ"א סימן ט"ו) אמר ר' סימון משל לבצל הזמורה וכו' אמרו חילולי שבזמורה בידו לא היה מתבדד שמו המלך וח"ל בעבר הזמורה ממך ולא לחזק, וכל מי שאינו שואל בשלומך אינו נוטל את ראשו, כך אמרו המלכיים לא היה יכול משה לעשות כלום אלא במטה, זו הכה היאור זו הביא כל המכות, כיון שצאו ישראל לתוך הים והמלאים עומדים מאחריהם, אמר הקב"ה למשה השק את מען שלא יאמרו חילולא המטה לא היה יכול לקרוע את הים שאמר הרים את מען עב"ד המדש, לכאורה אין במשל דומה למשל, דאין זה דרך הטבע לקרוע את הים במטה ובע"כ שהוא כח חלקי ויזדקק גם, ומנפק"מ אם ויהי באמצעות המטה או לא זיין כך זיין כך גם גדול הוא, גם יש להבין מדוע דוקא ביום קרי"ם נזכר הקב"ה להשליך המטה ולא בשאר הכנסים עד עכשיו שפעם ג"כ פי' המטה הוא, ועוד הלא מטה זה יהי ביד מלך המשיח כמבואר במדברי חז"ל, ולמה חששו יותר בקריעת ים סוף שלא יאמרו חילולי המטה לא היה יכול לקרוע הים, ובאמת מצינו גם בחטא מי מריבה שזה היה הפגם מה שהכה את הסלע במטה כדכתיב יען לא האמנתם בי וגו', אולם לפי זה טעמא צ"ל למד נטועה בפעם הראשון לככות במטה על הסלע שא"ל הקב"ה ומתקן אשר הכית בו את היאור קח בידך וכלכת וגו' ויבית צור ויאלו ממנו מים וגו'.

ואפ"ר עוד דכתיב שאמרה נפול לים, השיגו שפי' כח המסר"פ הוא שפילו עמם לים יזכו ללם קרי"ם, ובמ"ש ר"ל (סוטה דף ל"ז ע"א) שקפץ נחשון בן עמינדב לגלי הים באותה שעה אמר הקב"ה למשה ידידי משוקעים במים וכו' ואחר עומד ומרבה בחפלה וכו', ועד"ז ה' ספרה הכה שאמרה נפול לים לעורר ע"י כח הים מיד, והשיב ללם משרע"ה החילוצו ואלו את ישועה ה' וגו', שימחינו עד שיזכר ה' במ"ש דבר אל בניי ויסעו, ועד שחראו שבישועה מאת ה' אין לעשות דבר ע"ד עמו, וזכתי שאמרה ללחום כנגדו כשיב ללם משה ה' ילחם ללם, שאסור ללחום באומות על דעת עצמנו, ובענין הגאולה אסור לעשות שום פעולה אנשי, רק בכז"ת ללחום מלחמתיו, ואפשר דכתיב שאמרה ללחום כנגדו, ויודעים היו להשתמש בשמות הקדושים, ועד"ז רלו ללחום כנגדן ולעשות בהם כלל כח בשמות הקדושים, ואמר ללם משה רבינו ואחר תחרישון, שכל פעולה אף בחפלה יותר מדאי אסורה בענין הגאולה.

ואיתא במדש (הוצא בילקוט"ש חבלים פי"ז) חלקים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט קל, בתרשתו שנאמר ה' ילחם ללם ואחר תחרישון, לך אל תחרש ואל תשקוט קל, ויזין עפ"י בילקוט (פי' צא רחם ק"א) מי פורע ללם ממלכות רביעית נעורא, פי' בזכות שימחינו ישראל על ישועה ה' ולא יעשו פעולה לדחוק הקץ יזכו לגאולה, ועד"ז בקשתינו בתרשתו שנאמר ה' ילחם ללם ואחר תחרישון, וע"ד שצירנו לעיל שנטעונו שלא לעשות פעולה אף בחפלה יותר מדאי, לך בזכות זאת אל תחרש ואל תשקוט קל למחר ישועתינו צ"ל.

*

ויאמר ה' אל משה מה תעק אולי וגו', פירש"י למדנו שה' משה עומד ומחפץ, אמר לו הקב"ה לא עת עתה להאריך בחפלה שישראל נחוצים בצרה, וי"ב ואדרבה היא הנוחית להחפץ להקב"ה, ובמד"ר (פרשה ה' סימן ז') מה תעק אולי הכ"ד (אויב כ"צ) ותגור אומר ויקם לך, ח"ל לוי כשם שבקב"ה מנזר למשה ומדבר עמו כך היה משה מנזר כציבור לפני הקב"ה וכו' משל לאוהבו של מלך שה' לו עסק

העושה, אבל תשובה מאהבה מועיל גם על חטא זה, והאהבה להשי"ת נמשכה ג"כ מיסוד המים שנקראת תלוא כמו שהבי"כ נפשי איותך לבילה, ואם מתעורר נפש האדם חלק חלקי ממשל להשקוק להשי"ת להיות דבוק בו וי' במסר"פ באתה, גם זה נמשך מיסוד המים, ומלא שעי' יסוד המים אפשר לירד למקום נמוך ביותר ע"י התאווה לבדדים האסורים, ולעומת זה אפשר לעלות למדרגות גבוהות וגשבות, וזה שאמר המדרש מה מים יתרחין ממקום למקום כך הותרה לו, דע"י יסוד המים אפשר לירד ממקום גבוה למקום י"ך וכן אפשר גם לעלות ממקום נמוך למקום גבוה, וע"י התשובה שעשה ראובן על חטא זה שהוא מיסוד המים הותרה לו.

ובזה נל"פ הא דליתא במדרש (פי' עקב פרשה ג' סי' ח') שמע ישראל אחת עובר היום את הירדן, בא וראה כל הנסים שעשה הקב"ה לישראל לא עשאו אלא על המים, כיצד עד שכן במזרים עשה להם נסים ביאור וכו' וכשילאו ישראל ממזרים וכו', א"ל משה הו' יודעין כל נסים שעשה להם הקב"ה לא עשה אלא על המים, ואף בשעה שחצברו את הירדן לירש את הארץ עתיד הוא לעשות להם נסים בני הירדן ע"כ וי"צ דברי נעשו לישראל הרבה נסים אף שלא על המים, ואיך קאמר שכל הנסים לא עשאו אלא על המים, ועוד הרי עיטום הרשע אמר שאין כחו של חלקי ישראל אלא על המים כדליתא בגמרא גיעין (דף נ"ז ע"ב) ואיך אמרו שכל הנסים לא עשאו אלא על המים.

ואפ"ל ענין הרמז עפ"י דרכיו ה"ל, דע"י תאוות הרעות הצאים מיסוד המים עלול האדם ליפול ר"ל עד לריוטא התחתונה, ולהיפך ע"י מדות הטובות שביסוד המים יזכה לעלות מעלה מעלה, וזה תכלית כל הנסים שנעשו לישראל, להעלות יסוד המים לשרשה, באהבה ופלאה והשקוקות להשי"ת ע"י חציבות הכס והכרה אמיתית בהשפעה חלקית וגדולה בהיותה, וזהו רמז חז"ל במחק לשונם, א"ל משה הו' יודעין שכל הנסים שעשה להם הקב"ה, לא עשה אלא על המים, לתקן מה שפגמו ביסוד המים ולהעלותה לשרשה, ואפשר דגם נס קרי"ם ה' להמשיך פעולה זו, כי כ"י חז"ל להפריש את ישראל מתאוות מזרים,

ולבאר הענין נקדים לפרש במאמרי"כ (פרשת ויחי) פסח כמים אל תוחר וצמד"ר (פי' י"ח סי' יד) אחת חטאת במים יצאו משוי ממים (פי' משה דכתיב צ"י כי מן המים משיחיהו) ויקרבו יחי ראובן ואל ימות וי"ב, עוד במדרש במים, מה מים יתרחין ממקום למקום כך הותרה לך, רבי אליעזר המודעי אומר אין עושי מקום של יין של שמן אלא של מים, כך עשית לך מקום של מים ותיכרת ענמך בו, וי"ב מדוע המשיל בתי חטאו למים וגם את התשובה למים.

ואפשר לומר עפ"י משי"כ הרמזי זל"ה"כ (בספרו שער הקדושה פי"א ופי"ב) צענין כדי יסודות אש רוח מים עפר שמכס גוף האדם נוזל, וקנין המדות הם כמשי"כ מד' יסודות אלו חל"ק, יסוד האש ממנו נמשכה הגאולה הנקרא גסות הרוח, להיותו היסוד הקל וגבוה מכולן, וצכללה הכעס וכו', יסוד הרוח ממנו נמשך דיבור הנקרא שיחה בעלה וכו', יסוד המים ממנו תאוות התענוגים, כי כן המים מנמיחין כל מיני תענוג וכו', יסוד העפר ממנו מדת העצבות וכו' וארצותה נמשכות מד' קליפות ה"ה"כ שצנפם היסודות, והפכן כן ד' מדות טובות, נמשכות מד' יסודות הטוב שצנפם היסודות וכן הענוה וכו' והשתיקה כאלם לא יפתח פיו לצד צעק תורח ומלות וכו', והמלאים בכל תענוגי הגוף וכו' והשמחה החדירות בחלקו וכו' עכל"ק.

ועפ"י יוצן קטת מה שהמשיל הכתוב בתי חטאו של ראובן למים דכזה אמרו חז"ל (שבת דף נ"ב ע"ב) כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה מ"מ אם התורה הקדושה כתבה עליו וישכב פלגש אצלו בזוה"ל ה' בתי פגם בדבר צער קדושה, והנה שורש החטא זה מיסוד המים, וי"ש פסח כמים שהוא שורש מדת התאוה, אלא שגבי ראובן לא ה' בפועל ח"ו רק בתי פגם צער רוצ קדושה, לז"ל כמים צ"כ הדמיון, וגם את התשובה המשיל למים דכמשי"כ המדות טובות בהפכן נמשכים ג"כ מד' יסודות ה"ל, וידוע שצו"ה"כ החמירו מאוד צעון פגם חטא הידוע, עד שצמקום אחד כתבו דליו מועיל תשובה אבל כבר פירשו דכטוה רק על תשובה מיראת

דחן ואזורים והע"ר ויהי חשש שיאמרו שהנם נעשה ע"י המטה מפני שיש בו מכוחות העומאה של מטות החרטומים, וע"כ נלעוב להוציא המים מן הסלע דיצור גרידא ולא צמטה כדי להחזווע ולהגלות של המטה הוא המוציא מים מחלמית נור, ולפיכך ה"י פגם בדבר שלא נחקש ש"ש מטעם שהי פתחון פה לרשעים לומר כנ"ל, אומם צפרעה זו נלעוב משה רבינו ע"ה והכית בצור וגו', אפשר יטן שעדיין היו עומדים לפני מלחמת עמלק, לא ה"י חשש שיאמרו כן, לפי שהיו ישראל עבדים ונקיים מכל שמן מחשבת פיגול, משא"כ אחר מלחמת עמלק שהכנים בהם פגם וחסרון אמונה, ומלחמה לה צממלק מדור דור, ודרשו ר"ל מדורו של משה עד דורו של משה אלא ימחה שמו של עמלק, ואיתא צממלק שהכנים המשיה ישתמש צממלק שהי ציד משה, אומם אז לא יעלה על הדעת שיש צממלק ערצוב מכוחות העומאה, כי אז יכלה כוחו של עמלק מן העולם, ויתכן דגם צמם קר"ם לא ה"י יכול להשתמש צממלק מה"ע לפי שלא היו ישראל עדיין חזקים בצממלק כ"כ עד אחר שעברו את הים ונחקדשו ונעברו כמ"ש ויאמרו בה' ובמשה עבדו, וקידם קר"ם החגברו כוחות העומאה והסע"א מאוד כדאיתא צממלק שכל שרי האומות צאו לעזר למלרים ויהי חשש כנ"ל, לכן אמר לו הקב"ה למשה ואחיה הרים את מעך שיוכל את המטה ורק דיצור בלצד יקרה את הים.

והנה בזמן שכה הקטרוג חזק נריך הדיק להסחיר חפילוה שלא יציו המקטריגים ולא יקטרוגו לבעל חפילוה, כמ"ש בספר"ק נועם אלימלך (פי וישלח) ע"כ"פ כה תאמרון לאדוני לעשו, דהנה דרך הדיק צדברו עם אנשים, אזי הוא מודקד צדבריו להשכיל, שיכיו דבריו נשמעים ויהי דברים כפשוטן לאיש המדבר עמו, שנית הוא השיקר חובן דבר שמכיון באותן הדיבורים, שיכיו חפלה ותחזונום לפני המקום צ"ה וצ"ש, והכוונה צה שמסחיר דבריו של חפלה צהדיבורים שמדבר עם האדם, ואינו מחפלה חפלוה הנוקד לו צפירוה הוא למען המקטרג שלא יצין כוונתו צדבריו שמכנים בהם חפלה, ולא יקטרג עליו כי אינו יודע שזה מחפלה עכלה"ק, והנה צקרי"ם ה"י הקטרוג נורא מאוד כמבואר צדנ"ל, וע"כ אין העת

ואף שהיו גדורים מעריות ולא נעמטו ציניכם, מ"מ אם מידי עזירה יאלו מידי הרבור לא יאלו, וע"י נם קר"ם הופדשו מחלות האסורים וצלו לחלואה דקדושה, והעלו יסוד המים לשורשה ולהנחם הראשון שנצטרו ע"ש כך משעה ימי צראתה, ואפשר לרמוז זה בצממלק ז"ל ויש צה הים לאיתנו לחנאו הראשון וכן.

וכבר צארו מה דאיתא צממלק שנעשה נם צממלק צבלע כל המטות של החרטומים ולא נחשבה כלל, וראוי להצין מדוע ה"י צורך צגם זה (עיין צדבריו לעיל), ועכשיו י"ל להצביר צאופן אחר דאפשר שאותו המטה לא צבלע את מטותם כלל, דאלמלי ה"י צבלע מכוחות העומאה לא היו משתמשין לעשות צו נסי הגאולה כי א"א צגגאולה ישראל יכה איזה חערצוב מכוחות הסע"א, אך גראה כי לשון צלעיה האמור כאן יש לו מוצן אחר, דמצינו אלא המלאכים שצאו אל אברהם אבינו ע"ה כתיב והוא עומד עליהם וגו' ויאכלו ודרשו ר"ל צממלק (פי וירא פרעה מ"ח סי' י"ד) ובי אובלין היו אלא נראין כאובלין ראשון ראשון מחתלק, הרי דהצברה מן העולם נקרא ג"כ צבלען אכילה, וכמ"כ אפ"ל כאן ויצלע מטה אהרן את מטותם, דאין הכוונה צבלע אותם ימם אלא שמטה אהרן החגבר על מטותם, וראשון ראשון נסתלק מן העולם עד שנצדו לגמרי, וב"כ צעלי החוספות (פי מקץ) ע"כ"פ ותצלענה הצבלים אין לפרש לשון צלעיה ממש דאין מראין לו לאדם דעייל פילה צקופא דמחטא עי"ש, נמלא לפי"ז דהיינו עממא שלא נחשבה המטה, לפי שלא נכנסו צו מטות החרטומים כלל רק משעה נם שמטה אהרן ציער כל מטות החרטומים, אלא שהחרטומים והמכשפים אמרו להיפך מכוחות העומאה דחו את כה הקדושה, לכן כדי להוציא מלבם של דוקים זה הקב"ה למשה ואחיה הרים את מעך, שיוכל את המטה צקרי"ם כי ישועתן של ישראל צריכה שחצו רק מנד הקדושה צאופן שלא יכה מקום לעשות, וח"ו להעלות על הדעת שיצוה ישועה לישראל ע"י מניסם ופופרים, לא חתא כזאת בישראל, ורק להישיעה.

ואפשר דהיינו טעמא נמי שהי פגם צדבר אשר הנה מרע"ה את הסלע צממלק, יטן שהיו שם

ויאמר ה' אל משה מה תעק אלו וגו', במדרש (הוצא בישמח משה) אמר הקב"ה למשה היום סוער והשונא רודף ואחרי עומד ומרצה בחפלה, אל ומה עלי לעשות, אל ואחרי היום את מעך, באחרי שעה אמרו ה' ימלך לעולם ועד, וליצ כוונת הקטור, גם כוונת העטפה היום סוער וכו' ואחרי מרצה בחפלה ואחרי כח הכוונת לעקוב אל ה' בעת צרה.

(ג) **במדרש** פליאה ה' ילחם לכם ואחרי תחרישון מלומר שירה, והוא פלא.

(ג) **מה** תעק אלו, פירש"י ז"ל עלי הדבר תלוי וכו', וליצ לאחריה לעטם זה לריכס דוקא להפלה פליא ית' שבו הדבר תלוי.

וכל אלה באחרי יבואו צהקם דברי אל"ז הייטב לב זולקלה"ה בשם המפורשים לפרש מאמר המשנה הקורא את המגילה למפרע לא יאל, היינו על מה שהי' כבר בימי מרדכי ואסתר לא יאל לדרך להמשיך השפעת הכנס גם על להצא וכלל דור ודור לריכין אלו לישועה ה', ואמרו חז"ל (תד"א ד') דכלל יום ויום נעשו לישראל נסים כפליים כיוצא מנרים אלה שאין צלל הכנס מכיר צניס, ואלו לריכין לעורר כח הנסים שעה הקב"ה לאחרינו ולהמשיכם גם להצא עכ"ל ז"ל, והנה לריך שיהא הכנס ע"י חתירותא דלחא ובהכנת מלוא ומע"ט, ואלו יש לו כח נחמי להמשיכו גם להצא, אבל אם נמשך הכנס רק צהקירותא דלעילא לצד ה"ה הוראת שעה אשר צהקרה הולך הקב"ה להושיעין אף בלי זכות, עוד אחרי צספ"ק דע"י שירה ממשיכים כח הכנס גם להצא.

ורנה משה רבינו ה' מפנה שיהי' עולם החייון וגאולה נחמי מיד, וליצ אין לורך להמשיך צחי גם זה לדורות, וליצ כי כאשר ראותם את מנרים היום לא תוסיפו לראותם עד עולם וגו', ומכאן עומא ה' ילחם לכם שיצא הכנס צהקירותא של מעלה, ואחרי תחרישון מלומר שירה כי אין לורך להמשיך צחי הכנס הזה לדורות, ועמד בחפלה להמשיך הכנס צהקירותא דלעילא, אל הקב"ה מה תעק אלו

מוכשר להאריך בחפלה לעטם ה"ל, ואלו נתן הקב"ה ענה למשרע"ה שלא יאריך צהקלותו, כ"א ימשיך הכנס והישועה צח"י לריך גחרי והקב"ה מקיים, ואף זו יסחיר צדכריו למען לא יביוו המקטריגים, וליצ לו דבר אל בני ישראל ויסעו, וע"י ימשיך גם קר"ם צח"י לריך גחרי, וצוה יתבאר דברי המדרש ה"ל אמר הקב"ה למשה מה תעק אלו, דבר ואני עושה, כי לא עת להאריך בחפלה שישראל נחויים צלרה מפני סכנת הקטור.

ומעתה נצא לצד דברי המדרש המוצא בישמח משה והקדוקים שבו (לעיל קוש"א ד') אמר הקב"ה למשה היום סוער והשונא רודף וכו', וירמוח לדרכיו דמפני שחגורת הכחוב בצא מיוסוד המים סוער וגדל, ע"י השונא רודף והקטור גדול מאוד, ומכ"ע לא עת להאריך בחפלה כ"ל, וי"ש לו היום סוער והשונא רודף ואחרי עומד ומרצה בחפלה לפני, אמר לו משה ומה עלי לעשות, אל ואחרי היום את מעך, ר"ל שיוכל המטה ודיצורו כלצד יקרה היום כמ"ס לו דבר אל בני ישראל ויסעו צח"י גזור ואני אעשה, וצומן בזה שכה הקטור חזק לריך זכירות יתירה שלא יעשו ישראל צהנס שיש צו מכוחות הסע"א, וע"כ אצו לסלק המטה ודיצורו לצד יפעל להמשיך הכנס, וע"כ באחרי שעה אמרו ה' ימלך לעולם ועד, עפ"י צמדרש ילקוט (רמז רי"ב) ר' יוסי אומר אלו אמרו ישראל על היום ה' מלך לעולם ועד, לא היתה אומה ולשון שולטת צכן לעולם אלא אמרו ה' ימלך לעולם ועד לעמיד לצא, ולכאורה צאחא עומא צחי מדוע אמרו כן צלשון עמיד, אמנם לדרכיו אפ"ל שהשיגו ממה שזה הקב"ה למשה לסלק המטה מחשש שלא יאמרו ששעה הכנס צסיוע כוחות העומאח ממעות החרטומים שצלשו צו, ומכאן הבינו כי עדיין לא הביע זמן הצגלות צבור מלכותו ית', דלא לא יעלה על הדעת עוד מחשבת צ' רשויות, ויכירו וידעו כל יושבי תבל כי אין צלתו ואפס זולתו, ומכ"ע כאשר שמעו ישראל שזה ה' למשה היום את מעך, באחרי שעה אמרו ה' ימלך לעולם ועד צלשון עמיד והכן.

רצותא דדבר מה שמדד מערכות השמים, וכוונתו לעתים הסביר הענין שבקריעת ים סוף, כי לריך להיות שני הפכים בנושא אחד, דהנה לישראל, כי אורק בהמשכת מדת הרחמים דבלא זה לא היו יכולין להגלל כי גם הם היו נתונים בדיון, ובפרשי ע"פ ויסע מלאך האלקים וגו', בכל המקום הוא אומר מלאך ה' וכוון מלאך האלקים, אין אלקים בדין אלא דין, מלמד שבו ישראל נתונים בדיון בצחות שבע אס להגלל אס להאכס עם מזרים, וכן איתא במדרש (ילקוט ראובני) שטען עוזא שר של מזרים מה בין אלו לאלו הללו עש"ז וכללו וכו', ע"כ הורך הקצ"ב להתנבא עומם במדת הרחמים, ולעומת זאת להמאריס דן אותם במד"ד לאכדס לגמרי, וזה ה' ענין הגדול של גם קריעת ים סוף, מה שממשו שתי המדות בשבע זכרע אחת ממש, שני הפכים בנושא אחד, שאין זה במציאות לשום נכרא בעולם לעשות רק הכורא כל העולמים שהוא כל יכול, וזה ה' הכנס של קרי"ס גדול יותר ממש יליאת מזרים, דשם לא ה' נורק להשתמש ברגע אחת בשתי המדות גם יחד, ורק בקרי"ס ה' נורק במדת הרחמים לישראל ובמדת דין הקשה נגד מזרים.

ובספד"ק עבודת ישראל (להר"ק מקאנזין אלה"ה) במאמריו לריב כתב חליק כי ח"ו אס גם ישראל אינם ראויים במעשיהם, ונריך הקצ"ב לעשות עמם נדקב במתנת חנם, אז יוכל להיות שיתאחזו החילונים בהשפעה זו ובודאי אין נחת רוח מהם להקצ"ב, רק אס ישראל מוילין המשפט לאורח דיון ומשפט, אז הקצ"ב יכול לעשות עמם נדקב וחסד ואין שטן ואין פגע רע לקטרג או לקבל בהשפעה, כי לעושי ראונו לצדו צאה נחלתן בדיון ומשפט עכל"ק, וכוה אז בשעת קרי"ס ודאי שלא אזי ישראל מנד מעשיהם הכוזים שיומשך עליהם מד"ר, ודברי ה' עליהם קטרוג משרו של מזרים הללו עש"ז וכללו וכו' וא"כ אס יתעורר להם מדת החסד יש חשש שגם המאריס יכנו מתגבורת הרחמים, וכוה איתא בגמרא (יבמות ס"ד ע"א) א"ר יוחנן למה נמשלה תפלתן של לדיקים כעשר מה עמר זה מהפך התצוה ממקום למקום כך תפלתן של לדיקים מהפכת מדותיו של הקצ"ב יתורה רגזות למדת רחמנות.

פירש"י עלי הדבר תלוי, וע"ד שאמ"כ (ישעי מ"ה) ישראל נושע בזה תשועת עולמים, דמנו שהוא יחי נחתי ואין סוף, כך בצחיה זו שולח ישועתו לישראל שהוא תשועת עולמים ונחתי, ח"ש עלי הדבר תלוי ונריך שיכא ישועה נחתי גם לדורות, ואין די בהתעוררות דלעילא לבד שאתה מרבה בתפלה, דאס יחי בלי התעוררות דלתתא אלא בזה כח להמשיך צחי הכס לדורות, ע"כ דבר אל בני ישראל ויסעו שיעשו אתהוראת דלתתא, וכן עשו שנכנסו לתוך הים במסירת נפש וצאו הכים עד לווארס ועי"ן נמשך כח הכס גם על להבא.

ועד"י יתבאר דברי המדרש א"ל הקצ"ב למשה הים סוער והשונא רודף וכו', ע"ד דאיתא בחזות הלבבות שיש חילוק בין שונא דעלמא להשונא הגדול המשוען, שסחם שונא אס מנחין אותו פעם או שחם לא יתגבר לנחם יותר, אבל היאר לא ימות ולא יסקוע אף שכבר נחזקו פעמים הרבה, ח"ש השונא רודף תמיד בכל עת, ויטערו בני ישועה גם להבא ולא די צמה שיושעו כעת לפי שעה, ואחא מרבה בתפלה, ר"ל שאתה רואה לפעול בתפלתך שיכא הישועה בהתעוררות דלעילא לבד, הלא א"כ לא יחי הישועה רק לפי שעה, א"ל ומה עלי לעשות ואחא הכס את מתך ע"ד שמאיו (במסכת ר"ה דף כ"ט ע"א) באשר ירים משה את ידו היו ישראל משעבדו את לבם לאציהם שבשמים ועי"ן ימשך צחי הכס גם להבא, ע"כ אמרו ה' ימלך לעולם ועד, ר"ל כבוד מלכותו ית' יתקדש ע"י הכסים וימשך גם לדורות לעלם ולעלמי עלמא וכו'.

*

באופן אחר אפ"ל דברי המדרשים הנ"ל דהנה הקצו בספד"ק מהו ענין גדול הכס של קרי"ס שכאשר הפעילו חכ"ל להכזים אחיך דבר דימו אותו לנס קריעת ים סוף כאמרים (פסחים דף ק"ח ע"א) קשה מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף וכוונתו, ולגבי הכוונת אין דבר קשה לעשות נסים, רק צעוני האדם שהוא רגיל להטבע הוי הכס חידוש גדול, אבל הקצ"ב כמו שצרא את הטבע כך הוא עושה נסים ואין

הרחמים, אומנם לעתיד שיתעשרו הרשעים מן העולם לא יהיה נורק במדכ"ד, וע"כ צווחה שעה אחרת כי ימלוך לעולם ועד, בלשון עתיד, היינו צחי שם כחי שהוא רחמים גמורים זו יהי הכהנת העולם לעתיד.

גם יתבאר דברי המדרש עפ"י האור"ח הק' עה"פ כי ימלוך לעולם ועד כי צא סום פרעה וגוי (עיי"ש), היותא מדכ"ק כי ממה שנאבדו המלכיים השיגו ישראל שעדיין לא הגיע הזמן של עולם החיפון ורק לעתיד יהי שלימות הגמור, וזהו פי המדרש ש"ל הקצ"ב ואתה כהם את מעך ונמשך מה אבדונם של המלכיים, צווחה שעה אחרת כי ימלוך לעולם ועד ולא כי מלך, הטי"ת יעזור שיתעוררו הנסים הכם צומן הזה וימינו אלתו ממלכיים יראו נפלאות וזכה במהרה לישועה כל ישראל ושמחתן בכתרוממות קרן החורב וישראל וצבאגלות כבוד שמים עליו במהרה צימיו אמן.

*

ויאמר כי אל משה מה תשק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, פירש"י ז"ל מה תשק אלי וכו', ד"א עלי הדבר תלוי ולא עליך וכו', וז"ל ודקדוקים כבר נפרעו לעיל.

ב) וי"ו משה את ידו על הים וישב הים לפנות צוקר לאיתנו וגוי, במדרש ילקוט (רמז רל"ו) ח"ר יונתן הכהן הקצ"ב תנאים עם הים שיהא נקדע לפני ישראל, הטי"ד וישב הים לפנות צוקר לאיתנו לחנאו שכתה הקצ"ב עמו וכו', וזקשו המפרשים דרמו זה הול"ל לעיל עה"פ ויבקשו המים שכרי התנאי ה"י על הצוקיב, ומה שחזר לאיתנו אח"כ דרך הטעם כן הוא להיות הים הולך כדרכו וא"ל לחנאי.

ג) איתא בגמרא (ערכין ע"ו ע"א) ח"ר כונא ישראל שצווחה דבור מקעני אומה היו וכו' שכו ישראל ממרים צווחה שעה ואומרים כשם שאנו עולים מזה זה כך מלכיים עולים מזה אחר, ח"ל הקצ"ב לשר של ים פלוג אותם ליבשה וכו', וכתבו בזה ח"ל י"ש לתומה ח"ך היו ישראל צווחה

ובזה יוצן דברי המדרש אמר הקצ"ב למשה הים סוער, וח"כ ישראל תנונים צרה גדולה ונריכים למדת הרחמים, אבל השונא רודף ועליהם צריך לעורר מזה הדין הקשה, ואתה עומד ומרצה בחפלה, וחפלתך יש לה כח סגולה להפך מדכ"ד לרחמים גמורים, וכיון שאין ישראל זוכין מזה מעשיהם ויכולו גם המלכיים להנח ממדכ"ד, ח"ל ומה עלי לעשות ח"ל ואתה כהם את מעך אתה מרומם ומפאר ומשבח וכו' למי שהמלוכה שלו, פי תמסור דבר זה בידו של הקצ"ב שהוא יח' יכול לעשות שני הפכים צווחה אחד, אבל אם אתה תרצה בחפלה יש חשש שתהפוך לגמרי מדכ"ד לרחמים ולא ישר מדכ"ד כלל צווחה, ועכשיו יש נורק גדול במדת הדין על המלכיים, ח"ש רש"י ז"ל מה תשק אלי, עלי הדבר תלוי ולא כך, פי ענין זה ח"ל לשום צרה צווחה לעשותו רק אני בעלמי בידי לעשות שני הפכים צווחה אחד, וע"כ אין הזמן מוכשר עתה להצרות בחפלה.

ועד"ז יתבאר אידך דברי המדרש ח"ל, אמר הקצ"ב למשה הים סוער והשונא רודף ואתה עומד ומרצה בחפלה, ח"ל ומה עלי לעשות, ח"ל ואתה כהם את מעך, צווחה שעה אחרת כי ימלוך לעולם ועד, עפ"י מה שחמ"ל (ר"ה כ"ע ע"א) וכו' כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגוי, וכו' ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, ח"ל לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים וכו', ועד"ז ירמוז כאן ואתה כהם את מעך לשעבד את לבם לשמים, ועי"ז תתעורר עליהם במדת הרחמים, ונטה את ידך להמשיך צחי יד החזקה ולעורר דין על המלכיים, משא"כ אם תרצה בחפלה יתבטל הדין לגמרי ותפלתן של נדיקים מהפכת מדת הדין למדכ"ד ח"ל, וע"כ צווחה שעה אחרת כי ימלוך לעולם ועד, עפ"י ח"ש ר"ל (צצ"ר פ' י"ב סי' ע"ו) בחפלה עלה במחשבה לצרוא את העולם במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת הרחמים ושתפס למדכ"ד, וזקשו המפרשים דכיון שלא מתקיים הצריחה במדכ"ד בלבד, מ"ע כתבה תורה בראשית צרה חלקים שהוא מדכ"ד, ותירו שיש נורק גם במדכ"ד ותקיים מידה זו לעכו"ם, אבל לישראל מתנגב הקצ"ב במדת

יורדין לגיהנם והללו אין יורדים, באותה שעה מיבאל
 סיגורין של ישראל משתתק וכו', וכיון שהוא משתתק
 אומר הקב"ה מיבאל נשתתק ואין אתה מלמד
 סגוריא על צני, חיוך שאני מלמד ומדבר עליהם
 בצדק ומשמיט, שנאמר אני מדבר בצדק רצ להושיע,
 ובאיו צדק וכו', בצדק ששפיתם עמי שקבלתם את
 החורב שאלמלא כן היכן הייתם מלכותי וכו' ע"כ,
 ובסי' חפלה למשכ לק"י שמח משכ זב"ה דקדק
 דמדוע יאמרו אומה"ע דצריכם בלשון ספק אם
 אלו עובדי ע"ז אף אלו וכו' הלא זה צורר שכלאומות
 עובדי ע"ז הם, ותו קשה אם יודעים שגם ישראל
 עבדו ע"ז, למה הוצרכו לתלות טענת הקטרגר באומה"ע
 לומר אם אלו עובדי ע"ז אף אלו עובדי ע"ז, גם
 בלא זה היו יכולין לקטרג על ישראל שהם עובדי
 ע"ז.

ונו"פ עפ"י שם צפס"ק בני יששכר דדרושים
 לשבועות (מאמר ב' סימן ה') בשם ספר לימודי
 ה' כמה טעמים על מה שאמרו ר"ל דאין תשובה
 מועלת רק לישראל ולא לאומה"ע, וא' מהטעמים
 דחנני התנה הקב"ה במעשה בראשית אם לא יקבלו
 ישראל את החורב יחזור העולם לתוכו וצדקו, והנה
 ישראל ע"י שקבלו את החורב קיימו את העולם,
 וכו' הם כביכול כשופתין במלכותו, ע"כ לא שייך
 בישראל הדיון מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול,
 משא"כ אומה"ע לא מהני דבר תשובה מטעם מלך
 שמחל על כבודו אין כבודו מחול כעב"ד ז"ל, ובזה
 יובן דברי המדרש ה"ל צטוב טעם דמבאר דצ"ל
 (ע"י ג' ע"כ) דגם אומה"ע יעשו תשובה לעתיד לבוא
 וכולם יהיו גרים גרים אומה"ע יוצאו אל מלך המשיח
 לשמוע תורה מפיו כמ"ש צ"ר (פ"ח) עכ"פ (ישעי'
 י"ח) אליו גוים ידרשו עיי"ש, הלא שלא יתקבל
 תשובתם מדיון מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול,
 ולזה יוצאו שרי האומות בעטנה לפני הקב"ה אם
 אלו עובדי ע"ז, היינו שנחשבו לעובדי ע"ז אף
 שעשו תשובה מטעם מלך שמחל על כבודו אין כבודו
 מחול, א"כ אף אלו עובדי ע"ז, וגם לגבי ישראל לא
 יועיל התשובה להיות נחשבים כעובדי ע"ז, ויש
 להם הקב"ה אני מדבר בצדק רצ להושיע, בצדק
 ששפיתם עמי שקבלתם את החורב וכו', דבאמנות

דוד כ"כ מקטני אומה, שסברו שכן עשה הקב"ה
 נסים למרים להעבירם מארץ לארץ ישראל, וחילו
 שישראל לא עשו היום לארצו מזד זה לה, הלא
 רשעה אחת עברו בים לאורך הים עד שפטו למדבר
 מזד אחד וכו', וז"ש בשם שאלו עולין מזד זה וצאנו
 למדבר, כך מלרים עולין מזד אחר מן המדבר וירדפו
 אחריו וכו', כי סבורים היו שלא יעברו המלרים
 בים הלא יצאו מזד אחר וכו' עכ"ד ה"ס, ולכאורה
 קושיה ה"ס עדיין במקומה עומדת דאין היו
 ישראל קטני אומה לחשוב ככה שהקב"ה עשה להם
 נס למגמת לקרוע הים לפניהם ואם ירדפו אחריהם
 המלרים מזד אחר וישיגום א"כ מה תועלת הכס,
 גם קשה על המלרים מדוע לא עשו כן, להמתין
 ביבשה עד שיעלו ישראל מן הים באותו זד עלמו
 שירדו, כיון שלא עברו את הים מעבר לעבר, ולמה
 רדפו אחריהם לתוך הים, הן אמת דקשיא זו אפשר
 לתרץ דבשעה שירדו ישראל לתוך הים לא ידעו
 המלרים עדיין שיעלו באותו זד עלמו, וחשבו שיעלו
 בצד השני שמעבר לים ע"כ רדפו אחריהם לתוך הים,
 אומה"ע נר"י להבין סדרת המלרים אין הכניסו עולם
 לסכנה זו לירד לתוך הים, הלא ידעו שלא יעמוד
 הים כך לעולם, ועתיד לחזור למחלכו הראשון, ואין
 לא חששו לנפשו לעשות כדבר הזה, ובעי"ז הקשה
 האוה"ה"ק (צ"פ צא) צפסוק עד מתי יהיה זה
 לנו למוקש וגו' ה"ס חזק בי אצד מלרים, האם
 יש שטח גמור בעולם שסבול כל הרעות והצרות
 ההמה ויכנים עלמו לסכנת נפשות, ומן הסתם לא
 יאומן כי כ"כ טפח ה', והנה כי הקשה ה' את רוחו
 עכ"ז נר"י שח"י לו איזה סדרה שבה יתלה טעמותו,
 ועיי"ש מה שדחק ליישב סדרתו, וכמ"כ כאן לריבין
 אלו ליישב כמה הסכימה דעתם להכניס למוקש סכנה
 כזה לירד לתוך הים אחר שידעו בצדקו שלא יעמוד
 הים כך לעולם, ואין לך שטח גדול מזה.

ד' במדרש' ילקוט איתא (ישעי' ס"ג רמז תק"ז)
 אני מדבר בצדק זה שאמר הכחוב צעה הכחוב
 יעמוד מיבאל, לעתיד לבוא באים שרים ומקטרגים
 על ישראל, ואומרים לפני הקב"ה רשע"ע וכו' יש
 לפקיד משוא פנים, אם אלו עובדי ע"ז אף אלו ע"ז,
 אם אלו מגלי עריות אף אלו וכו', מפני מה כללו

מה בין אלו לאלו, דבאמת גם המצרים בשעה שחיו
 בזה עשו תשובה קלה ויכנעו לפני הש"ת, וכמו
 שאמר פרעה במצרים ה' הדיק ואני ועמי הרשעים,
 רק אחר שנעשה הרוח הקדש את לבו, בדרך
 הרשעים בשעה שזא להם לרע נכנעים קלה ואח"כ
 חוזרים לסורם, ובוודאי בשעה שנקנסו המצרים לתוך
 הים שהוא מקום סכנה גדולה נכנעו לבס ועשו תשובה,
 ולא וודאי ה' ענתה המקטרג חזק מה בין אלו
 לאלו, דאם מועיל תשובה לישראל יועיל גם להם,
 ולכן היו ישראל יראין ואומרים כשם שאנו עולים
 מזה כי כך מצרים עולים מזה אחר, ולא מפאת
 חסרון אמונה חששו לזה רק מפני שידעו שהמצרים
 עושים תשובה בשעה שזא נתינים בזה, וטענת
 המקטרג חזק מה בין אלו לאלו, ושנא יגלו מן הים
 ע"י התשובה, ואח"כ כשיעלו מן הים יחזרו לרשעם
 כדרכם, וגם המצריים ע"ד כן ירדו למקום סכנה לתוך
 הים, כי סמכו על הטענה מה בין אלו לאלו, וכיון שראו
 שהים נקרע לישראל ויכנסו בשלום, חשבו שגם להם
 יתרחי ככה דמה בין אלו לאלו, שגם הם עשו תשובה
 ואם מועיל תשובה לישראל גם להם יועיל.

גם אפ"ל עפ"י תירוץ של בעלי החוס, שחששו ישראל
 שמה ירדפו המצריים מזה אחר וישיגום וטעם
 יראתם ה' שמה יגרום החטא, ובדרך הלדיקים
 שדואגים חמיד שמה גרם החטא, וכמו שדרשו חז"ל
 עכ"פ קטנתי מכל החסדים, אמר יעקב שמה
 מהשבעותי נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד
 עשו, אך יעקב אבינו לגדל מעלת דאקחו נתחזק
 בצעחמו על הקצ"ה, ואף שזכו נשבר בקרבן מיראת
 החטא עם כל זה ה' לבו שלם בצעחמו חזק ואמין
 בהצור"ע שיתלכחו ממנו, וזה הוא מעלה נשגבה
 במדרגות הלדיקים, שני הפכים בנושא אחד להיות
 יראים שמה יגרום החטא ואינם ראוין לישיבה, ובו
 צומן אמין לבס בצעחמו אמיני בהקצ"ה, אבל בני
 ישראל שצאחו הדור לא היו שלמים במדה זו כ"כ,
 ולזה שכיו יראים שמה גרם חטאם להמסר ביד
 המצריים, לא היו יכולים לחזק עמם בשלימות מדה
 בצעחמו, ולכן אמרו חז"ל ישראל שצאחו הדור מקטני
 אמונה היו, לא אמרו חסרי אמונה אלא קטני אמונה
 דייקא, ומה היראה הזאת לא צאה להם מחמת

החורב נעשו ישראל שותפים להקצ"ה במלכותו, ולא
 שייך לגביהו הדין דמלך שמחל על כבודו אין כבודו
 מחול, ולכן מהני להו תשובה, משא"כ אור"ע לא
 מהני להו תשובה מעטם מלך שמחל על כבודו אין
 כבודו מחול.

והנה גם אצל הים ה' קטרוג כזה על ישראל,
 שטען שר של מצרים מה בין אלו לאלו הללו
 עו"פ והללו עו"פ כמבואר בדברי חז"ל, והגם
 שישראל עשו תשובה לפני ויראם ממצרים, עדיו ה' ה' ה' ה'
 מקום המקטרג לעטון דלא יועיל להם תשובה, דהנה
 אחר מ"ח שנעשו שותפין במלכותו ית' כ"ל, ע"כ
 מועיל להם התשובה, אבל בשעת קרי"ם לפני מ"ח
 עדיו שייך אצלם הדין דמלך שמחל על כבודו אין
 כבודו מחול, א"כ עטן המקטרג לכאורה טענה חזקה
 מה בין אלו לאלו, אך נראה לבאר דמה הראשונים
 ז"ל הקשו על מה שאמרנו "ב"ר פרשה ה' סימן ה'")
 תנאי התנה הקצ"ה עם הים במעשה בראשית שיקרע
 לפני ישראל, מה ארך לתנאי, ואף לילא תנאי יכול
 הקצ"ה לעשות ברצונו ולשנות חוקי הצריחה, ובש"ך
 על החורב חירן דהוארך הקצ"ה לתנאי נגד
 המקטרגים שקטרגו מה בין אלו לאלו, אך כיון
 שה' תנאי מתחלת הצריחה שיקרע לישראל נתבעל
 קטרוגם, דהתנאי לא ה' רק לישראל ולא למצריים,
 נמלא לפי"ד דבשעה שנקרע הים לישראל לא ה' ה'
 ארך עוד לגלות התנאי שהצו"ת כל יכול ויכולה בידו
 לקרע הים גם בלא תנאי, אך בשחור הים לכסות
 את המצריים שאז נעשה קטרוג גדול מה בין אלו
 לאלו הללו עו"פ והללו עו"פ אז ה' ארך לגלות
 התנאי נגד המקטרגים כמ"ש הש"ך דמה נתבעל
 קטרוגם, ולפי"ז א"ש מה שנכתב תיבת לאיתנו אצל
 וישב הים לפנות צוקר, דרך עכשיו ה' ארך לתנאי
 זה נגד הקטרוג מה בין אלו לאלו, משא"כ בשעה
 שנקרע לישראל לא ה' ארך בתנאי.

והנה תנאי זה שהתנה הקצ"ה עם הים לא נתגלה
 בעולם בתחלת הצריחה כ"ל, וייתכן שגם ישראל
 לא ידעו מה בשעה שירדו לתוך הים, רק חז"ל
 גילו לנו אח"כ כמו שגילו הרבה ענינים שלא היו
 ידועים מקודם, ולילא תנאי זה יש קשיא עמומה

הכוונה בדורות הקודמים שהיו לדיקים הרבה בכל דור ודור, היו יכולים לנפות לישועה הקצרה בזכות הדיקים, אבל בעיקבתא דמשיחא שהדור הוא בתכלית השפלות וזדיונות התחתונה, אין לנו זכות אחר, רק שיושיענו הבויה"ש למען כבודו ית"ש שלא יתחלל, וכמו שדרוש רח"ל (סוכרדין י"ח ע"א) אין צד דוד בן אלה דבור שכולו זכאי או כולו חייב וכו' טעם חייב דכתיב וירא כי אין אדם וישתומם כי אין מפגיע וכתבי למעני למעני אעשה, וזה שרמזו חז"ל בלשונם הקי על מה יש לנו להשען על אצניו שבשמים, שאין לנו דבור הזה לבקש על הגאולה רק בשביל כבוד אצניו שבשמים ולא שום זכותים אחרים, ואזו כבוד שמים שיכיו ישראל ברום המעלה וכו"ש הרמזין הקי בנ"ל.

יידוע משי"כ בספ"ק קדושת לוי טעם שלא נקבע יו"ט על הרבה נסים שנעשו לישראל, כגון מלחמת יהושע עם לוא מלכים, ונפלת סיכרא וסנחריב וכדומה, מפני שלא קבעו אנשי כהנ"ג לנפות זכר לדורות כ"א על הנסים שראו ברוח קדשם שנמשך השפעתם בכל הדורות וכל שנה ושנה, כגון גם חנוכה ופורים וכדומה, אבל אותם הנסים שלא היו רק לשעה לא קבעו יו"ט ע"ד, ולכאורה לפי"ז ראוי להבין מ"ט נקבע יום שביעי של פסח ע"ש היום של קרי"ם ואיך נמשך לנו השפעת הישועה הזאת בכל דור וכל שנה ושנה.

אך הענין הוא, דהנה בשעת קרי"ם הי קטרוג גדול על ישראל מה בין אלו לאלו כנ"ל, ולא הי לישראל זכותים שיוכלו והוארך הקצרה להליל אותם בשביל כבודו ית"ש, שתכלית התגלות כבודו הוא רק ע"י ישראל וכנ"ל ברמזין הקי, ובישועה הזאת נמשכת ונשפעת בכל דור ודור, ובכל זמן שאין לישראל חיו די זכותים, הקצרה מנמית להם ישועה בשביל כבוד שמים כמו שהי בקרי"ם, ולכן בשעה שעמד מרע"ה להתפלל ולהמליץ זכות על ישראל שיזכו לישועה, אמר לו הקצרה מה תשען אלי אין לך לבקש זכותים של ישראל, כי די בדבר תלוי ר"ל אני אשיע את ישראל בשביל כבודי, אף אם אין זכותים לישראל שיכיו ראויין לישועה, אבל למעני ולמען כבודי אעשה

חסרון אמונה ח"ו, אלא מחמת גדול מדת ענותנותם חשבו את עצמם שאינם מוכשרים וראויים לישועה ושמא גרם חטאם להמסר ציד המאריים, אך לעומת מעלת האבות הקי הי מדריגתם צמדת הצטחון והאמונה קטנה כנ"ל, כי האבות הקי היו תמיד שלמים וחזקים צמדת הצטחון אף שלבם נשבר בקרבם מיראת הכעס, ולמדריגה זו לא הגיעו ישראל שנאלצו הדור, ולכן קראו אותם חז"ל קטני אמונה.

והנה על ענתה שר של מארים מה בין אלו לאלו הללו עו"י והללו וכו' יש עוד תשובה וינחת עפ"י"מ שכתב הרמזין ז"ל (פרשת באזינו) עכ"פ אמרתי אפליהם וגר לולי כעס לויב אגור וגר פן יאמרו ידינו רמה ולא הי פעל כל זאת וזלתי"ק: והכעס צמעה הזאת אינו כרוכה להראות כוחו בין שונאיו, כי כל הגוים כאין נגדו מאפס ותוהו נחשבו לו, אבל השם ברא את האדם בתחתונים שיכיר את צורתו ויורה לשמו וכו', וכאשר חטאו בצינום וכפרו בו כולם לא נשאר רק הכעס הזה לשמו ופרסם בזה וכו' כי הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים ונדע בזה לכל העמים, והנה אם ישו ויאחד זכרם ישכחו העמים את אבותיהם ואת מעשיו ולא יסופר עוד בזה וכו', הנה תהי כוונת הצריחה בזה בטלה לגמרי שלא ינאר בזה יודע את צורתו רק מכעים לפניו, וע"כ ראוי מדין הרוץ שהי בצריחת העולם שיכיר רצון מלפניו להקים לו לעם כל הימים, כי הם הקרובים אליו והיודעים אותו מכל העמים עכ"ל"ק, נמצא מזה שיש הכרח בקיום עם ישראל בשביל כבודו ית"ש, ואין מקום לקטרג שגם ישראל יאבדו ח"ו עם המאריים, כי אז יהי תכלית הצריחה בטלה לגמרי ולא יזכר לבחי עולם כבודו ית"ש וע"כ יש הכרח בקיומם.

ובזה פירשתי מאמרים ז"ל (סוף מס' סוטה) אחר שתיארו חז"ל שפלות הדור בעיקבתא דמשיחא, סייומו דצריכה על מה יש לנו להשען על אצניו שבשמים, והקושיא מפורסמת מה גרעיתא בזה הלא גם בדורות הקודמים שמו ישראל יופי"ם ותקוותם אך ורק על אצניו שבשמים, ואדרבה זאת היתה מעלתם הגדולה שהי צמחונם חזק באצניו שבשמים, אך אפ"ל

לעצמו ומכלמו הרגיל, והרבה קולמוסין נשתכרו לתוך קושיא זו.

(ה) **אז יסיר משב וצני ישראל את השירה הזאת לה'** וגו', במדר' (פרשה ב"ג סימן ד') ה"ד' (משלי ל"א) פיה פתחה בחכמה ודורות חסד על לשונה, מיום שברא הקב"ה את העולם ועד שעמדו ישראל על הים לא מנינו אדם שאמר שירה להקב"ה חלל ישראל, ברא אדם הראשון ולא אמר שירה, הניל אברהם מבשן האש ולא אמר שירה וכו', כיון שבאו ישראל לים ונקרע להם מיד אמרו שירה לפני הקב"ה שנאמר אז יסיר וגו' הוי פיה פתחה בחכמה, אמר הקב"ה לאלו הייתי מנפיק, ראוי להבין מדוע באמת לא אמרו הראשונים שירה על הנסים שנעשו להם.

והנראה לפרש בהקדם דברי הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות (אבות פ"ה מ"ו) עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות וכו' שהקב"ה התנה בשעת הבריאה עם כל מעשה בראשית שישתחו לפעמים בעת האור, ומה שיחד התנה דוקא אלו עשרה דברים, אין הכוונה שרק אלו נבראו בשבת ימי המשעה, אבל אמר שרק אלו נבראו צ"ע בין השמשות, ושאר הנפלאות והמופתים הושמו בעצמי הדברים אשר נעשו בם בעת העשותם תחלה, על דרך משל ציוס השני בהחלק המים הושם בעצב שחלק ים סוף למשק והירדן ליהושע וכן שאר הנפלאות מלבד אלו העשרה שהושמו בעצמי הדברים בהם בין השמשות, וכן כתב רבינו יונה שם, וכתבו הטעם מפני שאין ראוי של הקב"ה לעשות שידוד המערכות ולשנות טבע העולם על כן התנה על כולם משתחיי ימי בראשית, והקב"ה מגיד מראשית אחרית וראה אז כל הנסים שעתידין להעשות וכתנה על כולם משעת הבריאה, וכן מביאר במדר' פרשה בראשית (פרשה ה' סימן ה') שהקב"ה התנה מתחלת הבריאה על כל הנסים שיביו בעולם, וזכרית כתב בזה שני טעמים מדוע הוצרך הקב"ה להתנות מתחלה הרי הבורי"ע הוא כל יכול וצידו לשנות טבעי העולם כראונו גם מבלי שיתנה תנאי משעת הבריאה ומי יאמר לו מה יעשה, טעם א' שהוא כבוד יותר למי שנעשה בהם בשבילו, כשכתב ה"ה הקב"ה משעת הבריאה שישתחנה עבדיו

שיתגלה כבוד מלכותי ע"י ישראל, והיטעה הזאת מתעוררת בכל שנה ושנה, כן יעזור הכוונת בדרך הזה בענייניו ובשפלותיו שאין זכותם בישראל לזכות ליטועה ואין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, ויעזרנו בשביל כבודו ית"ש כמו שה"י אז בשעת קרי"ם, וכאשר זכינו ליטועה גדולה אז כן זוכה לראות ביטועה כל ישראל ושמתחן בקדושה ובעברה בהתרוממות קרן התורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

*

ויאמר ה' אל משה מה תעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, במדרש (הוצא ציטטה משה) אמר הקב"ה למשה הים סוער והשונא רודף ואחרי עומד ומרבה בחפלה, ח"ל ומה עלי לעשות, ח"ל ואחרי הים את מטר, באותה שנה אמרו ה' ימלך לעולם ועד עכ"ד המדרש ז"ל.

(ב) **במדרש ילקוט** (רמז רל"ג) ר' יבונה בן בתירה אומר כבר עשיתי ההצטחה שהצטחתי את אבותיהם שנאמר וישם את הים לתרבה, וזכור פלא דברי עדיין ה' לפני קריעת ים סוף, ומה זה שאמר כבר עשיתי וכו', וצ"ח רענן מבעל מג"ח פ"י עד שלא התפלל כבר בקעתי את הים, ועדיין ז"צ איך נרמז זה בפסוק וישם את הים לתרבה.

(ג) **במדרש ילקוט** (ש"ס רמז תתקפ"ח) כמגדל דוד הוצרך כמו שהגדיל אחסן דוד בספרו ואמר לגדל ים סוף לגזרים, וז"צ בזה הגדיל דוד את ישראל יותר וזכר מפורש בתורה כל ענין קריעת ים סוף.

(ד) **וישב הים לפנות בוקר** לאיתנו וגו', פירש"י ז"ל לתקפו הראשון, ובמדרש ילקוט (רמז רל"ו) לאיתנו ח"ר יונתן התנה הקב"ה תנאים עם הים שיהא נקרע לפני ישראל ה"ד' וישב הים לפנות בוקר לאיתנו להנאו שהתנה הקב"ה עמו, והקושיא מפורסמת דלפי דרשת המדרש ה"י ראוי לכתוב תיבת לאיתנו בפסוק ויצקו המים דלא נתקיים התנאי, אבל מה שחזר על המלאכים לא ה"י צורך להנאי שהרי חזר

מארי ומארי ומורידן לים, כרי שכבר באו לגבולו של הים וזכה בהם הים ואח"כ דרך אחריהם, וא"ש אמרם ז"ל דגם זה נתמעט מהוא חינו מצאנו וכו'. ואמרו"ל במדרש (תנחומא סי' י' וצילקו"ש רמח"ל"ג) עשרה נסים נעשו לישראל על הים וא' מהם שנעשה הים גזרים שנאמר לגזר ים סוף לגזרים, ולגאוריה לאחיה לורך עשה הקצ"ה גם זה וקוצ"ה לא עבדו ניסא למנא ומה ה' חסד אס לא ה' נקרק רק במקום אחד, ואפ"ל עפ"י אמרם ז"ל שהי המים רץ אחר כל מארי וכו' נמצאו נחלקו המים לגזרים הרבה, וזה הכוונה באמרם שנקרק לגזרים.

ואיתא במדרש ילקוט (רמח"ל"ד) שצא משה ועמד על הים ואמר בשם הקצ"ה שיקרק ולא קבל עליו, הראהו את המטה ולא קבל עליו, עד שנגלה אליו הקצ"ה בצבדו, כיון שנגלה עליו הקצ"ה בצבדו התחיל הים צורת שנאמר הים ראה ויונם, א"ל כל היום הייתי אומר לך בשם הקצ"ה ולא קבלת עליך, ועכשיו מה לך הים כי תנום, א"ל לא מפניך בן עמרם אלא מלפני אדון חולי ארץ עב"ד במדרש, וכעטם שלא ראה מתחלה להקרקע לפניהם, כתבו המפורשים שחש שאין ישראל ראויים לעשות להם גם, או שלא הביע עדיין זמנם ללא ישראל מנארים כי לא נשלמו הארבע מאות שנה, ואחר שנגלה עליו הקצ"ה בצבדו ובעצמו מיד נקרק ע"י מאמר ה', ועוד הוסיף בקיועות הרבה לרוץ אחר כל מארי ומורידו לים אף שפ"ז לא נעוה מהקצ"ה, אלא מפני שראה שכבר הביע עת קיום התנאי עשה מעצמו כל האורח להשלמת התנאי, נמצא לפי"ז שבקויעה הראשונה שנקרק לישראל לא ה' מפאת התנאי רק מפני שנגלה עליו הקצ"ה ואף לולא תנאי ה' מוכרח להקרקע מפחד הדר בצדו ית', רק מה שנבקע אחר ששז הים לאיתנו לנום אחר כל מארי זה ה' מכה התנאי שהתנה הקצ"ה עמו בשעת הצריכה, וא"ש למה יכתב לאיתנו אלא וישז הים,

שעת שיטערך לים, וכצ" דכיון שכבר יש תנאי על הדבר נעשה הענין במהירות יותר מאס היו לריבין לשנות מחדש מה שלא הוחנה עדיין, וצנח"ק כתב עטם דכל דבר שנשתנה מכמו שהי אף אס חוזר לקדמותו מ"מ שולט צו חולשא קצת ואינו באותו החוקק שהי מקודם שנשתנה, ע"כ התנה הקצ"ה על כל הנסים והנפלאות כדי שלא יחול חולשא בהם ע"י השתנותם מכמו שהיו בתחלת הצריכה.

ועפ"י יובן דרשם ז"ל לאיתנו לתנאו הראשון, ולגאוריה הרי כללוא אית לן דאין מקרא יולא מידי פשוטו לעולם, ומשמעות מלת לאיתנו היינו לתקפו, ואף הולאו חז"ל מפשטו לדרוש צו לתנאי הראשון, ולדרכיו הדרש צו להשלים מה דקשה על משמעות הפשוטו דאין אמר הכתוב וישז הים לפנות בוקר לאיתנו לתקפו הראשון, לפי מה שידענו שכל דבר שנשתנה ממה שהי בתחלת הצריכה שולט צו קצת חולשא, וע"ז צא המדרש לתרץ שחזר לתנאו הראשון ותנאי התנה הקצ"ה עם מעשה צראשית שיקרק הים לישראל וכיון שהי תנאי מתחלת הצריכה שפיר אמר הפסוק שחזר לתקופו הראשון דלא נעשה צו השתנות שהי תחלת הצריכה ע"ד בן.

באופן אחר יתבאר עפ"י דאיתא במכילתא עכ"פ ומארים נסים לקראתו, לקראתם לא נאמר אלא לקראתו של כל מארי ומארי, שהי המים רץ אחר כל מארי ומורידו אל הים, והקשה במרכבת המשנה ממה דאיתא בגמרא (סוטה י"א ע"א) הבה נתחכמה לו צואו ויתחכם למושעין של ישראל לדורו צמים, שכבר נשבע הקצ"ה שאינו מביא מובל מים לעולם, וכן חזין יודעין שהוא חינו מצאנו אצל כן באין ונפלין בתוכם, וכן הוא אומר ומארים נסים לקראתו, והתניח מה שצאו עליהם המים אחר שירדו לתוך הים חינו בכלל שצעות המובל שהרי הם באו בגבול הים, אצל ריאת הים מחוץ לגבולו לסחוף אותם אל תוך הים זה הוא לגאוריה נגד השבעה, ולי נראה דלא קשה מידי וצילקו"ש שמעונו הוצא ג"כ דרש זה של המכילתא בתוספת דברים וזה לשונו: שהיו המלאכים עושין כשפים ועולין מן הים אחר הים פקדון שהפקיד לי הקצ"ה האין איתנו, מיד היו המים רזין אחר כל

ויתבאר צא דברי המדרש כנגדל דוד נאמר שהגדיל אחכם דוד בספרו ואמר לגזר ים סוף לגזרים, ע"ד שכתב ה"פ"ח ה"ל ע"כ התנה הקצ"ה במעשה צראשית על כל הנסים העתידים להיות, מפני שהוא כבוד יתור"מי שנעשה הים בשבילו, א"כ מה

ויאמר ה' אל משה. מה תלעק אלי וגו', צמדי' (פ' כיצא סימן ג') הכי'ד (ישעי' ס"ב) והיה ערס יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע עכ"ד המדרש, וי"צ לדודרבה הקב"ה מתחזה לתפלתן של ישראל ולתפלתן של נדיקים, ומי' לא הניחו הקב"ה למשרעיה. שיתפלל.

ויתבאר בהקדמ דברי כ"ק אבא מארי זלה"ה בקדושת יי"ע (ר"פ גש) עפ"מ"ש בספר בני יששכר במאמרי חנוכה לפרש עזרת אבותינו אחת הוא מעולם מגן ומושיע להם ולצניחם אחרים ככל דור ודור, דהנה החילוק שבין עזרה לישועה, שלשון עזר ידק על העזרה מצלי בקשה מקודם מהעזר, וישועה הוא כשמושיע המושיע אחר בקשת הנושע, כמדי'א לעקב העזרה המאורש ואין מושיע לה, והנה אבותינו שהיו נדיקים גדולים. הנה היית עזרתם גם בערם התפללו אליך, אבל צניחם אחרים עכ"ה אחר התפלה יש לנו ישועה, וזהו עזרת אבותינו אחת הוא מעולם ערס יקראו, מגן ומושיע להם ולצניחם, שלצניחם לא הייתי אלא צנחי' מושיע עוד הם מדברים ואני אשמע עכ"ד הצני יששכר, והנה אכן יתנו דיתמי חס כחיו וחלש שכליו בעצרת השי"ת, עד שאין צנו התגברות אפי' כדי להתפלל ולהתחנן ולשפוך שיה לבקש ממנו הישועה, ומכ"ש שאין אנו יכולים לעלות לבגוע למדינת אבותינו הקדושים שהשי"ת יעזר לנו צנחי' עזרה בלא בקשה ואי"מ מה יעשו חרובי קיר, בלחיה אופן נוכל לבקש מאת יי', כי בצמח לא תמנו ולא כלו רחמי וחסדיו המרובים גם עליו, ומהבכרה הוא שהשי"ת יפן צרחמי עליו ויושיענו בצנחית אבותינו ערס שנקראו יענו, אף בלא בקשה ישלח עזרו מקודש ומליון יסעדנו אף גם שאין אנו ראוים לכך, ולפי"ז ע"י שאנו צמדרגה התחזקה כ"כ עד שאין אנו יכולין אפילו להתפלל ולשפוך חטוננו, ע"כ היא המתנה שנושע צנחי' עזר כמו אבותינו הקדושים, וזה נ"ל פי' הפסוק כי שח לעפר נפשי ואין צנו יכולת להתפלל, כי דבק לארץ צענו היינו לארצות וגשמיית, וע"י שאנו נשפלים כ"כ ע"כ מהבכרה קומה עזרתה לנו וגו', היינו שעי' מושיענו צנחי' עזר אף נחל צקשות ותחמוצים עכל"ק.

שמפרש צמורה ענין קריעת ים סוף לא נחצה כ"כ כבודן של ישראל, שכרי לא היתה צנח התנאי רק צניחי השי"ת, אמנם דוד המלך מפרש לגור ים סוף לגורים וצקויה זו היתה מפאת התנאי שהתנה יי' בשביל ישראל וצח הגדיל את ישראל ויחר. וצח יוצן דברי המדרש שאמר ר"י בן צמורה כצר עשיתי בהצמחה שהצמחתי את הצמחיהם, היינו מתחלת הצריחה התנתי עם הים שיקרע לישראל ואין לורך בתפלתך, שנאמר וישם את הים למצב, ר"ל צמח ששעה הקב"ה את הים התנה עמו שהיה חצה לישראל כשיהיו נריכים לכך.

ונבוא לציאור המדרש הנ"ל הכי'ד פיה פתחה בחכמה וכו' עפ"י דליתא צמדרש (ילקו' רמז רי"ד) ע"פ ויסע משה את ישראל, א"ר סימון לא כל הרוח לומר שירח אומר שירח, אלא כל מי שנעשה לו נס ואומר שירח צידוע שמתחיל לו על כל עונותיו, ולפי"ז ל"ק מדוע לא אמרו הראשונים שירח כשנעשה להם נס, דלא כל הרוח לומר שירח אומר, כ"א המוכן לכך מן השמים, וזכינו שפי' הנושם חלימך (ריש פ' ויחי) במאמר ר' חנינא בן דוסא (ברכות דף ל"ד ע"ב) חס שגורה תפלתו צפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מעורר, דאם תפלתו שגורה הי"ה סימן שכבר הוכן תפלה זו צנח האין סוף צ"ה שיתפללו על חולה זה וצידוע שהיא מקובלת, ואם אין תפילתי שגורה נמצא לא הי' צנח הא"ם צ"ה שיתפלל רק הוא תפלה חדשה וכו', ועדי"ז אפ"ל דהראשונים לא אמרו שירח שלא הי' מוכן להם השירח מן השמים, רק לישראל הי' מוכן השירח הזאת מששת ימי בראשית, וז"ש פיה פתחה בחכמה שזה השירח הי' צנחית חכמה ע"ד לחיזה חס הרוח את הנוגד (תמיד ל"ב ע"א) שהי' מוכן מתחלת הצריחה שיאמרו ישראל שירח וכמ"ש בראשית ברא חלקים את השמים וגו' ותרגם חונקלם צחוכמתא וגם השירח הזאת הוכנה להם צנחית חכמה צמח צריחה העולם ע"כ אמר הקב"ה לאלו הייתי מנפח שישראל היו מוכנים לכך מתחלת הצריחה שיאמרו שירח.

האמינו בהקצ"ה ח"כ תשובתם לא תשובה תשובה, וע"ז השיב לו הקצ"ה שזכר שבעולם אחד דן שוגג כמזיד ואונם כרצון דמה שעבדו ע"ז כי מחמת אונם ולא כי מעורב בה שמן מיות ומיעוט אמנם בהקצ"ה, והגם שלא הותר צאונם לעבוד עבודה זרה שהוא ציבור ואף יעבור, אבל מי"מ מועיל תשובתם שכל מה שעבדו ע"ז כי רק בצביל אונם ולא כי צדק אף מחשבת מיות, ואין קרי"ל דאם עובדין ע"ז מחמת פחד הריגה אין מלקין אותו וק"י שאין ממיתין אותו כיון דהוי אונם כמ"ש ברמב"ם (פ"ה מה' יסוה"ת כ"ד), אלא שמוציא למסור עמו להריגה בצביל מלוא קידוש השם, וכן מצאנו בדבריו בספר המלוא (מלוא ט') בטעם דונקדשי עו"ש, אי"כ מה שעבדו ישראל ע"ז במלרים כיון דהוי ע"ז אונם לא נחשב לע"ז אלא שעבדו מלוא עשה דונקדשי ועל זה מועיל תשובה.

מבואר דבר ישראל לנס של קריעת ים סוף ע"י תשובה ולולא זאת היה בס"ס ושרו של מלרים נולח בטענת מה בין אלו לאלו הללו עו"ז והללו עו"ז, והנה התשובה תולה בנקודה שכלל אשר אין שום נכרח יכול להבחין אמתתה כ"א בבוית"ש, וכמ"ש ברמב"ם ז"ל בה' תשובה (פ"ב ה"ב) ומה הוא התשובה וכו' ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה הכח לעולם, והגם שהחוס' (שבת י"ב ע"ב ד"ה שאין) כתבו שהמלאכים יודעים מחשבות שכלל אדם, אבל וודאי שמומק המחשבה והנקודה שכלל אין יודע רק הקצ"ה לבדו, וגם על ענין התשובה שתחשב לא הכסים כ"א בבוית"ש, כדאיתא במדרש ילקוט (תהלים כ"ה רמז תשי"ג) שאלו לחכמה חוטא מה עונשו ש"ל חטאים חרדוק רעה, שאלו לבזוזה חוטא מה עונשו ש"ל הנפש החוטאת היא תמות, שאלו לתורה וכו' ש"ל יצא אשם ויתכפר לו, שאלו להקצ"ה חוטא מה עונשו ש"ל יעשה תשובה ויתכפר לו וכו', וכמ"כ לענינו הדיוק בהקצ"ה למשה שאין לדבר תלוי אלא בתשובה.

ובזה יתבאר דברי המדרש דבר אל צ"י ויסעו שיסעו דברים מלבן ויעשו תשובה על החטאים, וי"ש רש"י ז"ל עליו בדבר תלוי ויעשו תשובה הוא דבר התלוי רק בהקצ"ה כי הוא לבדו ית"ש מכיר בנקודה שכלל ומסכים על התשובה כמ"ל וצ"ח

ומבואר מספיק שמישועתן של לדיקים נמשך נגור ומשיין יושב לכל דורות ישראל, שיושעו מעין יושב זה כשיעברו אל"י עו"ש, ואפשר דמה הטעם היה רצונו ית"ש שלא יתפלל משרע"ה בשעת קריעת ים סוף, אף שהקצ"ה מתאווה לתפלתן של לדיקים, אבל בצביל תקנת דורות הבאים שיחסר להם כח התפלה, וילעברו לבחי' עזרה מבלי צב"ה, ע"כ מנעו הקצ"ה למשרע"ה מלהתפלל, כדי להמשיך בחי' זו לדורות שיזכו לערס יקראו ואני אענה, ח"פ דברי המדרש ויאמר ה' אל משה מה תעק אל"י, ולכאורה קשה הרי הקצ"ה מתאווה לתפלתן של לדיקים, לזה מתוך המדרש ה"ד ערס יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע, דלפעמים ערס יקראו וגו' ולפעמים עוד הם מדברים, ותלוי במדריגתן של ישראל כמ"ל, וכדי להמשיך יושב לדורות ישראל שילעברו אל"י, ע"כ מנע הקצ"ה רצון לדיק צענין זה ולא הניחו להתפלל.

*

במדרש ילקוט (רמז רל"ג) דבר אל צני ישראל ויסעו אמור להם שיסעו דברים מלבן, אמר היו אומרים המבלי אין קצרים במלרים ועבשו אתה מרבה בתפלה, וי"ב.

ונראה לפרש בהקדם מה דאיתא במדרש וילקוט (רמז רל"ד) ער"פ והמים להם חומה, שירד ס"ס ואמר לפניו רשע"ע לא עבדו ישראל ע"ז במלרים ואחר עושה להם נסים וכו', השיב לו הקצ"ה שזכר שבעולם זכי ליעתם עבודה והלא לא עבדוה אלא מתוך שעבוד ומתוך טירוף דעת, ואחר דן שוגג כמזיד ואונם כרצון, והקשו המפורשים דאין זה התללות באיסור עבודה זרה שהוא ציבור ואף יעבור ואינו מועיל טענת אונם, אמנם אפ"ל דכנה ישראל עשו תשובה על כל חטאתם כדכ"ל צוה"ק וצמ"ח, אלא שה"י קטרוג על תשובתם שלא תחשב, דע"ז הוא מיות וכתבי צ"י (משלי צ"י י"ט) כל צדיק לא ישובו, וזה שטען בס"ס שגם ישראל עבדו ע"ז במלרים ואף אם עשו תשובה ח"א שח"ה תשובה שלימה ורא"י להתקבל, דמה שעבדו ע"ז כי בצביל שלא

לעולם ועד שיביא מלך כל הארץ כבודו ואף עולם
העשי כ"ל.

*

ויבואו בני ישראל בחור הים ציבשה, צמד"ר (פרשה
כ"א סי' י') הם צים למח ציבשה ואם ציבשה
למח בחור הים אלא מחאן אחת למד שלא נקרא
לכם הים עד שצלו לחור עד חוממן ואח"כ נעשה
לכם יבשה, ובמקרא איתא צדד"ל שלא נקרא הים
עד שקפץ נחשון בן עמינדב לחור הים, ואפ"ל דאין
צדק סתירה, דנחשון הו' הראשון שבראש לכם הדרך,
אולם לא נתייבשו המים עד שכל ישראל קפלו לחור
הים.

ולבאר הענין מדוע לא נקרא הים עד שקפלו
לחורו וצלו במים עד חוממן, אפ"ל עפ"י
בספ"ק דברי חיים (פ' נח) ע"כ קן כל צפר
צא לפני, דאיתא בזה"ק דעל כל החמשים מבני תשובה,
לבר מהכרח חטא הידוע פגם הצרית מדה היסוד
אלא מבני כ"א בחיובתא סגי, ונעם הדבר מצוה
בספרים דהחטא פוגם האדם במדותיו, וצמדה שמועה
מסור ענינו משרשי הקדושה וכו' וצמדות תשובה
מביא חיות חדש משורשו אל האדם והלכנו שנחלש
וכו', אך בחטא החמור כ"ל ר"ל הוא כמסור שרשו
לגמרי כמצוה בספ"ק, ולכן כמעט אין לו תרופה,
ואך צדוקי תשובה מעורר אדם הנכבד לרונות למעלה
מהטבע יחון ועתה ל"ל גם שצויה מחטא זה, ולעיל
מה כתב עיקר הדבר למסור נפשו להקדיש
בשחוקקות רב עד דכדוכה של נפש, ומתוקן צד
מה שחרבו העולמות וצא עד הקץ יעשי"ד.

והנה אמר"ל צמד"ר (ולקוט ראובני) שהי קטרוג
גדול על ישראל צמד"ר על הים והשר של מלכים
והס"מ קטרוג הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז
הללו מג"ש והללו מג"ע, וצמדת היו ישראל גדורים
מעירות במלכים באמר"ל צמד"ר (ויק"ר פ' ל"ב
סי' כ') אחת היתה ופירסמה הכתוב, ואיתא בזה"ק
שאף מאיסור מדה הוצרכו ואף שלא היו מצוין עדיין
ומכ"ש מעירות צפועל, אמנם אם מידי עבירה נשמרו
מידי השר, לא ניאלו, ועומדת המקום גרם, שהיו

התשובה זכו לקריעת ים סוף, וז"ש צמד"ר א"ל משה
ומה עלי לעשות, א"ל הקב"ה ואחרי כהן את מתן
ונעם את ידך וגו' עפ"י צמד"ר (ר"כ כ"ע ע"א)
וכי כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגו', וכי
ידיו של משה עשוהו או שזכרה מלחמה, אלא לומר
לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשתעבדין
את לבם לאזניהם שבשמים היו מתגברין ואם לאו
וכו', ולא אמר הקב"ה למשה בקרי"ם ואחרי כהן
את מתן שישליך את המטה מידו להרחות שאין
ישראל נריכים לשום פעולה בענין הישועה רק שירים
משה את ידיו ויסתכלו ישראל כלפי מעלה לשעבד את
לבם לאזניהם שבשמים ואז מתגברין על כל המצורין
לכם ואין הדבר תלוי אלא בתשובה.

ואיתא צמד"ר שמואל (אבות סו"פ שני משנה י"א)
כל מה שצדק הקב"ה בעולמו לא צדק אלא
לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי יצאתיו
אף עשיתי, ואומר ה' ימלך לעולם ועד, ופי' המדרש
שמואל אמר עוד ואומר ה' ימלך לעולם ועד, הנהא
שאין לו קשר כלל עם האמור, ואפשר שהכוונה וכו'
דחיהו בשאר העולמות שלא בראם אלא לכבודו לפי
שכלם מעריצין ומקדישין את שם ה' המלך הגדול
הגבור והנורא, אמנם עולם העשי אשר ראוי
כי גברה יד סט"א ויזל לב האדם רע מנעוריו להכעיס
את צורא, א"כ אין בריאת עוה"ז לכבודו ית' ועוב
לו שלא נצדק, לזה חירן כי אף אם עשה רבו כמו
רבו עבדים המתפרצים למרות עיני כבודו, עכ"ז
לעמוד לבוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, ולא"ה ה' ימלך
לעולם ועד ואז יביא כל העולם לאחד לקרוא בשם
ה' וכו', נמצא שאף עולם העשי לא צדק אלא
לכבודו עכ"ל, וידוע שגאולה העתידה תלוי בתשובה,
וכמ"ס הרמב"ם ז"ל (ה' תשובה פ"א סי' כ') אין ישראל
נגאלין אלא בתשובה וכבר הבעיה חורב שמוקף ישראל
לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד כן נגאלין, וצד
ויבן סיום דברי המדרש כשאל משה מהקב"ה ומה
עלי לעשות ושיב לו הצורא יתברך שמו ואחרי כהן
את מתן ונעם את ידך ורמז לו שאין הדבר תלוי
אלא בתשובה כ"ל, בצוהר שעה אמרו ישראל ה'
ימלך לעולם ועד כי הצינו ישראל שגם גאולה העתידה
תלוי בתשובה וצדוקת התשובה חזק לבחי' ה' ימלך

חמר המושלים ציָרס דייקא, ופירש הוא ז"ל דהמקושר ודבוק בזהלי עובדי חין במציאות שיעשה חשבון אמתו ויודק מפני שמשוחד חל תאחזי ורציניו, וז"ש ע"כ ויאמרו המושלים ציָרס דייקא, שכן יכולים לחשוב חשבון של עולם, ומי שאינו גבדר זה אינו יכול לעשות חשבון אמתו עכ"ל, ובעבור חשבונותיו אלה מי יאמר זכיתי לצי עבדתי מחטאי, ומי יוכל להסתפאר שהוא מהמושלים ציָרס, ואין ציָריו לחדש ענות ודרכים חדשים צמזמרת החוכ"ק ובעצדות הבוציָה וקדומה, דחשבונו של עולם יכולים לחשוב רק המושלים ציָרס דייקא, ואנו חין לנו אלא דרכי אבותינו ורבותינו הקדושים שהנחילו לנו דרך האמת ומפיהם אנו חיים שכן היו המושלים ציָרס צאמת ובעבור הכח הלבני למנוחות ואותנו עצנו לאנחות, ואין לנו רק לילך בעקבי האלן שהפסיעות והעקביים יכריעם.

*

ויסר את אופן מרכבותיו וינהגו ככבדות, צמדתם ילקוט (הובא ברש"י ז"ל) מחמת האש שלמטלן נפרשו גלגלין שלמטלן והיו מוטות, ומרכבות ראות וינכנסות על כרחן וכו', דרך ארץ המרכבות נמשכות אחר הפרדים, עכשיו מרכבות מושכות את הפרדים עכ"ל המדרש, ראו להבין למה עשה כ"י גם זה לשנות מדרך הרגיל שהמרכבות נמשכות אחר הפרדים ועכשיו מרכבות מושכות את הפרדים ומה טורח צנח הזה.

(ג) **במד"ש** ילקוט (רמז רמ"א) צעש צעש הקצ"ה להעצוב את מנרים, עמד עוזא שר של מנרים לפני הקצ"ה, ואמר לפניו רבש"ע נקראת דניק וישר וכו' למה אתה רואה להעצוב מנרים, כלום העצבו צני מבניך או הרגו מהם וכו' עכ"ל המדרש, והיא פליאה נשגבה איך יתכן לעשות שיקרא קמי שמיא, הלא גזרו בגלוי כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו ואמרו רח"ל (צ"ר פ' ל"ז ס"ה) ששים רבוא ילדי ישראל הושלכו ליאור גם הרגו הרבה ורמסו צעיע כמבואר דברי חז"ל, ואיך יעשון שקר לפני הקצ"ה.

(ג) **עוד** צמדתם ילקוט (רמז רל"ד) והמים להם חומה מלכות שרד ס"ת, ואמר רבש"ע לא עצבו ישראל

צמרים ערות הארץ צמ"ע שפרי עומאח וצלי חורב לא היו יכולין להטכר ממשצות והכרורים רעים, והרבינו יונה כתב דבעבר וזמנא גם מחשבה רעה הקצ"ה מלפניו למעשה, וכמו"כ נכשלו צע"ז ללד גדול עומאח הארץ, לכן על מה שנכשלו צע"ז כ"י התיקון מ"ש צהאיאך את העם ממנרים מעצדון את האלקים על הכר הזה שקצלו אח"כ את החוכ"ק וז"ש זאת העמיד נחלה להם, ועל הקטרוג הללו מגיע כ"י תיקונם ע"י מסירת נפש, לכן הוצרכו למסור נפשם ולקפוץ צחוק הים, וזאת עצם הצוכ"ע וינילו מהקטרוג ועצרו הים צחרבה.

ובמד"ר (פרשה כ"א ס' כ') וישאלו צני ישראל את עיניהם ויכח מנרים נוסע אחריהם ראו שרן של מנרים פורה צאזיר, כיון שראו אותו נתייראו הרבה שגא' ויראו מאור, לפאורה מדוע נתייראו כ"כ, הלא בכל מלחמה כן הוא שהשרים של מעלה באים לעזרה אומתם, ואפ"ל בכוונת הענין דהנה שורש החטאים ומדות רעות שנכשלים בה צמ"א צא מכה שר של האומה שזרים בה, דכ"א ו"ל מזה רעב אחרת וכמו שכתב בספרי"ק מאור ושמש (הו"ד לעיל פ' ואלה), וכשאלו צני ממנרים השיגו עד היכן משוקעים צמזמאת מנרים, ולד זה כ"י יראתם משר של מנרים נוסע אחריהם, דמפני שראו וימרו על ים כים סוף, שמקאתם לא אצו שמוע צקול כ', הבינו שזכו מהשפעת רע של שר מנרים ועדיין לא ילאו ממנו לגמרי, וז"ש שרן של מנרים נוסע אחריהם שהשפעתו הרע עדיין נדבק בהם וצוה אחריהם וע"כ נתייראו הרבה מאור, וזכר פ"י הכתוב הושיעני אלקים כי צאו מים עד נפש, דהנה מים ירמזו על אומה"ע, וכמ"ש המפורשים הפסוק מקולות מים רבים חזירים משברי ים, דהכוונה על האומה"ע, והשפעתם הרעה הגיע עד הנפש של כ"א מישראל וגם להגדולים שכן נפש העם, הש"י ירחם עלינו וינילו מהם כי כבר צאו מים עד נפש.

וכתב צמסילת ושרים ע"ד הגמרא (צ"ב דף ע"ח ע"ג) על כן יאמרו המושלים, אלו המושלים ציָרס, צאו חשבון בואו ותחשוב חשבון של עולם הפסד מאור כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד עבירה, ולבאורה כל אחד יריך לחשוב חשבון הזה ומדוע

דבר ה' מעתה נעשו עבדים לפרעה ומלכום הטוב
השתחוו אליו לך נחשבים כמוהו להיות נעשים על
כל רעהו.

ובנקדים לפרש הכתוב (צפ"ט) לפסחתי ברכבי
פרעה דמיתוך רעיתי, וראוי להבין ענין המשל
גם הקישור אל הפסוק שלמעלה לאיך לך בעקבי האלון
וגו', ובספר"ק נועם אלימלך בליקושים פ"ה הכתוב
לפסחתי ברכבי פרעה דמיתוך רעיתי, היות גבי פרעה
שינה צ"ה את הסדר, דרך הסוסים מושכין וכו' וכלן
הקרון מושך וכו', וזהו לפסחתי כמו הסוסים ברכבי
פרעה היו בזהוץ העצב, כן דמיתוך רעיתי, זאת
אומרת כנ"י להשי"ת בן דמיתוך כי האדוקים עושין
כן, שהקצ"ה גזר גזירה והלדוק מעלה, והלדוק גזר
והשי"ת מקיים, מנאל העולם מתנהג לפי רצון הלדוק
עבליק, והנה ידוע משי"כ צפ"ט דגל מחנה אפרים
פרשת וארל דפשע הפסוק משתנה לפי צו"ה הדור
עיי"ש (כוונתו בדבר שאינו נוגע להלכה כמובן),
ובדוריו השפל אפ"ל כוונת הכתוב עפ"י מה שאמרו
רז"ל בגמרא (ביב"ה דף ל"ג ע"א) בזהם וכלים כרגלי
הבעלים, והנה הסוסים היו של ירמיה' והרכב
של פרעה, ולפי דרך העצב מהראוי שהסוסים יוליכו
את הרכב, אבל לא כן עשה ה' כי אם הרכב משך
הסוסים ואף בעליהם נמשכו עמהם וילקושתא
דמילתא חמיד כן הוא שאם יראי ה' מתחברים עם
רשעים אז מתהפך הגלגל והרשעים הם מנהיגים את
הירמיה', אבל דא עקא שלא תמיד אפשר לראות
זאת באתגליא] אולם אז צדק"ם ה' התגלות גדול
וראו צדק עיניכם הנה הוא ועי"י ידעו ישראל להתרחק
גם מתחברתם ויש צו גם הוראה לזוהר.

ועד"ז יתבאר קישור הכתוב, דלעיל מימי כחיצ
אם לא תדעי לך היפה נשים לאיך לך בעקבי
האל, פרש"י אם לא תדעי לך להיכן תלכו וכו' שחל
הרועה מלהנהיג אותך וכו', לאיך לך בעקבי האלון,
הסתכלו בפסיעות דרך שכלו האלון וכו' התבוננו
בדרכי אבותיך הראשונים וכו', מראה פרש"י ז"ל דייק
בגלונו הקדוש שחל הרועה מלהנהיג אותך, משמע
שלא יחסר להם מנהיג, אלא שחל מלהנהיג, כי אם
מתחברים עם רשעים אז הרשעים מנהיגים את המנהיג

ע"י צמחרים ואחרי עושה להם נסים, מה הללו עובדי
ע"י אף הללו עובדי ע"י, אמר לו הקצ"ה שוטח
שבעולם והלא לא עבדו אלא מתוך שעבוד ומתוך
עירוף דעת, ואחרי דן שוגג כמזיד ואונם כרצון,
וקשה מדוע תלה זה בזה דכמו שהם עוש"י גם
ישראל כן, ואם יש בעצמה זו ממש, יספיק אם יאמר
הללו עוש"י ומי"ע הורך לתלותו צמח שהמאריים
עוש"י, גם יש להבין החירוף שישראל לא עבדו אלא
מתוך שעבוד והיו אנוסים הלא ע"י ביכר ואל יעבור
וליתא לענות אונם.

ונראה ליישב בהקדם דברי רש"י ז"ל עה"כ ויקח
שם מנחת רכב צחור וגו', ומתבין היו בהכמות
הללו, אם תאמר משל מזרי הרי נאמר וימת כל מקנה
מזרים, וא"ת משל ישראל והלא נאמר וגם מקינו
ילך עמנו, משל מי היו, מהירא את דבר ה' ע"כ,
וראוי מה כמה גדולה התקלה לישראל אם היראים
את דבר ה' הם עבדי פרעה, שאילו לא הם לא ה'י
לו לפרעה צמח להלחם עם ישראל, ועל כרחן לריבין
למימר שהיו יראים את דבר ה' עכ"פ מיראת העונש
שכרי הכתוב מעיד עליהם ככה, ואפשר שהם לא
העביעו ילדי ישראל וגם לא עבדו ע"י, ועפ"י שפיר
טען עוזא שר של מזרים כלום העביעו בני מבינך
או הרגו מהם ורצה עכ"פ להליל הירא ה' כי אלו
היראים את דבר ה' באמת לא היו מהעביעים וגם
לא הרגו ילדי ישראל, אונם מפני שהיו מעבדי פרעה
ובענינים אלו נחשבו גם הם כמוהו וכמאמר הכתוב
מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים, ואפשר
שע"ז ה' הס"מ מקטרג על ישראל, בדאמת צעת
שעמדו ישראל על הים כבר ופרשו מע"י, אונם טענתו
ה' ע"ז, דכמו הירא את דבר ה' מעבדי פרעה,
נדונים אף על הרע שלא עשו צדק, אלא מפני
שהם עבדי פרעה נחשבים כמוהו ומעם דמושל מקשיב
על דבר שקר כל משרתיו רשעים, ולפ"י הרי גם
ישראל היו עבדים לפרעה ומה הללו עובדי ע"י אף
הללו עובדי ע"י ש"ל נחשבים כמוהו כמורה, והשיב
לו הקצ"ה שוטח שבעולם והלא לא עבדו אלא מתוך
שעבוד ומתוך עירוף הדעת ואחרי דן שוגג כמזיד
ואונם כרצון, דברי מה שעבדו את פרעה לא מרואים
עשו זאת אלא שהיו אנוסים, אבל אלו היראים את

ולכן הסמיכו אח"כ הפסוק לסוסתי ברכבי פרעה שנמשלו ברכבי פרעה שהרכב נעשה המושך וכמו"כ הרשעים נעשו המנהיגים ע"י שמתחזרים אליהם והבן.

*

ויאמר ה' אל משה נעב את ידך על הים וישוצו המים וגו' וישב הים לפנות בוקר לאיתנו וגו', וישוצו המים ויכסו את הרכב וגו', וי"ד על שינוי הלשון, דתחלה אמר וישב הים ואח"כ וישוצו המים בלשון רבים, משמע שהוא ענין נפרד וצ' שיבות היו שם וצ"ב.

במדרש ילקוט (רמז רל"ו) וישב הים לפנות בוקר לאיתנו, אי"ר יוחנן התנה הקצ"ה תנאים עם הים שיהא נקרא לפני ישראל, הרי"ד וישב הים לפנות בוקר לאיתנו, לתנאי שהתנה הקצ"ה עמו עכ"ד במדרש, והקשו המפרשים דרמא התנאי הול"ל לעיל אלל ויבקשו המים, דכרי התנאי ה' על הבקשה, ומדוע רמז עלי' הכתוב במאמר וישב הים.

ואפשר לתרן קושיה המפרשים ה"ל, בהקדם דברי המד"ר (פ' כ"ב סי' צ') וישוצו המים אמר ר' יוחנן כיון שעלה אחרון שבישראל מן הים ירד לחובו אחרון של מצרים, ורשב"ל אומר מן הים ועל הים נעלה הים מדי' רוחותיו, אמר משה לפני הקצ"ה מה יעשו ישראל, אמר לו אי אחת זקוקה, למח שאני עושה להם נס, באותה שעה שלח הקצ"ה את ידו והענין מן הים שנאמר (תהלים י"ח) ישלח ממזרים יתחני יתחני ממזים רבים עכ"ד במדרש, נמצא לדברי רשב"ל ה' גם הבקשה כפול, שמתחלה נבקשו המים וישם הקצ"ה את הים לתרכה ויבואו בניי בתוך הים ביצבס, ואחר ששצ הים לאיתנו, עמדו כוד מוללים ולא נגעו בישראל, עד ששלח הקצ"ה את ידו והעלה את ישראל מן הים, ואח"כ שצו גם אלל המים ויכסו את הרכב וכל חיל פרעה, וא"ש שינוי וכפל הלשון וישב הים וגו' וישוצו המים ויכסו את הרכב וגו', דצ' שיבות היו כ"ל, וע"כ רמז הכתוב על התנאי שהתנה הקצ"ה עם הים במאמר וישב הים לפנות בוקר לאיתנו, כי אחר ששצו המים ה'

עוד נזכר לתנאי שיעמדו מלפני ישראל, והנס השי' ה' גדול מן הראשון, כי הבו"ת קצב גבול לים כדכתיב חול גבול שמת האומר לים עד פה תבוא, וזהו תנאי בריאתו משעת ימי בראשית, ועד"ז צנח הבקשה גזר על הים עד פה תבוא ועמדו במקומם, אלל גדול ה' הים השני שאחר ששצו המים ויגעו ישראל בתוכו אעפ"כ עמדו מפניכם ולא נגעו צנח, ולא רמז הכתוב על התנאי במאמר וישב הים וגו', וכ"ז לשיטת רשב"ל.

ואפ"ל גם אליבא דר' יוחנן, עפ"מ"ד במכילתא ומנצרים נסים לקראתו ללמדך שכל מקום ומקום שהיו מנצרים נסים, ה' הים רץ כנגדו, ופי' במרכבת המשנה דלוח הולך הסי"ת תנאי על השצת הים חוץ לגבול, דחול גבולו שמת, אמנם קשה ממח דאיתא בש"ס (סוטה דף י"א ע"א) דהיתר שצוה המצול, שצ"י לא נשצע הקצ"ה שחס באים ונופלים בתוך הים, ולפי"ז לא ידק, להיות הים רץ לקראתם חוץ לגבול ויחנף אותם ע"כ קושיהו, ואפשר לתרן קושיהו עפ"י גירסת המד"ר שגררן הקצ"ה לתרכו של ים, ולפי"ז לא הניף אותם הים חוץ לגבול, ויחנן שכלשך נסו המים אחריהם, הנה צעמם בעטו וחזרו לתרכו של ים שיעלו בתרכה, ולא נפו מים על ראשם ונטעו, ואין זה בכלל השצוה כמ"ס במדרש אמר הקצ"ה כבר נשצעתי שאני מציא מצול לעולם, אלל מה אעשה לכם, אני מציא אתכם למצול, וא"ש אף לשיטת ר' יוחנן מה שרמז הקצ"ה על התנאי במאמר וישב הים לאיתנו, כי אחר ששצו המים על מצרים, היו המנצרים נסים מן הים, והוארך הים לנוס אחריהם מחוץ לגבול ולהחזירם לתוך הים, ולא ה' נזכר לתנאי דחול גבול שמת, ולא רמז הכתוב על התנאי במאמר וישב הים וגו'.

*

אז ישיר משה וצני ישראל את השירה הזאת לה' ויחמרו לאמר אשירה לה' כי גאה גאה וגו', זה קלי ואנוהו אלקי אצני וארוממנהו, פירש"י ז"ל זה קלי, בכבודו נגלה עליהן וכיון מראין אותו באצבע, ראה ששצו על הים מה שלא ראו צבאים וכו',

קילום זה על הגאולה, ומצואר בדברי רז"ל שאמרו כן על התגלות חלקים שזכו כי"א להראות בצלצב כ"ל, ועל הגאולה אמרו לשמות אחרים של קילום אשירה לה' כי גאה גאה וגו', ועוד הרבה פסוקים, ומדוע נקטו רז"ל כך קרא דייקא שלא אמרו על הגאולה צעם.

ג) **לְהִלֵּךְ בַּפֶּרֶשׁ וַיֵּצֵא עַמְלֹק וַיִּלְחֶם עִם יִשְׂרָאֵל** ברפידים, דקדק המהר"ל מפרש"ג ז"ל בגור אר"י דהו"ל ויאל עמלק וילחם עם ישראל, דבמלחמה שייך לשון וילחם וכמ"ש ויאל סיחון לקראתו, ובאמת ויצוא עמלק מיוחד דה"י מספיק שיאמר וילחם עמלק עם ישראל ברפידים, ואם לחם עמם ידוע דע שצא אליהם.

ד) **בַּרְפִּידִים** פירש"י ז"ל מאי רפידים, שרפו וידיהן מן התורה, לכאורה תורה לא נרמז בכתוב ובמלת רפידים יש רמז שרפו ידיהן, ועדיין לא ידענא ממה רפו ידיהן.

ה) **בַּמִּדְבָּר** (פ' כ"ז ס' א') ויצוא עמלק הכ"ד (איוב ג') לא שלוחי ולא שקטתי ולא נחתי ויצוא רובו וכו', לא שלוחי מגזירה ראשונה שגזר פרעה עליו שנאמר (שמות א') וימררו את חייהם, והעמיד לו הקצ"ב גואל זה מרים ע"ש המיור, ולא שקטתי מגזירה שני' (שם) אם בן הוא והממן אותו, והעמיד הקצ"ב גואל זה אהרן ע"ש הכריון, ולא נחתי מגזירה שלישית שגזר ואמר (שם) כל הבן הילוד תשליכוהו, והעמיד הקצ"ב גואל ע"ש הכים זה משה שנאמר (שם ז') כי מן הכים משיתוהו, ויצוא רובו זה עמלק עכ"ד המדרש, ראוי להבין דררש על שלוחי ולא שקטתי ולא נחתי וכו' והעמיד לכן גואל וכו', והרי ע"י שהעמיד לכן גואל, הרי נחו מהגזירה ומכו לא נחתי, גם היכן מצינו באהרן ומרים שהיו גואלים, גם יצ"ב מ"ש ויצוא רובו זה עמלק, איך נרמז עמלק בשלשון רובו, וכו' הוצאת והגזירות של פרעה לא היו רובו, ולמה דוקא הוצאת של עמלק נרמז בשלשון רובו, גם הלשון ויצוא רובו יצ"ב דבאמריו לא אמר לשון ויצא כי"א בזה דייקא ויפתח.

חלקי חצי לא חצי תחלת הקדושה חלל מוחזקת ועומדת לי הקדושה, ולאקחתו עלי מימי אבותי, ובמד"ר (פרשה כ"ג ס' ט"ז) כמה גדולים יורדי הים, כמה נחצבט והתחנן מרע"ב הראוני נא את כבודך, ולצבוק לא ראה הדמות צעם רק צמיון, ועלו הים כי"א מראה צהדמות אז קלי, ח"ל הקצ"ב לישראל, צעו"כ"א אמרתם לפני פעם אחת זה קלי, אבל לע"ל אחם אומרים אותו דבר צ"פ, שנאמר (ישע"י כ"ה) ואמר ביום ההוא הנה חלקיו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו וגו' עכ"ד המדרש, ראוי להבין מכו היתרון שיאמרו אותו ישראל לע"ל שתי פעמים, העיקר כ"ה שזכו להתגלות חלקית בצמיו גדולה כזו ומאי נפק"מ כמה פעמים יאמרו מלת, א"ה פעם אחת או צ' פעמים.

ז) **בַּמִּדְבָּר** (רוח רצתי פ' ז' ס' י"א) חיתא דרש פלג עכ"כ וחתא לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה, ר' חנינא פתר קרא צגו אפי"ו דישאל, לשעבר היו מקלסין על הגאולה שנאמר אז קלי ואנוהו, ועכשיו על התמורה שנאמר (תהלים ק"ו) וימירו את כבודם בחציית שור אולם עש, איך לך מנוול ומשווק ומשונה בשור צעשה שאוכל עשז וכו' עכ"ד המדרש, ופי' צמחנת כהונה צגו אפי"ו וכו', צמחגם ועניינם של ישראל כדאמר אופיי' של אליהו, והיפס ענף מצא גירסא שזו אפי"ו, פי' ששני פיהם ממה שהיו צמחלה, שלפנים פנו לה' ופתחו לעבודת כוכבים, וגם י"ל דררש וחתא לפנים בישראל, שנשחטו פנים בישראל ועיי"ש, והרד"ל פי' צגו אפי"ו דישאל, וי"ל ציוני אפי"ו דישאל, צין החשבים ופי' עדה ישראל ה' מנהג זה, ובמ"ש צבוק"פ חקת דף ק"פ עיי"ש, חמנס יש להבין מ"ש ועכשיו על התמורה שנה' וימירו את כבודם בחציית שור אולם עש, הרי זה צבר ה' וחתוה אמר ועכשיו, גם אינו מוכן קישור דרשחם ז"ל לפשטות הכתובים, דמיייר צבוקין חלופין שלף איש נעלו ונתן לרעבו, ומה ענין לזה דלשעבר היו ישראל מקלסין על הגאולה ועכשיו על התמורה, שפגמו צמחא העגל ועשו תמורה בחציית שור אולם עש, גם מ"ש צגו אפי"ו דישאל לכל הפירושים יצ"ב הקישור למעשה צמנו ודוח דעסיק צ"י קרא, גם יצ"ב מ"ש לשעבר היו מקלסין על הגאולה שנאמר אז קלי ואנוהו, לכאורה לא מצינו שאמרו

מסחכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאזכירם
ששמים.

(ט) גם יל"ד בלשון הכתוב וכו' כאשר ירים משה
וגו', כרי מלחמה זו כבר הו', ומדוע הזכירו
בלשון עתיד וכו' הוליל וכאשר ירים וגו'.

(י) ויאמר ה' אל משה כתוב זאת זכרון בספר ושים
באזני יהושע כי מזה אמרה את זכר עמלק
מתחת השמים, ומלקו המפורשים בפי' הכתוב, הראשי
ז"ל פי' כתוב זאת זכרון בספר, כי הוא ספר מלחמות
ה', ואינוו אחנו שנאמר כאשר אין לנו דברי הימים
למלכי ישראל וכו' עיי"ש, והרמב"ן ז"ל דחה פירושו
עיי"ש וכתב הנוכח צעניו כי בספר ירמיהו לספר
החורב שזכרו בנבי' מה שעשה עמלק, וכי' הספורו
כתוב זאת זכרון בספר פרשת זכור, והפ"י הוא
שכרוב"ש לזכור הכתוב בס"ת המלוא זאת של זכור
את אשר עשה לך עמלק וכו', אמנם גם זה י"צ
דלא זכר כן בשאר המלות שהקב"ה נזכר לו עליהן
לכתובם בספר החורב, וכל המלות כתבם משרע"ה
בס"ת עפ"י ציווי השי"ת, ומי שאומר אפי' על אות
א' שחורב שמשח מפי עמו כתבם, כ"ה בכלל
האומר חורב לא מן השמים הוא וכופר בחורב, ועל
כולם נלמוד מפי הקב"ה לכתוב, ואעפ"י לא מנינו
צפרעיות כל מלוא ומלוא שיאמר לו הקב"ה במיוחד
כתוב זאת זכרון בספר, ומדוע נמצא זה דייקא
הזכיר הכתוב שהקב"ה לזכור לכתוב זכרון בספר,
גם דאין כאן מקומו דפ' זכור נאמר במשנה חורב
בפי' חלא, ומדוע הקדימו הכתוב לזכורו על ככה
עכשיו.

(יא) ושים באזני יהושע, י"צ מכו באזני יהושע, והרי
נלמוד לכתוב בחור"ק ותפרסם לכ"ה מישאל
ולא רק ליהושע, ואמר"ל (סנהדרין דף כ' ע"ב)
שלא מלוא נלמדו ישראל בנימין לארץ וא' מהם
מחייב עמלק, כרי לא נאסרה ליהושע בלחיש וכו'
באזני יהושע.

(יב) ורש"י ז"ל פירש דע"כ נלמדו למסור ליהושע
מפני שסוף עתיד להכניס את ישראל לארץ

(ו) במכילתא ר' יהושע אומר כשנא עמלק להזיק
את ישראל מתחת כפי אזכירם ששמים אומר
משח לפני הקב"ה, רבש"ע רשע זה צא לאחד בניך
מתחת כנפיו, ס"ת שנתת להם זכר סיוי מי יקרא
בו, ר"א המודיע אומר כשנא עמלק להזיק את ישראל
וכו' אומר משח לפני הקב"ה רבש"ע בניך שאתה
עתיד לפזרן תחת ארבע רוחות השמים וכו', רשע
זה צא לכלם מתחת כנפיו ס"ת שנתת להם מי
יקרא בו עכ"ל המכילתא, וי"צ מה שאמר חורב
שנתת להם מי יקרא בו, כרי ה' עדיין לפני מתן
חורב ואם יכלה ח"ו ארץ ישראל, איך לא יהי' מי
שוקבל החורב, והוליל מי יקבל את החורב, גם
דדברי ר"א המודיע י"צ ענין הטענה מ"ש בניך
שאתה עתיד לפזרן וכו', וכי זכות הוא להם, כרי
מפני חטאיו גלינו מארצנו, ומה ענינו להמליך זכות
בזה.

(ז) עוד דרשו במכילתא ויצא עמלק שצא בגילוי
פנים לפי שכל הביאות שצא לא צא חלא
במעמדות שגאמר אשר קרן בדרך וגו', חלא בראה
זו לא צא חלא בגילוי פנים לכך נאמר ויצא עמלק
עכ"ל המכילתא, וי"צ דלא מנינו בשום מקום שצא
במעמדות, גם אין נשמע מאשר קרן בדרך שצא
במעמדות, ובמדרש יש הרבה דרשות במאמר"כ אשר
קרן בדרך ולכולהו קאי על מלחמה זו ואין נשמע
מכאן על מלחמות הקדומים שכו' במעמדות, גם
אין ה' יכול ללחום במעמדות וישראל היו מוקפים
בעננים ולא ה' בידו לגשת אליהן.

(ח) וד"י כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר
יוניא ידו וגבר עמלק, במתני' (רי"ב דף כ"ט
ע"א) הקשו וכי ידיו של משה עושות מלחמה או
שזכות מלחמה, חלא לומר לך כל זמן שישראל
מסחכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאזכירם
ששמים היו מתגברים וכו', וי"צ מכו בקושיא וכי
ידיו של משה עושות מלחמה, דבודדו כן הוא שכי'
בכה ידיו של משרע"ה להכריע נלחון המלחמה לעובר,
גם התירוק י"צ דמ"ע הניח משרע"ה את ידו, אם
בזה ה' תלוא נלחום והלחם של ישראל, גם על
ישראל קשה מ"ע כשהניח משרע"ה את ידו לא היו

לו פירוש גם בדורות הקודמים ומה כי פירוש הפסוק עד אז, וכמ"ש צגמי עד דלתי יחזקאל מאן אמרינכו, גם כי זה דרך דרש, וכללל אית לן דאין מקרא וילא מירי פשוטו לעולם, ואפשר דמ"ט נקטו המפורשים דכחזו זאת זכרון בספר קאי על מלות הכורה הכחזה צ"י תלך, ועכ"פ עפ"י פשוטו צ"כ מה נשתנה מלך זו שנתייחד עלי' הליזוי לכתבו זכרון בספר משא"כ שאר המלות.

(ג) כי מחה אמתה את זכר עמלק וגו' במכילתא ר"א המודעי אומר ממה לו ולכל תולדותיו, אמתה לו ולכל הדור הבא ע"כ, וצ"כ דכבר נחרבו כל תולדותיו למחות, א"כ כל הדורות בכלל וכו"ש אותו הדור, ולמה לריך עוד קרא לדרוש אמתה לו ולכל הדור הבא, גם קשה כי אותו הדור קדום והי"ל להקדים הלימוד על אותו הדור ואח"כ על תולדותיו של כל הדורות.

(ד) ויאמר כי יד על כם יח מלחמה לה' בעמלק מדר דר, דרשו ז"ל במדרש הוצא ברגש"ל מהו כם ולא נאמר כסא ואף השם נחלק לחתי, משבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו וכשימחה שמו יהי' השם שלם והכסא שלם, וכתב הרמב"ן ז"ל טעם העונש שנענש עמלק יותר מכל העמים, צעור כי כל העמים נמוגו מפני פחד ה' ומהדר גאונו, ועמלק צא ממרחק כמתגבר על השם יישי"ש, והנה יוחא מה שבצו"כ נחן עונש קשה כ"כ לעמלק, אולם מה כוחו ליגע בהם הקודש צ"ה שעל ידי עונש זה יהי' השם הוי' צ"ה נחלק לחתי ומכסאו ית"ש חסר א', ומה כוחו שעל ידו יהי' פגם בשמו ית' ובכסאו, הלא כל הנכבות העולמות והשפעת רוחניות וגשמיות תליא באיכות המעשים של צ"ה, ואין צא עמלק ליגע בשמו ובכסאו, ויש ספק צידו כביכול ליתן לו עונש כשצוה או גם זולתה מצלי שיחסר משמו ית', והצו"כ הוא כל יכול וצידו לא צד זכרו אף מצלי זאת.

ולבאר הענין נקדים דהנה ידוע דפרשיות אלו הנה ימי השבועיים מסוגלים לתקן חטא הידוע כי צאלו הימים חתיינו צ"ה בחיובן מזה זאת, שכו' במדרש **פירוש** הארץ צדיקתה התחננה, וכו' להם

זכן הוא צמד"ר (פ' כ"ו סי' ג'), אמנם לכאורה לא מצינו שיהאשע נלחם בעמלק אחר כניסת הארץ חוץ מפעם הזה עכשיו, ולא הביע זמנה עד מלך שאל והוא לחם עם עמלק, ולמה נאמר ושים צאזוי יהושע, גם צ"כ הלשון "ושים" דהליל אחר אל יהושע, ולא מצינו כוחה במקום אחר כמ"ש אומר אל אהרן ולא כתוב ושים צאזוי ומה נשתנה כאן דכתיב לשון שימה.

ודגנה בגמרא מגילה (דף ז' ע"א) דרשו ר"ל הכחזו כתוב זאת זכרון בספר על כתיבת המגילה, כתוב זאת מ"ש כאן וצמחנה תורה, זכרון מה שכתוב בנביאים, בספר מה שכתוב במגילה, ואיתא בירושלמי (מגילה פ"א ה"ה) דקריאת המגילה ניתנה למשרע"ה כבר סיון, ופי' היפה מראה דע"כ נאמר ושים צאזוי יהושע דמורה שילחש לו צאזוי דרך סוד נסתר מהמון, ודימוי מרדכי ואסתר היו לריקים ישראל לתשיבה גדולה כמבואר בדר"ל, ולאמלי כי נגלה והתפרסם מקודם נפילת המן וכו' ותשועתם של ישראל, ביוה"א מורה לא כי עולה על ראשם מגזירת המן, וממילא לא כי סיבה המציאם לעשות תשובה, לה נסתר מהמון מלות קריאת המגילה בשעת מ"ה, ולא נמסר רק למשה לצדו והוא מסרה ליהושע, וכן כל ראש הדור מסר זה בדרך סוד לראש הדור שלאחריו עד מרדכי, והיינו שים צאזוי יהושע דייקא עכ"ה ז"ל, ועפ"י דתיש"צ הלשון שימה שאמר הכתוב ושים צאזוי יהושע, עפ"י דירושלמי (ע"ז) ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, דר"ת הם כחול שחור מכוסה, ודרוש חשים לשון סימא שחור מכוסה כחול, ואין לגלותם לצ"ה שאינם מובונים, וכו"ש מלות קריאת המגילה שחיה לריבך להיות נסתר מהמון כנ"ל, לז"ל "ושים" "צאזוי" יהושע שיהי' מכוסה כחול ורק לאזוי יהושע נאמרה בלחישא.

אמנם כל זה יוחא לפי הדרש שדרשוהו ר"ל על קריאת המגילה, אבל לפי פירוש הפשוט עדיין צ"כ פי' הקרא, והנה דרש זה דקאי על המגילה לא תגלה לחכמים כ"ה צימוי מרדכי ואסתר, וחכ"ל מקודם לא ידעו מה ולא ראו להכניס מגילת אסתר בין הכתובים עד שנתגלה להם דרש זה וסמכוהו אקרא כמבואר בגמרא שם, והכתוב כרי לריך שיהי'

ובזה יובן מ"ש כתוב זאת זכרון בספר, דכרי כתוב כאן כי מחה אמתה שהצביע בשעית לגבי למחות עמלק ולאבד זכרו, ועכשיו ה' רק ויחלש יהושע, ולכאורה יתחמץ לבבו למח לא ה' בכתבו רק להחלישו וכנ"ל באלשון, לה נחמו הקב"ה שיתקיים כי מחה אמתה לעמיד ועדיין לא ה' הדור ראוי לכך, ואימתי יתקיים זה כשיהי' תמחה, שבני יעשו את שלכם למחות כוחות ה' הכ"ר מתוכם, ול"א כתוב זאת זכרון בספר, שלא יחשבו ישראל שיעשו את שלכם כי מחה אמתה והרי הצביע יעשה לגמרי בעולם, ובאמת עבודה זו מוטלת על ישראל שיעשו את שלכם להתגבר על ירש ולהכניע כוחו של עמלק הס"מ דאז תכלית צריאת העולם, לה כשהשעית הצו"ת לישראל כי מחה אמתה את זכר עמלק, הקדים לאות למח כתוב זאת זכרון בספר שתכתוב פרעו מזה זכר עמלק שבני יעשו את שלכם וע"י יחי' כי מחה אמתה, דכא כהא תליא מחה אמתה האומר כאן עם תמחה דכחם, ולכן הולך להזכיר כאן כתוב זאת זכרון בספר, (ומתוך קושא י' ה"ג).

ואפ"י עוד עפ"י האוהבה"ק (צפ' פנחס) ע"פ צור את המדינים וכתיתם וגו', וז"ל למח אה"י מזה ז' שלא צומח, כי מנינו שאחי' (צפ' משות) הולך ה' לאות לומר נקום נקמת צ"י מאת המדינים, ה' למח שמתח ז' לא ה' צומן הנקמה ותוכן חירותו כי מחשבת עצירה שהכניסו צהם המדינים קשה להפרידו, וכל עוד שלא יפחד מהחוטא חשוקה העצירה, הרי הוא משלל מהכפרה, לאות יען ה' ואמר צור את המדינים וגו', הכוונה צהם להקדים לשונא המחשבים וכו', ובאמצעות מחשבה זו תהי' מתרחקת תאות עצירה מהם וכו', ויולד צהם ענב אלקי יע"ש"ה, וכמו"כ לעניינו כי המזהר האת של מחיות עמלק עדיין לא נלמדו בה ישראל מיד במלחמת עמלק, כי ה' לפני מ"ת ולא ניתנו להם כ"א מלוא פרטיות, גם כי חיוז המזהר הוא רק לאחר ירושה וישיבה, אמנם בפנימית הענין המזהר על שר של עמלק וכוהא היא"ר הלוחם עם ישראל תמיד ולר"ל ללחום עמו תמיד, ופרע זה מחוייבת גם קודם **ותורה**, ע"כ הודיעו הש"ת מיד כתוב

נסיונות גדולות ועבודה קשה, והצביע עזרם וחסותם של יוסף הליך הגין עליהם ועמדו צמסיון והיו גדורים בעריות, אולם אם מידי עצירה ילאו מידי הכבוד לא ילאו, ומינחת מארים עד קבלת התורה ה' גמר החיךן עצירה ה' יחי"ק, לכן צמסיון אלו יל התעוררות ע"י החיךן, דקריאה מעורר אמון, וכל הענינים הכתובים בפרשיות אלו מרמזים ומורים על תקון חטא הידוע, וזה ג"כ הענין מלחמה לה' בעמלק מדר דר, והכוונה על שר של עמלק, וע"ד שכתוב והנה מארים נוסע אחריהם ולא כתוב מארים נוסעים, רק נוסע בלשון יחיד, דקאי על השר שראו השר של מארים, וכמו"כ כאן ויבא עמלק לא כתוב ויבאו בעמלקים לשון רבים, אף שצ"ל ללחום עם חיל גדול כדאיתא בדברי ר"ל, כי עיקר המלחמה עם השר, וכמ"ש האלשון הקדוש ולכאורה קשה קושא גדולה אם עמלק כ"כ שוא צמיו ה' עד שמלחמה לה' בעמלק מדור דור, והלא הקב"ה יכול לבעולו ברגע אחד ולאבד שמו וזכרו, אמנם ידוע כי כשראו יחי' להפיל אומה, מפיל השר שלכם תחלה, כמו שדרשו ז"ל יפקוד ה' על צה מרום צמרום ואחי' על מלכי האדמה באדמה, ואשר של עמלק הוא הס"ם והיא"ר, וישראל בעוצמתו מוסיפין לו כח, וצמח שהולכין אחר עת ה' הכ"ר מאשרים ומחזקים כוחו, לכן ה"א שיושל מחיות עמלק מן העולם עד שיעשו ישראל חשבה מלחמה בחיךן הראוי, וזה מתוך האלשון הק' למח לא ה' רק ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו ולא ענה צידו לבלותו לגמרי, לפי שהדור לא היו ראויין כי עדיין היו צהם עונות ורפו ידיהם מן התורה, לה לא יכלו להפיל שר לגמרי יע"ש"ד באריכות.

ובזה יתבאר הכתוב כי מחה אמתה את זכר עמלק, דכא מ"ש תמחה את זכר עמלק הכוונה על השר כמ"ש באלשון, שהצביע הזכיר לגבי שיתגברו על ירש הרע, וממילא יתקיים אחי' כי מחה אמתה שיהי' מחיות עמלק בפועל ע"י הצביע, ועיקר הפעולה של צ"י הוא ללחום מלחמת היא"ר דאז מלחמת עמלק, ואחי' ה' יגמור צעדם, וע"כ לעמיד ללא כשיהי' החיךן בשלימות, ממילא יחי' גם מחיות עמלק בשלימות כי ה' צהא תליא.

וילחם (ע' קושיא ג') כי כבר עד עכשיו ג"כ לחם רק בסחר, שלא הרגישו שזה מלחמת עמלק, ועכשיו יוצא עמלק שראוי בגלוי שצא עמלק להלחם, וסמך ל' כתיב ה' ה' בקרבנו אם אין, וגם זה מלחמת עמלק הס"מ שהכניס בהם ספיקות בלמונה, וחז"ל דרשו בסוכין ה' ה' כקרבנו אם אין וסמך ל' יוצא עמלק, דמשני שבני י"ל ספיקות בהלמונה לכן י"ל שליטה להשפיע בכוחות העומאם שלו וע"כ יוצא עמלק שצא אח"כ באתגליה.

והנה מורה זו חיובה תמידית כמ"ש הפוסקים, ומשמעות הפסוק מורה כן זכור את אשר עשה לך עמלק, וזכור לשון הוה ותמיד, ומלחמה זו תמידית שהס"ם שרו של עמלק לוחם עם ישראל והוא ראש כל שרי אומה"ע וכולם לוחמים עמו נגד ישראל, ע"כ צ"ע לר' גלוי ח"ו כן בגשמיית שלוחמין חלילה על ישראל, והן ברוחניות שקמים חלילה להעביר מהלמונה ומיחדות, לר"ך לידע כי לא צ"עס א' וצ"ע פתאום נולד כ"ז, כ"ח ההתחלה ה' ע"י שגרמו צעמן שלא נשמרו ממשצות, כמו מלחמת עמלק שהתחיל באשר קרן דרך להכשיל את ישראל בהטא הידוע, וע"כ צא אח"כ בגלוי שזה ה' ההכנה אליו, ומכ"ז ניתוסף להם כח צבור"ר, וע"כ אמרה התורה"ק זכור שזכרו השורש מה שמצא מלחמת עמלק, דמלחמת מלחמת עמלק יש כסדר בכל עת ובכל רגע, וכל יודי צדדי חדרים יש לו נסיונות משור של עמלק שרו של עשו הוא הס"מ, וכשהולכין לחן מלאים נסיונות, וצ"ע צמקומות העומאין כמעשה ארץ מל"ם ומעשה ארץ כנען שבני בגלות עכשיו צדור האחרון כמה גדלו הנסיונות, ואף צאלו שרואין לשמור עממן כמה גדולה וקשה ומרה המלחמה, כן צעניו קדושה וטהרה ופרישות שיכיו הממשצות טהורות, וכן צעניו הלמונה כמה יחידים ומלאים היום שעומדין צנסיון בהלמונה שלימה אמונה פשוטה בכל ה"י עקרים כדצ"י, כמה גדולים הם הנסיונות וצ"ע כשנרדפים מכל האדום כבוחו של הס"ם בכל עת ובכל רגע, וזהו המלחמה בסתר המבואר במכילתא שעמלק לא צא בהאשמה בגלוי, דצ"עס הראשון אינו צא בפנים מגולות, רק במסור ובצ"עויות וצ"עסין מבלי ידיעה שהנסיונות הם רק

זאת זכרון בספר, שעתיד להנחן לנו מזהו זו אחר מ"ת, ולהקדים לשונו המהטוים זהו יוליד נפש מעורבה ויהי ראויים לקבלת החורה.

ובזה מובן מ"ד במכילתא שעד עכשיו ה' עמלק לוחם במעמנויות וילוף ל' ממה שנאמר אשר קרן דרך, עפ"מ"ד צמדש ילקוע אשר קרן דרך עמלק כמה זאת אמר מקרה לילה שעימאן צעומאם קר, וא"ך עשה עמלק זאת והרי לא יכול לגשת אל ישראל שהיו מוכוצים צעניס, אולם הכוונה על שרו של עמלק הס"מ, והתחלת המלחמה ה' לעמאן צעמא הידוע הנרמח באשר קרן דרך צחי' מקרה לילה, וע"כ ניתוסף לו כח להתגבר על שונאיהן של ישראל, ויכול לצוא אח"כ בגלוי מאחר שהחליט כוחות הקדושה וכן הניחא לנח צדק שונאי ישראל, שזהו הכח מה שבני שומרין עממן בקדושה, וזהו שורש מלות מחיית עמלק ללחום עם כוחות ה"ר, והנה שורש חטא זה מההכרחי כאמר"ל שלא יתברר אדם ציוס יוצא ליד עומאם חלילה, והתחלת החטא הוא ממשצות שאין שומרין הממשצות וזכרונות, וזהו עדיין במעמנויות, שאין זולתו יודע דאין אדם יודע מה שבלב חצירו, אלא הצורה עולם בוחן כליות ולב וכל ממשצות חוקר וכדאי' בגמ' שצעות ע"כ חטא לה' זה חטא הממשצות שאין מכיר בו אלא ה', ולכן הנהילו ר"ל צמדש את עמלק לצד, דאי' בגמ' (ברכות דף ס"א ע"א) למה נמשל יח"כר לצד לפי שישב על מפתחי הלב, דהמלחמה עם הס"ם וכוחות ה"ר מתחלת בממשצות שבלב ושם עיקר המלחמה כאמר"ל ונשמרת מכל דבר רע שלא יתברר אדם ציוס, נמא דמלחמת עמלק מתחלת בממשצות וזהו במעמנויות, וחלילה אם אין משגיחין על הממשצות נכשלין ח"ו צעמא הידוע וצ"אם ליד עבירות צעמא, ואז לוחם כבר בגלוי לא רק בממשצות.

ובזה מובן המכילתא יוצא עמלק שצא בגלוי פנים ועל אז לחם בסתר ובמעמנויות, ומציא ראי' ממה שנאמר אשר קרן דרך דפירשו שעימאן צעומאם קר, וזה הרי מקורו בממשצות שהם במעמנויות, ולכסוף יוצא עמלק שצא בגלוי פנים ובאתגליה, וזהו יתיישב מ"ש יוצא עמלק ולא כתיב

שעמלק בעולם הרי יש לבני תמיד מלחמות בזה החטא הידוע ע"כ אין השם שלם, וכשהבוכי"ע יעזור שיביי מחיות עמלק בשלימות ויחדל השפעת עומתתו מעל בניו, ממילא יעזרו בניו להשייט ויקיימו כל התורה כולה בלחם ובתמים ויביי העבודה בשלימות, אזי תהיי ההשפעה כדעני למחוי וממילא יביי השם בשלימות.

ובזה יבואר הכתוב מלחמה לה' בעמלק מדר דר, דכל זמן שעמלק בעולם נכשלין ישראל בחטאים ר"ל והמחשבות אינם טהורים וזעירין אינן המשימין על הלב עד כמה לריק להיות השמירה בשבתו ובקומו וזבלתו בדרך, דכ"מ ישנם נסיונות גדולות ע"י שר של עמלק דכח הכ"ס שמתחיל את ישראל בעו"ר, ובעו"ר דדור הזה רוצה לרדוף נמשכין אחר פיתויי בחטא הנורא הידוע, ומה נמשכין גם שארי חטאים, וכל אלו הכופיות של מיתות ואפיקורסות מתחילין בתעורבות ואחרייכיהו דעריות וזבוב מתחילין כח הכ"ס, וכל עוד שמחזיקים ומאשרים כח, אי"ל להמחות זכר עמלק כ"ל באלשיך, ולכן עוד ערס שופלין לפח מוקש של ה"ה"ר, לריבין ללבוש עוז צנפשו להשיגת שלם לפגוש, ולבקש מהבוכי"ע בתפלות ותחנונים ודמעות של לחם, שחכה לשמור המחשבות והעשים והמעשים והדיבורים, וזבוב מוסיף לומר להם הוי צ"ה, כי ע"י מחיות עמלק יביי שמו שלם וכסאו שלם, ומעשיו מושיגין, עד ה' חלקיק" ששמו של הבוכי"ע, לכן כל אלו שזמרים עממן מכל חטא וגודרין גדר לעממן ולזולתן למוע מחטא, ה"ה מוסיפין כח לשמו יחזקך ויתעלה, ומסייעין שיביי שמו שלם ויכסאו שלם, ותלילה אם פוגמין מחסרין שמו ית', דהכל תלוי במעשיהם של ישראל כ"ל, ומה"ע מתגבר הכ"ס לתפוס בניו ברחש דעליהן העולם עומד, וכמ"ס אין פורעניות בזה לעולם אלא בשביל ישראל, הן בגשמיות ומכ"ס ברוחניות, וכעת ההסתר גדול מאוד אצל לעמוד יתגלה הכל וישיגו ישראל, איך שנתקלקל ההשפעה וגרמו אשר השכינה כזיכוב צ"ה ופגם בעולמות העליונים ותחתונים ע"י החטאים, וכמה עוז ונעים אם זוכין לתקן ולעבוד הש"ת כראוי, כמה חיוקין גדול מציאין לכל העולם וכמה נחמדות עושין להשייט ולכל ברוחי מעלה

במחשבה, ובכל תנועה ופסיעה שיכודי פונה ישנם נסיונות גדולות של מלחמת עמלק בכל עת ובכל רגע, ואח"כ יוצא עמלק שצב בגלוי פנים, וברי ידוע כי"ל צנפשו עד כמה פגם וכבוד המשא של עניות שמשא על כתפיו, והאיד אפסר ליתן מרגוע לנפשו, ולריבין לרחמי שמים, חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמינו לקרב בניו לאביהן שבשמים שיזכו לתקן מה שפגמו, והבוכי"ע יעזור שחכה עוד לתקן חטא זה, שראין עד היכן הדברים מגיעין ועד כמה הוא ההתגברות, ועד כמה לריק לשמור על כל מחשבה קלה ולשמור העינים והלב ושלל ליתן בהתגברות עם כל אלו המכשולים את הרצים בתעורבות וכדומה שכל אלו שלוחי הכ"ס ועמלק, ולז"ל יוצא עמלק וג' כתוב זאת זכרון בספר שלא יסחו דעתם מן התורה, וכן בזה התורה אפשר להתגבר במלחמה זו, וכמ"ס הרמב"ם ז"ל דאין בהכרח מלוי אלא בלב פניו מן החכמה, דהעלה על הראוים רעים הוא להיות דבוקים בעמקות התורה"ק, ולז"ל צבי יוצא עמלק כתוב זאת זכרון בספר דקאי על התורה"ק כ"ל, ולא דרשו ר"ל ברפידים שפרו ידיהן מן התורה, דזה ה"ה סיבה לזיאתו של עמלק.

והנה הבוכי"ע לית מחשבה חפוסא צ"י כלל ומה דמות תערוך לו, אצל כפי המעשים של בניו שצודין להשייט בתורה ועבודה ממשכין מדותיו ית"ש, ושמותיו ית"ש מורים על השפעת המדות לא תוארי העלם, דכזיכוב הבוית"ש אי"ל למות לו שם, דאינו תופס שום הישג וזיקף, וכל השמות הקדושים הם רק לפי ההשפעה ולפי המדות שהקב"ה מאיר אל העולם וצפרעותו לבניו, דזה תלוי בהעבודה של בני ישראל, ממילא כשהדור אינו מתוקן כראוי וישראל יש להם מחשבות לא טהורות, וק"ו כשהברבורים מציאין לידו מעשה, וכמ"ס ז"ל עין רואה וג' חומד וכלי המעשה גומרין, הרי זה ממעט ומקלקל ירידת ההשפעה הן בגשמיות והן ברוחניות, וכמ"ס ק"ז השתמ משה זל"ה ע"כ ירד ירדו בתחלה לשבור אובך, שחטא הידוע ממעט ההשפעה גשמיות, וצרחותיו עוד יותר, נמא"ל דע"י פגם החטא הרי הוא מגרע השפע, דה נוגע בזה הכ"ס של הקב"ה, דה"ה לפי הארת ההשפעה שחמיר לעולם, וזבוב יוצן דכ"ז

דף מ"ט ע"ב) על מי לנו להשגן על אצונו שבשמים, לזה התפלל מרע"ב על תקנתן של דורות האחרונים להחליט כחו של עמלק, דאם ח"ו יתגבר צנח גדול, ח"כ ס"ת שנתה על הר סיני מי יקרא צו, מי ילך בדרך התורה על דרך האמת ומי ישיג השגות אמיתיות בחורב"ק.

וער"ז י"פ בדברי ר"א המודעי אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע צניך שאתה עתיד לפזר רשע זה בא לכלם מתחת כנפך, ס"ת שנתה להם מי יקרא צו, עפ"י המבואר בדברי רז"ל דתכלית הגלות לצרר הנצ"ח"ק ומה' מלעדי גבר כונו, שכ"א מישראל גולה למקום שנמצאים בו ניה"ק משרשי נשמתו, וצוה תליה גאולתו של ישראל, וכתב הרמב"ם ז"ל שאין ישראל גאולין אלא בשבועה כמבואר בקרא ושבת עד ה' אלקיך ומה כתיב אחריו ושבת ה' אלקיך את שבועך, דרך עי"ז יזכו ישראל לקיצוץ גלויות יעיי"ש, וכן בגאולת מזרים כתיב ויגלו את מזרים, שצברו משם ניה"ק ועיי"ז גאולו כמבואר בדברי האר"ז, וכ"כ בשער המצוות (פ' ראש) דקודם ביאת המשיח לריבין צ"י להיות צד' כנפות הארץ בכל העולם, והתכלית הוא להבליט הנצ"ח"ק, ואין מו"אין אותן, ע"י העסק בחורב ועבודה. ובתפלה ומצות מעשיות, אצל אס עמלק מתגבר ח"ו להחטיא את ישראל בשחא האורח אשר קרך בדרך מקרה לילה, או בצבירות גרושים יותר חלילה, מואזין חלילה להנצ"ח"ק ומשליכין אותן למקום הקליפות ר"ל, ואין יכו' אפשר להגיע להגאולה, לזה התפלל מרע"ב צניך שאתה עתיד לפזר בארבע רוחות השמים לתכלית צירור הנצ"ח"ק, אצל אס יתגבר עמלק עליהם הרי לא יפעלו כלום וח"ו יעמטו בגלות ח"כ ס"ת שנתה להם מי יקרא צו, מי ילמוד דרך אמת מהחורב"ק.

ומטה, ובאמת עומדין אצחנו כבר אצל גמר החיקוק, שקרצה ושותינו לצוה ולא כימים הראשונים שהיו לריבין עבודה קשה, והיום יספיק אס רק יתקנו קצת שלא יתחברו עם החושים ומתעבים, והגאולה כבר עומדת אחורי תרעא וכלו כל הקליפין ואין הדבר תלוי אלא בחשוכה.

זו"פ מלחמה לה' בעמלק מדור דור, דכל הדורות הראה הקב"ה למרע"ב כמ"ש רז"ל (במדבר רבה כ"ג ה') הראה לו דור ודור ודורשו דור ודור ושופטיו, עד שיצור הבוכ"ע וצ"י ויושעו, וזה הפ"י מ"ש במכילתא ס"ת שנתה מי יקרא צו, עפ"י שפירשתי דברי המדרש אילו לא מת משה שפיר, עכשו שמת משה לכן ויתלו את הכנף על העץ, עפ"י מ"ד צגמ' (תגיגה דף ה' ע"ב) כי קא ייתא נפשי דר' יהושע בן חנני' אמרו לי' רבנן מה תיכויו עלן מאפיקורסין, אמר להם (ירמיו' מ"ט) אצדע ענה מצנים נכרחה חכמתם, כי זה לעומת זה עשה אלקים וכשנחש כח הקדושה ואין צו כח להתגבר נגדם אזי גם חכמתם אצדע, ועי"כ כ"ז שמרע"ב קיים בשולם אין לירא מסערא דעמלק, משא"כ כשנחשלק משה ואצדע ענה מצנים לכן ויתלו את הכנף על העץ.

והנה אמר"ל התפשטותא דמשה בכל דרע, וכל ת"ח הכולך בדרך האמת ולומד תורה לשמה יש צו ניוץ ממרע"ב, וצוה"ר צדור עיקבא דמשיחא מת משה, אצל הכן היוו כוחות של עמלק קיים, וצד"י צוה"ק פ' בראשית ה' מניס עשר צד צד וצ' מזה עמלקים, והכחווה על השמות שנתגלו ובורשם מצרע עמלק ונתערבו בין ישראל, והמה עושים מעשה עמלק ומחטיאים את ישראל כמו שעשה עמלק שאמר אשר קרך בדרך, לזה התפלל מרע"ב ס"ת שנתה להם כבר סיני מי יקרא צו ולא אמר מי יקבל את החורב, כי ידע דכ"ז שיהי' בשולם לא יוכל עמלק לשלוע בישראל וצ"י יקבלו החורב"ק, אמנם ראה מלחמת עמלק "מדור דור", ומה יכו' בדורות האחרונים שאצדע ענה מצנים ויחסרו לדיקים אמיתיים שיליו ויגיו על הדור, ואין מי שיספיע על הדור לא ברוחניות ולא בגשמיות, ואנו הגענו לזה הדור של עיקבא דמשיחא שאמר צגמ' (סוטה

ואפ"ר עוד רמז צוה עפ"י מ"ש הרמב"ן ז"ל (צפ' תצא) סו"פ התוכחה וזל"ק, כי ישיבחו בגלות הוא הכעשה שאמר לנו ואף גם זאת צבירותם בארץ אייבכם לא מאסתים ולא געלתם לבלותם וגו', יעיי"ש שהאר"ך דע"י גזירת הגלות ניוולים ישראל מכל"י ח"י, והאזה"ח הק' (צפ' בתקתי) בסביר בעטם כי ע"י הגלות נחמט הקערצו

קושיה המדרש לדוכתי' למח ליחושע (עיין קושיא י"ב), ולדרכיו נאטונו בעיקר על המלחמה הפנימיות עם שרו של עמלק הס"ס, וזהו עבודת צי"י, וחשיב ישלים הקב"ה את שלו למחות זכר עמלק, וכלל תלוי במעשיו כמ"ס האלשיך הק', וזהו צא"ק ישראל ובמקום הקודש מתגבר הס"ס ביותר, דכל הגדול מחזירו יש עליו בהגברות כו"ר יותר, והכלנו כ"פ דברי הרמ"ע מנח"ל מ"ס בפנינו עשרה מאמרות לפרש הפסוק יגער ה' כך השטן ויגער ה' כך הבורח צירושלים, דמאמר הבורח צירושלים קאי על השטן, שבורח במקום המקודש יותר להחגבר ולהחטא שם ר"ל עיי"ש, וזהו יחצאר דברי המדרש למח ליחושע לפי שהוא עתיד להכניס את ישראל לארץ, ועל כי שם יחצאר עליהם שרו של עמלק יותר, ע"כ נאטוב יחושע על מלחמה זו להכניע כוחות כו"ר וסערה דעמלק.

ונבוא לבאר דברי המכילתא הכ"ל (בקושיא י"ג) כי מחה אמהה את זכר עמלק, ר"ל המודעי אומר מחה לו וכלל חולדותיו, אמהה לו וכלל הדור ההוא עכ"ד המכילתא, והדקדוקים כבר נפרעו לעיל, ונקדים מ"ס הרמב"ן ז"ל בפרשה זו כי המלחמה מן המשפחה הזאת היא הראשונה והאחרונה לישראל וכו' עיי"ש, ובמכילתא דרשו ר"ל מלחמה לה' בעמלק מדר דר מדורו של משה עד דורו של משיח, ולכאורה אומה זו של עמלק כבר נכרתו צימיו שאלו המלך וצימיו הכן וצימיו דוד, ולא נשארו מהם כ"א יחידים שנחפרצו והתבלבלו בין האומות, ואין יחוס לעכו"ם והם עממם לא נודע להם יחוסם, ואין נעריך מלחמה לגדס אם לא נודע מציאותם ומקומם.

אמנם יחצאר עפי"ד הזוה"ק פ' בראשית (דף כ"ה ע"א) מלחמה לה' בעמלק מדר דר, מאי מדר דר דא משה דאחמר צי"י דור הולך דודו צא, וזהו אוקמוה דלית דור פחות מ"ס רבוא ודא משה וכו', וחמם מינין חנון בעבר רב ואיזון עפיליס גבורים ענקים רפאים עמלקים וכו', בלעם וצלק מסערה דעמלק הוא וכו', ומאלין דישתארו מנכון צגלותא רביעאה, איזון רישין בקיומא סגי חנון קיימין על ישראל כלי חמם וכו' אלון חנון עמלקים עכ"ל הזוה"ק, ודקדוק ראונו פ' תלף הביא דברי הזוה"ק

ויסובב רחמיו ית' על ישראל לכבש מדת הדין, בראות בני עליון בני מלכים שפלים ביד אויביהם, וזה יסובב שלא תכלה אותם מדת הדין, וזהו אומרם ואף גם זאת סיבה להבאתם צא"ק אויביהם, שבעיותם צא"ק אויביהם לא מאסתים לבלותם, ולדא זכ בחרתי בעושה כזה עכ"ל"ק, (עיין בספרי ויואל משה מאמר א' ס' י"ד שהכרענו בזה).

ובזה יחצאר דברי הגמ' (פסחים דף פ"ז ע"ב) מאי דכתיב (שופטים ה') לזקות פזרנו בישראל, לזקק עשה הקב"ה בישראל שפורן לבין האומות, (פרש"י לזקק עשה שפירן, שאין יכולין לבלותם יחד), ובגמ' שם דהכחא מינא (משרי אומה"ע) הודח לר' חנינא שעוסקים במחשבה זו לבלות את ישראל, חלף שאין ציבולתם להשלים ראום, לעשם שאין כולם צרועים עיי"ש, ולכאורה לעשם זה צלנד לא הי' הכרח שיצור הקב"ה את ישראל לבין האומות, דכרעב דרכים למקום להלילם, ויוצן עפי"ד האוהבה"ק הכ"ל כי הגלות יסובב רחמיו ית' על ישראל לכבש מדת הדין ונשתתק הקטרוג, ולעשם זה נמנעים האומה"ע מלבלותם, וכו"ז הלל רוחניות לא טבעית.

והנה משרע"ה ראה כל הדורות וגלגוליהם כאמר"ל שבראה לו הקב"ה דור דור ודורשיו, והשיג משרע"ה שצביקבא דמשיחא יחצאר שרו של עמלק, ונ"י שלוחיו העיר ששורשם מעמלק יסית את ישראל למרוד בגזירת הגלות ולמרוד באומות, כמו שקמו צימיו כח מנינם שופרים בדברי חכ"ל דגזירת הגלות הכרה ולטובתן של ישראל, ורואים לעשות קצון גלויות ע"י פעולה טבעית ואנושית, וזה מעוררים ומגדילים הקטרוג ח"ו, ולא התפלל משרע"ה ואמר צי"ק שאחרי עתיד לפורן בארבע רוחות השמים לעבות הללם מן הקטרוג, רשע זה צא לכלם מתחת כנפיו, ס"ת שנחת להם מי יקרא צו.

ובזה יוצן דברי המדרש ויחמר משה אל יחושע וגו', למח ליחושע לפי שהוא עתיד להכניס את ישראל לארץ, וכן פירש"י ז"ל בפירושו עכ"ל, אמנם לא מצינו שלחם יחושע בעמלק אחר כניסתם לארץ, ורק שאלו המלך נאטוב על ככה, ח"כ הדור

על דור העתיד שיבי' הכסתרה גדולה מאוד וכאשר ייח משה ידו מלשעבד לכן של ישראל לאזכרם ששמים אז חיו וגבר עמלק, וזקפו בגמי וזי ידיו של משה עושות מלחמה אז שזרות מלחמה, וכוונת הקושיא לפי בחינת הדור, שיבי' הכסתרה גדולה כיכ שלא יראו שידיו של משה עושים מלחמה או שצירים מלחמה, ותיאלו אלא לומר לך כל זמן ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדים את לבם לאזכרם ששמים היו מתגברים וכו' ואז צודאי ידיו של משה עושות מלחמה, ואם לאו חיו אין כח בידיו של משה לסייע בידיו וללחום בעדיו, וכמ"ש צמדרש (אסתר רבתי פ"ז ס"ח) כשגזרה גזירה כלי' ר"ל על ישראל רן אליה זל"ע אלא משה רבינו שיבקש רחמים לבעל הגזירה, אמר לו משה כלום יש אדם כשר בצלותו הדור, ח"ל יש ושמו מרדכי, אמר לו לך וכוידועו כדי שיעמיד הוא משם בתפלה, ואני מכאן וצקש רחמים עליהם לפני הקב"ה, ועיי' שנים מרדכי כל היסודים לעוררם אל התשובה היו מתגברים.

ובזה יבאר דברי המכילתא הי"ל (צקושיא י"ג) כי משה אמתה את זכר עמלק, ר"ח המודעי אומר מזה ולכל תולדותיו, אמתה לו ולכל הדור הבא, וירמז על ימות המשיח שיעמוד בגלגול הדור הבא עמלקים הראשונים שלהמו עם ישראל בצאחם ממזרים, ועמלקם ילחום המלך המשיח ויגאל אותם מהם, כשי"ת יעזור שיבי' עיי' מלך המשיח ולא עיי' מלחמות האומות"ע שהוא זכר גדולה לכלל ישראל ר"ל.

ודנה צודאי יעשו ישראל תשובה לפני גאולה בשלימה, כמ"ש הרמב"ם ז"ל (ה' תשובה פ"ז כ"ה) אין ישראל נגאלים אלא בתשובה, וכבר הכתיבה חורה בסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלים שנאמר וכו' כי יצאו עליך כל הדברים וגו' ושבת עד ה' אלקיך ושב ה' אלקיך וגו' עכ"ל, ח"כ מי שיכה אל הגאולה צודאי יעשה תשובה, אבל מי יודע אם יוכה לזכר, ומצוה צמדרש חז"ל שלפני הגאולה יהיו ג' ימי אפילה כמו שבי' במזרים ורשעי הדור ימותו ויכרתו, ועיי' שם עוד יותר להקדים איזה צד"ה תשובה שיבי' לנו זכרתי ולא נדחה

ע"פ תמחה את זכר עמלק חלון ערב רב מעוררים ישראל, עלייו אתמר תמחה את זכר עמלק דלא יסתחר מהבון שריו ופליעו עכ"ל, וצפספ"ק אור החמה צפירושו על דברי האזכ"ק (פ' בראשית הי"ל) ביאר דאף באלו הנולדים מרע ישראל, יתרמו ששורש נשמותיהם מסערה דעמלק עיי' גלגול עיי"ש, וצזכ"ק שם (פ' בראשית) אחר שחשב חמשה מינים שבער רב ופרטי מעשים, סיים אלא פורקנא לאו חיו תליא אלא צעמלק עד דיתמחי, דבי' אומתה וכו' אוקומה עכ"ל, מבוחר שהמלחמה האחרונה צעיקא דמשיחא יהי' עם הע"ר מרע עמלקים, וצזח תליא פורקנא דישאל.

ובעודה דדור הזה חזרו וצאו בגלגול העמלקים של דור הראשון שלהמו עם ישראל בימי משה, וחס המלירים ומכאזים את ישראל בגוף ונפש, ועל אלו הדורות התפלל משר"ה כמבואר צמדרש הי"ל, ועד"ז יבארו רוח הכתובים על לעהיד ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים ולא הלחם צעמלק מחר, יש מחר לאחר זמן, רוח לו כי לא יושלם חלית מלחמה זו עכשיו, אף שיעלה בידו להחליש את עמלק ואת עמו במלחמה זו, אבל עוד יתגבר עמלק ללחום עם ישראל לדורות, עד דורו של משה שאז יוכי התגברות עמלק גדולה וחסק מאוד וילחמו עם מלך המשיח, וחס המה הערב רב צבימיו ששורשם מעמלק ועושים כמעשה עמלק אשר קרך צדרך להחטיא בצאצאיהם דעריות צבראורי עבירה ומחשבות מיוות ר"ל.

ול"ו וכו' כאשר ירים משה ידו וגו', וכו' לזון עתיד, שאז במלחמה הראשונה צודאי לא גבר עמלק, כי גדול כמו של משר"ה ויהושע להחלישו אמנם ירמז הכחוצ על מלחמת עמלק בדורות העתידים, ואחפשעוהא דמשה בכל דרז ודרז, וחי"ה גדול הדור יש צו ייזון משר"ה כמ"ש רז"ל צכ"מ משה שפיר קאמר, וכוה הלוהם צכחות עמלק להחלישם, וכמבואר בדברי האזכ"ק לעיל מלחמה לה' צעמלק מדר דר דא משה, דלית דור פחות מס' רבוא דא משה, זה אומרו וכו' כאשר ירים משה את ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק, וירמז

חיי צלותן ימי האפילה, ובעושי' שפלות הדור גדול ממזר, ולא הי' עוד כמוכר ועל הדור הזה אמר ר' יוחנן יתי ולא אחמיי, שצודאי לא מנער הבוקר הי' מפחד, אבל השיג שפלות המנצ' צרותיות של הדור הזה, ולוי' ולא אחמיי, שלא יוכל לנצל נער בשפלות ולעסם זה לא רצה לראותו, ובעושי' חנו בגענו לדור הזה שר' יוחנן לא רצה לראותו, ואין לנו להשען אלא על חצינו שצמשים, ולבקש רחמים מלפניו ית' שיניאנו מאפילה לאורה.

ולדרבינו ילי' בדברי המדרש הגיל' (קושיא ה') יוצא עמלק הה"ד לא שלתי ולא שקטתי ולא נחתי ויצא רוגז, לא שלתי מגזירה ראשונה שגזר פרעה עלי שנה' וימרחו את חייכם, והעמיד לו הקצ"ה גואל זה מרים, ולבאור אחי גאולה הי' עיי מרים, וכשנולד החמילי השעבוד וקראו לה מרים ע"ש המרידות, אמנם מרים צישרה צנצואה ואמרה עתידה אני שתלד בן שיגאל את ישראל, וצנצוד הגלות וקושי השעבוד הי' ג"ח נחמה לנביי שידעו שכבר נולד הגואל וקרב עת גאולתם, ועכשיו ההסתרה גדולה ומרה כ"כ שג"ח לא יודע, וכמ"ש הכזיף פתאום יצא אל היכלו האדון אשר אתם מצבקים, והגאולה תהי' צביסה הדעת, ועכ"פ עיי נבואתה של מרים הרגישו ישראל צחי' בגאולה קצת, ולוי' והעמיד לכן גואל זה מרים, ואעפ"כ לא הי' לכם מנוחה כי עדיין לא חיקו ולא עשו תשובה שיהיו ראויים להיגאל, ולוי' ולא שקטתי מגזירה שני' אם בן הוא וזמנתו אותו, והעמיד הקצ"ה גואל זה אהרן ע"ש הכריון, ויל"פ ע"ד הכתוב ויהי כי יראו במעלות את האלקים ויעש להם צתים, ודרשו ר"ל צחי' כהונה ולוי' מיוכבד וצחי' מלכות ממרים, והנה ידוע דכזבי' צרוב רחמי' וחסדיו מקדים לחשב זכות העתיד לעונתן של ישראל, ומסגולת העבודה של כהן גדול לשכך כעס ותמה ולהמתיק את הדינים, כמ"ש צפייט לויכ"פ ובקרבנותיו הכפת את כעסו, והקדים הכזיף לישראל זכותו של אהרן לנצל בזרת אם בן הוא וזמנתו אותו, ולוי' והעמיד הקצ"ה גואל זה אהרן ע"ש הכריון, דגזירה זו הי' לנצל הכריון, שיפרשו ישראל מדי', ובזכותו של אהרן נתצלה.

ובכ"ל זאת לא נחתי מגזירה שלישית שגזר ואמר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, והעמיד הקצ"ה גואל ע"ש המים זה משה שנה' כי מן המים משיתוהו, שזכותו של משה נלוו ישראל מגזירת המים, כאמרי' צמירי וצגמי' סוטה (דף י"ב ע"ב) וזכינו דקאמר שם מאות אלק רגלי בעם אשר בקרבו בשצילי נללם כולכם, אבל עדיין לא הי' להם הלכה גמורה וגאולה שלמה, ולמה לא שלתי ולא שקטתי ולא נחתי, וזכרי העמיד הקצ"ה לישראל גואלים לדיקים משה אהרן ומרים, ולא סיים ויצא רוגז זה עמלק, היינו שר' של עמלק הס"ם כדברי האלשיך הק', ולכן קראו בלשון רוגז ע"ד מ"ש רח"ל (צרכות דף ה' ע"א) לעולם ירגזו אדם ילי' על יאכ"ר, ופירשתי בזכותם בלשון לעולם ירגז, דהיל' לעולם יתגבר ילי' על יאכ"ר, אמנם בכל דין ומריבה מזה לצדע ולתווך בשלום עיי פשרה, כאמרי' (סנהדרין דף ו' ע"ב) איזבו משפט שיש בו לדיקא היו אומר זה ציוע, אולם במלחמה היצר אינו כן, שאם יעשה האדם פשרה עמו לסוף נופל צרעתו לגמרי חיי, כאמרי' היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך וכו' עד שאומר לו לך ועבוד ע"י וכולך ועוד, ח"ש לעולם ירגזו אדם ילי' על יאכ"ר שיהי' צחי' רוגז ומלחמה תמידית ולא יבקש דרך הפשרה ושלום, וכמ"כ כאן ויצא רוגז זה עמלק היינו שר' של עמלק הס"ם והוא היאכ"ר ונקרא רוגז בהמלחמה עמו תמידית ומחוייבת.

ולר"א ויצא רוגז, וכן יוצא עמלק דהוא"ץ של יוצא פירשו שצא ותחר וצא, וכמו שדרשו רח"ל (צ"ר פ' ס"ו סי' ג') ויתן ויחזור ויתן, שבו"ץ להוסיף צא, וכן היאכ"ר אף אם יתגבר עליו האדם פ"א, הוא חוזר וצא להלחם בתחבולות חדשים ובלבד חדש אשר לא שערס אבותינו, ויתורץ קושיה בגוי"א מדוע לא אמר הכתוב ויצא עמלק וכמ"ש וילא סיחון לקראת ישראל, ובמלחמה ידקו יותר לשון וילא, ולירכינו מלחמה זו שנה משאר מלחמות שצוולם, דהנה סיחון הוכרח ללחם ממקומו לקראת ישראל כדי שיפגשם בקיבוץ מקום עד שיוכל לערוך מלחמה אחס, משא"כ עמלק היינו הס"ם אינו צריך ללחם מלחמה וכו' יכול לערוך מלחמה ממקום שהוא, גם

אמרתם לפני פעם אחת זה קלי, דה מורה על צחי
ההתגלות, דכ"א מראה באצבע כאמרו"ל ראתה שפחה
על הים וכו', אצל לע"ל אחס אומרים דבר זה ב'
פעמים, שחבי' ההתגלות בישראל גדולה פי כמה
ותחברת הדעת והשגת חלקית עד אין חקר, וכיצד
ראוי ממש ואמר ציוס הכוח הכה חלקיו זה
קיונו לו ויושעו, זה ה' קיונו לו נגילה ונשמח
ביושעו, כי מלת הכוח לשון נסתר, והנה מורה על
התגלות, ולעמיד ישיגו ישראל כי גם בתוך ההסתרה
הי' ה' עמו ויהיו מקלסים להשי"ת גם על העבר,
ובקרי"ם היו ישראל מקלסין זה קלי וגוי חלקי אבי
וארוממכו, מורה על ידיעת חלקית מקבלת האצות
ולע"ל ואמרו ישראל הכה חלקיו זה, שחבי' התגלות
כבודו ית' מורגש לכל ישראל ויחזו לידעש עולמית,
ובשי"ת יעזור שזכה לראות הישועה האמיתית
בהתרומוות קרן כתורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים
עליו במהרה בימינו אמן.

*

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת וגו',
ול"ד מה שפרט הכתוב משה ובניי, ומשרשי
נמי בכלל ישראל, ובשירה הבאר נאמר אז ישיר
ישראל, ולא אמר משה וישראל.

(ג) **במדרש** רבה (פ' כ"ג סי' ו') אז ישיר משה
הכ"ד (תהלים י"ט) ואני אשר עוזך זו עוזו של ים,
וארני לבקר חסדך זו צוקר של מן תורה עכ"ד
המדרש ולי"ב הקיפור.

(ג) **במדרש** ר' (פ' כ"ג סי' ד') אז ישיר משה וגו',
הכ"ד (משלי ל"א) פיה פתחה בחכמה ותורת
חסד על לשונה, מיום שצדק הקצ"ה את העולם
ועד שעמדו ישראל על הים לא מלינו אדם שאמר
שירה להקצ"ה אלא ישראל, צדק אדכ"ר וכו' הניל
אצרכם מכבשן האש ומן המלכים ולא אמר שירה,
וכן יתכן וכו' וכן יעקב מן המלך וכו' כיון שבאו
ישראל לים ונקרע להם מיד אמרו שירה לפני הקצ"ה
שנא' אז ישיר משה ובני ישראל, הוי פיה פתחה
בחכמה עכ"ל המדרש, וראוי להבין טעמה מאי מדוע

יש לו שלוחים הרבה מסתחים ומדיחים ומלאכים
רעים הנבראים מעצירות והמה מסתים לחטוא עוד,
ומלאכים בכל מקום וע"כ לא כתב ויאל, כי נאשר
גם במקומו לפעול פעולתו ומגיע בכל מקום מצלי
שילא למלחמה, וי"ש חז"ל במדרש לא שלחו ולא
שקטיו ולא נחמו, ולמה הרי העמיד הקצ"ה גולגול
לישראל, ול"א ויאל רגז שחבי' מתמיד וצא רגז
של עמלק וכתבבר להחפיה את ישראל, וע"כ לא הוי
לישראל מרגוע מהנחות, ולא אמר צו ובעמיד להם
גולגול כבגזירה הראשונה ושני' וכו', שזה יחי' רק
לעמיד כשרות העומה העביר מן הארץ צ"א.

ונבוא לבאר דברי המדרש חות רבתי חזאת לפנים
בישראל וגו' לשעבר היו מקלסין על הגולגול
וכו' ועכשיו על התמורה שנא' וימירו את כבודם
וגו' (הדקדוקים כבר נפרטו לעיל קושיו צ'), ואפ"ל
דמ"ש ועכשיו על התמורה, רמזו חז"ל בדרשותיהם
על הזמן של עכשיו בעקבה דמשחא, לא על חטא
העגל שכבר הוי מלפנים, ומפני דקנין זה של צועז
הי' שורש השתלטות מלכות בית דוד ושורש משיח,
ע"כ חיאלו חז"ל ע"ד רמז הכתובים מה שיארע
לישראל בימי הגולגול, וי"ש חזאת לפנים בישראל
ר' חנינא פתר קרא צגו אפיא דישאל, וגירסת
היפא עקב שינוי אפיא, פי' ששינוי פניהם ממה שהיו
בתחילה, וי"מ על פני העדה והשתופים, ובעבור
כולהו חיתוניוהו שכלית הדור שינוי פניהם, וגם פני
העדה והשתופים נסבנו אחר, לשעבר היו מקלסין על
הגולגול שנא' זה קלי ואמרו, שחבי' התגלות גדול
וכי"א מראה באצבע ואומר זה קלי, ועכשיו על התמורה
שנא' וימירו את כבודם וגו', שמחליפין כבוד שמים
בתחילה ש"ס, ובעבור מקלסין להקצ"ה על התמורה
זו, ואתפכו הפנים והדעות מקלה אל הקשה ממך
שחבי' צדורות הראשונים, וכשיעזור השי"ת ויזרית
עליו אור חדש ורות טהרה לפני ציאת המשיח, אז
נודע לה' ויהיו ישראל מקלסין על התמורה האמיתית
שיתחלף הכל לעובדה, וזכרה להתגלות גדולה יותר
מבקרי"ם, וגו' רמזו דרז"ל ועכשיו על התמורה,
שצמיו הכולל חכה לקלם להקצ"ה על התמורה לעובדה,
שצערך שפלות מצינו של עכשיו, יחי' ההתחלפות
והתמורה גדולה ואסוי, זה רמזו חז"ל במדרש צע"כ

וא"ל בהוי"אך את העם ממלכים מעבדון את האלקים על הכר הזה, שצרכים שעתידים לקבל את התורה יהיו נגאלים, והפר"ד כוכים מנא' דלטובא הקב"ה דן ע"ש העתיד עיי"ש, וק"י היטב לב זל"ה כתב דלא לריכנא לטעמא דע"ש העתיד נגאלו, אלא מפני שקיבלו על עצמם צעודם במלכים, שלכשילאו יקבלו עול התורה והמלכות נחשב להם הקבלה כמעשה מיד עיי"ש ד.

ובזה יתבאר לענינו כי משרע"ה עסק צענויות ווסק לעסם שאמר"ל כצדו בגדולים יותר, ושצ"ק העסק בציה"ה אף שבי"ג ג"כ מנ"י גדולה מי"מ סמך על ההתכללות והתקשרות עם כלל ישראל, שהם קיימו מנ"י זו ונחשב גם הוא עממם, ולזה תיארנו אותו חז"ל כמעשה זו בחו"ר חכם, ודרשו הכתוב חכם לב יקח מלות על משרע"ה שעסק צענויות ווסק, דאזכה חכם הכוונה את הכולל, וע"ש העתיד שעתידים ישראל לקבל את התורה, נחשב להם משעת הקבלה כאלו כבר עשו, נמא' כל ישראל מקושרים ומתאחדים כאחד ע"י התוס"ק ויש לו חלק במעשה המלכות של כל א' מישראל, ולז"ל חכם לב יקח מלות, שע"י בחי' החכמה זכה למלות הרבה, העסק צענויות ווסק גם ה"ל חלק במלות של כל ישראל, כי משרע"ה ה"י כלולים בו כל גשמות ישראל כידוע, וכל ישראל כלולים כחדא ע"י התוס"ק, ולדרכנו יוצן כפילת הלשון שכל ישראל כולן נתעסקו בציה"ה, ואולי ירמוז על ההתכללות, שכל ישראל כולם כלולים כחדא ונתעסקו בציה"ה, ועיי"ש ה"ל חלק עממם, ועיי"ש חכם לב יקח מלות כ"ל.

ועד"ז יתבאר אידך דברי המדרש א"ל הקב"ה למשה כתבתי עליך שחכם אתה שגא' חכם לב יקח מלות, ואתה רוצה ליכנס לארץ, וזהו אמר"ל צעמם שבהתקוק משרע"ה ליכנס לארץ, וכי לאכול מפרי' הוא לריך, אלא כדי לקיים מלות התלויות בארץ, אמנם ע"י ההתכללות בכלל כל ישראל הרי יש לו חלק עממם, ולז"ל לו הקב"ה כתבתי עליך שחכם אתה שגא' חכם לב יקח מלות, ועיי"ש בחי' החכמה זכה להיות חלק במעשה המלות של כל ישראל, כי משרע"ה בחי' הדעת של כל ישראל וכולם כלולים

אבות הראשונים לא אמרו שירה על הכס שנעשה להם, וישראל על הים אמרו שירה, גם ל"ב סיום דברי המדרש היו פיה פתחה בחכמה, מדוע יחס זה אל מעלת החכמה דייקא.

ויתבאר בהקדם דברי הגמ' סוטה (י"ג ע"א) שא וראה כמה חציבות מלות על משרע"ה, שכל ישראל כולן נתעסקו בציה"ה והוא נתעסק במלות, שגא' חכם לב יקח מלות עכ"ל הגמ', והמהרש"א ז"ל דקדק אמאי תיארנו אותו בחו"ר חכם דייקא על עש"י זו, הול"ל לדיק אף חסיד, גם יל"ד בלישנא דגמ' שכל ישראל כולן נתעסקו בציה"ה, ותי ריבויי כל כולן למאי אחי, וסגי שיאמר כל ישראל, והעיו"ן בה' ר"ה פי' מ"ש צדוקם התפלה מלך על כל העולם כולו, דעולם הכפל, שלא נעשה לפרש דרוב ככולו, לז"ל כל העולם כולו, ר"ל כולו ממש עיי"ש, וכמו"כ הכא ל"ב כוונת הכפל, ונקדים עוד דברי המדרש בה' ואתחנן עה"פ אעצרה נא ואתראה, אמר לו הקב"ה למשה כתבתי עליך שחכם אתה שגא' חכם לב יקח מלות ואתה רוצה לכנס לארץ עכ"ל המדרש ול"ב.

ונל"פ ודעה לכאורה ראוי להבין מ"ע שצ"ק משרע"ה העסק בציה"ה שבי"ג ג"כ מלות וגאמרה להם מפי הגבורה כדי שלא יאמר אותו לדיק וכו', אך ידוע שא"ל במציאות שיקיים כל אדם התרי"ג מלות כולן דישנם מלות שמוכרים צדקנים לבד, ומי שאין לו בית איך יקיים מלות מעקה וכדומה, אלא שכל ישראל מתקשרים ומתאחדים כחדא ע"י התוס"ק, וע"כ יש לכל א"ל חלק גם במעשה המלות של חצירו, ולטעם זה כתב האר"י לומר בכל מעשה המלות צימודא שלים צמם כל ישראל, ופי' בספ"ק כל ישראל ערבים זל"י, שהם כמערבים ומקושרים כבוף א' ויש לכל א"ל חלק במעשה המלות של חצירו, ואולי שכן זה קבלו ישראל רק צמתן תורה, שע"י התוס"ק נתקשרו כולן כחדא, דאילו לא זה א"ל במציאות שיקיים כל אחד התרי"ג מלות כולם, ועכ"ה שצמנויות התורה ניתן להם כח הערבות וההתקשרות, אבל לפני מ"ה לא ה"י להם כח הערבות כי לא ה"י הכרח אליו, אמנם כבר גילה הקב"ה למשרע"ה

אז חלל שמחה שנאמר (תהלים קכ"ו) אז ימלא שחוק פינו עבדי המדרש, וי"ב מדוע באתם לא אמרו האצור"ק שירה, ולהלן במדרש (ס"ו ה') תשורי מראש חממה וכו', ח"ר שמעון בר אבא בשביל האמנה שבאמין אצרכם להקציב שנאמר ובאמין ב', ממנה זכו ישראל לומר שירה על הים שנאמר אז ישיר משה, הוי תשורי מראש חממה עבדי המדרש, הרי שאמרו ישראל שירה בזכות אצרכם, ואיך הוא עצמו לא אמר וכוהו פלא.

(ב) עוד חיתא במדרש (פ' כ"ג ס"ו ז') הכ"ד (תהלים ס"ח) קדמו שרים אחר נוגנים, ח"ר יוחנן בקשו המלאכים לומר שירה לפני הקציב בזהות הלילה שעברו ישראל את הים ולא הניחין הקציב ח"ל לגיונותי נחונין צרר וחתם חומרים לפני שירה, הכ"ד ולא קרב זה אל זה כל הלילה, כמה דחיימא (ישע"י ו') וקרא זה אל זה ואמר, וכוון שילאו ישראל מן הים בזה המלאכים להקדים שירה לפני הקציב ח"ל הקציב יקדמו בני תחלה הכ"ד אז ישיר משה, אז שר לא נאמר חלל אז ישיר שהקציב אמר ישיר משה ובני ישראל תחלה, וכן הודי הוא חומר קדמו שרים אלו ישראל שעמדו על הים דכתיב אז ישיר משה, אחר נוגנים חלל המלאכים ולמה כך, אמר הקציב למלאכים לא מפני שאני משפיל אתכם אני חומר שיקדמו תחלה, חלל מפני שב"י ואמרו תחלה עד שלא ימות אחד מהם, חלל אתם כל זמן שאתם מצבקים אחס חיים וקיימים, משל למלך שנשבעו בני והלך והצילו והלכו בני הפלעין מצבקים לקלם למלך ובני מצבקים לקלסו אמרו לו אדונינו מי יקלסך תחלה ח"ל בני, מכאן ואילך מי שרואה לקלסני וקלסני, כך כשילאו ישראל מנמרים וכו' גכ"ד המדרש, לכאורה רישא לאו סיפא דתחלה מנאר בעעם שישאל יקדמו תחלה לא מפני שאני משפיל אתכם חלל עד שלא ימות אחד מהם, ובדמיון המשל שהביא אח"כ לא שייך עעם זה, שיקלם בני קודם שמת ימות, דגם באחרים איכא חשש מיתה וע"כ בעעם משום חשיבות לא כמו שאמר ברישא.

בו, ומעשה חין מוכרח כניסחך לארץ בשביל לקיים מנחות התלויות בארץ, שכלמ"כ יח"י לך חלק במעשיכם, כי הכל מכותך וכוללים כך בשורה.

בהחזור לענינו לבאר דברי המדרשים (צפ' שירה) אז ישיר משה וגו' הכ"ד פיה פתחה בחכמה וגו', מיום שצא הקציב את העולם וכו' לא מלינו אדם שאמר שירה להקציב חלל ישראל וכו' הוי פיה פתחה בחכמה, ולדרכו אפ"ל עפמי"ש ח"ל לא כל הרואה לומר שירה חומר, ומה האצור"ק לגודל ענותנותם ושפלותם צעניו ענמם חשבו שאינם ראויים לומר שירה להקציב, חממם משרע"ה אף שלא חשבו ח"ש כדא, מ"מ חשבו שלמד התכללותו עם כל ישראל ובזירוף זכותם של כל ישראל יוכל לומר שירה להקציב משא"כ אבות הראשונים אדכ"ר ואצרכם יחזק ויעקב לא יכלו לסמוך על כח הכאשרפות, ולא נמנעו מלומר שירה מתחת היראה כ"ל, וז"ל הכתיב אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת, שמה שעלה בלבו לומר שירה, ה' בשביל שנתערפו אליו כל ישראל, וגם בני ישראל סמכו על זה שיעקב זכותם של כל אול"ע ע"י התכללותם במשרע"ה וזה האצור"ק שקבלו עליהם, ולא סיימו במדרש הוי פיה פתחה בחכמה, שע"י צחי' החכמה אחיבו חכם הרואה הכולל השיגו כח ההתכללות משה רבינו וכל ישראל כאחד ולא פתחו פיהם לומר שירה, וזה יתבאר דברי המדרש ואני אשר עוזק זו עוזק של ים וארץ לצקר חסדך זו צוקר של מתן תורה, שסמכו על כח הערבות של מ"ת ופתחו פיהם לומר שירה וכו'.

*

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' וגו', במד"ר (פ' כ"ג ס"ו ז') הכ"ד (משלי ל"א) פיה פתחה בחכמה וחורת חסד על לשונה, מיום שצא הקציב את העולם, ועד שעמדו ישראל על הים, לא מלינו אדם שאמר שירה להקציב חלל ישראל, צא אדכ"ר ולא אמר שירה, הניל אצרכם מנבשן האש זמן המלאכים ולא אמר שירה, וכן יחזק וכו' וכן יעקב וכו', כיון שבאו ישראל לים וקצקע להם, מיד אמרו שירה לפני הקציב שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל, אמר הקציב חלל היותי מנפס, ואין

(ג) במד"ר ילקוט (ש"ס רמז תתקפ"ח) שעלו מן הכרמל שבעיף להם הקציב על ונרחזו

ז"ל (ר"פ תשא) שהקשה איך אפשר שצ"ה המנינים שנמנו ישראל בשנה ראשונה בתשרי, ובאזכור שנה שני, כי מספרם שוב צלמוס ח"ר אלף גי' אלפים ותק"ק, וא"ל שלא היו בשעת מנין הראשון צני י"ט שנה שלא נמנו וצנ"ה נעשו צני כ', תשובה לדבר אלל שנת האנשים בשנה א' נמנו, אלל למנין יריאת מלכים היו צ' ענים וכו' עיי"ש, והרמב"ן ז"ל תמה על דבריו דאזכר יתכן שיהי קהל גדול כמותו, ולא ימותו צו בחצי שנה למאות ולאלפים, והנה לפי דברי הרב עמוד בשערה חדשים ולא מת א', ובתנאי ויהי אנשים אשר היו עומדים לפני דם וכו' עיי"ש חידושי, ובספרי"ק פנים יפות מביא מדברי המדרש דלא הי מיתה נוכחם בישראל כלל בזמן ההוא, וזאת באותן המפורשים בכחוצ נדב ואביהו, ואחר חטא המרגלים נגזרה גזירת המיתה על דור המדבר, במדבר הזה יתמו ושם ימותו, אלל באותו הזמן שצ"ה מנין ראשון לשני לא מת א' מישראל, וא"כ הקושיא משקרא ליתא.

ויתכן דמעלה זו שנעדר מהם המיתה, לא הי רק לישראל אלל הערב רב לא זכו לה, וכמ"ש בגמרא (פסחים דף ס"ח ע"א) עולא רמי בתיב (ישעי"ה כ"ה) בלע המות לנחם ובתיב (שם ס"ה) כי הנער בן מאה שנה ימות, לא קשיא כאן בישראל כאן באומות העולם עכ"ל בגמרא, ואף שהאומות ידעו כולם גרים גרורים לע"ל, אלל מעלה זו שיעדר המיתה מהם לא ישיגו, וכמ"כ הע"ר שנתגיירו לא זכו למעלה זו, והנה וודאי שכל ישראל אמרו שירי צידה וקדומו למלאכים ואף הע"ר, דראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בצנחא (מכילתא), ואף שובצין שצמעי אמן אמרו שירי, ומעשה א"ש דברי המדרש הי"ל אמר הקב"ה למלאכים לא מפני שאני משפיל אחכם וכו' יקדמו צני תחלה, אלל מפני שצדק ודם יאמרו תחלה עד שלא ימות אחד מהם, וזהו טעם על הקדמת הע"ר שבי המיתה נוכחם צהם, אלל בישראל ליתא לעטם זה, וטעם הקדמתן מפני מעלתן וחובתן, גדולים לדיקים יותר ממח"ש, וזה הטעם מבואר בהמשל שאמר המלך צני יקלם תחלה וכו', וזהו יבואר כוונת דברי המדרש שה"ש, שעלו מן הרחוב וכו' ונרחו מעשותיהם, שכולם מתאזמות שהיו מתאזמות צין שכינה למלאך, ונתעלו יותר

מעשותיהם, שכלם מתאזמות, שהיו מתאזמות צין שכינה למלאכים, ושכולם אין צהם שלא יחוק אחד מהם ולא היו צהם צעלי מומים, עכ"ל המדרש וצ"ב הקושר.

ד' עוד במדרש (פ' כ"א ס' ג') ויאמר הי אל משה מה תעק אל, הכ"ד (ישעי"ה ס"ה) וכו' ערם יקראו ואני אענה שהקב"ה וכו', אלל הקב"ה אינו כן עד שלא ידבר אדם הוא יודע מה בלבו וכו', לכך כתוב וכו' ערם יקראו ואני אענה, לכך נאמר מה תעק אל עכ"ל המדרש, והקשה ה"פ"ת דא"כ אין צורך לעולם להתפלל צפה דהקב"ה יודע צקשתו ותסגי צמחשצב בלב, וכלכה פסוקה שצריך להתפלל צדיבור פה דייקא.

ה' עוד במדרש (פ' כ"א ס' ד') הכ"ד (תהלים ס"ה) שומע תפלה עדיך כל צשר יצואו, מהו שומע תפלה, אי"ר פתחם צסם ר"מ ורי ירמי צסם ר' חייא צר אצח בשעה שישראל מתפללין אין אצח מואל שכוין מתפללין כאחד אלל כל כוסיי וכנסיי מתפללת צפני ענמה וכו', ומאחר שכל הכנסיות גומרת כל התפלות, המלאך הממונה על התפלות נוטל כל התפלות שהתפללו צכל הכנסיות כולן, ועושה אותן עטרות וחותן צראשו של הקב"ה שנאמר עדיך כל צשר יצואו ואין עדיך אלל עטרה שנאמר וכו', תחלה משה אף הוא מתפלל לפני המקום, א"ל הקב"ה למשה מה אצח עומד ומתפלל כצר התפללו צני ושמעתי תפלתן שנאמר מה תעק אל עכ"ל המדרש, לכאורה הוא סתירה מני וצי דצרישא אמר שהמלאך ממחין על כל תפלות ישראל ועושה אותן עטרה, וא"כ מ"ע לא המחין הקב"ה על תפלת משרעי"ה ואמר לו כצר התפללו צני, וצרי ממחיתין להצטרף תפלתן של כל ישראל, ומכ"ש תפלת הצדיקים שהקב"ה מתאזמת לתפלתן.

ובתחילת צדיבור דברי המדרש הי"ל (קושיא צ') שהקדים הקב"ה שירי ישראל לפני המלאכים לעטם חש המיתה הנוכחם בצשר ודם ואינו צמלאכים, ובהמשל שהסמיך אליו מבואר דעטם הקדמתן משום יתרון מעלתם וחובתן, ויתבאר צהקדם דברי רש"י

השפיע על ישראל שיוכלו להשפיע על העיר, וזה הוא פירוש הפסוק אז יסור משה וצניי וכו' ויאמרו לאמר, צבאמירתם השפיעו על העיר כדי שיוכלו גם הם לומר שיר, וזהו ויאמרו לאמר שעיי אמירתם ויאמרו גם אחרים, ואננם האבות הקדושים לא היו צריכין לומר שיר צבא דייקא כדי להשפיע על זולתם כי הנפשות שציורו לא היו בכלל הכנס, גם לא היו ראויים לומר שיר, ע"כ לא אמרו שיר רק צבאשבה, משא"כ צים כי צורך לומר שיר צבא להשפיע לזולתם משה רבינו לכלל ישראל וצניי להעיר.

ואיתא צגמרא (סוטה דף מ"ט ע"ג) ותורת חסד על לשונה, וכי יש תורה שאינה של חסד, אלא זה תורה שמלמדת לאחרים נקרא תורת חסד, וז"ל דברי המדרש פיר פתחה צבאשבה שאלמו שיר צבא, ולבאורה למה היו צריכין לזה דבגי גם צבאשבה, רק ותורת חסד על לשונה שאי צריכין להשפיע לאחרים ע"כ הוצרכו לומר צבא, וז"ל מיום שצבא הקב"ה וכו' לא מלינו אדם "שאלמו" שיר להקב"ה ר"ל צבא עד שצבא אלו ואמרו שיר צבא, אמר הקב"ה לאלו הייתי מנפח ואין אז אלא שמה שאלמו אז ימלא שחוק פינו, וצבאות זכות אלו אומרים גם עכשיו שיר בכל יום וימחלו עוונותינו ע"י השיר כמו דאיתא צמדרש, וזכר שיתעוררו הנסים כמ"ש כימי אחרת צמדרש אראנו נפלאות וזכר לראות ציטועת כל ישראל ושמחתם צבאחמונות קרן התורה וישראל וצבאגלות כבוד שמים עלינו צבאכר צימיו אמן.

*

עוד אפ"ל צביאור דברי המדרש הי"ל צבאקדם דברי ק"י הישמה משה זל"ה (פי' וישב) על מה דאיתא צירושלמי (פרק ערבי פסחים) כתב צפרוע פרעות ציראל צבאחמוצ עם צרכו את כ', התנדבו ראשי עם צבאקב"ה עושה לכם ניסים חתי אמרין שיר, עפ"ימ"ש צבאכר כבוד חכמים כי ראשי עם היינו הצדיקים, שהם נעשה לכם צדין אינם מחוייבין לומר שיר רק שאומרים דרך נדבך, אבל שאר ישראל שעושה להם צבאחמוצין לומר שיר, וזכינו צפרוע צבאחמוצ ישראל שהם הצדיקים ראשי עם

צמכ"ש, וע"כ הקדומו לומר שיר, וצבאחמוצ אין צבא שלא ניצח א' מהם, וזיתא להשפיע שמה ימות א' מהם, וע"כ טעם הקדמתו לגדול מעלתם.

ונקדים מ"ש. הציד"ה זל"ה (וק"י הישמה משה זל"ה צבאחמוצ למשה קמיו פי' כן מדי"ט) לפרש הפסוק תכלת כי ידבר פי ויצרך כל צבא שם קדשו לעולם ועד וזהו הקב"ה הוא צבאן כליות ולב וידע צבאשבה אדם, א"כ למה צריכין להחפלה צבא, ופירשו דצבאחמוצ לצבי הקב"ה צביאחמוצ אין צורך לזה רק כדי שיתעוררו גם אחרים מקולו וידו וישבחו להש"ת, כמ"ש כבוד מלכותך ויאמרו וג' הודיע לצבי האדם צבאחמוצ, וז"ל הפסוק תכלת כי ידבר פי, ויצרך כל צבא שם קדשו, כדי שגם אחרים יצרכו את הש"ת על ידו, וזה הוא תכלית הצריאה שיהיו משפיעין גם על אחרים, וכמו שפי' צבאכ"ק צייה לעיתים אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת, היינו שלא תחזיק לעצמך את התורה שלומדת, אלא תשפיע גם לאחרים, כי לכך נוצרת שזהו תכלית הצריאה, ע"כ"ש זה הוא הטעם שצריך להחפלה צבא כדי שיתעוררו אחרים.

והנה אל הים לא היו צריכין לזה לעורר כל ישראל לחפלה, שהרי היו צבא אר, כמו שדרשו רז"ל (צמד"ר פ' כ"א ס' ה') שצבאחמוצ את לבן של ישראל לאצבים צבאשמים, ומצבאחמוצ ג"כ מחפלקין וזהו כי צורך לעוררין, ולגבי הקב"ה סגי צבאחמוצ צבא שבוה וידע צבאשבה אדם, וז"ל דברי המדרש מה תצטק אלי כה"ד ערם יקראו ואני אענה וכו' דאין צורך עכשיו להחפלה צבא דייקא כדי לעורר את ישראל, ול"ק קשיא היפ"ת דאין ראוי מכהן על מקום אחר, שם לא היה צורך לחפלה צבא רק ערם יקראו ואני אענה.

והנה כך כללם הוא רק לצבי חפלה שכיף יכול לכות להחפלה להצ"ה, אבל לצבי שיר אינו כן, דלא כל אדם זוכה לומר שיר לבורה כל העולמים וצריך זכות גדול שחבר לומר שיר, וגם שם כי כן שכלל ישראל השפיע על העיר שגם הם וכו' לומר שיר, ומקור ההשפעה הי' פי' משה רבינו

צרוז רחמיו ריחם עליהם ועשה להם נס ע"כ היו מחוייבים לומר שירה מלד כדין ואין למועז מחשש דילמא לא יאמרו כהוגן דכרי הוא מחוייב לומר כפי השגתו, וא"ש דברי המדרש שמשולם לא אמר אדם שירה להקצ"ה, ר"ל מנחת הכבוד כי מי יאמר זכיתי לצי כבודא לפני מלך הכבוד, עד שצאו אלו ואמרו שירה על שהיו מחוייבים מן הדין וצבן.

*

באופן אחר אפ"ל דברי המדרש ה"ל, בהקדם דברי הגמ' (מגילה י"ד ע"א) אין אומרים הלל על נס שנח"ל, והקשו בגמ' ויזחא מנרים דנס שנח"ל היכי אמרין שירה, כדתינא עד שלא נכנסו ישראל הוכשרו כל הארצות לומר שירה, משנכנסו ישראל לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה עכ"ל בגמ', וק"ל הישמח משה זל"ה (בפי בשלת) הביא בשם ס' ברית שלי בזה"ש נופך מדילי, דע"כ לא אמרו ישראל שירה על נס ויזחא מנרים גופא, כי על נס שנח"ל אין אומרים שירה, אבל על נס שנעשה במים דהוא כארץ ישראל אומרים, והיינו הלכו ביבשה בתוך הים, וא"כ נעשה נס בים דהוא כא"י לכך אז ישיר עכ"ל עוד כתב שם ר"ל ליתן טעם להא דכל הארצות לא הוכשרו לומר שירה רק א"י, עפ"י צד"ר (בראשית פי' ל"ב סי' ג') ואף שצחו של הקצ"ה אומרים כן מקצתו צפניו וכו', וידוע מה שכתבו דפניו שרי לשבחו דלא שיר לומר סיימתיכו וכו' משא"כ שלא צפניו, וזהו ארץ ישראל עני' ד' אלקיך צה וכו', והיינו טעמא דצרייתא דעד שלא נכנסו ישראל הוכשרו כל הארצות וכו', דה"י יכול להיות שהגלות השרת שכינה בכל מקום לכך הוכשרו, משא"כ אחר כך וכו', וז"ש אשירה לך כי גאה גאה, כפרש"י גאה גאה על כל השירות וא"כ כל מה שאקלם יש צו חוספת, וא"כ אין לשיר רק צא"י דהוי צפניו ולא שייך לומר סיימתיכו וכו', מ"מ אשירה דכרי סוס ורובצו רמא בים והוי כארץ ישראל ע"כ מקצת לה"ק.

ורבאורה דבה"ק ל"ב דכרי מפורש בגמ' דעד שלא נכנסו ישראל לארץ הוכשרו כל הארצות לומר שירה, וא"כ מ"מ צריכא לטעמא דנס שנעשה במים הוי כא"י וצ"ל הוכשרו כל הארצות אז, ואפ"ל

בהתנדב, אבל עם שהם הפחותים צרכו את ה' דהיינו צלויי עכ"ל, וק"ל פי' בזה"ש נופך כפרוע פרושה בישראל, דבישראל הוי רק פרעון על פירות מעשיהם לכך השירה רק בהתנדב וצבן עכ"ל.

והנה מי שאינו מחוייב לומר שירה ורק רוצה לומר בתורה נדבה אזי צריכה השירה להיות יותר נאה ומפוארת שיתראה לפניו ית' מאלו ה"י אומרים בדרך חובה כמו שהסביר החזה מלוצלין זל"ה"כ הא דפסקין אס טעה בקריאת שמע אינו חוזר ואם טעה בשמיעה עשרה חוזר, למח"ד למלך צמר ודס שאם אחד רוצה להביא לפניו דורן, לריך להשתדל ולהביא מן המוצר שצמחצחים ונאה ומסודרת ביותר כדי שיתראה לפניו, וזאת לא יקוצף עליו המלך באמרו מי חייבך להביא לי דורן, וזאת נדבה לך לעשות וקר למלך, עליך להשתדל שיהא המנחה מסודרת כיאות לכבוד המלך, לא כן הוא צאם המלך נתן לו ופקודה לכל אנשי מדינתו שכל אחד יבוא דורן לפניו ואזי אין מוקדקדן כל כך על איכות הדורן, ואף אם לא יבוא בערך גדולה וכבוד המלך, עכ"ל יש מענה צפוי להשתדק לפני המלך כי הוא צעמנו מרגיש חסרוננו שאינו ראוי להביא דורן כראוי לכבוד המלך, אבל מה שעשה כי המלך גר עליו, ומוכרח אני לקיים פקודתו כפי השגת ידי, וכוונתי לענין ק"ש שהוא חיוב מדאורייתא בגזירת המלך מלכו של עולם לאמרה בכל יום, ע"כ אף אם לא אמרה כהוגן לא חייבוכו חז"ל לחזור כי מוכרח הוא לקיים גזירת המלך כפי השגתו ויכולתו, וע"כ אין מקפידין עליו כ"כ ואפילו טעה מקצלין ממנו, משא"כ תפילה שמו"ע שאינו מחוייב מדאורייתא ע"כ כשעשה לריך לחזור כי אם הוא מתנדב להביא דורן למלך לריך להיות נאה ביותר ומקדקדים אחריו.

ובכו"ב לעניינו דהנה דורות הראשונים נעשו להם נסים בצוחתם כי ה"י להם מע"ע, וע"כ לא היו אומרים שירה, כי בתורה נדבה לא רצו לומר, ולמא לא יאמרו כיאות לכבוד המלך ונמא שאינו מודה רק ח"י להיפך, אבל בקריעת ים סוף שקיעה עליהם שר של ים הללו עו"ע"ו והללו עו"ע"ו, א"כ מה שנעשה להם נס ונצקע הים לא ה"י בצוחתם, כי"א שהקצ"ה

וזה"ש צמדדש אז ישיר משה וגו' הכ"ד פיה פתחה
בזכמה ודורת חסד על לשונה, שבי מחסדו
יחי להנעים כחן של ישראל שוכלו לפתוח פיהן ולסדר
דבריהם בזכמה, ולא נזכרו ולא נרמזו, ולזה"ש מיום
שצרה הקצ"ה את העולם ועד שעמדו ישראל על
הים, לא מנינו אדם שאמר שירה ר"ל צבחי' זו, ואף
הנביאים לא זכו אליה, ואין אז אלא שמחה שנא'
אז ימלא שחוק פיטו, דלעיל יזכו ישראל ג"כ אל הצבחי'
הבוא.

*

אז ישיר משה וצבחי' וגו', פרש"י ז"ל עלה בלבו
שיסיר וכו', ראוי להבין מה צורך להשמיענו
זה, ויודאי שעלה בלבו לפני העשי', דסוף מעשה
מחשבה בתחלה.

ב) במד"ר (פ' כ"ג סי' ד') אז ישיר משה וגו'
הכ"ד (משלי ל"א) פיה פתחה בזכמה ודורת
חסד על לשונה, מיום שצרה הקצ"ה את העולם
וכו', לא מנינו אדם שאמר שירה להקצ"ה אלא
ישראל וכו', ראוי להבין מ"ע לא אמרו אבות העולם
שירה על הנסים שנעשו להם, ומדוע דייקא ישראל
אמרו שירה, גם ל"ב הקישור אל הפסוק פיה פתחה
בזכמה.

ג) בנ"פ בפקדס מ"ד בספר"ק ייעז לב בשם א"ז
הב"ק מו"ה אלעזר ניסן זל"ה"ה עה"ס וירא
פנחס ויקח רומה בידו, עפ"י מלמח"ל (קידושין דף
מ' ע"א) מחשבה טובה הקצ"ה מרפה למעשה, בענין
כי אמרת חלקי נרופה היינו לירופי אוחיות, ותיקב
כשעלה במחשבת אדם לעוב, נעשה מה לירוף
אוחיות ונכתב בפועל לפניו יחי וכו', ע"כ תיקב
כשראה פנחס ועלה בלבו שיקח רומה בידו, ויגל ד'
את עיני פנחס וראה אלו האוחיות וכו', וכיון שראה
מעשה זו בירופי אוחיות זכר הלכך עיי"ש, ופי'
בזה ק"ז הייעז זל"ה"ה דכמ"כ בצדקתם כי מסופק
אם הוא מחוייב להעריח עצמו באחרים מחמת שבי
חולה מאוד, אך הש"ת הוא חוקר לב וכו', ומחשבה
טובה בפי' מרפה למעשה, ונעשה מה לירוף

עפמי"ש ק"ז צייט"פ (מאמר שפת הים סי' י') לפרש
דברי המדרש (פ' כ"ג סי' ו') אז ישיר משה וצבחי'
וגו' הכ"ד (תהלים י"ט) ואני אשיר עוזך אימתי
שעשה שעמדו על הים ואמרו שירה, ומה אמרו עזי
וזמרת י"ה, וארנן לבקר חסדך זה בוקר של מתן
חורב, כי ידוע שכל הנביאים צתת שצבוא אלו
הצבואה אע"פ שהוא צמדדש ועיי' מלך יתלשו כחוחיו
ויתקלקל צניו כמעט שתא' רחמי ממנו, כמ"ש
בדניאל כשדיבר עמו גבריאל בצמרה, אמר לא נשאר
צי כח וכודי נספך עלי וגו', ואני הייתי נרדם ע"פ
ארה וגו', מלבד משרע"ה לא הי' כן, וז"ש ודבר
ד' אל משה פא"פ כאשר ידבר איש אל רעהו וכו',
וא"כ לנאורה יקשה להבין לפי משאמח"ל (מכילתא)
ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל, שנא'
זה אל"י שכל אר"ה מראה באצבעו וכו', וכו' מהראוי
לישראל ליפול ע"פ ארה, ובעל ורדס עד כמעט
שתא' רוחם, ואיך קמו על רגלם ופתחו פיהם ואמרו
שירה, אע"כ אין זה מבוסס כ"א בדרך הכותן ליעף
כח וללאן אונים עצמה ירבה, להנעים כוחן של ישראל
לקום ולומר שירה וכו', וז"ש אשירה לד' וגו', לא
מכחי כ"א עזי זמרת י"ה ויחי לי לישועה, שיד הי'
הושיעה לי להתחזק בכה ולומר לשמו יחי וכו' ולא
נחשבו מנציחות וכן הי' צמ"ח, וכן לעתיד שנא'
כי עין צעין יראו וגו' עיי"ש ביאור הענין.

ומעתה אפ"ל דאח"י דעד שלא נגסו ישראל לארץ
הוכשרו כל הארצות לומר שירה, ואמנם בלחי' זו
שיכיו למעלה ממדריגת הנביאים א"א לזכות בזה"ל,
אלא לפי שבי' הנם צמים שהוא מקום טהרה, גם
שכבר השפיל הקצ"ה הסע"ה ושר של מזרים הוסר
ממשלתו, כמ"ש (ר"ל) צמדד"ר דברים פ"א י"ט) סוס
ורוכבו רמה צים סוסיהם ורוכביהם אין כתיב כאן,
אלא סוס ורוכבו זה השר שלהן, ע"כ מאז נתעלו
ישראל בלחי' א"י שהוא תחת יד הקצ"ה לבדו ויכלו
לומר שירה צבחי' גבוה כזו שלא זכו אליה כל
הנביאים, ואפשר דלצחי' כזו לא זכו אף האצב"ק
מעטם דאין אומרים שירה בזה"ל, ואף דעד שלא
נגסו ישראל לארץ הוכשרו כל הארצות, מ"מ לא
הייתה תחת ממשלת שרים החלוצים לא זכו לה,
וישראל על הים זכו לה מעטם כ"ל וכן וכו' לעיל.

התחלה זו שלא לשמה, בחי' חכמה יקרא, כדי שזכה אח"כ לתורת חסד על לשונה, ועד"ז בישראל בשעת קרי"ם שעלה בלבו לומר שירה, אלא שחששו פן לא יבי' ממשצתם זכר וצדורה לש"ש, ועי"כ אמרו שירה צפה כנ"ל, ח"פ קישור דברי המדרש הכ"ז פיה פתחה בזהמה ע"ד אחיכו חכם הרוואה את האגל, ועי"ז ותורת חסד על לשונה, שזכו להגיע למדריגת לשמה.

*

במד"ש (הוצא בישמח משה) הים ראה ויגם מה ראה, ראה ישראל באים ורכוש מנרים בידם עכ"ד המדרש ונ"ב.

ונ"ל פ' בהקדם דברי הראב"ע ז"ל עכ"פ החי' וראו את ישועת ד' וגו', יש לתמוה איך יירא מחנה גדולה של שש מאות אלף איש מהרודפים אחריכם, ולמה לא ילחמו על נפשם ועל בניהם, התשובה כי המנרים היו אדונים לישראל זה הדור היוצא ממנרים למד מנושריו לבדול עול מנרים ונפשו שפלה וכו' ואינם מלומדים למלחמה עכ"ד, אמנם סותר ד"ע שפי' לעיל עכ"פ וחמשים עולו בניו, וחמשים מזויינים חגוריו חומש למלחמה וכו', כי ביד רמה ילאו בכלי מלחמה, ולא כמו עצדים צורחים עכ"ל, ומה שבקשה למח לא ילחמו על נפשם אין זה קשיא, דמפני שאל' משרעבי מפני הצבחה החייצו וראו את ישועת ד' וגו' ד' ילחם לכם ואחם חתרישון, ע"כ אף שהיו צסכנה גדולה, עמזו בנסיון ולא נלחמו עם המנריים, אף שהיו מזויינים וגבורי חיל, אבל כן הי' רצון הבו"ת שלא ילחמו והשלישו רצון הבו"ת, וראו' לדבר שנמנעו רק לנעם זה, שהרי בג' ימי אפילה היו המנרים כולם בכפותים, העומד אינו יכול לישב וכו', וישראל נכנסו לצתיסה וכו' מחפשים במעמנויותם, וחי' בידם להרגם כולם וליקח כל כלי חמדתם וללאת מארצם באין מפרע, ומדוע לא קשיא להראב"ע שם אין לא לחמו על נפשם ונפש בניהם, ולא הי' צורך לצבורה ולא לבלי זיון, אפי"כ שנמנעו רק להשלים רצון הבו"ת, ונלשו על ככה שלא ללאת צורע ולא יקחו הרכוש צרוע כ"א בדרך שאלה.

אוחיות וירן לקראתם פתח האוהל, וכשראה אצרכם יירוף האוחיות וירן לקראתם, הבין שזאת הוא רצון הבו"ת וכו' עיי"ש.

ועד"ז אפ"ל לענינו כי משה וצניי היו מסופקים אם יאמרו שירה או לאו כי ראו שכל הדורות שלפניהם לא אמרו שירה, אולם מיד שעלה בלבו לומר שירה, ממשצה עוצה הקב"ה מרפס למעשה, ונעשה מה ירופי אוחיות אלו אז ישיר משה וצניי את השירה הזאת, וצראותם ירופי אוחיות אלו, מיד אמרו שירה, ולא פרש"י ז"ל עלה בלבו לומר שירה, ר"ל כי ממשצה העוצה הביאם לידי מעשה, ועי' ירופי האוחיות שנעשה ממשצתם הכרישו לומר שירה, והנה ידוע דבונת הלז הוא העיקר, והצניי"ש יודע ממשצתו של אדם וחי' מספיק זה בלבד, אלא שאתפ"כ יתרון צמואל שפתים, שלפעמים הממשצה בלבד אינה זכה וצדורה לש"ש, וסגולה הקול מעורר הכוונה כאמרו"ל, ומכ"ס הכצור"ק לא הוצרכו לומר שירה צפה, כי הי' כגי בממשצה בלב, כי היו דבוקים ואדוקים בממשצתם צו ית"ש תמיד בלי הפסק, צכוונה לש"ש בכל חנועה ובהרוא, וישראל אלא קרי"ם הבס שהיו ג"כ במדריגה מאוד נעלה כאמרו"ל ראתה שפתה על הים מה שלא ראה יחזקאל וכו', מ"מ מורא עלה על ראשם, פן לא יעמדו במדריגה זו ולא יהיו כל ממשצתם זכה לש"ש, עי"כ פתחו לומר שירה כדי להגיע עי' התעוררות הקול לכוונה אמתית לש"ש.

ובזה יבואר קישור דרשת המדרש למיכת הפסוק פיה פתחה בזהמה וכו', עפ"מ"ש ר"ל (סוכה מ"ע ע"ב) מ"ד פיה פתחה בזהמה ותורת חסד על לשונה, וקי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד, אלא תורה לשמה זו היא תורה של חסד, תורה שלא לשמה זו היא תורה שאינה של חסד, עכ"ד הגמ', והרי"ף צעין יעקב שם פי' בזה מאמ"כ פיה פתחה בזהמה, שכן היא דרכה של תורה ללמוד בתחלה שלא לשמה כדי שיקראוהו חכם, ואח"כ מציאתו ללמוד לשמה ותורתו תורת חסד עיי"ש, וי"ל עוד דחכמית ההתחלה שלא לשמה, כדי שאח"כ יציאו ללימוד לשמה, ח"פ פיה פתחה בזהמה, עי"ד שאמרו"ל (תמיד ל"ב ע"א) אחיכו חכם הרוואה את האגל, ועי"כ

שיחרר את ישראל וא"ל הרי אתם צרועים הרי אתם בני חורין, ועבד עברי יש לו הענקה עכ"ל ז"ל, וק"ל הישמת משה זל"ה כתב דעטעם שכי' לורך לשיחרורו, מפני שעדיין לא נשלם זמנם של ישראל ללאת, אלף שדילג הקצ"ה על הקץ ויאלף לסוף רד"ו כי לא יכלו להחממה עוד, אמנם קשה ע"ז דברי פירוש ה' מוכרח לשחררם מחמת שנלחם לסבול כוצד המכות, ח"כ השחרור לאו כלום הוא, דאונסא כמאן דלא עבד, וחירץ דקו"ל (צמס' ב"ב מ"ח) תלוו וזין זכין' זכין, דאגב אונסא חזוי גמר ומקנה, אבל תלוו ויהיב צמתה לא מהני, וכאן הוי תלוו וזין, דאם בזמן ההוא שיאלו כתיב וינלף את מלרים בשבר העבודה, ח"כ אלמלי נשאר שם עד השלים הזמן גם תלם לא ה' מספיק, והרכוש שנעלו הוי כמו פשרה דדינו כמכר עכ"ל ק"ל זל"ה, נמלא דמרכוש מלרים יש הוכחה שיאלו צרועים ופרעה שיחררם כדון, ולפ"ד הפר"ד שזכר צרכים מדין הענקה, בעכ"ה שכי' שחרור גמור וכדון, דבורה אין לו הענקה, ח"ש רש"י ז"ל בשביל ממונם ששאלים דע"ז נעשו משוחררים ואין לומר אונסא כמאן דלא עבד, והיינו טעם הכתוב כי שלחנו את ישראל מעבדו.

והנה איתא במדרש (ילקוט ראובני) שקצור שר של ים ואמר מה נשחנו אלו מאלו כללו עובדי ע"ז והללו עו"ז וכו', ולכאורה מה טענה הוא זו הלא המלרים היו רודפים את ישראל לאורגס, וקו"ל דרואה ניתן להללו בנפשו אף אם הכרך אינו לדיק יותר ממנו, אלף ל"ל ששבר של ים סבור ששחררם של ישראל ה' שלא כדון וה"ה צורחים ואין דיום של מלרים כרודפים, אולם מרכוש מלרים ראה וכושיג דשחררם ה' כדון, ולז"ל הים ראה ויום ראה רעו מלרים בידם והבן.

*

ד' ח"ש מלחמה ה' שמו, פירש"י ז"ל אף בשעה שחלף נלחם ונוקם מאויביו אוחז הוא צמדתו לרחם על צוראיו וכו' עיי"ש, ונל"פ עוד מאמר הכתוב בצוף הפרשה ויחמר כי יד על כס ו"ה מלחמה לה' בעמלק דור, פירש"י ידו של הקצ"ה אורמה

ועד"ז אפ"ל דברי המדרש ה"ל הים ראה ויום מה ראה רכוש מלרים בידם, דאמר ר"ל (במד"ר פ' י"ד ס' ג') כשאלו ישראל מהמלרים להשחיל להם כלי כסף וכלי זהב וכו', היו אומרים אין בידיו כלום, אומר לו ישראל אני ראיתי צביתך וצמקום פלוגי הוא, נמלא מהרכוש ה' רא' שעמדו ישראל צנסיגס ויפלו לישועה ד', ולא צמחו צורע בשר וצורך מלחמה, וע"כ היו ראויים לנס שלא כדרך הטבע צקרי"ם, ולא הוצרכו לפעולה עצמית צדק מלחמה, ח"ש מה ראה רכוש מלרים בידם וע"כ וינ"ס.

והנה איתא במדרש ילקוט (רמז רמ"ד) ויסע משה את ישראל מים סוף הסינן צעל כרחם, שעטרו מלרים סוסיסה צחכשיעי זהב וכסף ואצנים עוצות וכו' לפיכך הוצרך להסינן צעל כרחם, ולכאורה ל"ב דברי צהשאלת כליהם כתיב דבר נא בצאני העם וגו' ודרשו ר"ל (צרכות דף ע' ע"א) אין נא אלף לשון בקשה, ח"ל הקצ"ה למשה לך אמור לישראל בצקשה מכס שאלו מן המלרים וכו', הרי דלא ה' רואם להרצות מרכוש מלרים, וכו' לורך לבקשם על ככה, ומודע נשתנה דעתם אח"כ והוצרך להסינן צע"כ, ואפ"ל בפשטות דמפני שבמלרים היתה לוויי הבו"ת על כך שישאלו, ולא ה' ההצצרות ונסיון צדק, וזהו ה' לורך להזכירם ולבקשם על כך, משא"כ אחר ציזת הים שכבר נלעוו ליסע משם ה' ההצצרות והנסיון על הסינן וע"כ ה' לורך להסינן צע"כ ולסייע בידם והבן.

*

במד"ש הים ראה ויום מה ראה, ראה ישראל צאים ורכוש מלרים בידם, ונ"ל, ונל"פ צהקדם לצאר הכתוב ויהפך לצב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשית כי שלחנו את ישראל מעבדנו, פרש"י ז"ל ויהפך בשביל ממונם ששאלים, ונ"ל דאין זה טעם המפורש בכתוב כי שלחנו את ישראל וגו', הרי שהתחרטו על טעם השליחות ולא על חסרון הממון.

ואפ"ל צהקדם דברי הפר"ד שכתב דישאלו זה צרכים מדין הענקה, עפ"י"ד במדרש שפרעה

ממון ונפשו של אדם ממחדתו, גם מה צורך לעסוק זה כדי שלא יאמר אותו דליק, וגם בלא זה יקיים הש"ת הבטחתו.

וְכָל אֱלֹהִים בָּחַח וַיִּתְּבָרוּ בַּקֶּדֶם מִה שֶׁקָּשָׁה הַחֲבוּ"שׁ
 על מ"ש הרמ"א ז"ל (סי' תרפ"ב סי"א) דאם שבת לומר על הנסים בצבמ"ז, כשמגיע לברחמ"ן יאמר הברחמ"ן הוא יעשה לנו נסים וכו', והחבו"ש דהו"ן דין זה וטעמו דאין להחפול שיעשה לו נס, והבוא ראי' מהא דאמרינן בגמרא (ברכות ס' ע"א) היתה אשתו מעוברת ואמר יו"ר שחלד אשתי וכו' הרי זה תפילת בוא, ופריך מהא דתניא ואמר ילדך בת שנה לאח דין צעמא וכו' מיד נהפכה לבת, ומשני אין מחזירין מעשה נסים, ואי נומא דמותר להחפול שיעשה לו נס, עדיין תקשה דאמאי הוי תפלת שוא הרי יכול להחפול שחלד וכו' דרך נס, אלא ודאי שאין להחפול על נס.

והישיועות יעקב מתחן שיעת הרמ"א ז"ל עפ"י המדרש בפסוק אל תירא אצרכי מגן לך שכרך הרבה מאד, הכל יודעין שאצרכי מגן לך, והכוונה בזה דהנה אמרו רז"ל (שבת דף ל"ב ע"א) שאם עושין לאדם נס מנכין לו מחיותו, אמנם כשהנס מפורסם ועי"ז נחקש ש"ש, הנה ניתוסף לו זכות חדש בצביל קידוש השם, וז"ש אל תירא אצרכי מכה נכיון הזכות ע"י הנסים, כי אצרכי מגן לך והכל יודעין שאצרכי מגן לך, ועי"כ שכרך הרבה מאד וכו', ועי"כ על נס מפורסם לרבים ראוי להחפול כדי שיתקדש שמו ית' עכ"ד, והנה במסכת תענית (דף כ"ד ע"א) מבואר דאסור להיות מומעשה נסים גבי מעשה דאלגזר א"ת בירחא שנחמלא אולרי חטים בדרך נס ואמר לבתו הרי בן הקדש עליך ואין לך בהן אלא באחד מעיני ישראל, וכתב רש"י ז"ל משום דמעשה נסים הוא ואסור לאדם להיות מומעשה נסים כדאמר לעיל (דף כ' ע"ב) ואם עושין לו נס מנכין לו מחיותו.

אמנם עפ"י המבואר בדברי הישיועות יעקב דאם הוא נס מפורסם ונחקש ש"ש על ידו אין מנכין לו מחיותו, אפשר דבה"ג מותר להיות מומעשה נסים, וכתב בענין הרכוש שהזכיר מומרים ה"ב

לשבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית, ומכיו כס ואלו נאמר כסא ואלו השם נחלק לחזיו, נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו ית' השם שלם והכסא שלם וכו', ובפסוקי"ק פי' הפסוק (תהלים כ') ימלא ה' כל משאלותיך, שזה ית' כל משאלותיך שיתמלא השם ית' שמו שלם, והאגליך הק' האריך לבאר שיעקר מלחמת עמלק היינו מלחמת ה'ה"ר, כי עונותינו מוסיפים בה בשנו של עמלק הוא ס"מ הוא השנו וכו' מ"שאל לר"ך ללחום מלחמה זו עכ"ד, והנה זה א"א רק בצור הש"ת, דלחמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו כמו שאמר הכז"ל, נמלא הקב"ה הוא בלחום מלחמת עמלק בכל דור ודור, והתכלית מה שיהי' שמו שלם כשימחה שמו של עמלק כולו.

וזה הכתוב ה' א"ת מלחמה שהקב"ה הוא בעל מלחמה כמ"ש מלחמה לה' בעמלק מדור דור, ותכלית מלחמה זו ה' שמו, שיהי' השם שלם, שאין השם שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, ולזה הקב"ה מסייע לכל א"ת מ"שאל ללחום עם שרו של עמלק הוא הס"מ הוא ה'ה"ר כדי שזוכה לבחי' ה' שמו, וכשי"ת יעזור שצמינו זוכה לזה להיות שמו וכסאו ית' שלם.

*

ויאמר ה' אל משה הנני ממעיר לכם לחם מן השמים ויאלו הכס ולקטו דבר יום ביומו, לכאורה תיבא לכס כמיותר, גם מה שאמר ולקטו דבר יום ביומו תיבא דבר מיותר וז"ל, ובמדרש (בבבא ב"ב נ"א) כיום ראה ויומו מה ראה ישראל באים ורכוש מנרים ביום וז"ל.

ונקדים לבאר מהמ"כ (בפי' ב"א) דבר נא בצינו הכס וישאלו וגו' פי' רש"י אין נא אלא לשון בקשה, בבקשה מנחם הכהנים על כך, שלא יאמר אותו לר"ך אצרכם ועצדום ועינו אותם קיים בהם, ואחרי כן יאלו ברכוש גדול לא קיים בהם, ודקדקו המפורשים דתיבא בהם שהוכפל שני פעמים מיותרים, עוד הקשו בקשה זו למה כיון דכל אדם לבוע אחר

ומשגחתו, אמנם כ"ז יועיל לצני עלי אשר המה מועטים, כי לאשר הוטבע כן טבע לא יתפעל האדם מחמתו, ולא לר"ך הצבונות גדול ועמקות נפלא, לאשר הוא רגיל בחמידות אינו מתפעל ממנו כאשר ביאר זאת בחוצה הלצות טבוע עמו בצריכות, אולם כאשר יקרה אחז דבר ניסוי חדש מה שחזן לעצב, הנה זאת תפעול התעוררות גדול בלב הרואים לידע כי להי הארץ זכטבע וכל אשר בה.

והנה המן שהמטיר השי"ת לישראל מן השמים כי דבר ניסוי היפך הטבע, כי הטבע מחייב להמיה לחם מן הארץ ולא מן השמים, ולפי"מ דקיי"ל חסור להיות ממשע נסים איך אכלו ישראל את המן, אמנם לפי האמור דכאשר ילמח קידוש השם ע"י הכס אז מותר להיות ממנה א"ש, כי בלמח אין לך קידוש השם גדול מה שהוא לגמרי היפך הטבע עד קלה האחרון, ועי"ז יכירו וידעו כל באי עולם כי ה' הוא חלקים משדד הטבע, וזהו אומרו הני ממטיר "לכם" שיהי לעצמכם ותוכלו להיות ממנו, הגם כי הוא לחם מן השמים והוא דבר ניסוי ואסור להיות ממשע נסים, ע"ז אמר ויאל העם ולקטו דבר יום ביומו דייקא, כי מן המן ידעו לספר כבוד השי"ת, ודברי נפלאותיו ויטחו בכל יום ויום, כענין אמרו יום ליום יציע אומר, אשר נזה יהי קידוש השם גדול מאוד, ועי"ז מותר להיות ממנו כדברי הישועות יעקב וכו'.

*

ויאמר ה' אל משה הני ממטיר לכם לחם מן השמים וגו' למען אכסנו הילך בחורתי אם לא, פירשי ז"ל הילך בחורתי, אם ישמרו מצות התלויה בו שלא יותירו ממנו ולא יאלו בשבת ללקוט עכ"ל, והרמב"ן ז"ל העתיק דברי רש"י ז"ל וכתב עליו ואינו נכון, אבל הוא כמו שאמר המאכילך מן צמדד וגו' ולמען נסותך להבייך בחרייתך כי נסיון הוא לכם, שלא יהי לאדם מזון ולא יראו לכם ענה צמדד, רק המן שלא ידעו מתחלה ולא שמעו מאזותם, ויורד להם דבר יום ביומו וירעיבו אליו, ועם כל זה שמעו לכתב חת"ו השם לא מקום לחם, וככה אמר לכם

מטעה נסים, כפי רש"י וישאלום אף מה שלא שאלו מהם היו נותנים להם, ואמר"ל במ"ס צבורות (דף ה' ע"ג) חין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים טעונים מכספם זכבם של מארים, וא"כ א"ל להנות ממנה ומחויבים להקדישו ומה יריותו עם הרכוש, אמנם זאת לקחו הרכוש רק להשלים רגון הצו"ת א"כ אדרבה יתוסף זכותם ושפיר הותר להם להיות ממנה, וע"כ אמר השי"ת שנין השאלת כליהם לא יהי לכוונת תועלתם כי אז ואסר להיות מהם, רק כוונת השאלה יהי למען קיום מאמר השי"ת אל הצרכם, ועי"ז צודדי לר"ך אזהרה רבה שלא יכוונו להנאת עצמם ויטליכו תאות נפש מנגד, רק יכוונו למלאות רגון השי"ת שיקיים הצעתו אל הצרכם, וז"ש דבר נא בלזני העם אין נא חלל לשון בקשה, בצקשה ממך הזכירים על כך, היינו שלכוונה זו יהי השאלה כדי שלא יאמר אותו לידע וכו', וממילא יהי מותר ליכנות מהם אף כי הוא ממשע נסים ולא יהי מחויבים להקדישו, וזהו אמרו כדי שלא יאמר אותו לידע, ועבדום ועינו אותם קיים בהם דייקא, ואח"כ יאלו צרכם גדול לא קיים בהם כי אינו שלהם ומחויבים להקדישו, ולא יבקש מהם שיהי כוונת השאלה רק לעשות רגון ית' ולהרבות כבוד שמים ולא בשביל תאות ותמדת הממון. ועפי"ז יתבאר המדרש דכא ידוע דעל הים כי קטרוג גדול מה נשתנו אלו מאלו, אולם כאשר ראה שר של ים ישראל באים ורכוש מארים צידם דייקא, דהיינו שהוא שלהם ואינם מחויבים להקדישו, ומזה מוכח אשר כל כוונתם ה' למען יתקדש ש"ש, ע"כ ויגוס כי עי"ז נסתמו פיות המקטריגים.

והנה אמרו חז"ל (יומא דף ל"ח ע"א) כל מה שצדק הקציה לא צדק חלל לצדודו, כי מכל הנצרכים שבעולם יש ללמוד מציאות השי"ת וגדולתו, כי חכמת הפעולה תמיד על פועלה כמבואר בחוצה הלצות שער הצחיה, וכמ"ס השמים מספרים כבוד ח"ל ומעשה ידיו מגיד הרקיע יום ליום יציע אומר וכו', כי צהצבון האדם מעשה השי"ת וצריאיו הנפלאות חדשים לצרכים, יגיע אליו היראה וההכנעה, וכמו שמשניו בצרכם אבינו ע"ה שמה הפלוא ענה והגדיל תושי' להאמין במציאות השי"ת ואחדותו

רשות אחרת עמו, וכל העולם כולו שלו מותר בכל העולם כולו, והיא כרבי עיי"ש צמד"ר, וכמו"כ מה"ט ה' יכול הקב"ה להוריד המן בשבת, וי"ל ששבת המן בשביל ישראל, דהאחר להם לקטתו משום חתומין והולאה, כדעתם ז"ל (עירובין י"ז ע"ב) אל יאח איש ממקומו, אל יאח עם הכלי ללקוט המן, ועיין בחס"י שם דתרוויאכו משתמשי מיניי הולאה ותחומין.

ודנה אמר"ל יומא (ע"ה ע"א) בחיב ירד המן עליו, וכחיב ויאל הכס ולקטו וכחיב שמו הכס ולקטו, (פירש"י ירד המן עליו אלמא בתוך הממחה כי יורד, וכחיב ויאל הכס ולקטו ויאל מחוץ לממחה משמע, וכחיב שמו משמע למקום רחוק) הא כי"ד לדיקים יורד על פתח בתיכם, ציונים יאלו ולקטו, רשעים שמו ולקטו עכ"ד הגמ', ולפי"ז ה' אפשר שירד המן לדיקים, דליכא לגבייהו איסור חתומין והולאה, שירד על פתח בתיכם, ואפשר דמפני שלא ה' רוב הדור צמדריגה ז', ע"כ לא ירד אף לדיקים משום לא פלוג, אמנם אלמלי ה' כי ישראל צמדריגה ז' שירד להם המן על פתח אהליכם, ה' יורד המן גם בשבת.

ובזה יתורץ קושית המפרשים ז"ל (קושא"ז צ') דע"כ לא אמר להם משרעי' מלוא השבת ציוס הראשון שהי' עדיין לפני הקף, כי ה' משרעי' מפנה שכל ישראל יזכו למדריגת הדיקים וירד להם המן גם בשבת, והגם שהקב"ה אמר לו והי' ציוס הששי והכינו בשבת האיווי, אפשר שנאמר על תנאי, ע"ד שאמר"ל (ע"ז ה' ע"ב) למימרא דאי לא חטאו, והכחיב פרשת יצמות ופרשת מלות, וחילולו בגמ' שנכתבו על תנאי עיי"ש, וכמו"כ הכא אפשר שהיווי והי' ציוס הששי על תנאי נאמר, אבל משרעי' ה' מפנה שלא יעטרך לזו"ת את ישראל צדק, כי עדיין תלוי בצחירתם ואולי יזכו במעשים וירד להם המן גם בשבת, וע"ד שפירשתי נאמרם ז"ל (סוכה"ד ק"א ע"א) ח"ל ר' יוחנן ל"ל לא ינחא לי למרייכו דאמרת עלייכו הכי וכו', דמלחא דתליא בצחירה, לא ינחא להקב"ה שיתאמר העושה צדקה דיבור, כי אולי יזכו ישראל ויחזקו בגמ' עיי"ש, ואפשר דמ"ט המחין

עוד וזכרת את כל הדרך וגו' ולמען נסותך לדעת וגו' החשמוור מלואיו אם לא וכו', והולכים צמד"ר וכו' ושלא יהי להם לחם רק מן השמים דבר יום ביומו לנסותם ולהענין להם צחירות שואמנו צו לעולם עכ"ל הרמב"ן ז"ל, ולשני הפירושים י"ב צלשון הפסוק הילך בחורתי, לפירש"י ה' לו לומר הישמרו מלואי, גם לדעת הרמב"ן שהסיון צעין האמונה קשה ג"כ בלשון הילך והל"ל למען אנסנו אם יאמנו לדברי, עוד יל"ד למה הולך הכתוב להזכיר דבר והפירו הילך בחורתי אם לא, ומזבן מלואי שהמלאות הוא דבר והפירו דל"כ אילו בגדר נסיון כלל, ומלוא אם לא כמה מיותרים.

צ' ויהי ציוס הששי לקטו לחם משנה וגו' ויבזלו כל נפשי. בעדכ ויגידו למשה ויאמר אליהם הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קודש וגו', פירש"י מלאן יס ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת שנגמרה לומר להם והי' ציוס הששי והכינו וגו', עד ששאלו את זאת, אמר להם הוא אשר דבר ה' שנגמרה לומר להם, ולכן ענינו הכתוב שאמר לו עד חנא מאתם ולא הולאו מן הכלל, וצמד"ר (פ"ר כ"ב סימן י') וייתורו אנשים ממנו וכו' מיד ויקלף עליהם משנה, כיון שכעס שכה לומר להם שילקטו ציוס הששי שני עומרים לאחר, כיון שהלכו ולקטו ציוס הששי ומלאו כפלים, בזה הנשיאים ואמרו למשה וכו', וע"ז נאמר עד אבה מאתם שהוא מכנים משנה בכללם עכ"ד המדרש, והקשו המפורשים מדוע לא אמר להם מלוא השבת מיד ציוס הראשון, שהרי ירד להם המן בראשון בשבת תחלה כדאי בגמ', ולא היה עדיין לפני הקף שהותורו ציוס כצ'.

וגל"פ בהקדם קושית המפורשים ז"ל מדוע לא ירד המן בשבת, כמו שהקב"ה מוריד גשמים ועללים בשבת, ואמר"ל צמד"ר (צדאשית פ"א ס"ה) טורוסורפוס הרשע שאל את ר"ע אם כדבירך שהקב"ה מכבד את השבת אל ישב בה רוחות, אל ייריד בה גשמים, ח"ל אמשול לך משל לשנים שהי' דין צחצר א', אם אין זה נוהג עירוב זה נוהג עירוב שמה מותרין לעולם צחצר, אבל אם ה' אחד דר צחצר כרי הוא מותר בכל הצחצר, אף הקב"ה לפי שאין

המנוסה, וכפי הרמב"ן ז"ל שיתבאר אמונתם החזקה ולהעביר להם באחרונה זכו, ואם לא יזכו להשתלם בשמירת התורה אז יהי הנסיון באופן כ"י אם ישמרו מצוות התלויות בו ולא ילאו בשבת ללקוט, שגרמת הנסיון ע"י שעברו וכוותירו, וזה"ש למען אנחנו הילך בתורתי אם לא, שצחי הנסיון ישמרה כפי בחירתם, אם ילכו בתורתי יהי הנסיון ע"י העושה כנסיון הנדיקים להעביר להם באחרונה בדברי הרמב"ן ז"ל, ואם לא אז יהי הנסיון באופן כ"י אם ישמרו מצוות התלויות בו כדברי רש"י ז"ל ושימרה נרמזו בקרא.

עוד יל"פ הילך בתורתי אם לא, שהכוונה על כלליות התורה והעסק בה, ועפ"מ"ש רש"י ז"ל עה"פ למען יראו את הלאה אשר האכלתי אתכם וגו', ציני ירמי' בשהיה ירמי' מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ועסוק בתורה מהיכן נתפרנס, הו"ל להם ללכת המן, אמר להם ראו דבר ה' וכו' וזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחים יש לו למקום להכין מזון ליראיו עכ"ל, ואפ"ל הכוונה בזה דוודאי לא ה' כוונת הנביא שלא יעסקו בפרנסתם כלל ויירד להם לחם מן השמים, כי לא זכו לזה כ"א דור המדבר, ולימות המשיח ג"כ ירד המן לישראל כמבואר בדברי ר"ל, אמנם איתא בספרי"ק דפי' המן יש סגולה השפעת פרנסה לכל דורות ישראל, ומהמן שירד לישראל במדבר, נמשך ליורד השפעה לכל העוסקים בתורה, וזה נרמז במאמר"כ למשמרת לדורותיכם, וזכה הוכיח ירמי' הנביא לאנשי דורו שצאו צעגות לעדקות מהיכן נתפרנס ואין נניח מלאכתנו ועסוק בתורה, הו"ל להם ללכת המן ואמר להם ראו דבר ה' וכו' וזה נתפרנסו אבותיכם, ומשם נמשך השפעת פרנסה לכל עוסקי תורה.

וע"כ החיוב על כ"א מישראל אף אם עוסק במי"מ או במלאכה, צריך לקבוע עיתים לתורה, ותחלת דינו של אדם ליום הדין שואל לו קבעת עיתים לתורה כאמר"ל במסכת שבת (דף ל"א ע"א), ואל ידמה צעניו שצוה מחסר פרנסתו, אבל צריך להאמין שנמשך השפעת פרנסה לעוסקי תורה מפי' המן, וז"ל הפסוק

משע"ה מלאמרה להם ציוס הראשון, אמנם ציוס השני דכתיב ולא שמעו אל משה וזויתירו וגו' השני משע"ה כי לא זכו כולם למדרגת הנדיקים, ע"כ אז ה' זמני למסור להם מצוות השבת, שיכינו מיום הששי לשבת כי לא ירד המן בשבת, אלא מתוך שבעם שבת וא"ש דברי המדרש.

ולדרב"נו יתבאר הכתוב למען אנחנו הילך בתורתי אם לא, ופירש"י ז"ל אם ישמרו מצוות התלויות בו שלא יותירו ממנו ולא ילאו בשבת ללקוט, (עין קוש"א ח' לעיל) דהנה צ"י בחינת נסיונות ית, אחד נסיון הנדיקים שהוא ע"י העושה, כענין והאלקים נסה את אברהם, ופי' הראצ"ע ז"ל בשם הגאון שענינו להראות נדקתו לצ"ח, והרמב"ן ז"ל פי' להו"ל הדבר מן הכח אל הפועל להיות לו שכל מעשה טוב, לא שכל לב טוב בלבד עיי"ש, וצחי כ"י נסיון הבא ע"י גרמת החטא, כגון נסיון הזה אם ישמרו מצוות התלויות בו שלא ילאו בשבת ללקוט, דאלמלי זכו ישראל ה' המן יורד להם בשבת, ולא ה' במציאות נסיון הזה כלל, וכעין שפי' הראצ"ע ז"ל (צ"י ראה) עה"פ לא תשמע אל דברי הנביא הו"ל וגו', כי מנסה ה' אלקיכם אתכם וגומר, בעצור שעצור ולא המיתו וכו' עיי"ש, דענין הנסיון הזה ע"י גרמת החטא, והוא ע"ד העונש וההתגברות בזה קשה מאוד, וככה אנו רואים בדורות האחרונים שישים הרבה נסיונות, שלא ה' בגדר נסיון כלל בדורות הראשונים, ובפרט בזמן שהי' הביהמ"ק קיים שראו כל צער כבוד ה', וכ"א מישראל ה' לו אימה ופחד מהדר גאווה ית, ע"ד שאמר ז"ל (ירושלמי דמאי מ"ד ה"א) שאף ע"כ לא ה' משקר בשבת מאימת שבת עליו, וצחות הדורות לא ה' נסיון כ"כ בשמירת התורה ומצוות, משא"כ בדורות האחרונים שע"י גרמת העונות נעשמו בהסתרת פנים ר"ל, ואין שום פחד ואימה לעשות ככל העולה על רוחו, גדלו הנסיונות מאוד ה' ישמרינו.

ועד"ז יתפרש הכתוב למען אנחנו הילך בתורתי אם לא, ולדרכינו נאמרה הכתוב על תנאי, ותלוי בצחירתם של ישראל, שאם יזכו יהי' הנסיון ע"י העושה כנחי' נסיון הנדיקים, שהוא להראות נדקת

(ג) גם י"ב לשון רש"י ז"ל ועל כרחי אני זקוק לפרש וכו', דלמה לו לומר ועל כרחי, וזבל המקומות מזכיר פירוש הפסוק בלבד ולא אמר על כרחי וכו'.

וירבאר בהקדם לפרש מאמ"כ (צפ"י יתרו) וישמע יתרו כהן מדין וגו' את כל אשר עשה אלקים למשה ולעשראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים, פירש"י מה שמועה שמע וזא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, ויל"ד מדוע נקטו ר"ל בני תרתי דייקא, והכרח נסים נעשו לישראל זהלם.

ונקדים דברי הגמרא (סוטה דף י"א ע"ג) ג' היו בלחות עזה (של הכה נתחכמה לו) בלעם ואיצ ויתרו, בלעם שיען מהרג, איצ ששחק יידון ביסורין, יתרו שצרח זכו מצוי ציוו שיצבו בלשכת הגזית, ורצוי להתבונן ה' מדוע בלחמת צרח יתרו ויתכן ואלמלא נשאר שם ה' יכול להצטרף עם איצ שחי לדיק ולהתגבר על עזה בלעם הרשע, (ג) קשה על איצ למה שחק על עוול הכורחה של הכה נתחכמה, דמנינו בפסוקי איצ שנלחם נגד כל עושי עוול במוסר"פ, (עו"ש סו" כ"ט) שמונה הכוזב זקוקות כי חללט עני משוע ויתום ולא עזר לו, והאצרה מתלעות עול ומשניו אשליך ערף, ואיך כאן שחק ולא מיתח כלל. (ג) לריד לבין סבבת פרעה ויועלי מלרים שהיו רשעים בהחלט ורצו לעשות לישראל רעה בכל יכולתם, איך לקחו להם ליועלים יתרו ואיצו שהיו שניהם לדיקים, הגם שאפשר שלא הכירו את יתרו לדיק אבל איצ ה' מפורסם לאדם את חסד וישר ירא אלקים שאינו סובל עולה, ולכל היותר יעלה בידם לרעותו ששחק ולא ימחה נגדם, מה להם לגרם הזאת ליקח ויועלים שיחיו לריבים לפעול אללם שישחקו, ה' יכולים ליקח ויועלים שיחיו מדברים בלונס, (ד) קשה למה נעשה איצ על שחק, הלא בלל"ה לא ה' מועיל מחמתו כיון שנשאר יחיד נגד בלעם ומה ה' יכול לעשות.

אמנם יתבאר הענין בהקדם דברי הרמב"ן ז"ל בפסוק הכה נתחכמה לו חל"ק: לא ראה פרעה ותכמי ויועלי להכותם בחרב, כי תהי' צגידה גדולה להכות הם: העם אשר באו בענת המלך הראשון וכו', אבל אמר שיען לך חכמה, שלא ירגישו ישראל כי באיצה

הני ממעיר להם לחם מן השמים וגו', למען חסנו הילך בתורתי אם לא, והכוונה על הנסיון בעסק התורה, דלמלי ה' עונת מהיכן תתפרנס לזדקת, לא ה' נקרא בשם נסיון כלל, דאין הקצ"ה בא בטעויות עם בריאותו, אבל לפי שמשך מירידת המן השפעת פרנסה לכל עוסקי תורה, נדחה עונת מהיכן תתפרנס, וקיים ועומד הנסיון הזה לכל הדורות הילך בתורתי לקבוע עיתים לתורה, ואפשר דמה שכלל הכוזב לפרש דבר והפירו הילך בתורתי אם לא, ירמוז דאף צדור חלש שכת התורה בשפלות מאד, מ"מ אם הולכין בדרך התורה וקובעים עיתים לתורה כ"א כפי יכולתו, נמשך לו השפעת פרנסה מהמך, ול"א למען חסנו הילך בתורתי אם לא, ר"ל בין אם ילכו בתורתי אם לא, עומד וקיים הנסיון הזה ע"י השפעת פרנסה מירידת המן.

*

ובוקר וראיתם את כבוד ה' בשמשו את תלתיכם על ה' ונחמו מה כי חלנו עלינו, פירש"י ז"ל שתרעמו עלינו את הכל את ציכם ושיכם ובתוכם ועבר רב, ועל כרחי אני זקוק לפרש חלנו בלשון חפענו, מפני דגשות וקרייתו, שאנו ה' רפה הייתי מפרשו בלשון חפענו, כמו וילן העם על משה, או אם ה' דגוש ואין צו י"ד ונקרא חלנו, הייתי מפרשו לשון חתלוננו, עכשיו הוא משמע חלנו את אחרים כמו במרגלים וילינו עליו את כל העדה ע"כ, והנה הגם שפירוש רש"י מוכרח מלשון הכוזב, שהרי דיבר משה אל הכלל ישראל ולא אל הערב רב, שהם לא ראו את כבוד ה' שהיו חוץ לעניים, וגם המן לא ירד להם ולא אכלו רק מתמית המן כמבואר בדבריהם ז"ל, א"כ בהכרח ז"ל שמשך רביון אמר זאת להכלל ישראל שהם המלניים את אחרים, עכ"ז הענין פליאה נאצבה, דכ"מ מנינו להיפוך שהעיר ה' תמיד אכן נקף לישראל כמ"ש בנחמא העל שחת עמך, ופירש"י הערב רב שקבלת מעמך הם שחמו והשחיתו, וכן נשאר החטאים הם היו הבורחים, ואיך נעשה כאן התהפכות כ"כ שהכלל ישראל הרעו את העיר על משה ואהרן וכו' היו העיר לריבין להם, וגם בלל"ה היו מושחתין ממקורם הרע.

יעשו צהם זכר, וזענין שלא ראה לצוות לשיר העצמים אשר לו להרגם בחרב המלך, או שישליכו אותם ליאור, אבל אמר לעם באשר ימלא כל איש ילד יהודי ישליך אותו ביאור, ואם יעקב אבי הילד אל המלך או אל שר העיר, יאמרו שיצא עדים ויעשה צו נקמה, וכאשר הותרה רצונת המלך, היו המלכיים מחפשים בצמים ומנאפים הילדים משם וכי, מבואר כי התחלת הציור כי בדרך ההתחממות לחפות על מעשיהם שלא ירגישו ישראל כי באיבה יעשו צהם, גם נמנעו מהלכסם בצמח המלך כי יחשב לצגידה גדולה זכר.

ועד"ו יובן גם ענין החלומה שהיו ישראל מלונים את הערצ רב, דבאמת היו תמיד העיר אכן נקף לישראל כי"ל, אולם הם צלצדם לא היו צהם כח לפתוח את צי"ל, כי מן מהבשרים ישמע לעצם הערצ רב, ורק ע"י שנמלאו גם מישראל כאלו שהתחצרו עמהם ע"י קבלו חיזוק ואומץ ופנים של חושפה להסית את ישראל, נמלא אותם שנתחצרו אל העיר הם היו הגורמים אל החלומה, שעל ידם קבלו העיר חיזוק ואומץ, וחולסם לא היו ציכולתם כלל להסית את ישראל, וצפועל לא היו הערצ רב המלונים את ישראל, אבל הכח היה מצוי ישראל מאותם שנתחצרו אל העיר, והם היו עיקר המלונים שצ"י התחצרותם אל העיר היו מחפשים על כל מעשיהם, וצ"ש רש"ל ועל כרחי איז זקוק לפרש כן, דייק בלשני' שלא נוחל לי לפרש הפסוק כן שהיו ישראל מלונים את העיר, אבל צע"כ נר"ן לפרש כן כי האמת כך היה שאותם צי"י שהתחצרו אל העיר הם היו עיקר הגורמים אל החלומה, אע"פ שלמעשה צפועל היו העיר המלונים את ישראל.

ואפשר שמועם זה לא זכה יתרו להיות צמ"ח וכמו שהוצא בצע"ס"ת בפסוק ויהי נמחרת בשם המדרש תנחומא שיתרו לאחר מ"ח צא, ודורש עליו מקרא זה (משלי י"ד י') לז יודע מרת נפשו וצשמחתו לא יתערב זר, אמר הקצ"ה צי"י היו צעצוד מלרים ויתרו כי יושב שוקט וצומח, אינו דין שיסמח בשמחת החורב עכ"ד המדרש, ולדרכיו י"ל מפני שהיה גם הוא צאוחו ע"כ מתחלה כאמרי"ל, וערס שצרת ה"י להמלכיים חיזוק על ידי ישיבתו ציניהם, נמלא הי"ל חלק קצת צעצוד ישראל, ואף שצרת אחיב ויעשה תשובה מ"מ לא ה"י ראוה לשמח בשמחתם.

ולדרכיו יתבאר דברי רש"ל מה שמועם שמע וצא וקיעת ים סוף ומלחמת עמלק עפ"י

ובזה יובן מה שלקחו להם יועלים לדיקים, כי ע"י יכלו לחפות על כל מעשיהם הרעים ולחרץ כל רשעתם ולומר הרי לדיקים יושבים צמוענת המלכות והסכימו על עתוהו, ומה שיעכבו על ידם מלגזור גזירות אכזריות לא היו יראים, כי היו צמחוס צכח המלכות שיעלה בידם לגזור ככל העולה על רוחם, וידעו בצירור שלא ימחו היועלים בחוקף כי"ל ולכל היותר ישחקו ולא ידברו כלל, ועכ"פ כלפי חוץ יוכלו לחרץ את מעשיהם צמה שלדיקים יושבים צעמחם, וע"כ יתרו שהשיג כוונתם לא ראה לישב צמעמחם וצרת מכם, שלא ראה לחפות על מעשיהם הרעים, אבל חויב לא השיג את זאת ואולי ה"י לו תצדון שמועם יותר לישב צמועמחם ולהליל מה דאפשר, אמנם אע"פ נחשב לו כל הרשעות ששעו המלכיים כאילו הוא היה עושה, ע"י שיצב ציניהם ונתחצר להם וחופה על מעשיהם, וכמו שכתב רצינו יונה ז"ל (אבות פ"א מ"ז) צמעה אל תתחצר לרשע וז"ל: שהוא עוגש גדול שאין כמותו, כי החטא החמור פשע צו עשה עבירה אחת, אבל זה בכל העבירות שמועם הרשע יש לו חלק צהם, ונמלא עושה חטאים רבים גדולים ועלומים, ואם ידיו אסורים ולא נכסה צהם איז לרשע ואיז לשכינו וכי ע"כ.

ואפשר שצמחת ה"י איז לפעמים מוחה על מעשיהם הרעים, ועיקר עוגש שלו ה"י מפני ישיבתו ציניהם, ומה שאמרו איז ששחק, כבונה כי אע"פ שה"י מוחה לפעמים קצת, צמה נחשב הוא, כי רוצ פעמים ה"י מוכרח לשחק מיראת המלכות, ואף אם

לחשוב שלא יעמוד כך הים לעולם ואחר שיעברו ישראל ויחזרו הים לאיתנו, אלא שהקב"ה חזק ואיתן את לבנו לרדוף אחריהם לתוך הים נגד השכל ואין חשבון ישראל שהקב"ה יעשה ח"י יוסף למגנא, ומה נפיע אם עברו את הים לרחבו ליכנס חייב לאי או לא, בין כך ובין כך נעשו נסים גדולים ואין יחשבו שהקב"ה עושה נסים לרשעים ח"י.

ובדרך חגג נחזר לי עפ"י דברי החוס' הללו ענין קשה, דאיתא במדרש ילקוט (רמז רל"ג) וצתחומא (סי' י') הביאו הרמב"ם ז"ל צפי המשנה (אבות פ"ה מ"ד) עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים, וא' מהם שנבקע הים לייצ גזרים כמנין השבעים, וכל שבע עבר בים בדרך צפ"ע וזו שנאמר לגזר ים סוף לגזרים, ולפ"י קשה מה ה' עם הערב רב, וצאחה מן הדרכים עברו הם את הים, וא"א לומר שכלכו צא' מן הדרכים של השבעים, דא"א הרבה הקב"ה צום לעשות י"ב שבילין שיכ"ו כל שבע מיוחד צפ"ע, כש"כ שלא ניתן להעבר רב שיחזר בדרך אחד עמם ואין עברו הם את הים, אמנם לפי דברי החוס' הג"ל יתיישב כפשוטו דא"י שהעיר לא עברו את הים כלל, שהם לא האמינו בזה הנס שיעמוד הים כך עד שיעברו, וה' להם חשבון שיחזרו למצרים בלית ברירה, רק אחר שעלו ישראל מן הים בצאתו אז עזמו שירדו נחזרו עו"ש"פ העיר לישראל והלכו עמם במדבר, אבל את הים לא עברו כלל.

אמנם עדיין נרדף ביאור בדברי החוס' להבין החילוק בין אם עברו ישראל את הים לרחבו או שכלכו לאורך הים וכ"ל, וגל"פ עפ"י מ"ד במדרש ילקוט (רמז רל"ד) ע"פ"ס והמים להם חומה, שירד ס"מ ואמר לפניו רבש"ע לא עברו ישראל ע"ז במצרים ואחר עושה להם נסים וכו', כשיצ לו הקב"ה שוטט שצטולם וכי לדעתם עזבוהו והלא לא עזבוהו אלא מתוך שצדו ומתוך עירוף הדעת ואחר דן שוגג כמחיד ואולם כדון, וידוע קושיית המפורשים הלא אין התנאלות זה מועיל לגבי ע"ז שהוא ציבור ואל יעבור ואין ענות אדם מועיל לפעור, ופירשו בדבריו לעיל דהכא ישראל עשו תשובה שלימה כמבואר במד"ה (סי' ח') ע"פ"ס ופרעה הקריב שהקריב את ישראל לתשובה, רק שיחזקו על תשובתם, דעבודה זרה הוא

במד"ר (ר"פ יתרו) וישמע יתרו הכ"ד (משלי י"ב כ"ב) לך תכה ופתי נערים וכו' עמלק ויתרו היו בעה"ס עם פרעה, כשראה יתרו שאבד הקב"ה את עמלק מן העו"ז ומן העו"ב, חורא ועשה תשובה, שכן כתוב למעלה כי מחה אמתה את זכר עמלק ואח"כ וישמע יתרו, אחר אין לו לילך אלא אל אלפי ישראל ע"כ"ד המדרש, הנם שבגמרא הג"ל לא חזר עמלק שבי' צעת פרעה רק בלעם ואיוב ויתרו, ו"ל שעמלק הי' ממונה על גביהו ואין לעשות פלוגתא, ע"פ"ס מבואר בדברי המדרש שעי' שראה גודל עשו של עמלק שנאבד מן העו"ז והעו"ב, זה הניע את לבו לחזור בתשובה על שיש בצאתו ענה תחלה וה' להם להמאריים חזק משיבתו ציונים, וצוה יוצן שיטת המדרש בפסוק וישמע יתרו שמלחמת עמלק שמת, והוא ה' האדם לתשובתו ולצוה להתקרב אל ישראל, וגם מקריעת ים סוף ראה העו"ש שקבל איוב על ישיבתו במוטת פרעה דא"י במדרש (שמו"ר פ' כיא ס"ז) משל לרועה שבי' מעביר אלו בוכר כו' כך בשעת שילאו ישראל ממצרים עמד ס"ם לקערג אותן כו', מה עשה הקב"ה מכר לו איוב שבי' מיועזי פרעה וכו' ע"כ"ד המדרש, ולזה נקט רש"י שני ענינים אלו שהם היו הגורמים על ציאתו ולעשות תשובה על ישיבתו בצאתה ענה ומקריעת ים סוף ראה עושה של איוב וממלחמת עמלק ראה עושה של עמלק.

באופן אחר יל"פ בהקדם מה דאיתא בגמרא (ערכין ע"ז ע"א) ישראל שבצאתו הדור מקעניי אמתה היו וכו' מ"ד וימרו על ים בים סוף, מלמד שהיו ישראל ממרים בצאתה ענה ואומרים כשם שאנו עולים מזה זכ כך מנאים עולים מזה אחר, א"ל הקב"ה לשר של ים פלוג אותם ליצעה וכו', וכתבו החוס' יש לחממה אין היו ישראל בצאתו הדור כ"כ מקעניי אמתה, שסברו שכן יעשה הקב"ה נסים למנאים להעבירם ממצרים לא"י, ויתירו שישראל לא עברו הים לרחבו מזה זכ לא, אלא לרועה אחת עברו בים לאורך הים כח"י גורן עגולה וכו' ע"כ"ד החוס', ולבאור אין תירוץ מספיק ועדיין הקושיא במקומה עומדת דברי ע"פ"ס זה עזמו ה' גם גדול, שהמנאים רדפו אחרי ישראל לתוך הים ולא שמו על לבם

מינות וכל באי לא יסובין כחיד (משלי צ' י"ט), זה שטען הכ"ס מה צין חלו לחלו, דיחבן שגם המלריים עשו זה חשובה, שכן הוא דרכם של רשעים כשנמלאים צעת זרה מההכרין בחשובה קלת, ולזה טען ממני"פ אם מועיל חשובה על עצורה זרה, גם המלריים ינלו שגם הם עשו חשובה, ואם חשובתם אינה מתקבלת גם לישראל לא חועיל, השיב לו הקב"ה שטעם שבעולם אחת דן שוגג כחיד ואונם כרזון, דמה לישראל עבדו ע"ז כי מתוך אונם וטירוף הדעת ולא כי זה לד מינות, אע"פ שמחוייבים למסור נפשם שלא לעבדו ע"ז, מי"מ מועלת חשובתם כיון שלא כי"י ע"י כפירה ומינות, משא"כ המלריים עבדו כרזון נפשם אינו מועיל להם חשובה.

ואר"י עדי"ה היחא ירחם של ישראל במה שאמרו כשם שאלו עולים מלד זה כך המלריים עולים מלד אחר, דהנה ידעו צעמם שגם הם עבדו ע"ז במלריים ולעפ"כ נעשה להם נסים, כי"ז מגיד שנתקבלה חשובתם על ע"ז, והשיגו כמנ"כ שגם המלריים עשו חשובה צעת זרה כזה ודרכו של הקב"ה לרחם על צריחתו בשעה שעושין חשובה חף דקמי שמיא גליא דאח"כ יחזרו לסורם כמקדם, מי"מ הקב"ה דן את האדם באשר הוא שם וכפי אותה שעה, וכמו שמצינו בננוה שחזרו בחשובה לפי שעה וריחם הקב"ה עליהם, ע"כ חשאו ישראל שגם המלריים יעלו מן הים ע"י החשובה שעושין, וכי מקום לחשוב כן, ולא מחמת חסרון אמונה כי"ו אמרו כן, אלא מלד סברא זו ענמה שהקשה הכ"ס מה צין חלו לחלו, והתירוץ שהשיב לו הקב"ה לחלק צין אונם כרזון לא השיגו עדיין, ע"כ חשאו גם הם שאין חילוק צין ישראל להמלריים וכמו שהקב"ה עשה גם לישראל ע"י שטעו חשובה, כמנ"כ יעשה גם להמלריים ע"י החשובה שטעו, אלא שבערך דור דיעה דור המדבר נחשב גם מחשבה זו למיעוט אמונה, כי אחר שמקרי"ב זרה להם לילך אין להרהר, וע"כ קראו אותם חכיל לקטני אמונה.

דירוצא לנו מה שגם המלריים עשו חשובה צעת קריעת ים סוף אלא שלא נתקבלה חשובתם כלל והאזדו, ובאמת חשובה אינה מועלת רק לישראל ולא לאח"כ, ואפשר שמעטם זה כי יתרו מילר דודאג על איבוד מלרים, כי ידע שגם הם עשו חשובה ומדוע לא נתקבלה חשובתם, שלא הכין עדיין מדוע אינו מועיל גם להם חשובה, אלא מקרי"ם השיג שאין מועיל חשובה רק לישראל, ולזה נשא לבו לבוא דוקא אל המדבר ולהתגבר, ולא סגי שיעשה חשובה צביתו על מה שיצב צין יועלי פרעה, וזה כי סברת המדרש צפ" וישמע יתרו מה שמועה שמע, וצב"ה דייקא, קריעת ים סוף שמע, שמשם השיג שאין מועיל חשובה רק לישראל וזהו שהגיע אותו להתקרב לישראל, ושם יעשה חשובה על העבר והבין.

ובזה נבוא לציפור דברי הכתוב, דהנה מתחלה כי ס"ד שבערו ישראל את הים לרחצו מלד זה ללד השני שיצאו חיקב לא"י, וע"כ הקשו איך היו ישראל קטני אמונה כי"כ שסברו שכן יעשה הקב"ה נסים

השמיטה לפרשת וארא

השמיטה לפרשת בא

וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִשֶּׁכַּח מִלִּפְנֵי הָאֵל הַעֲבִיר אֲפֻרָּה אֶת כְּפִי וגו' וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יִדְעוּתִי כִּי עָרַם תִּירְאֹן מִפְּנֵי ד' אֱלֹקִים, וְלִיִּם הַסְּמִיכֹת עִימִיִּד צַדִּיקִיר (כֹּזֵבֵא) צַרִּיִּזִּיל) מִלִּפְנֵי הָאֵל הַעֲבִיר אֲפֻרָּה לֹא תִּחַפְּלֵל לִפְנֵי שְׂכִיתָה מִלֵּאֵל גִּלּוּלִים, וְכַתּוּב צַבִּיִּית שֶׁגַם לְשֹׂאֵר תַּפְלוּת הִי' וַיֹּאֵל מִן הַעֲבִיר וַחֲמֵה אֲנוּ לְמַדִּין לְכָל הַשָּׂאֵר וְכִיִּב הַרְמַצִּין זִיל, אֲמַנֵּם צַמֵּכָה זֹו הוֹדֵה וְהַחֲדוּדָה פֻּרְעָה וְאָמַר חֲמֵאֲתִי הַפֻּעַם ד' הַלְדִּיק וגו' הַעֲחִירוּ אֵל ד' וְרַב מַכִּיּוֹת קוֹלוֹת אֱלֹקִים, וְצֵה הוֹדֵה צֶשֶׁם הוּי' צֵה וְצֶשֶׁם אֱלֹקִים (עֵיין אֲבָן עֲזָרָה) מֵה שֶׁלֹּא הוֹדֵה עַד עַכְשָׁיו צִשְׁנִיחֵם (עֵיין צַדִּיקִיר הַמְּפֻרָּשִׁים וְצַדִּיקִיר לַעֲיִל), וְזַמְעָה הִי' מִקּוֹם לְחִשּׁוֹב שֶׁבְּהוֹדָה זֹו צִיַּעַל גִּלּוּלֵי מִזְרִים וְהַעֲיִן שֶׁלֵּכֶם, שֶׁשׁוֹרָשָׁה הִי' צַעֲוֹת צ' רַשׁוּיּוֹת שֶׁהַפֻּעַל הַרַע אֲנוּ פֻּעַל הַטּוֹב, וְעַכְשָׁיו צִיַּעַל דִּיעָה זֹו הַנִּפְסֻדָּת וּלְפִיִּז אֵין לֹאֵת מִן הַעֲבִיר לְתַפְלָה לַעֲמֵם הַרְחַקָה הַעֲיִן, עִיב אִיל מִשְׁרַעֲיָה וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יִדְעוּתִי כִּי עָרַם תִּירְאֹן מִפְּנֵי ד' אֱלֹקִים, וְכַפְרִשִׁי זִיל עֲדִיין לֹא תִירְאֹן, וְהוֹדָהֵךְ וְהַחֲמַעֵךְ אֲנוּ אֵלָּה מִירְאָה הַכּוֹשֵׁה וְאַחַר סוֹר הַמַּכָּה חֲשׁוֹבוּ וְתַמְמוּ אֵת פִּי ד', וְאֵין צֹחַ צִיַּעוֹל עֲיִן וְצַבְרָהֵךְ יֵאֵל לְתַחַפְּלָה חֹץ לַעֲבִיר מִפְּנֵי הַרְחַקָה עֲיִן.

וְעַבְדֶּרְתִּי צַחֲמִיל וגו' וְהִכִּיתִי כָל צָכוֹר וגו', דְּרַשׁוּ רַחֲלֵל בַּסַּפְרִי וְצַבְרָגוּשִׁיפּ וְעַבְדִּיתִי צֶאֱרָךְ מִזְרִים אֲנוּ וְלֹא מִלֵּאֵךְ, וְהִכִּיתִי כָל צָכוֹר וגו' אֲנוּ וְלֹא שָׂרָף, וְכָל אֵלֶּכֶי מִזְרִים אֲשֶׁרֶה שַׁעֲטִים אֲנוּ וְלֹא הַשְׁלִית, וְלִיִּד מֵה לֹאֵךְ לְכַפּוֹל כָּל הֵי מִיעוּשִׁי, לְשַׁלּוֹל מִלֵּאֵךְ שָׂרָף וְשְׁלִית, וְיוֹסִפִּיק שִׁיאֲמַר הַכְּתוּב צִפִּירָשׁ שֶׁכָּל אֵלֶּכֶי נַעֲשֶׂה עֲיִי הַבְּחִיתִישׁ צַבְרָדוֹ וְצַעֲמָנוּ צַבִּיכוֹל, וְחֵאִיל לְפֻרְעוֹ מִיעוּשִׁין כִּי כָּר נַחֲמַעְנוּ כּוֹלֵם, וְחֵאִיל עִפְיִמִּישׁ הַמְּפֻרָּשִׁים זִיל לְהַסְבִּיר הַעֲמֵם דִּאֵין מִלֵּאֵךְ אִי עוֹשֶׂה שְׂחִי שְׁלִיחוֹת, כְּדִי לְהַרְאוֹת דְּהַרְבֵּה שְׁלִחוֹת לְמִקּוֹם וְאֲנוּ מִחוּסַר עֲבָדִים, וְהִכֵּה צִיאִיחָת מִזְרִים הִי' רֶאֶן הַבְּחִיתִישׁ לַעֲשׂוֹת כָּל אֵלֹו הַפְּעוּלוֹת צַבְרָדוֹ וְצַעֲמָנוּ יתִי לֹא עֲיִי שְׁלִית, וְכִדִּי שֶׁלֹּא יִהִי נִרְאֶה כַּמְחוּסַר עֲבָדִים חִיִּין, עַל כֵּן לָקַח צַבִּיכוֹל יתִי עֲמוּ חוֹל גְּדוֹל שֶׁל מִלֵּאֲכִים שֶׁרָפִים זְכוּי, וְחֵאֲפִיב לֹא נַעֲשֶׂה דְּצֵר כִּיֹּא עֲיִי הַבְּחִיתִישׁ צַבְרָדוֹ וְצַעֲמָנוּ, וְחֵאֲפִיב וְלֹא יִתֵּן הַמַּשְׁחִיתִים לְצוֹחַ אֵל צַחֲמִים וגו', כִּי צַחֲמָת הִיּוּ שֶׁם מַשְׁחִיתִים, אֵלָּה שֶׁלֹּא יִתֵּן לֵהֵם רַשׁוֹת לַעֲשׂוֹת דְּצֵר, וְלֹא דְּרַשׁוּ רַחֲלֵל מִיתִירוֹ הַכְּתוּב אֲנוּ וְלֹא מִלֵּאֵךְ וְכוּי' וְלֹא שָׂרָף וְלֹא הַשְׁלִית, לְהוֹדִיעַ שֶׁכָּל אֵלֶּכֶי הִיּוּ שֶׁם, שֶׁאֵין חוּסַר עֲבָדִים לַפְּנִי וְחֵאֲפִיב, אֵלָּה שְׁלִיחוֹתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עֹשֶׂה כָּל צַבְרָדוֹ וְצַעֲמָנוּ.